

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

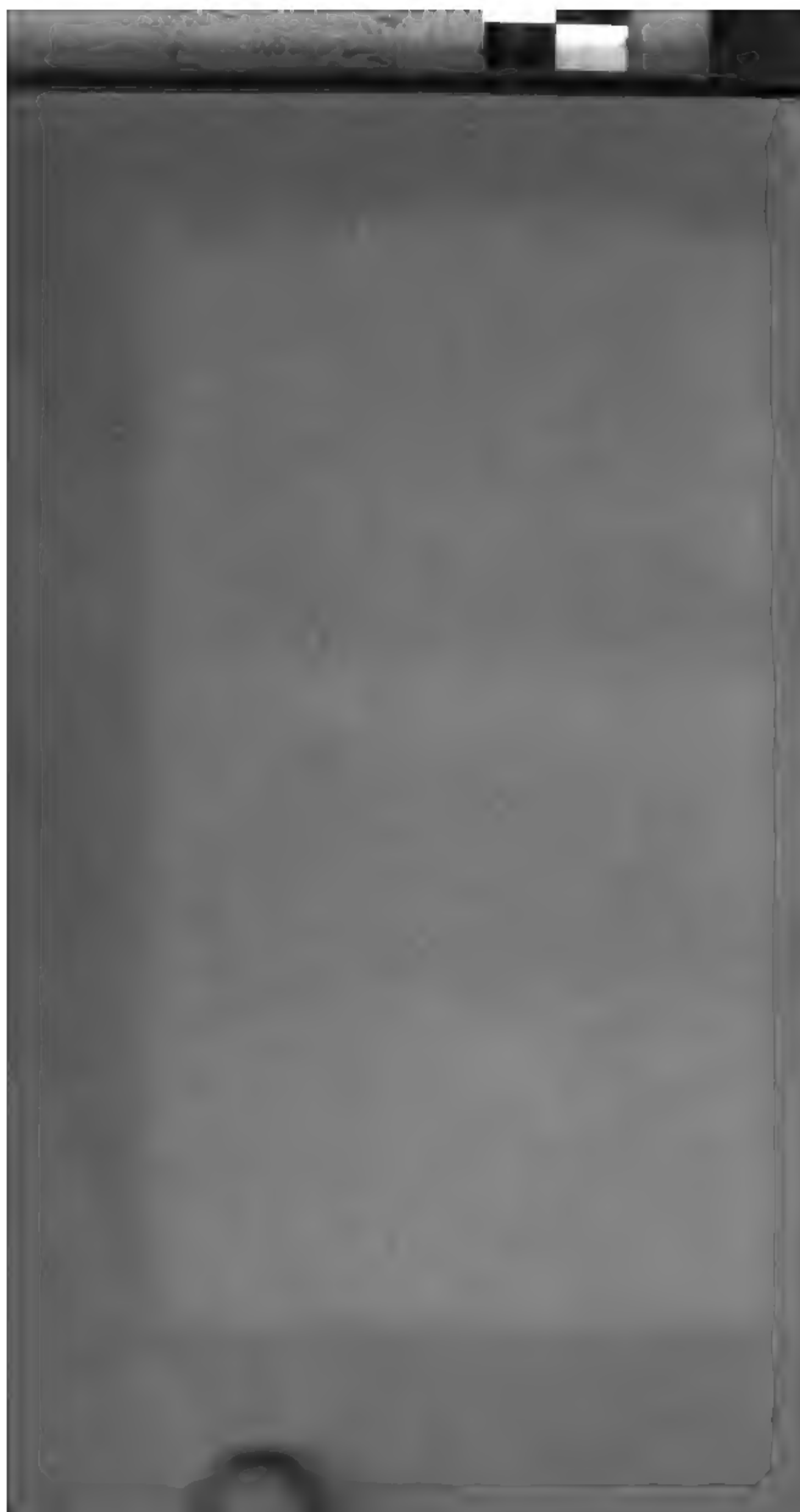
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Alphonse

17

THEOLOGIA
MORALIS.

A1

215

2

EX TYPIS L. CAUTRIER, VASONTIENSIS.

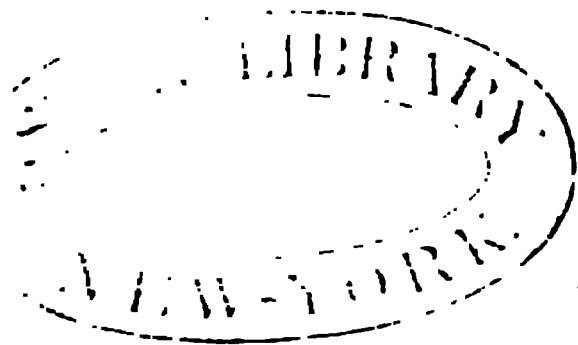
THEOLOGIA
MORALIS
BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA,
CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,
PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS SEXTUS,
DE PŒNITENTIA, DE EXTREMA-UNCTIONE, DE ORDINE,
DE MATRIMONIO, (partim.)

PARISIIS,
APUD GAUTHIER FRATREM ET SOC., BIBLIOPOLAS,
IN VICO NOMINE BAUTTE-PELIER, N° 4;
ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

—
1838.

1. *Chlorophyll *a** was determined by the method of Arar and Collins (1971). The *in situ* chlorophyll *a* was extracted with 90% methanol. The chlorophyll *a* was determined by measuring the absorbance at 663 nm. The concentration of chlorophyll *a* was calculated from the absorbance reading using the following equation: $\text{Chlorophyll } a (\mu\text{g mL}^{-1}) = 12.7 \times \text{Absorbance at } 663 \text{ nm}$.

THEOLOGIA

MORALIS.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS QUARTI

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

DUBIUM I.

Quis sit Minister.

339. Confessarii indigent approbatione, et jurisdictione. — 340. An in casu necessitatis sit obligatio confitendi laico vel Clerico? An verò Clericus vel laicus in articulo mortis, deficiente Sacerdote, possit absolvere à censuris? — 341. Nullus autem Sacerdos validè absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus.

339. — « RESP. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo, (saltem respectu secularium) et habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex Joan. 1. *Accipite Spiritum S. : quorum remiseritis*, etc. Ratio secundæ sumitur ex *Trid. sess. 23. c. 15. de reformat.* ubi decernit, nullum posse audire confessiones secularium, nisi habeat Beneficium Parochiale, vel approbationem ab Episcopo* (*Hanc ad rem facit damnatio inflicta ab Alex. VII. duabus proposit. scilicet 13 et 16.*) * Addidi, *respectu secularium*, quia circa Confessiones Regularium Concilium nihil videtur notasse; unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælati præfecerit, possunt confiteri; intellige, quantum est ex vi Concilii: quia Gregorius XV statuit, ut Monialium Confessarius ab ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Florentino, et Tridentino *l. c.* quia absolutio est actus judicialis, qui requirit subditos.

Unde resolves :

340. — « 1. Nullo casu, vel dispensatione, hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote.

Dixit *Magister sentent. in 4. dist. 17.* quòd in casu necessitatis debet fidelis confiteri laico : et huic adhæsit *D. Th. Suppl. quæst. 8. art. 2. ad 1.* dicens : « Quando necessitas imminet, » debet facere pœnitens quod ex parte sua est, scilicet conteri, » et confiteri cui potest; qui quamvis Sacramentum perficere » non possit., tamen Sacerdotis defectum summus Sacerdos » supplet. » Hoc tamen intelligendum est non esse de præcepto, sed de consilio, ad excitandam contritionem, vel ad solatium, sive consilium capiendum, ut dicunt *Wigandt tr. 13. n. 62. Laym. c. 10. Salm. c. 11. nu. 3. Croix. nu. 1482*, et alii passim. Tenent autem *S. Antonin. Ang. Henr. Candidus, Panorm. Led. etc. ap. Salm. de Censur. c. 2. n. 47*, et probabile putant *Sanch. lib. 2. Dec. c. 13. n. 13. Croix n. 1483. et Diana p. 3. tr. 4. R. 133.* cum *Led. Valer. Lacruz, etc.* quòd Clericus absente Sacerdote, et laicus absente Clerico, in articulo mortis ex præsumpta concessione Ecclesiæ possit absolvere à censuris, ne infirmus privetur sepultura et suffragiis. Sed probabilius hoc negant communiter tam de laico, quam de Clerico; ita *Conc. p. 452. n. 10. Lugo dist. 18. num. 7. Croix l. c. Salm. de Censur. c. 2. n. 48.* cum *Avila, Pal. Sayr. Corn. et Villal.*; item *Laym. Con. Suar. Soto, etc. apud Dian.* Ratio, quia id nullo jure nisi Sacerdotibus conceditur, et nunquam contrarium in Ecclesia fuit consuetudine introductum. Tantò magis quòd eo casu (ut in Rituali habetur), si excommunicatus decesserit cum signo pœnitentiæ, poterit ejus cadaver absolvi ab habente facultatem super illa excommunicatione.

841. — « Ubi *Trident.* est receptum (secus alibi) nullus Sacerdos, etiam regularis, validè absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus; cui non solum intra, sed etiam extra diœcesim suam, validè delegatur jurisdictio, potestque eligi in Confessionarium ab omni habente potestatem eligendi; quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita *Fill. t. 1. c. 7. Fagund. Suar. Dian. p. 3. t. 4. R. 146.* * (*Sed de hoc vide dicenda n. 544. et n. 565.*) * »

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, et à quo petenda.

842. Quid est approbatio? — 843. An liceat Sacerdoti simplici excipere Confessionem venialium? — 844. Dub. 1. An Parochus possit adsciscere cooperatorem alium Parochum alterius Diœcesis? Dub. 2. An ejusdem? — 845. Debet eligi approbatus, aut Parochus? An sufficiat approbatio sine examine, et sine judicio interno? — 846. An sufficiat approbatio petita, et negata? — 847. A quo Episcopo habenda sit approbatio? — 848. Resolvitur quæstio ex Bulla Innoc. XII. — 849. An Religiosi approbati in una Diœcesi possint audire Confessiones in alia? — 850. Alia notanda apud Busemb. — 851. An injusta revocatio approbationis sit invalida? — 852. An Episcopus ex justa causa possit approbatos iterum examinare, aut

approbationem revocare, vel restringere? — 883. Sancta à Bened. XIV. circa Confessionem complicitis de peccato turpi? — 884. Quid veniat nomine *peccati turpis*? An peccata interna? an dubia? 885. An absolutio complicitis sit invalida quoad omnia peccata? — 886. Qu. 1. An incurrat censuram Papalem, qui Confessionem complicitis tantum audit, et eum non absolvit? Qu. 2. An Episcopus, vel ejus delegatus, facultate Tridentini in cap. *Liceat*, possit absolvere Confessarium, qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit?

842. — « RESP. 1. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantum publicum judicium de aptitudine personæ ad audiendas Confessiones, essentialiter prærequiritum (supposito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ita *Sanch. lib. 6. de Matr. d. 28. et alii.* »

Unde resolves :

• 1. Etsi Doctores et Licentiati, hoc ipso quod promoventur, censeantur, secundum quosdam, approbati à Papa, ut notat *Sa verbo Confessor*; probabilius tamen est, quod ipsi etiam egeant approbatione * (*Et hoc hodie certum est ex Bulla S. Pii V, apud Salm. cap. 11. n. 94. etiam quoad Prælatos regulares.*), * licet non debeat, ut ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur. * (*Modò legerint Moralem*) *

• 2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium Parochiale, debet approbari, si velit audire Confessiones.

843. — « 3. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium docet *Dian. p. 2. t. 2. misc. res. 44. ex Valer.* Et ratio esse videtur, quod approbatio tantum requiratur in ordine ad jurisdictionem; hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus, uti et mortalibus, à quibus rite quis est absolutus, habeat collatum ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideoque ab iis absolvere possit, ut habent *Bonac. d. 5. quæst. 7. p. 2. numer. 8. Vasq. Suar. Card. de Lugo d. 18. sect. 3. d. 21. n. 1. ubi docet, ab Ecclesia in Trident. non approbatum reddi incapacem jurisdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confessa.* »

Quæritur, an Confessio venialium facta simplici Sacerdoti sit illicita, et invalida? Quod sit illicita, hodie certum est ex Decreto Innoc. XI de Communionem quotidiana (hoc Decretum affertur per extensum apud *Bonac. tom. 1. sub initio*), edito anno 1679. 12 Febr. quo non solum vetitum fuit Episcopis, « Ne permittant ut venialium Confessio fiat Sacerdoti non approbato ab Episcopo; » sed etiam fuit interdictum ipsis Sacerdotibus, his verbis quæ immediate sequuntur : « Si quicumque Sacerdotes secus egerint, sciant Deo se rationem esse reddituros. » Utrum autem talis Confessio sit invalida? *Prima sententia communissima negat, et hanc tenent Salm. c. 11. n. 8. cum communi ut asserunt Holzm. n. 681. Vioa q. 8. art. 1. n. 6. Pal. d. n. q. 13. n. 5. Croix n. 1489. Lugo d. 18. n. 41,*

Suar. d. 26. sect. 5. et Elbel p. 298. n. 329. cum Mastr. Herincx, etc. Sed unde habeant Sacerdotes simplices hanc jurisdictionem, Auctores discrepant; nam *Pal. Capreol. Canus, Led. et Vasq. ap. Lugo* dicunt habere à Christo Domino, eò quòd peccata venialia non sunt materia necessaria; ergo creditur Christus non subdidisse eorum absolutionem potestati Ecclesiæ. Alii verò dicunt jurisdictionem accipere ab Ecclesia, ut *Vioa l. c. Ronc. c. 1. qu. 3. R. 2. et Lugo l. c. cum Suar. Bon. Con. et Henr. Secunda* verò sententia, quam tenent *Conc. p. 341. et Platel. cum aliis apud Croix l. c.* affirmat, et hanc satis probabilem puto, quia, posito quòd simplices Sacerdotes non habeant jurisdictionem à Christo, sed ab Ecclesia, ut supra, hodie post Decretum Innocentii non præsumitur Ecclesia velle eis conferre jurisdictionem, cum ipsis expressè prohibeat uti tali jurisdictione.

844. — « 4. Parochi non possunt asciscere cooperatores, nisi » Parochos, vel approbatos, ut habent *Fag. p. 2. l. 7. n. 42. » Sanch. etc.* ex declaratione *Card. contra Ledesm. et alios. » Vide Dian. p. 3. t. 4. res. 146. et Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1. »*

Hæc dubitatur 1. An Parochus possit advocare Parochum alienæ Diœcesis ad excipiendas Confessiones suorum subditorum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. p. 17. §. 2. n. 7. Lugo d. 21. n. 21. Conc. p. 540. n. 3. Vioa in prop. 16. damn. ab Alexand. VII. num. 11. Wigandt tract. 13. num. 68. R. 12. item Suar. Vasq. Aversa, etc. apud Croix n. 1537.* Ratio, quia Parochus censetur approbatus pro tota Ecclesia, ut supponunt inferri ex *Trid. sess. 23. de reform. c. 15.* ubi dicitur: « Nullum posse Confessiones audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium obtineat etc. » Hinc colligunt Parochiale Beneficium poni à Tridentino pro approbatione universali. *Secunda* verò sententia, cui mihi libet adherere, negat, eamque tenent *Barbosa in Trid. l. c. n. 19. N. SS. P. Bened. XIV, Notif. 86. n. 7. et Croix l. c. cum Laym. Garzia, Homob. et Piasec.* Ratio, quia Parochus minimè approbatur ab Ecclesia universali, sed tantum ex dispositione Tridentini à suo Episcopo, pro sola ejus Diœcesi, et juxta ejus voluntatem. Et hæc sententia magis firmata fuit ex Declaratione S. C. Concilii apud *Pitton. de Paroch. n. 814.* die 19 Januarii 1641, ubi dictum fuit: « Parochus unius Diœcesis non » potest Confessiones audire sine licentia Episcopi Diœcesani. » Et ex alia Declar. apud *Monacell. tom. 4. p. 16. n. 172.* die 3 Decembr. 1707, ubi ad quæsitum: « An Curati unius Diœcesis » vocati à Parochis alienæ Diœcesis possint in ista audire Confessiones absque licentia Episcopi? » S. C. respondit: « Affirmativè quoad subditos, negativè quoad alios. »

Dubitatur 2. An Parochus vocatus ab alio Parocho ejusdem Diœcesis possit in ejus Parochia Confessiones audire? Præter AA. citatos, id affirmant *Bonac. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1. num. 23. et Croix n. 1536.* cum communiori; imò *Palaus, et Mazzotta ll.*

cc. communem sententiam vocant. Sed oppositam sententiam tenent *Barbosa in Trid. d. sess. 23. cap. 15. num. 19. cum Homob. et Piasec. in praxi Episcop. 2. cap. 1. num. 10.* ex alia Declaratione ejusdem S. C. Concilii, quam referunt *Barb. et Piasec. ll. cc.* ubi ad quæsitum : « An provisus de parochiali per concursum » censendus sit approbatus idoneus minister ad audiendas Confessiones, in illa Diœcesi, in qua illam parochialem obtinet? » S. C. respondit : Censeri ad audiendas Confessiones dumtaxat » in ea Civitate, vel Oppido, ubi sita sit parochialis, non autem » passim per totam Diœcesim. » Et ratio hujus sententiæ est, quia (sicut diximus) Parochus non approbatur ab Ecclesia pro Ecclesia universali, sed tantum ab Episcopo juxta Episcopi voluntatem ; unde nisi constet aliunde de diversa voluntate Episcopi, Parochus censetur approbatus tantum pro Parochia ad quam eligitur ; potest enim Episcopus aliquem judicare idoneum pro uno loco, et non pro alio. Rectè verò dicunt *Bon. l. c. num. 12. Clericat. de Pœnit. Decis. 37. num. 12.* idque admittit *Bened. XIV in cit. Notif. 86. n. 13.* quod sententia opposita locum habere potest in iis locis, ubi talis adsit consuetudo, quæ jurisdictionem bene conferre valet. Imò *Wigandt tract. 13. n. 80.* primam opinionem approbat, *ex praxi* (ut asserit) *variarum Diœcesium.*

345. — « 5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, » non potest eligere, nisi approbatum, vel Parochum.

« 6. Ad approbationem non necessario requiritur examen, » modò adsit judicium prudens de sufficientia. *Con. Laym. 6* » (Et quamvis Episcopus internè reprobet, valet externa appro- » batio ad jurisdictionem conferendam. *Salm. cap. 11. de Pœnit. n. 90 et 91.*) »

346. — « 7. Non sufficit approbatio petita, et negata, ut do- » cetur communiter contra *Nao. Henriq. et Diana p. 1. t. 2. res. 24.* Etsi probabiliter cum prædictis docuerint *Coninch, et Laym.* Regulares mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum » manifestè idonei sint, et à Prælatiis suis præsententur, posse » nihilominus pro Confessionibus secularium exponi, ut habetur » *Clementina Dudum, §. statuimus.* Istis tamen privilegiis *Trid. et Urbanum VIII anno 1628* derogasse, notat *Lugo de Pœnit. d. 21. num. 29 et 51.* » (Ideoque opinio *Laym. et Conc. hodie* » *improbabilis est ; maxime post prop. 13 damn. ab Alexand. VII* » *quæ dicebat : Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui* » *confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè re-* » *probato. Privilegium autem loquitur, quando injustè negatur* » *jurisdictio, non autem si injustè negetur approbatio, quæ de* » *jure novo Tridentini hodie necessario requiritur, ut rectè di-* » *cunt Salm. de Pœn. c. 11. n. 95. cum Lugo.*) »

347. — « Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, et qui- » dem proprio, scilicet Sacerdotis, ut intelligunt *Suarez, Conin. Regin. Filiuc. et alii ;* vel, ut probabiliter vult *Vasq. pœniten-* » *tis.* Ratio est, quia est actus jurisdictionis, vel saltem auctorita- » tiva declaratio ; ergo debet fieri à superiore. Porro nomine

» Episcopi etiam intelliguntur Prælati habentes jurisdictionem
 » episcopalem, ut quidam Abbates, et Capitulum Sede vacante,
 » non autem Provinciales, aut Generales Ordinum. ° (Epis-
 » copus confirmatus, etsi nondum consecratus, rectè potest
 » approbare, quia jam habet jurisdictionem. Secus, si sit tan-
 » tum electus, et non confirmatus; vel qui Episcopatum renun-
 » ciavit, quia tunc jurisdictione caret. *Salm. de Pœnit. c. 11.*
 » n. 96. cum *Lugo, et Croix l. 6. p. 2. n. 1495.*) •

348. — Quæritur, à quonam Ordinario habenda sit approba-
 tio? Tres sunt sententiæ. *Prima* docet habendam esse ab Ordinario pœnitentis; quia ad illum spectat, cui vult suas oves committere, et erga ipsas jurisdictionem concedere. Ita *Vasq.* apud *Busemb. hîc*, qui probabile vocat: et ita plurimi DD. apud *Suar.* ut testantur *Salm. de Pœnit. c. 11. n. 99* Hinc *Salm. d. l. n. 100. circa fin.* tenent, Confessarium approbatum ab Episcopo pœnitentis posse excipere ejus Confessionem in alia Diœcesi, si ibi peregrinetur, sine loci Ordinarii approbatione. Hanc *Croix l. 6. p. 2. n. 1516.* vocat non improbabilem, saltem (ut ait) pro Parocho, vel Confessario magnatum, qui respectu illorum habetur pro Parocho. Sed quoad Parochum respectu subditorum, rectè affirmant *Salm. d. l. c. 11. n. 55.* ex communi, et ex Decreto S. C. relato n. 544. *dub. 1.* Quoad delegatum verò etiam dicunt ex *Lugo, Suar. etc.* posse istum absolvere subditos delegantis, ubicumque eos reperit. Et etiam tenent *Busemb. dub. 3. seq. n. 2.* cum *Suar. Henr. Sanch. et aliis.*

Secunda sententia docet, requiri approbationem ab Ordinario Sacerdotis. Ita *Bonac. de Pœnit. disp. 5. q. 7. punct. 4. § 1. n. 15 et 16.* *Viva de Pœnit. q. 8. art. 3. n. 3. cum Con. et Lugo, etc.* et ita *Suar. et Pal.* apud *Croix d. l. n. 1516.* Ratio, quia approbatio, cum sit actus jurisdictionis, nequit exerceri nisi in subditum. Sed *Bon. et Viva l. c.* rectè explicant hanc sententiam cum *Pal.* apud *Salm. d. l. n. 99.* et dicunt ad hoc satis esse, si Sacerdos approbandus, quamvis exterus, subditus fiat Episcopi approbantis ratione domicilii, vel saltem habitationis pro illo tempore; ita etiam *Busemb. hîc n. 2.* Et talis revera est praxis universalis.

Tertia sententia, quam probabiliorem putant *Croix d. n. 1416. Carden. cum Nao. Barros. et pluribus aliis apud Salm. a. n. 96.* docet ex communi praxi fidelium approbationem petendam esse ab Ordinario loci, ubi Confessiones excipiuntur. Nec obstat dicere, quòd jurisdictio erga pœnitentes non concedatur nisi ab ipsorum Episcopis. Nam hoc ipso, quòd quis vult confiteri in aliquo loco, quoad hoc subditus fit Ordinarii illius; vel saltem hoc valet ex consensu universali, sive conniventia Episcoporum, à quibus data præsumitur jurisdictio erga proprias oves ob bonum ipsarum cuicumque Sacerdoti approbato ab Episcopo loci, ubi confessio fit. Ita *Viva de Pœnit. q. 90. art. 3. n. 6. in fin. Salm. c. 11. n. 99.* Et hæc ultima sententia hodie est omnino tenenda cum *Roncag. de Sacram. Pœnit. c. 1. q. 6.* ex Bulla,

Cum sicut Innocent XII, edita ann 1700. die 10 Aprilis, (re-
 lata per extensum apud *Salm. tr. 8. de Privil. c. 4. n. 80.*) ubi
 sic sancitum fuit : « Confessarios tam seculares, quàm regulares
 » quicumque illi sint, in vim... Bullæ Cruciatæ... nullatenus
 » confessiones audire valeant sine approbatione.... Episcopi....
 » loci, in quo ipsi pœnitentes degunt, et Confessarios eligunt..
 » Neque ad hoc suffragari approbationem semel, vel pluries ab
 » aliis Ordinariis aliarum Diœcesium obtentam, etiamsi pœni-
 » tentes illorum Ordinariorum, qui tales Confessarios appro-
 » bassent, subditi sint. » Deinde Pontifex declarat alias Confes-
 siones fore invalidas, et Confessarios suspensos etc. « reprobata
 » tanquam falsa, et temeraria quacumque contraria opinione. »
 Et constat ex eadem Bulla Pontificem locutum fuisse ex cathedra,
 ut ostendunt *Salm. l. c. n. 81.* Bullam Innocentii nuper confirma-
 vit Summus Pontifex Bened. XIV per aliam Bullam, quæ
 incipit, *Apostolica* etc. Scribit. *Mazzotta de Pœnit. disp. 2. q. 1.*
c. 3. §. 1. has præfatas Bullas minimè elidere probabilitatem
 primæ sententiæ *Suarii etc.* ut supra ; ait enim Bullam Innocentii
 emanatam fuisse ob querelas Episcoporum Portugalliæ, eò quòd
 sui subditi sine ipsorum licentia Confessarios eligebant per alios
 Ordinarios approbatos, etiamsi iidem alii Ordinarii repugnassent
 vel approbationem revocassent. Hinc dicit minimè reprobata
 fuisse sententiam, quòd Confessarius secularis approbatus in aliquo
 loco possit absolvere subditos illius in alia Diœcesi peregrinantes.
 Sed huic opinioni non acquiesco ; nam in primis invenio titulum
 illius Bullæ Innocentianæ fuisse sic descriptum (*apud Salm. l. c.*
num. 88.) : « Sanctissimi Domini Nostri Innoc. Papæ XII De-
 » claratio.... cum damnatione opinionis asserentium facultatem
 » huiusmodi habere locum, etiamsi Confessarius non fuerit ap-
 » probatus ab Ordinario loci, in quo Confessiones excipi contige-
 » rit. » Nota *Loci in quo etc.* Deinde in ipsa Bulla legitur, ut
 supra, Papam nullas declarasse Confessiones, quæ fiunt « sine
 » approbatione Episcopi loci, in quo ipsi pœnitentes degunt. »
 Quid clarius ? Si autem adhuc cum privilegio Bullæ Cruciatæ
 requiritur approbatio ab Episcopo loci, quantò magis sine privi-
 legio ? Verùm *Salm. n. 111. contra Roncaglia cap. 1. qu. 6.* dicunt
 oppositam sententiam non esse hac Bulla damnatam, si quis pri-
 vilegium haberet generis diversi, quàm Cruciatæ, putà Jubilæi,
 vel simile. Sed huic obstat Bulla Benedicti XIV quæ incipit,
Benedictus Deus (*in Bull. t. 3. n. XXVII. §. 4.*). ubi dicitur,
 quòd detur facultas in Jubilæo tam secularibus, quàm Regula-
 ribus eligendi sibi Confessarium, modò sit ex approbatis ab
 Ordinario loci, Moniales verò ex eadem possunt sibi eligere
 Confessarium, sed non nisi ex approbatis ad Confessiones Mo-
 nialium in illo loco, quamvis pro aliis Monasteriis.

549. — « 1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab
 » Episcopo loci, in quo degunt : quia illius, quoad hunc actum,
 » sunt subditi.

Et hoc certum est ex Brevis Innocentii X apud *Salm. de Pœn.*

c. 11. n. 97. ubi Pontifex sic statuit : « Regulares in una Dioecesi
 » approbatos non posse in alia Confessiones audire sine appro-
 » batione Episcopi illius. » Et idem statuit Innoc. XIII in Bulla
Apostolici Ministerii, (confirmata à Benedicto XIII per aliam
 Bullam appositam in calce Concilii Romani) ubi dicitur : « De-
 » claramus Sacerdotes tam seculares, quàm regulares, qui ab
 » Episcopis obtinuerint licentiam audiendi Confessiones limita-
 » tam vel quoad locum, vel quoad genus personarum, vel quoad
 » tempus, non posse Pœnitentiæ Sacramentum administrare
 » extra tempus, vel locum, vel genus præscriptum, quocumque
 » privilegio etiam in vim Bullæ Cruciatæ nullatenus suffraga-
 » turo. »

880. — « 2. Episcopus in sua Dioecesi non potest approbare
 » Sacerdotem alienum, nisi subdatur illi, saltem ad tempus.

« 3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium gene-
 » ralem, vel alios quoscumque deputatos; quia non est actus
 » Ordinis, sed jurisdictionis. » (*Vide n. 588.*) *

« 4. Approbatio potest fieri cum restrictione ad certum genus
 » personarum, locum, tempus; etc. *Nap. Suar. Vasq. contra*
 » *Vegam.*

« 5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim regulari)
 » idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. *Bonac.*
 » *Vasq. art. 3. d. 3. Card. de Lugo d. 21. sect. 3. n. 54.*
 » *Sanch. etc.*

881. — « 6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantùm
 » non extinguitur morte concedentis, sed nec revocari potest sine
 » justa causa : ex causa tamen, v. g. mutatione morum, judi-
 » cii, etc. potest, ut docent *Suar. Fill. et alii*. Quòd si fiat absque
 » causa rationabili, *Conin. Suar.* et quidam alii censent revoca-
 » tionem esse nullam* (*Et hanc vocant satis probabilem Lugo*
 » *de Pœnit. d. 21. n. 64. Pal. de Pœnit. p. 18. §. 4. n. 6. Salm.*
 » *c. 11. n. 107. cum Dic.* Ratio, quia, ut dicunt, Episcopus
 » non videtur posse auferre sine justa causa jus jam acquisitum
 » à Confessario. Excipit *Fag. apud Paluum*, si Episcopus appro-
 » bet pro suo beneplacito: sed *Palaeus* hoc non admittit, quia
 » intelligendum semper est de beneplacito justo. At hanc opinio-
 » nem vix in praxi probabilem censeo, quia injustitia revocationis
 » deberet esse luce clarius, et abesse quodcumque hallucinationis
 » periculum; sed hoc vix accidere potest, cùm innumeræ possint
 » esse causæ justæ apud Episcopum revocandi approbationem,
 » quæ ignorentur à Confessario » ;) * alii illicitam tantùm,
 » *Fill. t. 7. cap. 9. quæst. 12.* In dubio autem, an ex justa causa
 » revocatio sit facta, præsumendum esse pro Prælato, docet
 » *Card. de Lugo. n. 67.*

882. — « 7. Ex justa causa possunt, præsertim à successore
 » Episcopo, ad examen revocari, non tantùm seculares, sed
 » etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere
 » privilegium, ut non possint revocari ab eodem, à quo ante sunt
 » approbati; sed contrarium docent *Suarez et Lugo d. 21. n. 61*

» et 62.º (*Et hæc sententia hodie omnino tenenda, cum*
 » *Alexander VII (ut refert Cabassut. T. J. lib. 1. cap. 10. n. 13.)*
 » *in causa Andegavensis Episcopi, et Regularium Societatis*
 » *Jesu et aliorum Ordinum, sequentem propositionem die 30 Jan-*
 » *uarii 1659 tanquam temerariam et erroneam damnavit, quæ*
 » *dicebat: Non possunt Episcopi limitare seu restringere ap-*
 » *probationes, quas Regularibus concedunt ad Confessiones au-*
 » *diendas, neque ulla ex parte revocare. Nec tenetur de tali*
 » *revocatione Episcopus ulli rationem reddere, ut statutum refert*
 » *Cabassut. T. J. l. 1. c. 1. num. 14 à Rege Christianissimo cum Con-*
 » *silio status Regni die 4 Martii an. 1669. Et cum ab Episcopo*
 » *approbatio limitatur quoad locum, tempus, aut personas,*
 » *Confessarius, sive secularis, sive regularis, nequit alio modo*
 » *uti illa ob quodcumque Privilegium, etiam Bullæ Cruciatæ;*
 » *ita declaratum fuit in Bulla Apostolici ministerii, edita à*
 » *Clemente XII, per Hispanias, et confirmata postea à Bene-*
 » *dicto XIII per totum Orbem, ut refert Bened. XIV in Bulla,*
 » *Apostolica indulta §. 3. in Bullar. Tom. I. n. 100.)*º

» 8. An approbatus ab uno Episcopo possit in alia Diœcesi,
 » sine nova approbatione, recipere jurisdictionem, controver-
 » tunt Doctores: ac licet utraque sententia olim videri potuerit
 » probabilis, post decretum tamen Urbani VIII 1628, apud Lugo
 » d. 21. sect. 2. n. 29. negativa omnino tenenda est.º (*Item hoc*
 » *certum ex Brevis Innoc. X, et ex Bulla Innoc. XII, juxta dicta*
 » *num. 549.)*º Vide Aversam, quæst. 16. sect. 8.º (*Item ad-*
 » *vertendum, quod S. Pius V in Constit. Romani dixit, quod*
 » *Regulares approbati ab Episcopo antecessore poterunt iterum*
 » *examinari à Successore, et si minus idonei reperti fuerint re-*
 » *probari. Hinc inferunt Sylvester, Miranda, Fagund et alii apud*
 » *F. Ferraris, quod Vicarius Capitularis nequeat Regulares*
 » *revocare ad examen, nec eos privare facultate excipiendi Con-*
 » *fessiones, nisi facultas data sit ab Episcopo, ad nostrum bene-*
 » *placitum, tunc enim morte Episcopi illa expirat.)*º »

583. — Notanda hæc ultimò sunt duo Decreta SS. Pontificis
 nostri Benedicti XIV. *Sacramentum, et Apostolici muneris*,
 (Vid. in Tom. IX inter Decreta N. I et II.), quibus declara-
 tum fuit, Confessarium omnino carere jurisdictione ad absolven-
 dum peccatum complicitis turpe contra sextum Præceptum, atque
 excommunicat. papalem incurrere, si Confessionem complicitis ex-
 cipere audeat. Excipitur tamen casus extremæ necessitatis, nimi-
 rum articuli mortis, in quo permittitur ei absolvere complicitem,
 modò deficiat quicumque alius, etiam simplex Sacerdos, qui
 absolutionem impertiri possit; nisi nequeat alius ille Sacerdos
 vocari, vel accedere sine gravi infamia, aut scandalo; tenetur tamen
 Confessarius complex talia pericula infamiæ, aut scandali aver-
 tere, si potest, sub eadem pœna excommunicationis, licet tunc
 validè absolveret, si non adverteret. (*V. Not. I, pag. 363.)*

584. — Circa tale Decretum adverte I. quòd nomine *peccati*
turpis venit omne peccatum externum grave contra sextum Præ-

ceptum, licet sit solus tactus, sive colloquium, ut certè dicendum sentio cum pluribus doctis, quos consului super hoc judicio, ab aliis immeritò in dubium revocato. Et idem sentiunt *Salm. Append. de Bulla Cruciatæ cap. 6. p. 169. n. 282.* contra aliquos, qui dicebant Bullam intelligendam tantum de copula consummata. Ratio nostra est 1. quia verba generalia generaliter accipienda sunt. 2. Quia leges etiam pœnales sunt in sensu proprio et naturali interpretandæ, et in sensu naturali verba Bullæ: «In peccato turpi atque inhonesto contra sextum præceptum,» quæcumque peccata turpia sine dubio comprehendunt. 3. Quia finis legis hujus est quidem remove occisiones, non tantum copulæ, sed omnis turpitudinis à sanctitate tribunalis Pœnitentiæ. Contra verò non comprehenduntur peccata venialia inhonestatis, sive sint ex parvitate materiæ, sive ex defectu advertentiæ, aut consensûs; quia venialia non sunt de obligatione in Confessione manifestanda; ita *Salm. ib. n. 277.* Idem rectè dicunt etiam *n. 278.* de mortalibus merè internis, vel non plenè exterius significatis: quapropter peccatum non erit reservatum, quamvis interius fuerit grave, si etiam exterius grave non fuerit, ut aiunt *n. 279.* Addunt *n. 280.* ex *Suarez, Dicast. et Anacl.* nec reservata esse mortalia dubia, ex dubio facti, vel juris, quia non videntur Superiores velle reservare dubia, nisi expressè declarent; et hoc est juxta communem sententiam, quam proferemus infra *n. 600. vers. Quær. I.* Idem censent *Salm. cit. n. 280.* si adsit dubium, an pœnitens graviter peccaverit, licet Confessarius certum mortale commiserit; quia Bulla intelligenda est de complici formali in peccato mortali turpi, ut ipsi antecederent dixerunt *n. 241.*

555. — Adverte II. quòd absolutio à Confessario complici impertita irrita est, ut sentio, etiam quoad mortalia, quæ complex, qui nondum ab alio de peccato turpi fuerit absolutus, ipsi confiteatur. Hoc infero ex verbis ejusdem Bullæ ubi dicitur: «Atque» ideo absolutio nulla atque irrita omnino sit. » Secus verò censeo, si de peccato turpi ille jam fuerit absolutus, quia tunc cessat dispositionis suspicio, ob quam Pontifex jurisdictionem Confessario abstulisse videtur. Addunt *Salmant. Append. cit. n. 277.* idem dicendum de peccato mortali commisso et legitime confesso ante expeditionem Bullæ, quia lex non respicit retro, ut docet *P. Suarez.*

556. — Quæstio autem fit 1. an incurrat hanc excommunicationem Sacerdos, qui complicem non absolvit, sed tantum in Confessione audit? Super hoc dubio consului sacram Pœnitentiariam quæ die 9 Julii 1751 respondit absolute: «Non vitari excommunicationem à prædicto Confessario per fictionem absolutionis.» Et huic sententiæ ego jamdudum adhæsi; sed postea, cum percurrissem Constitutionem ejusdem Pontif. Bened. XIV *Inter Præteritos*, pluries citatam in §. 59. oppositum satis declaratum reperi, ut patet ex sequentibus verbis: «Non minus» Sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum Confessionem excipit pœnitentis, EUMQUE ABSOLVIT, vel qui in

- » articulo mortis ABSOLVIT, cū alius Sacerdos non desit...
 » excommunicationis majoris pœna à nobis in citatis Constitutio-
 » nibus imposita fuit. »

Quæritur hñc 2. an Episcopus ex concessione Tridentini in *cap. Liceat* 6. sess. 24. possit absolvere Confessarium, qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit? Videtur ex una parte negandum: nam si Episcopus vel alius ab eo delegatus possent hunc casum, quando est occultus, absolvere, reservatio Pontificis evaderet inutilis et elusoria; casus enim hic non potest nisi occultè accidere; cū autem aliqua lex posteriùs (ut rectè ait *Fagnan. in cap. Nonnulli de Rescript. n. 46. tom. 1. pag. 171. cum Oltrud.*) non potest habere effectum, nisi derogetur privilegio ab eodem Superiore priùs concesso, per ipsam necessariò intelligi debet facta generalis privilegii derogatio, ne lex frustratoria reddatur. Et idem sentit *Diana p. 7. tract. 2. res. 21. cum aliis*, sic dicens: « Quòd si clausula (vel aliqua lex) generalis nequeat vera reddi, nisi in eo solo casu, contra Concilium, debet hæc generica derogatio reputari pro specifica, aliàs nullius esset momenti. » Attamen probabiliter videtur posse dici, quòd, etiam salva facultate Episcopis à Concilio impertita absolvendi hunc casum, quando est occultus, reservatio Pontificis non omnino redderetur inutilis, et elusoria, tum quia, licèt ordinariè hic casus occultus sit, tamen aliquando potest accidere quòd sit publicus; tum quia lex reservationis saltem Romæ locum haberet, et in omnibus aliis locis, ubi Tridentinum non est receptum, et ubi nequeunt quidem Episcopi præfata facultate uti; ut docent communiter *Suarez de Censur. d. 14. sect. 2. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. c. 11. n. 2. Salmant. de Pœnit. cap. 13. n. 3. cum Alter. et Castrop. tom. 1. tract. 4. d. p. 3. §. 1. n. 2. cum Barbosa et Garcia*; quia Concilii facultas media receptione eis conceditur non enim fas est, ut fruantur privilegiis, qui onera repellunt. Et idem nobiscum sentiunt *Salmant. Append. tract. VI. de Bulla Cruciatæ cap. 6. pag. 171. n. 300.* Ibique pro hac sententia plures citant Auctores, qui super Constitutionem *Sacramentum*, supra citatam recenter scripserunt.

DUBIUM III.

Quid, et quotuplex sit jurisdictio Confessarii, et unde eam habeat.

357. Quid est Jurisdictio, et quis habeat ordinariam? — 358. An habeat Vicarius Generalis contradicente Episcopo? Et qui possint eam delegare? — 359. An delegatio expiret morte delegantis? — 360. An hæretici, et excommunicati vitandi validè absolvant in articulo mortis? — 361. An omnes Sacerdotes possint absolvere tam in articulo, quàm in periculo mortis? Et quale censeatur hujusmodi periculum? — 362. An simplex Sacerdos possit absolvere præsentem approbato? — 363. In quibus autem casibus possit licitè absolvere? Dub. I. An quivis Confessarius possit absolvere moribun-

dum à reservatis, etiam præsente Superiore? Dub. II. An in morte, ad absolvenda reservata Papæ, adeundus sit Episcopus? Dub. III. An teneatur moribundus petere absolutionem à superiore, saltem per litteras, aut nuncium? — 864. An excommunicatus toleratus possit absolvere à venialibus? An Regulares possint absolvere sine approbatione Episcoporum? Et an omnes Sacerdotes ab Episcopo approbati possint Confessiones audire sine licentia Parochi? — 865. Qui et quomodo possint eligere sibi Confessarium? Dub. 1. Quomodo Episcopi, et alii Prælati? Dub. 2. Quomodo Cardinales? Et an Parochi? — 866. Quando habens potestatem delegatam possit eam subdelegare? Et quid de delegato ad universitatem causarum? — 867. An absolutus in morte à reservatis, teneatur postea se sistere superiori? — 868. Vide alia? — 869. A quo possint absolvi scholares, milites, peregrini, etc.? Capellani exercitûs nequeunt absolvere milites degentes in Præsidiiis? — 870. An sufficiat facultas præsumpta excipiendi Confessiones? — 871. Quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia, vel probabili. — 872. Qu. I. An error communis det jurisdictionem? — 873. Qu. II. An liceat ministrare Sacramentum cum jurisdictione tantum probabili? — 874. An sit obligatio confitendi Parocho? — 875. An Regulares itinerantes possint confiteri cuicumque Sacerdoti? — 876. An Moniales petentes extraordinarium, et non obtinentes, possint cuicumque confiteri? — 877. Plura notanda de Confessariis Monialium, et Militum in Præsidiiis.

867. — « RESP. Est auctoritas aliqua in alium, ut subditum, » in quem, in foro interno, accipit potestatem distinctam à potestate Ordinis; hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, » et omni Sacerdoti, nec tolli potest illa per externam concessionem Ecclesiæ; nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab iis tolli, » ac nisi adsit, invalida est absolutio, ex *Trid. sess. 14. can. 7.* » Est autem duplex: ordinaria, et delegata. *Ordinaria* est, quam » habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, » ut Papa, Episcopus, Parochus (huc revocantur Archiepiscopi erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantum quando » actu visitant, Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati Religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. »

868. — Quæritur, an Vicarius Generalis Episcopi habeat jurisdictionem ordinariam etiam in foro sacramentali, ita ut possit Confessiones audire, et aliis audiendi potestatem concedere? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Soto, Led. v. Archidiac.* et alii pauci *ap. Salm. c. 11. n. 42.* Hi dicunt vicarium in solis causis civilibus jurisdictionem habere ordinariam, in spiritualibus verò delegatam ab Episcopo. Hocque probant 1. ex eo quòd mortuo Episcopo, cessat jurisdictio Vicarii. Probant 2. ex *Trid. Sess. 23. cap. 25*, ubi statuitur nullum posse audire Confessiones nisi approbatum ab Episcopo. *Secunda* tamen sententia communior et verior affirmat, eamque tenent *Azor. t. 2. l. 3. c. 43. Sylo. v. Confessio 1. q. 1. Fagn. in. c. Quod nobis. De clandest. desponsat. n. 45. Salm. c. 11. n. 43. cum Gran. Aversa, Fill. Dic. Boss. et Sanch. de Matr. lib. 3. d. 29. n. 15. cum Host.*

Nao. Ang. Henr. Palac. Lop. etc. Ratio, quia Vicarius Generalis, supposita nominatione Episcopi, jurisdictionem habet ordinariam tam in civilibus, quàm in spiritualibus, non jam ab Episcopo, sed à Canone, cùm faciat ipse unum tribunal cum Episcopo; ut habetur ex *c. 2. de Consuetud. in 6. et cap. Romana de Appellat. in 6.* Et confirmatur ex *Trid. Sess. 24. cap. 6. de Ref.* ubi, cùm voluit Concilium excludere Vicarium à facultate absolvendi ab hæresi, id expressit dicens: *Eis tantum* (id est Episcopis,) *non eorum Vicariis, sit permissum.* Ergo supponit Tridentinum facultates Episcopi, nisi expressè à jure restringantur, intelligi communicatas etiam Vicariis. Ad 1. autem respondetur, quòd mortuo Episcopo cessat jurisdictio Vicarii, non quia ejus jurisdictio non sit ordinaria, sed quia deficiente Episcopo, desinit ipse esse Vicarius. Ad 2. respondetur, quòd ibi nomine *Episcopi* comprehenditur etiam Vicarius, qui (ut diximus) unum facit tribunal cum Episcopo.

« *Delegata* jurisdictio dicitur, quæ legitimè datur ab habente
 » ordinariam, idque vel tacitè, vel expressè, ut à Papa pro tota
 » Ecclesia, ab Episcopo pro Diœcesi, à Parocho pro Parochia;
 » hoc discrimine, quòd Papa possit dare invitis Episcopis, et
 » Parochis, non contra. Ac, licèt exterior jurisdictio expiret
 » morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor re-
 » vocet, ut docent *Sanchez, Suarez, Navar. Conink. contra Sylo.*
 » *et Vasq.* Vide *Laym. l. 5. c. 10. n. 22.* »

559. — An delegatio expiret morte delegantis? Distingue delegationem generalem à particulari. Delegatio generalis à Papa, communis est sententia et praxis, quòd non extinguatur per ipsius mortem, ex *c. 9. de Offic. Deleg. in 6.* Ita *Salm. de Pœnit. c. 11. n. 78. Conc. p. 545. n. 25.* et alii passim; nisi concessio facta fuerit hoc modo: *Usque ad beneplacitum nostrum*: vel, *Ad arbitrium nostræ voluntatis*, et simili; *Salm. n. 85.* Delegatio generalis autem ab Episcopo, alii sentiunt, quòd ejus morte extinguatur, si nondum Confessio cœpta sit, ut *Vasq. Sylo. etc.* Alii censent non extinguì; donec revocetur à successore, vel præfixum tempus labatur; ita communiùs et probabiliùs *Sanch. de Matr. l. 8. d. 28. n. 72. Pal. tr. 3. d. 4. p. 16. §. 4. n. 3. Conc. pag. 545. n. 26. et Salm. d. c. 11. num. 80. cum Conc. Suar. Lug. Dic. et aliis.* Et hoc firmatur ex praxi, et regula generali, quòd gratiæ factæ non expirant finita jurisdictione concedentis.

Si verò delegatio fuit in particulari, scil. de audienda alicujus tantum Confessione, rectè *Sal. d. c. 11. nu. 69.* cum *Sanch. Lugo. etc.* tenent, quòd expirat morte concedentis, nisi Confessio jam fuerit incepta.

560. — « Porro hujusmodi potestatem delegatam absolvendi
 » quemcumque à quibuscumque peccatis, in articulo, seu pe-
 » riculo mortis (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ut vid.
 » *Dian. p. 3. tr. 4. res. 57. 71 et 72.*) habet ex jure communi
 » quivis Sacerdos, etiam excommunicatus, et degradatus, si

» alius desit. * (*ut etiam ait Sanch. Dec. l. 2. c. 13. num. 5. cum Zambr. et pluribus. Sed vide mox dicendum.*) * »

Quær. I. An hæretici, schismatici, et excommunicati vitandi possint absolvere in articulo mortis, si alius desit? *Prima sententia* affirmat, et hanc tenent *Nav. Man. c. 27. n. 272. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 5. et Salm. c. 11. n. 20. cum Suar. Vasq. Palud. Lugo, Soto, Sylo. etc.* Et probant ex *Trid. Sess. 14. c. 7.* ubi dicitur : « In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla » sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes » quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere » possunt. » *Secunda* verò sententia sequenda negat, et hanc tenet *S. Th. 2. p. q. 82. a. 7. ad 2.* ubi loquens de prædictis abscissis à communione Ecclesiæ, dicit : « Possunt licitè bap- » tizare in articulo necessitatis, in nullo autem casu licitè pos- » sunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre. » Nec obstat quòd *S. Doctor* dicat, *in nullo.., licitè*, non autem invalidè; nam illicitè in nostro casu idem est, ac invalidè; si enim posset excommunicatus vitandus infirmo in articulo mortis validè ministrare Sacramenta, teneretur utique ea ministrare (præsertim Sacramentum Pœnitentiæ) ex præcepto divino, et naturali, cui non posset obstare præceptum humanum Ecclesiæ. Idem dicunt *Fagnan. in c. Non est vobis, de Sponsal. etc. per totum. Petroc. t. 4. p. 158. qu. 8. Auctor. ap. Croix de Offic. Confess. l. 1. c. 1. v. Dico. 2. Conc. p. 576. n. 21.* (qui hanc probabiliorē vocat, licèt contrariam putet non improbabilem), et alii plures ut infra, qui scripserunt ante Concilium, quo tempore ipse *Navarrus l. c.* fatetur nostram sententiam fuisse communem. Ratio quia (ut dicimus *n. 562. v. Id clariùs*) Concilium in *cit. c. 7.* minimè loquitur de simplicibus Sacerdotibus, sed de carentibus jurisdictione in casus reservatos, qua non carere declarat in articulo mortis; tum quia Tridentinum (ut *ibid.* probamus) ibi non condidit jus novum, sed tantum jus antiquum Ecclesiæ approbavit : ante autem Concilium, ut probat *Fagn.*, et ipse *Nav.* fatetur, communis erat sententia, quòd præcisi ab unitate Ecclesiæ absolvere non possent. Et ita declaravit *S. C. Gener. Concilii apud Fagn. n. 2.* ubi sic habetur : « Quæsitum fuit ab Episcopo Valentinensi an pœnitentes in » articulo mortis possit à casibus reservatis absolvere quilibet » Sacerdos excommunicatus et denunciatus? *S. C. Generalis* » censuit non posse, quia communis videtur illa sententia quòd » tales excommunicati non possint absolvere etiam in hoc casu » necessitatis; ita *Mag. Sent. S. Thom. Ricch. S. Ant. Scotus, Durand. Turr. etc. contra Pal. Sylvest. et Soto.* Nec obstat » *cap. 7. de Casuum reservatione*, quia debet intelligi de omnibus » Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus : referendumque » (*notu*) ad eos Sacerdotes, de quibus *eod. c. 7.* in prima et » secunda parte agitur, qui habent vel ordinariam vel delega- » tam potestatem. » Hucusque verba Declarationis. Unde ait *Fagnanus.* quòd *DD.* post Concilium ideo oppositam senten-

tiam tenuerunt, quia ignorarunt præfatam Declarationem S. Congregationis Concilii. His tamen non obstantibus, rectè dicit *Continuator Tournely*, quòd in hoc casu bene poterit Sacerdos hæreticus, vel excommunicatus vitandus (absente alio) absolvere moribundum sub conditione, quia in extrema, vel urgenti necessitate ex communi sententia Doctorum, ut diximus n. 482. *vers. Sed dices, cum Juenino, Sanch. Carden. Soto Navarr. Croix*, et aliis, licitum est uti opinione adhuc tenuis probabilitatis. Imò dicit præfatus *Cont. Tournely t. 6. de Pœnit. n. 663.* quòd sicut olim communis erat secunda sententia, hodie communis est inter DD. prima affirmativa: quamvis enim Concilium loco citato novam legem non condidisset, tamen ex aliis verbis, quæ ibi leguntur, *Ne hac occasione aliquis pereat*, satis eruitur intentio Ecclesiæ, quòd in casu necessitatis bene possit vitandus moribundum absolvere, aliàs jam aliquis perire posset. Idem sentit *Syloius qu. 8. a. 6. cum Cano, Sylvestro, et Angelo*; respondetque ad doctrinam S. Thomæ, sic eam intelligi, nempe quòd Sacerdos excommunicatus in casu mortis solùm Baptismum licitè ministrat, tunc enim non operatur ut minister Ecclesiæ ad id deputatus, sed ut quilibet homo, qui in necessitate baptizat; sed in aliis Sacramentis, eò quòd debet illa ut minister conferre, ideo debet ea ministrare in gratia manens. Præterea citatus Auctor (*Cont. Tourn.*) addit id quod refert *Cardinalis Albitius p. 1. de Inconst. etc. c. 18 et 19*, nempe quòd Declaratio supra relata non reperitur in Registro S. Congregationis, signum quòd illa vel foras non exierit, vel quòd in desuetudinem abierit, tanquam communi sententiæ opposita. Item refert, quòd cùm hujusmodi dubium ad Innocentium XI delatum fuisset, Pontifex præcepit non ampliùs dubitandum de veritate primæ sententiæ affirmativæ. Et hanc sequitur etiam *P. Ferraris t. 5. Bibl. v. Moribundus nu. 33. ad 39.* innixus auctoritati prædicti *Card. Albitii.*

361. — Quæritur II. An quilibet Sacerdos possit absolvere à quibuscumque peccatis, et censuris non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis? Negant *Canus Relect. p. 5. pag. 145. et Soto, Coe. Graff. et Ledesm. ap. Salm. c. 11. n. 23.* Sed veriùs et communiùs affirmant *Suar. D. 26. R. 4. n. 43. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 1. Pal. p. 13. n. 7. et Salm. n. 24. cum Nao. Sylo. Lugo, Bon. Patud. Vasq. Vill. Trull. et aliis.* Ratio, quia in hac materia pro eodem accipitur articulus, et periculum, ut patet ex c. *Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* ubi: « Nullus Episcoporum » illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo. » In tali enim periculo quisque existens in mortali eodem modo tenetur confiteri, ac si esset in articulo. Consentit *Conc. p. 542. nu. 15.* modò tale periculum sit adeo grave, ut vix distingui certò possit ab articulo: sed veriùs sufficere videtur, quòd adsit prudens timor mortis ex illo periculo eventuræ.

Tale autem periculum censetur adesse in prælio, in longa navigatione, in difficili partu, in morbo periculoso, et similibus,

ut *Sanch. l. c. n. 9. Salm. d. 1. n. 28.* Idem de eo, qui est in periculo probabili incidendi in amentiam, *n. 27.* Idem de captivis apud Infideles cum exigua spe libertatis, si credantur nullos alios Sacerdotes habituri. *V. ib.*

862. — Quæritur III. An Sacerdos simplex possit pœnitentem absolvere moribundum, etiam præsente Confessario approbato? *Prima* sententia communissima negat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 7. Suar. d. 26. s. 4. n. 4. Molina de Just. t. 4. D. 63. Az. t. 1. l. 8. c. 19. q. 5. Bon. q. 7. p. 1. n. 16. Carden. in 2. Crisi D. 2. n. 424. Antoine p. 528. q. 3. Pal. p. 13. n. 8. Lugo D. 18. n. 24. cum Sylo. Soto, Arm. Coe. Rossell. Graff. etc. Mazz. t. 3. p. 393. dab. 1. cum Vasq. Con. et Laym. ac Salm. c. 11. n. 30. cum pluribus aliis.* Probatur ex Trident. *Sess. 14. c. 7.* ubi dicitur : « Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt : extra quem articulum Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores et legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant. » Ex quibus verbis duplex colligitur ratio pro hac sententia. Prima quia, cum ibi dicatur, *in Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, infertur, Concilium non constituisse jus novum, sed tantum antiquam Ecclesiæ consuetudinem declarasse et approbasse, nempe quod Sacerdotes simplices tunc solum absolverent, quando deest copia Confessarii approbati, hancque antiquam consuetudinem probant AA. citati ex *cap. Presbyteris 26. q. 6. c. Inter cunctas, §. Incendiarii de Privil.* et aliis textibus. Secunda ratio, quia ideo Ecclesia in articulo mortis omnibus Sacerdotibus facultatem præbet absolvendi à quibusvis peccatis, quia tunc extrema urget necessitas, et Ecclesia eis jurisdictionem confert, *ne aliquis pereat*; at hæc ratio cessat, quando adest Sacerdos approbatus. Et *Mol. l. c.* testatur ita declaratum fuisse à Gregor. XIII. *Secunda* verò sententia affirmat, et hanc tenent *Sa v. Absolutio n. 3. Sayr. Dec. 21. Nao. Cons. 15 aut 23 de Pœnit. Barbosa in Trid. l. c. n. 12. cum Vega, Led. Reg. Valer. Homob. Boss. etc.; item Comit. Henr. Vill. Angles, Conrad. Diana, Marchin. etc. apud Lugo Dist. 18. n. 23.* Atque probabilem putant *Viva 7. 8. a. 2. n. 5. Sporer. n. 725. Elbel n. 628. et Lugo l. c.* ubi impropèrat *Turrianum*, qui vocat eam improbabilem, et damnatam à Gregor. XIII; nam, ait *Lugo*, quod de enunciata Declaratione non constat authenticè, et proinde sic loquitur : « Certè sententia quam tot et tam graves DD. tenent, negari non potest quin probabilis sit; præsertim cum fundetur in verbis Tridentini, quæ non facile explicari possunt ab adversariis. » Ratio igitur hujus sententiæ est, quia à Concilio videtur indistinctè concessa omnibus Sacerdotibus potestas absolvendi tempore mortis ad salutem animarum faciliorem reddend-

dam, verbis illis : « Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet » pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt. » Ubi autem lex non distinguit (commune axioma est), nec nos distinguere debemus. Neque ex ullo textu dicunt compertum haberi, quòd ex antiqua consuetudine prohiberentur simplices Sacerdotes absolvere moribundos præsente approbato; textus enim oppositi (ut aiunt) non loquuntur de absolutione Sacramentali, sed de reconciliatione publicorum pœnitentium cum Ecclesia; aut sanè id asserunt de absolutione censurarum reservatarum, quæ (ut infra dicetur) nequeunt utique absolvi ab inferiore, præsente Superiore.

His tamen non obstantibus puto non recedendum à prima sententia, ob auctoritatem Ritualis Romani (*de Sacr. Pœn. sub initio*), ubi sic dicitur : « Sed si periculum mortis immineat, » approbatusque (nota) desit Confessarius, quilibet Sacerdos » potest à quibuscumque censuris et peccatis absolvere. » Possunt igitur simplices Sacerdotes absolvere, *si desit approbatus Confessarius*; ergo non possunt, si adsit approbatus. Quo insuper Rituale clarè videtur astruere hanc fuisse priscam Ecclesiæ consuetudinem, dum Paulus V in sua Bulla, per quam hoc Rituale approbat, dicit : « Restabat, ut uno volumine compre- » hensi sacri et sinceri Catholicæ Ecclesiæ Ritus, qui in Sacra- » mentorum administratione servari debent, Apostolicæ Sedis » auctoritate prodirent. » Deinde asserit se « receptos et appro- » batos Catholicæ Ecclesiæ Ritus suo ordine digestos con- » spexisse. » Tandem sic concludit : « Hortamur in Domino Pa- » triarchas, Episcopos, Parochos, etc. ut in posterum Ecclesiæ » Romanæ constituto Rituali in sacris functionibus utantur; et » in re tanti momenti, quæ Catholica Ecclesia, et ab ea probatus » usus antiquitatis (nota) statuit, inviolatè observent. » Ergo hoc quod præscribitur in Rituali de absolutione moribundi, satis declarat Pontifex à *probato usu antiquitatis* statutum fuisse. Accedit Catechismus Rom. *de Pœn.* §. 55. ubi ait, Concilium docere, quemlibet Sacerdotem posse absolvere ab omni peccato et censura, « si mortis periculum imminet, et proprii Sacerdotis » (nota) facultas non datur. »

Id clariùs et fortiùs probatur ex eo quòd præfata verba Tridentini, « Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à » quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt » (ut rectè dicunt *Fagnan. in c. Non est vobis, de Sponsal. etc. n. 4. Petrocor. t. 4. p. 158. q. 8. et Auctor ap. Croix in princ. de Offic. Confess. l. 1. c. 1. in fine, v. Dico 2.*) non jam referuntur ad quoscumque Sacerdotes, sed ad eos tantum, de quibus antecederet loquitur Concilium, nempe de illis qui *ordinariam, aut subdelegatum habent jurisdictionem*. Et hoc declaravit S. C. Generalis Concilii apud *Fag. l. c. n. 2*, ubi dixit : *Caput 7. Trid.* « de casum reservatione referendum ad eos Sacerdotes, qui ha- » bent ordinariam vel delegatam potestatem. » Ergo omnino dicendum est, Concilium in hoc puncto non condidisse jus no-

vum, sed tantum antiquam Ecclesiæ consuetudinem declarasse, nempe quod *nulla sit reservatio in articulo mortis*, respectu ad solos Sacerdotes qui ordinariam vel delegatam potestatem absolviendi habent. Quod autem simplices Sacerdotes, exceptis excommunicatis vitandis, hæreticis et schismaticis, (ut diximus n. 560.) possint validè et licitè absolvere in articulo mortis ab omnibus peccatis, et censuris, id non habetur ex Tridentino, sed aliunde nempe ex *c. Presbyter*, 26. qu. 6, item ex Rituali Rom. et ex Declaratione ejusdem S. C. Concilii apud *Fagnan. loc. cit. num. 6.* et ex communi Ecclesiæ consuetudine.

863. — Probabiliter tamen simplices Sacerdotes possunt absolvere tempore mortis, etiam præsentem Confessario approbato, in sequentibus casibus : I. Si approbatus nollet, vel non posset audire Confessionem, quia tunc idem accideret ac si deesset ; ita communiter *Sanchez Dec. l. 2. c. 13. n. 8. Lugo D. 18. n. 32. Renzi c. 4. qu. 11. et Salm. c. 11. n. 33. cum Aversa.* II. Si approbatus sit nominatim excommunicatus vel suspensus, quia tunc præferendus est simplex Sacerdos ; *Sanch. l. c. n. 10. Suar. D. 26. sect. 4. num. 4. Renzi l. c. cum Hurt. et Mazzot. t. 3. p. 397. d. 1. cum Bonac.* Et hoc est certum juxta dicta n. 560. III. Si approbatus esset alienæ Diocesis, quia iste respectu ad infirmum minimè dicitur approbatus : ita probabilius *Lugo D. 18. n. 37. Salm. c. 11. n. 40. cum Trull. item Henr. Aversa, et Diana apud Croix n. 1563, contra Suar. l. c. et Sanch. d. n. 10. cum Zambrano.* IV. Si moribundus ita horreret manifestare sua crimina Confessario approbato, ut esset in periculo confitendi sacrilegè ; tunc enim Sacerdos simplex bene posset eum absolvere adhuc præsentem approbato ; quia hoc valde consonum videtur benignitati Matris Ecclesiæ, *ne hac occasione aliquis pereat*, ut dicitur in Tridentino ; fortè enim poterit accidere quod approbatus sit inimicus, consanguineus, aut objectum peccati, et tunc non censetur Ecclesia in tanta necessitate velle infirmum obligare ad ei tantum confitendum ; ita probabiliter *Mazzotta l. c. cum Croix, ex D. Thoma, et Spor. pag. 260. n. 725.* Qui idem censet procedere, si infirmus non posset confiteri approbato sine magna difficultate aut incommodo, vel si ille simplex Sacerdos esset ei manifestè magis idoneus ac utilis futurus quàm Parochus rusticus. V. Si Confessarius approbatus superveniat jam incepta Confessione cum Sacerdote simplici, quia tunc compleri debet judicium jam inceptum ; ita communiter *Sanch. d. c. 13. num. 13. Lugo d. 18. n. 33. Mazz. l. c. Renzi c. 4. q. 12. Croix l. 6. p. 2. n. 1562. cum Sylo. et Salm. cap. 11. num. 34. cum Gran. Henr. Dian. Aversa, Præpos. Trull. etc.* Hinc probabiliter dicunt *Sanch. num. 16. Renzi qu. 13. et Salm. num. 35. cum Lugo, Diana et Aversa*, quod si Confessio facta Sacerdoti simplici fuerit invalida, etiam superveniente approbato, bene poterit infirmus primo Sacerdoti confiteri, quia revera ille habuit jurisdictionem ad priorem Confessionem, quæ non censetur finita, cum invalida fuerit absolutio impertita.

VI. Et ultimò, casu quo Sacerdos approbatus fuisset complex infirmi in peccato turpi, tunc omnino debet præferri Sacerdos simplex, juxta dicta n. 553.

Rectè tamen *Lugo et Renzi ll. cc. ac Salm. n. 36. cum Aversa* excipiunt casum, quo moribundus esset innodatus excommunicatione reservata, tunc enim deberet, quamvis Confessionem incepserit, priùs obtinere absolutionem à censura, si superior sit præsens, et postea Confessionem perficere. Item hñc advertendum, quòd si pœnitens jam receperit absolutionem à simplici Sacerdote, et postea recordetur alicujus peccati, superveniente approbato, tenetur huic confiteri, cùm illa sit nova Confessio; ita communiter *Sanch. n. 15. in fine cum Zambr. Suarez. d. 23. sect. 1. n. 2. Salmant. n. 37. Renzi q. 13. cum Trull. Diana et aliis.*

Dubitatur I. An, præsente superiore, possit quivis Confessarius moribundum absolvere à peccatis, et censuris reservatis? Sic distinguendum: Quoad peccata reservata veriùs puto cum *Antoine pag. 528. v. Porro, et Auctore de Offic. Confess. apud Croix. l. 1. cap. 1. q. 25. etc.* (contra *Roncag. c. 1. qu. 3. R. 1.*) bene posse inferiorem ab eis absolvere, quia in articulo mortis omnis cessat reservatio, *ne hac occasione aliquis pereat*, ut declaravit Tridentinum. Ex quo rectè inferunt *Lugo. d. 18. n. 38. Suar. de 26. sect. 4. num. 4. Sanch. Dec. lib. 2 d. 13. n. 10. cum Zambr. et Salm. c. 11. n. 39. cum Aversa*, quòd si infirmus habeat peccata reservata, et adsit Confessarius approbatus, non poterit eum absolvere Sacerdos simplex; nam licèt Confessarius ille non habeat facultatem super reservatis extra articulum mortis in articulo tamen mortis bene habet, quia tunc (ut diximus) omnis reservatio cessat.

Secus verò dicendum censeo quoad censuras reservatas, quia pœnitenti ipsis innodato tenetur Confessarius carens facultate imponere, ut elapso periculo mortis, se præsented superiori; juxta dicenda n. 567. Ergo si infirmus potest illi tunc ante absolutionem se sistere superiori, utique tenetur priùs absolutionem à censuris obtinere, ut deinde possit à peccatis absolvi. Utrùm autem teneatur eo casu adire superiorem per litteras vel Confessarium? vide in Dubio sequenti III.

Dubitatur II. An occurrente periculo mortis, in casibus Pontifici reservatis, si non possit adiri Pontifex, adeundus sit Episcopus? *Prima* sententia, quam tenent *Suar. d. 30. sect. 3. nu. 4. Mol. t. 4. de Just. d. 63. nu. 2. et Sanch. Dec. lib. 2. c. 13. n. 9. cum Henr.* distinguit et dicit, quòd si casus sit occultus, tunc omnino adiri debeat Episcopus, quia Episcopi jure ordinario (ut rectè probat *Sanchez c. 11.*) possunt absolvere à reservatis occultis ex concessione Tridentini in *c. Liceat. 6. sess. 24. de Refor.* Secus verò si casus esset publicus, quia tunc, excepta percussione Clerici ex *c. Ea noscitur, etc. De cætero. De Senten. excom. 1.* ubi expressè præcipitur adeundum esse Episcopum, si nequeat adiri Pontifex; in aliis verò casibus non est obligatio

adeundi Episcopum, eò quòd in reservatis Pontifici, Episcopi nihil possunt; è converso, cùm in morte omnis cesset reservatio, tunc æquales sunt Episcopus et quivis alius Confessarius. Sed contradicunt communiùs *Navarr. cap. 27. n. 81. Pal. de Censur. d. 2. p. 11. §. 5. n. 6. cum Sayr. Ugol. Hurt. et communi ut asserunt, ac Salm. eodem tit. c. 2. num. 63. cum Con. Avila, Corneio, etc.* etiam communiter, quia (ut aiunt) præfatus, textus in *c. Ea noscitur*, extenditur ad absolutionem cujuslibet censuræ Papæ reservatæ, cùm eadem ratio urgeat. Unde præsentè Episcopo nequit Confessarius absolvere à casibus Papæ reservatis, quia omnes casus à Papa reservantur propter censuram, et censuræ reservatæ nequeunt ab inferiore absolvi præsentè superiore, ut mox supra probavimus in Dub. præcedenti. Sed hoc non obstante, non puto improbabilem primam sententiam. Dixi, *præsentè Episcopo*: nam si absit, vide dicenda in Dub. sequenti.

Dubitatur III. An quilibet Confessarius possit absolvere moribundum à censuris reservatis, si possit peti facultas à superiore per litteras, vel internuncium? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bonac. de Censur. tom. 1. d. 1. q. 3. p. 3. n. 5. cum Zambr. et Croix l. 6. p. 2. nu. 1697. cum Suar. Lugo et Aversa*. Ratio, quia cùm hujusmodi infirmus benè satisfacere posset suæ obligationi, impetrando absolutionem per procuratorem, aut litteras (quod enim quis per alium facit, censetur per seipsum facere), ad id tenetur. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Azor. l. 8. cap. 19. q. 5. Sporer n. 750. Viva in Prop. 7. Alex. VII. n. 8. Sanch. Dec. l. 3. c. 13 num 14. cum. Henr. Val et Cord. Con. d. 14. n. 241. Dian. p. 5. tr. 9. R. 6. Pal. de Censur. d. 1. p. 2. §. 5. n. 6. Salm. eodem tit. c. 2. n. 65. cum Corneio et Avila, item Carden. Tamb. Dicast. et Stoz apud Croix l. c.* Ratio, tum quia in hoc adest manifestationis periculum, quod non videtur tam remotum, ut supponunt adversarii, cùm plures possint accidere casus, quibus notitia peccati patefieri potest; tum quia in *cap. Quamvis de Sentent. excomm.* dicitur impeditus, cuicumque *quolibet impedimento canonico* retrahitur, quominus Romanum Pontificem possit adire. Hinc *Nao. Man. c. 27. n. 90. ad 5. item Henr. Ugol. et Sayr. ap. Sanch.* dicunt reputari legitimè impeditum qui personaliter superiorem nequit adire, etiamsi per procuratorem valeat. Et Auctor apud *Croix de Offic. Confess. cap. 1. qu. 25.* eodem modo excusat infirmum eo casu ab accersendo superiorem, si in hoc sua fama periclitaretur.

564. — « Ex consuetudine quivis toleratus absolvere potest à » venialibus, et mortalibus aliàs confessis. * (*Sed hoc hodie re-* » *probatum est, ut vidimus n. 560.*) * Ex privilegio, Religiosi » Mendicantes quosvis fideles absolvere possunt, juxta tenorem » suorum privilegiorum. * (*Modò tamen non sint revocata per* » *Concilium Tridentinum in sess. 23. c. 15. ubi sancitum fuit nul-* » *lum Regularem posse Confessionem secularium etiam Sacer-* » *dotum audire, nisi ab Episcopis approbationem obtineat, pri-*

» vilegiis et consuetudine non obstantibus. *Hinc damnata fuit*
 » *Proposit. 36 ab Alex. VII quæ dicebat*: Regulares possunt
 » in foro conscientiae uti privilegiis suis, quæ expressè sunt revo-
 » cata per Concilium Tridentinum.) *

« Ex concessione Ordinarii directa, quicumque Sacerdos appro-
 » batus, cui id ille committit. * (*Unde fideles liberè se possunt*
 » *confiteri cuicumque Confessario approbato. Ita communiter*
 » *Pitton. de Confess. n. 370. Mazz. t. 3. p. 293. et Bon. de Sacr.*
 » *d. 5. q. 5. sect. 2. p. 4. n. 35. cum Sa, Conc. Val. et communi,*
 » *idque fusè probat Benedict. XIV, Notif. 18. n. 9. Et hoc etiam*
 » *tempore Paschali, et invito Parocho, ut Mazz. et Papa Bened.*
 » *Illud enim quod dicitur in c. Omnis, de Pœnit. et Rem. quod*
 » *fideles debeant confiteri semel in anno proprio Sacerdoti, in-*
 » *telligendum (ut ait ibi Glossa, et Fagn. in c. Ne pro de Pœ-*
 » *nit. ac Cabass. lib. 3. cap. 8. nu. 9.) omni Sacerdoti, qui ab*
 » *Ordinario est approbatus. Et hoc saltem ex præsentì universali*
 » *consuetudine hodie certum est, quidquid antiqui aliter dixerint.*
 » *Hinc S. C. Episc. die 3 Apr. 1584. (apud Pitton. de Confess.*
 » *nu. 361.) sic resoluit*: Decretum Episcopi in quo habetur,
 » quod nullus Confessarius etiam ab Ordinario approbatus, possit
 » tempore Paschali Confessiones alicujus audire sine licentia pro-
 » prii Curati, nullo modo est observandum, cum satis validè
 » faciat pœnitens, deferendo Parocho fidem Confessionis auditiæ
 » à persona approbata.) *

888. — « Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet
 » potestatem eligendi Confessarium, quales sunt. I. Ex jure,
 » Episcopi omnes, etiam si sint tantum titulares, item superiores
 » Episcopis, ut Archiepiscopi, etc.; item Prælati iis inferiores
 » exempti, ut Abbas exemptus (non tamen Abbatisa), Gene-
 » ralis, Provincialis, Prior, salvis tamen Privilegiis Ordinum.
 » Vide *Dian. p. 4. tr. 4. R. 1 et 2. II. Ex consuetudine, Cardinales,*
 » qui etiam domesticis de Confessore providere possunt: item
 » Pastores, imò multis locis etiam cæteri Sacerdotes seculares,
 » ut docent *Valentia, Sa, Suarez dist. 27. sect. 3. Religiosi tamen*
 » tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta: item
 » Reges, et Principes, quorum tamen privilegium ad familiam
 » non extenditur; denique domestici Pontificis. III. Ab homine
 » eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcopus, sive Pa-
 » rochus concessit. * (*Sed Vide dicta n. 544.) **

Dubitatur hic 1. An Episcopi possint eligere sibi in Confessa-
 rium quemcumque Sacerdotem? Videbatur olim affirmandum
 ex *cap. fin. Ne pro dilatione, de Pœn. et Rem.* ubi dicitur: « Per-
 » mittimus Episcopis, et aliis superioribus, necnon minoribus
 » Prælatiis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam
 » providum et discretum sibi possint eligere Confessorem. » Sed
 declaravit S. C. *ap. Fagn. in d. c. num. 62. id tantum intelligi,*
 quod Episcopi (intellige quoad Episcopos, si sint extra Dioccesim,
 nam intra possunt quidem cuicumque Sacerdoti facultatem imper-
 tire) et alii ut supra, possint sibi eligere Sacerdotem subditum,

aut Parochum, aut alium approbatum à proprio Ordinario (nota proprio, id est ab Ordinario domicilii Sacerdotis, ut explicat *Lugo d. 21. n. 39 et 42.*) Et idem postea confirmavit Gregorius XIII, 1. Decemb. an. 1582 ut referunt *Fagn. l. c. et Pitton. de Confess. num. 350.* Nomine autem *Prælatorum exemptorum*, veniunt Referendarii, Auditores Rotæ, Protonotarii Apostolici et alii Prælati Curiae Romanæ, necnon Prælati regulares, et Abbates, et alii Superiores locales immediati; ita *Suar. d. 27. sect. 2. ex n. 8. Lugo d. 19. n. 4. Diana p. 2. tr. 2. de dub. Reg. et Renzi t. p. 537. qu. 10.*

Dubitatur 2. An Cardinales possint eligere Confessarium sibi et familiæ. Affirmant generaliter *Alphonsus de Leon, et Diana ex Lugo ap. Renzi t. 1. p. 537. qu. 10.* Sed hoc admittendum est tantum in Urbe, nam extra non possunt, cum non alio gaudeant quam privilegio Episcoporum mox supra declarato, ut rectè probat *Fagn. in d. c. fin. n. 53 et 65.* Nec censendum tenere oppositum *Lugo d. 19. n. 5. et Suar. d. 27. sect. 2. n. 6.* ubi enim nihil aliud asserunt, nisi quod Cardinales comprehendantur in citato *cap. fin.* Concedit autem *Fagnan. num. 66.* quod Cardinales possint secum conducere Confessarium approbatum in Urbe; et idem dicit de Episcopis *n. 30. cum Hostiensi.*

An autem Parochi possint sibi eligere Confessarium? Omnino negandum ex Prop. 16 damn. ab Alex. VII, quæ dicebat: « Qui » beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. » Dicunt tamen *Wigandt. tr. 13. n. 89. Spor. p. 257. n. 705. et Ell. p. 289. n. 299.* quod Parochi ex consuetudine possint confiteri Sacerdoti curato, vel approbato etiam alienæ Diœcesis. Et hoc quidem non videtur reprobandum, ubi revera adest talis consuetudo, quia tunc adest tacitus consensus Episcoporum.

808. — « 1. Qui habet potestatem delegatam non potest eam » subdelegare alteri, cum diversa sit potestas utendi jurisdictione, et eam delegandi. Excipitur 1. nisi hoc ipsum concessum sit; 2. nisi sit delegatus ad universitatem causarum, ut v. g. si » cui committeretur officium Parochi absentis, vel nondum sacerdotis: talis enim aliqua exercitia jurisdictionis, alteri ex » præsumpta voluntate Ordinarii subdelegare posset, non tamen » integrum officium. *Laym. hñc. l. 5. t. 6.* »

Generaliter igitur loquendo, nequit delegatus subdelegare, nisi id expressè sibi sit concessum. Excipitur 1. si quis esset delegatus à Principe. Sed hoc intelligitur (ut explicant *Laym. de Pœnit. c. 10. n. 14. et Castrop. eod. tit. D. unica p. 13. n. 15.*) cum delegatio facta est tanquam per officium; non verò si eligitur persona propter suam peritiam, aut si ei committitur aliqujus causæ executio. Excipitur 2. si quis est delegatus ad universitatem causarum, quamvis non à Principe. Sed in hoc etiam oportet distinguere cum *Laym. l. c. n. 12. v. Duobus*, duplici modo posse alicui delegari jurisdictionem ad universitatem causarum: primo modo, cum ei committitur aliquod officium,

cui annexa est jurisdictio; idque currit etiamsi officium non sit proprium, sed Vicarii, v. gr. Viceparochi, seu Vicerectoris pro Parocho absente, aut non adhuc Sacerdote: hujusmodi Vicarius bene potest jurisdictionem suam subdelegare, non quidem totam, sed pro una vel altera causa, ut communiter DD. docent; quia tunc non tantum huic commissum est exercitium Parochi, sed etiam Parochi officium, cui competit non solus usus, sed adhuc delegatio jurisdictionis. *Ita Sanch. de Matr. l. 3. d. 31. num. 1. et 15. cum Sylo. Coo. Lop. Abb. etc. Laym. l. c. num. 10. Pal. l. c. n. 16. cum Henr. et aliis ex D. Th. quod l. 12. art. 31. ubi ait: « Vicarius non potest totam suam potestatem communi- » care, sed potest partem. »* Secundo modo, cum alicui delegatur non officium, sed jurisdictio, velut privilegium perpetuo annexum suo officio, aut dignitati; tunc enim talis jurisdictio reputatur tanquam ordinaria, prout est facultas impertita Episcopis à Tridentino in *c. Liceat 6. sess. 24.* Dicunt autem *Rodrig. et Vioa q. 8. art. 1. n. 13. cum Nao. Peyrin. Naldo, Bord. etc.* quòd si Episcopus concederet alicui Confessario facultatem absolvendi ab omnibus casibus reservatis, posset hic Confessarius subdelegare illam facultatem alteri in aliquo particulari casu; sed melius *Laym. et Castrop. locis sup. cit. cum Coninc.* id in eo solo casu admittunt, quòd talis facultas conceditur ratione officii v. g. Parochi, aut Viceparochi, ut supra dictum est; sed non cum facultas datur alicui ratione suæ peritiæ, aut probitatis: facultas enim subdelegandi tantum competit illi, cui officium committitur, sed non ei cui committitur solus usus, sive exercitium jurisdictionis.

« 2. Cum jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest, » tam à delegato quàm ordinario, quocumque loco fuerit, ut » docent *Sanch. Henr. Suarez in 3. p. t. 4. d. 28. sect. 1. et 7. et » alii* * (*Sed hodie hoc reprobatur, vide dicta. n. 547.*) *

367. — « 3. Probabile est, quòd absolutus in articulo mortis » non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reser- » vatis, nisi hæc habeant annexam censuram, ut docent *Nao. » Suar. March. Fill. t. 7. c. 10. q. 6. n. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. » n. 13.* quia directè absolutus fuit. * (*Ita verius tenent Salm. c. 11. » n. 21. cum Sanch. Hurt. Præp. Nao. etc. Vide de hoc dicenda » de Cens. l. 7. num. 91.*) * Contra *Hurt. Diana. p. 4. t. 4. » R. 199.* (V. Not. II, pag. 363.)

368. — « 4. Improbilas, aut inscitia proprii Sacerdotis non » dat jurisdictionem alteri: ideoque in tali casu expectandum est, » aut ad superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset » tanta, ut confessio illi facta foret invalida, aut illicita, neque » esset alius privilegiatus, aut habens jurisdictionem, licere alteri » confiteri docent *Nao. Vasq. in 3. p. t. 4. q. 92. art. 2. d. 3. » Hurt. d. 10. dif. 10. Vide Dian. p. 4. tr. 4. res. 201. et p. 8. » t. 1. R. 86. ex c. Placuit. de Pœnit. d. 6.* Idem licere, quando » quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docent » *Tol. Sylo. et Med.* qui idem concedit, quando proprius non vult

» aut non potest audire, vel injustè negat facultatem confitendi
 » alteri, v. g. Parochus concubinæ. *Diana p. 3. t. 4. R. 79.* ex
 » *Henr.* et aliis quatuor. Verùm ista communiter refutantur ab
 » aliis. * (*Sed vide n. 564.*) *

» 5. Etsi graviter peccare possit proprius, si neget suis facul-
 » tatem adeundi alterum, modò præsumere possit eos justè
 » petere; si tamen injustè neget, probabiliùs videtur eos invalidè
 » ab alieno absolvi, ut docent *Sotus, Suarez, Laym*, etsi non
 » improbabiliter *Sylo. Henr. Maj. Palud. Richar. Tolet.* et
 » *Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* putent, quòd validè, præsertim si sine
 » periculo salutis, famæ, vel simili, non liceat suo proprio.
 » * (*Sed vide n. 564. v. Ex concessione.*) *

869. — « 6. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii,
 » vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis : hinc ii,
 » qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utro-
 » bique absolvi, ut scholares, milites, mercatores : item vagi,
 » et peregrini possunt absolvi à Parocho loci, in quo versantur.
 » *V. Laym. hñc, Vasq. etc.* »

Communiter docent DD. peregrinos, spectata consuetudine, et
 tacito consensu Episcoporum, posse confiteri cuilibet approbato
 in loco ubi reperiuntur. Ita *Palaeus de Pœnit. punc. 13. n. 12. Lugo*
eodem tit. d. 19. n. 7. Conc. p. 544. n. 20. Salm. c. 11. n. 21. Bon.
de Pœn. d. 5. p. 2. n. 5. cum Suar. Vasq. etc. Limitant tamen
 præfati auctores, dummodo ipsi peregrini ex industria non disce-
 dant è proprio domicilio, ut extra confiteantur. Sed *Tamb. de*
Pœnit. c. 4. §. 3. n. 11. Renzi de Pœnit. c. 4. qu. 14. et Mazz.
t. 3. p. 403. n. 11. de Pœnit. d. 2. §. 2. n. 2. cum Pont. Fill. et
aliis, veridè dicunt, quòd prædicta limitatio non est necessariò
 servanda, ex illa regula generali juris, quòd nullus videtur frau-
 dulenter agere qui utitur jure suo; nec autem aliunde habetur,
 quòd Ordinarii in prædicto casu signum aliquod unquam dede-
 rint sui dissensûs. Hasque sententias rectè dicunt præfati AA. va-
 lere etiam pro implenda Confessione præcepti Paschalis. Vide
 dicta *n. 564. v. Ex concessione.* Et de hoc hodie non est ampliùs
 dubitandum ex præsentì consuetudine universali. Per Bullam
 tamen Clementis X vetitum est pœnitentibus accedere ad alic-
 nam Diœcesim pro Confessione in fraudem reservationis suarum
 culparum; de hoc vide dicenda infra *n. 589.*

870. — « 7. Validè absolvit is qui audit Confessiones, præ-
 » sente, vel sciente, et non contradicente Ordinario, v. g. Epis-
 » copo, vel Parocho, cui constet eum aliunde non habere Juris-
 » dictionem : quia tunc præsumitur tacitè eam dare : sufficit
 » enim, ut rectè docent *Fill. et Fagund. præc. 2. lib. 7. cap. 2.*
 » facultas interpretativa, et præsumpta, modò præsumptio fun-
 » detur in signis, quæ indicent consensum præsentem, ut fit in
 » casu posito * (*Quare consensus merè internus non sufficit. Salm.*
 » *ex communi cap. 11. num. 65.*) * (utì etiam v. gr. si Parochus,
 » qui jam absens est, aliàs significaverit id sibi gratum esse);
 » nam existimatio de futuro consensu, vel ratihabitione, quòd

- » scilicet quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit,
- » quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore
- » præsentis, quo datur absolutio. V. *Dian. p. 3. t. 4. R. 68. Sanch.*
- » *de Matr. l. 3. d. 35. Bec. Conc.* qui addit peccare, si de con-
- » sensu dubitans incipiat audire.

871. — « 8. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisi
 » necessitas urgeat : qualis est v. g. quia pœnitens diu non est
 » confessus, vel debet communicare, nec alius adest : tunc enim
 » licitè absolvit cum conditione hac, *si possum*, et cum opere
 » (etsi *Salas t. 2. tract. 8. art. 1.* hoc onus non agnoscat) aliàs
 » iterum confitendi habenti jurisdictionem certam. Expedit
 » autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, et à cæteris
 » indirectè saltem absolvatur. Ita *Regin. Suar. Coninc. d. 8.*
 » *dub. 5. n. 45.* * (*Dicunt probabilius Holz. pag. 178. n. 682 et*
 » *Elbel p. 297. n. 326. cum Bambest.* sufficere ad absolvendum
 » cum jurisdictione dubia sequentes causas. 1. Si urgeat pericu-
 » lum mortis. 2. Si urgeat præceptum annuæ confessionis.
 » 3. Si pœnitens deberet celebrare, vel communicare, et aliàs in-
 » famiæ notam incurreret. 4. *Addunt Salm. ant. c. 11. n. 72.* si
 » Sacerdos teneretur celebrare ex obligatione. *Vide dicta. n. 28.*
 » *Probabiliter autem censent Suar. d. 26. s. 6. et Salm. ibid. cum*
 » *Aversa contra Salas et Corneio* in iis casibus pœnitentem
 » non teneri ad Confessionem, sed tantum, ad contritionem,
 » qua semper eget, etiamsi confiteatur.) * Quòd si tamen ex
 » probabili ratione dubium resolvat, nimirum habere se juris-
 » dictionem, etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè :
 » ut docent *Suar. et Præp. Lugo d. 10. n. 49*, tum quia tunc
 » practicè et moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat
 » facultatem, uti et in sequentibus casibus : I. Quando communi
 » errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor,
 » seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium
 » defectum. *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 3. n. 11. Dian. p. 3. tr. 4.*
 » *res. 22.* Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse
 » docet *Dian. p. 3. tr. 4. res. 122. ex Pontio, Molfes. et Sanch.* ;
 » item *part. 2. t. 2. misc. R. 43.* si quis bona fide tali confi-
 » teatur : verum id communiter ab aliis negatur. II. Cùm quis
 » ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide absolvit, aut
 » nescit potestatem suam revocatam, ut habent *Sylb. Nao. Henr.*
 » *Mald. in 2. p. q. 9. art. 5. Sanch. mor. l. 1. c. 9. nu. 35. Salm.*
 » *Vasq.* Vide *Dian. p. 1. t. 13. res. 1.* III. Quando secundum
 » probabilem sententiam judicatur quis habere jurisdictionem,
 » et Sacerdos sequitur favorabilem, *Bon. l. c.* ; quia quando com-
 » munis est error, Ecclesia dat jurisdictionem propter publi-
 » cam utilitatem. V. *Suar. Dian. ll. cc. Card. de Lugo d. 10.*
 » *num. 28.* »

872. — Hic quæritur I. Utrùm, stante errore communi, sup-
 pleat Ecclesia jurisdictionem in Sacramento Pœnitentiæ? Si
 error communis est cum titulo colorato sive putativo, certum est
 apud omnes ab Ecclesia conferri jurisdictionem; ita *Sanch. de*

Matr. l. 3. d. 22. num. 5. Conc. p. 546. n. 29. Antoine p. 524. q. 2. et Cardenas in Prop. 1. damnata ab Innoc. XI, d. 2. c. 6. n. 149. cum Caj. Palud. Soto, Arm. Ang. Sylvest. Navarr. et communi. Et probatur ex lib. *Barbarius, ff. de Offic. Prætor.* qui textus, etsi civilis, tamen, cum non sit reprobatus à jure canonico, vim habet etiam in illo, ut habetur in *c. 1. de Novi oper. nunciat.* utque fusè diximus *Tom. 3. in fine v. Dub. 3.* Probatur etiam ex *c. Infamis 3. q. 7.* ubi dicitur: « Si servus (qui est incapax jurisdictionis), dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet. » Ratio, quia ex benigna interpretatione præsumitur eo casu pia mater Ecclesia ad bonum animarum supplere jurisdictionem. Bene tamen advertit *Sanchez l. c.* quòd ut Ecclesia suppleat, non sufficit titulus fictus, sed requiritur titulus, qui licet sit tantum putativus (quia forte est ex aliqua causa invalidus) tamen sit revera collatus à legitimo Superiore, etsi huic vetitum sit aliunde titulum illum conferre, ut sancitur in *Novella 44. c. 1. Authent. de Tabell.*

Majus dubium fit, an ex solo errore communi, sine titulo, Ecclesia suppleat jurisdictionem? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Lugo d. 19. n. 30. Sanch. Dec. l. 1. c. 9. n. 35. Pont. l. 5. c. 20. n. 2. Pal. t. 1. tr. 1. d. 2. punct. 1. n. 9. Suar. 2. p. d. 26. sect. 6. n. 6. Less. c. 29. n. 68. Bon. d. 2. de peccat. q. 4. part. 9. n. 19. Dian. p. 2. tr. 13. R. 2. cum Molf. et aliis, item apud Carden. l. c. n. 143. Vill. Malder. Gran. Turr. Henr. et Martin. item Host. Innoc. Felin. etc. apud Sanch. de Matr. l. 3. d. 22. n. 48.* Ratio, quia, cum adest error communis, recurrit eadem ratio legum, quas supra retulimus, nempe quòd Ecclesia pro bono fidelium præsumitur jurisdictionem supplere: cum eadem adæquata ratio communis boni valeat pro solo errore communi, et pro titulo colorato, propter quem nulla est ratio specialis, cur magis provideatur bono publico, quam per solum errorem communem.

Secunda verò sententia communior negat sufficere solum errorem sine titulo, et hanc tenent *Busemb. ut supra* (qui asserit primam communiter rejici) et *Sylvest. v. Confessio, n. 1. qu. 15. Ang. eod. verb. Conc. p. 547. n. 31. Ronc. c. 1. q. 3. R. 3. Holzm. p. 179. n. 684. Sporer n. 714. Elbel p. 393. n. 313. et Sanch. (sibi contrarius) de Matr. lib. 3. d. 22. n. 49. cum Navar. Arm. Tab. Coe. Cajet. Lop. Gabr. Ugol. Henr. Palac. Arag etc.* Ratio, quia, cum deest titulus coloratus, minimè præsumitur Ecclesia velle supplere jurisdictionem: eò quòd si Ecclesia cum solo errore communi jurisdictionem conferret, majus proveniret damnum fidelibus quam utilitas; plures enim Sacerdotes impii ex hoc occasionem sumerent simulandi se Confessarios, et sic plurimos errores et hæreses possent disseminare, fideles seducendo. Sed hæc ratio non omnino convincit; nam dato quòd Ecclesia jurisdictionem hujusmodi impiis Sacerdotibus denegaret, neque impediretur, quominus ipsi, qui damnationem suam jam nihil faciunt, suos

errores disseminarent; et versa vice fideles ob invaliditatem suarum Confessionum evidenti periculo perditionis exponerentur. Unde meritò primam sententiam probabilem putant *Carden. l. c. p. 75. n. 151. Viva. q. 8. art. 1. n. 16. Tamb. l. 5. de Pœnit. c. 4. §. 7. n. 17. et Ronc. Spor. Holzm. ac Elbel cum Henno, Gabr. Henr. et Stoz.* Et ideo probabiliter dicunt non esse obligandos fideles ad repetendas Confessiones bona fide factas apud Sacerdotem, qui ex communi errore Confessarius reputabatur.

873. — Quæritur II. An liceat administrare Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione tantùm probabili? Adsunt tres sententiæ. *Prima* negat, et hanc tenent *Concina p. 548. n. 2. Antoine p. 526. q. 25. et Eliz. p. 2. l. 5. q. 15. §. 2.* Ratio, quia ex propos. 1. damnata ab Innoc. XI in administratione Sacramentorum non licet uti opinione probabili, ne Sacramentum exponatur periculo frustrationis. *Secundâ* verò sententia communis docet licitum esse absolvere cum probabili jurisdictione, modò opinio sit verè probabilis, gravi fulcita ratione et auctoritate; ita *Sanch. de Matr. l. 3. d. 22. n. 65. et Dec. l. 1. c. 9. n. 35. Lugo d. 19. ex n. 50. (qui putat tutissimam) Bon. q. 7. p. 5. §. 4. n. 4. Pal. t. 1. tr. 1. d. 2. p. 5. n. 9. Less. l. 2. c. 29. n. 68. Conc. d. 8. n. 22. Fill. tr. 7. c. 9. n. 227. Croix. n. 1516. Tamb... l. 3. c. 3. n. 1. Viva. in dicta Prop. 1. et de Jubil. qu. 3. art. 2. Carden. in eamd. Prop. à n. 160. item Hozes, Filguera, Corella et Lumbier, in dicta Prop. et Salm. tr. 6. c. 11. n. 74. cum Turr. Vill. Reg. Avers. Salas, Dic. Herincx, Bonasp. et Salm. scholast. tr. 24. d. 12. dub. 7. §. 1. num. 80 et 85. cum Maldero, Gran. Henr. et Gabr.* Et eam vocant moraliter certam *Sanch. Tamb. et Carden. l. c. ac Dicast. Ills. Gorm. Stoz, etc. ap. Croix* Ratio 1. quia error communis, etiamsi non adsit titulus coloratus, præbet jurisdictionem, modò opinio ab omnibus teneatur ut probabilis; nam si alii sapientes dubitarent de probabilitate, et coram Deo falsa esset, error esset, sed non communis. Verùm hæc ratio non convincit; nam licèt præfata opinio (quòd existente errore communi Ecclesia supplet jurisdictionem) non sit improbabilis, ut diximus in quæstione præcedenti, tamen non est certa, ut requiritur ad licitè ministrandum Sacramentum. Ratio 2. quia cùm quilibet Sacerdos habeat potestatem directam super venialia, pœnitentes qui bona fide confitentur Sacerdoti habenti jurisdictionem tantùm probabilem, jam validè absolvuntur eo casu, directè à venialibus, et indirectè à mortalibus. Sed opinio illa, quòd Confessio venialium apud simplicem Sacerdotem sit valida, nec etiam est certa, ut diximus n. 537, undè nec etiam hæc ratio convincit. Ratio 3. quia Ecclesia supplet jurisdictionem ex rati habitatione de præsentì, cùm videat sic communiter practicari, et ob bonum animarum annuit. Ratio 4. et potior est, quia in Ecclesia adest universalis consuetudo fere omnium Confessariorum absolvendi cum jurisdictione probabili, ut testantur communiter *Suar. d. 27. sect. 4. n. 7. Lugo d. 19. n. 31. Carden. n. 166. Arriaga*

d. 39. sect. 5. Diana p. 3. tr. 2. R. 3. Croix l. c. et omnes alii AA. citati pro hac secunda sententia. Communis autem sententia Doctorum fundat moralem certitudinem de præfata consuetudine; et licet contrarii illicitum putent absolvere cum jurisdictione probabili, præscindunt tamen, nec possunt negare hanc consuetudinem adesse, saltem apud partem longè majorem Confessariorum. Posita igitur ut certa hac consuetudine, certum est, licitum esse Sacramentum ministrare cum jurisdictione probabili cum ipsa consuetudo jurisdictionem præbeat; prout docent *Suar., t. 4. de Rel. t. 8. l. 2. c. 9. n. 3. Navar. Comment. 2. de Regul. n. 65.* ubi ait: « Hanc jurisdictionem magna ex parte » introductam vel auctam esse consuetudine, quæ vim habet » dandi jurisdictionem; *Barb. de potest. Ep. p. 1. tit. 4. n. 36. Carden. n. 161. Quaranta in summ. Bull. verb. Archiep. Auctoritas v. 25. Pelliz t. 2. tr. 10. c. 10. n. 42.* Idque probant ex *cap. Contingat, de Foro Compet.* ubi dicitur: « Nisi fortè hi, quibus » delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine » speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare. » Ubi *Glossa* ait: *Quòd consuetudo dat jurisdictionem.* Nec obstat *Prop. 1* damnata, etenim respondent *Vioa q. 8. ar. 2. n. 2. et Wigandt tr. 13. n. 19. cum Gonet.* Propositio loquitur de opinionibus circa ea quibus nihil potest Ecclesia, id est circa materiam et formam, non verò circa jurisdictionem, quæ bene ab Ecclesia suppleri potest, et moraliter certè præsumitur suppleri in hoc casu ob bonum animarum: unde Confessarius absolvendo, non absolveret cum sola opinione probabili, sed moraliter certa, non directa, sed reflexa.

Tertia sententia. quam amplector, et tenent *Suar. d. 26. sect. 6. n. 6. Holzm. pag. 178. num. 683. March. tit. 3. q. 4. et Gob. tr. 7. n. 115. Wigandt tr. 13. n. 91. Spor. n. 717. et Elbel p. 292. n. 311. cum Bardi, Sancio et Babenst.* dicit licitum quidem esse ministrare hoc Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione probabili, sed nonnisi quando adest causa gravis necessitatis, aut magnæ utilitatis, ut aiunt *Elbel et Wig.* vel causa rationabilis, ut inquit *Suar. et Sporer.* Ratio hujus limitationis est, quia licet Ecclesia eo casu ob bonum animarum bene censi possit jurisdictionem supplere, tamen non præsumitur nulla justa causa accedente, velle connivere meræ libertati Sacerdotum. Hujusmodi autem causa (ut censent *Sporer, Holzmann ll. cc.*) accedit. 1. Quando pœnitens indigeat auxilio sive consilio illius Confessarii. 2. Si complex peccati pœnitentis sit notus apud Confessarium, qui certa pollet jurisdictione, et ignotus apud Confessarium habentem solam probabilem. 3. Si Confessarius, qui habet jurisdictionem probabilem, prudenter timeat pœnitentem non facturum Confessionem integram apud eum qui certam habet. 4. Addit *Sporer*, ne pœnitens incidat in aliquam aversionem, vel damnosam suspicionem Confessarii certi. 5. Si urgeat Præceptum Confessionis, aut singularis Indulgentia lucranda, vel quia diu quis non poterit confiteri.

874. — « 9. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, ne
 » quidem in Paschate. *Lugo. d. 19. sect. 2. n. 28. etc. cum Diana*
 » *p. 8. t. 1. res. 88. Quare Parochi frustra nolunt, ut Parochiani*
 » *confiteantur mendicantibus, etiam in Paschate, cum habeant*
 » *privilegium pro omnibus Christi fidelibus. Suarez, Conin.*
 » *Henriq. Regin. Zerola. c. 15. q. 3. et commun. apud Bon. d. 4.*
 » *q. 1. sect. 2. part. ult. °* (Et ita pariter nequit prohibere Paro-
 » chus, ne sui subditi confiteantur Confessario approbato ab
 » Ordinario loci; vide dicta n. 564.) ° Adeo ut qui docent, con-
 » fessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem
 » confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi. *Diana p. 4. t. 8.*
 » *R. 102. et alii °* (*Joan. XII* damnavit opinionem Joannis
 » Poliaci dicentis, Confessiones factas Regularibus repetendas
 » apud Curatum. *Deinde Clem. VIII an. 1592, et Clem. X in*
 » *Const. Suprema, decreverunt bene satisfacere Confessionem an-*
 » *nuæ qui confitentur Religiosis simpliciter approbatis. Vide Be-*
 » *ned. XIV Notif. 18. ex n. 5.) °* Vi tamen hujus privilegii non
 » possunt absolvere eos Religiosos, aut Religiosas, quæ non
 » habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ut ex com-
 » muni notat *Rodr. et Comp. privil. Societ. v. Absol., §. 1. et*
 » *ex his Laym. hic.* Quia privilegio generali non censetur dero-
 » gari consuetudini, vel statuto particulari, nisi id exprimatur.
 » ° (*Clarius id explicat Pal. p. 14. n. 11. cum Suar. Laym. etc.*
 » *quia omnes Religiones privilegium habent ab Innoc. IV et*
 » *aliis Pontificibus, ne Religiosi extra Ordinem aliis confiteantur*
 » *sine consensu suorum Prælatorum.) °* Usus tamen fert, ut
 » Regulares peregrinantes, ex præsumpta voluntate superiorum,
 » si Ordinis socium non habeant, à quovis alio, etiam seculari
 » absolvantur, exceptis reservatis: in quæ si Religiosi Societa-
 » tis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Ge-
 » ner. c. 6. n. 6. et *Laym. hic. »* (*V. Not. III, pag. 363.)*

875. — Religiosi peregrinantes, si habent socium sui Ordinis,
 debent ipsi confiteri, ut dicunt communiter *Laym. tr. 6. c. 10.*
n. 20. Ronc. p. 89. qu. 8. R. 1. Tambur. de Sacram. pœnit. cap. 5.
§. 2. n. 16. Croix n. 1524. Salm. tr. 18. c. 4. n. 125. (qui bene
 addunt, modò socius ille sit idoneus, et sic etiam *Laym.* sentire
 videtur). Et patet ex verbis *Innoc. VIII* ut infra. Si verò desit
 socius, vel alius Confessarius idoneus sui Ordinis, bene possunt
 ex præsumpta licentia Prælati confiteri alteri Sacerdoti idoneo
 regulari, vel seculari; et in hoc omnes conveniunt. Sed dubium
 est, utrùm hic Sacerdos debeat esse ad Confessiones approbatus?
 Affirmant *Wigandt tr. 13. n. 83. et Antoine p. 525. v. Porro, et*
Conc. p. 539. n. 14. cum Vasq. etc. Alii verò communissimè et
 verius negant, ut *Suar. de Rel. tr. 8. l. 2. c. 17. Spor. p. 255.*
num. 685. Escob. l. 16. num. 20. Pal. p. 14. n. 12. Elbel pag. 296.
n. 319. Mazzotta t. 3. p. 474. Roncaglia l. c. Tamb. de Pœn.
l. c. n. 17. et Salm. d. n. 125. cum Rodr. Bordon. Anton. à Spir.
S. Portel. etc. Et probatur ex concessionibus Sixti IV, et præ-
 sertim *Innocentii VIII* (ut scriunt *Palaeus, Escob. et Salm. ll. cc.*)

qui dixit : « Nos igitur Fratribus hujusmodi, quos itinerari et per » eorum superiores mitti contigerit, ut si aliquem Presbyterorum » idoneum ex professoribus dicti Ordinis habere non possint, » quemcumque alium Presbyterum idoneum et discretum reli- » giosum vel secularem eligere valeant, qui Confessiones eorum » audire licitè possit. » Ubi appositè notant *Salmant. cum S. Antonin. Sylvest. et Soto*, quòd per *to idoneum Sacerdotem*, reputatur quilibet simplex Sacerdos aptus ad excipiendas Confessiones, etiamsi à nullo Prælato sit approbatus, quia olim ante Tridentinum jam quilibet poterat confiteri cuicunque simplici Sacerdoti. Præterea dicunt præfati AA. quòd Prælati regulares, præbendo licentiam peregrinandi, aut alibi morandi, tacitè concedunt suis Religiosis licentiam confitendi cuicunque Sacerdoti idoneo ; et hanc esse testatur consuetudinem Religionum, videntibus et non contradicentibus Superioribus. Nec obstat Trid. in sess. 23. c. 15. ibi enim Concilium requirit Confessarium approbatum ab Episcopo tantum ad Confessionem secularium, non verò Regularium : Neque obstat Breve Benedicti XIV, *Quod communi* etc. sub die 30 Mart. 1742 (in *Bullar. tom. 1. n. 49.*), ubi concessum fuit Fratribus Capuccinis, ut in itinere confiteri possint cuicunque Confessario, modò ab Episcopo loci esset approbatus ; tale enim Breve loquitur tantum de Capuccinis, qui particularem habebant Constitutionem non confitendi nisi propriis Confessariis. Unde perperam *Cont. Tourn. t. 6. p. 2. p. 143. n. 619.* affert præfatum Breve tanquam commune respectu omnium Regularium. Advertendum cum *Busemb.* quòd facultas prædicta, quam habent Religiosi itinerantes se confitendi cuicunque Sacerdoti idoneo non habet locum respectu casuum reservatorum.

876. — « 10. Quòd si Superiores Regularium Monialibus sibi » subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) non » concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest, et » tenetur illis eum dare Episcopus ; quòd si nec is faciat, ipsæ » eligere possunt. *Quintan. l. 3. sect. 26. ex Declaratione Cardin. apud Barbos.* »

Idem dicunt *Palud.* et sex alii apud *Dian. p. 1. tr. 3. res. 37. n. 2.* Quia licentia, ut aiunt, jure petita, et injustè negata, videtur à jure concessa, aut saltem à Pontifice ex ejus præsumpta voluntate. Sed hæc sententia, ut rectè dicit *de Alex. Confess. Mon. c. 6. §. 7. Q. 9.* minimè est admittenda : primò, quia videtur reprobata ex Prop. 13 damnata ab Alex. VII, quæ dicebat : « Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato. » Præterea videtur reprobata ex c. *Omnis utriusq. sexus. De Pœnit. et rem.* ubi habetur, quòd, si quis voluerit alieno Sacerdoti confiteri, etiam cum justa causa, non possit ab illo absolvi, nisi licentiam prius obtineat. Tunc autem licentia injustè negata habetur pro concessa, quando ipsa requiritur tantum ad executionem actûs, pro quo faciendo jam obtenta sit facultas ; non verò quando ex ipsa licentia facultas ad actum conceditur, ut

Pignat. l. 6. Cons. 98. n. 41. In nostro casu autem non supponitur facultas obtenta, cum hæc dependeat ab approbatione Episcopi. Ex his omnibus apparet, quod sententia *Busemb.* saltem est valde dubia, et ideo non est tuta in praxi. Idque videtur confirmatum ex Bulla *Pastoralis* Bened. XIV, edita 5 Aug. 1748. in Bullar. t. 2. N. LVI. ubi §. 5. sic statuitur: « Quia si » Episcopus... in hac re negligens esset, ut Monialibus suis bis » terve in anno extraordinarii Confessarii copiam facere præter- » mitteret... tunc volumus majorem Pœnitentiarium, statim ac » pro parte Monialium... requisitus fuerit... extraordinarium » Confessarium, ex eorum tamen numero, qui ad excipiendas Mo- » nialium Confessiones ab ipso Ordinario loci approbati fuerint, » cum omnibus necessariis... facultatibus concedere et deputare. » Ex quo inferitur, quod si Episcopus negligit dare extraordinarium, nihil aliud monialibus conceditur, quam ad Pœnitentiarium recurrere. In eadem Bulla sancitur, quod Moniales, etsi non teneantur extraordinario confiteri, tenentur tamen ei se sistere ad audienda monita salutaria. Item, quod Episcopi hoc idem observent cum Conservatoriis. Item, quod in articulo mortis cuilibet Moniali postulanti concedatur ab Episcopo Confessarius particularis: et si Monasterium sit exemptum, non concedente Prælato regulari, assignetur ab Episcopo, vel recusante etiam Episcopo, à Pœnitentiariorum maiore, si tempus suppetat. Item, quod si aliqua Monialis renuat confiteri Confessario ordinario, deputetur ei alius ab Episcopo pro certis vicibus, et si Monasterium sit exemptum, à Prælato regulari, et ipso recusante, concedatur ab Episcopo, vel Pœnitentiariorum maiori. Hortatur autem Pontifex Episcopos, ne sint difficiles ad peculiaribus Monialibus extraordinarium Confessarium aliquando petentibus concedendum. Denum statuit, quod Prælati Monialium regulares teneantur bis vel ter in anno assignare extraordinarium ex probatis ab Episcopo ad Confessiones Monialium, qui saltem semel in anno sit vel secularis, vel alterius Ordinis, aliàs deputet illum Episcopus; et eo tempore ordinarius nullius, neque Abbatis, neque Novitiarum audiat Confessiones.

877. — Insuper quoad confessarios Monialium plura sunt hæc advertenda. Notandum 1. quod omnes Confessarii Monialium indigent speciali electione et approbatione Episcopi loci, ex Decretis S. C. apud *de Alexand. Conf. Mon. cap. 6. §. 6. Qu. 1.* Si verò Moniales sint exemptæ, Confessarii earum præsentantur à propriis, sed etiam ab Episcopo approbantur ex *Constit. Gregor. XV Inscrutabili*, quam confirmavit Bened. XIII in Bulla *Pastoralis* an. 1726. die 27. Mart. Et hoc etiam pro Confessione culparum tantum venialium, ut decrevit S. C. apud *de Alex. ib. Qu. 2.*

Not. 2. quod Confessarii Monialium, elapso triennio, declarantur suspensi ab audiendis ipsarum Confessionibus, nisi licentiam S. C. obtineant, ex pluribus, Declar. S. C. apud *de Alex. ibidem Quæst. 3.* Et hoc valet etiam pro Confessariis Conservatoriorum, ex alio Decreto *ibid.* Putat tamen probabiliter *de Alex.*

ibid. quòd si aliquis Confessarius eligitur pro supplemento, bene potest confirmari per aliud triennium post tempus supplementi, quia prohibitio de non eligendo Confessario ultra triennium, prout odiosa, strictè accipienda est de electione ordinaria, non extraordinaria.

Advertit etiam *de Alex. Q. 4. in fine*, quòd Episcopi in aliquibus locis ratione deficientiæ Confessariorum idoneorum, sinunt ipsos durare ultra triennium.

Advertit idem *de Alexand. cum Bordon. q. 5.* quòd aliquando Moniales possunt recusare Confessarium ab Episcopo deputatum, ex justa causa, nempe si Confessarius sit inimicus propinquorum aliquarum Monialium, vel si sit nimis rigidus, etc.

Not. 3. quòd prohibentur eligi in Confessarios Monialium Vicarii Generales, Parochi, si cura notabiliter læderetur, omnes Regulares, ex pluribus Decr. S. C. apud *de Alex. c. 6. §. 6. Qu. 6.* Item Canonici Pœnitentarii, ex alia Declar. S. C. Concilii. Sed bene posse eligi, si Episcopus aliter judicaret, sentit *de Alexand. Qu. 7.*

Not. 4. quòd ex Decl. S. C. apud *Alex. Qu. 8.* præcipitur Confessionalia monialium amoveri à sacristia, vel aliis locis occultis, sed collocari in exterioribus ecclesiæ. In necessitate tamen licet audire Confessiones in alio loco, modò vitetur aspectus Confessarii, et Monialis, ut advertit ibi *de Alex.*

Not. 5. stipendium Confessarii non posse excedere duos julios pro quolibet die, ut ex Declar. S. C. apud *de Alex. Qu. 9.* Sed ipse ait, hoc videri non esse in usu. Et *Diana*, ac *Scortia* dicunt, quòd si Confessarius inserviat cum magna patientia, et assiduitate, possit Abbatisa aliquid ampliùs ei dare ultra stipendium taxatum.

Nota hñc ultimò, quòd Capellani exercituum nequeunt absolvere milites degentes in Præsidiis sine facultate Sedis Apostolicæ, aut licentia Ordinarii, ex pluribus Declar. S. C. quas refert *P. Zacharia apud Croix lib. 6. p. 2. ad n. 1518.*

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, et quis habeat potestatem reservandi, et absolvendi ab iis.

578. Quid est reservatio? — 579. Qu. I. An sit licita, et valida reservatio facta sine causa? — 580. Qu. II. An ignorantes reservationem casuum Papalium ab ea excusentur? — 581. Dub. 1. An excusentur ignorantes casus reservatos ab Episcopis? Dub. 2. Quid si casibus Episcopalibus sit annexa excommunicatio? — 582. Dub. 1. An possint reservari peccata venialia? Dub. 2. An peccata merè interna? Dub. 3. Quid si peccatum fuerit externè leve, et internè grave? — 583. An Regulares possint reservare casus; et quos? An novitii et familiares sint exempti à casibus reservatis? — 584. Vide quæ sunt apud Busemb. — 585. Quando possit simplex Confessarius absolvere à reservatis? Dub. 1. An si impedi-

mentum sit perpetuum, possit directe absolvere? Dub. 2. An tunc pœnitens teneatur confiteri, ut possit communicare? Remissivè ad *n.* 265. v. Qu. I. Dub. 3. An tunc debeat manifestare etiam non reservata. Remissivè ad eumd. *n.* 265. v. Qu. II. — 886. Quid si Superior neget facultatem absolvendi? — 887. A quo possint absolvi peregrini? — 888. Dub. 1. Quid, si peccatum est tantum reservatum in loco Confessionis? — 889. Dub. 2. Quid, si est tantum reservatum in patria? Et quid, si quis discedat à patria in fraudem? Et quomodo intelligendum to *in fraudem*? — 890. Dub. 3. An peregrinus possit absolvi à censura reservata in patria? — 891. Dub. 4. An peccans in aliena Diœcesi, ubi casus est reservatus, incurrat reservationem? Et an excommunicationem annexam? — 892. Dub. 5. An peccans in Monasterio exempto, vel in aliena Diœcesi, possit absolvi in patria à simplici Confessario? — 893. Dub. 6. An Episcopi possint absolvere peregrinos à casibus Papalibus occultis, et cum eis dispensare in irregularitatibus? An eandem facultatem habeant Vicarii Capitulares, et alii Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem? Not. 1. An Episcopi possint tollere reservationem extra Sacramentum? Not. 2. Quid, si Episcopus inciderit in crimen reservatum? Not. 3. Quando intelligatur crimen esse occultum? An autem Episcopus possit dispensare in votis cum Peregrinis? Et in irregularitatibus etc. cum impeditis? Remissivè. — 894. Dub. 7. An facultas in cap. *Liceat*, sit pro casibus tantum ante Concilium reservatis? Dub. 8. An episcopi possint absolvere à reservatis ab aliis Episcopis? Dub. 9. An Episcopi possint hanc facultatem generaliter committere? An possint absolvere à casibus Bullæ Cœnæ? Remissivè ad *lib.* 7. *n.* 81 et seq. — 895. An Superior possit aliquando absolvere à reservatis, et pro aliis mittere pœnitentem ad inferiorem? — 896. An absolutus ab habente potestatem possit à quocumque accipere absolutionem de reservatis? Qu. I. An si pœnitens confiteatur bona fide, vel obliviscatur reservati, validè, et licitè absolvatur à simplici Confessario? — 897. Qu. II. An confessus Superiori, et oblitus reservati possit à quocumque absolvi? — 898. Qu. III. An per Confessionem inculpabiliter invalidam tollatur reservatio? Qu. IV. Quid si Confessio fuerit sacrilega? — 899. Qui possint absolvere à reservatis? An pœnitentarii? An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopis, vel ab Episcopis reservatis? — 600. Qu. I. Utrum in dubio an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit à quocumque absolvi? Qu. II. Quid si postea pœnitens cognoscat peccatum ut certum? — 601. Qu. III. An qui peccavit in confidentiam licentiæ? Qu. IV. An licentiæ valeat pro peccatis etiam post illam commissis? — 602. Qu. V. An moniales subjaceant reservationi factæ ab Episcopo? Qu. VI. An subjaceant Moniales exemptæ? Qu. VII. An Episcopus quoad clausuram possit casus Monialium reservare?

878. — « RESP. I. Reservatio hæc est negatio jurisdictionis
 » circa aliquod peccatum. Ac certum est in Ecclesia potestatem
 » esse quædam peccata reservandi, à quibus inferiores Con-
 » fessarii non possint absolvere, ut sic subditi melius dirigantur,
 » et absterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem
 » vident: quamquam, nisi graves causæ sint, non debeat quivis,
 » neque qui potest, quidvis facilè reservare, neque difficulter
 6. 3

» veniam dare absolvendi à reservatis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porro etsi quivis Ordinarius potestatem habeat reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. Vide *Suar. d. 30. sect. 5. C. de Lugo d. 15. sect. 6. §. 3. ** (*Adverte hñc Decretum S. C. Concilii apud Fagnan. in c. Cum olim, de Præscript. n. 24, nempe quòd Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem bene possunt casus reservare.*) * »

879. — Quæritur hñc I. An sit valida reservatio facta sine justa causa? Communiter affirmant peccare lethaliter Superiores, si sine rationabili causa casus reservant. Vide *Holzm. p. 181. n. 690.* An autem invalidè reservent? Affirmant *P. Soto, Ledesma, Henr. etc. ap. Escob. l. 16. n. 470*, quia ex Concilio *Sess. 14. c. 7.* Episcopis datum est reservare casus, in ædificationem (ut ibi dicitur), non in destructionem. Negant tamen communius et veriùs *Laym. l. 5. tr. 6. c. 12. n. 5. Holzm. d. n. 690. Suar. p. 2. d. 39. sect. 4. n. 8. Lugo d. 20. n. 36. Ciere de Cas. res. d. 1. n. 13. et Escob. n. 472. cum Sylo. Fag. etc.* Ratio, quia tota jurisdictio emanat ab Episcopo, qui sicut potest Confessariis suis, etiam Parochis, non concedere facultatem absolvendi aliquem casum, ita poterit reservare; in omni autem dubio standum pro potestate Superioris, qui eam possidet. Limitant verò *Lugo 12. 37. et Ciera n. 14*, respectu Parochorum, si tanta sit reservatio, ut moraliter non possent suum officium exercere, tunc autem illa reservatio tantùm esset nulla, quæ esset posterior et excedens.

880. — Quæritur II. An ignorantes reservationem alicujus casus, ab ea excusentur? Hñc distinguendum inter casus reservatos à Papa, et reservatos ab Episcopo. Si casus sit Papalis, commune est inter DD. (contra *Conc. p. 575. n. 20.*) ignorantes à reservatione excusari. Ita *Suar. 3. p. d. 29. sect. 2. n. 8. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 3. et c. 11. n. 1. et de Matr. l. 9. d. 32. n. 18. Mol. t. 1. de Just. d. 92. Laym. c. 12. n. 2. Viva de Jubil. q. 11. a. 1. Wig. tr. 14. n. 58. Ciera d. 1. n. 29. Croix l. 6. p. 2. num. 1614. cum Aversa, et Stoz, Tamb. de Cas. res. l. 5. c. 5. num. 7. Abelly p. 144. n. 2. Diana p. 5. tr. 9. R. 17. Pal. de Pæn. p. 15. §. 2. n. 1. cum Vasq. Gon. et Henr. ac Salm. tr. 18. de Priuil. c. 4. n. 9. cum Trull. Vidal, Moya, Caj. Durant. Hurt. Gran. etc. ap. Croix n. 1614. cum Aversa, Gob. etc. et probabilem putant *Lugo d. 20. num. 11. et Mazzotta t. 3. p. 455. cum Bon. Fag. Quarti, etc.* Ratio, quia casus Papales principaliter reservantur propter censuram, à qua certè excusat ignorantia, juxta dicenda *l. 7. n. 43.* utque patet ex *cap. 2. de Constit. in 6.* ubi dicitur: « Ut animarum periculis » obviatur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum » prælatis ligari nolumus ignorantes, dummodo tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. » Et licèt in casibus Papalibus non reservetur tantùm censura, sed etiam peccatum, ut veriùs et communius docent *Sanch. d. n. 5. et Suar. l. c. n. 8. cum**

D. Thoma, Palud. Gabr. Major. Nav. etc. contra Caj. Durand. et Trull.; nam aliàs hæreticus qui bona fide confiteretur suum peccatum cuicumque Confessario, maneret ab eo absolutus, nec teneretur postea illud Superiori confiteri, quod non videtur probabile; attamen, quia in casibus Papæ reservatis immediate reservatur censura (cùm in Bullis dicatur, *sub pœna excommunicationis nobis reservata*), et mediatè peccatum quod est censura ligatum, ideo cùm peccatum sit indivisibile à censura, reservata censura, etiam peccatum manet reservatum; contra verò, cùm censura sit medium quo reservatur peccatum, sublato medio, id est censura, non remanet reservatum peccatum. Si autem aliquis sciens censuram, ignorabat esse reservatam, *Bon. et alii ap. Mazzotta l. c.* excusant eum à reservatione, sed meliùs dicit *Mazz. cum Quarti*, non excusari, quia is jam consentit in pœnam censuræ, adeoque implicite in ejus reservationem, et in omnes alios effectus ejusdem, licet ignoratos.

Diximus, quòd casus Papales ut plurimum reservantur cum censura, sed excipiendi sunt duo casus, qui sunt Pontifici reservati sine censura. Casus 1. est, si quis falsò accusat Sacerdotem innoxium de sollicitatione apud Judices ecclesiasticos, sive per seipsum, sive procurando ut per alios calumnia inferatur; ita ex Constitut. Benedicti XIV, quæ incipit *Sacramentum*. Casus 2. est (ut fert Auctor libri, cui titulus, *Istruzione per li Novelli Confessori p. 2. c. 15. n. 306.*) si quis accipiat dona à Regularibus utriusque sexûs, nisi priùs totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel, si valeant minoris, saltem partem ad arbitrium Pœnitentiarii. An autem ab his duobus casibus incurrendis excuset ignorantia? vide mox dicenda *n. sequenti*. Præterea excipiunt *Sanch. de Matr. d. n. 18. et Coninch. d. 8. n. 82.* casum simoniacè promoti vel promoventis ad Ordines, ex Bulla Sixti V. De hoc tamen casu loquens *Sanch. l. c.* dicit illum non incurri ab ignorante, quia hæc reservatio fuit imposita in meram pœnam delinquentium; sed meliùs dicendum cum *Palao l. c.* non incurri, quia in *Extrao. de Simon.* huic crimini postea imposita est excommunicatio Papalis.

881. — Sed dubitatur 1. An ignorantes invincibiliter reservationem, excusentur ab incurrendis casibus etiam ab Episcopis reservatis? Adsunt tres sententiæ. *Prima* universè affirmat, et hanc tenent *Ciera d. 1. n. 31. item Palud. Graff. Quintanad. etc. ap. Salm. tr. 18. c. 4. n. 13. item Reg. Mald. Bass. Coriol. etc. ap. Mazz. p. 455. v. Tertio*, ac probabilem putat *Lugo D. 20. n. 11.* Ratio, ut aiunt, quia reservatio habet rationem pœnæ, à qua excusat ignorantia. Hanc sententiam probabilem quoque putant *Salm. d. c. 4. num. 13. et Roncag. p. 106. c. 2. q. 4.* (et idem sentiunt *Elbel p. 303. n. 346. Gobat. tr. 7. n. 306. et Sper. n. 735. cum aliis*, dum inquirunt ignorantem pro prima vice posse absolvi). Verùm *Salm. et Roncaglia* diversa ratione utuntur: fatentur enim reservationem non esse meram pœnam, sed dicunt quòd habet rationem pœnæ medicinalis, ut illius timore retra-

hantur homines ab atrocioribus peccatis; at nullo modo retrahi possunt à peccando per reservationem, qui eam ignorant; unde, cessante fine adæquato reservationis in ignorantibus, cessat etiam reservatio. *Secunda* sententia, quæ parùm differt à prima, et quam tenent *Joseph de Januar. de Casib. Reser. Res. 1.* et probabilem putant *Vioa l. c. et Diana p. 10. tr. 14. R. 63. cum Graff. et Nao.* distinguit, et dicit, incurri quidem reservationem factam ab Episcopo per præceptum particulare; secus verò, si facta fuerit per legem generalem, aut Statutum Synodale, prout sunt casus reservati qui adnotantur in Tabella. Ratio, quia in primo casu reservatio habet rationem medicinæ, et directè respicit Confessarios; in secundo autem casu, cùm reservatio fiat in statuto, habet rationem pœnæ, et directè respicit pœnitentes. *Tertia* verò sententia communior, cui subscribo, universè negat posse absolvi ignorantes reservationem, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 9. d. 32. n. 18. Pal. tr. 2. d. 1. p. 19. n. 8. Holzm. p. 180. n. 687. Wigandt tr. 14. n. 58. Tamb. de Cas. res. c. 1. n. 2. Ant. p. 527. q. 1. Concina p. 563. ex n. 2. Vioa q. 9. a. 3. n. 2. et Croia n. 1608.* cum aliis communissimè. Ratio, quia reservatio non est quidem pœna respiciens pœnitentes, sed restrictio jurisdictionis respiciens Confessarios, et de hoc non videtur dubitandum; nam Tridentinum *Sess. 14. c. 7.* ad ostendendum quòd *Sacerdotes nihil possint in casibus reservatis* (ut ibi in fine declarat), hæc verba præmittit: « Nullius momenti » absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, » in quem ordinariam, aut subdelegatam (nota) non habet » jurisdictionem. Magnopere verò ad christiani populi disciplinam nam pertinere, SS. Patribus nostris visum est, ut atrociora » quædam crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat » Sacerdotibus absolverentur. » Ideo igitur nihil possunt Sacerdotes in reservatis, quia carent jurisdictione super illis, cùm Episcopi ob publicum bonum quorundam graviorum criminum iudicium sibi reservent. Patet ergo, quòd reservatio directè respicit Confessarios, non pœnitentes. Nec obstat dicere, quòd licet reservatio respiciat Confessarios, eorumque limitet jurisdictionem, finis tamen reservationis directè respicit pœnitentes, cùm tantùm ad pœnitentium remedium reservatio instituta sit, ut nimirum à culpis atrocioribus retrahantur: unde, cessante fine adæquato reservationis in eam ignorantibus, cessat etiam reservatio. Nam respondetur, quòd finis reservationis non est tantùm, ut fideles à culpis gravioribus absterreantur, sed etiam (prout rectè dicit *Fagnan. in c. Omnis, de Pœn. n. 90. cum aliis*) ut recipiant à Superioribus pœnitentias, et monita, ac remedia opportuniora, quæ nonnisi à prudentioribus applicari expedit; ergo, cùm in ignorantibus non cesset adæquatè finis reservationis, reservatio non cessat.

Dubitatur 2. An ignorantes excusentur à casu reservato ab Episcopo, si casui est annexa excommunicatio? Certum est, quòd ignorantia excusat ab excommunicatione; dubium est, an tunc

excuset etiam à reservatione casus? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Wigandt tract. 14. num. 58. Ciera d. 1. num. 31. et Fagund. Bonac. Quarti, Aversa, et Jan. apud Mazz. t. 3. p. 455. v. Secundo.* Ratio, quia cum adnectitur casui excommunicationem, reservatio fit indivisibilis; unde qui non incurrit excommunicationem, nec etiam incurrit peccati reservationem. *Secunda* verior sententia negat, et hanc tenent *Tamb. de Cas. res. c. 5. num. 7. Suar. de Pœn. d. 29. sect. 2. n. 11. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 10. Croix l. 6. p. 2. n. 1614. cum Stoz, et Mazzotta l. c. cum Merrol. Bossio, et aliis.* Ratio, quia in hoc differunt casus Papales ab Episcopalibus, in Papalibus enim (ut diximus) principaliter, et indivisibiliter reservatur censura; in Episcopalibus verò principaliter, et per se reservatur casus, eique adnectitur censura, ad hoc, ut peccantes fortius ligentur, et per duplicem reservationem à peccando absterreantur; et ideo in Tabella casuum reservatorum ab Episcopis sic illi adnotantur: « Casus reservati, quibus est annexa excommunicationem. »

« 1. Cum non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reservantur, etsi fortasse possint, saltem à Papa; ideoque sola mortalia, eaque nonnisi externa graviora, opere consummata, pruden-
« ter reservantur. » (*Hinc incestus, vel sodomia extra vas, non reservatur; vide Mazzotta t. 3. pag. 592. n. 9 et pag. 549. Insuper peccata reservata debent esse perfecta in sua specie: unde sodomia imperfecta, v. gr. maris cum scemina, non intelligitur reservata, ut Tournely tom. 3. p. 501. vers. Etsi, cum Azor. Syloio, Conc. etc. ex D. Thoma 2. 2. q. 154. art. 1. ubi ad sodomiam requirit accessum ad indebitum sexum*) »

882. — Hic dubitatur, 1. an possint reservari peccata venialia? Negat *Vasq. ap. Croix n. 1604.* Sed communissimè affirmant *Holum. pag. 182. n. 692. Conc. p. 559. n. 2. Ciera n. 63. et Croix l. c. cum Suar. Lugo, Conc. Fill. Dic. et Aversa.* Ratio, quia licet non sit obligatio confitendi venialia, tamen ipsa non possunt remitti per Sacramentum Pœnitentiæ, nisi ex vi jurisdictionis dependentis ab Ecclesia, quæ bene potest negare vel limitare.

Dubitatur 2. an possint reservari peccata merè interna? Videtur negandum, cum peccata interna, utpote occulta, non subjiciantur judicio Ecclesiæ, quæ non judicat de occultis. Sed communiter et rectè affirmant *Elbel n. 342. Viva quæst. 9. a. 2. n. 1. Antoine p. 527. q. 1. et Croix num. 1605. cum Suar. Vasq. Bon. Soto, Syloio etc.* Ratio, quia omnia peccata etiam interna absolventur vi jurisdictionis, quæ ab Ecclesia (cujus est dare jurisdictionem) bene potest restringi. Unde Ecclesia, reservando peccata interna, non judicat de illis, sed de absolutione ab illis; quæ est actus externus. Advertit tamen *Tamburr. de Casib. res. l. 5. c. 4. n. 12.* Ecclesiam nunquam consuevisse hujusmodi peccata interna reservare.

Dubitatur 3. An cadat sub reservationem peccatum externè leve, si internè sit grave? Affirmat *Turrianus in Select. Disp.*

p. 3. D. 31. *dub.* 71. Sed alii veriùs et communiter negant, ut *Lugo d. 20. n. 15. Suar. tr. 4. de Relig. l. 2. c. 18. n. 12. ac Ciera. D. 1. num. 69. cum Granad. Bon. Hering. Sanch. et aliis.* Ratio, quia, licèt actus externus imbibat totam malitiam actûs interni, et totam mereatur pœnam æternam, tamen quoad reservationem, diversa currit ratio, quia superiores non intendunt reservare peccata, nisi graviter exterius consummata, cùm non soleant reservare interna.

883. — « Unde Clemens VIII statuit, ut Prælati Religionum, » si quidem velint, undecim tantùm casus reservare possint, nec » plures sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, vel » Capituli provincialis pro Provincia. Quod tamen de culpa » tantùm, et non censuris intelligendum est; potest enim Præ- » latus aliquid præcipere sub excommunicatione sibi reservata. » * (*Sed communiùs et probabiliùs negant DD. posse prælatos » imponere censuras super aliquem casum; ita Lugo d. 20. n. 47. » Sanch. l. 6. c. 1. n. 15 et Holzm. p. 181. n. 688. cum Diana, » quia hoc esset indirectè velle reservare, et eludere prohibitionem » Clementis. Et de hoc Cont. Tourn. t. 6. p. 2. pag. 125. profert » Decretum S. C. Episcop. sub 7 juliù 1717.*) *

« Casus autem Clementis sunt sequentes : 1. Apostasia à » Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna, ac furtiva è » Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, et sortilegia. » 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum » mortale. 5. Furtum mortale de rebus Monasterii. 6. Lapsus » carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum falsum » in judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium ad » abortum foetus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio, » vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ. » 10. Falsificatio manûs, vel sigilli officialium Monasterii. » 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio littera- » rum à Superioribus ad inferiores, vel contra. »

Hic notandum, quòd Religiosi exempti non subjacent reserva-
tioni Episcopi, nec eorum Novitii : *Mazzotta t. 3. p. 458. q. 5.* Neque ipsorum familiares, ut habetur ex Bulla Clementis VIII. » Superna, modò (ut ibi dicitur) inibi sint quasi de familia, et » continui commensales. » Id extendit *Bordon.* ad Alumnos Monasteriorum. Si verò, Novitius inciderit in casum reservatum ante ingressum, non poterit quidem absolvi à quolibet Confessario seculari, sed poterit à Confessario Religionis, ob privilegium Religioni concessum; *Mazz. l. c. cum Sanchez, Tamb. et aliis.*

884. — « 2. Is, qui confitetur reservatum, mittendus est ad » superiorem (suadebit tamen caritas, imò aliquando coget, » ut ipse Confessarius tacita persona, et casu, à superiore veniam » petat absolvendi.) * (Ordinariè tamen loquendo, consultum » est, ut Confessarius à subeundo tali onere se abstineat, ut *Tamb. » in Meth. Conf. c. 9. §. 4.*) * Quòd si superior adiri non possit, » et sit causa argens, verbi gratia, timor infamiæ, vel scandali, » ex omissione confessionis, vel communionis, tunc potest inferior

» absolvere à reservatis, cum onere, ut pœnitens se postea superiori sistat. * (*Vide de Censur. lib. 7. n. 91.*) Quod etiam verum est, quamvis casus censuram reservatam annexam habeat. » * (*Imò hoc est certum ex c. De cætero, et c. Ea noscitur, de Sent. excom. Vid. lib. 7. n. 86.*) * Porro eo casu peccata non reservata tantùm confiteri sufficere putant probabiliter » *Sotus, Corduba, et Gabr. Anton. Palaus, Dian. 2. tract. 4. res. 104. et Lugo d. 14. de Euchar. n. 86.* non improbat *S. Th.* tamen » *Suarez, et alii commun.* docent omnia esse confitenda, quod » tutius est. »

888. — Quando igitur adest impedimentum, et urget gravis causa confitendi, quivis Confessarius potest indirectè absolvere à casibus reservatis ab Episcopo (et etiam à reservatis à Papa, si Episcopus non possit adiri, ut diximus n. 563. dub. 2.) Ita communiter *Laym. c. 12. n. 10. Suar. d. 31. sect. 3. nu. 3. Pal. p. 15. Conc. p. 558. n. 10. Wigandt tr. 14. nu. 76. Viva q. 9. art. 2. nu. 9. Elbel. nu. 372. Bon. par. 5. §. 3. n. 5 et Ciera n. 74. Salm. c. 14. n. 74. cum Coninck. Rodr. Henr. etc.* Et hoc etiamsi peccatum sit reservatum cum excommunicatione, ut dicunt *Suar. d. 31. sect. 2. Fill. nu. 303. Salm. nu. 75. Ciera l. c. cum Lugo, et Bon. ibid. cum Vasq. Cano, et Led. (contra Nav. Sa, etc.)* Vid. dicta n. 265. Qu. 3.

Diximus 1. si adsit *gravis causa*, nempe si nequeat adiri superior sine scandalo, aut nota infamiæ (ut aiunt *Conc. et Wigandt*), vel sine magna difficultate; putà si habens facultatem longè distet (ut dicunt *Laym. Elbel, et Bon.*); et ex alia parte urgeat necessitas communicandi, vel implendi præceptum annuæ Confessionis, aut ne diu pœnitens maneat in peccato mortali; ut dicunt communiter omnes præfati AA.

Diximus 2. *indirectè*, unde (juxta sententiam probabiliorem, allatam n. 265. Qu. 1.) tenetur pœnitens Confessario non habenti facultatem in reservata, confiteri alia mortalia non reservata, ut directè ab his absolvatur, et indirectè à reservatis, ac deinde tenetur, cessante impedimento, reservata confiteri Confessario habenti potestatem, juxta dicenda in *dub. seq. et de Cens. l. 7. n. 91.* Et sic pariter, si non habeat aliud mortale non reservatum, et dubitet de contritione, urgente præcepto Confessionis, tenetur confiteri saltem aliquod veniale, vel mortale aliàs confessum. Vide dicta d. n. 265.

Dubitatur 1. An si impedimentum adeundi superiorem sit perpetuum, possit tunc inferior directè absolvere peccatum reservatum sine censura, ita ut pœnitens deobligetur in posterum ab adeundo superiore, si postea cessabit impedimentum? Affirmant *Sanch. Dec. lib. 2. c. 13. n. 50 et Salm. de Censur. c. 2. num. 46.* quia (ut dicunt) nullo jure cavetur adesse onus se præsentandi ad superiorem pro peccatis sine censura reservatis, quæ supponuntur eo casu directè absoluta. Sed veriùs docent *Suar. d. 30. sect. 3. n. 8. Laym. c. 12. nu. 10 et Ciera n. 164. cum communi*, quòd extra articulum mortis nullus inferior Sacerdos

potest directè absolvere à reservatis : « Extra quem articulum (dicit Trid. sess. 14. cap. 7.) Sacerdotes nihil posse in casibus » reservatis. » Hoc verò procedit in casibus Episcopalibus ; nam in Pontificiis regula juris est (ut bene ait *Suar. l. c.*) quòd quoties non patet aditus ad Pontificem, potest pœnitens directè absolvi ab Episcopo, vel cùm etiam adsit impedimentum adeundi Episcopum à quolibet Confessario, cum onere in posterum se præsentiendi ad Pontificem, quando poterit, si impedimentum non est perpetuum ; nam si est perpetuum, omnino liberatur, juxta dicenda *lib. 7. num. 88.* De absolutione autem horum casuum Papalium pro eis qui sunt impediti Pontificem adire, vide alia dicenda *de Cens. lib. 7. ex n. 84.*

Dubitatur 2. Utrùm habens peccatum reservatum, si desit Confessarius qui habeat facultatem, teneatur confiteri apud inferiorem, urgente necessitate communicandi ? Quamvis negativa sententia non sit improbabilis, communior tamen et probabilior est affirmativa, quia ante Communionem fieri debet Confessio, saltem formaliter integra, quando materialiter fieri nequit. Vide dicta *n. 265. Quæst. I.*

Dubitatur 3. Utrùm hujusmodi pœnitens volens confiteri apud inferiorem, tenetur tunc manifestare tam mortalia reservata, quàm non reservata ? Vide *ibid. Qu. II.* ubi diximus probabilem esse sententiam negativam, nisi manifestatio reservatorum sit necessaria, ut Confessarius possit rectè judicare de dispositione pœnitentis, et opportuna remedia præscribere. Unde si Confessarius interroget, tenetur omnino Pœnitens etiam reservata manifestare, nam (ut bene ait *Lugo d. 16. n. 123.*) esto pœnitens per se aliquando non teneatur aliqua manifestare, debet tamen ea patefacere, si interroget Confessarius, qui jus habet agnoscendi statum ejus conscientiae, tam uti Judex, ut rectè possit judicare de dispositione, quàm uti Medicus, ut remedia salutaria queat applicare. Et huic videtur collimare id quod docet *D. Th. Suppl. 3. p. q. 9. ar. 2. ad 4.* ubi ait « Etiam si Sacerdos non » possit de omnibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia » confiteri, ut (*nota*) quantitatem totius culpæ agnoscat. »

886. — « 3. Si superior injustè neget facultatem absolvendi à » reservato, posse ab alio Confessario etiam directè absolvi, af- » firmant *Henriq. et Dian. p. 2. t. 4. Resol. 29.* esse probabile. » Sed rectiùs negat *Laym. l. 3. tr. 9. c. 13. Card. de Lugo d. 29. n. 188. ** (*Et hanc tenendam puto cum communi, quam tuentur » Lugo d. 20. n. 148. Laym. c. 13. n. 3. Salm. c. 13. n. 62. et » Ciera d. 1. n. 126. cum Suar. Soto, Alensi, Med. etc.* Ratio, » tum quia, ex Trid. ut supra, Sacerdotes inferiores nihil pos- » sunt in reservatis, tum quia, sicut valida est injusta reservatio, » ita etiam injusta denegatio facultatis).

« 4. Peccant Superiores, si sine justa causa difficiles se prae- » beant in concedendis licentiis pro absolutione reservatorum. » *Quintan. t. 3. nu. 13. ex Fag. Conc. et aliis 10.* Et si ex nega- » tione timeatur grave subditi detrimentum, peccant contra

» caritatem, et justitiam. *Lugo, Diana p. 6. t. 6. R. 56.*
 » * (Unde ait Ciera D. 1. n. 109. cum Suar. ex D. Thoma, Superiorem regulariter non debere esse difficilem in concedenda facultate; ac proinde peccare, si eam neget, casu quo sciat pœnitentem nullo modo posse induci ad ipsum adeundum). *

» 5. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absolvendi, Confessarius autem judicet debere concedi, potest is pro ista vice absolvere. *Avers. q. 17. sect. 5. Lugo d. 20. sect. 4,* referens sic deciarasse Clementem VIII, haberique in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. Urbani VIII. * (Ita etiam communiter Salm. de Pœnit. c. 13. n. 63. cum Gabr. et Viva q. 9. a. 4. n. 7. qui notat quòd to, pro ista vice, intelligitur toties quoties interciderit. Et de hoc Contin. Tourn. tom. 6. p. 2. pag. 125. profert Decretum S. C. de consensu Urbani VII.) * et Quintan. t. 3. sect. 11. dicens non esse dubium ea de re : additque ex aliis septem probabile esse, idem posse, si viro religioso, pio, docto, et prudenti, licet non ex designatis de facto, neget. *Dian. p. 3. t. 3. res. 126. par. 6. tom. 6. res. 56. et par. 9. tom. 3. R. 15. ex Pellizzario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) et aliis. Imò *Quint. l. c.* censet probabile, quòd idem fieri possit, si superior adiri nequeat, et urgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cum alii omnes communiceant. *ibid. ex Trull. et aliis sex.* Denique *Dian. p. 3. tr. 2. res. 26.* notat ex *Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 15.* Regulares semel sine licentia suorum superiorum posse absolvi à reservatis, putà eos, qui adhuc, et quatenus hoc privilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id esse testatur *Emmanuel Rodr. tom. 1. qq. Reg. q. 62. ar. 6.*

» 6. Nihilominus certum est posse aliquando superiorem justis de causis negare facultatem, et cogere subditum, ut ad se veniat. *Card. de Lugo l. c.* Nam si ex casu reservato grave scandalum, vel damnum communitatis timeatur, potest superior negare absolutionem, donec pœnitens per se, vel Confessarium superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum : aliàs non est satis tutus, nec dispositus ad absolutionem. Quare si Confessarius eo casu urgeat absolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi suæ satisfaciatur in adhibendo remedio communi malo, vel damno, si sit ejus periculum, quia, nisi hoc faciat, non potest absolvi, non ex defectu jurisdictionis, sed quia non est dispositus. Ad hoc tamen requiritur, ut et obligatio pœnitentis certa sit, et alia remedia adhiberi non possint. *Suar. to. 4. de Rel. l. 8. c. 5. n. 10. »*

» 687. — « 7. Peregrinus, quoad reservationem judicandus est juxta diœcesim, in qua versatur : in qua quæ reservata sint, discant Pastores ex Agendis, aut consuetudine. »

Quæritur igitur, an peregrinus discedens in aliam Diœcesim possit ibi absolvi à casibus reservatis? Si peccatum in utraque Diœcesi est reservatum, commune est apud omnes non posse

absolvi à quolibet Confessario; ita communiter *Suar. D. 30. sect. 1. n. 6. Nav. Man. c. 17. n. 261. Lugo D. 20. n. 69. Bon. D. 5. q. 7. par. 5. §. 2. n. 9.* et alii passim. Posse verò absolvi à Confessario habente facultatem in reservata, dicunt *Suar. Bon. et Lugo l. c. et P. Milante in prop. 12. damn. ab Alex. VII, p. 102. ac Vioa qu. 9. a. 3. n. 5. in fine*, cum communiori, quia (ut ait *Suar.*) talis pœnitens judicandus est quoad Confessionem tanquam incola illius Diœcesis.

888. — Sed dubitatur 1. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens peccatum quod est reservatum in illa Diœcesi, sed non in patria? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Fagund. et Stoz apud Croix n. 1631. ac Sotus apud Vioa q. 9. art. 4. n. 4. v. Equidem* (qui probabilem putat), et alii *ap. Suar. D. 30. sect. 1. n. 6.* Ratio, quia peregrinus debet judicari juxta leges superioris sui, cujus tacito consensu Confessarius loci eum absolvit. *Secunda* verò sententia negat, et hanc tenent *Suar. l. c. Lugo D. 20. n. 72. Bon. part. 5. §. 2. n. 11. Concina pag. 570. n. 4. Wig. tr. 14. n. 58. Ciera D. 1. n. 61. et Salm. c. 13. num. 26. cum Villal. Dian. Aversa, et Dicast.* ac probabilem etiam putat *Vioa l. c.* Ratio, tum quia peregrinus debet se conformare legibus loci, in quo se subicit judicio sacramentali; tum quia, sicut talis pœnitens sentit commodum, ut possit à quolibet Confessario absolvi de peccatis reservatis tantum in sua patria, prout dicemus in dubio sequenti; ita debet sentire incommodum, ut non possit absolvi à peccatis reservatis in loco Confessionis. Et sic resolvit S. C. Episc. 17 Novemb. 1616, apud *Pitton. de Confess. n. 620.* Hæc sententia est quidem communior, et longè probabilior, quia peregrini, stante hodierna consuetudine (ut mox infra dicetur), nempe quòd absolvuntur ubique à quocumque Confessario approbato, hodie non amplius absolvuntur ex voluntate suorum Episcoporum, sed ex voluntate Ecclesiæ, quæ talem consuetudinem approbando tribuit facultatem, ut habeantur ipsi tanquam incolæ loci ubi confitentur, cum autem reservatio (ut probavimus n. 581.) respiciat Confessarios, non pœnitentes, Confessarius loci nequit absolvere eos à peccato, in quo sibi limitata est jurisdictio à suo Ordinario.

889. — Dubitatur 2. An possit absolvi peregrinus irretitus peccato, quod est tantum in sua patria reservatum? *Prima* sententia negat, et hanc tenent auctor *de offic. Confess. ap. Croix lib. 1. c. 1. art. 2. quæst. 18.* item *Vega, Comitol. Nunnus et Megala apud Dian. part. 3. tr. 4. R. 103. et Soto, Fag. Graff. etc. ap. Salm. c. 13. n. 22.* Ratio, quia cum peregrinus absolvatur ex licentia sui Episcopi, non videtur credibile quòd Episcopus, qui in sua Diœcesi casum reservat, non reservet etiam extra. *Secunda* verò sententia communissima et verior affirmat, eamque tenent *Lugo D. 20. n. 71. Suar. D. 20. sect. 1. n. 4. cum Caiet. S. Antonin. et Palud. Concina pag. 570. n. 4. Roncag. p. 106. quæst. 1. R. 2. Mazzotta to. 3. pag. 479. Croix n. 1631. Cabassut. lib. 3. c. 12. n. 1. cum Vasq. Bonac. ac*

Salm. c. 13. n. 24. cum Præpos. Gabr. Henr. etc. Ratio, quia sic habet universalis consuetudo, ut peregrini quoad Confessionem reputentur uti incolæ loci ubi versantur. Hæcque consuetudo approbata est consensu Prælatorum, et maximè Eugenii IV, qui (uti ferunt *Lugo, et Salm. ll. cc.*) approbavit, quòd ii, qui in alieno Episcopatu bona fide versantur, se gerant in ordine ad Confessionem sicut incolæ illius loci. Valde autem rationabilis est talis consuetudo, aliàs Confessarii vix possent ullum peregrinum absolvere, cùm sæpissimè accidat, quòd neque pœnitentes, neque Confessarii sciant casus in aliena Diœcesi reservados.

Idque confirmatur ex Bulla, *Superna*, Clementis X, edita 21 Junii 1670 (relata in extensum apud *Croix lib. 7. p. 2. n. 1502.*) in qua sic dicitur: « Posse autem regularem Confessarium in » Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi à » peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessarius est approbatus, absolvere; nisi eosdem pœnitentes » noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro » absolutione obtinenda migrasse. » Quæ limitatio valet non solum pro Confessariis regularibus: sed etiam (imo tantò magis) pro secularibus, ut rectè dicunt *Croix n. 1631. Vioa quæst. 9. num. 3. art. 4. et Ronc. p. 106. quæst. 1. R. 2. ex Declaratione S. C. apud Dianam.*

Quomodo autem intelligendum illud *in fraudem reservationis*, multùm DD. discrepant. *P. Conc. p. 570. n. 4.* dicit intelligi, si non fiat bona fide; et in hoc revera conveniunt omnes, sed sic non explicatur ubi consistat fraus, quod est punctum difficultatis. Alii verò, ut *P. Mazzotta tom. 3. pag. 470. in fine, cum Tamb. et aliis*, explicant to *in fraudem*, si casus deductus sit ad forum contentiosum, secus si occultus; sed hæc explicatio non videtur congrua, cùm Pontifex non loquatur de foro externo, sed tantùm de sacramentali. Alii, ut *P. Milante in prop. 12 damnat. ab Alexander. VII p. 102.* (cui consentit *Wigandt tr. 14. n. 60.*) sic explicat: « Tunc enim dicitur pœnitens in fraudem reservationis aliò migrare, quando peccavit in confidentiam absolutionis obtinendæ, ubi peccatum reservatum non erat. Si verò postquam crimen commisit, ut faciliùs absolvatur, aliò divertit, non censetur per fraudem operari, quia nullo intercedente dolo, sed causa majoris facilitatis à sua Diœcesi abscedit: non secus ac si accederet ad aliam Diœcesim, in qua idem crimen foret reservatum, sed plures adessent pœnitentiarii à quibus possit absolvi. » Et ita sentit etiam *Palas tr. 3. d. 1. p. 24. §. 5. numer. 4. cum Basil. de Leone* (quibus adhærent *Salm. de Leg. c. 3. n. 63. in fine*), dum dicit habentem casus reservados posse peregrinari ea intentione, ut alii confiteatur. Sed huic explicationi, nempe quòd illud *in fraudem* intelligatur de peccato in confidentiam, neque acquiescere valeo, cùm Pontifex prohibeat absolvi, non qui peccant in fraudem, sed qui in fraudem migrant ad alienam Diœcesim. Alii, ut *Passerin. tom. 1. q. 187. art. 1. nu. 562. et*

Auctor libri (Istruz. per li Noel. Confess. part. 2. cap. 22. n. 503.) et Campione p. 63. num. 18. dicunt pœnitentem tunc migrare in fraudem, si ad solum finem obtinendi absolutionem aliò discedat, sine alio rationabili motivo. Alii tandem probabiliùs, ut Lugo d. 20. n. 70. cum Fagundez, Ronc. p. 106. quæst. 1. R. 2. et Vioa quæst. 9. art. 3. n. 4. cum Portel. explicant to in fraudem, quando quis alienam petit Diœcesim ob principalem finem obtinendi absolutionem, vitandique iudicium proprii Pastoris. Ratio, quia fraus dicitur intervenire, ubi lex redditur elusoria, ut ait Barbosa, Axiomate 102. numer. 4. Eluderetur autem hœc reservationis lex, si pœnitens aliò migraret ex principali motivo petendi absolutionem. Unde bene ipse absolvi poterit, si abscesserit ad aliquam Diœcesim ob aliquem honestum finem, putà negotii agendi, vel Indulgentiæ lucrandæ; vel ut confiteatur cum minori incommodo, aut citiùs Confessionem expediat; vel ut Confessarium incognitum, aut prudentiorem inveniat, qui meliùs eum dirigat, et tranquillitati suæ conscientiæ consulat, et similia. Secus (ut diximus) si ibi accederet ex principali fine, ut effugiat iudicium sui superioris, vel ut faciliùs absolvatur. Neque tunc proderit huic pœnitenti, quòd bona fide credat hoc ei non esse vetitum; nam licèt tunc ipse non migraret cum fraude, revera tamen migraret in fraudem reservationis. Et hoc dicit Roncag. pag. 106. qu. 2. procedere, etiamsi pœnitens accederet aliquò ad Confessarium habentem facultatem absolvendi à reservatis, quia tunc etiam eadem fraus interveniret. Idemque ait Mansi de casib. res. p. 1. q. 1. n. 19. (cui adhæret Ronc. ibid.) de eo qui in fraudem reservationis peccatum reservatum in patria extra committeret, ad hunc finem obtinendi ibi postea absolutionem. Sed huic ego non adhæreo, quia hic non jam migraret in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda, ut habetur in Bulla Clementis (ut supra hoc n. 589.), sed migraret aliò, ne incurreret reservationem.

890. — Dubitatur 3. An pœnitens extra Diœcesim possit absolvi à censura, quæ tantùm in patria est reservata? Affirmant Passer. t. 2. q. 187. n. 470. et alii. Sed meliùs negant Wigandt tr. 14. n. 59. et Ronc. p. 106. q. 1. R. 2. Ratio, quia tota facultas simplicis Confessarii absolvendi à censuris habetur ex c. Nuper de sent. excom. in 6. ibi autem dicitur simplex Confessarius non posse absolvere, à censuris, quando sunt reservatæ, quapropter in censuris reservatis Confessarius simplex nihil potest.

891. — Dubitatur 4. An peregrinus peccando in alia Diœcesi, ubi casus ille est reservatus, incurrat reservationem, et nequeat ibi absolvi nisi à facultatem habente? Prima sententia negat; et hanc tenent Pelliz. Diana, et alii ap. Mazzotta p. 457. qui probabilem putat; quia peregrini (ut asserit ex Sanchez, Azor, Con. etc.) non tenentur legibus loci, in quo versantur, nisi ibi saltem quasi domicilium habeant. Secunda tamen sententia probabilior affirmat, quam tenent idem Mazz. l. c. et Aversa, q. 17.

sect. 3. Ratio, tum quia, licet peregrinus probabilius (ut diximus *de Legib. lib. 1. n. 156.*) non subiaceat legibus loci per quem transit, tamen ratione delicti illo tunc, quo peccat, fit subditus; tum quia, et fortius (ut diximus *n. 588.*), Confessarius, quem respicit reservatio, non potest absolvere peregrinos, nisi iuxta limites jurisdictionis, quam habet à suo Ordinario.

Incurreret igitur iste peregrinus casum reservatum, non tamen incurreret excommunicationem illi annexam. ut veriùs dicunt *Cocinck d. 13. dub. 7. n. 58. Suar. de Censur. d. 5. sect. 3. num. 8. Salm. eod. tit. c. 1. num. 117. cum Sylvest. Avila, Covar. ac Mazzotta l. c. et t. 4. pag. 263. cum Sayr. (contra Abbat. Graff. etc.)* idque probant ex *cap. A nobis 25, de sent. excomm. in 6.* ubi sic dicitur: « Solos subditos comprehendi sub excommunicatione » lata ab Episcopo pro futuris delictis. » Ratio est, quia excommunicatione non potest ferri nisi in subditos et contumaces; peregrini autem, quamvis constituentur subditi ratione peccati, tamen, cum ante peccatum non fuerint subditi, nequeunt dici contumaces. Et hoc sive excommunicatio sit inflicta per modum sententiæ particularis, sive per modum statuti generalis; quia alienigenæ non subjacent his censuris, nisi contraxerint domicilium, vel quasi, in loco ubi illæ sunt latæ, ut probabilius dicunt *Salm. de Censur. c. 1. n. 116 et 117. cum Sanch. Less. Sylv. Bon. Candidio, Sayr. Avila. et Covar. (Vide dicta l. 1. n. 156. v. Pro majori.)* Excipit *Mazzotta l. c.* excommunicationes quæ feruntur per statutum respiciens commune bonum territorii etc. *Vide dicta Tom. I. l. 1. numero 156.*

392. — Dubitatur 5. An peccans intra Diœcesim, sed in Monasterio exempto, incurrat casum reservatum? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Baucius, et Henriq. ap. Dianam p. 10. tr. 14. R. 7.* qui probabilem censet. Ratio, quia (ut dicunt) non incurritur reservatio, quando committitur peccatum, ubi nulla est reservatio. *Secunda* verò sententia communior, quam amplectimur, affirmat, eamque tenent *Suar. de Censur. d. 5. sect. 4. n. 6. Con. dub. 13. eod. tit. dub. 7. n. 63. Pal. tom. 1. tr. 3. d. 1. p. 24. §. 5. n. 30. Fill. tr. 11. n. 149. Concina de Pœnit. p. 570. n. 5.* et probabilem putant *Bon. de Cens. q. 1. p. 11. num. 8.* et idem *Diana l. c. cum Bord. Salas, Pasq. Vidal, etc.* Ratio (ut dicunt) quia Monasteria Regularium, esto sint exempta quoad personas, non tamen sunt exempta quoad locum. Sed hæc ratio non omnino suadet, quia (ut diximus *l. 1. n. 156. v. non tenentur.*) probabiliter hujusmodi Monasteria etiam quoad locum sunt exempta, dum Tridentinum *sess. 14. c. 5. de Reform. in fine* appellat tam personas, quam loca exempta. Ratio mihi potior est, quia casum reservatio (ut diximus *n. 581.*) non jam respicit pœnitentem, sed Confessarium cui limitatur jurisdictio: unde Confessarius, qui absolutionem non ex alia impertire potest huic pœnitenti, quàm ex facultate sui Episcopi nequit illum absolvere, cum ab eodem Episcopo facultas sit ei limitata. Et ob eandem rationem idem dicendum cum *Ronc.*

p. 106. q. 1. R. 1. *Conc. l. c. Salm. c. 13. n. 26. Lugo d. 20. n. 72. et aliis*, si talis pœnitens peccatum, quod est reservatum in sua patria, commiserit in Dioecesi, ubi reservatum non est: is quidem non poterit in propria Dioecesi absolvi à simplici Confessario.

893. — Dubitatur 6. An Episcopi possint absolvere peregrinos in sua Dioecesi versantes à casibus papalibus, et cum eis dispensare in irregularitatibus et suspensionibus Papæ reservatis? Quoad hanc dispensationem pertinet, decisum est à Gregorio XIII (ut refert *Fagn. in c. Dilectus, de tempore ord. n. 36. p. 375.*) nihil posse Episcopum cum alienigenis, etiamsi hi fungentes officio Prætoris, aut Medici in ejus Dioecesi commorentur. Quoad absolutionem verò casuum, commune est apud DD. quòd Episcopus bene potest absolvere peregrinos à casibus Papalibus, modò sint occulti, ex facultate Tridentini in *c. Liceat 6. sess. 24.* Ita *Suar. de Pœnit. de 30. sect. 2. nu. 3. et de Censur. d. 41. sect. 2. n. 12. Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n. 8. ad 17. et de Matr. l. 3. d. 23. n. 12. Bon. de Cens. d. 1. q. 3. p. 2. n. 5. et Barbosa in Trid. l. c. nu. 43. cum. Henr. Zer. Garcia, Naldo, Duaro, Naoar. Boss. Marchino, Trull. Homob. etc.* Nec obstat quòd Concilium hanc facultatem Episcopis concesserit tantum erga delinquentes sibi subditos; nam uti rectè dicunt AA. præfati, subditi etiam dicuntur tales peregrini, qui in foro sacramentali subjiciuntur Episcopo Dioecesano. Idque refert *Suar. l. c. de Censuris n. 10.* declaratum fuisse à S. C. quæ respondit posse absentem à sua Dioecesi absolvi ab episcopo illius Dioecesis in qua moratur, non autem à suo; rationem reddens, quia Concilium in *d. cap. Liceat* loquitur de absolutione sacramentali in foro conscientiae, quæ requirit præsentiam.

Eandem autem facultatem habent Vicarii Capitulares Sede vacante, ut dicunt communiter *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n. 13. Croix l. 7. n. 135. et Salm. de Cens. c. 2. nu. 54. cum Bon. Henr. et Aoila.* An autem eandem facultatem habeant Abbates et alii Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem? Negant *Concina p. 571. n. 8. Barbosa in Trid. sess. 24. c. 6. n. 7. cum Garc. Gao. Led. item Suar. in 3. p. t. 4. d. 30. sect. 2. n. 6.* ex quadam Declar. S. C. ubi dictum fuit: « In hoc Decreto Trid. » non comprehenduntur habentes jurisdictionem ordinariam et » quasi Episcopalem, sed tantum Episcopi privativè quoad omnes » alios. » Ratio, quia talis facultas specialiter Episcopis est concessa, et in concessionibus strictè interpretatio facienda est. Affirmant verò *Sanch. loc. cit. n. 5. et de Matr. l. 8. d. 3. n. 9. Croix l. 7. n. 141. Salm. l. c. cum Henr. et Aoila, Fagnan. in cap. Accedentibus de Exces. Præl. n. 29. item Sayr. Duard. Pal. Portel. Trul. Boss. et apud Barb. loc. cit.* Ratio, tum quia, (ut probat *Fananus*) nomine *Episcoporum* veniunt etiam Prælati qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem privativè ad Episcopos; tum quia, quando concessio facta est in jure, habet rationem legis, quæ extendi debent ad omnes casus ubi eadem

ratio currit : eadem autem ratio procul dubio currit tam pro Episcopis quàm pro hujusmodi Prælatiis, quia aliàs eorum subditi non haberent ad quem recurrerent pro absolutione prædictorum casuum. Neque obstat, ait *Sanch.* Declaratio S. C. quia de ea non constat authenticè, neque illi (ut ait) necessariò standum est. An Prælati regulares hanc habeant facultatem in subditos ? Affirmat *Sanch. num. 13. etc. apud Barb. alleg. 39. n. 18.* ob Bullam S. Pii V. Sed negat *Croix l. c. cum Dicast.* ex Decr. S. C. et *Mendo ibid.* confutat dictam Bullam.

Hic autem notandum 1. ex præfata Declaratione S. C. (contra id quod dicunt *Salm. l. c. cum Suar. Sanch. Bon. etc.*) decisum esse, quòd Episcopi extra Sacramentum Pœnitentiæ non possunt absolvere à prædictis casibus Papalibus. Idque fert *Fagn. in cap. Dilectus, de temp. Ord. n. 36. p. 375.* declaratum fuisse etiam à Greg. XIII. Notandum 2. declaratum quoque esse à S. C. (*apud Fagn. ibid. n. 34.*) quòd si Episcopus inciderit in aliquod crimen, de quo fit mentio in dicto *c. Liceat*, poterit deputare proprium ipsius Confessarium, esto sit extra suam Diœcesim, ad se absolvendum cum eadem facultate qua ipse posset alios sibi subditos absolvere. Notandum 3. ab eadem S. C. Concilii declaratum fuisse (*apud Fagn. n. 37 et 83.*) non esse tutum in conscientia qui absolveretur aut dispensaretur à proprio Episcopo in casibus, sive irregularitatibus, aut suspensionibus contractis ob crimen patratum coram duobus, vel tribus testibus, quia Tridentinum utitur termino *occultis*, quod propriè loquendo est illius quod probari non potest. Et ita etiam sentiunt *Graff. Garc. et Armentar. apud Barbos. in Trid. sess. 24. c. 6. n. 25.* asserentes dici occultum, quod non potest probari. Sed alii communiter dicunt illud esse occultum, quod non est notorium, et quod potest aliqua tergiversatione celari, etiamsi per aliquos testes probari possit; ita *Suar. t. 4. d. 13. sect. 2. n. 2. Sanch. de Matr. l. 8. d. 34. n. 55. Bonac. de Cens. d. 1. q. 3. p. 2. n. 1. cum Aoila, Reg. Azor. Contin. Tourn. tom. 2. p. 448. R. 3. cum Sayr. et 3. p. 322. in fin. Salm. de Cens. c. 2. n. 59. cum Pal. Henr. Pell. etc. item Barbos. loc. cit. n. 26. cum Mol. Comit. Fagn. Gav. Vival. Vega, Sa, Gutt. Piasec. Ugolin. Durand. Marchin. Boss. et aliis innumeris ex Glossa apud Tourn. qui ait : quandoque dicitur occultum quod probari potest. Hinc docent *Sanch. Tournely, Bonac. cum Aoila, Azor. et Reg. ac Salm. l. c. cum Pelliz. Henr. Pal. etc.* tunc crimen dici publicum, quando scitur à majori parte Oppidi, viciniæ, vel Collegii modò (ut aiunt *Sanch. Salm. et Tourn.*) saltem ibi sint decem personæ.*

Utrùm autem Episcopus possit cum peregrinis dispensare in votis? et an cum impeditis adire Pontificem, urgente necessitate possit etiam dispensare in irregularitatibus, et impedimentis Matrimonii? Vide dicta *Tom. 1. lib. 1. de Leg. et lib. 3. de Voto n. 262 et n. 332. v. An autem.*

594. — Dubitatur 7. An facultas à Tridentino intelligatur Episcopis concessa pro solis casibus et irregularitatibus Papæ

reservatis ante Concilium? Affirmit *Floronus, et Garcias ap. Dian. p. 7. tract. 2. R. 20.* ex quadam Declaratione Gregorii XIII, ubi dictum fuit Episcopum non posse absolvere Monialem frangentem clausuram ab excommunicatione occulta reservata Pontifici ob Bullam S. Pii V. Unde idem dicendum inferunt de aliis excommunicationibus post Tridentinum impositis. Sed valde probabiliter negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 15. n. 76. cum Sorbo, Bon. de Claus. Monial. tom. 1. q. 1. p. 5. n. 1. p. 692. et de Censur. d. 1. q. 3. p. 2. n. 1. Delbene de Imm. Eccl. d. 8. dub. 16. Renzi tom. 2. p. 285. cum Suar. et Mazz. p. 460. ac Dian. R. 20 et R. 22. cum Boss. ac Beia.* Ratio, quia Concilium indefinite concedit Episcopis facultatem absolvendi in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis; ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Ad dictam autem Declarationem Gregorii XIII, respondent præfati AA. de ea non constare authenticè. Sed hæc responsio mihi non satisfacit; nam præter *Floronum, et Garciam*, ut supra, ac *Sanctorell. de Hæret. c. 5. dub. 1. n. 1.* atque *Zecchium, et alium auctorem ap. Sanch. l. c.* qui testantur de veritate hujus declarationis; magnam probationem mihi facit *Fagnan. in c. Dilectus, de Temp. Ord. n. 32. tom. 1. p. 375.* qui eandem Declar. ut firmam adducit; et huic auctori minimè videtur in hoc fides neganda, cum ipse 15 annos functus sit munere Secretarii S. C. Concilii, unde melius aliis poterat callere de rebus gestis in eadem Congregatione: tantò magis quòd exponit tactum cum suis peculiäribus circumstantiis: refert enim quòd Episcopus Florentinus petiit, an vigore Tridentini in *c. Liceat*, potuisset absolvere quamdam Monialem quæ occultè et ad malum finem Clausuram fregerat, non obstante Bulla S. Pii V, quæ subjecit Moniales frangentes, necnon licentiam concedentes, comitantes etc. excommunicationi, « à qua præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, » absolvi nequeant » Plures Cardinales sentiebant non posse absolvere, quia in Bulla aderat Clausula, *nisi in articulo mortis*, et quia Bulla confecta fuerat post Concilium; sed cum alii huic sententiæ non adhæsissent, res delata est ad summum Pontificem qui declaravit Episcopum non posse absolvere; unde animadvertendum cum *eod. Fagn. in c. Quoniam, de Const. n. 29 et 30.* facultati à Tridentino Episcopis concessæ in dicto *c. Liceat*, derogatum fuisse pro casibus contentis in duabus Bullis, nempe in Bulla Cœnæ, et in hac præfata S. Pii V, propter clausulas derogatorias, nempe in prima, *non obstantibus decretis cujusvis Concilii*: et in hac secunda, *nisi in mortis articulo*. Hinc dicimus quòd quælibet Bulla, ubi adsunt prædictæ clausulæ, aufert facultatem Episcopis absolvendi casus occultos Papæ reservatos. Non verò aliæ Bullæ in quibus nulla adest derogatoria clausula, ut *Dian. p. 7. tr. 2. R. 21.*

Dubitatur 8. An Episcopi possint absolvere à casibus occultis, reservatis ab aliis Episcopis etiam cum censura? Respondent affirmativè *Bon. de Censur. d. 1. q. 3. p. 2. num. 6. et P. Cutillus*

in *Addit. ad Mancin. Pract. Visit. Infir. Pract. 3. de Cas. reser. dub. 38.* Ex eo, quòd in dictò cap. *Liceat*, Tridentini dicitur concedi omnibus Episcopis facultas absolvendi « delinquentes in » quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reser- » vatis. » Ex qua particula *etiam* satis ostenditur comprehendi facultas absolvendi à casibus, et excommunicationibus ab aliis Episcopis reservatis. Hanc opinionem olim probabilem censui- » mus ; sed postmodum negativam coacti fuimus tenere ex duplici declaratione S. C. Conc. sub die 24. Jan. 1711 et die 29 Nov. 1712, in *Thesaur. Resolutionum S. C. tom. 1. p. 392.* sed maxime ex Declaratione emanata à Bened. XIV. die 21 Augusti 1752. quæ incipit, *Pias Christi fidelium, etc.* Cùm enim in Civitate Januensi concessum fuisset privilegium cuidam Confraternitati sub invocatione *S. Mariæ de Succursu*, ut Confratres eligere possent quemlibet Confessarium ab Ordinario loci approbatum cum facultate absolvendi eos in articulo mortis, et bis in vita à casibus *etiam Sedi Apostolicæ* reservatis, Pontifex declaravit per enunciatum privilegium, « absolvendi facultatem... non verò » etiam Ordinariis locorum reservatis... per Nos in præcitatis » nostris Litteris concessam fuisse, et consequenter absolutiones » contra præsentis Declarationis nostræ tenorem forsan de præ- » terito impertitas, aut in posterum impertiendas, nemini suf- » fragari potuisse, sive posse, decernimus, et declaramus. » Vide *Bullar. tom. 4. N. II. Bened. XIV* et eundem *de Synodo lib. 5. c. 5. num. 9.*

Dubitatur 9. An Episcopus hanc facultatem Tridentini possit generaliter aliis Sacerdotibus committere? Negant *Henriq. Menoch. et Cordubas apud Sanch. de Matr. l. 2. d. 40. n. 16.* qui dicunt posse tantum delegare in casibus particularibus, non verò generaliter. Idque inferunt ex verbis Concilii in dicto c. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi *per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Sed probabilius, et communissimè affirmant posse Episcopum generaliter committere vices suas quoad absolvendos casus Papales occultos, quia hoc modo jam alii Sacerdotes reputantur specialiter deputati. Ita *Sanch. loc. cit. n. 17 et Dec. l. 2. c. 11. n. 25. Suar. de Pœnit. d. 30. sect. 2. n. 9. Barbosa in Trid. sess. 24. c. 6. n. 45. in fine, Salm. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 2. Croix l. 7. n. 135 et Salm. de Censur. l. 2. n. 54. cum Navar. Gran. Vega, etc.* Ratio, quia facultas hæc competit Episcopis jure ordinario, cùm ipsa sit annexa dignitati Episcopali, et ideo bene potest alteri generaliter delegari. Hinc rectè ait *Sanch. l. c. de Matr. n. 16. cum Nav.* Vicarium Episcopi non habere potestatem absolvendi ab his casibus ex generali commissione Vicariatus, nisi specialiter ab Episcopo committatur. Hoc quoad absolutionem casuum : quoad facultatem autem dispensandi in irregularitatibus et suspensionibus in eodem cap. Episcopis impertitam dicunt *Sanch. l. c. Dec. n. 25. ex Suar. et Barb. l. c. n. 46. in fine*, cum aliis (*contra Mur. Alter.*) etiam posse ab Episcopo illam delegari generaliter

cūcumque Sacerdoti, cui Episcopus suam facultatem committat: hocque ex potestate ordinaria, quam Episcopi habent.

Utrum autem Episcopi possint absolvere ab hæresi, et ab aliis casibus bullæ Cœnæ? Vide dicenda *de Cens. l. 7. ex n. 82.* ubi negativam sententiam tuebimur. (*V. Not. IV, pag. 363.*)

895. — « 8. Superior, auditis solis reservatis, potest ab iis
» absolvere, et reliqua inferiori committere, ex causa urgente:
» qualis tamen non est multitudo negotiorum, ut docent *Suarez,*
» *Fernand.* et *Fill.* sed alia gravior; tum quia etiam occupatis-
» simus potest dare facultatem adeundi alterum, cum onere postea
» comparandi; tum quia integritas confessionis est de jure divino. »

Certum est, quod nulla multitudo negotiorum potest esse sufficiens causa ad dimidiandam Confessionem, ut rectè ait *Croix l. 6. p. 2. n. 11. 54. cum Suarez, Laym. Vasq.* et aliis passim; maximè hodie post prop. 59 damn. ab Innoc. XI quæ dicebat: « Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, »
» ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest con-
» tingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ. » An autem possit superior absolvere pœnitentem, à reservatis, et pro aliis eum remittere ad inferiorem? Alii universè affirmant, ut *S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 19. §. 6 et Palud. Cajet. Sa et Henr. apud Laym. l. 5. tr. 6. c. 12. n. 8.* quia dicunt hanc esse Ecclesiæ consuetudinem. Alii verò, ut *Suar. d. 31. s. 1. n. 10. Nav. c. 29 n. 6 et Laym. l. c. cum Adriano, Sylvest. et Cano* negant hanc consuetudinem, et dicunt id tantum licere in casu gravis necessitatis, putà si superior non posset se expedire ab aliquo gravissimo negotio, et contra, necessarium judicaret personaliter audire peccatum reservatum. Idque admittunt *Lugo d. 20. n. 78. Salm. c. 8. n. 134. Croix dict. n. 1254 et Pal. p. 15. §. 5. n. 3. cum Vasq. et Con.* Sed in casu rarissimo, addito quod pœnitens esset in necessitate communicandi, et nollet eadem peccata bis confiteri. Hoc ultimum non videtur improbabile, posito casu cum omnibus his conditionibus: vide dicta *n. 484 et 487.*

896. — « 9. Qui à superiore absolutus est à reservatis, potest
» ab iisdem postea absolvi à quovis: quia non sunt amplius
» materia necessaria Confessionis.

« 10. Qui bona fide confitetur, nesciens suum casum esse
» reservatum, vel Sacerdotem carere potestate circa illum,
» validè quidem absolvitur; cum onere tamen comparendi. *Præp.*
» * (*juxta dicenda l. 7. n. 91.*) * Similiter si Confessarius pro-
» babiliter credit non esse reservatum, esto revera sit, valet ab-
» solutio. *Less. Dian. p. 9. t. 9. res. 29. ** (*Cum Lug. Dicast.*
» *et Salm. c. 13. n. 14 et potest absolvere, etiamsi dubium sit*
» *negativum; vide dicenda n. 600.*) *

« 11. Qui confitens habenti potestatem ordinariam, delegatamve
» in reservata, oblitus est inculpabiliter reservatum, potest illud
» postea confiteri etiam inferiori, et absolvi. Quod etiam valet,
» saltem si prior habuerit potestatem ordinariam, etiamsi prior
» absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis

» invalida fuisset. Ratio est, quia is intendit absolvere, quantum
 » potuit, ergo saltem sustulit reservationem, quod fieri potuit,
 » absque Sacramento. V. *Præp. in 3. p. q. q. d. 4. n. 24. Merat.*
 » t. 3. d. 80. s. 3. *Dian. p. 4. tr. 4. res. 126.* »

Quæritur I. An in casibus allatis à Busemb. nempe si pœnitens bona fide confiteatur peccatum reservatum non habenti potestatem, vel si inculpate peccati illius obliviscatur, aut de eo confiteatur urgente necessitate, Confessarius simplex valide et licite ipsum absolvat? Negat *Antoine p. 529. q. 5.* et per se loquendo sua sententia satis est probabilis; ut enim diximus (n. 256. *Quæst. I.*), probabile est cum *Vasquez. Tourn. Armil. Gerson. Trull. etc.* Confessarium simplicem omni carere jurisdictione in habentem reservata, cum non sit suus competens *Judex*: ideo neque non reservatis potest eum absolvere. *Secunda* verò sententia communis, et probabilior affirmat, quam tenent *Suar. Pal. Lugo, Concina, Salm.* et alii allati dicto n. 265. Ratio; quia, licet Confessarius non possit sine rationabili causa absolvere à non reservatis, non absolvendo à reservatis in quæ potestate caret, non per hoc tamen caret potestate in non reservata; unde quando bona fide confitetur pœnitens, vel habet necessitatem confitendi, tunc bene potest directe absolvi à non reservatis et indirecte à reservatis. Et cum hæc sententia sit communis, ut fatetur ipse *Antoine*, et valde probabilis, imò certè probabilior, ut diximus: bene potest deduci in praxim, nam (ut probavimus n. 573) est moraliter certum, quòd cum opinione probabili Ecclesia supplet jurisdictionem.

587. — Quæritur II. An si pœnitens confessus sit superiori et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde cuilibet illud confiteri et absolvi? *Prima* sententia communissima affirmat et hanc tenent *Busemb.* ut supra, *Lugo d. 2. n. 85 et 89.* (ubi vocat communem) *Sanchez de Matr. l. 8. d. 15. n. 21. Pal. p. 15. §. 6. n. 3. Holzm. p. 184. n. 697. Ciera, d. 1. n. 90. Viva q. 9. art. 4. n. 2. Salm. c. 13. n. 43.* (qui etiam asserunt communem) et *Escob. l. 16. n. 510. cum Cano, Fill. et Adriano et Led.* Ratio, quia præsumitur superior pœnitentem rectè dispositum velle liberare ab omni vinculo peccatorum à quo potest; idque videtur confirmari verbis illis quæ ad absolutionem præmittuntur: *In quantum possum et tu indiges, etc.* Et hoc admittunt *Pal. l. c. Salm. n. 45. cum Con. et Aversa* (contra alios), etiamsi Confessio fiat apud inferiorem delegatum, quia adhuc censetur superior velle per illum reservationem auferre. *Secunda* verò sententia negat, eamque tenent *Suar. d. 31. sect. 4. n. 12. Conc. p. 573. n. 14. Antoine p. 530. qu. 6. item Sylvest. Ang. Rosel et Gabr. op. Lugo d. 20. n. 85 et fortè probabilior vocat Holzm.* Hi dicunt non tolli reservationem sive Confessio fiat superiori, sive delegato. Ratio est valde urgens, quia ad auferendam reservationem requiritur, ut peccatum subjiciatur iudicio superioris, eò quòd finis reservationis est (ut probavimus n. 581.) ut non tantum pœnitentes à peccato absterreantur, sed etiam ut convenientem medi-

cinam et pœnitentiam recipiant. Unde non censetur ablata reservatio, nisi ex aliquo positivo indicio habeatur præsumptio, veluisse superiorem reservationem auferre, ut rectè dicit *Concina* vel nisi pœnitens (ut ait *Suar. n. 15.*) ad hunc finem adire superiorem vel habentem facultatem, ut ab omnibus reservat absolveretur, et hanc suam intentionem illi manifestaverit non bene excipit *Suarez num. 20.* quando privilegium fuerit concessum in favorem pœnitentis, prout est privilegium Jubilæ et Bullæ Cruciatae. Cæterùm præcisis istis tribus exceptionibus hanc secundam sententiam probabiliorẽ censeo : et hanc *Sylvestri tom. 4. suppl. qu. 20. ar. 2. circa fin.* tenet ut veram cum *Sylvestro, Angelo, Adriano, Navar. Covar. Bonac. Sa, Coninca* et aliis pluribus, quibus consentit *Pontas casu 25* et adhuc *Contin. Tourn. t. 6. p. 2. p. 131.* Licet prima videatur etiã probabilis, tum ob auctoritatem DD. qui (ut fatetur ipse *Concina*) communiter eam docent; tum quia probabiliter potest præsumi Superior consentire, ut auferatur reservatio, semper pœnitens confitetur apud habentem potestatem. Omnino tamẽ dicendum puto, reservationem non auferri, quando adesset positiva præsumptio, quod, si Superior audivisset peccatum reservatum, absolutionem distulisset.

898. — Quæritur III. An per Confessionem inculpabilitatem invalidam tollatur reservatio? Negat *P. Conc. pag. 674. n. 1* sive Confessio fiat Ordinario, sive Confessario delegato. Ratio quia Superior non tollit reservationem, nisi sacramentaliter absolviendo, unde quando Confessio est invalida, non aufertur reservatio; inferior contra, cum nihil possit in reservata extirpare Sacramentum, quoties Sacramentum est nullum, peccata manent reservata. Sed communis sententia, et probabilior affirmat, hanc tenent *Suar. d. 31. sect. 4. n. 10. Wigandt tr. 14. n. 7. Lugo dist. 20. n. 106. Pal. p. 15. §. 6. n. 2. Holz. p. 183. n. 69. Roncag. p. 109. qu. 6. R. 2. Viva de Jubil. qu. 11. art. ult. n. Croix n. 1475. Bonac. dist. 5. q. 7. p. 5. §. 4. n. 9. cum Vas Fill. Reg. Nunno, Rodr. etc. ac Salm. cap. 13. n. 41. cum Sylvestro Cajet. et Conc.* Ratio, quia reservatio principaliter ordinatur, peccata deferantur Superiori, utque ipse super ea ferat judicium præbendo monita salutaria, ac pœnitentiam imponendo; unde semper ac subditus suum peccatum subjicit judicio Superiori vel alius habentis facultatem, jam obtinetur finis reservationis. Nec valet dicere, quod tam Ordinarius, quàm Delegatus, non tollunt reservationem nisi per absolutionem sacramentalem, quod hic deest, cum Confessio sit nulla; nam respondetur, quod Superior bene potest sine absolutione sacramentali, ut fatetur ipse *Concina*, reservationem auferre. Esto autem inferior non possit tollere reservationem nisi per sacramentalem absolutionem attamen, cum subditus peccatum ei defert, tunc Superior ipse cum jam consequatur finem reservationis, censetur illam auferre vigore consuetudinis (ut dicunt *Salmanticenses*) communis DD. auctoritate firmatae.

Quæritur IV. An tollatur reservatio per Confessionem culpabiliter nullam? *Prima* sententia negat, eamque tenent *Concina, Holm. Vioa, Croix ll. cc.* eamque absolutè veram vocat *Ronc. R. 3.* citans *Lugonem, et Salm.* sed non bene, nam isti omnino oppositum tenent. Ratio, quia non præsumitur Superior velle, quod subditus ex sua iniquitate commodum reportet. Hæc sententia est quidem valde probabilis, sed contraria est longè communior, nec caret sua probabilitate. *Secunda* igitur sententia affirmat, et hanc tenent omnes AA. allati pro secunda sententia in quæstione præcedenti, exceptis citatis in quæstione præsentis. Ratio, quia pro Confessione sacrilega currit eadem ratio ac pro inculpate nulla; alius enim est finis Confessionis, alius reservationis: finis Confessionis est, ut remittatur peccatum, finis autem principalis et directus reservationis est, ut hujusmodi peccata reservata committentes subjiciantur judicio Superioris; ergo cum subditus peccatum suum Superiori defert, et pœnitentiam ab eo impositam acceptat, etiamsi sacrilegè confiteatur, jam obtinetur finis reservationis, quamvis non remittatur peccatum. Quod autem peccator ex tali iniquitate commodum reportet, hoc per accidens evenit; nam licet ex voluntate interpretativa nollet auferre reservationem, si sacrilegium agnosceret, tamen ex voluntate actuali tunc jam vult auferre.

Rectè verò excipiunt *Wigandt, et Lugo, cum Suar. et Vasq.* si pœnitens culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum; vel si (ut ait *Lugo*) illa sacrilega Confessione inculpabiliter obliviscatur confiteri peccatum reservatum: quia minimè præsumitur Superior in tali sacrilega Confessione velle auferre reservationem peccati sibi non delati. Item excipit *Suarez*, si pœnitens habuerit animum non vitandi in posterum peccatum illud reservatum, vel non implendi pœnitentiam impositam; dicit verò tolli reservationem, si animum mutet. Item rectè addit *Bonac.* semper teneri pœnitentem, etiamsi postea ab inferiore de illo peccato reservato absolvatur, implere pœnitentiam à Superiore impositam. Item excipienda est (ut diximus n. 537.) Confessio invalida sive culpate sive inculpate facta in Jubilæo; quia ibi, cum Pontifex non præbeat facultatem absolvendi à reservatis nisi ad finem, ut fideles lucrentur Jubilæum, non censetur velle auferre reservationem, si illi Jubilæum non lucrantur; vide dicta n. 537. *Qu. II.*

809. — « Resp. 2. A reservatis absolvere potest 1. Ipse reservans. 2. Ejus in spiritali jurisdictione superior. 3. Cui ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando superior adiri non potest: v. g. à reservatis Papæ absolvere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt. »

Pœnitentarii majores Cathedralium, quamvis habeant potestatem ordinariam absolvendi, non possunt tamen absolvere à reservatis Episcopo, vel ab Episcopo, et tantò minùs eam delegare, ut habetur ex Declar. S. C. Concilii die 6 Julii 1647, apud *Pitton. de Confess. n. 881.* Idque tenent *Vioa q. 9. art. 4. n. 1.*

Ronsiglis pag. 108. qu. 1. R. 2. Barbosa Coll. 581. n. 24. et Diana p. 9. tract. 8. R. 11. qui reprobant contrariam consuetudinem (si forte alicubi adest) tanquam irrationabilem.

« *Resp. 3. Extra periculum mortis, de quo v. dicta dubio superiora, nullus inferior per se, et directè absolvere potest, nisi ex jure, vel privilegio concedatur. Dicitur autem per se; quia de indirecta, et per accidens colligitur ex dictis.*

« *Dicitur 2. Nisi, etc. quia à casibus Papalibus absolvere potest Episcopus per se, vel Vicarius, quando sunt occulti, ut decet Navar. c. 27. »*

Unde resolves :

« *Mendicantes ex vi juris communis non possunt absolvere à reservatis Episcopo : quia ut sic non habent potestatem majorem Parochis; et privilegium quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Urbani VIII. anno 1628. (Hoc etiam confirmatur ex Prop. 12 inter damnatas ab Alex. VII.)*

« *Excipit tamen Aversa cum Diana p. 8. tom. 7. res. 71. eos casus, qui Episcopis à jure tantum reservantur; imò Quintan tom. 1. tract. 3. sect. 14. affirmat Regulares adhuc posse absolvere, sicut ante decretum, eò quòd hoc in Provinciis non sit promulgatum, quod Dian. p. 9. t. 6. resol. 51.; non audeat probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reservatis posse absolvere, sicut possunt à Papæ reservatis. Granat. Dian. part. 5. tit. 14. res. 58. Vid. etiam Prop. qu. 19. d. 1. »*

Certum est quòd Regulares nequeunt absolvere à casibus reservatis ab Episcopis, ut communiter dicunt cum aliis *Salm. cap. 18. n. 52. Viva in Prop. 12. damn. ab Alexand. VII. n. 13. et Cabassut. T. J. lib. 1. cap. 11. n. 5. ex Bulla Greg. XIII. Cum à sacra. Et hoc sive casus sint reservati ab Episcopo, sive ab ejus Synodo, ut rectè ait Croix n. 1628. cum Viva (quidquid dicat Pelliz.); nam id quòd agitur à Synodo, principaliter ab Episcopo agitur, qui est caput illius.*

An autem Regulares possint absolvere à casibus Episcopis à jure communi reservatis? Vide infra *lib. 7. n. 99*, ubi dicemus probabilius esse quòd possint, exceptis tamen sex casibus à Clemente VIII reservatis, nimirum, percussio Clerici, duellum violatio immunitatis ecclesiasticæ, violatio clausuræ Monialium ad malum finem, simonia realis, et simonia confidentialis; facultas enim à prædictis casibus absolvendi expressè à Clemente fuit Regularibus adempta. Vide *lib. 7. n. 95*. Probabiliter igitur absolvere possunt procurantes abortum foetus animati, cum hic casus non fuerit à Clemente reservatus; vide *cit. n. 99 fin.*

600. — « *Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, si quidem dubium sit positivum potest (sequendo opinionem probabilem, et judicando probabiliter non esse reservatum) absolvere. Si verò dubium si negativum, posse absolvere negant aliqui, ut Armil. Cord. etc*

» Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henr. Hurt. Bon. Lugo d. 20. » sect. 2. »*

Quæritur I. Utrùm in dubio, an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit illud absolvere simplex Confessarius? Si dubium est facti, nempe si pœnitens dubitet, an peccaverit graviter, vel non, communior est sententia quòd possit absolvi à quolibet Confessario; quia reservatio est strictæ interpretationis; unde debet intelligi de peccatis certè gravibus; ita *Concina p. 567. n. 15. Suar. de Censur. d. 40. sect. 6. n. 5. Lugo dist. 20. n. 18. Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 23. et DD. mox infra citandi cum aliis passim (contra Wigandt tr. 14. n. 53.)* Si verò dubium est juris, nempe si quis dubitet, an aliquod peccatum sit reservatum, negant *Concina, et Wigandt l. c. item Arm. v. Casus n. 13. et Antoine p. 528. qu. 2.* Ratio, quia cùm dubitatur an peccatum sit reservatum, dubitatur etiam an Confessarius facultatem habeat absolvendi, unde Confessarius dubiam tantùm habens facultatem, non potest absolvere. Sed pariter communiter affirmant DD. ut præter *Suar. Lugo, Sanch. ll. cc. docent Fill. tr. 21. c. 4. n. 172. Bonac. p. 5. §. 4. nu. 5. Escob. lib. 16. n. 447. cum Sa, Anacl. p. 624. n. 4. Tamb. de Cas. res. l. 5. c. 4. n. 7. Elbel nu. 643. Viva q. 9. ar. 2. n. 4. Diana p. 4. tract. 3. R. 4. Sporer pag. 162. n. 743. cum Gob. et Quintan. et Salm. cap. 13. n. 15. cum Avers. Portel. Dicast. Henr. Hurt. et aliis.* Et hoc, sive dubium sit positivum vel negativum, quia in utroque eadem ratio currit. Ratio autem est, tum quia (ut diximus) reservatio strictè interpretatur; tum quia melior est conditio possidentis: unde, licèt dubitetur, an peccatum sit reservatum, certum tamen est Confessarium suam possidere facultatem absolvendi. Præterquam quòd, cùm hæc sententia sit communis, et certè probabilis, certum etiam est Ecclesiam jurisdictionem supplere, juxta dicta *n. 573.* et sic respondetur rationi oppositæ. Neque obstat, ut objicit *Concina*, quòd Clemens VIII prohibuerit omnibus Confessariis etiàm privilegiatis absolvere à casibus, *etiam dubiis in Bulla Cænæ reservatis*, et in Extrav. *Perlectis*, declaratur percussio Clerici esse reservata Papæ, etiam quando dubitatur, num sit levis vel gravis; nam hujusmodi prohibitiones magis firmannt nostram sententiam, quòd Confessarius in aliis casibus possit absolvere, qui sunt dubiè reservati; exceptio enim firmat regulam. Hic autem sciendum quòd Clemens (ut referunt *Roncaglia*, et ipse *Antoine ll. cc.*) anno 1602, Decretum illud moderavit de medio auferens verba illa, *dubiè reservatis*.

Limitant verò hanc sententiam *Bonac. et Sanch. ll. cc. ac Bonasp. et Alph. de Leone ap. Salm. num. 14.* (atque probabile putat *Diana loc. cit.*) si crimen in foro externo habeatur ut certum, quia tunc idem judicium formandum est pro foro interno. Sed veriùs refutant hanc limitationem omnes AA. pro nostra sententia citati, et signanter *Salm. Lugo, Escob. Sporer, et Tamb.* Ratio, quia in foro externo non creditur pœnitenti, quia nemo in causa propria testari potest; aliud tamen est in foro interno,

ubi omnino credendum est pœnitenți, cùm ipse tantùm possit e suæ conscientiæ testis.

Quæritur II. An qui confessus est inferiori peccatum dū reservatum, omnino liberetur à reservatione, etiamsi pos illud cognoscat ut certum? Negat *Concina pag. 508. n. 16.* qu licet peccatum dubiè reservatum ob dubietatem facti po absolvi à quolibet Confessario, tamen quando de illo pœnit postea certè recordatur, tenetur adire superiorem; Confes enim peccati dubiè reservati non efficit quin peccatum illud reservatum. Sed communiter alii affirmant, ut *Lugo dist. num. 22. Escob. lib. 16. n. 451. Sporer pag. 262. num. 734. V qu. 6. art. 2. nu. 4. cum Bald. ex Sanch. Dec. lib. 4. cap. 44. Salm. cap. 13. n. 16. cum Dicast. Aversa, et aliis.* Ratio, q cùm peccatum dubiè reservatum est confessum, jam directè absolutum (ut ipse *Concina n. 15.* concedit), ac proinde ma directè ablata reservatio : unde, quamvis teneatur pœnitens, c recordatur peccati certi, priùs confessi ut dubii, illud iteri tanquam certum confiteri, ut ad supplendam integritatem ill exponat uti erat in conscientia, ejusque cognitam gravitat Confessario manifestet, juxta dicta *n. 478*, tamen non tenet ampliùs se sistere superiori pro ablatione reservationis, qu ablato peccato ablata est etiam reservatio.

601. — Quæritur III. An absolvi possit à reservatis, c peccavit in confidentiam licentiæ? Videntur negare *Cooarr. alii apud Lugo dist. 20. n. 129.* Sed affirmandum cum commu sententia, quam tenent *Sanch. Dec. lib. 4. cap. 54. num. 1 Fill. tr. 8. n. 262. Lugo n. 130. cum Vill. Led. etc. ac Salm. c. 1 num. 40. cum Bonac. Molf. Aversa, Gabr. etc.* Ratio, quia, e concedens licentiam nolit, ut peccatores propter ipsam facili peccent, non tamen excludit quominus ii, qui occasione ejus pe caverint, possint absolvi, si verè proponant illud vitare.

Quæritur IV. An licentia data absolvendi à reservatis exteri possit ad peccata post ipsam commissas? Distinguendum : concessio facta fuit præcisè pro peccatis narratis, vel per tot v ces commissis, tantùm pro eis valere potest. Secus verò, si licen est concessa indefinitè; ita communissimè, et valde probabilit *Lugo dist. 20. n. 122. cum Bon. et Præpos. Ronc. p. 110. qu. cum Passer. Mansi, et Gabr. S. V. ac Salm. c. 13. n. 39. c Aversa, Leand. Dic. etc.* Dummodo, rectè limitant, non interq natur magna distantia (putà ultra mensem : ut ait *Ronc. c Mansi*) inter concessionem licentiæ, et commissionem novar culparum : intellige, si pro quodam particulari pœnitente sit ta tùm impertita licentia. Item bene advertit *Ronc.* præfatam se tentiam non procedere, si licentia impertita fuerit intuitu alicuj festivitatis.

602. — Hic addenda sunt aliqua circa reservationem casu respectu Monialium.

Quæritur igitur V. An Moniales subjaceant casibus, et ce suris ab Ordinario Diœcesi generaliter reservatis? Negant C

ped. et alii apud *de Alexand. Confess. Mon. c. 6. §. 2. Qu. 9.* Quia (ut dicunt) Moniales, cùm indigeant speciali directione Episcopi, juxta Regulas ipsarum, non comprehenduntur legibus conditis ad directionem universalem populi. Addunt, quia verba, quæ possunt accipi in genere et in specie, in materia odiosa, ut est reservatio, in specie sumi debent, ut per *Seraph. Dec. 853. num. 7.* Affirmat verò subiacere communis sententia cum *Diana, Bord. et de Alex. l. c.* Quia, quando verba generalia concurrunt cum verisimili mente legislatoris, tunc omnes comprehenduntur, qui in lege non sunt expressè excepti. Et hæc est verior.

Quæritur VI. An prædictæ reservationi subiaceant etiam moniales exemptæ? Affirmat probabiliter *Tamb. Conf. et l. 5. de Cas. res. c. 3. n. 4.* Quia in *Const. Inscrutabili* Gregorii XV statuitur, quòd Confessarii Monialium exemptarum omnino approbandi sint ab Episcopo loci: Episcopus igitur (ait *Tamb.*) sicut potest his Confessariis limitare in approbatione tempus, locum, et personas, sic etiam potest limitare casus. Negant verò adhuc probabiliter *Pelliz. et Quint. ap. Tamb. n. 3. ac P. de Alex. d. c. 6. §. 2. Qu. 10.* cum communi ut asserit: quia Monasteria exempta sunt prorsus extra jurisdictionem Episcopi, ac si essent extra territorium, ut communiter ibi dicunt *Bonac. Bord. etc.* Et, quamvis Episcopus debeat approbare earum Confessarios quoad idoneitatem, non potest tamen ipse illimitatè eos approbare, cùm expressè in *Constit. Clementis X Superna*, dicatur posse ab Episcopo limitari tempus, locum et personas, sed nihil dicitur de peccatis, quæ aliunde à Prælati regularibus Monialibus exemptis jam reservantur.

Quæritur VII. An Episcopus circa clausuram, ut delegatus Sedis Apost. possit reservare casus quoad Moniales exemptas, v. g. si ostio aperto loquantur cum secularibus? Affirmat *de Alex. l. c. Qu. 12.* cum *Baucio*. Ratio, quia (ut dicunt) stante delegatione concessa à *Trident. sess. 25. c. 5.* episcopis, respectu ad clausuram, habentur Moniales tanquam non exemptæ, ita ut in casu transgressionis, ipsæ non jam à Prælato regulari, sed ab Episcopo sunt absolvendæ; hocque colligunt ex Decreto Clementis VIII, ubi prohibetur Regularibus, ne absolvant vi cujuscumque privilegii à casibus Ordinario specialiter reservatis. Sed hæc ratio non satis probatur, unde non videtur improbabilis sententia apposita *Dianæ, et Pasq. apud Alex. ibid.* qui dicunt delegationem prædictam concessam Episcopis respicere tantum forum externum; verba autem *Trid.* hæc sunt. « Bonifacii VIII » Constitutionem..... renovans S. Synodus, universis Episcopis... » præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, ordinaria, » in aliis verò Sedis Apost. auctoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui... procurent. »

Hic ultimò notandum cum *Ronc. p. 110. qu. 9. R. 1.* quòd ex Decretis à S. C. emanatis anno 1601 et 1602, auctoritate Clementis VIII, et anno 1607 auctoritate Pauli V, quicumque Confessarii præsumentes prætextu alicujus privilegii absolvere à ca-

sibus reservatis Papæ, vel Episcopis, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ reservatam.

DUBIUM V.

Quid sit Officium, et obligatio Confessarii.

603. Quid est officium Confessarii? Quando autem possit aut debeat Confessarius differre absolutionem? (Remissivè ad n. 462. et seq.) — **604.** Qu. I. An possit Confessarius negare absolutionem ei qui adhæret sententiæ probabili? Quid, si adhæreat sententiæ falsæ, sed probabili putatæ? — **605.** Qu. II. An expediat Confessario uti sententiis rigidioribus, vel benignioribus? — **606.** Quos Confessarius possit vel nequeat absolvere? — **607.** Quomodo Confessarius teneatur rudiores interrogare? — **608.** Quomodo eos instruere et disponere quantum potest? Monitum ad Confessarios. — **609.** Quomodo debeat eos monere de suis obligationibus? — **610.** Quid, si prævidet monitionem non profuturam? — **611.** Inf. I. Quid, si advertat pœnitentem invalidè contraxisse Matrimonium cum bona fide? — **612.** Quid, si Matrimonium sit contrahendum? — **613.** Quid, si accedant sponsi cum omnia sunt parata? — **614.** Inf. II. An debeat semper monere de restitutione facienda? Inf. III. Quid si timentur scandala aliorum? — **615.** Excip. 1. Quando damnum est contra bonum commune. — **616.** Excip. 2. Quando pœnitens interrogat. Excip. 3. Quando brevi speratur fructus. Utrum autem in dubio de fructu et nocumento fieri debeat monitio? — **617.** Confessarius ministrans debet esse in gratia. Quomodo autem peccet, qui plures præbeat absolutiones in mortali successivè? (Remissivè ad l. 5. n. 50.) — **618.** Quid si in mortali tantum audiat Confessionem? Remiss. ad hunc l. 6. num. 36. (Et quid si urgeat necessitas absolvendi? Remiss. ad n. 33. ibid.) — **619.** Dub. I. Quomodo teneatur Confessarius reparare defectus à seipso commissos? — **620.** Dub. II. Ad quid teneatur, si erravit circa valorem Sacramenti? — **621.** Dub. III. Ad quid si deobligavit à restitutione facienda? Et an teneatur ad restitutionem, si, cognito errore, non moneat? Quid, si culpabiliter deobligavit, cum pœnitens erat dispositus, et postea pœnitens renuat parere monitioni? Quid, si tantum omittat monere? — **622.** Dub. IV. An possit monere pœnitentem de his defectibus, sine ejus licentia extra Confessionem. — **623.** Quæ et quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes? — **624.** An Confessarius non Parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere peccatorem moribundum? — **625.** An tutus sit in Conscientia Sacerdos simplex, qui renuit munus Confessarii exercere, si populus sit in gravi necessitate spiritali?

603. — « **RESP. I.** Munus Confessarii est absolvere dispositum, et non alium: item curare rectitudinem istius iudicii, præsertim quando cœptum est, et reos juvare ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi est, ne sit injurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertii est eadem: et quia debet curare, ut absolutio sit efficax. »

Unde resolves :

« 1. Etsi interdum utiliter differatur absolutio etiam ejus qui potest licitè absolvi; id tamen rarò, nec fere, nisi de pœnitentis consensu faciendum; quia potest vergere in grave ejus periculum vel damnum. Vide *Dian. p. 1. t. 4. R. 35.* (Quando Confessarius teneatur vel possit differre absolutionem, vide dicta num. 462.) »

« 2. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ probabili; quia est dispositus. »

604. — Quæritur I. An possit absolvi pœnitens qui vult sequi opinionem contrariam illi quam tenet Confessarius? *Prima sententia* negat, et hanc tenent *Conc. p. 702. ex num. 1.* item *Pagn. Baron. Eliz. Gonzal. etc. ap. Croix l. 1. n. 452.* Ratio, quia pœnitens tenetur stare judicio Confessarii qui est Judex; aliàs erit indispositus ad absolutionem. *Secunda* verò sententia communis et sequenda docet non solum posse, sed etiam teneri sub gravi Confessarium absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem probabilem, licet opposita videatur probabilior Confessario. Ita *Suar. 3. p. t. 4. d. 32. sect. 5. Soto in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. ad 5. §. Unde, Az. t. 1. l. 2. c. 17. q. 10. Holzm. t. 3. p. 197. n. 740. Salm. tr. 6. c. 12. num. 44. Ronc. c. 2. Reg. 4. Pal. t. 1. tract. 1. p. 4. n. 2. et 6. Croix l. 1. n. 452. Sporer t. 1. p. 11. n. 47. Viva q. 7. a. 2. n. 6. Laym. l. 1. c. 5. n. 10. cum Vasq. Med. etc. Sanch. Dec. lib. 1. c. 9. n. 28. cum Henr. Sal. Salas, Val. Sayro, Man. Polanch. et aliis multis.* Et in hoc consentiunt adhuc plures AA. rigidioris sententiæ, scilicet *Pontassus, et Victoria*; quorum loca et verba retulimus *Tom. 1. l. 1. n. 25.* et præsertim *Cabassutius T. J. l. 3. c. 13.* qui cum *Sylvio* sic inquit: « Quivis Confessarius absolvere debet pœnitentem qui non vult ab opere abstinere, quod secundum probabilem piorum et doctorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem est licitum: quamvis juxta probabilem pariter aliorum auctoritatem, quam ipse sequitur Confessarius, habeatur ut minus probabilis. » Idem docet *Card. Tolet. l. 3. c. 20. n. 7.* ubi ait: « Cum aliquid est sub opinione, si casu accidit confessarium esse opinionis, esse illicitum, et pœnitentem, esse licitum, potest pœnitens obligare confessarium ut ipsum absolvat in sua opinione. » Et concludit, quod tunc Confessarius potest « utramque opinionem sequi, quamvis ipse unam illarum probet. » Idem dicit *Navarrus Manual. c. 26. num. 4.* ubi: « Sisint contrariæ Doctorum opiniones, quarum alteram Confessarius et alteram pœnitens sequitur, et Confessarius credit evidenti se textu vel ratione niti, pœnitentem dubia, non debet eum absolvere. At si confessarius non adeo forti ratione nitatur, vel pœnitens utatur pari, vel fere pari, et habeat aliquem pro se Doctorem clarum, poterit eum absolvere, ut post *Adrian. tenuimus in c. Si quis autem. d. 7. n. 66.* » Ita *Nav.* non distinguens inter Parochum ad audiendum obligatum, et alium qui (ut ait) « potest audire, et non tenetur, ut nec Adrianus distinxit. »

Et in hoc rectè conveniunt *Suar. Sanch. Azor. Salm. Croix*, et alii communiter; nam licèt alii Confessarii non teneantur absolvere pœnitentes, antequam eos audiant, postquam tamen audierint, tenentur absolvere dispositos. Idem docet *S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 16. §. 2.* ubi dicit: « Caveat Confessor ne sit præceps ad dandam » sententiam de mortali, quando non est certus et clarus, et ubi » in aliqua materia sunt variæ opiniones quamplurium et solem- » nium DD. utrùm sit licitum, vel illicitum... Consultet quod tutius est, scilicet quòd à talibus abstineant. (*Extra de Spons. Juven.*); non tamen contemnet contrarium facientes, seu contrariam opinionem tenentes, ne propter hoc (nota) deneget absolutionem: sed (ut dicit *Guil.*) dicat Confessor, quòd illud faciendo non est tutum, sed dubium, et ideo, sibi bene provideat; si autem omnino (id est evidenter) conscientia Confessoris dictaret illud esse mortale, nec posset conscientiam deponere (id est per iudicium reflexum, nempe quòd pœnitens, cùm sit dispositus, efformando sibi conscientiam de honestate actionis, jus habeat ad absolutionem), quod tamen deberet ad consilium Sapientum, nullo modo deberet facere contra conscientiam, quia peccaret mortaliter, c. *Omnes. 28. qu. I. §. Ex his*, juncta *Glossa*. Sed cùm illud tale esset contra communem opinionem DD. et communiter sic servatur à Sapientibus, quamvis aliquem Doctorem audiret contrarium tenere, non de levi (id est sine solida ratione) debet illi adhærere. » Idem confirmat clariùs *S. Anton. p. 3. tit. 16. cap. 20.* in fine dicens: « Si credit (Confessarius) quòd sit peccatum, debet ei conscientiam facere, quòd confitens diligenter se informet de illo facto, utrùm sit peccatum. Sed dato quòd ille non vellet cognoscere illud esse peccatum, nihilominus tenetur eum absolvere, nec reputare eum inhabilem ad absolutionem, quia ex ratione, et non protervia hæc opinio est. » Adde his *S. Raymundum*, qui *lib. 3. tit. de Pœnit. et Rem. §. 21.* scribit: « Unum tamen consulo, quòd non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam ... aliàs possent induci homines in desperationem. » Idem docet doctissimus *Sylvius 2. 2. q. 154. ar. 2.* loquens de superfluo ornatu mulierum, ubi: « si Confessarii non possint clarè percipere utrùm ibi sit mortale, aut solùm veniale, persuadeant quoad possunt, ut pœnitens abstineat; si tamen nolit, non ei faciant conscientiam de mortali, ne deinceps mortaliter peccet, ubi alioquin non peccaret; neque absolutionem negent. »

Ratio autem valde urgens hujus sententiæ est, quia pœnitens, facta Confessione, cùm sit dispositus, habet strictum jus ad absolutionem, quam denegando Confessarius gravem illi injuriam irrogaret, tum quia privaret eum gratia Sacramenti, tum quia obligaret ad magnum onus subeundum, nempe ad repetenda apud alterum sua gravia peccata. Nec valet dicere, quòd pœnitens non est dispositus, cùm sequi non vult iudicium Confessarii. Nam respondetur, quòd Confessarius non est iudex opinionum,

quas pœnitens sequi tenetur, sed tantum dispositionis sui pœnitentis, ut patet ex Tridentino *sess. 14. c. 5.* (cujus verba retulimus *Tom. 2. l. 3. n. 669.*) ubi Sacerdotes ad hoc tantum dicuntur judices à Christo Domino constituti, ut ad eos deferant fideles peccata sua, et ipsi absolutionem eis impertiantur, vel denegent juxta eorum dispositionem, debitamque pro modo culpæ pœnitentiam imponant. Dispositio autem pœnitentis consistit tantum in habendo verum dolorem de peccatis confessis et firmam voluntatem non peccandi in posterum. Ergo judicium Confessarii circa dispositionem pœnitentis in hoc tantum consistit, nempe in cognoscendo, quod pœnitens verè doleat de suis culpis, et verè proponat eas non iterare. Quod verò pœnitens velit hanc vel illam opinionem sequi, hoc impertinenter se habet ad judicium Confessarii, nisi hic judicet opinionem pœnitentis esse evidenter falsam. Qua de re quoad opiniones illas quæ versantur circa præfatam dispositionem pœnitentis, vel etiam circa administrationem Sacramenti, putà si Confessarius judicet se non habere jurisdictionem, pœnitens debet stare judicio Confessarii, et Confessarius tenetur proprium sequi judicium; nam aliàs absolvendo sine debita jurisdictione, vel quem ipse judicat indispositum, peccat agendo contra propriam conscientiam. Quoad verò alias opiniones, quæ versantur circa obligationem pœnitentis, nempe circa ea quæ à pœnitente agenda aut vitanda sunt, Confessarius non est judex, nec potest obligare ad sequendam opinionem suam, pœnitentem qui vult sequi contrariam, quam ipse putat non sine fundamento licitè posse teneri, ut optimè tradidit *Adrianus q. 5. Dub. 7.* dicens: « Si à pluribus DD. contrarium teneatur, non debet Sacerdos adeo de se præsumere, ut totum velit in suam opinionem (quæ forsitan erronea est) coarctare. » Hinc quando ex una parte pœnitens sibi efformat judicium de honestate alicujus actionis et aliàs Confessarius non habet certitudinem evidentem de illius falsitate, tenetur illum absolvere, utpote sufficienter dispositum. Et tunc potest, imò tenetur permittere, quod pœnitens suam sequatur opinionem, si nequit abducere ab ea sequenda, quia (ut diximus) Confessarius non est controversiarum judex; alioquin, si v. g. pœnitens esset doctior Confessario, et vellet sequi opinionem, quam ipse non sine fundamento reputaret probabiliorem, aut etiam certam, posset Confessarius denegare illi absolutionem, si teneret opinionem contrariam, quæ esset fortè in se erronea: sed hoc nullo modo videtur posse dici, cum dici nequeat quod eo casu pœnitens peccet sequendo opinionem suam; at si non peccat, jam est dispositus, utque talis jus habet ad absolutionem.

Adde, quod si Confessarius non posset absolvere eos, qui volunt sequi opinionem minus probabilem, contra suam quam ipse putat probabiliorem, multa videntur inconvenientia sequi. Ponamus enim casum, quod aliquis simoniace pecuniam acceperit; iste, secundum aliquos, tenetur restituere pretium acceptum ei qui dedit, secundum verò alios, Ecclesiæ, vel pauperibus; si

fortè hic ad duos Confessarios accederet, quorum unus obligaret ad restituendum danti, putans primam opinionem probabiliorem; alter ad restituendum Ecclesiæ, quia contrariam tenet sententiam; quæro in hoc casu, cui pœnitens parere deberet. cum teneretur utriusque sui Confessarii iudicio se conformare? Et si fortè paruerit primo, et postea confitetur secundo, nam his restitutionem facere debebit? Præterea si quilibet pœnitens teneretur sequi opinionem probabiliorem sui Confessarii, sequeretur quòd vix ullus Confessoriorum, vel Theologorum (adhuc rigidioris sententiæ) posset absolutionem sacramentalem recipere, nam vix unquam casus posset accidere, quòd horum aliquis inveniat Confessarium qui non habeat ut improbabilis. aut saltem minùs probabiles, plures opiniones quas tanquam probabiliores ille tenet. Hinc alterum excogitemus casum : Duo Confessarii habent duas opiniones contrarias, quorum utrique sua apparet probabilior : si unus velit alteri confiteri, deberet hic (juxta sententiam *Fagnani*, et Sociorum) suam deponere opinionem captivando intellectum, ut Confessario suo iudici constituto pareat. Contra verò, si alter postea huic confiteatur, deberet hic secundus Confessarius suam resumere opinionem, quæ sibi probabilior apparet; tunc enim deberet judicare secundum suum proprium iudicium, et deberet illum obligare ut deponat opinionem quam sibi priùs sequendam imposuit; et eni comœdia risu digna, quæ quotidie inter Confessarios eveniret. Quis putabit Christum Dominum ad hæc onera in Sacramento Pœnitentiæ Confessarios et pœnitentes voluisse obligare? Præterea, facile sequeretur, quòd cum accederet aliquis Confessarius ad recipiendum hoc Sacramentum, deberet ille qui ejus Confessionem excipit, inquirere de omnibus opinionibus quas pœnitens tenet, et quibus dirigit suos pœnitentes, ad hoc, ut si inveniat eum habere aliquam opinionem, quæ videtur sibi minùs probabilis, obliget ad illam deponendam; et meritò videretur Confessarius teneri sic inquirere, quia prudenter dubitare debet, quòd ille inter tot millia opinionum, facile plures opiniones habet, quas Confessarius putat minùs probabiles, et ideo deserendas. Ex his omnibus concluditur, quòd Confessarius non est quidem iudex opinionum quæ versantur circa obligationem pœnitentium, modò illæ non appareant ipsi evidenter falsæ; sed tantum est iudex dispositionis eorum, nempe quòd doleant et proponant Deum non offendere, et credant tuta conscientia, ac non temerè, aliquam opinionem sequi. Unde *Cabassutius*, quamvis hic Auctor rigidioris disciplinæ sit fautor, verum (in *Theor. Jur.* l. 3. c. 13. n. 14.) loquens jam de Confessariis qui compellunt suos pœnitentes ad deponendas proprias opiniones, ut suas sequantur, sic ait : « Præscribat sibi quisque quascumque libuerit austeræ vitæ » leges, caveant tamen tetrici isti Censores aliorum apud Deum » licitam libertatem tyrannicè opprimere. »

Sed dices : Iudex fori externi debet judicare juxta opinionem probabiliorem unius partis, quamvis altera pars opinionem pro-

babilem pro se habeat: ergo Confessarius non potest absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem probabilem contra suam probabiliorem. Respondetur: Longè dispar est ratio inter judicem fori externi, et sacramentalis; in foro enim externo, cum agatur de veritate rei, nimirum, an ager sit unius vel alterius partis, Judex qui tenetur unicuique jus suum tribuere, debet quidem rem adjudicare ei qui jus probabilius habet, nec potest certè adjudicare alteri, qui pro se opinionem habet minùs probabilem; istius enim probabilitas non potest efficere quòd res probabilius revera non sit illius qui jus probabilius habet; et per consequens injustè ageret Judex si ipsi rem non adjudicaret. Confessarius verò, quoties sua opinio non est evidenter certa, non potest (ut diximus) obligare pœnitentem ad illam sequendam; unde tunc non solùm potest, sed etiam tenetur eum absolvere, permittendo, ut ille opinionem suam sequatur, semper ac pœnitens cum illa opinione efformet sibi conscientiam de honestate actionis, quia tunc jam satis est dispositus, et jus habet ad absolutionem per Confessionem peractam.

Et hanc sententiam dicunt *Laym. l. c. Lugo d. 23. n. 47. Bus. l. 1. d. 2. nu. 3. Sanch. l. c. nu. 30. cum Vaient. et Manuel. ac Croix l. 1. n. 443. cum Suar. Carden. etc.* locum habere, etiamsi Confessarius opinionem pœnitentis uti falsam teneret; nam si opinio illa haberet aliquam existimatam probabilitatem, putà (ut ait *Sanchez*) si probabilis reputaretur inter DD. probatæ auctoritatis, et pœnitens verè censeret illam esse probabilem, tunc non poterit Confessarius ei denegare absolutionem. Idem docet *Sotus loco supra cit.* ubi sic ait: « Quis Sacerdos existimet » opinionem esse falsam, non tamen inde existimare debet sibi » non licere ipsum absolvere, si quidem propter probabilitatem » excusabitur ille à culpa. » Hoc verò tum solùm admittendum puto, cum opinio pœnitentis aliqualem habet probabilitatem, ita ut Confessarius, esto eam non habeat ut solidè probabilem, tamen non reputet omnino falsam; nam contra, si Confessarius habet pro sua opinione principium certum, cui nullum videt patere responsum, et clarè cognoscit opinionem pœnitentis (quamvis aliqui DD. eam tueantur) niti falso fundamento, ac rationes illius procedere ex fallaci æquivocatione, tunc dico cum *Navarro et S. Antonino locis supra cit.* Confessarium non posse pœnitentem absolvere, quem videt pertinaciter velle sequi opinionem evidenter erroneam. Utrùm autem Confessarius teneatur monere pœnitentem, qui in bona fide velit uti aliqua opinione improbabili, si prævidet monitionem non profuturam? Vide dicenda *num. 610.*

Cæterùm, cum vertamur in hoc dubio, ubi alii (sed pauci) dicunt peccare Confessarium, si absolvat pœnitentem qui vult sequi opinionem minùs probabilem; alii verò auctores gravissimi, et quamplurimi tam ex antiquis quàm ex recentioribus, dicunt peccare, si non absolvat; stante hac communi sententia, tot auctoritatibus et rationibus roborata, non video quomodo possit

Confessarius tuta conscientia absolutionem denegare volenti sequi opinionem, quæ ipsi pœniteni probabilis apparet, imò fortè probabilior, si non directè, saltem reflexè, ut communiter sentiunt auctores probabilistæ, qui sequendo opinionem probabilem in concursu probabilioris, existimant amplecti sententiam reflexè probabiliorem, utpote gravioribus fundamentis et communissima Doctorum auctoritate firmatam.

608. — Quær. II. An in defectu opinionum expediat Confessario uti opinionibus rigidioribus, aut benignioribus? Rectè ait *Croix lib. 6. p. 2. n. 1737*, quòd si pœnitens ostendat se paratum ad sequendum id quod est tutius, tenetur Confessarius (per se loquendo) eum dirigere secundum sententias tutiores: quia, cum hoc sit majoris perfectionis, tenetur quidem Confessarius incumbere majori profectui sui pœnitentis. Spectat autem ad prudentiam Confessarii deinde perpendere, utrùm tutioris, vel minùs tutæ sententiæ usus suo pœnitenti sit profuturus. Ideo dixi *per se loquendo*, quia licèt id per se sit tutius et perfectius, tamen periculosius erit pluribus imponere obligationem operandi semper secundum rigidiores sententias; unde *Gerson. de vita spir. p. 3. Lect. 4. Coll. 10.* scripsit: « Fit ut per tales assertiones » publicas nimis duras et strictas, præsertim in non certissimis, » nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud » profundius, quia desperatiùs, immergantur. » Idcirco in praxi Confessarius potiùs (quoad fieri potest) debet esse benignus quàm rigidus cum pœnitentibus. Unde *S. Gregorius Nazianz. Orat. 26.* sic dixit: « Hortamur Sacerdotes, ut cum pœnitentibus » leniter agant, ex illo Apostoli ad Gal. 6: Instruite in spiritu » lenitatis. » Et *S. Bernardus Serm. de S. Andrea*, loquens de Confessario, inquit: « Habeat in voluntate compati et liberare » eum; et nitatur aliquid detrahare severitati, imitans dulcedinem Domini sui. Additque *Serm. 42. in Cant.* Mallem aliquando » tacuisse et dissimulasse quod agi perperam deprehendi, quàm » ad tantam reprehendisse perniciem. » *S. Odilo Abbas (apud Ribadiner, p. 2. die 1 Januarii)* reprehensus de nimia benignitate in administrando Sacramento Pœnitentiæ, respondit: « Etiam si damnandus sim, malo tamen de divina misericordia, » quàm ex duritia damnari. » *B. Humbertus Generalis PP. Prædicatorum (in Glossa Prol. Constit. Ordin. lit. I.)* dixit, salutem animarum pluries impediri per nimiam austeritatem opinionum, sic loquens: « Terrentur enim homines ex hoc in » tantùm ut salutem negligant; idcirco relaxanda est quantùm » fieri potest austeritas, et agendum benignè, quia sic melius » trahuntur ad salutem, cum sententiæ mitiores tenentur. » *S. Bernardinus Senensis (tom. 1. Fer. 2. post Dom. Quinquages. Serm. 3. art. 2. cap. 1. in fine)* scripsit: « Secundum Scotum et » Hostiensem, quando sunt diversa jura et opiniones, quæ tamen » non sunt contra Deum et bonos mores (nempe quæ scandalum » aliquod vel periculum afferant formaliter peccandi), cæteris » paribus, humanior præferenda est. »

Sapienter autem dicit *Holzm. de Pœn. n. 740.* quòd Confessarius in delectu opinionum tunc debet benigniores sententias sequi, quando illæ potiùs inducunt pœnitentem ad vitandum peccatum. Secus verò, si illæ potiùs conducant ad legis transgressionem, prout sunt (ut bene advertunt *Ronc. de Pœnit. c. 2. qu. 3. et Sporer. l. 1. n. 48 et 49.*) opiniones illæ, quæ, licèt speculative videantur probabiles, tamen in praxi sunt valde periculosæ, sicut in materia sexti præcepti sunt opiniones aliquæ de tactibus, oculis, choreis, comœdiis, de reprimendis motibus sensualibus, et similibus; item in materia simoniæ, et usuræ, ubi plura videntur excusari ratione liberalis gratitudinis, sed in praxi magnum periculum involvunt; item quando agitur de compensatione facienda, vel de accusatione proseguenda contra offensores, ubi facilè est periculum injustitiæ, aut vindictæ.

606. — « 3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis, aliàs absolvendo peccabit mortaliter. * (*Vide dicta n. 459.*) *

« 4. Non licet absolvere 1. Qui nullam præbet materiam :
 « qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur,
 « cujus erat oblitus. * (*Vide dicta n. 448, ubi oppositum tenui-*
 « *mus.*) * 2. Qui cùm possit, non est paratus restituere, et
 « proximas peccandi occasiones fugere. *V. Naoar. c. 15. Suar.*
 « *d. 32. sect. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur,
 « v. g. decem præcepta, et quæ ad fructuosam confessionem,
 « et communionem spectant, unde talis communiter priùs est
 « instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem. * (*Vide dicta*
 « *Tom. 1. l. 2. ex n. 3. et in Praxi Confess. in fin. hujus operis*
 « *n. 22.*) *

607. — « 5. Rudiores ordinariè juvandi sunt * (*Ex cap.*
 « *Omnis de Pœnit. ubi dicitur : Sacerdos sit discretus, diligenter*
 « *inquirens et peccatoris circumstantias, et peccati. Item in Rit.*
 « *Romano habetur : Si pœnitens numerum, et species et cir-*
 « *cumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit,*
 « *eum Sacerdos prudenter interroget. Sed caveat, ne curiosis...*
 « *interrogationibus quemquam detineat, præsertim juniores... de*
 « *eo quod ignorant imprudenter interrogans, ne... peccare dis-*
 « *cant.*) * nisi sint incapaces instructionis, vel ob pœnitentium
 « multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, ut di-
 « mittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, et abire
 « debeant; tunc enim, si alioqui bona fide agant, et temporis
 « angustia, vel pœnitentium multitudo longum examen, vel in-
 « structionem non permittat, sufficere aliquando integritatem
 « formalem, docet *Laymann. c. 13. n. 10.* qua scilicet auditis
 « aliquibus peccatis, absolvantur, cum onere redeundi ad
 « confessionem plenioram. »

Sed hæc opinio videtur expressè damnata ab *Inn. XI Prop. 59.* Notamus autem hîc plura ad praxim utilia, quoad interro-
 gandos pœnitentes rusticos. I. Rustici, qui putantur non satis
 examinati, communiter non sunt dimittendi ad se meliùs exami-

nandum; ita *Salmant. de Pœnit. c. 12. n. 26. cum Lugo Vasq. Diana, Dic. et P. Segneri* (in suo *Confessar. Instr.*) oppositum meritò putat intolerabilem errorem. Hinc rectè ait *Spor. n. 798. Laym. c. 13. n. 10. cum Suar. et Holz. n. 731. cum Banbestub. et aliis* passim, quòd Confessarius examinare debet ordinariè rusticos; nam licèt isti dimittantur, ut se meliùs præparent, vix tamen paratiores unquam redibunt, imò absteriti à difficultate examinandæ conscientiæ, facilè à Confessione se retrahant. II. Non est obligatio interrogandi eos, qui videntur satis instructi, et diligentes in dicendis peccatis cum suis circumstantiis; *Salmant. cum Aversa l. c. n. 23.* III. Confessarius non sit nimis anxius in interrogando, sed interroget tantùm de iis quæ probabiliter pœnitenti conveniunt juxta suam conditionem; *Salm. cum Suar. n. 21.* Aliàs, ut ait *Suarez*, interrogatio erit onerosa pœnitenti. IV. Meliùs est examinare singula quæ pœnitens dicit, quàm omnia in finem reservare, ita rectè *Salm. n. 25. cum Lugo et Dicast.* V. Cavere debet Confessarius, ne acriter reprehendat pœnitentem, dum ille confitetur, ne fortè deterritus, alia peccata reticeat; unde sic advertit Rituale: « Confessarius... audita Confessione, perpendens peccatorum... magnitudinem, opportunas » correptiones... adhibebit. » Non tamen erit incongruum, si intra Confessionem aliquando humaniter gravitatem criminum pœnitenti exponat, dummodo illico animum ei præbeat ad reliqua confitenda.

608. — « 6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare aliqua » necessaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum instruere, et » admonere ratione sui officii, quantum fieri potest, v. g. si nesciat » illa, quæ necessitate medii sunt ad salutem necessaria, debet » ea docere; item obligatos ad deponendum odium, ad restitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut amovenda, vel reparanda scandala, » aliave damna illata, aut ad corripiendos delinquentes, juvandos » indigentes, ad denuncianda delicta vel delinquentes in præjudicium communitatis, vel innocentium: et denique, si quam » censuram incurrerint, etc. tenetur ea de re monere, et hortari » ad satisfactionem, quam si recusent, negare absolutionem: quia » alioqui se ipsorum criminum participem, et sacrilegii reum » faciet. *Aversa qu. 16. sect. 12.* »

Hic adverte cum *Bus.* cui consentiunt *Sporer n. 798. et Laym. c. 13. n. 10. cum Suar. et Llamas*, quòd Confessarius tenetur quantum potest ad disponendum suum pœnitentem, qui indispositus accedit. Quocirca nescio quando à culpa excusari possint desides illi Confessarii, qui statim ac noverint pœnitentem non satis dispositum, dimittunt, nulla aut valde modica præmissa diligentia ad eum curandum. Dico enim, quòd Confessarius tenetur ex rigorosa obligatione caritatis eum disponere quantum valet, exponendo ipsi deformitatem peccati, valorem divinæ gratiæ, periculum damnationis, et similia, etiamsi multum temporis in hoc impendere debeat. Nec ei curæ esse debet, quòd

alii pœnites expectent : nam tunc Confessarius non tenetur attendere ad bonum aliorum, sed tantum sui pœnitentis, pro quo tantum illo tunc, non verò pro aliis, rationem est Deo redditurus.

609. — « 7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, et mortaliter culpabili est in malo statu : quia aliàs nec ipsi nec Sacramento consulat, cum pœnitens sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibilis, v. g. si bona fide teneat rem alienam, aut sit in matrimonio irritato, tenetur quidem monere et instruere quando speratur fructus, nec timentur incommoda graviora : quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest. *Card. de Lugo de pœnit. d. 22. n. 24.* nisi silentium officiat bono communi, quia debet bonum pœnitentis procurare : ac consequenter licet etiam suadet, ut secundum suam ignorantiam operetur, v. gr. Caius, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse maritum, cum non sit. *V. Sanch. lib. 2. de matrim. d. 38.* Nec ob stare, etiamsi sit in præjudicium tertii particularis, ait *Lugo, et Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 4.* Hinc si Confessor prævideat pœnitentem non restitutum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse putat, non esse illi talem nullitatem à Confessario non interrogato detegendam. Quòd si tamen pœnitens ipse dubitet, ac roget, tenetur dicere veritatem, quia tacere esset errorem approbare : prudenter tamen, non plus dicendo, quàm rogatur ; v. gr. si roget Titius, an post votum simplex castitatis matrimonium contractum valeat, possitque, ac teneatur reddere debitum, respondeat, quòd sic tacendo obligationem non petendi debiti. *Vid. Laym. hñc, et Lugo. loc. cit.*

8. Quando Confessarii Principum, Prælatorum, aliorumque magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis ecclesiasticis faciendas, etc., regulariter tenetur confessarius monere pœnitentem de sua obligatione : aliàs si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, et cæcus cæcum ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio est, quia in talibus rarò est ignorantia invincibilis ; rarò item contingit, ut illa secum non afferant scandalum in subditis existimantibus illa licere ; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex illa sequi scandalum, aut damnum commune : contra verò admonitionem fore in majus damnum pœnitentis, aut allaturam scandala, vel incommoda, potest secundum paulò ante dicta dissimulare, nisi interrogetur. Ita *Lugo d. 22. n. 37.*

9. Si etiam pœnitens teneretur, licet sub peccato mortali, ad aliquid adeo difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, et alia vice meliùs suscepturus, posset prudens Confessor tunc illum relinquere in bona fide excusante à pec-

- » cato, et monitionem differre in tempus opportunius, ne territus
- » à Confessione absteineat, graviusque detrimentum incurrat.
- » *Tamb. c. 14. Lugo d. 23. s. 2. n. 27.*

610. — « 10. Minus rectè dispositus excitandus est ad dolorem,
 » et propositum emendationis, proposita peccati scelerate, boni-
 » tate Dei et periculo damnationis, etc. Item remedia opportuna
 » præscribenda contra peccata futura. »

Quæritur, an Confessarius prævidens monitionem pœnitenti non esse profuturam, teneatur nihilominus eum monere? Certum est teneri, si ignorantia sit culpabilis, vel sit circa aliquod medium ad salutem necessarium, aliàs pœnitens esset certè indispositus. Dubium igitur vertit, an monitio facienda sit circa alia, quæ non sunt de necessitate medii, et cùm ignorantia est inculpabilis? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Adrian. ap. Suar. de Pœnit. d. 32. sect. 4. n. 5.* item *Wigandt tr. 2. n. 32. et Conc. p. 695. §. 2. per totum.* Idem tenent *Gonzal. et Eliz. ap. Croix l. 6. p. 2. n. 1758*, si ignorantia sit circa præcepta juris divini, secus si juris humani. Rationes hujus sententiæ patebunt ex objectionibus ad secundam sententiam. *Secunda* tamen sententia communis et vera docet, quòd si pœnitens laborat ignorantia inculpabili (sive sit juris humani, sive divini), et non speratur fructus, imò prudenter judicatur monitio esse magis obfutura, quàm profutura, tunc Confessarius potest et tenetur eam omittere, relinquendo pœnitentem in sua bona fide. Ita cum *Busemb. Suar. l. c. nu. 4. cum P. Soto, et Corduba, Laym. l. 5. tr. 6. c. 13. n. 5. Sanch. de Matr. l. 2. d. 38. n. 1. et 10. Lugo d. 22. n. 24. Nao. Man. c. 22. n. 83. Bon. de Matr. q. 3. p. ult. n. 7. Canus relect. p. 5. Anacl. p. 620. n. 52. Pal. p. 18. §. 2. n. 7. cum Vasq. et Conc. Ronc. p. 94. q. 4. R. 2. Spor. p. 272. n. 795. Tamb. l. 3. c. 4. §. 1. Elbel p. 344. n. 471. Viva q. 8. art. 5. n. 4. Escob. l. 16. n. 633. cum Henr. Guttier. Medina, Holz. t. 1. p. 12. n. 60. cum March. Croix l. 6. p. 3. n. 540. et Salm. c. 12. n. 34. cum Pontio, Aversa, Vill. Diana, Gabr. etc.* Et idem docet *Habert* (rigidioris disciplinæ fautor) *t. 6. p. 466. q. 3.* ubi loquens de matrimonio nullo propter aliquod impedimentum, dicit: « Si adversus malum » occultum, et invincibiliter ignoratum, nullum appareat remedium, et gravia incommoda prævideantur, dissimulandum » est (à Confessario) impedimentum, et conjux in bona fide » relinquenda. » Idem sentit *Antoine* (recentior inter rigidos auctores) *p. 534. qu. 3.* ubi ait: « Si probabile periculum sit, » ne ex admonitione sequatur peccatum formale pœnitentis, vel » grave scandalum, etc., differenda est monitio, et petenda » dispensatio. »

Id probant 1. ex c. *Si quis 2. de Pœnit. dis. 7.*

Sed hic textus revera non facit ad casum, nam ibi loquitur S. Aug. tantùm de peccatore qui vult differre pœnitentiam usque ad finem vitæ, et ideo sic dicit: « Si scirem tibi nihil prodesse, » non tibi darem (id est pœnitentiam). Item, si scirem tibi

» prodesse (nempe dilationem pœnitentiæ) non te admonerem, » non terrerem. Ergo tene certum, dimitte incertum. » Quid igitur hic textus refert ad rem? Probant 2. ex *c. Quia circa de Consang.* ubi Innoc. III, consultus de quibusdam, qui ex subreptitia dispensatione contraxerant, sic respondit Episcopo interroganti : « Dissimulare poteris, cum ex separatione grave videas » scandalum imminere. » Sed hic alius textus nec etiam satis probat, quia saltem non est certum, quod Papa sic respondens noluisset dispensare in illo impedimento (quamvis *Tournely... p. 317.* cum pluribus intelligit ibi nullam adfuisse dispensationem); tantò magis quod aliquando potest Pontifex ex urgentissima causa etiam deobligare ab obligatione præstandi novum consensum, prout Clemens XI 2 April. 1701 egit cum quibusdam Populis Indiarum, ut refert Bened. XIV. *Notif. 87. n. 80.*

Potius igitur nostra sententia firmatur ex auctoritate D. Bernardi, qui *Serm. 42. in Cantic.* sic ait : « Mallem aliquando tacuisse » et dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quàm ad » tantam reprehendisse perniciem. » Conqueritur ergo S. Doctor per suam monitionem cognovisse majorem evenisse ruinam, quàm si dissimulasset reprehendere id quod cognovit malè agi. Maximè autem sententia probatur ex illa validissima ratione, scilicet quod de duobus malis minus est permittendum, ut majus evitetur ; unde in concursu peccati materialis et formalis, magis præcavendum est formale, quod solum punit Deus, cum ex solo peccato formali reputet se offensus. Ratio hæc magis patefiet ex responsionibus ad objectiones, quas mox recensemus.

Objicitur I. illud Ezechielis c. 33. v. 8. : « Si me dicente ad » impium : Impie, morte morieris : non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, » sanguinem autem ejus de manu tua requiram. » Sed quis non videt hîc sermonem fieri de impio, qui est in mala fide, et quem tenetur utique Confessarius corripere, ut resipiscat? Et sic intelligendi alii textus Scripturæ, ac SS. Patrum, qui in contrarium afferuntur.

Objicitur II. Confessarius est Doctor : ergo ex vi sui officii tenetur omnino instruere ignorantes, et legem manifestare. Respondetur, quod Confessarius non solum est Doctor, sed etiam Medicus, unde ut Medicus, cum prævidet monitionem vergere in ruinam pœnitentis, debet ab ea abstinere : et licet sit etiam Doctor, attamen, cum munus Confessarii sit munus caritatis, à Christo Dom. tantum institutum in bonum animarum, debet quidem tradere doctrinam, sed illam tantum quæ est proficua, non quæ nociva est pœnitentibus. Alias si ex munere doctoris de omni veritate teneretur instruere pœnitentes, deberet ab eis remove ignorantiam invincibilem adhuc juris humani, etiamsi prævideret monitionem obfuturam ; sed hoc vel nemo dicet, vel nimis improbabiler dicet.

Objicitur III. quod in eo casu ignorantia pœnitentis non est

invincibilis, sed vincibilis; idque sic probant; Tunc adest vincibilis ignorantia, quando alicui vel occurrit dubitatio de præcepto, vel aperta est via præceptum addiscendi; sed huic ignoranti jam aperta est via, quando quidem Confessarius paratus esset ad instruendum, si prævideret monitionem profuturam; ergo Confessarius tenetur monere talem pœnitentem, utpote vincibili ignorantia laborantem. Sed respondetur: Ad constituendam ignorantiam vincibilem, non solùm requiritur, ut pateat via ad veritatem præcepti assequendam, sed etiam omnino requiritur, ut occurrat dubitatio de præcepto, aliàs ignorantia semper esset invincibilis; ignorantia enim invincibilis, ut definitur à *D. Th.* 1. 2. qu. 76. a. 2. est illa, quæ studio superari non potest. Cum autem dubitatio de aliquo præcepto non occurrit, ignorantia studio superari certè non potest; quomodo enim studium quis adhibere potest ad inquirendum præceptum, de quo nullam notitiam ne confusè quidem per dubitationem habet? Unde rectè cum aliis communiter supponit *P. Segneri* (*in suo Confessar. Instructo c. 7.*) tunc utique adesse ignorantiam invincibilem: *Quando la persona non ha principio di dubitare, e conseguentemente non ha nè anche maniera di vincere il suo errore.* Concludendum igitur, quòd cum alicui non occurrit dubitatio, ignorantia est quidem invincibilis: licèt enim per se loquendo adsit via sciendi aliquam obligationem, illa tamen non patet ei, cui de obligatione nulla occurrit dubitatio. Aliàs, si talis pœnitens censendus esset laborare ignorantia vincibili, deberet dici, quòd etiamsi ipse non confiteretur, et etiamsi pœnitens monitus resipisceret, sed Confessarius propter inscitiam vel oblivionem non adverteret ad eum monendum, adhuc pœnitens damnaretur, quia adhuc esset in mala fide, et in peccato formali, sed hoc non videtur ab ullo unquam posse dici. Quòd autem confessarius advertat, vel non, ad faciendam monitionem, hoc merè per accidens se habet quoad pœnitentem, à cujus sola cognitione et voluntate pendet, quòd ignorantia sit vincibilis, aut invincibilis.

Objiciunt IV. Quòd talis pœnitens, qui si moneretur, non acquiesceret doctrinæ Confessarii, haberet voluntatem obfirmatam in errore, unde tanquam indispositus nequit absolvi. Sed respondetur, et quæritur qualisne dispositio in pœnitente attendi debeat ut ei absolutio denegetur? num indispositio præsens sive actualis, vel futura seu interpretativa, scilicet, quòd si ille in tali occasione poneretur peccaret? non quidem interpretativa, aliàs plurimi absolvi non possent qui hîc et nunc de aliquo peccato, putà de neganda fide non cogitant, sed, persecutione adveniente, facillè illam negarent. Item dicere debemus cum Pelagio (cujus error damnatus est ab Ecclesia) quòd Deus in pœnam peccatorum futurorum aliquos infantes non sinit ad Baptismum pervenire, et aliquos pervenire vult in præmium bonorum, quæ operaturi essent si vixissent. Quare minimè dici debet, quòd pœnitens est indispositus, eò quòd si moneretur non pareret

Confessario, sed quòd esset indispositus si moneretur. Sed Confessarius non debet attendere ad indispositionem interpretativam quam pœnitens haberet, sed ad actualem quam nunc habet. Et ideo, sicut non licet proximum exponere ad occasionem in qua positus ille succumberet, ita Confessarius, cùm prævidet ex monitione ruinam pœnitentis, tenetur ab ea abstinere, esto pœnitens relinquendus sit in peccato materiali, eò quòd unum peccatum formale omnibus præponderat materialibus peccatis.

611. — Ex his inferitur I. cum *Laym. n. 5. Sanch. n. 8. Lugone n. 25. Salm, n. 34. Holzm. n. 60. Pal. §. 2. n. 7. Habert, Antoine ll. cc.* et aliis communiter (contra *Concinam*), quòd si confessarius noverit pœnitentem invalidè contraxisse Matrimonium ob aliquod impedimentum occultum, et periculum sit infamiae, scandali, aut incontinentiae, si nullitatem manifestet; tunc debet omittere monitionem, et illum relinquere in bona fide, donec obtineatur dispensatio; nisi dispensatio (ut rectè aiunt *Laym. num. 6. Pal. et Salm. ll. cc.*) de facili, et statim obtineri possit ab habente facultatem, et etiam ab Episcopo (rectè dicit *Palaeus*), ut liberetur pœnitens à peccato materiali. Vide dicenda *de Matr. Dub. 3. n. 1123*. Utrùm autem hoc casu possit Confessarius obligare conjugem negantem debitum ad illud reddendum? Negat *Bon. de Matr. q. 3. p. ult. n. 6. cum Soto, et Hurt.* quia id esset consulere fornicationem; tantùm (ut ait) poterit in genere dicere, quòd conjuges tenentur reddere debitum. Affirmant verò communiùs et probabiliùs *Lugo, et Sanch. ll. cc. Fill. tr. 10. n. 98. Croix l. 6. p. 3. n. 542. et Escob. l. 16. num. 630. cum Conc. Henr. Led. et Cord.* Ratio, quia stante persuasione conjugis quòd Matrimonium sit validum, tenetur ille reddere, ut dictamen suæ conscientiae sequatur.

612. — Quid si Matrimonium sit contrahendum? *Holz. t. 1. p. 12. n. 61.* ait omnino tunc monitionem esse faciendam, etiamsi certè non sit profutura, et certè obfutura, quia magis præcavenda est nullitas Sacramenti, quàm peccatum, aut infamia pœnitentis. *Holzm.* citat etiam *Spor.* pro hac sententia *de Consec. c. 1. n. 9.* Sed *Spor.* loquitur ibi (et rectè) tantùm de casu quo aliquis vellet ducere consanguineam: tum quia tunc revera abest infamia, tum quia pœnitens post Matrimonium facillè poterit cognoscere ejus nullitatem, et sic facillè incidere in peccata formalia; præter alia pericula relinquendi filios illegitimos, etc. E converso *Sanch. dict. d. 38. n. 7. in fine, et Lugo d. 22. n. 24.* absolutè dicunt adhuc in eo casu omittendam esse monitionem, quando ipsa probabiliter censetur non profutura. Probabiliùs tamen mihi videtur dicendum cum *Palaeo p. 18. §. 2. n. 9. et Salm. c. 12. n. 35*, quòd regulariter loquendo, omnino monitio tunc facienda est, tum quia ex Matrimonio nullo frequenter plura inconvenientia oriuntur; tum quia sæpe post tale Matrimonium ignorantia cessare solet, et tunc facillè adest periculum peccandi formaliter. Unde bene ait *Laym. c. 13. n. 6.* quòd eo casu monitio facienda est, si aliqualis saltem spes adsit profectûs. Et idem quod de Matrimonio nullo dicit *Spor. de*

Consc. c. 1. n. 29, de contractu illicito ineundo. Si verò Confessarius certò moraliter desperet de fructu, tunc meritò dicit *Croix l. 6. p. 3. n. 540. cum Aversa* (quibus jam videntur adhærere *Pal. Salm. et Laym.*) quòd omittere debeat monitionem, donec obtineat dispensationem; quia melius est permittere peccatum materiale, quàm præbere occasionem certi peccati formalis. Nec obstat ratio *Holzmanni*, nam (ut dicunt *Sanch. Pontius, Vasq. Salas, Salon*, et alii citati *Tom. 1. l. 1. n. 32.*) Sacramenta non exposcunt maiorem reverentiam, quàm præcepta divina. Unde si in præceptis divinis permitti potest Materiale peccatum, ut ipsemet *Holzm.* admittit numer. 60. cur non poterit permitti materialis irreverentia Sacramenti in tanta necessitate, ut peccatum formale vitetur.

613. — Sed hñc discutiendus est casus valde facilis eventu, et difficilis solutione. Rogatur: quid agendum, si sponsi accedant ad Ecclesiam ad contrahendum Matrimonium, et alter eorum manifestet Confessario impedimentum occultum, dum omnia sunt parata, et non possit sine scandalo et infamia Matrimonium differri? *Sanch. de Matr. lib. 2. d. 40. n. 8. Boss. p. 1. n. 1206. et Bon. eod. tit. q. 3. p. 15. n. 6. cum Guttier.* suadent, ut pœnitens votum emittat castitatis ad tempus, putà ad mensem. Sed hoc remedium, ut aiunt *Roncag. p. 172. q. 2. et Auctor. Instruct. pro novis Confess. p. 2. c. 1. n. 31.* meritò videtur esse periculosum, propter suspicionem quam facilè apud alios ingerere potest; tantò magis quòd passim apud Casuistas tale remedium præscriptum invenitur. Unde *Lugo d. 22. n. 24. et præfatus Auctor. Instruct. etc.* dicunt tunc consultius esse, quòd Confessarius relinquat sponso in bona fide, et sinat nuptias contrahere; et huic consentit *Laym. de Pœn. c. 13. n. 6*, si omnino desperetur de fructu monitionis. Communissimè verò alii DD. et probabilissimè docent in eo casu posse Episcopum dispensare; ita *Sanchez dict. D. 40. n. 3 et 7. Bon. n. 4. Cabass. Tom. 1. l. 3. c. 27. n. 4. Pignat. t. 3. Consult. 33. Suar. de leg. l. 6. c. 14. in fine, Spor. de leg. p. 50. n. 353. Conc. de Matr. pag. 343. n. 5. Pontius. l. 9. c. 6. n. 6. Dian. p. 8. tr. 3. R. 80. Pal. p. 18. §. 2. n. 9. Salm. de Matr. cap. 14. n. 11. Viva q. 6. art. 1. n. 8. Elbel p. 500. n. 493. cum Bon. Fill. Mastr. et Croix de Matr. n. 838. cum Vasq. Sylvio, Barbosa, Hurt. Reg. Vill. Salas, Boss. Molfes. Machad. et aliis plurimis cum Card. (qui dicit esse sententiam moraliter certam) et *Pyrrho, ac Corrad.* (qui testatur ita declarasse Sixtum V), et communem vocat *Bened. XIV. de Synod. l. 7. c. 31. n. 2.* (contra rigidissimum *Fagnanum*, qui in *c. Nimis, de Filiis Preb.* negat, etiamsi id oporteat ad legitimandam prolem in articulo mortis; adversùs communem DD. cum *Pignat. t. 3. Cons. 33. qui n. 8.*, et aliis id extendit etiamsi impedimentum fuerit publicum). Ratio, vel quia tunc præsumendus est Pontifex delegare Episcopo facultatem dispensandi, quam requisitus certè ei non denegaret; vel quia (ut ratiocinatur *Sanch. num. 3 et 7.*) Episcopus potest in sua Diœcesi quidquid potest Pontifex in tota*

Ecclesia, nisi aliquid Pontifex sibi reservavit (juxta id quod plures dicunt *de Matr. vide infra n. 980. dub. 1.*); unde, si Episcopus dispensare nequeat in iis impedimentis, id ex eo provenit quia Pontifex reservat; sed cum reservatio fiat propter caritatem et ob bonam Reip. gubernationem, non est verisimile Pontificem dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis, quando aliter scandala vitari non possent; hoc enim esset contra caritatem. Ergo in eo casu intelligitur cessare reservatio, et ideo Episcopus ex sua potestate ordinaria potest tunc dispensare, sicut potest in aliis legibus Pontificiis, quando aditus ad Papam non patet. Et eo casu probabiliter dicunt idem *Sanch. n. 14. Elbel l. c. Bon. n. 6. cum Valent. Vasq. Salas, Henr. ac Salm. c. 14. n. 12. cum Con. Pal. Basil. etc.* quod Episcopi legitimè possint prædictam facultatem dispensandi delegare aliis, etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, quia hæc facultas conceditur Episcopis ratione Dignitatis, unde accipit conditiones potestatis ordinariæ. (Vicarius autem Episcopi ratione sui officii hanc facultatem certè non habet, prout notant *Salm. ib.*) Imò addit *Pignatell. t. 3. Consult. 33. n. 5.* ibique fusè probat, quod eo casu censetur omnino cessare lex qua prohibetur tale conjugium contrahi; omnis enim lex (ut ait) ordinatur ad bonum publicum, ut revera est commune apud omnes ex *c. 2. de Observ. Jejun.* ubi dicitur quod necessitas careat lege, et ex *c. 2. dist. 4.* ubi S. Isidorus ait: « Erit autem lex honesta, possibilis secundum naturam, loco temporique conveniens, utilis, manifesta quoque, etc. » Unde quando lex evadit perniciosa, utique non obligat, ut docet *D. Th. 2. 2. qu. 120. art. 1.* ubi dicit, quod cum aliquid est contra commune bonum, *malum est sequi legem positam.* Idem *Cajet. ib. Nav. c. 16. n. 37. Soto. de Just. q. 6. a. 8. Pignatell. tom. 3. Consult. 33. n. 5. cum Covarr. Led. et aliis passim; idem Salm. de Leg. c. 1. n. 15. et Pal. tr. 3. p. 1. n. 4.* qui probat cum *Suar. Bon. Vasq. et Salas*, quod lex bono communi non conveniens, non est lex, neque obligationem inducit. Et ideo ait *Pignatellus*, tunc alium inferiorem legislatore posse declarare, quod lex impedimenti cesset, et non obliget, cum in eo casu, si adhuc Pontifex vellet legem obligare, talis voluntas respiceret malum, quia esset causa scandali, quod non est præsumendum. Unde dicit *Ronc. p. 172. q. 2.* (cujus opinionem ait Auctor *Instr. pro novis Confes. p. 2. n. 32. ex Jordano, et Pignatell.* ut supra, non esse rejiciendam tanquam improbabilem et non tutam in praxi) quod si aliquando nec etiam ad Episcopum aditus pateret, et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum infamiæ, aut scandali, posset Parochus vel alius Confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obligat, quia eadem ratio (ut supra) tunc urget, nempe quod cessat lex, quando potius est nociva, quam utilis. Et licet hic non cesset finis legis in communi, sed in particulari, cum tamen cessat finis legis in contrarium, lex etiam cessat, ut omnes conveniunt cum *Salm. de Leg. c. 4. n. 6.* Notant tamen præfati Auctores, quod esto tunc per-

mittatur contrahi Matrimonium, tamen quantocius (saltem ad maiorem securitatem, et ad salvandam reverentiam legibus Ecclesiæ debitam) recurri debet ad S. Pœnitentiarium, ut ab illa dispensatio obtineatur.

614. — Infertur II. quòd ubi non speratur fructus, omittenda est monitio etiam de restitutione facienda, ut dicunt *Laym. c. 13. n. 4. Lugo d. 22. n. 26. Ronc. p. 94. q. 4. R. 2. Sporer de Pœn. n. 795. Vioa q. 8. art. 5. n. 5. Elbel. p. 344. num. 471. cum Tamb. Sanch. lib. 2. d. 38. n. 8 et 10. cum Cano, Henr. Led. Met. et Cord. Holz. tom. 1. de Consc. c. 3. n. 53. cum Henno, et communi, ac Salm. c. 12. n. 34. cum Vasq. Suar. Con. Pontio, Vill. Aversa, etc.* (contra *Concinam, Hab. ll. cc. et Antoine p. 534. q. 3.* qui duo ultimi in assignanda ratione circa monitionem de Matrimonio nullo, et de restitutione facienda, apertè sibi contradicunt.) Ratio est, quia Confessarius, cùm prævidet quòd monendo de restitutione, pœnitens non parebit, et in peccatum formale incidet, magis præcavere debet ejus spirituale damnum quàm damnum alterius temporale. Bene tamen advertunt *Vioa, et Ronc.* non facilè judicandum quòd pœnitens, cognita veritate, monitioni non obtemperabit.

Infertur III. omittendam esse monitionem etiam quando timeantur scandala aliorum, infamiæ, rixæ, et similia; ita *Suar. d. 32. sect. 4. n. 3. Sanch. dicta D. 38. n. 10. Laym. c. 13. n. 5. Lugo d. 22. n. 7. Pal. §. 2. n. 8. Ronc. pag. 94. q. 4. R. 2. et Salm. c. 12. n. 34. cum Vasq. Con. Covar. Dicast. et Granado.* Quia semper præstat vitare mala formalia aliorum, quàm materialia pœnitentis.

615. — Excipiendum est tamen I. quando damnum redundaret contra bonum commune; licèt enim Confessarius teneatur ratione sui officii principaliter incumbere bono pœnitentis, nihilominus, cùm ipse sit pars Reipublicæ, et in bonum Reip. Christianæ Minister constitutus, tenetur præferre bonum publicum bono privato pœnitentis; ita cum *Busemb. ut supra, Lugo d. 22. num. 30. Ronc. l. c. R. 1. Salm. c. 12. nu. 37. cum Aversa, Dic. et aliis communiter.* Hinc omnino monendus est Parochus qui erroneè, etsi ex ignorantia invincibili, circa mores populum instrueret. Item monendus qui bona fide putaret se sacerdotem cùm non esset, ob sacramenta quæ invalidè conferret. Item ignorans nullitatem Matrimonii, si de illa publica sit fama. Item bene addunt *Salm. n. 40. cum Busemb. ex Lugo d. 22. n. 3.* (cujus doctrinam uti saluberrimam Confessariis sequendam proponit Pontifex in Bulla mox citanda) Confessarium debere admonere Episcopos, Prælatos, Principes, Gubernatores, Confessarios, et similes, qui ex ignorantia invincibili perperam se gerunt circa collationem Beneficiorum, electionem Ministrorum, subditorum gubernium, largitionem eleemosynarum de superfluis Beneficiorum, administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etc. Ratio, quia rarò contingit hujusmodi ignorantiam esse inculpabilem, vel non esse perniciosam aliis, qui facilè licita sibi putant quæ à superioribus fieri observant. Imo bene advertit N. SS. P. Benedictus XIV. in sua Bulla Apostolica, edita 26

1749 (in *Bullar. t. 3. n. XIX. §. 20.*), monendum esse
 autem, « si in iis versetur facti circumstantiis, quæ Confes-
 sor dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non
 aliorum scandalo, cum quis arbitretur ea sibi licere, quæ
 illa, qui Ecclesiæ Sacramenta frequentant, impunè exerceri
 advertit. » Præterea bene addit *Lugo*, quod si Confessarius
 dubitabiliter dubitat, an huiusmodi pœnitentes suo debito satis-
 faciant; tenetur eos de illo interrogare.

I. — Excipiendum II. si pœnitens interroget, tunc enim
 Confessarius tenetur detegere veritatem, nec potest dissimulare;
 cum ille jam incoeperit laborare ignorantia vincibili, dissi-
 mulatio Confessarii esset erroris approbatio; ita *Suar. d. 32.*
d. n. 2 et 3. Laym. c. 13. n. 6. Pal. n. 10. Lugo d. 22.
Salm. c. 12. n. 36. et alii communiter cum Sanch. D. 38.
 qui excipit, si pœnitens non interrogaret cum dubio, sed
 apulo; quia tunc (ut ait), dissimulante Confessario, ille
 remaneret in bona fide. Sed hoc meritò non admittunt
et Salm. ll. cit. cum Soto, Led. Lop. etc. quia stante inter-
 rogatione facta, pœnitens faciet postea auctoritate Confessarii,
 antea faciebat ex ignorantia. Rectè verò dicunt *Sanchez.*
Suar. Laym. et Sporer ll. cit. quod cum pœnitens interrogat,
 Confessarius non plus respondere debet quàm ab ipso interro-
 gatus ex. gr. si quis obstrictus voto castitatis interroget, an Ma-
 trimonium propter votum fuerit invalidum, et an teneatur uxori
 re debitum, Confessarius affirmet utrumque, tacens de
 ratione non petendi, etiamsi noverit Matrimonium ob ali-
 quod impedimentum dirimens esse nullum.

Excipiendum III. si pœnitens brevè sit monitioni obsecuturus,
 ut in principio non acquiescat; sic enim sapienter loquitur
c. 13. n. 5. in fine: « Confessarius considerare debet
 tempus et quàm diuturnum incommodum ex monitione ti-
 metur; fieri enim quandoque solet, ut pœnitens initio contur-
 batus animo salutarem monitionem respuat, postea verò mente
 ad eandem cum fructu recipiat. » Imò dicit *Lugo D. 22.*
et cum Adriano, Med. Cano, et Corduba, monendum esse
 autem, etiamsi scandalum sit passurus, quando scandalum
 timetur brevè mansurum putatur, et spes sit quòd monitio
 brevè habebit effectum suum. Sed hoc melius intelligen-
 dum habere, prout tradit *Benedictus XIV* in præfata
Apostolica l. c. casu quo, ut ait, « dissimulante Confes-
 sor, peccator in pravo opere obfirmaretur cum scandalo
 aliorum; vel quando quis in proxima peccati occasione versatur,
 minus in externis actibus, saltem in pravis cupiditatibus ac
 iosis delectationibus assentiri consuevit. »

Quænam autem facienda sit monitio in dubio, an sit profutura
 futura? Resp. si non timetur de damno, omnino quidem
 debet; si verò dubitatur tam de damno, quàm de fructu
 futuro. tunc Confessarius pensare debet damnum et utile. item
 timoris damni, ac spei utilitatis, et eligere id quod iudicat

præponderare; ita *Lugo d. 12. n. 31. et Salm. c. 12. n. 39. cum Dicast. et Aversa*. Cæterum in dubio regulariter mihi videtur dicendum, quod mala formalia potius evitanda sint quam materialia. Hinc loquens *P. Concina* de correctione fraterna (in *tract. de Eleemos. c. 3. n. 9.*), dicit, quod in dubio, an correctio sit profutura vel nocitura, omitti debeat, quia (ut ait) imprudenter agit qui dubius operationi morali se committit.

617. — « Resp. 2. Ut Confessarius licite hoc Sacramentum » administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortaliter * » (*Vide dicta n. 31.*) *; item debet esse talis, ut per hoc non » exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior » constat ex dictis de Sacramentis in genere. An verò audiens » plures una quasi vice in mortali tot numero peccata committat, » alii negant, ut *Rod.*; alii affirmant, ut *Bon. hic.* * (*Vide dicta* » *Tom. 4. l. 5. n. 50. v. Qu. 6. ubi id omnino negatur.*) * Pars » posterior patet.

Unde resolvitur hic Casus :

« Confessor conscius sibi peccati mortalis tenetur, antequam » audiat, vel saltem absolvat pœnitentem * (*Vide dicta de hoc* » *lib. 6. n. 36.*) * ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si » tamen vocatus improvisò ad moribundum recolligere se tam » subito non possit ad contritionem eliciendam, vel bona fide putet » se elicuisse, non peccat absolvendo. *Præpos. Lugo, Tamb.* » *l. 3. c. 2. §. 3.* * (*Vide dicta n. 33.*) *

618. — « Resp. 3. Si malè absolvit, committendo defectum » essentialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit à reser- » vatis non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessio- » nem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, et nocumento » suo possit : sin minùs, non tenetur. Si non absolvit à censura, » potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem) absol- » vere absentem. * (*Vide dicenda de Censur. num. 117.*) * *Bonac.* » *de Cens. in comm. d. 1. q. 3. p. 6. ex Suar. Fill. t. 11. c. 10.* » *qu. 6. Reg. Nav. Rodr.*

« Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem, vel alias » circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad pœniten- » tiam agendam; monere enim extra Confessionem non debet, » cùm iudicium sit finitum. Si tamen redeat ad confessionem » idem pœnitens, debet moneri de defectu commisso, quia alioqui » hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debite » confessus.

« Dixi, si non interrogavit : quia si positivè dixit, non teneri » confiteri numerum, speciem, etc. debet monere, si sine gravi » scandalo et detrimento potest; quia est causa, quod alter præ- » ceptum grave, scilicet confitendi illa peccata, violet. *Lugo* » *d. 22. sect. 3.*

« Si neglexit monere de restitutione, moneat, siquidem com- » modè potest, (vel in confessione, vel extra, obtenta prius ab » ipso venia; ea verò negata, ad nihil ultra teneri docet *Tamb.*

» *l. 3. c. 8. Sanch contra Suar.*) quia tenetur ex caritate : si
 » non commodè potest, Deo commendet. *Laym. l. 5. t. 6. c. 9.*
 » *Henr. Suar. Sylo. Mercer. in 3. p. q. 9. art. 1. Dian. p. 4.*
 » *R. 198. et p. 1. t. 4. R. 109.* Quod si tamen (ex gravi, seu
 » mortali culpa contra jus alterius) dixisset, eum non teneri ad
 » restitutionem, vel aliter (v. g. opinionem falsam persuadendo)
 » esset causa efficax, cur non restituat, vel aliunde detrimentum
 » accipiat ipse, vel alius; tenetur ipsemet restituere, nisi moneat
 » tempestivè, priusquam pœnitens fiat impotens; quia actione
 » sua fuit injusta causa damni. Si verò sine gravi culpa id fecit,
 » tenetur nihilominus monere pœnitentem, si commodè potest :
 » alioqui ipse obligatur, sicut casu priore. Si non commodè
 » potest, excusabitur. *V. Suar. Con. d. 8. d. 77. Bon. Dian. t. 2.*
 » *m. R. 1. Lugo d. 22. s. 3. n. 61. et supra l. 3. t. 5. c. 2. d. 1.*
 » *art. 2. cas. 12. »*

619. — Hîc distinguere oportet plura dubia, quæ hoc punctum concernunt. Dubitatur I. Ad quid tenetur Confessarius, si erravit circa valorem Sacramenti? Si erravit sine culpa, conveniunt omnes non teneri cum gravi incommodo famæ vel honoris monere pœnitentem de errore; ita *Lugo d. 22. n. 58 Salm. cap. 12. n. 56. Sporer p. 274. num. 803. Viva. q. 8. art. 5. n. 10. Elbel p. 332. n. 437*, et alii passim. Ratio, quia tunc Confessarius tenetur ad monitionem tantum ex caritate, quæ non obligat cum gravi incommodo. Hoc tamen valet pro Confessario delegato; aliter enim videtur dicendum de Parocho, juxta dicta *Tom. 1. l. 2. n. 40. v. Strictius*, eò quòd Parochus tenetur ex justitia reparare grave damnum spirituale subditorum. Rectè autem addunt præfati AA. quemcumque Confessarium teneri advertere pœnitentem de nullitate absolutionis ei collatæ, si ille sit in articulo mortis, vel in gravi periculo non ampliùs se confitendi. Sed quid, si Confessarius cum culpa gravi erravit circa valorem Sacramenti, an tunc teneatur monere cum gravi suo damno? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bonac. q. 7. p. ult. n. 4. Suar. d. 32. sect. 6 et 7. cum S. Anton. Syloest. Nao. et Cord.* et probabilem censent *Salmant. c. 12. n. 56. cum Vasq. Hurt. Aversa, etc.* Ratio, tum quia tale præceptum non videtur obligare cum tanto dispendio; tum quia, sicut ipse pœnitens non teneretur cum tanto incommodo sua peccata confiteri si monitus esset; ita nec Confessarius. Excipit tamen *P. Suarez*, si Confessarius deceperit pœnitentem, relinquendo illum in occasione proxima peccandi. *Secunda* verò sententia, quam sequimur, affirmat, et hanc tenent *Lugo, Viva, Spor. et Elb. ll. cc. item Tamb. Meth. Conf. l. 3. c. 8. n. 5. ac Leand. ap. Salm. loc. cit.* Ratio, quia, licèt Confessarius ex caritate onus susceperit audiendi Confessionem pœnitentis, tamen, postquam audivit, tenetur ex officio, et ex quasi contractu cum pœnitente inito ritè ipsi ministrare Sacramentum; unde, si invalidè ministraverit ex sua culpa, tenetur utique etiam cum gravi suo damno (petita licentia) illum de errore monere; et sic respondetur primæ

rationi oppositæ. Respondetur item secundæ, quòd pœnitens, si monitus esset, posset sine Confessione aliter sibi providere eliciendo actum contritionis; at Confessarius non potest ipsum inscium relinquere in tanto gravi suo damno carentiæ gratiæ Sacramentalis. Diximus, *petita licentia*, nam probabilius (contra alios) dicunt *Coninck, Bon. et Spor. ap. Croix l. 6. p. 2. n. 1785*, quòd si ex monitione gravis sequeretur offensio pœnitentis, non tenetur tunc Confessarius, nec potest monere, quia sigillum læderetur juxta dicenda *n. 622*. Item probabile videtur cum AA. primæ sententiæ, quòd si pœnitens iterum alteri confessus fuerit, tunc non tenetur Confessarius cum gravi incommodo eum monere de nullitate primæ Confessionis. Ratio, quia tunc jam moraliter certò pœnitens supponitur justificatus; et ideo sicut ille non tenetur cum gravi dispendio procurare integritatem Confessionis, ita nec Confessarius. Et idem potest dici, si pœnitens Eucharistiam deinde suscepit, quia (ut diximus de *Sacram. in genere n. 6. cum D. Thoma*, et aliis communiter) Eucharistia cum attritione et bona fide suscepta, per accidens primam gratiam confert.

620. — Dubitatur II. Quid si error non fuerit circa valorem, sed circa integritatem Confessionis, nempe si Confessarius neglexerit interrogare de speciebus, et numero peccatorum? Respond. : Si Confessarius in hoc negativè se habuit non interrogando, tunc non tenetur monere de errore, nisi intra Confessionem, ut cum *Busemb. dicunt Lugo d. 22. n. 75. Sporer n. 804. item Suar. et Arriaga apud Croix n. 1779*. Et hoc etiamsi Confessarius culpabiliter interrogare neglexerit. Ratio, quia obligatio faciendi Confessionem integram directè afficit pœnitentem, non Confessarium; unde, licèt Confessarius teneatur intra Confessionem interrogare pœnitentem de speciebus, et numero peccatorum, ut efformet judicium de statu causæ et pœnitentis, finito tamen judicio, cessat in Confessario hujusmodi obligatio. Si verò ipse positivè induxit pœnitentem, ne explicaret ille species sive numerum, tunc, si cum culpa gravi id fecerit, tenetur etiam extra Confessionem cum licentia pœnitentis eum monere de errore, sed sine scandalo, et sine gravi suo damno; ut bene aiunt *Lugo n. 73. et Sporer l. c.*; nam sicut grave damnum excusat pœnitentem ab integritate Confessionis, ita etiam Confessarium. Quòd si Confessarius in hoc non graviter peccaverit, tunc multò minor causa sufficiet ad eum excusandum à monitione facienda. Hinc rectè aiunt *Lugo l. c. Tamb. l. 3. c. 8. n. 3. cum Fill. ac Suar. Arriaga apud Croix dict. n. 1779*. quòd Confessarius, qui bona fide deobligavit pœnitentem ab explicanda specie sive numero, regulariter non tenetur admonere extra Confessionem, quia regulariter (dico semper) sine incommodo et rubore id facere non potest.

621. — Dubitatur III. Ad quid tenetur Confessarius, si positivè deobligavit, vel non monuerit pœnitentem de restitutione facienda? Respondetur : Si illum positivè deobligavit cum sua

culpa gravi, omnes dicunt teneri ad monitionem, etiam cum gravi incommodo, vel intra Confessionem, si pœnitens brevi ad confitendum redeat; vel extra petendo licentiam, si non redeat. Aliàs non monendo, vel monendo postquam pœnitens factus sit impotens, tenebitur ipse Confessarius ad restitutionem; casu quo (intelligendum) pœnitens jam restituisset, si fuisset monitus. Ita communiter *Lugo d. 22. n. 61. Pal. p. 18. §. 3. n. 6. Bonac. de Restit. q. 7. p. 4. §. ult. n. 22. Vioa de Pœn. q. 8. a. 5. n. 10. Elbel p. 233. n. 439. Sporer p. 274. n. 805. et Salm. c. 12. n. 50. cum Gran. Gabr. Bonasp. et aliis passim.* Ratio, quia Confessarius suo injusto consilio jam fuit causa damni. Si verò sine culpa gravi pœnitentem deobligavit, non tenetur jam cum gravi suo incommodo illum de restitutione monere; tenetur verò, si commodè potest, ut dicunt *Salm. n. 51. cum Aversa, et Dicast.* Imò tenetur etiam cum aliquali suo incommodo, ut rectè aiunt *Lugo numer. 66. et Elbel, Vioa, ac Sporer ll. cc.* quia ex caritate quisque tenetur cum levi incommodo reparare grave damnum proximi.

An autem Confessarius, si tunc omitat monere, cum possit sine gravi suo incommodo, teneatur ipse ad restitutionem? Negat *Sanch. Cons. l. 1. c. 3. dub. 5. n. 2.* eò quòd Confessarius (ut ait) tunc non tenetur ex justitia monere, cum non sit causa positiva damni, sed tantum negativa, tacendo scilicet manifestari pœnitenti ejus cognitam obligationem; tenetur ergo ad monendam tantum ex caritate, quæ non obligat ad restitutionem. Et consentit huic opinioni *Cajetanus v. Restitutio c. 7. in fine*, ubi sic dicit: « Si data opera (Confessarius) docuit falsa, putans esse vera, non tenetur lege justitiæ. » Et idem ait *Nao. ap. Sanch. l. c.* Sed communius et verius affirmant *Lugo n. 63. Sporer, Elbel, Vioa ll. cc. et Salm. n. 51. cum Aversa, Dicast. etc;* item *Aragon. et Salon. apud Sanchez.* Ratio, quia, licet Confessarius sine culpa saltem gravi pœnitentem deobligaverit à restitutione debita, tamen, cum suum consilium pergat influere in damnum creditoris, cognito errore, tenetur ipse ex justitia causam damni auferre, si commodè potest, aliàs obligatur restituere, cum hîc et nunc ipse sit causa damni, prout si quis sine culpa gravi accendit ignem in segetem alienam, tenetur postea (si commodè potest) ex justitia illum extinguere. Vide dicta *Tom. 3. l. 3. n. 994.* Bene autem advertunt *Busemb. ut supra, Lugo n. 64. et Bonac. l. c.* quòd cum Confessarius jam monuerit pœnitentem, priusquam ille fieri impotens, tunc ad nihil tenetur, etiamsi culpabiliter antea eum deobligaverit à restitutione; quia consilium tunc solum influebat ex auctoritate Confessarii, unde, revocato consilio, cessat sua auctoritas influere.

Sed quid si pœnitens tempore Confessionis erat dispositus ad restitutionem, si monitus fuisset, et postea, mutato animo, nollet monitus restituere cum posset? *Antoine, pag. 544. qu. 10. R. 2.* dicit quòd tunc Confessarius ad nihil tenetur, quia tunc Confessarius sua monitione jam aufert causam damni, et ideo si pœnitens non restituit, id ex ejus malitia provenit. Sed meritò sapien-

tissimus *Lug. d. n. 64*, non excusat Confessarium eo casu à restitutione : ratio, quia, esto is qui auctoritative dat pravum consilium, revocato consilio, ad nihil amplius teneatur, ut communiter docent DD. *Tom. 2. lib. 3. n. 559*. hoc tamen procedit, quando damnum non est adhuc factum; non verò cum ex consilio damnum est jam illatum alteri. Quando autem Confessarius positivè, et culpabiliter deobligat pœnitentem dispositum ad restituendum, tunc ipse est causa, ut actu damnum creditori inferatur, cum aliàs si non deobligaret, jam actu fieret restitutio. Unde, si damnum jam actu infertur, Confessarius, etiamsi postea quærat inducere pœnitentem ad restituendum, si ille renuat, non excusabitur ipse à restitutione, cum ipse fuerit causa damni illati.

Hoc, si Confessarius positivè restitutionem impedivit. Si verò negativè se habuit, negligendo monere pœnitentem de restitutione tunc distinguendum : Si inculpabiliter id egerit, non tenetur quidem cum gravi suo incommodo monere pœnitentem; sed tenetur cum aliquali, ut diximus, quia caritas obligat quemquam ad reparandum cum levi suo incommodo grave nocumentum proximi. Et in hoc advertit *Lugo d. 63*. incommodum mensurandum esse respectivè ad damnum; quod si sit gravissimum, aderit fortè obligatio illud reparandi etiam cum notabili incommodo. Si verò Confessarius culpabiliter neglexit monere de restitutione, meritò dicunt *Lugo, Elbel, ll. cc.* teneri cum majori suo incommodo ad monitionem faciendam. An autem omittendo hanc monitionem, teneatur ipse restituere? Si inculpabiliter omittit, conveniunt omnes ad nihil teneri. Sed dubium est, si culpabiliter omittat, an teneatur ad restitutionem? *Prima* sententia absolutè affirmat, et hanc tenent *Nao. t. 17. n. 22. Fill. tr. 32. c. 3. q. 12. n. 79.* item *P. Nao. Mol. Sayr. Med. Arag. etc. apud Bon. de Rcst. d. 1. q. 2. p. 11. n. 15*. Quia (ut aiunt) Confessarius ex officio tenetur pœnitentem docere de sua obligatione, aliàs non docendo, ipse est causa damni. *Secunda* sententia, quam tenent *Less. l. 2. c. 13. n. 77 et 78. et Antoin. p. 544. q. 10. R. 3* censet Confessarium delegatum non teneri : teneri verò Parochum, quia Parochus ex officio obligatur impedire, ne sui subditi damnum aliis inferant. *Tertia* verò sententia communissima, quam tenent *Suar. d. 22. sect. 6. n. 9. Pal. p. 1. 8. §. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 5. l. 2. c. 11. n. 23. Cabass. l. 6. c. 13. n. 11. Azor. 3. p. l. 4. c. 16. q. 3. Elbel n. 440. Salm. de Pœnit. c. 12. n. 52. Croix n. 1781. cum Vasq. Dian. p. 1. tr. 1. R. 1. Bon. l. c. cum Sa, Valent. et Reg. Lugo d. 22. n. 67. cum Conc. Maldero, et comuni (ac probabilem putat ipse *Less. l. c.*), docet Confessarium, sive delegatum sive Parochum, non teneri ad restitutionem. Ratio, quia delegatus tenetur ad monitionem ex sola caritate, quæ non obligat ad restitutionem. Parochus autem, cum ipse sit constitutus tantum pro bono spirituali subditorum, tenetur quidem ex suo munere damna ipsorum spiritualia impedire, non autem temporalia aliorum. Et hoc verius puto dicendum (quidquid confuse dicat *Croix l. c.*), etiamsi*

Confessarius studiosè negligat monere pœnitentem, ut ipse non stituat; quia adhuc tunc deest positivus influxus in damnum iorum, qui omnino requiritur ad obligationem restitutionis, ut tetur idem *Croix l. 3. p. 2. n. 148.* et communiter docent DD. *ita dicta Tom. 2. l. 3. n. 584.*

622. — Dubitatur IV. an Confessarius possit loqui extra Confessionem cum pœnitente de defectu commisso in Confessione, ne ipsius licentia? *Prima* sententia dicit non solùm posse, sed iam teneri, et hanc tuentur *Suar. d. 33. sect. 5. n. 3. Petroc. 4. p. 96. n. 3. Spor. n. 822. et Fill. Turr. Hurt. Meratius, olm. etc. apud Croix n. 1776.* et probabilem putant *Laym. c. 14.*

15. Pal. p. 18. §. 3. n. 6. Escob. l. 16. n. 675. Bon. p. 15. §. 2. n. 21. et Salm c. 14. n. 44. Ratio, quia talis monitio supplet, perficit eandem Confessionem inchoatam, quæ imperfecta manserat; unde, etiamsi pœnitens licentiam negaret, poterit Confessarius ei manifestare defectum, cùm esset tunc ille irrationabiliter invitus. *Secunda* verò sententia cui subscribo, id negat, eamque tenent *Sanch. de Matr. l. 3. dist. 16. n. 3. Lugo ist. 23. n. 139.* (qui ait contrariam repugnare communi sensui Theologorum) et probabiliorem censent *Croix, Pal. Escob. ll. cum Soto, Vict. Fagn. Rodr. Philiarc. et Salm. ib. cum Sylva, Val. Bonac. Reg. Aversa, Gab. Megala, Graff. et Dian.* Ratio potissima, quia, licet monitio illa fiat ad reparandum defectum præteritæ Confessionis, attamen, cùm non sit cum illa conjuncta, et iudicium jam fuerit completum, evadit illicita, eo quod esset quædam peccati exprobratio, et ideo odiosam Confessionem redderet. Hoc tamen intelligendum, si Confessarius iudicium jam perfecit, absolutionem impertiendo; nam si non absolverit, vel quia oblitus fuerit absolutionem dare, vel quia iam malè protulerit, tunc valde probabiliter dicit *Croix dicto 1776. cum Stoz, et Arriaga,* bene posse Confessarium, non petita licentia, dicere pœnitenti eum non absolvisse; tunc enim vera nulla intervenit peccati exprobratio.

623. — Quæ et quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes?

• Respondetur 1. Quivis Sacerdos etiam simplex, quando non est alius paratus tenetur in extrema necessitate, v. g. in periculo mortis, audire et absolvere volentem confiteri. Ratio est lex caritatis. »

• Resp. 2. Parochus, et quivis Sacerdos curatus tenetur audire confessionem sui subditi, non tantùm in casu necessitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam, saltem per se, vel alium, quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit promereri Jubilæum, etc. quia tenetur ejus bonum spirituale promovere. *Suar. Vasq. Lugo, etc.* Si tamen nimis frequenter, vel intempestivè peteret, excusaretur. *Avers. q. 16. sect. 11.* Quod si etiam semel tantùm, vel his negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet *Suar. contra Bon.* Admittitque

» *Aversa l. c.* si non petat ex urgente occasione, v. g. solemnibus festis, etc. * (*Vide dicta hoc lib. 6. n. 58.*) *

» *Resp. 3.* Quotiescumque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra *Sylo. Reg. etc.* docent *Azor. Suar. Con. Bon. Molf. Lugo etc.* Sed rectè limitat *Avers. l. c.* si non adsint alii Confessarii delegati, et Parochus non legitimè impediatur.

» *Resp. 4.* Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non tenentur audire confessiones; si tamen cœperint, tenentur absolvere, nisi quid obstet, neque possunt remittere ad alium: quia pœnitens eo ipso habet jus ad absolutionem, nec potest fructu, et gratia Sacramenti privari. *Avers. loc. cit.* »

624. — Rogatur I. An Confessarius non Parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere moribundum existentem in mortali? *Prima* sententia negat teneri, et hanc defendunt *Nao. Man. c. 24. n. 9. Coninch. 25. n. 89.* item *Soto, Mald. et Sa, ap. Lugo d. 22. n. 12.* qui probabilem putat. Ratio, quia dum proximus potest absolute à periculo damnationis se liberare, eliciendo actum contritionis, non est in tanta necessitate, ut alter teneatur ei succurrere cum periculo vitæ. Limitat verò *Coninch. l. c.* si talis infirmus sit in extrema necessitate, nempe si ignoret contritionem esse sibi necessariam, vel nesciat eam elicere: quod revera censeo in rudibus ut plurimum accidere. *Secunda* tamen sententia, quæ mihi magis arridet, affirmat, eamque tenent *Suar. d. 9. sect. 2. n. 3. et d. 32. sect. 7. n. 1. Tourn. p. 282. et Valent. ac Lorca ap. Lugo n. 12.* Ratio, quia esto in rigore loquendo posset moribundus per contritionem sibi providere, tamen non potest negari, quòd magno periculo exponatur ille suæ æternæ salutis, si absque absolutione relinquatur; et sicut cum certa est damnatio proximi si non absolvatur, teneris certam mortem subire, ita dico, cum proximus est in probabili periculo damnationis, teneris ei subvenire cum probabili periculo mortis, ex lege caritatis, quæ obligat in pari periculo exponere vitam temporalem ad salvandam vitam proximi spiritualem. Si tamen Sacerdos nesciat, eum esse in mortali, non tenetur absolvere cum periculo vitæ, ut dicunt *Tolet. et Verricel. apud Tourn.* qui non reprobant.

628. — Rogatur II. An simplex Sacerdos, qui degit in Oppido ubi talis esset penuria Confessoriorum, ut incolæ gravi laborarent necessitate spirituali, utrùm hic tutus sit in conscientia, si negligat Confessiones excipere, vel, cum possit, ad eas excipiendas se habilem reddere? Apud nullum auctorem de re morali tractantem hoc dubium inveni discussum, tantùm ad manus mihi pervenit quidam libellus, cui titulus (*Parroco de Villa p. 308.*) et cujus auctoris doctrinam ac pietatem varia ejus Opuscula satis comprobant; ubi hæc habentur: *Chi ha talento per Confessare, e vede nella sua terra la mancanza della Confessione, e conosce o che non si frequenta, o si strapazza, e tenuto ad amministrare tal Sacramento; e se non è d'età molto avanzata, è tenuto in coscienza ad abilitarsi al meglio che può.* Asserti idem auctor

auctoritatem Patris Pavone Societatis JESU, viri admodum docti et pii, qui in suis operibus sic scripsit: *L'obbligo come Sacerdote è di ubbidire al mio Prelato, quando mi comanda che confessi, e non ho legittimo impedimento, perchè il Prelato può comandarmi, ed io non ho ragione di tener ozioso il talento... Di più ho obbligo di offerirmi al Vescovo, e di chiederli facoltà di confessare, quando io mi accorgo essere in grave bisogno il popolo per mancamento de' Confessori.*

Breviter dicam super hoc puncto quid sentiam. Certum est, quòd Sacerdotes sunt à Deo constituti, ut salutem animarum incumbant; sicut enim divinus Pater misit Filium suum, ut salvaretur mundus per ipsum, ita Christus Dominus misit Sacerdotes, ut in suum Officium succederent, et pro eo legatione fungerentur, ut ait Apostolus 1. Cor. 3 et ipse Christus Dominus (Joan. 20. 21.) : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Ideo Concilium Trident. sess. 23. c. 14. requirit, ut promovendi ad Presbyteratum, « ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium » est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta.... idonei comprobentur. » Præcipua autem Sacerdotum obligatio est ministrare Eucharistiæ et Pœnitentiæ Sacramenta, ad hoc enim sacrificandi et absolvendi à peccatis confertur eis duplex potestas. Imò specialiter ad hoc munus absolvendi Christus Dominus Spiritum sanctum infudit, ut ipse testatus fuit *loc. cit.* dicens : « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum; quorum » remiseritis peccata, remittuntur eis. » Ergo, si Christus misit Sacerdotes præcipuè ad salvandas animas, absolvendo eas à peccatis, sequitur hoc esse proprium Sacerdotum munus, ac consequenter ipsos teneri saltem in gravi populorum necessitate suam potestatem exercere, et ad hoc se habiles reddere, ne dicatur, quòd in vacuum gratiam Dei receperint (1. Cor. 6.). His positis, non video quomodo Sacerdotes illi, qui ob desidiam ab hoc onere se subtrahunt, possint esse tuti in conscientia, et excusari ab exprobratione Domini, ac à supplicio damnationis inflicto servo illi otioso qui talentum abscondit, ut habetur *Matth. 25. 18* quem textum Interpretes (ut *Cornelius à Lapide, Calmel et Tirinus*, cum *S. Ambrosio*) propriè explicant de eis, qui possunt sua opera procurare animarum salutem, et negligunt : « Notent » hoc (ait *Cornelius*) qui ingenio, doctrina, aliisque dotibus » sibi à Deo datis non utuntur ad suam aliorumque salutem, ob » desidiam, vel metum peccandi: ab his enim rationem reposcet » Christus in die Judicii. » Nec dicant hujusmodi Sacerdotes satis suam obligationem explere, si alio modo animabus subveniant, nempe instruendo, corrigendo, orando, quin Sacramentum Confessionis ministrent; nam illis tenentur subvenire in eo, quo indigent ad propriam salutem. Si enim proximus indiget cibo, in cibo debes ei subvenire, non in vestibus. Sæpe autem accidit in Oppidulis, quòd plures fortè non egeant instructione, aut monitione, quia fortè jam sunt satis instructi et parati ad Confessionem;

sed deest ipsis Sacerdos, qui eorum Confessiones excipiat. Nec valet dicere, quòd Sacerdos simplex, si teneretur Confessiones excipere, teneretur tantum ex caritate, sed hæc non obligat cum gravi incommodo, prout esset labor insumendus ad acquirendam scientiam satis necessariam ad excipiendas Confessiones. Nam respondetur, quòd licet exercitium Confessiones excipiendi sit opus caritatis, tamen non oritur ex simplici motivo caritatis, sed ex proprio Sacerdotis Officio, cui ex Christi institutione hæc obligatio est annexa, eique satisfacere debet Sacerdos, quando urget populi necessitas. Hæc mihi dicenda videntur: cæterum sapientiorum iudicio ea sedulius considerata relinquo.

DUBIUM VI.

Quæ scientia et prudentia requiratur in Confessario.

626. De obligatione intelligendi peccata pœnitentis. — **627.** De Scientia Confessarii ad debitum iudicium formandum de peccatis? — **628.** Quando excusetur Confessarius minus idoneus? An Regulares teneantur intervenire Congregationibus casuum conscientiæ? *ibid. v. Nota.* — **629.** De prudentia Confessarii circa interrogationes: et de obligatione interrogandi quoad peccata omissa? — **630.** Quid si ei constet peccatum, quod pœnitens negat? Et quid si illud sciat ex Confessione complicitis? — **631.** Hæc diligentius discutiantur. — **632.** De interrogationibus in materia castitatis.

626. — « **RESP. 1.** Ut Sacerdos ritè absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is frustra teneretur recensere. »

Unde resolves :

« **1.** Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit, quia fert sententiam, incognita causa. Validam nihilominus esse absolutionem, sive propter somnum, etc. ut dictum supra *c. 1. dub. 3. ar. 4.* sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian. 3. p. 1. 4. R. 109. et p. 4. t. 4. R. 198.* Item *Laym. l. 5. t. 6. c. 9. ex Henr. Suar. Sylo. Merc. in 3. p.* eò quòd essentia et effectus Sacramenti consistere possit absque integra et specifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis omittantur. *V. Dian. l. c.*

« **2.** Si tamen pœnitens post confessionem intelligat, unum, vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti confessione, sive apud eundem, sive apud alium Confessarium. *Laym. Dian. ll. cc.*

« **3.** Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant, et indebitè absolvendo. *Tann. in t. 2. d. 4. q. 9. d. 1. n. 12. Lugo d. 16. s. 4. n. 185.*

627. — « **Resp. 2.** Ut Confessarius validè absolvat requiritur

» et sufficit cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Ut verò licet, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens iudicium in hoc foro; ideoque debet scire 1. quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. *) *Nota hinc ex Lugo d. 22. n. 70. Spor. n. 783. Holzm. n. 727. et Salm. de Pœnit. c. 12. n. 4. cum Gran. non esse necessarium, ut Confessarius in omnibus iudicet, quæ sint peccata gravia, vel levia; sufficit, si sciat hoc iudicare in iis quæ communiter occurrunt: reliqua autem audiat, et absolvat. Insuper docent Salm. l. c. cum Suar. Sanch. Dic. Con. etc. quòd licet in aliquo casu Confessarius non discernat, quæ sint gravia, aut levia: si pœnitens bona fide dicit peccatum suum, Confessio valet: et quamvis postea advertatur fuisse mortale, non est cur repetatur in alia Confessione.)* * 2. Species, et circumstantias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum, et famæ. 4. Casus reservados, et excommunicationes saltem communiore. 5. Censuras, et irregularitates communiore, pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

» *Primò* sufficere, si ea sciat mediocriter, ita ut saltem norit prudenter de omnibus dubitare, et doctiores se, vel libros consulere. *) (*Meliùs dicunt Salm. de Pœn. c. 12. n. 7. cum Suar. et communi, satis esse, si Confessarius intelligat, quæ frequentius accidunt, et de aliis sciat dubitare.)* *

» *Secundò* maiorem minoremque requiri, ac sufficere scientiam pro diversitate locorum, et pœnitentium. *Bon. dist. 5. q. 7. p. 2. §. 2.*

» *Tertiò*, graviter peccare tunc eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit, tum eum, qui talem sine necessitate constituit, aut, cum possit corrigere, tolerat. *Laym. lib. 5. c. 13. Bon. l. c. Lugo. »*

628. — Excusatur tamen Confessarius, qui caret sufficienti scientia, si adsit necessitas, nimirum si aliter pœnitentes deberent diu carere Confessione, ut evenit in captivis; Ita *Lugo d. 22. n. 74. et Salm. de Pœn. c. 12. n. 12. cum Suar. etc.* Et idem dicunt *Lugo ib. et Aversa ap. Salm. l. c.* pro parvis oppidis, aut triremibus, ubi (ut aiunt), si haberi nequeunt docti Sacerdotes, deputari possunt minùs docti, quales possint haberi. Admonendi tamen hi sunt de obligatione addiscendi.

Cæterùm, qui ad hoc munus excipiendi Confessiones inhiant, non facilè sibi suadeant, quòd satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiæ moralis; pro qua certè non sufficit aliquam percurrere Summulam earum quæ circumferuntur; nec satis est generalia principia hujus facultatis scire, ut quidam, qui (Casuistas contemnentes) Litteratorum arrogant sibi nomen, autumant. Moralis enim scientia non solum valde necessaria est Christianæ Reip. cum ex ea dependeat bonum regimen animarum, sed etiam est summopere difficilis; tum quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum, scientiarum of-

ficioꝝ, et artium; tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas; tum quia in magna parte constat tot legibus positivis, quæ non nisi apud Casuistas allatæ inveniuntur, et maxime apud Recentiores, cum hujusmodi leges in dies prodeant; demum difficillima evadit propter innumeras casuum circumstantias, ex quibus resolutionum pendet variatio: nam ex circumstantiarum diversitate diversa applicanda sunt principia: et in hoc difficultas consistit, cum nequeat id fieri sine magna discussione, vel plurium accurata lectione librorum, qui res examinant et dilucidant.

Nota obiter hinc, quod Episcopus non possit cogere Confessarios regulares ad interveniendum in Congregationibus Casuum conscientie, ex Decl. S. C. quam refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 1520.* Sed contra adest Decr. S. C. Discipline respectu ad superiores regulas Italiae datum 8 Nov. 1752, et approbatum à Benedicto XIV. (V. Append. appositam in calce To. IV Bullarii præfati Bened. XIV Vol. 12. edit. Mechl. p. 251.) ubi provisum fuit, ut in omnibus Conventionibus Regularium in quibus sunt Confessarii ab Episcopo approbati, omnino fiat Lectio, et conferentia casuum conscientie, juxta Decreta Clementis VII et ubi conferentia non fit, teneantur prædicti Confessarii assistere conferentie casuum ab Episcopo statuta.

« 1. Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere, se peccasse mortaliter.

« 2. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem: quia graviter peccaret sic confitendo.

829. — « Resp. 3. Prudentia requiritur tum in instructione, tum monitione, curatione pœnitentis, tum in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integrè esse confessum, v. g. quia bene instructus potest, et solet adhibere diligentiam debitam^o (*Vel quia de brevi est confessus*)^o, non tenetur quidquam interrogare, aliàs tenetur, ut habet communis (*Dian. tamen p. 2. tr. 15. R. 7. cæ Nas. et Valer.* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione. Vide etiam *C. de Lug. d. 22.*): quia tanquam judex debet curare integritatem judicii, et tanquam medicus, ut morbi, et vulnera perfectè detegantur; cavendo interim 1. Ne examen sit curiosum de non necessariis, unde Confessarii existimatio, Sacramenti dignitas, et pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne sit indiscretum, v. g. de iis, quæ moraliter certum est à tali non solere committi, vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxie, si ex dictis probabiliter æstimari possit. 3. Ne sit intempestivum, et sinatur priùs se explicare quantum potest, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *C. de Lugo d. 22. n. 15.* universim non probat: præsertim si confessio non sit brevis, quia facile aliqua excidunt è memoria.^o (*Vide dicta num. 607. in fin.*)^o »

Unde resolves :

« 1. Si Sacerdos advertat pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare; etsi neget *Sa, v. Confessor, et Medin. docens*, si diligenter examinata conscientia unius sit oblitus, non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi: quod *Vasq. qu. 93. d. 7. num. 3.* videtur dicere esse probabile: verum alii rejiciunt. *V. C. de Lugo d. 22. ** (*Et rectè quidem rejiciunt, ut tenendum cum communi sententia, quam docent Suar. d. 23. sect. 3. n. 7. Laym. c. 13. qu. 5. et Pal. p. 18. §. 2. n. 3. cum Tol. Nav. Con. Graff. Henr. et aliis ex cap. Omnis, et ex Rituali Romano allatis n. 607. **)

630. — « 2. Etsi Confessarius cui evidenter constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse neget, non debeat illum absolute: quando verò ex aliorum relatione, vel suspitione id habet, standum est pœnitentis confessioni, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra se fides habetur: (*Suar. t. 4. d. 32. sect. 3. Fag. p. 2. l. 6. c. 4. n. 38. citati à Dian. p. 3. t. 4. R. 105. **) In utroque tamen casu prudentis Confessarii est, 1. Cautè, et à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ita ut debeat absolvi. *Dian. l. c. ex Sylo. Nav. Tol. etc.* 3. si peccatum illud norit ex confessione complicitis, non uti illa scientia nisi in genere, quærendo, an non aliud conscientiam gravet, et excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis, aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. *V. Laym. c. 14. **

631. — Diligentiùs hîc videndum, quid debeat agere Confessarius cum pœnitente, de quo sciat, vel suspicetur aliquod peccatum, quod ille non confitetur? Distinguendum, si sciat extra Confessionem, et noverit ex propria scientia, putà furantem aspiciendo, vel audiendo blasphemantem, sine dubio non debet absolvere, si ille negat; modo non adsit prudens dubium, an alteri fuerit confessus, vel justam habeat causam tacendi; ita communiter omnes cum *Bus. Laym. c. 14. n. 35. Suar. d. 52. sect. 3. n. 9. Lugo d. 22. num. 21. Conc. p. 694. n. 23. Sporer. num. 802. Mazzott. p. 431. Viva qu. 8. art. 5. num. 2. Ellbel num. 454. Holz. num. 721. et alii passim.* Si verò Confessarius id habet ex suspitione, vel ex aliorum relatione, dicunt etiam communiter *Suar. Laym. Holz. Spor. et Mazz. ll. cc.* quòd post diligentem interrogationem regulariter debet absolvere negantem: tunc enim putare debet quòd ille aut fuerit peccati oblitus, aut alteri confessus, vel quòd habeat justam causam reticendi, aut relatores deceptos fuisse: quia in hoc foro (ut docent omnes cum *D. Thoma Quodlib. 1. a. 12. **) omnino pœnitenti credendum.

est tam pro se, quàm contra se. Sed non alienum à ratione mihi videtur id quod dicit *Elbel l. c.* nempe quòd si Confessarius potitiam habeat alicujus peccati ex certa relatione aliorum, tunc non posset absolvere pœnitentem illud negantem : revera enim, si istius crimen mihi referrent testes tam graves, qui de eo me redderent moraliter certum, et ex alia parte certus essem quòd pœnitens non potuerit oblivisci, nec ullam causam reticendi habeat, tunc non auderem huic absolutionem impertiri : nam regulam illam quòd credendum sit pœnitenti, dico procedere quidem in re dubia, non verò in re moraliter certa ; moralis etenim certitudo vera certitudo est.

Si autem Confessarius noverit peccatum ex Confessione alterius, tunc utique non poterit specialiter pœnitentem de illo interrogare, nisi expressam ab illo altero licentiam habeat, sed tantum poterit generatim interrogare ; et hoc dico, quòd Confessarius non sit nimius in interrogationibus repetendis, quia in hoc etiam esset periculum revelationis. Ita communiter *Laym. Spor. Bus. etc.* ut supra. Non improbabiler tamen dicunt *Nao. Man. c. 8. num. 17. v. 21. cum Sylo. et Laym. Spor. ac Holzm. U. cit.* quòd si aliquod peccatum sit commune talibus personis, possit de eo speciatim interrogare, prout in sponsis commune est prolabi in tactus inhonestos, vel saltem in pravas cogitationes. An autem possit Confessarius casu quo complex se confitens neget peccatum, illum absolvere ? Affirmant posse, et debere *Lug. dict. num. 21. Anacl. p. 618. n. 42. cum Gob. et Herincx, ac Dian. p. 5. tr. 11. R. 21. Elbel* autem *p. 14. n. 44.* censet debere absolvere sub conditione. Sed melius meo judicio sentit *Croix num. 1969*, citans *Suar. Dic. et Ills.* quòd eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret ad occultandam negationem absolutionis. Et huic adhæret *Vioa l. c.* dum dicit, quòd cum Confessarius prudenter judicat pœnitentem sacrilegè negare peccatum, non debet eum absolvere.

632. — « 3. Interrogationes in materia castitatis debent esse
 « paucæ, et cautæ, ne vel occasionem det investigandi, aut tra-
 « ducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat,
 « aut se, vel illum periculo exponat. Ac si hæc timeat, potius
 « debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac
 « materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera :
 « rudiores tamen cogitationes negant, verba et opera rogati
 « fatentur : quòd illas non æquè agnoscant, aut advertant. Vide
 « *Laymann hîc cap. 13. Conin. dist. 7. dub. 7. Fagund. præc. 4.*
 « *c. l. 4. 2. Dian. p. 3. t. 4. R. 99.*

CAPUT III.

DE ADJUNCTIS PŒNITENTIÆ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum Confessionis, et qui ad illud teneantur.

633. An in hac materia sigilli liceat uti opinione probabili? — **634.** Quomodo servari debeat sigillum? — **635.** Quot peccata committat qui sigillum violat? — **636.** Non est obligatio sigilli ex Confessione ficta, neque ex secreto commissio extra Confessionem? — **637.** I. Quid, si pœnitens discesserit indispositus? II. Quid in dubio, an dixerit aliquid intra vel in ordine ad Confessionem. — **638.** In quibus casibus non frangatur sigillum? — **639.** An Confessarius possit et teneatur dare pœnitenti non absoluto schedulam Confessionis factæ, vel absolutionis acceptæ? — **640.** Quæ cadant sub sigillo? Cadunt. I. Peccata pœnitentis etiam venialia. II. Peccata complices. An liceat interrogare de complice (*Remissivè ad num. 491.*) — **641.** Dub. 1. An liceat monere complicem ex licentia pœnitentis? Dub. 2. Quomodo cadit sub sigillo etiam objectum peccati? III. Cadit pœnitentia imposita. IV. Cadunt peccatorum circumstantiæ. An cadant virtutes, et revelationes? — **642.** An cadant defectus naturales pœnitentis? — **643.** Quid, si tales defectus per se pateant, nempe si pœnitens sit blæsus, surdus, etc.? — **644.** Quid, si sit scrupulosus? Et quid, si Confessarius advertat intra Confessionem pœnitentem esse surdum? — **645.** Qui teneantur ad sigillum? Tenetur, I. Confessarius. — **646.** Quomodo debeat Confessarius respondere, si interrogetur, an audierit aliquod peccatum, vel an absolverit? — **647.** II. Superior requisitus pro licentia peccati reservati. III. Interpret. IV. Qui audit Confessionem furtivè aut casu, vel ex necessitate, puta in naufragio, etc. V. Is, cui sacrilegè revelatum est peccatum. VI. Confessarius fictus. VII. Doctor consultus. VIII. Scriptor Confessionis. IX. Confessionem scriptam legens. X. Juxta aliquos etiam pœnitens, sed hoc improbabiliter. — **648.** Fusiùs discutitur quæstio I. An Doctor consultus à Confessario de licentia pœnitentis teneatur ad sigillum? — **649.** Qu. II. An teneatur is, quem consulit pœnitens pro Confessione facienda? — **650.** Qu. III. An qui legit Confessionem alterius scriptam? — **651.** Quomodo debeat esse licentia data à pœnitente ad loquendum? Debet esse I. Expressa. II. Libera. III. Non revocata. IV. Sufficit autem, si detur voce. V. Vel si detur facto, scil. si pœnitens incipiat loqui. — **652.** An Confessarius possit loqui de peccatis cum pœnitente statim post absolutionem? An possit monere pœnitentem de errore in Confessione commissio? (*Remissivè ad num. 622.*) — **653.** An possit loqui intra Confessionem de auditis in alia? — **654.** An frangat sigillum Confessarius, dicendo se audivisse in aliquo loco tale peccatum? Dub. I. An violet sigillum manifestans peccata alicujus loci? Dub. II. Quid, si dicat, Religiosum alicujus Conventûs, vel Ordinis commisisse tale peccatum? — **655.** An liceat uti notitia Confessionis ad externam gubernationem? Vide

quæ sunt ap. Busemb. — 656. Dub. I. An Confessarius, ob peccatum à subdito auditum, possit eum amovere ab officio? — 657. Dub. II. An possit negare suffragium ei, quem ex Confessione noverit indignum? Et an ad hoc possit uti aliquo prætextu? An Confessarius possit uti notitia Confessionis ad custodiendas res suas, aut diligentius invigilandum, aut ad alia? — 658. Dub. III. An possit negare Communionem, aut Ordinem, aut assistentiam in Matrimonio pœnitenti sine absolutione dimisso? — 659. Dub. IV. An possit uti notitia Confessionis ad cavendum ab insidiis sibi paratis? An possit se celare à pœnitente, quem per Confessionem alias noverit in plura crimina solere prolabi, etsi alii celationem non advertant? Et an possit aufugere à pœnitente indisposito, qui eum minis exterret, si non absolvat? — 660. Dub. V. An possit celebrare in Ecclesia, quam ex Confessione noverit pollutam? Dub. VI. An tenearis pergere ad confitendum ei, quem sciveris ex Confessione non esse confessarium. — 661. Confessarius non tenetur cavere quascunque leves suspensiones aliorum.

633. — ANTE omnia pro dilucidatione quæstionum, quæ infra apponentur, videndum an in hac materia sigilli sacramentalis liceat uti opinionibus probabilibus? *La Croix l. 6. p. 2. n. 1946*, ex *Diana, Gobat. et Stoz*, citatis præced. n. 1945, tantùm dicit expedire, quòd sequamur sententias faventes sigillo. Sed melius *Vioa in Append. ad Propos. damn. §. 9. circa fin.* ait neminem posse uti scientia habita ex Confessione, nisi certum sit moraliter (aut saltem certè probabilissimum) quòd ex tali usu nulla eveniat Confessionis revelatio, et nullum pœnitenti gravamen. Ratio, tum quia hoc expetit reverentia debita Sacramento (sed hæc prima ratio non satis convincit, cùm plures et graves DD. ut *Sanch. Pontius, Vasq. Salon*, et alii citati *Tom. 1. l. 1. n. 32*, doceant non esse obligationem reddendi Sacramentis prout cæteris præceptis divinis, reverentiam plusquam probabilem); tum quia aliter probabile gravamen pœnitenti inferretur, ob quod Confessio odiosa ei redderetur. Et hæc ratio quidem valde urget; ut enim dictum est *Tom. 1. l. 1. n. 33*, non est licitum uti opinione probabili in præjudicium juris certi quod alter possidet; pœnitens autem possidet jus, ne occasione suæ Confessionis ullum patiatur gravamen. Quidquid igitur alibi dixerim, re accuratius perpensa, puto hîc omnino dicendum, non licere uti opinionibus, ex quarum usu certum non sit moraliter, nullum pœnitenti gravamen inferri.

634. — « Resp. I. Sigillum, hoc est obligatio juris divini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitatur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis, dicta in confessione (id est in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet onerosum, vel odiosum. »

Unde resolves :

635. — « 1. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam; 1. Sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam, et in-

» justitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem et Confessarium
 » de secreto isto servando omni casu. *Dian. p. 5. t. 11. R. 2. ex*
 » *Fagund. Kellison. etc.* Neque hîc datur parvitas materiæ.
 » *Dian. p. 5. t. 5. R. 8. ex Malder Baldell. etc.* * (Melius di-
 » cendum quòd triplicem habet malitiam, nempe sacrilegii
 » contra Sacramentum, infidelitatis gravis, cùm ex parte Con-
 » fessarii intercedat onerosa, quamvis tacita, promissio secretum
 » servandi; item detractionis, si peccatum non sit publicum.
 » *Ita Sporer, Ronc. Croix, et alii communiter.*) *

636. — « 2. Non inducitur hæc obligatio 1. Per confessionem
 » factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem
 » pervertendum * (*vel ad se conquerendum*) *, etsi hoc casu
 » adhuc prudenter tacendum sit. Vide *Dian. p. 5. t. 11. R. 26.*
 » * (*Est commune cum Holzm. n. 703. Conc. p. 737. et aliis*
 » *passim.*) * 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub
 » sigillo confessionis; quia tantum est obligatio secreti naturalis
 » gravior, aut levior, pro rei exigentia. * (*Ita etiam Conc. et*
 » *Holzm. ll. cc. ac Nav. Man. c. 8. n. 18. cum Innoc. Panorm.*
 » *Cajet. Soto, et communi.*) * »

637. — Nota hîc I. Quòd Confessarius tenetur ad sigillum,
 etsi pœnitens discedat indispositus, modò iste dixerit peccata ad
 obtinendam absolutionem; Ita *S. Th. in 4. D. 21. q. 3. art. 1.*
ad 1. Lugo d. 23. n. 45. Conc. p. 737. n. 5. Ronc. p. 99. q. 2.
Holzm. n. 703. Spor. n. 809. et Salm. de Pœnit. c. 14. n. 15.
ex communi. Notandum II. Quòd adhuc in dubio an aliquid sit
 dictum à pœnitente in ordine ad Confessionem, Confessarius
 teneatur ad sigillum. *Suar. et alii apud Salm. c. 14. n. 18. com-*
muniter; item *Bon. q. 6. p. 2. n. 4. cum Reg. Graff. Suar. et*
aliis; item *Renzi p. 320. q. 6. Tamb. c. 3. n. 29. Mazz. p. 582.*
Croix n. 1946. cum Regin. et Schilder. contra Baldi. Ratio, quia
 alias redderetur odiosa Confessio, dum alioquin plura peccata
 revera in Confessione audita, ob defectum memoriæ, et hallu-
 cinationem Confessarii possent impunè manifestari.

638. — « 3. Non frangitur sigillum. I. Si in genere dices,
 » Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum, inno-
 » centem, modò non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi
 » possit, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. II. Si dicas,
 » N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantiis hoc quoque
 » periculosum sit, *Laym. c. 4. n. 21.* Imò si pœnitens verbo, vel
 » facto (v. g. clam accedendo) significaverit se nolle sciri, quòd
 » sit confessus, Confessarium revelare sigillum volunt *Reg. Na-*
 » *carr. et Mercer. apud Dian. t. 5. tr. 11. Resol. 47.* * (*Et rectè*
 » *consentiunt Sporer n. 825. et Holzm. n. 708. cum aliis.*) * quia
 » pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in sus-
 » picionem gravioris criminis, quod *Tamb. in append. c. 3. dubiè*
 » confirmat, asserens se vereri, ne talis accedat ad fractionem
 » sigilli. III. Si peccata ita referas, ut, moraliter loquendo,
 » persona innotescere non possit; neque communitas aliqua etiam
 » parva infametur, ut quòd ibi talia vitia regnent. Vid. *Dian.*

» *lib. 2. tr. 15. Resol. 13.* id enim esset contra sigillum. • (*Vide*
 » *infra n. 654.*) • Unde *Turian.* apud *Dian. part. 5. tract. 11.*
 » *R. 45. et Tamb. in append. c. 3.* reprehendunt Superiorem
 » localem, qui Provinciali fortè dicat, in sua domo sæpe postu-
 » lari licentiam absolvendi à reservatis; quia potest redundare
 » in ignominiam, et damnum domûs; etsi idem *Tamb. c. 4. n. 2.*
 » dicat probabile esse, quòd non sit contra sigillum si dictæ
 » licentiæ petitiæ fuerint extra Confessionem. IV. Si utaris no-
 » titia extra confessionem acquisita, imò ipsum peccatum, quòd
 » aliunde tibi innotuit, aperias, modò nullam circumstantiam ex
 » sola confessione notam, nec certius referas, quàm extra con-
 » fessionem nosti, quo in casu opus est magna cautela, et tutissi-
 » mum est silere. *Laym. c. 14. n. 16.*

639. — « 4. Quando plures, v. g. studiosi, vel aulici, etc.
 » tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri
 » id dare, etiam iis, quos non absolvit, docet *Con. disp. 6. d. 1.*
 » *Fag. et Dian. p. 3. tr. 15. R. 22.* tum ne id negando prodatur
 » aliquo modo sigillum, et pœnitentem; tum quia dando non
 » mentitur, cùm tantum testetur esse confessum. Verùm *Bon.*
 » *d. 5. q. 6. p. 4.* et *Card. de Lugo d. 23. s. 4.* docent, tali sche-
 » dam negare non esse contra sigillum, idemque concedit *Avers.*
 » *p. 18. s. 2,* si non constet pœnitentem accessisse ad hunc Con-
 » fessarium; tum quia nihil dicit, sed tantum non approbat
 » testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur, nec
 » quidquam facit, ex quo possint cognosci delicta pœnitentis, tum
 » quia aliàs via aperiretur fraudibus, et multi improbi Parochos
 » in Paschate deciperent, tum quia potest esse consuetudo, ut
 » scribatur absolutum esse quod falsum erit, si scribat, et si
 » omittat, sigillum franget; tum quia scandalosum erit, et iniquum
 » publicæ meretrici perseveranti (uti et occulto peccatori, sic pal-
 » lianti suam iniquitatem) testimonium dare confessionis; neque
 » Confessario imputandum erit, quòd eam positivè non defendat. »

Probabilius est et communius, quòd, si in schedula scriptum
 sit pœnitentem tantum esse confessum, schedula sit concedenda
 ut tenent *Saym. de Pœnit. c. 14. n. 8. Auctor. de Offic. Conf.*
ap. Croix q. 3. Sporer de Pœn. c. 7. n. 839. Ronc. c. 7. q. 4. Elbel
n. 492 Croix n. 1994. et Holzm. n. 708. cum Stoz, et Diana, quia
 negare schedulam, idem esset ac indirectè revelare eum non esse
 ritè confessum. Et hoc est contra *Bonac. q. 6. s. 5. p. 4. n. 7.* qui
 ait negandam esse, et contra *Lugo d. 23. n. 87.* qui cum *Henriq.*
 dicit posse negari, quia, licèt Confessarius non possit revelare
 peccatum, non tenetur tamen testimonio positivo illius Confes-
 sionem approbare. Sed huic rationi non acquiesco, quia, esto
 non teneatur cooperari ad approbationem illius Confessionis,
 tenetur tamen vitare indirectam revelationem, quæ negata sche-
 dula, vitari non potest. Secus verò si Confessarius in schedula
 deberet scribere pœnitentem non solum esse confessum, sed
 etiam absolutum; quia cùm mendacium sit intrinsecè malum,
 nunquam proferri potest ut communiter docent *DD. Lugo d. 23.*

n. 87. *Pal. de Pœn. p. 5. n. 13. cum Croix, Sporer, Ronc. Laym. ll. cc.* Si tamen schedulæ essent jam typis editæ, ubi asseratur absolutio impertita, videtur probabile (ut aliqui recentiores dicunt) tradi posse confessis non absolutis, saltem si publicè petant, quia tunc Confessarius nullum profert, aut scribit mendacium, sed tantùm materiale actum operatur, talem schedulam tradendo.

640. — « 5. Sub sigillum cadunt I. omnia peccata pœnitentis, » tam futura, quàm præterita (si quidem hæc animo se accusandi sint manifestata; secus si per modum simplicis narrationis, vel ut Confessarium ad simile peccatum induceret. *Dian. p. 5. t. 11. R. 25. ex Suar. et aliis octo*). Ideoque peccat mortaliter, qui sive directè, sive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii, quia materia sigilli parvitatem non habet, ut est omnium fere sententia apud *Dian. p. 5. t. 5. R. 8. et Tamb. in append. c. 8. ** (*Secus si Confessarius dicat pœnitentem confessum fuisse materiam venialem, non autem plura venialia; Sporer n. 830. Laym. c. 14. n. 6. Holzm. n. 706. et Salm. c. 14. n. 22. cum Suar. Lugo, Nav. etc.*) * vel qui in genere dicit, cum sibi confessum esse aliquod mortale, vel casum reservatum, vel excommunicationem, vel non esse absolutum ob indispositionem. Inò Confessorem, qui dicat absolutè, *Ego Petrum non absolvi*, frangere sigillum dicit *Dian. p. 5. t. 11. R. 42. ex Suar. et aliis novem*. II. Etiam peccata complicitis, sive prudenter, sive imprudenter dicta, *Suar. Vasq. et communiter apud Dian. p. 3. t. 4. R. 111.* An verò liceat interrogare de complice ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmant *Suar. et Fag. contra Bon. Lorcam, Nugnum. et alios Thomistas. Vide Dian. p. 3. t. 4. R. 113. Card. de Lugo d. 16. n. 426, ubi docet posse aliquando pœnitentem à Confessario obligari, et cogi ad manifestandum complicem extra confessionem. * (De hoc vide omnino dicta n. 491.) ** »

641. — Dubit. 1. An possit Confessarius monere complicem de licentia pœnitentis? *Prima* sententia (sed non satis probabilis) negat; et hanc tenent *Tamb. Meth. Confess. App. de Sigillo c. 3. n. 7. cum Vasq. item Soto, Palud. Ang. Tann. etc. apud Croix n. 1959, ac probabilem putat Diana p. 5. tr. 11. R. 14.* Ratio prima, quia hoc esset etiam contra sigillum, cùm etiam peccata complicitis sub sigillo cadant. Ratio secunda, quia alioquin Confessio redderetur aliis odiosa, etsi non pœnitentibus. *Secunda* verò sententia communissima, et vera affirmat, eamque tenet *D. Thomas Opusc. 12. qu. 6. ubi docet non licere revelare in Confessione personam complicitis nisi saluato ordine correctionis fraternæ.* Ergo ex licentia pœnitentis potest Confessarius complicem corrigere. Item *S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 29. §. 11. Suar. d. 34. sect. 4. n. 4. Lugo d. 23. n. 138. Pal. p. 19. §. 3. n. 16. Ronc. p. 100. q. 4. R. 2. Diana l. c. et Croix ib. cum Adr. Gers. Nav. Henr. Dic. Aversa, et Illsung.* Ratio, quia complex ex Confessione

alterius complicitis nullum jus acquirat ad sigillum sacramentale : hoc enim sigillum institutum est tantum in favorem pœnitentium, unde sequitur naturam aliorum Sacramentorum, in quibus jus secreti acquiritur ei soli qui illud committit. Et ideo, sicut solus pœnitens sigillum ponere potest, ita ipse solus potest auferre, et sic respondetur primæ rationi. Nec obstat dicere, quod Confessio sic redderetur aliis odiosa : nam revera id tantum reddit odiosam Confessionem, quod pœnitentes à Confessione retrahit, et hoc quidem odium est omnino vitandum ex hujus Sacramenti institutione, non autem quodcumque odium, quod alii irrationabiliter sumerent ex Confessione pœnitentium.

Dubit. hîc 2. Quomodo cadat sub sigillo objectum peccati? Respondeo, quod cadat nimirum, si v. g. filius confiteatur se odisse matrem ob illius adulterium, vel non corripuisse fratrem de furto; adulterium enim illud, et furtum cadunt sub sigillo tanquam objecta peccati; ita *Viva q. 10. art. 2. n. 3. Renz. p. 318. q. 2. Fill. c. 11. n. 321. Sporer n. 835. Tamb. de Sigill. c. 3. n. 6.* Probabiliter verò dicunt *Tamb. n. 14. et Sporer l. c.* quod si pœnitens confiteatur se gravisum de homicidio in publica platea commisso: non teneretur Confessarius ad sigillum, quia cum homicidium sit publicè notum, et per accidens lateat Confessarium, non censetur illud velle sigillo subicere. Cæterum, ubi nullum adest periculum revelationis, vel gravaminis pœnitentis juxta dicenda (*n. 656 in fin.*) minime cadit sub sigillo objectum peccati.

« III. Pœnitentia imposita, si gravis sit, hoc est, quæ consuevit
 » injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait *Dian. p. 5. t. 11.*
 » *R. 31. Corona B. V. non verò Miserere*) *Avers. qu. 18 sess. 6.*
 » IV. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest,
 » etsi dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines
 » suscepit, si nobilitatem jactaverit, etc. Bona verò pœnitentis
 » et cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec
 » odium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis, vel
 » matrimonii, sæpe quidem, (si nimirum pœnitens ea tecta velit)
 » sub obligationem secreti naturalis, non tamen sacramentalis,
 » cadunt. Excipiunt *Tan. et Con.* nisi pœnitens talia dixerit in
 » ordine ad explicanda peccata : tunc enim sigillo sacramentali
 » claudi tenent cum *Diana part. 5. t. 11. R. 5.* Idem de virtutibus
 » et vitiis affirmant *Gran. contra Regin. et Mald. apud Dian.*
 » *l. c. R. 30. ** (*Loquendo de virtutibus, et revelationibus, Sa, v.*
 » *Confessio n. 32. Bonac. p. 2. n. 11. et N. Henr. ap. Lugo*
 » *d. 23. n. 58. negant omnino eas cadere sub sigillo, cum non sint*
 » *materia Confessionis. Sed melius Lugo l. c. Ronc. p. 104. q. 5.*
 » *Mazzotta p. 581. Croix n. 1947, cum Stoz et Viva, q. 10. ar.*
 » *2. n. 2.* cum *Diana* distinguunt, et rectè negant si virtutes,
 » aut revelationes manifestantur in Confessione, ut status animæ
 » Confessario innotescat; secus verò si dicantur ad explicandum
 » aliquem defectum, vel propriam ingratitude erga Deum.)
 » Idem dicunt de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum

» esse) et de vitiis occultis corporis *Con. Hurt. et Killison.* contra
 » *Gran. Mald. etc.* quia ea sub sigillum cadere absolutè aiunt
 » apud *Diana l. c. R. 29.* Item de iis, quæ alios concernunt et
 » tamen peccata non sunt. *Mald. et Dian. l. c. R. 38.* Denique
 » de scrupulis (contra *Conc. et Gran.* qui eos sigillo claudi abso-
 » lutè affirmant, et contra *March.* qui absolutè negat) idem tenet
 » *C. de Lugo*, nimirum si pœnitens scrupulositatem confiteatur,
 » aut ad declaranda peccata vel conscientiam afferat, ait cadere
 » sub sigillum, quia est in obliquo saltem materia confessionis.
 » Secus, si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur
 » et percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis de-
 » fectibus naturalibus, v. g. quòd sit blæsus, rudis, hebetis in-
 » genii, etc. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit
 » quòd impertinentiis, et nœniis caput sibi frangat. Vide *d. 23.*
 » *sect. 3. n. 60. Gran.* tamen id improbat, et *Coninch.* apud *Dian.*
 » *p. 5. t. 11. R. 50.* ait esse periculosum, et posse facile frangi
 » sigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c. 3,* doctrinæ isti ne
 » quidem ut probabili acquiescit, atque eam à *Dian. l. c.* imme-
 » ritò vocari communem, cùm *Gran. Hurt. Palaus, Banny, etc.*
 » refragentur; aliterque limitans ipse ait: Si isti defectus, v. g.
 » esse blæsum, rudem, scrupulosum, etc. sint passim noti, non
 » cadere sub sigillum, secus si sint ignoti, quia confessio immunis
 » esse debet ab omni odio. »

642. — Melius mox prædicta discutienda sunt. Quæritur, an frangat sigillum Confessarius qui propalat defectus naturales sui pœnitentis, nempe quòd sit ignobilis, pauper, aut ignarus, surdus, et similia? Respondetur: si Confessarius tales defectus noverit, quatenus à pœnitente fuerint manifestati ad explicanda peccata, tunc certè cadunt sub sigillo, ut communiter cum *Busemb. docent Suar. d. 33. sect. 2. n. 5. Pal. p. 5. §. 2. n. 6. Lugo d. 23. n. 59. Bon. q. 6. p. 2. n. 10. Conc. p. 739. num. 10. Anacl. p. 627. num. 25. Sporer. n. 841. Croix n. 1947. Mazzott. p. 580. Ronc. p. 103. qu. 4. Salm. c. 14. n. 23. cum Dicast. Conc. et aliis passim, contra Vasq.* Et hoc etiamsi manifestatio dictorum defectuum nihil conferret ad explicationem peccati, sed pœnitens jam illos exponeret ad plenius suam conscientiam manifestandam, ut bene advertit *Croix l. c. cum Lugo, et Stoz.* Secus verò, si Confessarius noverit defectus illos, quatenus pœnitens incidenter, sive impertinenter ad Confessionem eos detexerit, ut etiam communiter dicunt *Fill. tr. 7. c. 11. n. 321. et Suar. Pal. Ronc. ll. cc. Salm. d. n. 23. cum Dic. et Gabr. ac Bon. l. c. cum Conc. Reg. Zerola, et aliis.* Et hoc est valde probabile (quidquid exponat *Renzi pag. 318. quæst. 3. cum Soto, Valet Diana,* quos citat). Ratio, quia, cùm pœnitens tales defectus ultro detegat, sine ullo ordine ad explicanda peccata, eos minimè censetur subicere (nec subicere posset) clavibus sigilli, cùm ad Confessionem nihil pertineant.

643. — Idem dicunt *Lugo d. 23. n. 60. Navar. c. 8. n. 12. et Mazz. ll. cc. Diana p. 5. tr. 11. R. 50.* (qui vocat communem)

ac *Ronc. l. c. cum Aversa, Fag. et si defectus illi innotescant* Confessario ex actionibus ipsius pœnitentis, sive ex modo confitendi, nempe quòd sit blæsus, surdus, rudis, hebetis ingenii, etc. Ratio, ut aiunt, quia huiusmodi defectus tunc non sunt materia, neque pertinent ad materiam Confessionis, cùm Sacerdos eos non percipit ex relatione pœnitentis, sed ipsemet videt et apprehendit; unde isti, sicut non dicuntur secretò, ita nec cadunt sub sigillo. Et sic pariter dicit *Lugo l. c. quòd si pœnitens ostendit se naturæ molestæ, irresolutæ, durioris ad credendum, omnes* hi defectus, quia non sunt materia Confessionis, cùm non audiantur, sed in Confessione fiant, neque cadunt sub sigillo. Sed huic sententiæ meritò contradicunt *Pal. p. 19. §. 3. n. 9. Antoins p. 5. 546. Conc. p. 739. num. 10. Sporer n. 844. Renzi p. 318. q. 3. et Tamb. Meth. Conf. c. 3. n. 18. cum Conc. Gran. Hurt. etc.* Ratio, quia cùm defectus illi sint odiosi, et Confessarius eos noverit occasione Confessionis dum pœnitens sua peccata explicabat, eorum manifestatio semper redderet aliquo modo Confessionem odiosam, et ab ea retardaret. Tantummodo prima sententia locum habere posset, quando omnino constaret Confessario, pœnitentem ex illius defectûs manifestatione minimè gravari.

Nec acquiesco opinioni *Lugonis*, qui *l. c.* subdit non cadere sub sigillo peccata, quæ commiserit pœnitens in ipsa Confessione, putà impatientiæ, contumeliæ in Confessarium, vel in alios, quia culpas illas pœnitens non confitetur, sed committit vidente Confessario. Neque (dixi) huic acquiesco, quia talia peccata, licèt non sint materia sigilli, tamen periculum revelationis involvunt; probabile enim indicium præbent, quòd Confessarius, vel noluerit absolvere, vel acriter reprehenderit propter aliquam culpam graviolem.

Præterea dicunt *Tamb. d. c. 3. n. 13. Viva qu. 10. ar. 2. n. 5. Spor. num. 842. et consentiunt Wig. tr. 13. n. 128. & Conc. p. 739. n. 10.* quòd si defectus naturales paupertatis, ignobilitatis, et similium, ita referantur à pœnitente, ut ex adjunctis colligatur eos esse communiter notos, tunc non cadunt sub sigillo, quia tunc non præsumitur pœnitens narrare ipsos nisi ut cognitos, nec velle subijcere clavibus, quando expressè aliter non declarat. Sed huic opinioni etiam meritò non consentit *Holz. pag. 187. n. 706. v. 4.* ob eandem rationem ut supra, quia, cùm defectus illi ex peccatorum Confessione cogniti sint à Confessario, manifestatio eorum retardaret pœnitentes à Confessione.

644. — Quod autem dicunt Auctores supra citati de aliis defectibus naturalibus, dicunt etiam de defectu scrupulositatis, nempe posse Confessarium dicere pœnitentem suum esse scrupulosum, si id noverit vel ex modo confitendi, vel si illius scrupulositas sit publicè nota. Sed pariter huic nec acquiescimus cum *Spor. n. 844. et Tamb. n. 18*, qui citat *Con. Gran. Hurt. Pal. etc.* quia eadem ratio currit, cùm non pauci ægrè ferant scrupulosos appellari. Tantùm id admitti posset, si minimè redundaret in gravamen pœnitentis, prout facilè accidere potest, loquendo de se-

cularibus, qui potius laudantur, cum dicitur de eis, quod sint scrupulosi; hoc enim pro iis qui in seculo versantur indicium est bonæ et timoratae conscientiae. Secus si dicatur de Prælato, Confessario, et similibus, quibus scrupulositas est signum mentis confusæ, et irresolutæ.

Dicitur autem à *Ronc. p. 202. cap. 2. Reg. 1. in praxi* « quod si aliquis pœnitens communiter dignoscatur esse valde prolixus, inquietus, etc. in aliquo exponendo, tunc quia clare appareret Confessarium fugere, ne ab ipsius naturali prolixitate, inquietudine, etc. tædio afficiatur, in talibus circumstantiis fugere non esset fractio sigilli. » Hoc probabiliter admitti potest, si communiter pateat alius pœnitentem illum esse timoratae conscientiae, ita ut moraliter certò reputent immunem esse à gravioribus culpis.

Petes hæc, quid agere deberet Confessarius, si quis se confitendo de aliqua materia gravi non satis distinctè, Confessarius ideo eum interrogans de circumstantiis, de consuetudine, vel simili, noverit pœnitentem esse surdum, cum minimè adæquatè interrogationibus ille respondet, et contra Confessarius altiùs vocem extollere nequit, ne alii circumstantes audiant? Respondeo: Si circa initium Confessionis advertat pœnitentis surditatem, imponat ei, ut redeat alio tempore, et loco opportuno, ubi loqui liberè possit Confessarius, ne alii audiant. Et interim patefacere potest alii surditatem pœnitentis, quando talis defectus communiter sit patens. Si verò advertat hoc in progressu Confessionis, et pœnitens post plures debitas interrogationes rectè non respondeat, tunc non licet Confessario alta voce imponere pœnitenti, ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant, quia magna daretur eis suspicio, quod materiam gravem ille sit confessus. Ideoque in tali casu consilium esse puto, quod Confessarius intelligendo peccata meliori modo quo possit, absolvat; absolutè quidem, si pœnitens probabiliter censeatur dispositus; sub conditione verò si de dispositione dubitetur. Casum istum apud DD. non inveni, sed obvius est.

645. — « Resp. 2. Ad sigillum tenentur omnes ad quos quomodoque notitia sacramentalis confessionis pervenit: qualis est I. Confessarius qui, si de auditis in confessione rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum juramento, subintelligendo, quod possit dicere, vel potius (ut dicit *Card. de Lugo d. 23.*) quod sciat scientia utili ad respondendum interroganti extra confessionem. Excipit *Henriq. et Granad. cum Dian. p. 5. t. 11. R. 43.* nisi ex illa negatione sequeretur confessionem non fuisse integram, v. g. si de publica meretrice rogaretur, an non esset confessa fornicationem; tunc enim, declinando directam responsionem, dicendum esset, illam confessam esse peccata sua, et se functum officio suo. Imò, si peccatum suum salvo sigillo non possit confiteri, debet omittere; quia sigillum strictiùs obligat, quàm integritas Confessionis. »

646. — Quæritur, an Confessarius interrogatus de peccato pœ-

nitentis possit dicere illud nescire etiam cum juramento? Affirmandum cum communi, quam tenent *D. Thom. in 4. d. 21. qu. 3. ar. 1. ad 3. S. Antonin. 3. p. tit. 17. c. 22. Suar. d. 33. sect. 6. n. 7. Laym. c. 14. n. 12. Antoine p. 449. qu. 6. Wig. tr. 13. n. 111. Holzm. n. 722. Pal. p. 5. §. 3. n. 13. cum Nao. Bonac. Val. et Henr. ac Lugo d. 23. n. 73. cum Vasq.* (qui opinionem oppositam *Gabrielis* vocat erroneam) et aliis communiter. Ratio assertur à *D. Thom. l. c.* qui dicit: « Homo non adducitur in testimonium » nisi ut homo, ideo ... potest jurare se nescire, quod scit tantum » ut Deus. » (Et hoc, etiamsi Confessarius rogatus fuerit ad respondendum non ut homo, sed præcipuè ut Minister Dei, prout rectè aiunt *Suar. l. c. Sporer n. 817. Lugo n. 74. cum Vasq. et communi*, item *Croix n. 1985. cum Laym. Tanner. Stoz, etc.* contra *Palud. Soto, et Conc. p. 745. n. 25.*) Quia Confessarius nullo modo scit peccatum scientia qua possit uti ad respondendum, unde justè asserit se nescire id quod sine injustitia nequit manifestare. Vide dicta *Tom. 2. lib. 3. n. 153. v. Hinc.* Quid si insuper rogetur ad respondendum sine æquivocatione? Adhuc potest respondere cum juramento se nescire, ut probabilius dicunt *Lugo n. 79. Croix l. c. cum Stoz, et Holz. n. 722. cum Michel*, contra alios. Ratio, quia tunc Confessarius revera respondet secundum juramentum factum, quod semper factum intelligitur modo quo fieri poterat, nempe manifestandi veritatem sine æquivocatione, sed sine æquivocatione illa, quæ licitè omitti poterat: quoad æquivocationem verò necessariam, quæ non poterat omitti absque peccato, nec alter habet jus, ut sine æquivocatione ei respondeatur, nec ideo tenetur Confessarius, sine æquivocatione respondere. Cæterum, ad hujusmodi interrogationes Confessarius debet ab initio respondere: « Has interrogationes non esse faciendas. » Item, si interrogetur an absolverit aliquem? Respondeat *Functus sum officio meo*, ut dicunt *Conc. p. 739. n. 111. Antoine p. 549. Lugo n. 85. et Salm. c. 14. n. 28. cum Reg. et Gran.* Sed aliquando talis responsio adhuc posset non esse satis tuta, unde semper melius est respondere objurgando interrogantem: « Quænam interrogatio est ista, » quam facis? » Si autem Confessarius aliquem non absolverit, et dum Missam celebrat, interroget eum minister, an ponat formulam pro Communionem illius pœnitentis? Respondeat Confessarius: « Interroga ipsum, an velit communicare: » ita rectè *Salmant. cap. 14. num. 29. cum Henriq. et Gran.*

647. — « II. Superior cui se sistit absolutus à reservato, vel » à quo petitur licentia absolvendi à reservato. *Suar. Card. de Lugo n. 34. etc.* * (Item *Concina pag. 747. n. 30. Antoine p. 550. Holzm. n. 713. Elbel n. 512. Spor. num. 853. Suar. d. 33. sect. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 66. cum Gran. et aliis.* » Ratio, tum quia petitio illa est quædam inchoata Confessio » quatenus ordinatur ad absolutionem obtinendam; tum quia » alioquin Confessio redderetur odiosa. *Ita veriùs AA. cit. contra Palaum p. 19. §. 4. num. 10. cum Vasq. et Henr.*) * qui secreto » tantum naturali teneri volunt. III. Interpres. * (*Ita probabi-*

• lius *Pal.* 19. §. 4. n. 3. *Lugo d.* 23. n. 21. et *Salm. c.* 14. n. 59.
 • cum *Suar. Conc. Laym. Bonac. Dic. etc. contra Sotum, et Ca-*
 • *jet . ap. Lugo n.* 20. qui dicunt Interpretem teneri quidem ad
 • servandum secretum arctissimum, sed non sacramentale.) *
 • IV. Qui furtivè, vel casu aliquid audit, licèt inculpatè. * (*Ita*
 • *etiam comm. Pal. loc. cit. n.* 5. cum *Adriano, Laym. Bonac.*
 • *Con. Salm. n.* 61. cum *Dic. Diana, etc. d.* 21. nu. 39. cum
 • *Suar. et Vasq. contra Sotum.* Et sic pariter tenentur ad sigillum
 • adstantes, in quorum præsentia Confessio fit ex necessitate, putà
 • in naufragio, conflictu, etc. *Salm. num.* 60. cum *Suar. et Bon.*
 • *ac Pal. n.* 4. cum. *Adr. Vasquez, Con. et Laym.* Secus verò,
 • si pœnitens tantum ad suam confusionem velit publicè confiteri.
 • *Pal. loc. cit. et Salm. cum Con. Dic. etc.*) * V. Omnes quibus
 • aliquid sacrilegè revelatum est, unde de hoc nec inter se collo-
 • qui possunt. * (*Ita communiter Holzm. n.* 713. *Spor. n.* 851.
 • *Conc. n.* 30. *Salm. n.* 64. *Laym. n.* 18. cum *Gabr. et aliis, con-*
 • *tra Med.*) * VI. Laicus, qui pro Sacerdote est habitus * (*Ita*
 • *etiam Suar. d.* 33. s. 3. n. 3. *Ronc. p.* 99. q. 2. *Conc. p.* 737.
 • *n.* 4. et *Lug. d.* 23. n. 4. cum aliis communiter, contra *Sotum,*
 • *et Vasq. qui improbabiler id negant.*) * VII. Doctor vel alius,
 • qui cum venia pœnitentis consulitur, ut habet communior sen-
 • tentia. * (*Et probabilior, prout nos dicemus n. seq. 648.*) *
 • contra *Vasq. Vide Dian. p.* 2. tract. 15. R. 15. VIII. Qui ali-
 • cujus rudis confessionem scripsit. IX. Qui scriptam invenit,
 • ac legit, ut docet *Rodr. Fag. Mald. etc. apud Diana part.* 3.
 • *t.* 4. R. 112. et *p.* 5. t. 11. R. 27. contra *Suar. Bonac. et Laym.*
 • quorum sententia probabilis est. Juxta quam, etsi talis teneatur
 • secreto naturali, peccetque mortaliter, si gravia, ac diffamantia
 • vulget : secus tamen, si sciens levia tantum esse, ea legat ex
 • curiositate. Unde consequenter in casu gravissimæ necessitatis,
 • talem confessionem scriptam liceret revelare (excipit *Lugo,*
 • nisi tamen per scripturam voluerit confiteri, ut mutus, vel pe-
 • tere facultatem absolvendi à casu reservato. *Vid. d.* 23. n. 48.)
 • X. Etiam secundum aliquos, ipse pœnitens; verum probabi-
 • lius est, cum tantum teneri secreto naturali, ratione materiæ,
 • si id ea requirat, tacere audita à Confessario. *Vid. Laym.*
 • *Dian. p.* 5. t. 11. R. 8. * (*Ita communiter et verius Layman*
 • *c.* 14. num. 20. *Pal. §.* 4. num. 13. *Suarez D.* 33. sect. 4. num. 2.
 • *qui id asserit ut certum, Bonac. par.* 3. in princ. *Salmant. n.* 69
 • *Wigandt n.* 119. *Holm. n.* 715. et alii passim; quia sigillum
 • institutum est tantum in favorem pœnitentium, non Confessa-
 • riorum; quapropter jus sigilli, non Confessariis, sed tantum
 • pœnitentibus confertur. Verumtamen omnes cum *Holzm. di-*
 • cunt teneri pœnitentem vinculo secreti naturalis de dictis à
 • Confessario, quorum propalatio ei damnum posset afferre. Mi-
 • hique videtur teneri pœnitentes huic secreto (quamvis natu-
 • rali) strictius quam alii; alii enim voluntariè consilia præbent,
 • sed Confessarius tenetur præbere ex officio. Unde cum Con-
 • fessarius obligatur necessario ad dandum consilium pœnitenti,

» ut ille sibi caveat à damnis spiritualibus, ideo pœnitens rigori-
 » rosiùs tenetur cavere, ne Confessario damnum obveniat ob
 » consilium sibi præstitum.) • »

648. — Sed quæritur hîc I. An Doctor consultus à Confessario ex licentia pœnitentis, teneatur ad sigillum sacramentale? Adest triplex sententia. *Prima* cum *Joan. Medina Cod. de his qui Conf. cel. ten. Palaus de Pœn. par. 19. §. 4. nu. 8. cum Covarr. Pesant. Onuphr. et aliis, Vasq. q. 93. art. 4. d. 2. n. 10. Tamb. Meth. exc. Conf. c. 4. §. 3. n. 4. Diana t. 1. tract. 1. Misc. R. 14. cum Megala, ac Nunno*, negat teneri ad sigillum sacramentale, sed tantùm ad naturale. Ratio, tum quia (ut loquitur *Palaus*) Consiliarius notitiam illam non habet ex Confessione, sed ex licentia data, vel ex manifestatione Confessarii nomine pœnitentis. Sicut enim (ait) non tenetur ad sigillum Doctor consultus à pœnitente, quia talis manifestatio non dirigitur ad petendam absolutionem à consultore : ita etiam neque tenetur consultus à Confessario, per cujus medium pœnitens ei se manifestavit. Tum, quia (ut ait *Tamb.*) pœnitens, concedendo veniam Confessario loquendi cum alio de suo peccato, censetur illud extrahere à finibus sigilli.

Secunda sententia cum *Coninck Disp. 9. a. nu. 40. Henr. c. 6. n. 20.* cui adhærent *Sotus, ac Caj. ap. Lugo de pœnit. d. 23. n. 20*, censet consiliarium non teneri ad sigillum, quia notitia peccati non manifestatur ipsi ad obtinendam absolutionem, sed ad instructionem Confessarii (et hîc notandum, quòd *Lugo n. 26*, licèt ipse sit pro sententia opposita, attamen huic rationi consentit); sed bene teneri ad servandum secretum arctissimum, ita ut nullo casu possit illud revelare. Ratio hujus valde urgens est, quia cùm sæpe hoc accadat, quòd Confessarii alios consulant ex licentia pœnitentium, redderetur utique odiosa Confessio, si aliquo casu notitia Confessionis posset manifestari.

Tertia sententia probabilior, quam idem *Coninck* fatetur communem ferè omnium, docet teneri consiliarium æquè ac Confessarium ad sigillum, semper ac notitia peccati manifestatur ei, ut Confessarius bene se gerat circa munus suum. Ita *Laym. de Pœn. c. 14. nu. 18. Suar. d. 33. sect. 4. n. 6*, qui eam tenet ut certam, *Lugo dict. Disp. 23. n. 25*, qui dicit omnino amplectendam cum *Nao. Palud. Petr. de Sot. Viguer. item Sylvius, Bon. Fill. etc. ap. Dian. loc. cit. Sporer c. 7. n. 854.* Idem tenent *Croix, Mazzot. Viva, Roncagl. Juen. c. 3. §. 5. Petroc. de Pœn. c. 4. q. 6. in fin. cum S. Anton.* Et idem expressè docet *S. Thom. in 4. d. 21. qu. 3. art. 1. qu. 3. et art. 2 ad 4.* Ratio habetur ex ipsa institutione Sacramenti, ob quam creditur Christus Dominus imposuisse hanc obligationem sigilli non solùm Confessariis, sed omnibus aliis, quibus immediatè vel mediatè pervenerit notitia peccatorum, occasione sive in ordine ad Confessionem; alioquin non satis provisum esset reverentiæ hujus Sacramenti, nec satis odium Confessionis amotum fuisset. Ex hoc autem principio communiter accepto, tenetur quidem ad sigillum Doctor con-

sultus ex licentia pœnitentis; licet enim directè manifestetur ei notitia Confessionis ad instructionem Confessarii, indirectè tamen manifestatur etiam in ordine ad absolutionem impertiendam, et ad Sacramentum perficiendum. Nec valet dicere cum *Tamb. et Roncaglia* (qui in hoc non bene sibi convenit), quòd pœnitens, concedendo veniam Confessario loquendi cum alio de suo peccato, censetur illud extrahere à finibus sigilli; nam respondeo cum *Spor. et Croix*, quòd hæc præsumptio est valde incerta, imò, ut addunt *Sporer et Lugo*, potiùs oppositum est firmè præsumendum, nempe quòd pœnitens det licentiam cum omni limitatione qua potest.

Notandum hîc verò I. quòd eo casu, non obstante sigillo, is Doctor bene poterit pluries loqui cum Confessario, et etiam cum aliis ad consilium ex eadem licentia convocatis de casu disceptato, si iudicium à Confessario nondum sit completum. Ratio, quia moraliter censetur licentia data esse à pœnitente usquedum Sacramentum perficiatur. Notandum II. Quòd, licet dicat *Lugo n. 30*, quòd si Doctor consulitur circa idem à duobus Confessariis, quibus pœnitens seorsim confessus est, ipse loqui non poterit cum uno de auditis ab alio; oppositum tamen puto verum, quia cùm pœnitens licentiam præbet secundo Confessario, ut de suo peccato loquatur cum eodem Consiliario, sicut certò creditur pœnitens nolle ipse aliud consilium nisi rectum, ita certò præsumitur velle, quòd ipse Doctor liberè loquatur de omnibus, quæ scit à primo Confessario, et quæ pertinent ad rectum consilium præstandum.

649. — Quæritur II. An is à quo petit consilium pœnitens in ordine ad suam Confessionem faciendam, teneatur ad sigillum sacramentale? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Tamb. Meth. Conf. de Sig. cap. 4. n. 1. Sporer n. 836. Antoine pag. 505. v. Hinc, Conc. p. 747. n. 30. et Croix nu. 1952. cum Fag. Diana, Stoz, et Gormaz*. Ratio, quia cùm sæpe opus sit pœnitentibus ante Confessionem consilium ab aliquo accipere, ut rectè confiteantur, nisi alter obligaretur ad sigillum, Confessio redderetur odiosa. *Secunda* verò sententia probabilior negat, eamque tenent *Suar. d. 33. sect. 4. n. 6. Pal. p. 19. §. 4. nu. 8. Henr. l. 6. c. 21. num. 4. item Aversa, et Illsung. apud Croix l. c.* Ratio, quia (ut communiter docent DD.) obligatio sigilli oritur ex sola Confessione sacramentali, in qua pœnitens actu manifestat peccata ad absolutionem obtinendam; ita ipse *P. Conc. pag. 737. n. 3. et Suar. Con. Vasq. Gabr. Pal. Henr. et alii passim cum Salm. cap. 14. nu. 11. cum D. Thoma in 4. d. 21. q. 3. art. 1. q. 2. Sed contra*: ubi expressè id tradit dicens: « Sigillum » Confessionis non se extendit, nisi ad ea, de quibus est sacramentalis Confessio. » Quapropter ob manifestationem peccati, quæ fit à pœnitente apud consiliarium, cùm ipsa non fiat in actu Confessionis, neque ad obtinendam ab ipso absolutionem, tenebitur quidem consiliarius ad secretum naturale, non verò ad sigillum sacramentale, ad quod probabilius est pœnitentem nullum jus

acquirere, nisi in actuali Confessione apud eum à quo absolutionem expectat. Respondetur autem ad rationem oppositam, quòd revelatio consilarii retraheret pœnitentem ab accipiendo consilio, non verò à Confessione faciendâ; unde ex manifestatione illa redderetur odiosa non jam Confessio, sed consultatio ad Confessionem. At nemo tenetur ullo casu alteri quàm Confessario detegere peccata sua, ut integrè confiteatur, et ideo qui ultro vult peccatum aliquod consilario patefacere, nequit ipsum obstringere ad sigillum sacramentale.

Sic pariter dicit *Henriquez ap. Tamb. l. cit.* (qui probabile putat *cum Suarez* quem citat, sed non bene ut mox dicemus) quòd si pœnitens, antequam confiteatur, suas culpas committit Sacerdoti propter Confessionem in posterum ei faciendam, neque tenebitur Confessarius ad sigillum. Sed huic non acquiesco, quia talis manifestatio est quædam inchoata Confessio, dum pœnitens tunc præmittit manifestationem sui peccati, ut citius postea Confessionem expediat; nec aliter videtur sentire *P. Suarez*, cum ibi non loquatur de manifestatione apud eundem Confessarium, sed tantum apud alterum facta.

680. Quæritur III. An teneatur ad sigillum, qui legit chartam, in qua pœnitens scripsit Confessionem? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Antoine pag. 550. v. Hinc, Sporer n. 857. Ronc. pag. 99. q. 3. cum Bass. et Ant. à Sp. S. item Mald. Fag. Rodr. et alii apud Dian. p. 1. tr. 4. R. 112.* Ratio, tum quia scriptura illa proximè fuit ordinata ad Confessionem, et ideo habetur tanquam inchoata Confessio, vel tanquam gerens vicem Confessionis peractæ; tum quia manifestatio talis scripturæ, quæ sæpius fieri solet, maximè in Confessionibus generatibus, aut prolixis, odiosam Confessionem redderet. *Secunda* tamen sententia communissima, et probabilior negat, et hanc tenent *Suar. d. 33. sect. 4. n. 5. Laym. cap. 14. n. 9. Wigandt tr. 13. n. 119. Pal. p. 19. §. 4. n. 11. Elbel n. 503.* (qui vocat probabilissimam) *Viva q. 10. art. 3. n. 3. Holzm. n. 714. Lugo d. 23. n. 47. cum Henr. et Megala, Salm. cap. 14. n. 63. cum Gran. et Con. ac Bonac. q. 6. sect. 5. p. 3. n. 7. cum Nav. Soto, Sayr. Nunno, etc.* Ratio, quia (ut mox supra diximus) obligatio sigilli sacramentalis non provenit nisi ex actuali Confessione; at scriptura illa non est Confessio, sed tantum præparatio ad Confessionem; unde pœnitens acquirit jus sigilli tantum apud Confessarium, cui chartam præbet ad absolutionem obtinendam, non verò apud alios qui illam extra actum Confessionis legere queunt. Nec obstat dicere, quòd aliquibus posset alioquin reddi odiosa Confessio, cum plures soleant scribere Confessionem, ut exactius confiteantur. Nam respondetur eodem modo quo supra in quæstione præcedenti, nempe quòd scriptura minimè requiratur ad Confessionem, sed tantum ad juvandam memoriam; unde manifestatio legentis non redderet quidem odiosam Confessionem, sed tantum scriptionem peccatorum, ad quam nullus obligatur.

Excipiunt tamen *Lugo, Viva, Spor. Holzm. et Elb. 1. Si*

locutus confiteatur per scripturam Confessario præsenti, et casualiter alius eam legat; quia tunc legens revera haurit notitiam peccatorum ex actuali illius Confessione. 2. Si quis per epistolam peteret à superiore licentiam pro casu reservato, juxta dicta n. 646. Præterea, excipiunt etiam rectè *Wig. Viva ll. cc. et Lug.* si legeris chartam relictam in confessionali post Confessionem peractam, vel porrectam Sacerdoti pro Confessione faciendâ, quia porrectio illa est quædam inchoata Confessio. Cæterum, præcisis his casibus, dicunt *Laym. Pal. et Sporer*, quòd legentes (tantò magis revelantes) hujusmodi scripturam graviter peccarent, nisi certò scirent ibi minimas culpas et quotidianas contineri (vide dicta *supra l. 5. n. 70.*) Addunt verò *Laym. et Sporer*, quòd eo casu (quem dicunt vix accidere posse) aliquando in magna necessitate, putà ad salvandam Rempublicam aut vitam innocentis, posse licitè secretum revelari.

681. — « 1. Extra confessionem, cum licentia pœnitentis, » potest agi de auditis in confessione sive cum ipsomet, sive cum » quocumque alio, etsi periculosum sit. *S. Thom. Suarez, Præpos. Tann. etc.* * (*Et ita verius tenendum (contra Scot. Durand. Major. Gabr. Ang. etc. apud Lugo n. 332.) cum D. Thom. in Sup. quæst. 11. art. 4. ubi ait : Potest... confitens facere, ut illud quod Sacerdos sciebat... ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dum licenciât eum ad dicendum; et ideo si dicat, non frangit sigillum. Et ita etiam Laym. cap. 14. nu. 14. Navarr. cap. 8. n. 15. Ronc. p. 100. qu. 5. Lugo d. 23. n. 133. Concina pag. 140. n. 14. Wigandt tract. 13. n. 115. et alii communiter.* » Ratio, quia sigillum Confessionis est institutum tantum in » favorem pœnitentium.) * Circa quam licentiam requiritur » I. ut sit formalis et expressa; nam præsumptâ, tacita, interpre- » tativa, virtualis (etiam in bonum ipsiusmet pœnitentis) non » sufficit. *Fagund. p. 2. l. 6. Tann. Mald. et cæteri Doct. com- munit.* II. Ut sit libera, ac spontanea, non vi, injuria, dolo, » vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reve- » rentialem ipsius Confessarii obtenta. *Henr. Fagund. l. c. Dian. pag. 5. t. 11. R. 10 et 24.* * (*Dicit Croix l. 6. p. 2. n. 1958. quòd si pœnitens non ultro, sed tantum ad petitionem Confessarii det licentiam loquendi, communiter licentia censenda sit data ex metu reverentiali. Hoc tamen intelligendum esse, quando licentia non est spontanea, sed replicatis petitionibus extorta, seu ex solo metu reverentiali concessa. Cæterum, hujusmodi licentiæ peti non debent nisi ex rationabili causa, ut bene ait Elbel nu. 482. qui etiam rectè addit, quòd melius est inducere pœnitentem, ut det licentiam extra Confessionem.*) * » III. Non revocata; nam pœnitentem pro libitu, etiam sine » causa, eam revocare semper posse, docent *Fagund. et Diana ll. cc.* * (*Ita etiam Sporer n. 821. et Ronc. p. 100. q. 5.*) * » IV. Non opus esse, ut habeatur in scripto, *Suar. Fag. ll. cc.* » Imò, si dubium sit, an Confessor cum licentia locutus fuerit, » Sacerdoti potius, quàm pœnitenti credendum, ex *Graff. et*

» *Henriq.* affirmat *Dian. loc. cit. R. 4*, vel etiam quàm hære-
 » dibus; v. g. si ex licentia defuncti revelet restitutionem ab iis
 » faciendam. *Tan. et Mald.* qui tamen monet, eo casu non esse
 » dicendum, eam deberi ex delicto, sed solùm quòd talibus tantùm
 » dari voluerit, satiusque suaderi moribundo, ut talia secreto
 » codicillo hæredibus injungat. Vide *Dian l. c. R. 32. V. Pe-*
 » rinde esse, sive ea licentia detur verbo, sive facto, quòd qui-
 » dem æquivalet expressæ concessioni; v. g. si pœnitens extra
 » confessionem incipiat loqui cum Confessario de dictis in Con-
 » fessione, tunc enim posse hunc prosequi, docent *Aversa qu. 18.*
 » *s. 7. Tann. in append. c. 2. ex Bonac. ** (*Ita communiter Lugo*
 » *d. 23. n. 131. Pal. §. 3. n. 14. Concina p. 740. nu. 14. Holzm.*
 » *nu. 720. Antoine p. 547. v. Hinc, Sporer n. 820. Salm. c. 14.*
 » *n. 41. cum Suar. Laym. et Bonac. et Ronc. p. 101. q. 3. R. 1.*
 » Bene tamen advertit *Lugo loc. cit.* quòd eo casu adhuc perse-
 » verat sigillum respectu ad alios; quia licèt pœnitens extra
 » Confessionem loquatur, censetur tamen non præbere Con-
 » fessario aliam licentiam quàm dependentem à Confessione
 » peracta.) *

682. — « 2. Frangitur sigillum, si cum pœnitente extra Con-
 » fessionem, sine ejus venia, agas de auditis in Confessione, aut
 » ea te scire ostendas. » (Communiter tamen dicunt DD. licitum
 » esse Confessario loqui de auditis in Confessione cum pœnitente
 » statim post absolutionem, antequam ille discedat; quia licèt
 » Sacramentum sit completum, tamen judicium adhuc moraliter
 » perseverat; ita contra *Dian. p. 5. tr. 11. R. 19. cum Fag.*
 » rectè tenent *Lugo d. 23. n. 129. Nao. c. 26. n. 14. Conc. p. 740.*
 » *n. 14. Fill. c. 11. n. 324. Ant. pag. 547. v. Hinc, Escob. n. 741.*
 » *Salm. c. 14. n. 43. cum Gran. et Aversa, Renzi p. 306. q. 4.*
 » *cum Pell. et Verric. ac Croix nu. 1980. cum Præp. Henr. Tamb.*
 » *Dic. et Stoz.)* * Quod verum putat *Sanch.* contra *Suar. et Laym.*
 » etiamsi cum eo tractare velles de essentiali errore in ea com-
 » misso, quem illi significare sine ejus venia non licere docent
 » *Regin. Fag. Bonac. et alii contra Filliuc. Turrian. etc.* apud
 » *Dian. p. 3. t. 4. R. 87. ** (*Vide dicta n. 622.)* * Dixi, *Extra*,
 » quia intra Confessionem potest fieri mentio præcedentium, ut
 » patet ex praxi Confessariorum, qui ob recidivam arguunt, et
 » absolutionem aliquando negant. Ita *Henriq. Præpos. Gran.*
 » *Mald. etc.* apud *Dian. p. 5. tract. 11. res. 20.* Ubi ipse cum
 » *Fagund.* negat id licere sine expressa licentia pœnitentis, nisi
 » de iis, quæ is iterum confitetur, vel saltem tangit. Vide. *Dian.*
 » *l. c. et p. 2. tr. 2. misc. Res. 12. et p. 9. tr. 11. res. 18. »*

683. — Quæritur igitur, an intra Confessionem possit Con-
 fessarius loqui cum pœnitente de culpis in alia Confessione au-
 ditis, sine ipsius licentia? Negat *Diana cum Fagund.* ut supra;
 sed affirmat sententia communissima et verior, quam tenent *Lugo*
d. 23. n. 127. Tamb. c. 5. n. 4. Wigandt tract. 13. n. 120. Con-
cina p. 740. n. 14. Ronc. p. 101. quæst. 3. R. 1. Antoine p. 550.
v. Hinc, Sporer n. 823. Renzi p. 307. q. 5. cum Aversa, Dic. et

Malder. eamque vocat certam *Illsung.* apud *Croix* n. 1981. Ratio quia sæpe pertinet ad munera Judicis et Medici, quæ habet Confessarius, recolere peccata prioris Confessionis, ad meliùs pœnitentem corripiendum, vel dirigendum; ideo improbable est quòd pœnitens habeat jus sigilli in actu Confessionis, cùm potius verum sit quòd Confessarius habeat jus exquirendi omnia, quorum notitia ad meliorem directionem coadjuvare valeat. Unde bene poterit Confessarius loqui cum pœnitente de omnibus peccatis in præterito ab eo confessis, semper ac putat hoc fore utile pœnitenti, qui censetur in Confessione dare ei licentiam, ut utatur quacumque notitia necessaria ad suam meliorem directionem.

684. — « 3. Frangit sigillum, qui dicit se in tali monasterio
 • audivisse grave peccatum, tametsi non nomet personam.
 • *Dian. p. 5. t. 11. res. 35. et alii. 3. cum Mald.* Additque gra-
 • viter peccare eum, qui dicit, in hoc vel isto Ordine Religioso
 • hoc, vel istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola Con-
 • fessione novit: imò nec de civitate, vel certo loco, quo quis
 • Confessiones audit, licere dicere, quòd gravia fiant, vel talia
 • et talia peccata committi soleant (nisi aliunde constet), docent
 • *Hurt. Kellison. et Mald.* apud *Dian. loc. cit. res. 35*, quia po-
 • test redundare in gravamen et infamiam ipsius Communitatis
 • et fortè etiam civium in particulari, quando civitas non est
 • ampla, et pœnitentes suspecti, atque adeo confessio fieri illis
 • odiosa. Vide *Dian. l. c. et res. 36.* ubi cum *Mald.* docet, Confes-
 • sarium, qui paucos habet pœnitentes subditos (v. g. Moniales
 • unius Monasterii) scandalum dare, si coram illis concionetur
 • de vitiis auditis in Confessione: quia confessæ facilè suffundun-
 • tur pudore. * (Hoc tamen intelligendum, si Confessarius lo-
 • quatur de aliqua culpa particulari cujusdam Monialis, vel illius
 • Monasterii; secus, si loquatur de defectibus qui communiter
 • in omnibus Monasteriis solent vel possunt perpetrari.) * »

Dubitatur hñc 1. An Confessarius violet sigillum, si asserit in aliquo loco gravia crimina perpetrari, quæ ipse audierit in confessione? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Navar. c. 8. n. 16. Renzi p. 322. quæst. 11. cum Fag. Vivald et Onuphr.* ita *Henriq. Gran. Lop. etc. ap. Escob. l. 16. n. 749.* qui consentit *n. 750.* si nullo modo in cognitionem personæ deveniri possit, quia aliàs (ut dicunt) ex tali revelatione nulla fit injuria pœnitenti. *Secunda* tamen sententia communissima et longè probabilior, quam tenent *Suar. d. 33. sect. 3. n. 8. Bon. qu. 6. sect. 5. part. 4. n. 3. Fill. c. 11. n. 322. Concina p. 740. n. 13. Vioa qu. 10. art. 2. n. 7. Tamb. l. 5. c. 3. §. 5. Holz. n. 711. cum Laym. et Pal. Sporer n. 827. cum Diana. et communi, ut asserit Lugo d. 23. n. 64. cum Vasq. Con. et Led. docet, quòd si Oppidum sit parvum (putà si non constet tribus millibus hominum circiter), tunc violatur sigillum. Ratio, quia, licèt tunc non reveletur persona, tamen, cùm revelatio emanet in infamiam totius communitatis redundat etiam in gravamen pœnitentis, qui illius communitatis est membrum, et ideo ex tali revelatione redderetur ei odiosa Confessio.*

Secus verò, si Oppidum sit amplum, et crimina sint publica, ut dicunt *Lugo, Conc. Spor. Viva, et Tamb. ll. cc. contra Vasq.* qui nimis rigide id reprobat. Hocque permittit *Petrocorens. t. 4. p. 90. q. 4.* etiam concionatoribus, modò non dicant se audisse in Confessionibus. Idem sentit *Habert tom. 6. p. 261. q. 14. R. 3.* dicens licitum esse Confessariis in concionibus generatim invehere in vitia quæ occultè grassantur. Idque expressè permittitur in *c. Si Sacerdos 2. de Offic. Jub. ord.* ubi dicitur: « Si Sacerdos » sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit... non debet eum arguere nominatim, sed indeterminate. » Id est in genere, ut explicat *Panormit. in dict. cap. 2.*

Dubitatur 2. An frangat sigillum Confessarius, qui dicit Religiosum ex tali Conventu sibi confessum esse grave peccatum? Negat *Escob. lib. 16. n. 713. cum Henr. Nunno, Fagn. et Candido*, modò non ingerat notitiam personæ particularis. Veris tamen affirmant *Busemb. et Suar. d. 33. sect. 3. Conc. p. 740. n. 8. Bon. p. 4. n. 3. Diana p. 5. tract. 11. R. 23. Pal. p. 5. §. 3. num. 11. cum Navar. Laym. et Henr.*; item *S. Anton. Villal. et Gran. ap. Escob. n. 751.* Ratio, quia tunc singuli illius conventus detrimentum patiuntur. Et sic pariter Confessarius violabit sigillum, si dicat in Conventu illo talia peccata committi. Non verò (ut rationabiliter ait *P. Conc. contra Dian. ap. Busemb. ut supra*), si tantùm diceret se audisse peccatum Religiosi cujusdam Ordinis: quia hæc neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen pœnitentis, cum in quolibet Ordine aliqui mali sint: unde neque oritur scandalum, neque infamatur Religio, nisi (rectè limitat) Religio illa esset arctioris observantiæ.

688. — « 4. Notitia in sola Confessione accepta nullo casu uti licet, si periculum sit revelationis, saltem indirectæ. Verùm, si nullum sit periculum ut vel pœnitens, vel usus scientiæ innocentescat, etsi probabile sit licere uti ad alterius gubernationem, v. g. negando suffragium ei, quem ex sola Confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum: item, cognita prodizione futura, monendo de diligenti custodia, impediendo clam Matrimonium, quando scitur impedimentum, ut docent *Vasq. Henr. Nav. etc. Contrarium tamen verius videtur, quod docent Fumus, Sanch. Conc. Layman. Dian. p. 3. tr. 4. R. 76. et p. 5. tr. 11. R. 3. et alii*; quia hæc doctrina posset pœnitentem absterre à confessione. Et quidem superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus est anno 1594, cum in Soc. JESU jam ante idem statutum esset, prohibitumque contrarium docere. Vide *Dian. p. 4. tr. 4. R. 202.* Contra verò ad sui ipsius gubernationem licere tali casu ea scientia uti, videri probabilius, v. g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo à sylva, in qua paratam sibi mortem sciat ex unius latronis confessione, docet *Sylo. Henr. Con. Laym. hic c. 15. contra Suar. Dian. p. 5. d. 11. R. 46.* Excipit *Card. de Lugo* nisi actio, vel omissio Confessarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confi-

» tenti, contra *Con. disp. 9. dub. 4. etc.* qui putat licere, etsi inde
» mors poenitenti immineret à sociis inferenda. Vide *l. c. n. 108.*

« 5. Denique facere aliquid, ex quo soli poenitenti innotescere
» posset id fieri ex notitia Confessionis, esse contra sigillum, ne-
» gant *D. Thom. Bonac. Sot. Vasq. etc.* Affirmant *Sylo. Vald. Con.*
» *Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmant *Fagund. Gran. Card.*
» *de Lugo, et Avers. qu. 18. sect. 8.* si tale sit, quòd poenitenti ru-
» borem vel molestiam afferat, v. g. si vultum ei austeriorem
» ostenderet, vel eum declinaret; secus si ei sit gratum, vel saltem
» Confessionem odiosam aut difficiliorem non reddat; v. g. si au-
» disset eum ad indignationem, aut odium provocatum, vel in-
» tentationem incidisse ex certo facto, vel dicto ipsius Confessarii,
» indeque ipse à talibus factis, vel dictis absterneat, etc. »

686. — Omnia hæc diligentius sunt discutienda. Dubitatur
I. An superior ob peccatum auditum in Confessione possit amo-
» vere subditum ab officio? Affirmat *Sambovius tom. 3. Caus. 18.*
Idque prius docuit *D. Th. Quodl. 5. q. 7. a. 13*, modò absit re-
» velatio peccati, sic dicens: « Si ergo amotio subditi ab admi-
» nistratione possit inducere ad manifestandum peccatum in Con-
» fessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem ha-
» bendam de ipso, nullo modo Prælati deberet remove. Si
» verò per amotionem peccatum nullatenus manifestaretur, tunc
» alia occasione accepta, posset subditum ab administratione remo-
» vere, et deberet hoc facere, cum debita cautela. » Et idem
confirmat in *Suppl. qu. 11. a. 1. ad 3.* Idem dicunt *S. Bonao.*
Alex. de Ales, Gabr. Pal. et Adrian. ap. Habert t. 6. p. 260.
qu. 14. ac alii ap. *Suar. d. 33. sect. 7.* qui hanc sententiam vocat
communem, ut revera erat inter antiquos.

Sed huic doctrinæ obstat hodie Decretum Clem. VIII. (*de*
casib. res. pro omnibus Relig. c. 4.) editum 26. Maii an. 1694.
ubi dictum fuit: « Tam superiores pro tempore existentes, quam
» Confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint pro-
» moti, caveant diligentissimè, ne ea notitia quam de aliorum
» peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernatio-
» nem utantur. » Quamvis autem hoc decretum emanatum fuerit
tantum pro superioribus regularibus, tamen rectè dicunt *Holzm.*
n. 717. n. 20. et Croix extendi debere ad omnes (quidquid dicat
Habert l. cit.), cum eadem ratio quæ urget pro Regularibus,
valeat etiam pro secularibus, ne scil. Confessio reddatur odiosa.
Præterquam quòd, id certius fit ex alio Decreto Innocentii XI, ut
mox videbimus in Dubio seq.

687. — Dubitatur II. An superior in electione beneficii, vel
officii possit negare suffragium ei quem ex sola Confessione noverit
indignum? Affirmat idem *Sambovius l. c. cum S. Antonino 3.*
p. tit. 16. c. 22. §. 1. in fine, ubi scribit: « Qui liberam electio-
» nem habet, licet per solam Confessionem sciat aliquem indig-
» num ad Prælaturam ad quam eligitur, quem aliàs putabat
» dignum, non debet eligere ex conscientia sibi dictante, quia
» eligendo scienter dignum vel indignum, negotium geritur inter

» ipsum et Deum. Unde potest etiam ex his, quæ scit ut Deus,
 » judicare in proposito. » Sed omnino id negandum cum *Sporer.*
n. 869. Vioa Append. ad Prop. damn. §. VII. p. 526. Conc. p. 744
n. 22. Croix n. 1977. Holz. l. c. Ronc. p. 202. q. 6. Elbel l. c. et
 aliis. Hocque hodie certum est ex Decr. S. C. Gen. Inquisitionis
 edito auctoritate Innoc. XI 18 nov. an. 1682, quo proscripta
 fuit sequens propositio : « Scientia ex Confessione acquisita uti
 » licet, modò fiat sine directa aut indirecta revelatione, gravamine
 » pœnitentis, nisi aliud multò gravius ex non usu sequatur, in
 » cujus comparatione prius meritò contemnatur. Addita deinde
 » explicatione, sive limitatione, quòd sit intelligenda de usu
 » scientiæ ex Confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis,
 » seclusa quacumque revelatione ; atque in casu quo multò gravius
 » gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. Hanc
 » dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ
 » cum gravamine pœnitentis, etiam cum dicta explicatione, præ-
 » senti decreto prohibent, etc. Mandantes etiam universis Sacra-
 » menti Pœnitentiæ ministris, ut ab ea (doctrina) in praxim
 » deducenda prorsus abstineant. » Hinc bene advertunt *Vioa,*
Holz. Mazz. et Croix ll. cc. illicitum esse Confessario ex notitia
 Confessionis claudere pœnitentem in cubiculo, ne exeat ad pec-
 candum : dimittere famulum, vel auferre ab eo claves, ne furetur :
 item ostendere pœnitenti vultum severiorem, vel ei negare pris-
 tinam communicationem amicitiae. Neque admittendum cum
Sanch. de Matr. l. 3. d. 16. num. 3 et 4 Croix num. 1963, 1976
et 1977. Laym. c. 14. ex n. 14. et Holz. n. 717. id quod perperam
 admittit *Sporer n. 870,* nempe licitum esse ex scientia Confessionis
 abstrahere claves aut pecuniam ab arca, claudere foras, non
 amplius committere claves famulo ; quia omnia hæc redundarent
 in gravamen seu exprobrationem pœnitentis.

Si verò superior ex alia via, quàm Confessionis sciret aliquem
 indignum, putà ex defectu ætatis, scientiæ, prudentiæ, vel quia
 noverit alios digniores ad beneficium, tunc posse, imò debere
 suffragium pœnitenti negare, dicunt *Nat. de Alex. de Sig. Confess.*
Reg. 57. et Merbes. t. 2. p. 149. q. 50. ex D. Th. in. 4. d. 21.
a. 1. ad 4. ubi dixit : « Ex multis aliis causis aliquis redditur in-
 » dignus ad prælationis officium, quam ex peccato, sicut ex
 » defectu scientiæ, ætatis, etc. et ideo qui contradicit, nec suspi-
 » cionem de crimine facit, nec Confessionem revelat. Sed hanc
 sententiam censeo cum *Petrocor. t. 4. p. 95.* tantum locum ha-
 bere posse casu quo tales occurrerent circumstantiæ aliunde cog-
 nitæ, sive ante sive post Confessionem, quæ verè moverent su-
 periores ad suffragium negandum, etiamsi nullam ex Confessione
 notitiam habuisset indignitatis pœnitentis. Unde minime audien-
 dus auctor *Additionum ad Wigandt p. 389. ad 3,* dicens quòd
 esto ex sola scientia Confessionis nequeat superior dirigi ad gu-
 bernationem externam, tamen poterit ex illa lumen accipere, et
 sumere alium exteriorem prætextum seu colorem ad negandum
 suffragium.

Communitè tamen admittunt posse Confessarium uti notitia Confessionis ad se cautiolem reddendum in re familiari, ad sorcordiam excutiendam, ad diligentius invigilandum super gregem suum; modò nulla detur aliis suspicio peccati, neque ex hoc pœnitens gravetur, vel implicite redarguatur; ita *Habert p. 261. R. 3. Antoine p. 549. v. Ilinc. Pal. p. 5. §. 3. n. 18. Viva l. c. §. VII. Sporer n. 870. et Bon. p. 4. n. 3. cum Soto, et Reg. ex D. Th. in 4. l. c. ad 1.* ubi ait: « Potest (Confessarius) dicere » Prælato, quòd diligentius invigilet super gregem suum, ita » tamen quòd non dicat aliquid, per quod verbo vel nutu confidentem prodat. » Omnia verò hæc *P. Conc. p. 744. n. 23.* absolute negat licere, dicens quòd Confessarius in omnibus se gerere debeat, ac si penitus ignoraret quæ ex sola Confessione dignoscit. Nulli dubium, quin in prædictis actibus quàm maxime cautè Confessarius procedere debeat, cùm difficile sit in his omne periculum evitare vel revelationis vel gravaminis pœnitentis. Cæterum generalis regula est, fere ab omnibus recepta, licitum esse uti notitia Confessionis, ubi nulla revelatio intervenit, nec ullum pœnitenti gravamen inferitur; ita *Sanch. de Matr. l. 3. d. 16. n. 4. Lugo d. 23. n. 102. Habert t. 6. p. 260. Suar. d. 33. sect. 7. n. 9. Viva App. l. c. §. 9. Antoine p. 549. Mazz. t. 3. p. 589. Holz. n. 717.* et alii communiter: atque ipse *Concina dicto n. 23.* in fine præfatam regulam admittit, in-quiens posse Confessarium uti notitia Confessionis tum ad reformandos proprios mores, tum ad servandam propriam vitam, quando duo concurrunt, nempe si secretum custoditur, et Confessio odiosa non redditur. Quapropter *Holz. Antoine, Mazzotti. Viva, etc.* communiter admittunt bene posse Sacerdotem ex notitia Confessionis orare pro pœnitente, vel benignius erga ipsum se gerere: item consulere libros et sapientes, rigorem temperare, ex Confessione unius dirigi ad alios interrogandos vel instruendos, nullam tamen dando prioris Confessionis suspicionem: item (ut ait *Holz. l. c. v. Et hinc, cum Stoz.*) posse se præcavere à periculis et occasionibus damni spiritualis aut temporalis. Et sic pariter dicit *Bon. p. 4. n. 19. cum Nao. Reg. Zerola, etc.* posse monere etiam alios, in genere tamen loquendo, nempe ut sibi caveant, ne exeant è domo, etc. semper tamen secluso omni periculo revelationis, vel gravaminis pœnitentis.

688. — Dubitatur III. An Confessarius possit Communionem denegare pœnitenti, cui prius negavit absolutionem tanquam indisposito, si ille postea occultè Communionem petat? *Prima sententia* affirmat, et hanc tenent *D. Th. in 4. D. 9. q. un. a. 5. q. 1.* dicens: « Si Sacerdos sciat peccatum alicujus qui Eucharistiam » petit, per Confessionem, si in occulto, debet ei denegare, et mo- » nere ne in publico petat. » Item *Petrocor. t. 4. p. 95. n. 2. cum S. Bonao. et S. Antonino*, ac alii plures antiquiores ap. *Sanch. de Matr. l. 3. d. 16. n. 6.* Ratio, quia (ut dicunt) ex una parte tunc urget præceptum negandi Sanctum canibus; ex alia ibi nulla

intervenit sigilli revelatio, nec ulla injusta exprobratio, quæ redderet Confessionem odiosam verè pœnitentibus : talis enim negatio vel monitio solis perire volentibus odiosam Confessionem redderet ; sed hoc non debet impedire, ne Sacerdos peccatorem moneat, et Sacramentum indigno deneget. Et sic pariter dicunt Episcopum posse et teneri negare Ordinem indigno ex Confessione cognito, et Parochum assistentiam Matrimonio, in quo ex Confessione noverit dirimens adesse impedimentum. *Secundum* tamen vera sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. c. n. 5. Lugo d. 25. n. 126. Laym. c. 14. n. 22. Bon. p. 4. n. 17. Salm. c. 14. n. 46. Contin. Tourn. t. 4. pag. 191. cum Henn. Spor. n. 869. Mazz. c. 3. q. 5. Holzm. n. 717. Conc. p. 742. n. 18. et Croix l. 6. p. 2. n. 1974.* Ratio, quia huius modi denegatio Sacramenti vel monitio confessionem redderet odiosam, non solùm pœnitentibus illicitè petentibus, sed etiam aliis, qui si scirent quòd Confessarius posset aliquando uti notitia Confessionis, facilè absterrentur à Sacramento Pœnitentiæ. Hæc sententia hodie omnino est tenenda ex supra citato Decreto Innoc. XI, ubi vetatur quilibet notitiæ Confessionis usus, ex quo sequatur qualecumque pœnitentis gravamen. Vide *num. anteced. 657.*

689. — Dubitat. IV. An Sacerdos qui ex Confessione noverit parari sibi insidias, possit fugere, sive aliter sibi cavere, aliquo prætextu arrepto ? Certum est posse (ut rectè ait *Lugo d. 23. n. 108.*), si ex tali cautione minimè manifestatur aliis peccatum confessum, nec ullum gravamen pœnitenti affertur. Sed dubium est, an liceat ei fugere, si ex fuga alii, jam conscii peccati pœnitentis, conijciant pœnitentem esse illi confessum tale peccatum ? *Prima* sententia affirmat, modò nullum pœnitenti damnum obveniat ; ita *Palas p. 5. §. 3. num. 18. Bon. p. 4. n. 27. Petrocorrens. tom. 4. p. 97. n. 4. Wig. tr. 13. n. 122. ad 4. Spor. num. 863. Renzi p. 309. q. 9. cum Con. et Fag. ac. Laym. c. 14. num. 21. cum Soto, Sylvest. Adr. Gabr. et Henr.* Ratio, quia aliud est revelare peccatum confessum, aliud revelare confessionem peccati jam ab aliis cogniti : tunc enim non revelatur peccatum, sed tantùm Confessio facta peccati, quod non est contra sigillum. *Secunda* verò sententia (quam sequor) negat id esse licitum, et hanc tenent *Suar. d. 33. sect. 7. n. 7. Salm. c. 14. n. 45 et 53. Antoine p. 549. Elbel n. 524. Ronc. p. 99. q. 3. cum Nav. et Led. Mazz. tom. 3. p. 589. cum Viva, et Croix, ac Lugo d. 23. nu. 110. cum Soto. Vasq. Ricch. et Med.* Ratio, quia fuga illa esset quædam indirecta revelatio peccati confessi. Nec obstat dicere, quòd tum fiat revelatio indirecta, cum ponitur actio, ex qua de se conijcitur peccatum confessum ; sed hîc fuga Confessarii nullo modo manifestat peccatum, sed tantùm alii ex propria conscientia arguunt peccatum esse confessum. Sed respondetur cum *Lugo*, quòd positis talibus circumstantiis, nempe scientiæ aliorum criminis, et Confessionis pœnitentis, fuga illa esset vera revelatio, non solùm Confessionis factæ, sed etiam peccati confessi. Et licèt Confessarius fugam simularet ex aliquo

prætextu, semper tamen aliquam rationabilem suspicionem præberet peccati confessi. Dicit autem *P. Cuniliati tr. 14. c. 4. §. 7. n. 10*, quòd eo casu pœnitens teneatur dare licentiam Confessario, ut ille possit eximi à periculo; aliàs Confessarius non tenetur ipsum absolvere, semper ac pœnitens potest licentiam præbere absque periculo sui gravis damni. Et addit, quòd si pœnitens injustè licentiam denegat, Confessarius, modò non det aliis suspicionem Confessionis auditæ, licitè poterit uti notitia per Confessionem recepta, ut à periculo se liberet; tunc enim (ait) nullum pœnitenti imminet gravamen, sed tantùm adest manifestatio apud ipsummet negatæ licentiæ. Tamen id minimè admittendum puto; nam licèt absit gravamen pœnitentis, adest verò indirecta saltem revelatio notitiæ in Confessione habitæ.

Notandum autem hñc id quod dicit *Roncaglia de Sigil. cap. 2. Reg. prax. n. 1*, nempe quòd si Confessarius noverit aliquem ex Confessione solitum esse multa peccata, vel tenuem dispositionem afferre, non poterit sine justa causa se celare, vel excusari ab eo audiendo, quando aspiceretur ab aliis, et iis suspicionem talem ingereret, multòque magis si pœnitens id reputabit ut tacitam exprobrationem suorum peccatorum; secus verò (ait) si nullus aspiceret, quia tunc nulla in aliis oriretur suspicio. Sed huic ultimo non acquiesco, quia, si aliàs Confessarius jam assisteret in confessionalì, et ideo recedit, quia videt illum pœnitentem accedere, etiamsi alii nihil adverterent, videtur tamen hoc illi gravamen afferre, et aliquo modo odiosam reddere Confessionem, cùm facilè tunc pœnitens credat, quòd si ipsi confessus non fuisset, bene tunc suam Confessionem apud illum Confessarium, ut cupit, expleret. Et de hoc magis est verendum post decreta, ut supra *n. 656*, ubi prohibetur Confessariis, ne ullo modo utantur notitia Confessionis ad externam gubernationem, aut cum aliquo gravamine pœnitentis; quod quidem intelligitur, ut inquit idem *Ronc. c. 2. qu. 6. cum S. Thoma, Lugo, Sanch. etc.* etiamsi nulla intercedat revelatio, et etiamsi pœnitens nullo modo advertat hoc fieri ob Confessionem peractam. Unde ex ipso *Ronc.* dico, quòd licèt tunc fuga illa ex prætextu apparenter iusto non redderet Confessionem odiosam tali pœnitenti, redderet tamen odiosam generaliter Reipublicæ Christianæ, quia si scirent fideles, posse Confessarios ex colorato prætextu aufugere ab ipsis, ob notitiam in Confessione acceptam suorum peccatorum, facilè gravarentur. Licitè autem Confessarius se celabit, si justam habeat causam, ob quam etiam ab aliis pœnitentibus incognitis æquè se excusaret. Nec obstat quòd pœnitens tunc etiam suspicari posset Confessarium se celare ob audita sua peccata; nam si revera Confessarius ob justam causam se excusaret, revera tunc sua suspicio esset temeraria quam Confessarius vitare non tenetur. Hinc concludo, quòd erga hujusmodi pœnitentem ita se gerere debet Confessarius, ac se gereret erga alium, de quo nunquam Confessionem excepisset. Bene tamen approbo id quod dicit idem *Ronc. ibid. q. 5. cum Lugo dist. 23. n. 116*,

quòd si pœnitens indispositus minitetur Confessarium ob negatam absolutionem, bene poterit Confessarius ab illo aufugere, et non redire, quia tunc illæ minæ non sunt peccatum manifestatum ad absolutionem obtinendam, sed peccatum in Confessione commissum, quod sigillo non gaudet. Hæc tamen fuga tantum permittitur Confessario, si fugiendo non ingerat aliis suspicionem negatæ absolutionis; quòd si autem ingereret, posset recitare aliquam orationem, non jam intendendo deceptionem pœnitentis, sed solam liberationem ab illa vexatione, quamvis pœnitens se decipiat credens illam orationem esse formam absolutionis. Vide dicta *de Sacrament. hoc l. 6. n. 59. v. E converso.*

660. — Dubitatur V. An Confessarius sciens ex Confessione Ecclesiam esse pollutam, possit ibi celebrare? Hic casus quidem difficulter accidet, nam (sicut diximus hoc *lib. 6. n. 364.*) ut Ecclesia polluat, requiritur publica violatio; tamen aliquando bene accidere posset, nempe si violatio esset quidem publica, sed Confessario incognita, vel si alii ignorarent per tale factum Ecclesiam esse pollutam. In his autem casibus *prima sententia*, quam tenent *Sporer de Pœnit. n. 874. et Bon. eod. tit. q. 6. p. 4. n. 23. cum Syloest. Lazar. et aliis*, dicit Confessarium posse et teneri celebrare. Ratio, quia Ecclesia in favorem sigilli non videtur tunc velle obligare Sacerdotem ad non celebrandum. *Secunda* tamen sententia, quam tenent *Lugo dist. 23. n. 125. et Aversa, ac Tamb. apud Croix l. 6. part. 2. n. 1976*, censet non posse celebrare, quia ex una parte urget præceptum non sacrificandi in Ecclesia polluta, et ex alia minimè urget præceptum servandi sigilli, cum nullum adsit periculum revelationis apud alios, nec damni pœnitentis. Et hæc sententia videtur satis probabilis cum *Mazzott. p. 589*, si revera nullum sequatur pœnitentis gravamen, et nulla fiat revelatio indirecta, putà si Confessarius justum exponat prætextum alibi celebrandi.

Dubit. VI. An si ex Confessione scias aliquem (cui solitus es confiteri) non esse Sacerdotem, vel non esse Confessarium, possis et tenearis pergere ad ei confitendum? Negat *Sanch. de Matr. lib. 3. d. 16. n. 5.* et probabile putat *Spor. n. 871*, quia ex una parte non potes simulare susceptionem Sacramenti, ex alia, non violas sigillum omittendo confiteri; sic enim nihil revelas de crimine pœnitentis, cum innumeræ possint esse causæ mutandi Confessarium. Communius tamen, et verius tenent oppositum *Lugo d. 23. n. 105. Mazz. t. 3. n. 189. et Croix. n. 1978. cum Viva, Dic. et Stoz*, ac etiam probabile censet *Sporer l. c.* Ratio, quia in tali omissione, quamvis non adsit revelatio sigilli, semper tamen adest quædam odiosa exprobratio pœnitentis. Neque tunc oportet tibi simulare Sacramentum (quòd revera esset intrinsecè malum), sed potes illi ficto Sacerdoti vel Confessario simpliciter aliquod peccatum manifestare sine intentione absolutionis: quod in hoc casu non esset illicitum, cum tua cooperatio ad peccatum illius esset tantum materialis.

661. — Cæterum, generaliter loquendo, dico, quòd esto Con-

sessarius in hac materia tam gravi et periculosa debeat esse valde cautus, ne pœnitentes ex Confessione aliquod injustum gravamen subeant, ut sub initio animadversum voluimus; tamen non tenetur cavere omnes leves conjecturas, quas facile malitiosi faciunt, sed tantum ne præbeat suspensiones probabiles de peccatis auditis, ut dicunt *Lugo D. 23. n. 106. cum Scoto, Palat. et Med. ut Croix num. 1749. cum Gob. Tambur. et Gorm. ex D. Thom. Quodlibet 5. art. 13.* ubi sic ait: « Si amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam (nota) probabilem suspensionem habendam, de ipso nullo modo Prælati deberet subditum removere. »

DUBIUM II.

Quale sit præceptum, et quæ obligatio Confessionis.

662. Quos, et quando obliget hoc præceptum? Et quomodo computetur tempus annuæ Confessionis? — 663. An præceptum divinum Confessionis obliget extra articulum mortis? — 664. Quomodo obliget juramentum Medicorum non visitandi infirmos non confessos? *Vide etiam lib. 3. num. 182.* — 665. Qui teneantur ad præceptum Confessionis? — 666. An impuberes? An isti possint absolvi, si dubitetur de usu rationis (*Remiss. ad num. 432.*) — 667. An obligetur ad Confessionem annualem habens sola venialia? — 668. An qui non satisfecit præcepto, teneatur ad illud quamprimum? — 669. Et an per Confessionem, quæ fit anno sequenti, satisfiat præcepto etiam antecedentis? — 670. An in Paschate sit obligatio confitendi proprio Parocho? — 671. An teneatur quis aliquando confiteri ante finem anni? — 672. An satisfiat præcepto per Confessionem invalidam? — 673. Qui ab hoc præcepto excusentur. — 674. Pœnæ in transgredientes hoc præceptum.

662. — « RESP. Præceptum confitendi, tum divinum, tum ecclesiasticum sub mortali obligat omnes ac solos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò postquam ad annos discretionis pervenerint: et simul ut confiteantur proprio Sacerdoti, vel alteri cum ejus venia, semel in anno; computando ab una confessione ad aliam, ut quidam docent* (*Ut Sot. et Gran. ap. Viva de Pœnit. Qu. 4. ar. 3. num. 4*)*: vel ab initio Januarii ad finem Decembris, ut habet communior* (*Et tenent Viva loc. cit. ac Pal. et alii apud Croix n. 2043.*)*; vel denique à Paschate ad Pascha, ut consuetudo fere obtinuit propter Communionem *Suar. d. 35. s. 2. Vasq. qu. 90. art. 2. Card. de Lugo d. 11. s. 3. 6 et 7. Coninck d. 5. d. 6.** (*Hinc rectè ait Holzm. t. 1. p. 341. n. 33.* quòd per se loquendo, annus esset computandus à Januario ad Decembrem, tamen, spectata universali consuetudine, computatur, incipiendo à Paschate ad Pascha.)* »

663. — Quæritur, an præceptum Confessionis obliget per se aliquando in vita extra periculum mortis? Comune est non

obligare per se statim post peccatum; ita *S. Th. in 4. Dist. 17. qu. 3. art. 1. qu. 4.* quem sequuntur *Suar. Iugo, Reg. Vill. etc. cum Salm. de Pœnit. c. 7. n. 5.* Dubium est, an obliget per se saltem sæpius in vita? Negant pariter *D. Th. l. c. et Scotus, ac Gabr. ap. Salm. ib. item Pal. Bosco, et Dic. apud Croix l. 6. p. 2. n. 2020.* Ratio, quia talis obligatio nullo fundamento certo videtur probari, cum possit peccator per contritionem Deo se reconciliare. Sed communiùs affirmant *Salmant. n. 9. cum Reg. Vict. Led. et Gran. ac Croix l. c. cum Rodr. Ills. Gorm. etc.* Et hoc videtur probabilius quia (juxta dicta *n. 297.* in simili præcepto, nempe Communionis), cum præceptum hoc sit divinum, Christus reliquit illud determinandum ab Ecclesia, quæ in *c. Omnia de Pœnit. etc.* determinavit obligare saltem semel in anno. Præter hoc autem (ut diximus *n. 437. Dub. 1.*), tale præceptum per accidens obligat peccatorem etiam infra annum ad Confessionem, si non conteratur, ratione caritatis erga seipsum, ne diu maneat in mortali.

664. — Hæc obiter agendum de quæstione illa de qua jam egimus *Tom. 2. l. 3. n. 182.* Sed hæc plenius est disceptanda: Quomodo Medici teneantur infirmos de Confessione monere? Sciendum est, quòd Concilium Lateranense sub Innoc. III. in *c. Cum infirmitas 13. de Pœnit. et rem.* præcepit districtè (nempe sub gravi, ut omnes interpretantur apud *Salm. tr. 17. de Juram. c. 2. n. 90.*) omnibus Medicis, ne infirmos in suam curam recipiant nisi priùs infirmi confiteantur. Deinde *S. Pius V in Motu proprio*, quod incipit, *Supra gregem*, edito an. 1566, innovando præfatam sanctionem præcepit: « Ne medicus incipiat curare infirmum; » nisi eum moneat de Confessione facienda; neque ultra tres dies » eum invisat, nisi scripto Confessarii resciat eum esse confessum. Et ut Medici, antequam doctoratùs gradum assumant, » jurent se hoc præceptum observaturos; et Ordinarii illos non » admittant in suis Diœcesibus, nisi constiterit de hoc juramento. »

His positis, quæritur de qua infirmitate hæc Decreta intelligantur? Tres sunt sententiæ. *Prima*, quam tenent *Laym. l. 5. tr. 6. c. 5. n. 5.* item *Rosol. Graff. Vega, et Rodriq. ap. Salm. d. c. 2. n. 90.* (et hanc *Ciera Diss. 21.* cui adhæret, vocat communio-rem, sed immeritò) dicit intelligi de solo morbo periculoso, vel saltem de quo dubitatur an sit periculosus. Et idem sentit *Nao. Man. c. 25. n. 61.* dicens: « Monitioni non est locus, » quando manifestum est, morbum non esse periculosum. » Et in hoc sensu aiunt AA. citati prædicta Decreta usu recepta fuisse. *Secunda* autem sententia, quam tenent *S. Anton. 3. p. tit. 7. c. 2. §. 4. Sylv. v. Medicus, §. Tertium*, dicit intelligi de quocumque morbo, etiam non mortali. Ratio, quia in morbo periculoso etiam de jure naturali præfata monitio facienda esset; unde cum in *dict. c. Cum infirmitas*, novum præceptum statuatur, utique textus non est de sola infirmitate mortali intelligendus. *Tertia* verò sententia communior, quam tenent *Suar. in 3. p. d. 35. Sect. 3. n. 4. Sanch. Dec. l. 3. c. 16. n. 7. Bon. t. 2. d. 4.*

qu. 1. p. 16. n. 10 et 13. Pal. tr. 14. D. 2. p. 7. §. 4. n. 2. Con. t. 4. p. 86. qu. 5. Vioa q. 4. art. 2. n. 4. Dian. p. 3. tr. 4. R. 93. cum Ang. Arm. Tab. Nunn. Homob. etc. ac Salm. d. num. 90. cum Cajet. Trull. et Candido, et huic consentit Benedictus XIV, Notif. 22. num. 19, dicit 1. hoc præceptum non quidem intelligi de solis morbis periculosus, nam revera Constitutio Innocentii edita fuit (ut exprimitur in dicto c. 13.) ob motivum ne infirmi cum monerentur in morbo mortali, facilius mortis periculum incurrant; unde præceptum seu juramentum intelligendum est de facienda monitione etiam in morbo non periculoso, ut infirmi cum monentur non incurrant mortis periculum. Dicit 2. nec etiam intelligi de quocumque morbo levi (quod ridiculum esset, ait Suarez), sed morbo gravi, etsi non periculoso. Ratio, quia tam Innocentius, quam S. Pius loquuntur de infirmis *lecto jacentibus*, et ideo intelligunt loqui de illa infirmitate, qua non ex majori commoditate æger, ut si podagra, aut alio consimili affectu laboret, sed ex necessitate lectum petit, ita ut sit per se gravis, vel prudenter judicatur periculosa, ut gravis fiat. Neque revera discrepant ab hac sententia D. Antonin. et Sylo. loc. supra citatis; ratio enim ab eis adducta nihil aliud probat, quam quod facienda est monitio etiamsi infirmitas non sit mortalis; unde ipsi non dicunt in omni morbo levi monendum esse infirmum, sed tantum asserunt monendum in morbo etiam non mortali, quem nos gravem appellamus.

Notant autem DD. I. sufficere, ut Medicus moneat infirmum per alios, ita Mazzotta c. 3. p. 287. ac Suarez, Vioa et Dian. ll. cc. cum Graff. Vega. Homob. etc. II. Sufficere testimonium aliorum (absque Confessarii scripto), quod infirmus sit confessus, modò sint fide digni; Suar. Sanch. Mazz. et Dian. cum Fill. Nunn. Barb. etc. III. Quod Medicus non teneatur ad hujusmodi monitionem, si moraliter sit certus infirmum esse in bono statu; ita Sanch. n. 1. cum S. Anton. Ang. Rosel. Arm. Nav. et Tab. ac Salm. n. 92. cum Sylo. Fagn. Leand. et Trull. IV. Quod si infirmus nolit obstinate confiteri, et esset in periculo mortis, si à Medico desereretur, tunc non tenetur Medicus eum deserere, quia præfata Decreta non adversantur caritati, quæ favet etiam obstinatis quoad fieri potest; ita Nav. Bon. Suar. Diana, Conc. et Sanch. n. 8. cum Cajet. Graff. et Vega. Hancque opinionem dicit Benedict. XIV, Notif. 22. num. 17. esse communem Theologorum, et Canonistarum cum Lugo, Pal. Pirhing. etc.

Circa autem obligationem monendi infirmum de Confessione, stando quidem rigori præfatarum Constitutionum Innocentii et S. Pii, omnino videtur vera tertia sententia docens monitionem esse faciendam, non solum quando morbus est mortalis, sed etiam cum adest periculum, ut deinde mortalis evadat; Pontifices enim sanè aliud novum præceptum Medicis imponunt, præter illud ad quod ipsi de jure divino tenentur. Et utinam Constitutiones prædictæ observarentur, quot infirmi damnationem vitarent, qui ob Medicorum oscitantiam Confessionem procrastinando, aut in-

confessi, aut malè confessi decedunt. Sed cùm Decreta Pontificum non obligent, nisi secundùm quòd sunt usu recepta, ut docent *Cajet. in Sum. verb. Medici peccata, Sanch. loc. cit. num. 14. Pal. §. 4. num. 6. Correllat. 16. c. 3. num. 22 Dian. loc. cit. cum Victor. et Scortia, ac Salm. d. c. 2. n. 91. cum Prado, Trull. Leand. et Candido*. Hinc dicunt *Salm. cum Cajet. Sanch. et aliis* citatis, præfata Decreta et juramentum in Hispania non obligare quia ibi non sunt usu recepta, vel sunt abrogata. Idemque testatur *Mazzott. t. 3. p. 287. et 550.* loquens de nostro Regno, dum ait juramentum S. Pii Neapoli ex usu recepto (ut etiam mihi constat) tantùm in morbis periculosus observari.

665. — « 1. Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici et Apostatæ,
» pueri doli capaces, saltem post septennium. Vide *Dian. p. 4.*
» *t. 3. R. 52. Lugo l. c. s. 7. n. 144 et 149.* 2. Ingrediens peri-
» culosam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera pri-
» mùm paritura, vel quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus
» morti adjudicatus. 5. Qui signa habent mortis naturalis.
» * (*Ita communiter Salm. de Pœnit. c. 7. n. 6. Viva eod. tit.*
» *qu. 4. art. 2. n. 3. et Croix l. 6. p. 1. n. 2019. cum S. Thom.*
» *Suar. Pal. Con. etc. Et hoc ex præcepto divino. Addunt Lugo*
» *D. 15. n. 37. et Salm. n. 8. cum Navarr. Laym. Azor. Sylo. etc.*
» *communiter, peccatorem teneri per se confiteri, si probabiliter*
» *credat non amplius habiturum copiam Confessarii per totam*
» *vitam. Dicit autem Lugo n. 41. cum communi (contra Medin. et*
» *Nunn.) non esse obligationem confitendi propter solum peri-*
» *culum oblivionis peccati.)* »

666. — « 2. Improbabile est, quod docet *Su, verb. Confessio,*
» Ecclesiam non obligare ante pubertatem, cùm anni discretionis
» citiùs attingantur, et constet moraliter peccari posse sub annum
» nonum, vel decimum, imò ante. Unde si talis puer, crasso
» saltem modo, videatur cognoscere, Deum per hoc, vel illud
» offendi, ostendatque dolorem, et propositum, ac præcipua fidei
» mysteria cognoscat, debet absolvi; secus tamen, si non notetur
» sufficiens usus rationis; si verò dubium sit, potest (imò in
» articulo mortis debet) absolvi sub conditione. Vid. *Laym. l. 5.*
» *t. 6. c. 5. Dian. p. 4. t. 4. R. 53. et C. de Lugo l. c. et d. 17. n. 22.*
» ubi docet etiam extra articulum mortis, et obligationem præ-
» cepti, talem esse sub conditione absolvendum, ne gratia sacra-
» mentali privetur * (*Vide dicta de hoc puncto num. 432.)* »

667. — « 3. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, etsi
» consuetudo habeat, et cogi etiam quisque possit, ut in paschate
» saltem se sistat Pastori, ut cum reliquis eum ad Communionem
» admittat, ad quod Pastor tenetur, si alter dicat, se mortalis
» culpæ non esse conscius. *Suar. d. 36. l. 2. etc. communiter.*
» * (*An autem Religiosi et Moniales teneantur singulis mensibus*
» *ad Confessionem, et Communionem accedere? Vide dicta n. 313.*
» *v. Dicunt.)* »

Quærit. an ad satisfaciendum præcepto annuæ Confessionis, qui non habet mortalia, teneatur confiteri venialia? *Prima sen-*

sententia affirmat, et hanc tenet *S. Bon. Sylv.* (*ap. Bon. d. 5. q. 5. p. 4. n. 7.*) *cum D. Th. in. 4. d. 17. q. 3. art. 1. q. 3. ad 3.* ubi ait : « Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed institutione Ecclesiæ, quando non habeat alia quæ confiteatur. » Et probabilem putat *Contin. Tourn. t. 3. p. 658. q. 4. cum Habert.* Ratio, quia Concilium Later. IV sub Innoc. III in *c. Omnis de Pœn.* indistinctè obligat fideles ad confitendum saltem semel in anno, ac proinde etiam eos qui sola habent venialia. *Secunda* tamen sententia communis et verior negat, eamque tenent cum *Bus. et Suar. ut supra, S. Anton. p. 3. tit. 14. c. 19. §. 14. Lugo d. 15. num. 132. Holzm. t. 1. p. 341. n. 28. Bon. l. c. cum Azor. et Salm. c. 7. n. 30. cum Cuno, Vasq. Cajet. Laym. Conin. Reg. Fag. Dic. Med. etc.* Ratio, quia Ecclesia, præcipiendo Confessionem annuam, tantum illam Confessionem præcipit, quæ est debita ex Christi institutione. Christus autem nullam aliam præcipit Confessionem, nisi mortalium, ut explicat. *Trid. sess. 14. c. 5.* ubi ait : *Venialia tamen citra culpam posse.* Id confirmatur ex verbis ipsius textus in *dicto c. Omnis*, ubi dicitur : « Omnis fidelis » omnia sua peccata confiteatur saltem semel in anno. » Nota verbum *omnia*; ergo (ut bene advertunt hîc *Lugo, Bon. Salm. etc.*) præceptum Lateranensis est de confitendis solis mortalibus, nam certum est apud omnes non esse obligationem confitendi omnia venialia.

668. — « 4. Probabile est, eum, qui in uno anno, sive cum, » sive sine culpa sua, non satisfecit præcepto, teneri adhuc, quam- » primum potest, anno sequenti; quia terminus non apponitur » ad finiendam, sed ad non differendam obligationem. Ac proinde » talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occasionem » neglexit, ut docent *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. Suar. Vasq. Card. de Lugo l. c. nu. 177. et contra Sylv. Valent. Laym. Dian. etc.* qui dicunt perseverare in uno eodemque peccato. * (*Vid. d. n. 297. de annuæ Communionis præcepto, quod pari passu procedit cum præcepto annuæ Confessionis; ibi sententiæ affirmativæ adhæsimus, etsi diximus sententiam negativam cum S. Antonin. Tolet. Sa, etc. quæ hanc obligationem non agnoscit, non esse contemnendam.*) * »

669. — Utrum verò per Confessionem factam in sequenti anno, posita obligatione juxta sententiam mox supra dictam, satisfiat præcepto utriusque anni? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Lugo d. 13. n. 180. Dic. Bonasp. et Anton. à Sp. S. apud Salm. c. 7. n. 45.* Ratio, quia præceptum de Confessione est de illa facienda semel in anno; ergo qui eam fecit, hoc eodem anno non tenetur ad aliam. Alioquin, qui per tres annos non fuisset confessus, quater deberet confiteri. *Secunda* sententia negat, et eam tenent *Suar. t. 4. in 3. p. d. 36. sect. 4. n. 5. Laym. c. 5. n. 10. Bonac. p. 4. n. 31. cum Con. Fill. et Nunno*; quia sicut qui singulis annis tenetur solvere denarium, si anno præterito non solvit, non satisfacit solvendo hoc anno unum denarium, ita non potest quis una Confessione præcepto duorum annorum satisfacere.

Tertia tamen sententia verior, quam tenent *Pal. p. 26. §. 2. n. 15. Vioa q. 4. a. 3. n. 5. et Salm. c. 7. n. 45. cum Præp. Hurt. et Leand.* sic distinguit: « Si pœnitens in Confessione manifestet peccata mortalia tam antecedentis, quàm præsentis anni, tunc bene satisfacit utriusque anni obligationi. » Ratio, quia per illam unam Confessionem jam implet finem præcepti, nempe ut ipse cum Deo reconcilietur: idque est contra secundam sententiam. Nec obstat paritas denarii allata; nam solutio unius denarii non potest quidem solutioni duorum denariorum debitorum æquivalere, sed una Confessio bene potest æquivalere pluribus Confessionibus, cum una Confessio deleat omnia peccata, quæ per plures fuerant delenda. Si verò pœnitens in præsentis anno non peccavit mortaliter ante Confessionem et postea incidit in mortale, tunc una Confessione non satisfacit præceptis utriusque anni, sed tenetur iterum confiteri. Ratio, quia per illam Confessionem tantum satisfacit præcepto anni præteriti, non autem præsentis, cum respectu præcepti præsentis anni non satisficiat, qui non confitetur mortalia istius anni; communiter enim docent DD. et meritò, prout *Laym. l. c. Pal. §. 3. n. 1. et Salm. n. 41. cum Suar. Vasq. Bon. Becc. Dic. Reg. Diana, Hurt. Leand. etc.* ac ipse *Lugo D. 15. n. 173.* quòd si quis confitetur sola venialia in principio anni, et ante finem committit mortale, tenetur illud intra illum annum confiteri. Unde cum Confessio illa mortalium commissorum tantum in anno præterito non sit impletiva præcepti anni præsentis, sequitur quòd si pœnitens in hoc anno aliquod mortale committat, teneatur illud ante finem anni confiteri.

670. — « 5. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, » etiam in Paschate, quia hi habent facultatem à Sacerdote » maximè proprio omnium fidelium, et Pastore Pastorum. Ita » communiter omnes contra *Glossatorem*, et *Auctorem Parochiani obedientis*. Contra quos vid. in *Responsis Francisci Fontani* » editis Viennæ Austriæ anno 1634, allegatam auctoritatem » duorum Conciliorum Generalium, Viennensis et Tridentini, » 20 Pontificum, 50 Doctorum, et præter totius orbis consensum » multorum quoque Parochorum testantium, eos esse optimos » Parochianos, qui Regulares adeunt, et ab iis instituuntur, ut » supra *l. 3. t. 3. c. 1. dub. 3.* item *Navarr. Azor. Fag. Trull. l. 3. c. 4. d. 2. n. 6. Dian. p. 8. t. 1. R. 88.* * (*Vide dicta de hoc puncto n. 564.*) *

671. — « 6. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale timet ne illud obliviscatur. *Conin. Henr. C. de Lug. d. 14. n. 41.* et alii contra *Med. etc.* Si tamen prævideret, se non » habiturum occasionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire etiam in medio anni. *Card. de Lugo disp. 15. sect. 6. n. 182.* * (*Vide dicta n. 298.* *)

672. — « 7. Probabilius est, non satisfieri præcepto Ecclesiæ » per confessionem invalidam, ut docent *Suar. d. 36. s. 7. Fill. Laym. C. de Lugo d. 15. s. 6. §. 5.* etsi probabile contrarium » putet esse *Fagund.* Vide *Dian. p. 3. t. 4. R. 120.* * (*Impro-*

bubile tamen nunc est propter prop. 14 inter damnatas ab Alexandro VII.) * Item nec per confessionem venialium, ut docet *Diana. p. 4. t. 4. R. 206. ex Hurt. et Mercero.* * (*V. dicta n. 669. in fine.*) *

673. — « 8. Excusantur ab hoc præcepto, 1. qui physicè non possunt; v. g. quibus deest Confessarius; 2. qui moraliter non possunt; v. g. qui prudenter timent revelationem sigilli; vel qui non possunt sine notabili incommodo vitæ, fortunarum, etc. *Conin. Tamb. c. 4. §. 3.*

674. — « Nota in fine quòd de jure communi ex *cap. Omnis utriusque sexus*, duplex pœna incurritur à transgredientibus tale præceptum, scil. prohibitio ab ingressu Ecclesiæ, et privatio sepulturæ; sed incurritur post sententiam Judicis. Et impuberes à prædicta pœna excusantur. * (*Ita Vioa ex comm. q. 4. art. 3. n. 9. Vide dicta n. 295. v. Præceptum.*) *

APPENDIX.

De Confessariis sollicitantibus.

678. — Ex bulla Gregorii XV, edita anno 1622, ac descripta apud *Salm. de præcept. Decalogi c. 4. n. 17.* denunciari debent Omnes... Sacerdotes (verba Bullæ) tam seculares, quàm... regulares.... qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu Confessionis... etiam... Confessione non secuta sive extra Confessionis occasionem, in Confessionario, aut in loco quocumque ubi Confessiones audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones sive tractatus habuerint. Et deinde subjungitur: Mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu... tractantes, etc. Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis, etc. » Et si hoc officium prætermiserint, mandat Pontifex, ut pro modo culpæ puniantur. In edicto autem generalis Inquisitionis imponitur excommunicatio latæ sententiæ in non denunciantes infra mensem omnes de hæresi suspectos, inter quos enumerat Confessarios sollicitantes ad turpia. De hac autem excommunicatione vide dicenda n. 693.

Hic refert adnotare auctores quos observavi tractantes de hac materia sollicitationis, cum adnotatione locorum. Sunt videlicet *Castr. tom. 1. tr. 4. de Fide d. 9. Bon. t. 1. d. 6. de oblig. denunc. n. 3. Escob. t. 6. p. 1. l. 47. c. 29. Salm. de Præc. Dec. c. 4. punct. 3. Felix Pot. part. 3 ex n. 482. Ronc. de Pœnit. ex p. 113. Diana*

p. 4. tr. 5. per tolum *Conc. de Pœn. ex p. 756. Mazz. eod. tit. 1. 3. ex p. 435. Anaclet. ex p. 621. q. 5.* Cæterùm pauci auctores hanc rem ex professo tractant, forte quia non ubique præfata Bulla Gregorii recepta est, prout asserit *Anaclet. n. 67. de Germania, Palaus. de Hispania.* Sed hæc advertendum quòd N. SS. P. Bened. XIV novissimè anno 1741 Jun. ediderit Bullam, quæ incipit *Sacramentum*; in qua confirmavit, et, quatenus opus, denuo mandavit omnibus Inquisitoribus, et locorum universi Orbis Christiani Ordinariis, ut inquirent et procedant contra omnes Sacerdotes sollicitantes cujuscumque dignitatis, præminentiae, etc.

§. I.

Perpenduntur Clausulæ in præfata Bulla Gregorii IX appositæ.

676. De clausula I. *In actu sacramentalis Confessionis.* — 677. De clausula II. *Ante vel post immediatè.* — 678. De clausula III. *Occasione, vel prætextu Confessionis.* — Quid importet tò *Occasione Confessionis*? Dub. 1. An denunciandus, qui sollicitat mulierem rogantem, ut cras eam audiat? Dub. 2. An qui, audita fragilitate mulieris, postea domi eam sollicitat? — 679. Quid importet tò *Prætextu Confessionis*? Et quid, si ex condicto mulier, fingens se ægrolam, advocet Confessarium ad peccandum? — 680. De clausula IV. *In Confessionario, aut in loco quocumque... simulantes ibidem Confessiones audire.* Quid importet illud *simulantes*? Et quid si Confessarius sollicitet in Confessionario, sine tamen simulatione Confessionis?

676. — CLAUSULA I. *In actu sacramentalis Confessionis.* Ad hoc sufficit, si Confessio sit incœpta, licèt non perfecta: ita *Salm. d. c. 4. n. 44. et Ronc. de pœnit. Q. 8. c. 1. q. 4.* Nota hæc Prop. VI. damnatam ab *Alex. VII*, quæ dicebat: « Confessarius, qui » in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti cartam postea » legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse » in Confessione. » Pariter denuntiandus est Confessarius, si in Confessione apponat medium indifferens, quod tamen ex circumstantiis postea cognoscatur appositum ad sollicitandum, ut esset imponere mulieri, ut expectet eum domi: vel si interroget eam, ubi habitet; ita *Conc. d. l. cum Bordon.*

677. Clausula II. *Immediatè ante, vel post.* Illud *immediatè ante*, sentiunt communiùs *Passerin. et Boss. apud Ronc. q. 6.* (contra aliquos apud *Barbos.*), strictè intelligendum esse, ita ut nullum intervallum intercedat. An autem denunciari debeat Confessarius, qui sollicitat immediatè postquam pœnitens petierit Confessionem? Affirmant *Salm. num. 51.* sed probabiliùs, ut puto, negat *Bordon. apud Potest. n. 104.* Notandum tamen quòd eo casu, licèt Confessarius non sit denunciandus ex clausula prædicta, denunciandus tamen sit ex clausula tertia sequenti: *occasione*

Confessionis, ut infra; si enim Confessarius utatur petitione illa, ut medio ad sollicitandum, utique est denunciandus; secus, si utatur tantum ad colloquendum, et si postea in progressu colloquutionis tentatus sollicitat.

Illud autem, *immediatè post*, communiter à DD. intelligitur, quando post Confessionem nec Confessarius nec pœnitens ad alia se divertit, ita ut eveniat sollicitatio, antequam ulla alia actio intervenerit; ita *Salm. Roncag. Pot. n. 503. cum Hurt. Lez. Peyrin.* Dicit autem *Potest. n. 104*, non esse denunciandum Confessarium qui sollicitat, postquam pœnitens recesserit ab ejus conspectu. Verumtamen denunciandum esse rectè censet Confessarium, qui statim post Confessionem dicit pœnitenti, *expecta me paulisper*, et post intervallum venit, et sollicitat, etiamsi, accedendo, prius habeat de alio negotio seriò tractatum, quia tunc talis tractatus prudenter fictus præsumitur: secus verò si venit sequenti die, et sollicitet: ita *Potest. n. 106*. Sed quidam doctus non utique improbabiler dicit, quòd si negotium illud magni sit momenti, et ad Confessarium pertinens, minimè est ipse denunciandus. Quare ex circumstantiis judicandum, an probabiliter intenta fuerit sollicitatio et negotium, ut medium; an verò negotium principaliter, et sollicitatio per accidens.

Constat autem denunciandum esse Confessarium, si statim post confessionem ducat puerum in cubiculum, et sollicitet; quia tunc statim ponit si non sollicitationem, saltem illius medium, ita *Ronc. d. q. 6. et Pot. cum Dian. etc. n. 507*. Item, si audita Confessione scœminæ, dum ea ad manum deosculandam accedit, Confessarius illam turpiter tangat: vel dum est ante ipsum ut confiteatur, pedibus, aut manibus turpiter tangat illam, si immediatè post ipsa confitetur, pariter est denunciandus. Si verò alia vice confiteatur, vide dicenda in Clausula IV. num. 680.

678. — Clausula III. *Occasione vel prætextu Confessionis.* Dicitur *occasione Confessionis*, quando Confessarius vel pœnitens invitat ad Confessionem veram: *prætextu* verò, quando ad Confessionem fictam: ita *Potestas, n. 109. Ronc. qu. 7. et Conc. num. 7.*

Et 1. Ex particula *occasione Confessionis*, denunciandus est Confessarius qui rogatus ad Confessionem divertit, et sollicitat, esto nondum sederit, nec mulier fuerit genuflexa; ita communiter *Salm. n. 52. Potestas n. 510. in fine, et Ronc. l. c. et Pal. p. 7. num. 6.*

Dubit. 1. An denunciari debeat Confessarius, qui rogatus à scœmina, ut cras ejus Confessionem excipiat, eam sollicitat? Affirmant *Conc. num. 7. et Mazz. p. 439. cum Potest. et aliis*, quia jam verificatur sollicitasse occasione Confessionis. Negant verò *Pal. p. 7. n. 4. et Quarti, ac Leand. ap. Mazz.* quia talis sollicitatio non est proxima Confessioni faciendæ, sed potius conventioni de Confessione faciendæ. Sed hoc non officit, quominus sollicitatio dicatur facta occasione Confessionis. Unde primæ sententiæ me subscribo.

Dubit. 2. An denunciari debeat Confessarius qui ob fragilitatem mulieris auditam in ejus Confessione, postea domi eam sollicitaverit? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sausa de Confess. soll. num. 10.* et alii apud *Dian. p. 4. tract. 5. R. 7.* item *Salm. num. 51. cum Trull. et Leand.* et idem sentit Auctor *lib. Istruz. per li Nov. Conf. part. 2. c. 14. n. 293.* Ratio, quia is non utitur tunc occasione Confessionis, sed notitia ex illa habita; ideoque tunc dicitur Confessarius peccare non ex occasione sed ex cognitione Confessionis, cum sollicitatio sit remota à loco et statu Confessionis. *Secunda* tamen sententia probabilior affirmat, eamque tenent *Mazzotta p. 439. Potestas n. 504. in fine, et n. 587. Conc. n. 7. Perr. cum Graff. ap. Dian. l. c. et Ronc. q. 7. cum Lez. Boss. et Bord.* Ratio, quia, cum sollicitatio impulsus habeat à Confessione, satis verificatur, quòd occasione Confessionis fiat sollicitatio. Satis autem præsumeretur Confessarius usus fuisse notitia Confessionis ad sollicitandum, si post audita peccata turpia pœnitentis, suamque propensionem ad veneremostensam, interroget de domo ubi habitat, an maneat sola et similia; vel (ut ait *Conc.*) si ante confessionem Confessarius et pœnitens mutuo fuissent ignoti, et occasione cognitæ levitatis ipse domum mulieris adeat, et sollicitet. Item rectè ait dicendum *Ronc. cum A. A. à se cit.* si Confessarius sollicitat per epistolam; vel si Confessarius obtineat, vel petat à muliere consensum copulæ, promittendo ejus Confessionem audire.

679. — 2. *Prætextu* autem Confessionis denunciandus est Confessarius, qui ex pravo fine fictè invitat mulierem ad Confessionem, et deinde sollicitat; *Conc. n. 8. Mazz. d. p. 439. et Ronc. d. q. 7. cum Bord.* Si verò Confessarius vadit ad sollicitandam fœminam, petendo licentiam à suo superiore sub prætextu Confessionis, meritò dicunt *Salm. n. 55. et Ronc. l. c. in fine cum Bord. ac Tancredi apud Potest. n. 513.* non esse denunciandum, quia tunc prætextus Confessionis non est respectu pœnitentis, sed respectu superioris. An autem denunciari debeat Confessarius qui convenit cum muliere, ut ad eludendos domesticos se fingat ægrotam, et ipsum accersat domum ad patrandum peccatum? Affirmant *Conc. et Mazzot. ll. cc. item Fagund. apud Potest. num. 513. ac Sancius apud Dian. p. 4. tr. 5. R. 37,* quia prætextus Confessionis tunc videtur satis manifestus. Sed probabilius negant *Ronc. d. q. 7. in fine, cum Bord. Diana l. c. et Escob. n. 662. cum Trull. cum Freita, ac Leand.* Ratio, quia tunc non verificatur quòd Confessarius sollicitet prætextu Confessionis, sed tantum quòd prætextu Confessionis peccatum exequatur; ita ut prætextus Confessionis tunc jam ordinetur non ad sollicitationem, sed ad familiares decipiendos. Et tantò minus (contra *Concinam*) puto esse denunciandum Confessarium si mulier, nulla conventionem præmissa, prætextu Confessionis ipsum advocet et sollicitet, quamvis deinde rem habeant; quia ex *Bulla* tunc Confessarius denunciari debet, quando ipse sollicitat prætextu Confessionis; at in hoc casu non Confessarius, sed

pœnitens prætectu Confessionis Confessarium sollicitat. Secus verò censeo dicendum, si Confessarius extra Confessionem sollicitaret, et fœmina renueret timens diffamationem; et ideo Confessarius ei suaderet, ut fingens se ægrotam cum accerseret ad peccandum; quia tunc verè diceretur Confessarius prætectu Confessionis sollicitare fœminam ad præstandum consensum. Idem puto dicendum, si Confessarius advocetur à matre puellæ, ut filiæ Confessionem excipiat, et ipse ad cubiculum accedat cum pravo fine ad alloquendam puellam de Confessione, nempe eam interrogando an velit confiteri, vel dicendo se advocatum fuisse ad audiendam ejus Confessionem, et deinde sollicitet; quia tunc etiam sollicitaret prætectu Confessionis. Idem dicendum puto cum *Escob. n. 662. et Diana d. R. 37*, quando Confessarius in loco ad Confessiones deputato, et sub Confessionis figura sive specie simulat, ad illudendos spectantes, Confessionem audire, et sollicitet, tunc enim denunciandus est, non jam quia sollicitat prætectu Confessionis, sed quia sollicitat simulando Confessionem in loco ad ipsam deputato, ut mox dicemus *num. seq.*

680. — Clausula IV. « Extra Confessionis occasionem in Confessionario, aut in loco quocumque ubi Confessiones audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessionem audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones sive tractatus habuerint. » Tò *simulantes ibidem Confessiones audire*, quidem intelligitur, si Sacerdos ita se gerat, ut adstantes credant actu ipsum audire Confessionem. Dicunt autem *Ronc. q. 8. et Escob. num. 675.* cum aliis, quòd ad simulandam Confessionem non sufficiat si fœmina flexis genibus coram Confessario assistat, sed insuper requiritur, ut Confessarius voce, nutu, sive aliqua actione, putà applicando aures, simulet Confessionem audire; quia (ut aiunt) simulatio non solùm debet esse ex parte pœnitentium, sed etiam ex parte Confessariorum, cùm in Bulla de his dicatur, *Simulantes ibidem Confessiones audire*. Sed meliùs sentiunt *Pal. p. 8. n. 4. Diana R. 18. et Fagund. ac Trull. apud Escob. n. 673.* quòd cùm Confessarius adest in loco deputato ad audiendas Confessiones, et fœmina genuflexa ibi adstat, eamque Confessarius sollicitat, jam denunciandus est; quia ipse manendo ibi audiens pœnitentem, jam satis ingerit spectantibus credulitatem quòd illa confiteatur, ideoque ipso facto jam simulat Confessionem audire. Secus tamen dicendum puto, si in aliquo loco, quamvis electo ad Confessionem, extra tamen Confessionarium, Sacerdos sollicitaret fœminam stantem, vel sedentem, aut cubantem, juxta mox dicenda.

Dixi, *extra Confessionarium*, nam dubium hñc fit, an denunciari debeat Confessarius qui sollicitat, vel tractat turpia in Confessionario, quin tamen Confessionem simulet? *Prima sententia* negat, et hanc tenent *Pal. p. 8. n. 4. Escob. n. 669. Ronc. q. 8. cum Lez. et Salm. n. 58. cum Freita, Fag. et Leand. item Sancius, Sousa, Hurt. Ross. et Donat. apud Pot. n. 522.* Ratio,

quia in Bulla Gregorii, ut supra dicitur, denunciandi sunt Confessarii, « qui extra Confessionis occasionem in Confessionariis » aut in loco quocumque ubi Confessiones audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum illicitos et inhonestos sermones habuerint. » Ergo inferunt quod sive sollicitatio fiat in Confessionario, sive in alio loco ad Confessiones electo, requiritur ad obligationem denunciandi Confessionum simulatio. Sed probabilius affirmant esse denunciandum *Max p. 439. Conc. n. 11. Dian. p. tr. 4. R. 18. et p. 4. tr. 5. R. 58. p. 8. tr. 9. R. 35. ac Pot. n. 522. cum Bord. Trull. etc.* Cum hunc dicimus, quod si Confessarius sollicitat in aliis duobus locis, supra in Bulla descriptis, requiratur simulatio Confessionis : eum denunciandum; non verò si sollicitat in Confessionario. Id hoc probatur ex Decr. Pauli V. (relato apud *Pot. l. c.*) ubi dictum fuit : « die 10 Julii 1614, in Generali Congr. S. Rom. » universalis inquisitionis coram SS. Paulo Papa V facta relatione quod multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionariis extra occasionem Confessionis de rebus inhonestis : Sanctissimus decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur : S. Officio. » Cum igitur nulla ibi mentio fiat de simulatione Confessionis, ad denuntiandum Confessarium sufficit, quod ipse in Confessionali de rebus turpibus tractet, quin simul et Confessionem audire. Nec valet dicere, ut aiunt adversarii, Decretum hoc fuisse abrogatum, sive restrictum per Bullam Gregorii. Nam respondetur regulam generalem esse, quod leges anteriores nunquam intelligantur abrogatae per posteriores, nisi quando hae prioribus omnino sint contrariae, alioquin, semper ac aliquomodo potest contrarietas excusari; correctio legum, quoad fieri potest, vitari debet, prout communiter tradunt *Sanch. de Mat. l. 1. d. 17. n. 6. Pal. de Leg. tr. 3. d. 5. p. 2. §. 1. n. 8. Salicet. cod. tit. c. 4. n. 13. et alii DD. passim. ex c. Cum dilectus, et Consuet. et ex l. 1. C. de Inoff. Dotib. ubi dicitur : « Legibus concordare promptum est. » Decretum autem Pauli bene consistit cum Bulla Gregorii; in illo enim sermo tantum fit de Confessario tractante inhonesta in Confessionali; in Bulla verò Gregorii additur de tractante turpia, praeter Confessionalem in loco quocumque ubi Confessiones audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, » et hinc subditur clausula : *Simulantes ibidem Confessiones audire.* Unde, cum clausula haec bene referri possit tantum ad duo posteriora loca, et non ad Confessionalem, non est cur dicamus Decreto Pauli V per Bullam Gregorii fuisse derogatum. Accedit edictum S. Inquisitionis Romae (relatum à *Pot. tom. 2. n. 226.*) ubi dicitur : *Debbano denunciare ciascuno di coloro de quali sappiano, o abbiano notizia che contra i Decreti, e Costituzioni Apostoliche abbiano abusato il Sacramento della Penitenza, servoendosi della Confessione, o Confessionario (nota) a fini disonesti, sollicitando in essi i penitenti ad turpia, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, o non convenienti**

sine per cui è stato istituito. Quapropter talis Confessarius saltem denunciandus est ex hoc edicto, quia abutitur Confessionario ad sollicitandum.

§. II.

Quinam sollicitantes debeant denunciari.

681. Qu. I. An denunciandus confessarius consentiens mulieri sollicitanti?—**682.** Qu. II. An Confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus?—**683.** Qu. III. An Confessarius sollicitans ad actus venialiter tantum inhonestos?—**684.** Qu. IV. An sollicitans ad peccata non turpia?—**685.** Qu. V. An denunciandi Episcopi sollicitantes?—**686.** Qu. VI. An denunciandus Confessarius sollicitans, si fuerit emendatus?—**687.** Qu. VII. An, qui de sollicitatione jam convictus est et punitus? Qu. VIII. An, qui consentit mulieri sollicitanti, ne ab ea accusetur? Qu. IX. An simulans Confessionem ex condicto ad tractanda inhonesta?—**688.** Qu. X. An denunciandus laicus, vel Clericus sollicitans in Confessione, simulando se Confessarium? Et quid si sit Sacerdos, sed careat jurisdictione?—**689.** Qu. XI. An denunciari debeat pœnitens sollicitans Confessarium?—**690.** Qu. XII. An denunciandus interpret sollicitans pœnitentem?—**691.** Qu. XIII. An Confessarius sollicitans mulierem, ut inducat aliam ad secum peccandum; vel ut ipsa peccet cum alio?—**692.** Qu. XIV. An Confessarius sollicitans postquam decesserit?

681. — QUÆR. I. An sit denunciandus Confessarius consentiens mulieri sollicitanti in Confessione? Affirmant *Salm. c. 4. n. 42.* et aiunt contrariam sententiam non esse probabilem post Bullam allatam *Gregorii XV*, ubi expressè sunt denunciandi non solum Confessarii sollicitantes, sed etiam inhonestos tractatus habentes; et idem sentiunt *Mazz. p. 441. Conc. n. 16. Pot. n. 579* item *Salm. n. 54. cum Dian. Leand. Sousa, etc.* Negant verò *Bon. disp. 6. p. 3. n. 17. Pal. p. 5. n. 4. Escob. n. 653. cum Acunna, Hurt. Sousa, et Sanctarell, item Prado, Bordon. Homob. et Trull. apud Salm. l. c. Ac Ronc. q. 5.* ad hanc sententiam inclinare videtur, dicens cum *Bord. Sanctarell. etc.* quòd rationi à *Salm.* allatæ responderi possit, verba Bullæ intelligenda esse de tractatibus turpibus, quorum Confessarius sit auctor. Atque *Dian. p. 1. tr. 7. resol. 11,* hanc probabilem ac tutam dicit. At mihi pro dicta sententia alia ratio occurrit, quæ habetur apud *Bonac.* et quæ potior videtur. Ratio est, quia ex Bulla eadem *Greg.* mandatur Confessariis, ut moneant de obligatione denunciationis, non jam quoscumque pœnitentes qui cum Confessariis inhonestos tractatus habuerint, sed illos « quos noverint » fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos; » quare inferitur, quòd pœnitens licitè, si vellet, posset Confessarium in dicto casu denunciare, juxta primam probabilem sententiam, sed videtur probabilius ad hoc pœnitens non obligari; quia, ut ipse obligationem subeat denunciandi Confessarium, requiritur, ut fuerit ab illo sollicitatus. Etsi igitur Confessarius non eximatur à crimine

ob inhonestum tractatum in Confessionario, eximitur tamen pœnitens ab obligatione denunciationis, dum non reperitur sollicitatus. Et rectè censetur noluisse Pontificem obligare pœnitentes ad denunciandum Confessarios, quos ipsi tentaverint, ob magnam difficultatem quæ deterret pœnitentes à denunciando in isto casu, quo peccatum ab ipsis causam habuerit; tum quia, si denunciarent, valde periclitaretur eorum fama: tum quia lex nimis ardua tunc eis redderetur. Quidam Neotericus scripsit præfatam opinionem fuisse proscriptam à Benedicto XIV, per Bullam *Sacramentum*, allatam *Tom. 1. n. XX*. Sed perperam id asseruit, nam Pontifex ibi tantum dixit denunciationem esse faciendam, etiamsi *inter Confessarium et pœnitentem mutua fuerit*. Longè autem differt sollicitatio mutua, ab ea quæ fit à muliere, et cui Confessarius consentit, cum DD. valde distinguant primum casum ab altero, ut observari potest apud *Fel. Potest. de Denunciatione n. 582*. ubi dicunt, sollicitationem mutuam tum evenire, cum Confessarius sollicitatus à pœnitente ad unam turpitudinis speciem, ad aliam sollicitat mulierem (prout *n. seq.* dicetur), aut etiam cum Confessarius à pœnitente sollicitatus priùs dissentit, vel sermonem divertit: et deinde post aliquod intervallum illam sollicitat; atque in his casibus mutuae quidem sollicitationis Auctores aliqui, ut *Castrop. Peyrin. et Acunna* sentierunt, non adesse obligationem denunciandi; et hæc est opinio, quæ à Pontifice damnata fuit: et quidem justè, in hujusmodi enim casibus jam verificatur, quòd pœnitens verè maneat sollicitata; et verè Confessarius sollicitet at in nostro casu cum Confessarius simpliciter sollicitationi consentit, minimè verificatur, nec dici potest quòd mulier sit sollicitata. Quando autem cooperatio Confessarii dicenda sit simplex consensus, aut etiam mutua sollicitatio; id pendet à circumstantiis sermonis et tractatus, qui inter Confessarium et pœnitentem intercedunt.

682. — Quær. II. An sit denunciandus Confessarius, qui, sollicitatus à pœnitente ad copulam, renuit, et divertit ad solos tactus? Affirmant *Salm. n. 40. cum Leand. et Dian.* Sed probabiliter negant *Pal. part. 5. n. 4. Escob. n. 656. ac Trull. Hurt. etc.* apud *Salm. n. 39*. Ratio, quia fœmina sollicitans ad copulam, virtualiter provocat etiam ad tactus, qui ordinariè sunt prævii ad copulam; unde verificatur, quòd Confessarius (ut supra) tunc non sollicitat, sed sollicitatus consentit. Rectè verò notat *Pal. etc. d. n. 36*, quòd Confessarius sollicitatus ad sodomiam, si ipse divertat ad fornicationem, vel contra, tunc certè est denunciandus, cum ipse tunc sollicitet ad actum, ad quem non fuit sollicitatus; fornicatio enim non continetur sub sodomia, nec contra.

683. — Quær. III. An denunciandus sit Confessarius sollicitans ad actus tantum venialiter inhonestos? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Diana R. 5. Mazzot. p. 438. Vioa in Prop. 7. damn. ab Alexand. VII, et Trull. Sancius, Fagund. Leand. et Thom. Hurt. n. 635*. Ratio, quia actus leviter inhonesti

extra Sacramentum fiunt graves in Sacramento, ob gravem injuriam quæ ei irrogatur; sicut sumptio parvi cibi in die jejunii esset per se leve peccatum contra temperantiam, sed esset grave si fieret ante Communionem. *Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Pal. part. 3. n. 3. et Escob. n. 636 et 637. cum Sousa, Portell. et Gasp. Hurt.* Ratio, quia ex una parte certum est, quòd ad denunciandum Confessarium sollicitantem requiratur, prout dicunt *Pal. Portell, et Sousa*, quòd actus sollicitationis sit peccatum grave, ita ut certè putetur ipse graviter in eo peccasse, cùm talis denunciandus sit tanquam suspectus de fide, ut habetur ex edicto Inquisitionis Gener. *apud Potest. t. 2. num. 226. p. 430.* At nemo potest censi suspectus de fide, qui tantùm venialiter peccat. Hinc Bened. XIV hoc sollicitationis crimen appellat *nefarium improbitatem*; et in Bulla Pii IV dicitur de hujusmodi Sacerdotibus sollicitantibus, « qui loco reconciliationis cum Deo, graviori peccatorum mole pœnitentes onerant, et in manibus Diaboli tradunt. » Ex alia vice actus qui in se est levis contra castitatem nequit fieri gravis in Sacramento, aliàs quolibet peccatum veniale in materia veracitatis, patientiæ, vel humilitatis evaderet grave in Sacramento, quod nemo asserit.

Nec obstat dicere, quòd culpa levis reddatur gravis ob reverentiam Sacramento debitam; nam hoc currit, quando aliquid prohibetur ob solam reverentiam Sacramenti, prout prohibetur quævis parva comestio ante Communionem; non verò quando res aliqua ab Ecclesia vetatur tanquam in se mala, tunc enim, quia tota injuria, quæ Sacramento irrogatur, est quatenus Sacramentum ministratur aut suscipitur cum actu pravo, si actus est leviter pravus, levis etiam erit injuria quæ fit Sacramento. Omnes tamen conveniunt cum *Palao, et Escob. ll. cc.* quòd si ex circumstantiis certè conjiceretur, quòd Sacerdos eo levi actu animum habuerit ulterius progrediendi, tunc censenda est sollicitatio gravis.

684. — Quær. IV. An sit denunciandus Confessarius, qui in Confessione sollicitat pœnitentem, non ad turpia, sed ad alia peccata? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pegna, Zechios. Moura, et Acunna apud Dian. p. 5. tr. 4. R. 17*; et huic inclinatur *Pot. n. 496. cum Cord.* Ratio, tum quia in Bulla Greg. XV dicitur esse denunciandus, qui habet cum pœnitente *illicitos et inhonestos tractatus*; tò autem *illicitos* videtur comprehendere omnes alios actus culpabiles, præter materiam inhonestam; idque videtur magis exprimi in edicto Inquisitionis, ubi præcipitur denunciari, qui habent cum pœnitentibus *discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine per cui il Sacramento della Penitenza è stut istituito.* Tum quia in Decreto Alex. VII habetur esse denunciandos omnes de hæresi etiam leviter suspectos; si igitur denunciari debet tanquam suspectus de hæresi qui sollicitat ad turpia, cur non etiam qui sollicitat ad alia crimina? Hæc sententia videtur satis probabilis, unde bene ait

Pal. par. num. 26. quòd Inquisitores probabiliter cognoscere possint de hujusmodi sollicitatione, si deferatur, ob facultatem ipsis concessam. *Secunda* verò sententia communissima et probabilior negat, eamque tenent *Pal. l. c. Mazz. p. 439. Holzm. t. 1. p. 312. n. 671. Bon. part. 3. n. 13. cum Ledes. Paramo, et Sanctarell. Ronc. p. 113. q. 3. cum Boss. et Curena, Diana d. R. 17. cum Freita, Peyr. Homob. Sousa, et Veneto, ac Escob. n. 631. cum Fag. Leand. Molf. Scortia, etc.* Ratio, quia nullibi habetur expressum, hanc sollicitationem esse denunciandam, licèt enim in Bulla Gregorii, præter verbum *inhonestos* addatur *illicitos* tamen patet utrumque eandem materiam significare, dum dicitur, *illicitos et inhonestos tractatus*. Nec aliter accipienda sunt verba edicti, quia edictum ad Bullam se refert, aut certè referendum est. Nec obstat dicere, quòd sollicitans ad alia crimina etiam sit de hæresi suspectus; nam communissimè DD. (ut vidimus) Bullam Alexandri interpretando, censent non esse obligationem denunciandi hujusmodi sollicitantes, dum Bullæ tam Gregorii, quàm aliorum Pontificum, loquendo de sollicitatione in Confessione, præceperunt denunciari tantùm sollicitantes ad turpia; unde videtur ad hanc solam materiam venercam imposita esse obligatio denunciandi sollicitantes, quia ob fragilitatem naturæ frequentius hæc sollicitatio, et majus in ea periculum consentiendi contingere poterat. Idque (ut ait *Diana l. c.*) confirmatur ex praxi Inquisitorum.

Præterea, communiter dicunt DD. et meritò, non esse obligationem denunciandi Sacerdotes sollicitantes ad turpia in aliis Sacramentis quàm Pœnitentiæ, quia revera de hac denunciandi obligatione nullibi habetur præceptum. Ita *Bonac. par. 3. n. 7. Diana R. 16. Pal. part. 3. n. 3. cum Freita, Acunna, et Sancio, ac Escob. num. 634. cum Lez. Peyr. Sanctarell. etc.* contra *Moura, et Hurt.*

683. — Quær. V. An denunciandi sint Episcopi sollicitantes in Confessione? Negant *Pal. Part. 9. n. 2. et Escob. n. 715. cum Mol. Acunna, Trull. Freita, Decian. et Sancio*, quia Episcopus etiam in crimine hæresis formalis non subjicitur Inquisitoribus, ex *c. Inquisitores, de Hæresi in 6.* et ex *Trid. sess. 24. c. 5.* ubi dicitur: « Causæ criminales graviores contra Episcopos, » etiam hæresis... ab ipso tantùm Romano Pontifice cognoscantur et terminentur. » Sed affirmant meliùs *Bonac. part. 3. n. 8. Ronc. p. 113. q. 2. R. 1. Salm. n. 30. cum Hurt. et Ant. à Sp. S. ac Potestas n. 621. cum Leand. Fag. etc.* Verùm *Bonac.* sentit denunciandos esse Inquisitoribus; at *Potestas, Ronc. et Salm. cum aliis* dicunt esse denunciandos Pontifici, si commodè huic fieri possit denunciatio; aliàs hanc deferendam esse dicunt Inquisitoribus, qui licèt non possint punire, nec processum formare contra Episcopos, possunt tamen de præfato crimine excipere informationem, et deinde illam Pontifici significare, prout colligitur ex *Extraog. cum Matthæus, de Hæret.* ubi sic præscribitur procedendum contra nuntios et officiales Sedi Apostolicæ

mediate subjectos. Et in hoc conveniunt *Pal. et Escol. ll. cc. cum Trull. Sancio, et Acunna*, nempe quòd bene possint Inquirentes excipere hujusmodi informationem. Sub nomine autem *Episcoporum* veniunt Episcopi etiam titulares et etiam non consecrati, modò sint confirmati; item Nuntii, Legati et Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, ut dicunt *Salm. n. 31. cum Barb. et Tamb.*

688. — Quær. VI. An si Confessarius sollicitans sit emendatus, debeat adhuc denunciari? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Pal. p. 10. n. 1. et Escob. n. 624 et 625. cum Soto, Molf. Acunna, Peyr. Fag. Portel. Zenard. Freita, etc;* item *Led. Lugo, Trull. Leand. Hurt. et alii apud Salm. n. 75.* et hanc probabilem putat (saltem extrinsecè) Auctor *Instruct. etc. p. 2. cap. 15. §. 2.* Ratio, quia finis denunciationis est emendatio rei, et ablatio damni, quibus jam obtentis, cessante fine legis principalis, cessat etiam lex naturalis denunciationis, quæ principaliter respicit emendationem, nec lex positiva ejus ordinem invertere potest. Hanc probabilem putat etiam *Viva de 1. præc. q. 8. art. 5. n. 3.* Rectè verò DD. excipiunt Hæreticum formalem, maximè dogmatizantem, cujus difficilis est emendatio, et quem omnino excedit denunciari, saltem ad subventionem aliorum quos ipse fortè abverterit.

Signa autem emendationis sunt (ut dicunt DD. citati apud *Salm. n. 76. et apud Viva. d. l.*): 1. Si mulier sollicitata, ter vel quater ad Confessarium accedendo, in eo pravam animam non amplius adverterit; ita *Escob. n. 625. cum Trull. Diana, et Sosa.* 2. Si per triennium Confessarius bene vixerit, ut ait *Sancius.* 3. Si sit sacramentaliter confessus, et per longum tempus non tentaverit, ut *Escob. d. n. 625. cum Freita, Sancio, Murc. Alciati, Farinac. Hurt. Ricc. Felin. et Barb.* 4. Si lucratus sit Jubilæum, ut dicit *Escob. cum Genuensi.* 5. Si factus sit Religiosus. 6. Si sit homo insignis probitatis, et semel vel bis sollicitaverit, ut *Hurtadus.* 7. Si post sollicitationem statim det signa doloris. 8. Si fuerit senex, ita ut putetur ex magna passione sollicitasse, et postea verè resipuisse, ut ait *Sylvest.* Hæc tamen signa dicit *Viva d. l.* singula non sufficere, nisi plura simul conjuncta faciant constare de emendatione. Et hoc valde est notandum; nam revera, sicut constat de crimine, debet et constare de emendatione. Et quod dicitur de sollicitatione, etiam dicendum est de aliis criminibus de hæresi suspectis.

Quamvis prædictam primam sententiam satis probabilem existiment Auctores citati, absolutè tamen probabiliorē esse iudico secundam sententiam, quæ docet Confessarium etiam emendatum esse denunciandum. Ratio, quia Pontifex magis, quam emendationem rei, ejus punitionem intendit, ad damnum Ecclesiæ reparandum, et ad resarciendum scandalum. Et ideo sancivit, ut supra, denunciationem fieri, nulla correptione fraternæ præmissa; quæ utique præmittenda esset, si emendatio rei, et non punitio intenta principaliter esset. Ita. *Suar. Bon. Asor,*

et plures cum *Salm. cap. 4. n. 77.* qui hanc secundam sententiam certè tenendam esse aiunt.

687. — Quær. VII. An sit obligatio denunciandi Confessarium, qui de sollicitatione jam fuerit satis convictus et punitus? Certum est quòd, si ipse delinquat iterum, postquam in primo crimine fuerit punitus, iterum denunciari debet. Et idem dicendum, si de sollicitatione non fuerit plenè convictus, quia tunc nec fuisset satis punitus. Dubium ergo est, si de eadem sollicitatione jam fuerit satis convictus et punitus. Negant esse obligationem denunciandi *Acunna, Seraphin. Hurt.* etc. apud *Salm. c. 4. n. 73.* quia Confessarius jam censetur emendatus, juxta primam sententiam mox supra allatam. Sed longè probabiliùs affirmant *Salm. n. 74.* cum *Bon. Trull. Dian.* tum quia tunc non constat de emendatione; tum quia non eximitur mulier ab obligatione denunciandi, quia alia denunciavit, dum unaquæque persona sollicitata omnino denunciare tenetur, sive sint, sive non sint alii denunciantes.

Quær. VIII. An denunciari debeat Confessarius, qui mulieri sollicitanti consentit, ob metum ab illa incussum, quòd eum accusabit, nisi consentiat? Negat *Hurtadus*, quia lex ecclesiastica non obligat, cum metus gravis intervenit. Hæc tamen ratio debilis est, quia talis metus non censetur gravis; Judices enim non facilè credunt cuicque mulierculæ accusanti, ut dicunt *Salm. n. 59. Esc.* Sed et meliùs dici potest hic Confessarius non esse denunciandus, quia tunc revera esset sollicitatus, non sollicitans, juxta dicta *n. 681.*

Quær. IX. An sit denunciandus Confessarius, qui ex condicto cum pœnitente simulat Confessionem, ut tractet inhonesta. Negat *Pal. p. 8. n. 2.* tum quia sollicitatio tunc esset mutua; tum quia tunc pœnitens ipsa deberet se denunciare. Rectè verò affirmant *Salm. n. 60.* cum *Dian. et aliis*, quia tunc jam adest vera sollicitatio Confessarii, nec pœnitens denunciando tenetur denunciare seipsam, sed tantùm verba referre et actus Confessarii. Et hoc hodie expressè definitum est in Bulla Ben. XIV. quæ incipit, *Sacramentum*, (vide Tom. IX. inter *Decret. n. 1.*) ubi præcipitur fieri denunciatio, etiamsi sollicitatio mutua fuerit; ibi enim præcipitur denunciandus esse Confessarius sollicitans, « etiamsi Sacerdos sit qui jurisdictione ad absolutionem validè impertiendam careat, aut sollicitatio inter Confessarium et pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitanti pœnitens consenserit; sive consensum minimè præstiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit. »

688. — Quær. X. An sit denunciandus laicus, vel non Sacerdos sollicitans in Confessione, simulans se Confessarium? Respondetur affirmativè cum *Salm. n. 27. Ronc. l. c. R. 3.* Ratio, quia licèt is non sit denunciandus ratione sollicitationis ex Bulla Gregorii XV denunciari tamen debet ex alia Constitutione Gregorii XIII, apud *Salm. n. 27.* ubi quicumque non Sacerdos audiens Sacramentaliter Confessiones præcipitur de-

denunciari. Utrum autem ad denunciandum talem non Sacerdotem sollicitantem requiratur non solum, ut Confessionem auarit, sed etiam ut absolutionem impenderit. Ex verbis præfatae Illæ Gregorii XIII relatis à *Salm. l. c.* videtur sufficere quòd tam audierit, cum ibi dicatur, quòd Inquisitores Sancti Officii accedere debeant in non Sacerdotes, qui Missas celebrant, aut sacramentaliter Confessiones audiunt. Sed *Pal. part. 9. n. 5. Mazz. p. 437. Potest. pag. 490. Esc. 685. cum Acunna et Sancio.* sunt omnino requiri, ut etiam absolvant, dum in edicto S. Inquisitionis Gener. dicitur denunciandus esse ille, qui cum non Sacerdos, Sacramentum ministrat; non censetur autem Sacramentum Pœnitentiæ ministrare, qui absolutionem non impletur. Sed, hoc non obstante, in præfato edicto (quod in exsum refert *Potest. t. 2. part. 1. n. 226.*) certò hic denunciandus est, etiamsi non absolvat, cum ibi dicantur denunciandi e, tanquam suspecti de hæresi : *Coloro che non essendo orditi Sacerdoti, si usurpano di celebrar Messa, ancorchè non hanno proferito le parole della Consecrazione, o abbiano preteso di ministrare il Sacramento della Penitenza a fedeli di questo, ancorchè (nota) non si sia venuto all'atto dell'assoluzione.* Pariter autem certum est ex Bulla Benedicti (ut mox supra vidimus in Quæst. præced.) denunciandum esse Sacerdotem sollicitantem in Confessione, etiamsi jurisdictione careat. 189. — Quær. XI An sit denunciandus pœnitens qui in Confessione sollicitat Sacerdotem? Affirmant aliqui pauci apud *bm. n. 29.* Sed communiter et veriùs negant *Bonac. p. 3. 20. Dian. p. 1. tr. 4. R. 23. Pal. p. 9. n. 7. et Salm. l. c. cum Trull. Bord. Sousa, Acunna, Sancio, et Leand.* Ratio, quia leges penales non sunt extendendæ de casu ad casum. Neque currit eadem ratio pro pœnitente quæ pro Confessario sollicitante, ob plura momenta quæ cuicque patent, et præcisè ob suspensionem revelationis sigilli, si Confessarius pœnitentem denunciaret.

190. — Quær. XII. An sit denunciandus Sacerdos interpret, sollicitat pœnitentem? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Freita, Trimarch. etc. Escob. a Corro apud Escob. num. 689.* Ratio, quia interpret non solum gerit partes pœnitentis, sed etiam Confessarii, unde pariter ac Confessarius injuriam irrogat Sacramento. Secunda verò sententia communissima negat, eam tenent *Pal. p. 9. n. 6. Potestas n. 489. Holzm. t. 1. p. 311. 671. Mazz. p. 437. Diana R. 9. Escob. n. 691. cum Fag. 182, Sancio, ac Salm. n. 26. cum Trull. Leand.* et communi uterunt. Ratio 1. quia interpret magis se habet ex parte pœnitentis, quàm Confessarii. Ratio 2. et potior, quia ex Bulla Greg. tantum Confessarii sollicitantes denunciandi sunt, utque leges, et leges penales non extenduntur præter casus expressos. His tamen non obstantibus, dicunt *Conc. n. 5. Potest. cit. Escob. n. 591. cum Fag. et Diana p. 9. tr. 9. R. 32. v. 1. ta, cum Leand.* quòd licet ex Bulla Greg. XV interpret

sollicitans non sit denunciandus, tamen denunciari debet ex edicto S. Inquisitionis supra citato n. 680. *in fine*, ubi denunciandi sunt omnes de hæresi suspecti, et inter hujusmodi suspectos enumerantur omnes illi, *che abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, o Confessionario a fini disonesti, sollicitando in essi i penitenti ad turpia, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine per lo quale è stato istituito*. Unde bene denunciandus est interpres, qui jam abutitur Confessione pœnitentis ad eum sollicitandum, vel ad tractandum cùm eo de rebus inhonestis.

691. — Quær. XIII. An sit denunciandus Confessarius qui sollicitat pœnitentem, ut inducat aliquam fœminam ad secum peccandum? *Acunna, et Freita ap. Pal. p. 5. num. 2.* (præcisa Bulla Greg., XV.) probabile putant non esse denunciandum ex Dec. Pii IV et Clem. VIII. Sed, attenta saltem præfata Bulla Greg. hodiè non est dubitandum quin denunciari debeat, cùm ibi dicantur denunciandi esse omnes Sacerdotes, qui in Confessione « personas ad inhonesta inter se, sive cum aliis quomodo dolibet sollicitare tentaverint. »

An autem denunciandus sit Confessarius qui sollicitat pœnitentem, ut consentiat ad peccandum, non secum, sed cum alio? *Acunna apud Esc. n. 644.* et alii pauci olim probabile putarunt non debere denunciari, sed hodie certum est oppositum, cùm Bened. XIV in Bulla *Sacramentum* (cit. num. 687. Qu. IX.) §. 2. definiverit hunc Confessarium omnino esse denunciandum, etiamsi « sollicitatio non pro seipso, sed pro alia persona peracta » fuerit. »

692. — Quær. XIV. An sint denunciandi Confessarii sollicitantes, postquam jam è vita migraverint? Affirmant *Salm. c. 4. num. 71. infra*. Sed negat probabilius *Potest. num. 595.* quia tunc cessat totalis finis legis, scilicet tam emendatio, quàm punitio rei. Idem dicit *Roncag. c. 2. quæst. 4.* cum *Bord.* Bene tamen advertit cum eodem *Bord.* et *Caren.* quòd hæretici formales, etiam post mortem, semper sint denunciandi, ad reparandum saltem damnum ab eis illatum.

§. III.

Quinam teneantur denunciare.

693. An possit absolvi mulier sollicitata, antequam denunciaret? Et an facta denunciatione, possit quivis Confessarius absolvere ab excommunicatione contracta ob denunciationem neglectam? — 694. An semper Confessarius teneatur monere de obligatione denunciandi? — 695. Qu. I. An teneantur denunciare, qui non possunt probare denunciationem? Et qui aliunde sollicitationem sciunt? — 696. Qu. II. An sit obligatio denunciandi, si crimen sit occultum? — 697. Qu. III. An, si sollicitatio fuerit habita à longo tempore? — 698. Qu. IV. An teneatur ad denunciandum, qui scit sollicitationem sub secreto? — 699. Qu. V. An sit obligatio denun-

ciandi per Epistolam, vel internuncium? Et an Confessarius teneatur aliquando denunciationem excipere, vel deferre?—700. Qu. VI. An teneatur denunciare mulier sollicitationi consentiens?—701. Qu. VII. An sit obligatio denunciandi, si speretur sollicitans per correptionem emendandus?

693.—Est prænotandum I. quòd sollicitati non possunt absolvi nisi priùs denuncient: et si adsit impedimentum statim faciendi, denunciationem, saltem debent esse parati quamprimum ad denunciandum; aliàs peccant graviter, et incidunt in excommunicationem. Ita *Salm. c. 4. num. 69 et 70. cum Nao. Hurt. Sanct. Acunna, Sousa, et aliis communiter*. Improbabilissimè igitur dixit *Pontas vers. Conf. 2. Cas. 17.* nolenti denunciare Confessarium sollicitantem non esse denegandam absolutionem. Bene autem potest absolvi pœnitens ante denunciationem, si adsit justa causa illam differendi, nempe si Ministri Tribunalis longè distent, vel si sit necessitas communicandi ad vitandum scandalum, vel ob lucrandum Jubilæum, et possit credi personæ, quòd sit denunciatura. Ita *Sanch. Dec. lib. 2. c. 13. Suar. de Cens. d. 7. sect. 5. à n. 38. et Salm. c. 4. n. 70. cum Sanctio, Trimarch. et Leand.* et probabile putat *Dian. p. 4. tr. 5. R. 29.* In Bulla autem Ben. XIV. *Sacramentum*, circa id sic habetur: « Caveant diligenter Confessarii, ne pœnitentibus quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi priùs denunciationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti Judici, vel saltem se, cùm primùm poterunt, delaturos spondeant ac promittant. »

An autem, facta denunciatione, pœnitens à quocumque Confessario absolvi possit ab incurta excommunicatione? Negant *Salm. d. c. 4. n. 70. Mazz. tom. 3. p. 440. Diana dicta R. 29. cum Sanctio, et Potest. n. 614. cum Bordono*, ex edicto Sacræ Inquisit. Gener. infra citando. Affirmat verò *Lupus p. 1. l. 5. ar. 3. p. 90.* (cui adhæret *Conc. p. 119. n. V.*) quia, ut ait, reservatio hujus censuræ perseverat tantùm durante contumacia, unde expirat facta denunciatione, aut mortuo denunciando; idque infert *Lupus* ex edicti verbis, quæ esse solent: *E dalla detta scomunica nessuno, se non da noi, o dal supremo Tribunale del S. Officio, potrà essere assoluto, se prima non aora soddisfatto al S. Officio.* Et revera, attentis prædictis verbis opinio *Lupi* satis probabilis videtur. Sed contra hîc notandum, quòd si quis injustè accusaret, vel accusare suaderet aliquem Sacerdotem innocentem de sollicitatione, incurreret casum reservatum Papalem, sed sine censura, prout habetur in Bulla Bened. XIV. *Sacramentum*, data die Kalendarum Junii 1741, Bullarii Tom. I. N. XX. (quam vide in extensum relatam Tomo nono inter Decreta n. I.) ubi §. 3. sic dicitur: « Quæcumque persona, quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsam innocentes Confessarios impiè calumniando, vel scelerestè procurando, ut id ab aliis fiat... impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis, aut alio quovis modo, etc. »

Advertunt tamen Salm. in Append. de Bulla Cruc. c. 6. n. 231 et 232. id intelligi de suasionem efficaci, ita ut ipsa sit causa injustæ denunciationis secutæ. Addunt cit. num. 232. in fin. intelligi nisi suasio ante executionem denunciationis efficaciter revocetur.

Hoc tamen procederet juxta edictum particulare Inquisitionis alicujus Regni, sed in edicto edito à Sacra Inquisitione Generali die 3 Jan. an. 1623 (relato in extensum à *Diana p. 4. R. 41.* et à *Bon. de Denunc. t. 2. in fine p. 2. n. 12*), absolute dicitur infra 12 dies esse denunciandos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, sub excommunicatione majori latæ sententiæ reservata Papæ, et eidem Tribunali. Tenet autem *Bon. l. c. cum Suar. et Sanctarell.* hoc edictum non fuisse perpetuum, sed tantum pro illo actu, cum ibi dictum fuerit: « Mandamus » quatenus infra 12 dies proximè computandos, etc. » Unde dicunt præfati AA. illud proximè computandos satis ostendere, quod noluit S. Inquisitio obligare conscios delinquentium in futurum; nam aliàs dixisset non *proximè*, sed à die scientiæ. Verum *Diana p. 4. tr. 5. R. 41. cum Peyrin*, censet edictum fuisse perpetuum, et illud *proximè* intelligi revera à die scientiæ delicti. Sed advertendum, quod eadem sacra Inquisitio postea die 10 Martii an. 1677 aliud emanavit edictum (quod refert *Potest*, ut diximus, *Tom. 2. n. 226.*) ubi imposuit quidem excommunicationem contra non denunciantes suspectos de hæresi, sed nulla facta mentione reservationis, sic dicens: *Comandiamo sotto pena di scomunica di lata sentenza, che fra'l termine di un mese si debano rivelare al Sant' Officio, ovvero agli Ordinari tutti coloro de' quali sappiano, o abbiano auto, o avranno notizia che siano Eretici, o sospetti d' Eresia.* Hoc posito, satis probabile videtur mihi, et aliis doctis à me consultis, quod vel primum edictum non fuerit perpetuum, vel quod verosimilius S. Inquisitio in hoc secundo edicto, sicut moderavit obligationem primi edicti denunciandi infra 12 dies, ampliando illam ad mensem, ita etiam primum edictum moderavit, auferendo reservationem ab excommunicatione. Hoc tamen semper intelligendum, si jam fuerit impleta denunciatio.

694. — Prænot. II. cum *Ronc. c. 1. Reg. in praxi 5.* quod etiamsi Confessarius prævideat certò sollicitatam non esse denunciatam, debet nihilominus monere illam de sua obligatione, et dimittere, si nolit denunciare. Ratio, quia ipsi Confessario expressè præcipitur à Pontifice in d. Bulla obligatio monendi; et licet generaliter loquendo, cum Confessarius prævidet monitionem non profuturam, eam omittere debeat: hoc tamen non currit, quando agitur de vitando damno communi, ut evenit in præsentī casu, juxta dicta n. 615.

695. — Sed quæritur I. An teneatur denunciare Confessarium sollicitantem, qui sollicitationem nequit juridicè probare? Negant *Turr. et Turrebl.* Sed omnino affirmandum cum *Bann. 2. 2. q. 76. Bord. t. 1. c. 30. n. 100. Pal. punct. 10. etc.* Et opposi-

nam videtur expressè damnatum ex Prop. 5 proscripta ab Alex. VII quæ dicebat : « Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis. » An autem teneatur ad denunciandum non solum sollicitatus, sed etiam qui aliunde certò scit sollicitationem? Affirmant rectè *Salm. cap. 4. num. 68. cum Trull. Dian. Pal. Suar. et Hurt.* Et hoc, etiamsi is sit impuber, modò sit rationis compos, et sciat crimen à personis fide dignis; secus, si sciret à fide indignis, vel sceminis levibus *Salm. n. 69. cum Card. Nap. Sayr.* Hoc autem dicendum, non jam ex Bulla Gregorii, sed (ut bene advertit *Mazz. p. 440. cum Potest. et Bonac.*) ex edicto Sacrae Inquisitionis, ubi dicitur teneri ad denunciandum Confessarium qui scierit, vel audierit illum sollicitasse. Vide verba relata n. 680. *in fine.*

696. — Quær. II. An sit obligatio denunciandi sollicitantes, etiamsi crimen sit occultum? Negant *Fag. Megal. et alii* apud *Salm. d. c. 4. num. 80.* quia Greg. XV in Bulla mentionem facit de abusu, verbo *abutantur*, quod significat actuum frequentiam et publicitatem. At omnino tenendum est oppositum cum *Salm. n. 91. et Bann. Fill. Trull. etc. ib. ex D. Thoma.* Et rectè *Ronc. q. 8. c. 1. qu. 10,* ait primam sententiam penitus esse rejiciendam; quia, licèt in poenalibus verba legis sint strictè interpretanda, attamen, si ex stricta interpretatione lex inutilis redderetur, ut in nostro casu eveniret, tunc verba non strictè, sed latè sunt accipienda.

697. — Quærit. III. An teneatur sollicitatus ad denunciandam sollicitationem habitam à longo tempore? *Ronc. c. 2. qu. 4.* ait cum *Bordone*, quòd nunquam detur præscriptio quoad crimen hæresis; quoad alia verò, præscribitur per quinquennium actio contra reum. Hinc dicit *Roncag.* excusari à denunciatione, qui illam per quinquennium omisit, etiam culpabiliter; nisi obstant edicta contraria Dioecesana. Sed hodie declaratum est ex Benedicto XIV ex citato Decreto I. *Sacramentum*, (vide in Tomo nono), denunciationem esse faciendam, etiamsi longum tempus post sollicitationem effluxerit.

698. — Quærit. IV. An teneatur ad denunciandum, qui scit sollicitationem sub secreto naturali?

Negant *Fagund. et Fragosa, ap. Salm. c. 4. n. 85.* quia fortior est lex naturalis quàm positiva. Sed contrarium rectè tenent *Pal. p. 10. n. 5. Diana B. 32. Escob. n. 704. cum Sancio. et Gasp. Hurt. ac Salm. cum Trull. Leand. etc.* quia nemo tenetur ad secretum, etiam juramento promissum, quando secretum vergit in damnum commune. Secus verò, aiunt, si sollicitatio sit manifestata ad petendum consilium; nam propalatio secreti esset tunc contra humanum commercium, et etiam contra publicum bonum quod certè in consiliis expetendis intervenit.

699. — Quærit. V. An mulier sollicitata teneatur denunciare per epistolam, vel mediam personam, si nequeat per se ipsum? Si non possit personaliter adire Episcopum ob ægritudinem,

clausuram, aliudve impedimentum physicum vel morale, non tenetur quidem per seipsam ad denunciandum. Vide *Potest. n. 643. et Mazz. p. 442. q. 2.* Dubium fit, an hæc teneatur denunciare per epistolam, aut internuncium? Videtur negandum ex prolatis *num. 563. Dub. 3.* ubi diximus, quòd habens peccatum reservatum non teneatur petere licentiam à superiore per litteras vel mediam personam, si non possit illum adire. Sed in casu nostro verius affirmandum cum *Vioa in Prop. 7* damn. ab Alex. VII, *n. 8. Mazz. l. c. Salm. n. 109. et Ronc. p. 118. q. 5. R. 2.* Dispar enim est ratio inter petitionem absolutionis à reservatis, et denunciationem sollicitationis; nam ibi obligatio est sistendi apud superiorem, ut pœnitens recipiat ab eo unà cum absolutione etiam debita monita et pœnitentiam; unde qui non potest adire per se non tenetur per alium: obligatio autem denunciandi sollicitantem, non tam est adeundi personaliter superiorem, quàm deferendi sive indicandi ei delinquentem (ut loquitur Bened. XIV in sua Bulla) quæ delatio si ab aliquo nequit fieri per se, saltem est facienda (modò absit periculum propriæ infamiæ) per epistolam, vel aliam personam, vel monendo iudicem, ut mittat notarium in domum suam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media.

Advertunt hñc *Vioa. l. c. Tamb. cap. 9. §. 4. et Ronc. Reg. 6. in praxi* non expedire quòd Confessarius assumat in se hoc onus deferendi denunciationem vice pœnitentis, vel eam excipiendi, quia sic non paucis detractionibus et periculis exponeretur. Et tantò minùs ad id tenetur, unde non mihi videtur probabile id quod scribit *P. Mazz. p. 442. q. 2.* ubi dicit, quòd si pœnitens non posset per alium facere denunciationem, teneatur Confessarius vices pœnitentis supplere, si ille per alium non posset denunciare: quia, ut ait, agitur de causa fidei. Sed hæc ratio, tam concisè producta, non convincit. Addit, quòd hoc eruatur ex quadam Epistola S. C. Conc. Ad Archiep. Mediol. annuente Urban. VIII, an. 1624, apud *Dian.* ubi mandatum fuit, quòd cùm quædam fœmina sollicitata adduci non potuisset ad denunciandum, Episcopus facultatem tribueret Confessario denunciationem excipiendi. Ex hac autem Epistola nihil probatur; nam primò hoc Decretum fuit particulare pro illo casu; deinde minimè ex illa eruitur hanc obligationem generaliter Confessariis impositam fuisse. Hinc non tenemur interim, donec constet de hoc præcepto, recedere à communi DD. sententia, et ab universalis sensu ac usu omnium Confessariorum, qui hanc onerosissimam obligationem non agnoscunt. Cæterum non negamus cum *Vioa loc. cit. et Tamb.* quòd in aliquo casu (putà si alicubi publicum immineret damnum, nec alia pateret via ad illud vitandum) posset Confessarius obligari ex lege caritatis ad huiusmodi onus suscipiendum; sed hoc rarò accidet.

Dicunt autem *Delbene de Inquisit. p. 1. dub. 9. et Auctor Instruc. par. 2. c. 14. n. 240.* quòd si fœmina multum repugnet adire Inquisitores, poterit expectare Confessarium qui pro ipsa

denunciationem deferat; quia praecepta positiva non obligant ad rem nimis arduam. Item notat *Mezz. p. 443.* quòd in decreto Sacrae Inquisit. mox supra enunciato insuper dictum fuit, quòd si neque apud ipsum Confessarium possit poenitens induci ad denunciandum, tunc recurratur ad S. Sedem pro opportuno remedio, et interim non absolvatur. Dicit autem *Mazz.* aliquando S. Sedem in casu magnae verecundiae et panici timoris rescripsisse, dando facultatem Confessario absolvendi pro ea vice poenitentem circa onus denunciandi.

700. — Quær. VI. An mulier teneatur denunciare Confessarium sollicitantem, cui ipsa consentit? Negarunt *Suar. Megala*, et alii ap. *Salm. n. 65*, quia nemo obligari potest ad suum crimen manifestandum, ut dicunt *Salm. c. 3. n. 104. cum. Suar. Cajet. Trull. et Diana.* ex Regula juris in cap. *Quid aliquando de poenit. D. 1.* ubi dicitur (*Non dico, ut te prodas.*) Nequit autem quis manifestare complicem, quin seipsum prodatur; et ideo aiunt *Salm. ibid.* non esse obligationem denunciandi socium hæreticum. Rectè verò dicunt mulierem hanc teneri ad denunciationem *Salm. n. 66. cum Bon. Trull. Peyrin* et aliis plurimis: hocque hodie definitum est à N. SS. Bened. XIV, in cit. Bulla *Sacramentum*, ubi præcipitur fieri denuntiatio, *etiamsi poenitens consenserit.* Ratio est quia mulier in hoc casu citra periculum suæ famæ potest denunciare sollicitantem, quin seipsam manifestet, dum ipsa etiam interrogata potest negare proprium consensum; et quidquid inde secutum fuerit, ut habetur ex Decr. S. Inquisit. apud *Pitton. n. 694.* edito 27 Sept. 1723, ubi dictum fuit: « Si mulier » consentit Confessario sollicitanti, non tenetur suum consensum » manifestare; nec potest super hoc ab Episcopo interrogari. »

701. — Quær. VII. An teneatur poenitens denunciare sollicitantem, si per correctionem sit moralis spes ejus emendationis? *Prima* sententia negat, et hanc docuit *S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7.* ubi dicit: « Si hæreticus privatim homines à fide avertat..., oportet » statim procedere ad denunciationem... nisi fortè aliquis firmi- » ter aestimaret, quòd statim per secretam admonitionem possit » hujusmodi mala impedire. » Eum secuti sunt *Soto, Canus. Led. Pal. Lugo, Syloest. etc. ap. Salm. cap. 4. n. 96.* Et signanter de crimine sollicitationis hanc sententiam tutati sunt *Fagund. Peyrin. et alii apud Dianam R. 2.* Verùm *secunda* sententia affirmat, et hanc tenent *Mazz. pag. 440. Conc. n. 17 et Salm. n. 99. cum Azor. Sanch. Diana, Leand.* et aliis pluribus. Et hæc omnino hodie tenenda est post Decretum Alexandri VII editum 8 julii 1660 (relatum per extensum apud *Salm. c. 3. n. 102.*) ubi declaratum fuit: « Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia mo- » nitio præmissa fuerit, omnino teneri... (fideles) ad denun- » ciandum... quos noverint esse de fide quomodolibet etiam le- » viter suspectos, » prout sunt Confessarii sollicitantes, ut communiter docent *Dian. R. 41. Bon. p. 3. num. 28. et Escob. n. 746. cum Trull. Acunna, Menoch. etc.* Dicendo ergo Pontifex, *etiamsi, etc.* supponit denunciationem semper esse faciendam.

§. IV.

De Sollicitationibus dubiis.

702. Qu. I. An denunciandus sit Confessarius in dubio an verè sollicitaverit? Quid, si accedant vehementia indicia de sollicitatione? — **703.** Qu. II. An denunciandus Confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine? Vel qui dat ei magnum donum? — **704.** Expenduntur varii casus peculiare sollicitationis. — **705.** De pœnis sollicitantium, et signanter de pœna inhabilitationis ad celebrandum et an hæc incurratur ante sententiam? Et an ab illa excusentur ignorantes? Et an Episcopi possint in ea dispensare?

702. — QUÆRITUR I. An denunciandus sit Confessarius in dubio an sollicitaverit? Distinguendum est: si factum vel dictum sit vera sollicitatio, et tantùm dubitatur an ille, vel alius Confessarius, id egerit vel dixerit, tunc rectè dicunt *Salm. c. 4. n. 93. cum Sousa et Hurt.* eum denunciandum esse, quia dum crimen est certum, ritè Judices procedere possunt ad inquirendam personam de qua dubium vertit. Hoc tamen censeo dicendum de solo casu, quo facilè Judices per suam diligentiam certi fieri possint de persona sollicitantis; quia aliàs Sacerdos ille, cùm possit esse innocens, remaneret aliquo modo diffamatus, et in dubio illæsa debet servari fama proximi, qui eam possidet.

Si verò persona Confessarii sit certa, et dubitatur an ejus factum vel dictum fuerit vera sollicitatio, tunc cum communiori et veriori sententia dicendum non esse obligationem denunciandi. Ita *Bonac. p. 3. n. 5. Ronc. p. 113. q. 5. Conc. num. 15. Bordon. ap. Potest. num. 576. Auctor Istruz. etc. p. 2. c. 14. n. 287. cum Boss. et Salm. num. 94. cum Valent. Hurt. et Salas. (contra Sousa et Peyr. ap. Dian. R. 25.)* Ratio, tum quia dubia in meliorem partem accipienda sunt, et in verbis ambiguis benignior interpretatio facienda est, ut dicunt *Bonac. Menoch. et Rinald. ap. Ronc. ex c. fin. de Transact. et Reg. Juris 49. in 6. ubi: In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Tum quia in dubio nemo est privandus fama quam possidet: tum quia Bullæ præcipiunt denunciari sollicitantes; sed nequit dici sollicitans, de quo dubitatur an verè sollicitaverit; nam crimen dubium non est crimen, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 74. et Suarez in 3. p. 1. 5. d. 40. sect. 6. n. 5.* Nec obstat dicere quòd ex Decreto Alexandr. VII sint denunciandi etiam leviter suspecti de hæresi; nam *tò leviter*, non jam refertur ad suspicionem, sed ad hæresim, de qua potest quis vel leviter vel vehementer esse suspectus.

Excipiendum tamen est 1. cum *Conc. et Ronc. ll. cc. ex Pegna, ac auctore instructionis etc. l. c. cum Bossio*, si accedant indicia vehementia de sollicitatione; nam licèt ista non sint omnino evidentia, tamen, cùm tantùm adsint ex una parte, satis fundant moralem certitudinem de sollicitatione. Excipiendum 2. cum *Bon. l. c.* qui citat *Acunna, et Sanctarel.* si verba de se præ se

ferant sollicitationem, et solum dubitatur an Confessarius ad malum finem ea protulerit; tunc enim præsumptio desumitur ex communiter accidentibus; præterquam quod præsumptio ipsius finis est accipienda juxta proprietatem verborum, unde in *cap. Perniciosum. Causa 18. q. 2.* dicitur, quod confabulatio cum fœmina in deteriore partem accipi solet.

703. — Quær. II. An sit denunciandus Confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine? Affirmant *Potest. n. 534. Bon. Tancredi, et Peyrin.* item *Acunna Bard. et Sanctarel. ap. Escob. n. 638.* et consentit *Dian. p. 9. t. 9. R. 32.* si talis laudatio fiat sine aliqua occasione, quia regulariter amasii, fœminas ut alliciant ad peccandum, de pulchritudine laudant. Negant verò *Freita, Thom. Hurtad. Esc. à Corro et Sousa ap. Escob. n. 639.* quia is qui laudat mulierem de pulchritudine verbis decentibus, non dicitur cum illa habere tractatus inhonestos. Sed meliùs distinguit præfatus *Escob. n. 640.* dicens, quod si ex modo loquendi, aut aliis circumstantiis, dignoscitur Confessarius laudare pulchritudinem ex pravo affectu, tunc est denunciandus; secus si laudaret ex quadam imprudentia, vel animi levitate. Asserit verò ut certum *Potest. n. 554. in fine,* denunciandum esse Confessarium qui laudat cum famula confitente pulchritudinem dominæ, rogans eam, ut dominæ referat; sed etiam in hoc casu dico perpendendas esse circumstantias, etsi faciliùs puto in hoc adesse indicium pravi animi alliciendi dominam illam ad turpem affectum. Et idem dicunt DD. si Confessarius det pœnitenti donum magni valoris, ut ait *Diana. p. 9. tr. 9. R. 34. cum Escob.* vel insolitum, ut dicant *Salm. n. 34. cum Val. Hurt. Prado, etc.* Verumtamen *Bordonus apud Dian.* inquit donum esse quid indifferens, unde rectè subdunt Auctores citati, ejus malitiam conjiciendam esse ex adjunctis, nempe ex conditione pœnitentis, ex quantitate et qualitate doni, et ex modo quo fit, etc. Cæterum, juxta dicta in præcedenti quæstione, quando verba vel facta sunt ambigua, Confessarius non est denunciandus, nisi de ejus pravo affectu moralis habeatur certitudo.

704. — Hinc subduntur plures casus particulares, in quibus communius Doctores censent denunciandum esse Confessarium.

1. Si Confessarius dicat pœnitenti: « Tecum nuberem, si essem secularis; » negat *Bordonus ap. Dian. p. 9. tr. 9. R. 32.* esse denunciandum; quia verba hæc non important peccatum mortale, sed tantum pudicum affectum indicant. Probabiliùs verò affirmant *Salmant. num. 34. Potest. num. 558. et Diana l. c.* quia hujusmodi verba videntur maximè excitativa ad venerem: et cum sint ad Confessionem impertinentia, meritò sapiunt sollicitationem.

2. Si dicat mulieri: « Memento me, quia te ex corde diligo; » ita *Diana apud Potest. d. n. 558. cum Ronc. in Reg. praxis.* At *Bordonus* excusat; hoc meliùs puto explorandum ex circumstantiis.

3. Si dicat: « Expecta me hodie domi tuæ, quia habeo tecum

» loqui; » et postea domi tractet de inhonestis, quia sollicitatio illa facta in domo dicitur moraliter facta in Confessione : ita rectè dicit *Potest. n. 559.*

4. Si dicat : « Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem involuntariam; tantò magis, si dicat voluntariam; ita » *Potest. cum Bord. n. 560. et Ronc. ibidem. »*

5. Si dicat : « Nolo te audire in Confessione, ne aliquid mihi » contingat, quia amore tuû captus sum. » Ita *Potest. n. 561.* Modò hoc dicat mulieri petenti Confessionem, quia hæc verba videntur esse provocativa inhonestæ, et proferuntur occasione Confessionis; et ita sentit etiam *Ronc. in Reg. prax.* Idem putat *Ronc.* si dicat : « Totum me commoveri sentio ex affectu, quo te » prosequor. »

6. Si Confessarius mulieri asserenti tentationem turpem repulisse, dicat : « Sed si aliquis pecuniam dedisset, an peccasses. » Affirmat *Ronc.* esse denunciandum, si mulierem postea affirmativè respondentem non objurget; vel si objurget, et postea domi, oblata pecunia, eam sollicitet. Et consentit *Potest. n. 588.*

7. Si dicat : « Cur etiam mecum non es humana? vel dicat : » Veniam in domum, et promitte mihi facere quod voluerò. » Vel mulieri confitenti turpe desiderium, dicat : *De hoc agemus post Confessionem.* Ita *Potest. n. 565.* cum *Tancredi*, quia verba hæc sunt satis ostensiva intentionis inhonestæ. Sed in his dico perpendendas esse circumstantias, nam aliquando possunt non esse sollicitationes.

8. Si suam concubinam objurget, quòd cum alio se immiscuerit, dummodo, iudicio prudenti faciat dignoscere, quòd objurgatio procedat ex zelotypia uti etiam, si excedat in reprehendendo, addendo minas, injurias, et similia; vel objurget tantùm peccata commissa cum aliis, et non illa cum seipso, quia tunc ostendit amorem suum lascivum. Ita *Potest. n. 562.*

708. — Ultimo loco hîc advertendum, quòd in Bulla Sanctissimi nostri Pontificis Bened. XIV, quæ incipit, *In Generali Congregatione* (vide Decr. III. in Tomo nono), sancitum habetur quòd Confessarii sollicitantes, « in actu sacramentalis Confessionis, sive illius occasione, aut prætectu, præter pœnas à jure » inflictas, perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad Sacramentum crucis celebrationem. » Eandemque pœnam incurrunt ex eodem Decreto Sacerdotes abutentes Sacrificio Missæ ad sortilegia. Plura autem hîc dubia occurrunt. Dubitatur 1. an prædicta inhabilitas incurratur ante sententiam saltem declaratoriam criminis? In præcedenti editione hujus Operis affirmavi, eò quòd pœnæ privativæ, quæ important inhabilitationem ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ut communiter DD. docent ordinariè ante sententiam incurruntur, juxta dicta l. 1. n. 149. Attamen quidam probus Religiosus, cùm hæc legisset in meo Opere, scripsit mihi è Roma quòd duo Theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentirent, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurren-

dam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat; sed postea, re sedulius perpensa, in hoc eodem meo Opere n. 148. observavi, quòd *Suarez, Bon. Salm. cum Tapia, Vasquez Montezin. etc. locis ibi cit.* (quibus recenter consentit *Eusebius Amort. l. 1. n. 148.*) dicunt sententiam declaratoriam bene requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit exequi pœnam sine propria infamia, prout ordinariè in nostro casu eveniret, si Sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinere à celebrando. Dico *per longum tempus*; nam si de brevi super dictam inhabilitationem posset impetrare dispensationem, et interim sine sua infamia celebrationem intermittere, tenetur ab ea abstinere. Dubitatur 2. an ab hac inhabilitate excuset ignorantia invincibilis? In hoc dubio mihi videtur posse id probabiliter affirmari, juxta ea quæ dicuntur infra de irregularitate ex delicto l. 7. n. 351. Dicunt *Nao. Sylvest. Sanch. Castropal. Ronc.* et alii plures, quòd ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur scientia irregularitatis, quæ incurritur, quia licet irregularitas non sit censura, à qua excusat equidem ignorantia invincibilis, sed impedimentum: tamen talis irregularitas ex delicto est verè pœna, aut saltem habet rationem pœnæ, ad quam incurrendam, cum sit pœna extraordinaria, et exorbitans, ita ut secundum rei naturam non possit provideri, illius scientia requiritur: et idem posse dici videtur in nostro casu de inhabilitate celebrandi, quæ est procul dubio imposita in pœnam sollicitationis. Dubitatur 3. an in hac inhabilitate possit Episcopus dispensare? Vide dicenda l. 7. n. 353. ubi dicetur, quòd Episcopi ex *Trid. sess. 24. c. 6. Liceat*, possunt dispensare in omnibus irregularitatibus provenientius ex delicto, non deducto ad forum contentiosum, excepto homicidio voluntario, et directè volito.

TRACTATUS QUINTUS.

DE EXTREMA UNCTIONE, ET ORDINE.

CAPUT I.

Quid sit Extrema Unctio, et quæ circa eam observanda.

706. Quid est hoc Sacramentum? Et an à Christo institutum — 707. Qu. I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur? Qu. II. An conferatur gratia, recedente obice? — 708. *De materia remota* hujus Sacramenti. An præceptum quotannis renovandi Oleum obliget sub gravi? et an possit addi oleo benedictum aliud non benedictum? — 709. An oleum debeat esse olivarum, et an benedictum? Dub. 1. An benedictio requiratur de necessitate Sacramenti? Dub. 2. An debeat esse benedictum præcisè in ordinem ad Extremam Unctionem? Dub. 3. An hæc benedictio possit à Papa committi simplici Sacerdoti? Dub. 4. An sufficiat ungere una gutta olei? — 710. *De materia proxima*. An unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti? An sit necessaria unctio gemina oculorum, etc.? Et an unctio renum, ac pedum? An ordo unctionis sit de necessitate? Et quæ spectent ad essentiam hujus Sacramenti — 711. *De forma*. Dub. 1. An forma omnino debeat esse *depressiva*? Dub. 2. An sint de essentia verba: *Per suam piissimam misericordiam*? Dub. 3. An valeat forma dicendo: *Ungo te* etc. — 712. Quibus ministranda est Extrema Unctio? — 713. Dub. 1. An valide conferatur sano? Dub. 2. An infirmo quocumque morbo laboranti? Dub. 3. An mulieri laboranti in partu? — 714. Dub. 4. An licitè ministretur in solo periculo putato? Advert. 1. Non expectandam extremam partem vitæ. Advert. 2. Non licitè ministrari, nisi immineat periculum proximæ mortis. Quid in dubio an instet mortis periculum? — 715. Dub. 5. An hoc Sacramentum possit iterari in eadem infirmitate? — 716. Quæ dispositio requiratur in suscipiente? Et an Extrema Unctio sit danda post Viaticum? — 717. An sit ministranda pueris? — 718. Dub. 1. An infantes sine capaces hujus Sacramenti? — 719. Dub. 2. An danda pueris, de quorum usu rationis dubitatur? — 720. Dub. 3. An possit dari puero doli capaci, sed non adhuc Communioni apto? — 721. Dub. 4. An possit dari adulto infirmo statim post Baptismum? — 722. *De ministro* hujus Sacramenti. An quivis Sacerdos possit illud dare ei consensu Parochi præsumpto? Quid sancitum sit de Regularibus — 723. Quid, si Pastor absit, vel nolit dare? Et quid, si sit excommunicatus, aut suspensus? — 724. An liceat dare hoc Sacramentum sine ministro? Et an possit unus unam, alius aliam parten

inungere? An solus sacerdos possit illud ministrare? Quid si ministrans inter unctiones deficiat? — 725. An Sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat dum eum revolvit, etc.? — 726. *De administratione* hujus Sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris? — 727. Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces? — 728. Quale, deferre oleum sine lumine? Et quale omittere signum Crucis? Et an liceat Sacerdoti deferre oleum una cum Viatico? — 729. An teneatur Pastor dare hoc Sacramentum petentibus; et an cum periculo vitæ? An teneantur dare alii Sacerdotes? — 730. An liceat Parocho oleum retinere domi? — 731. *De effectibus* hujus Sacramenti. An per Extremam Unctionem remittantur mortalia per se? Et an principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati? — 732. *De subjecto* hujus Sacramenti. An sint capaces amentes? An ebrii? An impœnites, excommunicati, et vulnerati in rixa? An phrenesi laborantes! An muti, surdi, et cæci a nativitate! — 733. An peccet graviter qui negligit hoc Sacramentum suscipere!

706. — « RESP. I. Est Sacramentum à Christo institutum ad
• ægroto periclitanti de vita conferendam salutem animæ, vel
• etiam corporis, per unctionem olei benedicti, et orationem Sa-
• cerdotis. *S. Th. in 4. d. 23. q. 1. art. 1.*

Definitum est hoc esse verum Sacramentum à *Trid. sess. 14. Cap. 1.* Institutum autem fuit à Christo post Resurrectionem, ut tenent *Suar. Laym.* etc. cum *Salm. tr. 7. c. 1. n. 3.* et promulgatum à S. Jacobo *c. 5. v. 14 et 15.* ubi dicitur: « infirmatur
• quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super
• eum, ungentes eum oleo..., et oratio fidei salvabit infirmum, et
• alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei. »
Certum item est hoc Sacramentum unum esse; licet enim plures sint unctiones, omnes tamen pertinent ad unam significationem interioris medelæ.

707. — Quær. autem I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur? Affirmant *Elbel de E. U. n. 30. Sporer n. 68. cum Scoto, Pontio, et Mastr. ac Croix l. 6. p. 2. num. 2105. cum Suar. Conc. Laym. et Sot. Palud. Med. etc.*, quia quævis unctio cum sua forma jam significat gratiam independentem ab aliis unctionibus. Sed negat cum communiori *S. Th. Suppl. q. 30. ar. 1. ad 3.* ubi: *Et ideo in ultima unctione gratia infunditur.* Et eum sequuntur *Wigandt tr. 14. n. 109. et Salm. c. 3. n. 7.* cum pluribus, qui dicunt nullam unctionem per se Sacramentum nec etiam parziale constituere, et ideo nihil conferri gratiæ habitualis, quousque cum forma compleatur ultima unctio, qua Sacramentum perficitur; in fine autem ultimæ unctionis confertur simul remissio peccatorum et pœnarum; auxilia autem specialia annexa gratiæ non conferuntur, nisi tempore opportuno. *Salm. n. 8 et 9.* Harum sententiarum utraque est probabilis.

Quær. II. An possit dari hoc Sacramentum validum et informe, ita ut, recedente obice, gratia conferatur? Affirmant communiter *Suar. Val. Henr. Palud. Dicast. Pal. etc. cum Salm. c. 3. n. 10. et Croix l. 6. p. 1. n. 202. V. dicta de Sacram. l. 6.*

n. 6. v. *Not. 4.* Hinc inferunt *Salm. ibid.* cum aliis, quòd si infirmus bona fide vel sensibus destitutus Sacramentum suscepit in mortali, sufficit quòd postea attritionem habeat, ad gratiam recipiendam; secus si mala fide. Id autem currit, si obex tollatur, perseverante eodem morbo et periculo; saltem quoad effectum specialium auxiliorum; ut dicunt *Suar.* et *Dic.* apud *Salm.*

708. — « 1. Materia ejus remota est oleum benedictum, quod » in pyxide chrismali signatur littera I. (in cujus defectu non » licet uti chrismate : si tamen usus sis, nihil repentendum esse » docet *Laym. l. 5. tr. 8. c. 2. n. 3.*), idque renovandum est quon- » tannis in cœna Domini, veteri exusto; * (*Et hoc ex præcepto » Clementis VIII ap. Salm. c. 2. n. 11. et Pal. c. 2. n. 15. et ex » Rit. Rom. ubi dicitur : Oleum infirmorum... singulis annis... » in Cœna Domini..., veteri combusto, renovandum est. An au- » tem hoc præceptum obliget sub gravi? Negat Escob. l. 22. n. 81. » cum Sa, Led. Henr. etc., quia de gravitate hujus præcepti non » constat, nisi pro solo Chrismate, ut habetur in c. Si quis, de » Consecr. d. 4. Sed probabilius affirmant Bonac. p. 2. n. 3. Pal. » l. c. Croix l. 6. p. 1. n. 42. cum Dic. item Trull. Posseo. et » Zambr. ap. Escob. n. 79. Ratio, quia videtur materia satis » gravis, et talis est universalis Ecclesiæ consuetudo) *, si tamen » novum haberi non possit, licet uti antiquo, *Laym. l. c.* * (*Et » ita Salm. c. 2. n. 11. cum. Dian. et Aversa, ex Declar. S. C. » apud Gavant.*) * et si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel » in necessitate non consecratum (in minore tamen quantitate, » quàm vetus est) addere. * (*Ita ex Rituali Rom. ubi dicitur : Id » tamen (id est oleum) si forte infra annum... ita deficiat, ut » sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi » queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate super- » infuso, reparari potest.*) * Etsi *Dian. p. 6. t. 6. R. 44. ex Less.* » et aliis 4. dicat contrarium habere praxim Ecclesiæ; ut scili- » cet paulatim, per vices (si ita requirat necessitas propter copiam » infirmorum) longè etiam major quantitas addatur, quàm ab » Episcopo fuerit consecrata initio. *Bon. d. 7. q. 1. n. 8. ex Pos- » seino.* * (*Et hoc dicit Croix n. 2093. esse certè licitum ex » praxi Ecclesiarum, et ex Decl. S. C. ap. Cardenas, utque col- » ligitur ex c. Quod in dubiis, de Consec. Eccl. juxta dicta in hoc » l. 6. n. 368. Modò pars olei, quæ nunc effunditur, sit minor al- » tera parte, cui infunditur. Id tamen rectè ait Ronc. q. 2. R. 1. » non permittendum nisi in casu necessitatis.*) * »*

Certum est 1. hoc oleum infirmorum debere esse olivarum; quia ex communi usu nomine olei hoc propriè intelligitur; ita communiter DD. cum *Salm. tr. 7. c. 2. num. 1. et Petroc. t. 4. de Extr. Unct. q. 2.* et patet ex Decreto Florentini apud *Sporer Suppl. p. 220. n. 61*, ubi pro hujus Sacramenti materia assignatur *Oleum oliuæ per Episcopum benedictum*. Certum est 2. apud omnes, quòd hoc oleum debeat esse benedictum ex neces- sitate præcepti, sed.

— Dubitatur 1. An oleum infirmorum debeat esse bene ex necessitate Sacramenti? *Prima* sententia negat, et tenent *Juenin. q. 3. c. 1. Natal. de Alex. cap. 1. 2.* item *Maldonat. et Sambov. ap. Tourn. t. 9. p. 303.* qui non dicunt Concilium Florent. ut supra, neque Trident. *c. 1.* ubi pariter dicitur: *Intellexit enim Ecclesia* (Extremæ Uctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum.* ut dicunt), esto ibi assignetur oleum pro materia, non definitur esse de essentia quòd benedicatur ab Episcopo. *2* verò sententia communissima affirmat, et hanc tenent *Suppl. q. 29. art. 5. Conc. t. 10. n. 5. Petr. q. 4. Salm. 2. et Scot.* et alii apud *Sporer l. c.* Ratio, quia Concilia dogmaticè locuta sunt, unde utrumque ad valorem hujus sententiæ requiri declararunt.

tatur 2. An oleum debeat esse necessariò benedictum in id Extremam Uctionem? Negant *Suar. t. 4. d. 39. sect. 1. Laym. c. 2. n. 3. et Henr. c. 8. n. 2.* quia verè est oleum scopo benedictum. Affirmant verò *Palas p. 2. n. 5. pag. 242. num. 7.* item *Bellarm. Valent. Barbosa, Aversa. ap. Salm. cap. 2. n. 9.* quia, sicut benedictione Chrisma reputatur Chrisma pro sacramento Confirmationis, ita bene olei infirmorum deputatur materia ad Sacramentum Uctionis. Utraque sententia est probabilis, unde prima est in praxim deduci, nisi in casu necessitatis, quo deest infirmorum; tunc enim poterit ministrari Extrema Uctione, vel oleo Catechumenorum sub conditione, ut rectè *Vioa art. 1. n. 2. Ronc. q... et Croix l. 6. p. 2. n. 2090.* ostendit haberi possit Oleum infirmorum, repetendum est sententium, ut dicunt *Vioa et Croix ll. cc.* utque præscripsit *Plus Borrom. Act. Mediol. p. 4.*

t. 3. An hujusmodi benedictio possit committi à Pontifice à Sacerdoti? Negant *Pal. p. 2. num. 5. Suar. d. 40. sect. 1. Arm. Con. Laym. etc. ap. Salm. c. 2. n. 6.* Sed affirmant *Holzm. num. 5. Petrocor. q. 4. Ronc. p. 120. q. 2. 6. et Bened. XIV de Synodo l. 7. c. 16. n. 4,* ex Decretis VIII, qui declaravit Sacramentum Extremæ Uctionis collatum à Sacerdotibus Græcis oleo ab eisdem Sacerdotibus benedicto, esse validum, ut diximus de Confirm.

tatur 4. An sufficiat ministrare hoc Sacramentum una olei? Negant *Suarez d. 40. sect. 2. n. 4. ac Fill. Reg. Iran. etc. ap. Escob. l. 22. n. 82.* quia (ut aiunt) ungere est oleum per partes diffundere. Affirmant verò communiter *Escob. num. 84. cum Dian. Tanner. et Hurt. ac Croix. cum Dic. et Aversa,* modò omnes partes ungantur; quia it una stilla olei, verè ungit, cum oleum plus quàm ali. diffundatur Hæc sententia mihi est probabilior; at quia non est improbabilis, saltem extrinsece in praxi sequenda, valore autem Sacramenti rectè dicunt *Salm c. 2. n. 12.*

146 LIB. VI. TR. V. DE EXTREM. UNCT. ET ORDINE. CAP. I.
cum Dicast. et Aversa, quòd sufficit intingere in oleo extremum
digiti, et ungere.

710. — " 2. Materia proxima est unctio certarum partium
» corporis, ac saltem quinque sensuum; vel si mutilati sint, vi-
» cinarum partium, facta à Sacerdote : non simpliciter neces-
» sario contactu immediato manûs; nam peste grassante potest
» uti virga oblonga oleo tincta, quam postea comburat. *Sylo.*
» *Chapeavill. Dian. V. Dian. p. 3. t. 4. R. 197.* * (*Ita etiam pro-*
» *babiliter Wig. n. 107. et Escob. n. 93. qui addit, quòd si fiat*
» *sine necessitate, nec erit mortale.*) Quidam etiam DD. putant,
» unam tantum unctionem esse de essentia Sacramenti; ideoque
» in periculo pestis, et simili necessitate, sufficere unum tantum
» organum magis obvium, vel potius caput, quòd in eo sensus
» maximè vigeant, ungere, dicendo : *Per istam, etc. quidquid de-*
» *liquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, etc.* Et
» quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia. *Agendæ,*
» et *Doctor. Lovan. Sylo. in 3. part. q. 32. art. 2. Laym. lib. 5.*
» *tr. 8. cap. 3.* qui eam non omnino improbabilem; *Tann. et*
» *Marchant. in Horto Pastorum*, qui omnino probabilem, et in
» praxi usitatam, *Dian. p. 3. t. 4. R. 108*, qui in praxi tutam
» dicit, citansque pro ea *p. 8. t. 1. R. 21. Gran. Amic. Aversam*,
» affirmat Pontificem id posse permittere : et denique *Escob.*
» citans *Becanum, c. 25. q. 7. num. 6. et Barbosa in Trid. sess. 14.*
» *c. 1.* id permittit. Verùm cum alii Doctores communiter re-
» pugnent, tutius saltem erit (quod suadent *Laym. et Dian. ll.*
» *cc.*) eo casu unum oculum, aurem, manum, et os velociter sine
» crucis forma ungere, dicendo unicam formam complectentem
» reliquas. Illud verò certius est, pedes, aut renes inungere, non
» esse essenziale; imò quoad renes, non est decens, præsertim in
» fœminis, et viris religiosis, ideoque omitti solet. *Henr. Sa,*
» *Tol. Suar. Bellarm. cap. 10. in fine.* »

Quæritur an unctio quinque sensuum sit de necessitate Sa-
cramenti? *Prima* sententia negat, et dicit sufficere ad valorem
unicam tantum unctionem. Ita *Merbesius t. 2. p. 265. q. 19.*
Natal. ab Alex. c. 5. Tourn. t. 9. p. 396. item *Sylo. Becan. et*
Molf. ap. Salm. c. 2. n. 18. Et meritiò (speculativè loquendo)
probabilem putant *Holzm. n. 10. Ronc. q. 2. R. 2. Elbel. n. 25. ac*
Laym. Con. etc. ap. Salm. Ratio, quia ex D. Jacobo simplex
unctio præcipitur, *ungentes eum oleo.* Item in Tridentino *sess. 14.*
c. 1, de una tantum unctione fit mentio, *hæc sacra unctio, etc.*;
unde infertur sufficere, quòd homo in una parte tantum ungatur,
ut dicatur unctus. *Secunda* verò sententia communior et tutior
affirmat, eamque tenent *Laym. cap. 5. num. 7. Pal. p. 3. num. 6.*
Elbel. n. 25. Holzm. n. 10. cum Suar. Soto et Henr. ac Salm.
n. 19. cum S. Bonav. Bellarm. Valent. Con. Bon. etc. ex
D. Th. Suppl. q. 32. art. 6. qui docet unctionem quinque sen-
suum esse, *quasi de necessitate Sacramenti.* Ratio, quia licet ex
verbis D. Jacobi, et Tridentini non fiat mentio plurium unctio-
num, tamen sic colligitur ex usu Ecclesiæ, et communi DD.

sensu. Quapropter rectè dicunt AA. præfati, quòd tantùm tempore pestis, vel alia urgente necessitate, poterit adhiberi sub conditione una unctio in aliquo sensu (et consultiùs in capite), ut aiunt *Benedic. XVI de Syn. lib. 7. cap. 18. Busemb. ut supra.* Tunc autem dicit *Tourn.* sufficere quòd dicatur : *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus*; ut habetur in Rituali Parisiensi. Sed alii, ut *Busemb. mox infra n. 3. Holzm. et Elbel ll. cc. item Salm. c. 2. n. 32. cum Angles, Nugno, et Leand.* requirunt, ut exprimantur quinque sensus, nempe *quidquid per visum, auditum, gustum, odoratum et tactum deliquisti.* Sed melius erit sic dicere : « Per istam S. Unctionem, etc. indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum et tactum. » Præmittendo verbum *deliquisti*, ut bene notant *Salm. loc. cit. cum Aversa*, quia si *deliquisti* proferatur in fine, et interim æger moriatur, nullum est sacramentum. Si autem æger supervivat, meritò ait *Croix n. 2121.* repetendas esse unctiones in singulis sensibus, addendo Orationes omissas. Præscribit autem Rituale Romanum : « Si dubitet (Sacerdos) an vivat..., unctionem prosequatur sub conditione... dicens : Si vivis, per istam, etc. »

Certum est autem non esse de necessitate Sacramenti geminam unctionem adhibere geminis partibus, v. g. in utroque oculo, aure, etc. ut rectè dicunt *Roncagl. q. 2. R. 2. Holzm. n. 10. et Salm. n. 16. cum Suar. Sa, Bon.* Unde urgente necessitate, nempe si adsit periculum infectionis, vel si infirmus nequeat verti ad aliud latus, sufficit ungere unum oculum, unam aurem, etc. Unctio autem renum, ut præscribit Rituale, « in mulieribus honestatis gratia semper omittitur; atque etiam in viris, quando infirmus commodè moveri non potest. » Unctio vero pedum non est de necessitate Sacramenti, ut communiter dicunt *Pal. p. 3. n. 3. Ronc. quæst. 2. R. 2. et Salm. n. 17. cum Suar. Laym. Sa, et Bon. ex D. Thoma d. quæst. 32. art. 6.* unde dicunt in hac unctione pedum servandam esse consuetudinem Ecclesiarum.

Nec etiam est de necessitate Sacramenti servare ordinem inter unctiones partium, quia hujus ordinis inversio minimè impedit Sacramenti significationem. *Holzm. n. 11. cum communi.* Communiter tamen dicunt *Suar. t. 4. d. 40. sect. 2. in fine. Bonac. p. 5. n. 20. Pal. p. 3. n. 11. cum Sa, et Holzm. cum Bambest.,* id esse graviter illicitum, quia esset contra usum Ecclesiæ in re notabili.

« 3. De essentia hujus Sacramenti est. 1. Ut organa quinque sensuum, quæ inunguntur, nominentur. *Pal. p. 4. l. 26. Aversa sect. 4. etc.* communiter, licèt *Diana p. 8. t. 7. R. 56. ex Regin.* contrarium censeat probabile; imò ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas : *Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi*, etc. 2. Verba illa : *Per hanc sanctam unctionem*; etsi *Palaeus l. c.* dicat valere, si tantùm omittas tò *sanctam*. 3. Verba deprecative, *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperativam, v. g. *Per hanc, etc. remittatur tibi quidquid*, etc. non valere, dicit *Palaeus l. c. Diana l. c. »*

711. — Quoad formam hujus Sacramenti pertinet, Sacerdos intincto pollice in oleo sancto, in modum crucis ungere debet infirmum, ut præscribit Rituale Romanum, in partibus infra scriptis, aptando verba formæ proprio loco in hunc modum, videlicet: « Per istam sanctam Unctionem †, et suam piissimam » misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum » (si ungitur oculus, et sic de aliis) deliquisti. Amen. » Minister verò, si est in sacris, vel ipsemet Sacerdos post quamlibet unctionem tergat loca inuncta novo globulo bombacii vel rei similis, eaque in vase mundo reponat, et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium. Advertit pariter Rituale, quòd cum Sacerdos ungit partes corporis quæ pares sunt, prout oculos, aures, etc. (incipiendo semper à parte dextera) non absolvat formam, antequam ambas perunxerit. Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima eadem forma inungatur. Deinde aures inungendo, repetat eandem formam, dicendo, *per auditum*; ad nares *per odoratum*; ad os (compressis labiis), *per gustum, et locutionem*; ad manus (Sacerdotibus exterius, reliquis interiorius in palmis), *per tactum* ad pedes (scilicet in plantis), *per gressum*; ad renes, *per lumborum delectationem*. Hæc autem unctio omittitur in foeminis et etiam in viris qui vix aut sine periculo mortis moveri non possunt. Quando autem periculum mortis imminet, præcipit Rituale, ut infirmus citò ungatur prædictis verbis: *Per istam S. Unctionem*, etc. Et postea, si supervivat, dicantur orationes prætermissæ. Hæc omnia habentur in Rituali.

Verbum *deliquisti* meritò dicunt *Croix num. 2097. et Mazz. t. 3. p. 216.* cum *Gob. contra Bosco*, esse de essentia; nam alias non exprimeretur in forma unus ex principalibus effectibus hujus Sacramenti, qui est remissio peccatorum, ut dixit D. Jacobus: « Et si in peccatis sit, remittentur ei. »

Verbum autem *Sanctam* non est de essentia, cum in *Florent. et Trident.* hæc vox non additur: peccat tamen omittens. Ita communiter *Pal. part. 4. n. 4. Holz. n. 14. Mazzotta pag. 216. et Salm. cap. 2. n. 30. cum Aversa et Dicast.*

Dubit. 1. An valeat forma indicativa? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Tournely t. 9. et Juenin. Diss. 7. q. 4.* item *Palud. Alb. Magn. Becan. Picch. Aureol. et Tanner*, apud *Escob. num. 103.* et probabilem putat *Concina, pag. 17. n. 12.* Eam probat ex variis priscis Ritualibus, et signanter ex Ambrosiana in quo dicebatur: « Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, » etc., ut militis uncti præparatus ad certamen aereas possis » superare potestates. » *Secunda* tamen sententia communis et verior docet non valere; ita *S. Th. Suppl. q. 29. art. 8. per totum, Merbes. q. 20. Natal. ab Alex. art. 3. Suar. d. 40. sect. 3. num. 6. Fill. tr. 3. num. 80. Petrocor. tom. 4. p. 184. Pal. p. 4. n. 1. Elbel. n. 28. Holzm. n. 15. cum S. Bon. et Mastr. Escob. n. 105. cum Henr. Con. Nugn. et Hurt. ac Sporer. num. 74. cum Bellar. Laym. Bon. Val. etc.* Ratio habetur

ex ipsis verbis D. Jacobi : « Et orent super eum, ungentes eum » oleo... et oratio fidei salvabit infirmum. » Ex quibus verbis patet Apostolum orationi tribuisse efficaciam hujus Sacramenti. Nec obstant Ritualia opposita; nam respondet *D. Th. loc. cit. ad 3.* quòd verba illa non erant forma hujus Sacramenti, sed potius dispositio ad formam. Sed fortè melius respondet Papa Bened. XIV *de Synodo lib. 7. cap. 17. et Sporer n. 75. cum Mastr. et Herincæ*, quòd verba illa, ut *possis*, cùm sint optativa, referri possint ad proferentis votum et orationem, nempe ac si diceret : « Ungo te orans Deum, ut possis, etc. »

Dubatur 2. An sint de essentia verba : *Per suam piissimam misericordiam?* Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Nugnus, et Hurt. apud Escob. n. 97. atque Bellarm. ap. Mazzotta t. 3. p. 216. favetque Coninck dist. 19. n. 15. et probabilem putat Roncaglia quæst. 3. quoad verbum Misericordiam; dubitat verò Suar. dist. 40. sect. 3. num. 13. Ratio, quia, cùm forma debeat esse deprecativa, necessariò in ea est explicandus recursus ad divinam misericordiam, quæ respicit miseriam, in qua maxime est infirmus in fine vitæ constitutus. Secunda verò sententia longè communior, et longè probabilius negat, et hanc tenent *Pal. p. 4. n. 4. Bonac. p. 3. circa finem. Salm. cap. 2. n. 31. Roncag. l. c. Spor. n. 71. Holzm. n. 14. et Escob. n. 99. Laym. Fill. Reg. Henr. Dic. et Trull.* Ratio enim opposita minimè suadet verba illa esse de essentia, quia eo ipso quòd Sacerdos dicat, *Indulgeat tibi Deus*, satis orat divinam misericordiam. Omnes tamen conveniunt quòd omittere prædicta verba esset quidem mortale, cùm esset ommissio in re notabili, et contra usum Ecclesiæ.*

Dubit. 3. An valeat forma, si dicatur : « Ungo te oleo sancto, » ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus, etc. » Negant *Bonac. p. 3. n. 3. ac Hurt. Nugnus, etc. ap. Salm. c. 2. n. 29.* Probabilius verò affirmant *Suar. Laym. Fill. Henr. Reg. et cæteri communius apud eosdem Salm.* (qui tamen dicunt rem esse incertam.) Ratio, quia his verbis jam exprimitur substantia formæ.

712. — « 4. Hoc Sacramentum tantùm dandum est morti propinquo, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute, quia hi soli sunt infirmi. Quòd si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est : et quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum; neque expectandum (sub gravi culpa, *Quint. t. 5. sect. 9.*) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio verò de vita, detur sub conditione. *Laym. l. c. ex S. Thom. Sylv. Suar. d. 40.*

« 5. Si conferatur infirmo communi morbo, sive non graviter, vel periculose laboranti, non est validum. *Suar. Palaus, Gran. Amic. etc. commun.* Ac licet *Less. Wiggers, et Quint.* contrarium putent probabile, concedunt tamen sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo), quando periculose laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuisse. *V. Quint. tom. 5. sect. 7. Dian p. 9. t. 6. R. 45.* »

713. — Dubit. 1. An sit validum hoc Sacramentum Extremæ Uctionis, si conferatur sano? Affirmat *Juenin. ap. Bened. XIV, de Synodo l. 8. c. 5. num. 4. et Ronc. q. 6. R. 1.* respondet quod non auderet asserere esse invalidum, cum nullibi viderit condemnatum ritum Græcorum, qui in die Cœnæ Domini, dum consecratur oleum infirmorum ab Episcopo, totum illud insumunt in ungendis adstantibus. Sed omnino tenendum est invalidum cum communi sententia, quam tenent *Suar. t. 4. d. 42. sect. 2. Pal. p. 6. n. 10. Salma. c. 4. n. 6. Conc. p. 18. n. 4. et N. SS. P. Bened. XIV, l. c.* Ratio, quia id patet ex verbis S. Jacobi c. 6. ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat*, etc. Et communiter omnes interpretantur hunc textum de infirmitate corporali, non autem spirituali, ex *Trid. sess. 14. c. 3.* ubi dicitur: « Declaratur esse hanc unctionem infirmis » adhibendam. » Nec obstat ritus Ecclesiæ Græcæ; nam sapienter advertit præfatus Pontifex unctionem illam sanis adhiberi, non tanquam Sacramentum (quod errorem esse ait ita credere), sed ut meram cæremoniam ac sacramentalem benedictionem.

Dubit. 2. An sit validum hoc Sacramentum, si conferatur infirmo quocumque morbo laboranti etiam non gravi? *Prima* sententia affirmat, dicens esse quidem illicitum, sed non invalidum, et hanc tenent *Coninck d. 19. dub. 7. n. 25. et Wigandt n. 111.* Ratio, tum quia Apostolus agnoscit absolutè infirmum pro subjecto capaci hujus Sacramenti, cum dicat: « Infirmatur quis in vobis? inducat etc. » tum quia in *Trident. d. c. 3.* sic habetur: « Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam; iis verò præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur, unde et Sacramentum exeuntium nuncupatur. » Ubi notant verbum *præsertim*, et ex eo inferunt Sacramentum adhiberi posse etiam his, qui non periculose decumbunt. *Secunda* tamen sententia communior et sequenda, docet talem collationem non solùm esse illicitam, sed etiam invalidam. Ita *Suar. d. 42. sect. 2. n. 4 et 5. Pal. p. 6. n. 17. Bonac. p. 5. n. 15. Escob. l. 23. n. 138. cum Caspens. Gran, Amico, Diana, Reg. etc. ex D. Th. in 4. d. 23. q. 2. art. 4. q. 2.* ubi docet hoc Sacramentum non esse dandum, nisi infirmis, qui secundùm humanam æstimationem videntur morti appropinquare. Probatur ex *Decr. Eugenii IV in Instruct. ad Armenos*, ubi dictum fuit: « Hoc sacramentum dari non debet, nisi infirmo de cujus morte timetur. » Verbum autem *debet* hîc non tantùm importat præceptum, sed etiam necessitatem, quia præfatus Pontifex, cum declaraverit subjectum hujus Sacramenti, et designarit tantùm infirmum de cujus morte timetur, censetur alios quidem infirmos exclusisse. Confirmatur ex *sine institutionis hujus Sacramenti, qui fuit (prout ait Trident. sess. 14. in Proœm.)*, ut hoc Sacramentum *finem vitæ tanquam firmissimo quodam præsidio muniret*. Nec obstat quod in *dicto c. 3.* dicatur *præsertim*, nam hæc particula juxta contextum

Concilii, ut patet, non denotat posse quibusvis infirmis Sacramentum ministrari, sed posse dari iis, qui periculose decumbunt, etiamsi non sint constituti in exitu vitæ, sive in articulo mortis; modò immineat periculum mortis, ut mox in fine Dubii quarti declarabitur.

Dubit. 3. An mulieri laboranti in partu sit hoc Sacramentum ministrandum? Respondetur : si foemina laborat in partu communibus tantum doloribus, non poterit quidem ungi, etiamsi prima vice pariat, vel alias fuerit in periculo mortis, quia tunc non adhuc periculosa laborat infirmitate, ut communiter dicunt DD. infra citandi cum Concilio Mediol. p. 2. ubi dictum fuit : « Parochus unctionis Sacramentum ministrare non debet mulieribus in partu laborantibus. » Secus verò si mulier jam cœperit gravissimis cruciatibus divexari, ita ut jam actu sit in proximo periculo mortis; quia tunc revera jam periculose infirmatur; ita *Bonac. p. 5. n. 6. Fill. tr. 3. n. 68. Diana p. 10. tr. 12. R. 9. cum Franc. Lugo, et Amico, ac Escob. n. 140 et 141. cum Reg. Trull. Cand. etc.*

714. — Dubitatur 4. An hoc Sacramentum licite conferri possit ægroto in solo putato periculo vitæ? *Prima* sententia negat ei hanc tenet *Viva q. 6. urt. 3. n. 2.* et probabilem vocant *Less. et Quintanad. apud Escob. n. 136.* Ratio (ut dicunt) quia non potest Sacramentum exponi periculo frustrationis; invalidè enim conferretur, si revera infirmus non esset in vero periculo mortis. *Secunda* tamen sententia communis et vera affirmat, et hanc tenent *Pal. p. 6. n. 16. Suar. d. 42. sect. 2. n. 5. Holzm. n. 28. Sporer n. 98. cum Scoto, et Amico, ac Escob. n. 138. cum Caspens. Gran. Reg. etc.* Hæc sententia docet, ad ministrandum hoc Sacramentum validè et licite, sufficere quòd infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter putetur esse in periculo proximæ mortis. Et probatur ex decreto Eugenii, ut supra, ubi : *De cuius morte timetur.* Et ex Rituali, ubi : « Debet hoc Sacramentum infirmis præberi, qui... tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur. » Et ratio est, quia cum Christus Dominus ministrationem huius Sacramenti hominibus reliquerit, credendum est sic eam reliquisse ut possint concedere illud omnibus infirmis, quibus probabiliter judicatur periculum mortis imminere.

Advertendum autem hîc 1. quòd ad præbendum hoc Sacramentum non sit expectandum ultimum vitæ tempus; unde communiter docent *Merbes. tom. 2. de E. U. q. 25. Mon. 5. Roncagl. Reg. in praxi n. 2. et Antoine p. 566. Obs. 1.* graviter peccare Parochos, qui differunt hoc Sacramentum; usquedum infirmus privetur usu sensuum et rationis; prout habetur etiam expressum in *Catech. Rom. §. 9.* ubi dicitur : « Gravissimè peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam, omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat. » Ratio, quia sic privatur infirmus uberiori fructu quem recepisset, si suscepisset Sacramentum dum erat rationis compos, cum magis

tunc se ad illud disposuisset ; item quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni, et ad perferenda morbi incommoda ; item quia infirmus, si forte esset in mortali, et compositionis Sacramentum recepisset, auxilio attritionis gratiam fortè fuisset adeptus, qua alioquin privatur ; demum quia virtute hujus Sacramenti fortè consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo collatum fuisset ; licèt enim hoc Sacramentum virtute quadam supernaturali operetur etiam salutem corporalem, si animæ saluti expedierit (ut loquitur Tridentinum), non tamen per modum miraculi operatur, sed via quodammodo ordinaria, nempe causas naturales adjuvando, ut communiter aiunt DD. Quæ omnia saltem simul congesta videntur grave damnum infirmo asferre.

Advertendum 2. quòd distinguere oporteat, quando Extrema Unctio dari debeat, et quando dari possit. Adest quidem obligatio, ut mox diximus, eam ministrandi, cùm urget periculum proximæ mortis, et tunc non est expectandum ultimum vitæ tempus, sed ministrandum est Sacramentum, sicut præcipit Bened. XIV in *Euchol. Græcor.* (vide Bullam 53. in *Bullar. t. 4. ibi §. 46.*) cùm infirmi *sibi constant, et sui compotes sunt.* Cæterùm communiter docent DD. validè et licitè posse dari Extremam Unctionem statim ac prudenter judicatur infirmus laborare periculo mortis, etsi adhuc non proximæ : ita *Suar. t. 4. disp. 42. sect. 2. n. 4.* ubi ait : « Ut minimum requiritur, ut ex » tali infirmitate mors possit moraliter timeri, saltem remotè. » Idem docet *Coninch. dub. 7. n. 24. Castrop. tr. 26. p. 6. n. 12. Bon. disp. 7. q. un. pun. 5. n. 7. Escob. de Extr. Unct. Prob. 30. n. 138. Holzm. cod. tit. n. 28. Sporer n. 98. Salm. c. 4. n. 6.* et alii passim, cum *Bened. XIV. de Synodo l. 8. cap. 7. n. 2. et Honorato Tournely de Extr. Unct.* qui adducit pro hac sententia duplex Concilium, Aquisgranense et Moguntinum. Id probatur 1. ex Concilio Florentino (*t. 13. Concil. p. 538.*) in decreto, ubi dicitur : « Subjectum hujus Sacramenti esse infirmum, de cujus » morte timetur. » Probatur 2. ex *Trid. sess. 14. c. 3.* ubi habetur : « Hanc Unctionem infirmis adhibendam, iis verò præsertim qui in exitu vitæ constituti videantur. » Particulà illa præsertim satis indicat posse Extremam Unctionem ministrari etiam infirmis, qui nondum videntur esse in exitu vitæ. Fortiùs demum probatur 3. ex citata Bulla 53 Bened. XIV, *cit. §. 46.* ubi scribitur : « Ne Sacramentum Extremæ Unctionis ministraretur bepevalentibus, sed iis duntaxat qui gravi morbo laborant. » Hinc rectè ait *Castropalaus (l. c. n. 12.)* : « Quapropter propter censerem quoties viaticum infirmo ministratur, statim » et ministrari Unctionem posse, et expedire ; quia jam censetur » infirmitas grave periculum vitæ inducere. »

In dubio autem an infirmitas sit periculosa mortis, rectè aiunt *Castrop. ib. n. 13. et Laym. de Extr. Unct. c. 4. circa finem* : « Non posse Extremam Unctionem ministrari, tum quia præceptum est, ne aliis quàm de vita periclitantibus ministraretur. »

Secus verò si de tali periculo vera adsit probabilitas, sive prudens timor, ut communiter docent *Suar. Caspensis, Castrop. Escobar. et Holzm. n. 28. cum Scoto et Mastrio.*

715 — Dubit. 5. Quando hoc Sacramentum possit iterum ministrari eidem infirmo? Respondetur: Quando infirmitas non est diuturna, ad iterandum hoc Sacramentum requiritur, ut infirmus à priori infirmitate *convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit*, ut docet Trident. sess. 14. c. 3. Quando verò infirmitates sunt diuturnæ, prout sunt hectica, et hydropisis, tunc S. Carolus Borromæus *l. c.* sic instruit: « Si ob mortem
• imponentem quis unctus fuerit et evaserit; deinde ex eodem
• morbo in aliud simile periculum mortis rursus inciderit, rursus
• ungi debebit. » Idem docuit *D. Th. in 4. dist. 23. qu. 2. art. 4. qu. 2.* Idem præcepit Rituale Rom. dicens: « in eadem infirmitate
• hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cum
• infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidit. » Unde adverte, quòd in morbo diuturno, si infirmus post unctionem certè manserit in eodem periculo mortis, non poterit rursus ungi. Secus verò ait *N. SS. P. Ben. XIV*, (de nobis optimè meritis) *de Synodo l. 8. c. 8. n. 4*, si dubitetur an revera morbi status mutatus sit; tunc enim dicit expedire ad Sacramenti iterationem propendere, eo quòd hæc sit uniformior veteri Ecclesiæ consuetudini, et per eam novum spirituale subsidium infirmo obveniat. Hoc tamen intelligendum de dubio positivo, nempe quando probabile sit infirmum jam exiisse à periculo mortis; nam alias in mero dubio negativo servandum est præscriptum Tridentini, ubi dicitur posse Sacramentum iterari, si infirmi *convaluerint*; quod revera non potest verificari, nisi saltem probabiliter à periculo exierint. Unde dicit *Ronc. q. 7. R. 2.* non sufficere infirmum per quatuor vel quinque dies ita se melius habuisse, ut videatur mortis periculum evasisse; secus si per notabile tempus, ut dicunt *Wigandt n. 111. et Spor. n. 111. cum Suar. Con. Reg. etc.* putà per mensem, ut aiunt *Bon. p. 6. n. 4. et Vioa art. 3. n. 5. cum Trull.*

716. — « 6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum,
• in eo, qui rationis est compos, et conscius peccati mortalis (si
• non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; nempe
• sufficit attritio. *Bonac. d. 7. q. un. p. 5. n. 2. ex Reg. l. 28. cap. ult. art. 73. ° (Vide dicta n. 86. et antea n. 33.) °* Ordinariè au-
• tem, nisi obstet causa rationabilis (v. gr. si ob vomitum commu-
• nicare non possit), præmittenda est confessio et communio,
• ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ unctionem tanquam minus
• necessariam ad salutem, postponit. Vid. *Bon. l. c. n. 13. ° (in
• Rit. Rom. sic habetur: Ex generali Ecclesiæ consuetudine ob-
• servandum est, ut si tempus et infirmi conditio permittat,
• ante Extremam unctionem, Poenitentiae et Eucharistiæ Sacra-
• menta infirmis præbeantur. Suscipere autem Extremam Unctio-
• nem ante Viaticum, aut nullum erit peccatum, aut vix veniale, ut
• dicunt Suar. d. 44. sect. 1. n. 2 et Croix n. 2120. nec improbat*

» *Bened. XIV, de Syn. l. 8. cap. 8. n. 2. quia consuetudo prae-*
 » *tendi Viaticum non est recepta saltem sub gravi obligatione.)*^o
 » Licet autem, per se loquendo, confessio non necessario prae-
 » mittatur, cum per contritionem se disponere possit, per acci-
 » dens tamen requiri potest, v. g. si post viaticum peccasset
 » mortaliter, et timeretur post unctionem defuturum tempus
 » confessioni : tunc enim prius audiendus et absolvendus esset,
 » quia sacramenta magis necessaria tali casu prius sumenda sunt.
 » *Fill. Barbos. Dian. p. 5. t. 3. R. 92.*

717. — « 7. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad
 » peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non accipiant, non
 » recte negatur Extrema Unctio, cum inde nonnunquam salus
 » ipsorum dependere possit. *Suar. 3. p. t. 3. d. 70. sect. 1. Graff.*
 » *Angl. Zamb. apud Laym. l. 5. t. 8. c. 4. n. 2. qui Parochos*
 » quorundam locorum excusat per consuetudinem toleratam ab
 » Episcopis, si non dent pueris ante an. 14 vel 15, excepto casu
 » necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse
 » constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit.
 » Vide *Chapeaill. c. 5. q. 17.* Ac licet Parochus in Confessione
 » cognoverit, puerum nunquam actualiter peccasse, debere tamen
 » illum inungere, contra *Nug. et Sanch.* docent *Suar. Reg. Fill.*
 » *Conc. etc. cum Dian. p. 3. t. 4. R. 181.* Si verò dubium sit, an
 » puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. *Dian.*
 » *p. 9. t. 3. R. 85. et Sanch. Zamb. et Card. de Lugo. »*

718. — Dubitatur 1. An infantes sint capaces hujus Sacra-
 » menti? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Major, et Posseo.*
 » *apud Escob. l. 22. n. 109.* Ratio quia hoc Sacramentum non
 » solum datur ad delenda peccata actualia, sed etiam ad tollendas
 » reliquias peccati originalis, ad recuperandam sanitatem, ac ad
 » augmentum gratiae acquirendum. *Secunda* verò sententia com-
 » munis et vera negat, et hanc tenent *S. Th. suppl. qu. 32.*
 » *art. 4. Bellar. de Extr. Unct. c. 9. Suar. d. 42. sect. 1. n. 3. Pal.*
 » *p. 6. n. 3. Laym. c. 4. n. 2. Bonac. p. 5. n. 1. Spor. num. 94.*
 » *Holzm. num. 26. et Escob. cum Soto, Nao. Tol. Fill. Reg. etc. ex*
 » *Rituali Rom. ubi : « Debet autem hoc Sacramentum infirmis*
 » *præberi, qui ad usum rationis pervenerint. »* Ratio, quia (ut
 » ait *D. Thomas*) « pueris non competit forma hujus Sacra-
 » menti, eo quod non peccaverunt per visum et auditum, ut in
 » forma exprimitur. » Ad rationem autem oppositam respondet
 » idem *S. Doctor*, quod Extrema Unctio non datur ad reliquias
 » peccati originalis, sed actualis auferendas. Quoad autem effec-
 » tum sanitatis, respondetur, quod cum hic sit effectus tantum se-
 » cundarius hujus Sacramenti, ipse cessat cessante primario.
 » Quoad augmentum verò gratiae, cum hoc non detur nisi ut con-
 » junctum proprio effectui Sacramenti, quando subjectum non est
 » capax effectus proprii, neque est capax augmenti. Neque obstat,
 » quod olim (ut asserunt *Maldonat. et Cornel. à Lap.*) infantes
 » ungebantur oleo infirmorum; nam respondet *Papa Benedictus*
 » *XIV, de Synod. l. 8. c. 6. n. 2.* quod fortè, si ungebantur, tunc

unctio illa potius erat benedictio sacramentalis, ut dictum est de unctione Græcorum n. 713.

719. — Dubitatur 2. An hoc Sacramentum conferri possit pueris, de quorum usu rationis dubium vertit? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sotus, Aureol. et Zambran apud Escob. n. 112.* quia si verè puer usu rationis caret, frustratur Sacramentum, et cum hoc non sit necessarium ad salutem, non debet tali periculo exponi. *Secunda* sententia affirmat, quam tenent *Spor. n. 94. et Croix n. 2111. cum Raynaud. Schild. etc.* qui dicunt in dubio pueros absolutè ungendos esse, quia saltem sunt capaces effectus sanitatis corporis. *Tertia* verò sententia probabilior, quam (præter *Dian. Sancium, et Lugo ap. Bus.*) tenent *Renzi de E. U. c. 2. q. 3. et Esc. n. 114. cum Dic. et Leand.* dicit tales pueros ungendos esse sub conditione, quia per conditionem jam salvatur reverentia Sacramenti, et aliunde justa assistit causa illud ministrandi sub conditione, ne priventur pueri fructu tam salutari hujus Sacramenti, juxta dicta n. 718.

720. — Dubit. 3. An possit dari Extrema Unctio puero qui jam sit doli capax, sed non adhuc sit capax Communionis? *Prima* sententia negat, quam tenent *Sotus, Aureol. Vioald. Nald. etc. apud Escob. n. 115.* cum quadam Synodo Hispalensi et videtur favere *D. Th. suppl. q. 32. a. 4.* ubi dicit: « Sicut Eucharistia non » debet dari pueris, ita nec hoc Sacramentum. » Ratio tum quia hoc fert communis Ecclesiæ consuetudo, tum quia indecens videtur hoc Sacramentum dari puero, qui in illo statu vix potest instrui de illius effectu. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, eamque tenent *Laym. c. 4. n. 2. Sporer n. 94. cum Nao. Suar. Aversa, etc. et Escob. n. 107. cum Sa, Val. Angl. Durand. Sancio, et Zambr.* Et idem docet Papa Bened. XIV, de Syn. l. 8. c. 6. n. 2. qui dicit minimè approbandam esse quamdam Synodum, in qua statutum fuerat non dandum hoc Sacramentum pueris, qui non communicarunt; et approbat quod tradit Rituale Argentinense, nempe non denegandam Extremam Unctionem pueris septennibus, ac iis, in quibus malitia supplet ætatem, etsi ad septennium non perverint. Nec obstat textus allatus *D. Thomæ*; nam ibi (ut ait ad 2.) ab hoc Sacramento excludit tantum pueros impotes rationis, qui immunes sunt à peccatis actualibus.

721. — Dubit. 4. An possit dari Extrema Unctio infirmo adulto statim post Baptismum? Negat *Sanctius ap. Escob. n. 121,* quia huic per Baptismum omnes reliquæ peccatorum jam fuerunt abstersæ, sed communiter et rectè affirmant *Laym. c. 8. n. 3. Suar. d. 42. sect. 3. num. 9. Renzi c. 2. q. 2. Diana p. 5. tr. 3. R. 82. cum Vega, Led. Sylvest. Fill. Palud. Hurt. etc. ac Escob. n. 123. cum Molf. Præp. et Naldo.* Ratio, tum quia veriùs per Baptismum non abstergantur reliquæ culparum actualium commissarum ante Baptismum, prout sunt torpor ad bonum, ac pronitas ad malum; tum quia primarius effectus hujus Sacramenti non tam est remissio culparum, quam

corroboratio infirmi contra Dæmonis tentationes, ut dicunt *Suar. d. 41. sect. 1. n. 1. Laym. c. 5. n. 2. Pal. p. 5. n. 5. Mazz. p. 221. et alii*; idque inferunt ex verbis Apostoli: *Alleviabit eum Dominus.*

722. — « 8. Minister est solus Sacerdos proprius sive Pastor: sine cuius venia, si extra necessitatem alius det, validum quidem est, sed graviter peccat. *Sylo. Sot. Conc. d. 9. n. 28. * (Est commune, ut Suar. Pal. Bonac. etc. Salm. c. 5. n. 3. An autem quivis Sacerdos possit hoc Sacramentum ministrare ob consensum probabiliter præsumptum Parochi, vel ejus ratihabitionem? Negat Viva de Suar. qu. 6. a. 2. n. 3. cum Laym. Dian. etc. Sed probabiliter affirmant Palaus p. 7. n. 4. cum Val. et Sa, ac Salm. c. 5. n. 4. cum Bon. et Dic. Vide dicta de Euch. n. 235.)* et Religiosus incurrit excommunicationem Papalem. *Suarez Reg. l. 18. n. 40. * (Ex Clementina 1. de Privileg. §. 1.)* Posse tamen Regulares hoc Sacramentum, uti et Viaticum in articulo mortis suis familiaribus ministrare, docet *Dian. p. 5. t. 3. R. 52. ex Marchino, etc. * (De hoc adest Bulla ap. Spor. n. 81. quæ incipit, Immarcescibilem, edita anno 1567 ubi S. Pius V concessit Theatinis conferre Extremam Unctionem non solum Fratribus et Clericis ipsius Congregationis, sed etiam mercenariis, operariis, servis, ac famulis ejusdem Congregationis, ac quibusvis hospitibus etiam secularibus et extraneis, quos in locis vel habitationibus dictæ Congreg. tunc reperiri contigerit in mortis articulo, et quoties de illo dubitari contigerit, etiam licentia minimè petita, nec obtenta parochorum. Item Sixtus IV (ap. Pitton. de Conf. n. 78.) concessit Regularibus dare Eucharistiam et Extremam Unctionem suis pœnitentibus, si Parochus injustè ea negaverit, vel malitiosè distulerit.)*

723. — « In necessitate verò, ut si Pastor absit, vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro petenda licentia, licitè ministrat quivis non excommunicatus, aut suspensus, etiam Regularis, ut contra *Gavant. docent Præpos. Henriq. Fern. Gran. Dian. p. 4. t. 3. R. 82. censetur enim tunc Papa dare licentiam. Laym. Reg. Suar. etc. loc. cit. Dian. R. 176. * (Ita etiam communiter Suar. d. 44. sect. 3. n. 3. Bon. p. 4. n. 6. Salm. c. 5. n. 5. Conc. p. 17. n. 3. Holzm. n. 20. Elbel n. 43. Fill. n. 90. Escob. n. 192. Pal. p. 7. n. 5. cum Val. Con. etc.; item. Ben. XIV, de Syn. l. 8. c. 4. n. 7. cum Tourn. Juenin, Nat. ab Alex. (contra Sylo. Arm. et Vivald. ap. Escob. n. 160.) Et idem docuit S. Carolus Borrom. Act. Med. p. 4. ubi concessit cuilibet Sacerdoti dare hoc Sacramentum, deficiente Parocho. An autem Pastor excommunicatus possit Extremam Unctionem ministrare? Affirmant Posseo. Dian. Victorell. et Leand. ap. Escob. num. 163. ac probabile putant ibid. Fill. et Vill. Sed probabilius negant Suar. d. 44. sect. 3. n. 6. Bon. p. 4. n. 4. cum Henr. et Escob. n. 165. qui secus ait de Pastore suspensio: et quidem probabiliter, si alius desit.)* *

724. — « 9. Sufficit Sacerdos sine ministro, in necessitate, nec

» in ea foemina adhibenda est; quòd si tamen fiat, veniale esse do-
 » cet *Quint. t. 5. sect. 6.* * (*Prout etiam dicit Escob. num. 211.*
 » *Ministrare autem sine Ministro, nullum esse peccatum, etiam re-*
 » *mota necessitate, dicunt Bon. p. 6. n. 6. et Escob. n. 208. cum*
 » *Host. et Poss. etc. Sed probabilius non excusat à veniali Dian.*
 » *p. 9. t. 6. R. 46. Tol. l. 7. c. 2. et Graf. Dic. ap. Escob. n. 106.*
 » *ex Rituali Rom. ubi dicitur: Convocatis Clericis, saltem*
 » *uno, etc.*) * In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem
 » inungere, pronunciando tamen formam illi unctioni respon-
 » dentem. *Bon. l. c. etc. commun.* * (*Ita etiam Salm. c. 4. n. 6*
 » *cum communi, Suar. d. 43. sect. 2. n. 4. Pal. p. 7. n. 7. cum Con.*
 » *et Spor. n. 82. Hoc tamen intelligendum cum A.A. citatis, licere*
 » *in solo casu necessitatis, scil. si timetur infirmus decessurus,*
 » *aliàs esset mortale; quia contra usum Ecclesiæ, ut rectè ad-*
 » *vertit Bon. p. 4. n. 8. cum communi. Certum est autem sufficere unum*
 » *Sacerdotem ad ministrandum hoc Sacramentum, ut docet D. Th.*
 » *et alii comm. ap. Croix n. 2100. et patet ex c. Quæsiuit. de Verb.*
 » *sign. ubi: Sacerdos uno præsentem Clerico, et etiam solus potest*
 » *infirmum ungere. Græci autem adhibent septem Sacerdotes (ut*
 » *ait Arc. sed Bened. XIII concessit eis an. 1724 posse ungere*
 » *unum, si 7 vel 3 haberi non possint.)* * Non tamen potest unus
 » inungere aliquem sensum, et alius formam pronunciare * (*Ut*
 » *etiam Salm. c. 5. n. 6. cum Dic. et communi*) *, neque unus
 » unum oculum, et alter alterum. Vid. *Dian. p. 9. t. 7. R. 56.*
 » Quòd si Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per
 » alium, quæ restant. *Tan. Præp. Merat. qui apud Dian. p. 5.*
 » *t. 3. R. 87. notat licere etiam alteri unctiones ab initio repetere*
 » *perinde ac si prior nullam earum inchoasset.* * (*Sed melius:*
 » *Quando Sacerdos inter unctiones deficit, si statim alius eas*
 » *suppleat, non sunt iterandæ prius factæ, ut Bon. p. 4. n. 9. cum*
 » *D. Th. Poss. Fill. Molf. et S. Carolo Borrom. Act. Med. p. 4.*
 » *Secus si unctiones ab alio suppleantur post aliquam notabilem*
 » *moram (putà post quadrantem); tunc enim omnes unctiones sub*
 » *conditione repeti debent; ita rectè ait Croix, cum Aversa, Me-*
 » *rat. et Nunno.*) * »

725. — Dubit. hñc, an Sacerdos incurrat irregularitatem, si ægrotus decedat, dum Sacerdos curat eum revolvì ad inungendum? Rectè negant *Bon. p. 4. n. 10. cum Posseo. Soto. etc.*, et huic congruit id quod dicunt *Salm. de Censur. c. 8. num. 33. cum Corneio, ex eod. Bon. de Irreg. d. 7. q. 4. p. 7. num. 12. cum Suar. Ugol. et communi*, nempe quòd irregularitas non incurratur nisi per delictum, à quo est immunis qui officium caritatis exercet.

726. — « 10. Elsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda, vel Manuali; mortale tamen non esse administrare in necessitate sine superpelliceo, vel stola, docent *Quint. et Leand. conceditque Amic.* Et *Dian. p. 8. t. 1. R. 79.* id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, et ista haberi non possint, contra *Suar. Regin. etc.* »

Quæritur an peccet mortaliter Sacerdos, ministrando Extremam Unctionem sine vestibus præscriptis, nempe superpelliceo, et stola? Si non urgeat necessitas, certum est graviter peccare; dubium est, quando urget necessitas. *Prima* sententia affirmat; et hanc tenent *Suar. d. 44. sect. 2. n. 7. Pal. p. 8. n. 11. Spor. n. 120. Elbel n. 46. et Bon. p. 6. n. 9. cum Naldo et aliis*; quia reverentia Sacramenti præferenda est cuilibet utilitati privatæ. *Secunda* verò sententia etiam probabilis negat, et hanc tenent *Croix num. 2116. Diana p. 9. t. 6. R. 46. cum Leand. et Escob. n. 220. cum Posseo. et Quintanad. casu quo vestes deessent, et infirmus decederet sine Sacramento, quia, licet Sacramentum hoc non sit necessarium, est tamen valde utile; unde non præsumitur Christus, qui illud instituit ad subsidium infirmorum in ultimo agone pugnantium, voluisse eos, ne vestes omittantur, tanto bono privari. Vide dicta in simili casu de Euchar. n. 241. v. Ministrari.*

727. — « Imò etiam extra necessitatem non esse mortale. 1. »
 « Omittere Psalmos pœnitentiales, Litanias, et cæteras preces,
 » docent *Pal. et Gran. Dico extra*, quia in necessitate gravi, v.
 » gr. tempore pestis, vel morte imminente, statim ungendus est
 » sine præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt
 » si supervivat infirmus. *Bon. d. 7. p. 6. n. 8.* »

Hic distinguendum: Omittere orationes in Rituali præscriptas, extra casum necessitatis, sine dubio est mortale, ut rectè dicant *Tamb. de Sacr. l. 6. §. 4. n. 1. Pal. p. 8. n. 15. Elbel n. 46. ac Bonac. p. ult. n. 7. Dixi extra necessitatem*, nam si periculum mortis immineat infirmo, jam præscribit Rituale, quòd infirmus citò ungatur, et deinde (si supervivat) dicantur Orationes prætermissæ. Idem probabiliter dicunt *Salm. c. 5. num. 12. cum Palao. Suarez, Dicast., et communi*, si Sacerdoti immineat periculum contagii. Omittere autem Psalmos pœnitentiales, et Litanias, dicunt *Bon. l. c. Pal. p. 8. n. 14. et Escob. n. 217.* non esse peccatum mortale, et *Elbel n. 46.* expressè dicit esse veniale. Sed probabilius puto cum *Tamb.* præfatas preces esse tantum de consilio, dum nullibi habetur de ipsis præceptum. In Rituali de eis sic tantum dicitur: « Dum infirmi sacro liniuntur oleo, dicuntur flexis genibus ab adstantibus. »

728. — « 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine.
 » *Leand. citans Posseo. Quintanad. t. 5. sect. 13. Barbos. de Offic. Paroch. c. 22. * (Ita etiam Dian. p. 9. tr. 6. R. 46. et Escob. n. 214. probabiliter dicunt esse tantum veniale.)* 3. Si solus
 » sine ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt
 » *Tol. Sa, etc. Vid. Dian. p. 9. tr. 6. R. 36. (vide dicta n. 724.)* 4. Si ungat aliter quàm in formam crucis: *Suar. Bec. Laym. Vid. Dian. p. 3. tract. 4. res. 178. * (Commune est esse tantum veniale omittere signum Crucis inter ungendum; ita Laym. c. 3. in fine, Suar. de 40. sect. 2. n. 3. Pal. p. 3. n. 2. Bon. p. 2. in fine, Vioa art. 1. n. 3. Holzm. n. 12. Salm. c. 2. n. 14. et Escob. n. 90. cum Con. et Zambr. Imò Escob. putat nec etiam esse veniale:*

• *sea huic non consentio, nisi necessitas urgeat. Hic etiam adver-*
 • *tendum id quod præscribit Rituale, videlicet : » Si alius Pres-*
 • *byter, vel Diaconus haberi possit, qui oleum sanctum deferat,*
 • *per ipsum deferatur : qui superpelliceo indutus cum oleo sacro*
 • *occultè delato sequatur Sacerdotem viaticum portantem, et*
 • *postquam infirmus viaticum sumpserit, inungatur à Sacerdote*
 • *Præterea Laym. et Tamb. ap. Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 6.*
 • *n. 5. (quibus ipse adheret) permittunt Sacerdoti interrumpere*
 • *Missum ad dandam Extremam Unctionem, si infirmo nullum*
 • *aliud Sacramentum conferri potest : quia si ille est sufficienter*
 • *attritus, primam gratiam obtinere potest.)* *

729. — « 11. Pastor ratione officii tenetur sub mortali dare iis
 • qui petunt, nisi juxta causa excuset : etiam tempore pestis, modò
 • possit absque periculo vitæ ; cum eo enim non teneri docent
 • Tann. Dian. p. 5. tr. 3. res. 93. Si peste infecti sint confessi,
 • posse sine peccato omitti absolutè, docet idem Dian. p. 3. tr. 4.
 • R. 174. et p. 5. tr. 3. res. 83 et 93. et p. 8. tr. 1. res. 21. ex
 • Villal. Tann. Amic. Franc. Lugo. etc. Suar. Fill. Con. Bon.
 • Laym. ll. cc. * (Regulariter igitur non tenetur Pastor cum
 • periculo vitæ dare hoc Sacramentum, nisi infirmus à longo
 • tempore sit confessus, et verisimiliter censeatur esse in mortali ;
 • ita communiter Suar. d. 44. sect. 3. n. 20. Conc. p. 17. n. 4.
 • Pal. p. 8. n. 5. Holzm. n. 21. Spor. n. 86. et alii passim. Salm.
 • verò dicunt, nisi Parochus certè sciat ægrotum esse in mortali :
 • sed meliùs alii dicunt, nisi probabiliùs id sciat, juxta dicta
 • n. 624.) *

• 12. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat
 • inungere, vel differat cum probabili periculo ne sine unctione
 • moriatur æger, nisi justa causa excuset, quia in re gravi non
 • præstat id ad quod tenetur ex justitia. * (Ita comm. Salm. c. 5.
 • num. 7. et Viva art. 2. n. 4.) * Alius verò Sacerdos, si, absente
 • Parocho, licitè et facilitè possit, tenetur ex caritate, sed sub
 • veniali tantùm. * (Ita etiam communiter Laym. c. 7. n. 3.
 • Pal. p. 8. n. 6. Spor. num. 85. cum Mastr. et Salm. c. 5. n. 9.
 • cum Diana, Aversa, qui putat, teneri sub gravi.) * Nisi tamèn
 • ægrotus valde indigeret ; v. g. si alioqui sine omnibus sacra-
 • mentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere posset ;
 • tunc enim quidam graviozem obligationem agnoscere videntur.
 • Vid. Dian. p. 3. tr. 4. R. 170. Laym. l. 5. t. 8. c. 7. n. 3.
 • * (Ita pariter cum communi Salm. d. n. 9. contra Hurt. ap.
 • Viva n. 4.) *

730. — « 13. Parochus vesperi timenti, ne noctu vocetur ad
 • ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus
 • possit venire expeditiùs, licèt venialem culpam in eo tantùm
 • agnoscat Barbos. de Par. c. 22. ex Possev. * (Ita etiam Escob.
 • n. 226. si Parochus oleum servet, ut commodiùs illud deferat
 • ad infirmum. Sed probabiliter dicit Croix n. 2114 cum Arriaga
 • et Gob. in hoc non peccare Parochum, si crederet noctu se
 • vocandum ; et periculum foret ne vocatus, seriò veniret.) *

» item *Quintan.* tr. 5. l. 10. ubi tamen à mortali non audet
 » excusare eum, qui semper domi retineret. * (*cum Escob.*
 » *d. n. 226.*) *

» 14. Decens est ut stупpa comburatur, quia ad singulas
 » unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda.
 » *Laym. loc. cit. Sa.* * (*In Rituali sic habetur: Minister, si est*
 » in Sacris, vel ipse Sacerdos post quamlibet unctionem tergat
 » loca inuncta novo globulo bombacis vel rei similis, eaque in
 » vase mundo reponat, et ad ecclesiam postea deferat, comburat,
 » cineresque projiciat in Sacrario.) *

731. — « Resp. 2. Effectus ejus principalis est, roborare ani-
 » mam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est,
 » 1. delere reliquias peccatorum, * (*seu partem juxta dispositi-*
 » *tionem susipientis;*) * 2. tollere pœnas restantes * (*non verò*
 » *omnes, ut D. Th. suppl. qu. 30. art. 1. Laym. c. 5. n. 3. Pal.*
 » *p. 5. n. 9. et Salm. c. 3. n. 5.*) * 3. aliquando etiam sanitatem
 » corporis conferre, si expediat. *S. Th. Sylo. Suar. d. 41. sect. 1.*
 » * (*ut in Trid. sess. 14. c. 2. ubi: Et sanitatem corporis in-*
 » *terdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.*) * »

Commune est inter DD. per hoc Sacramentum remitti pec-
 cata tam venialia quàm mortalia, si hæc infirmus invincibiliter
 ignoret, habeatque attritionem, qua auferatur obex peccati; ita
S. Th. suppl. q. 30. art. 1. ubi ait: « Sed quia hoc robur gratia
 facit, quæ secum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti,
 si invenit peccatum aliquod, vel mortale vel veniale, quoad cul-
 pam tollit ipsum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis,
 sicut de Eucharistia, et Confirmatione supra dictum est. »
 Sequuntur S. Doctorem, *Bellarmin. de E. U. c. 8. Pal. p. 5.*
n. 4. Holzm. n. 36. Mazzotta t. 3. p. 221. Salm. c. 3. n. 2.
cum Suar. Val. Laym. Coninch. Bon. etc. ac Croix n. 2119. cum
Arcud. et Aversa, contra aliquos. Idque clarè colligitur ex verbis
 D. Jacobi: *Et, si in peccatis sit, remittentur ei.* Ac ex Trident.
sess. 14. cap. 2. ubi: « Cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc
 » *expianda, ac peccati reliquias abstergit. »*

Utrùm autem peccata mortalia huic infirmo remittantur per
 se, vel per accidens? *Prima* sententia, quam tenent *Gonet t. 6.*
p. 479. Petroc. t. 4. p. 198. Holzm. l. c. Spor. n. 104. Mazz.
pag. 221. et Soto ap. Tourn. t. 9. p. 410. q. 1. dicit remitti per
 accidens, quia, cum hoc sit Sacramentum vivorum, non potest
 nisi per accidens mortalia delere. Et huic sententiæ videtur favere
D. Th. l. c. dicendo quòd hoc Sacramentum remittat peccata,
 sicut Eucharistia et Confirmatio, quæ certè per accidens remit-
 tunt. *Secunda* verò sententia probabilior et communior, quam
 tenent *Tourn. l. c. Merbes. q. 23. Habert. t. 6. p. 525. Salm. c. 3.*
n. 3. cum Suar. Pal. Con. Val. etc. dicit Extremam Unctionem
 remittere mortalia per se, etsi consequenter. Ratio est, quia
 licèt hoc Sacramentum sit vivorum, tamen ex institutione divina
 peccata remittit, ut patet ex verbis Apostoli ut supra, et confir-
 matur ex *Trid. sess. 14. Can. 2. ubi: « Si quis dixerit sacram*

» infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere
 » peccata, nec alleviare infirmos..., anathema sit.» Et improba-
 biliter, ait *Bellarmin. cum D. Th.* et aliis communiter, aliquos
 nomine *peccatorum* intelligere sola venialia. In hoc autem diffe-
 runt Baptismus et Pœnitentia ab Extrema Unctione, quia illa
 principaliter instituta sunt ad delendum peccatum actuale, vel
 originale; Extrema verò Unctio (ut docet *D. Th.*) principaliter
 est instituta ad tollendas reliquias peccatorum, nempe debilitatem
 et ineptitudinem, quæ ex peccato actuali relinquuntur; sed quia,
 cum in anima reperitur peccatum, non possunt tolli reliquiae, nisi
 prius tollatur peccatum, ideo ex consequenti hoc Sacramentum
 peccatum aufert.

An autem principalis effectus hujus Sacramenti sit remissio
 peccatorum, saltem venialium? Affirmant *Holzm. n. 36. cum*
S. Bonav. Scoto, et aliis Scotistis communiter; item *Navar. Vasq.*
Sa, et Major. ap. Escob. n. 170. Sed alii communissimè, et pro-
 babiliùs dicunt principalem effectum hujus Sacramenti esse
 remittere reliquias peccatorum ut supra, nam aliàs qui non ha-
 beret actualia peccata, non esset capax principalis effectûs illius,
 quod est falsum. Ita *S. Th. l. c.* quem sequuntur *Gonet. p. 475.*
Pal. p. 5. n. 3. cum communi, ut asserit, et *Escob. n. 170. cum*
Suar. Soto, Palud. Filliuc. etc.

732. — I. « Hujus Sacramenti non sunt capaces, 1. Pueri ante
 » usum rationis, etsi sufficiat ea ætas qua possunt peccare.
 » *Navar. Suar. l. c. 2.* Perpetuò amentes; aliis verò delirantibus,
 » si ante petiverint, aut petitori fuissent si cogitassent, aut os-
 » tenderint signum doloris, dari potest, et debet. *Syloest. Henr.*
 » *Laym.* * (*Etsic habetur in Rituali ubi dicitur: Infirmis*
 » autem, qui dum sana mente, et integris sensibus essent,
 » illud petierunt, seu verosimiliter petiissent, seu dederint signa
 » contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint vel amentes
 » effecti sint, vel delirent aut non sentiant, nihilominus præ-
 » beatur. Amentes autem bene ungi possunt, si habent lucidum
 » intervallum, ut *D. Th. q. 32. art. 9.* In dubio autem, an æger
 » habuerit unquam usum rationis, etiam ungendus est (*intellige*
 » *sub conditione*) ut rectè ait *Croix n. 2111. cum Rayn. Dian.*
 » *Avers. etc.* Etsic dicendum de ebriis deficientibus, nisi con-
 » stent esse in mortali, ut *Croix n. 2110. cum Gob. et Lohn. ex*
 » *Ritualis, ubi: Impœnitentibus, et qui in manifesto peccato*
 » mortali moriuntur, et excommunicatis penitus (*Sacramentum*)
 » denegetur. Possunt etiam ungi (*ait Croix d. n. 2110. cum*
 » *Con. Tamb. et Lohn.*) vulnerati in rixa, quia præsumuntur se
 » conteri in illo extremo statu. Tempore autem interdicti vetitum
 » est ministrari hoc Sacramentum, *ex c. Quod in te, de pœn. et*
 » *remiss.*) * Et si tales unctioni resistant, ligandos esse, vel for-
 » titer tenendos, ait *Tamb. ap. Dian. p. 5. tr. 3. res. 84.* qui cum
 » *Barbos. de Offic. Paroch. c. 22.* dicit esse necessarium, quando
 » phreneticus non potest aliud Sacramentum suscipere. * (Et
 » huic congruit id quod addit Rit. dicens: Si infirmus dum

» phrenesi aut amentia laborat, verisimiliter posset quidquam
 » facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi pe-
 » riculum tollatur omnino.)^o

« 3. Muti, surdi, et cæci à nativitate sunt capaces, atque adeo
 » debent inungi prope organa sensuum, quibus carent : etsi exte-
 » rius per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per inte-
 » riores potentias, quibus illa respondent. *Passéo. Nald. Præ-*
 » *pos. Dian. p. 5. t. 6. R. 11. ** (*Ita etiam S. Th. qu. 32. art. 7*)
 » *et Salmant. cum. communi* (*contra Croix n. 1875. cum Gob. etc.,*
 » *et idem docuit S. Carolus Borromæus Act. Med. p. 4. **)^o

733. — « 4. Non suscipere hoc Sacramentum, per se loquendo.
 » seclusoque scandalo et contemptu, non est peccatum mortale.
 » Ita *Suar. Læym. Tan. Escob. etc.* (multò minùs peccant mor-
 » taliter domestici, si id non procurent.) Veniale tamen esse
 » docent *Con. d. 19. dub. 20. contra Nugnum. Vid. Dian. p. 3.*
 » *t. 4. R. 170. et p. 8. t. 1. R. 58. et p. 5. t. 3. R. 97. ubi notat*
 » *ex Tann. non censi contemnere, qui sciens prudens omittit*
 » *tempore apto, et oblata commoditate. Contrarium tamen vult*
 » *Tol. præsertim, si probabiliter deinceps non sit futura com-*
 » *moditas. »*

Quæritur, an sit obligatio sub gravi suscipiendi hoc Sacra-
 mentum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Conc. p. 20.*
n. 7. Merbes. p. 260. q. 10. Habert t. 6. p. 541. Ronc. p. 122.
q. 7. item S. Bonao. et P. Soto apud Escob. n. 55. Diversa tamen
 hi AA. ratione utuntur; *Ronc.* quia videtur talis infirmus gra-
 viter delinquere contra caritatem sui ipsius. Alii verò, quia verba
 Apostoli, *Inducat Presbyteros*, præceptum inducunt. *Secunda*
 verò sententia communis (ut fatetur ipse *Merbesius*) et satis
 probabilis, negat, eamque tenent *Suar. dist. 42. sect. 1. n. 2.*
Nao. c. 22. n. 16. Bon. part. 5. n. 10. Holzm. n. 31. Viva art. 2.
n. 4. Croix. n. 2113. Spor. n. 106. Elbel. n. 51. Pal. part. 8. n. 1.
cum Palud. Coo. et Dom. Soto, Escob. n. 56. cum Caj. Sylvest.
Vict. Arm. et Gabr. ac Salm. c. 4. n. 10. cum Gon. Sa. Val. et
Henr.; item Estius, Syloius, et Sambo. ap. Habert. l. c. ex D.
Th. in 4. dist. 23. q. 1. art. 1. q. 3. ad 1. ubi ait Sacramenta tam
 Confirmationis, quàm Extremæ Uctionis, *non esse de necessitate*
salutis. Ratio, quia talis obligatio non habetur neque ex vi insti-
 tutionis hujus Sacramenti, cùm non sit necessarium ad salu-
 tem, sed tantùm utile, et ad melius esse; neque ex præcepto
 divino, cùm communiter Theologi verba Apostoli non inter-
 pretentur de præcepto, sed de consilio. Unde, cùm hoc Sacra-
 mentum sit tantum ad majorem utilitatem institutum, non
 videtur caritas erga seipsum ad illud obligare sub gravi; caritas
 enim non obligat sub gravi præcepto ad id quod melius est. Hoc
 tamen non obstante, prima sententia etiam probabilis, et omnino
 suadenda mihi apparet, non tam ratione præcepti, quia de eo
 saltem non constat, quàm ratione caritatis erga seipsum; nam
 licet moribundus possit aliis præsidiis se roborare, tamen in tali
 statu constitutus, ex una parte cum magna difficultate ad bonos

actus se valet excitare, cum ob mentis oppressionem vires propriae tunc sunt debiliores; et ex altera vehementiores sunt (ut ait Tridentinum) Dæmonis insidiæ; unde ingenti periculo se exponere videtur temptationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc Sacramento à Christo Domino instituto, tanquam firmissimo præsidio in tanto conflictu.

Omnes tamen conveniunt, quòd per accidens posset infirmus peccare mortaliter, omittendo suscipere hoc Sacramentum, scilicet primò, si omitteret habens conscientiam peccati mortalis, et non posset aliud Sacramentum recipere; ita communiter *Palaeus p. 8. num. 3. et Salm. cap. 4. n. 13. cum Suar. Aversa*, et aliis passim; sed bene aiunt *Suar. et Palaeus*, hunc casum vix accidere posse. Secundò, si omittendo, scandalum daret, putà si ratione circumstantiarum inducerentur alii ad suspicandum quòd ipse sit hæreticus, vel ad nihili faciendum hoc Sacramentum; ita *Salm. n. 12. Holzm. n. 31. et Pal. n. 3. cum Suar. Sa, Con. Laym. Bon. et communi*. Tertiò, ratione contemptus, ut communiter DD. præfati, et patet ex Trident. *Sess. 14. cap. 3. in fine*, ubi: « Nec verò tanti Sacramenti contemptus absque » ingenti scelere esse potest. » Utrùm autem qui sciens et volens negligit hoc Sacramentum suscipere, dicatur contemnere? Affirmant *Merbesius*, et alii. Sed negant communiùs et probabiliùs *Suarez. n. 6. Salm. n. 11. Pal. n. 2. cum Sa, etc.* quia is tantùm dicitur contemnere, qui illud negligit, quia parvi facit; non verò qui non vult suscipere ob aliquam repugnantiam, vel quia putat non esse in præcepto. Et huic congruit id quod dixit Martinus V in Bulla Constantiæ edita (ut refert *Merbes. d. q. 10.*) ubi: « Hoc Sacramentum (nempe Extremæ Unctionis) neque negligi » sine culpa, neque contemni posse sine peccato mortali. » Unde videtur Pontifex satis expressisse, quòd contemptus hujus Sacramenti gravem quidem importet culpam, negligentia verò non plus quam levem. Vide dicta de Sacram. Confirm. *num. 182.* quæ huic Sacramento etiam congruunt.

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS

DUBIUM I.

Quid sit Ordo, quotuplex, et quæ ejus materia.

734. Quid est Sacramentum Ordinis, et quot sunt Ordines? Et an prima Tonsura sit Ordo?—735. Quid sit Ordinatio, et quid Ordo? Et quinam sint effectus Ordinis? Definitio cujusvis Ordinis.—736. An singuli septem Ordines sint Sacramenta?—737. Sententia Auctoris.—738. An Episcopatus sit Ordo distinctus à Sacerdotio?—739. Quæ sit materia *remota*, et quæ *proxima* hujus Sacramenti?—740. Dub. 1. An materia et forma Ordinis sint à Christo in specie determinatæ? (Remiss. ad n. 12. de Sacram.)—741. Dub. 2. An valide

ordinetur Latinus per materiam Græcis assignatam?—742. Dub. 3. An requiratur contactus instrumentorum?—743. Dub. 4. An contactus physicus. —744. An ab eodem Episcopo debeat dici forma, et tradi materia? Et an ab eodem, qui confert Ordines, debeat Missa celebrari? —745. De materia cujusque Ordinis. An materia Acolythatûs sit traditio urceolorum, vel candelabri?—746. Qu. I. Quæ sit materia et forma Subdiaconatûs? Dub. 1. An sit calix cum patena, vel liber Epistolarum? —747. Dub. 2. An calix et patena debeant esse consecrata? Et an peccet graviter Subdiaconus ministrando in mortali? Remissivè ad num. 38. —748. Qu. II. Quæ sit materia et forma Diaconatûs? —749. Qu. III. Quæ sit materia et forma Præbyteratûs? —750. Dub. 1. An requiratur ad valorem traditio utriusque speciei, nempe vini et hostiæ? —751. Dub. 2. An validè ordinetur qui tangit hostiam, et non patenam?—752. Dub. 3. An qui tangit calicem et patenam, sed non hostiam? —753. Dub. 4. An qui tangit solùm calicem, sed non patenam? —754. Clericus exercens munus Ordinis majoris, quem non habet, incurrit irregularitatem. Quid si sit Laicus? (Remiss. ad n. 116.) —755. De Ordinatione Episcoporum. Et an ad valorem requiratur trium Episcoporum assistentia? —756. An Episcopus possit conferre primam Tonsuram extra suam Diœcesim? —757. Quid agendum in dubio an Ordo sit collatus? —758. Quomodo supplendi sint defectus in Ordinatione commissi? —759. Et an supplendi tempore statuto ad Ordinationes? —760. Quinam Episcopus possit ordinare (Vide etiam infra à n. 769.) —761. Quis sit minister Ordinis?—762. Quæst. 1. An possit esse minister quivis Sacerdos ex concessione Papæ? An etiam ad conferendum Præbyteratum? Et an ad conferendum Diaconatum, et Subdiaconatum? —763. Qu. 2. An abbates possint conferre Tonsuram et Ordines, minores, aut Litteras dimissorias concedere subditis suis non religiosis? —764. Dub. 1. An possint Ordines conferre suis novitiis. —765. Et an novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatûs, etc. —766. Dub. 2. An Abbates ordinantes non subditos, validè ordinent? —767. An conferens Ordines minores in mortali, graviter peccet? —768. A quo Episcopo ordinari debeant Regulares? —769. Ordinationo secularium fieri debet à proprio Episc., alias, etc.—770. Plura notanda ex Bulla Speculatores. —771. Quid, si quis in una Diœcesi habeat originem, in alia domicilium, et in alia Beneficium? —772. Quid, si quis casu alicubi nascatur? —773. Quid, si quis habeat diversa domicilia? —774. Quando quis possit ordinari ab Episcopo Beneficii? —775. Dub. 1. An Episcopus Beneficii possit dispensare in interstitiis. —776. Dub. 2. An licitè Episcopus ordinet eum, cui confert Beneficium, ut possit eum ordinare? —777. Quid, si quis in diversis Diœcesibus Beneficia habeat? Et an studiosi contrahant domicilium? —778. Quid requiratur, ut quis ordinetur ratione domicilii? —779. An Barones eorumque filii gaudeant domicilio feudorum? An Officiales domicilio loci, ubi degunt? —780. Quomodo possit quis ordinari ratione familiaritatis? Et an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum?

734. — « RESP. 1. Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam ritè administrandam. Ordines universim sunt septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus,

- » Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, et Sacerdotium.
- » Quod rursus est duplex, minus et majus, sive Episcopatus. Unde
- » quidam octo numerant. Prima verò Tonsura non est Ordo,
- » nisi latè, sed tantùm dispositio ad Ordines, per quam quis fit
- » Clericus, et capax Beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum Cle-
- » ricalium. * (*Ita S. Th. suppl. quæst. 40. art. 2. Bonac. q. unic.*
- » *p. 1. Pal. p. 2. n. 2. Holz. n. 48. cum Scoto, et Theologis com-*
- » *muniter Salm. de Ord. tr. 8. c. 1. num. 26. cum Soto, Trull.*
- » *Nunno, etc. et Barb. de Pot. Ep. Alleg. 2. n. 18. cum Vasq.*
- » *Fill. Reg. et aliis (contra Cov. Fag. et alios Canonistas). Ratio*
- » *quia Trid. sess. 23. c. 2. loquens de Tonsura, ait : Ut qui jam*
- » *Tonsura insigniti essent per minores ad majores adscenderent.*
- » *Ergo Tonsuram inter Ordines non enumerat. Præterea Conci-*
- » *lium sess. 23. c. 17. testatur hos solos Ordines ab initio fuisse in*
- » *Ecclesia, nempe à Diaconatu ad Ostiariatum.)* * Ex iis tres
- » posteriores dicuntur majores sive sacri, ob annexum votum
- » solemne castitatis (etsi ordinatus per gravem metum, vel nimis
- » blanditiis, et importunitate parentum probabiliter eo non te-
- » neatur, nisi sponte ratificaverit. *Sanch. disp. 29. Az. Fill. l. 10.*
- » *c. 4. q. 3. Con. n. 150. Bon. de Matr. q. 3. p. 9.)* Reliqui mi-
- » nores, quos cum *Vasquez* alii Sacramentum esse negant, alii
- » cum *Bell. Coninc. Fill. etc.* communiùs et probabiliùs affirmant.
- » Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attribu-
- » tionis. Vide *Fill. tr. 9. d. 1. Bonac. d. 8. q. 1. »*

Quòd Ordo sit Sacramentum, definitum, habetur in *Conc. Trid. sess. 23. Can. 3.* ubi : « Si quis dixerit Ordinem, sive sa-
» cram Ordinationem, non esse verè et propriè Sacramentum à
» Christo Domino institutum... anathema sit. »

738. — Quær. quid sit Ordinatio, et quid Ordo? *Ordinatio* est actio illà, per quam sacra potestas tribuitur : *Ordo* autem meliùs definitur cum *S. Th.* : « Est signaculum quoddam Eccle-
» siæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato (adduntque
» communiter DD.) in ordine ad Eucharistiam. » Ordinatio autem est Sacramentum ; Ordo verò effectus Sacramenti.

Dicitur autem *Ordo* ab effectu quem causat ; Ordo enim constituit ministros, qui duplicem peculiarem potestatem habent, unam *Ordinis* erga corpus Christi reale, et mysticum simul, nempe conficiendi Eucharistiam, et absolvendi peccata ; alteram *Jurisdictionis* erga corpus Christi mysticum tantum.

Additur rectè *in ordine ad Eucharistiam*, quia omnia alia ministeria non ad aliud communicantur, quàm ad disponendos fideles ut Eucharistiam dignè recipiant. *Salm. de Sacram. Ord. c. 1. n. 8.*

Patet autem Ordinem esse verè et propriè Sacramentum, quia habentur in eo tria illa, quæ Sacramenta constituunt ; nempe 1. Signum externum, ex *Act. 6. Et orantes imposuerunt eis manus.* 2. Promissio gratiæ ad ministerium, dum habetur 1. *Tim. 4. « Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum imposi- »*
» tione manuum Presbyteri. » 3. Habetur institutio Christi

Domini ex eodem Apost. ad Ephes. 4. « Ipse dedit quosdam... » Apostolos... alios autem Pastores et Doctores... in opus ministerii. Et ex Lucæ 22. « Hoc facite in meam commemorationem. » Ubi licet tantum Sacerdotium fuerit ordinatum, in ipso tamen eminenter contenta fuit Ordinatio aliorum ministrorum qui Sacerdotibus inserviunt.

Effectus hujus Sacramenti sunt 1. Gratia sanctificans; 2. Gratia sacramentalis ad ministerium ritè exercendum; 3. Impressio characteris.

De fide est in Ecclesia plures Ordines esse; ex *Trid. sess. 23. can. 2.* « Si quis dixerit, præter Sacerdotium, non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, et majores, et minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit. »

Singuli autem Ordines sic definiuntur; et I. « Ostiariatus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas aperiendi et claudendi januam Ecclesiæ, ac admittendi dignos, excludendique indignos. II. Lectoratus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas legendi Psalmos, et Lectiones ex pulpito in Ecclesia, ac populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei. III. Exorcistatus est Ordo, quo alicui confertur specialis potestas ejiciendi *Dæmonia*. IV. Acolythatus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni Subdiacono inserviendi, accendendo cereos, præparando et porrigendo illi ampullas vini et aquæ. V. Subdiaconatus est ordo quo confertur alicui specialis potestas in missa solemni inserviendi Diacono, et solemniter canendi Epistolam. VI. Diaconatus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni immediatè assistendi Presbytero, et solemniter canendi Evangelium. VII. Presbyteratus, sive Sacerdotium est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas consecrandi corpus et sanguinem Christi, absolvendi quoque à peccatis, et pascendi subditos opere ac doctrina. VIII. Episcopatus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas confirmandi fideles, et ordinandi ministros Sacramentorum (tò ministros sumendo latius, id est non solum pro iis qui Sacramenta conficiunt, sed etiam pro iis, qui conficientibus ex officio ministrant), nec non consecrandi res ad divinum cultum pertinentes. Prima autem Tonsura est Ritus sollemnis ecclesiasticus, consistens in levi detonsione capillorum cum certis verbis, per ministrum idoneum celebratus, ex institutione Ecclesiæ significans, masculinum baptismatum à statu laicali in sortem Domini, et statum Clericalem transferri. »

736. — Quæstio autem celebris est, an singuli septem Ordines sint Sacramenta? Adsunt quatuor sententiæ. I. sententia universè affirmat, et hanc docet *D. Th. 3. p. qu. 37. art. 2. ad 1. et art. 3.* quem sequuntur *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 7 et 8. Bon. p. 1. n. 2. Bellarm. de Ord. c. 8. Gonet. d. 2. art. 1. et Salm. c. 1. n. 14. cum Gabr. Gran. Lez. et aliis pluribus.* II. sententia

dicit solum Sacerdotium esse Sacramentum, et sic tenent *Durand. Cajet.* et probabilem putant *Sotus, et Victor. ap. Salm. c. 1. num. 13.* III. verò sententia dicit, esse Sacramenta tantum tres Ordines majores; ita *Nao. c. 22. num. 18. et Sotus, ac Vasq. ap. Salm. d. n. 13.* atque probabilem putat *Sanch. de Matr. l. 7. d. 31. n. 27.* IV. demum sententia dicit solum Presbyteratum, et Diaconatum esse Sacramenta, et hanc tenent *Tournely. tom. 10. p. 248. Cabassut. T. I. l. 3. c. 16. n. 3. et Habert t. 7. p. 166. R. 3. cum Gratian. Mag. sent. et Estio, ac probabilem vocant Salm. cap. 4. n. 42. cum Soto.*

737. — Circa has sententias meum proferam iudicium. Sententia I. est probabilis. Ratio, quia Eugenius IV. in Decreto ad Armenos (quod affert *Croix l. 9. p. 2. num. 2128.*) dicit materiam Sacramenti Ordinis esse illud, per cujus traditionem confertur Ordo; et deinde explicat calicem cum vino, et patenam cum hostia esse materiam Presbyteratus, librum Evangeliorum Diaconatus, calicem vacuum cum patena vacua Subdiaconatus, et res alias assignatas aliorum quatuor Ordinum. Quo Decreto cum praedictus Pontifex declaret, omnes Ordines ultra sacros habere propriam materiam pro Sacramento, consequenter declarat omnes alios Ordines esse Sacramenta. Nec obstat quod minister ordinationis sit solus Episcopus, ut dicitur in *Trid. sess. 23. c. 4 et 7.* Nam respondetur, quod hoc intelligatur de ministro ordinario, non autem extraordinario, quem Papa bene potest deputare ad huiusmodi Ordines conferendos, ut dicunt *Salm. c. 4. n. 19. cum Soto, Sanch. Pal. et aliis communiter ex D. Th. qui id expressè docet suppl. q. 38. art. 1. ad 3.* Et de facto habetur ex eod. *Trid. sess. 23. c. 10.* quod Abbates possint Ordines minores conferre; vide dicenda *n. 793.* Sententia II. quae dicit solum Sacerdotium esse Sacramentum, non est mihi et aliis communissimè satis probabilis ex iis, quae mox dicam, loquendo de quarta sententia. Sententia III. pariter ac prima est probabilis. Sed mihi probabilior est IV sententia, quae docet tantum Sacerdotium et Diaconatum esse Sacramentum, non verò alios Ordines.

Prima pars, quod non solum Sacerdotium, sed etiam Diaconatus sit Sacramentum, probatur, quia in ordinatione Diaconi concurrunt tria, ut diximus, sufficientia ad Sacramentum, nempe 1. Signum sensibile, scilicet impositio manuum. 2. Institutio divina, nam *Conc. Trid.* definivit: « Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit. » Per tō ministris saltem Diaconi intelligendi sunt divina ordinatione instituti. 3. Concurrit promissio gratiae, quam significant verba Episcopi: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur*, etc. Quae verba habent rationem formae, et verè produciunt gratiam, ut scripsit Anastasius Papa II. in *Epist. ad Anast. Imper. c. 7. ap. Cabassut. l. c.* utque clarè inferitur ex Tridentino *sess. 23. can. 4.* ubi habetur: « Si quis dixerit per sacram Ordinationem non

» dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra dicere Episcopos :
 » Accipe Spiritum sanctum... anathema sit. » Ergo cum in
 Ordinatione Diaconi jam dicat Episcopus, *accipe Spiritum sanc-*
tum, etc. verè Spiritus sanctus datur, et per consequens confertur
 Sacramentum.

Secunda autem pars, nempe quòd alii Ordines minores, et
 Subdiaconatus non sint Sacramenta, probatur, quia pro his
 deest materia et forma Sacramenti Ordinis; deest quidem ma-
 teria, quia deest impositio manuum, quæ est sola materia hujus
 Sacramenti, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *de*
Sacram. in gen. n. 12. et fusiùs probabimus hñc *n. 749. Qu. III.*
 Deest etiam forma Sacramenti; in horum enim Ordinum col-
 latione nulla adest forma quæ exprimat productionem gratiæ,
 sed tantùm fit mentio potestatis quæ traditur. Nec obstat dicere,
 quòd nullus ex septem Ordinibus iterari possit; ergo in singulis
 imprimitur character, quod imprimi non potest, nisi per Sacra-
 mentum. Nam respondetur, nec consecrationes Ecclesiarum
 iterantur, neque ideo characterem imprimunt, nec sunt Sacra-
 menta. Nec obstat, quòd Clemens *l. 8. Constit. c. 21.* dicat in
 Ordinatione Subdiaconorum hanc fieri Orationem : « Tribue
 » eis, Domine, Spiritum sanctum, ut dignè vasa Domini attrec-
 » tare valeant. » Nam respondet *Tourn. p. 252*, quòd idem Cle-
 mens antea retulisset, eandem dici Orationem super Diaconissis,
 quæ certè Sacramentum Ordinis suscipere non poterant. Sed
 hodie hæc oratio neque dicitur.

738. — Quæritur deinde an Episcopatus sit Ordo distinctus à
 Presbyteratu. Negant *S. Thom. S. Bonao.* et alii, qui dicunt
 esse extensionem Ordinis Presbyteratûs. Sed communiùs affir-
 mant *Bellarmin. Tourn. Habert, Sanch. Val. Aversa,* etc. tum quia
 in ipso traditur distinctus character et specialis potestas ad Eu-
 charistiam, nempe constituendi hujus Sacramenti ministros;
 tum quia Ordo Episcopatûs confertur per manuum impositio-
 nem et per formam, *Accipe Spiritum Sanctum, etc.* Nec valet
 dicere, quòd si Episcopatus esset distinctus Ordo, posset Epis-
 copus validè saltem ordinare, licèt non esset Sacerdos; nam res-
 pondetur, quòd hoc ordinatione divina requiratur, sicut requiri-
 tur ut sit baptizatus qui vult confirmari aut ordinari.

739. — « Resp. 2. Materia remota Ordinum est aliquod in-
 » strumentum traditum ordinandis in signum potestatis spiri-
 » tualis; proxima est ejusdem traditio, et acceptio, cujus con-
 » tactum physicum, et immediatum, etsi non esse essentialem
 » aliqui probabiliter doceant cum *Sa, Henr. Reg. Laym. Dian.*
 » *t. 4. de Sacram. n. 185.* et aliis quos citat : contrarium tamen
 » communiùs, ac tutius est, ut altera saltem manu tangatur; imò
 » ex præcepto ad scrupulum vitandum, utraque manu; et quidem
 » omnia, v. gr. calix cum patena, hæc cum hostia, ut docet
 » *Fill.* idque simul cum prolatione verborum Episcopi; Vid.
 » *Laym. l. 5. t. 9. c. 5. Bonac. d. 8. p. 1. punct. 3. Vid. Dian. p. 8.*
 » *t. 1. R. 40 et 42.* »

740. — Dubitatur hñc 1. An materia et forma Sacramenti Ordinis fuerint à Christo Domino in specie determinatæ? Vide dicta *de Sacrament. in gen. n. 12.* ubi diximus probabilius esse omnes materias Sacramentorum, quoad substantiam et formas, fuisse à Christo in specie determinatas, cum *Juenin, Petro cor. Habert, Concina, Merbes. Contin. Tourn.* et aliis pluribus ex *D. Thoma.*

141. — Dubitatur 2. An validè ordinaretur Latinus per materiam Græcis assignatam, nempe per solam manuum impositionem, et è converso? Affirmant *Suar. Vasq. Dic. Escob. apud Croix l. 6. p. 1. n. 16. v. Inst.* quia, cùm Ecclesia sit una, uniformia quoque debent esse Sacramenta. Negat verò ipse *Croix cum Arriaga*, et aliis, quia ex determinatione Ecclesiæ materia Græcis assignata non habet vim significandi id quod significat materia assignata Latinis. Utraque est probabilis, sed prima est probabilior juxta nostram sententiam allatam *eod. n. 12. de Sacram. in genere*, ubi diximus solam manuum impositionem, quæ communis est tam Græcis quàm Latinis, esse materiam essentialem Sacramenti Ordinis; traditionem autem instrumentorum esse tantùm materiam integram. Si autem Latinus ordinetur forma græcè prolata, vel è converso, procul dubio valida est Ordinatio, ut rectè et communiter dicunt *Lugo d. 2. n. 107. Con. q. 68. et Croix n. 30. cum Suar. Cajet. et Dicast.*

742. — Dubit. 3. An attenta probabili sententia eorum, qui dicunt ad valorem Ordinationis requiri traditionem instrumentorum, omnino etiam requiratur illorum contactus ex parte susipientis? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Laym. c. 5. n. 4. Nao. Men. c. 22. n. 17. Cajet. in summa v. Ordinantium. Dian. part. 3. tr. 4. R. 185. item Alb. Mag. Arm. Vict. Henriq. et Vasq. apud Pal. p. 4. n. 21.* Ratio, quia ad potestates et dominia rerum concedenda sufficit, ut minister, aut dominus tradat, et alter præsens ea acceptet sine contactu rei traditæ. *Secunda* verò sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. suppl. q. 34. ar. 5. ad 3. Sanch. Cons. l. 7. cap. 1. dub. 2. Bonac. p. 3. n. 11. et Pal. n. 22. cum Val. Sa, et Con.* Ratio, quia Christus sic instituit conferri Ordinem, prout suadent praxis Ecclesiæ, et formæ verba, quæ (ut ait *D. Th.*) « videntur ostendere quòd » tactus materiæ sit de essentia Sacramenti. » Et hæc sententia cùm sit satis probabilis, omnino in praxi sequenda est, saltem in Ordine Presbyteratûs et Diaconatûs; nam quoad alios Ordines, probabile est non esse Sacramenta, ut diximus *n. 737.*

743. — Dubit. 4. An ad valorem Ordinationis requiratur contactus physicus instrumentorum? Negant alii, quorum sententiam meritò putant probabilem *Salm. c. 2. n. 12. et Ronc. pag. 125. q. 5. R. 3.* Ratio, quia humano modo loquendo, hoc ipso quòd aliquis rem alteri offerat, et alter significet aliquo sensibili signo acceptare illam, jam censetur acceptare, esto non tangat. Affirmant verò cum sententia communiori *Bonac. Ronc. ll. cc. Vioa q. 7. art. ... n. ... Elbel n. 18. Mazzotta t. 3. pag. 228. et Salm. c. 2. n. 14. cum Soto, Aversa, et Trull. ac Escob. n. 184.*

cum Gran. Marchin. etc. Ratio, quia sicut in Baptismo, Confirmatione, et Extrema Unctione, requiritur ut suscipiens physice contingat materiam, ita in Ordinatione; tum quia talis est usus Ecclesiae, unde praesumitur sic Christus instituisse. Dices: Parvuli non possunt tangere materiam, saltem tactu voluntario, et tamen, si ordinentur, valide ordinantur, ut dicemus n. 782. Sed respondetur quod parvuli nec etiam contactum moralem possint adhibere, unde recte dicunt *Salm.* quod ipsi tantum valide ordinantur, in quantum Ordinatio ipsis est voluntaria voluntate Ecclesiae, sicut eisdem est ablutio in Baptismo. Et cum haec sententia sit etiam probabilis, recte dicunt DD. praefati, omnino in praxi tenendam. Merito autem dicit *Escob. n. 184.* sufficere quoad valorem, quod materia una manu tangatur. Et pariter merito cum communi censent idem *Escob. loc. cit. ac Pal. p. 4. n. 20. Croix n. 2157. cum Gob. et Salm. n. 19. cum Vasq. Con. Bon. et Aversa,* sufficere tactum mediatum, nempe si contingatur calix, patena, aut liber medio aliquo velo, vel chirotheca; qui enim sic tangit, in omnium sensu verè tangere dicitur.

744. — Notandum autem hñc I. Quòd in Ordinibus sacris conferendis requiratur, ut ab eodem Episcopo, qui formam profert, materia tradatur; quia, cum talis sit usus Ecclesiae, sic censetur Christus instituisse: ita *D. Thom. suppl. q. 38. art. 1. ad 2. Sanch. Cons. l. 7. c. 5. dub. 5. et Salm. c. 2. n. 22.* Secus verò esse docet *D. Th.* cum alijs cit. in collatione Ordinum minorum. Notandum II. quòd si conferantur Ordines ab Episcopo, alio tamen celebrante Missam pro ipso, valida erit Ordinatio, sed illicita, prout declaravit S. C. Gen. habita an. 1715 coram Clemente XI, et confirmavit Innoc. XIII in Cong. habita die 5 Febr. an. 1722. Ita refert N. P. Bened. *de Syn. l. 8. c. 11. n. 7.*

745. — « Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiae, Lector libri lectionum, Exorcista libri Exorcismorum, Acolythus ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et candelabri cum cereo extincto, quia ejus est praeeparare lumen, vinum, et aquam ad Missam. * (An autem materia Acolythatus sit traditio urceolorum, vel candelabri? Resp. esse utrumque cum *S. Thom. Salm. c. 3. n. 17. etc.* contra alios. Character verò, juxta sententiam affirmantium, omnes Ordines esse Sacramenta, probabilius imprimatur in porrectione urceolorum, prout proximius ad sacrificium deservientium, ut *Sanch. et Bon. cum Salm. ib.*) * Subdiaconus traditione calicis vacui cum vacua patena superposita, quia illius est haec ad Missam praeeparare. Diaconus impositione manûs, et traditione libri Evangeliorum, quia ejus est * (*ministrare ad ultare, ut habetur in Pontificali*) * catechizare, cantare Evangelium, et cum facultate Parochi praedicare, baptizare, Eucharistiam dare: * (*In necessitate tamen, juxta dicta n. 116. v. Certum, et n. 237. Qu. I.*) * Sacerdos traditione calicis cum vino, et patenae cum pane, addita forma, qua datur potestas sacrificandi, deinde impositione manûs, addita alia forma, qua datur potestas remit-

» tendi aliis peccata. *Vid. Fill. t. 9. c. 2. Reg. Bon. Dian. p. 3.*
 » *t. 4. R. 186. 187. et p. 8. l. c. »*

746. — Quær. I. Quænam autem sit materia et forma Subdiaconatûs? Apud Græcos est manuum impositio; apud Latinos dubitatur 1. an sit calix cum patena, vel liber Epistolarum? Alii dicunt, materiam proximam esse solam traditionem calicis vacui cum patena, ex *Conc. Carth. 4 c. 5. et Florent. sess. ult. §. 6. cum sua forma*, « Videte cujus ministerium vobis traditur; ita vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quòd Deo placere possitis. » Alii verò dicunt materiam pariter essentialem esse traditionem libri Epistolarum, ut dicunt *Esc. l. 23. n. 170. et Fill. Dic. Avers. Med. Tann. etc. apud Croix nu. 2149*. Ratio istorum, quia adhuc speciale munus est Subdiaconi solemniter Epistolas legere. Negant hoc tamen *Habert*, et *Salm. ib. cum D. Th. Mag. Sent. Vasq. Gon. Val. Bon. et Pal.* qui dicit primam sententiam esse certam. Ratio, quia nullo iudicio deprehenditur Ecclesiam instituisse ritum illum, ut materiam necessariam hujus Ordinis: jam enim dicunt, per traditionem calicis et patenæ sufficienter significari ministerium præcipuum Subdiaconi, nimirum ministrandi Diacono panem, et vinum oblatum, ut Sacerdoti tradat. His tamen non obstantibus, censeo cum *Croix n. 2149*. in praxi sententiam, nempe quòd tam traditio calicis, quàm traditio libri Epistolarum sit materia proxima Subdiaconatûs, sequendam esse utpote non improbabilem.

747. — Dubitatur 2. an calix et patena in Ordinatione Subdiaconatûs debeant esse consecrata? Nulli dubium ex necessitate præcepti, sed negant *Dian. Bon. Henr.* ex necessitate Sacramenti ad valorem; sed affirmandum cum *Pal. Dicast. Sylo. et Salm. c. 3. n. 22.* quia ministerium Subdiaconi totum est circa vasa; et ideo debent esse propriè Ecclesiastica, sive sacra, ad differentiam Sacerdotis initiandi, cujus ministerium, cum non sit circa vasa, non requiritur, ut vasa sint consecrata, prout tenent *Salm. ibid. cum Dicast.* Et hoc *Tamb. c. 3. §. 2.* dicit esse moraliter certum. Sed huic pariter contradicit *Croix n. 2150. cum Pal. Dicast. Sylvest.* quorum sententia in praxi etiam sequenda videtur.

Ex dictis sequitur, munus Subdiaconi esse tradere Diacono calicem et patenam; item panem et vinum tanquam oblationes populi præsentare; deinde canere solemniter Epistolam, etiam deferre crucem in processionibus.

An autem peccent graviter Subdiaconi et Diaconi solemniter ministrantes in mortali? Probabiliter negatur cum *Vall. Vill. March. Dian. et Salm. c. 3. n. 24.* contra alios, quia neque rem sacram conficiunt, neque operationes eliciunt, quæ ex opere operato conferant gratiam, cui ipsi obicem per peccatum ponant; peccabunt tamen saltem venialiter. Vide de hoc puncto fusè dicta de *Sacram. in genere n. 38.*

748. — Quær. II. Quænam sit materia et forma Diaconatûs? Prima sententia dicit esse solam traditionem Libri Evangeliorum, cum sua forma: *Accipe Spiritum sanctum ad robur*, et hanc

tenent *Palaeus* p. 4. n. 10. *Bon.* p. 3. n. 4. et *Vasq. Val. R. Vill. Diana, et Trull. apud Escob. l. 23. n. 165.* Atque haec sententiae videtur expressè esse *D. Th. suppl. q. 37. art. 5. ad cùm* ibi dicat : « In ipsa Libri datione imprimitur character Ratio, quia in Concilio Florent. sola traditio Libri Evangelium assignatur pro materia Diaconatus. Et licet manuum impositio sit necessaria ex praecepto Ecclesiae, tamen non est essentia, cùm sit ritus duntaxat ab ipsa Ecclesia, sive ab Apostolis introductus, ut loquitur Gregorius IX in *cap. Presbyter. Sacram. non iterand.* ubi sic dicitur : « Presbyter et Diaconus » cùm ordinantur, manuum impositionem tactu corporali (ritu » Apostolis introducto) recipiunt. » *Secunda* verò sententia dicitur esse solam impositionem manuum ; et hanc tenent *Juenin. t. 1. p. 589. Merbes. p. 293. q. 48. Tournely t. 10. p. 247. Habert c. 1. q. 5. cum Morino, et Beccano, item Scotus, S. Bonao. Cajet Durand. ap. Escob. n. 167.* Probatur 1. ex *Act. 6.* ubi cùm sermo habetur de Ordinatione primorum Diaconorum, tantùm impositionis manuum fit mentio : *Orantes imposuerunt eis manus.* Probatur 2. ex Concilio Carthag. IV. *Can. 5.* ubi dicitur : « Cùm » Diaconus ordinatur, solus Episcopus manus super caput eius » ponat. » Probatur 3. ex ritu Ecclesiae Græcæ, in qua Diaconi per solam impositionem manuum ordinantur. Probatur 4. ratione, quia illa est materia Sacramenti, in cuius applicatione traditur Spiritus sanctus, nempe gratia Sacramenti ; cùm vero in impositione manuum tradatur Diaconis Spiritus sanctus, patet ex forma, *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.* ; ideo et impositio manuum est materia essentialis Diaconatus ; et quæ revera in illis verbis, *Accipe etc.* tradatur Spiritus sanctus, clarius (ut diximus) ostendit Tridentinum *sess. 23. Can. 4.* ubi : « » quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum » sanctum, ac proinde frustra Episcopus dicere : *Accipe Spiritum sanctum, anathema sit.* » Nec obstat textus oppositus dicto *cap. Presbyter* ; nam (ut respondet *Bellarmino de Ordine c. 1.*) huiusmodi impositio manuum dicitur ab Apostolis introducta non quia ipsi illam instituerint, sed quia acceptam à Domino primi executi sunt. *Tertia* verò sententia dicit utramque (nempe traditionem Libri, et impositionem manuum) esse materiam essentialem : ita *Bellarmino d. c. 9. Lugo de Sacram. d. 2. n. 1. Petroc. t. 4. p. 228. q. 4. Laym. c. 5. n. 2. Holzm. n. 70. Sacram. c. 3. n. 28. cum Dic. Gran. etc. ac Escob. n. 167. cum Con. Scoti et Led.* Ratio, quia Ecclesia ex potestate à Christo sibi tradita quoad Græcos determinavit materiam essentialem Diaconatus esse solam impositionem manuum ; quoad Latinos verò, præter impositionem, esse traditionem Libri. His positis, dico primam sententiam esse probabilem, secundam probabiliorē, tertiam adhuc probabilem, et ideo omnino in praxi sequendam, utpote spectantem ad valorem Sacramenti.

749. — Quær. III. Quænam sit materia, et forma Presbyteratus ? Adsunt pariter tres sententiae. *Prima* quam tenent *Pa-*

*namus in cap. Presbyter, de Sacram. non iterand. Sotus in 4. d. 24. q. 1. a. 1. item Ang. et Nugnus ap. Salm. c. 3. n. 4. dicit materiam esse solam traditionem instrumentorum, et formam, verba illa quæ profert Episcopus in traditione instrumentorum, nempe: « Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missas- » que celebrandi tam pro vivis quàm pro defunctis, in nomine » Domini. » Et hac sola materia et forma dicunt tradi potestatem tam sacrificandi, quàm absolvendi peccata. Probant ex Decreto Eugenii IV ad Armenos (relato à Croix n. 2128.) ubi dicitur : « Ordo Presbyteratûs traditur per calicis cum vino, et patenæ » cum pane porrectionem. » Sed hæc sententia communiter à DD. non est recepta. Vide *Salmantic. c. 3. num. 41.* Decretum autem Eugenii quomodo intelligendum sit infra explicabitur.*

*Secunda sententia, quam tenent Bellarm. de Ordine c. 9. Estius in 4. d. 24. §. 24. Laym. c. 1. Holzm. n. 70. Escob. n. 158. cum Scoto, Con. et Henr. ac Salm. l. c. n. 39. cum Vasq. Led. Diana, etc. dicit, in Ordinatione Presbyteratûs duplicem esse materiam essentialem, nempe traditionem instrumentorum, qua traditur potestas super corpus Christi reale, scilicet sacrificandi, cum forma, Accipe potestatem, etc. ut supra : et impositionem manuum, qua traditur potestas super corporis Christi mysticum, id est absolvendi peccata, cum forma : « Accipe Spiritum sanctum, » quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. » Quòd requiratur traditio instrumentorum cum forma, *Accipe potestatem, etc.* probant ex Decreto Eugenii supra relato, et ex *D. Th. q. 37. a. 5.* ubi dicit : « In ipsa datione calicis sub forma verborum deter- » minata character sacerdotalis imprimitur. » Quòd autem requiratur etiam impositio manuum, probant ex Scriptura *Actor. 13. 3.* ubi dicuntur Paulus et Barnabas ordinati fuisse Sacerdotes per impositionem manuum : « Tunc jejunantes, et orantes imponen- » tesque eis manus dimiserunt illos. » Et quòd forma hujus impositionis manuum sint verba, *Accipe Spiritum sanctum etc.* probatur ex eodem Trident. sess. 23. *Can. 4.* ubi declaratur per sacram Ordinationem dari Spiritum sanctum, « nec frustra Epis- » copum dicere : Accipe Spiritum sanctum. » Unde, cum in impositione manuum dicitur ab Episcopo *Accipe Spiritum sanctum etc.* tunc perficitur Sacramentum, et ejus gratia confertur.*

Tertia verò probabilior sententia, quam tenent *Juenin. t. 7. p. 589. Concina tom. 10. pag. 31. n. 4. et Petrocor. t. 4. p. 232. cum S. Bonao. et Arcud. ac Tourn. to. 10. p. 218. cum Martene, Becono, Menardo, etc.* dicit tradi utramque potestatem Sacerdoti sacrificandi, et absolvendi per solam secundam manuum impositionem. Dicitur *secundam*, nam in Ordinatione Presbyteratûs Episcopus ter manus imponit : Primò quando manus extendit nihil dicens : Secundò quando unà cum Presbyteris extendit manus super initiandos, et fundit preces : Tertiò quando post Communionem dicit : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* Dicunt igitur utramque potestatem tradi, non in prima (ut certum est apud omnes), neque in tertia; nam tertia jam supponit consecratos

Sacerdotes, dum ipsi cum Episcopo jam consecrant Eucharistiam; sed in secunda, quando Episcopus extendit manus cum Presbyteris, ut patet ex Tridentino sess. 14. c. 3. ubi: « Ministri » Extrem. Unction. sunt aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis » ritè ordinati per impositionem (nota) manuum Presbyterii, » hoc est, quæ fit ab Episcopo cum Presbyteris assistantibus. Probat 1. hæc sententia ex Scriptura, ut supra, ubi de sola impositione manuum fit mentio. Dicit autem Tridentinum sess. 23. c. 2. quòd sacræ Litteræ gravissimis verbis docent ea quæ *maximè* in Diaconorum, et Sacerdotum *Ordinatione attendenda sunt*; ergo si sacræ Litteræ tantùm de impositione manuum verbum faciunt, dicere debemus præter manuum impositionem nihil aliud esse in Ordinatione essentialiter necessarium: et hoc denotat verbum illud *maximè*: alia verò solùm requiri tanquam partes integrales, nempe ad clariorem acceptæ potestatis declarationem. Probat 2. Quia Græci per solam impositionem manuum ordinantur: ergo si valida est Ordinatio Græcorum per solam manuum impositionem; ita etiam valida est habenda est Ordinatio Latinorum, cum totus valor Sacramentorum pendeat ab ipsorum materia et forma institutis à Christo Domino, qui (ut patet ex Scriptura) pro materia Ordinationis impositionem manuum instituit. Accedit id quod advertit Benedict. XIV, *de Synod. l. 8. c. 10, num. 5*, ex doctissimo Martene, quòd instrumentorum traditio non priùs inuenta sit quam à seculo VIII vel IX: unde, si priùs Sacerdotes per solam impositionem manuum validè ordinabantur, cur non hodie?

Respondent AA. secundæ sententiæ, Christum instituisse materias et formas Sacramentorum in genere, et reliquisse Ecclesiæ potestatem eas determinandi in specie ac justis de causis mutandi; modò adhibeat res et verba exprimentia cujusque Sacramenti effectum. Sed hanc sententiam in *tract. de Sacram. in gen. num. 12*. asseruimus esse minùs probabilem, et diximus Christum in specie, determinasse materias et formas (quoad substantiam) omnium Sacramentorum; non enim habetur (ut dicit præfatus Papa Bened. XIV, *l. c. n. 10*) unde sufficienter probetur quòd Christus hanc potestatem ab adversariis suppositam tradiderit Ecclesiæ; imò oppositum potius eruitur ex Trid. sess. 21 c. 2 ubi dicitur, Ecclesiam nullam habere potestatem circa Sacramentorum substantiam (ad quam certe pertinent materiæ et formæ), sed tantùm circa eorum dispensationem. Nec obstat, quòd Eugenius IV ut supra assignaverit pro materia Presbyteratûs traditionem instrumentorum cum forma, *Accipe potestatem, etc.* Nam sapienter respondet idem Papa Benedict. XIV, *l. c. num. 8. cum Morino, Becano, et Menardo*, Eugenium tantùm ibi locutum fuisse de materia et forma integrali, quam intendit tradere Armenis qui optabant aggregari Ecclesiæ Latinæ, et ideo non fuit opus eis assignare impositionem manuum, cum illi juxta ritum Græcorum, quo priùs ordinabantur, jam eam adhibebant. Unde dicemus Eugenium

non quidem mutasse materiam et formam hujus Sacramenti, sed tantum impositioni manuum superaddidisse traditionem instrumentorum, tanquam partem integram, ut diximus.

Juxta autem hanc tertiam sententiam, quæ ex intrinsecis fundamentis (speculativè tamen loquendo) probabilior mihi videtur, discrepant præfati hujus sententiæ auctores in assignanda forma Presbyteratûs; alii enim, ut *Petrocorensis* (cui in parte consentit *Lugo de Sacrament. Dub. 2. n. 99.*), dicit esse verba quæ proferuntur in traditione calicis et patenæ: *Accipe potestatem, etc.* quia (ut ait) manet moralis connexio inter impositionem, et prædictam formam in traditione instrumentorum. Verùm *Morinus et Tournely* fortè probabiliùs dicunt formam esse orationem, quæ in ipsa impositione dicitur ab Episcopo; verba autem, *Accipe Spiritum sanctum, etc.* quæ dicuntur in tertia impositione, inquit esse tantum declarativa, et confirmativa rei peractæ, nempe Spiritûs sancti jam collati in secunda impositione. Dixi autem *speculativè loquendo* hanc sententiam esse probabiliorē; nam cum secunda sententia sit etiam probabilis, hæc in praxi omnino sequenda est. Quapropter bene advertit *Croix n. 1245.* quod Ordinatio facta sine secunda manuum impositione tota repetenda sit, ut etiam declaravit S. C. apud *Bened. XIV, l. c. n. 13.* Ratio, quia qui non accepit potestatem supra Corpus Christi verum, nec etiam potuit accipere potestatem super corpus Christi mysticum. Si verò Ordinatio facta fuerit sine tertia manuum impositione, hæc tantum supplenda est.

780. — Sed hæc, posita sententia in praxi tenenda, quod traditio instrumentorum sit etiam materia essentialis hujus Sacramenti, dubitatur 1. An sit de necessitate Sacramenti, ut una cum calice et patena tradatur etiam utraque species, id est panis et vini? Negant probabiliter *Bon. p. 3. nu. 3. Sanch. lib. 7. c. 3. d. 12. nu. 17.* item *Fill. Henr. Diana, Dic. etc. apud Salm. c. 3. n. 45,* et dicunt, quod, licet ex præcepto utraque species tradenda sit, tamen sufficiat ad valorem Sacramenti, ut una sola conferatur. Probabiliùs verò affirmant *Holzm. cum Tann. Gob. ac Sporer, et Salm. l. c. cum Gran. Philib. Led. Vill. Aversa, Diana* (seipsum retractante), etc. Ratio, quia per traditionem unius speciei non datur potestas directa ad totum Sacramentum; et cum potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis (prout diximus de *Eucharistia n. 306.*), et propterea non possit tradi nisi ad integrum Sacrificium offerendum, sequitur, quod si ad utramque speciem consecrandam non detur, ad nullam detur. Et cum hæc sententia sit probabilis, imò probabilior, omnino sequenda est in praxi, ut rectè ait *Croix n. 2151.*

781. — Dubit. 2. An validè ordinaretur qui tangeret hostiam, et non patenam? Affirmant communiter *Sporer n. 23. Tamb. l. 7. c. 5. §. 2. n. 5. Holzm. n. 80.* cum aliis; utque tere certum habent *Vasq. Conc. Pal. et Schilder apud Croix n. 2153.* Ratio, quia hostia et vinum sunt materia substantialis Sacerdotii, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter

solam decentiam ex præcepto Ecclesiæ usurpatur calix, et patena. Et idem consequenter dicunt *Sporer, et Tamb. ll. cc.* si tradatur calix cum vino, et hostia ibi immixta vel imposita sine patena. Hæc sententia revera videtur probabilissima. Sed *La-Croix l. c.* refert duos DD. à se consultos talem Ordinationem judicasse dubiam; et idem videntur sensisse *Bussæus tom. 1. v. Ordo n. 2. et Bon. p. 3. n. 11*, ubi dixerunt tutius esse « attingere immediatè ipsam patenam et hostiam, juxta ritum Ecclesiæ ne Ordinandus periculo se exponat non recipiendi Ordines. » Etenim in Decreto Eugenii assignatur pro materia Presbyteratûs *calix cum vino, et patena cum hostia*. Et in Pontificali dicitur : *Et cuppam calicis, et patenam simul tangunt*. Quapropter *Croix ibid.* (cui adhæret *Mazzotta tom. 3. p. 229. v. Quær. 2.*) non immeritò dicit consultum esse, ut talis Ordinatio repetatur sub conditione; quamvis enim prima sententia fere certa videatur, tamen *Lugo Resp. mor. lib. 1. dub. 1.* loquendo de Sacramento Baptismi, sic ait : « Licèt sententia negans » valorem Sacramenti, non æstimetur probabilis, nihilominus » foret sufficiens motivum reiterandi, quia prudenter formidare » possumus, ne fortè sit probabile quòd sit invalidum, aut saltem » ne accedente judicio plurium DD. id successu temporis fiat » probabile. Atque *ib. dub. 33.* tractans de Sacramento Ordinis, idem asserit, dicendo, quòd esto quis quiescere posset in prima Ordinatione propter aliquam sententiam æstimatam moraliter certam, tamen non peccabit, si stante sententia opposita aliorum pro nullitate Sacramenti, « ad majorem animi quietem iterum » sub conditione ordinetur, quod etiam Episcopus licitè in gratiam ejus poterit facere. » Et ratio videtur esse, quia ipsa anxietas de dubio, modò sit vehemens, justa est causa Ordinationem sub conditione iterandi. Et idem sentit *Croix n. 2145. cum Gobato*, qui ait posse Sacramentum Baptismi iterari *propter dubium* non apertè vanum.

782. Dubit 3. An validè ordinetur Sacerdos qui tantùm calicem et patenam tangit, non autem hostiam? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Habert. t. 7. p. 172. q. 4.* item *Baucius, atque Villal. ap. Escob. n. 188 et 190.* item *Bernal. Faber, et Ferdinand. ap. Croix n. 2152.* Hi dicunt hunc debere iterum sub conditione ordinari, ut à dubiis liberetur : et ab hac sententia non dissentiunt *Bon. et Bass.* allati in *Dub. præced.* dicendo tutius esse attingere patenam et hostiam, *ne Ordinandus periculo se exponat*. *Secunda* verò sententia communis et verior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 2. n. 9.* *Wigandt tr. 15. n. 11 et 43.* *Gonet et Isamb. apud Habert l. c.* *Mazzotta t. 3. p. 229.* *Dian. part. 10. tr. 56. Resol. 88. et Salm. c. 2. n. 21. cum Vasq. Aversa, Trull. etc. ac Escob. cum Led. Vega, Marchino, Vict. Num. Dicast. etc.* item *Scotus, Val. Con. Sporer, Rodr. et Gob. ap. Croix dict. num. 2152.* Ratio, tum quia non præscribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiæ, sed tantùm patenæ, ut patet ex Pontificali, ubi sic habetur : « Pontifex

• tradit cuilibet calicem cum vino, et patenam suppositam cum
 • hostia, et ipsi illam accipiunt inter indices et medios digitos;
 • et cuppam calicis, et patenam simul tangunt. » Tum quia vinum
 in calice contentum certè non tangitur immediatè; ergo nec
 requiritur, ut hostia immediatè tangatur; unde tum ob has ratio-
 nes, tum ob communem Doctorum consensum bene dici potest
 hæc sententia moraliter certa. Cæterùm rectè advertunt *Salm.*
l. c. curandum esse Ordinando, tam calicem quàm patenam
 et hostiam (quò meliùs) contingere, ut ab omni scrupulo se
 eximat.

783. — Dubit. 4. An validè ordinetur qui solùm calicem im-
 mediatè tangit, sed non patenam. *Prima* sententia quam tenent
Roncaglia p. 125. q. 5. R. 3. Croix n. 2154. cum Pal. Dicast. de
Ord. num. 205. et Mazz. t. 3. p. 229. dicit hunc reordinandum
 sub conditione, tum quia in Pontificali, ut supra, præscribitur
 tactus tam calicis quàm patenæ, tum quia tactus patenæ aliàs
 tunc esset potiùs moralis quàm physicus. *Secunda* verò sententia
 quam tenent *Palaeus part. 4. n. 20. Esc. n. 184. Diana. part. 6.*
tr. 8. R. 19. cum Bauny, et Joan. Petit. Tamb. lib. 7. c. 5. §. 2.
num. 6. cum Vasq. Val. Hurt. etc. item *Conc. Aversa, et Trull.*
ap. Salm. c. 2. n. 21. dicit hunc esse validè ordinatum, quia calix
 et patena tunc moraliter faciunt unum. Et hanc sententiam
Præpos. et Bosco ap. Croix l. c. vocant moraliter certam: ego
 tamen censeo eam tantùm probabiliorè, sed primam non im-
 probabilem, et ideo in praxi tenendam: quapropter dico, sub
 conditione talem Clericum esse reordinandum.

784. — Notandum, quòd carens Ordine Sacerdotii, vel Epis-
 copatus, invalidè exerceret eorum munera. Carentes autem aliis
 Ordinibus, licitè eos exercent, si Ordines sint minores; illicitè,
 si majores. Hinc graviter peccat Clericus, qui sine Ordine offi-
 cium Diaconi, vel Subdiaconi solemnitè excercet, et incurrit
 ipso facto irregularitatem, et excommunicationem, sed hanc
 ferendæ sententiæ, ex *c. 1 et 2. de Cleric. non Ordin. Min.* Vide
 de hoc puncto dicenda *l. 7. de Irregul. n. 260.* Utrùm autem
 eandem pœnam incurrant laici taliter ministrantes (Vide dicta
de Sacram. Bapt. n. 116. v. Sed dub. 1. ubi negativam sententiam
 tutati sumus.)

785. — Hic aliqua libet adnotare de Ordinatione Episcopi,
 et I. Episcopus non potest validè ordinari, nisi ab alio Episcopo,
 ex Apostol. ad *Hebr. 7. Major à minori non benedicitur.* Ita *Pal.*
Sanch. Vasq. etc. communiter cum *Salm. c. 4. n. 2.* Ad talem
 autem Ordinationem plura concurrunt, nempe impositio Libri
 Evangeliorum super scapulas ordinandi, unctio coronæ ordinati,
 et impositio manuum trium Episcoporum; item traditio baculi
 et annuli, ut *Croix n. 2148.*

Utrùm verò ad valorem exigatur trium Episcoporum assis-
 tentia, extra casum necessitatis, certum est 1. quòd hæc requi-
 ratur ex necessitate præcepti, ex *Nicæn. 1. c. 4. et Carthag. 2.*
cap. 7; certum 2. videtur, ex commissione Pontificis in casu neces-

sitatis validè fieri Ordinationem ab uno Episcopo, ut asserunt *Croix n. 2147. Salm. c. 4. n. 4.* cum aliis fere communiter, contra *Pal. et Avers.* Sic enim communiter dicunt fecisse Apostolos, cum Episcopos ordinabant; et sic fecisse plures Pontifices testatur *Cardenas*, et plures apud *Croix n. 2147*, ubi adest etiam decretum S. C. quo dicitur talem Ordinationem esse validam.

Ad quæsitum autem alii dicunt tres omnino requiri, et ita sentiunt *Tourn. t. 10. p. 186. et Holzm. num. 76.* item *Bellarmin. Vasq. Con. Pal. Baro. etc.* apud *Salm. c. 4. n. 6.* Sic enim scripsit *Damasus* Papa in *Epist. 4. contra Chorepisc.* « Quod enim Episcopi non sint, qui minùs quàm à tribus sint ordinati Episcopis, omnibus patet. » Alii tamen negant, ut *Sanch. S. Anton. Azor, etc.* cum *Salm. c. 4. n. 8.* Ratio, quia in Pontificali Rom. unus tantùm Episcoporum dicitur consecrator, alii verò assistentes; in aliis enim Sacramentis unus tantùm minister requiritur. Et probant ex *Can. 1. Apostolorum* apud *Clement.* ubi ex Decreto Simonis Apostolis dicitur: « Si aliquis ab uno Episcopo ordinatus fuerit, is qui ordinatus est deponatur. » Si deponendus est, ergo est vere ordinatus. Utraque sententia est probabilis, unde in praxi omnino prima sequenda est, ut patet ex *Prop. 1* damnata ab *Innoc. XI.* Et ratio est, quia cum valde si probabilis sententia (ut diximus *num. 738.*) Episcopatum esse verum Sacramentum distinctum à Presbyteratu, tenemur utique in ejus Ordinatione tutiorem partem sequi ad vitandum damnum commune; nam aliàs Sacerdotes ab hoc Episcopo ordinati manerent dubiè ordinati.

786. — « 1. Potest Episcopus extra diocesim suis subditis conferre primam tonsuram; quia non est Ordo. *Bon. et alii, cum Dian. p. 4. tom. 4. R. 143.* contra *Sanch. Barbos. etc.* »

Sed hoc non est certum. Quæritur igitur an Episcopus possit conferre Tonsuram in aliena Diocesi sine licentia Episcopi loci? Negant *Sanch. Cons. l. 7. cap. 1. dub. 50. n. 2. cum Salzedo. et Barbosa in Trid. sess. 6. c. 5. de Reform. cum Garcia, Campanile, Acunna, et Narbona.* Quia in Trident. l. c. velitum est Episcopis exercere Pontificalia in aliena Diocesi sine licentia ejus Ordinarii, et cum prima Tonsura sit Ordo ut putant, non potest conferri sine Pontificalibus. Affirmant verò cum *Busemb.* ut supra, *Bon. p. 2. num. 3. Toletus. lib. 1. c. 48. n. 7. alias c. 49. num. 4. et Azor Henr. Vili. Moll. etc. ap. Baron. et Lopez, Barbat. ac Rebuff. apud Sanch. ll. cc.* Ratio, quia cum sit sententia communior et probabilior inter Theologos, quòd Tonsura non sit Ordo, ideo bene potest et solet conferri privatum sine Pontificalibus, ad quod non requiritur licentia Episcopi loci.

787. — « 2. Quando dubium occurrit an Ordo sit verè collatus, v. gr. quia materia fuit dubia, iterari potest et debet sub conditione. Quando verò sunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, et validitate, ait *Dian. p. 5. tom. 3, R. 47. ex Gran.* posse iterari sub conditione; imò debere, si sit Episcopalis, vel Sacerdotalis: v. gr. si Sacerdos, vel Episcopus non teti-

» gisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cujus porrectione
 » imprimatur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui imme-
 » diate tetigit patenam, sed non hostiam. Eum verò, qui non
 » tetigit calicem et patenam, dum forma proferebatur, sed
 » paulo post, posse quidem ad maiorem animi sui quietem sub
 » conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium, docet
 » *Lugo resolut. mor. lib. 1. p. 33.* Rectè autem notat *Dian. l. c.*
 » etiamsi quis timeat ne invalidè ordinatus sit, aut non recorde-
 » tur se tetigisse Sacra vasa, aut se non tetigisse imaginetur, non
 » illico iterandum esse Ordinem, cùm sola oblivio, vel timor non
 » sufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.»

788. — Quæritur, quomodo supplendi sint defectus commissi in Ordinatione? Distinguendum: Si defectus est circa accidentalia, nempe si defuerit unctio manuum Presbyteri initiandi, tunc quamprimum suppleri debet ab eodem Episcopo, si fieri potest: ita *Sanch. Cons. lib. 7. c. 1. dub. 13. n. 4. Elbel. n. 28. Croix. n. 2200 et 2201. ac Salm. cap. 2. n. 25. cum Soto, Trull. et Aversa.* Aliàs taliter ordinatus, si non curaret huiusmodi defectum suppleri, vel ante suppletionem in Ordine suscepto ministraret, peccaret graviter; non verò incurreret irregularitatem, ut rectè advertunt *Salm. l. c. et Sanch. num. 5. cum Sylo. Soto, Tamb. Ang. et Arm.* quia est irregularis qui ministrat in Ordine quem non habet; sed hic verè Ordinem habet. An autem qui ministraret ante suppletionem, quæ fieri deberet, alicujus defectus dubiè essentialis circa valorem Ordinationis incurreret irregularitatem? Videtur negandum: nam qui est dubie ordinatus, non potest dici absolutè non ordinatus. Notandum autem hic 1. cum *Salm. num. 26. Sanch. et Soto*, hoc non intelligi, quando defectus esset in re levi, sed tantum in gravi, nempe si defuisset unctio manuum, aut etiam addunt *Salm.* citantes *Sanch.*, si presbyterandus non protulisset verba consecrationis cum Episcopo, sed hoc non dicit *Sanch.* imò *l. c. n. 5.* tantum dicit, quòd si initiandus non dixerit Canonem, talis cæremonia non esset repetenda. Notandum 2. cum *Croix n. 2200, et Aversa*, quòd si defectus fuerit occultus, occulte supplendus est, ad vitandum scandalum, et turbationem aliorum.

Si verò defectus est circa essentialia, nempe circa materiam et formam, tantò magis est supplendus. Sed hinc quæres, an totum Sacramentum sit tunc supplendum? Resp. I. Si Sacramentum constet duplici materia et forma, ut in Ordinatione Sacerdotii (juxta probabilem plurium sententiam), nempe calice cum vino, ac patena cum hostia, atque impositione manuum; tunc si defectus est in parte antecedenti, nimirum in traditione calicis et patenæ, utique totum Sacramentum est iterandum, quia potestas supra corpus Christi mysticum fundatur in potestate supra corpus Christi reale; secus verò, si defectus est in parte posteriori, quia potestas ad corpus Christi verum, jam tradita est independentè à parte subsequenti. Ita *Salmantic. cap. 2. num. 31. et Croix num. 2204. et alii passim.* Resp. II. Si

tantum . pars materiæ fuerit, vel dubitetur an fuerit omissa; in Ordinatione sacerdotis, et Episcopi, totum equidem Sacramentum est iterandum; hinc si tradita sit patena cum hostia, et calix sine vino, ordinatio tota repeti debet, tradendo utramque materiam ut dicunt *Elbel. n. 28. et Croix n. 2005. cum Aversa*, et aliis pluribus; sic omnino tenendum juxta dicta *n. 750.* Dicunt autem *Salm. c. 2. n. 32.* hoc quidem tenendum in Ordinatione Presbyteratus, et Episcopatus, non autem aliorum Ordinum; quia in eis, si adest probabilitas pro valore Ordinis suscepti, non requiritur suppleri defectum, cum in Sacerdotio postea suscipiendo omnis illorum potestas recipiatur. Sed non admittendum saltem pro Ordine Diaconatus; nam in *cap. Presbyter, de Sacrament. non iterand.* loquens Pontifex de Ordinatione Diaconorum, dicit quod si impositio manuum sit omissa, omnino sit repetenda; etsi probabile sit solam traditionem Libri esse de essentia.

789. — An autem hujusmodi defectus, tam essentielles quam accidentales, debeant suppleri tempore designato ad collationem Ordinum? *Salm. c. 4. n. 79. cum Granad. etc.* dicunt posse suppleri quocumque anni tempore. Communiùs verò affirmant *Croix n. 2200. et Sanch. l. c. n. 7. cum Innoc. Panorm. et Arm. ex cit. c. Presbyter*, ubi, cum fiat sermo de impositione manus in Ordinatione Presbyteri, vel Diaconi, sic dicitur: « Quod si » omisum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto » tempore ad hujusmodi Ordines conferendos cautè supplendum, » quod per errorem extitit prætermisum. » Mihi autem videtur sic distinguendum: Si defectus sit circa valorem Sacramenti, tunc supplendus est tempore ab Ecclesia statuto, ut censet secunda sententia, et hoc videtur non posse negari ex textu mox allato. Secus verò dicendum, si esset defectus accidentalis. Probabiliter verò dicit *Tumb. l. 7. c. 5. §. 2. nu. 13. cum Gran. et Quintanad. et Croix d. n. 2200. cum Aversa, et Gob. et aliis* universim ut asserit, quod si ob solum dubium iteretur Ordo sub conditione, vel cæremonia aliqua, poterit iterari quovis die, et à quovis Episcopo; eodemque die poterunt simul conferri Ordines tam majores quàm minores, adhibitis solis solemnitatibus proba biliter necessariis ad valorem.

760. — « Resp. 4. Episcopus non potest ordinare, nisi subditos, » vel ratione originis (si scilicet in ejus diœcesi sint nati), vel » ratione domicilii, ex voluntate istic perpetuò habitandi; vel » ratione beneficii in sua diœcesi existentis. *Dian. p. 8. t. 2. res. 8. Laym. Præp. etc. commun. * (Vel, adde, ratione familiaritatis seu famulatûs, ex Trid. sess. 23. c. 9. de quo vide dicenda n. 780. Ordinans autem non subditum sine licentia sui Ordinarii, suspenditur per annum à collatione Ordinum, ut habetur in c. Nullus, et cap. Eos qui, de Temp. Ordin.) * Quocumque autem horum » modorum sint subditi, licitè eos ordinat, ut habetur in c. Cum » nullus, de tempore ordin. in 6. et ex communi, Henriq. Less. » lib. 2. cap. 34. d. 19. »*

761. — Notandum autem est I. ex Trid. sess. 23. Can. 7. de-

limitum esse, solos Episcopos esse ordinarios Sacramenti Ordinis ministros : Episcopus verò tantum electus et confirmatus, licet possit præbere licentiam subditis, ut ab alio Episcopo ordinentur, nequit tamen ordinare, nisi sit etiam consecratus ; Episcopus autem consecratus etiamsi sit degradatus, et Episcopatum renunciaverit, validè ordinare potest ; est commune cum *D. Th. suppl. q. 3. ar. 2. Salm. cap. 4. n. 13. 14 et 15.* Sed hæc plura sunt discutienda.

762. — Quær. 1. an Pontifex possit præbere simplici Sacerdoti facultatem ad conferendos Ordines ? Distingue : quòd Tonsura, et Ordines minores à quolibet Sacerdote conferri possint ex commissione Pontificis, est commune cum *S. Th. Soto, Sunch. Vide Salm. c. 4. n. 19.* Negant tamen hoc communiter de Presbyteratu, tanquam de ministerio excellentissimo, qui à solo Principe Ecclesiæ supremam facultatem habente, prout est Episcopus debet impertiri. Ita *S. Th. d. q. 38. ar. 1. ac Palaus, Aversa, Nunn. et Granad. cum Salmant. n. 25. contra Escob. n. 228. cum Innoc. IV, Vasq. Angl. Hurt. etc.* qui dicunt nihil ob stare, quin Papa possit simplici Sacerdoti facultatem tribuere ordinandi etiam Sacerdotes ; et probant ex Concilio Antioch. *Can. 10.* ubi, postquam dictum fuit Chorepiscopos posse ordinare Subdiaconos, statim additur : « Nec Presbyterum verò, neque Diaconum audeant ordinare, præter conscientiam Episcopi, » id est ipso ignorante ; ergo poterant ipso sciente et consentiente. Dicunt autem Chorepiscopos esse simplices Sacerdotes, in quo consentiunt *Morinus, et Thomassinus apud Tourn. t. 10. p. 204. v. Una.* Sed rectè respondent idem *Tourn. p. 205. Bonac. p. 4. n. 3. et Pal. p. 14. n. 9. cum Bellarm. Conc. et Laym.* Chorepiscopos fuisse verè Episcopos, sed suffraganeos, qui non poterant ordinare sine consensu Episcopi civitatis ; et probant ex eodem Concilio Antioch. *d. Can. 10.* relato à *Tournely loc. cit.* ubi ante verba supra relata dicitur : « Qui Chorepiscopi nominantur, quamvis ut Episcopi consecrati sint, etc. »

Quæstio igitur est de Diaconatu, et Subdiaconatu. Alii affirmant, ut *Croix. n. 2212. Holzm. n. 85. v. Dices. 3. cum Vasq. Tann. Henno, et Herinc. Ronc. p. 125. c. 2. q. 1. cum Diana, Pal. p. 14. n. 10. cum Victor. et Major. et Escob. n. 225. cum Rodr. Trull. Hurt. Gab. Aversa Ang. etc.* et probant ex indulto concesso Abbatibus Cisterciensibus ab Innocent. VIII, an. 1489, cujus Bullam testantur observasse *Victor. Vasq. et Rodr. apud Frassen. tom. 12. p. 103.* qui refert verba Bullæ, nimirum : « Ne » Monachi pro suscipiendis Subdiaconatûs et Dianonatûs Ordibus extra Clastrum discurrere cogantur, tibi et successoribus, ut Religiosis Subdiaconatûs, et Diaconatûs Ordines conferre possitis, auctoritate Apostolica indulgemus. » Alii verò negant, ut *Sot. Bell. Con. et cum S. Th.* qui expressè docet *3. part. qu. 3. art. 1. ad 5.* Papam non posse committere simplici Sacerdoti, ut majores Ordines conferat. Alii demum probabiliter, cum *Salm. c. 4. n. 28. Led. Gran. Avers. Suar. etc.* negant de Diaconatu

cujus ministerium est immediatè ad corpus Christi tangendum, illud fidelibus distribuendo; affirmant verò de Subdiaconatu, quia ejus munus non habet relationem tam immediatam ad Christi corpus. Neque huic obstare dicunt *Salm.* doctrinam *D. Thomae*; nam (ut aiunt) S. Doctor tantum ibi exclusit Ordines majores, qui semper in Ecclesia pro sacris habiti sunt, ut inferitur ex verbis ipsius Angelici, qui loquitur de Ordinibus, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi; sed notum est (ut ostendit *Tourn. tom. 10. p. 150.* utque diximus *tom. 3. l. 3. n. 831.*) quòd Ordo Subdiaconatus non fuerit computatus inter sacros, nisi Seculo XI ab Urbano II, ut habetur in *cap. A multis, de astute, et qualitate, præfic.* neque Subdiaconatus immediatam habet relationem ad corpus Christi, ut loquitur *D. Thomas*; soli enim Sacerdotes possunt Eucharistiam conficere, soli Diaconi eam deferre, aut ministrare. De indulto autem concesso Cisterciensibus conferendi etiam Diaconatum, dubitant *Salm. n. 29.* cum pluribus aliis; vel censendum dicunt, in hoc Papam secutum fuisse probabilem opinionem eorum qui dicunt in hoc bene posse Pontifices dispensare.

763. — Quær. 2. An Abbates possint conferre Tonsuram et Ordines minores aliis quàm sibi subditis Regularibus? Olim bene poterant ex privilegio eis concesso in VII Synodo, ut habetur in *cap. Quoniam, Dist. 169.* Attamen Trid. sess. 23. c. 10 sic sancivit: « Abbatibus... non liceat in posterum... cuiquam, » qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel minores Ordines conferre... non obstantibus quibusvis privilegiis... consuetudinibus, etc. » Hoc tamen Decreto non obstante, dicunt *Escob. n. 210. Sanch. Con. l. 7. c. 1. dub. 19. n. 20. cum Cov. Archid. Felin. etc. ac Salm. c. 4. n. 35. cum Molf. Leand. et Aversa* probabilissimum esse Abbates (saltem primates qui Episcopalem habent jurisdictionem, ut limitant iidem *Sanch. n. 23. et Salm. l. c. cum Molf. Aversa, etc.* contra alios, qui cum *Escob.* omnibus Abbatibus id concedunt) posse etiam hodie Ordines minores conferre non solum sibi subditis, sed adhuc secularibus qui Litteras dimissoriales à suis Prælatiis acceperint. Admittunt verò *Salm. n. 38. cum Laym. Azor. Tamb. Leand. etc.* quòd Abbates mitrati, et ab Episcopo benedicti, vel potestatem habentes Pontificalia exercendi, ut ait *Philip. ap. Salm. n. 32.* possint ordinare seculares sibi subditos, vel alios habentes Litteras dimissorias à suis Prælatiis; quia hi ratione licentiæ suorum Prælatorum jam fiunt subditi prædictorum Abbatum. Et sic testantur pluries decisum fuisse à S. C. *Barbosa, Diana*, et alii *ap. Salm. l. c.* Sed omnes istæ opiniones hodie non sunt ampliùs probabiles, dum in decreto Sac. Congr. Conc. edito 17 Januar. ann. 1642. (quod referunt in extensum *Croix. n. 2190. et Fagn. in c. Aqua, de Consecr. Eccl. à n. 8. ad 19.* et de quo etiam mentionem facit *Bened. XIV de Synod. l. 2. c. 11. n. 12.*) approbante Urbano VIII, et inviolabiliter observari jubente, statutum fuit, reprobata omni contraria opinione Abbates, Benedictinos Congr. Cassinensis seu

alterius Congregationis, vel Ordinis, aut Instituti, habentes etiam jura Episcopalia, et facultatem Ordines minores conferendi, non posse ordinare, præter suos subditos regulares, alios sive regulares, sive seculares, etiam habentes dimissorias à suis Ordinariis. Et ibi imponitur suspensio tam ordinantibus, quam concedentibus Dimissorias, si aliter egerint. Item hæc notandum, quòd eadem S. C. die 17 *Decemb.* 1718. (ut refert idem Bened. XIV, n. 15.) declaraverit in quadam causa Abbatis S. Rufilli, quòd etiamsi constaret de territorio separato, in quo prædictus Abbas habebat jurisdictionem quasi Episcopalem, non posset concedere litteras dimissorias suis subditis, eò quòd obstabat Trident. sess. 23. c. 10. ubi dictum fuit : « Nec... Abbates, et » alii exempti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque etiam Ec- » clesiarum Cathedralium, litteras dimissorias... Clericis secu- » laribus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed harum... Or- » dinatio ad Episcopos, intra quorum diocesis fines existant, » pertineat. » Sunt tamen excipiendi (ut advertit præfatus Benedict. XIV, n. 16.) aliqui Abbates, qui ex privilegio speciali post Tridentinum obtento possunt suis subditis secularibus litteras dimissorias concedere, ut sunt Abbas Cassinensis ex privilegio Sixti V, et Abbas Cavensis ex privilegio Pauli V, et alii qui sunt adnotati Cancellaria Cardinalis Urbis Vicarii.

An autem Abbates, non existentes in aliena Diocesi, sed habentes propriam et omnem jurisdictionem Episcopalem, possint dare Dimissorias suis subditis secularibus? Affirmant *ap. Croix l. 6. p. 2. num. 2234. Aversa, cum Molfes.* qui affert Declarationem S. C. et *Marchin.* qui affert Decisionem Rotæ. Sed *P. Zacharia ibid.* refert oppositum sancitum fuisse aliàs tam à S. C. quam à S. Rota. Cæterum Abbates qui possunt Ordines minores conferre ex privilegio, bene etiam possunt dare Dimissorias, ut de mandato Clement. VIII censuit S. C. *ap. cumd. Croix l. c. n. 2236.*

764. — Hæc dubitatur 1. An Abbates qui possunt suos subditos regulares, et professos ordinare, possint etiam ordinare novitios suos? Negant *Palaeus numer. 14. et Barbosa, Sayr. Rodr. etc. apud Escob. n. 211,* quia novitii non possunt dici propriè regulares et subditi, dum ad seculum liberè possunt redire. Sed probabilis affirmant *Laym. c. 9. nu. 2. Sanch. Dec. l. 6. c. 10. n. 22. Escob. num. 213. cum Suar. et Salm. c. 4. n. 39. cum Leand. et Pelliz.* et probabile putat *Croix num. 2199,* quia nomine Regularium in favorabilibus veniunt etiam novitii.

765. — An autem tales novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatus, an verò originis, aut domicilii? *Suarez. et Henr. ap. Croix n. 2199.* tenent ordinandos esse ab Episcopo originis, vel domicilii. Sed *Sanch. Dec. l. 4. c. 39. num. 20. Pal. p. 11. n. 8. et Delbene dub. 3. sect. 8. n. 7.* et idem tenet *Fagnan.* cum aliis in *c. Cum inter vos, de Sent. et re jud. n. 8.* censent bene posse ordinari ab Episcopo loci, ubi est novitiatus, quia novitii ibi degentes jam habent animum ibi perpetuò manendi. Utra-

que sententia est probabilis, ut rectè dicunt *Croix l. c. et Mass. t. 3. p. 242*. Modò (omnino addendum dico) novitius per notabile tempus jam manserit in novitiatu, et juramentum præstet ibi quantum in se est et perpetuò manendi, juxta dicenda n. 770. *ad V.*

766. — Dubit. 2. An Abbates ordinantes non subditos validè ordinent? Negat *Suar. Aversa* cum *Croix n. 2191*. Sed verius affirmant *Sanch. Pell. Tamb. etc.* cum *Salm. c. 4. n. 40*. Quia talis facultas jam invenitur Abbatibus concessa in corpore juris, ex *d. c. Quorundam, Dist. 69*. Concilium autem Trident. et Decretum S. C. supra relatum videntur interdixisse tantum exercitium talis facultatis; qua de re Abbates illicitè ordinant, sed non invalidè. Et sic (ut refert *Bened. XIV, de Synodo l. 2. c. 11. n. 13.*) declaratum fuit à S. C. die 23 Nov. 1641. et confirmatum die 16 Martii 1726, ubi dictum fuit hujusmodi ordinatos ab Abbatibus privilegium habentibus, indigere tantum absolutione et rehabilitatione à Sede Apostolica, sed non reordinatione, tanquam validè ordinatos. Idque magis patet ex Decreto approbato ut supra ab Urb. VIII, ubi imponitur suspensio Ordinatis ab hujusmodi Abbatibus, ergo ipsi jam habentur pro validè ordinatis.

767. — Notandum II. Probabile esse Ministrum conferentem in mortali Ordines minores non peccare mortaliter, quandoquidem satis probabile est, quòd tales Ordines non sint Sacramenta juxta dicta n. 736. Certum est autem, quòd tam conferens (etiam Ordines minores) innodatus aliqua censura, graviter peccabit, et incurreret irregularitatem exercens actum ordinationis, quàm suscipiens cum censura pariter peccabit, et incurreret suspensionem ab Ordine suscepto. Vide *Salm. c. 4. n. 71*.

768. — Notandum III. Regulares ex *c. Cum Nullus, §. fin. de Temp. Ord. in d.* debere suscipere Ordines ab Episcopo, in cujus Diocesi est Monasterium, ubi tunc commorantur. Et quamvis S. Pius V concesserit privilegium Religiosis, ut possent ordinari ab alio quàm ab Episcopo loci, ubi degunt; attamen (ut refert *Conc. p. 35. n. 10.*) Gregorius XV hoc privilegium revocavit; hancque revocationem confirmarunt Clemens VIII et Benedictus XIII in Bulla, *In suprema*, edita 23 Septembris 1724, et novissimè N. P. Benedictus XIV in Bulla quæ incipit, *Impositi nobis*, an 1747. Item notandum, quòd S. C. (ut refert *Ronc. cap. 2. quæst. 3.*) de mandato Clementis VIII edidit Decretum, ubi declaratum fuit, quòd si ille Episcopus non habeat Ordinationem, tunc Superior poterit subditis Dimissorias dare ad quemcumque alium Episcopum: præcipitur tamen ibi Regularibus, ne ex industria differant Ordinationes suorum subditorum in id tempus, quo Episcopus Diocesanus non est habiturus Ordinationem, vel abfuturus est, contra id quod ait *Gob. ap. Croix n. 2193*. Et præcipitur observantia hujus Decreti sub pœna privationis vocis, et officii. Hæc omnia confirmavit *Bened. XIV* in mox citata Bulla, et insuper statuit, quòd si

Episcopus Diœcesanus fuerit absens, vel non habuerit Ordinationem, non possit Religiosus ab alio ordinari, nisi ostendat attestationem Vicarii Generalis Cancellarii, aut Secretarii ejusdem Episcopi; alias tam ordinans, quàm sic ordinatus incurrunt censuras et poenas quas incurrunt qui ab aliquo Episcopo ordinantur sine dimissoriis. Item statuit, quòd talis Regularis examinari debeat ab Episcopo ordinante. Item quòd privilegia alicujus Ordinis, ut ius Religiosi ordinentur à quocumque Episcopo, debeant esse nominatiu, non verò per communicationem. Item quòd Regulares nequeant aliò discedere, ut ordinentur, et postea redire ad pristinum domicilium ad hoc, ut examinentur ab Episcopo loci. Dicit autem *Ronc. cum Fag. et Passer.* quòd si Monasterium sit in loco nullius Diœcesis, possint ejus Religiosi ordinari ab Episcopo viciniore. Omnes autem Regulares exempti à Prælatiis suis dimissorias accipiunt. Vide dicenda n. 790.

769. — Notandum IV. Ad licitè Ordines suscipiendos requiritur ex *Trid. sess. 23. c. 3 et 8.* ut initiandus (etiam prima tonsura, ut DD. communiter intelligunt, cum *Salm. c. 4. n. 43.*) ordinetur à proprio Episcopo, vel ab alieno, sed de ejus licentia. Sin autem, ipse peccat graviter, et suspenditur ab exercitio Ordinis suscepti, donec proprius Episcopus voluerit; et ordinans incurrit suspensionem à collatione Ordinum per annum: et interim, si suspensio sit notoria, sive de facto, sive de iure, sui subditi Clerici (non autem laici) possunt ordinari sine ejus licentia ab Episcopis vicinis, ut expressum habetur in *c. 2. de Temp. Ord. in 6.*

770. — Hic autem maximè advertere oportet ea, quæ statuuntur super hac materia in Bulla *Speculatores*, edita an. 1694, ab Innoc. XII, quam in extensum affert *Croix n. 2166.* et sunt sequentia:

I. Non sufficit, quòd quis statim ab aliquo Episcopo Beneficium sit accepturus, ut ab eo ordinari possit, vel primam Tonsuram accipere.

II. Initiatus Tonsura vel Minoribus à proprio Episcopo, non potest ulterius ordinari ab alio titulo Beneficii, nisi exhibitis prius litteris Testimonialibus Episcopi tam originis, quàm domicilii super suis natalibus, ætate et moribus.

III. Nulli Episcopo etsi Cardinali liceat externum, sibi non subditum ratione originis, vel domicilii, ad Clericalem Tonsuram promoveri prætextu cujusvis Beneficii ecclesiastici ei statim conferendi, seu ad quod à Patronis præsentatus, seu nominatus fuerit. Præterea, ut quis possit ordinari titulo Beneficii ab Episcopo non proprio, requiritur ut Beneficium actu possideatur, et de se sufficiat ad congruam sustentationem sine supplemento Patrimonii. Quare non bene *Salm. de Ord. c. 4. n. 51.* cum aliis dicunt sufficere Beneficium etiam tenue pro titulo ad suscipiendos Ordines. Quamvis (ut rectè notat *Croix n. 2177. cum Bon. Barbos. et communi*, contra *Less. etc.*), quoad alios effectus, sufficiat quodcumque tenue Beneficium, ut quis subditus fiat.

Unde autem desumatur congruitas Beneficii quoad effectum Ordinationis, vide dicenda n. 815. v. *Not. 1.*

IV. Qui fortuito nascitur alicubi, debet ordinari ab Episcopo loci, ubi pater natus est (nisi pater postea ibidem, ubi natus est initiandus, contraxerit domicilium.) Debet tamen obtinere litteras Testimoniales, si illic, ubi natus est, tandiu moratus sit, ut ibi potuerit contrahere impedimentum. Sicut pariter in iis Testimonialibus Episcopi originis, qui in loco suæ originis similiter impedimentum contrahere potuerit.

V. Ille tantum censendus est subditus ratione domicilii, qui aliquò venit animo perpetuò ibi manendi, et hunc animum probet vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domus cum asportatione majoris partis bonorum, manendo simul ibi per aliquod notabile tempus; debetque jurare se hunc animum tunc habere.

VI. Ut Episcopus possit aliquem ordinare titulo familiaritatis, oportet ut per triennium eum aluerit secum in suo actuali servitio, eidemque intra mensem conferat Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, cum Testimonialibus Episcopi originis, et domicilii.

VII. Episcopus originis, sive domicilii potest à suis subditis, etiam cum sua Dimissoria ab alieno Episcopo ordinatis, petere ut intra aliquod tempus exhibeant Ordinum susceptorum Testimoniales, in quibus inseratur observata esse, quæ in hac Bulla præscribuntur; aliàs potest eos suspendere ab exercitio suscepti Ordinis.

771. — « 1. Qui in una diœcesi est natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium illorum Episcoporum potest Ordines, vel Dimissorias accipere. *Præp. qu. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dian. p. 8. t. 2. R. 8 et 9.* ubi cum *Aversa*, et aliis 3. contra *Barb.* dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere. ° (*Vide dicta n. præced. infra n. 11.*) °

772. — « 2. Potest quis ordinari ut originarius, ubi ipse, vel pater ejus est natus. *Barb. Zerol. Aversa*, et alii novem cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 12.* Non tamen ordinari ab Episcopo, in cujus diœcesi natus est fortuito: v. g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum causa degebat, quia non contrahit ibi jus originis, sed ubi parentes domicilium habent; ibi enim natus esse censetur. *Sanch.* et alii octo, cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 11.* contra *Hurtad.* ° (*Vide n. præc. n. IV.*) °

773. — « 3. Qui in diversis Episcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter, etsi non mathematicè, habitat, potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari; quia utrique est subditus ratione domicilii. *Præpos. loc. cit. Sanch. Aversa*, etc. cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 14.* Ejus tamen filius ab illo tantum, in cujus diœcesi est natus. Quòd si fortuito extra utriusque diœcesim sit natus, ab utrovis potest ordinari; quia uterque censetur ejus Episcopus originis, cum non sit potior ratio de uno, quam

de alio. *Præp Dian. l. c.* Natus autem ex fornicatione, matris potius, quàm patris domicilium sequitur. *Præp. Dian. l. c. R. 18. »*

774. — Potest quis ordinari ab Episcopo Beneficii, licèt Beneficium sit simplex, modò sit perpetuum, et initiandus illud jam possideat. Et idem dicitur de habente Commendam perpetuam, ut transeat in titulum. *Ita Sanch. Trull. Ao. Phil. etc. cum Salm. c. 4. num. 51 et 52. comm. Dicunt Tamb. de Ord. c. 8. n. 21. cum Dian. et Bord. ac Salm. cum iisdem Authoribus, quòd sufficiat Beneficium etiam tenue : sed hoc expressè reprobatur in Bulla Speculatores n. 770. ad n. III. ex qua requiritur Beneficium sufficiens ad sustentationem de se, sine supplemento patrimonii, vide apud Croix n. 2168. Et hìc notandum cum Croix n. 2178. non sufficere titulum servitii mensæ, vel Ecclesiæ, aut Lissarum; quia revera hæc non sunt Beneficia. An autem ex Beneficio detrahenda sint onera Missarum? S. C. (ut refert Bened. XIV Notif. 26. n. 6.) die 17 Jul. an. 1723 respondit, id relinquendum arbitrio et conscientiæ Episcopi. Nota verò, quòd in nostro Regno Beneficium, ut quis possit cum eo ordinari, debeat ascendere, detractis oneribus, saltem ad medietatem taxæ statutæ pro patrimonio. Vid. infra n. 830.*

775. — Sed dubit. 1. an Episcopus Beneficii possit dispensare in interstitiis cum aliquo, eodem modo quo posset dispensare cum Episcopo domicili? Negant *Nao. et alii*; sed veriùs affirmant *Barb. Alleg. 4. n. 54. et Salm. c. 4. n. 53. cum Garc. et Trull. et alia*, cum talis Ordinandus jam fiat subditus Episcopi Beneficii quoad Ordines, fit etiam subditus quoad omnia concernentia Ordines; modò, intelligendum, accedat necessitas vel utilitas respectivè ad Ordinem qui confertur) Ecclesiæ, cui Ordinandus adscribitur, juxta dicenda n. 795.

776. — Dubit. 2. an ritè Episcopus ordinet aliquem cui alio contulit Beneficium, ut possit eum ordinare? Negant *Quanta, Barb. etc.* apud *Salm. c. 4. n. 54.* quia talis collatio esset fraudem. At valde probabile est quòd possit, ut tenent *Tamb. de Sacr. Ord. c. 8. n. 21. cum Leandr. Bord. Dian. et aliis*; et sic sententiæ favent *Salm. c. 4. n. 53. cum Trull.* Ratio, quia nullo modo fraudat legem qui utitur jure suo, ex Reg... juris in *Non censetur dolo facere, qui utitur jure suo.* Habetur autem *l. c. Cum nullus, de temp. Ord.* quòd indistinctè concessum sit Episcopis ordinare alienos ratione Beneficii.

777. — « 4. Qui plura habet in diversis diocesisibus beneficia, potest à quolibet illorum Episcoporum ordinari. *Garc. Præp. l. c. etc. Dian. p. 8. t. 2. R. 25. » (Idem dicunt Salm. c. 4. n. 45. cum Pal. Trull. etc. In expositis autem spectatur locus, in quo expositi sunt; Salm. ib.)*

« Studiosi qui in Universitate habitant, etiam ultra decennium, animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt. Imò si isthic ducant uxorem, nec filii eorum; sicut enim is non

» dicitur Episcopus domicilii respectu patris; ita ut nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. p. 8. t. 2. R. 15 et 17.*»

778. — Notandum 1. quòd, licèt ad alios effectus, etiam ad suscipienda Sacramenta, ut domicilium acquiratur, sufficiat, quòd quis incipiat alicubi habitare animo ibi perpetuò manendi; ad effectum tamen suscipiendi Ordines, ultra prædictum animum requiruntur alia in Bulla *Speculatores* enumerata d. n. 770. *infra n. V.* et præcipuè juramentum de ipso animo perpetuò ibi manendi.

Notandum insuper, quòd, ut quis ordinari possit ratione domicilii, requiratur, ut præstet juramentum de domicilio ibi contracto, ex Decl. S. C. quam refert *P. Zachar. ap. Croix l. 6. p. 2. ad n. 2166.* Adhuc autem filiusfamilias vivens seorsum à patre potest domicilium acquirere, ex *l. Placet*, et *l. Non utique*, *B. Ad Munif.* Idemque decrevit S. C. (ut testatur *P. Zachar. ad n. 2180.*) de infante seu impubere. Bene tamen advertunt *Sanch. de Matr. l. 3. d. 23. nu. 1 et 2. Bonac. p. 4. num. 11 et 12. Pal. p. 15. et Salm. c. 4. n. 48. cum Aversa, Trull. Dic. et Philib.* quòd si quis post domicilium contractum habeat animum aliò se transferendi, bene posset ordinari ab Episcopo loci in quo commoratur: ad domicilium enim perdendum, non solum requiritur animus discedendi ab illo, sed etiam actualis recessus; ut patet ex plurib. Declar. Sacr. Congr. ut refert *P. Zachar. apud Croix l. 6. c. 2. n. cit. 2176.*

779. — Notandum 2. quòd Barones, eorumque filii gaudeant domicilio suorum feudorum, etsi ibi non habitent, ac propterea ordinari possunt ab illorum Episcopo. Ita *Barb. Avers. apud Croix n. 2180.* Idem dicunt *Salm. l. c. cum Sanch. Trull. Barb. Gob. Rebuff. apud Croix ibid.* de Senatoribus, et officialibus perpetuis alicujus loci, eorumque filiis; sed meritò hæc ait *Croix ibid.* non esse conformia intentioni Bullæ *Speculatores* relatæ, ubi, ut vidimus, requiritur, ut Ordinandus ratione domicilii per notabile tempus ibi permanserit, et habeat animum, ac juret ibi perpetuò manendi.

780. — Fit etiam aliquis subditus Episcopi quoad Ordines suscipiendos ratione *familiaritatis*, seu famulatûs: modò (ut sancivit *Trid. sess. 23. c. 9.*) « per triennium secum fuerit commoratus, et Beneficium, quacumque fraude cessante, statim » reipsa illi conferatur. » Putat hîc *Vasq.* sufficere, si Episcopus animum habeat conferendi Beneficium quamprimum vacaturum; sed communiter dicunt *Avers. Phil. aliique cum Salm. c. 4. n. 55.* Beneficium debere esse jam vacans; licèt ante Ordinationem non conferatur, ut *Sanch. Led. cum Salm. n. 55.* Per relatam tamen Bullam *Speculatores* sufficit, si Beneficium conferatur intra mensem. Vide n. 770. ad n. VI. Declaravit autem S. C. non posse Episcopum titulo familiaritatis aliquem ordinare, etiamsi det ei pensionem, aut patrimonium. Vide *P. Zachar. ap. Croix l. 6. p. 2. ad n. 2167.* Nomine autem *familiarium in-*

telliguntur omnes, qui Episcopo famulantur, et vivunt ejus expensis, etsi in ejus aedibus non habitent, modò degant in loco, ubi est Episcopus, vel prope; secus si distent per decem leucas, ut dicunt aliqui; vel duas dietas, juxta alios apud *Salm. l. c.*

Dicit autem *Barb. de offic. Episc. Alleg. 5. n. 12 et 13. cum Garc. et Armendar.* qui hoc referunt decisum à S. C. (contra *Escob. n. 330.* qui citat pro se *Marchin. et Leand.*) Episcopum posse ordinare suum familiarem triennalem etiam ad titulum patrimonii, vel pensionis pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ, cui ille est adscribendus; imò *Vasq. et Gabr.* censent posse eum ordinare, etiamsi non habeat patrimonium; sed hanc opinionem *Barb. ibid.* meritò falsam vocat. Præterea, *Renzi de Ord. c. 1. sect. 3. q. 13. et Barb. num. 8. cum Garc. Riccio, et Molf.* (qui etiam decisum à S. C. asserunt) sufficere aiunt triennium adhuc inceptum antequam fuisset Episcopus. Advertunt tamen communiter *Renzi l. c. cum Pal. Tamb. Marchin. et Leand. ac Barb. n. 9. cum Molf. et aliis*, tempus triennale debere esse continuum; hoc verò intelligendum moraliter, unde censet *Renzi ib.* non interrumpi triennium, si familiaris per aliquod tempus aliò discedat; idque probat ex *c. fin. de Verb. sign. n. 6.* ubi interrogatus à Papa, quis veniret nomine Clericorum suorum, respondit, venire Clericos familiares continuo domesticos commensales, etiamsi aliquando pro suis negotiis abesse contingat. Item advertunt *Renzi q. 12. Sanch. l. 7. c. 1. dub. 27. n. 3. et Barb. n. 14. cum Nao. Sayr. Ugol. et aliis pluribus*, non posse Episcopum dispensare super interstitiis cum familiari ordinando ad titulum Beneficii statim conferendi, quia hic nondum est subditus, et ita refert decisum à S. C. *Garcia ap. Renzi l. c.* Bene tamen poterit dispensare post collatum Beneficium, quia ratione Beneficii collati jam fit subditus, ut dicunt *Piasec. et Campanile apud Barb. n. 15.* et pariter id à S. C. decisum refert *Pitton. de Episc. n. 292. die 26 Maii 1594.* Sed intelligendum (ut diximus *n. 775.*), si adsit necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

Quæritur, an famuli famulorum Episcopi possint ex hoc eodem titulo ab illo ordinari? Affirmant *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 20. n. 24. Dian. p. 4. tr. 4. R. 145. Salm. c. 4. n. 57. Avers. Henr.* modò absit fraus, nempe, si ad hoc Episcopus permittat familiares suos plures famulos habere, ut possit eos ordinare; et modò omnes expensis Episcopi alantur, ut advertunt *ibid. Salm. cum Henr.* Ratio, quia hi omnes revera tunc tanquam famuli ipsius Episcopi reputantur.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando.

781. Quinam validè aut invalidè ordinentur? — 782. An validè ordinentur infantes? — 783. Quæ requirantur, ut quis licitè ordinetur ap. Busemb. — 784. I, ut sit viator, non neophytus, non infamis, hermaphroditus, irregularis, etc. An autem remaneant ordinati

irregulares, etc. quos Episcopus protestatur se non intendere ordinare? — 788. II. Animus clericandi. Dub. 1. An peccet suscipiens Ordinem, nolens ascendere ad superiorem? Dub. 2. An peccet Clericus in minoribus, si uxorem ducat? Dub. 3. An peccet suscipiens Tonsuram ad effugiendum forum? — 786. III. Ut sit confirmatus. — 787. IV. Ut habeat Litteras dimissorias. Not. 1. Episcopi regulariter tenentur per seipsos ordinare. Not. 2. Licentia data non expirat morte concedentis. Not. 3. Episcopus confirmatus potest Dimissorias concedere, non verò suspensus, etc. Not. 4. Potest Episcopus eas dare etiam in aliena Diocesi existens. Not. 5. Non potest verò Vicarius Generalis. — 788. Not. 6. Quid de Capitlo Sede vacante? Not. 7. Quid de Abbatibus? Not. 8. A quibus debeant habere Dimissorias Regulares? Not. 9. Quid, si Papa det licentiam cum clausula, ut quis ordinetur à suo Ordinario tantum? Not. 10. Potest Episcopus ordinare habentem Dimissorias. Not. 1. An Ordinatio debeat fieri à certo Episcopo designato? Not. 2. Sufficit licentia oretenus. — 789. Dub. 1. An Episcopus possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis? Dub. 2. An Episcopus ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate, etc. — 790. V. Examen de scientia, juxta qualitatem Ordinis suscipiens. — 791. Qu. 1. Quæ debeat scire sacerdos præsertim circa Sacramentum Pœnitentiæ? Qu. 2. An illiterati sint irregulares? Qu. 3. An in Regularibus minor scientia requiratur? — 792. Qu. 4. ultra notandum circa examen? VI. Titulus sustentationis, quo infra ex n. 813. — 793. VII. Ut Ordines gradatim suscipiantur. — 794. VIII. Ut Ordines suscipiantur tempore debito. Utrùm in Festis liceat ordinare in Minoribus plusquam duos? — 795. IX. Ut serventur interstitia. — 796. An qui eadem die suscipit duos Ordines sacros, incurrat suspensionem? Quid, si in Sabbato suscipit unum, alium in Dominica? Dub. 1. An hæc suspensio sit læsententiæ? Dub. 2. An incurrat suspensionem qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis? — 797. An liceat eadem die suscipere quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu? Dub. 1. An excuset consuetudo contraria? Dub. 2. An taliter ordinatus incurrat suspensionem? Dub. 3. An Regulares possint ordinari extra tempora? Dub. 4. An ipsi tunc possint ordinari in quovis Festo duplici? Quid de initiandis in tribus diebus festivis? — 798. X. Ut servetur locus debitus et existentia Episcopi in propria Diocesi. — 799. XI. Ætas debita. Alias incurritur suspensio. Dub. 1. An eam incurrat qui ordinatur ante ætatem ex ignorantia crassa? Dub. 2. An mala fide ordinatus ante ætatem, possit, ea completa, Ordinem exercere? Dub. 3. An incurrat irregularitatem suscipiens Sacerdotium ante ætatem? An autem irregularitatem incurrat, qui ordinatur irretitus censurâ? Vid. ibid. v. Utrùm. — 800. Quomodo computanda ætas? Dub. 1. An possit ordinari manens, qui vespere complet ætatem? Dub. 2. An computandus annus bissextilis? — 801. XII. Exercitium Ordinis suscepti. XIII. Sumptio Eucharistiæ. XIV. Probitas vitæ. — 802. XV. Vocatio divina. Quæ sint ejus signa? — 803. An peccet graviter qui sine vocatione ordinatur? An peccet Episcopus hunc ordinans? — 804. Hæc vocatio tantò magis requiritur Episcopatum, et Parochiam suscipiendam. — 805. Quæ sint Causæ Ordinatorum?

781. — « RESP. 1. Ad validam ordinationem requiritur et
 » sufficit, ut mas sit baptizatus. *S. Thom. sup. qu. 39. a. 1. Con.*
 » *d. 20. d. 10. Vasq. Fill. t. 9. c. 4. quæst. 2. »*

Unde resolves :

« 1. Incapax Ordinum est, et quidem jure divino I. Fœmina.
 » *Vasq. Reg. Fill. l. c. ° (Ita S. Th. suppl. q. 39. a. 1. Salm. de*
 » *Ord. tr. 8. c. 5. n. 6. et alii communiter ; estque de fide defini-*
 » *tum in c. Nova. de Pœn. et rem.) °* II. Hermaphroditus, in
 » quo sexus fœmineus prævalet. *Fill. l. c.* Quòd si autem in eo
 » incipiat prævalere post Ordinationem validam, non potest
 » validè consecrare, vel absolvere, licèt characterem sacramen-
 » talem retineat. *Lug. resp. mor. l. 1. d. 21.* III. Non bapti-
 » zatus, *ib.*

« 2. Validè ordinantur 1. Perpetuò amentes, cæci, muti, pri-
 » vati manibus, etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares,
 » etsi jure ecclesiastico sint inhabiles, maneatque ab eorum usu
 » suspensi. 3. Pueri in cunis qui tamen ad castitatem non tene-
 » buntur vi voti, nisi id ratificaverint. *Tol. Henr. Azor. l. 13.*
 » *c. 14. Bon. l. c. »*

782. — Quær. an validè ordinentur infantes? Negant *Pal.*
Dur. et Petroc. Sot. ap. Salm. c. 5. n. 22. Sed veriùs affirmat
D. Th. sup. q. 39. a. 2. ubi docet, quòd omnia Sacramenta quæ
 non requirunt actum proprium suscipientis, sed in eis datur ali-
 qua spiritualis potestas (ut sunt Baptismus, Confirmatio, et
 Ordo) validè suscipiantur ante usum rationis ; imò Ordo etiam
 licitè suscipitur (loquendo de Ordinibus minoribus) si adsit
 necessitas, et spes profectûs. S. Doctorem sequuntur commu-
 niter *Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 32. n. 2. Renzi p. 344. q. 2. et*
Salm. c. 5. n. 23. cum S. Bonac. Scoto, Dom. Soto, Gonet, Vasq.
Val. et aliis ; et hoc communi sensu DD. definitum testatur
Ben. XIV in Bulla Inter sollicitas, edita 4 Maii 1745. Idque
 probat *D. Th. ex c. Ex un. de Cler. per salt. prom.* ubi dicitur,
 quòd si aliquis Subdiaconatum receperit ante usum rationis,
 debet ordinari ante Diaconatum, si non constet de illius suscep-
 tione, secus si constet. Dicit tamen *ib.* idem Angelicus, quòd pueri
 ante usum rationis non possunt validè suscipere Episcopatum.

783. — « Resp. 2. Ut ordo licitè, et secundùm jura Ecclesiæ
 » ritè sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in reci-
 » piente, præter statum gratiæ I. Ut non sit neophytus[°] (*Qui*
 » *autem non esset baptizatus certò Ordinem non reciperet, ut*
 » *constat ex Conc Nicæno Can. 19. et ex c. Veniens, de Presb.*
 » *non baptiz.) °* vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregu-
 » laris, suspensus, excommunicatus.

« II. Animus clericandi : *Trid. sess. 23. c. 4.* sine quo, si pri-
 » mam Tonsuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare,
 » saltem venialiter (nisi justa causa excuset), quia fraus est
 » levis ; vide supra *l. 4. c. 2. d. 1. a. 3.* Similiter venialis incon-
 » stantia videtur sine justa causa statum Clericalem deserere.

» III. Ut sit confirmatus. *Trid. sess. 23. c. 4.* et quidem secun-
 » dùm *Bonac. d. 8. p. 5. n. 10.* sub mortali : secundùm *Sotum*,
 » et *Conin.* sub veniali. IV. Litteræ dimissoriæ, etiam pro prima
 » Tonsura, Episcopi proprii, sive originis, sive beneficii, sive
 » domicilii. *V. Dian. p. 3. t. 4. R. 194.* V. Examen coram Epis-
 » copo de scientia necessaria ad usum cujusque Ordinis; nam
 » *Trid. s. 23. c. 4.* pro prima Tonsura requirit, ut sciant fidei
 » rudimenta, item legere, et scribere : et de quibus probabilis sit
 » conjectura, quòd Clericatum elegerint non secularis judicii
 » fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent: Pro
 » minoribus, ut linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu,
 » et Diaconatu, cognitionem eorum, quæ ad istos Ordines spec-
 » tant. Pro Sacerdotio tantam scientiam, ut populum docere
 » possint necessaria ad salutem, et administrare Sacramenta.
 » VI. Titulus sustentationis, ut beneficii, vel Patrimonii, vel
 » paupertatis, ut in Regularibus. *Trid. sess. 21. c. 2. V. Bonac.*
 » VIII. Ordo inter receptionem unius et alterius; cujus inversio,
 » v. g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale :
 » Episcopatus ante Sacerdotium erit etiam invalidus. VIII. Tem-
 » pus; sic minores conferuntur quavis Dominica, vel festo quidem
 » tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, ut
 » *Syloest. Azor. Barb. etc. communiter* docent. Ac, licèt *Præpos.*
 » *Fag. Tan. Gavant. etc.* putent sufficere quodvis festum duplex
 » in Ecclesia, eamque sententiam *Dian. p. 5. t. 13. res. 47.* vocet
 » tutam in praxi, eam tamen ex Decr. Urbani VIII rejectam esse
 » monet *C. de Lug. l. 1. resp. mor. d. 43.* Eisdem autem posse
 » ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feria 6 vespere
 » ante Sabbatum, quo omnes Ordines jure conferri possunt,
 » notat *Dian. p. 2. t. 6. R. 28. ex Henr. Regin. etc.* Majores verò
 » Sabbatis Quatuor Temporum, et Dominicæ Passionis, ac Heb-
 » domadæ sanctæ. IX. Interstitia temporum. Sic majores non-
 » nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex
 » *Trid. sess. 23. c. 11. 13 et 14.* in quo tamen Episcopus ob ne-
 » cessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ potest dispensare. Eodem
 » tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines majores
 » possunt dari; minores verò omnes, dispensante Episcopo, pos-
 » sunt dari eodem die, et si consuetudo sit, simul cum Subdiacono-
 » natu. *Nao. c. 25. Henriq. l. 10. c. 11. Vasq. Suar. Sa, v. Ordo.*
 » *Laym. l. 3. t. 9. c. 8.* X. Locus, scilicet pro solemni collatione,
 » Ecclesia; pro privata, Sacellum. XI. Ætas, in qua ordinariè
 » Episcopus non potest dispensare; et sic pro prima Tonsura et
 » minoribus requiritur saltem septennium completum, licèt
 » *Quint. t. 6. sect. 21.* contra *Sanch. etc.* putat sufficere inchoa-
 » tum. Pro Acolyto an. 12 completus, *Fill. t. 9. c. 4. n. 28.* Pro
 » Subdiaconatu vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus
 » tertius pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti; pro
 » Episcopatu trigesimus completus. Vid. *Bon. d. 8. q. 1. Fill.*
 » *tr. 9. c. 4. Laym. l. 5. tr. 9. c. 6 et 7. Dian. p. 3. t. 4. R. 192.*
 » Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g.

- pro Sacerdotio ad annum 25 ingressus sit, ordinari non potest.
- *Sanch. Laym. Bard. d. 6. c. 11. p. 6. §. 2.* vide supra *l. 1. tr. 1.*
- *c. 2. dub. 3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, si
- ordinetur qui non habet qualitates requisitas. »

784. — Omnia tamen hæc fusiùs discutienda. Ut quis igitur itè Ordines suscipiat, requiritur I. Ut sit viator, quia Sacerdos rita functus non validè consecraret. Item, ut non sit neophytus, nec infamis, nec hermaphroditus, qui non est capax Ordinis, nisi in eo prævaleat sexus masculinus: aliàs non potest verè appellari homo; unde nec licitè, nec validè consecraret; imò nec licitè, etiamsi sexus masculinus prævaleret, quia esset monstrum, et deo egeret dispensatione Pontificia. Vid. *Salm. c. 5. n. 15.* Item, requiritur, ut non sit irregularis, suspensus, vel excommunicatus.

Quæritur hñc, an cùm Episcopus ante Ordinationem protestatur se non intendere ordinare irregulares, excommunicatos, aut alio modo indignos, utrùm isti irregulares remaneant ordinati? Negant *Molf. ap. Escob. l. 23. num. 198.* Affirmant verò communius *Cabass. T. 1. l. 3. c. 16. n. 15. Ludoo. Bail. et Escob. n. 200. cum Nav. Sa, Rodriq. Graff. etc.* quia verba illa dicuntur ad terrorem; quod arguitur ex eo quòd idem Episcopus post hanc protestationem ante ordinationem initiandos absolvit à quacunque excommunicatione, irregularitate, etc. Sed meliùs docet N. SS. P. Bened. XIV in celeberrimo Opere, *de Sacr. Miss. sect. 2. §. 70*, ubi ex Decreto S. C. Concilii dicit in hoc casu interrogandum esse Episcopum ordinantem de sua intentione, et si ipse asserat suam intentionem protestationi alligasse, Ordinationem absolutè iterandam esse; si verò Episcopi intentio sit dubia, Ordinatio est sub conditione repetenda. Et sic pluries S. C. censuisse faciendum refert *P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 2. ad n. 2231.* ubi tamen affert alias oppositas Declarationes S. C. quibus dixit validam esse Ordinationem quorundam ordinatorum cum falsis Dimissoriis, etsi præmissa fuerit protestatio Episcopi excludens voluntatem ordinandi eos, qui essent destituti conciliaribus requisitis.

785. — Requiritur II. Animus clericandi, ex Trid. sess. 23. c. 4. Hñc dubitatur 1. an peccet qui suscipit aliquem Ordinem sine animo ascendendi ad superiores? Certum et commune est non peccare graviter, etiamsi quis suscipiat Ordines majores, et non intendat suscipere Sacerdotium, ut rectè dicunt *Laym. de Ord. c. 7. sub finem; Salm. c. 5. n. 52. et Escob. n. 304*, et alii passim contra *Bannez, Marchin.* et alios paucos (*ap. Escob. num. 363.*), qui improbabiler asserunt esse mortale. Imò idem *Escob. n. 305. et Pat. p. 8. n. 8. cum Conc. et Bon.* probabiliter putant nullum esse peccatum, quia nullo jure præscribitur alicui ad superiores Ordines ascendere; nisi quis acceptet Beneficium requirens Sacerdotium, vel Ordinem sacrum, prout sunt Beneficia curata, seu ea quibus sunt annexa onera cantandi Missam, Evangelium, vel Epistolam, ut habetur ex Trid. sess. 22. c. 4. Cæterùm idem Concilium sess. 23. c. 4. solùm requirit in ordi-

nando intentionem præstandi Deo fidelem cultum. Idque confirmatur ex *cap. 1. de Filiis Presbyter.* ubi dicitur Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad suscipiendos Ordines minores, non ad majores; ergo licitum est suscipere unum Ordinem sine animo ascendendi ad superiores. Ratio est, quia quilibet Ordo confert ad hoc, ut ordinatus inserviat Deo, proprium munus exercendi sufficit igitur munus illud acceptare sine intentione ulterius progrediendi. Aliter verò dicendum esset de novitio, qui Religione intraret animo non perseverandi; hic enim difficulter excusari potest à culpa gravi, propter damna temporalia et incommoda quæ Religioni tunc frustra afferret, et etiam propter scandalum quod aliis novitiis præberet; exemplum enim socii magnam alterationem ingerit.

Dubitatur 2. An peccet Clericus, qui initiatus in minoribus uxorem ducit? Per se loquendo certum est non peccare graviter imò nec etiam leviter, si ob justam causam hoc facit, puta: sedandas inimicitias, aut tentationes carnis, ad subveniendum fœminæ pauperi, etc. aliàs non excusabitur à veniali; ita *Bona de Matr. q. 3. p. 9. n. 2. Pal. de Ord. p. 9. n. 9. Escob. n. 31 cum Tol. Azor. Val. Aug. Rodr. etc. ac Salm. c. 5. n. 51. q. dicunt hanc sententiam esse omnium, uno Cajet. excepto, qui voluit esse mortale. Dixi per se loquendo; nam utrùm graviter peccet, qui certus de sua vocatione ad statum ecclesiasticum, ea recedit, ut seculo fruatur? Vide dicta Tom. 3. l. 4. n. 7 ubi diximus de hoc metuendum, ne fortè existat in malo statu.*

Dubit. 3. An peccet qui minores Ordines aut primam Tonsuram suscipit animo effugiendi forum laicale, et postea redeunt ad seculum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Palaeus p. 8. n. 7. et Escob. n. 308.* dicit nullo modo peccare, quia utitur jure suo. *Secunda* verò sententia, quam tenent *Salm. c. 5. n. 57. Led. et Vict. ap. Sanch. de Matr. l. 7. dist. 3 num. 17. item Marchin. Molf. Leand. et Trull. ap. Escob. n. 30* dicit peccare mortaliter, quia in Trident. sess. 23. c. 4. sic habetur: « prima Tonsura non initientur..., de quibus probabilis » conjectura non sit eos non secularis judicii fugiendi fraude » sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegerint. Cum ergo hoc crimen Concilium *fraudem* appellet, ideo neque excusari à gravi culpa qui sic ordinatur, quia graviter defraudat Ecclesiam, abutendo suis sacris ministeriis ad fines temporales. *Tertia* demum sententia, quam tenent *Laym. c. 7. n. 2. Sanch. l. c. cum Navar. Bon. p. ultim. n. 10. cum Val. et Con. Diaz p. 10. tr. 16. R. 61. cum Vill. et March. item Hurt. Aversa, Natal Homob. etc. ap. Escob. n. 307.* dicit hunc non peccare mortaliter quia ex Tridentino tunc intelligitur aliquis fraudem committere quando suscipit Ordines, ut aliquod seculare judicium jam inchoatum effugiat, et hoc quidem erit mortale; alioquin erit tantum veniale, ratione deordinationis finis ab Ecclesia intenti. Primam sententiam non satis probabilem puto, tertiam probabilem, secundam verò probabiliorem, quia æquè videtur fraude

ittere qui ordinatur ut effugiat iudiciumulare in casu
ulari, quàm qui in genere pro omnibus casibus occurren-
Quomodo autem peccet qui accipit Beneficium animo illud
endi, vide dicta *Tom. 3. l. 4. n. 113. Qu. I.* ubi diximus
non peccare mortaliter (nisi Beneficium habeat annexum
em sacrum), quia non constat huiusmodi deordinationem
ravem.

— Requiritur III. Ut sit confirmatus. An autem id requi-
sub præcepto gravi? Affirmat *Bonac. d. 8. p. 5. num. 10.*
nsentiunt *Tol. Tan. et Aversa ap. Mazzotta t. 3. pag. 254.*
ic peccaret in re gravi, tum contra usum Ecclesiæ, tum
præscriptum Tridentini sess. 23. c. 4. ubi dicitur: « Prima
sura non initientur qui Sacramentum Confirmat. non sus-
rint. » Alii verò, ut *Holzm. n. 218. cum Tamb. etc.*, censent
m esse de præcepto, sed de consilio. Alii tandem commu-
ut *Suar. t. 3. d. 38. sect. 1. Navarr. c. 22. n. 9. Laym.*
c. 5. q. 4. Pal. de Confirm. p. 8. n. 6. Mazzott. l. c. Salm.
. 73. cum Vict. et Philib. ac Barb. de Pot. Ep. Alleg. 2.
cum Azor. Val. Reg. Molf. Vioald. etc., probabilius di-
Confirmationem non requiri sub obligatione gravi, sed
i quidem sub levi; quia, licet verba Tridentini potius in-
decentiam quàm præceptum, tamen in hoc contraire non
tur à levi saltem deordinatione.

• — Requiritur IV. Ut habeat Litteras Dimissorias pro-
piscopi. Super hoc requisito plura sunt adnotanda. Notan-
id quod præscribit Tridentinum sess. 23. c. 3. ubi dicitur:
copi per semetipsos Ordines conferant; quòd si ægritudine
int impediti, subditos suos non aliter quàm... probatos et
minatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant. » Inde
riter Episcopus tenetur ipse suos subditos ordinare, nisi
reditus ex infirmitate, ut dicit Concilium, vel ex alia justa
ut rectè aiunt *Salm. c. 4. n. 58. et Barb. in Trident. l. c.*
ed. Salsedo, Piasec. etc. quia causa infirmitatis ibi expri-
exemplativè, non taxativè. Hinc probabiliter *Croix n. 2243.*
m admittit, si ordinandus alibi esset, aut ei incommodum
d suam Diœcesim accedere. Debet autem Episcopus pro-
mum subditum examinare, ex Concilio ut supra; quamvis,
potest examen alteri committere, sic etiam poterit eum
e ad alienum Episcopum, ut ille examinet. Episcopus verò
m ordinandus mittitur, potest quidem eum ordinare sine
re, sed potest etiam examinare, si velit, ut bene aiunt
l. c. et Croix n. 2245. cum aliis. Et hoc utique erit tutius,
Barbosa Alleg. 7. n. 22. cum Bonac. Piasec. et Campanile,
ò censent tenceri examinare ex *eod. Trid. sess. 7. c. 11. ubi*
, quòd nemo ab extraneo ordinetur, nisi prævio examine.
mdum 2. Licentia data alicui, ut ordinetur apud alienum
pum, non expirat morte concedentis, nisi à successore
tur; ita communiter *Sanch. de Matr. l. 8. d. 28. n. 83.*
Alleg. 7. n. 24. cum Suar. Salm. c. 4. n. 58. cum Bonac.

et Escob. n. 418. cum Henr. Quaranta, Rod. et commun. quia gratia semel facta, morte concedentis non expirat, ex c. *Super gratia. De Offic. Deleg. in 6.*

Notandum 3. Episcopus propriam Dioecesim habens, si est jam confirmatus, esto nondum consecratus, bene potest Dimissorias concedere; quia hic est actus jurisdictionis, quam confirmatus secuta possessione jam habet. Ita Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 20. n. 31. et Salm. c. 4. n. 59. An autem Episcopus suspensus aut excommunicatus jam declaratus possit Dimissorias concedere, vel Confessarios approbare, et similia? Affirmant Led. et Trull. sed probabilius negant Barb. Alleg. 7. n. 4. Salm. n. 59. quia excommunicati omni jurisdictione carent. Hinc bene ait Barb. l. c. casu quo ordinandi probent suum Episcopum esse excommunicatum, vel suspensum, ritè possunt ordinari ab Episcopo viciniore, ex cap. 2. de Temp. Ord. in. 6.

Notandum 4. Episcopus existens in aliena Dioecesi bene potest ibi Dimissorias concedere, cum hic non sit actus jurisdictionis contentiosæ: ita Salm. c. 4. n. 60. cum Gav. et Barb. d. All. 7. num. 29. cum Armendar. qui id decisum refert.

Notandum 5. Vicarius Generalis nequit Dimissorias concedere nisi expressam de hoc facultatem habeat ab Episcopo, vel nisi Episcopus sit extra Provinciam, aut distans per duas, vel saltem unam dietam, sive diem itineris à propria Dioecesi, ut dicunt Salm. c. 4. n. 62. cum communi, et Pal. p. 15. n. 8. ac Barbos. All. 7. n. 9. cum Azor. Rebuff. Gutt. Molf. etc. ex c. Cum nullus, de Temp. Ord. in 6. ubi dicitur: « Episcopo autem in remotis » agente, ipsius Vicarius Generalis, Sede vacante, Capitulum, » seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur » pertinere, dare possunt licentiam ordinandi. » Probabiliter verò dicit Escob. n. 402. cum Joan. Andrea, Molf. March. et Leand. bene posse Vicarium (ut diximus) ex peculiari licentia Episcopi, expressa vel tacita, Dimissorias concedere; quod confirmatur ex Glossa in d. c. quæ ait: « Nisi habeant (ab Episcopo) speciale » mandatum ad hoc. »

788. — Notandum 6. Capitulum Sede vacante olim poterat Dimissorias concedere, ut patet ex dicto c. Cum nullus; sed hoc limitatum postea fuit à Trident. sess. 7. c. 10. ubi habetur: « Non liceat Capitulis, Sede vacante, infra annum... ordinandi » licentiam aut Litteras dimissorias... concedere; » nisi quis (ut ibi additur) sit arctatus ad Ordines intra annum illum suscipiendos, ob Beneficium requirens obsequium personale. Aliter Capitulum incurrit interdictum, et Vicarius illius suspensionem ab officio et Beneficio per annum; necnon sic ordinatus, si fuerit in Sacris, incurrit suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti ad arbitrium Episcopi futuri; si verò in Minoribus, privatur privilegiis Clericalibus, sed hoc non ante judicis sententiam. Ita Salm. c. 4. n. 65. cum Sanch. Philib. Aversa, et Trull. Dicit autem Croix n. 2258. non posse dici arctatum qui tantum est præsentatus ad Beneficium, nisi quis Beneficium jam habeat, vel jus

habeat ad illud, seu vocatus sit : sed contradicunt *Salm. c. 4. n. 65.* et consentit *Barbosa All. 7. n. 11. cum Moneta, Riccio, et Garcia*, asserens rectè dici etiam *arctatum*, qui ordinatus prima Tonsura est præsentatus ad Beneficium : et *Merola ap. Renzi pag. 359. q. 2.* id refert decisum à S. C. etiam pro non adhuc Tonsurato, his verbis : « Vicarius Capitularis, Sede vacante, » infra annum potest concedere Litteras Dimissorias ad primam » Tonsuram ei qui est præsentatus à personis laicis ad Benefi- » cium Ecclesiasticum juris patronatûs ipsorum, ut ille obtinere » valeat. » Rectè tamen dicit *Croix l. c. cum Garcia, Ugolino et Riccio*, non dici *arctatum eum*, cui aliquis vult resignare Beneficium requirens Ordinem quo ille caret. Hicque præterea notandum id quod habetur in Concordato nostri Regni *c. 4. n. 9.* ibi : *I Vicarij Capitolari non potranno senza il voto del pieno Capitolo, da darsi per maggioranza de' voti segreti, concedere le lettere dimissoriali a' Laici, arctati per ragion di Beneficio, o Cappellania, o pure a coloro, che avendo già la prima Tonsura, sono presentati a qualche Beneficio, o Cappellania, che actu requirant certum Ordinem : Coll' espressa condizione, che così nell' uno, come nell' altro caso colui, che chiede d'esser promosso, non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo antecessore.* Vide alia præscripta in dicto concordato n. 830.

Bene potest tamen Capitulum, Sede vacante, etiam intra annum dare Litteras Testimoniales alicui, qui aliunde licentiam habet ad Ordines suscipiendos ; *Salm. c. 4. num. 56. cum Sanch. Pal. Dic etc.* probabiliter etiam potest dare alicui licentiam, ut initietur prima Tonsura, eò quòd Tonsura non est Ordo. Ita *Garcia, et Gallem. ap. Croix n. 2261.* qui eis adhæret ex Declar. S. C. Id autem quod potest Capitulum, Sede vacante, non potest per seipsum facere, sed per suum Vicarium electum ; *Croix n. 2266.* et sic refert decisum à S. C. die 3 Febr. 1604, *Pitton. de Canon. n. 271.* Item hic notandum, quòd Sede vacante bene possit ordinari intra annum qui habet Dimissorias Episcopi defuncti, ut communiter dicunt *Barbosa All. 7. n. 23. cum Nav. Gonzalez, et Henr. ac Croix num. 2259. cum Sanch. Laym. Tamb. etc.* ex Declar. S. C. Idem dicitur de Regularibus intra annum afferentibus Dimissorias suorum Superiorum ; his enim bene potest Capitulum licentiam concedere ut ordinentur ab aliquo Episcopo. Et sic etiam valent Dimissoriæ concessæ à Capitulo, Sede vacante, post annum, etiamsi sit jam ingressus novus Episcopus ; *Barb. num. 24. cum Mol. Gonzal. Fag. Led. Quaranta, etc.* Præterea notandum quòd licèt in Concilio Romano sub Bened. XIII. permissum fuerit Vicario Capitulari post annum luctûs Ecclesiæ concedere Dimissorias, tamen in concordato nostri Regni facultas est ei sublata, nisi habeat expressam licentiam S. C. Concilii.

Quamvis autem Capitulum non possit intra annum Dimissorias concedere, dicunt tamen *Sanch. l. 7. c. 1. dub. 26. n. 2. Tamb. de Ord. c. 9. §. 2. n. 9. et Barb. All. 7. n. 17. in Trident. sess. 7. c. 10. n. 5. cum Henr. Quaranta, Molf. Piasec. Furnar. etc.* bene

posse dare alieno Episcopo licentiam Pontificalium, et pariter conferendi Ordines Clericis subditis ipsi Episcopo, vel subditis eidem Sedi vacanti, qui non à Metropolitano, nec ab Episcopo viciniori, sed à Papa debent habere licentiam ordinandi, ut refert *decisum Garcia ap. Barbosam l. c. in Trident.* Sed huic opinioni se opponit *Croix n. 2257.* dicens obstare verba Tridentini ut supra: « Non liceat infra annum ordinandi licentiam, aut Litteras Dimissorias... concedere; » gerundium enim ordinandi, dicit *Croix*, esse activum, unde non debere applicari Ordinandis, sed Episcopo. At venia *P. Croisii*, docetur à pluribus Grammaticæ peritis, huiusmodi gerundia modò sumi activè, modò passivè. Et ipsummet Concilium pluries usurpavit gerundium in passiva significatione, ut *sess. 7. c. 11. et 12. de Benef. Facultates de de promovendo à quocumque.* Et hîc juxta proprium sensum Tridentini *to ordinandi* veriùs intelligendum passivè, dum Concilium post verba, « non liceat capitulis ordinandi licentiam, aut » Litteras Dimissorias... concedere, *addit*, alicui qui beneficii » occasione arctatus fuerit. » Unde illud concedere refert tam *licentiam ordinandi*, quàm Litteras Dimissorias subjecto *alicui*, nempe ordinando.

Notandum 7. Hodie non ampliùs locum habet id quod dicunt *Salm. c. 4. n. 67. cum Molf. et Philib.*, nempe quòd Abbates qui possunt suos subditos ordinare (juxta dicta *n. 763.*), possint etiam eis concedere Dimissorias ad suscipiendos Ordines à quocumque Episcopo, vel Abbate mitrato. Neque enim Abbates mitrati, adhuc si habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, possunt alienos subditos ordinare, ex Decreto S. C. relato *n. 766.* Neque alii Episcopi, quàm Diocesani (ut mox videbimus) possunt Regulares ordinare.

Notandum 8. Regulares exempti debent habere Dimissorias à Prælatiis suis, scil. Generalibus, aut provincialibus, ut dicunt *Salm. cap. 4. n. 68. cum Sanch. Diana, Philib.* et aliis communiter : aliàs peccant mortaliter, et suspensionem incurrunt. Præterea, ex Decreto Clementis VIII, (relato in extensum *apud Croix n. 2236.*) Dimissoriæ sunt dirigendæ ad Episcopum Diocesenum, nisi is sit absens, aut non teneat Ordinationem. Nec valet dicere cum *Sanch. Laym. Pal. etc. apud Croix loc. cit.* posse dari Regularibus Dimissorias ad quemcumque Episcopum, eò quòd mandatum Clementis non fuit receptum, ut asserit *Pal.* vel quia (ut putat *Sanch.*) Decretum illud valet tantùm pro Regularibus eidem Episcopo loci subjectis. Nam in *c. 3. de temp. ord. in 6.* generaliter id vetatur, et præfatum Decretum fuit novissimè confirmatum et innovatum à Benedicto XIII et XIV vide dicta *n. 768.* A quo autem possint ordinari novitii? Vide dicta *n. 764. et 765.*

Notandum 9. Si quis obtineat facultatem à Pontifice suscipiendi Ordines extra tempora, sed cum clausula, à suo Ordinario tantùm, bene potest cum istius Dimissoriis ab alio ordinari; ita *Sanch. l. 7. c. 1. dub. 25. n. 2. cum Navar. Mazzotta pag. 250.*

et *Croix* n. 2242. cum *Gobat*. Ratio, quia apponitur illa particula *tantum*, ne præjudicium inferatur proprio Episcopo; sed minimè ipse præjudicatur, quando ipsemet concedit Dimissorias.

Notandum 10. Probabiliter Episcopus potest confirmare eum qui adducit Dimissorias sui proprii Episcopi pro Tonsura; ita *Croix* n. 2239. cum *Rebuffo*. Et idem ait *Croix* *ibid.* cum *Gobat*. si quis est dimissus ad suscipiendum subdiaconatum, cum non adhuc susceperit Ordines minores, quia tunc censetur dimissus etiam pro minoribus.

Notandum 11. Quamvis die 22 Jun. 1623. (apud *Pitton. de Episc.* n. 800.) S. Congregatio præposita negotiis Regni Neapolitani statuerit nullas esse Dimissorias non directas certo Ordinario; tamen anno sequenti die 16 Mart. contrarium fuit statutum per S. C. Episc. nempe quòd Episcopi Regni Neapolitani ritè possint extraneos ordinare cum Dimissoriis proprii Ordinarii, licèt non sint directæ ad certum Episcopum. Hinc probabiliter dicunt *Mazz. p.* 250. et *Croix* n. 2241. cum *Gobat.* et *Quitent.* quòd si quis est dimissus ad certum Episcopum qui sit designatus in gratiam ipsius ordinandi, bene poterit ab alio Ordines suscipere, ex regula Juris 61 in 6, ubi: « Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorque-
quendum. »

Notandum 12. Ut quis ordinetur ab alieno Episcopo, non requiritur ut obtineat à proprio licentiam in scriptis, sed satis est si constet de illa per testes, vel aliter: ita *Sanch. c.* 3. *dub.* 20. n. 4. *Salm. c.* 4. n. 61.

789. — Sed dubitatur 1. An aliquis Episcopus possit ordinare alterius subditum sine illius expressa licentia, sub spe ratihabitionis de futuro. Affirmant *Paludan. Vill. Dian. Led. ap. Salm. c.* 4. n. 63. Idque admittunt *Trull.* et alii plures apud *Sanch. l.* 7. c. 3. *dub.* 20. n. 12. si inter Episcopum ordinantem, vel inter ini-
liandum, et Episcopum proprium singularis amicitia intercedit. Sed verius negant *Sanch. n.* 13. *Bonac. p.* 5. n. 28. *Croix* n. 2238. et *Salm. cum Aocr. Philib.* et aliis pluribus. Ratio, quia à Trident. ad tollendos errores et dissidia exigitur licentia expressa proprii Ordinarii: *Nisi de loci Ordinarii expressa licentia*, ut dicit Concilium *sess.* 14. c. 2. Episcopus autem bene poterit ratam habere talem Ordinationem, nec opus est recurri ad Summum Pontificem, quia ipse potest ordinatum absolvere à suspensione Ordinis suscepti, ut concedit Tridentinum; ita *Sanch. n.* 15. *Salm. l. c. cum Aversa*, et *Croix* n. 2248. cum *Delbene*, et aliis, contra *Rebuff.* An autem sufficiat ratihabitio, sive licentia præsumpta de præsentì ad ordinandum Clericum alienum? Probabile mihi et aliis videtur id posse admitti, saltem sine culpa gravi.

Dubit. 2. An Episcopus, cui Dimissoriæ diriguntur, possit dispensare cum ordinando super irregularitate, aut alio impedimento canonico, super quo proprius Episcopus potest dispensare? Prima sententia affirmat, quam tenent *Sylvest. v. Dispen-
satio*

q. 9. n. 11. in fine, et Ang. Arm. ac Henr. apud Palaum de Censur. d. 6. art. 7. n. 21. Quia (ut aiunt) eo ipso quòd Episcopus dat licentiam alieno ordinandi, dat etiam dispensandi, cum dispensatio præmittenda sit Ordinationi suscipientis; idque colligunt ex cap. Præterea de offic. Jud. deleg. ubi dicitur: « Ex eo quòd » causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam ipsam » spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem. » Secunda verò sententia probabilior negat, et hanc tenent Palau loc. cit. Mazz. tom. 3. p. 250. Sanch. l. 7. c. 1. dub. 27. n. 2. cum Nao. et de Matr. l. 8. d. 1. n. cum Sa, et Croix n. 2240. cum Diana. Ratio, tum quia privilegia non extenduntur ultra casum expressum, tum quia in disparatis non sit illatio, quando facultas data non est cum alia necessario connexa: prout (sapienter dicit Sanchez) si Episcopus dat licentiam Parocho assistendi alicui Matrimonio, non ideo intelligitur dare facultatem dispensandi in impedimento, in quo ipse potest. Idque tantò magis valeret, si in Dimissoriis adderetur clausula: « Si » tamen aliàs nullum tibi obsistat impedimentum canonicum. » Ad textum autem supra allatum respondetur, quòd ibi agebatur de facultate necessaria cum data connexa, ut legenti patet.

Notandum quòd ordinandus debeat semper habere Litteras Testimoniales ab Episcopo originis, etiamsi in ætate infantili ab illius Diocesi discesserit, saltem ad testificandum de natalibus ac ætate, prout à S. C. resolutum refert P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 2. n. 2251.

790. — Requiritur V. Examen de scientia. In hoc advertendum, quòd Tridentinum pro initiandis ad Ordines minores requirat, ut saltem linguam Latinam intelligant; ita in sess. 23. c. 11. ubi dicitur: « Minores Ordines iis qui saltem Latinam » linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur. » Utrùm autem Episcopus possit ordinare in minoribus Clericum, qui ignorat linguam Latinam, si spes sit fore ut postea addiscat? Affirmant Innoc. Menoc. Turrecr. etc. apud Sanch. dub. 45. n. 10. Sed meritò negant Salm. c. 5. n. 43. in fine; et ipse Sanch. n. 14. cum Nao. et Salsedo. Ratio, quia illud, nisi aliud Episcopo videretur, veriùs et communiter à DD. intelligitur tantùm quoad interstitia, non autem quoad scientiam. Verùm non videtur improbabile cum Sanchez, et Rebuff. ib. quòd si ordinandus non adhuc sciat linguam Latinam quantum oportet, sed de brevi certò speretur fore ut addiscat, tunc poterit Episcopus eum ordinare; sed meliùs quidem meo iudicio faciet, si non ordinabit. II. Pro initiandis ad Subdiaconatum, et Diaconatum requirit Concilium c. 13. ut sint « litteris et iis quæ ad Ordinem exercendum per- » tinent, instructi. Utrùm autem licitè possit ordinari Subdiaconus, vel admitti ad Beneficium, qui adhuc nescit ordinare Officium divinum, sed probabiliter de brevi præsumitur instructum iri, ut promittit? Rectè affirmant Sanch. c. 3. dub. 45. n. 6. et Salm. c. 5. n. 44. Modò (intellige) interim ab alio

adjuvetur ad recitandum. III. Pro initiandis demum ad Sacerdotium vult Concilium *c. 14 et 25.* ut ipsi « ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac » ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, » idonei comprobentur. »

791. — Sed hîc quæritur I. quomodo intelligenda verba illa, *ad ministranda Sacramenta?* *Pal. p. 8. n. 13. cum Vasq. et Con.* censet intelligi, ut presbyterandi sciant ea quæ requiruntur ad bene ministranda, non jam Pœnitentiæ, sed Baptismi, et Eucharistiæ Sacramenta. *Sanch. autem l. 7. c. 1. dub. 45. n. 16. cum Ledes.* intelligit, ut sciant quæ sit materia et forma cujusque Sacramenti. Sed melius aiunt *Laym. tr. 9. c. 7. n. 1. et Salm. c. 5. n. 44. cum Aversa, Rodr. et Philib.* presbyterandum debere quidem scire ea quæ spectant ad sacrificium, et Sacramenta Baptismi ac Extremæ Uctionis, quorum est minister : circa verò Sacramentum Pœnitentiæ non requiri in eo tantam scientiam quanta est necessaria Confessario approbato. Unde infero quòd quilibet simplex Sacerdos debeat habere aliqualem scientiam circa materias magis obvias, quæ pertinent ad sacramentum Pœnitentiæ, saltem pro casibus necessitatis, in quibus Confessiones excipere tenetur. Et hoc est juxta doctrinam S. Caroli Borromæi in *Concil. Mediol. 5.* ubi dictum fuit, quòd initiandus ad Presbyteratum, « circa Sacramentum Confessionis » aliquam (saltem) peritiam habeat. » Aliàs non videtur posse à gravi culpa excusari ; etenim Innocentius XIII in *Bulla Apostolici ministerii*, confirmata à Benedict. XIII (apud Bened. XIV, *Notif. 16 et 32*) explicando præfatum textum Concilii, (ut ait præfatus Bened. XIV.), nullam aliam benigniorem interpretationem potuit ei dare, quàm illam reducendo ad studium Theologiæ moralis. Et ratio est, quia, cùm sit officium proprium cujusque Sacerdotis pœnitentiam ministrare in necessitate, quisque Sacerdos debet scire ea quæ ad tale officium ritè peragendum spectant ; ut clarè infertur ex eo quod docet *D. Thom. Sup. quæst. 36. art. 2.* ubi ait : « Ad hoc quod homo » ordinis officium exequatur, oportet quòd habeat tantum de » scientia, quod sufficiat ad hoc, quòd dirigatur in actu Ordinis » illius..., ideo... talis scientia requiritur in eo, qui debet ad » Ordines promoveri. » Benignius quidem, ut notat *Natalis de Alex. (de Ord. Reg. 22.)* agendum cum iis qui Religionem professi sunt vitæ contemplativæ, ut sunt Camaldulenses, Carthusiani, et similes. Secus verò cum aliis qui vitam activam profitentur ; in his enim eadem scientia requiritur, qua egent alii Sacerdotes : « Aliqui (addit *D. Th. l. c. ad. 1.*) ad Sacerdotium promoventur, quibus committitur primus actus tantum » (supra corpus Christi verum) sicut Religiosi... et... talibus » sufficit si tantum de scientia habeant, quòd ea quæ ad Sacramentum perficiendum spectant, ritè servare possint. Alii » autem promoventur ad... actum supra corpus Christi mysticum..., unde scientia legis in eis esse debet, non quidem,

» ut sciant omnes difficiles quæstiones legis... , sed ut sciant quæ
 » populus debet credere et observare de lege. » Et hoc quidem ex
 illo *Malach.* 2. 7. « Labia Sacerdotis custodient scientiam, et
 » legem requirent ex ore ejus. »

Unde concludo, quòd promovendi ad Sacerdotium non possint
 tuto conscientia ad Ordinationem accedere, nisi sciant saltem
 universaliora principia, quibus solvant dubia saltem communiter
 occurrentia proximè moribundis; necnon tenentur distinctè scire,
 quomodo se gerere debeant circa moribundos, nempe quando
 possint eos absolvere? An in articulo, vel periculo mortis? et
 quali periculo? An præsente Confessario approbato? An abso-
 lutè, vel conditionatè? Quando moribundum possint censere
 dispositum ad absolutionem? Quid debeant imponere illi, si
 habeat casus, vel censuras reservatas? Hinc consequenter Epis-
 copus, ne communicet peccato illius qui petit sine tali scientia
 ordinari, debet antequam ordinet certus fieri de tali ejus idonei-
 tate, vel saltem quòd de brevi ille addiscet; alias nescio quo-
 modo posset esse tutus in conscientia. Tantò magis quòd undique
 constat hujusmodi ordinatos, post acceptum Presbyteratum,
 omne studium abjicere, eò quòd ad nullum aliud exponi debent
 examen, quod erat unicus omnium suorum studiorum scopus.
 Hic etiam advertendum id quod habetur in Concilio Later. IV.
Can. 10 et 11. (apud *Habert t. 7. p. 484.*) ubi dicitur: « Præ-
 » cepimus tam in Cathedralibus, quàm in Conventualibus
 » Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coad-
 » jutores habere, non solùm in prædicationis officio, verùm
 » etiam in audiendis Confessionibus, et pœnitentiis injungendis,
 » ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. »

Quærit. II. An illiterati sint omnino irregulares? *Nao. Man.*
c. 27. n. 205. dicit inferri ex Trident *sess. 23. c. 4.* esse irregu-
 lares, qui linguam latinam non intelligunt; *Garcia* autem et
Henriquez ap. Bonac. de Cens. d. 7. q. 2. punct. 1. n. 2. censent illi-
 teratos non esse irregulares, ita ut non peccent, si in Ordinibus sus-
 ceptis ministrent; sed hos non posse sine culpa gravi Ordines
 suscipere. Alii verò cum sententia communi, quam tenent *Sanch.*
Cons. l. 7. c. 1. dub. 45. n. 3. Bonac. l. c. Tamb. eod. tit. tr. 4.
c. 12. n. 1. Salm. de Ord. l. c. n. 49. cum Reg. Homob. etc. ac
Pal. de Cens. d. 6. part. 10. n. 1. cum Suar. Toll. Fill. Sayr.
et Avila, probabilius docent, quòd illi qui sunt adeo rudes, ut
 ignorent etiam prima rudimenta graminaticæ, ita ut nesciant
 præstare ea quæ pertinent ad Ordinis exercitium, ad quod re-
 quiritur sanè scientia linguæ latinæ, ipsi sunt prorsus irregu-
 lares, et graviter peccant tam Ordines suscipiendo, quàm eos
 exercendo: et ut dicunt *Salmant. et Bonac. ll. cc. cum Azor.*
Suar. Fill. et Reg. nec etiam Papa posset cum eis dispensare,
 quia hæc irregularitas non solùm est de jure humano, sed etiam
 divino et naturali; ipsum enim jus naturale dictat non esse ad-
 mittendos ad aliquod munus qui nequeunt illud exercere. Pro-
 batur id ex *c. Illitteratus. Dist. 36.* ubi illitteratus (intellige

omnino illitteratus, ut ait ibi *Glossa*, nimirum qui nunquam grammaticam audioit) arcetur à suscipiendis Ordinibus, pari modo ac corpore vitiatus. Advertit autem *Palkus. l. c.* quòd illa tantum ignorantia irregularitatem inducat, quæ exercitium suscepti Ordinis omnino impedit: et sic pariter *Ronc. de Cens. ult. q. 6. A. 2.* dicit esse irregularem qui debite et congrue requirit Ordinem susceptum administrare. Advertunt etiam *Anacl. de Cens. q. 3. num. 26. Holzm. tom. 1. p. 320. n. 367. et Viva de irreg. q. 9. a. 4. n. 12.* quòd hæc irregularitas, sublata causa ignorantiae, de se tollatur sine dispensatione.

Quæritur III. An in regularibus ordinandis minor requiratur scientia quàm in secularibus? Pro iis qui sunt addicti ad vitam contemplativam, prout sunt Camaldulenses (ut diximus), Carthusiani et similes, commune est inter DD. sufficere quòd isti sciant legere et canere, ac ea quæ pertinent ad Sacrificium, ut locet D. Thomas loco supra cit. dicens, quòd in Religiosis qui ordinantur ad altare, satis sit scientia, qua possint servare ea quæ ad Sacrificium spectant; et idem asserunt *Natal. de Alex. de Ord. Reg. 22. Escob. n. 289.* et alii passim. Difficultas est an idem dici valeat pro Religiosis aliorum Ordinum, qui sunt ad vitam activam instituti? Negat *Led. de Ord. c. 7. Conc. 4.* ubi licet eandem scientiam requiri in Religiosis quàm in secularibus, imò majorem, quia Religiosi frequentius assumuntur ad ministeria proximorum; idque probabile putat *Escob. n. 294.* sed communissimè affirmant *Salm. c. 5. n. 47. cum Scoto. et Philib. ac Barbosa Alleg. 46. n. 14. cum Sylvest. Graff. Henr Miranda, etc.* ac pariter probabile putant *Escob. n. 296. et Diana p. 2. tr. 16. R. 31.* Ratio, tum quia Regulares communiter ordinantur tantum ad chorum et altare; tum quia, si alia ignorant, possunt postea ex sociis ea addiscere: et ab hac sententia non dissentit (ut vidimus) D. Th., dum præfatam doctrinam radens, generaliter loquitur de Religiosis. Id autem quod ait *Barb.* cum aliquibus, nempe quòd possint ordinari Regulares, tamen si quodammodo deficient in lingua latina, non audeo approbare; nam si in secularibus initiandis tantum ad Ordines minores, equirat Tridentinum quòd saltem linguam latinam intelligant, quomodo Regulares ordinari poterunt ad Sacerdotium, adhuc in lingua latina deficientes? Præterea, addunt *Salm. l. c. cum todr. et Henr.* pariter ac pro Religiosis, sufficere pro secularibus sacristis, cantoribus, et similibus, ut sciant tantum legere, canere, et exequi ministeria Ordinis. An autem hæc doctrina sit recte et generaliter probabilis, nec audeo asserere: sapientibus ne remitto.

792. — Hic autem advertendum 1. quòd Episcopus possit quem sine examine Religiosos ordinare, acquiescendo testimonio aliorum Prælatorum; sed bene etiam potest si velit eos examinare, ut recte dicunt *Escob. n. 278. Mazz. tom. 3. p. 253. et Salm. c. 5. num. 46. cum Aversa, Mirand. etc.* Et de hoc non est amplius dubitandum post Bullam Bened. XIV (allatam n. 768.),

204 LIB. VI. TR. V. DE EXTREM. UNCT. ET ORDINE. CAP. II.
ubi statutum fuit Regulares examinandos esse ab Episcopo ordinante.

Advertendum 2. pro omnibus initiandis, quòd Episcopus teneatur per se vel per alios eos examinare, nisi aliunde sit certus de ipsorum idoneitate per propriam notitiam, vel per communem opinionem; ita rectè etiam *Salm. c. 5. n. 46.* cum eisdem *AA. cit.* Ex omnibus autem prædictis insuper advertendum, quòd esto Episcopus licitè possit petentes ordinare, si eam afferant scientiam, quam Tridentinum requirit; per hoc tamen non ideo ei prohibetur, quominus majorem exigat scientiam à suis subditis (nam pro alienis aliter sentiendum); maxime si illi ordinentur ad Ecclesiam alicujus amplæ civitatis, quia Concilium in iis, quæ circa scientiam præscripsit, tantum voluit modum ponere Episcopis, ne promoverent aliquem scientia præscripta carentem, non verò prohibuit, quin Episcopi majorem scientiam requirant, nisi necessitas loci aliud omnino postularet. Hinc sapientissimè D. Fabritius de Capua Archiepiscopus Salernitanus (dignus perpetua memoria ob zelum in Clero reformando) nullum ad Sacerdotium admittebat, nisi prius eum riguroso examine, etiam ad Confessiones audiendas idoneum dignosceret. Utinam hujus Præsulis exemplum omnes sectarentur! non quidem invenirentur tot Sacerdotes inutiles, imò et Ecclesiæ perniciosi, quia ex eo, quòd tales rudes sunt, studium fastidiunt, et ideo in otio marcescentes ad vitia relaxantur. Hic etiam obiter advertendum, quòd ex pluribus Decretis S. C. Concilii apud Bened. XIV. *Notif. 9. n. 16.* Episcopus de novo assumptus ad Episcopatum, ex justa causa bene possit examinare Parochos, etiam Regulares; ex quo infertur, quòd tantò magis possit examinare Confessarios non curatos.

Requiritur VI. Titulus sustentationis; sed de hoc vide dicenda in §. II. ex n. 813.

793. — Requiritur VII. Ut inferior Ordo ante superiorem suscipiatur: et aliter faciens, non solum graviter peccabit, sed etiam incurreret suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti, quousque Episcopus dispenset, ex *c. un. de Clerico per salt. ord.* Qui autem susciperet Ordines minores ante Tonsuram, peccabit etiam mortaliter, sed non incurreret suspensionem; ita *Sanch. l. 7. 3. dub. 14. et Bon. part. 5. n. 11. c. 1. n. 37.*

Si verò quis susciperet Episcopatum ante Sacerdotium, invalidè susciperet, ut docent *Suar. Sanch.* et alii communiter *ap. Salm. c. 1. n. 41.* Si autem quis susciperet Sacerdotium ante alios Ordines, posset quidem Episcopus fieri, et validè hic suum munus exerceret, non tamen licitè ante susceptionem Ordinis omissi.

794. — Requiritur VIII. Ut ordinetur tempore debito. Ordines majores conferri possunt tantum in Sabbatis quatuor temporum, Sabbato ante dominicam passionis, et Sabbato sancto; Ordines autem minores dari possunt in quolibet festo (modò sit de præcepto, ut explicavit Pontificale Rom.) si conferantur uni

vel duobus, ut habetur in *c. De eo, de Temp. Ordin.* ubi dicitur : « Licitum est Episcopis Dominicis, et aliis festivis diebus unum » ant duos ad minores Ordines promovere. » Utrum autem liceat ordinare plures quàm duos? Negat *Martin. à S. Joseph.*; sed communiter affirmant DD. modò generalis Ordinatio fieri non videatur; ita *Sanch. c. 1. dub. 52. n. 8. cum Innoc. Tab. Arm. Henr. Rebuff. Præp. Turrec. etc. Salm. c. 4. n. 78. cum Gran. Rensi p. 364. q. 8. cum Sylvest. Pal. Bass. Quint. ac Dian. p. 10. tr. 11. R. 68. cum aliis, et Glossa in dicto c. De eo, v. Ad duos, ubi dicit : « Numquid plures? utique, dummodo non videatur » generalis Ordinatio. » Ratio est, quia verba textûs non sunt apposita taxativè, sed exemplificativè. Præterea, dicunt *Fagnan. in d. c. De eo, n. 36. cum Host. Barb. All. 11. n. 21. Pal. part. 13. num. 2. cum Henr. Salm. c. 4. n. 78. cum Gran. et Laym. d. 8. c. 1. cum declaratione S. C. ap. P. Zachariam in adnot. ad Crcix l. 6. p. 2. n. 2290.* Ordines minores posse conferri etiam publicè in feria VI ante Sabbatum generalis Ordinationis (et etiam feria IV Quatuor Temporum, ut addit *Laym.*) modò adsit consuetudo, quam testantur *Palais, Salm. et Barbosa ll. cc. cum aliis*, jam esse receptam. Episcopi consecratio potest fieri quovis die Dominico, ex *c. Ordinationes. 1. et c. Quod die dist. 75.* Et *Diana p. 12. tr. 1. R. 61.* addit ex Pontificali, posse etiam in natalitiis Apostolorum conferri. Prima autem Tonsura quolibet die et loco conferri potest; *Cons. t. 10. p. 59. n. 13. et Sanch. dub. 50. n. 1.**

798. — Requiritur IX. Ut ordinetur per debita temporum interstitia, quæ sic servanda sunt. I. Ut ascendatur ab uno ordine minore ad alium, requiritur aliquod tempus, quod autem à Tridentino non fuit determinatum: sed in hoc bene potest Episcopus cum causa dispensare, dum in Concilio Sess. 23. c. 11. sic habetur: « Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi » aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur. » Justæ causæ dispensandi videntur esse (ut ait *Escob. n. 443.*) vita solitaria Carthusianorum, ex Declar. S. C. item ætas ordinandi nimis protracta, causa studii, et arctatio beneficii recepti, vel recipiendi. Quale verò intervallum intercedere debeat inter unum et alterum ordinem minorem? *Majol. et Ugol. ap. Barbos. in l. c. Trident. n. 4.* putant sufficere intervallum de una Ordinatione generali ad aliam: sed *Sorbo, et Campanile ibid.* dicunt sufficere de uno festo ad aliud. Meritò autem dicit *Barb. n. 5. cum Miranda, etc.* quòd licèt Episcopus possit dispensare in hoc ex quacumque causa. laudabiliùs tamen aget, si abstinebit à tali dispensatione. Præterea dicunt *Sylvest. v. Ord. 2. n. 7. ac Rebuff. Henriq. Campanile ap. Barb. num. 6.* et decisum refert *ibid. Armentarius.* non licere conferre Tonsuram simul cum aliquo Ordine minori (nisi adsit alicubi consuetudo); sed probabilius videtur oppositum, cum probabiliùs Tonsura non sit Ordo. II. Ut à minoribus ascendatur ad Subdiaconatum, requiritur spatium anni ex Tri. Ses. 23. c. 11. ubi: « Hi verò non nisi post annum

» à susceptione postremi gradûs minorum Ordinum ad sacros
 » Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas
 » iudicio Episcopi aliud exposcat : » *Ecclesiæ*, id est Ecclesiæ
 cui adscribitur, ut patet ex Trid. c. 13. *Utilitas* autem intelligitur
 illa quæ quomodolibet conducit ad bonum Ecclesiæ ut aiunt
Salm. c. n. 88. Qui autem susciperet Subdiaconatum ante annum
 sine dispensatione, graviter peccaret, sed nullam incurreret cen-
 suram : vide *Salm. c. 4. num. 87 et 88.* III. Ut autem ascendatur
 à Subdiaconatu ad Diaconatum, etiam requiritur spatium anni ;
 ad quod tamen dispensandum (ut rectè ait *Croix. n. 2297.*) non
 requiritur necessitas, vel utilitas Ecclesiæ, sed sufficit quævis
 rationabilis causa juxta iudicium Episcopi, ut patet ex eod. Trid.
 dicto c. 13. ubi : « Promoti ad sacrum Subdiaconatûs Ordinem,
 » si per annum saltem in eo sint versati, ad altiore gradum,
 » nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur. »
 IV. Ut demum ascendatur à Diaconatu ad Sacerdotium, ad
 minûs requiritur spatium anni ; adque hujus temporis dispensa-
 tionem non sufficit Ecclesiæ utilitas, sed etiam requiritur ne-
 cessitas, ex eod. Conc. Sess. 11. c. 14. ubi : « qui... ad Presby-
 » teratûs ordinem assumuntur... hi sint, qui... in Diaconatu ad
 » minûs annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac neces-
 » sitatem (*nota*) aliud Episcopo videretur, ministraverint. »

396. — Præterea notandum, quòd ille qui eodem die duos
 Ordines sacros exciperet, non solùm graviter peccaret contra
 præceptum Tridentini in *dict. cap. 13.* ubi : « Duo sacri Ordines
 » non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegiis ac
 » indultis quibusvis concessis non obstantibus ; » sed etiam incur-
 reret suspensionem ab illorum exercitio, et in irregularitatem
 incideret, ut patet ex c. *Innotuit de eo qui furto, etc.* et c. *Litte-
 ras*, ac c. *Dilectus de Temp. Ord.* Hinc dicitur in *cit. cap. Litteras*,
 quòd si quis in Sabbato susciperet unum sacrum Ordinem et
 alium in Dominica, continuato jejunio, id est nulla cœna facta,
 etiam suspensionem incurreret ; tunc enim (ut ait textus) ex
 fictione canonica vespera Sabbati et mane Dominicæ pro uno
 die computantur ; secus verò, si jejunium non fuerit continua-
 tum. Ex quo probabilior infert *Renzi p. 363. qu. 7. cum Nicolio*
 quòd si quis obtinuerit indultum suscipiendi Ordines sacros in
 tribus diebus festivis, poterit, soluto jejunio in Sabbato Ordi-
 nationis, suscipere unum et alium in Dominica sequenti, idque
 decisum refert à Sacr. Congr. die 25 Julii 1662. Præterea infe-
 runt etiam probabiliter *Sanch. lib. 7. c. 1. dub. 51. n. 4. Laym.
 c. 8. n. 9. Escob. n. 433. cum Suar. Majol. Villad. et Leand. ac
 Sylvest. Henriq. etc. apud Croix n. 2291.* quòd si Episcopus propter
 infirmitatem, vel aliam causam non possit Ordinationem in Sab-
 bato exercere, aut eam absolvere, poterit illam continuare in
 Dominica ; modo (ut aiunt) continuetur jejunium tam ex parte
 initiandi, quàm ex parte Episcopi, ut rectè addit *Sanch.* Ad hoc
 autem non quidem requiritur jejunium naturale, ut aliqui im-
 probabiliter sentiunt, sed sufficit ecclesiasticum, quia textus de

hoc clarè loquitur, ut rectè dicunt *Sanch. n. 5. cum Sylv. et Tab. et Escob. n. 436. cum Marchino, et Leand.*

Sed hic dubitatur 1. An suspensio prædicta sit latæ sententiæ? Negant *Diana p. 5. tr. 10. R. 36. et Villal. apud Escob. n. 448.* Sed rectè affirmant *Nao. c. 27. n. 241. Bonac. de Cens. q. 1. §. 1. n. 450. cum Suar. Sayr. Molf. Turrian. Marchino, etc.* Idque patet ex d. cap. *Litteras*, ubi sic dicitur: « Ab executione officii Sacerdotalis tandiu volumus manere suspensum, donec de illo disponatur. » Hæc tamen suspensio incurritur tantùm ab ultimo Ordine suscepto, ut bene infert ex præfatis verbis *Escob. n. 450. cum Suar. et Molf.*

Dubit. 2. An qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis, suspensionem incurrat? Respondetur: Qui ordinatur continuatis diebus extra tempora, incurrit quidem suspensionem ex Bullis Sixti V et Clem. VIII. prout incurrit etiam qui ordinatur sine litteris dimissoriis, vel ante legitimam ætatem; vide *Tambur. l. 7. c. 11. §. 1. n. 3.* Qui verò ordinatur diversis diebus non servatis interstitiis, sed legitimis temporibus, peccaret quidem graviter, sed suspensionem probabilius non incurrit, ut dicunt *Bonac. d. 8. p. 5. n. 35. Barbosa in Trid. sess. 23. c. 15. n. 11. Croix n. 2302. Renzi p. 360. q. 1. cum Suar. Tamb. l. c. cum Pal. Salm. c. 4. numer. 87. cum Turrecrem. et Escob. n. 457. cum Nao. Villal. March. etc. et Cabassut. T. J. c. 16. n. 11. cum Navar. et Sayr. (contra *Dian. p. 4. tract. 2. Resol. 55.*) Licet enim Sixtus V in quadam Extravag. poenam suspensionis imposuerit, tamen illa, respectu ad nostrum casum, sublata fuit à Clem. VIII in *Bullar. tom. 3. fol. 40.* ut refert *Tambur. loc. cit.**

797.—Qui autem eadem die susciperet quatuor Ordines minores unà cum Subdiaconatu, etiam peccaret graviter, ut habetur ex c. 2. de eo qui furtivè, etc. ubi dicitur: « Quatuor minores Ordines contulisti, quibus non contentus Subdiaconatum etiam temerario ausu recepit... Mandamus quatenus eum in minoribus duntaxat celebrare permittas. » Dicit autem *Vasq. ap. Salm. c. 4. n. 80.* præfatum textum fuisse revocatum ex Trident. sess. 23. c. 13. ubi Concilium tantùm inhibuit duos sacros Ordines simul conferri; sed hæc doctrina communiter non recipitur, nam Concilium id præscribendo textum non revocavit, sed illum in suo vigore reliquit. At hic dubitatur 1. an ab hac prohibitionem excuset consuetudo contraria, si alicubi vigeret? Negant *Sylvest. Tol. Reg. etc. ap. Escob. n. 444.* Sed verius affirmant *Nao. c. 25. n. 71. Suar. de Censur. dist. 31. sect. 1. n. 41.* (qui assert de hoc Decr. S. C.) *Holzlm. n. 86. Salm. c. 4. n. 80. cum Vill. Marchino, Leand. etc. ac Escob. n. 445. cum S. Ant. Sayr. Molfes. Rodriq. et Miranda;* quia huiusmodi consuetudo nullibi videtur reprobata.

Dubit. 2. Utrùm taliter ordinatus, ubi non adest contraria consuetudo, incurret suspensionem? Affirmat *Bonac. de Censur. d. 3. p. 5. §. 1. n. 4.* Sed probabilius negant *Escob. n. 450. et*

Suar. l. c. n. 40. quia Pontifex in dicto *c. 2.* tantum præcipit Episcopo, ne permittat ordinato ministrare, non autem eum suspendit. Merito tamen dicit *Navar. Man. c. 27. n. 241.* contra *Suar.* hunc fieri irregularem quoad Ordines superiores suscipiendos, dum ibi sic subditur: « Si verò (ordinatus) domum religiosam intravit, et mores ejus exegerint, Abbas (si voluerit) in aliis poterit Ordinibus dispensare. » Si igitur indiget dispensatione, erit hic quidem irregularis ad alios ordines recipiendos.

Dubit 3. an Regulares possint ex licentia suorum Prælatorum ordinari extra tempora? Negant *Vasq. Suar. Lez. Peyr. etc. ap. Escob. n. 464,* quia licet Greg. XIII hoc privilegium concesserit Soc. Jesu, tamen expressè prohibuit, quominus aliæ Religiones in eo communicarent. Sed verius affirmant *Laym. c. 8. num. 2. Barbosa Alleg. 17. n. 6. Escob. n. 466. cum Machad. Leand. Delacruz, Diana, etc. ac Salmant. c. 4. n. 83 et 84. cum Aversa, Philib. Portel. et Rodr.* Ratio, quia post Greg. XIII, Clem. VIII absolutè hoc privilegium concessit omnibus Mendicantibus, et Urb. VIII concessit Ordini Discalceatorum SS. Trinit. ut fert *Escob. num. 465.* Et novissimè Bened. XIII (apud Benedict. XIV *Notif. 23. n. 5.*) in Concilio R. *tit. 5. c. 2.* hoc privilegium confirmavit dicens: « Quo verò ad Regulares, privilegia à Pontificibus habentes, sive expressè, sive per viam communicationis concessa, sacros videlicet Ordines extra tempora suscipiendi; cum privilegia ipsa in suo robore persistent, nec iis derogatum fuisse constat, decernimus perinde Regulares eodem absque novo Indulto Apostolico tutè posse extra tempora ordinari. »

Dubit. 4. an Regulares, cum ordinantur extra tempora, possint ordinari in quovis festo duplici, esto non sit de præcepto. Affirmant *Diana p. 5. tr. 23. R. 97. et Præpos. Fagund. Villal. et Homob. ap. Escob. num. 470. item Suar. Steph. et Manuel. ap. Barbosa. Alleg. 17. num. 7.* qui id probabile putat. Et idem dicit *Croix n. 2293. cum Gobat. Tamb. etc.* de iis qui ex indulto ordinantur extra tempora in tribus diebus festivis. Ratio, quia Alexander VI, loquens de initiandis per hoc privilegium, dixit posse ordinari *tribus diebus Dominicis, sive duplicibus*: non autem dixit de præcepto, sed tantum *duplicibus* (ad differentiam semiduplicium) diebus, qui ut plurimum non sunt de præcepto. Sed negant probabilius, ut videtur, *Escob. num. 472. Azor. part. 2. lib. 1. cap. 27. q. 19. et Lugo Resp. Mor. lib. 1. dub. 36.* dicentes eos non posse ordinari nisi in festo de præcepto, in quo populus vacat ab operibus servilibus. Ratio, tum quia Greg. XIII. loquendo de hoc eodem privilegio, dixit *diebus Dominicis; et festivis diebus*, non *festivis duplicibus*, tum quia dies festivus in sua propria significatione denotat diem feriatum, ut explicat Ambrosius Calepinus verb. *festus dies*. Et licet in Rubricis Missalis, et Breviarii *festum* accipiatur, prout distinguitur à feriis, in jure tamen *festum* accipitur ut dies, in qua vacatur ab operibus la-

boriosis. Hæc quidem secunda sententia est tutior, et videtur probabilior ; sed primam non audeo reprobare, et dico standum esse consuetudini, quæ est optima legum interpretres.

Notandum autem hæc, quod ii qui obtinent à Papa licentiam suscipiendi Ordines sacros extra tempora in tribus diebus festivis, non egeant Dimissoriis sui Ordinarii, sed tantum testimonialibus, sine quibus ordinans incurreret suspensionem per annum à collatione Ordinum, et ordinatus suspensionem perpetuam ab exercitio Ordinis suscepti ; ita habetur in Tridentino *sess. 23. c. 8.* Ubi tamen notandum, quod hoc dicatur de eo qui obtinet indultum suscipiendi Ordinem à quocumque Episcopo ; aliàs etiam à proprio debet ordinari, vel ab eo Dimissorias ad alium accipere. Licentia autem suscipiendi Ordines sacros in tribus diebus festivis intelligitur, ut dies sint interpolati, prout refert *Croix num. 2301.* declaratum à S. C.

788. — *Requir. X.* Locus pro collatione Ordinum, de quo in *Trid. sess. 23. c. 8.* sic habetur : « Ordinationes sacrorum Ordinum statutis à jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis publicè celebrantur. Sin autem in alio Diœcesis loco, præsentem Clero loci, dignior (quantum fieri poterit) Ecclesia semper adeatur. » Scio tamen plures Episcopos etiam Ordines sacros solere in privato Sacello conferre : fortè hodie sic usus habet.

Adde nomine *loci* etiam requiri existentiam Episcopi in propria Diœcesi : nam, si ipse conferret Ordines in Diœcesi aliena, incurreret suspensionem ab exercitio Pontificalium, et ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti, ex *Trid. sess. 6. c. 5.* Hoc tamen rectè dicunt *Salm. c. 4. n. 75. cum Bonac. Philib. Vill. Henr. etc.* non intelligi de collatione primæ Tonsuræ, cum hæc sine Pontificalibus conferatur. Si autem Episcopus rogatus ab alio, in ejus Diœcesi generalem Ordinationem habeat, poterit ordinare non solum subditos suos, sed etiam aliarum Diœcesium, ut *Salm. n. 76. cum iisdem AA. et communi ;* quia Tridentinum *l. c.* hoc prohibuit casu tantum quo aliquis Episcopus, prætextu cujusdam privilegii, vellet in alterius Diœcesi ordinare sine illius licentia. An autem Ordinatio debeat fieri ab Episcopo celebrante ? vide dicta *n. 744. Not. II.*

789. — *Requir. XI. Etas.* In quo notandum I. quod pro prima Tonsura requiratur ut initiandus polleat usu rationis, et ideo saltem sit septennis, ut dicit Bened. XIV in Bulla, *Inter sollicitas*, an. 1745. §. 19. Sed in Concordato nostri Regni requiritur ætas saltem 10 annorum. Pro Ordinibus minoribus nulla in jure assignatur ætas ; solent tamen conferri (ut ait idem Bened. XIV. *ib.*) ab an. 7. ad 14. Pro Subdiaconatu verò statuitur annus 22, pro Diaconatu 23, pro Sacerdotio 25. Ita in *Trid. sess. 23. c. 22.* Sufficit autem ut annus præscriptus sit inceptus ; ita communiter omnes, vide *Salm.* Idque colligitur ex ipso Concilio *sess. 24. c. 12.* Præterea, pro Episcopatu requiritur annus 30, et idem dicitur pro Cardinalatu, quamvis ex concessione Sixti V,

Cardinales Diaconi possint esse ætatis suæ an. 22. vide *Salm. c. 5. n. 3.* Pro beneficiatis autem requiritur annus 14, ex *Trid. sess. 23. c. 6.* Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25 saltem inceptus, *Trident. sess. 24. c. 12.* Pro Canonatu in Cathedralibus requiritur annus 22 inceptus, *Trident. sess. 22. c. 4.* In Collegiatis verò sufficit annus 14, cum in jure nihil pro eo sit statutum; *Salm. cap. 5. n. 38.*

Notandum 2. quòd is, qui sine legitima ætate scienter ordinatur, incurrat suspensionem perpetuam ipso facto ab exercitio Ordinis suscepti, et Papæ reservatam, ut habetur in Extravag. Pii II, quæ incipit, *Cum ex sacrorum*, et refertur in extensum à *Barbosa Alleg. 17. n. 11.* Eam autem S. Pius V et Sixtus V auxerunt, et Clemens VIII confirmavit, ut refert *Escobar num. 265.* Si verò prædicta suspensio occultè sit contracta, tunc poterit Episcopus delinquentem ab ea absolvere, ex concessione Tridentini *sess. 24. c. 6.*, ut dicunt communiter *Bonac. de Censur. D. 3 p. 5. n. 2.* et *Salm. de Ord. c. 5. n. 39.* cum communi.

Sed hæc dubitatur 1. An incurrat præfatam suspensionem qui ex ignorantia crassa (non tamen affectata) ordinatur ante legitimam ætatem? Affirmant *Laym. tom. 9. cap. 20. num. 2. et Bonac. l. c.* Sed communius et probabilius negant *Naoar. Man. c. 27. n. 156. Suar. de Cens. D. 31. sect. 1. Tol. l. 1. c. 48. n. 7. Barbos. All. 16. n. 15. Escob. n. 270. cum Con. Præp. Rodr. et Aoila, ac Salm. c. 5. n. 39. cum Trull. Aoersa, Dian. Vill. etc.* Ratio, quia talis suspensio imposita est à Pio II in temerario (dum utitur verbo *temeritatem*), quales non sunt qui peccant ex sola ignorantia supina, ut dicemus *l. 7. de Censur. n. 47 et 48.* Hinc dicunt præfati AA. quòd taliter ordinatus, completa ætate, bene potest Ordinem susceptum exercere; si verò ante illam exerceret, peccaret, sed non incurreret irregularitatem.

Dubit. 2. An qui mala fide suscepit Ordinem ante ætatem, possit exercere Ordinem postquam ætatem compleverit, sine absolutione à suspensione incurra? Affirmant *Sotus, Corduba, et Medina ap. Escob.* Sed veriùs id negant *Barbosa All. 16. n. 15. cum Miranda, et Escob. n. 26. cum Bon. Henr. Marchin. Rodr. et Diana.* Ratio, quia censura jam contracta non tollitur nisi per absolutionem.

Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui ante legitimam ætatem suscipit Sacerdotium? Prima sententia affirmat, quam tenent *Bonac. dist. 8. de Sacram. q. un. p. 5. n. 13. et Barb. All. 16. n. 16. cum Coe. Nao. Salled. et Sorbo.* Ratio, quia hic celebrando cum Episcopo ordinante verè hostiam consecrat (ut docet *D. Th. 3. p. q. 82. ar. 2.*) et ideo jam exercet Ordinem cum suspensione susceptum. Secunda verò sententia communior, et valde probabilis negat, et hanc tenent *Suar. de Censur. dist. 31. sect. 1. n. 71. Conink dist. 16. n. 36. Diana p. 5. tr. 10. R. 37. Escob. n. 283. cum Sylvest. Med. Ugolin. Quaranta, Naldo, Homob. Marchin.; item Sayr. Aoila, Henr. etc. ap. Barbos. l. c.* Ratio 1. quia consecratio illa non censetur actus moraliter

distinctus ab ipsa Ordinatione; sicut enim tota Ordinatio Episcopi à principio usque ad finem est unus actus moralis, ita et ordinati; unde non videtur æquum, quòd ipse una actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem, et irregularitatem. Ratio 2. quia in citata Extravag. Pii II. (apud *Barbos. All. 17. n. 11.*) sic dicitur: *A suorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint; et si, hujusmodi suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Quo verbo *durante* videtur Pontifex supponere irregularitatem incurri tum solùm, cùm incursio suspensionis jam moraliter tempore præcesserit Ordinis exercitium. Item, cùm Pontifex imponat irregularitatem in præsumentes, minimè videtur comprehendere hunc, qui non ex propria electione, sed ex necessitate Ordinationis debet cum Episcopo concelebrare. Referuntque *Suar. n. 74. et Escob. l. c.* hujusmodi Ordinatos ex stylo Cancellariæ non reputari irregulares, cùm ipsi tantùm à suspensione absolvantur. Et idem dicunt *Suar. n. 72. ac Escob. et Diana ll. cc. cum aliis*, de Diacono, vel Subdiacono, qui cum tali suspensione in eadem Ordinatione canit Evangelium, aut Epistolam. Et idem dicendum de eo qui suspensionem incurrit, cùm ordinatur per saltum, vel extra tempora, vel sine dimissoriis proprii Episcopi, vel eadem die suscipit duos Ordines sacros, aut Ordines minores cum Subdiaconatu, juxta supra dicta.

Utrùm autem incurrat irregularitatem qui tantùm ordinatur cum excommunicatione priùs contracta? Affirmat *Bon. de Irreg. d. 7. q. 3. part. 4. n. 1. cum Navar. Tol. Henr. Sayr. etc. ex cap. Cum illorum, de sent. excom. et c. 1. De eo qui fuit.* Sed probabilìus negant *Suar. de Cens. dist. 41. s. 3. n. 2. et Bened. XIV de Syn. l. 12. c. 3. n. 6. cum Tamb. Diana, Lez. Gibal. etc.* et ita refert sensisse S. C. Ratio, quia ex præfatis textibus non expressè colligitur, quòd talis sit irregularis, sed tantùm quòd sit suspensus; pro cujus tamen suspensionis absolutione etiam ad Papam debet recurri, ut advertit *Tourn. t. 2. de Cens. p. 106. cum Gibert*; intellige, si suspensio sit publica; nam aliàs potest absolvi ab Episcopo juxta *c. Liceat sess. 24. Trident.* Tantò magis autem non incurreret irregularitatem qui suspensus vel interdictus suscipit sacrum Ordinem; in hoc consentit etiam *Bon. l. c. n. 2. cum Sayr. Filliuc. et aliis.* Hoc tamen intelligendum, si taliter ordinatus Ordinem non exerceat in ipsa Ordinatione, nam si v. g. aliquis Diaconus, vel Subdiaconus accedat ad Ordinationem jam antecedenter aliqua irrelitus censura, et in Ordinatione susceptum Ordinem exerceat, canendo Evangelium vel Epistolam, irregularitatem non effugiet, ut rectè ait *Tourn. d. t. 2. p. 107. ver. Si quis.* Ratio, quia tunc jam exercet Ordinem cum censura priùs contracta. Idemque meritò ait *Tourn. cum Avila* procedere de Sacerdote, qui concelebrat cum Episcopo, contra *Sayr. et Laym. de Irreg. c. 3. n. 5.*

800. — Notandum 3. quòd ætas computanda sit non à die Baptismi, sed nativitatis, ut constat ex *c. 3. et aliis, Dist. 77. Vide*

Croix n. 2306. Dubitatur autem 1. An quis mane diei, in cujus vespera complet ætatem requisitam, possit ordinari? Affirmant *Dian. part. 9. tr. 9. R. 50. Salm. c. 5. num. 31. cum Ledesma, et Philiber. ac Escobar n. 264. cum Trull. et Marchin.* tum quia minimum pro nihilo reputatur; tum quia dies inceptus in favorabilibus habetur pro completo; tum etiam quia vespera et mane moraliter sumuntur pro una die. Sed probabilius id negant *Croix* n. 2309. cum *Nao. et Vill;* item *March. Pasq. et Narbona ap. Escob. n. 261.* Ratio, quia v. g. pro Subdiaconatu ætas debet esse annus 22 inceptus; unde qui annum 21 non verè complevit, minimè potest dici annum 22 attigisse.

Dubit. 2. An dies anni bissextilis possit excludi in supputanda ætate Ordinandorum? Affirmant *Barb. Henriq. Sylvest. etc. ap. Salm. c. 5. n. 32,* quia annus requisitus intelligitur per se annus ordinarius, nempe constans 365 diebus. Sed veriùs negant *Bon. d. 8. q. un. p. 5. n. 14. Sanch. de Matr. d. 24. n. 22. et Escob n. 286. cum March. Molf. Dic. et Dian.* Ratio, quia ad ætatem requisitam anni sunt computandi juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ rectè statuit de quatuor in quatuor annos addi unum diem, propter horas quæ in quolibet anno supersunt.

Certum est autem quòd Episcopi nullo modo possint in ætate dispensare; verumtamen dicit *Croix* n. 2314. hodie ex speciali privilegio posse Episcopos dispensare ad certum tempus saltem pro beneficio curato, ubi est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ.

801. — *Requir. XII.* insuper ad suscipiendos Ordines, ut initiandus exercuerit Ordinem priùs susceptum in Ecclesia, ubi est adscriptus, ex *Trid. sess. 23. c. 11 et 13.* Sed putant *Salm. c. 4. n. 74,* hoc non esse de præcepto gravi, cum verba Concilii magis sint consultiva quàm præceptiva, nempe illa: *At in unoquoque Ordine juxta præceptum Episcopi se exercent, etc.*

Requir. XIII. prout præscribit Pontificalè, ut Ordinandi Eucharistiam accipiant; sed hoc non sub mortali, ut ait *Croix* n. 2225. cum *Gob.* Imò nec sub levi tenentur communicare initiandi ad Ordines minores, ut dicit idem *Croix* cum communi ut asserit. Presbyteri autem veriùs tenentur communicare sub mortali, cum ipsi verè celebrent cum Episcopo, ut diximus ex *D. Th. num. 799. Dub. 3.*

Requir. XIV. probitas vitæ; sed de hac jam locuti sumus in *Tract. de Sacram. in gener. ex n. 65.* et iterum mox loquemur agendo de vocatione ad sacrum ministerium.

802. — *Requir. XV.* vocatio divina, de qua, cum sit res tanti momenti, unde pendet æterna salus tam Ordinandorum quàm populi christiani, mirum est quòd tot Morales Scriptores nullum verbum faciant, præter paucos, inter quos fusè et egregiè signanter scripserunt de hoc puncto *Ilabert tom. 7. ex p. 433. et P. Conc. tom. 10. ex p. 42.* Quàm necessaria sit hujusmodi vocatio, patet ex SS. Patribus, et ex ipsis sacris Scripturis, et præsertim ex illo *D. Pauli ad Hebr. c. 5. v. 4.* ubi: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic et*

Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu. Unde Apostoli, ut in locum Judæ alium surrogarent, sic Deum deprecati sunt: *Tu Domine, ostende quem elegeris.* Et ipse Christus *Joan. c. 10. v. 1 et 2.* dixit: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium... fur est et latro; qui autem intrat per ostium, pastor est ovium,* qualis est quidem quivis Sacerdos, dum cuivis Sacerdoti committitur incumbere saluti animarum. Et rursus *Jo. c. 15. v. 16.* *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos... ut fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Rursus *Lucæ c. 10. v. 2.* *Rogate... Dominum messis, ut mittat operarios suos in messem suam.* Illi igitur qui non vocati à Deo in sacra ministeria se intrudunt, ipsi sunt de quibus per Jeremiam (23. 21.) inquit: *Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant.* Quo quidem hominum genere, ut ait Catechismus, nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ calamitosius esse potest.

Præcipua autem signa divinæ vocationis ad statum ecclesiasticum sunt. I. Scientia conveniens, de qua jam egimus n. 790. II. Probitas vitæ, de qua loquens Trident. sess. 23. c. 12. sic ait: *Sciant... Episcopi... debere ad hos Ordines assumi dignos duntaxat, et quorum probata vita senectus sit; juxta illud (Sap. 4. 9.) : Ætas senectutis vita immaculata.* Hinc Apostolus 1. Tim. 3. prohibet ordinari neophytos, id est (ut explicat in d. loco D. Th.) *qui non solum ætate neophyti sunt, sed et qui neophyti sunt perfectione.* Quapropter idem S. Doctor 2. 2. q. 189. ar. 1. ad 3. dicit: *Ordines sacri præexigunt sanctitatem.* Et Suppl. q. 35. ar. 1. ad 3. ait: « Ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens. » Hanc rationem de hoc assignans: « Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis. » Unde sic concludit: « Et ideo præexigitur gratia, quæ sufficiat ad hoc, quòd dignè connumerentur in plebem Christi. » Idque prius dixit S. Dionysius c. 3. de Eccles. Hierar.: « in divino omni non audendum aliis ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum factus sit Deiformissimus, et Deo simillimus. » Qui autem habet sanctitatem ordinariam, nempe solam gratiam habitualem, non potest quidem dici *secundum omnem habitum suum Deo simillimus.* Ad hoc facit etiam illud celebre D. Aug. dictum: « Aliquando bonus Monachus vix bonum facit Clericum. » Et illud aliud D. Hieron. ad Rusticum: « Sic vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis. » Unde scripsit S. Joan. Chrysost. l. 2. de Sacerdot. c. 2. *Multò major vitæ integritas huic (id est Clerico), quàm illis (nempe Monachis) necessaria.* III. Signum est recta intentio, nimirum desiderium vacandi divinæ gloriæ, et saluti animarum, non autem (ut ait D. Bernardus Declam. in Evang. Ecce nos, etc.) « honorem quærendi proprium, aut corporis voluptatem, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. »

803. — Qui autem sine vocatione, ex talibus signis explorata, in sacrum ministerium se intrudit, non potest quidem à gravi

præsumptione excusari. En quomodo S. Anselmus (*in cap. 5. ad Hebr.* super illud Apostoli, *Nec quisquam sumit, etc.*) de hoc loquitur : « Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, » gratiæ Dei rapinam facit, et ideo non accipit benedictionem, » sed maledictionem. » Et ratio hujus eruitur ex eo quod docet D. Th. p. 3. q. 27. ar. 4. ubi : « Illos quos Deus ad aliquid eligit, » ita præparat et disponit, ut ad id, ad quod eliguntur, inve- » niantur idonei, secundum illud (2. Cor. 3.) Sufficientia nostra » ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti. » Ergo ille, qui non ex Deo eligitur, sed ipse se ingerit, non erit idoneus minister ; ideo sapienter ait *Habert de ord. c. 1. §. 2.* quod iste « non sine magnis difficultatibus poterit salutis suæ consulere, manebitque in corpore Ecclesiæ, velut membrum in corpore humano suis sedibus motum, quod servire potest, sed ægrè, et cum deformitate ». Unde concludit « : Licet absolute loquendo salvari possit, difficulter tamen ingrediatur viam, et apprehendet media salutis. » Cum autem hic magno periculo damnationis se exponat, nescio quomodo à culpa gravi excusetur. Qui sciens (ait doctissimus Episcopus Abelly *in Opusc. Sacerdos Christian. c. 4.*), « nulla divinæ vocationis habita ratione, se in » Sacerdotium intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis » discrimen injiceret, peccando scilicet in Spiritum sanctum ; » quod quidem peccatum vix, aut rarissimè dimitti ex Evangelio » discimus. »

Huic quidem discrimini tantò magis se committunt Episcopi illi, qui non vocatos ad Ordines sacros promovent, ex illo Apostoli (1. Tim. c. 5. v. 22.) : « Manus citò nemini imposueris, neque » communicaveris peccatis alienis. » Quæ verba exponens S. Leo *Epistol. 1. (aliàs 87.) ad African. 2.* dicit : « Quid est com- » municare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis » est ille, qui non meruit ordinari ? » Hinc Tridentinum *sess. 23. c. 7.* præcipit Episcopo, ut antequam suos subditos ad Ordines promoveat, *institutionem, mores, doctrinam... diligenter investi- get, et examinet.* Undique enim in Jure Canonico præscribitur, et signanter in c. *Nullus dist. 24.* ut, *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.* Unde sapienter advertit D. Bernar. ad Ordines admittendos esse tantum *probatos, non probandos.* Ad hanc autem probationem ab Episcopo exquirendam, non quidem sufficit quod ipse nihil mali noverit de Ordinando, sed debet fieri certus de ejus positiva probitate, juxta sublimitatem gradûs, ad quem ille inhiat ascendere, ut communiter dicunt *Sotus 4. Sent. Dist. 25. q. 1. n. 3. Sanch. Conf. c. 1. dub. 46. n. 1. Salm. de Ord. c. 5. n. 41. Holz. eod. tit. n. 46.* et fusiùs *Hab. Merbes. Conc.* et alii cum D. Th. *sup. q. 36. art. 4. ad 3.* ubi dicit : « Ad minùs (id » est non solum, ut bene explicat Glossa) hoc requiritur, quod » nesciat Ordinans aliquid contrarium sanctitati in Ordinando » esse, sed etiam exigitur ampliùs, ut secundum mensuram Or- » dinis, vel officii injungendi, diligentior cura apponatur, ut » habeatur certitudo de qualitate promovendorum, saltem ex

» testimonio aliorum. » Qualitas autem promovendorum est illa, quam expressit idem S. Doctor in 2. 2. q. 189. ar. 1. ad 3. ubi dixit : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem.....; unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis* (nempe ut addit) *ab humore vitiorum*. Et N. SS. P. Bened. XIV in Bulla *Ubi primum*, sapientissimè sic Episcopos alloquitur :
 » Studiosa et magna adhibita diligentia investigandum à vobis
 » est, an eorum, qui priorum susceperint ministeria, talis fuerit
 » vivendi ratio, et in sacris scientiis progressio, ut verè digni
 » judicandi sint, quibus dicatur, ascende superius; cùm alioquin
 » expediat in inferiori gradu, potius aliquos manere quàm cum
 » suo majori periculo, et aliorum scandalo ad altiorem pro-
 » vehi. »

De tali etiam probatione loquens S. Jo. Chrysost. *Homil.* 16. in *Tim.* dicit : *Quid est illud cito? Non ex prima probatione, nec secunda, nec tertia, sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio, tunc imposito manus. Neque ea res periculo caret; eorum quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis, qui initium dedisti etiam præcedentium delictorum*. Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestatione Parochorum, qui humanis ducti respectibus in hujusmodi attestationibus concedendis facilè Clericis indulgent, ne in se attrahant ipsorum odium, eorumque propinquorum; sed insuper ab aliis fide dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non solum quòd initiandus non fuerit malus, nempe quòd non fuerit rixosus, non dederit scandalum, frequentando ludos, pravas conversationes, etc., sed etiam quòd ille sit positivè bonus, scilicet quòd vitam agat spiritualem, sit assiduus in Ecclesiis, Sacramenta frequentet et Orationem, vivat à secularibus segregatus, sociis morigeratis comitetur, studio vacet, modesta utatur veste, etc. Quòd si Prælatus sciverit Clericum alicujus publici scandali nota intinctum fuisse, tunc non satis erit communem probationem de eo exigere, sed opus erit plurium annorum experientia emendationem ejus comprobare; justè enim tunc metuere debet ne ille pietatem affectet, ut ad Ordines perveniat, quibus susceptis, ad pristinam redibit pravitatem. Dicit aliquis: Si hoc observaretur, deficerent utique in Ecclesia ministri. Rectè respondet ad hoc idem Bened. XIV in bulla supra citata ex Conc. Lateran. « Melius est pauciores habere ministros, » sed probos, atque utiles, quàm plures qui nequidquam sunt » valituri. » Utrùm autem sit semper deneganda à Confessario absolutio Clerico habituato in vitio turpi occulto, qui vult ad Ordines sacros ascendere, sine prævio continentiae experimento? Vide dissert. de hoc puncto positam in *tr. de Sacram.* ex n. 63.

804. — Si autem vocatio divina necessaria sit ad Sacerdotium, magis erit necessaria ad officia Episcoporum, et Parochorum, de quibus loquens D. Th. 2. 2. q. 185. art. 1. dicit: « Appetere... » Episcopatum ratione... circumstantium bonorum... est illicitum... ad celsitudinem gradus appetere Episcopatum est præ-

» sumptuosum... sed appetere proximis prodesse, est secundum
 » se laudabile. Verum, quia, prout est Episcopalis actus, habet
 » annexam gradus celsitudinem, presumptuosum videtur quod
 » aliquis praesse appetat ad hoc quod subditis prosit, nisi mani-
 » festa necessitate imminente. « Id confirmavit N. SS. P. Be-
 ned. XIV, in Bulla novissime edita die 12 Apr. 1753 quae in-
 cipit, *Inclytum*, inquit: « Nec unusquisque ignorare debet, à
 » peccati culpa immune non esse desiderium ipsum Episcopatus,
 » quia quamvis desiderium aliis juvandi laudabile est, tamen cum
 » hoc adjumentum praestari non valeat sine ipsa Episcopatus
 » sublimitate, ut plurimum ex vitio insitae presumptionis ortum
 » habet. »

808. — « Quæres quæ sint officia Ordinatorum ?

« Resp. I. Ostiarii est claves templi servare, aperire et clau-
 » dere ejus januas; arcere eos, quibus non licet interesse sacris;
 » campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt, custodire; ei,
 » qui prædicat, aperire librum. II. Lectoris munus est legere in
 » Ecclesia lectiones veteris et novi testamenti: item docere
 » catechumenos rudimenta fidei christianæ. * (*Item panem et*
 » *novos fructus benedicere. Salm. c. 3. num. 14. Non autem præ-*
 » *dicare, ut communiter Salm. ibidem contra Vasq.)* * III. Exor-
 » cistæ munus est manus imponere supra vexatos à spiritibus
 » immundis, ad illos adjurandos, et ejiciendos; item ad exor-
 » cizandos catechumenos. * (*Tenent Suar. et Sanch. contra*
 » *Philip. omnes fideles posse exorcizare; quamvis hoc magis*
 » *possint ordinati ad hujusmodi munus ab Ecclesia: et ideo hi*
 » *solum solemniter illud exercere valent. Vide dicta Tom. 2.*
 » *l. 3. de Adjur. ex n. 193. App. ad n. IV.)* * IV. Acolythi mu-
 » nus est præparare ampullas vini et aquæ ad Sacrificium
 » Missæ, et porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem Sacri-
 » ficiu, et illi ministrare, unde et Ceroferarius dicitur. V. Sub-
 » diaconi munus est immediatè subordinari Diacono ad Sacri-
 » ficiu Missæ, calicem et patenam illi tradere, urceolum cum
 » aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Episto-
 » lam ex officio, et solemniter in Missa legere. * (*Adde cum Ha-*
 » *bert, pallas, corporalia et purificatoria abluere, ut in Ponti-*
 » *ficali præscribitur)* * VI. Diaconi munus est cantare solem-
 » niter Evangelium in Missa, ministrare immediatè Sacerdoti
 » in omnibus, quæ pertinent ad Missæ sacrificiu, vestire alta-
 » ria, Crucem ferre, et denique ex commissione Sacerdotis præ-
 » dicare, et baptizare. * (*Modò adsit justa causa, nempe si desit*
 » *Sacerdos qui commodè ministret, ut communiter dicunt DD.*
 » *allati de Euchar. n. 237. v. Qu. hic. I. In necessitate verò*
 » *extrema, nempe si absit alius Sacerdos, potest Diaconus et tene-*
 » *tur Viaticum ministrare, etiam sine commissione Pastoris; ita*
 » *pariter commun. DD. ibid. Et idem currit in administratione*
 » *Baptismi; vide de Bap. n. 116. v. Certum. Diaconus autem*
 » *solemniter ministrans Baptismu, vel Eucharistiam sine com-*
 » *missione, incurrit irregularitatem; vide d. n. 116. v. Dub. 2.*

» *et n. 234.*) * VII. Presbyteri munus est offerre Sacrificium
 » Missæ, absolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ, et
 » similes facere, populum doctrina et exemplo pascere. *Escob.*
 » *E. 8. t. 7. c. 1.* »

Quatuor autem sunt obligationes præcipuæ eorum, qui ad majores Ordines provehuntur, nempe 1. recitandi Horas Canonicas. 2. Servandi Cælibatum. 3. Habendi Titulum, scilicet paupertatis, Beneficii, vel Patrimonii, quo ordinentur. 4. Defe-
 rendi habitum et Tonsuram. De prima obligatione Officii divini jam fusè egimus in *Tom. 4. Lib. 4. ex n. 140.* Restat hñc agere de secunda, tertia et quarta.

§. I.

De obligatione Cælibatûs.

806. Quomodo hæc obligatio probetur? — 807. Qu. 1. An ipsa sit de jure divino? — 808. Qu. 2. An sit ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto? — 809. Dub. 1. An ignorans tale votum teneatur ad castitatem? Dub. 2. An qui expressè nollet castitatem vovere? — 810. Quid, si quis ordinatus sit ante usum rationis? Et quid, si ante pubertatem? — 811. Quid, si ordinetur ob metum? — 812. Qu. 3. Quomodo conjugatus, constante Matrimonio, possit in Sacris ordinari? Dub. 1. An istius uxor teneatur Religionem profiteri? Dub. 2. An talis uxor possit nubere?

806. — OBLIGATIONEM cælibatûs inesse iis qui ad sacros Ordines ascendunt, habetur in pluribus Canonibus, et signanter in *c. 1. d. 28.* ubi D. Greg. sic præscripsit: « Nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui victurum castè promiserit; quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi hujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata. » Et in *Trid. sess. 24. c. 9.* sic definitum est: « Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto... anathema sit. »

Ex quo habetur, quòd per tale votum, *solemne* dictum, irritum reddatur Matrimonium contractum post votum ex *c. unde Voto, et voti red. in 6.* Si verò conjugium est antecederet contractum, Ordinatus potest reddere, sed non petere. Et insuper quoties castitatem violabit, toties quoque sacrilegium committet. Vide *Salm. c. 6. n. 2.*

807. — Quær. 1. An hæc obligatio cælibatûs sit de jure divino, ita ut Papa nequeat in ea dispensare? Affirmant *Major, Valdensis*, etc. apud *Salm. c. 6. n. 9.* et probabile putat *Azor.* Sed dicendum cum communi DD. (præciso voto) non esse de jure divino, sed tantùm ecclesiastico, quòd ministri ordinati in sacris obligentur ad castitatem, vel ab Ecclesia, vel per votum Ordinibus annexum; et ideo rectè in hac obligatione potest

irretractabili, in quo Pontifex nunquam aut rarò dispensat, unde tale votum maturum et perfectum usum rationis efflagitat. Idem dicitur de eo qui invalidè ordinatur, vel ex defectu formæ, aut materiæ, vel intentionis; putà, si quis per vim, aut metum Ordines susciperet, sine animo se ordinandi, ut *Salm. n. 45 et 46.* et *Croix n. 2163. cum communi.* (Et hñc notandum, quòd qui non obligatur ad castitatem, nec ad Officium divinum teneatur; ut dictum est *l. 4. n. 144. v. Quæritur.*) In dubio tamen præsumendum est pro valore Ordinationis, ut *Croix n. 2203 et 2230.*

811. — Sed dubium est, an teneatur ad castitatem qui ordinatur ob metum gravem, sed cum animo se ordinandi? *Pontius de Matr. l. 7. c. 29.* ac *S. Antoninus; Sot. Pal.* etc. apud *Croix n. 2163.* dicunt teneri, donec à Papa dispensetur; quia metus minuit, non verò tollit voluntarium. At probabilius *Sanch. de Matr. l. 7. Dist. 29. n. 5. Bon. cit. q. 3. part. 2. n. 14. Escob. n. 483. cum Sayr. Conc. et Graff. ac Salm. c. 6. n. 46. cum Azor. Dic. etc.* dicunt non teneri, et validè posse Matrimonium contrahere, (non posse tamen in Ordine ministrare, constante Matrimonio, neque privilegiis Clericalibus gaudere. Vide *Salm. n. 50.*) Ratio, quia jam ex probabiliori sententia, ut supra, ordinati non tenentur ad castitatem, nisi ex voto, et verius est quòd votum metu gravi extortum irritum est, ex *c. Cum dilectus, de iis, qui vi,* etc. Vide dicta *l. 3. n. 197. v. Sed quæstio.* Limitant tamen hanc sententiam *Salm. n. 47. cum Nav. et Vega,* si hic postea, metu remoto, Ordinationem ratificaret aut verbis, aut in Ordine ministrando; modò sciat et advertat per hujusmodi actum tali obligationi se subicere. Cæterùm consultum est, ut tales metu ordinati petant dispensationem, quam pluries concessit S. C. ubi solidè metus probatus fuerit, prout refert *P. Zacharia, apud Croix l. 6. part. 2. ad n. 2163.*

Quid, si metus ex justa causa sit inflictus, putà si Episcopus ob inopiam ministrorum adstringeret metu aliquem ad se ordinandum? Probabile putant *Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 8. et Dicast. ex Navar. apud Salm. cap. 6. num. 48.* non teneri hunc ad votum castitatis, quia probabiliter (ut dicunt) metus, sive sit justus, sive injustus, et sive gravis sit vel levis, semper irritat votum. Sed melius oppositum tenent ipse *Sanch. l. c. et Salm. n. 47. cum Dic. et Philiberto,* quia eo casu esset ille irrationabiliter invitus; et ideo metus votum non irritat, sicut nec etiam irritat matrimonium, juxta dicenda de *Matr. n. 1057.*

812. — Quær. 3. Quandonam conjugatus, constante Matrimonio, possit sacris Ordinibus initiari? Certum est, quòd sine licentia uxoris non liceat uxorato Ordines sacros suscipere, nec etiam primam Tonsuram, ex *c. ult. de Temp. ord. in 6. et de Extrao. Antiquas de Voto.* Imponitur imò irregularitas in eum, qui sine dicta licentia, vel legitimo divortio in Sacris ordinatur; etiamsi Matrimonium non fuisset consummatum; quia hoc dirimitur tantùm per professionem Religionis, non verò per Ordinationem, ut in *ead. Extrao. Vide Salm. c. 6. ex n. 51.*

Probabile tamen est cum *Sanch. Avers. et Salm n. 56.*, quòd qui post Matrimonium tantum ratum ordinaretur in Sacris, non teneretur Religionem profiteri, ut dicunt *ib. S. Anton. Azor. et Led.* Quia majus onus est Religionem profiteri, quàm ad solam castitatem se adstringere.

Licet autem potest conjugatus ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris, modò ipsa castitatem voveat, ut habetur in *c. Conjugatus de Convers conjug.* Et modò licentia sit expressa et omnino spontanea, ex *cap. Consuluit, eod. tit.* Sed hìc dubitatur 1. An eo casu uxor ultra votum teneatur Religionem profiteri? Affirmant *Sanch. de Matr. D. 39. n. 6. et Salm. c. 6. n. 58. cum Soto.* Sed verius negat *Pontius de Matr. l. 6. c. 25. n. 7. Dian. p. 4. tr. 4. R. 129. et Hurt. ex Nav. et Sa ap. Renzi. p. 371. q. 3.* Idque clarè probatur ex *cit. c. Conjugatus*, ubi dicitur: « Nullus conjugatorum est ad sacros Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus. Non dicitur Religionem profitente, sed continentiam. » Excipiendum tamen 1. si vir ad Episcopatum assumatur, tunc enim uxor omnino debet Religionem ingredi, ut statuitur in *c. Sane 6. de Conc. conj.* Excipe 2. si vir fieret Religiosus, et uxor esset juvenis, ex *c. Cum sis 4. eod. tit.* ubi sic dicitur: « Prohibemus ne virum vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migravit, transire permittas. Verum, si ita uxor senex est, et sterilis, quòd sine suspitione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut, ea in seculo remanente, et castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem. »

Dubit. 2. An mulier hujus viri ad Ordines sacros promoti, si emisit simplex votum castitatis, validè contrahat Matrimonium post mortem viri? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 7. d. 40. n. 2. Mazzota t. 4. p. 213. et Salm. c. 6. n. 59*, cum communi ut asserunt, ex *c. Quia sunt. 10. d. 28.* ubi loquens D. Greg. de secundo Matrimonio inito cum hujusmodi uxore, dicit: *Qui male sociati sunt, disjungantur.* Et idem dicitur in *Can. seq. 11. ib.* Et ratio est, quia Ecclesia ob reverentiam Ordinis a primo viro assumpti, et ob licentiam uxoris voventis, reddit eam inhabilem ad subsequens conjugium. Hæc sententia est quidem communior, et valde probabilis; sed satis probabilis est etiam secunda sententia cum *Sot. de Just. l. 7. q. 5. ar. 3. Sol. ad 2. et Pontio l. 7. c. 25. n. 10*, qui dicunt, præfatum Matrimonium esse validum; licet enim in præfatis textibus præcipiatur separatio conjugum in pœnam secundi Matrimonii contracti, non tamen declaratur Matrimonium esse nullum; tantò magis quòd hujusmodi pœna separationis etiam aliis criminibus in jure imponitur (ut probat *Pontius c. 20. n. 6.*), absque eo quòd Matrimonium sit nullum.

An autem vir, qui ex justa causa perpetuum fecerit divortium ab uxore, possit, ea inscia vel invita, Ordines sacros suscipere? Vide dicenda *de Matr. n. 969.* ubi dicemus cum communi, quòd bene possit.

§. II.

De Obligatione habendi titulum.

813. Pœna in contravenientes. — 814. De titulo Paupertatis. — 815. De titulo Beneficii. Not. 1. Juxta cujus diœcesis taxam desumenda sit sufficientia Beneficii? Not. 2. Quid, si defectus sit modicus? Not. 3. Quid veniat nomine Beneficii? An stipendia Missarum? — 816. Et an sufficiat Beneficium de futuro? — 817. De Titulo Patrimonii. — 818. Qu. I. An quis possit ordinari ad titulum sue industriæ? — 819. Qu. II. An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari? — 820. Qu. III. An incurrat suspensionem qui ordinatur sine titulo? — 821. Dub. 1. An qui ordinatur cum patrimonio ficto? — 822. Dub. 2. An qui ordinatur data fide de reddendo illud donanti? — 823. Dub. 3. An qui post Diaconatum illud donanti renunciat? — 824. Dub. 4. An ordinatus possit Patrimonium renunciare, si habeat aliunde sustentationem?

813.—CERTUM est ex *Trid. s. 21. c. 2.* quòd Episcopus neminem ad sacros Ordines admittere possit, nisi ille titulum habeat sustentationis; aliter Episcopus ordinans, vel Dimissorias concedens, tenetur ipse eum alere, usque dum ille titulum habeat, ex *c. Cum secundum, de Præb. etc. Recipimus, de Ætate, et qualit. ordin.* Si verò Episcopus rem Examinatoribus remiserit, et ipsi mala fide titulum approbaverint, ipsi pro rata tenentur ad ordinati sustentationem; at, si ipsi non habeant unde alimenta præstare possint, actio datur contra Episcopum, ut *Glos. in d. c. Cum secundum.* Item, si Ordines sacri à diversis Episcopis sint collati, quisque Episcopus qui ordinavit, tenetur pro rata ad alimenta, ex *c. 4. De Præb.*

Ad nihil tamen tenetur Episcopus (vel alii ut supra), I. si, debita diligentia jam adhibita, curaverit ut Patrimonium esset verum, et casu illud esset distractum, vel fictitium inventum. II. si Clericus possit aliunde vivere, etiam ex suis honestis laboribus, vel si habeat patrem divitem, quia pater ex jure naturali tenetur filium alere; *Salm. c. 6. n. 63. cum Barb.*

Deinde hæc notandum, quòd si titulus, quo suscepit Subdiaconatum, casu pereat, non potest is ad superiorem Ordinem ascendere sine novo titulo; *Croix n. 2284. cum Pal. et Gob.*

Titulus autem sustentationis potest esse vel paupertatis, vel sufficientiæ, nempe Beneficii, aut Patrimonii, de quibus singularim hæc agendum.

814. — Et I. Quoad titulum *paupertatis*: hoc titulo soli Regulares professi ordinantur, non autem Novitii, qui ex *Constit. 75. S. Pii V. Romanus*, non possunt Sacros Ordines suscipere sub pœna suspensionis, nisi Patrimonium habeant, exceptis Religiosis Soc. Jesu, qui post vota simplicia ordinari possunt: et, si inde à Religione ejiciantur, teneri superiores eos alere, usque dum habeant unde vivant, dicit *Philib. apud Salm. c. 6. n. 64.* asserens Decisionem S. C. Sed *Croix* absolutè hoc negat *n. 2288*

l. n. 2196, referens plures alias Declarat. S. C. in contrarium. mo P. Zacharias ap. Croix ad cit. n. 2196. addit, quòd Bened. XIII, *Motu proprio*, edito an. 1724 die 14 Jun. declaraverit in perpetuum, « Societatem non teneri ad ullam submistrationem congruæ sustentationis, vel alimentorum illis, qui post biennium probationis à suis superioribus ejiciuntur, tametsi dum in ea permanebant, ad sacros etiam Presbyteratus Ordines ad titulum paupertatis promoti fuerint. » Et hanc actionem Pontifex ad talem Sanctionem præmittit, *ne qui dimissioni causam præbuerint, utilitatem ex sua culpa reportent.*

818. — II. Quoad titulum *Beneficii*, ante omnia hæc prænotandum est Decretum *Trid. sess. 21. c. 2. de Ref.* ubi: « Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare...; compertumque sit quamplures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus, ac fallacijs confingunt se Beneficium ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit S. Synodus ne quis deinceps Clericus secularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus etc., ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitimè constet eum Beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quòd ad illius Beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constituto, quòd aliunde vivere commodè possit, et aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint; atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extinguì, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his innovando. »

Not. 1. sufficientiam Beneficii desumendam esse juxta taxam Diœcesis ubi est Beneficium, si ipsum requirit perpetuam resilientiam; si verò non requirit, juxta taxam originis, ut pluries declaravit S. C. an. 1701, 1708 et 1713 apud Bened. XIV, *de synod. l. 12. c. 9. n. 2.* ubi refert idem corroboratum fuisse ab Innoc. XII in *Constit. Apostolici ministerii*, quæ deinde confirmata fuit, et extensa per totum Orbem à Bened. XIII.

Not. 2. quòd, si defectus Beneficii sit modicus, licitè quis ordinatur; secus, si sit notabilis, ut notat *Viva ex Dian. p. 4. r. 4. R. 52.* cum *Sanch. et Nao.* Notabilem autem meritò esse censet *Viva art. 4. num. 5.* defectum quintæ partis.

Not. 3. quòd nomine Beneficii possit etiam aliquis ordinari ad italicum Coadjutoriam perpetuam, ut *Sanch. et Nao.* apud Croix *num. 2269.* (modò Coadjutor ratione illius congruam habeat sustentationem, ut rectè advertunt *Gonz. et Garc. apud Barb.*

All. 19. n. 23.) vel quotidianarum distributionum, vel Capellaniæ, vel Pensionis, vel Præstimonii perpetui (Præstimonium sunt quidam redditus abstracti ex redditibus Beneficiorum). Ita *Salm. c. 6. n. 68 et 69 et Barb. l. c. n. 24. Campanile*; et hoc etiamsi officiantura, aut capellania illa sit amovibilis, dummodo qui habet jus nominandi, obligetur non remove ordinatum, usque dum hic sibi procuret Beneficium aut Patrimonium, ut sapienter advertit *Bened. XIV, Notif. 26. n. 11.*

Non sufficiunt autem ad titulum Missarum stipendia, aut eleemosynæ, cum sint incerta, nisi fortè hæc communiter occurrant sufficienter ad sustentationem, ut dicit *Philib. apud Salm. d. n. 69. in fine*; vide dicta *n. 774.* Nec sufficit titulus mensæ Episcopalis, nisi adsit consensus capituli, saltem tacitus, nempe si sciens non contradicat, ut *Croix. n. 2271.* probat ex praxi.

816. — Quær. an quis possit ordinari ad titulum Beneficii certi de futuro? Affirmant *Sayr. Campanile, etc. apud Salm. num. 70.* et admittit *Jordan. apud Croix n. 2273.* si ex circumstantiis certè videatur non impedienda possessio. Sed verius negant *Barb. All. 19. n. 28. cum Led. Garcia, Salsedo et Ugol. Bon. p. 5. n. 29. cum Sayr. et Cenedo, ac Salm. l. c. cum Philib. etc.* Quia Trident. *locosupra cit.* requirit omnino pacificam possessionem Beneficii; quare is ordinari nequit, etiamsi injustè impediretur à possessione. Si quis tamen possidet Beneficium, sed redditus exigere non possit, usque dum fiat Sacerdos, bene posset ordinari Subdiaconus, et Diaconus. Ita *Barb. n. 29. cum Armend. et Garc.*

817. — III. Quoad titulum Patrimonii pertinet; ad hunc titulum ex *Trid. d. sess. 21. c. 2.* non possunt omnes ordinari, sed tantum ii, quos *Episcopus judicaverit assumendos* (verba *Trident.*) *pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum.* Patrimonium autem debet esse super re certa, et immobili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa, nec ære alieno, aut hypotheca gravata, ut communiter cum *Salm. c. 6. n. 76. et Pot. n. 54.* Hinc non sufficit, si aliquis, etiam scripto, promittat ordinando alimenta, sufficit tamen census perpetuus adhuc redimibilis, quia hic de se fructificat; modò Episcopus cautionem adhibeat, ut si redimatur, in aliam emptionem applicetur, ut notat *Croix.* Idque sic admittit etiam *Bened. XIV, Notif. 16. n. 12. et Escob. n. 378. cum Pal. Marchin. et Leand. ac Decisione Rotæ Rom.* Sufficit etiam, si quis de suis redditibus tot annuos aureos ad sustentationem sufficientes per instrumentum ordinando donet, ut dicunt *Ugolin. et Philib. apud Salm. n. 77.* Quod admittit *Barb. apud Croix n. 2272.* casu quo urgeret penuria Sacerdotum. Imò admittit *Bened. XIV, l. c. n. 16. ex Decr. S. C.* etiam quando Clericus assumitur pro necessitate, vel commoditate Ecclesiæ. Addit *Gob. ib.* sufficere, ut aliquis Comes, aut Communitas obliget sua bona ad Clericum alendum: quod valde probabile mihi videtur, saltem quoad Communitatem, sicut et aliis, quos consului, visum est (etsi *Croix. l. c.*

mentum probabilius vocet.) Trident. enim nequaquam limitat, Patrimonium super re stabili constituatur; tantum præscribit *sess. 21. c. 2.* quòd sit verum, et sufficiens ad Clericum sustentandum, quia Concil. id præcipuè cavere intendit, ne Ecclesiæ ministri ob inopiam emendicare cogantur. Tutior ideo ad hoc est obligatio alicujus Communitatis, quàm assignatio alicujus rei bilis, cum hæc facilius deficere possit quàm aliqua tota Communitas. Notandum verò, quòd in Concordato nostri Regni statum sit non posse in posterum Patrimonia constitui, nisi unice per bonis immobilibus, aut super annuis redditibus fixis; vide *Concordati infra num. 830. in fine.* Patrimonium autem imputatur loco legitimæ, nisi aliud constet expressè ex voluntate patris. *Potest. n. 55. cum Pal. Mol. et Croix n. 2277. contra eam Art. 4. num. 6. in fine cum Garcia.*

818. — Quær. I. An quis ordinari possit sine Patrimonio, ad titulum suæ industriæ, putà, si sit pictor, ludimagister, alius professionis? Affirmant *Gonz. Barb. Cord. Henriq. Garcia*, etc. apud *Salm. cap. 6. num. 65*, quia tunc prudenter licatur victum congruum ei non fore defecturum, juxta mentem Conc. Sed verius oppositum est tenendum cum *Croix num. 75. et Sa, Dian. Sanch. Led. cum Salm. c. 6. n. 66.* Et de hoc *med. XIV, Notif. 26. n. 7.* plures affert *Decis. S. C.* et signanter eam emanatam mense Octob. 1589, in qua dictum fuit: « Si quis tantum habeat, quod ex industria vel honesto labore lucratur, putà quòd sit musicus, magister Grammaticæ, pictor, scriptor, aut alterius professionis, non potest promoveri, etiamsi id sit sufficiens ad sustentationem vitæ. » Item die 23 Maii 1609 Cong. respondit: « Gradum Doctoratûs tam in Theologia, quàm Jure Canonico non esse titulum, ad quem aliquis ad sacros Ordines promoveri queat; sed requiri omnino vel Beneficium vel Patrimonium ad vitam promovendi honestè sustentandam sufficiens. » Ratio, quia Trident. statuit, quòd ordinandus non solum habeat unde vivat, sed etiam ad evitandas sedes et errores, præscribit quòd legitimè constet eum Beneficium (sive Patrimonium) pacificè possidere. Quibus verbiscludit quamcumque spem acquisitionis de futuro, cum hæc spes infirmitatem, vel aliud accidens deficere possit.

819. — Quær. II. An, si filius, invito parente, vellet Sacerdotium suscipere, teneretur pater illi Patrimonium assignare? Affirmandum est cum *Sanch. de Matr. lib. 4. D. 26. n. 4. Barb. l. 19. n. 63. cum Campanile, et Genuensi, ac Salm. c. 6. n. 87. lib. etc.* Imò isti dicunt, ad hoc posse cogi à Judice Ecclesiastico; pariter ac pater cogi potest ad assignandam, prout tenetur, rem filiæ, quæ dignum Matrimonium contraxit, vel quæ petit Religionem ingredi, ut dicunt *Lopez et Adoen. apud Salm. l. 1.*

820. — Quær. III. An incurrat pœnam suspensionis qui ordinatur sine patrimonio, aut Beneficio? Prima sententia negat cum *loa qu. 7. art. 4. num. 6. et Tol. Con. Phil. Dian. Henr. et aliis*

apud *Salm.* c. 6. n. 72. cum *Sayr. March.* et *Gob.* apud *Crois.* n. 2283; item *Escob.* n. 366. cum *Tol. Avila, Rodr. Henriq. Vioabl. Diana,* et *Marchino.* Hanc sententiam meritò satis probabilem putant *Salm.* quia, licet in c. *Neminem,* et c. *Sanctorum,* Dist. 70. imponatur suspensio ipso facto ab exercitio Ordinis suscepti illi, qui ficto titulo ordinatur: attamen in cap. *Cum secundum. De Præb.* Innoc. III hanc pœnam ordinati commutavit in obligationem ordinantis ad eum alendum, ut ibi notat *Glossa,* et dicunt *Sanch.* et *Aversa.* Cum igitur Trident. sess. 21. c. 2. innovaverit pœnas, intelligitur renovasse pœnas, quæ tunc erant in robore apud sacros Canones, nempe quòd ordinans teneatur alere ordinatum sine titulo, non autem quoad ordinatum, cujus pœna jam erat revocata. Et de hoc *Escob. d. n. 366.* affert Declar. S. C. editam anno 1583. (quam referunt etiam *Barbosa, Garcia,* et *Vioald.*), ubi sic dictum fuit: « Ordinatus contra formam » hujus Decreti (id est Concilii) sine Beneficio vel patrimonio, » non est per hoc suspensus, nec aliquam pœnam incurrit, sed » cogendus est ordinans illi providere, juxta cap. Secundum Apos- » tolum de Præbend. qui solus Canon, non alii, à Concilio in- » novatur. » Nec obstat Bulla S. Pii V *Romanus,* edita 14 Octob. 1568. ut opponit *Bonac. p. 5. n. 17.* ubi statutum fuit incurrere suspensionem Religiosos qui sine patrimonio ordinantur ante professionem; idemque dictum fuit de Clericis in communi viventibus. Nam id specialiter pro istis decretum fuit, nec ad alios extendendum. Quòd autem moraliter peccet qui sic ordinatur, non revocatur in dubium, ut rectè ait *Vioa l. c.*

Secunda tamen sententia probabilior, quam tenent *Suar. de Censur. d. 31. sect. 1. n. 35. Sanch. Cons. lib. 7. c. 1. dub. 35. n. 12. Bonac. d. 8. q. unic. p. 5. n. 24. et Salm. n. 73.* cum *Aversa* contradicit; Concilium enim dixit: *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando.* Dixit *innovando;* ergo etiam pœnas revocatas renovavit. Dixit *pœnas,* non pœnam; ergo non solum pœnam ordinantis, sed etiam ordinati renovare intellexit. Dixit *Canonum;* ergo innovavit pœnas non solius Canonis Innocentii III, sed omnium; et ideo addidit *antiquorum.* Nihilominus *Salm. num. 75.* advertunt I. cum *Sanch.* quòd, cum in dictis Canonibus non requiratur possessio, si quis ordinaretur cum vero titulo, sed sine illius possessione, peccaret quidem contra præceptum Tridentini, sed non incurreret suspensionem. Advertunt II. quòd, cum antiquitus non requirebatur titulus sufficiens ad sustentationem, sed quicumque titulus sufficebat, ut dicunt *ib. Nav. et Manuel,* valde probabile est excusari à pœna qui ordinatur cum titulo insufficienti, quamvis non excusetur à peccato. Advertendum autem III. cum *Vioa l. c.* quòd in Synodo Diœcesis Neapolitanæ imponatur suspensio ipso facto, Archiepiscopo reservata, iis qui ficto titulo etiam primam Tonsuram suscipiunt; et omnes ad id concurrentes incurrunt pariter ipso facto excommunicationem reservatam.

821. — Sed juxta hanc secundam sententiam, scilicet quòd

ordinatus sine patrimonio incurrat suspensionem, dubitatur 1. an aliis in locis, quàm Neapoli, incurrat eam qui ordinatur cum patrimonio ficto? *Prima* sententia, quam tenent *Escob. n. 366. cum Tol. et Avila*, item *Palas, Diana, Gobat. etc. ap. Potest. de Exam. Ord. n. 64.* negat, quia Tridentinum innovat poenam suspensionis, sed sub clausula, *nisi prius legitime constet eum Beneficium, sive patrimonium pacifice possidere*. Dicunt autem, quòd quando quis ordinatur cum patrimonio ficto, jam externè de ipso constet: ergo quamvis hic peccet in quantum facit testes jurare falsum, non incurrit tamen suspensionem. *Secunda* sententia affirmat; et posita tanquam vera sententia ut supra, quòd incurrat suspensionem ordinatus sine patrimonio, hanc sequendam censeo cum *Sanch. de Matrim. dist. 32. n. 8. Suar. de Censur. dist. 31. sect. 1. n. 35. Bon. l. c. p. 5. n. 21. Barbosa All. 19. n. 57. et Salm. c. 6. num. 78.* qui eam certam vocant cum *Fagn. Leand. Bonac. Led. Rodr. Potest. ib. n. 65.* Isti enim dicunt, quòd ordinatus cum patrimonio ficto non solùm peccet, testes mendaces adhibendo, et Ecclesiam decipiendo, sed incurrat suspensionem. Ratio, quia is qui ordinatur cum patrimonio ficto, revera sine patrimonio ordinatur, juxta mentem Concilii, et Canonum, qui requirunt titulum, ne Clericus cogatur emendicare; et ideo dixit Concilium, *nisi prius legitime constet*, etc. illud *legitime* significat etiam documenta tituli legitima esse debere. Alia urget ratio, quia, cùm quis ordinatur sine patrimonio, tenetur Episcopus ordinans eum alere; sed non tenetur, si ipso inscio ordinatur ille cum patrimonio ficto: et sic decumum refert à S. C. Bened. XIV, *Notif. 26. n. 16. die 27 Nov. 1710.* Idem dicendum meritò putant *Salm. n. 78 et 79. cum Nao. Rodr. etc.* si patrimonium constitutum fuerit in sola apparentia, quin translatum fuerit rei dominium in Clericum, quia tunc idem esset ac si non esset constitutum.

822. — Dubit. 2. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio donato, sed data antapoca vel fide de reddendo illud donanti post Ordinationem? Dicitur *post Ordinationem*, nam si renunciatio ante eam fieret, certum est renunciationem esse validam, et tunc sine dubio (juxta eandem secundam sententiam allatam *n. 820.*) ordinatus suspensionem incurreret, ut bene notat *Bonac. D. 8. q. un. p. 5. n. 23.* Dubium igitur est, si pactum sit de restituendo patrimonio post Ordinationem. *Prima* sententia dicit non teneri Clericum tale pactum exequi, et ideo non incurrere suspensionem; hanc sententiam tenent *Diana 3. p. tr. 4. R. 184. cum P. Led. et Vill. ac Escob. n. 369. cum Sa, et Leand.* Ratio, tum quia eo casu Episcopus acquirit jus supra patrimonium illud, cùm aliàs ipse tenetur alere ordinatum; tum quia in Trid. sess. 21. c. 2. dicitur quòd titulus Ordinationis (sive sit patrimonium, sive Beneficium, sive pensio) *sine licentia Episcopi alienari, aut extinguì, vel remitti nullatenus possit.* Et pactum illud, cùm sit contrarium dispositioni Concilii, tanquam turpe rejicitur; et ideo, cùm Clericus ille sit vero titulo ordinatus,

228 LIB. VI. TR. V. DE EXTREM. UNCT. ET ORDINE. C.
suspensionem non incurrit. *Secunda* autem sententia
ricum teneri patrimonium restituere, et suspensionem
eamque tenent *Avila, Corduba, Lopez, et Delacruz apud*
l. c. Ratio, quia tale pactum, esto sit illicitum, non tan-
batur in jure; unde Clericus sic ordinatus tenetur in
reddere patrimonium cum ea conditione donatum. Sed
distinguendum cum *Palao p. 11. n. 15.* et dicendum
donans verum habuerit animum donandi, tunc, licet
peccaverit acceptando, sub tali pacto, post Ordinationem
non tenetur patrimonium restituere, propter rationem
prima sententia allatam; quia pactum rejicitur, utpote
Tridentino prohibenti alienationem patrimonii sine
Episcopi; et ideo suspensionem non incurrit. Ita senti-
ter AA. ibi citatos, *Tolet. l. 1. c. 48. n. 5. et Barb. Al-*
cum Garcia, Manuel, et aliis; et sic declaravit S.
Martii 1638. (apud Bened. XIV, *Notif. 28. n. 26.*
« S. C. censuit eum qui de facto alienavit patrimonium
» titulum fuerat ordinatus, nulla facta mentione, quod
» titulum promotus fuisset, in censuras non incidisse,
» nationem factam esse ipso jure nullam. » Et sic per
pluries declaravit (ut refert *P. Zacharia apud Croiz-*
ad n. 2286.) omnem permutationem, hypothecationem
jussionem patrimonii seu tituli, sine licentia Episcopi
validam, etiamsi ordinandus habeat unde vivat. Si ve-
non habuerit veram intentionem donandi, tunc quidem
tenetur patrimonium restituere, quia tunc nunquam
illius dominium, cum illa non fuerit vera donatio,
donationis, ac propterea talis suspensionem incurrit;
Man. c. 27. num. 58. Bonac. l. c. (qui id ut certum habet
de Matr. l. 6. D. 32. n. 8. cum Majol. Met. etc. Roncas-
g. 3. R. 1. cum Tamb. et Salm. c. 6. n. 82. cum Philib.
item Machant. Garcia, Torrobl. Lop. etc. apud Esco-
Neque huic obstat Tridentinum, quia Concilium per
alienationem patrimonii, loquitur de Clericis, qui illud v-
sunt, ut patet ex ipsius verbis, *Patrimonium verò vel*
obtinentes. Neque Episcopus ullum jus acquirit super
donata, cum Episcopus ordinans bona fide ad nihil tenet
recte ait *Sanch. l. c. cum Navarr. et Decio.* Advertendum
hic, quod esto Clericus teneatur eo casu in conscientia
patrimonium ante Judicis sententiam, attamen donans
etiam aiunt idem *Sanch. l. c. cum Corduba et Salm. n.*
communi) in foro externo nullam habet actionem con-
ricum ad repetendam rem donatam, imò meretur illa a
pœnam sui criminis; quapropter videtur talis Clericus
sit petiturus in judicio rem sibi adjudicari, posse interim
tinere (licet suspensionem jam contraxerit,) juxta dictum
l. 3. n. 890. Et *Monacel. tom. 1. p. 67. n. 4.* refert ita
fuisse per S. C. Episc., nempe fictè donantem teneri
derelinquere patrimonium ordinato.

823. — Dubit. 3. An suspensionem incurrat qui post Diaconatum, vel Subdiaconatum susceptum cum patrimonio vero donato, illud donanti renunciat (sine ullo prævio pacto), et deinde Sacerdos ordinatur, occultando renunciationem? Affirmant *Potest. de Exam. Ord. n. 77.* Sed veriùs negat *Bon. part. 5. n. 125. cum Nao. Henriq. Avila, Sayr. Mol. etc. et Salm. n. 83. cum Sanch. Diana, et Philiph.* Ratio, quia talis renunciatio est omnino nulla, ut supra vidimus; unde talis Sacerdos dicitur cum vero titulo ordinatus; poena autem Canonum per Trident. innovata non imponitur eis, qui patrimonium alienant, sed qui sine eo ordinantur. Nec obstat quòd talis ordinatus de facto non percipiat fructus patrimonii; nam sufficit quòd ipse possit fructus percipere, si velit. Idque confirmatur ex Decr. S. C. supra citato *n. preced.*

824. — Dubit. 4. An Clericus possit renunciare patrimonium sine licentia Episcopi, si habeat aliunde sustentationem? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Azor. part. 2. l. 3. c. 4. q. 3. Pal. p. 11. num. 13. cum Steph. Gratiano, Flaminio, et communiori* ut asserit; item *Garcia, et Mol. ap. Salm. c. 6. n. 84.* et probabilem putant *Tamb. de Ord. loc. 7. c. 6. §. 4. n. 19. Diana part. 9. tr. 8. R. 23. et Barb. num. 90. cum Menoch. Surdo, Ceoall. et Cassano;* et expressè huic sententiæ consentiunt *Sanchez Cons. l. 7. c. 1. dub. 43. et Viva qu. 8. art. ult. n. 6. v.* Circa. Eam probant ex Trident. *Sess. 21. c. 2.* ubi dicitur: « Atque illa (nempe patrimonium, Beneficia, etc.) deinceps sine » licentia Episcopi alienari nullatenus possint, donec Beneficium » sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint. » Si igitur (aiunt) non potest Clericus sine licentia Episcopi alienare patrimonium, donec aliunde habeat unde vivat; ergo bene potest, si habet unde vivat, etiam sine licentia Episcopi; qui cæterum in aliquo casu, putà ad redimendos parentes captivos, et simili, potest dare licentiam alienandi patrimonium, quamvis Clericus non habeat unde vivat. *Secunda* sententia, quam tenent *Led. et alii ap. Vivam q. 7. art. 9. n. 6,* dicit talem alienationem esse illicitam, sed non invalidam; imò *Suar. de Censur. D. 31. sect. 1. n. 38,* dicit esse validam, etiamsi Clericus non habeat, unde vivat. *Tertia* verò sententia, quam tenent *Croix num. 2286. Barb. All. 19. num. 90. cum Quintanad. Campanile, et Ugol. Escob. num. 382. cum Marchino, Cenedo, etc. ac Salm. cap. 6. num. 85. cum Vasq. Philib. et Leand.* dicit huiusmodi alienationem esse invalidam, et illicitam. Ratio, tum quia, si Clericus non habet aliunde sustentationem, nec etiam Episcopus (ordinariè loquendo, ut intelligendum est Concilium) potest licentiam alienandi concedere; hoc enim significat particula illa *donec*, nempe quòd Episcopus tum solùm licentiam dare potest, cum clericus habet unde vivat; tum quia patrimonium connumeratur inter bona ecclesiastica, et gaudet eodem privilegio, ita ut nequeat à principe seculari subjici collectis, prout habetur in *cap. Quamquam, de Censib. in 6.* Ergo tale patrimonium sine licentia Epis-

copi est inalienabile. Et huic tertiæ sententiæ mihi magis lubet adhærere, ob Decretum S. C. quæ die 4 februar. 1652, (apud Bened. XIV, *Notif.* 26. n. 9.) sic respondit : « Renunciationem » patrimonii, ad cuius titulum Clericus simpliciter sacris Ordini-
 » nibus fuit initiatus, absque licentia Episcopi factam, non sus-
 » tineri, etiam post assecutionem Beneficii ad ejus vitam susten-
 » tandam sufficientis. » Adverte hæc aliud Decretum emanatum à S. C. Conc. 5 Febr. 1604, ubi decisum fuit non esse vetitum Clerico hypothecare patrimonium, quoad eam tamen partem fructuum, quæ supersit ad ejus sustentationem, non lautè, sed tenuiter vivendo, juxta Judicis ecclesiastici arbitratum.

§. III.

De obligatione deferendi habitum . et Tonsuram.

825. Qu. I. An peccent graviter Clerici non deferentes habitum? — 826. Qu. II. An non deferentes Tonsuram? — 827. Quando isti ob habitum et Tonsuram dimissam, amittant privilegium fori et Canonis? — 828. An quid teneantur Sacerdotes vi obedientis, quam promittunt Episcopo? An possint Religionem ingredi, Episcopo contradicente? — 829. Quæ obligatio sit de Missis et precibus, quæ ab Episcopo imponuntur ordinatis? — 830. De statutis in Concordato nostri Regni.

825. — PATET ex universo Jure Canonico, Clericos teneri deferre habitum et Tonsuram Clericalem; unde ex Trident. sess. 14. cap. 6, possunt suspendi habitum et Tonsuram non deferentes. Sed quær. I. An peccet mortaliter Clericus, qui habitum non deferat? Affirmat *Panormit. ap. Pal. p.* 18. n. 3, etiamsi ille sit tantum in minoribus constitutus, et probat ex cap. penult. de Vita, et honest. Cleric. Alii, ut *Salmant.* dicunt hunc non peccare graviter (ut revera sentit communis sententia), sed non excusari à culpa veniali, eò quòd ipsi quoque tenentur suo statui se conformare. Alii verò communiùs dicunt hujusmodi Clericum nullam habere obligationem deferendi habitum : ita *Escob. n.* 488. *Navar. c.* 25. n. 110. *Holzm. n.* 103. et *Pal. l. c. cum Arm. Sylvest. Soto, et Ang.* Et huic opinioni favet constitutio Sixti V *Pastoralis*, edita die 31 Januarii 1588, ubi declaratum fuit, habitum Clericalem non teneri deferre Clericos non recipientes pensionem, fructus, aut bona ecclesiastica sibi in una, vel pluribus vicibus reservata, et concessa, non excedentia valorem annum 60 ducatorum aureorum de camera. Id autem certum est de Clericis conjugatis, ut habetur in cap. Joannes, de Cleric. conjug. Imò, si sint bigami, non solùm non tenentur, sed etiam non possunt habitum deferre, ex cap. Alternationis de Bigam. in 6. Majus dubium est de Clericis beneficiatis, vel in sacris constitutis, an hi peccent graviter, si habitum non deferant. Per se loquendo, non dubitandum hos graviter peccare, cùm ipsi temeritatis arguantur in Trid. sess. 14. cap. 6. his

verbis : « Tanta... hodie aliquorum inolevit temeritas, Religio-
 » nisque contemptus, ut propriam dignitatem, et honorem Cleri-
 » calem parvipendentes, vestes etiam deferant publicè laicales...
 » Propterea omnes Ecclesiasticæ personæ... quæ aut in sacri-
 » fuerint, aut Dignitates, personatus, Officia aut Beneficia... ec-
 » clesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo... moniti
 » fuerint, honestum habitum Clericalem.. non detulerint, per sus-
 » pensionem ab Ordinibus, ac Officio, et Beneficio, ac Fructibus...;
 » necnon si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per
 » privationem officiorum, et Beneficiorum coerceri... debeant. »
 Et hñc insuper notandum, quòd Sixtus V in Bulla, *Cùm sacro*,
sancta, edita die 9 Januarii 1588 (*apud Barbos. in Trid. l. 6.*
num. 4.), declaravit Beneficiatos non deferentes habitum in urbe,
 mandatisque super his editis sub certo termino non obedierint,
 præter alias pœnas, ipso facto sine ulla alia monitione privatos
 esse quibuscumque dignitatibus, administrationibus, Officiis,
 Canonicalibus, Præbendis, Beneficiis, et Præstimoniis. Dicit
 autem *Cajetanus Summ. 2. Cleric. Peccata*, tales non peccare
 mortaliter, nisi adsit contumacia, aut contemptus; et adhærent
Escob. n. 491. et Gobat. in Exp. tract. 8. n. 769. dicentes non
 esse mortale, nisi sit periculum causandi contemptum. Sed
 oppositum omnino tenendum, quia ex Concilio patet ipsam dela-
 tionem habitûs laicalis esse parvipensionem honoris clericalis;
 ita communiter *Sanch. lib. 7. cap. 1. dub. 49. Renzi p. 346. q. 5.*
Laym. c. 12. n. 2. cum Arm. Syloest. et Vasq. Pal. p. 18. n. 3.
cum Vill. Salm. c. 3. n. 7. cum Bann. et Led. Barb. Alleg. 9.
n. 11. cum Abb. et Henr. Escob. n. 491. cum Reg. et Hurt. ac
Bon. p. ult. num. 2. cum Nugno, et communi.

Limitant verò 1. omnes præfati AA. et quidem probabilissimè,
 si id fiat ad breve tempus: nisi (aiunt *Salm. n. 9. cum Bannez*)
 quis habitum dimitteret, vel occultaret, ut alios deciperet,
 vel ut liberè per plateas deambulare, vel ut aliquod malum com-
 mitteret. Et sic pariter probant *Diana p. 10. tract. 13. Res. 29.*
 et *Burghaber Centur. 2. cas. 59*, non excusari à mortali Cleri-
 cum, qui in bacchanalibus excurreret per urbem larvatus. Li-
 mitant 2. *Holzm. n. 103. et Pal. Laym. ap. Salm. ll. cc.* si adsit
 aliqua justa causa se occultandi, nempe ad vitandum periculum
 mortis, vel damni gravis.

826. — Quær. II. An peccent graviter Clerici non deferentes
 Tonsuram, sive Coronam (licèt corona revera differat à Ton-
 sura, sed DD. confundunt). Alii, ut *Panor. Sot. Sylo. etc. apud*
Tamb. de Ord. c. 2. §. 6. n. 16. affirmant de omnibus Clericis
 ex *c. Clerici, 15. de Vita, et hon. Cleric.* ubi dicitur : *Coronam et*
Tonsuram habeant congruentem. Alii, ut ipse *Tamb. cum Mar-*
chino, Pal. p. 18. n. 3. et Renzi p. 376. qu. 5. cum Henr. dicunt
 hoc, secluso contemptu, non esse peccatum mortale, etiam in
 Beneficiatis, et Clericis in sacris constitutis; quia (ut aiunt) ex
 nullo textu arguitur esse de hoc grave præceptum. Alii tamen,
 ut *Sanch. lib. 7. c. 1 n. 49. Laym. c. 12. n. 3. Escob. n. 491. et*

Vasq. Leand. ac Hurt. apud eundem Tamb. l. c. dicunt Clericos in sacris constitutos, et Beneficiatos graviter peccare, si Tonsuram seu Coronam non deferant; idque confirmatum potest alicui videri ex Concil. Lateran. sub Leone X. (sess. 9. *apud Merb. p. 279. qu. 15.*), ubi sic habetur: « Clerici in sacris cons- » tituti barbam nec comam nutriant, sed tonsuram ferant; si » quis contra fecerit, excommunicationem incurrat. » Sed huic responderi posset, quòd hoc Concilium, præcipiendo Tonsuram, non sit locutum propriè de Corona, sed potiùs de abrasione comæ, immovando Canones Conciliorum Roman. sub Zacharia Papa, et Gregorio XI (*apud eundem Merbes. ibid.*) ubi dicebatur: *Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit.* Unde saltem non est certum quòd excommunicatio fuerit imposita in non deferentes Coronam; et etiam quoad comam deferentes, hodie propter usum plurimorum, adhuc Romæ degentium, (modò coma sit moderata), non videtur pœna illa excommunicationis vigere. Cæterùm, quoad qualitatem peccati pertinet, *Laymann, et Escobar ll. cc.* pari modo loquuntur de non deferente Coronam, ac de non deferente habitum. Probabiliter tamen ait *Croix lib. 4. n. 1372.* faciliùs mortaliter peccari non deferendo habitum, quàm coronam; quis enim (dicit) arguet Sacerdotem de mortali, si per 6 vel 8 hebdomadas coronam non deferat, etiamsi nullum de ea vestigium appareat?

827. — Plura autem hîc sunt notanda pro complemento hujus materiæ. Notandum I. quòd Clericus non deferens habitum, et Tonsuram, si tertio admonitus ab Episcopo non emendatur, amittat privilegium, non solum fori, sed etiam Canonis, ex *cap. Contingit. 45. de sent. excom.* Idemque dicitur de Clerico se immiscente in negotiationibus secularibus, omissis divinis Officiis, ex *cap. Ex litteris. 16. de Vita, et honest. Cleric.* Idem de gestante arma militaria in habitu laicali, si post tertiam monitionem, Clericalem non resumat. Quòd si talis Clericus armis militaribus indutus insuper enormitates committat, privatur privilegio Canonis, ut habetur ex *cap. Si quis suadente. Caus. 17. qu. 4.* Dubitatur autem, an hic amittat ipso facto etiam privilegium fori? Affirmant aliqui apud *Fagnan. in d. cap. Contingit num. 14.* Sed ipse *Fagnan. cum Alexandro, Jo. Andrea, et Petro de Angar. etc.* dicit, et probat ex pluribus juribus, non amittere privilegium fori, nisi post trinam monitionem. Hoc tamen intelligitur de Beneficiatis, et Constitutis in sacris, nam de Clerico in minoribus statutum est in Tridentino sess. 23. *cap. 6.* quòd: « Is privilegio fori non gaudeat, nisi... Clericalem » habitum, et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato » Episcopi inserviat, vel in Seminario... aut in aliqua schola... » de licentia Episcopi... versetur. » Dicunt autem hîc *Salm. c. 7. n. 64. cum Farinac. et Philib.*, quòd particula illa *Et* valet pro *Vel*. Sed probabilius tenent oppositum *Palaus part. 2. n. 7. et Barb. in Trident. loc. cit. n. 21. et Alleg. 12. n. 19. cum Riccio, Armendar. et Bellet.* dicentes quòd Clericus in Mino-

bus, ut gaudeat privilegio fori, teneatur deferre simul habitum et Tonsuram, et Ecclesiae deservire. Sufficit verò, quòd inserat alicui Ecclesiae, etiamsi non sit illa, cui de mandato Episcopi fuerit adscriptus, ut declaravit S. C. die 23 Januar. ann. 1603 *pud Bened. XIV de Synodo l. 12. cap. 6. n. 5.* Idque tantò magis currit, si nulli Ecclesiae sit adscriptus, ex alio Decreto *ibid.* edito 1 Februarii 1614. Pro his autem Minoristis non deferentibus habitum et Tonsuram, nulla præexigitur monitio, ut priventur privilegio fori, prout docet Bened. XIV *c. 2. n. 1.* *Fagnan. in cap. Si quis de Foro Compet.* Diximus privilegio fori; nam secus dicendum de privilegio Canonis, ut tenent *Donzal. Garcia, et Comitol. apud eumd. Bened. loc. cit* qui testatur hanc fuisse constantem sententiam S. C. Concilii, afferens lares ejusdem Decisiones, contra *de Luca.* Casu verò quo Clericus hic, non adimpletis conditionibus Tridentini, commiserit aliquod crimen, licet ipse nequeat allegare privilegium fori, potest tamen Episcopus eum sibi vindicare à Judice seculari, iuxta Decretum S. C. approbatum à Pontifice, ut refert Bened. XIV *c. 2. n. 1.* cum communi DD. in *cap. un. de Cleric. conjug. in 6.* et pluribus Decretis S. C. Tunc autem præsumitur in fraudem reassumere, si in causa criminali jam sit in carcerem reiectus, aut dimissus sub fidejussione, ut *Fagnan. in c. Magnus Obligat.* cum Decr. S. C. et idem Bened. *l. c.* In causa verò civili, si habitum reassumat, postquam fuerit citatus ad forumulare. Bened. *ibid.* cum Decr. S. C. edito die 30 Martii 1686. Eodem privilegio fori gaudent Clerici conjugati habitum, vel tonsuram deferentes, et alicui Ecclesiae de mandato Episcopi deservientes, si unam solam virginem duxerint, ex *c. 2. De Foro Compet.* Vide *Salmant. c. 7. n. 96.* Sed notandum, quòd in *cap. tim. de Temp. Ord. in 6.* prohibeatur conjugatis conferri Tonsura, nisi velint ipsi Religionem profiteri, vel sacros Ordines suscipere, quod autem non licet eis sine uxoris licentia.

828. — Not. I. Sacerdos in sua Ordinatione promittit *obedientiam* Episcopo. Hinc quæritur, ad quid teneantur Sacerdotes vi-rius obedientiae? Noster SS. P. Bened. XIV in *Constitut. Ex quo dilectus*, emanata die 14 Januarii 1747 (in *Bullar. t. 2. XXV. v. De reverentia*), sic explicat: « Agnoscimus Presbyterum hujusmodi promissionis vigore ea lege inter alias adstrictum teneri, ut à servitio Ecclesiae, cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi. » Hoc tamen intelligendum, nisi Presbyter, etiam Parochus, velit transire ad aliquod Monasterium, vel Regularem Canonicam, ut habetur in *cap. duo sunt. Can. 19. q. 2.* Tunc enim (ut ibi statuit Urbanus II.) potest liberè discedere, etiam contradicente Episcopo. Poterit tamen Episcopus, ut ait Papa Bened. in præfata Bulla, Clericum suum revocare ex justis causis, etiam post professionem, impe si Ecclesia ex illius absentia gravem jacturam pateretur,

ut ibi dicit *Innoc. IV*, (vide dicta *Tom. 3. l. 4. n. 75*). Per *to-*
autem jacturam, intelligit Pontifex læsionem sive damnum
Ecclesiæ, dum affert doctrinam Adbatis Panormitani, qui sic
 ait : *Sed si Ecclesia graviter læderetur, esset rovocandus*. Unde
 concludit idem Pontifex Benedictus : *Et sic satis provisum est*
etiam Episcopo, qui factum Clerici sui ad regularia Claustra, se
inoito, impugnare velit.

829. — Not. II. aliquid circa Missas et preces, quæ in Or-
 dinatione imponuntur ordinatis ab Episcopo. Quoad obligatio-
 nem pertinet, alii (ut *Suar. Less. Laym. et Caputaq. apud Croix.*
n. 2319.) putant persolvendas esse sub mortali. Alii tamen ibi
 (ut *Sot. Val. Dian. Pal. Pell. Gob. etc.*) dicunt probabiliter
 hujusmodi obligationem esse decentiæ, non autem sub peccato;
 saltem tenet *Croix*, non esse sub gravi, cum id Episcopi haud
 declararint. Quoad applicandas autem dictas Missas, sedulò con-
 sideranda sunt verba, quæ dicit Episcopus, videlicet : « Post
 » primam Missam tres Missas dicite, unam de Spiritu sancto,
 » aliam de Beata Virgine, et tertiam pro Defunctis; et etiam
 » Deum pro me orate. » Ex quibus verbis rectè infert *P. Mar-*
zota, de Sacrif. Miss. cap. 4. §. 3. non esse obligationem appli-
 candi prædictas Missas juxta intentionem Episcopi, dum ibi
 præscribitur tantum, ut initiati pro eo orent; ideoque ipsi bene
 possunt Missas pro aliis applicare etiam cum stipendio. Patet
 autem quòd hujusmodi Missæ non prius dicendæ sunt, quàm
 adveniant dies non impediti.

An autem Neo-presbyter pro Missa, quam celebrat cum Epis-
 copo, possit stipendium accipere? Negat *La Croix l. 6. p. 2.*
n. 2323. eò quòd petens Missam videatur requirere Missam cum
 omnibus cæremoniis et actionibus, quæ peraguntur à Sacerdote
 in altari. Sed aliter opinatur *Bened. XIV de Sacrific. Missæ*
l. 3. c. 16. n. 10. urgens exemplum Sacerdotum Græcorum cum
 Episcopo celebrantium, qui alias plerumque carere deberent
 eleemosyna.

830. — Not. III. id quod habetur statutum anno 1741 circa
 Ordinationem promovendorum in Concordato inito inter Sanc-
 tam Sedem, et Majestatem nostri Regnantis Caroli III quem
 Deus sospitet, ubi sic habetur : *I. Niuno potrà esser da ora in-*
nanzi promosso alla prima Tonsura, se non che à titolo di Bene-
ficio, o Cappellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi,
ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio
sacro della Diocesi del Promovendo. II. Guidicando qualche
Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa conferir la
prima Tonsura à qualche giovane, benchè non abbia verun Bene-
ficio, potrà farlo; ma nel solo caso, che abbia il medesimo una
pensione ecclesiastica perpetua della rendita, che ascenda almeno
alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella sua Dio-
cesi, o lintiero patrimonio : il quale, per evitare qualunque frode
o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente
sopra beni stabili, e sopra annue rendite fisse, e doora regularsi

à tenore della tassa Sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor summa di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o pensione ecclesiastica perpetua, nella maniera spiegata di sopra, o d'ell intiero patrimonio, à niuno potra conferirsi la prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato à dimorar almeno per un triennio in qualche Seminario, o Conoitto Ecclesiastico; e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l' Abito Clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle feste di precetto di ciascun d'etre anni non abbia servito a qualche Chiesa, nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta, computando questo servizio colla dimora, che aorebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Conoitto ecclesiastico, etc. Ac ultimo loco dicitur: Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori, o agli Ordini sacri contro la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso d'all esercizio d'ell ordine già conferitogli. E chi laora così ordinato, o pure gli avrà a tal effetto concesute le Dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e d'all esercizio de Pontificali: e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore colluso de Pontificali, sarà sospeso per sempre d'all esercizio de medesimi; e non avendo luso di essi, come pure qualunque altra persona costituita in dignità, per sempre sarà sospeso d'all esercizio d'ell officio, e d'e suoi Ordini. An autem hæc suspensio sit latae, vel ferendæ sententiæ? Vide dicenda de Cens. l. 7. n. 8.

TRACTATUS SEXTUS. DE MATRIMONIO.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

DUBIUM I

Quid sint Sponsalia.

831. Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse voluntaria, et deliberata. — **832.** An teneatur ad Matrimonium fictè promittens sponsalia alteri repromittenti? — **833.** Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare? — **834.** Quando obligentur pueri? — **835.** An sint valida sponsalia contracta per dolum? — **836.** Promissio debet esse mutua. Qu. I. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere? — **837.** Qu. II. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuitæ promissionis? Et an hæc obliget sub gravi? — **838.** Promissio debet esse expressa signo. Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus? — **839.** Dub. 1. Quid, si extranei? Dub. 2. An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus? — **840.** Sponsalia debent fieri inter habiles. Quid, si verba, vel signa sint dubia? — **841.** Verba de præsentī apta ad Matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in Matrimonio clandestinè contracto? — **842.** An sufficiat ad sponsalia dicere: Non ducam aliam quàm te? — **843.** An dicere: Contraham, si Papa dispensaverit? An sufficiat subarrhatio annuli, et missio munerum? Quid, si parentes annulum mittant? — **844.** Qu. I. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla? Qu. II. Quid, si per metum levem? Qu. III. An, qui contraxit ex metu levi, possit sponsalia rescindere?

831.— « **RESP.** Sunt promissio voluntaria, deliberata, et » mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter per- » sonas jure habiles.

« **Dicitur 1.** *Promissio*, quia propositum non sufficit, cùm non » inducat obligationem. Unde qui diceret: Volo te accipere, » habere, aut ducere in uxorem, non contraheret sponsalia, ut » *Bonac. q. 1. p. 1.* docet ex aliis, quia hæc verba non promiss- » sionem, sed propositum promissionis tantùm significant, nisi » tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

« **Dicitur 2.** *Voluntaria*, et *deliberata*, scilicet deliberatione » sufficiente ad peccatum mortale, cùm sponsalia sub mortali

» obligent. *Diana. p. 3. t. 4. R. 273. ex Sanch. Pont. etc. etsi*
 » *Bon. qu. 1. p. 4. n. 4.* plus requirat. Unde regulariter non sunt
 » valida ante septennium completum, ut docent *Con. d. 21. a 5.*
 » *Sanch. l. 1. d. 16.* nisi malitia et prudentia suppleant ætatem.
 » *Diana. t. 4. p. 5. R. 274. Pontius, etc.* (quod tamen quidam
 » negant sufficere, cum jus determinarit ætatem) imò nec post
 » septennium, si de usu rationis sufficienti non constet, uti
 » neque si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam,
 » aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum dicta
 » de Voto et Contractibus. »

832.— Quær. an teneatur Matrimonium contrahere, qui fictè promisit sponsalia alteri verè repromittenti? Fictio hæc diversimodè potest contingere. 1. Si is non habuit animum contrahendi; 2. si non habuit animum se obligandi; 3. si non habuit animum adimplendi. In primo casu certè non tenetur stare promissis, cum omnino defuerit promittendi voluntas. Ita *Vioa de Matr. q. 1. a. 1. n. 1. et Salm. eod. tit. c. 1. n. 25. de Contract. c. 1. n. 7.* cum *Sanch. Lugo, Sylo. etc. communiter.* Contra verò in tertio casu certum est teneri, quia jam contraxit obligationem. Vide *Salm. de Matr. l. c. n. 25. et Vioa n. 5 et 7.* ubi bene advertunt, quòd si quis sciret oriri obligationem ex promissione, sed ad eam non adverteret, nihilominus teneretur ad promissum, quia jam habuit virtuales voluntatem se obligandi.

833.— Quæstio tantum est de secundo casu, quando is voluit promittere, sed noluit se obligare. Et respondetur: si ipse ignoravit ex promissione illa oriri obligationem exequendi Matrimonium, certum est non teneri, ut dicunt *Salm. n. 26.* cum communi (quidquid aliqui aliter sentiant); quia qui ignorat naturam promissionis, non habet veram promittendi voluntatem. Dubium igitur est an teneatur ad Matrimonium, qui sciens naturam promissionis, fictè promiserit sponsalia, nolens revera ad Matrimonium se obligare? *Prima* sententia dicit quòd iste non solum peccet mortaliter contra justitiam, sed etiam ex justitia teneatur ad contrahendum Matrimonium; nec excusatur, si damnum alio modo velit resarcire. Ratio, quia in ipsa promissione, quando est vera, necessariò est insita obligatio ipsi competens; cum autem quis minimè vult promittere, minimè quidem obligatur, sed quando verè promittit, non potest nolle obligari juxta conditionem contractus; nequit enim à promissione obligationem illi propriam separare; ita probabiliter *Pont. de Matr. l. 12. c. 2. n. 7.* cum *Vasq. Vioa l. c. n. 2. v. Dico 2.* item *Sot. Lop. Led. Arag. Gutt. etc.* apud *Sanch. Secunda* verò sententia probabilior, cui subscribimus, et quam tenent *Sanch. de Matr. lib. 1. Disp. 9. n. 5. et Disp. 10. n. 25. Pal. p. 2. n. 2. Laym. c. 1. n. 10. Less. c. 18. n. 61. Holzm. c. 1. n. 117. Spor. c. 1. n. 54. Escob. l. 24. n. 12. Renzi. de Matr. c. 1. sect. 1. qu. 2. Tamb. eod. tit. l. 8. c. 1. §. 4. n. 5. Mazz. c. 2. §. 1. et Salm. c. 1. n. 28.* cum *Bonac. Bec. Aversa, Vill.*

Corneio, et Diana, negat esse obligationem contrahendi. Ratio præcipua, est, quia omnis obligatio quæ non habetur ex lege, oritur ex privata hominis voluntate; ergo ubi deest voluntas æ obligandi deficit obligatio. Et hoc etiamsi promissio fuerit juramento firmata, ut docent *Sanch. d. Disp. 9. num. 9. cum S. Bonac. S. Anton. Medina, Pal. et pluribus. Escob. num. 95. cum Riccardo, Gabr. ac Salm. cum Bonac. et Aversa, ex D. Thom. qui in 3. dist. 39. q. 1. a. 3. q. 3. docet juramentum non obligare, ubi deest animus se obligandi, juramentum enim sequitur naturam promissionis. Nec obstat ratio contraria supra allata, quæ, esto fictè promittens peccarit contra justitiam, alteram partem decipiendo, non tenebatur tamen ex justitia ponere verum consensum, cum nulla ei aderat obligatio contractum ineundi, et contra alter nullum acquisierit jus in eum ex suo consensu; ideo tenetur quidem postea ratione deceptionis damna resarcire, sed non tenetur ratione promissionis verum consensum ponere, et Matrimonium contrahere. Secus verò dicendum, si interverit defloratio, quia tunc deflorans omnino tenetur ad Matrimonium, cum non possit tunc alia via sat æquivalenter damnum resarcire, ut diximus *Tom. 2. l. 3. ex n. 642.**

834. — Sufficit autem ad validitatem sponsaliorum inter pueros, ut in ipsis probabiliter agnoscatur rationis usus. Hoc putant probabilius cum communi *Salm. de Matr. c. 1. n. 71. cum Sanch. Con. Dic. Bon. et aliis, contra Pal. Avers. etc.* qui dicant pueros ante septennium non obligari. Non peccant autem graviter pueri, vel parentes pro eis sponsalia promittentes, ut dicunt *Salm. c. 1. n. 77. cum Conc. Sanch. etc. contra Bonac. et Henr.*

835. — An verò sint irrita sponsalia contracta per dolum dantem causam contractui, etsi versantem tantum circa qualitatem? Affirmant *Sanch. de Matr. l. 1. D. 64. n. 3. Mol. Coar. etc.* et idem sentiunt *P. Conc. et alii quos citavimus T. 3. l. 3. n. 715. de Contract.* Sed ibi diximus probabilius eo casu contractum non irritari, neque de jure naturali, cum jam adsit consensus quoad substantiam, neque de jure civili, ut patet ex *Instit. l. 4. tit. 13. de Except.* cujus verba attulimus *dict. n. 715.* Habet verò tunc deceptus actionem irritandi contractum propter injuriam et defectum consensûs, idque currit, etiamsi deceptio provenerit ab alio tertio, parte ignorante, ut docet *Sanch. cum Coar. et aliis cit. D. 64. n. 4 et 5.* Cæterum satis probabile est cum *Lessio, Laym. et Sporer* relatis *eod. n. 715. et cum Vioa de Matr. qu. 2. art. 1. n. 2.* quòd deceptus non teneatur in conscientia stare contractui, si suus error verè fuerit invincibilis.

An autem stando primæ sententiæ, nempe quòd sponsalia sint per se irrita, etiam decipiens liber remaneat? Affirmant idem *Sanch. loc. cit. et Pontius l. 4. c. 21. n. 7. cum Con. Val. Reb. etc.* Sed oppositum est probabilius, ut fusè probavimus *Tom. 3. l. 3. n. 715. cum Lug. Less. Laym. Pal. etc.*

836. — « Dicitur 3. *Mutua.* Unde si Titius promittat nuptias » Caiæ, et hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur;

» quia, cum contractus sponsalium sit onerosus, et reciprocus, non
 » potest claudicare; involvit enim conditionem, si tu repromiseris.
 » Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta, ac gratuita, et
 » acceptata à Caia, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium,
 » sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. l. 3. d. 3. contra Pontium*
 » apud *Dian. p. 3. tr. 4. res. 244.* »

Quær. hñc I. An hoc ipso, quod aliquis acceptet sponsalia, simul repromittere intelligatur? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 12. c. 4. n. 10.* cum *S. Anton. Palud. Sylo. etc.* ac probabilem putant *Salm. c. 1. n. 16.* cum *Vasq. Henr. Leandro, et Gabr. à S. Vincentio.* Ratio, quia sicut acceptatio Matrimonii de præsenti includit virtuales repromissionem, seu voluntatem ad illud se obligandi, cum Matrimonium valere non possit, si atraque pars non obligetur; ita etiam acceptatio sponsaliorum, quæ Matrimonii naturam sequuntur. Hinc deducunt hi Auctores cum *Mol. et Busemb.* quod casu quo uterque sponsorum non obligatur, neuter remaneat obligatus. *Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Bon. q. 1. p. 1. n. 7. Conc. t. 10. p. 268. n. 5. Sanch. l. 1. D. 5. n. 15. Laym. c. 1. n. 2. Spor. n. 151. Escob. n. 68. cum Soto, ac Salm. c. 1. n. 18. cum Dic. Pal. etc.* qui dicunt, bene posse stare promissionem unius de futuro Matrimonio, et acceptatam obligare, sine repromissione alterius; neque acceptationem includere repromissionem, quia potest quisque acceptare obligationem alterius, quin seipsum obliget. Advertunt tamen *Salm. n. 21.* hoc intelligi, si promittens voluit sponte se obligare independentem ab alterius repromissione, atque hoc sit certum; nam in dubio, ut dicunt, censendum est noluisse sine repromissione obligari. Et in tali casu notandum, quod promissio illa non esset sponsalia, ideoque non induceret impedimentum publicæ honestatis, sed esset mera promissio gratuita, unam tantum partem obligans, non vi quidem sponsalium, sed vi meræ fidelitatis.

837. — Quær. II. An quis possit se obligare ad contrahendum Matrimonium vi gratuitæ promissionis, libera remanente altera parte? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Pont. l. 12. c. 4. n. 2.* cum *Vasq. Conc. p. 259. n. 6.* et probabilem vocat *Diana p. 3. tr. 4. R. 244.* Ratio, quia contractus sponsaliorum est instar contractus cujusdam permutationis; unde in eo nemo potest se obligare, nisi sub conditione, ut alter mutuò se obliget. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, eamque tenent *Busemb. et supra, et Sanch. l. 1. D. 5. n. 12. Laym. c. 1. n. 2. Bon. q. 1. p. 1. n. 8. Escob. l. 24. n. 71. Spor. n. 152. et Salm. c. 1. n. 20. cum Con. Dic. et Avers.* Ratio, quia, licet vi promissionis sponsalitæ non possit unus remanere obligatus, altero manente libero; tamen bene potest aliquis vi simplicis promissionis gratuitæ se obstringere independentem à contractu sponsalium. An autem hæc promissio obliget sub gravi? Id pendet ab alia quæstione allata *Tom. 3. l. 3. n. 720.* ubi diximus cum *Cajet. Bann. Led. Henr. et Salmant.* ex auctoritate D. Thomæ, satis esse probabilem sen-

tentiam negativam. Rectè verò advertunt *Spor. l. c. et Tamb. de Matr. tr. 3. c. 1. §. 1. n. 4.* quòd regulariter nunquam sponsi intendunt gratis se obligare sine conditione quòd alter etiam se obliget.

838. — « Dicitur 4. *Signò expressa*; quia contractus inter
 » homines non fit, nisi signo externo. Unde non sufficit ad spon-
 » salia taciturnitas Caiæ, etiam cum consensu interno in pro-
 » missionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen
 » pater vel mater pro filio, aut filia, aut curator pro eo, cujus
 » curam habet, præsente et non contradicente, dummodo metus
 » absit, contrahat, valida erunt; quia in hoc casu jus accipit taci-
 » turnitatem pro expressione consensûs. *Sanch. l. 1. d. 22. Dian. p. 3. t. 4. R. 170.* imò etiamsi pro absente: saltem si is rescians
 » id expressè vel tacitè signo aliquo sufficienti ratificat. *Sanch. Pont. Dian. p. 3. t. 4. R. 271.* contra quos *Sot.* et *Henr.* ne hoc
 » quidem requirunt, sed tantùm, ut rescians non contradicat.
 » Quod *Conin.* admittit, si per ipsos tutores, vel parentes iis
 » proponatur; tunc enim si taceant, censeri consentire. »

Si parentes contrahant sponsalia, præsente filio, qui taceat, et non contradicat, ipsa utique sunt valida, ut communiter docent *Laym. cap. 1. n. 3. Palaus p. 4. n. 12. Ronc. p. 133. q. 5. R. 1. Sanch. l. 1. C. 23. n. 5.* et alii passim. Et patet ex *cap. un. §. 1. fin. de Despons. impub. in 6.* ubi Bonif. VIII. sic declaravit: « Porro
 » ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberi-
 » bus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expressè consenserint,
 » vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obli-
 » gantur. » Idemque dicendum, non solùm si pater, sed etiam si mater contrahat pro filio, ut rectè etiam communiter docent *Sanch. n. 9. Pont. l. 2. c. 14. n. 2. Pal. p. 4. n. 14. Boss. c. 3. n. 159. cum Abb. et Salm. n. 47.* idque infertur ex dicto textu, ubi non dicitur *patres*, sed *parentes*; et ratio est, quia in hoc non habetur respectus ad patriam potestatem, sed ad affectum parentum erga filios: matres autem non minùs quàm patres filios diligunt. Idem dicunt *Busemb. ut supra, et Spor. l. c.* de tutoribus, et curatoribus promittentibus pro pupillis et minoribus. Sed probabilius id negant *Salm. d. n. 48.* cum *Sanch. et Guttier.* quia hoc tantùm de parentibus dispositum est.

Id tamen procedit duntaxat pro foro externo, ut bene advertunt *Bonac. et Roncag. ll. cc. ac Holzm, de Matr. n. 149.* cum *Anacl.* Nam in foro interno, si filius dissenserit, certè ad sponsalia illa à parentibus contracta non obligatur. Et idem omnino dicendum puto, si filius negativè se habuerit non dissentiendo neque consentiendo; ad contrahendam enim quamcumque obligationem positivus requiritur consensus. Nec obstat præfatus textus, cùm ibi dicatur *obligantur*; nam ad Matrimonium, et sic pariter ad sponsalia quæ Matrimonii naturam sequuntur, non sufficit consensus internus contrahentium, sed requiritur consensus externè expressus aut verbis, aut signis, ut habetur in *Cap. Sufficiat, Caus. 27. q. 2.* Quamvis autem sponsalia contracta

per solum consensum internum non valeant, valent tamen in hoc casu speciali, ut Bonifacius decernit, nempe si pater contrahat pro filio tacente, et non contradicente; sed utique intelligendus Pontifex loqui, modò filius internè et positivè consentiat. Et sic revera mecum sentiunt *Bon. q. 1. p. 1. n. 11.* et *Salm. n. 46.* dum dicunt, tunc solùm taciturnitatem filii valida reddere sponsalia, quando filius internè consentit.

839. — Dubit. 1. an sit speciale, quòd sufficiat præsentia et taciturnitas filiorum, si parentes pro eis contrahant? Negant *Hostiens. Manuel*, et *Anchar. ap. Sanch. l. 1. D. 22. n. 7.* qui dicunt id procedere, etiamsi extraneus contrahat sponsalia pro alio præsente et tacente; quia (ut aiunt), cùm hîc agatur de re appetibili, quisque tacens consentire videtur. Idque confirmant ex *c. 1. de Matr. contr. contra Eccles. etc.* ubi judicantur valida sponsalia inita à fratre pro sorore præsente, et tacita consentiente dum textus ponderat ibi aliqua signa taciti consensûs. Et huic sententiæ consentiunt etiam *ap. Sanch. l. c. Vict. Henr. Led. et Sotus*; loquendo tamen pro solo foro externo. Sed communissime et verius id in utroque foro esse speciale pro sponsalibus contractis à parentibus affirmant *Escob. n. 169. Pal. p. 4. n. 17. Boss. c. 3. n. 165.* et *Sanch. n. 7.* cum *S. Anton. Palud. Innoc. Abba. Gabr. Coo. Tab.* et aliis plurimis ex *D. Th. in 4. D. 27. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 3.* Ratio, quia licèt Matrimonium sit per se appetibile, tamen obligatio ad illud est onerosa; cùm autem parentes præ magno amore erga filios præsumentur ipsis bene consulere, meritò censentur filii consentire ipsorum promissioni; sed hæc ratio non militat pro aliis. Nec obstat regula juris 43. in 6. *Qui tacet, consentire videtur.* Nam bene respondent *Salm. n. 45. Bonac. et Ronc. ll. cc.* hoc procedere in favorabilibus, non autem in obligatoriis; ubi verius oppositum præsumitur: et maximè in sponsalibus, ubi (ut diximus) positivus requiritur consensus. Neque obstat textus supra oppositus; nam respondet *Escob. l. c. cum Glossa* ibi bene adfuisse expressum consensum, et textum exprimere alia signa tacita, ut confirmet adfuisse verum consensum per illa signa externatum. Rectè tamen *Sanch. n. 14.* cum aliis primam sententiam admittit, si alicubi (prout est apud Indos) esset consuetudo, ut consensus per alios exprimeretur.

Dubit. 2. an, cùm parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, sufficiat ad eorum valorem, si filii certiores facti non contradicant? Prima sententia negat, dicitque requiri, ut ipsi sponsalia ratificent aliquo alio speciali signo expresso vel tacito: ita *Sanch. l. 2. D. 23. n. 17. Pont. l. 2. c. 14. n. 14.* et *l. 10. c. 9. n. 9. Ronc. p. 143. q. 5. R. 2. Escob. n. 171.* cum *Vega*, et *Cordeub.* ac *Bors. c. 3. n. 188.* cum *Molin. Fill. Barb. Gutt. etc.* Et probant ex *eod. cap. unic. de Desp. imp. in 6.* ubi sic dicitur: « Et est idem si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam » ignorantibus eadem sponsalia post scienter ratificaverunt tacitè, » vel expressè. » Ergo (ut arguunt) bene ibi constituitur differentia inter sponsalia contracta præsentibus filiis, ubi sufficit

» annulum mittant ad sponsam, non præsumitur filius contraxisse sponsalia, nisi annulus ex suo consensu missus fuerit, » ut rectè sentiunt Palaus *loc. cit. Sanch. n. 7. et Boss. n. 125. cum Mol. Gutt. Menoch. etc.*)^o 4. Sponsalia metu gravi contracta, licèt juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum non firmat contractum; imò probabiliter » nec obligat, adeoque relaxatione non indiget. *Sanchez, Barb. Diana. part. 3. t. 4. Resol. 278. sup. l. 3. t. 2. cap. 2.* »

844. — Quæritur I. Utrùm sponsalia per metum gravem injustum contracta sint ipso jure invalida? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 4. D. 21. n. 3. Pontius l. 4. c. 6. n. 12. Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3. Bon. p. 7. n. 6. Salm. c. 1. ex num. 62. cum Bec. Coe. Diana, et Aversa, ac Boss. c. 12. n. 113. cum Panorm. Azor. Sa, Rodr. etc.* Et probant ex *c. Ex litteris, 11. de Despons. impub.* ubi, cùm quædam puella contraxisset sponsalia cum juramento, postea *nolens* (ut ait textus) *et invito, minis parentum impulsæ*, adducta fuit in domum sponsi; ideo Pontifex declaravit eam liberam esse ab illis sponsalibus. Nec obstat dicere, quòd talis puella non contraxerit sponsalia per metum, sed per metum domui sponsi adiverit. Nam communiter supponunt DD. cum Glossa, hanc puellam desponsatam fuisse per metum; idque rectè ait *Sanchez* certè supponi in eod. textu, aliàs enim Pontifex eam ab obligatione sponsalium non absolvisset. Dicitur autem per metum *gravem*; nam si esset levis, aliter dicendum, ut mox videbimus in Quæst. II. item dicitur *per metum injustum*, quia si esset justus, valida quidem essent sponsalia; tunc enim pars, quæ ea contraxit, esset irrationabiliter invita, si nollet contrahere, ut rectè dicunt *Salm. d. n. 66. juxta dicenda n. 1057.* *Secunda* verò sententia, quam tenent *Conink. D. 28. n. 7. Viva q. 1. a. 8. n. 9.* item *Hurt. Dic. Trull. apud Salm. n. 61.* tenent hujusmodi sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari à metu passo, sed non esse per se irrita; ideoque dicit, quòd si adfuit juramentum, debet ipsum servari, donec relaxetur. Ratio, quia omnes contractus, præter solum Matrimonium, per metum initi per se validi sint, juxta dicta *Tom. 3. l. 3. n. 717.* Respondent autem ad textum allatum in *dict. c. Ex Litteris*, quòd ibi ageretur de puella quæ omnino invita contraxerat, et ideo ejus promissio fuerit irrita declarata. Utraque sententia est probabilis, sed prima mihi videtur probabilior; licèt enim, loquendo de contractibus in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quòd contractus metu initi sint de se validi, circa sponsalia verò diversa occurrit ratio; nam in aliis contractibus, cùm ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, bene potest metum passus, nisi velit contractus rescindere, manere obstrictus ad illum exequendum; at nemo potest obligari ad exequendum actum per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset Matrimonium durante tali metu contrahendum; unde sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale Matrimonium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt sponsalia; dispositiones enim induunt eandem naturam actûs, et

deo passim Doctores asserunt, sponsalia naturam Matrimonii equi. Adde, quòd connexorum idem debeat esse iudicium, ut asertur ex *cap. Translato, de Constitut.* Quapropter sicut Matrimonium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus. Ex his infertur, quòd ex huiusmodi sponsalibus minimè oriatur impedimentum publicæ honestatis.

Quæritur II. An sint valida sponsalia contracta per metum eum, qui dederit causam contractui? *Prima* sententia negat, et tunc tenent *Nao. c. 22. n. 51. Less. c. 17. Dub. 6. n. 46. Ronc. n. 132. qu. 4. R. 2. et Boss. c. 12. num. 288. cum Rebell. Comit. Sylo. etc.* Ratio, quia is qui per metum (etsi levem) extorquet consensum alterius, adhuc injuriam ei irrogat, unde indignus est, ut ex sua malitia commodum reportet. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Bon. p. 9. n. 6. Pont. l. 4. c. 10. n. 5. cum Medina, Salm. c. 1. n. 60. cum Aoersa, Croix l. 7. p. 3. num. 105. Viva de Matr. q. 4. art. 3. n. 6. et Mazz. t. 4. p. 142.* Ratio, quia non censetur alter veram injuriam tibi intulisse, cum facile poteras tu metum illum repellere; quare, si non repullisti, censeris sponte voluisse talem injuriam pati.

Quæ. III. An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam contractui, possit illa in conscientia rescindere? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Pon. l. 4. c. 10. n. 6 et 10. et Viva q. 4. art. 3. n. 6. cum Perez, Med. etc.* Et ratio est eadem quæ mox supra adducta est pro secunda sententia in Quæst. præced. Hæc sententia est satis probabilis, sed communior est, et probabilior videtur *secunda* sententia affirmans, quam tenent *Laym. lib. 3. tr. 4. c. 6. n. 4. Sanch. l. 4. D. 19. n. 6. Wigandt tr. 3. n. 19. Bon. p. 9. n. 8. Salm. c. 1. n. 60. Mazzotta tom. 4. p. 142. Croix n. 105. cum Becan. et Lugo de Contract. D. 22. n. 138. cum Azor. Reg. Lop. Led. etc.* et probabilem putat *Viva q. 4. art. 3. n. 7.* Ratio, quia, cum metus dederit causam contractui, ita ut aliàs initus non fuisset, incutiens metum tenetur contractum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injustè per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare. Idque tantò magis procederet, si hic apprehendisset metum illum ut gravem, licet in se fuisset levis, quia eo casu talem metum non facile repellere poterat, sicut poterat quando novisset ut levem. Quid autem dicendum, si metus fuerit justus, vel ab intrinseco; vide dicenda ex *num. 1053.*

DUBIUM II.

Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium.

845. Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum Matrimonium? — **846.** An Judex possit, et debeat cogere nolentes ad Matrimonium? — **847.** An fornicatio sponsæ, vel sponsi cum alia sit specie diversa? Fictè promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit à virgine. (*Vide etiam dicta de Rest. T. 2.*

l. 3. ex n. 642.) — 848. Si quis cum duabus sponsalia contrahit, et cum secunda coierit, quam ducere debet? — 849. De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ? Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis, vel inconsultis? Quid, si sponsalia fuerint jurata? Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit? An Prælati teneantur has nuptias impedire? Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum? — 850. Quæst. II. An teneatur filius obedire patri præcipienti Matrimonium? — 851. Quæst. III. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia? — 852. Resiliens perdit arrhas, etc. Not. I. Quid, si mulier promittit aliquid viro, ut eam ducat, et quid è converso? — 853. Not. II. De pœna apposita in resilientem. Qu. I. An liceat adjicere pœnam in resilientem injustè? Qu. II. An justè resiliens teneatur ad pœnam promissam cum juramento? Qu. III. An soluta pœna, teneatur recipiens eam restituere? Qu. IV. Quid, si relinquatur legatum puellæ ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat? Qu. V. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat? — 854. An liceant tactus et oscula inter sponsores?

848. — « RESPONDEO I. Obligant ad ineundum matrimonium » sub peccato mortali : * (*Ita communiter omnes (vide Salm. c. 1. n. 81.) ; et patet ex c. Ex litteris de sponsal. Ratio, quia, licet promissio simplex, juxta probabilem sententiam, non inducat gravem obligationem, secus verò est de promissione mutua, quæ perfectum constituit contractum ex utraque parte obligatorium.)* * si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet si promittens impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractûs onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito. *Sanch. l. 1. d. 28. Conin. d. 22. dub. 1. apud Dian. p. 3. t. 4. R. 245. Pontius tamen ibid. vult obligari statim post contractum.* »

Quæritur igitur, an qui sponsalia contraxit sine tempore præfixo ad Matrimonium contrahendum, teneatur illud inire statim ac commodè possit. *Prima* sententia negat, et dicit tum solùm teneri, cum altera pars requirit; ita *Bus. ut supra. Sanch. l. 1. D. 28. n. 2. Nao. c. 17. n. 79. Holz. n. 177. cum Abb. et Piring. ac Escob. n. 78. cum Pal. Syol. etc.* Ratio, quia sic habetur in *lib. Debitorum præsentibus, C. de Pignor.* ubi dicitur : *Debitorum prius denunciationibus conveniendi sunt.* *Secunda* tamen sententia verior affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 6. n. 1. Pal. p. 7. n. 2. Conc. p. 266. n. 26. Ronc. p. 134. q. 2. R. 2. et Salm. c. 1. n. 85. cum Con. Led. et Aversa.* Ratio, quia sic habetur expressum in *l. In omnibus, ff. de Reg. Jur.* ubi sic dicitur : « In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, præsentem die debetur. » Et in *l. Eum qui, §. Quoties, ff. de Verb. obl.* ubi : *Quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.* Respondetur autem ad textum oppositum, quòd illud tantùm statuatur pro debitoribus qui dederint pignora, quæ jure merito non sunt distrahenda à creditoribus, nisi prius debitores moneantur. Sed

notandum quòd DD. primæ sententiæ (ut *Sanch.* et alii) dicunt, quòd si altera pars ex oblivione, timore, verecundia, vel simili causa non peteret, ut præcipuè in fœminis evenit, tenetur tunc sponsus de se sine petitione Matrimonium contrahere, cùm commodè possit. E converso DD. secundæ sententiæ (ut *Pal. l. c. et Salm. n. 85. cum Con. etc.*) dicunt, quòd si altera pars, cùm possit commodè petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire; et sic præfatæ sententiæ satis conciliantur. Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus præfixus ad nuptias ineundas? vide dicenda n. 867.

846. — « 1. Resiliens cogi potest ad matrimonium etiam à
 • iudice per censuras : quod tamen rarò expedit ob periculum
 • infelicitis exitûs. »

Nulli dubium, ut diximus, quòd in foro conscientiæ nolens implere sponsalia sine justa causa graviter peccaret. Dubium est an Iudex possit nolentem cogere? Alii affirmant, alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. Et has sententias omnes probabiles putant *Salm. c. 1. n. 88.* Attamen veriùs et communiter dicunt *Pal. p. 8. ex n. 2. Conc. p. 266. n. 27. Tamb. c. 1. §. 1. n. 10. Holz. n. 178. Pont. l. 12. c. 6. n. 2. Salm. c. 1. n. 89. cum Con. Becan. Dic. etc. et Salm. lib. 1. D. 29. num. 4. cum S. Bonao. S. Antonin. Nao. Palud.* et aliis innumeris, quòd si ex tali Matrimonio timeantur rixæ, aut scandala, non debeat Iudex ad illud ineundum cogere partem invitam; secus, si scandala non timeantur; et ita habetur expressum in *cap. Ex litteris. 10. de sponsal.* ubi dicitur : *Ecclesiastica censura compellas, nisi rationabilis causa obstiterit.* Et sic censuit S. C. abstinendum à coactione, suffragante aliqua probabili causa : secus verò sanxit aliàs, ut refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 3. ad n. 62.* Rectè autem advertunt *Busemb. et Tamb.* rarò expedire, ut partes ad tale Matrimonium cogantur : huicque consentit *P. Concina*, dicens semper minus malum esse, ut pars innocens ab huiusmodi Matrimonio absteat. Item rectè advertit *Tamb.* quòd si pars renitens fuerit excommunicata, et persistat, Iudex debeat eam absolvere, quia tunc non speratur profectus; et contra, si tale Matrimonium contraheretur, prudenter malus exitus timendus esset. Notant etiam *Salm. n. 92. cum Sanch. Pont. Pal. etc.* quòd si constet de sponsalibus, tam Iudex Ecclesiasticus, quàm secularis habent jus cogendi sponsos ad Matrimonium.

« 2. Si Iudex secundùm allegata, et probata cogat ad Matrimonium, licèt à parte rei revera coactio sit injusta, valet
 • Matrimonium. *Sanch. et M. Perez*, contra *Texed.* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 26.*

847. — « 3. Fornicatio sponsæ est circumstantia in confessione
 • exprimenda, quia mutat speciem, et constituit injustitiam, quæ
 • in sponsa gravis est, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem
 • alteri promissam notabiliter corrumpat : quod tamen sponsus
 • non censetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti

» aestimetur, nisi aliud accedat. *Sanch. l. 1. dist. 2. Coniack,*
 » *Fagund. Fill. etc.* probabiliter contra *Laym. Azor. etc.* Vide
 » *Lugo d. 16. n. 176.* »

Circa hanc quæstionem adest triplex sententia probabilis. *Prima* dicit, quod fornicatio tam sponsæ quàm sponsi induat malitiam specie diversam; et ita tenent *Pal. p. 7. n. 5. Laym. cap. 1. n. 6. Holzm. n. 194. Azor apud Fill. cap. 2. n. 53. et Salm. de Sponsal. cum Con. Dicast. et aliis c. 1. n. 11*, quia ex parte utriusque injuria irrogatur juri, quod unus acquisivit ad rem, sive ad corpus alterius. *Secunda* dicit, quod peccet specie diversa tantum sponsa, non autem sponsus, qui fornicando levem injuriam videtur afferre sponsæ; ita *Sanch. l. 1. D. 2. n. 6. Bon. q. 1. p. 10. n. 62*; item *Fill. et alii apud Salm. n. 9. Tertia* demum sententia adhuc satis probabilis, quam tenent *Pontius l. 21. c. 6. n. 8. et Trull. Covar. Diana, ac Vivald. apud Salm. n. 7. et probabilem putant Sanch. n. 7. Laym. c. 2. n. 6. Lugo. de Pam. D. 16. n. 17. cum Lud. et Megala, Salm. l. c. ac Elbel n. 59*, dicit neutrum fornicando committere injustitiam, quia neuter sponsorum jus acquisivit in corpus alterius, cum neuter adhuc corpus suum tradiderit. Id igitur currit tam pro sponso, quàm pro sponsa; si enim hæc committeret injustitiam fornicando, non posset deinde Matrimonium cum sponso contrahere, nisi manifestaret vitium occultum sui corporis, quia tunc adesset inæqualitas; sed ad hoc non tenetur, ut ait *Pontius cum aliis (vide dicenda n. 865. ad n. II.)*: ergo adest æqualitas, et per consequens non committit injustitiam.

« 4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. »
 » Dixi, *per se*, quia si facta promissione puellam induxit ad
 » copulam, tenetur illam ducere. *Bonac. l. c. p. 2. Ubi excipit,*
 » si puella esset longè inferioris conditionis, v. g. quoad nobilitatem, vel divitias: tunc enim non teneri ducere, v. g. virum
 » nobilem filiam agricolæ, præsertim si illa fuerit conscia disparis statûs, seu conditionis, eò quod tum decipi potius voluerit, quàm decepta sit, unde nec teneri eo casu illam dotare:
 » secus tamen si ipsa inæqualitatem statûs ignorarit, aut si ipse non fictè, sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita *Bonac. qu. 1. p. 3. n. 7. et seq. ex Vasq. Mol. d. 106. Sanch. l. 1. d. 10. Vid. Less. l. 2. c. 10. d. 3. Laym. c. 1. n. 10. et M. Per. d. 2. s. 3. ** (*De omnibus his vide ea quæ fusè notavimus de Restit. Tom. 2. l. 3. ex n. 642.*) »

848. — « 5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida, »
 » *Sanch. et Vill.* Contrarium tamen tenent *Con. et Pont.* cum
 » *Diana p. 3. t. 4. R. 210.* Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licèt injustum. *Bon. p. 5 et 7. Laym. c. 1. n. 5.* »

Certum est quod si secunda sponsa fuerit conscia priorum sponsalium, Matrimonium cum prima debet contrahi, quia tunc

secunda non fuit decepta, sed ipsa voluit decipi; ita communiter *Bossius c. 3. n. 90. Salm. c. 2. n. 94. Vioa q. 2. art. 7. n. 3. Holzm. n. 217*, et alii passim. Dubium est, si illa fuerit ignara. Prima sententia dicit sponsum teneri contrahere cum secunda, si cum hac copulam habuit; ita *Pal. p. 22. n. 6. Vioa l. c. Pont. l. 12. c. 14. n. 4. cum Major. Boss. l. c. cum Diana, et Salm. l. c. cum Con. Reb. et Leand.* Ratio, tum quia ex *cap. Is qui fidem, de sponsal.* olim per copulam animo maritali factam sponsalia transibant in Matrimonium; licet hoc Matrimonium hodie ex jure novo Tridentini sess. 24. c. 1. non amplius subsistat, tamen textus ille bene fundat jus in re, quod acquiritur à secunda sponsa per corporis traditionem, quæ olim Matrimonium constituebat: tum quia, quando unus agit de lucro acquirendo, et alter de damno vitando, huic potius favendum est quam primo. Secunda verò sententia communior et probabilior dicit sponsum teneri contrahere cum prima, etiamsi adfuerit copula cum secunda, ita *Sanch. lib. 1. D. 49. n. 5. cum Led. Henriq. Man. et Lop.; item Nav. cap. 22. n. 26. Bon. p. 5. n. 7. Ronc. p. 370. q. 6. R. 2. Elbel p. 370. n. 17. cum communi ut asserit Escob. n. 245. Laym. c. 1. n. 5. cum Soto, et Rodr. Holz. n. 117. cum Manastr. et Anacl. ac Croix n. 73. cum Hurt. et Aversa.* Ratio, quia promissio facta secundæ sponsæ semper est nulla utpote de re illicita, cum fuerit priori sponsæ promissa: nec injuria illata alteri jus huic adimit. Et hoc, etiamsi secunda promissio fuerit juramento firmata, ut dicunt *Holzm. n. 116. Sanch. Dist. 50. num. 2. Escob. n. 248. Laym. l. c. et alii*; quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. Nec obstat prima ratio sententiæ oppositæ, nam textus ille (ut rectè dicunt *Navarr. Sanch. ll. cc. cum Soto, et Led.*) intelligendus est loqui de copula affectu maritali habita, non autem de habita affectu fornicario, ut esset in nostro casu. Neque valet secunda ratio, nam hîc revera non agitur de contractu lucrativo, sed potius oneroso, cum sit ultro citroque obligatorius. Dicunt tamen *Sporer loc. cit. Sanch. n. 6. Elbel. p. 371. n. 19. et Bonac. cum Reg. ac Mol. ac Croix cum Aversa, et Ronc. ll. cc.* quòd ex æquitate teneatur prima sponsa cedere juri suo, si altera ex defloratione grave damnum pateretur, quia caritas obligat ad leve nocumentum patiendum, ne proximus gravissimum subeat, unde aiunt *Henriq. apud Sanch. l. c. et Croix cum aliis*, quòd Judex eo casu bene possit cogere sponsum ad ducendam secundam. Sed non improbabiler *Holzm. d. num. 117. cum Anacl. Gutt. et Pichler.* sentiunt ad hoc illam non teneri, quia secunda debet suo crimini imputare, quòd tale damnum patiatur.

849. — « 6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, v. g. nobilis cum ignobili, licet peccarint, tamen obligantur; nec à parentibus possunt impediri, quominus servent fidem datam. *Laym. l. c. n. 12. ex S. Th. etc.* nisi scandalum magnum ex Matrimonio timeretur. *Dian. part. 9. tom. 7. Resol. 71. ex Mol. Sanch. etc.* »

Certum est Matrimonia filiorumfamilias contracta sine consensu parentum esse valida, contra Lutherum, Bucerum, et Erasmus (*apud Bellarm. de Matr. c. 19.*), qui invalida asserabant; id patet ex Trident. sess. 24. c. 1. *de Ref.* ubi sic dicitur: « Quique falsò affirmant Matrimonia à filiisfam. sine consensu » parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita » facere posse. » Unde non satis videtur probabilis opinio *Pont. l. 2. c. 1. n. 5. et Tourn. Præl. Theol. t. 11. p. 197*, quòd olim hujusmodi Matrimonia sine consensu parentum inita, essent invalida; nam obstat communis sententia omnium Scholasticorum, ut ipse *Pont.* fatetur, et videtur certum esse ex præfato textu Concilii. Ex hoc infert *Laym. c. 1. n. 13. Spor. c. 5. n. 202. et Holm. n. 167. cum Anacl.* et aliis communiter, quòd sicut tale Matrimonium est validum, ita et sponsalia. Nec officere ait *Hok.* textum in *l. 1. §. 7. ff. de Sponsal.* ubi ad valorem sponsalium videtur requiri consensus parentum, pari modo ac requiritur in Matrimonio, juxta *l. Si ut proponis 7. C. eod. tit.* Respondet enim, quòd lex, tametsi prohibeat hujusmodi sponsalia, non tamen illa invalidet. (*V. not. V, pag 364.*)

Hæc quoad validitatem; sed quæritur I. an, et quando, et qualiter peccent filiifamilias nuptias contrahentes sine consensu parentum? Quatuor adsunt sententiæ. *Prima*, et quidem communior docet universè eos peccare lethaliter, si Matrimonium ineant, parentibus sive inconsultis, sive invitis; ita *Pontius l. 2. c. 1. n. 26. Mol. t. 1. tr. 2. D. 166. Syloius Suppl. q. 47. art. 6. Concl. 4. Nuo. c. 14. n. 15. Petrocor. tom. 4. p. 413. Abelly p. 205. Roncag. p. 269. q. 3. Conc. p. 281. n. 4.* et pro hac sententia fusam edidit dissertationem Illustriss. D. Franciscus Muscettola Episcopus Rossanensis, cui novissimè doctas addidit adnotationes eruditissimus Canonicus Neapol. Alezius Mazzochius ubi citantur pro eadem sententia *Alber. Magn. Estius, Merbes. Megal. Fag. Nald. Turrecrem. Bellar. Amic. Mastr. Martin. Leand. Marchand. Vidal, Patel, Isamb. Genett. Natal. Alex. Juenin, Cabassut.* et alii: sed notandum, quòd ex his plures (ut observavi), prout *Bellar. Albert. M. Estius, Turrecrem. Juenin, et Cabassut.* dicunt quidem hæc Matrimonia esse illicita (quod revera omnes DD. concedunt), sed non explicant an sub culpa gravi vel levi. Probatur hæc sententia 1. ex c. *Aliter, Causa 30. q. 5.* ubi legitur Decretum illud Evaristo Papæ tributum, quo dictum fuit præsumi *non conjugia, sed adulteria*, illa quæ fiunt sine consensu parentum, et sine præviis precibus, sine benedictione Sacerdotis, et custodia Paranymphtarum, etc. ex c. *Honoratur 32.* ubi dicitur non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed judicium parentum expectare, Item probatur ex Trid. *dict. c. 1. sess. 24.* ubi, cum sermo habeatur de Matrimoniis clandestinis, et simul sermo de Matrimoniis contractis à filiisfamilias sine consensu parentum, dicitur: « Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper » detestata est, atque prohibuit. » Probatur 2. ex Jure Civili, quo irritæ declarantur nuptiæ sine consensu parentum contractæ,

et videtur expressum in *l. 2. ff. de Rit. Nupt. l. Si ut proponis, c. de Nupt.* et aliis, ac signanter in *Institut. de Nupt.* ubi: « Si filii sint, consensum habeant parentum; nam hoc fieri debere et civilis et naturalis ratio suadet. » *Et infra*: « Si adversus ea aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec Matrimonium, nec dos intelligitur. » Et licet hæc leges à Jure Canonico sint correctæ, ut habetur in *c. Tua de Sponsal. et cap. Cum causa de Raptor.* ac in Tridentino *d. c. 1.*, tamen ex illis deducitur ex ipso lumine naturali deprehendi deformitatem talium nuptiarum. Probatur 3. ratione, tum quia ex hujusmodi nuptiis gravia incommoda et scandala oriuntur; tum quia hoc requirit obedientia parentibus debita; tum quia iidem graviter offenduntur, si filii, ipsis insciis vel invitis, Matrimonium contrahant.

Secunda sententia dicit teneri quidem filios sub mortali parentum consilium petere, non verò illud sequi; ita *Sanch. l. 4. D. 23. n. 10. Laym. c. 2. n. 14. Barb. in Trid. sess. 24. c. 1. n. 2. Vioa de Matr. q. 4. art. 2. n. 5. Bon. cod. tit. q. 4. p. 17. n. 25. item Vasq. Fill. Vil. etc. ap. Boss. de Matr. c. 11. n. 81.* Probatur prima pars, quia censetur gravis contemptus in re tam gravi non consulere parentes, quibus incumbit prospicere bono filiorum; poterit enim pater, qui majori prudentia ac experientia pollet, aliqua aperire filio, per quæ hic mutet voluntatem. *Secunda* autem pars (quam præter AA. mox citatos tenent etiam *Tolet. Burgh. etc.* apud *Croix l. 6. p. 3. n. 570.* atque *Viguer. Led. et Riminald. ap. Sanch. l. c.* et videntur ibid. expressè etiam tenere *Host. Suar. Lupus, et Cocar.* saltem dicunt ibi non esse mortale *Victor. et Heniq.*) probatur, inquam, hæc secunda pars ex *D. Th. 2. 2. qu. 104. art. 5.* ubi ait: « Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda. » Et licet S. Doctor ibi non loquatur de filio contrahente sine consensu patris, sed de patre cogente filium ad Matrimonium, ratio tamen quam ibi præmitti est generalis, et pro utroque casu concludit, dum dicit: « Tenetur autem homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen, secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo; quia omnes homines natura sunt pares, putà in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem, et prolis generationem. Unde non tenentur nec servi... » et sequitur ut supra. Fundamentum intrinsecum hujus sententiæ est, quia cum per Matrimonium homo perpetuæ servituti obligetur, ratio exposcit, ut sit omnino liber in eo contrahendo. Et quamvis sit de jure naturæ, ut filii obsequium parentibus præstent, tamen de jure etiam naturali et potiori est, ut in nuptiis omnimoda servetur libertas. Nec obstant textus supra allati, consensum parentum exquirentes, ipsi enim tantum probant illum requiri de decentia, et honestate, non verò de præcepto, ut aiunt *Salm. c. 6. n. 24. Boss. c. 11. n. 87. et Sanch. l. c. cum Host. Suar. etc. ex Gloss. in c. fin. Caus. 30. q. 2. v. Parentum*, ubi: *Hoc tantum ad hones-*

tatem referas. Textum autem Tridentini non est certum referri ad Matrimonia contracta sine consensu parentum, quia verba illa, *Dei Ecclesia illa semper detestata est*, potius referri possunt ad Matrimonia clandestina, ut colligi videtur ex verbis subsequentibus, ubi dicitur, quod cum Matrimonia illa prohibita homines improbi etiam contraherent, ideo declarantur irrita: ergo Tridentinum declarat hęc, Ecclesiam tantum *detestatam* fuisse Matrimonia quę prohibuit, et nunc Concilium reddit invalida. Ob eandem rationem, ut supra, tantò minùs obstant leges civiles; quę autem (ut sentiunt *Cujacius, et Gothofredus ad l. Filius ff. de Ritu Nupt. et Holzm. n. 168. ac Gonzal. in d. c. Tua n. 8.*) non invalidabant tales nuptias, sed tantum eas reddebant civiliter irritas; nempe quoad solos effectus contractus civilis, prout declaravit Ludovicus XIII in Regno Galliarum *ap. Tourn. t. 11. p. 104.*

Tertia sententia dicit, quod si filii familias Matrimonium contrahunt, sive inconsultis parentibus, sive invitis, illicitè quidem contrahant, at per se loquendo non peccant mortaliter, sed tantum venialiter; ita *Palaeus p. 12. n. 11. Boss. c. 11. n. 87. Elbel. p. 368. n. 9. Tamb. Dec. l. 5. c. 2. §. 3. n. 6. Renzi. p. 240. q. 2. Holzm. n. 172. cum Pichler, Spor. num. 206. cum Henr. Led. et Gob. ac Salm. c. 6. n. 22. cum Covar. Victor. Aversa, Dic. et Henriq.* Ratio, quia licet filii teneantur hoc obsequium præstare parentibus, nempe eos consulendi in re tam gravi, hæc tamen obligatio non potest esse gravis, quando filii eorum consilio stare non obstringuntur; satis autem vel per se, vel per alios viros prudentes aliunde valent cognoscere, quę circa id occurrere possunt; è converso parentes nequeunt esse rationabiliter graviter invitati, quod eorum consilium non exquiratur in re quę absolutè pendet ab electione liberorum. Si autem filii non tenentur (saltem sub gravi) parentum consilium sequi, ut concedunt DD. secundæ sententię, non adest ratio cur sub gravi teneantur eos consulere; tantò magis, quia parentes magis se existimant offensos, si filii nuptias ineant ipsis invitatis post consilium datum, quàm ipsis inconsultis. Idque tantò magis valet, si filius iudicet parentes non graviter laturos Matrimonium illud contrahi ipsis insciis. Imò minimè peccabit filius, si reputet parentes in eo libenter consensuros, vel ipsos injustè impedituros si consulantur, ut dicit *Barb. l. c. cum Con. Sanch. et Vasq. ac Boss. c. 11. n. 81. cum Bellarm. Nao. Sayr. Gutt. etc.* Idque satis probatur ex eod. *Trident. d. cap. 1. sess. 24.* ubi conceditur Matrimonium contrahi omissis denunciationibus, *si fuerit probabilis suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse.* Communiter tamen præfati AA. tam secundæ quàm tertię sententię, ut *Sanch. n. 11. Pal. n. 9. Holz. l. c. Croix n. 570. et Salm. n. 19.* et alii passim, dicunt, non excusari à culpa mortali filios Matrimonium contrahentes, si parentes justè contradicant, vel si censeantur rationabiliter invitati, putà si tales nuptię redundarent in dedecus familię, vel si ex eis sint oritura gravia scandala aut dissensiones.

Quarta demum sententia, quam tenent *Laym. c. 1. n. 14. et Delbene, ac Aversa apud Croix l. 6. p. 3. n. 570.* distinguit, et dicit quòd si parentes ab omni Matrimonio filium avertere conantur cum periculo incontinentiæ, filius non teneatur obedire; si verò impedire velint aliquod certum Matrimonium, tunc videndum: si parentes injustè impediunt, tunc filius nec tenetur obedire; secus si parentes justè impediunt; nempe si ex tali Matrimonio oriatur dedecus, aut scandalum familiæ, tunc enim filius graviter peccat, si non obedit, et Matrimonium contrahit.

Casu autem quo filius non posset sine peccato tale Matrimonium inire, dicunt DD. quòd ad illud non obligetur, etiamsi cum juramento sponsalia contraxisset; quia, cum hæc promissio esset de re illicita, juramentum non potest esse vinculum iniquitatis; ita *Rebellius p. 2. l. 2. qu. 14. sect. 1. n. 9. Pignat. t. 4. Cons. 11. n. 1. Salm. tr. 9. c. 2. n. 85. Boss. c. 11. num. 93. cum Menoch. item Card. de Lauræa, Gab. à S. Vincent. et Opatov ap. Mazzoch. p. 90. in cit. Diss. ex c. Quanto, de Jurejur. ubi: Juramentum fuisse illicitum, et nullatenus observandum, etc.* Et clariùs ex Responso Alexandri II. *apud eund. Mazzoch. p. 99. n. 186. ubi: « Peccator iste notatur perjurio, quia quòd observare legaliter » non potuit sine judicio parentum, temerè jurare præsumpsit. »* Et ait *D. Th. 2. 2. qu. 98. art. 1. ad 1. id esse verum perjurium, nempe jurare illicitum: Quocumque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* Hocque verum esse dicunt *Tolet. l. 4. c. 22. 2. 2. Sanch. l. 1. D. 32. n. 1. cum Abb. Coe. et Mol.; item Suar. et Grass. ap. Mazzoch. p. 99. n. 187. ex D. Bonao. et D. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. etiamsi res juramento promissa esset venialiter mala, et meritò, quia iniquitas levis etiam est vera iniquitas, cujus juramentum non potest esse vinculum.*

Idem dicendum putant communiter AA. scilicet non teneri sponsum adimplenda hujusmodi sponsalia cum gravi parentum injuria, etiamsi virginem defloravit, sed sufficere quòd eam dotet, ita *Valent. t. 5. D. 3. Marchant. t. 2. r. 7. tit. 1. qu. 2. §. 3. dub. 2. R. 2. Sanch. l. 1. D. 14. n. 3. qui id verissimum censet cum Navar. Lop. Cordub. Gutt. etc. Item Reg. Trull. Tamb. Serius, Graff. et Gob. apud Mazzoch. ex pag. 130. (contra Boss. c. 21. numer. 90.)* Ratio, virtus justitiæ nequit obligare ad actum qui sine peccato impleri non potest. Ex qua probabiliter videtur inferri, quòd si talis sponsus non possit defloratam dotare, nec etiam tenetur eam ducere: quia non potest damnum illius reparare cum gravi injuria parentum. Præterquam quòd posito quòd ipse non teneatur vi promissionis, nec etiam videatur teneri ratione deflorationis ad reparandum damnum illatum, cum nemo teneatur reparare damnum cum excedenti suo detrimento.

Et quoties filius peccaret in contrahendo Matrimonio indigno, ex quo dedecus familiæ, vel scandala et infelices exitus præ-

denter timeri possent, tunc dicunt *Laym. c. 1. n. 14. Bonac. q. 4. p. 17. n. 26. Dicast. D. 4. dub. 18. Delbene de Immur. p. 1. c. 8. dub. 19. sect. 9. n. 43. ac Boss. c. 11. n. 89. cum Pontio et Rebell.* quòd parentes implorare possint auctoritatem Prælati ad tales nuptias impediendas, et Prælatus teneatur impedire; ideo (ut *Bossius ibid.*) mortaliter peccaret Prælatus, si filio faveret, vel dispensaret in denunciationibus ad Matrimonium præmittendis.

Conveniunt autem Doctores, ut notat Auctor prædictæ dissertationis *p. 36. dub. 1. n. 41.* filios excusari saltem à mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt ex justis causis, et præcipuè I. Si pater injustè prohibeat filium à conjugio; ita *Bellarm. d. c. 19. Laym. c. 1. n. 14. Mol. t. 5. D. 51. n. 2. Elbel de IV. Præc. n. 538. cum Spor. et communi.* II. Si causa majoris dotis indignam mulierem ei dare velit, *Bellarm.* III. Si pater velit tradere filio uxorem ægram, aut duræ conditionis, *Guittier c. 79. n. 19.* IV. Quando filius à parentibus injustè opprimeretur *Guittier. ib.* V. Si pater procul distet, et filius non posset commodè eum certiore facere, credatque patrem libenter consenturum, *Gonet. c. 8. q. 1.* VI. Si pater ideo prohibeat justum Matrimonium, quia vult filium ducere aliquam contra ejus voluntatem: ita Auctor præfatae Diss. *l. c.* VII. Si pater impediat filium ab aliquo Matrimonio sine justa causa; tunc enim filius non tenetur obedire, et pater graviter peccat impediendo, ut communiter dicunt *Viva de Matr. q. 4. art. 2. n. 2. Boss. c. 1. n. 69. cum Guittier. Rebell. etc. ac Sanch. l. 4. D. 22. n. 6. cum P. Soto, Cordub. Lop. et Vega.* An autem pater injustè impediens nuptias filii incurrat excommunicationem? affirmat *Lopez, ap. Sanch. l. c. n. 9. ex Trid. sess. 24. c. 9.* ubi dicitur: « Sub » anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis » modo directè vel indirectè subditos suos vel quoscunque alios » cogant, quominus liberè Matrimonia contrahant. » Sed verius negant *Sanch. ib. cum Mol. Henr. Gutt. Man. et communi;* nam, ut patet ex contextu, Concilium tantùm ibi loquitur de dominis et Magistratibus, qui cogunt alios ad nuptias. Præterquam quòd probabiliùs dicat *Barb. in Trid. l. c. n. 9. cum Nao. Mol. Pont. Bon. Con. Menoch. Henr. etc.* præfatam excommunicationem infligi à Concilio, non contra impediens à Matrimoniis, sed tantùm contra cogentes ad illa.

An verò dissensus parentum sit per se justa causa solvendi sponsalia? vide dicenda *n. 877.* et an parentes possint exhæredare filios nubentes contra ipsorum voluntatem, vel nubentes cum indignis? vide dicta *Tom. 3. lib. 3. n. 948 et 949.*

880. — Quær. II. an teneatur filius obedire patri præcipienti ut Matrimonium contrahat, vel ut aliquam ducat mulierem, à qua filius abhorret? Communis est sententia negans, quam tenent *Sanch. l. 4. D. 23. n. 3. cum Scoto, Host. Sylv. Soto, Tambur. Aug. Ledes. etc. item Croix l. 6. p. 3. n. 570. cum Aversa, et aliis passim* *œ. D. Th. 2. 2. q. 104. art. 5.* ubi: « Non tenentur filii parentibus

ire de Matrimonio contrahendo. » Et *D. Bonao. in 4. D. 29.* « Per præceptum non potest pater ad contrahendum cum vel illa obligare. » Communiter tamen dicunt *Petrocor. 414. q. 5. Laym. c. 1. n. 14. cum Sylvest. Croix l. c. cum Sanch. n. 4. cum S. Bonao. Bellarm. Nav. Soto, Henr. etc. sius c. 11. n. 77. cum Lop. et Led.* teneri filium obedire, si nonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia, vel levandam gravem necessitatem parentum, non jam vigore iurisdictionis, sed ex virtute pietatis, quia filius tenetur subvenire parentibus in necessitate. Et huic consentit *D. Th. in 4. D. 29. art. 4.* ubi docet : « Pater non potest cogere filium ad Matrimonium per præceptum, sed potest eum inducere ex rationabili causa ; et tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita debet ad præceptum patris, at si illa causa cogat de necessitate vel de honestate, et præceptum similiter cogat : alias non. » De intelligendum, ait *Sanch. n. 5. cum Palac. Led. etc.* in suppositione quod filius velit statum conjugalem eligere ; nisi sit *Sanch. cum Led.*) Matrimonium aliquod locuples esset necessarium ad subveniendum necessitati parentum ; sed hoc cum grano salis intelligendum.

Est autem *Bossius n. 70. cum Menoch. et Salon.* quod prædictis causis, poterit pater moderata et levi coactione, scilicet a increpatione et suasionibus cogere filium ad aliquod Matrimonium. Sed melius ait *Spor. de IV. Præc. c. 5. n. 22. cum n. et aliis*, tantum permissum esse patri filium ad nuptias cogere ob aliquam justam causam, puta familiam propagandi, opes ampliandi, aut nobilitatem augendi. Ait tamen idem *Spor. l. c.* nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias, si velit meliorem statum eligere, nempe Religionis, aut cælestis ; item addit *n. 71, cum Sanch. Gutt. etc.* quod si filius jam Matrimonium contraxerit, à quibus non possit justè recedere, non potest pater eum cogere ad aliam ducendam.

— Quær. III. an notabilis disparitas conditionis aut inter contrahentes irritet sponsalia contracta ? Sedulò hæc ob discutienda est, cum hic casus frequenter occurrat. Non est, quod si contrahentes tempore sponsaliorum non fuerint disparitatis conscii, sponsalia sunt nulla, dummodo ignovissent antecedens ; valida tamen, si fuerit concomitans ; *Idem de Matr. q. 1. art. 5. n. 7.* Dubium est, si jam conscii. Communiter Doctores infra citandi dicunt teneri ad Matrimonium ; nisi (excipiunt) ex illò eveniat dedecus, aut scandalum quorum, in hoc indistinctè loquentes. Sed hîc necessario debet dedecus à scandalo. Nam si Matrimonium non contrahi nisi cum dedecore familiæ, non dubitandum quin non teneantur Matrimonium contrahere. Ratio ; quia ratio tunc est nulla, cum sit de re graviter illicita, utpote impleri non potest nisi cum magno familiæ detrimento. Ita tenet *Laym. de Matr. l. c. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14. cum Nav. et item Spor. de Matr. c. 1. n. 203. Ronc. de 4. Præc. c. 1.*

q. 3. cum *Mlenoch. et Gobat. ac Sanch. l. 1. D. 14. n. 3. cum Panorm. Præpos. Cord. Felin. Lap. etc.* Et licet *Laym. et Sanch. n. 2.* dicant, quòd sponsalia contracta cum persona disparis conditionis per se valeant, addunt tamen, quòd si Matrimonium non possit iniri sine familiæ dedecore, vel magno scandalo inter consanguineos, talis promissio non obliget, utpote versaus circa rem illicitam, ad quam nemo potest se obligare. Notandum autem hîc quòd non sufficiat qualiscumque disparitas ad liberandum sponsum à Matrimonio promisso, sed requiratur notabilis, putà si vir nobilis desponsaverit filiam artificis mechanici, ut ait *Naoarr. c. 26. n. 18.* vel agricolæ, ut *Busemb. n. 848. v. 4.* Vide dicta *Tom. 2. lib. 3. n. 643.*

Sed quid dicendum, si Matrimonium contrahi posset sine familiæ dedecore, nempe si disparitas non sit in nobilitate, sed tantum in divitiis? Eo casu, duo (ut in principio diximus) Doctores asserunt: primò, quòd per se teneatur promittens ad Matrimonium; secundò, quòd non teneatur, imò non possit promittens Matrimonium contrahere, si adsit probabilis timor magni damni, vel odii capitalis inter consanguineos. Ita communiter *Sanch. de Matr. l. 1. D. 14. n. 1. cum Mol. et Cord. Bonac. de Matr. q. 1. p. 2. n. 2. Less. l. 2. c. 18. n. 9. Laym. de spons. p. 1 n. 24. Spor. de Matr. c. 3. n. 189. Salm. de Matr. c. 1. n. 82. cum Azor. Viva dict. n. 7. et aliis.* Ratio primæ partis, nempe quòd sponsus teneatur ad Matrimonium, est, quia promittens, licet peccaverit ejusmodi prodigam promissionem faciens, tamen tenetur ad illam, quia promisit quod suum est, et cum jam cognitam habuerit suam meliorem conditionem, censetur excessum illum donasse; prodiga enim promissio (ut dicunt) quamvis illicitè fiat, facta tamen, et ab altero acceptata, valet, et obligationem parit. Hoc est totum fundamentum istius sententiæ.

Cum autem ratio hæc pendeat à quæstione, nimirum an promissio prodiga acceptata obliget, hæc prius hîc disserenda. Adsumunt in ea tres sententiæ. *Prima* sententia tenet obligare ad totum; hanc tenent *Lug. de Just. D. 18. n. 61. Sanch. l. c. n. 5. Croix l. 3. p. 2. n. 795. Spor. de Matr. c. 3. n. 198. Fill. t. 2. D. 271. item Mol. Cayet. et Val. ap. Sanch. in Dec. l. 3. c. 9. n. 27.* qui etiam huic sententiæ inclinât. Ratio, quia licet promissio fuerit facta cum peccato, tamen, cum is cui facta est promissio jam acquisierit jus ad rem promissam, illius executio, ad satisfaciendum juri alterius, evadit licita et debita. *Secunda* sententia, quam probabilem putat *Tamb. Dec. l. 3. c. 3. §. 5. n. 20.* cum *Tancredi*, dicit hujusmodi promissionem ad nihil obligare, nec etiam ad partem quæ licitè dari potuit; quia cum promissio sit indivisibiliter facta, tota materia evadit inhonesta. *Tertia* sententia, cui subscribimus, verior et communis, ut fatetur ipse *Lugo*, docet promissionem prodigam obligare ad partem quæ non est prodiga, non verò ad excessum. Ita *Salm. de Rest. c. 1. n. 167. cum Soto, Bann. Prado, Serra, item Suar. Led. Palac. Salen. Manuel, et Arag. ap. Sanch. l. c. in Dec. d. n. 27.* qui æqui

probabilem putat, et *Croix. l. 3. p. 1. n. 319.* etiam probabilem censet. Ratio cur obliget ad partem, quia utile per inutile non vitatur; et sic respondetur secundæ sententiæ *Tamb.* Ratio autem, cur non obliget promissio ad excessum, est, quia malitia prodigalitatis principaliter consistit in præstatione, minùs verò principaliter in promissione; ideo enim non licet prodigè promittere, quia illicitum est prodigè dare. Posito igitur quòd actus prodigæ præstationis sit per se principaliter malus, minimè unquam poterit ipse impleri sine peccato; neque executio poterit cohonestari ab obligatione promissionis factæ, quia nemo se potest obligare ad rem illicitam exequendam, ut habetur ex reg. juris 69. in 6. ubi: *In malis promissis fulem non expedit servari.* Et consequenter pars acceptans, ex promissione ipsi facta nullum potest jus acquirere ad id quod altera pars nequit sine peccato præstare. Et sic respondetur ad rationem primæ sententiæ. Hinc inferitur I. *Sot. de Just. l. 3. q. 7. a. 1. ad 2.* et *Led. Bann. Sa, Machad. Palac. ac Manuel ap. Sanch. l. c. de Matr. D. 14. n. 1.* quòd si quis prodigè aliquid promiserit meretrici pro usu corporis, non teneatur solvere excessum, quia, cùm sit promissa res illicita ratione prodigalitatis, promissio nulla est. Rectè inferitur II. *Salm. l. c.* cum aliis à se citatis, quòd si res promissa sit impartibilis, ad nihil teneatur promittens, quia tunc verè tota materia evadit illicita.

Juxta igitur hanc tertiam sententiam, ut ad casum nostrum veniamus, sponsus prodigè promittens Matrimonium, cùm res sit indivisibilis, et promissio tota per se illicita evadat, non tenebitur utique ad illam. Nec obstat, quòd culpa prodigalitatis non excedat veniale peccatum; quia promissio rei qualitercumque malæ, adhuc venialiter, puta mentiendi, etc. nec etiam potest ullam parere obligationem, ut notant *Salm. ib.* et certum est. Pro conclusione igitur hujus puncti, mihi et aliis doctis Junioribus (salvo sapientiorum judicio) videtur dicendum I. sponsum, qui antecellit divitiis, in casu proposito non teneri ad Matrimonium; necnon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. Dicendum II. hoc procedere, stando in terminis veræ prodigalitatis: verumtamen, cùm culpa prodigalitatis non sit plus quàm venialis, quævis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus, foeminam disparem ducens, si noverit in ea aliquam specialem prærogativam, nimirum providentiæ, devotionis, magnæ honestatis, vel etiam alicujus dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducturum vitam. Hinc inferitur vix casum accidere posse, quòd sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissimè deerit aliqua ex his causis, quæ culpam prodigalitatis excusabit. Dicendum III. quòd casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit à virgine, vel à foemina honesta, tunc omnino tenetur eam ducere: quia proditio virginitatis, aut bonæ famæ est res pretio inæstimabilis, quæ prævalet, aut saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi; et ideo in eo casu promissio facta bene est

etiam ratione, quia adhuc libertas læderetur; posset enim accidere, quòd pars quæ justè posset resilire, nequiret suam causam in judicio probare, et sic invita nuptias iniret. *Secunda* verò probabilior sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 19. n. 8. Laym. c. 1. n. 8. Ronc. p. 135. qu. 3. R. 2. Holz. n. 203 cum Anacl. et Haunold. Palaeus D. 1. p. 9. n. 8. cum Suar. Vasq. et Con. ac Salm. cum Leand. et Diana*. Ratio, quia talis adjectio poenæ non est neque contra jus naturale, neque positivum. Non contra naturale, quia per se rationabile est poenam imponi culpabiliter resiliendi; nec est contra libertatem ad Matrimonium; requisitam, impedire sponso ab injustè resiliendo; licèt enim jura in Matrimonio approbent libertatem rationabilem, reprobant tamen irrationabilem; et ideo non officit libertati Matrimonii, quòd Judex cogat sponso ad contrahendum per censuras, carcerem, aut poenam pecuniariam, cum talis metus justè incutiatur. Quòd autem aliquando posset aliquis justè resilire, et non posset probare, hoc per accidens se habet, et fundamentum nostræ sententiæ non elidit. Neque obstant leges supra allatæ, nam in tantum hæ leges promissionem poenæ in sponsalibus irritabant, in quantum olim ex Jure Civili ad sponsalia solvenda sufficiebat voluntas unius partis, sive cum causa, sive sine causa resiliebat, ut patet ex *l. 1. C. de spons. et Glossa ibi; sed de jure Canonico c. Præterea 1. de Spons. omnino requiritur consensus utriusque. Cæterum, in l. fin. ibid. approbatur tanquam valida et licita poena solvendi duplum, triplum, vel quadruplum pro arrhis, quas injustè resiliens acceperit. Imò Leo Imperator in Novell. 18. (ut videre potes apud Pontium) expressè approbat adjectionem poenæ in sponsalibus contra inconstantes, sive injuste resilientes, addens id esse jam consuetudine firmatum.*

Quærit. II. an justè resiliens à sponsalibus teneatur solvere poenam promissam, si promissionem juramento firmaverit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Lessius l. 2. c. 17. n. 56. v. Ubi, Mol. tr. 2. D. 151. Suar. de Relig. tom. 2. l. 2. c. 23. et Con. D. 22. dub. 5. n. 25*. Ratio, quia, licèt sit vetita promissio poenæ, non tamen est vetita ejus solutio, quæ aut vi obligationis naturalis, aut saltem juramenti debetur, juxta dicta *Tom. 2. l. 3. n. 177. ubi dictum est ex cap. Debitores de Jurejur. juramentum obligare, esto promissio facta irritetur à jure in odium iniqui creditoris, prout est promissio solvendi usuras. Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. D. 31. n. 21. Pontius l. 12. c. 19. num. 7. Bossius c. 11. num. 443. cum Barb. Bonac. Filliuc. et Vill. Pal. p. 9. n. 6. cum Gomez, Coar et Gutt. Escob. n. 195. cum Bartol. Ang. et Præpos. ac Salm. cum Aversa, Trull. Corneio, et Dic. Ratio, tum quia, cum adjectio poenæ contra justè resiliensem sit iniqua, et ideo illicita, non obligat juramentum, quod non potest esse vinculum iniquitatis; tum quia jus prohibens promissionem poenæ, non tam promissionem interdicat, quam solutionem; non tam enim promissio quam*

ludio Matrimonii libertatem lædit. In contractu verò usurario rita est promissio, non autem solutio usurarum, et ideo promittens tenetur ad juramentum.

Quær. III. an si pœna in sponsalibus adjecta solvatur, teneatur recipiens illam restituere. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. D. 31. n. 2. Less. c. 17. n. 56. et Escob. n. 292. et Mol. Henr. Vega, Lop. etc.* Ratio, quia jura solam promissionem irritant, non verò solutionem. Et confirmant ex simili, nempe quòd recipiens pecuniam victam in ludo vetito non tenetur restituere, licet victus non tenebatur eam solvere. *Secunda* tamen sententia probabilior affirmat, et hanc tenent *Salm. c. 1. 106. cum Dicast. Boss. c. 11. ex n. 449. cum Hurt. Gutt. et Mascard. ac Pal. p. 9. n. 9. cum Soto. Med. Lop. etc.* Ratio, quia recipiens non habet titulum retinendi, cum jus omnino talem promissionem irritet, ut patet ex *l. fin. C. de spons.* ubi dicitur, quòd talis adjectio pœnæ, *ex utraque parte nullas vires habebit.* Inde deficiente titulo, nequit ille dominium soluti acquirere. Nec obstat paritas ludi, nam ibi ideo victor pecuniam recipiens non tenetur restituere, quia contractus per se est validus, et juramentum præbent actionem victo repetendi solutum, ut diximus *3. n. 887*, ac ideo potest victor retinere illud, usquedum in iudicio repetatur. Bene tamen *Palaeus* cum *Guttier.* hanc secundam sententiam limitat, nisi qui solverit pœnam, jam noverit: non esse obligatum; quia tunc rectè censetur donasse. In dubio autem hæc donatio non præsumitur, ut rectè ait *Boss. ex Gutt. n. 454.* juxta *l. Campanus, ff. Oper. liberat.*

Quær. IV. an debeatur legatum relictum puellæ sub conditione nubendi cum aliquo viro, si illa cum alio nubat? Per se loquendo, certum est non deberi, ex *l. Titio §. 1. ff. de Condit. et Demonstr. 1. c.* Quia, cum liberè possit puella tales nuptias acceptare, vel reservare, hæc non læditur libertas ad Matrimonium requisita. Excipiendum tamen, nisi alioquin à patre gravetur legitima filiæ debita; vel nisi ipsa inducatur ad nubendum cum indigno; quia tunc conditio illa rejicitur tanquam turpis, et debetur ei legatum, si ea nubat cum alio, ex *lib. Cum, ita §. Videamus, ff. eod. tit. 1. c.* communiter *Salm. cap. 1. num. 107. et Boss. cap. 11. num. 468. et Rota Rom. Mol. Gutt. Villal. Laym. Pontio, Vasq. etc.* cum ait *Buss. num. 469. cum Cov. Sanch. Gutt. Mol. Vill. etc.* contra *Pontium*, et alios *ibid.*) si puella, ut obediat patri, ius ducat; quia, adhuc admissa sententia, quam tenet et rejicit *Pontius*, quòd filia non peccet si nubat personæ dignæ ne consensu patris, tamen (ut vidimus *n. 849.*) commune est inter DD. esse contra honestatem non expectare in nuptiis patris consensum; et ideo, cum puella non possit honestè nubere, patre consentiente, non debet legato privari. Sed huic responderi potest, quòd ex hac eadem justa causa, nempe ne illa legatum mittat, satis ab huiusmodi dehonestate excusaretur, si cum persona designata digna ipsa nuberet.

Quær. V. an legatum relictum mulieri, ut non nubat, debeat

tur ei si nubat? Vide dicta *Tom. 3. l. 3. n. 930. v. Dub. 7.* ubi diximus deberi, si mulier esset virgo; secus si vidua.

« Resp. 2. ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium per quævis signa externa, maritali affectu exhibita, v. gr. per copulam. Dico *not Trid.* etc. quia ubi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina; ideoque graviter in iis peccari potest. »

Unde sequitur :

854. — « Sponsis non licent tactus impudici, cum proximè disponant ad copulam, et pollutionem, etsi liceant amplexus, et oscula in signum amoris. *Sanch. l. 9. d. 47. Vide Dian. p. 2. t. 17. R. 6. et t. 1. misc. R. 31. et p. 4. R. 131.* »

Quær. an inter sponsores sint peccata mortalia oscula, et tactus pudici, si fiant ad captandam voluptatem? (dicitur *pudici*, nam certum est impudicos esse lethalia) Duplex adest sententia. *Prima* sententia, quam tenent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 46. n. 37. ac Salm. c. 15. n. 91. cum Aversa, Diana, et Azor.* dicit esse tantum venialia, licet intendatur delectatio carnalis, et adsit commotio spirituum genitalium, dummodo non sit magna, et absit periculum pollutionis, vel consensus in copulam. Ratio, quia sicut Matrimonium cohonestat copulam, sic sponsalia, quæ sunt quædam inchoatio Matrimonii, cohonestant tales actus, qui sunt copulæ inchoatio. Eò magis, quia per illos plus fovetur amor ad Matrimonium contrahendum. Adduntque *Salm. ib.* prædictos actus excusari etiam à veniali, si adsit causa justa, v. g. ostendendi amorem, captandi benevolentiam, effugiendi inurbanitatem, vel servandi morem patriæ. *Secunda* sententia longe probabilior, et omnino sequenda, quam tenent *Less. t. 14. n. 59. Mazzot. t. 4. p. 169. Roncag. p. 299. qu. 6. R. 1. Conc. t. 10. p. 359. n. 9. Bon. de Matr. q. 4. p. 9. Prop. 1. num. 6. cum Henr. et Rebell. Croix l. 6. p. 3. n. 151. cum Mendo et aliis, ac Vioa de Matr. qu. 1. art. 7. n. 6 et 7. cum Suar. Perez, et Hurt.* docet, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo, quo vetantur omnino solutis. Ratio, quia sponsus ratione sponsalium nullum acquirit jus ad corpus sponsæ; et si fortè aliquale jus acquirit per sponsalia, quia tamen non adhuc est perfectè dominus rei, non potest re illa uti ne imperfectè quidem: sicuti ille cui promissa est venditio vineæ, nequit illa uti ne imperfectè quidem, donec vinea de facto ei vendatur, et tradatur. Præterea, cum sponsis non liceat copula, nec licent tales actus, qui tantum ad copulam sunt ordinati. Concedunt tamen *Croix, et Vioa locis cit.* cum aliis AA. ab ipsis adductis, quòd oscula, et amplexus juxta morem patriæ aliquando sponsis permitti possint: sed non aliter quàm solutis permittuntur. Et hoc est probabile, modò tales actus non sint pressi et per aliquod tempus protracti, ut bene advertit *Roncag. l. c.* qui etiam eos admittit ad benevolentiae demonstrationem: sed ego non admitterem, nisi ubi talis vigeret usus,

ut etiam ait *Mazzot. l. c.* Id autem quod dicunt *Busemb. lib. 3. n. 131. et Less. ib. n. 58 et 59. cum Nav. Tol. Cajet. etc.* nempe quod sponsis liceant tactus pudici, si intendant delectationem tantum sensitivam, secus verò si veneream, rectè aiunt *Ronc. ib. et Croix d. n. 151. in fin.* non esse practicè probabile, quia ordinariè semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, cum sensitiva tam conjunctam. Qua ratione spectata, prima etiam sententia nec practicè probabilis est; quia in materia tam labili moraliter est impossibile in talibus actibus, causa voluptatis habitis, se continere à non labendo in pollutionem, vel copulæ consensum. An autem sponsis liceat delectari de copula futura? Vide dicta *Tom. 4. l. 5. n. 24.* ubi sententiam negativam (contra *Bonac. Salm. etc.*) omnino tenendam diximus cum *Holz. Pal. Laym. Sanch. Ronc. etc.* quibus adde *Lessium l. 4. numer. 120. et Mazzot. tom. 4. pag. 170.*

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia.

855. Solvuntur sponsalia I. Per Matrimonium cum alia. (*Vide etiam de hoc n. 875.*) II. Per mutuum consensum inter puberes. Quid, si sponsalia fuerint jurata? — **856.** Quomodo autem solvantur inter impuberes? Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias? — **857.** III. Per impedimentum dirimens superveniens. Dub. 1. An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis? — **858.** Dub. 2. An nocens teneatur petere dispensationem? — **859.** Dub. 3. An, contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, ea obtenta, per se valeant? — **860.** IV. Per crimen alterius. — **861.** An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi? Dub. 1. Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa? — **862.** Dub. 2. Quid, si uterque sponsus fornicetur? — **863.** V. Per mutationem notabilem, nempe 1. Si timeantur odia, etc. 2. Si superveniat defectus noxius. 3. Si superveniat paupertas. — **864.** An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso? — **865.** An cum defectu non pernicioso? Et quid si sponsa interrogetur an sit virgo? — **866.** VI. Per discessum alterius in longinquum. Quid, si in propinquum, animo redeundi? — **867.** VII. Per lapsum temporis præfixi. Dub. 1. Quid, si dubium sit, an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem? — **868.** Dub. 2. Quid, si alter fuerit justè impeditus. Dub. 3. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur. — **869.** VIII. Per Susceptionem Ordinis Sacri, et ingressam in Religionem. — IX. Per votum Castitatis. — **870.** Distinctius de his agitur, et l. de Professione Religiosa. Dub. 1. An per ingressum in Religionem solvantur sponsalia ante Professionem? Dub. 2. An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur Sponsus ante ingressum nuptias inire? — **871.** II. De Susceptione Ordinum. Dub. 1. An peccet Sponsus suscipiens Ordines Sacros invita Sponsa? — **872.** Dub. 2. An per susceptionem Ordinum Minorum solvantur sponsalia? — **873.** III. de Voto ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordines Sacros, aut servanda

Castitatis. Dub. 1. An per votum Castitatis, aut suscipiendi Ordines Sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis? — 874. Dub. 2. Quid, si Sponsus post votum copulam extorrit? — 875. X. Rursus agitur de solutione sponsalium per Matrimonium validum cum alia, et quæritur an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjuge? — 876. XI. An per Hæreditatem novam supervenientem? Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius? — 877. An dissensus Parentum sit causa solvendi sponsalia? — 878. Dub. 1. An ad solvenda sponsalia semper requiratur auctoritas Judicis? Dub. 2. Quæ probatio sufficiat in foro externo, et quæ in interno?

« RESP. I. Dissolvuntur sequentibus casibus, 1. Per *Matrimonium validum*, cum alia initum, *Bon. part. 6. °* (*An autem, mortuo conjuge, obligent? vide infra n. 875.*) ° II. Per *Mutuum consensum*, sicut quivis contractus. *Laym. c. 2. n. 8.* »

888. — Inter puberes per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam juramento firmata, non solum validè, sed etiam licitè, si adsit rationabilis causa; nam aliàs esset saltem veniale: ita communiter *Vioa de Matr. q. 2. ar. 1. n. 1. Holzm. p. 496. n. 28. Pal. p. 17 n. 4. cum Con. et Guttier. Sanch. l. 1. D. 52. n. 8. cum Nav. Henr. et Lop. Pontius l. 12. c. 9. n. 2. cum Mol. et Reb. ac Escob. n. 264. cum Vioald. Philarch. contra Sotum, Sylvest. Ang. etc. ibid. n. 262.* Idque probabiliter dicunt *Ronc. p. 137. q. 1. R. 1. et Pal. Vioa, ac Holzm. ll. cc. et Salm. c. 2. n. 5 et 15. cum Sanch.*, procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum; quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet vel si non remittat, juxta dicta *de jurament. Tom. 2. l. 3. n. 193. ex D. Thom. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 2.* ubi dicit, quòd juramentum factum in utilitatem proximi bene possit ab eo remitti. Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolutè, sed tantum datur jus resiliendi alteri parti juxta communem: vide *Salm. l. c. n. 4.*

889. — Inter impuberes verò non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes ex *c. De illis, de Despons. impub.* ubi dicitur: « Cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. » Perveniendo autem ad pubertatem, quæque pars potest resilire, reclamando statim, scilicet post triduum coram judice, vel testibus, aliàs præsumitur consensisse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere à tempore, non jam pubertatis adeptæ, sed adeptæ cognitionis privilegii resiliendi; tempus enim utile datum à Lege ad utendum privilegio, non currit, nisi postquam privilegium agnoscitur. Quòd si impubes sciens, et advertens suum privilegium, volensque resilire, statim non resilit, jam sponsalibus censetur consentire. Quòd impubes factus pubes debet statim reclamare, inferitur ex *cit. cap. De illis: ex verbis: Cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit; etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur

statim, ut communiter hîc intelligunt DD. utque diximus *n.* 845. ubi probatum est, statim deberi id quod debetur. Quòd autem illud statim intelligatur intra triduum, probatur ex *l. fin. C. de Errore advoc.* ibi: *Incontinenti, id est triduo.* Ita communiter *Sanch. l. 1. D. 51. n. 14. Pont. l. 10. c. 1. n. 4. Salm. c. 2. n. 9. Vioa l. c. Pal. p. 17. n. 5. cum Guttier. et Filin. ac Holm. mm. 213. cum Pichler.* Dicunt autem *Sanch. n. 16. Pontius n. 5,* quòd si alter Sponsorum ante pubertatem dissenserit, et in tali dissensu perseveraverit, solvantur sponsalia, cùm ille ad pubertatem pervenit. Si tamen internè tantùm dissenserit, censent *Sanch. l. c. et Bon. q. 1. p. 6. n. 3. cum Con. etc.* posse etiam resilire in conscientia; sed probabilìus id negant *Conc. p. 268. n. 3. et Pontius, ac Pal. ll. cc. cum Gutt. etc.* tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur à jure nisi reclamantibus, quod certè intelligitur externè, tum quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

Quær. autem, an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invita parte resilire in pubertate? Negant *Bon. n. 4. Ronc. p. 136. q. 1. R. 2. et Salm. c. 2. n. 15. cum Aversa, Becano, Dic. et Sanch. (ut citant) l. 1. D. 51. n. 22.* Id probant 1. ex *c. Litteris de Sponsal.* ubi dicunt id expressum haberi. Probant 2. ratione, quia sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur. Sed affirmant *Pontius l. 12. c. 9. n. 8. Conc. p. 368. n. 3. Vioa q. 2. ar. 1. n. 3. cum Perez, ac Pal. p. 17. n. 9. cum Palud. Henr. etc.* Et meritò *Salm. l. c.* id probabile putant, quia juramentum sortitur legem contractûs, seu sponsalium, quæ (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. Nec obstat textus in *cit. c. Ex litteris*, nam ut advertunt *Pont. Pal. et Vioa*, ibi sermo erat tantùm de *Impubescentibus* (ut exprimit textus), id est de pubertati proximis, qui, malitia ætatem supplente, jure merito ut puberes habentur, et huic sententiæ etiam adhæret *Sanch. loc. cit. n. 24. cum Coq. Lop. etc.*

887. — « III. Si superveniat *Impedimentum dirimens* Matrimonium, *Bonac. p. 8. n. 5.* »

Dubit. 1. An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur? Hîc distinguendum: Si impedimentum sit impediens, communissimè et probabilìus *Sanch. lib. 1. D. 56. n. 3. Pal. p. 26. n. 185. Escob. n. 185. cum Palud. Bonac. p. 7. n. 8. cum Reg. et Salm. cum Con. contra Sotum, Aversa, et Led.* negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto Religionis, et valde probabiliter etiam castitatis, juxta dicenda *n.* 873. *Dub. 1.* Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent, nec indigent dispensatione. Si verò impedimentum sit dirimens, certum est apud omnes (vide *Salm. c. 2. n. 70.*) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti, ut bene advertit *Vioa q. 2. ar. 7. n. 4. ex c. Cùm in*

tua 27. *de Spons. et c. Super eo* 2. *de Consang.* ubi : *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor : *fama* est quando adest opinio impedimenti apud maiorem partem viciniae, *rumor* apud minorem ; *Vioa l. c.* Sed dubium est, an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis ? Affirmat *Dic. tr. 10. D. 1. dub. 38.* et probabile putant *Salm. c. 2. n. 70,* quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile Matrimonium. Negant verò communis et probabilius *Sanch. l. 1. D. 56. in fine, et Pal. p. 26. n. 2. cum Con. et Gutt.* qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum ; quia æquum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *c. 2. de Translat. Prælat. Sed*

858. — Dubit. 2. An qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare ? Alii, ut *Fill. Con. et Aversa ap. Salm. c. 2. n. 72,* dicunt non teneri, etiamsi sponsalia fuerint jurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis, vel famæ deturpatae ; tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex *c. Quemadmodum de Jurejur.* ; tum quia nemo tenetur à lege se extrahere per dispensationem. Alii verò, ut *Ronc. p. 140. q. 10. R. 2. Pal. p. 26. n. 4. cum Ochag. ac Salm. n. 73. cum Led. etc.* dicunt teneri, adhuc præciso damno illato, ad procurandam dispensationem, unà cum diligentia et expensis quæ communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnæ. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire jus alterius, quod ipse injustè læsit, opponendo impedimentum. Alii demum probabilius, ut *Sanch. l. 1. D. 56. n. 4. Vioa q. 2. ar. 7. n. 3. Wiggandt. tr. 16. n. 22. Bon. p. 7. n. 9. cum Gutt. et Spor. num. 277.* (cum communi ut asserit) dicunt teneri quidem, etiam secluso damno illato, si dispensatio facile posset impetrari ; secus si ad eam requirerentur magnæ expensæ, et longa mora ; quia obligatio orta ex sponsalibus urget Sponsum ad apponenda media tantum ordinaria et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. Excipit tamen *Spor. l. c. cum Tamb.* nisi esset reparandum damnum deflorationis, vel famæ ut supra : quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare ; sed non tanta, ut cogeretur à suo statu decidere. An autem habens votum castitatis teneatur ducere virginem defloratam sub promissione Matrimonii ? Et an teneatur petere dispensationem, qui sub promissione Matrimonii violaverit consanguineam ? Vide dicta *Tom. 2. l. 3. n. 649 et 650.*

889. — Dubit. 3. Si sponsalia sint contracta inter habentes impedimentum dirimens, sub conditione expressa, si Papa dispensaverit, utrùm, impleta conditione, validas sint sine novo consensu ? Vide dicta *Tom. 2. lib. 3. n. 650.* ubi sententiam tenuimus affirmativam cum *Lugo, Laym. Pal. Salm. etc.* quibus adde *Pontium l. 12. c. 7. n. 1. et Bon. D. 1. p. 7. n. 10.* Licet enim sponsalia ante conditionem impletam vera sponsalia non sint, inducunt tamen absolutam obligationem expectandi eventum

conditionis ; ergo consensus perseverat usque ad impletionem conditionis. Unde infertur , quòd esto ante conditionis verificationem hæc sponsalia non inducant impedimentum publicæ Honestatis , peccaret tamen Sponsus si cum sorore Sponsæ Matrimonium contraheret ; et hæc secunda sponsalia essent nulla , cum esset promissio de re injusta , quæ non obligat , ut rectè dicunt *Spor. n. 211. et Pont. l. 7. c. 36. n. 7. cum Decr. S. C.*

860. — « IV. Per atrox crimen alterius sponsi , solvuntur ex parte innocentis : quale censetur. 1. fornicatio , sive spiritualis , ut hæresis ; sive corporalis , tam sponsi quàm sponsæ , post sponsalia , et sponsæ etiam ante illa , sed à sponso ignorata , licèt per vim facta. *Bonac. part. 8.* Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula et amplexus , potest sponsus resilire à sponsalibus ; sed non vice versa , quia etsi sponsus id faciat , non est dedecus sponsæ , nec mutatio alicujus momenti. *Reg. Dian. p. 3. t. 4. R. 283. ** (*Ita etiam Sanch. l. 1. D. 55. n. 5. et Salm. c. 2. n. 80. cum Con. Dic. etc.*) * Limitant tamen * (*Ut etiam Sanch. et Salm. ll. cc. cum aliis citatis*) * nisi talia oscula , et tactus sint ita frequentes , ut indicent valde propensum sponsi animum in alteram , ut meritò timeri possit ne sponsæ non sit fidem servaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia , neutrum posse resilire docent *Pal. et Bon. contra Con. Regin. Sanch. Laym. et Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt , eò quòd delicta sint imparia , et longè gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis , *Dian. l. c. R. 284. 2.* Furtum grave , homicidium , etc. vel simile , quod grave damnum vel infamiam pariat. *Bonac. p. 8. n. 12. **

861. — Si fornicatio fuerit ante sponsalia , certum est apud omnes posse virum , cognita fornicatione Sponsæ post sponsalia , eam relinquere. E converso non potest mulier rescindere sponsalia ob fornicationem Sponsi cum alia ante habitam , ut communiter docent *Sanch. lib. 1. D. 53. n. 9. Pont. l. 12. c. 18. n. 2. et Salm. c. 2. n. 88. cum Pal. et Dic. (contra Holzm. n. 265.)* Nisi , limitant *Sanch. n. 10. Pont. l. c. Tamb. de Matrim. c. 5. §. 9. n. 6. et Ronc. p. 139. q. 7. R. 2. cum Con. et Pal.* vir insuper prolem ex alia habuerit , vel etiam nisi ipse noscatur fuisse deditus huic vitio , cum pluribus foeminis se commiscendo.

Si verò fornicatio fuerit post sponsalia , certum est posse Sponsum mulierem relinquere , si ipsa voluntariè fornicata sit. Sed dubitatur 1. an vir possit à sponsalibus resilire , si Sponsa violenter fuerit fornicationem passa ? Negant *Armilia , Tabiena , Rosella , etc. apud Escob. n. 273.* Quia (ut aiunt) , cum ipsa culpa vacaverit , non est suo jure privanda. Sed comuniter , et verius affirmant *Sanch. l. 1. D. 55. n. 7. Nao. c. 22. n. 27. Conc. p. 276. n. 25. Spor. n. 272. Holzm. n. 254. Pont. l. 12. c. 17. n. 3. Pal. p. 26. n. 5. Laym. c. 2. num. 11. cum Sylo. et Coe. Escob. n. 175. cum S. Antonino , Palud. Soto , et Led. ac Bon. p. 8. n. 3. cum Con. Fill. Henr. Gutt. ex c. Raptor. 33.*

Caus. 27. q. 2. ubi expressè permittitur Sponso repudiare Sponsam violenter raptam. Et ratio est, quia Sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiæ juxta mox dicenda n. 863.

862. — Dubit. 2. an, utroque Sponso fornicante, utrique liceat resilire? Adsunt tres sententiæ. *Prima*, quam tenet *Pal. p. 2. n. 10.* affirmat: nam esto fornicatio Sponsæ turpior sit, tamen Sponsus, cum etiam per suam fornicationem violet fidem datam, jam tribuit Sponsæ justam causam resiliendi. *Secunda* sententia, quam tenent *Vioa q. 2. art. 2. n. 2. Bonac. D. 1. p. 8. n. 6. cum Palud. Holz. num. 258. cum Bambest. item Avers. et Perez. apud Salm. c. 2. n. 83.* dicit neutrum posse resilire, sed dari compensationem, ita ut neuter queat a sponsalibus recedere. Ratio, quia sicut post Matrimonium contractum, si uterque conjux adulteretur, neuter potest petere divortium *ex c. 6. de Adulter.* ita si post sponsalia uterque Sponsus fornicetur, neuter potest resilire. *Tertia* verò sententia probabilior, et communis (ut fatetur ipse *Pal.*), quam tenent *Pont. l. 12. c. 17. n. 3. Sanch. l. 1. D. 55. n. 9. Laym. c. 2. n. 12. Conc. p. 279. n. 26. Escob. n. 181. Spor. 271. Renzi p. 345. q. 3. et Salm. c. 2. n. 84. cum Con. Henr. Diana, Leand. Dic. etc.* docent Sponsum bene posse resilire, non verò sponsam. Ratio, quia in hoc non daretur æqua compensatio, cum longè turpior sit fornicatio Sponsæ quàm Sponsi. Dispar autem est ratio divortii propter adulterium, quia obligatio Matrimonii quoad torum difficiliùs solvitur quàm sponsalium obligatio, quæ solvi potest ex quacumque rerum notabili mutatione (sicut esset hæc) superveniente, ut mox dicetur n. seq.

863. — « V. Si *Notabilis mutatio* accadat, vel detegatur, quæ
 » si à principio cognita fuisset, à sponsalibus deterruisset;
 » * (*Ita comm. Sanch. l. 1. D. 63. n. 2. Pont. lib. 12. c. 6. n. 18.*
 » *Pal. p. 29. Salm. c. 2. n. 67. et alii passim. Et hoc procedere*
 » *ait Vioa qu. 2. art. 6. n. 4. etiamsi intereuerit copula, tunc*
 » *enim sufficit damnum compensare*) * qualis esset v. g. I. ini-
 » micitia, vel odium grave inter sponso; quo refertur morum
 » asperitas, vel sævitia post sponsalia primùm cognita: item
 » justus timor, ne ex matrimonio scandala, et gravia odia nas-
 » cantur inter parentes, vel consanguineos. *Laym. c. 1. n. 18.*
 » *Bon. p. 18. n. 8. etc.* II. Si alteruter incidat in lepram, para-
 » lysim, morbum gallicum, etc.; si graviter mutiletur, ut
 » amissione oculi, nasi, vel aliter graviter deformetur, præser-
 » tim sponsa vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exer-
 » cendum, vel acquirendum officium ad sustentationem familiæ
 » necessarium. *Dian. p. 3. tr. 4. R. 85. Sanch. l. 1. d. 57. Con.*
 » *dist. 23. dub. 8. Laym. et Bonac. ll. cit.* * (*Ita comm. omnes*
 » *cum D. Th. Suppl. qu. 43. art. 3. et hoc etiamsi non adsit certitudo*
 » *de tali defectu, sed sola (vehemens tamen sive prudens)*
 » *suspicio, ut Pontius l. 12. c. 17. n. 4. et Pal. p. 27. n. 3.*) *

» Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant
 » nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen perniciosas,
 » præsertim si aliquam infamiam habeant adjunctam (v. g. si
 » sponsa, vi vel sponte fuisset corrupta); dummodo tamen
 » contrarium positivè verbo, factove non simulet; potestque
 » interrogatus licitè dissimulare, et contrahere Matrimonium.
 » Si verò defectus sint perniciosi, v. g. morbus contagiosus,
 » gravis infamia, sive personalis, sive generis, aut familiæ,
 » non licet, etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit,
 » contrahere, cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse
 » patiatur. *Coninch. Pont. Dian. part. 5. tom. 4. Resol. 87. ubi*
 » *ex Con. et Salm. contra Pont. Nao. etc. infert, Sponsam post*
 » *sponsalia corruptam posse Sponsum defectus istius occulti*
 » *ignarum cogere ad standum sponsalibus, et contrahendum*
 » *Matrimonium. III. Si magna alterius debita detegantur, vel*
 » *grave sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, etc.*
 » *vel Sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si*
 » *Sponsus incipiat vagari cum incommodo Sponsæ; Bonac. l. c.*
 » *(Item Spor. n. 282. Sanch. l. 1. Dist. 59. n. 2 et 4. ac Pont.*
 » *l. 12. c. 17. n. 8. cum Con. Reb. et Tol. sive dos, ut aiunt,*
 » *sit promissa, sive non. Et idem dicunt Spor. et Pont. ll. cc. si*
 » *timeatur Pater filium exheredaturus.)* Quòd si autem defectu
 » sponsæ detecto dubitet Sponsus, an si eum ab initio cogno-
 » visset, contracturus fuisset, tunc si defectus ille censeatur
 » gravis ac notabilis, præsumeretur pro Sponso, cui liberum erit
 » resilire. *Sanch. Conc. Tan. t. 1. l. 1. dist. 65. secus, si defectus*
 » *sit levis. Bard. l. 6. c. 11. p. 7. »*

864. — Quær. an pars laborans occulto defectu sufficienti ad
 solvenda sponsalia, teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel
 eis contractis, ante Matrimonium? Distinguendum cum com-
 muni. Si defectus redderet nuptias perniciosas, ut esset infamia,
 lepra, morbus gallicus, aut alius contagiosus, tenetur manifes-
 tare, vel à nuptiis desistere, nisi altera pars eodem defectu la-
 boreet; ita *Pont. l. 12. c. 18. n. 6. Ronc. p. 140. q. 12. Pal. pag. 50.*
n. 5. cum Salm. cap. 2. n. 99. cum Diana 3. p. tr. 4. R. 287. Spor.
n. 286. cum Perez, et Gob. (quidquid dicant Sanch. lib. 1. D. 68.
num. 8. et alii apud Salm.) Ratio, quia sicut peccat contra jus-
 titiam qui alteri vendit merces noxias credenti bonas, ita à for-
 tiori qui cum pernicioso defectu vult Matrimonium contrahere.

865. — Si verò defectus non redderet nuptias noxias, sed
 tantum minùs appetibiles, nempe si Sponsa esset pauper, quæ
 reputatur dives; ignobilis, quæ nobilis; deformis, quæ pulchra;
 corrupta, quæ virgo; tunc esto ipsa non possit virum decipere
 fingendo se immunem à tali defectu, tamen non tenetur defectum
 manifestare, sed potest etiam interrogata dissimulare æquivocè
 respondendo; tunc enim non fingit, sed occultat vitium occultum;
 ita *Sanch. l. 6. D. 27. n. 9. Pont. Spor. Dian. ll. cc. Ronc. l. c.*
et Reg. in prax. 7. Renzi p. 437. q. 10. Croix n. 182. Pal. p. 30.
n. 2. cum Con. et Turr. Salm. c. 2. n. 97. cum Dic. et Avers.

Escob. n. 324. cum Hurt. et Leand. (contra Ochag. ibid. n. 322. et Conc. p. 278. n. 31.) Ratio, tum quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defectus manifestandi, tum quia nemo tenetur propalare suum defectum cum propria infamia, si non lædat jus alterius; Licet enim Sponsus, cognito defectu, habeat jus resiliendi à sponsalibus, opponendo exceptionem propter talem defectum, tamen usquedum ipse exceptionem non opponit, potest cogi à Sponsa ad Matrimonium: sicut adultera, usquedum vir non opponit exceptionem propter cognitum adulterium, potest ab eo debitum petere. Unde dicunt præfati AA. quòd sponsa ab alio corrupta, etiamsi interrogetur à sponso, an fuerit ab alio cognita, poterit dissimulare et negare per restrictionem non purè mentalem, respondendo non esse corruptam, subintelligens in communi æstimatione, aut ad aperiendum tibi, additque *Dian.* posse illam sine peccato, aut saltem sine mortali uti aliquo artificio, quo impediat ne vir deprehendat esse corruptam.

Excipiunt tamen 1. *Sporer n. 286. Pal. p. 30. n. 5. Pont. d. 6. et Croix n. 183. cum Con. et Perez*, si Sponsa ex concubitu habito cum alio sit prægnans, quia tunc adest periculum damni Sponsi, nempe quòd deberet alere prolem alienam. Excipiunt 2. *Sanch. n. 11. Pont. ib. Salm. n. 98. Ronc. d. Reg. 7. Croix n. 184. et Pal. n. 3. cum Nao. Con. et Turrian.* si, non manifestato defectu, prudenter timeatur, ne ille propaletur post nuptias initas, et graves inde discordiæ sint proventuræ; tunc enim dicunt teneri Sponsam vel suam violationem passam propalare, vel à Matrimonio desistere, quia tenetur ex caritate erga Sponsum, et etiam erga seipsam talia damna præcavere; sed huic objici posset, quòd caritas non videatur obligare cum tanto incommodo, nimirum vel se infamandi, vel remanendi semper inuptam; vide dicta *n. 851. v. Ad id autem.*

Ad videndum autem, quænam causæ sufficiant ad solvendam obligationem sponsalium, attende has duas regulas. *Prima*, pro causis supervenientibus ad sponsalia, sufficit illa causa, quæ si esset prævisa, sponsalia non fuissent contracta: tunc enim ab eis libera manet pars, quæ de novo has causas non dedit; ita communiter *Sanch. l. 1. D. 62. n. 3. Pal. p. 28. n. 8. et Salm. c. 2. n. 63. cum Aversa, Led. Henr. Dic. et aliis.* Ratio, quia sponsi sub hac conditione censentur obligari, nisi accedat notabilis mutatio, qua prævisa, minimè contraxissent. *Secunda* regula, pro causis ignotis anterioribus ad sponsalia, illa sufficit, quæ si superveniret, jam esset sufficiens ad illa rescindenda; ita *Pontius lib. 12. cap. 18. Sanchez lib. 1. D. 63. n. 2. Pal. p. 29. et Salm. cap. 2. n. 87. cum Dic. Aversa, Leand. et communi*, quia in tali casu etiam adest notabilis mutatio, quæ si ab initio fuisset cognita, jam sponsalia impediisset. Quapropter si ignorantia non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe si Sponsus, adhuc cognita priùs causa, etiam contraxisset, minimè poterit à sponsalibus deinde resilire, quia tunc non advenit illa notabilis

mutatio; ita *Pontius l. c. n. 4. Sanch. Dist. 65. n. 2. Pal. n. 2. et Salm. n. 93. cum Dic. Con. Leand. et Trull.*

806. — « VI. Si alter sine alterius licentia *proficiscatur* in terram longinquam; quia censetur renunciare suo juri. *Laym. l. c. Bon. p. 6.* »

Certum est, quòd si Sponsus aliò transfert suum domicilium, vel si in longinquam regionem abeat, etsi cum animo redeundi, poterit Sponsa statim ad alias nuptias transire; hoc est expressum in *c. D. illis. 5. de Spons.* ubi dicitur: « Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre. » Si verò sponsus discessit in propinquum locum cum animo redeundi, tunc si discessus fuerit ex causa necessaria, putà infirmitatis, aut alterius gravis negotii, statutum est in *lib. Sæpe de Spons.* expectandum esse negotii finem; si autem ex causa voluntaria, quando discessus fuerit intra Provinciam, dicitur in *l. 2. C. eod. tit.* expectandum esse ad biennium; quando extra Provinciam, ad triennium ex *l. 1. C. de Repub.* Dicunt autem fere communiter *Sanch. l. 1. Dist. 54. n. 6. Bonac. part. 6. n. 8. Spor. n. 244. Vioa q. 2. art. 3. n. 2. Ronc. p. 137. q. 2. Holz. n. 250. Escob. n. 270. cum Soto, Armilla etc. ac Salm. c. 2. n. 61. cum Dic. Gonet. et Aversa.* Jus Civile in hoc correctum fuisse à Jure Canonico in *cit. cap. De illis.* Et hoc dicendum (ut aiunt *Sanch. n. 6. Ronc. et Vioa ll. cc. cum Perez,* contra *Bonac.*) etiamsi discessus fuerit ex causa necessaria. Sed meliùs dicunt *Palaeus p. 23. n. 2. Pontius l. 12. c. 15. n. 4. cum Canisio,* in hoc minimè correctum fuisse jus Civile à Canonico, nam in *dicto c. De illis* sermo fit tantùm de eo qui domicilium mutavit, non autem de illo qui discessit reversurus. Verùm rectè addunt, neque in hoc standum esse Juri Civili, quia præfatæ leges terminum statuunt, non ut Sponsa possit sponsalia dissolvere, cùm (ut diximus *n. 853. Qu. I.*) ex Jure civili olim sufficiebat unius Sponsi voluntas ad solvenda sponsalia, sed ut possit Sponsa resilire, lucratis arrhis. Unde concludendum cum *S. Antonino 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. eod. Pont. l. c. Sanch. n. 10. et Salm. n. 62. cum Con. Reb. et Dic.* quòd semper ac sponsus discessit in propinquum locum, expectandum sit donec redeat; vel requiri debet Sponsus, ut intra certum tempus accedat ad contrahendum Matrimonium: quòd si ille requisitus reditum justa ex causa differat, vel erit expectandum ad prudentis arbitrium, ut dicunt *Ronc. Sporer. l. c. Conc. p. 374. num. 17. et Salm. n. 62. cum Conc. Reb. et Dic.* Vel (quod securius est) causa est remittenda arbitrio Judicis, qui inspectis circumstantiis, vel admonebit Sponsum, ut redeat infra certum tempus, vel terminum determinabit (præsertim si ille longè abierit) post quem sponsa libera ramanear, ut dicunt *Pontius et Ronc. ll. cc. Pal. n. 3. ac Salm. cum eisdem AA.* Et idem docet *Bened. XIV, Notif. 46. num. 5. cum Anac. Cler. Perez, etc. ac Declar. S. C. die 2 Octob. 1723,* quæ pariter sic agendum res-

pondit. Hæc autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus præfixum ad nuptias ineundas, nam si fuerit terminus assignatus; vide dicenda *num. seq.* (*V. Not. VI, pag. 364.*)

867. — VII. Si sint inita cum conditione, *certo tempore contrahendi* matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quominus sit contractum. *Laym. num. 16.*

Cum terminus sponsalibus apponitur, spectandum est, an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi Matrimonium, vel an ad obligationem finiendam. Tunc apponitur ad sollicitandum, quando partes ideo præfigunt terminum, ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad finiendum, quando terminus apponitur, ut eo elapso nulla remaneat obligatio. Et hæc ita servanda sunt, si expressis verbis partes ita conveniant. Sed

Dubit. 1. Si verba sint ambigua, quando terminus censi debeat appositus ad sollicitandam obligationem, et quando ad finiendam? Respondetur cum communi sententia duas regulas in tali dubio assignari. *Prima* : Si terminus ab una tantum parte præfigitur, altera negativè se habente, tunc censetur appositus ad sollicitandum; si verò ab utraque, ad finiendum. *Secunda* : Si terminus apponitur antequam sponsalia contrahantur, censetur ad finiendum; secus si post sponsalia contracta: ita *Sanch. l. 1. D. 43. n. 3. Ronc. p. 137. qu. 3. R. 2. Renzi p. 435. qu. 3. et Salm. c. 2. num. 51. cum Con. Bec. Dic. etc.* Quamvis Pontius *l. 12. c. 16. n. 3.* dicat præfatas duas regulas non esse genericè veras. Casu autem quo terminus est appositus ad finiendam obligationem, elapso tempore ex culpa unius partis, altera innocens liberatur, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut commune est apud omnes cum *D. Thom. in 4. D. 27. quæst. 2. art. 3. ad 2.* et patet ex *c. Sicut 22. de Sponsal.* ubi Pontifex præcepit imponi poenitentiam cuidam sponso qui recessit à sponsalibus cum quadam contractis, et nuptias cum alia inivit: « Nisi (addidit) » juramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam » P. duceret in uxorem, et per eum non stetit (nota), quin ad » statutum terminum Matrimonium consummaverit. » Ergo si per eum non stetit, licitè recessisset.

868. — Dubit. 2. An elapso termino ex defectu v. g. Sponsi, possit sponsa resilire à sponsalibus, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire, justo detentus impedimento? *Prima* sententia negat, et hanc tenent Pontius *l. 12. c. 16. n. 4. Bonac. p. 6. n. 6. cum Reg. Viva q. 2. ar. 3. n. 3. et Sanch. l. 1. D. 53. num. 7. cum Palud. Gomez etc. ibid. n. 16. item Guttier. ap. Pal. p. 24. n. 7. Trullenc. ap. Salm. c. 2. n. 56.* Ratio, quia non est æquum, ut privetur jure suo, qui ex juxta causa impeditur à promissis adimplendis, ex *l. 1. C. de Annal. except.* ubi *Legitimè impedito non currit tempus, ut jure privetur.* Id probant etiam ex citato *c. Sicut*; sed præfatus textus veriùs probat oppositum, ut mox videbimus. Notant verò *Bon. et Viva ll. cc. cum aliis*, quòd ut pars innocens liberetur à sponsalibus, mora alterius debet esse tanta, ut, in-

circumstantiis, prudenter ipsa censeatur rea culpæ mortem advertit *Pontius*, quòd si ob tale impedimentum unius diutius differatur Matrimonium, bene poterit altera adire n, ut monita parte impedita, alium terminum præfigat, ipso ipsa omnino libera remaneat. *Secunda* verò sententia unior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Laym. c. 2.*

Pal. p. 24. n. 8. Navar. c. 22. n. 27. casu 11. Coninck d. 6. n. 47. Salm. c. 2. n. 57. Conc. p. 273. n. 16. Ronc. l. q. 3. R. 2. Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne parata diu maneat sine nuptiis, aliàs frustra tempus præfixum. Hæc autem sententia clarè probatur ex prædicto textu *icut*, quem perperam ad suam sententiam adversarii detorserunt: casus enim (ut diximus) ibi fuit, quòd vir quidam post lra contracta cum una, contraxisset Matrimonium cum inc Pontifex decrevit quòd si per ipsum stetit, quominus prima nuptiæ initæ fuissent intra terminum præfixum, set agere pœnitentiam. Unde ex textu consequenter declaravit, quòd si per ipsum non stetit (intellige quidem culper, nam aliàs, si culpa defuisset, nulla ei fuisset imposita pœnitentia) quin Matrimonium intra definitum tempus contractum fuisset, licitè potuerit elapso termino cum alia contrahere. Ergo, si licitè ille potuit Matrimonium inire cum secunda, cum per ipsum culpabiliter non steterit, quin statuto re cum prima nuptiæ fuissent contractæ, supponit Pontifex quòd ipse elapso termino liber omnino remanserit ab obligatione sponsalium. Hinc concluditur, quòd cum terminus præfixus labitur, omnino cesset obligatio sponsalium ex parte illius qui parata erat ad nuptias. Sed

ait. 3. An, elapso termino in sponsalibus appposito, remanet libera ab eorum obligatione etiam pars quæ culpabilem dilacionem? *Prima* sententia communior negat, et dicit esse liberam tantum partem per quam non stetit: ita *Pont. c. 16. n. 4. Laym. c. 2. n. 17. Pal. p. 24. n. 8. Navar. c. 22. Con. d. 6. n. 47. Salm. c. 2. n. 55. et Sanch. l. 1. D. 53. cum Palud. Gom. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo commodum reportare. Certum est autem apud omnes *Pont. l. c. et Sanch. n. 6.* quòd si per utramque partem stetit Matrimonium intra tempus præfixum celebratum esset, aque parte sponsalia solvantur. *Secunda* verò sententia ait, quòd elapso termino, utraque pars remanet libera, illa quæ in culpa fuit: sic tenent *Ronc. p. 137. q. 3. R. 2. Conc. p. 273. num. 16.* et hanc expressè etiam tenet *in 4. D. 27. qu. 2. art. 3. ad 2.* ubi ait: " Si per eum stetit, Matrimonium non est completum, debet agere pœnitende peccato fractæ promissionis, aut juramenti, et contrahere cum alia, si vult, iudicio Ecclesiæ. " Ratio videtur esse, quia terminus sit appositus ad obligationem finiendam, illo cessat obligatio; cum enim terminus sit conditio intrinsece apponita contractui, ea deficiente, esto per culpam unius

contrahentis, ipse liber manet; nec obstat quòd tunc ex sua culpa commodum reportet, quia lex contractus non culpam, sed conditionis defectum respicit, ex Reg. jur. in 6. ubi: *Contractus ex conditione legem accipere dignoscitur*. Prima sententia est quidem longè communior, et mihi longè probabilior; sed hæc secunda sua probabilitate non caret, maxime ex auctoritate *D. Thomæ*.

869. — « VIII. Solvuntur, licèt sint jurata, per susceptionem » Ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem, aut votum » eam ingrediendi, *Laym. l. c. Bonac. p. 5*. Nec obstat, si hic » postea ad seculum redeat, ut docet *Sanch. l. 1. d. 24*, licèt » *Præp. Fill.* et alii putent, talem ex parte sua prioribus spon- » salibus teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ » passa esset. Unde non posset ingredi religionem, si sponsam » deflorasset, nec aliter quàm per Matrimonium posset resarcire » damnum. Vide *Dian. p. 4. t. 3. R. 207. Bon. loc. cit.*

« IX. Probabile est solvi etiam per votum simplex castitatis, » ut docent *Suarez, Azor.* alique, cùm hoc sit de meliore bono : » etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Con.* et alii, eò quòd Deus » non acceptet promissionem rei alteri promissæ, et in alterius » præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, » ut vel fidem servet, vel intret religionem. Interim post tale » votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eò quòd vovens » resilierit, et censeatur juri suo renunciasse. Vide *Bon. p. 5. num. 13.* »

870. — Hinc distinguendum inter Professionem Religiosam, susceptionem Ordinum Sacrorum, et Votum Religionis, vel Ordinum, vel Castitatis. Et I. Quoad *Professionem Religiosam*, dubitatur 1. utrùm per ingressum in Religionem unius Sponsi, solvantur sponsalia contracta ante Professionem? Adsunt tres sententiæ. *Prima* asserit per ingressum ex neutra parte dissolvi sponsalia; ita *Coo. Durand. Armill. etc.* apud *Salm. de Matr. c. 2. n. 19*. Ratio, quia sicut Matrimonium ratum non per ingressum, sed tantùm per Professionem dissolvitur, ut ex *c. 2. de Convers. conjug.*, ita dicendum est etiam de sponsalibus; sed hæc sententia non videtur satis probabilis. *Secunda* sententia communior cui adhæreo, et quam tenent *Laym. c. 2. n. 2. Spår. n. 148.* cum communi ut asserit *Croix n. 187. Pal. p. 18. n. 3. Pontius l. 22. c. 10. n. 4. cum Reb. et Gab. Vioa q. 2. art. 4. n. 4. cum Con. Perez, et Henr. ac Salm. c. 2. n. 21. cum Gonet, Vill. et Led.* dicit, tunc dissolvi sponsalia tantùm ex parte manentis in seculo, tum quia alter ingrediendo Religionem censeatur cessisse juri suo; tum quia ex ejus parte tunc accedit notabilis mutatio, cùm dedecori æstimetur nubere cum eo qui Religionem deseruit; non autem dissolvi ex parte ingredientis, si postea ad seculum redeat; quia per ingressum ipse non redditur inhabilis ad contrahendum Matrimonium, sicut redderetur per Professionem. *Tertia* sententia, quam tenent *Bus. n. ant. Sanch. l. 1. D. 42. n. 2 et 5. Tol. l. 7. c. 21. Bon. p. 5. n. 2, cum Con. Fill. Henr. etc.* item *Becan. et Dic. ap. Salm. c. 2. n. 20.* dicit

sponsalia ex parte utriusque Ratio 1. est, quia sicut tuus se habet ad professionem, ita se habent sponsalia ad nuptias : quemadmodum igitur Matrimonium ratum dissolvitur ex parte utriusque per professionem, ut declaratur in *Conversione Conjug.* ita sponsalia per ingressum. Sed tibi respondetur, quòd tale privilegium ex jure Divino declaratum est ab Ecclesia) concedatur tantum Professioni solum tanquam statui perfectionis; sed quòd per ingressum sponsalia solvantur, nullo jure habetur : et revera æquum non est gauderet privilegio concessio statui Religioso, qui ab eo retrocedit. Ratio 2. hujus sententiæ est, quia ingressus in Religionem cum animo perseverandi jam solvit votum à voto nuptiarum, ita ut, si postea egrediatur experiendo Religionem in suis viribus esse, jam liber maneat à voto : ergo à solvitur obligationem sponsalium, quæ sunt minoris obligationis Religionis. Sed hæc ratio neque suadet, nam vovens per ingressum liberatur à voto, quia jam implet suam obligationem; votum enim intelligitur emissum sub conditione, si sibi conveniat : contra verò Sponsus per ingressum in Religionem nullo modo implet obligationem sponsalium ; et ideo laegreditur, meritò manet eadem obligatione obstrictus. Secunda sententia absolutè probabilior mihi videtur.

It. 2. an, si sponsalia sint juramento firmata, teneatur Sponsus ante ingressum in Religionem Matrimonium celebrare : sententia affirmat, et hanc tenent *Scot. Nav. et Led. Ap. 12. c. 10. n. 10. ac Reb. et Vega ap. Salm. c. 2. n. 17. Idem ex c. Commissum. 16. de spons.* ubi dicitur tutius esse in casu Sponsus prius nuptias ineat, et deinde ante consummationem ingrediatur Religionem, si velit; en verba textus. *est ei (Religione juramenti servata) prius contrahere, et, si elegerit, ad Religionem migrare.* Secunda tamen sententia communissima, et per se loquendo verior, negat, eamque Pontius n. 13. Sanch. l. 1. D. 43. n. 3. Pal. p. 15. n. 2 p. 5. n. 4. Petr. t. 4. p. 279. Viva q. 2. art. 4. n. 5. Spor. Holz. n. 240. et Salm. c. 2. n. 18. cum Dicast. Ratio,

quia juramentum semper censetur emissum sub conditione, status perfectior eligatur; tam quia juramentum sequitur contractum, ex c. *Quemadmodum 25. de Jurejurando*, dicitur, quòd qui juravit se cum muliere contracturum, properveniens fornicationem, vel deformitatem repellere : si ergo sponsalia nuda non obligant ad Matrimonium celebrandum ante ingressum in Religionem, nec etiam obligant

Rectè autem respondent præfati AA. ad textum oppositum quòd ibi, cum Sponsus non erat certò determinatus ad nuptias celebrandum, sed tantum aspirabat, ut ibi exprimitur, ideo ex, ne ille fieret reus perjurii non ingrediendo Religionem, celebrando Matrimonium tempore statuto, dixit tutius ei nuptias contrahere, et deinde si voluerit Religionem intrare; n sponsus antequam terminasset tempus præfixum, Reli-

gionem ingressus esset, vel deliberatè statuisset ingredi, utique non tenebatur, imò nec poterat Matrimonium sine gravi culpa inire, ut bene advertunt *Sanch. l. 7. Spor. l. c. Pont. l. 12. c. 2. n. 2. cum Sot. et Bon. p. 5. n. 11. cum Sylo. Con. Gutt. et Rodr. contra Cayet. et Led.* quia gravem injuriam irrogasset Sponsæ, eam cogendo per annum suam professionem expectare. Dixi, *per se loquendo*, nam rectè addunt *Bon. Spor. et Holzm. ll. cc. ad Pont. d. c. 10. n. 13. cum Suar.* quòd teneretur Sponsus ante ingressum nuptias celebrare, si hoc necessarium esset ad prolem legitimandam, scandalum reparandum, vel honori sponsæ providendum, si alio modo non posset occurri. Et hoc casu nec etiam permittitur sponso post celebrationem Matrimonii ingredi Religionem, illudque non consummatum relinquere; nequit enim tunc deserere Uxorem, quæ propter infamiam non posset alias Nuptias invenire, ut rectè notavit *Busemb. t. 1. l. 4. n. 65. v. Unde.*

871. — II. Per *Susceptionem Ordinum Sacrorum* certum est etiam dissolvi sponsalia, non autem Matrimonium ratum; ita omnes cum *Sanch. l. 1. Dist. 47. n. 1. Pont. l. 1. c. 11. n. 2. Conc. p. 270. n. 6.* et aliis passim: et patet ex *Extrao. Antiquo de Voto*, ubi dicitur: « Licèt votum solemnizatum per sacri » susceptionem Ordinis, quantum ad impediendum Matrimonium, sit efficax reputandum, etc. » Sed dubitatur 1. utrùm peccet qui Ordines sacros suscipit, inscia vel invita Sponsa? *Prima* sententia affirmat peccare graviter, et hanc tenent *Sanch. l. c. n. 3. Pal. p. 19. n. 2. Ronc. p. 137. q. 5. R. 2. et Croix l. 6. p. 3. n. 200. cum Con. et Perez.* Ratio, quia nullo jure concessum est Ordini sacro sponsalia dirimere, sicut est datum statui Religioso, imò ipsum jus prohibet ordinari in præjudicium alterius, habetur ex *c. un. de Oblig. ad ratioc. non ordin.* *Secunda* verò sententia non minùs probabilis negat, eamque tenent *Pont. l. 12. c. 11. n. 3. Nav. c. 22. n. 25. Con. d. 260. n. 6. Bon. p. 5. n. 20. cum Gutt. et Cord. Salm. cap. 2. n. 26. cum Aversa, Diana, et Henr. ac Escob. n. 237. cum Soto, Sylo. et Vega.* Ratio, quia in promissione sponsalium inhibita semper est conditio, nisi melior status eligatur; æquum enim non est, ut ad serviendum creaturæ impediatur status Creatori se dicandi. Nec obstat textus oppositus, nam ibi non tam consideratur præjudicium tertii, quàm infamia Ecclesiæ, ut ibidem exprimitur, præterquam quòd, in nostro casu nulli infertur præjudicium, cum Sponsus utatur jure suo. Idque videtur confirmari ex *eadem Extrao.* supra citata, ubi tantùm prohibetur suscipere Ordines sacros post Matrimonium contractum, non autem post sponsalia.

872. — Dubit. 2. utrùm per susceptionem Ordinum Minorum dissolvantur sponsalia? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Ronc. p. 138. q. 5. R. 1. Spor. n. 256. cum Tanner. et Gob.* tum quia talis est mutatio sponsi, dum Minoribus initiat, ut meritò judicetur noluisse Sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahendas; tum quia censetur sponsus cedere juri suo, cum

suscipiat statum qui ordinatur ad Ordines Majores impossibiles cum Matrimonio. *Secunda* tamen sententia communior et verior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. Dist. 47. n. 3. cum Palud. Wig. tr. 16. n. 29. Pont. l. 12. c. 11. n. 1. Salm. c. 2. n. 25. et Escob. nu. 234*. Ratio, quia revera status Ordinum Minorum per se non est impossibilis cum Matrimonio, cum quis bene possit fieri Clericus conjugatus, ut patet ex *c. 1. et de Cler. conjug.*

873. — III. Quoad *Votum* ingrediendi Religionem, vel suscipiendi Ordines Sacros, vel Castitatis servandæ, certum est 1. quod vovens ingredi Religionem, licitè voveat, et debeat ingredi, nec teneatur stare sponsalibus, si verè vult fieri Religiosus; nam si egreditur, tenetur, ut diximus supra n. 870. Certum est 2. cum *Sanch. l. 1. D. 46. n. 5. et D. 47. n. 4. Pont. l. 12. c. 12. n. 4. Ronc. p. 138. q. 5. R. 3. 4 et 5. Viva q. 2. art. 4. nu. 8. Salm. c. 2. n. 29 et 31*, ac aliis passim, quod per hujusmodi tria vota solvantur sponsalia ex parte non vovens, cum meritò judicetur per ipsa vovens sponsalibus renunciare. Certum est 3. quod si quis post sponsalia emittit votum non solùm ingrediendi, sed etiam profitendi Religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvantur; quia vovens tunc fit omnino inhabilis ad Matrimonium contrahendum, ut rectè dicunt *Salm. d. n. 29. et Viva d. a. 4. in fine*. Sed

Dubit. 1. an per votum servandæ Castitatis, vel suscipiendi Ordines Sacros solvantur sponsalia etiam ex parte vovens? Si votum antecedit sponsalia, certum est ipsa esse irrita, quia ipsorum promissio, cum sit de re illicita, non obligat; dubium igitur est, si subsequatur. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Nao. c. 22. n. 27. Laym. c. 2. n. 6. Pal. p. 20. n. 6. Cabass. t. 1. l. 3. c. 17. n. 20. Ronc. p. 138. q. 5. R. 4 et 5. Holzm. n. 236. Spor. n. 258. Viva q. 2. a. 4. n. 8. et Sanch. l. 1. D. 46. n. 9. et D. 47. n. 3. cum S. Anton. Arm. Sylo. Cord. etc. item Tol. Con. Hurt. Pill. Bec. Reb. etc. ap. Escob. n. 232 et 235*. Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissæ, et ab eo acceptatæ, nec ullo jure habetur, quod sponsalia per hæc vota dirimantur. Neque obstare aiunt textum in *c. Veniens. Qui Clerici vel Voo.* ubi casus fuit, quod quædam mulier sponsalia contraxerit cum certo, cujus sævitia (ut narrabatur) postea deterrita, votum emisit castitatis; quo audito, vir Matrimonium cum alia inivit. Consultus autem Alex. III respondit: « Mandamus, quatenus » (*mulier quæ licentiam nubendi petierat*) si plus non processit, » sibi de fide mentita, et voto violato congruam satisfactionem » indices, et ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere » non postponas. » Hunc textum Doctores utriusque sententiæ pro se adducunt, sed revera ille pro neutra parte concludit. Auctores secundæ sententiæ, quos mox recensebimus ex verbis illis, *de voto violato... et licentiam tribuere, etc.* inferunt prædictum votum validum fuisse, et proinde dispensatione indiguisse; ergo, ut dicunt, per simplex votum castitatis, cum sit

validum, jam sponsalia dirimuntur. Sed huic rectè respondent *Pal. Laym. et Holm. cum Glossa ib. verb. Vota violata*, quòd hoc nihil aliud probet, nisi quòd votum satis esset validum respectu ad nuptias cum alio contrahendas, quas mulier intentabat; et ideo Pontifex ipsam declaravit ream de voto violato; sed minime probat validum fuisse respectu ad virum, quocum prius sponsalia contraxerat.

Secunda verò sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 11. n. 3. et c. 12. n. 4. Petrocor. t. 4. p. 280. v. Instabit. Swar. l. 2. de Voto c. 4. n. 15. Conc. p. 270. n. 7 et 9. cum Gonet et Led. Azor. l. 11. c. 21. qu. 10. cum Rirh. Ang. et Major. Escob. n. 233 et 237. cum Vasq. Diana et Bon. p. 5. num. 13. cum Sol. Nald. Gutt. Henr. et Rodr. item Cajet. Turr. Præpos. Lop. Vorracr. Manuel. etc. ap. Sanch. l. 1. D. 46. n. 7*, qui vocat probabilissimam, et communiter probabilem vocant et tutam *Salm. cap. 2. n. 33. Pal. p. 20. n. 3 et 6. Cabas. l. c. et Laym. n. 7*. Eamque absolute docet *D. Th. suppl. qu. 53. art. 1. ad I.*: *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Ratio S. Doctoris est, quia ubi duæ concurrunt obligationes, potior est præferenda. Ratio alia, quam communius tradunt, est quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. Idque valere dicunt etiamsi sponsalia fuerint jurata, quia (ut pluries supra dictum est) iuramentum sequitur naturam contractûs. Et adest etiam de hoc *Decisio S. C. Conc. ap. Pitton. de Matr. n. 2513. edita 5 Martii an. 1701*, ubi dictum fuit votum castitatis, aut suscipiendi Sacros Ordines, per electionem melioris statûs irritare sponsalia etiam iuramento firmata. Nec officere aiunt præfatum textum in *cap. Veniens*, ubi dicitur *de fide mentita*, ex quo Adversarii arguunt illicitè mulierem vovisse castitatem per sponsalia contracta: nam probabiliter respondet *Pont. loc. cit. num. 5*. Papam sic dixisse, quia agebatur de foro externo; cum enim votum fuisset secretum, et sponsalia publica, de his quidem constabat, non autem de voto; unde de foro externo meritò censendum erat fidem fuisse violatam. Item respondent *Petrocor. et Concina*, et fortè melius, quòd ideo Pontifex foeminam ream dixerit de fide mentita, non quia voverat in præjudicium sponsalium, sed quia in fraudem ipsorum, nempe ut sponsum eluderet, et deinde nuberet alteri per dispensationem voti, quam jam petebat. Utraque sententia est probabilis. Rectè autem inquit *Concina num. 10*, quòd si Sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet, scil. petendo dispensationem post votum, ut alteri nuberet, tunc graviter peccaret, et priora sponsalia deberet implere. Item probabilius dicunt *Salm. d. n. 33. cum Reb. et Aversa*, quòd etiamsi sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere, quia prior obligatio non omnino extinguitur, sed tantum suspenditur, donec castitas servatur. Sed non omnino improbabiler *Bon. n. 16. et Sanch. D. 56. n. 8*. id negant, quia per votum priora sponsalia omnino solvantur: unde, cum

obligatio illa omnino sit extincta, per dispensationem voti non reviviscit; et huic consentit etiam *Conc. l. c.* quamvis addat teneri de honestate Sponsum ducere desponsatam, ut scandala et murmura vitentur.

874. — Dubit. 2. ad quid teneatur vir qui vovit Religionem, Ordines, vel Castitatem, et postea mulierem cognovit sub promissione Matrimonii? Vide dicta *Tom. 2. l. 3. n. 649.* ubi tenuimus cum *Less. Sanch. Lugo, Vasq. Con. etc.* (contra *Laym. Salm. etc.*) quod si mulier fuerit inscia voti, non obstante voto, ille tenetur ad Matrimonium, sive ejus promissio fuerit vera, sive ficta; et etiamsi mulier fuerit conscia voti, probabiliter tenetur petere dispensationem. Utrum autem casu quo mulier fuerit inscia voti, possit Sponsus eam ducere sine dispensatione? Negant *Salm. de Rest. c. 3. n. 3. Lugo de Just. Dist. 12. n. 41. et Pont. l. 6. c. 12. n. 8,* quia, cum de facili possit, tenetur utrique obligationi satisfacere. Sed negant *Tamb. Dic. l. 5. n. 36. et Spor. de Matr. cap. 3. n. 601;* item *Less. Trull. et Candido apud Salm. l. c.* quia tunc cessat, sive omnino suspenditur obligatio voti, cum revera non possit tunc utrique obligationi satisfieri, et prævaleat (ut diximus) obligatio Matrimonii ineundi. Contracto tamen Matrimonio, eo casu non poterit vir petere debitum; et ideo rectè subdit *Tamb. cum Less.* adeoque dispensationem obtinendam esse, ut etiam petere valeat.

875. — « X. Per Matrimonium validum sponsalia dissolvuntur, » saltem quoad eum qui non contraxit matrimonium; quoad eum » verò qui contraxit, non extinguí obligationem, si alter expectet, » sed suspendi, et matrimonio isto soluto, teneri ad implenda » sponsalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino » dissolvi. Vide *Dian. p. 3. t. 4. R. 209.* »

Quæritur, an per Matrimonium subsequens omnino dissolvantur sponsalia antecedentia? Certum est quod, durante Matrimonio post sponsalia cum alia contracto, cessat illorum obligatio, ex *c. Si inter, de spons. et c. 1. de spons. duor.* Dubium est an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium? Prima sententia negat et hanc tenent *Bon. p. 2. n. 1. Laym. c. 2. in fine, Wigandt tr. 16. n. 25. Conc. p. 272. n. 13.* (qui huic inclinatur) *Escob. n. 241. cum Bec. Fill. Henr. Rodr. Vill. Machad. ac Sanch. l. 1. D. 48. n. 3. cum Palud. Manuel. Gabr. etc. cum S. Bonav.* qui sic ait: « Jurantem sponsalia, » aliudque ineuntem Matrimonium ampliùs non obligari. » Ratio quia obligatio semel extincta nunquam reviviscit ex *c. Quæris, de Consec. Dist. 4.* Secunda verò sententia mihi absolutè probabilior affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 12. c. 13. n. 4. Ronc. p. 138. q. 6. R. 1. Pal. p. 21. n. 4. cum Conc. Led. Adriano etc. ac Salm. cap. 2. n. 39.* qui, licèt contrariam probabilem vocent, hanc tamen veriore putant cum *Gonet, Sylvo, Leand. Vega* et aliis. Ratio quia nullo jure probatur, quod sponsalia per Matrimonium subsequens omnino irritentur: non jure positivo, quia nullibi hoc habetur: non naturali, quia obligatio sponsalium durante Matri-

monio cum illa persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideo suspenditur quidem, sed non extinguitur, prout patet in eo qui post votum Religionis Matrimonium consummaret, hic enim mortuo conjuge teneretur quidem votum adimplere. Nec valet dicere cum *Sanch.* quòd hoc procedat quando vinculum superveniens sit diversæ rationis, non verò si vincula sint ejusdem, ut sunt Matrimonium et sponsalia; nam respondetur, nihil referre quòd obligatio subsequens sit ejusdem vel diversæ rationis, semper ac possit primæ obligationi satisfieri; tantummodo attendenda est conditio vinculi subsequentis: si illud est perpetuum, utique extinguitur prima obligatio; si verò est temporale, illa suspenditur donec impleri possit vinculo cessante, prout si quis venderet equum uni, et deinde venderet et traderet illum alteri, casu quo rediret equus in dominium ipsius, certè tenetur eum tradere primo emptori, ut colligitur ex *l. 15. Cod. de Rei vend.*

876. — « **XI.** Si Sponso nova superveniat hæreditas, ita ut illi
 • Sponsa jam sit inæqualis, non habet ideo jus resiliendi; quia
 • non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est
 • mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat;
 • *Sanch. Con. Regin. Dian. p. 3. t. 4. R. 286.* »

Ita cum *Busemb.* sentiunt communissimè *Pal. p. 28. n. 5. Sanch. l. 1. D. 59. n. 7. Conc. p. 276. n. 23. Ronc. p. 139. q. 8. v. Aliqui, et Escob. n. 306. cum Gutt.* Sed contradicunt *Hurt. Trull. Leand. et Ochagao. apud eumd. Escob. n. 304.* (qui probabile putat) eò quòd in tali casu jam accedit notabilis rerum mutatio. Juxta autem primam sententiam dicit *Croix n. 160*, quòd si quis contraxerit sponsalia cum una, et postea offeratur ei conjugium cum altera ditioe, non poterit primam relinquere, quia tunc nulla in ea facta est mutatio. Sed si qualitas secundæ Sponsæ esset excedenter melior, ego non auderem Sponsum omnino damnare, si cum illa contrahere vellet; licèt enim in hoc casu non mutetur status Sponsæ, sive sponsalium, tamen (ut communiter dicunt DD.) sponsalia non obligant nisi rebus in eodem statu manentibus: unde sicut non teneretur Sponsus illa exequi cum magno suo damno, ita nec teneri, alicui videri posset, cum amissione magni lucri; talis enim amissio gravi damno æquiparatur ex *L. 1. n. C. de Sent. quæ pro eo etc. juxta dict. Tom. 2. l. 3. n. 301.* Et sic invenio, in Vita S. Joannis à Capistrano *c. 9* sensisse plures Theologos in hujusmodi casu, quavis ipse S. Joannes contrariæ fuerit sententiæ, à qua revera abscedere nec unquam ego consulere auderem.

877. — Quæritur pro complemento hujus puncti, an dissensus Parentum sit causa solvendi sponsalia? Affirmant *Menochius apud Croix n. 101.* Et sic etiam sentire debent omnes illi qui dicunt, Trident. sess. 24. c. 1. jam declarasse quòd hujusmodi Matrimonia sine consensu Parentum celebrata, ab Ecclesia sint prohibita; ita enim dicunt *Petrocor. t. 4. p. 413. Ronc. p. 269. q. 3. atque Fagnan. Gonet, Sayr. et Marchant. apud Episc. Muscettula in sua Dissert. de filiis etc. pag. 10. n. 11.* qui proinde ex præ-

lato textu (*p. 224. n. 330. ibid.*) infert dissensum Parentum esse verum impedimentum impediens Matrimonium. Sed communiter id negant ipse *Croix loc. cit. cum Gab. Sanch. l. c. D. 14. n. 2. Laym. c. 1. n. 14. Holzm. p. 167 et 287.* cum communi, ut testatur *Elbel. p. 368. n. 9.* etiam cum communi, *Spor. n. 202. et Boss. c. 11. n. 106.* Hi dicunt, quod sponsalia filiorum ex hoc solo capite, quod sint inita sine consensu Parentum, nequeant irritari, quia eorum consensus non de necessitate, sed tantum de honestate à Jure Canonico requiritur. Excipiunt tamen, nisi magnum scandalum ex tali Matrimonio timeatur, eò quod virtus justitiæ non possit obligare ad actum qui sine peccato impleri nequit; ita *Laym. l. c. v. Enim verò, Nao. c. 16. n. 18. Holzm. n. 167 et 266. ac Sanch. l. c. n. 3. cum Cord. Gutt. et Lop.* Et hoc addit *Sanch. ib. cum Lop.* valere, etiamsi nulla sit disparitas inter contrahentes. Advertunt tamen ipsi *Sanch. et Holzm.* cautè considerandum esse hoc scandalum; sæpe enim (ut dicunt) minæ, et discordiarum pericula jactantur, quæ postea, teste experientia, ubi nuptiæ contractæ sunt, facile cessant, et animi conciliantur. Sed redeundo ad quæsitum, ego censeo dicendum cum *Ronc. p. 140. q. 9. R. 1.* qui citat *Laym. et Gutt.* quod si pater injustè dissentiat à tali Matrimonio, filius non possit à sponsalibus recedere, et tam ipse quàm pater peccarent, si vellent ea dissolvere. Secus verò, si pater justè contradicat, nempe si Matrimonium vergeret in dedecus Familiæ; tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exequendam rem injustam. Et idem dicunt *Laym. et Sanch. l. c.* cum aliis communiter, si ex tali Matrimonio magna scandala sint oritura inter propinquos. Posse etiam (addit *Ronc. R. 2.*) filium solvere sponsalia, si pater justè minetur exhæredationem; et ego subdo etiam si injustè, quia omnia sponsalia intelliguntur contrahi (ut diximus *n. 863.*) sub hac conditione, si non accedat talis mutatio, unde grave sit contrahere Matrimonium. Excipe, nisi hæc exhæredatio jam fuerit prævisa, quia tunc contrahens meritò censetur juri suo cecidisse.

878. — « Resp. 2. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur auctoritas Judicis ad dissolvenda sponsalia, alioqui requiritur. Quod si sponsus, cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognoverit sponsam, censetur tacite suo juri renunciasse, et sponsalia ratificasse, *Laym. c. 1. n. 23.* »

Dub. 1. An ad sponsalia solvenda semper requiratur auctoritas Judicis? Resp. Certum est 1. quod si sponsalia sint publica, et causa publica ac certa, non requiritur auctoritas Judicis, et idem dicendum, si sponsalia sint occulta, et causa occulta; ita *Sanch. l. 1. D. 69. n. 3. Pont. l. 12. c. 18. in fin. Nao. c. 22. n. 28. Holzm. n. 277. et Pal. p. 31. n. 1. cum Sylo. Val. Gutt. et Reb.* Certum est 2. quod si causa sit dubia jure, vel facto, omnino requiritur auctoritas Judicis; *Sanch. n. 8. Holz. et Palud. cum Gutt. l. c.* Quando autem sponsalia sunt publica, et

causa occulta, tunc etiam requiritur auctoritas Judicis; sed non sub culpa gravi, nisi inde grave scandalum timeatur; *Pontius c. 18. n. 8. Holzm. l. c. Pal. n. 2. cum Nao. Lop. et Gutt. ac Sanch. n. 6. cum Sylo. An. et Vega.* Si verò causa illa non possit coram Judice probari, nec etiam sub levi auctoritas Judicis exigitur, ut ait *Sanch. n. 7. cum Palud. et Henr.* Casu autem quo defectus alterius partis jam probari possit, sed sit occultus, debet pars innocens alteram commonere, et minari quòd manifestabit defectum, et si ipsa non acquiescit solutioni sponsalium, licitè poterit defectum ad judicium deferre. (*V. Not. VII, pag. 364.*) ut aiunt *Laym. c. 2. n. 12. Pont. n. 8. Sanch. l. 1. D. 70. n. 2. et Pal. n. 4. Con. et Reb.*

Dubit. 2. quænam probatio requiratur ad solvenda sponsalia? Distinguendum: Si agitur de probando impedimento, sive dirimente sive impediante, tam in foro interno quàm externo, sufficit unus testis juratus, ex *c. Super eod. de Test. et Attest.*, etiamsi testis ille sit criminosus, et non citatus, sed à parte productus; et etiamsi clam deponat, et sine manifestatione sui nominis: Ita *Sanchez l. 1. D. 71. n. 2. 3 et 4. Holzm. n. 277. Viva q. 2. ar. 9. n. 1. Croix n. 215 et 217. Pal. p. 32. n. 3. cum Gutt. et Salm. c. 2. num. 110. cum Aversa, et Coninc.* Et hoc, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut veriùs tenent *Sanch. n. 8. Salm. n. 111. cum Coo. Gutt. Trull. Aversa et Gabr. ac Pal. n. 6.* (contra *Palud. et Lop. ib. n. 5.*) quia testis oculatus, et juratus, magis probat quàm fama, quæ certè sufficit ad solvenda sponsalia etiam jurata; vide dicenda *n. 997. Dub. 2.*

Si verò agitur de probanda alia causa, quæ non sit impedimentum, sed tantùm quæ det alteri jus resiliendi, ut deformitas, fornicatio sponsæ, etc. quoad forum externum requiruntur saltem duo testes fide digni, deponentes sub juramento, ut alii dicunt et communiùs, prout *Sanch. n. 7. Pal. n. 8. Laym. c. 2. n. 12. et Salm. n. 114. cum Con. Gutt. Trull. et Gabr.* Quia (ut aiunt) in *c. Veniens, et c. In omni, de Testib.* dicitur duos testes requiri, ubi agitur de præjudicio tertii. Verùm sufficere unum testem fide dignum dicunt *Palud. et Aversa, apud Salm. n. 115.* (qui cum *Trull.* horum sententiam probabilem putant), quia durum est compellere virum ad ducendam Sponsam, quam ab aliquo fide digno audit, et prudenter jam suspicari potest fuisse fornicatam. Et revera hæc sententia satis probabilis mihi videtur, loquendo de fornicatione Sponsæ, cùm agatur de vinculo perpetuo matrimonii, et ideo ob talem suspicionem viri prudenter judex timere potest infelicem exitum ex hoc conjugio proventurum. Et huic sententiæ reipsa expressè consentiunt ipsi *Laymann et Pall. ll. cc.* dum aiunt, quòd, stante probabili timore infelicis exitûs, licitè potest vir à sponsalibus recedere. Quoad forum autem internum, conveniunt DD. cum *Sanch. l. 1. D. 73. num. 2. Pal. n. 8. Croix n. 215. cum Gobat. et Salm. num. 108. cum Con. Aversa, et Dic.* sufficere ad solvenda sponsalia unum testem fide dignum, minime de mendacio suspectum,

et instantem de certa scientia ; vel etiam opinionem probabilem de causa sufficienti ad solutionem , ut idem *Sanch. lib. 1. D. 69. n. 9. Croix n. 217. et Viva, q. 2. a. 9. n. 1.* Hinc subdunt *Viva, et Sanch. cum Lopez ibid.* quòd si vir doctus affirmet causam esse sufficientem, licitè poterit pars innocens resilire.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO SECUNDUM SE.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, et minister.

879. Quid sit Matrimonium ? Et in quo consistat ejus essentia ? — **880.** Quæ sit Materia Sacramenti Matrimonii ? — **881.** Ob quem finem liceat nubere ? — **882.** Distinguuntur tres fines. Dub. 1. An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiæ ? — **883.** Dub. 2. An ob fines extrinsecos ? — **884.** Quomodo peccent contrahentes in mortali ? — **885.** Quæ requirantur ad contrahendum Matrimonium per Procuratorem ? — **886.** Quid, si qui dedit mandatum sine animo contrahendi, antequam Matrimonium contrahatur, mandatum ratificaverit ? — **887.** Qualis consensus sufficiat ad contrahendum ? Quid, si quis fictè contrahit ? An verba sint necessaria ad valorem ? — **888.** An sint necessaria de præcepto ? — **889.** An sufficiat ad contrahendum donatio annuli, vel traductio Sponsæ ? — **890.** An sufficiat consensus conditionatus ? — **891.** Quid, si conditio sit necessaria, aut turpis aut contra substantiam Matrimonii ? — **892.** Quid, si apponatur conditio, si pater consenserit ? Dub. 1. Quid, si pater taceat ? — **893.** Dub. 2. Quid, si pater primò dissentit, et postea consentit ? — **894.** Dub. 3. Quid, si tempore conditionis pater erat mortuus ? — **895.** An impleta conditione requiratur novus consensus ? — **896.** In quo differat conditio à Demonstratione, Causa, Modo, et Die. — **897.** DISSERTATIO de Ministro, et Forma Matrimonii. — **898.** Solvuntur objectiones. — **899.** Illationes ex nostra sententia.

879. — « RESPOND. Est Sacramentum inter baptizatos, quo
 » vir et mulier sibi mutuò legitimè corpora sua tradunt ad per-
 » petuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, et reme-
 » dium concupiscentiæ. Materia ex qua, et proxima, est mutuus
 » consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem
 » traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet
 » rationem acceptationis. *Suar. tr. 3. d. 2 s. 1. a. 1. Sanch. Vasq.*
 » Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes, quia hi
 » ponunt materiam et formam. Porro Matrimonium dicitur
 » ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secula
 » copula carnalis; consummatum verò dicitur quando ea
 » secuta est.»

Matrimonium dicitur à *Matris munere*, ut ait D. Thom. sive *ut Mater fiat*, ut D. August. Ante Christi adventum Matrimo-

nium tantum habebat vim contractus, sed à Christo fuit postea erectum ad rationem Sacramenti. De fide autem est Matrimonium esse Sacramentum, ut definivit Tridentinum sess. 24. c. 1. ex illo Apostoli (*Ad Eph. 5.*) : *Sacramentum hoc magnum est ; ego autem dico in Christo, et Ecclesia.* Unde Matrimonium, ut Sacramentum, significat conjunctionem spirituales inter Christum et Ecclesiam.

In Matrimonio, ut habente rationem tam contractus, quam Sacramenti, tria considerantur, nempe ratio contractus, vinculum perpetuum animorum cum obligatione reddendi debitum, et copula carnalis. Hoc verò tertium, licet alia duo ad ipsum ordinem dicunt, tamen non est essentialis pars Matrimonii, nam sine copula Matrimonium bene consistere potest. Essentia igitur Matrimonii in ratione Sacramenti consistit in contractu inito per mutuum consensum, quia Sacramentum, cum contractus perficitur, tum gratiam producit. In ratione verò Matrimonii propriè dicti, ejus essentia consistit in vinculo conjugali, quod nunquam per se solvi potest.

880. — Quæritur, quæ sit Materia, et Forma, et qui Minister Sacramenti Matrimonii? Communis est sententia, Ministros hujus Sacramenti esse ipsos contrahentes, et Formam ipsorum verba consensum exprimentia, ut probabimus in brevi Dissertatione, quam afferemus in fine hujus Dubii ex n. 897. Quod verò ad Materiam, magis DD. discrepant: sex sententias enumerat *Sanch. de Matr. l. 2. 5. septem Pont. eod. tit. l. 1. c. 7.* Duæ tamen sunt plus receptæ. *Prima*, quam tenent *Busemb. ut supra, et Sanch. l. c. n. 6. Salm. tr. 9. c. 3. n. 63. Ronc. p. 143. q. 4. R. 1.* et alii plurimi apud ipsos, dicit: verba Sponsorum, quatenus exprimunt traditionem corporum, sunt Materia; quatenus verò exprimunt acceptionem, sunt Forma. *Secunda* autem sententia, cui magis adhæreo, et quam tradunt *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 2. §. ante Petroc. t. 4. p. 303. q. 2. Frassen. t. 12. p. 139. Concl. 1. Abelly p. 200. q. 1. Holm. t. 2. p. 321. n. 316. Laym. de Matr. c. 2. n. 3. cum Palud. et P. Soto, ac Pont. lib. 1. c. 7. cum S. Bonao. Gerson. Vasq. Adrian. Com. et aliis*, dicit Materiam remotam hujus Sacramenti esse corpora contrahentium mutuò tradenda, sive jus mutuum in corpus alterius; Materiam proximam esse ipsam traditionem juris in corpora, factam per verba seu signa consensum exprimentia; Formam verò esse mutuam acceptionem verbis aut signis expressam. De Forma infra loquemur, ut diximus supra. Quòd autem Materia remota sint corpora contrahentium, et proxima sit ipsa mutua corporum traditio, sic probatur. Hoc Sacramentum juxta communem sententiam habet rationem contractus: sicut igitur in aliis contractibus res sunt materia remota, consensus expressus per verba est forma, et traditio rei est materia proxima contractus, nempe applicatio formæ ad materiam remotam, ita in Matrimonio, corpora (sive jus in corpora), sunt materia remota: consensus expressus per verba, est forma: ipsa autem

traditio juris in corpora, est materia proxima, quæ fit per applicationem formæ ad materiam remotam, nempe ad jus quod transfertur. Contractus autem Matrimonii ad Sacramenti rationem elevatus id habet speciale, quod ad hoc, ut transferatur omnium juris in corpora contrahentium, non requiritur realis traditio rei, ut exigitur in aliis contractibus, sed sufficit sola voluntas externè expressa, ut docent S. Ambrosius *de Instit. Virg. c. 6.* ubi: « Non defloratio virginitatis facit conjugium, sed passio conjugalis. Et S. Joannes Chrysost. Hom. 32. in Matthæum: Matrimonium non facit coitus, sed voluntas. »

Unde resolves :

881. — « 1. Validè; et licitè contrahi potest cum pacto continentiae, sine intentione prolis, et remedii concupiscentiae. Ratio est, quia non pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet exemplo Beatæ Virginis et Sancti Josephi.

« 2. Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet esse saltem honestus. *Nao. c. 22. n. 79. Sanch. l. 2. d. 29. q. 3.*

« 3. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiae, nihil aliunde intendendo, modò proles positivè non impediatur: hoc enim sub mortali non licet. *Con. d. 25. d. 2. n. 16. Pont. l. 1. c. 21. Hurt. Perez. d. 18. s. 7. n. 6. ex 1. Cor. 7.* Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, et optare, ne plures accipiant liberos quàm possint alere, dummodo, ut dixi, positivè non impedian, nec abortum procurent. *Perez l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12. Nao. c. 16. etc.*

« 4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, finis intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio et conjugum sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter regna, vel illustres familias componendam, vel splendorem familiae conservandum. Ita contra *Sanch. et Sylo. doc. nt Præp. Pont. Gasp. Hurt. Dian. p. 3. t. 4. R. 219. V. Per. dist. 18. s. 6. n. 7.* ubi cum *Dian. l. c.* etiam permittit, ob divitias et nobilitatem.

« 5. Validè, sed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, moechandi, etc., nisi tamen talis intentio in pactum deducatur, id est, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiae matrimonii. Unde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantum durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *V. Perez s. 6. etc. ll. cc.* »

882. — Tres fines in Matrimonio considerari possunt, fines intrinseci essentielles, intrinseci accidentales, et fines accidentales extrinseci. Fines *intrinseci essentielles* sunt duo, traditio mutua cum obligatione reddendi debitum, et vinculum indissolubile. Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt duo, procreatio prolis,

et remedium concupiscentiæ. Fines autem *accidentales extrinseci* plurimi esse possunt, ut pax concilianda, voluptas captanda, etc. His positis, certum est 1. quòd si quis contraheret, positivè excludendo fines intrinsecos substantiales Matrimonii, nempe animo non reddendi debitum, vel contrahendi ad tempus, non solum peccaret, sed nullum iniret Matrimonium; ita communiter omnes cum *D. Th. in 4. D. 31. q. 1. a. 3.* Certum est 2. quòd si quis excluderet duos fines intrinsecos accidentales, non solum validè, sed etiam licitè posset quandoque contrahere, prout si esset senex, et nuberet sine spe procreandi prolem, nec intenderet remedium concupiscentiæ; sufficit enim, ut salventur fines substantiales ut supra; et sic contraxerunt B. Virgo cum S. Joseph, qui utique non intenderunt procreationem prolis, nec remedium concupiscentiæ, et tamen validum quidem et licitum conjugium inierunt, ex *Matth. c. 1.* ubi: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.*

Dubitatur 1. An venialiter peccet, qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiæ? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *S. Thom. Suppl. q. 49. a. 5. ad 2.* quem sequuntur *Nao. c. 22. n. 9. Natal. Alex. a. 3. reg. 3. Conc. t. 10. de Matr. p. 393. n. 5. Bossius c. 10. n. 263. cum Sylo. Henr. et Led. ac Sanch. l. 1. D. 29. n. 26.* Id probant ex auctoritate plurimorum SS. Patrum. Item probant ratione, quia, licet remedium concupiscentiæ sit etiam finis honestus Matrimonii, finis tamen primarius est procreatio prolis; unde contra rationis ordinem est, ut finis secundarius præ primario eligatur. *Secunda* verò sententia non minùs communis, nec minùs probabilis, negat ullo modo peccare, modò contrahens non excludat finem procreandæ prolis; ita tenent *Pal. p. 10. n. 3. Ronc. p. 144. q. 2. R. 2. Crois l. 6. p. 3. n. 236. Holz. n. 180. Boss. t. 2. c. 7. n. 43. Salm. c. 3. n. 28. cum Con. et Dic. Pont. l. 1. c. 21. n. 4. cum P. Soto, Gabr. Almain. Cov. etc.; item Cajet. Major, Durand. Ricch. Palac. Sa, Med. Philarch. Angles, Perez, Ugolin. etc. ap. Sanch. l. 9. D. 9. n. 3.* Et id quod dicunt de Sponsis, idem asserunt de Conjugibus, qui copulam habent principaliter ad concupiscentiam sedandam. Ratio hujus sententiæ est, quia Matrimonium est a Deo institutum non solum ad prolem procreandam, sed etiam in remedium concupiscentiæ, ut probatur ex *Apost. 1. Cor. 7.* ubi: « Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et » unaquæque suum virum habeat. » Huic tamen textui respondet *S. Th. l. cit.* sic dicens: « Si aliquis per actum Matrimonii intendat vitare fornicationem in Coniuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti....; sed si intendat » vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua infirmitas; et » cundùm hoc est peccatum veniale; nec ad hoc est Matrimonium institutum nisi secundùm indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus. » Sed venia tanti Doctoris (cujus sententiis universè obsequi in cæteris ego studui) magis propria videtur interpretatio *S. Joannis Chrysostomi*, cujus verba mox infra affe-

ram, et quem sunt secuti *Estius, Salmeron, et Cornelius*, nempe quòd illud *propter fornicationem*, non intelligatur de vitanda fornicatione Conjugis, sed propria: Idque videtur patere ex contextu ejusdem Apostoli in dicto c. 7. ubi dicitur: « Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. » En quomodo Apostolus viris consilium præbet, ut abstineant à tactu mulierum; si verò ipsi in periculo sint incontinentiæ, ne incidant in fornicationem, remedium non solùm permittit, sed suadet dicendo: *unusquisque suam uxorem habeat*. Et quamvis addat: « Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium: » Id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantùm permittit nubere, sed suadet à nuptiis abstinere, dum ait: « Dico autem non nuptis et viduis; bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. » Neque hæc indulgentia importat permissionem culpæ venialis, veriùs enim ut ait *Pontius cum Estio, Salmerone, et Cornelio*) indulgere non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum. Cùm autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiæ, non solùm permittit, sed etiam ipsos ad nubendum absolutè hortatur, dicens (*vers. 9.*); « Quòd si non se continent, nubant; melius est enim nubere quàm uri. » Et enim *nubant* veriùs hortationem quam permissionem importat. Id bene confirmatur ab eo quod dicit Apostolus eodem loco (*1. Cor. 7. 5.*) ubi loquens de Conjugibus scribit: « Nolite fraudare invicem; nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanæ propter incontinentiam vestram. » Si licet ergo Conjugibus debitum petere, tantùm ad vitandam incontinentiam, licebit etiam ob eundem finem Matrimonium inire. Hinc S. Joannes Chrysostomus explicans textum Apostoli, inquit unam ex causis, cur Deus instituerit Matrimonium, esse, ut vitetur incontinentia; en ejus verba: « Quæ igitur fuit causa conjugii? Et cur illud datum est divinitus? Audi Paulum dicentem: » Ad vitandas fornicationes quisque suam uxorem habeat, etc. « Ut fornicationem vitemus, ut moderemus concupiscentiam, contenti uxore propria, hoc nobis affert conjugium, hic ejus fructus, hoc inde luctum est, in hoc quærendæ nuptiæ, ut ad vitam pudicè degendam nos adjuvent. » Ita S. Doctor *Hom. 9. t. 6. col. 19.* Ad auctoritates SS. Patrum quæ opponuntur, respondet *Auctor. Petrocorens. t. 1. p. 142. v. Scilicet quia*, quòd ideo Patres Conjuges damnant, quia eos libidinis impetum sequi supponunt. Ad rationem autem contrariæ sententiæ, nempe quòd sit deordinatio eligere finem secundarium præ primario: Respondetur, quòd deordinatio quidem esset, si ordinaretur finis primarius ad secundarium, sed non si ex duobus finibus licitis secundarius præ primario eligatur. Hujusmodi tamen fines intrinseci accidentales vel procreandæ proles, vel vitandæ incontinentiæ, ut honesti sint, oportet ut referantur ad Deum, si non actualiter, saltem virtualiter et ha-

hitualiter, ut communiter tradunt *Sanch. l. 8. D. 9. n. 3. Pont. l. 10. c. 8. n. 2. et Boss. t. 2. c. 7. n. 17. cum Reg. Vill. Fill. etc.*

883. — Dubit 2. An sit licitum contrahere Matrimonium principaliter ob fines accidentales extrinsecos, nempe ob voluptatem captandam, pacem familiarum conciliandam, et similia? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 1. c. 21. n. 13. Pal. p. 10. n. 3. et Salm. c. 3. n. 30. cum Cajet. Con. et Gabr.* ac probabilem putat *Sporer n. 298. cum Tamb.* modò non excludatur finis debitus intrinsecus ut supra. Ratio, quia semper ac finis debitus retinetur, non est illicitum nuptias ad fines indifferentes ordinare: tunc enim finis (v. g. voluptatis) non est principalis, sed tantùm impellens ad contrahendum Matrimonium, quo jam cohonestatur voluptas. *Secunda* sententia negat, et hanc tenent *D. Th. in 4. D. 31. q. 2. art. 3. Sporer n. 297. Tamb. tr. 4. c. 2. §. 3. n. 11. Ronc. p. 144. q. 2. R. 2. in fine, et Sanch. l. 6. D. 11. n. 4.*, citans S. August. et S. Anselm. Ratio, quia non potest esse immune ab aliqua deordinatione, velle ordinare rem sacram ad profanam, et Matrimonium contrahere ob fines alienos ab illis per quos nuptiæ sunt licitæ. Ego puto distinguendum: si finis sit per se honestus, nimirum pax populi, amor inter consanguineos, honoris familiæ conservatio, sanitatis tuendæ, et similia, tunc puto dicendum cum *Busemb. ut supra n. 4. Pont. l. c. Con. D. 25. dub. 1. n. 14. et Pal. d. n. 3.* (qui id habent ut certum, contra *Sanch.*) licitè Matrimonium contrahi, quia hæc non est deordinatio, ut mox supra diximus, eligere aliquem ex finibus secundariis honestis præ fine primario, modò iste non excludatur. Secus verò, si finis non sit honestus, nempe si sit voluptatis, vel cupiditatis divitiarum, aut vani honoris, ut tenent *Busemb. n. 2. cum Nao. et Sanch. et Vasq. q. 3. art. 2. n. 4. cum communi.*

884. — « 6. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in
 » gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia
 » verum Sacramentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est de
 » procuratore, per quem contrahunt, uti et de Sacerdote copu-
 » lante; quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed
 » tantùm ut testis assistit. *Card. de Lug. de Sacr. dub. 8. s. 9.*
 » *n. 155. ** (Ita *Salm. cap. 3. n. 89. cum Sanch. et communi.*
 » Peccaret autem mandans, si tunc esset in mortali, eodem modo
 » ac si per se contraheret; *Ronc. p. 143. q. 6. et Bon. p. 5.*
 » *n. 12. cum Reb. Con. Gutt. etc.* Et peccaret quidem duplici
 » peccato sacrilegii: primò quia indignè susciperet Sacramen-
 » tum: secundò, quia indignè ministraret, ut dicemus *n. 897. et*
 » *seq.* Sed hoc ultimum probabiliter non est mortale juxta dicta
 » *de Sacr. in gen. n. 32.* cum Sponsi non sint Ministri ad tale
 » Sacramentum consecrati.) * »

885. — Notandum hæc, quòd, ut Procurator contrahat Matrimonium nomine alterius, plura requiruntur; scil. I. Speciale mandatum; ad quod autem non requiritur scriptura, sed sufficit si detur oretenus, ut dicunt *Sanch. l. 2. D. 11. n. 5 et 14. Salm. c. 3. n. 97. in fin. et Pal. part. 9. n. 2. cum Gutt. et Pares. Nos*

quiritur diversitas sexûs, unde bene hoc officium gerere possunt duo mares, vel duæ scæminæ, ut *Sanch. n. 15. et Pal. ibid. m. Guttier.* II. Ut mandatum sit de contrahendo cum determinata persona; vide *Salm. l. c.* III. Ut Procurator per se contrahat; non potest enim ipse alium delegare, nisi habeat expressam et ecialem à mandante licentiam. Et hæc tria habentur expressè *c. final. de Procurat. in 6.* IV. Ut mandatum non sit revocatum (nec etiam mentaliter) à mandante, antequam Matrimonium celebretur; *Sanch. n. 6. Pal. n. 2. et Salm. n. 98. cum Pont. et Bon.* Et hoc currit, etiamsi revocatio fiat tacitè, nempe quis mandatum dederit contrahendi cum una, et postea celebraret sponsalia cum alia; *Sanch. n. 10. et Pal. d. n. 2. cum Coom. et Gutt.* V. Ut Procurator ostendat mandatum Parocho et testibus, et coram eis contrahat Matrimonium, juxta formam ridentini. Non requiritur autem, ut coram eisdem tradatur mandatum Procuratoris ex parte mandantis; *Sanch. n. 23. et Salm. n. 102. cum Pontio, Bon. etc.* VI. Ut procurator limites mandati non excedat. In hoc tamen advertendum, quòd si conditio sit requisita à mandante, scilicet ut contrahatur cum tali te, tali tempore, etc., si non servatur conditio, Matrimonium erit nullum; *Sanch. n. 17. Ronc. p. 143. q. 6. et Con. D. 24. ubi. g. n. 67.* Si verò conditio sit requisita à jure, nempe ut contrahatur præmissis Denunciationibus, obtenta licentia Episcopi, etc., tunc validum erit Matrimonium sine ipsis initum, ut communiter dicunt *Bon. p. 5. n. 9. Sanch. n. 18. Nav. c. 27. n. 78. et Salm. n. 101. cum Pal. Trull. Reg. Diana, etc.* Quia Matrimonium sine illis per se est validum, quamvis illicitum: ergo sic etiam, cum celebratur per Procuratorem; talis enim forma apponitur ad ritè faciendum actum, sed non ut conditio, ne qua mandatum sit invalidum.

886. — Quæritur hæc, an, si quis dederit mandatum sine animo contrahendi, sed ante celebrationem Matrimonii mandatum rescivit, tunc validè Matrimonium contrahatur? Negant *Pal. n. 2. et Coninck. D. 24. dub. g. n. 72,* quia mandatum illud, efficiente animo contrahendi, fuit nullum, et ideo non potuit novo consensu revalidari, sed oportet ut denuo consensu expresso constituatur. Sed affirmant *Sanch. l. 2. D. 11. num. 13. Bonac. part. 5. n. 6. Ronc. p. 143. q. 6. et Salm. c. 3. n. 104. cum Trull.* Ratio, quia procurator ideo validè contrahit, in quantum suis verbis significat voluntatem non jam præteritam, sed presentem mandantis; sufficit igitur, ut tempore quo contrahit, sit voluntas mandantis, ut valeat actus. Hæc videtur probabilior, sed primam non censeo improbabilem. In talibus autem casibus Parochus interrogare debet procuratorem; *Vis in uxorem Luciam nomine NN?* Et scæminam: *Vis in maritum Franciscum, mediante præsentis suo?* Vide *Salm. n. 107.* Matrimonium autem per epistolam contrahitur, quando unus, v. gr. sponsus scribit ad Sponsam, se illi tradere in maritum, et ex parte eam acceptare in uxorem; et Sponsa idem rescribit viro,

et uterque postea epistolas legit coram Parocho et testibus. Sed quando vir scribit fœminæ, se illi in virum tradere, et acceptare illius consensum ex tunc quo illa præstiterit, tunc, licet fœmina non rescribat, sufficit ut Matrimonium contrahatur, si fœmina coram Parocho et testibus litteras aperiat, et consensum præstet; ita *Sanch. l. 2. D. 12. n. 3. Salm. c. 3. n. 108. cum Diana, et Vill. ac Pal. p. 9. n. 11. cum Nao. Mol. Con. Hœw. et Gutt.*

« 7. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem generationi adversantem.

887. — « 8. Requiritur consensus de præsentī, verbo, scripto, aut nutibus expressus. Sufficit tamen exprimere per alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. Vid. *Dian. p. 3. t. 4. R. 272.* * (*Id quod dictum est de sponsalibus filiorum, quæ ipsis tacentibus à parentibus contrahuntur (vide c. n. 838.) idem dicitur de ipsorum Matrimonio tali modo inito. Vide Salm. c. 6. n. 61. cum D. Thom. Sanch. Bonac. Con. etc.*) Sufficit etiam 2. si alterius consensui præcedenti, et non revocato, alterius accedat. Unde si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. » Vid. *Dian. l. c. R. 292.* * (*Vir autem fictè Matrimonium contrahens tenetur ducere, ut docent Lugo de Just. D. 12. n. 48. et Croix l. 6. part. 3. n. 257. cum Sanch. lib. 1. dub. 11. etiamsi adsit disparitas, quæ (ut ait Lugo) rarè excusat. Excipitur tantum 1. Si fraus mulieris intercesserit, ut declaravit S. C. Vide P. Zach. ap. Croix l. c. Excipitur 2. Si nullum damnum sit puellæ obventurum, ut aiunt Sanch. l. c. n. 5. et Croix dicto n. 258. cum Palao, et Krmer.*)

Certum est apud omnes (exceptis paucis quos refert *Bossius c. 3. n. 41.*) ad contrahendum validè Matrimonium verba non esse necessaria, ut docent *D. Th. in 4. D. 27. qu. 1. art. 2. qu. 1. ad 2 et 3. Bellarm. de Matr. c. 8. Sanch. lib. 2. D. 31. num. 5. Ronc. p. 144. qu. 1. et Bossius num. 44. cum Panorm. Nao. Cov. et alij passim. Probatur ex c. 23. de Sponsal. ubi muti et surdi validè quidem nubunt; et ex c. un. §. Fin. de Despons. impub. in 6. ubi dicitur ad Matrimonium filiæ sufficere consensum Parentum, si ipsa taceat; item ex c. Is qui fidem de Sponsal. ubi olim Sponsalia per copulam in Matrimonium transibant. Ex quibus Canonibus infertur, verba non esse necessaria, cum ibi sufficiat ad contrahendum consensus signis tantum expressus, et etiam præsumptus. Clariùs id probatur ex c. Tuæ fraternitati. 25. de Spons. ubi ad quæsitum: « Utrum ex solis verbis Matrimonium contrahatur? Innocentius III sic respondit: Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum, sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsentī; nam surdi et muti possunt contrahere Matrimonium per consensum sine verbis. »*

888. — An autem verba sint necessaria de præcepto? Alii affirmant ut *Aversa, Corneio, et Rodrig. apud Salm. c. 6. n. 52.* Et probant ex verbis mox supra relatis (in cit. c. Tuæ fraterni-

uti) : Sunt necessaria, quantum ad Ecclesiam, verba, etc. Et ideo sentiunt peccare graviter Sponsos, qui signis tantum consensum exprimunt, cum possint verbis. Alii autem negant verba esse de præcepto : ita Pontius l. 2. c. 7. n. 14. Pal. p. 7. n. 5. Viva 4. ar. 2. n. 1. et Diana, p. 3. tr. 4. R. 248. Quia (ut aiunt) nullum patet tale adesse præceptum. Respondent ad præfatum textum, pontificem ibi minimè intendisse excludere alia signa consensum exprimentia, et dixisse necessaria esse verba quantum ad Ecclesiam, non quoad substantiam actus, sed quoad faciliorem conjugii probationem. Et sic sentit etiam Glossa ib. v. Verba, dicens : « Non contrahitur sine verbis, vel per aliquod aliud, per quod intelliguntur consentire. » Ac ideo ait Pontius, Trident. sess. 24. c. 1. nihil aliud requirere nisi quod Parochus, viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, dicat : Ego vos conjungo, etc. Alii verò probabilius dicunt verba requiri, sed tantum sub culpa veniali; ita Sanch. l. 2. D. 31. n. 10. Ronc. p. 144. q. 1. R. 1. et Boss. 3. n. 48. cum Con. Fill. et Henr. quia alias ageretur contra consuetudinem Ecclesiæ. Sed à tali culpa bene excusaret veteretudo, aut alia rationabilis causa.

889. — Certum est, quod donatio annuli, vel traductio Sponsæ in domum Sponsi de se non sint signa sufficientia ad contrahendum Matrimonium, nisi hæc ex consuetudine loci habeant consensum significare; ita communiter Sanch. l. 1. D. 22. n. 1 et 3. Pon. l. 2. c. 11. n. 2. et Salm. c. 6. n. 60. et alii passim. Sufficientes verò est signum si viro exprimenti consensum foemina manum porrigat, ut communiter AA. citati. An autem sufficiat, si tantum non retrahat à viro manum porrigente? Pariter affirmant Pon. n. 8. et Viva q. 4. ar. 1. num. 1. Sed verius huic contradicit Sanch. l. c. n. 6. ex c. 1. de Spons. duor. ubi sic dicitur : « Fides autem consensus est, quando, etsi non stringit manum, corde tamen et ore consentit ducere. » Unde non sufficit ad contrahendum, quod alter manum non retrahat, quando fides latur, sed insuper requiritur ut ille ore consensum exprimat; ita etiam Glossa v. Stringit.

890. — « Quer. an sufficiat consensus conditionatus? Respondetur 1. Sufficit conditionatus sub conditione de præterito, vel præsentis, stante conditione : quia tunc contractus non suspenditur. * (Et hoc currit etiam si conditio esset turpis, scilicet : Te volo, si fornicata fueris; si odio habeas inimicum meum. Tunc enim non verificata conditione, Matrimonium est nullum, quia omnino ibi deest consensus.) *

« Resp. 2. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendunt suspendere tantisper consensum, v. g. duco te si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v. g. si cælum tetigeris, vel de futuro turpi, modo non repugnet substantiæ matrimonii, et consensus sit absolutus, v. g. si patrem occideris. Ratio est quia tales conditiones habentur pro non adjectis. Sanch. l. 5. dub. 15. Moll. Fill. Less. l. 2. c. 18. dub. 15. Laym. Bonac.

« Resp. 3. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex *c. fin. de cond. V. Sanch. l. 5. d. 10. Con. d. 29. dub. 3. Fill. etc.* »

891. — Si igitur conditio de futuro est necessaria, nempe si *pater tuus morietur; si cras sol occidet, etc.* de se non suspendit Matrimonium, ut communiter dicunt *S. Th. in 4. D. 29. qu. 2. art. 3. q. 3. Ronc. p. 145. q. 4. R. 1. Holzm. n. 341. et Salm. c. 7. n. 9 et 10.* cum aliis. Dicitur *de se*, nam si contrahens sic dicens intendat velle expectare tempus talis conditionis, tunc Matrimonium suspenditur usque ad illius eventum; *Ronc. et Holzm. l. c. et Salm. n. 12. et Conc. p. 207. n. 30.* Si verò conditio esset turpis, tunc distinguendum: Si illa sit contra substantiam Matrimonii, nempe contra bonum Sacramenti, fidei, vel prolis, tunc utique nullum reddit Matrimonium. Secus verò si conditio esset alio modo turpis (vel si esset impossibilis); hæc enim, licet in aliis contractibus nullum contractum redderet, saltem ante impletionem ipsius, ut dicunt *Holzm. num. 444. et Viva q. 4. ar. 6. n. 5. ex Institut. §. 11. de Inu. stipul.* tamen in Matrimonio habetur pro non adjecta; ita expressum est in *c. finali de Condit. appos. etc.* ubi: « Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, » putà si alter dicat alteri: « Contraho tecum, si generationem prolis evites: vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiores; aut si pro quæstu adulterandum te tradas; » Matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi. » Ratio est, quia, quando conditio est turpis, vel impossibilis, tunc præsumit Ecclesia adesse absolutum consensum contrahentium. Unde bene advertunt *Pont. l. 3. c. 4. n. 9. Bos. c. 10. n. 123. Salm. c. 7. n. 2. et Viva q. 4. art. 6. n. 5.* quòd si partes nollent verè contrahere, nisi verificatis his conditionibus, tunc Matrimonium esset quidem invalidum. In dubio tamen præsumendum est illas appositas esse joco, et non animo suspendendi consensum, ut aiunt *Sanchez lib. 5. D. 3. n. 15. Pont. d. n. 9. Ronc. p. 145. q. 5. R. 2. Holzm. et Viva l. c. ex c. fin. de Sent. etc.* ubi in dubio semper judicandum pro valore Matrimonii.

892. — Quær. autem hæc, quid dicendum, cum Matrimonium celebratur sub conditione, si *pater meus consenserit?* Resp. si conditio sit de præsentī, vel præterito, stante consensu Patris, jam valet Matrimonium, etiamsi contrahentes illum ignorent. Quando verò conditio est de futuro, tunc omnino suspenditur Matrimonium usque ad eventum conditionis; hæc certa sunt apud omnes, vide *Sanchez lib. 5. D. 7. n. 3. et Pont. lib. 3. c. 13. num. 23.* Sed

Dubit. 1. Quid dicendum, si pater taceat? Respondetur, tunc pensandæ sunt circumstantiæ; nam si conjectura sit talis quòd pater taceat quia dissentit, putà si pater taceat ne fortè domino

vel amico displiceat; tunc taciturnitas habenda est pro dissensu; secus si conjectura sit, quòd ideo taceat quia sibi placet; ita *Sanch. l. c. n. 11. et Conc. p. 210. n. 34*. In dubio autem de consensu vel dissensu patris, standum est intentioni contrahentium an ipsi contenti fuerint, vel ne, quòd pater positivè non contradicat, ut ait *Bonac. q. 2. p. 10. n. 20*. Sed quid si dubium sit de hac intentione nubentium? *Angel. Led. et Dicast. ap. Salm. c. 7. n. 58*. dicunt tunc requiri positivum consensum patris et meritò id probabile *Salm.* putant, quia conditio debet impleri in specifica forma, ex *l. Qui hæredi. §. 1. et l. Mævius, ff. de condit. et demonstr.* At communiùs, et etiam probabiliter aiunt *Ronc. p. 147. q. 7. R. 1. Bon. l. c. Viva q. 4. ar. 6. n. 7.* cum communi, ut asserit, *Spor. n. 326. Sanch. l. 5. D. 7. n. 12. cum Adr. Præp. Nav. Lop. etc. ac Salm. n. 59. cum Henr. Sylvest. Corneio, Leand. etc.* huiusmodi taciturnitatem habendam pro consensu, quia talis conditio, si pater consentiet, juxta communem sensum intelligitur, si positivè non dissentiet. Idque tantò magis locum habebit, si pater moriatur antequam dissentiat, ut rectè inquit *Viva loc. c. contra Pont. l. 4. c. 17. n. 15*. Bene autem advertit *Ronc. l. c. Reg. in prax. 2.* quòd Parochi sine urgentissima causa nunquam admittere debent hæc Matrimonia conditionalia, propter plura inconvenientia et difficultates, quæ deinde occurrere possunt contra ipsorum validitatem.

893. — Dubit. 2. Quid si pater certior factus primò dissentit, et postea consentit, an tunc censeatur impleta conditio? Negant *Sanch. l. 5. D. 7. n. 9. Pont. l. 4. c. 17. n. 15. Ronc. p. 146. q. 7. R. 1. et Salm. c. 7. n. 57. cum Soto, Con. Per. Dic. etc.* quia, posito dissensu patris, jam deficit conditio apposita pro Matrimonio, et ideo possunt contrahentes ab eo recedere, etiamsi pater postea consentiat: obligatio enim semel extincta ampliùs non reviviscit. Oppositum verò tenent *Sylvest. Lopez, Tab. apud Sanchez num. 9*, quia (ut aiunt) tunc contrahentes adhuc perseverant in eodem proposito et animo se obligandi. Hæc ratio, per se loquendo, mihi non probatur; sed valde probabilis videtur hæc secunda sententia, si pater post breve intervallum consenserit, ut dicunt *Palas p. 11. §. 2. num. 7. Navarr. c. 22. n. 61. et Viva q. 4. ar. 6. n. 7. cum Hurt. et Con.* Ex communi enim intelligentia verba talis conditionis morali modo accipiuntur, id est si pater acquiescat intra aliquod breve tempus juxta arbitrium prudentium. Sicut è converso Matrimonium probabilius dicendum est invalidum, si pater post consensum mox dissentit: ut *Viva. l. c. et Conc. p. 210. n. 34*. Et huic sententiæ adhæret *Croix l. 6. p. 3. n. 86*, rectè dicens quòd tum sponsalia dissolvantur, cum pater ita firmiter dissentit, ut nulla sit spes fore, ut intra breve tempus consentiat.

894. — Dubit. 3. Quid si tempore conditionis positæ de consensu patris, pater erat jam vita functus? Respondetur: Si contrahentes jam conscii erant de morte patris, tunc conditio illa habetur ut non adjecta, tanquam impossibilis; ita communiter

Pal. p. 11. §. 2. n. 9. Salm. c. 7. n. 59. cum Henr. Bonac. p. 10. n. 20. cum Con. Gult. et Fill. ac Sanch. l. 5. D. 7. n. 19. cum Nav. Sylv. Lop. Led. et Præp. Majus dubium est, si tunc inscii erant, an valeat Matrimonium? Negant *Nav. c. 22. n. 64. ac Sylv. Præp. et alii ap. Sanch.* quia conditio consensûs, quæ possibilis reputabatur, non potest amplius verificari. Sed probabilius *Sanch. n. 19 Pal. l. c. cum Con. et Salm. d. 59. cum Henr.* affirmant; quia conditio illa intelligitur appositâ, ne contra voluntatem patris Matrimonium fieret; quæ ratio, patre defuncto, jam cessat.

An autem valeat contractus Matrimonii aut sponsalium inter impositos aliquo impedimento dirimente, initus sub conditione: Si papa dispensaverit? Vide super hoc dicta *T. 2. l. 3. n. 650. et hoc l. 6. n. 859.*

« *Resp. 4.* Consensus sub conditione honesta de futuro est contractus sponsalium tantum, et non Matrimonii, quia hic debet esse de præsentî. Ob quam rationem non incipiet validari Matrimonium sine novo consensu, postquam conditio impleta fuerit, ut docet *S. Th. cum aliis apud Sanch. etsi Fill. Laym. et alii* quidam putent contrarium esse probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impleta purificetur. Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10. num. 20.* si contra-hentes in eodem consensu manserint, saltem virtualiter. »

898. — Quær. an, impleta conditione in Matrimonio, requiratur novus consensus? Prima sententia affirmat, quam tenent *Suar. de Rel. l. 7. c. 12. n. 18. Conc. p. 208. n. 28. Pont. l. 3. c. 14. n. 5. cum Soto, Val. Cov. et Led. item Trull. Villal. Con. de. apud Salm. c. 7. n. 66.* qui cum *Sanch.* probabilem vocant. Et huic videtur favere *D. Th. Suppl. q. 47. a. 5.* ubi ait: « Ant (conditio) est contingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, et tunc idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, unde non facit Matrimonium. » Ratio 1. est, quia, cum Matrimonium non solum sit contractus, sed etiam Sacramentum, non potest pendere à futura conditione, nam omnia Sacramenta statim aut valida, aut nulla esse debent. Ratio 2. quia, licet in aliis contractibus possit transferri dominium ad tempus, in Matrimonio tamen dominium corporum debet tradi in perpetuum; et ideo oportet, quòd impleta conditione novus apponatur consensus. Secunda verò sententia negat, et hanc tenent *Laym. c. 7. n. 2. Bon. p. 10. n. 20. Pal. p. 11. §. 2. num. 5. Nav. c. 22. n. 63. Ronc. p. 147. q. 7. R. 2. Sanch. l. 5. D. 8. num. 5. cum Palud. P. Soto, et Henr. ac Salmantic. c. 7. numer. 67. cum Con. Perez, Dicastill. Avers. Gabr. Reb. et Corn.* Ratio, quia Matrimonium, esto sit etiam Sacramentum, habet tamen rationem contractûs; omnes autem contractus, impleta conditione, sine novo consensu perficiuntur ex *l. Hac venditio. 7. ff. de Contrahenda emptio.* Et sic respondetur 1. rationi. Respondetur ad 2. quòd dominium non tradatur pendente conditione, sed ea verificata; tunc enim, cum consensus

cedens virtualiter perseveret, Matrimonium de conditionato absolutum. Nec revera huic sententiæ contradicit *D. Th.* cum Doctor *l. c.* tantum loquitur independenter ab implemento conditionis, et ideo merito dicit quod pendente conditione non sit illud dici verum Matrimonium, sed quod interim æquiparari sponsalibus, ita ut non liceat nuptias inire cum alio. Utraque sententia est probabilis, at hæc secunda videtur probabilior. Verum rectè dicunt *Vioa q. 4. art. 6. n. 4. et Croix l. 6. 3. n. 762.* consultius esse eo casu iterum contrahi Matrimonium.

Quid si inter sponsos sit impedimentum contrahendi, et ipsi ponderint sub conditione, *si cessabit impedimentum*? Sentiant iter *Sanch. de Matr. l. 5. D. 8. n. 10. et Croix l. 6. p. 3. 35. cum Ang. Coe. et Krino*, nec requiri novum consensum, si impedimentum cesset. Attamen *Victoria ap. eumd. Croix* censet niri; hocque mihi videtur probabilius, dum consensus, temere impedimenti præstitus, non videtur satis validus; et sic erit *P. Zacharia ap. Croix l. c.* in simili casu S. C. derasse.

106. — Notandum hæc, quod differat conditio à demonstrare, causa, modo, die; quia *demonstratio* sive *causa* adjecta tantum, si quis dicat: *Duco te, quæ es virgo*, vel *quia es virgo*) non vitiat, nec suspendit Matrimonium (esto causa sit falsa, turpis, etiam contra substantiam Matrimonii, ut *Sanch. l. 5. D. 19. n. 2.*) Nam, licet ille non contraheret, si sciret non esse virginem, præbet tamen tunc absolute consensum, qui non impeditur, nisi ab errore circa substantiam, sive circa conditiones substantiales Matrimonii; sed e *n. 1012.* Neque suspendit *modus*, si dicatur v. g. *duco te, mihi interscias*. Ita *Salm. c. 7. n. 5. et Vioa q. 4. ar. 6. n. 2.* nisi *modus* sit de re turpi, aut impossibili: *Duco te, ut occides*, etc. Ratio, quia consensus non pendet à modo, sicut pendet à conditione. Et etiamsi (ait *Vioa cum Pal.*) *modus* sit contra substantiam Matrimonii, scil. *Duco te, ut adulterium facias*, etc. non probabilius contradicunt huic *Salm. n. 7. cum Sanch.* quia videtur habere animum contrahendi, qui intentionem habet tractui oppositam.

Item *dies* appositus suspendat contractum, putà, si dicatur: *co te post tres dies*? Negat *Sanch. ib. n. 11.* Sed probabilius arguit *Vioa cum Con. Hurt. Perez et Salm. n. 3*, quia contrahens tunc non intendit ponere perfectum consensum, nisi post illum diem.

DISSERTATIO

de Ministro, et Forma Sacramenti Matrimonii.

107. — Alii dicunt Ministrum Matrimonii esse Sacerdotem existentem, et Formam ipsius verba: *Ego vos in Matrimonium jungo*, etc. Ita *Canus de Locis Theol. l. 8. c. 8 Juenin Instit.*

Theol. de Matr. q. 2. c. 2. Conc. t. 10. p. 191. n. 5. Tournel. t. 11. p. 58. Idque probabile putant *Estius l. 4. D. 26. §. 10.* et *Habert de Matr. c. 4.* citans pro hac sententia *Tolet. l. 7. de Matrim.* sed non bene; *Toletus* enim *ibi c. 2.* expressè dicit Formam Sacramenti Matrimonii esse consensum contrahentium; si igitur consensus nubentium sit forma, ipsi necessario sunt Ministri; nam (ut rectè aiunt *Bellarmin. de Matr. c. 7. et Frassen q. 3. ar. 3.*) qui in Sacramento Formam applicat materiae, ille utique est Sacramenti Minister. Momenta autem hujus primæ sententiæ afferentur infra in objectionibus quibus respondebimus. *Secunda* verò sententia communis, quæ videtur moraliter certa, dicit ipsos contrahentes esse Ministros hujus Sacramenti, et formam esse verba, quibus ipsi consensum exprimunt; ita *Belarminus*, qui vocat sententiam nostram communem in Scholis, (ut fatetur etiam ipse *Canus*) et contrariam, novam ac falsam, *Gonet, Man. de Matr. c. 7. Frassen eod. tit. q. 3. ar. 1. Cabas. Tom. 1. l. 3. c. 18. n. 1.* cum communi omnium Theologorum, *Laym. c. 2. n. 2. Abelly p. 200. q. 1. et 2. Wigandt tr. 16. n. 10. Holzm. p. 322 et 330. Barbos. Alleg. 32. n. 169. Suar. de Sacram. q. 64. D. 10. Sect. 1. Bon. p. 4. num. 5. cum Con. Reb. Gutt. Fill. Reg. Rodr. etc. comm. Pontius l. 1. c. 8. n. 3. cum Vas. et Led. Summ. P. Bened. XIV, de Synodo l. 8. c. 12. cum Gotti, Raynaud. etc. de Lauræa, Card. Bellarm. Controv. t. 3. de Sacr. Matrim. c. 7 et 8. ubi vocat falsam sententiam Cani, et nostram communem, Fagnan. t. 4. in cap. Quod nob. de Claudest. desp. n. 51, ubi ait opinionem contrariam esse periculosam in Fide, Sanch. l. 2. D. 6. cum Lop. Vega, Henr. et Marnel, qui vocant oppositam temerariam, Merbes. de Matr. q. 6. qui testatur omnes Theologos asserere opinionem Cani nunquam fuisse probabilem, refertque *Vasq. et Led.* asserere eam non posse defendi sine nota, et *Sotum, ac Viound.* vocare temerariam. Nostram sententiam tenent quoque expressè *D. Th. in 4. D. 26. q. 2. art. 1. ad 1. et Dist. 28. q. 1. art. 3.* (cujus verba referemus in resp. ad 1. Object.) et *Scotus in 4. D. 26. q. 4. n. 14.**

Prob. 1. quia Trident. Sess. 24. c. 1. declaravit olim omnia conjugia clandestina, scil. sine assistentia Parochi celebrata, esse vera et rata, idque negantem de anathemate damnavit. Matrimonia autem fidelium non possunt dici rata, nisi sint Sacramenta, ut mox infra probabitur. Si ergo Matrimonia clandestina olim fuerunt rata, ac propterea Sacramenta, dicendum quòd non Parochus sit Minister, sed ipsi contrahentes. Quòd autem matrimonia ideo sint rata, quia sint Sacramenta, probatur ex *D. Augustino lib. de Bono conjug. c. 24.* ubi: « Bonum nuptiarum per » omnes gentes in causa generandi est; quod autem ad populum » Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti. » Item. c. 8. « Sed in nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam » fecunditas uteri » Et inde nascitur (ut dicit *c. 7.*) vinculum indissolubile: sine enim Sacramenti ratione, fidelium nuptiæ tantam firmitatem non haberent. « Quod nequaquam puto tan-

valere potuisse, nisi quoddam Sacramentum adhiberetur. tamen nisi in civitate Dei nostri ejus talis est causa cum re, scilicet indissolubilitatis Sacramenti. » *Et clarius pro-*
ex c. Quarto, de Divort. ubi Innoc. III sic ait : « *Etsi*
matrimonium infidelium verum existat, non tamen est ratum.
et fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum
id, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed
idem efficit conjugii Sacramentum (nota), ut ipsum in
jugibus illo durante perduret. » Ergo, si ante concilium
matrimonium fidelium sine Parocho initum erat Sacramentum,
variò dicendum tunc sponso Ministros tantum de illo fuisse.
licet illud conjugii Sacramentum non intelligi de Sacra-
mento Matrimonii, sed de ejus vinculo, utpote symbolicè signifi-
cationem Christi cum Ecclesia, adeo ut Matrimonia
et Baptismus (dictum Sacrament. Fidei) evadant rata,
et fideles convertuntur ad Fidem, esto non fiant Sacramenta.
respondetur non esse verum quòd Matrimonia infidelium
et Baptismus fiant rata, id est omnimode indissolu-
biliter enim conjugia infidelium natura sua etiam indis-
solubilia sint, tamen, accedente aliqua urgente causa, adhuc post
conversionem ad Fidem aliquando solvi possunt (modò non
est consummata post conversionem) prout refert Cardenas
op. Innoc. XI. Diss. 2. num. 550. Urb. VIII declarasse
10 Octob. an. 1626, et rursus 7 Sept. 1627, his verbis : « *Nos*
videntes hujusmodi infidelium Matrimonia non ita censi,
et suadente necessitate solvi possunt. » Et S. P. Bened.
de Synodo l. 13. c. 21. n. 3, refert Sanctum Pium V et
XIII solvisse post conversionem ad Fidem quædam Ma-
trimonia in infidelitate contracta. Si ergo Matrimonia clandestina
et ante Concilium, id est sine assistentia Parochi cele-
brata, ideo fuerint rata, quia Sacramenta, ergo non Parochus,
sed contrahentes sunt hujus Sacramenti Ministri.

ib. 2. ex Florentino, ubi : « *Septimum est Sacramentum*
matrimonii, ut quod est signum conjunctionis Christi et Ec-
clesiæ secundum Apostolum. Causa efficiens Matrimonii regu-
lariter est mutuus consensus per verba de præsentibus expressus. »
tunc contrahentes per consensum verbis expressum sunt
efficiens Matrimonii, ipsi ergo sunt Ministri, non solum
instrumenti (ut aliqui perperam explicant), sed etiam Sacra-
mentum ; nam Concilium suscipit explicandum non quidem con-
tractum, sed Sacramentum, dicens : Septimum est Sacramentum
matrimonii.

ib. 3. ex eodem Trident. d. Sess. 24. c. 1. ubi in clausula
ante Matrimonium dicitur : « Qui aliter quàm præsentibus
Parocho..., contrahere attentabunt..., inhabiles reddit, et
hujusmodi contractus nullos esse decernit. » Non dicitur, qui
quàm præsentibus Parocho, et verba proferente, sed tantum
modo quàm præsentibus Parocho, si igitur non irritatur Ma-
trimonium tacente Parocho, sed tantum absente, ergo verba

Parochi non sunt de essentia Matrimonii, et consequenter ipse non est ejus Minister. Sed dices ex hoc inferri quidem, quod absente Parocho Matrimonium sit nullum, etiam quoad contractum, sed non deduci quod praesente Parocho et tacente, validus sit non solum contractus, sed etiam Sacramentum. Ad respondetur, quod ratio Sacramenti non distinguatur à ratione contractûs, dum communiter dicunt Theologi contractum Matrimonii fuisse à Christo evectum ad rationem Sacramenti. Et quod nostram sententiam tenuerint Patres Concilii, censendum est ex eo quod communiter Theologi (quorum judicium debet credi Patres Concilii sectatos fuisse) ante Concilium asserebant, Ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos contrahentes, ut testantur *Bellarmin. d. c. 7. et Pont. l. c. n. 7*, atque fatetur ipse *Canus*, asserens (ut diximus) hanc sententiam esse communem Scholarum; et *Dom. Sotus in 4. D. 26. qu. 2. art. 3.* scripsit nullum suo tempore ausum fuisse oppositum scribere: et licet *Canus* citet pro se *Guilielmum Parisiensem*, tamen *Bellarmin. et Patrec.*, explicant illam nuptiarum benedictionem, quam requirit *Guilielmus*, esse conditionem, non tamen formam Sacramentum Matrimonii constituentem. Item *Bellarmin.* ait alios AA. quos affert *Canus*, non loqui de benedictione, quam dat Sacerdos, dum assistit, et dicit: *Ego vos conjungo, etc.* sed de benedictione quam dat Sacerdos in Missa, de qua loqui ait idem *Bellarminus* pariter Pontifices à *Cano* adductos, et quæ (ut patet) non potest esse forma Sacramenti, cum ibi nulla sint verba, quæ forma Sacramenti videantur.

Prob. 4. ex eodem Trident. ex eo quod Concilium, dum nuptie inveniuntur, imponit Parocho, ut dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* ac deinde subjungit, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Si autem Concilium reputasset Parochum esse Matrimonii Ministrum, quomodo ei potuisset præscribere pro forma quæcumque verba quæ sunt juxta ritum receptum uniuscujusque Provinciæ. Hoc argumentum Cardinali Pallavicino (*Istor. del Concil. l. 23. c. 14.*) visum est evidens ad probandum, quod non Sacerdos, sed Sponsi Nuptiarum Ministri sint.

Probatur 5. Bened. XIV in laudato opere *de Syn. l. 8. c. 13. n. 8.*, sic ratiocinatur: In locis ubi Tridentinum promulgatum est, non raro contingit, aliquos Matrimonium contrahere testibus fortuito astantibus, et Parocho reluctante, quin ipse verbum ullum proferat. Hujusmodi conjugium in sententia *Cani* esset validum in ratione contractûs, sed non Sacramentum, ob Sacerdotalis benedictionis defectum. Si Ecclesia sententiam *Cani* haberet pro vera (imò addo si haberet tantum pro probabili) deberet Ecclesia contrahentes compellere, aut saltem hortari ad suum contractum renovandum coram eodem Parocho, ut ejus verbis fiat Sacramentum, ne ejus gratia illi perpetuò careant. Deinde subdit, quod ob eandem rationem Ecclesia curare deberet instaurari clandestina conjugia in locis, ubi Trid.

secretum non est receptum. Sed cum in neutro casu renovationem ab Ecclesia urgeri videamus, conjiciendum quod uterque contractus, licet Sacerdotis benedictione careat, ab Ecclesia pro Sacramento habeatur. Respondere possunt Adversarii, quod Ecclesiam non curare de prædictis conjugii instaurandis, quia contractus Matrimonii semel validè initus nequit deinceps fieri Sacramentum, ut tenent *Vasquez Durand. Pont. et alii.* Sed respondet Benedictus *l. c.* quod longè communior sit sententia aliorum DD. quos sequitur *Sanch. de Matr. l. 2. disp. 9.* quæ docet bene posse Matrimonium, antea validum in sola ratione contractus, denique renovari, et assequi virtutem Sacramenti. Inde difficultas proposita non solvitur; in hoc enim dubio Ecclesia non negligeret urgere fideles, ut in illis casibus conjugia renovarent, ne carerent saltem spe consequendi gratiam, quam iuxta communioem sententiam ipsi ex iteratione contractus obtinerent. His tamen non obstantibus, laudatus Benedictus ait, sententiam Cani, tot Doctorum suffragiis communitam esse robabilem, cuique liberum eam amplecti, absque ulla erroris nota. Adde praxim Ecclesiæ in revalidandis Conjugiis jam oram Parocho et testibus prius initis, sed invalidè propter occultum impedimentum, in quibus S. Pœnitentiaria ex oraculo b. Pii V, dispensando minime requirit, imò expressè dicit illa revalidanda secretò, sine assistentia Parochi et testium; et sic communiter docent paucos *Nao. Alex. Tourn. Habert et idem Bened. XIV.* cum *Van Espen, Pontas* et pluribus Declarationibus S. C. et Decisionibus Rotæ Rom., et aliis AA. innumeris; inde dicenda *n. 1110.* His positis valde miror, quod laudatus Benedictus postquam contenderit rationibus tam urgentibus contra sententiam Cani, illam *n. 4.* appellet probabilem, quamvis non intrinsecè, sed tantum extrinsecè eam probabilem censere videatur, eò quod (ut ait) est ipsa *Doctorum suffragiis communita.* Verum tamen magis oportet attendere ea, quæ scribit Benedictus in Decretali sive Epistola ad Archiepiscopum Goanum, quæ incipit, *Paucis abhinc hebdomadis* (V. in *Bullar. Vol. 12. c. 386. edit. Mechl.*) ubi scribit ut Pontifex, quàm ea quæ proferuntur ut Doctor privatus in præfato opere de *Synodo*; in prædicta enim Decretali expressè docet Ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos Contrahentes, non verò Sacerdotem, dum ait quod « materia sit mutua corporum traditio, verbis ac nutibus assensum exprimentibus, et mutua corporum acceptatio forma. »

898. — Objiciunt I. Solos Sacerdotes esse legitimos Sacramentorum Ministros, ex illo Apostoli (1. Cor. 4.) « Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. » Et ideo dicunt statutam esse formam, ut habeatur ex Rituali, quam Parochus super nubentes proferre debet,icens: *Ego conjungo vos in Matrimonium.* Ideoque addunt, alios SS. Patres (quos refert *Bellar. c. 8.*) dixisse, quod Matrimonia per Sacerdotes sanctificentur. Sed respondetur cum

S. Th. Dist. 26. q. 2. qui sic docet ; « Verba, quibus consensus » matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non » autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale. » *Sacramentale*, id est quædam sollemnis cæremonia, quæ ex præcepto Ecclesiæ requiritur. Et hoc est, quod SS. Patres intelligere volunt. Id clariùs patet ex eodem *Trid. cit. c. 6. sess. 14.* ubi non dicitur, quòd Sacerdos absolutè proferre debeat formulam prædictam, *ego conjungo* etc., sed quòd *vel eam dicat, vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum.* Formula verò illa alium sensum non præ se fert quàm si Sacerdos diceret (ut dicunt *Frassen, et Sanch.*) : *Ego approbo, et benedico nuptias vestras in faciem Ecclesiæ.* Verum autem non est, quòd omnia Sacramenta non per alios quàm per Sacerdotes ministranda sint, cùm laïci etiam quandoque sint legitimi Ministri Sacramenti Baptismi ; Christus enim constituit Ministros Sacramentorum, juxta uniuscujusque Sacramenti naturam ; et quia contractuum natura est, ut per solum consensum nubentium ineantur, ideo in Matrimonio, quod consistit in contractu ad Sacramentum elevato, non alios Ministros Christus constituit, quàm ipsos nubentes, qui per eorum consensum formam Sacramenti ministrarent.

Objiciunt II. Concil. Coloniense an. 1536. ubi *p. 7. c. 4.* sic habetur : « Quod Sacramentum (*scilicet Matrimonii*) si quis » sicut decet acceperit, accedente Sacerdotali precatone, con- » fert donum Spiritûs, quo vir diligit uxorem, sicut Christus » dilexit Ecclesiam. » Ex quo inferunt, quòd si per benedictionem Sacerdotis donum Spiritûs confertur ; ergo per illam conficitur Sacramentum. Sed rectè respondent *Frassen, et Bellarm. II. cc.* quòd ex verbis istius Concilii potiùs deducitur oppositum ; nam illa ex suo sensu non significant, quòd per precatonem Sacerdotalem conficiatur Sacramentum, sed potiùs quòd, Sacramento jam confecto, precatio illa accedat, qua donum conferatur Spiritûs sancti, preces Sacerdotis exaudientis. Tantò magis quòd *Enchiridion*, ejusdem Concilii nomine deinde vulgatum, expressè dixit, « Verba conjugum, quibus ipsi mutuò » dant sibi fidem, esse verbum (*id est formam*) quo fit Sacramentum. »

Objicit III. *Canus* testimonium Evaristi Papæ in *c. Aliter Caus. 30. quæst. 5.* ubi dicuntur Matrimonia contracta sine benedictione Sacerdotis præsumi adulteria vel fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia. Sed bene respondet *Bellarm. loc. cit. cap. 8.* hîc loqui Pontificem de probatione Matrimonii quoad forum externum, eò quòd Ecclesia in foro externo non judicat legitima conjugia illa quæ non probantur per Sacerdotis testimonium, præsumendo tunc defuisse mutuū consensum ; nisi (ut subditur in eodem textu) voluntas propria suffragaverit ; ergo ubi adest voluntas contrahentium, legitimum initur Matrimonium, licèt in foro externo aliud præsumatur. Quòd autem Evaristus certè ibi loquatur de foro externo, sapienter ait *Bell.*

psum Canum negare non posse, nam Trident. expressè declaravit conjugia clandestina esse vera Matrimonia, dum è converso Evaristus non jam dicit ea non esse Sacramenta, sed vocat adulteria, et fornicationes; unde, ne dicatur Tridentinum contradixisse testimonio Evaristi, id quod Evaristus dicit necessario le foro externo intelligendum. Alia objicit *Canus* quibus faciliùs respondetur, ut videre poteris apud *Bellarminum. c. c. 8.*

899.— Ex nostra autem sententia inferitur 1. quòd Matrimonia quæ per procuratorem celebrantur, quia sunt legitimi contractus, ideo vera etiam sunt Sacramenta, nec opus est, ut contrahentes postea coram Parocho se sistant ad Matrimonium ratificandum; *Sanch. l. 2. D. 11. n. 27. et Bellarm. c. 7. n. 8. cum Navarr. Soto, et aliis, contra Canum.* Inferitur 2. quòd conjugia malitiosè contracta coram Parocho reluctante, et benedictionem dene-gante, sunt quidem graviter illicita, sed valida et vera Sacra-menta, ut dicunt omnes pro nostra sententia allati; et hoc etiamsi Parochus affectet nolle intelligere, nempe oculos et aures clau-dendo, ut sentiunt *Pontius l. 5. c. 29. num. 22. et Salmant. c. 8. num. 67. cum Led. et Leand. (contra Bonac. et Trull. ac Sanch l. 3. D. 39. num. 6.)* ex Decreto Sac. Congr. Conc. apud *Farinac.* ubi ad quæsitum: « Et quid si Parochus adfuisse, nihil tamen » eorum quæ agebantur vidit vel audivit, utrùm tale Matrimo- » nium sit nullum? » *Sac. Congr. Concil. respondit:* « Matri- » monium non valere, si non intellexisset, nisi ipse Parochus » affectasset non intelligere. » Inferitur 3. quòd Matrimonia coram Parocho et testibus semel celebrata cum occulto impedimento dirimente, sublato impedimento per dispensationem, vera eva-dant Sacramenta per consensum absente Parocho præstitum; vide dicenda *num. 1110.* Et hoc argumentum, ut ait Benedic-tus XIV loco citato, valde probat Ministrum Matrimonii non esse Sacerdotem, sed ipsos Sponsos; aliàs rectè dicit, quòd Ecclesia, nisi id haberet pro certo, nunquam permetteret Sponsos relinqui in periculo, quòd remaneant sine gratia Sacramenti. Adest tamen Decretum S. C. sub die 8 Junii anni 1619. apud *Ferrar. Bibliot. t. 5. v. Matrimonium num. 19.* quòd si Matri-monium esset nullum ex causa publica, scilicet ob defectum ætatis, tunc reconvallidandum est ante Parochum et testes. In-feritur 4. quòd Parochus, si assistat Matrimonio existens in mortali, non peccet graviter, quia non conficit nec ministrat Sacramentum; ita *Sanch. l. 2. D. 6. num. 2. et Bon. p. 4. num. 5. cum Suar. Con. Henr. Gutt. et Reg.* Utrùm autem requi-rantur de præcepto gravi verba Parochi, *Ego conjungo vos, etc.* vel alia juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum, ut dici-tur in *Trid. cit. sess. 24. c. 1.?* Negat *Bonac. p. 8. num. 4.* qui citat *Sanch. Con. Gutt.* et alios putantes earum omissionem esse tantùm venialem ob parvitatem materiæ; sed affirmant *Barbos. de Potest. Episcop. Alleg. 32. 280. cum Reb. Henriq. et Salsedo,* et hoc mihi magis placet.

Fit autem quæstio, an à Sponsis, qui Matrimonium ineunt,

possit validè separari ratio contractûs à ratione Sacramenti? Negant *Suar. in 3. p. de Matr. D. 7. sect. 1. Pont. l. 7. c. 9. n. 3.* et alii, dicentes non posse hominem separare quod Deus conjunxit. Sed affirmant *Vasq. Caj. Durand. Victoria*, et alii apud *Spor. de Matr. c. 1. n. 385.* qui tenent bene posse contractum sine Sacramento validum remanere. Sed hîc notandum omnes asserere, quòd hoc agere non careret gravi culpa. Unde inferitur, quòd Ecclesia nunquam permetteret reconvalidari Matrimonium sine assistentia Parochi (ut passim Ecclesia admittit) tolerando quòd Matrimonium persisteret tanquam contractus, et non Sacramentum, si non haberet pro certo, quòd Sponsi sint veri Sacramenti Ministri.

DUBIUM II.

DE USU MATRIMONII.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.

900. Actus conjugalis illicitus est. I. Si matrimonium est nullum. II. Si matrimonium est dubium. — 901. Qu. I. An liceat contrahere cum dubio de Impedimento? — 902. Qu. II. An cum opinione probabili de insubstantia impedimenti? Qu. III. An cum opinione probabili probabilitate facti? — 903. Qu. IV. An in dubio de valore Matrimonii jam contracti liceat petere et reddere? Et signanter an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo? — 904. D. 1. An, contracto Matrimonio bona fide, subveniente dubio, liceat petere post diligentiam? — 905. D. 2. Quid, si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate Matrimonii? — 906. D. 3. An, Nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere? — 907. D. 4. An in dubio positivo judicandum sit in favorem Matrimonii contracti? — 908. An conjux teneatur credere alteri asserenti se fidei consensisse? Quid, si audiat impedimentum à testibus fide non dignis? Quid, si audiat ab uno fide digno? — 909. III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. D. 1. An liceat petere, si alteruter conjugum laborat lepra, morbo gallico, et simili? — 910. An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ, vel cum febris? vel an statim post prandium? — 911. D. 2. An tempore lactationis. — 912. IV. Si fiat ob voluptatem. — 913. V. Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulchritudine alterius personæ? — 914. Quid, si delectetur de copula aliena? — 915. VI. Si fiat modo indebito. — 916. Qu. 1. An sit mortale inchoare copulam in vase præpostero? — 917. Qu. 2. An coire in innaturali? — 918. Qu. 3. An cohibere seminationem post copulam inceptam? — 919. An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum? — 920. VII. Si fiat in loco indebito. (*Remiss. ad lib. 3. num. 458.*) — 921. VIII. Si fiat tempore indebito. — 922. Qu. I. An liceat

conjugi coire die Communionis? (*Remiss. ad n. 273 et 274. in hoc lib. VI.*) — 923. Qu. II. An in diebus festivis? — 924. Qu. III. An tempore prægnationis? An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coitus cum prægnante? — 925. Qu. IV. An liceat coire tempore menstrui? — 926. Qu. V. An tempore purgationis post partum? — 927. Licitus est autem usus Matrimonii, I. Propter prolem. II. Ad vitandam incontinentiam. (*Vide d. n. 882 D. 1.*) III. Propter alios fines honestos. (*Vide d. n. 883. D. 2.*) — 928. Qu. I. An aliquando vir teneatur petere? — 929. Qu. II. An aliquando uxor? — 930. Qu. III. An conjux prohibitus petere ob votum, vel affinitatem contractam, possit aliquando petere? — 931. Qu. IV. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato? — 932. An et quando liceant tactus, aspectus, et verba turpia inter conjuges? — 933. Qu. I. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes secluso periculo pollutionis? — 934. Qu. II. Quid, si periculum pollutionis jam prævideatur. — 935. Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes. — 936. Qu. III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens altero absente? — 937. Qu. IV. An si morosè delectetur de copula habita vel habenda?

900. — « RESP. Per se est licitus et honestus. Quod est de fide, et patet ex 1. *Corinth.* 2. *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus.

« I. Si Matrimonium à parte rei sit nullum: quod tamen, si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterque, vel alter id certò sciat, non potest, quocumque etiam periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sine periculo vitæ aut famæ delegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi religionem (si necdum consummavit), vel fugere vel petere divortium (ob conjugis sævitiam v. g. vel adulterium, si tale sit) vel certè omnia incommoda patienter sustinere. *Bon. q. 8. n. 16.*

« II. Si matrimonium sit dubium. Et quidem, si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Barb. d. 6. tr. 11. p. 7. §. 3.* Secus post eam, *Bonac. q. 4. p. 4.* Vide supra lib. 1. tr. 1. c. 2. d. 3.»

Piget me de hac materia, quæ tantam præ se fert sceditatem, et castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem; sed utinam non esset hæc materia tam frequens in Confessionibus excipiendis, ut non oporteret omnino Confessionum plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! gnoscat mihi propterea castus lector, si fusè de ea hæc loquar, et de casibus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, rescendam. Quòd si cui mirum videatur Auctores cæteroqui rudentes ac pios de hac re fusiùs pertractasse, et minutas etiam priorum casuum circumstantias descripsisse; audiat clarissimum Ludovicum Bail, qui (t. 2. *Concilior. p. 811.*) ab hac censura doctissimi Thomæ Sanch. egregium opus de Matri-

monio vindicat, his verbis : « Licet quædam de materia sœd-
 » rum actuum tangat, turpior est infernus ; et si sœdus est ser-
 » mo, sœdus est in peccato putrescere, ut ait Petrus Blesensis.
 » Ille Auctor aliquas spurcitas movet, sed ad ægrotantium cura-
 » tionem. Si Angeli essent homines, talibus non indigerent. »

901. — Quær. I. An liceat Matrimonium contrahere cum dubio de impedimento dirimente? Antequam diligentia adhibeatur ad veritatem assequendam, certum est non licere : post verò diligentiam adhibitam, communiter docent DD. posse contrahi Matrimonium cum opinione probabili probabilitate juris de carentia impedimenti, modò opinio illa sit universè vel certè ab AA. recepta ut probabilis ; ita *Sanch. de Matr. l. 1. D. 6. n. 18. Pal. tr. 88. D. 3. p. 4. §. 9. n. 4. Card. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 525 et 528. Vioa in eamd. Prop. n. 29. in fine, Suar. 3. p. t. 3. q. 67. ar. 8. Dub. ult. Croix l. 6. p. 1. n. 117. et p. 3. n. 527 ac 528. et Boss. t. 1. Mor. tit. 1. §. 51. ex n. 1928. et Mazz. t. 4. p. 220. et Holzm. t. 2. p. 369. n. 491. cum communi : hancque sententiam vocant tutam et moraliter certam Card. l. c. Holzm. n. 492. Vioa d. n. 29. et Croix d. n. 117. cum aliis. Nec obstat dicere, quòd cum opinione probabili non liceat Sponsis administrare Sacramentum Matrimonii. Nam respondetur, quòd eo casu non ministratur Sacramentum cum sola opinione probabili, sed cum morali certitudine ; quando enim adest opinio probabilis de jure, quòd non subsit impedimentum, tunc Ecclesia ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum Matrimonii approbare, et omne removere impedimentum, ut communiter dicunt præfati AA. cum aliis, et fusè probant *Cardenas l. c. a. n. 542. pluribus Decisionibus Rotæ Romanæ, ac quædam Declarationes Urbani VIII.**

Advertendum tamen 1. quòd si dubium vertat circa mortem prioris conjugis, tunc sive sit negativum sive positivum non licet Matrimonium contrahere (quidquid dicat *Boss. t. 2. c. 2. n. 41. et Vidal. ap. Wigandt. tr. 16. Casu post. n. 52.)* quia cum possideat prius conjugium, non potest secundum iniri cum præjudicio prioris, nisi constet (saltem moraliter) de morte prioris conjugis, ut expressum habetur in *c. Dominus, de Secund. nupt.* Advertendum 2. cum *Pal. p. 4. §. 9. n. 4.* quòd si constet de impedimento, et non constet de ipsius dispensatione, tunc non possit Matrimonium contrahi, neque post contractum peti debitum ; tunc enim pariter possidet impedimentum. Secus verò, si constet de dispensatione, et dubitetur de ejus valore, quia tunc possessio stat pro valore dispensationis. Hoc tamen valet, si impedimentum sit de jure Ecclesiastico. Sed

902. — Quær. II. An, stante impedimento probabili de jure naturali, liceat contrahere Matrimonium cum opinione pariter probabili de insubstantia impedimenti? Respondeo : Per se loquendo non licet, quia illicitum est ministrare Sacramentum Matrimonii cum opinione tantùm probabili de illius valore, ut patet ex *Prop. 1. damnata ab Innoc. XI, quando contra adsit*

etiam probabilitas impedimenti etiam de jure naturali: nempe in dubium vertat de solutione prioris Matrimonii; tunc enim Ecclesia nequit dispensare, ut potest et præsumitur jam dispensare, cum adest dubium positivum (ut diximus) de impedimento juris tantum Ecclesiastici. Dixi *per se loquendo*; nam urgente gravissima causa poterit Matrimonium contrahi, modo ccedat declaratio Summi Pontificis tanquam unici interpretis legis divinæ. Et sic refert *Cardenas in Prop. 1. Diss. 2. n. 553.* Cum declarasse Urbanum VIII. Delato enim ad ipsum dubio per Joannem de Lugo, postmodum Cardinalem, an Matrimonia quorundam infidelium Indorum in Regno Paraquariæ in infidelitate contracta essent valida; et an ipsi post Baptismum teneantur accipere primam uxorem ex pluribus quas habuerant, vel non poterant eligere quam malebant? Pontifex indicto Consulto dixit, quod ubi doctorum sententiæ utrimque probabiles intercederent, sequeretur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores. Vide *id. n. 897. v. Prob. 1.*

Quær. III. An liceat Matrimonium contrahere cum opinione probabili non solum juris, id est ex Doctorum auctoritate, sed etiam facti, nempe cum ex utraque parte adest facti probabilitas pro existentia et pro carentia impedimenti? Affirmant *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 3. n. 27. ac Bonac. et alii apud Croix l. 6. p. 1. n. 118.* Sed rectè negant *Cardenas in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 1. n. 524 et 629. Viva in eamd. Prop. num. 29. et Croix l. c. cum Gormaz, ac Aversa.* Ratio, quia, licet Ecclesia præsumatur supplere sive dispensare in impedimento, quando adest probabilitas orta ex jure, ut mox supra diximus, attamen hoc non procedit, quando habetur probabilitas tantum orta ex facto, quæ non fundat nisi semiplenam probationem, ut explicat *Carden. n. 629.* Quo supposito, non licet in Matrimonio contrahendo uti prima sententia; nam quamvis probabilis esset prima opinio, quod cum sola probabilitate facti pro carentia impedimenti præsumatur Ecclesia etiam dispensare; tamen cum hæc opinio non sit communiter aut certè recepta tanquam probabilis (prout quidem esse debet ad præsumendum quod Ecclesia suppleat, ut rectè licent *Carden. n. 624. et Croix l. 6. p. 1. n. 117. cum Avers. et Gorm.*), et cum agatur de valore Sacramenti, non possumus opinionem illam tuto sequi.

Dicunt autem *Sanch. l. 8. D. 16. n. 18. Carden. n. 527. Viva in d. prop. 1. n. 31. et Tamb. Dec. l. 1. c. 3. v. Matrimonium, l. 1. cum Merolla*, idque probabile putat *Croix l. 6. p. 3. n. 533. cum Spor. Gob. Krim. etc.* quod in quæstione facti, si adsint utrimque conjecturæ, istæ non constituent nisi merum dubium negativum, et ideo si dubium de impedimento non possit vinci, rectè contrahatur Matrimonium, quia tunc standum est pro libertate. Sed huic opinioni contradicunt *Pal. tr. 1. D. 3. p. 8. n. 10. Less. Auctar. v. Matr., Cas. 10. Contin. Tourn. t. 2. de Imped. l. 245. n. 1. Ronc. p. 152. q. 5. in fin. Renzi tom. 1. pag. 45. l. 4. cum Vidal, et Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. n. 23. cum Hurt. et*

Veracr., meritòque non approbant rationem ab adversariis adductam; quamvis enim in aliis contractibus, non obstante dubio negativo de inhonestate contractûs, licitum sit illum inire, si dubium vinci non possit, quia tunc standum est pro libertate; Matrimonium tamen, quia non solum habet rationem contractûs, sed etiam Sacramenti, non potest contrahi cum materia dubia; sicut et in aliis Sacramentis non licet uti materia dubia extra casum necessitatis, ne Sacramentum exponatur periculo frustrationis, juxta Prop. 1 damnatam ab Innoc. XI. Tantùm igitur prima sententia posset dici probabilis, si probabilis esset opinio eorum quos retulimus *Tom. 1. l. 1. n. 23.* dicentium præfatam Propositionem fuisse proscriptam non ratione periculi frustrationis Sacramenti, sed ratione caritatis erga suscipientem, ne privetur fructu Sacramenti, si fortè opinio de ejus valore non sit vera. Et eo casu advertit *Croix d. n. 533*, cum aliis, partem dubitantem teneri ad monendam alteram de tali dubio, ne hæc exponatur periculo gravium incommodorum. Quòd si verò (addunt *Sanch. et Card. n. 528.*) in tali dubio præsumptio urgeret pro impedimento, et nulla esset præsumptio pro illius carentia, v. g. si vir coierit, et postea dubitet an seminarit, vel an intra vas aut extra, tunc præsumptio orta ex communiter contingentibus est pro impedimento, et impediendum est Matrimonium. Secus autem, si adsit præsumptio in contrarium, ut si vir seminaverit prope vas; tunc enim (ut ait *Sanch. d. n. 18.*) procul dubio nuptiæ contrahi possunt.

Cæterùm probabiliter dicunt *Emman. Sa v. Dispensatio n. 1. Merbes. t. 1. p. 406. n. 8. vers. Quartus, et Contin. Tourn. tom. 2. de Impot. p. 245. cum Pichler*, ac probabile putat *Diana p. 4. tr. 3. R. 17.* (contra *Sanch. d. n. 28.* quamvis in *Dec. l. 4. c. 40. n. 26*, videtur se retractasse) quòd in impedimentis dubiis bene potest Episcopus dispensare. Et idem dicunt communissimè DD. genericè loquendo de omnibus casibus, sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur, an indigeant dispensatione, ut *Pal. p. 1. tr. 3. D. 6. p. 5. n. 10. Cabas. T. 1. l. 1. c. 8. n. 5. Barb. Alleg. 35. n. 19. Ronc. p. 54. q. 6. Holzm. t. 1. p. 99. n. 491. Elbel t. 1. p. 147. n. 442. et Salm. de Leg. c. 5. n. 45.* ac probabile putat *Bonac. eod. tit. D. 1. q. 2. p. 2. n. 18.* Ratio, quia ex una parte, licet dispensatio hujusmodi impedimentorum sit Papæ reservata, tamen, cum reservatio sit odiosa, strictè est interpretanda et restringenda tantùm ad casus certos, prout diximus in simili n. 600. Ex alia parte sat probabiliter potest Episcopus dispensare in tali dubio, tum ex *c. Nuper. 29. de Sent. excomm.* ubi: « Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. » Ibiq; sic addit Glossa: « Et hoc est argumentum, Episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita, et concessum videtur, quod non est prohibitum. » (Vide dicta *T. 1. l. 1. n. 191.* et infra hoc *l. 6. n. 980. v. Sed dub.*) Et hoc approbant etiam *Sporer p. 4.*

c. 4. n. 22. Etbel de Matr. n. 474. et Roncagl. de 5. Præc. c. 2. 7. 61. tum quia, cum in casibus, qui frequenter occurrunt, possit inferior dispensare in lege Superioris (ut diximus cum communi *l. 1. n. 190.*), bene poterit Episcopus in impedimentis dubiis dispensare, eo quod in iis frequenter contigit dubitare de indigentia dispensationis.

803. — Quær. IV. An matrimonio jam inito, liceat contrahentibus petere aut reddere in dubio de ejus valore; certum est quod durante dubio, sive dubium antecesserit Matrimonium, sive non supervenerit, conjux dubitans ante diligentiam adhibendam ad dubium vincendum non potest repetere, sed potest, et tenetur reddere alteri petenti in bona fide; id patet ex *c. Dominus, de Sec. nupt.* ubi dicitur: « Sanè super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt; id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet quod ab hac vita migraverit conjux ejus. Si verò aliquis hoc non servavit, et de morte conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. » Et hujus ratio patens est, quia in dubio nemo privandus est suo jure certo quod bona fide possidet, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 2. D. 42. n. 112. Salm. 2. 15. n. 48. Conc. p. 383. n. 5.* et alii passim. Idem ait *Pontius l. 10. c. 15. n. 8*, sed hic diversam assignat rationem, dicens ideo teneri dubitantem reddere debitum petenti, quia de duobus malis minus est eligendum, juxta *c. Duo mala. Dist. 13*. Minus autem malum est in dubio reddere quàm non reddere, quia non reddendo, est periculum injustitiæ; reddendo verò, tantum fornicationis, quæ est minus malum quàm injustitia. Sed hæc ratio non subsistit; nam si possessio secundi viri non præberet ipsi jus petendi, non evitaretur majus malum injustitiæ, quam *Pontius* supponit, dum adhuc mulier illa se committeret periculo injustitiæ, nempe irrogandi injuriam primo viro, si fortè vivat. Unde necessario recurrendum ad primam rationem, nempe ad jus certum possessionis quod habet secundus vir, quod præferri debet juri incerto primi viri, cum de ejus morte dubitetur.

Semper igitur ac mulier non est certa de vita primi viri, tenetur reddere secundo viro petenti; et hoc etiamsi adsit opinio probabilis pro invaliditate secundi Matrimonii, et nulla pro valore, quia secundus vir non potest expoliari suo jure certo, nisi habeatur certitudo de vita primi viri, ut rectè docent *S. Anton. 3. 1. 1. c. 3. §. 3. Croix l. 6. part. 3. n. 300. cum Card. Merolla, et Brexero, ac Sanch. l. 2. D. 44. n. 3. cum Soto, Navar. Patud. Sylv. Ang. Led. Conrad. Henr. Man. etc.* Idem clarè probatur ex *cap. Inquisitioni, de Sent. excomm.* ubi sic habetur: « Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum, utrùm alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale

» commercium peccatum operari mortale. In secundo distingui-
 » mus, utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi
 » et temeraria, an probabili et discreta. Et quidem ad sui Par-
 » toris consilium (conscientia levis et temerariæ credulitatis
 » explosa) licet potest non solum reddere, sed exigere debitum
 » conjugale. Verum, cum conscientia pulsat animum ex credu-
 » litate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta,
 » debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in
 » alterutro vel contra legem conjugii, vel contra iudicium con-
 » scientiæ committat offensam. » Nota illud *certò sciat* : ergo si
 » certò non scit, tenetur reddere. Confirmatur ex *c. Si virgo.*
Caus. 34. q. 2. ubi : « Si virgo nupserit nesciens viro alieno, si
 » semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit ; si autem sciat
 » (*nota*), jam adultera esse incipit. » Ubi rectè notat *Sanch. l. c.*
cum Sylvest. to. sciat sumi pro certitudine. Idem docet *D. Th.*
in 4. D. 41. q. unic. art. 5. q. 1. ad 3. ibi : « Aut habet certam
 » scientiam de impedimento Matrimonii, aut opinionem ; si
 » primo modo, nec exigere nec reddere debet ; si secundo, debet
 » reddere, sed non exigere. » Item dicit *S. Bonao. in 4. D. 38.*
 » sub finem : « Si certificatur de vita primi viri, nec petere debet,
 » nec reddere. »

904. — Sed dubit. 1. An contracto matrimonio in bona fide,
 si dubium superveniat, et adhibita diligentia illud vinci non possit,
 liceat dubitanti non solum reddere, sed etiam petere. *Prima*
sententia negat, et hanc tenent *Navar. c. 12. n. 54. Conc. p. 382.*
n. 3. item *P. Soto, Medina, Sylv. et Conrad. ap. Sanch. l. 2. D. 42.*
n. 45. Et hujus sententiæ videtur certò etiam esse *D. Th. in 4.*
D. 38. in expos. litteræ, ibi : « Si oriatur dubitatio de vita prioris
 » viri, ex aliqua causa quæ etiam certitudinem facere possit, non
 » debet reddere nec exigere debitum ; si autem illa causa fecit
 » probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. »
 Idem sentit *S. Bonao. in dict. D. 38. sub finem* dicens : « Si
 » probabiliter dubitat, debet debitum reddere, sed non exigere. »
 Id probant ex dicto *c. Inquisitioni*, mox supra allato, ibi : « Verum,
 » cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et dis-
 » creta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem red-
 » dere potest, sed postulare non debet. » *Secunda* verò sententia
 longe communior, et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sotus*
de Just. l. 4. D. 5. art. ult. in fine, Lugo eod. tit. D. 17. n. 88.
Pal. de Spons. D. 3. p. 4. §. 9. n. 6. Laym. de Conscien. c. 5.
§. 3. n. 24. Wigandt. tr. 6. n. 59. Conink. D. 34. dub. 10. n. 105.
Holz. n. 466. Ronc. pag. 185. q. 6. R. 2. Fill. tract. 10. c. 9. n. 343.
Habert t. 7. p. 827. q. 4. Diana p. 3. tr. 4. R. 295. cum Valent.
et Vill. Salm. c. 15. num. 46. cum Reg. et Henriq. Bon. p. 4. n. 5.
cum Rodr. Croix l. 6. p. 3. n. 302. cum Suar. Less. et Boss. ac
Sanch. l. 2. D. 41. n. 46. cum Led. Lop. Bann. Veracr. et pro-
 »abilem tenent *ib. Canus, Victor. et Manuel.* Ratio, quia qui
 Matrimonium bona fide contraxit, non est privandus suo jure,
 quod possidet petendi, donec constet de impedimento ; licet enim,

superveniente dubio suspendatur jus possessionis usquedum veritas inquiratur, dubio tamen remanente post diligentiam, cum ignorantia sit tunc invincibilis, manet possessio pro valore Matrimonii, et consequenter pro illius usu: possessor enim bonæ fidei sicut post diligentiam potest rem retinere, sic etiam potest illa uti. Hæcque ratio bene confirmatur ex *c. Laudabilem, de frigid. et malef.* ubi in dubio de valore Matrimonii, propter dubietatem impotentiae Conjugum ad copulam, conceditur eis spatium triennii ad debitum petendum; in tantum igitur conceditur eis licentia petendi in tali dubio, in quantum Conjuges bona fide contraxerunt, et ideo possident jus petendi, donec per experimentum triennii fiat certum impedimentum impotentiae. Ad textum autem citatum in *c. Inquisitioni*, præfati AA. multipliciter respondent: *Lugo de Just. D. 17. n. 88.* dicit quod Pontifex ibi loquatur de casu quo Conjux habeat probabilitatem tantum de invaliditate Matrimonii, et nullam pro valore. Alii verò communius et rectius, ut *Sotus loc. cit. Sanch. num. 53. et Pal. n. 6. cum Conink.* respondent, quod textus intelligatur vetare petitionem, antequam diligentia adhibeatur; secus verò post diligentiam; tunc enim (ut supra jam dictum est) Conjux manet in possessione sui juris, practicè deposito dubio per principium illud reflexum, quod in dubio melior sit conditio possidentis. Et revera textus, dicendo non posse Conjugem opinantem petere, supponit eum non adhuc sibi efformasse judicium practicum conscientiae, dubium deponendo, cum subdat non posse petere: « Ne in altero vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiae committat offensam. » Hinc apparet quam necessarium sit in moralibus admittere quod liceat deponere dubia per principia reflexa; his enim negatis, nulla apparet ratio cur licitum sit (ut licitum jam ibi declarat Pontifex) Conjugi dubitanti de morte prioris Conjugis debitum reddere postulanti. Rectè autem advertit *Sanch. n. 48.* non posse dubitantem reddere debitum in primo bimestri ante præmissam diligentiam, etiamsi petens sit in bona fide, quia eo tempore alter non habet jus petendi. Et idem dicendum, si alter petens per incestum, vel adulterium sit privatus jure petendi.

908. — Dubit. 2. An, contracto Matrimonio in bona fide, Conjux habens rationem probabilem pro invaliditate Matrimonii et nullam pro valore, possit petere post adhibitam diligentiam? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch l. 2. D. 41. n. 3 et 43. n. 2. Lugo de Just. D. 17. n. 88. Salm. c. 15. n. 49. Sporer de Consc. n. 77. Bon. q. 4. p. 5. n. 13. Reg. et Gutt. ac Viva q. 7. art. 3. num. 11.* qui vocat eam communem. Hi dicunt conjugem taliter opinantem teneri ad reddendum alteri qui bona fide contraxit, sed petere non posse. Ratio, quia possessio suffragatur dubitanti, non autem habenti assensum opinativum tantum pro nullitate Matrimonii. *Secunda* verò sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Pal. de Spons. D. 3. p. 4. §. 9. n. 6. cum Conink et Croix l. 6. p. 3. n. 302.* Hi enim dicunt conjugem

non interdicti à petendo post diligentiam, dubium deponendo, et conscientiam sibi formando ex eadem regula dicta ut supra, nempe quòd nemo sit privandus jure suo certo quòd possidet bona fide, nisi certò probetur quòd nullum jus habeat, ut dicunt in terminis de Matrimonio *Anaclet. de Matr. D. 13. q. 6. n. 85. cum Henriq. ac Cardenas, Merola, et Bresser. apud Croix. n. 300.* atque fatetur ipse *Sanch. l. c. n. 3.* In hoc enim differre videtur qui bona fide ab eo qui mala fide contraxit; nam possessor malæ fidei non potest petere, ut dicunt *Sanch. l. 2. D. 42. n. 2. Spor. d. num. 77. et Salm. c. 15. n. 48.* nisi habeat certitudinem, vel saltem probabilitatem pro valore Matrimonii (quamvis non desint DD. qui tuentur tunc enim sufficere, si post diligentiam, dubium deponatur, ut videbimus in Dubio sequenti); possessor autem bonæ fidei post diligentiam factam petere potest; semper ac non constet de nullitate Matrimonii, quia possessio præbet ei jus certum petendi, quod prævalet cuicumque probabilitati oppositæ: probabilitas enim, cum sit opinativa, et consequenter semper includat formidinem in opinione contentam, auferre nequit legitimam præsumptionem validitatis Matrimonii, ortam ex ipsa possessione conjugii bona fide contracti. Vide quæ in simili casu diximus *T. 1. l. 1. n. 84.* Id confirmatur ex *c. Laudabiliter de Frigid. et malef.* ubi in dubio de impotentia conceditur Conjugibus usque ad triennium experiri; etenim peto, si post biennium Conjux non adhuc potuerit consummare, num est probabile Matrimonium esse validum? Certè quidem est improbalissimum; et è converso probabilissimum est tunc esse nullum: et tamen, hoc non obstante, possunt Conjuges pergere ad experiendum usque ad finem triennii; rogo, qua ratione? non utique alia, nisi quia Matrimonium non est adhuc certè nullum, neque illi sua possessione adhuc sunt expoliandi. Præterea, ipsimet adversarii concedunt Conjugem opinantem teneri ad reddendum, etiamsi adsit probabilitas tantum de nullitate Matrimonii; nec id negare possunt, cum id expressum sit in *c. Inquisitioni sup. citato.* Et ratio est quidem, quia nemo expoliandus est sua legitima possessione, donec constet de nullitate sui juris. Sicut ergo, non obstante unico illo assensu opinativo pro nullitate, non potest Conjux dubitans alteri debitum negare, ne privet eum sua certâ possessione; ita post diligentiam non tenetur ipse ex illa sua conscientia tantum opinativa se expoliare certâ sua possessione, nisi certus sit, quòd nullum jus sibi competat. Dicitur autem ex conscientia tantum opinativa, quæ formidinem includat, et ad certitudinem non pertingat, nam si Conjux dubitans habeat rationes ita convincentes de nullitate Matrimonii, ut fundent de ea moralem certitudinem, tunc certè nec petere, nec reddere potest. Item rectè advertit *Croix n. 301. etc. cum Card.* quòd dubitans, si adhuc spem prudentem habet inveniendi majorem certitudinem, tunc nequeat petere, quia cum dubium adhuc est vincibile, non potest uti jure petendi.

806. — Dubit. 3 An, contracto Matrimonio cum dubia fide

le impedimento, possit dubitans post diligentiam petere debitum, in dubio adhuc perseverante? *Prima* sententia communior negat, et hanc tenent *Pal. D. 3. p. 4. n. 6. Ronc. p. 185. q. 6. R. 2. Salm. 15. n. 48. Bon. p. 4. n. 10. cum Conink. Fill. etc. ac Sanch. l. 2. 7. 42. n. 2. cum Nav. Sylvest. etc.* Probatur ex c. Dominus, de Sac. uyt. ubi dicitur contrahens in mala fide minime posse petere. Probat 2. ratione, quia nemo potest uti re quam mala fide incepit invidere, unde si non potest dubium deponere, nunquam petere solet. *Secundo* verò sententia satis probabilis affirmat, eamque tenent *Holm. p. 355. n. 466. Elbel. p. 404. n. 146.* Ratio, quia ut dubitans non possit deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen deponere ex aliis principiis, nempe primo, quia in dubio standum est pro valore actus, ut habetur in l. Quoties, ff. de reb. dub. Secundo, quia, cum Matrimonium sit causa favorabilis, in dubio standum pro ejus valore, ut probat ipse *Sanch. l. 1. D. 18. 2. 6. cum Cov. Lopez et Menoch.* eò quòd sicut in foro externo in dubio judicandum est pro valore Matrimonii, juxta communem interpretationem ipsi ex c. fin. de Sent. et re judic. ita etiam judicandum in foro interno, qui conformari debet externo, quando hoc non impeditur falsa presumptione. Nec obstat textus oppositus in d. cap. Dominus, quia ibi sermo fit de contrahente cum dubio de morte prioris Conjugis, quo casu certum est dubitantes non posse petere, donec constet de illius morte, nam alias potius est ius prioris Matrimonii. Hoc tamen procedit respectu ad Conjugem, qui contraxit cum dubia fide, secus verò quoad Conjugem qui contraxit cum bona fide, ut diximus n. 904. Communiter autem dicunt *Sanch. l. 1. D. 42. n. 8. Bon. p. 4. n. 10. Boss. l. 2. c. 2. n. 41. Spor. de Consec. n. 77. Ronc. l. c. et Salm. c. 15. n. 48. cum Dic. et Crois n. 299. cum Schilder. Avers. etc.* quòd etiam contracto Matrimonio cum dubia fide possit dubitans petere, si Matrimonium reputetur probabiliter validum, etiamsi probabilius sit esse nullum, ut dicunt *Sanch. et Sporer.* At hoc minime admittendum, nam in dubio de morte prioris Conjugis, sive Nuptiæ sint initæ cum bona fide, sive cum dubia fide, nunquam Coniux dubitans petere poterit, nisi de Morte prioris Conjugis habeatur certitudo, aut saltem tanta presumptio, quæ moralem certitudinem statuat. Alias, si tantum probabilitas de morte habeatur, nequit unquam Coniux ille dubitans petere, tum quia tunc remanet probabile periculum injuriæ prioris Conjugis, juxta dicta *Tom. 1. in Tract. de Conscientia*, quem ipse condidi; tum quia eo casu possidet prius matrimonium, donec constet fuisse solutum.

907. — Dubit. 4. An in dubio positivo de valore Matrimonii, puta si dubitetur de impedimento, vel de consensu præstito, et simili, judicandum sit in favorem Matrimonii contracti? In foro externo procul dubio affirmandum, ut communiter docent DD. Vide *Sanch. l. 1. Disp. 18. n. 5.* Sed in foro conscientie negant aliqui, eò quòd in dubio possidet libertas ab onere Matrimonii. Sed varius est oppositum, ut tenent *Sanch. n. 6. Pontius lib. 8. c. 2. n. 16. Elbel. n. 146. et Tamb. Dec. l. 1. c. 3. v. Matr. n. 7.*

cum Covar. Menoch. et communi. Ratio, quia, licet Matrimonium sit tantum probabiliter validum, tamen certa est ejus possessio; donec non constet de nullitate, cum in dubio (ut diximus) semper judicandum sit pro validitate actus ut dicunt *Palau tr. 28. D. 3. p. 4. §. 9. n. 4. Busemb. Elbel l. c. et Croix l. 6. p. 3. n. 298. ex l. Quoties ff. de reb. dub.*

908. — Ad dignoscendum autem, quomodo quis possit esse certus, vel probabiliter dubitare de nullitate Matrimonii, tres regulæ dantur; Prima est, quod ordinariè loquendo, non tenetur Conjux credere alteri asserenti se fictè consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex *c. Per tuas, de Probationib. et c. Cum à nobis, de Testib. et attest.* ubi: « Nimis indignum est, ut » quod quisque sua voce protestatus est, valeat proprio testimonio » infirmare. » Dicitur, *ordinariè loquendo*: nam aliter dicendum, si ex circumstantiis, aliter censendum esset, puta si Conjux ille sit in articulo mortis, si non soleat pejerare, vel si sit persona pia, et vellet separari, aut Religionem ingredi, etc. tunc enim alter habet sufficiens motivum prudenter dubitandi; ita *Bonac. p. 4. n. 19. Dian. 3. p. tr. 4. R. 2. Sanch. l. 2. D. 43. num. 3. cum Soto, Adriano, Palud. Sylvest. Nao. Ang. etc. ac Salm. c. 15. num. 52. cum Val. Dic. Verner. et Led.*

Secunda regula est, quod si quis audiat à personis non fide dignis, vel ex fama à nullo auctore certo exorta, adesse impedimentum, licetè potest Matrimonium contrahere, aut post contractum reddere et petere debitum; quia talis fama, aut dictum non habetur ut ratio prudens dubitandi; *Sanch. num. 29. et 32. ex c. Si duo 35. q. 6. item Salm. n. 52. cum Sylo. et Bonac. l. c. n. 20.*

Tertia regula est, quod dictum unius testis fide digni de impedimento, aut fama publica ex certo authore (ut dicunt *Sanch. n. 25. Dic. Sylo. et Salm. n. 54.*) sufficit, ut quis teneatur veritatem inquirere, et interim abstinere à petendo debito; quia, cum talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. Non sufficit tamen hoc, ut teneatur debitum negare; quia licet possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, quantumvis fide digno, qui non inducit necessitatem credendi, maxime in sui præjudicium, ex *cap. Cum à nobis de Testib. etc. Salm. d. n. 54.* Post autem adhibitam diligentiam bene potest reddere et petere, ut dicunt iidem *Salm. n. 28. cum Nao. Sylo. Ang. et Lopez.*

909. — « III. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis: » Nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur » postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel com- » parte; *Bon. p. 6. n. 8. Perez d. 50. s. 4. n. 5.* »

Dubit. 1. An liceat petere cum periculo sanitatis, nempe si alteruter Conjugum laboret lepra, morbo gallico, phthisi, aut alio morbo contagioso? Per se loquendo non licet, cum nemo sit dominus suæ vitæ, aut salutis; Attamen probabiliter *Bus. ut supra cum Bonac. et Perez, ac Sanch. l. 9. D. 24. n. 23. cum*

Cajet. P. Soto, Graff. item Boss. c. 1. n. 295 et 209. cum Pont. Laym. et Reg. dicunt, quòd si morbus esset diuturnus, et non proximè tendens ad mortem, nempe quòd non soieat de brevi et facili mortem inferre, ut esset pestis, aut lepra leonina (qua frustatim membra decidunt), tunc non erit illicitum sano petere, si aderit justa causa, nimirum fovendi amorem conjugalem, aut vitandi incontinentiam in se vel in altero, quia aliàs esset valde onerosum tandiu abstinere ab usu conjugii, quod vix poterit esse sine periculo incontinentiæ. Advertendum tamen quòd Conjux infectus morbo gallico, aut simili contagioso, non poterit petere ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo; imò nec etiam poterit reddere nisi certiore facto sano. Hinc bene ait *Bossius c. 1. n. 180.* quòd dupliciter peccaret, qui laborans morbo gallico fornicationem committeret; et insuper teneretur compensare expensas pro curatione; Probabiliter tamen ab hac compensatione excusat foeminas, nisi ipsæ requisitæ fraudulenter suum morbum tegerent. Non potest igitur Conjux infectus tunc reddere, nisi morbum manifestet. Cæterum verò non tenetur manifestare, quia non tenetur cum tanto detrimento suæ famæ conjugale debitum præstare: In omnibus enim contractibus gravissimum incommodum in solutione excusat à debito reddendo, ut ait *Tamb. l. 7. Decision. c. 3. §. 5. n. 13. cum Soto, juxta dicenda in simili casu n. 944.*

¶ 10. — Non licet autem petere statim à balneis, vel à sectione venæ; nam, ut dicunt *Sanch. l. 9. d. 24. n. 5. Bon. q. 4. p. 1. n. 4. et Boss. c. 1. n. 171. cum S. Ant. et Fill.* coitus eo tempore est notabiliter periculosus. Idem dicunt *Bon. l. c. Pont. l. 10. c. 14. n. 3. Sanch. n. 3. et Boss. n. 170.* cum aliis de laborante feбри. Idem ait *Croix* de viro coeunte cum uxore laborante gonorrhæa, scilicet profluvio seminis, dicto *fluxo albo*; sed quidam Medicus mihi asseruit minimè nocere talem copulam neque viro, neque mulieri. Præterquam quòd non videtur copula tunc prohiberi, cum hujusmodi fluxus soleant esse fere perpetui, unde grave incommodum esset Conjugibus tandiu abstinere ab usu Matrimonii, prout dictum est de muliere laborante menstruo innaturali; vide dicenda *n. 925.* Excipiendum tamen, ni fluxus sit maleficus, et tunc etiam excusatur coitus, si adsit periculum incontinentiæ tam in petente quàm in reddente, juxta mox dicta *n. præced.* Vir autem laborans fluxu seminis semper licitè potest petere, quia coitus nullum affert damnum nec ipsi, nec uxori, nec proli; ita *Sanch. l. 9. D. 11. n. 9.*

Videtur etiam non licere petere statim post prandium, dum inquirunt *Pontius lib. 11. c. 14. n. 3. Bonac. quæst. 4. p. 1. num. 6. Boss. c. 1. n. 171. cum Palud. et Sanch. l. 9. d. 24. n. 4. cum Vega.* Conjuges sæpe excusari à reddendo in tali tempore, eò quòd coitus soleat tunc afferre grave damnum, ob ciborum cruditatem, vel corruptionem quam causat. Refertque *S. Anton. p. 1. tit. 1. l. 16. §. 10.* quemdam propter hoc in phthisim incidisse. Sed dico,

quòd si hoc esset verum, omnes fere Conjuges phthisici evaderent. Medici autem, quos consului, et experientia negant in hoc grave damnum adesse. Hinc non auderem dampnare Conjugem post prandium petentem, cum isti communiter post prandium vel coenam soleant coire. Neque contra excusarem hac ratione Conjugem à reddendo, nisi experientia constaret, quòd tali coitu ipsi, vel alteri notabile damnum provenerit; alias certum est ipsos teneri ad reddendum etiam cum aliquali seu levi impedimento, juxta dicenda n. 950. v. *Quæritur*.

911. — Dubitatur 2. An liceat debitum petere tempore lactationis? Alii negant; ut *Butrius, et Alex. de Neoa ap. Boss c. 1. n. 213*. Imò *Tiraq. et alius Auctor ap. Sanch. l. 9. D. 22. n. 13* dicunt esse mortale; tum quia in *cap. fin. Dist. 5. D. Gregor.* dicit: « Adejus verò concubitus vir accedere non debet, » (debet, non autem *debet*, ut refert *Sanch.*) quousque qui gignitur ablaetetur; tum quia in tali coitu est timor nocuenti proli, si mater concipiat. Communissime verò affirmant licere *Pal. p. 4. n. 14. Bon. p. 1. num. 11. Pont. l. 10. c. 14. num. 9. Salm. c. 15. n. 79. Croix n. 326. Holz. n. 465. Elbel num. 390. Sanch. l. c. n. 14. cum Ricch. Turrecr. Rosell. etc. ac Boss. c. 1. numer. 214. cum Con. Fill. Hurt. Leand. Vill. etc.* Ratio, quia non extat lex prohibens; textum enim *D. Gregorii*, aiunt *Sanch. num. 16. Holm. loc. cit. et Boss. num. 125.* esse solam de consilio; item, quia periculum inficiendi lac, teste experientia, rarum est; saltem non tantum, ut teneantur Conjuges tanto tempore abstinere ab usu conjugii, cum continuo periculo peccandi. Excipiunt tamen *Pontius l. c. et Bossius n. 215.* si Conjuges sint valde pauperes, et prudens adsit timor de gravi damno proli; tunc enim (ut dicunt) neuter tenetur reddere, imò nec potest petere, etiamsi sit periculum incontinentiæ, quia non licet sibi consulere cum damno innocens, cum alia suppetant media ad incontinentiam sedandam. Verum *Sanch. n. 15.* eo casu excusat quidem Conjuges à reddendo (ut excusat etiam *Bonac. d. n. 11.*), sed non audet dampnare exigentem, dicens quòd tunc vel alia via ipse poterit proli consulere, vel erit iusta causa ipsam periculo exponendi, ne tandiu Conjuges cogantur abstinere cum tanta difficultate. An autem Conjuges peccent, respectu proli, petendo tempore prægnationis, vel menstrui aut purgationis post partum? Vide dicenda n. 924. 925 et 926. Et quid si Conjuges laborent lepra? Vide num. 950. An autem liceat coire tempore menstrui? Vide n. 925.

912. — « IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantum voluptatis causa » quod tamen Doct. communiter, ut *Sanch. l. 9. n. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censent esse tantum veniale, contra *Pontium*, qui vult » esse nullum, nullum autem erit, si delectatio non quæsita » sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. *Sanch. l. 9. d. 11. etc.* Vide etiam *Dian. p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez d. 46. s. 2. n. 6.*

Certum est esse illicitum habere copulam propter solam voluptatem, ut patet ex *Prop. 9*, damnat ab *Innoc. XI* quæ dicebat:

Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali. » Commune tamen est apud omnes, id non esse mortale, sed tamen veniale peccatum : ita *Sanch. l. 9. D. 11. num. 4. Pont. l. 1. c. 21. n. 6. et 11. Boss. c. 7. n. 63.* et alii pasim, ex *D. Th. Supp. q. 64. a. 6.* ubi expressè id locet. Et ratio, cur non sit mortale, est, quia delectatio de aliquo objecto ex duplici tantum capite potest esse mortalis, vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tanquam ultimo fine; sed in hac delectatione neutrum intervenit : non primum ut patet, non secundum ut supponitur. Non excusatur autem à veniali, quia est perversio quædam ordinis, cum delectatio quæ intenta est à natura ut medium ad generationem, fit finis habendæ copulæ. Nullum autem erit peccatum, ut rectè aiunt *Croix n. 296. et Viva de Matr. q. 3. a. 2. n. 4.* si Coniux principaliter intendat procreationem prolis, et utatur voluptate (eam moderatè intendens), ut se excidet ad copulam; sicut pariter minimè peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad præstandum corpori conveniens alimentum.

913. — « V. Si exerceatur mente adultera, ut si, dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat, quod est mortale. *Sanch. Bonac. p. 6. n. 7.* »

Excusant autem à mortali *Sanch. l. 9. D. 16. n. 16. et Spor. n. 505.* Coniugem qui se excitaret ad copulam, delectando de pulchritudine alterius personæ, sed absque affectu turpi; at meritò dicunt hoc esse valde periculosum, et non permittendum. Sicut nec etiam permittendum puto cum *Diana apud Spor. l. c.* se excitare ad coitum, respiciendo ad imagines diversi sexûs : maximè si essent sacrae, quod rectè aiunt *Croix n. 329. et Spor.* esse mortale, propter gravem irreverentiam.

914. — An autem liceat Marito delectari de copula aliena cogitata, ut se excitet ad coitum cum uxore? Ex una parte videtur negandum, cum objectum, de quo delectatur, sit per se turpe. Ex alia non videtur damnandum talem Coniugem, cum ideo solutis est illicita spectatio concubitûs humani, sive delectatio de visu cogitato talis concubitûs, quia in tali visu vel delectatione adest proximum periculum commotionis spirituum generationi deservientium; et cum ipsis copula sit prohibita, consequenter etiam est vetita commotio spirituum; Coniugalibus autem, cum eis jam permessa sit copula, non videtur vetita saltem sub gravi talis commotio spirituum, quamvis ipsa ex delectatione illa oriatur. Hanc tamen cogitationem, si esset de copula inter personas determinatas, non excusarem à mortali, ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cum coniuge aliena. Cæterum, quia hoc dubium apud nullum inveni discussum, Sapientibus remitto decernendum. Illud autem, quod probabile putat *Arriaga de Peccat. D. 47. n. 16.* nempe licitum esse Marito delectari de copula cogitata inter ipsum et alienam, dico cum *Croix n. 331.* omnino rejiciendum, cum talis delectatio sit de objecto intrinsecè malo, et ipsi Coniugi omnino vetito.

915. — « VI. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non servetur » vas naturale : quod multi docent esse veram sodomiam, alii » esse grave peccatum contra naturam; V. 6. *Præcep.* 2. Si sine » justa causa situs sit innaturalis, præposterus etc. quod aliqui » dicunt esse mortale, alii, secluso periculo effusionis seminis, » veniale tantum. etsi grave, et graviter increpandum. *Dian.* » *part.* 3. *t.* 4. *Res.* 204. 3. Si alter conjugum ex morositate, vel » alia ratione seminationem cohibeat : quod quidam generatim » dicunt esse mortale, quia finis actus conjugal, scilicet genera- » tio, impeditur : quidam tamen, ut *Præp.* et *Sanch.*, dicunt in » foemina nullum esse. Vide *Bon. p.* 6. *n.* 15. et *p.* 1. »

916. — Quær. I. An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase præpostero, ut postea in vase debito eam consummet? Negant *Nao. l.* 5. *consil. de Pœnit. Cons.* 7. ac *Ang. Zerola, Graff. Zanard. et Gambac. ap. Dian. p.* 2. *t.* 17. *R.* 37. modo absit periculum pollutionis; quia alias (ut aiunt) omnes tactus etiam venerei non sunt graviter illiciti inter conjugatos. Sed communiter et verius affirmant *Sanch. l.* 1. *D.* 17. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 11. *n.* 5. *Pal. p.* 4. *§.* 2. *n.* 6. *Bon. p.* 11. *n.* 12. *Spor. n.* 497. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. *§.* 5. *n.* 31. et *Boss. c.* 7. *n.* 174. cum *Fill. Perez, Aversa, Fagund. et Leand.* Ratio, quia ipse hujusmodi coitus (etsi absque seminatione) est vera sodomia, quamvis non consummata; sicut ipsa copula in vase naturali mulieris alienæ est vera fornicatio, licet non adsit seminatio. An autem sit mortale viro perfricare virilia circa vas præposterum uxoris? Negant *Sanch. n.* 5. et *Boss. n.* 175. cum *Fill. et Perez*, quia tangere os vasis præposteri non est ordinatum ad copulam sodomiticam. Sed verius pariter affirmant *Pont. l. c. Pal. n.* 6. *Diana p.* 4. *tr.* 4. *R.* 104. et *p.* 5. *tr.* 7. *R.* 7; item *Fag. Leand. etc. ap. Boss. l. c. atque Tamb. n.* 32. (qui testatur ab aliquibus codicibus sententiam Thomæ *Sanch.* esse deletam : imò *Moya* asserit ipsum *Sanch.* se retractasse in editione Antverpiensi anni 1614.) Ratio est, quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico.

917. — Quær. II. An et quomodo peccent Conjuges coeundo situ innaturali? Situs naturalis est, ut mulier sit succuba, et vir incubus; hic enim modus aptior est effusioni seminis virilis, et receptioni in vas foemineum ad prolem procreandam. Situs autem innaturalis est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel præposterè more pecudum, vel si vir sit succubus, et mulier incuba. Coitum hunc, præter situm naturalem, alii apud *Sanch. l.* 9. *D.* 16. *n.* 2. genericè damnant de mortali; alii verò dicunt esse mortale ultimos duos modos, dicentes ab his ipsam naturam abhorrere. Sed communiter dicunt alii, omnes istos modos non excedere culpam venialem. Ratio, quia ex una parte, licet adsit aliqua inordinatio, ipsa tamen non est tanta, ut pertingat ad mortale, cum solùm versetur circa accidentalialia copulæ; ex alia parte, mutatio situs generationem non impedit, cum semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem, seu

escensum, sed per attractionem, dum matrix ex se naturaliter irile semen attrahit; ita *S. Anton.* 3. p. tit. 2. c. 2. §. 3. *in fine* *um Alb. M. Nao.* c. 16. n. 42. *Pont.* l. 10. c. 11. n. 1. *Petroc.* 4. p. 445. v. *Tertius casus.* *Salm.* c. 15. n. 73. *Boss.* c. 7. n. 68. *Iolzm.* n. 458. *Sporer* n. 493. *Ronc.* p. 184. q. 4. *Croix* n. 332. *Pal. de Sponsal.* D. 3. p. 4. §. 3. n. 1. *cum Sa, Tolet. Hurt. Co- inch. et Henr. ac Sanch.* l. 9. D. 16. n. 3. *cum Gerson, Caj.* 2. *Soto, Dom. Soto, Sylo. Arm. Vict. etc.* Et apertè favet *D. Th.* 4. D. 31. *in fin. in exp. litt.* ubi sic ait: « Sed in secundo modo (nempe mutando situm naturalem) non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ. » Ergo ex *D. Thoma* mutatio sitûs per se non est mortalis, sed potest esse mortalis ex prava concupiscentia, putà ex affectu bestialitatis, vel sodomiae, vel si hujusmodi voluptas habeatur ut finis ultimus. Hinc communiter dicunt præfati AA. *cum Conc.* p. 403. n. 2. Conjuges minimè peccare, si mutant situm ex justa causa, nempe ob ægritudinem, vel pinguedinem viri, vel ob periculum abortûs, aut scandaliorum, idque expressè dicit Angelicus l. c. ubi subdit: « Quandoque sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; aliàs tantò est gravius, quantò magis à naturali modo receditur. » E converso conveniunt omnes (ut asserunt *Sanch.* n. 5. *Pal.* l. c. *Boss.* n. 171. *etc.*) quòd si experientia constaret, quòd mutato naturali situ nihil seminis foemina retineret ob nimiam vasis laxitatem, vel humiditatem, vel propter aliquam infirmitatem naturalem, ut ait *Palaeus*, tunc esset mortale: secus verò dicit *Sanch.* si non ex situ, sed ex aliquo morbo mulieris talis effusio provenit.

Dicunt autem *Sanch. d.* n. 5. *Pont. d.* c. 11. n. 3. *Pal. d.* n. 1. et *Boss.* n. 171. *cum Perez, Hurt. et Aversa*, non esse mortale, si ob variationem sitûs pars tantùm seminis decidat, reliquo intra vas retento sufficiente ad generationem; quod dicunt *Sanch. et Bossius* aliquando evenire; imò fere semper evenire aiunt *Pal. et Pontius*, qui testatur sic Medicos asserere. Verùm *Salm.* c. 15. n. 74. hanc opinionem vocant nimis laxam, quia (ut inquiunt) prodigere semen humanum sine rationabili causa non potest excusari à mortali; certum dicunt ipsi *Salm.* l. c. *ac Sanch.* n. 5. et *Spor.* n. 493. *cum Aversa*, non teneri Confessarium interrogare conjugem de hoc se accusantem, an semen effusum sit, vel non, quia rarò (ut aiunt) accidit semen effundi; et sic etiam ego saepius audiavi ab eis qui apud me in Confessione se accusabant reposterè coivisse. Eos verò qui coeunt stando, vel sedendo, vel muliere incuba, puto esse in majori periculo semen effundendi. Sed per hoc non audeo damnare sententiam *Sanchez, Pontii, Palai*, et aliorum ut supra; nam possent ipsi *Salmanicenses* respondere, quòd sine justa causa prodigere semen, sive ut meliùs *Salmant.* dicere debebant) permittere ut semen prodigatur, nunquam liceat, quando semen extra vas uxoris effunditur, non verò quando intra immittitur, et per accidens,

non autem ex ipso actu prodigitur; quia tunc matrix, ut dicunt AA. præfati, jam attrahit quod est sufficiens ad generationem, et reliquum tanquam superfluum expellit. Utrum autem teneatur Conjux reddere alteri petenti debitum situ innaturali sine justa causa? vide dicenda n. 946.

948. — Quær III. An peccent mortaliter Conjuges, si incæpta copula cohibeant seminationem? Respondetur: si Conjuges ambo in hoc consentiunt, nec adsit periculum seminandi extra vas, id per se loquendo non est mortale; illa enim penetratio vasis foeminei tunc reputatur instar tactus verendorum, qui inter Conjuges permittitur, vel saltem non est mortalis, secluso periculo pollutionis; ita communiter *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 6. Pont. l. 10. c. 11. n. 9. Pal. p. 4. §. 3. n. 3. Laym. l. 6. sect. 14. n. 19. Bonac. quæst. 4. p. 6. n. 15. Less. l. 4. c. 3. n. 55. Sporer num. 490. Salm. c. 15. n. 82. cum Aversa, et Dic. Boss. c. 9. num. 58. cum Fill. Hurt. et Perez, ac Sanch. l. 9. D. 19. n. 3. cum Palud. Caj. Ang. Sa, Arm. Tasi, etc. Dixi 1. si ambo consentiant; nam si alter se retrahit sine alterius consensu certè graviter peccat, ut dicunt omnes AA. præfati. Dixi 2. Per se loquendo; nam sapienter advertit *Sanch. l. c. cum Veracruz*, id ordinariè esse mortale, quia ordinariè adest periculum ex tali retractione effundendi semen, nisi Conjuges experti sint oppositum: quo casu tamen puto nullo modo posse eos excusari saltem à veniali, quidquid dicat *Sanch. ib. cum aliis*.*

Si verò foemina jam seminaverit, vel sit in probabili periculo seminandi, non potest quidem vir data opera à seminatione se retrahere, sine gravi culpa; quia tunc ipse est causa, ut semen uxoris prodigatur, communiter dicunt *S. Anton. loc. cit. Salm. n. 81. Holzm n. 451. et Sanch. n. 4. cum Palud. Caj. Ang. Sa, et alii passim*. Hoc tamen non erit ita intrinsecè malum, ut aliquo casu permitti non possit, putà si vir desisteret à copula ob periculum mortis, vel scandali aliorum; tunc enim licitè potest se retrahere etiam cum periculo pollutionis, quia hæc per accidens, et præter intentionem eveniret, et contra, non tenetur cum periculo tanti damni generationem procurare; ita communiter *Sanch. d. n. 4. Pal. n. 5. Dian. 3. p. tr. 4. R. 204. Boss. num. 60. cum Less. Aversa, et Perez, ac Salm. n. 81. cum Caj. Dicast. Hen. etc.* Hæc sunt certa apud omnes.

Si autem vir jam seminaverit, dubium fit an foemina lethaliter peccet, si se retrahat à seminando? aut peccet lethaliter vir non expectando seminationem uxoris? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Aversa, Hurt. et Ochagao. apud Ross. cap. 9. num. 51. et probabilem putat Dian. p. 5. tract. 14. R. 37. atque videntur cohærere Tab. et Arm. apud Sanch. lib. 9. D. 19. n. 5. dum indistinctè dicunt esse mortale, si altero seminante Conjux à seminatione se retrahat*. Ratio, quia (ut aiunt) etiam semen mulieris activè concurrit ad generationem, prout censent ex Medicis *Hippocrates, Galenus, Valesius, et Petrus Matha apud Sanch. l. 2. D. 21. n. 11. et ex Theologis Suar. t. 2. in 3. p. D. 10.*

sect. 1. 2. *Secundò infertur*, ubi ait : « Semen maternum simpliciter necessarium est ad concipiendum filium. » Item *D. Bonav. et Major apud Boss. d. n. 60. ac Caj. Abul. et plures alii ap. Sanch. l. c. et ipsi Sanch. et Boss.* hanc opinionem satis probabilem putant; saltem (ait *Boss.*) semen mulieris juxta omnes valde confert proli perfectioni, cum ad hoc saltem fuerit à natura institutum. *Secunda* verò sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. D. 19. num. 5. Pont. l. 10. c. 11. n. 2. Bon. p. 6. n. 14. et Salm. c. 15. n. 80. cum Caj. Henr. Dic. Veracr. etc.* Hi contrario nituntur fundamento, nempe quòd semen mulieris non sit necessarium ad generationem, ut asserunt *Aristoteles, Avicenna, Galenus* sibi contrarius, ac *Hugo Senensis, et Alb. M. apud Sanch. l. 9. D. 17. n. 9.* qui ait hanc esse sententiam communem Theologorum, exceptis Scotistis. Nec obstare dicunt AA. hujus secundæ sententiæ, quòd semen fœminæ conferat perfectioni proli; nam respondent, quòd non teneantur Conjuges ad convenientiorem modum generandi, sed satis est si generationi non obstant. Quamvis autem dicant præfati AA. non teneri virum expectare seminationem mulieris, si ipse jam seminaverit; concedunt tamen ei posse continuare copulam, usque dum seminet fœmina, quia hoc pertinet ad complementum copulæ uxoris, ut censent *Pont. et Dian. ll. cc. Bon. n. 14. cum Caj. et Sanch. d. 17. n. 11. cum Tab. et Graff. contra Henr. (ap. Bon. l. c.)* qui sentit virum non teneri expectare seminationem fœminæ, quia periculum est ut hoc pacto impediatur generatio, quod non videtur satis probabile, nec cohærens; nam si adesset tale periculum, non debuisset dicere non teneri, sed non posse, quod nemo asserit, nemo enim hoc periculum supponit.

Sed redeundo ad primam quæstionem, esto secunda sententia sit quidem communior et probabilior, ut videtur, censeo tamen cum *Boss. l. c. n. 52* primam sententiam esse satis probabilem, et ideo in praxi tenendam. Ratio, quia non licet sequi opinionem probabilem cum damno tertii; cum autem hæc agatur de damno proli sive generationis adversus naturam quæ jus habet, ut non impediatur generatio, cum ad hoc instituerit actum conjugalem, propterea ubi est periculum impediendi generationem, non licet uti opinione probabili; ubi enim (ut diximus *l. 1. n. 33.*) agitur non de honestate actionis, sed de veritate rei, illicitum est sequi (ut omnes fatentur) opinionem probabilem pro libertate, adversus aliam stantem pro lege. Hinc neque practicè probabile puto id quod dicunt *Sanch. n. 5. et Spor. n. 491 cum Perez, Escob. Dic. et Gob.* nimirum posse mulierem in actu coitus animum ad alia divertere, ne concitetur ad seminationem.

§19. — An autem, si vir se retrahat post seminationem, sed ante seminationem mulieris, possit ipsa statim tactibus se excitare, ut seminet? Negant Auctor *Addit. ad Wiganit tr. 16. post n. 106. ac Dian. et Rodr. apud Boss. l. 9. n. 54.* adhæretque *Pal. p. 4. §. 3. n. 6.* (dicens id non esse licitum, si mulier posset se continere). Ratio, quia semen mulieris non est necessarium

ad generationem; item quia effusio illa mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro. Communiùs verò affirmant *Wigandt* tr. 16. n. 103. v. *Solve. Less. l. 4. c. 3. n. 94. Bon. q. 4. p. 6. num. 17. in fin. cum Sanch. l. 9. D. 17. n. 10. Pot. t. 1. c. 4. n. 44. 10. Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 5. n. 18. Salm. c. 15. n. 80. in fin. cum Dic. Fill. tr. 10. n. 330. Spor. n. 491. Boss. cap. 9. n. 55. cum Aversa, Perez, Fag. et Leand. ac Elbel p. 479. n. 425. cum Cleric. Homob. Dian. Gob. et Bosco, et non reprobant *Conc. p. 406. n. 11.* Ratio, tum quia seminatio mulieris pertinet ad complendum actum conjugalem, qui consistit in seminatione utriusque Conjugis; unde sicut potest uxor tactibus se præparare ad copulam, ita etiam potest actum copulæ perficere: tum quia, si mulieres post saltem irritationem tenerentur naturam compescere, essent ipsæ jugiter magno periculo expositæ mortaliter peccandi, cum frequentius viri quia calidiores priùs seminent (sed hæc ratio non suadet, nam si hoc permetteretur uxoribus, deberet permitti etiam viris, casu quo mulier post suam seminationem se retraheret, et vir maneret irritatus; at DD. communiter dicunt id vetitum esse viris, ut *Sanch. n. 10. Wigandt et Bon. l. c.*); tum quia, ut plures sentiunt, seminatio mulieris est necessaria, vel saltem multum confert ad generationem, nihil enim à natura frustraneum agitur. Omnes autem concedunt uxoribus, quæ frigidioris sunt naturæ, posse tactibus se excitare ante copulam, ut seminent in congressu maritali statim habendo; vide *Conc. n. 13.**

920. — « VII. Si in loco indebito, v. g. Sacro, qui inde violatur, vel in loco publico * (*Vide dicta de hoc puncto Tom. 2. l. 3. n. 458. ubi diximus cum Nao. Vasq. Tol. Azor. Con. Pont. etc.* quod licet probabile sit per copulam conjugalem occultam in Ecclesia non committi sacrilegium, neque Ecclesiam pollui, probabilius tamen est oppositum, nisi adsit necessitas, cum *Suar. Sanch. Less. Bonac. Holzm. Croix, Salm. etc.* Etsi eo casu non tenentur Clerici ibi abstinere à divinis officiis celebrandis, nisi concubitus ille habitus publicetur, ut dicunt iidem AA. et probatur in hoc *l. 6. n. 364*, quia Ecclesia non censetur polluta quoad celebrationem Officiorum, nisi crimen sit notorium notorietate facti.) *

921. — « VIII. Si absque urgente causa fiat tempore indebito, 1. in magna solemnitate, ut Paschæ, vel pridie communionis. *V. Per. d. 49. s. 2. 2.* Quando uxor est gravida, saltem si sit periculum abortûs. *Nao. Sylo. Sanch. Conc. Fill. n. 357.* Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Unde *Dian. p. 3. tr. 1. R. 204. et Con. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra *Azor.* docet *Sanch. l. 9. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud *Dian. l. c. ut Pont. l. 10. c. 11 et c. 14. n. 5. et 6.* docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. l. c.* docet esse probabile; additque *M. Perez*, si ob finem

honestum fiat, nullum esse, et teneri reddere debitum uxorem si maritus exigit. Vide *dist. 49. s. 3.* »

922. — Quær. I. An liceat Conjugi coire die Communionis? Vide quæ fusiùs diximus hoc *l. 6. r. 273 et 274.* ubi tenuimus esse veniale accedere ad Eucharistiam die copulæ habitæ ob voluptatem, nisi excuset aliqua rationabilis causa. Si verò copula est habita causa procreandæ prolis, vel etiam incontinentiæ vitandæ, tunc est solùm consilii à S. Communionem abstinere, ex *c. Si vir. 7. Canus. 33. q. 7.* Et sic pariter est consilii abstinere die quo Conjuges reddidit debitum: à quo autem reddendo ordinariè loquendo propter Communionem non potest eximi; nam aliquando potest honestis precibus resistere. Quid autem debeat Confessarius respondere Conjugi interroganti, an teneatur reddere die Communionis? Vide *d. n. 274. v. Quid.* Post verò Communionem sumptam nullum est peccatum reddere. An autem petere? Alii dicunt esse veniale, alii nullum; vide *ibid. v. Die autem.*

923. — Quær. II. An in diebus festivis, vel jejunii, aut Rogationum sit illicitus actus conjugalis? Commune est non esse vetitum tunc debitum reddere cum *D. Th. suppl. q. 64. art. 7.* ubi dicit: « Cùm mulier habeat potestatem in corpore viri, et è » converso, tenetur unus alteri debitum reddere quocumque » tempore, et quacumque hora. » An autem sit vetitum petere? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. l. c. a. 1. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 11. Conc. l. 10. p. 395. num. 10.* item *Mag. Sent. Alb. M. Palud. Gers. Sylv. Tab. etc. ap. Sanch. l. 9. d. 12. n. 3.* Hoc tamen sub culpa veniali, ut ait *D. Th.* cum aliis: non verò sub mortali, ut aliqui improbabiliè tenent *apud Sanch.*, quia tempus sacrum « non est circumstantia (ratio *S. D.*) » trahens in aliam speciem peccati, unde non potest in infinitum aggravare. » Rationem autem, cur sit veniale, assignat idem Angelicus dicens: « Actus matrimonialis, quamvis culpa » careat: tamen, quia rationem deprimit propter carnalem » delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia. Et ideo » in diebus in quibus præcipuè spiritualibus est vacandum, non » licet petere debitum. » *Secunda* verò communior negat esse illicitum, et hanc tenent *Sanch. l. 9. d. 12. n. 5. cum S. Bon. Scoto, Caj. Arm. Soto, Ang. Valent. etc.* item *Pont. l. 10. c. 9. per totum. Pal. p. 4. §. 4. n. 5. Bon. p. 4. p. 6. n. 28. Salm. c. 15. num. 58. cum Henr. Dic. Con. Aversa, Led. etc. ac Boss. c. 7. n. 84. cum Azor. Reg. Fill. Perez, etc.* Ratio, quia id non habetur vetitum ullo jure, non divino, quia in festis sola opera servilia prohibentur; non ecclesiastico, quia diebus festivis et jejunii, non obstante congressu maritali, bene possunt Conjuges servare ea quæ sunt de præcepto. Quod si Canones et SS. Patres videantur iis diebus expressè prohibere usum conjugii, dicunt præfati Auctores id intelligi de consilio, non de præcepto, ut multis nititur probare *Sanch. cum Gloss. in Can. et aliis Interpretibus.*

924. — Quær. III. An liceat coire Conjugibus tempore præ-

guationis? Commune est id non esse mortale, nisi adsit periculum abortûs; ita omnes cum *Sanch. l. 9. p. 22. n. 3. Pont. l. 10. c. 14. n. 7. Pal. p. 4. §. 4. n. 12. Salm. c. 15. num. 78. Ronc. p. 184. q. 3. R. 2. et Boss. c. 9. n. 33. ex D. Augustino de Bon. Conjug. c. 6. ubi*: « Conjugalis enim concubitus generandi gratia » non habet culpam: concupiscentiæ verò satiandæ, sed tamen » cum Conjuge, propter fidem tori, venialem habet culpam. » Idem docet D. Ambrosius in *Luc. c. 1. ibi*: « At verò homines » nec conceptis ipsis, nec Deo parent, illos contaminant, hunc » exasperant. » Notato *contaminant*; ergo supponit S. Doctor periculum abortûs. Item D. Hieron. in *cap. Orig. 32. quæst. 4. « Postquam venter intumuerit, non perdant filios. » Item D. Th. in 4. dist. 81. in fin. in expos. litt. ibi*: « Ideo Hieronymus vitu- » perat accessum viri ad uxorem imprægnatam, non tamen ita » quòd semper sit peccatum mortale, nisi fortè quando probabi- » liter timetur de periculo abortûs. »

Censent autem *Syloest. Ang. et Tab. apud Sanch. loc. cit. num. 1. adesse periculum abortûs, si copula habeatur circa ini-* tium conceptionis, quia ex novo coitu materia illa nondum plenè formata, facilè dispergitur: nam licèt matrix post conceptionem statim claudatur, tamen (ut ait Avicenna) ex vehementi delectatione coitûs irritata, aliquando aperitur, et materia effunditur. Hoc tamen non obstante dicunt *Pontius dict. num. 7. Pal. num. 11. Sanchez dict. num. 1. cum Ang. et Sylvest. (contra Tabien.) ac Boss. num. 18. cum Fill. Hurt. Perez, et Raynaud., quòd coire cum tali periculo non reputetur mortale, quia (ut aiunt Sanch. et Bossius) cum materia non sit adhuc formata, et conjuges dent operam rei licitæ, utendo jure suo, modò abortum non intendant, damnum illud non est tantum ut lethalem constituat culpam. Sed hæc ratio mihi non probatur, quia cum per copulam nocatur vitæ, vel formationi prolis, Conjux tunc non habet jus ad copulam. Potius videtur dicendum non adesse tale periculum, quia (ut dicunt idem *Sanch. n. 7. Pal. d. n. 11. Boss. d. n. 18. Holzm. p. 463. cum Illsung. et Bon. q. 6. part. 6. n. 12. cum Con. et Reg.) communiter non adest tale periculum, dum matrix recepto semine arctissimè constringitur, nec ordinariè reseratur per coitum, ut tradunt ipse Avicenna et Valverdas apud Boss. l. c. cum Conjuges indiscriminatim accedant, et tamen abortus non succedunt; unde ait Boss. quòd usquedum non constet experientia, aliquam uxorem ex coitu pluries foetum emisisse, non est præsumendum periculum abortûs. Tantò minùs autem aderit tale periculum, si habeatur copula tempore proximo partui, ut perperam aliquid dixerunt, putantes tunc exponi prolem discrimini suffocationis; nam veriùs (ut ait Boss. n. 30. cum Raynaudo) foetus humanus ita secundinis involvitur, ut eum non possit semen contingere. Hinc ait *Petr. t. 4. p. 447. periculum abortûs non ita facilè præsumendum; et ideo non esse vexandos Conjuges importunis interrogationibus, ut abstineant tempore prægnationis: « Quæ enim (ait) spes eos à con-***

• cubitu avocandi? et quale non timendum periculum, si à sua
• bona fide perturbentur? »

Utrum autem, secluso periculo abortûs, sit culpa venialis
habere coitum cum prægnante? Affirmant *D. Ant. 3. p. tit. 1.*
. 20. §. 4. item Scotus, Palud. Alens. Palac. et ap. Sanch. d.
7. 22. n. 4., quia stante foetu concepto, frustratur semen suo fine
generationis. Idque confirmant ex auctoritate plurium SS. Pa-
rum. Negant verò *Sanch. l. c. num. 6. cum Gabr. et Henr. Bon.*
. 6. num. 11. cum Fill. Pal. p. 4. §. 4. num. 12. Ronc. p. 154.
præst. 3. R. 2. Holzm. num. 463. Elbel num. 390. et Salm. c. 15.
num. 78. cum Dic. Aversa, et Diana, tum quia nullibi habetur
d per se esse vetitum; tum quia esset onus gravissimum, et
res exposita innumeris periculis peccandi venialiter, si Conjuges
enerentur tamdiu abstinere ab usu conjugii, manendo in eodem
oro. Respondent autem ad rationem oppositam, quòd ut coitus
sit licitus in Matrimonio, sufficiat, ut per se actus sit ad gene-
rationem idoneus; quòd autem ipsa non eveniat, per accidens se
habet. Cæterum mihi arridet sententia, quam tenent *Pont.*
. 10. c. 14. n. 7. Azor. t. 3. c. 31. quæst. 14. Boss. c. 9. num. 36.
cum Guil. Paris, Porez, Con. Barbos. Fill. Hurt. Avers. etc.,
et huic se adnectunt etiam *Pal. et Ronc. ll. cc.* nempe quòd
coitus cum prægnante non possit excusari à culpa veniali, nisi
sit periculum incontinentiæ, vel alia honesta causa, juxta dicta
num. 882. Dub. 1. etc.

828. — Quær. IV. An licitum sit Conjugibus coire tempore
menstrui: Hic prænotandum, quòd fluxus mulieris alius sit na-
turalis et ordinarius, et iste propriè dicitur menstruus, quia
communiter singulis mensibus solet in foeminis accidere, et durat
ut plurimum per duos vel tres dies. Alius extraordinarius pro-
veniens ex aliquo morbo diuturno, qui aliquando durat usque ad
12 dies et ultra. Tempore fluxûs extraordinarii certum est licere
eam reddere quàm petere: ita communiter *Sanch. l. 9. D. 21.*
num. 7. Pont. l. 10. c. 14. n. 6. Holzm. n. 462. Salm. c. 15.
num. 76. et Boss. c. 9. num. 13. cum Azor. Reb. Fill. Hurt. etc.
. 3. D. Th. in 4. D. 32. quæst. un. art. 2. quæst. 2. ubi expressè
hoc docet, et rationem adducit, dicens: « In fluxu menstruorum
unnaturali non est prohibitum ad menstruatam accedere in
lege nova, tum propter infirmitatem, quia mulier in tali statu
concupiscere non potest; tum quia talis fluxus est perpetuus et
diuturnus, unde oportet, quòd vir perpetuò abstineret. » Tem-
pore autem fluxûs naturalis adsunt tres sententiæ. Prima dam-
nat coitum de mortali, et hanc tenet idem *D. Th. l. c. q. 3. ad 1.*
ubi dicit tempore hujus menstrui peccare mortaliter tam virum
voluntariè petentem, quàm uxorem voluntariè reddentem; ex-
cipit si mulier quasi coacta debitum redderet. Eandem senten-
tiam tuentur *S. Ronch. Alens. Scotus, Tab. Palac. etc. ap. Boss.*
. 9. n. 16. Probatur 1. ex Levit. c. 20. v. 18. ubi dicitur: « Qui
coierit cum muliere in fluxu menstruo, et revelaverit turpi-
tudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, inter-

» ficientur ambo. » Objiciunt huic *Sanch. l. c. num. 2. et Boss. num. 16.* quòd lex illa fuit cæremonialis, et ideo non obligat in Lege Evangelica. Sed respondet *D. Th. dict. quæst. 2.* quòd licèt illud præceptum fuerit cæremoniale quoad immunditiam, fuit tamen morale quantum ad *nocumentum* (verba S. D.) *quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur.* Probat. 2. ex *Can. fin. Dist. 5.* ubi Gregor. Papa : « Cum » et sine partûs causa, cum (*uxores*) in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur. » Probatur 3. ratione, tum quia proles eo tempore nascitura exponitur periculo nascendi leprosa et monstrosa ; tum quia adest periculum semen frustra effundendi, cum rarò vel nunquam eo tempore mater sit apta conceptioni.

Secunda sententia totaliter opposita dicit accessum ad menstruatam omni culpa carere ; hanc tenent *Glossa in Can. Si Caus. v. Conceptus. 33. q. 14;* item *Perez, Fill. et Hurt. ap. Boss. n. 20.* eamque *Sanchez. l. 9. D. 21. n. 7.* putat æquè probabilem ac tertiam, quam mox referemus. Ratio, quia hodie id nullo jure prohibetur ; non divino, cum lex Levitici, adveniente lege nova, jam cessaverit. Nec obstare dicunt, quòd prohibitio illa non cessavit, quatenus fuit moralis propter vitandum damnum prolis, nam respondent quòd testetur S. Hier. in 18. *Ezech.* rationem prohibitionis in Levitico fuisse, quia illo tempore, ob sanguinem foemineum infectum ex coitu foetus leprosi et elephantiaci nascebantur ; sed hodie incertum est adesse damnum, et multò certius est mulierem tempore menstrui non concipere, ut dicunt *Sanch. Pal. Boss. et Salm. ll. cc.* ac demum etiamsi concipiat cum aliquo damno prolis, dicunt *Sanch. l. 9. D. 21 n. 7. et Boss. c. 9. n. 22.* id non obstare, quia melius est prolem sic nasci, quam non nasci ; fortè enim postmodum non gigneretur, vel non esset eadem proles, unde proles beneficium recipit, non damnum ; nec valet dicere, quòd si non proli, saltem sic infertur damnum naturæ, quæ postulat, ut proles modo convenientiori generetur : nam respondent, quòd si non infertur damnum proli, neque infertur naturæ. Non prohibetur igitur jure divino ; non jure Ecclesiastico, nam ad textum Gregorii respondet *Pontius l. 10. c. 14. n. 6.* prohibitionem illam Ecclesiasticam hodie exolevisse : imò verbum illud Pontificis, *prohibeantur*, explicatur ab aliis, ut dicit ibi *Glossa : prohibeantur, id est sub forma prohibitionis dissuadeantur.* Nec jure naturali, quia licèt sit facile periculum eo tempore frustrandi semen, tamen ad coitum coonestandum non requiritur, ut ex eo sequatur generatio, sed sufficit quòd coitus ille per se sit aptus generationi, esto per accidens semen dispergatur, ut accidit in accessu ad mulierem prægnantem, aut sterilem. Neque (aiunt) in tali coitu adest indecentia culpabilis, nam (ut dicit *Perez*) illa est potius materialis. Hinc concludunt nullo modo peccare Conjuges, si eo tempore coeant, non jam ex affectu libidinis (quod non posset excusari à veniali) sed ut utantur jure suo cum moderata delectatione.

Tertia demum sententia communissima et probabilior dicit, itum tempore menstrui non esse mortale, sed non excusari à veniali: ita *S. Antonin. 3. part. tit. 1. c. 20. §. 3. Nav. c. 16. n. 32. Enc. p. 398. n. 20. Pont. l. 10. c. 14. n. 6. Pal. p. 4. §. 4. n. 8. Enc. p. 184. ou. 3. R. 3. Holzm. n. 462. Bonac. p. 5. n. 9. cum Lenr. Led. et Rodr. Salmant. c. 15. n. 76. cum Aversa, Vioald. Orneio, et Soto, Boss. c. 9. n. 22. cum Sa, Con. Pal. Reg. Vill. Tega, Graff. etc. ac Sanch. Dict. D. 21. n. 5. et cum Cajet. Ibul. Arm. Vict. et Lopez. Quòd non sit mortale, probat ratio adducta mox supra pro secunda sententia. Quòd autem sit veniale roboratur, quia talis concubitus, nolendo Conjuges expectare tempus generationi aptius, et jam brevi adventurum, involvit quamvis turpitudinem et deordinationem; cum foemina tunc sit recepta commodæ receptioni et retentioni seminis, et ideo coitus nec minùs convenit fini generationis. Conveniunt autem *Nav. Pal. Sanch. Salm. ll. cc. et Boss. n. 15. cum Hurt.* quòd nullum sit peccatum coire tali tempore, si adsit aliqua causa turpitudinem illam cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentia in se vel in altero, aut alia similia.*

An autem casu quo nulla adsit causa, uxor menstruata possit, et teneatur debitum reddere, si maritus monitus nolit desistere? Affirmant *Pal. p. 4. §. 4. n. 9. cum Con. Salm. c. 15. n. 77. et Sanch. D. 21. n. 96. cum Palud. Soto, Led. etc.* qui citat pro se etiam *D. Th. D. 32. art. 2. q. 3.* sed non bene, ut mox videbimus. Verùm probabilius negandum cum *Pontio c. 14. n. 5. et Sen. p. 6. n. 10.* qui citat *Sylo. Reb. et Henr.* Ratio, quia cum culpa, etiamsi venialis, se teneat ex parte actûs, probabilius non enetur conjux, neque potest licitè debitum reddere: vide dicenda l. 946. Nec contrarius est nostræ sententiæ *D. Th.*, nam *l. c. in Resp. ad 3.* dicit tunc uxorem posse et teneri ad reddendum, quando majus periculum timeretur in non reddendo. Sed hoc non opponitur in nostro casu.

926. — Quær. V. An sit illicitum coire tempore purgationis post partum? Certum est non teneri Conjuges hodie observare tempus purgationis præscriptum in *Leo. 12.* ubi, cum mulier arcebatur ab ingressu Templi per 40 dies in partu masculi, et 80 foeminæ, videtur eo tempore fuisse ei etiam interdictus Conjugii usus. Sed hoc præceptum jam cessavit, et sicut hodie merperæ non tenentur abstinere ab ingressu Ecclesiæ, ut dicitur *in c. un. de Purific post part.* ita nec à Conjugii usu, ut communiter dicunt *Sanch. l. 9. d. 22. n. 8. Boss. c. 7. n. 130.* et alii passim cum *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 4. in fin.* qui tamen addit, hoc non obstante, bene posse mulierem abstinere ab Ecclesia, et omittere audire Missam, ubi talis est consuetudo, toto eo tempore, vel saltem per sex hebdomadas, ut testantur esse communem usum *Sporer, et Elbel,* vide dicta *l. 3. n. 330. per. Bene.* Circa autem quæsitum triplex adest sententia. *Prima* licit esse mortale, et hanc tenent *Butrius, et Alexander de Nevo,* *ip. Sanch. l. c. D. 22. n. 9.* Ratio, tum quia in *c. c. fin. Dist. 5.*

D. Gregorius id expressè vetitum declaravit, dicens: « Nisi » purgationis tempus priùs transierit, viris suis non debent ad- » misceri. » Tum quia damnum infertur proli, si eo tempore concipiatur, ut ait *Galenus ap. Pontium l. 10. c. 14. num. 8.* *Secunda* sententia dicit nullum esse peccatum; ita *Sanch. n. 11. cum Ang. Henr. Palac. Turrecr. Holzm. n. 464. ac Fill. Perez. Vill. et Hurt. ap. Boss. c. 9. n. 42.* Quia (ut aiunt) huiusmodi immunditia est tantùm materialis, non moralis. *Tertia* sententia probabilior et communior, quam tenent *S. Anton. l. c. cum Ric. et Pet. de Palud. Pont. d. n. 8. Pal. p. 4. §. 4. n. 16. Ronc. p. 184. q. 3. R. 3. Boss. n. 44. cum Azor. Ochag. et Led. item Sol. Palud. Tab. Lop. etc. ap. Sanch. n. 10.* dicit esse veniale, non autem per se mortale. Est veniale, quia talis coitus continet aliquam indecentiam; unde nisi excuset causa honesta, nempe periculum incontinentiæ, vel dissidii, vel alia similia, nequit ab omni culpa excusari. Non autem est mortale per se loquendo, quia talis indecentia non videtur tanta ut mortalem culpam inducat. Ad prohibitionem verò D. Greg. respondet *Pontius* illam hodie exolevisse; at *D. Antonin. cum Guil.* respondet eam fuisse de congruitate, non de præcepto. Ad rationem autem nocimenti prolis respondetur, quòd tale damnum vel non accidet, cùm difficile sit eo tempore mulierem concipere, vel non erit grave. Dicitur autem *per se loquendo*, nam poterit aliquando esse mortale, si ex concubitu gravis morbus, vel notabilis aggravatio morbi immineret, ut dicunt *S. Anton. et Sanch. n. 11. cum Palud. Sylvest. Ang. etc.* Huiusmodi periculum etiam prudenter timeri potest, ut ait *Ronc.*, si coitus habeatur statim post partum; nempe eodem die vel sequenti, ut Medicus valde peritus mihi asseruit.

927. — « Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum » esse uti Matrimonio I. Prolis causa, etiam hæc non necessariò » debeat intendi, dum exercetur, dummodo positivè non im- » pediatur. Imò etiam aliquando simplici affectu licitè exclu- » datur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus gravetur. II. Ad » vitandum periculum incontinentiæ in se, vel comparte, *Mart. » Perez d. 40. s. 2. ex Conin. Pont. Hurt. etc. contra Sanch.* » qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari » non possint. * (*Vide dicta n. 882. D. 1. iidem enim fines, quos » habere licet ad Matrimonium contrahendum, cohonestant etiam » petitionem copulæ.*) * III. Valetudinis causa, vel propter » alios fines extrinsecos: quia honestum ex natura sua, et rela- » tum ad unum finem, licitè refertur ad alium isti non repug- » nantem, ut docent *Sa, Conin. Laym. l. 5. t. 1. p. 3. c. 4. » Mart. Perez d. 49. sect. 2. n. 4. Vid. Diana. p. 2. t. 4. R. 218.* » Solius tamen sanitatis causa uti, probabile est esse veniale, » ut docent *S. Th. Henr. Laym. l. c. contra Mart. Per. etc. ll. » cc.* * (*Vid. n. 883. Dub. 2.*) * »

928. — Hic quæritur I. An aliquando vir teneatur petere? Per se loquendo non tenetur petere; tenetur verò per accidens,

imurum si uxor tacite exigat; puta si ostendat aliquod indicium, quo tacitam petitionem significet; quia in mulieribus ob immatam etiam verecundiam talia signa habentur pro vera petitione; ita communiter *Sanch. l. 9. D. 2. n. 3.* et alii universè ex *D. Th. Supp. 3. q. 44. art. 2.* ubi: « Quando vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet..., tenetur reddere. » E converso rectè dicit *Sanch. n. 5. cum Soto, et Palac. ex eodem D. Th. in 4. D. 32. q. un. art. 3. ad 2.* non teneri mulierem reddere viro, nisi hic expressè petat: cum enim non pudeat viros expressè exigere, bene possunt uxores præsumere, quod viri expressè non petentes nolint ipsas obligare ad petendum; imò ego sentio nec posse, quia nequit maritus obstringere mulierem, ut cum tanta sua erubescencia debitum petat. Rectè tamen excipit *Sanch. l. c. cum S. Anton. Nao. Sylo. et Manuel*, nisi talis erubescencia potius præsumatur aliquando (quod cæterum rarò accidit) esse ex parte viri, quàm foeminæ; puta si illa esset maximæ auctoritatis, aut feræ conditionis, et vir valde pusillanimis ac verecundus. Regulariter tamen (bene subdit *Sanchez*) non tenetur uxor reddere, nisi evidenter ei constet de hac pusillanimitate et pudore mariti.

§29. — Quæritur II. An uxor teneatur aliquando petere debitum? Certum est primò, ordinariè non teneri uxorem ad petendum, quia hoc est mulieribus notabiliter inverecundum. Certum secundò, quod cum alter Conjux sit in periculo incontinentiæ, tam vir quàm uxor teneatur petere, ad liberandum alterum à periculo; ita communiter *Pontius l. 10. c. 2. n. 3. Sanch. l. 9. D. 2. n. 9. cum Soto, Adr. etc. ac Boss. c. 1. n. 17. cum Fill. Henr. etc.* Sed dubium fit, an teneatur uxor tunc petere ex caritate, vel ex justitia? Prima sententia, quam tenent *Pontius l. 1. et Boss. n. 21. cum Led. Henr. Dian. et P. Soto*, dicit teneri ex justitia. Ratio, quia, cum teneantur Conjuges servare bonum fidei, quando alter est in periculo incontinentiæ, tunc esto non petat alter, ipsa tamen necessitas petit, ut bonum fidei servetur vitando alterius incontinentiam; ideoque tunc potius est redditio, quàm petitio debiti. Confirmatur exemplo, si enim Medicus teneatur ex contracta mederi ægroto, tenetur ex justitia exhibere ei medicinam, quamvis ille non petat. Et huic sententiæ videtur adhærere *D. Th. Supplem. q. 49. art. 5. ad 2.* ubi dicit: « Si aliquis per actum Matrimonii intendat vitare fornicationem in Conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet. » Secunda verò sententia quæ videtur probabilior, et quam tenet *Sanch. dict. D. 2. n. 7. cum Palud. et Durando, ac Conin. ap. Boss. n. 22* licet teneri tantum ex caritate. Ratio, quia ubi nulla est petitio alterius Conjugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio justitiæ ad reddendum. Ad bonum autem fidei Matrimonii spectat quidem, ut Conjux non adulteretur, non verò ut avertat alterum ab adulterio: licet enim hoc etiam quodammodo perti-

neat ad bonum fidei, non tamen ita pertinet, ut strictè obliget ex justitia ad petendum; ideo à *D. Th.* hujusmodi petitio non dicitur absolutè redditio; sed *quædam redditio debiti*; et hoc adducit S. Doctor tantùm ad excusandum petentem, si petat ad vitandam incontinentiam in altero, non verò ad obligandum ut petat. Nec obstat exemplum Medici: Medicus enim tenetur utique præbere medicinam infirmo non petenti, quia ex contractu se obligavit ad eum curandum; Conjux autem se obligavit ad non frangendam fidem, non verò ad impediendum alterum, quominus fidem frangat. Ex hac sententia infertur, quòd Conjux cum non teneatur ex justitia, sed tantùm ex caritate in casu ad petendum, non teneatur petere cum magno incommodo; hinc probabiliter tunc excusatur uxor à petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet.

930. — Quær. III. An Conjux prohibitus à petendo ratione voti, vel affinitatis aut cognationis spiritualis post Matrimonium contractæ, possit quandoque licitè exigere debitum? Id admittunt communiter DD. cum *Sanch lib. 9. D. 7. n. 5.* (qui citat *Jo. Andr. Præpos. Adrian. Vict. etc.*) si adsit periculum incontinentiæ in altero Conjuge: Imò dicunt *Boss. cap. 1. num. 261.* et idem *Sanch. n. 11. cum Pe. Sot. Henr. Palac. Angles*, tunc teneri petere, quia hæc obligatio oritur ex ipsa institutione Matrimonii. Item admittunt etiam communiter *S. Th. in 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 2. ad 4. Boss. c. 1. n. 261. et Sanch. D. 8. n. 1. cum Sa, Sylo. Ang. Turrecr. Henr. Led. etc.* posse Conjugem impeditum petere, si alter interpretativè exigat, nempe quando *mulier* (ut ait *D. Thom.*) *verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione.* Tunc enim potest Conjux impeditus se offerre, quia tunc potius est reddere, quàm petere. Quoties autem liceat ei se offerre? *Led. apud Sanch.* dicit hoc licere quater in mense; sed meliùs *Boss. n. 260.* et idem *Sanch. cum Victoria*, id dicunt ex circumstantiis esse pensandum, nempe ex majori vel minori propensione alterius ad venerem. Censent autem idem *Boss. n. 263. et Sanch. n. 2. cum Ang.* non licere marito voto impedito se ad coitum offerre, quando uxor ei concessit licentiam vovendi castitatem, quia tunc censetur ipsa cessisse juri suo, nempe quòd vir in ejus gratiam debitum petat; nisi (excipiunt *Sanch. et Bossius, contra Coninch. et Pal.*) uxor esset in periculo incontinentiæ, quo casu dicunt, quòd vovens teneatur petere ex obligatione orta, ut supra dictum est, ex ipsa institutione Matrimonii.

An autem liceat petere Conjugi impedito, si ipse sit in periculo incontinentiæ? Affirmant *Viguerius, et Quint. ap. Boss. n. 262*, maximè si ille esset impeditus ratione affinitatis, vel cognationis spiritualis, et commodè non posset haberi dispensatio, essetque periculum in mora, quia lex Ecclesiastica in tanto discrimine non obligat. Negant verò *Sanc. n. 7. cum Guttier et Coe. Boss. n. 262. cum Coninc. etc.*, quia periculum incontinentiæ quidem est justa causa dispensandi, non autem coeundi. Sed prima sententia rez-

pectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi non videtur improbabilis, si revera dispensatio brevè obtineri nequeat, et magnum periculum sit in mora; idque magis firmatur ex quæst. seq.

931. — Quær. IV An liceat Conjugi excommunicato petere debitum? et an petere ab excommunicato? Quòd liceat Conjugi petere ab excommunicato, certum est ex *c. Quoniam multos Caus. 11. q. 3.* ubi D. Gregorius VII expressè id concedit. An autem liceat excommunicato etiam petere? Negat *Glos. in c. cit. v. Uxores*: et apertè videntur consentire *Archid. Sylo. Lop. et Tab. ap. Sanch. l. 9. D. 14. n. 19*, quia in Bulla Martini V *Ad evitanda*, excommunicatis, quoad communicationem cum Fidelibus, nullum privilegium conceditur. Sed communiter et veriùs affirmant *Suar. de Censur. D. 15. Sess. 4. n. 9. Bon. eod. tit. 2. D. 2. p. 6. §. 2. n. 20. Sanch. n. 20. cum Henriq. et Ugol. ac Boss. c. 1. n. 282. cum Palud. Sayr. Con. Avila, Fill. Bordon. etc.* Ratio, quia lex Ecclesiastica non obligat cum tanto periculo, in quo esset quidem excommunicatus, si ipse non posset separari ab altero Coniuge (ut revera non potest), et non posset petere.

932. — « Quæres, an, et quando liceant tactus, aspectus, et » verba turpia inter conjuges?

« Resp. Tales actus per se iis licent, quia cui licitus est finis, » etiam licent media, et cui licet consummatio, etiam licet in- » choatio. Unde licitè talibus naturam excitant ad copulam. Quòd » si verò separatim, et sine ordine ad copulam, verbi gratia, vo- » luptatis causa tantùm fiant, sunt venialia peccata, eò quòd ra- » tione statûs, qui illos actus cohonestat, habeant jus ad illos: » nisi tamen, ut sæpe contingit, sint conjuncti cum periculo » pollutionis, aut conjuges habeant votum castitatis, tunc enim » sunt mortalia, ut dictum supra *l. 3. t. 4. c. 2. d. 4. Dian. p. 3. t. 4. R. 204 et 216.* »

Unde resolves :

« 1. Conjux venialiter tantùm peccat 1. Tangendo seipsum ex » voluptate, et tactum non ita expressè referendo ad copulam, » ut contra *Vasq.* et alios probabiliter docet *Sanch. lib. 9. dub. 44. 2.* Oblectando se venereè, sine periculo pollutionis de actu » conjugali cogitato, dum abest compars, vel actus exerceri non » potest. *Fill. Laym. Tann. Malder. cum Dian. p. 3. t. 4. Res 224.* contra *Navar. Azor, etc.*

« 2. Peccat graviter 1. Vidua, quæ se venereè oblectat de co- » pula olim habita; quia est illicita per statum. 2. Bigamus, qui » in actu conjugali, cum secunda exercito, repræsentat sibi prio- » rem, et de ea carnaliter delectatur, quia est permixtio cum » aliena. *Laym. l. 1. t. 9. c. 6.* vide supra *l. 3. t. 4. c. 2. et l. 5. c. 1. d. 2. a. 2.* * (*Et idem diximus Tom. 4. l. 5. n. 24. de Spon- sis, quibus illicitum est delectari de futura, etiam ex appetitu » rationali, etsi non carnali.*) * »

933. — Qu. I. An sint mortales tactus et aspectus turpēs inter Conjuges propter solam voluptatem, sine ordine ad copulam, si non adsit periculum pollutionis? Affirmant *S. Antonin. Sylo. Margar. etc. ap. Sanch. l. 9. d. 44. n. 11.* quia (ut dicunt) omnis actus venereus, non relatus ad copulam conjugalem est mortalis. Negat verò sententia communis et verior, eamque tenent *Laym. l. 3. s. 4. n. 12. Pal. p. 4. §. 2. Less. l. 4. c. 3. n. 125. Bonac. q. 4. p. 8. n. 12. Sporer n. 502. Sanch. dict. D. 44. num. 12. cum Abul. Vict. Ang. Arm. Sa, Med. Led. etc. Salm. c. 15. n. 84. cum Henr. Aversa, Perez et Diana, Boss. c. 7. n. 157. cum Vasq. Fagn. Vill. et Hurt. ac Croix n. 341. cum Soto, Tol. Cajet. Con. Fill. et pluribus aliis.* Ratio, quia status conjugalis sicut cohonestat copulam, ita etiam hujusmodi tactus et aspectus; aliās enim, cum sit tanta inter Conjuges societas, et ipsi multoties non possint coire, jugibus periculis essent expositi, si tales actus essent eis graviter illiciti. Sicut autem delectatio quæsitā in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus. Et hoc etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam quæ supervenisset, ut dicunt *Sanch. n. 20 et 22. Croix n. 339. et Boss. 199. cum Con. Fag. Aversa, Fill. Vill. etc.* quia, cum copula sit licita inter Conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti. Secus verò dicendum, si Conjux esset ligatus voto castitatis, quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream voluntariè captam; ita communiter, *Sanch. d. D. 44. n. 26. et Boss. c. 7. n. 201. cum Vasq. Fil. Con. et aliis.* An autem idem procedat, si Conjux sit impeditus à copula ob affinitatem vel cognationem spiritualem contractam? Affirmat *Aversa ap. Boss. n. 200,* quia cui vetita est copula, vetiti etiam sunt tactus qui sunt dispositiones ad copulam. Sed negat *Bossius ibi cum Fag. Fill. et Perez,* quia lex prohibens copulam, cum sit pœnalis, aut inhibitiva, non est extendenda ad tactus. Cæterum in praxi impeditus ordinariè se debet abstinere ab hujusmodi tactibus, præsertim turpibus, ob periculum proximum vel pollutionis, vel petitionis copulæ, contra prohibitionem petendo.

934. — Quær. II. Quid, si Conjuges ex his turpibus actibus prævideant pollutionem secuturam in se vel in altero. Plures adsunt sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Sanch. l. 9. D. 45. ex num. 34. Fill. tr. 3. c. 9. num. 356. Vioa quæst. 7. a. 4. num. 4. Escob. l. 26. numer. 207. Elbel. numer. 393. cum Herincx et Spor. num. 500. cum Perez, et Gob.* id excusat ab omni culpa etiam in petente, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensûs in eam, et modò tactus non sit adeo turpis ut judicetur inchoata pollutio (prout esset digitum morosè admoveere intra vas fœmineum); ac præterea adsit aliqua gravis causa talem tactum adhibendi, nempe ad se præparandum ad copulam, vel ad fovendum mutuum amorem. Ratio, quia tunc justa illa causa tales actus cohonestat, qui alioquin non sunt illiciti inter Conjuges; et si pollutio obveniat, hoc erit per accidens. Dicitur *si adsit gravis causa,*

nam si non adsit, prædicti actus non excusantur à mortali. *Secunda* sententia, quam tenent *Pal. p. 4. §. 2. n. 2. Boss. c. 7. n. 213. et Salm. c. 15. n. 86. cum Soto, Cajet. Dec. Led. Hurt. Aversa*, et communi, ut asserit, distinguit et dicit esse mortalia tactus impudicos, si prævideatur pollutio ex eis provenienda; quia, cum hi proximè influant ad pollutionem, et non sint per se instituti ad fovendum affectum conjugalem, censentur voluntarii in causa, secus si sint pudici, ut oscula et amplexus, quia actus isti per se inter Conjuges sunt liciti, cum per se apti sint ad fovendum conjugalem amorem. *Tertia* sententia quam tenet *Diana p. 6. tract. 7. R. 65. cum Præpos. et Vill.* dicit tactus tam impudicos quàm pudicos esse mortalia, si prævideatur periculum pollutionis. Ratio, quia ideo tactus licent inter Conjuges, in quantum quæeruntur intra limites Matrimonii, in quantum nihil sequitur repugnans fini et institutioni seminis; cum autem prævidetur seminis dispersio, licet non intendatur, qualescumque tactus sunt illiciti.

His sententiis positis, puto probabiliùs dicendum, quòd actus turpes inter Conjuges cum periculo pollutionis, tam in petente quàm in reddente sint mortalia; nisi habeantur ut Conjuges se excitent ad copulam proximè secuturam, quia cum ipsi ad copulam jus habeant, habent etiam jus ad tales actus, tametsi pollutio per accidens copulam præveniat. Tactus verò pudicos etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam: secus si ob causam gravem, putà si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectûs ad fovendum mutuum amorem, vel ut Conjux avertat suspicionem ab altero, quòd ipse sit erga aliam personam propensus. Probabiliter dicunt *Sanch. d. D. 35. num. 34. Boss. d. num. 203. et Escob. num. 207.* in reddente tactus etiam impudicos, nisi sint tales ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur propter jus petentis, qui, tametsi peccet, non tamen jus amittit, cum culpa se teneat ex parte personæ juxta dicenda *ex n. 944.*

956. — An autem sit semper mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris? Negant *Sanch. l. 9. D. 17. n. 5. et Boss. c. 7. n. 175 et 193. cum Fill. ac Perez*, modò absit periculum pollutionis. Sed veriùs affirmant *Spor. de Matrim. num. 498. Tamb. l. 7. c. 3. §. 5. num. 33. et Diana. p. 6. tr. 7. R. 7. cum Fagund.*, tum quia in hoc actu ob calorem oris adest proximum periculum pollutionis, tum quia hæc per se videtur nova species luxuriæ contra naturam (dicta ab aliquibus *irrumatio*); semper enim ac quæritur à viro aliud vas, præter vas naturale ad copulam institutum, videtur nova species luxuriæ. Excipit tamen *Spor. l. c. cum Fill. et March.* si id obiter fiat; et hoc revera sentire videtur etiam *Sanch.* dum excusat actum illum à mortali, si cesset omne periculum pollutionis. Excipit etiam *Pal. p. 4. §. 2. n. 6.* si vir hoc faceret, ut

se excitet ad copulam naturalem; sed ex predictis neutrum admittendum puto. Eodem autem modo *Sanch. l. c. num. 32. in fin.* damnat virum de mortali, qui in actu copulæ inmitteret digitum in vas præposterum uxoris, quia (ut ait) in hoc actu adest affectus ad sodomiam. Ego autem censeo posse quidem reperiri talem affectum in actu, sed per se loquendo hunc affectum non agnosco in tali actu insitum. Cæterum graviter semper increpandos dico Conjuges hujusmodi foedum actum exercentes.

936. — Quær. III. An sint mortalia tactus turpes quos Conjux habet cum seipso, altero absente, et secluso periculo pollutionis? *Prima* sententia negat, quam tenent *Pal. p. 4. §. 2. n. 5. Escob. n. 201. Boss. c. 7. num. 205 et 297. cum Perez, Hurt. et Ochag. ap. Sanch. l. 9. D. 44. n. 15. cum Palud. et Lopez, et pro hac sententia Salm. c. 15. num. 87. citant etiam D. Thom. quæst. 6. de Bon. Matr. dub. 26. num. 188. Ratio, quia hujusmodi tactus ab ipso statu conjugali cohonestantur, cum de natura sua ordinentur ad copulam; et ideo, secluso periculo pollutionis, non possunt esse in Conjuge graviter illiciti, etsi copulam de præsentī ipse non posset consummare. *Secunda* verò sententia probabilior, et in praxi omnino suadenda affirmat, et hanc tenent *Laym. tr. 3. c. 6. num. 12. in fine, Diana. p. 3. t. 4. R. 215. (quamvis hic Auctor sit valde Benignus) Spor. num. 503. cum Arm. et Vasq. ac Salm. cum Avers. Sanctio, Salas, Montesin. Dic. et Ant. à Sp. S. Ratio, tum quia Conjux non habet jus per se in proprium corpus, sed tantum per accidens, nempe tantum ut possit se disponere ad copulam; unde cum copula tunc non sit possibilis, tactus cum seipso omnino ei sunt illiciti; tum quia tactus pudendorum, quando fiunt morosè, et cum commotione spirituum, per se tendunt ad pollutionem, suntque proximè connexi cum ejus periculo.**

937. — Quær. IV. An sit mortalis delectatio morosa in Conjuge de copula habita vel habenda, quæ tamen non possit haberi de præsentī? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 10. c. 16. num. 21. Wigandt tr. 4. num. 59. Sylo. ac Vega, Rodr. et Dic. ap. Salm. c. 15. num. 88. qui probabilem vocant. Ratio, quia talis delectatio est quasi inchoata pollutio, quæ cum eo tempore non possit haberi modo debito, omnino fit illicita. Secunda* verò sententia communior negat, eamque tenent *Pon. p. 4. quæst. 8. n. 12. Escob. n. 204. Spor. n. 505. Croix n. 337. cum Suar. et Gers. Boss. c. 1. n. 215. cum Fill. et Perez, et Sanch. l. 9. D. 44. num. 3. cum S. Anton. Palud. Arm. Cajet. Met. Viguer. Tab. et communi ut asserit, utque fatetur etiam Pontius, item Con. Avers. Gabr. et Dian. apud Salm. c. 15. num. 89. qui etiam probabilem putant. Hæc sententia dicit talem delectationem non esse mortalem, si absit periculum pollutionis, sed tantum venialem. Est venialis, quia ipsa caret debito fine, cum non possit ordinari ad copulam præsentem. Non autem est mortalis, quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto: et cum copula sit licita Conjugatis, non*

potest esse eis graviter illicita illius delectatio. Et huic expressè lavet id quod ait D. Th. *de Malo quest. 15. a. 2. ad 17.* ubi :
 • Sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale conjugato,
 • non potest esse gravius peccatum consensus in delectationem
 • quàm consensus in actum. » Idque admittit *Spor.* etiamsi habeatur delectatio venerea orta ex commotione spirituum. *Tertia* demum sententia, quam tenent *Salm. d. c. 15. n. 90.* distinguit et dicit, quòd si delectatio sit absque commotione spirituum, non erit mortalis; secus si cum commotione et titillatione partium.

Ego meum iudicium proferam. Si delectatio habeatur non solum cum commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea, sentio cum *Conc. p. 408. num. 10.* (contra *Sporer* ut supra) eam non posse excusari à mortali, quia talis delectatio est proximè conjuncta cum periculo pollutionis. Secus verò puto dicendum, si absit illa voluptuosa titillatio, quia tunc non est delectationi proximè annexum periculum pollutionis, etiamsi adsit commotio spirituum; et sic revera sentit *Sanch. l. c. n. 4. cum Vasq.* cum ibi non excuset delectationem cum voluptate venerea, sed tantum (ut ait) cum commotione et alteratione partium absque pollutionis periculo. At quia talis commotio propinqua est illi titillationi voluptuosæ, ideo maximè hortandi sunt Conjuges, ut abstineant ab huiusmodi delectatione morosa. Item advertendum eam esse omnino illicitam in Coniuge, qui esset obstrictus voto castitatis ut dicunt communiter *Sanch. d. D. 44. num. 26. et Boss. c. 7. n. 201. cum Vasq. Fill. et aliis.*

ARTICULUS II.

An Actus conjugalis sit præceptus, et debitus.

- 938.** Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere.
 — **939.** Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub. 1. An possit Vir expellere uxorem ob dotem non solutam? Dub. 2. An teneatur eam alere, non soluta dote? Dub. 3. An si ipsa adulterium commiserit? — **940.** De obligatione reddendi debitum. Qu. I. An sit mortale negare debitum semel, vel bis? Quid, si alter remissè petat, vel si precibus cedat? Quid si immoderate petat? Quid, si alter differat reddere ad breve tempus? — **941.** Qu. II. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum? — **942.** Peccat Coniux reddens se impotentem. — **943.** Qu. I. An Coniux teneatur reddere alteri illicitè petenti? — **944.** Dub. 1. Quid, si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc.? — **945.** Dub. 2. Quid, si petens sit incestuosus? — **946.** Qu. II. An Coniux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali? — **947.** Qu. III. An liceat reddere vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam inceptam? — **948.** An Coniux teneatur et possit reddere, si mutuò cum altero voverit castitatem? Quid, si alter sit amens, vel ebrius? — **949.** Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere. — **950.** Coniux non tenetur reddere cum

gravi damno suo, vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo contagioso? Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus? Quid, si damnum sit grave? An tunc possit reddere? Ex quibus causis possit Conjux reddere cum gravi periculo salutis? — 951. An Conjux possit reddere cum periculo prolis? — 952. An teneatur reddere uxor laborans feбри, vel tempore menstrui, aut pręgnationis, aut si alter petat modo innaturali? — 953. Quid, si uxor experta sit in pariendo periculum mortis, vel filios parere mortuos? — 954. An aliquando liceat impedire generationem? Quando peccet uxor surgens, aut mingens statim post copulam? Dub. 1. An puella oppressa possit statim expellere semen? Dub. 2. An liceat copulari senibus, vel infirmis, plerumque non valentibus seminare intra vas.

938. — « RESP. I. Etsi conjuges nulla lege obligentur ad usum » Matrimonii, tenentur tamen per se ex justitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expressè, vel tacitè, verēcundia scilicet » obstante, petat. Ratio prioris est, quia non tenentur uti suo » jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractus mutui. » *S. Th. in 4. d. 32. q. 1. art. 2. etc. communiter ex 1. Cor. 7.*

Unde resolves :

« 1. Neuter tenetur, per se loquendo, ad petendum debitum, » etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex caritate, v. g. ad » avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugī : Vid. » *Perez d. 50. s. 2. n. 4 et 5. ** (*Vide dicta n. 928 et 929.*) » vel ex justitia legali, eò quòd salus publica periclitetur, nisi » proles nascatur.

939. — « 2. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest » alter ab altero invito diutiùs abesse sine necessitate; quia hæc » obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanch. l. 9. » d. 4. Conin. d. 2. n. 19. Perez d. 50. n. 3.* »

Certum est Conjuges teneri ex obligatione justitiæ ad cohabitandum in eadem domo, mensa, ac toro; vide *Sanch. l. 9. D. 4. n. 2. et Boss. c. 6. §. 7. ex n. 2.* Hinc infert neminem conjugum posse alio discedere, altero invito, ad longum tempus, ut habetur ex *c. 1. de Conjug. lepros.* Nisi adsint justæ causæ, nempe ob bonum publicum, vel ad alendam aut tuendam familiam, vel ad vitandum damnum ab inimicis, ut dicunt *Sanch. n. 12. Laym. c. 1. n. 3. Pal. p. 5. §. 1. et Boss. n. 4 et 6. cum Aoersa, Vill. et aliis.* Dixit autem *Boss. n. 12. cum Tolet. et Sayro*, quòd si vir diu deberet alibi manere, teneretur, si commodè potest, uxorem eò adducere, ut secum cohabitaret. An autem uxor teneatur sequi virum propter cohabitationem? Vide dicenda num. 977.

Vir potest suscipere brevem peregrinationem devotionis causa, etiam invita uxore; hoc tamen non potest uxor sine consensu viri, cum ipsa sit subjecta illius voluntati, et non deceat statum mulierem peregrinari; ita *Sanch. n. 15. Pal. n. 3. et Boss. n. 8. cum Laym. Vill. Fag. et Perez. ex D. Th. Quodlib. 4. art. 11.* Ex mutuo autem consensu bene possunt Conjuges invicem separari

modò absit periculum incontinentiæ, et nocumentum prolis educandæ; *Sanch. n. 5. et Boss. n. 18. cum Fill. Vill. Perez, Fag. et aliis, ex illo Apostoli (1. Cor. 7.): « Nolite fraudare invicem » nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum » revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas. »*

Dubit. 1. an liceat viro non cohabitare cum uxore, eamque expellere à domo ob dotem promissam et non solutam? Affirmant *Pignormit. Armilla, Tab. et Gomez ap. Boss. c. 6. n. 26*, quia vir non tenetur alere uxorem, si dos non sit soluta; ergo neque tenetur cohabitare, quamvis tenetur reddere debitum. Sed negant probabilius et communiùs *Sanch. l. 9. D. 5. n. 17. Pal. §. 2. n. 5. Mol. de Just. D. 245. §. Si marito, Boss. c. 6. n. 28. cum Reb. Henr. Reg. Vill. Fag. etc.* Ratio, quia obligatio cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex ipsa lege naturali et divina, qua vir tenetur debitum reddere uxori, et ideo cum ea habitare; unde dicunt AA. præfati (contra tamen *Mol. et Reb.*) quòd etiamsi vir non adhuc uxorem traduxerit in domum suam, teneatur traducere, non obstante quòd dos non fuerit soluta.

Sed hñc dub. 2. an vir teneatur alere uxorem, non soluta dote? Communiter negant DD. si culpa promittentis intervenit: ita *Sanch. l. 9. D. 5. n. 8. Bon. p. 7. n. 9. Boss. c. 6. n. 29. et Salm. de IV. Præc. c. un. n. 50 et 53. cum Fag. et Trull. ac alii passim ex l. Pro oneribus C. de jure dotis*, ubi dicitur ideo constitui dos, ut ex ea vir uxorem alat. Excipe tamen 1. Nisi vir duxerit sine promissione dotis *Sanch. n. 8. cum Host. Præp. et Sylo. ac Salm. l. c. cum Abb. Mol. Bon. etc.* Excipe 2. Si uxor sit in viri obsequio, tunc enim saltem ut famulam tenetur eam alere; *Salm. ib. cum Abb. Lupo, etc. ap. Sanch. n. 6.* qui tamen cum *Surdo* et aliis id non admittit, quia (ut ait) uxor tenetur et dotem, et obsequia præstare viro; unde non necessario alenda est, tantùm obsequia præstando. Sed magis adhæreo oppositæ sententiæ, quia ipsum jus Naturæ dictat, ut alas qui ad tibi famulandum se occupat. Excipe 3. si uxor ex sua culpa cum viro non cohabitet; secus si ob justam causam; *Salm. n. 51. cum iisd.* Cæterùm quando sive vir, sive uxor est verè pauper, putà si dos fortuitò periit, tenetur alter alterum alere; *Sanch. n. 10. Bon. n. 8. Salm. n. 53. cum Mol. Trull. etc. ex l. Si maritus ff. Solutio Matr. ibi: « Quid » enim tam humanum est, quàm fortuitis casibus, mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse? »* Hñc autem notandum 1. quòd ob dotem non solutam nequeat vir debitum negare uxori, *Sanch. l. c. n. 1. et Salm. n. 52. cum Mol. Sylo. etc.* Notandum 2. quòd in extrema necessitate priùs subveniendum sit Parentibus, qui diligendi sunt ratione principii, quàm Conjugi, ut *D. Th. 2. 2. q. 26. art. 11. et Salm. n. 51. contra Laym. Bon. Pal. etc. ap. Boss. c. 22. n. 1235.* Et priùs etiam filiis, cùm ipsi sint pars Parentis; *Salm. n. 51. cum aliis.* In necessitate verò gravi priùs succurrendum Conjugi, quàm Parentibus, et filiis, quia quoad domesticam administrationem major est conjunctio inter Conjuges, cùm ipsi sint una caro; *Sanch. l. 9. D. 29.*

vix non aderit, si in eodem toro Conjux habitet, et alter debitum petat; et ideo prima sententia magis mihi arridet.

942. — « 4. Peccat graviter vir, vel mulier, si se impotentem » reddat, etiam mediis aliis licitis, v. g. jejuniis, etc. invita com- » parte: imò si aliter non possit reddere debitum, licite non » observat jejunia Ecclesiae (Vide dicta T. 3. l. 3. n. 1034. » v. 3. Excusantur, ubi diximus id procedere de viro; non » uxorem, difficile videtur per jejunia fieri impotentem ad reddendum, ut Salm. de 4. Præc. n. 49.) *, sicut et uxor, si notabiliter iis fiat deformior. Bon. l. c. Sanch. l. 9. d. 3. n. 11. Reg. » Con. Fill. n. 306. etc. Perez d. 50. s. 2.

943. — « 5. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè » petenti, si redditio hîc et nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causa, vel ligato castitatis voto, vel die festo, etc. Vide » Sanch. lib. 9. d. 6. Pont. lib. 9. cap. 3. Con. d. 34. d. 6. Perez, » d. 50. s. 5. Quia malitia alterius non dat jus negandi, quod » suum est. Non tamen tenetur reddere petenti sine gravi causa » modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, etc. »

Certum est Conjugem non teneri ad reddendum debitum cum peccato proprio, et etiam veniali, cum nemo possit esse obligatus ad peccandum; ita communiter Pal. p. 4. §. 11. n. 1. Bon. p. 3. n. 3 et 4. Laym. c. 1. n. 17. Spor. n. 517. Boss. c. 1. n. 226. et alii passim. Sed quær. I. Utrum liceat reddere illicitè petenti cum peccato mortali? R. Si culpa se tenet ex parte actûs, puta si alter petat in loco sacro, vel publico, vel si cum periculo abortûs, vel sanitatis propriæ, aut alterius, omnes conveniunt non teneri Conjugem, nec posse reddere sine gravi culpa; tunc, cum actus sit per se malus, alter injustè petit, eò quòd non habet jus petendi; ita Sanch. l. 9. c. 6. d. 16. n. 8. Pont. l. 10. c. 3. n. 3. Salm. c. 15. n. 21. cum D. Th. Can. Bon. Henr. et aliis passim. Sed

944. Dubit. 1. Si culpa se tenet ex parte personæ exigentis, nempe si ille sit obstrictus voto castitatis, aut petat ob prævum finem, an alter possit reddere? Prima sententia communis dicit non solùm posse, sed etiam teneri; et hanc sequuntur Suar. de Censur. D. 15. sect. 4. n. 9. Lugo de Sacram. D. 8. n. 182. Contin. Tournel. t. 3. p. 335. v. Resp. Conc. p. 369. n. 2. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 17. Bonac. qu. 4. p. 3. n. 3. Pal. p. 4. §. 11. n. 3. Spor. n. 517. Holzm. n. 467. v. Tertio; Elbel. n. 416. Escob. l. 25. n. 91. cum Sylo. Con. Coe. et Henr. Sanch. d. D. 6. n. 7. cum Ang. Led. Manuel. P. Soto, Veracr. et Met. Boss. c. 1. n. 241. cum Perez, Diana, Fill. et Vil. ac Salm. c. 15. n. 18. cum Avers. Reb. Dic. etc. Ratio, quia Conjux ille per votum non amisit jus petendi, unde quamvis illicitè, non tamen injustè debitum exigit. Secunda verò sententia, quam tenent Pont. l. 10. c. 3. n. 3. et Croix l. 6. p. 3. n. 353. cum Sylo. Commit. et aliis paucis, dicit, quòd sive culpa se teneat ex parte actûs, sive ex parte personæ petentis, non licet ei reddere (nisi sit in potestate petentis ab illa prava circumstantia se liberare, puta si exigeret ob malam

finem). Ratio, quia posito impedimento voti, actus conjugalis necessario est illicitus petenti, cui cooperari alteri non licet. Nec petens eo casu habet dominium in corpus alterius, tum quia dominium tunc est impeditum à voto; tum quia Conjux non habet jus nisi ad usum licitum Matrimonii. Huic autem congruunt *dicta de Rest. l. 3. n. 697.* ubi dicunt *Lugo de Just. D. 21. n. 62. et Groix, cum Less. Mol. Soto, Nav. etc.* quòd debitor non teneatur restituere domino rem, qua ille est abusurus ad peccandum; quòd expressè etiam tradidit *D. Th. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 1.* ubi : « Quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur. » Dicit tamen *Lugo l. c.* quòd cùm hæc obligatio sit tantùm caritatis, non obligatur debitor ad negandum, si non possit negare sine gravi incommodo. Hæc sententia est quidem probabilis, sed prima videtur probabilior, saltem extrinsecè; gravi utique nititur ratione, quia obstrictus voto adhuc retinet jus ad petendum, et consequenter tenetur alter ei reddere, prout si quis votum emitteret non exigendi à te pecuniam debitam, si ille postea petit, teneris tu reddere, quia per votum creditor non amisit jus suum, et eo casu tu reddendo minimè cooperaris formaliter ejus peccato, cùm non sis causa cur ille debitum exigit, sed tantùm concurris ad materiale peccati, quod tu non potes impedire, cùm debes rem suo domino reddere; ideo nec teneris impedire, quia impediendo actum injustitiæ committeres. Nec valet dicere, quòd nemo habeat jus ad actum illicitum; nam responderetur quòd esto Conjux ille petens non habeat jus ad petendum cum peccato, habet tamen jus ad actum conjugalem qui per se est honestus, unde alter reddendo non peccat, quia dat operam, non alterius peccato, sed actui licito, et ex justitia debito. Hinc dicunt *Sanch. lib. 9. D. 36. n. 11. cum Palud. Henr. Man. et Led. ac Salm. c. 15. n. 20. cum Con. et Bon.*, quòd licèt Conjux voverit ex consensu alterius, si tamen expressè non cessit juri suo petendi, etiam tenetur alter debitum reddere. Imò etiamsi ad invicem voverint, non intendentes cedere juri suo, adhuc tenetur alter petenti reddere, ut dicunt idem *Salm. l. c. cum Sanch. Less. Bon. et Henriquez.*

Bene tamen advertunt *Sanch. l. 9. D. 6. num. 5. cum Coo. et Adrian. ac Boss. c. 1. n. 248. cum Con. Reb. et Vill.* quòd eo casu tenetur Conjux monere petentem ligatum voto, ut à petitione desistat, modò possit monere sine timore magni dissidii, vel indignationis, aut incontinentiæ alterius: quæ incommoda, dicunt *Sanch. et Bossius*, ut plurimùm adesse. Quando autem Conjux prævidet, quòd alter impeditus vero vel alio impedimento illicitè petet, tunc tutius erit ut ipse præveniat, et si ille jam petierit, ipse tunc etiam petat, dicens, *volo ut tu mihi reddas*: sed ad hoc meritò ait *Sanch. d. n. 5.* uxores rarò obligari, quia magnum onus esset eis ob naturalem mulierum verecundiam teneri ad semper petendum. Præterea advertendum cum *Bossius num. 252*

et 273, quòd si Conjux impeditus petat infra primum bimestre, non teneatur, nec possit alter ei reddere, cùm eo tempore ille non habeat jus ad petendum.

948. — Dubit. 2. An Conjux possit et teneatur reddere debitum incestuoso petenti? Adsunt tres sententiæ. Alii ut *Hortiensis, et Lopez ap. Boss. c. 1. num. 249.* dicunt teneri. Alii, ut *Pontius l. 10. c. 3. n. 3. et Palac. ac P. Led. apud Sanch l. 9. D. 6. num. 11.* dicunt nec teneri, nec posse, quia cùm incestuosus sit privatus jure petendi, alter reddendo illicitè cooperaretur illius peccato. Alii verò communiùs et probabiliùs dicunt non teneri, sed posse; ita *Sanch. num. 12. Pal. p. 4. §. 6. num. 7. Bon. quæst. 4. p. 3. num. 3. Salm. c. 15. n. 15. Boss. c. 1. num. 250. cum S. Anton. Palud. Sylo. Laym. Cov. Victor. Reg. Vill. etc.* Ratio, quia licèt incestuosus sit privatus jure suo, Conjux tamen innocens, cùm habeat jus petendi, à fortiori habet jus reddendi, alioqui grave onus deberet subire (maximè uxor), si semper deberet petere; imò magis scrupulis deberet angi, existimans ne fortè moveatur ad reddendum ex tacita petitione alterius; hoc autem onus satis excusat à cooperatione ad materiale peccati quod committit incestuosus. Tutius autem erit (ut diximus), ut conjux innocens tunc ipse petat.

949. — Quær. II. An petenti cum sola culpa veniali teneatur alter reddere? Alii affirmant ut *Boss. c. 1. n. 230. Escob. l. 25. num. 93. Sporer n. 518. Sanch. l. 9. D. 6. n. 6. et D. 16. num. 8. cum Cajet. et P. Soto, Laym. c. 1. num. 18. cum Do. Soto, et Nao. ac Boss. c. 1. num. 230. cum Con. etc.* Ratio, tum quia vinculum justitiæ, quo Conjuges tenentur reddere, fortius stringit, quàm vinculum caritatis quo tenentur vitare peccatum alterius; tum quia semper (ut aiunt) adest justa causa reddendi, scilicet ne exigenti displiceat, vel saltem (ut dicunt *Sanch.*) ne privetur jure suo reddendi. Alii tamen (ut *Bon. quæst. 4. p. 3. n. 10. cum Armilla*) dicunt non teneri, nisi adsit justa causa ex parte petentis. Ego dico omnino distinguendum: si actus est illicitus ex parte personæ petentis, putà si petat ob voluptatem, vel alium finem leviter malum, vel die quo vult Eucharistiam accipere, tunc tenetur reddere; quia, cùm actus sit per se honestus, tenetur ex justitia ad reddendum, etiamsi exigens peccet graviter in petendo, ut diximus *num. 944. Dub. 1.* Si verò actus est venialiter illicitus ex parte ipsius actûs seu copulæ, ut si petatur situ innaturali, vel tempore menstrui, aut puerperii, tunc quando adest justa causa, potest quidem reddere, cùm quælibet justa causa excuset à veniali. Justa autem causa erit, v. g. ne incurrat indignationem alterius sive rancorem illius quodammodo notabilem, et non possit eum commodè avertere. Causa verò quam adducit *Sanch.* nempe ne Conjux privetur suo jure reddendi, non videtur sufficiens, nam sicut petens tunc non habet jus ad sic petendum, ita nec alter jus habet ad sic reddendum. Dixi, *potest reddere*, sed non tenetur, quia licèt vinculum justitiæ fortius sit vinculo caritatis, attamen cùm actus sit tali modo per

ne illicitus, alter non habet jus ad illum, et sic responderetur ad rationem primæ sententiæ; ita *Bus. ut supra num. 934. ac Less. l. 3. c. 3. num. 89.* item *Palac. et Led. ap. Sanch. d. D. 16. num. 8.* et probabilem putant *Croix n. 356. cum S. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 2. §. 7.* ubi ait tunc teneri Conjugem ad reddendum, quando alter petit modo naturali; ergo, si innaturali, non tenetur. Sanè verò teneretur reddere, si petens haberet justam causam etiam ex sua parte sic petendi, puta si peteret copulam situ innaturali, eò quòd uxor sit prægnans, aut ipse sit pinguis, vel alioquin immineret periculum scandali; vide dicta *num. 917.* Vel si petat tempore menstrui, aut puerperii cum periculo incontinentiæ, juxta dicta *n. 925. circa fin.*

An autem Conjux teneatur reddere petenti statim post prandium? Vide dicta *n. 910. v. Videtur.* An petenti die Communionis? Vide *n. 922. ac in Tract. de Euch. l. 6. n. 274.* An petenti in die festivo, jejunii, et Rogationum? Vide *n. 923.*

947. — Quær. III. An liceat uxori reddere debitum, vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam inceptam? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 10. cap. 11. num. 8. Tamb. Dec. l. 7. c. 4. §. 5. num. 4. et Sporer p. 356. num. 490,* quia (ut aiunt) cùm mulier reddit, aut petit, dat operam rei licitæ, nec ipsa propter malitiam viri debet suo jure privari. *Secunda* sententia, quam tenent *Roncag. p. 187. quæst. 10. R. 2. et Elbel p. 471. num. 394.* dicit uxorem non posse nec petere nec reddere, nisi adsit gravis causa, quæ ipsam excuset in permittendo peccatum viri, et in cooperando ad materiale peccati illius, aliàs tenetur ex caritate, cùm possit sine gravi incommodo, viri peccatum impedire. Ego tamen distinguendum puto: Si agatur de reddendo debito, dico uxorem probabiliter posse et teneri negare debitum, si possit sine gravi incommodo, juxta secundam sententiam allatam *num. 944.* quia abusurus re sibi debita non habet jus ad rem sibi vindicandam; sed probabilius videtur uxor non solum posse reddere, ut dicit prima sententia, quam sequitur etiam *Sanch. l. 9. D. 16. n. 3.* sed etiam teneri. Ratio, quia (juxta dicta *cit. n. 944.*) quando culpa se tenet ex parte personæ petentis, cùm ipse habeat jus ad copulam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo à tali culpa illum avertere: et tunc patet quòd reddens ne materialiter quidem cooperatur peccato illius, cùm non cooperetur seminationi extra vas, sed tantum copulæ inceptæ, quæ per se omnino utrique est licita. Si verò agatur de petitione debiti, dico cum secunda sententia uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa; tunc enim revera tenetur ex caritate impedire peccatum viri. Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet aliàs privari suo jure petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continere. Vide dicta in pari casu *T. 1. l. 2. n. 53. v. Si verò.*

948. — « 6. Non tenetur reddere 1. Si alter alteri debitum remi-

» serit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem * (*Sed oppositum est probabile, si non intenderint cedere juri suo, juxta dicta num. 944. circa fin.*)*, vel auctoritate publica celebrant divortium.

« 2. Si petens sit amens ; quia talis non est capax usus domini, nec petit cum ratione, et humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ita reddere licet tam ebrio quàm amenti ; nisi esset periculum foetus enecandi. *Nao. c. 16. Sylvest. Laym. c. 1. num. 9. 3.* Si alter mœchatus sit, quia frangenti fidem fides frangatur eidem ; nisi tamen ipse quoque sit adulter, vel causa adulterii. * (*Vide dicenda num. 966.*)»

Quær. an Conjux teneatur reddere debitum amenti vel ebrio ? Affirmant *Nao. c. 16. num. 26. et Sylv. Ang. Graff. Led. etc. apud Boss. cap. 1. n. 293*, quia Conjux ebrius, vel factus amens adhuc retinet dominium acquisitum in corpus alterius ; nec officit amentia ad procurationem proles. Negant verò communissimè et probabilius cum *Bus. ut supra, Laym. c. 1. num. 9. Pal. p. 4. §. 4. num. 19. Bon. p. 1. num. 10. Sanch. l. 9. D. 22. n. 9. Conc. p. 402. num. 31. Croix num. 394. et Boss. n. 294. cum Soto, Con. Fill. Vict. Lop. Henr. Reg. Aversa, Hurt. etc.* Ratio, quia licet isti dominium retineant, sunt tamen incapaces usus domini. Excipe 1. si in eis sit periculum prodigendi semen, quia tametsi ipsi non peccent, est tamen impeditus actus materialiter malus. Excipe 2. si quis non esset universè amens, sed in una tantùm vel altera materia ; *Sanch. n. 6. Boss. num. 297.* Vel si ille esset tantùm fatuus, non verò omnino mente captus, vel si petat dum habet lucidum intervallum ; *Boss. n. 298 et 299. cum Sanch. Ricc. et Conc.*

Quamvis autem non sit obligatio reddendi Conjugi amenti, vel ebrio, licitum est tamen ei reddere, ut communiter dicunt præfati AA. cum usus Matrimonii per se sit licitus, et proles educari possit à Conjuge sanæ mentis. Modò (intelligendum) absit periculum scandali, vel abortûs ; unde bene addunt *Sanch. n. 7. et Boss. n. 302*, quòd non liceat coire cum uxore amente furiosa, nisi ipsa experta sit sterilis. Peccaret etiam qui conjungeret ad copulam Conjuges ambos amentes, quia esset causa, ut filii carent debita educatione ; *Sanch. n. 5. cum Led. et Lop. et Boss. n. 303. cum Bonac. Con. Laym. P. Soto, Fill. etc.*

949. — « Etsi is, qui Matrimonio contracto sciens prudens voluntariè cognovit consanguineam uxoris in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum * (*ex cap. 1. de eo qui cogn. etc. Vide dicenda ex n. 1070.*)*, tenetur tamen reddere. Idem est de eo qui, inscia comparte, vovit castitatem, post Matrimonium consummatum. Si tamen ante vovisset, videtur obligari ad ingressum religionis saltem primo bimestri (nisi tamen Matrimonium consummaverit) ; imò etiam post, si uxor consentiat, de quo plura vide apud *Laym. c. 11. n. 10.*

980. — « Resp. 2 Conjux non tenetur reddere debitum si

de grave damnum, vel periculum sibi, vel proli meritò timeat, *Perez. dist. 50. sess. 4.* Unde non tenetur sequentibus libus.

1. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. allico, peste, lepra, etc. (nisi tamen hæc ante Matrimonium fuerit cognita, et non sit nimis gravis) *Bon. q. 4. p. 1. n. 8. Perez d. 50. Sanch. l. 9. d. 14. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 2. »* Quæritur an Conjux tenetur reddere debitum alteri laboranti suo morbo contagioso, puta lepra, peste, phthisi, morbo gallico, et simili? Certum est 1. Conjuges teneri ad reddendum non levi suo damno, huic enim præponderat lex justitiæ, obli-
vis quidem sub gravi, cum redditio debiti gravis sit materia; communiter *Sanch. l. 9. D. 24. num. 2. cum Soto, Nav. ac Boss. l. 2. c. 1. num. 168. in fine cum Bon. Reb. et Vall. de dicunt D. Th. 3. p. q. 64. ar. 1. ad 4. et D. Bonao. Ric. et ap. Sanch. l. c. n. 15. uxorem teneri ad reddendum debi-
tum viro leproso, ex c. 2. de Conjug. lepros. ubi: « Quod si virum, sive uxorem, leprosum fieri contigerit, et infirmus à suo carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod rigitur est solvendum; cui præcepto in hoc casu nulla exceptio evenitur. » Ratio, quia, cum copula brevi fit, non imminet ex periculum infectionis: et ideo ait D. Th. sub. q. 64. a. 1. ad 4. tenetur reddere..., non tamen... cohabitare, l. c. quia non ita inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione. Commu-
ter tamen id limitant 1. DD. si ex tali coitu judicio Medico-
rum adsit periculum infectionis notabiliter noxiæ; ita *Boss. c. 7. 181. cum Laym. et Sanch. d. D. 24. n. 17. cum S. Anton. 10. Soto, Palud. Caj. Vict. et aliis.* Limitant 2. si Conjux sanus
etiam horroris habeat ad coeundum cum leproso, ut id sit mora-
re impossibile; impossibile enim nulla est obligatio ex l. *possibilium ff. de Reg. jur.*; ita *Sanch. n. 21. et Boss. n. 149. Host. Panorm. Sylo. Pont. Soto, Barb. Laym. Reg. Vill. etc.*
Certum est 2. non teneri Conjugem reddere debitum cum
levi periculo propriæ vitæ, aut sanitatis; ita *D. Th. Sup. q. 64. a. 1. ubi: « Vir tenetur uxori debitum reddere..., salva tamen
viri personæ incolumitate. »* Et ita communiter omnes (vide
Sanch. d. D. 24. n. 2.) Ratio, quia (ut ait D. Th.) hic est ordo
naturalis, ut prius aliquid in seipso perficiatur, et postmodum
alteri de perfectione sua communicet; et hic est etiam ordo
caritatis, quæ naturam perficit. »*

Certum est 3. Conjugem, non solum non teneri, sed nec etiam
esse reddere cum gravi periculo suæ salutis, quia nemo est do-
minus vitæ suæ; ita communiter *Pal. p. 4. §. 10. n. 4. Pont. o. c. 14. n. 3. Sanch. l. 9. D. 24. n. 8. cum Soto, Caj. Arm. d. etc. ac Boss. c. 1. n. 199. cum Laym. Con. Fill. etc.* Et hoc
censum illud grave damnum immineret soli petenti, ut dicunt
Sanch. n. 9. et Boss. n. 209. cum Soto, Arag. etc.; eo enim casu
videns, tantum excusari posset, si ab altero timeretur proxi-
mum periculum occisionis. Limitant verò *Sanch. n. 22. cum Led.*

Led. et Reg., tenet eam non posse reddere, quia mater ex morte prolis (ut ait etiam *Bossius*) exponitur magno periculo vite. Excipit tamen *Bon. l. c.* cum aliis, nisi adsit periculum incontinentiæ, et huic consentit *Sanch. l. 7. D. 102. n. 8*, addens, quod si perpetuò propter hanc causam deberent Conjuges ab usu Matrimonii abstinere, essent ipsi in maximo incontinentiæ periculo. An autem uxor, quæ non possit reddere propter arctitudinem vasis, teneatur pati incisionem. *Vide dicenda n. 1099.*

984. « Quæres, an aliquando liceat impedire prolis generationem? »

« Resp. Possunt quidem Conjuges ex gravi causa aliquid facere, »
 « ex quo per accidens sequatur effusio seminis : peccant tamen, »
 « si in usu Matrimonii, vel post usum faciant aliquid quo impe- »
 « diatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris »
 « est, quia non impeditur generatio, ne indirectè quidem, sed »
 « tantum permittitur, ut non fiat, quod licet ex causa rationabili. »
 « Ratio posterioris est, quia agunt contra fidem, et finem prin- »
 « cipalem matrimonii. Unde tales non excusat paupertas imminens »
 « aut periculum ex partu. »

Unde resolves :

« 1. Licitè interruptitur actus conjugalis, etsi ex naturæ »
 « concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa »
 « interruptendi, v. g. si ex continuatione immineat periculum »
 « morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. Vide »
 « *Per. d. 49. s. 9. ** (*Ita etiam Sanch. l. 9. D. 19. n. 4. Pal. »*
 « *p. 4. §. 3. n. 3. et Boss. c. 9. num. 60. cum Less. Perez, et »*
 « *Aversa, ac Salm. c. 15. num. 81. cum Cajet. Dic. etc.*) »

« Peccat probabiliter foemina, quæ in usu matrimonii aliò »
 « animum distrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen ut »
 « ex *Per. l. c. num. 7.* docet *Sanch. ** (*Sed verius est id esse »*
 « mortale, juxta dicta num. 918. v. *Sed redeundo.*) »

Dicunt *Sanch. l. 9. D. 20. n. 3. Pont. l. 10. c. 13. n. 1. Salm. »*
c. 15. n. 75. Bon. p. 6. n. 18. cum Reb. Hurt. et Reg. ac Boss. »
c. 9. n. 3. cum Fill. Fag. Diana, et Vill. quod uxor peccabit »
 mortaliter, si statim post copulam mingit, aut surgit, vel aliud »
 aliquid facit, animo ut semen receptum expellat, quia frustrat »
 finem ad quem semen est à natura institutum; ita præfati AA. »
 contra *Tamb. Dec. l. 7. c. 3. §. 5. n. 14.* qui cum *Bellochio* id »
 excusat à mortali, eò quod matrix mulieris, semine effuso, »
 semper retinet id quod necessarium est ad generationem. Dictum »
 est autem, si mulier id facit, *statim*, et *animo expellendi semen*, »
 nam si id faceret ex aliqua necessitate, putà ad vitandum peri- »
 culum mortis, aut scandalum aliorum, omnes dicunt non peccare; »
 sicut etiam conveniunt non opus esse, ut uxor post copulam diu »
 immota et resupina maneat, eò quod brevi tempore matrix semen »
 attrahit, et arctissimè clauditur.

Dubitatur autem hñc 1. an puella violenter oppressa, possit »
 expellere incontinenti semen viri immissum ne concipiat? Affir-

nant *Sanch. l. 2. D. 22. n. 17. et Boss. c. 9. n. 5. cum Raynaud. Marchant. ac Diana*, et non improbable putat *Escob. l. 25. n. 301*, quia (ut aiunt) tunc puella licitè expellit semen tanquam sui honoris aggressorem, cum illud non adhuc sit in pacifica possessione uteri. Sed rectius id non admittunt *Pontius l. 9. c. 10. n. 4. Tamb. Dec. l. 7. c. 3. §. 5. n. 14.* et hanc tenet etiam ut veriore *Escob. l. c. cum Leand.* Huic ego etiam adhæsi *T. 2. l. 3. n. 394. v. Dicunt*, et hîc quoque adhæreo, quamvis diversa ratione ductus. Ratio cur hæc sententia mihi probatur, est quia nunquam licet ejicere semen effusum, atque receptum in utero, ubi statim ac recipitur (quod puto quidem statim recipi) habet suam pacificam possessionem; unde non potest mulier ab eo expellere, quia injuriam irrogaret Naturæ, sive speciei humanæ, cujus propagatio impeditur. Meritò tamen et communiter dicunt AA. tam primæ, quam secundæ sententiæ, quòd mulier vi oppressa bene possit se vertere (imò dico tenetur), et coitum interrumpere, quamvis semen viri esset extra vas effundendum; tunc enim non expellitur semen immissum, sed impeditur ne immittatur, et ideo tunc licitè illud repellitur tanquam violentus honoris aggressor.

Dubit. 2. an liceat Conjugibus copulari, si ob senectutem vel aliam dispositionem plerumque accadat, quòd semen extra vas effundatur? Affirmant probabiliter *Boss. c. 7. n. 190. Bon. p. 6. n. 17. Spor. n. 122. Laym. l. 3. Sect. 4. n. 19. Sanch. l. 9. D. 17. n. 24. cum Henr. et Croix n. 318. cum Gab.* modò adsit spes probabilis seminandi intra vas, quia semper ac adest talis spes jus habent ad copulam, et si semen effunditur, hoc per accidens evenit: vide dicenda *n. 1066. in fin.*

DUBIUM III.

An, et quibus ex causis possit fieri divortium.

955. Fit divortium quoad Vinculum I. Si habentur sufficientia indicia de morte Conjugis. II. Si alter convertatur ad Fidem. III. Si sit Religiosus ante consummationem. IV. Si papa dispenset in Matrimonio rato. — **956.** De Indissolubilitate Matrimonii. — **957.** An si Infidelis nolit converti, liceat Fideli transire ad alias nuptias? — **958.** Inter Fideles Matrimonium ratum solvitur tantum per professionem religiosam. — **959.** An solvatur etiam per dispensationem Papæ? — **960.** Permittitur autem divortium quoad Torum I. ob adulterium Conjugis. — **961.** Qu. I. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio? — **962.** Qu. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam à Conjuge? Qu. III. An ob copulam sine seminatione? — **963.** Qu. IV. An vir cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere? — **964.** Qu. V. An uxor teneatur divertere à viro adultero? — **965.** Et an Conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum? — **966.** Qu. VI. In quibus casibus Conjux nequeat divertere ab adultero? I. Casus, si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accadat

sine culpa. IV. Si injuria remittatur. — 967. Dub. 1. An facto divortio per sententiam Judicis, possit Conjux innocens adulterum ad se revocare? Dub. 2. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur? — 968. Dub. 3. An vir possit adulteram dimittere propria auctoritate? — 969. Facta juridica separatione, vir potest ingredi Religionem, aut fieri Sacerdos, invita adultera: adultera vero id non potest nisi de licentia alterius. — 970. Permittitur II. divortium ob sævitiam alterius. — 971. Qu. 1. An ob hanc causam possit Conjux recedere propria auctoritate? Qu. 2. An possit fieri Religiosus altero invito? Qu. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob sævitiam? — 972. Qu. 4. An sola verbera sint justa causa divortii? — 973. Permittitur III. divortium Conjugi, si alter trahat eum in peccatum. — 974. Permittitur IV, imò aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius. — 975. Permittitur V. ob mutuum consensum. — 976. Facto divortio, apud quem sint filii educandi? Et cujus conjugis expensis? — 977. An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?

985. — « RESP. I. Etsi Matrimonium consummatum inter
 » Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente
 » utroque conjuge (V. *Sanch. et Per. d. 25. s. 9. et d. 55. s. 4.*),
 » divortium tamen, seu potius separatio quoad torum, * (*Hic*
 » *error irrepsit, nam pro verbo torum debet dici vinculum, aliàs*
 » *enim non congruunt ea quæ sequuntur*) * fit sequentibus ca-
 » sibus.

« I. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursus
 » nubere potest; quòd si interim alter mortuus non sit, fama
 » tamen, et indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens,
 » neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent sepa-
 » rari, cùm fortè non vivat, ideoque Matrimonium sit validum.
 » * (*Vide dicta n. 906. Dub. 3.*) *

« II. Si ex conjugibus infidelibus, altero ad fidem converso,
 » alter maneat infidelis (saltem nisi pacificè cohabitare velit,
 » sine contumelia Creatoris); idque ex dispensatione divina, in
 » favorem fidei, ut patet ex 1. *Cor. 7. 15. Per. d. 26. s. 4. etc.*
 » commun.

« III. Si ante matrimonii consummationem (ad quam intra
 » primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenen-
 » tur, nec cogi possunt sine injuria) alter intret religionem, in
 » eaque profiteatur. *Perez l. c. etc. communiter.*

« IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consumma-
 » tionem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Nao.*
 » *Bell. Per. d. 20. sect. 7.* »

986. — Certum est 1. quòd inter Catholicos Matrimonium est
 indissolubile, ut declaravit Trid. sess. 24. in princ. Et hoc per
 se verum est, non solùm de Matrimonio consummato, sed etiam
 de tantùm rato, vide *Salm. c. 4. ex num. 11.* Hæc autem indis-
 solubilitas est ab ipso jure naturali, quia necessarium est ad prolis
 educationem, ut Parentes perpetuò ejus bono incumbant; ita com-
 munissimè *D. Th. 3. p. quæst. 67. a. 1. Bell. de Matr. l. 1. c. 12.*
Pont. l. 1. c. 12. Bon. p. 11. num. 2. et Salmant. c. 4. num. 16. cum

Pal. Becan. Led. etc. Contra Sanch. l. 2. D. 15. num. 7. qui cum aliis tenet (sed minùs probabiliter) ex se præcisè Matrimonium non esse necessariò indissolubile. Quamvis autem olim apud Iudæos permissus erat Libellus repudii, ex *Deut. 24.* in Lege amen Nova interdictus fuit à Christo Domino, *Matth. 19.* ubi : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur.* » Ubi nota, quòd to *nisi ob fornicationem* (ut communiter explicant Interpretes, vide *Corn. à Lap.*) non intelligitur quòd, fornicatione interveniente, possit vir aliam ducere, sed tantùm quòd possit ab ea separari. Certum est 2. quòd inter infideles validum est Matrimonium, si fuerit legitimum, id est juxta leges celebratum, ut patet ex *c. D. Infidel. de Consanguin.* Certum est 3. quòd si uterque Conjux ad Fidem convertitur, Matrimonium fit ratum, id est indissolubile ex *c. Quanto de divor.* Modò sit consummatum post conversionem, aliàs Papa in aliquo casu ex urgentissima causa bene potest in eo dispensare, ut diximus *num. 897. vers. Prob. 1.* ex *Decr. Urbani VIII,* et fusè defendit *Bened. XIV,* in quadam *Dissert.* quam innuit, *de Synodo l. 6. c. 4. n. 5.* ubi asserit *S. Pium V,* et *Gregor. XIII,* id in praxim deduxisse. Certum est 4. quòd si unus convertitur, et alter non vult cohabitare, nisi cum injuria Creatoris, sive cum blasphemia Divini Nominis, tunc Fidelis liberè potest alias nuptias inire, ut expressum est in *eod. c. Quanto,* ubi dicitur ex triplici causa posse Fidelis transire ad alias nuptias, 1. si Infidelis renuat cum eo habitare, 2. si velit habitare, sed non nisi cum injuria Creatoris, 3. si eum vult pertrahere ad peccatum mortale.

987. — Quær. an si Infidelis nolit converti, sed tamen vult pacificè cohabitare, sine injuria Creatoris, liceat Fideli ab eo separari, non solùm quoad torum, sed etiam quoad vinculum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolutè negat, et hanc tenet *D. Th. in 4. D. 36. quæst. un. a. 5. Estius in 4. D. 39. §. 6. Petr. l. 4. p. 331. Reg. 4. item S. Bonav. S. Ant. Palud. Gabr. etc. apud Sanch. l. 7. D. 74. n. 8.* Idque probant ex *Apost. 1. Cor. 7.* ubi : « Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit » habitare cum illo, non dimittat illam. » *Secunda* sententia absolutè affirmat, et hanc tenet *Bellarminus de Matr. c. 12.* Ratio hujus mox adducetur in tertia sententia : Dicit autem *Bellarm.* textum mox relatum *D. Pauli* non continere præceptum, sed tantùm consilium, cùm Apostolus statim ad prædicta verba subdiderit : *Cæteris ego, non Dominus.* *Tertia* denum sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. l. 6. num. 9. Conc. p. 224. num. 5. Pont. l. 9. c. 4. num. 22. Tourn. Prælect. Theol. t. 11. p. 119.* et alii *ap. Salm. c. 4. num. 43.* dicit olim, si nullum aderat periculum perversionis, non potuisse Fidelem transire ad alias nuptias, quia non aderat causa disscedendi à Conjuge infideli, cùm per miracula quæ sequentiùs tunc per Fideles fiebant, plures Infideles ad Fidem convertebantur ; Sed hodie, cùm cessaverint miracula tam frequentia,

illicitum est cohabitare cum Coniuge infideli ex recepta Ecclesiae consuetudine, quæ introducta est ex eo quòd experientia docuerit non modicum perversionis periculum imminere ex consortio Infidelis; nisi (excipiunt *Tourn. l. c. et Sanch. D. 75. n. 13.*) Episcopus dispenset ad cohabitandum propter probabilem spem conversionis illius. Verumtamen advertendum 1. cum *D. Th. l. c. Conc. p. 225. n. 7. et Petrocor. d. p. 431. ex cit. cap.* Quanto, quòd Matrimonium illud non solvitur, donec Fidelis ad alias nuptias transeat. Advertendum 2. quòd antequam Fidelis cum alia Matrimonium contrahat, debeat monere Infidelem, si velit ad Fidem converti, ex præcepto Greg. XIII, et S. Pii V, ut dicunt *Pont. l. 7. c. 48. n. 23. Sanch. D. 74. n. 12. et Croix n. 408.* Excipit tamen *Sanchez num. 13 et 14* cum aliis, contra *Pont.* si constet Infidelem esse pertinacem, vel si multum distet. Notat autem *Croix loc. cit.* quòd casu quo infidelis non possit moneri, ad contrahendas alias nuptias requiritur dispensatio Pontificis, ut asserit jam præscripsisse præfatum Greg. XIII.

988. — Matrimonium autem inter Fideles nunquam solvitur, nisi alter Coniugum intra bimestre à Matrimonio contracto, et non consummato, Religionem ingrediatur, ut habetur in *c. Siquis conjugatus. 27. q. 7. et in Trid. sess. 4. Can. 6.* Hoc tamen intelligitur, prout diximus *n. 870. in fine*, modò Matrimonium non esset necessarium ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut honorem Sponsæ, tunc enim non posset vir fieri Religiosus, relinquendo Sponsam, quæ ob infamiam nequiret amplius nuptias invenire. Dicunt autem *Sanch. l. 2. D. 25. n. 27. Pont. l. 9. c. 9. n. 7. et Salm. c. 4. n. 90. cum Corn. Trull. et Dic.* quòd si transacto bimestri conjux ingreditur Religionem, illicitè hic profiteretur, sed validè, quia Concil. in *d. Can. 6.* indistinctè sic pronunciavit: « Si quis dixerit Matrimonium » ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius Coniugum non dirimi, anathema sit. » Ut dicatur autem Matrimonium consummatum, non sufficit penetratio vasis foeminei, sed requiritur effusio seminis in illud; ita communiter DD. cum *Conc. p. 252. n. 4. et D. Th. vide dicenda n. 1036. v.* Hic autem. Quilibet verò Coniugum licitè potest intra bimestre debitum negare, quamvis non habeat animum intrandi Religionem, quia utitur jure suo; ita communiter *Pal. p. 2. §. 5. n. 7. et Sal. n. 91. cum Soto, Con. Led. Henr. Dic. et Trull.* Peccaret tamen (ut diximus *n. 870. D. 2. in fine*) Sponsus qui Matrimonium contraheret animo intrandi Religionem.

989. — An verò possit Papa ex dispensatione solvere Matrimonium ratum et non consummatum? Adest duplex sententia probabilis. Prima negat, et hanc tenent *Pont. l. 9. c. 3. n. 3. Pal. D. 3. p. 2. §. 2. n. 3. Gonet D. 5. n. 13. item S. Bonao. Scot. Val. Soto, Led. etc. ap. Salm. c. 5. n. 58.* Ratio, quia Matrimonium ratum ejusdem est naturæ quàm consummatum, cujus indissolubilitas (ut declaravit *Trid. Sess. 24. in princ.*) est de jure Divino, in quo nihil potest Pontifex. Secunda verò sententia

firmat, et hanc tenent cum *Bus. Sanch. l. 2. D. 14. n. 2. Bellar.*

2. *de Monach. c. 8. Navar. c. 22. n. 21. et Salm. c. 5. n. 61. cum Caj. Vasq. Con. Bon. Reb. Bec. etc.* Ratio, tum quia Pontifices pluries hoc in usum deduxerunt dispensando in Matrimonio rato, ut referunt de propria scientia *Navarr. Cajet.* tum quia summus Pontifex tanquam Christi Vicarius, cui regimen Ecclesiæ est commissum, bene potest cum justa causa dispensare in aliquibus quæ sunt de jure Divino, et humanos actus concernunt. Causa autem justa (ut dicunt præfati AA.) esse vel impotentia superveniens, aut scandalum imminens, vel sterilitas le novo cognita, quando opus esset ad bonum publicum ut proles gigneretur. Addunt etiam, si adsint disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones prævisæ, mutuus Conjugum consensus; sed has quatuor causas non admittit *Conc. p. 247. c. n. 20.* et meritò, saltem nisi urgeat necessitas boni publici; iam aliàs, istis admissis, pauca Matrimonia rata et firma stare possent.

980. — « Resp. 2. Manente vinculo Matrimonii, licitè fit divortium, et separatio quoad torum et cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem et justam causam, qualis est: (*V. Not. VIII, pag. 364.*)

« I. Alterius conjugis culpabile adulterium (per quod huc etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia etiam intra eundem sexum. *Bon. quæst. 4. p. 5. n. 2. contra Fill. Sanch. Perez d. 56. s. 1. et 2. ex Matth. 5. et ex c. Gaudemus c. Ex litteris.* Non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici. *Bonac. Sanch. Per. l. c.* licet propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, ut nocens emendetur) * (*ut Salman-ticensis cap. 16. num. 14. cum Sanch. Trull. et com.*) *; tunc enim innocens Religionem ingredi, aut Sacros etiam Ordines suscipere potest: nocens verò non, nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu 1. Si uterque conjux particeps sit ejusdem criminis, vel æqualis. *Sanch. l. 10. d. 6. Bon. loc. cit.* 2. Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit. *Bon. ex Conc. Henr. Fill. Per. s. 3.* ubi vide plures casus exceptos. »

Certum est virum posse dimittere uxorem adulteram, ut docuit Christus Dominus *Matth. 5. 19.* et expressum habetur in *c. Gaudemus. c. Ex litteris. et c. Significasti de Divort.* Idem communiter dicunt DD. de viro adultero, quem uxor possit relinquere; ita *Sanch. l. 10. D. 3. num. 6. Pont. l. 9. c. 16. et Salm. c. 16. num. 2. cum Con. Bon. Trull. ex c. Præterea 32. quæst. 5. etc. Idololatria 36. quæst. 1.*

981. — Quær. I. An ad divortium faciendum sufficiat suspicio de Conjugis adulterio? Quòd sola suspicio sufficiat, habetur expressum in *c. Dicit Dominus. 32. q. 1.* ubi D. Hieronymus dixit: « Ubicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur uxor. » Communiter tamen advertunt *D. Thom. in 4.*

D. 35. quæst. un. a. 3. ad 4. Vioa quæst. 8. a. 2. num. 4. Sanch. l. 10. D. 12. num. 41. cum S. Bonao. S. Antonin. Palud. Soto, Innoc. Hostiens. Abb. et aliis, non sufficere quamcumque probabilem suspicionem, sed requiri violentam, quæ moralem certitudinem fundet, prout si probetur visus fuisse solus cum sola, et nudus cum nuda, ut dicitur in *c. Cæteris 12. de Præsumptionibus*. Dicit autem *Pal. p. 6. §. 4. num. 8. cum Farinac. Gutt. etc.* hoc requiri ad divortium faciendum auctoritate Ecclesiæ, nam quoad forum internum, ait sufficere suspicionem probabilem, modò sit vehemens. Sed hoc intelligendum, quòd licèt in foro interno non requiratur tanta certitudo quanta in externo, semper tamen requiritur talis suspicio, ut habeatur non sola probabilitas sed moralis etiam certitudo de adulterio patrato; aliàs (bene ait *Vioa l. c.*) per solam probabilem nequit alter privari sua certa possessione. Hinc, nisi aliæ adsint circumstantiæ, non sufficiunt amplexus, tactus, et oscula ad faciendum divortium; ita *Pont. l. 9. c. 16. numer. 5. Vioa l. c. Sanch. numer. 47. cum Nao. Palud. Perez, Barb. et Lop. et ipse Pal. p. 6. §. 1. n. 2. cum Con. Hurt. etc.* Item non sufficit, quòd inveniatur solus cum sola in loco secreto, ut *Sanch. num. 45. cum Nao. contra Menoch.*; sufficit verò in foro conscientiæ, si vir fide dignissimus testetur de adulterio, vel de violento indicio; ut *Sanch. num. 51. Vioa l. c. et Pal. p. 6. §. 4. num. 8. cum Gutt. Menoch. etc.* Sufficiunt etiam ut ait *Pal. §. 4. n. 8. cum Menoch.* litteræ amatoriæ uxoris, quibus adulterium præteritum fatetur. Et sic puto etiam sufficere, si aspiciatur aliquis solus cum sola in eodem lecto.

962. — Quær. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, aut bestialitatem commissam à Coniuge? *Prima* sententia negat, quam tenet *Innoc. Abul. et Palac. ap. Sanch. l. 16. D. 4. num. 2.* hanc sequitur, speculativè loquendo, etiam *Pont. l. 9. c. 16. n. 5.* Ratio, tum quia per solam fornicationem caro dividitur; tum quia lex pœnalis, qualis hæc est, non debet extendi de casu ad casum; textus autem in *c. Gaudemus, et c. Litteris de Divor.* ut supra, de sola fornicatione loquuntur. *Secunda* verò sententia communior et probabilior (saltem extrinsecè) affirmat, et hanc tenent *D. Thom. Suppl. quæst. 62. art. 1. ad 4. Sanchez loc. cit. num. 3. Pal. p. 7. §. 1. num. 2. Conc. p. 255. num. 7. Salm. c. 16. num. 9. cum Soto, etc.* Ratio, quia ex jure naturali uterque Coniux tenetur fidem servare non dividendi carnem suam cum alia, quæ verè dividitur, cum habetur concubitus sodomiæ, vel bestialitatis. Nec obstat quòd lex pœnalis non sit extendenda; nam jus discendi ab adultero, qui cum alia carnem suam dividit, non oritur ex lege positiva, sed ex ipso jure naturali, quod prohibet ne coniux cum alia carnem dividat. Sed AA. primæ sententiæ semper replicare possent, verè non dividi carnem sine copula naturali. Cæterum bene ait *Pont. l. c.* ab hac sententia non recedendum cum sit communis, sed revera eam non probari.

Quæritur III. An copula habita cum aliena sine seminis effusione, sit causa sufficiens ad divortium. *Prima* sententia affir-

et hanc tenet *Conc. p. 255. num. 9.* citans *S. Bonav. Sotum, Palud. Vega et Henr.* Rationem non assignat, sed ratio tur esse, quia fornicatio sine seminatione vera fornicatio est, non consummata, qua verè dividitur caro. Citat etiam *Th. et Bonac.* sine locis, sed *Bonac.* (ut infra) expressè optum tenet, et locum *D. Th.* ubi id tradit, non potui invenire. *Secunda* verò sententia probabilior negat, eamque tenent *Ch. l. 10. D. 4. num. 13. Bonac. q. 4. p. 5. num. 2. Escob. l. 25. n. 131. et Salm. c. 16. n. 10. cum Fill. Trull. et Led.* Ratio nomine fornicationis intelligenda est fornicatio in suo genere exacta, nempe consummata per seminationem, aliàs non adest divisio carnis, sed potius divisio attentata, per solam enim seminationem fornicantes fiunt una caro.

33. — Quær. IV. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur dimittere? Ratione adulterii certè non tenetur, dum hæc divisio à Christo Dom. tantum sit permissa, non præcepta; ita *Thom. Suppl. quæst. 62. art. 2.* et alii omnes ex *cap. Idololat. quæst. 1.* ubi *D. Aug.* sic dixit: « Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit, non precepit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem. » Ratio patet, quia divortium introductum est in favorem innocentis, unde non debet in ejus poenam dari. Tantum verò potest vir teneri ad dimittendam adulteram ob correptionis fraternæ, aut scandali vitandi, ut docent *Th. l. c. Pal. p. 6. §. 3. num. 3. Bon. p. 5. num. 15. Salm. c. 16. n. 5.* et alii ex *c. Si vir de Adult.* ubi dicitur: « Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, et ejus peccati particeps. » Sed quoad obligationem correptionis pertinet, communiter dicunt DD. non teneri virum dimittere uxorem infidelis via, nempe verbis, aut verberibus possit eam corrigere: *D. Th. l. c. ad 1. Salm. num. 7. ac S. Bonav. Cajet. Sylvest. l. Coar. Barb. Manuel. etc. ap. Sanchez l. 10. D. 13. n. 9.* Item nec tenetur, si ex tali dimissione timeat gravia incommoda, nimirum periculum propriæ incontinentiæ, vel rixas cum propinquis uxoris, vel infamiam, aut jacturam gubernationis domesticæ, et similia, quia præceptum correptionis non obligat nisi gravi incommodo; ita *S. Anton. 3. p. tit. 2. c. 20. §. 9. Pont. c. 17. n. 4. Pal. n. 3. Escob. n. 136. Nav. c. 16. n. 28. Bon. num. 13. Salm. num. 7. et Sanch. num. 8. cum Soto, Palud. l. etc.* Cæterum bene aiunt *Laym. c. 7. num. 15. Vioa quæst. 2. 2. num. 5.* quòd si putet vir hac sola via adulteram corrigendam esse, eo casu tenetur ex caritate (intellige si possit sine gravi incommodo) ad tempus eam dimittere.

Quod ad scandalum autem pertinet, tenetur etiam vir uxorem dimittere, ne videatur ipse peccato uxoris consentire, ut docent *Th. l. c. Sanch. n. 10. Pont. n. 3. et Salm. n. 7. cum aliis, cit. c. Si vir,* ubi maritus retinens uxorem pertinacem, declaratur reus, et ejus peccati particeps. Et idem dicitur in *c. Non*

solum, 6. Caus. 28. q. 1. ibi : « Quod si in his factis perseverat, » recede ab illa. Sin autem, et tu particeps peccati illius eris. » Hoc tamen intelligitur 1. ut dicunt *S. Anton. l. c. Sanch. n. 21. Pontius, et Salm. l. c.* si adulterium sit notorium, non verò si occultum. Intelligitur 2. ut dicunt *Laym. d. n. 5. Pal. n. 3. Pont. n. 3. Salm. n. 7. cum Dic. et Per. ac Bonac. n. 13. cum Sylo. Tol. Con. Caj. Reg. Gutt. Ret. Fill. et Led.* si vir aliquo modo nequeat scandalo occurrere; secus verò si posset alia via, nempe uxoris reprehensione, reclusionem, verberationem, aut alia moderata coercionem. Quòd si, his mediis adhibitis, scandalum perseverat, erit vir excusatus, si uxorem non dimittit ex justa causa, nempe ratione periculi suæ incontinentiæ, vel si laboret inopia, aut morbo, et ideo indigeat ope uxoris; vel si aliàs deberet grave damnum subire; vel si aliàs uxor deterior evaderet, aut illi immineret notabile detrimentum sanitatis, aut si adsit probabilis spes fore ut brevè uxor resipiscat, prout docent *S. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 9. Palus num. 3. Salm. n. 7. et Sanch. d. D. 13. ex n. 19. cum Soto, Nav. Palud. Major. Tab. Led. Palac. Philarch. Gabr. Ang. Sylo. Lop. Arm. Ricc. et Abul.* etsi non omnes AA. citati omnes præfatas causas excusantes proponant. Addunt *Salm. l. c.* sufficere insuper causam, si plures expensæ essent impendendæ, ut divortium fieret auctoritate Judicis; vel si ex divortio contentiones timeantur. Demum *D. Anton. l. c.* sic concludit: « Ergo vir cum detrimento juris sui, et periculo non tenetur » (uxorem) expellere. » Ita præfati AA. sed alii probabiliter dicunt, quòd si vir jam præbuerit sufficientia indicia, quòd ipse ægrè ferat uxoris adulterium, non tenetur eam dimittere ratione scandali; quia si nihilominus alii scandalizantur, scandalum ipsorum erit pharisaicum, quod non tenetur ipse vitare; ita *Pal. n. 3.* cui consentit etiam *Laym. d. n. 17. cum Palud.* qui ait: « Si explicet maritus, quòd non foveat illam in crimine, sed » juxta se retineat, ut cohibeat à peccato. Quòd si nihilominus » aliquis scandalizetur, scandalum est ex malitia, quod contem- » nitur. » Idem sentit *Glossa in c. Non solum*, supra citato, ubi ad verba, *sin autem, et tu particeps peccati illius eris*, explicat: *Id est, si non revocas eam à proposito.* Ergo vir qui revocat adulteram à proposito, non est reputandus particeps peccati illius. Clariùs id docet *D. Anton. l. c.* dicens: « Propter scandalum » pharisæorum non tenetur homo dimittere jus suum; priùs de- » bet (Maritus) exponere quòd non foveat illam in crimine, sed » magis, ut eam meliùs cohibeat à peccato, juxta se retinet; et » cùm hoc sit verisimile, si quis ex hoc scandalizatur, non erit » scandalum pusillorum, et cùm non potest dimittere sine periculo » suo, licitè potest retinere. » Hinc ex omnibus prædictis bene inferunt *Pal. l. c. Sanch. n. 26. cum Led. et Abb. et Salm. n. 7. cum Soto, Pont. Dec. Perez, Trull. etc.* quòd propter hanc causam scandali rarò teneatur vir uxorem adulteram dimittere.

964. — Quær. V. An uxor teneatur divortium facere à viro adultero? Prima sententia, quam tenent *S. Anton. 3. p. tit. 1*

c. 20. §. 9. in fin. et Sanch. l. 10. D. 14. n. 29. cum Palud. Sylo. Soto, Tab. Arm. Sa, Led. etc. dicit nunquam teneri: non ratione scandali, quia nunquam præsumitur uxor consentire in viri adulterium; non ratione correptionis, quia tantum Superioris est corrigere facto; uxor autem est subdita viro, unde *ipsa* (ait D. Antoninus) *non debet virum corrigere facto, sed verbo.* *Secunda* tamen sententia mihi verior, quam tenent *Bon. p. 5. numer. 13. Con. p. 256. numer. 16. Nao. c. 22. num. 21. Antoine p. 587. quæst. 9. Salm. c. 16. n. 7. cum Dic. et Perez; item Pet. Soto, Palao, Gabr. Led. etc. apud Sanch. n. 27.* dicit etiam teneri aliquando divertere à viro adultero, quia aliquando tenetur etiam subditus, si potest sine gravi incommodo, corrigere Superiorem modo quo potest; et à fortiori ad id tenetur uxor, cui jam concessum est relinquere virum adulterum; dummodo tamen (ait *Antoine*) ipsa sciat virum hoc medio certò emendandum: sed melius dicit *Conc.* si probabilis sit spes emendationis, quia correctio bene debet fieri ubi spes probabilis intervenit, ut dicunt *Salm. in tr. 21. de Corrept. frat. c. 7. n. 66. cum Suar. Pal. Diana, etc.* Meritò verò dicunt præfati AA. ad hoc rarò sive rarissimè teneri uxorem, tum quia rarissimè uxor potest corripere verum; tum quia rarissimè poterit uxor à viro discedere sine gravi incommodo. Et ideo nec etiam tenetur ei debitum negare: tantò magis quia negando vir deterior fieret, ut docent *S. Anton. et Bonac. l. c. cum Sanch. Fill. et aliis.*

985. — Utrum autem teneatur Conjux innocens recipere alterum ex adulterio emendatum? Affirmant *Conc. 2. ac Buss. infra n. 5. cum Laym. et Perez* ad hoc teneri ex caritate, si aliàs ille sit in periculo relabendi. Sed ego minimè auderem innocentem ad hoc obstringere sub culpa, cum ex una parte Christus Dominum perpetuò liberaverit ab obligatione cohabitandi cum adultero, et ex alia non videtur caritas ad tantum onus obligare, ut Conjux recipiat alterum qui fregit sibi fidem. Unde meritò dicunt *Salm. c. 16. n. 21.* tantum ex honestate et decentia debere innocentem sibi reconciliare emendatum si commodè potest. Nec obstat quòd in *c. Si vir Adult.* dicatur: « Debet, sed non sæpe, » recipere peccatricem: » nam Glossa to *debet* explicat: « Debet » debito honestatis, non necessitatis. »

986. — Quær. VI. In quibus casibus illicitum sit Conjugi divortium facere ab altero in adulterium lapso? Primus est si uterque reus sit adulterii, tunc enim neuter jus habet ad divortium, etsi unus semel peccaverit et occultè, alter verò centies et publicè; ita *Sanch. l. 19. D. 6. n. 8. Pont. l. 9. et Salm. c. 16. n. 12. cum Soto, Con. Trull. Dic. et aliis passim, ex D. Th. in 4. D. 35. q. un. art. 6. ad 5.* Dubitatur autem hñc, an in tali casu Conjux emendatus possit divortium facere ab altero in adulterio perseverante? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat, nisi condonationem sui criminis jam obtinuerit; quia emendatio illius, ut dicunt, injuriam alteri (vel semel factam) non extinguit. Ita *Pont. l. 9. c. 17. in fin. Dic. Led. Hurt. Bus. apud*

Salm. c. 16. n. 13. Secunda autem sat probabilis sententia, quam tenent *Sanch. l. 10. D. 7. n. 4. Vioa q. 8. art. 1. n. 6. Avers. Trull. Con. Bon. Reg. Henr. etc. ac Salm. n. 14.* dicit, quòd emendatus possit separari ab altero, qui post correctionem non resipiscit. Ratio, quia (ut dicunt) si post crimina ambo Conjuges se reconciliarent, tunc, uno relabente, posset alter certè recedere: Ita pariter in præsentī casu, nam emendatus per ipsam correptionem jam virtualiter offert reconciliationem, quam alter admittere tenetur, et sic terminus jam imponitur compensationi: ita ut alter non ampliùs habeat jus in posterum compensandi novum peccatum cum præterito Conjugis emendati: et ideo ob novum adulterium justè tribuitur emendato jus recedendi.

Secundus casus est, si Conjux consentiat in adulterium alterius: tunc enim amittit jus recedendi ex *c. Discretionem de eo, qui cog. etc.* Et est communis sententia cum *Sanch. lib. 10. D. 5. n. 4. Bon. p. 5. n. 14. et Salm. c. 16. n. 15. Con. Trull. Per. etc. D. Th. Suppl. q. 62. art. 1.* Notand. tamen hīc uniformiter, quòd non sufficiat ad præsumendum consensum viri, si ille prudenter dissimularit, vel non averterit adulterium uxoris: eò quòd non potuit sine magno incommodo: vel si causam tantum remotam præbuit, ut si malè eam tractavit; in allatis enim textibus statuit non excusari foeminam adulterantem, etiamsi à viro sit injustè dimissa.

Tertius casus est, si Conjux sine culpa formali adulteretur, putà, ob errorem inculpabilem, vel si violenter cognita sit; ita communiter *S. Th. l. c. Sanch. Con. etc. cum Salm. n. 17.* Secus verò ut notat *Sanch. n. 15.* si per metum consentiret, quia propter metum non excusatur à culpa. Notat etiam *Dic. apud Sanch. ibid.* quòd, si uxor putans virum esse mortuum, extra Matrimonium fornicetur, etiam vir potest eam dimittere; secus, si vir fornicetur putans mortuam uxorem.

Quartus casus est, si injuria sit remissa, sive ante, sive post divortium. Si autem post remissionem relabatur vel reconciliatus, vel reconcilians, alter jam dimittendi jus habet. *Sanch. D. 6. n. 7. Salm. n. 18. et alii.* Præsumitur autem facta remissio vel ex verbis, vel factis, ut si Conjux innocens, conscius et memor adulterii, omnino sponte coeat cum adultero, ut docent *S. Th. Sup. qu. 62 ar. 1. Sanch. D. 6. n. 19. et D. 14. n. 6. Salmant. num. 19. cum Dicast. Trull. Avers. et aliis apud Bus.* Signa pariter sunt remissionis, si maneant in eadem domo, mensa, lecto, maxime si interveniant oscula, tactus, amplexus. Notandum tamen, quòd si Conjux innocens per hæc verè animum non habeat remittendi, in conscientia semper recedere potest, quamvis in foro exteriori divortium ei negetur; ita *Sanch. D. 14. num. 21. et Fill. Avers. Trull. Vill. cum Salm. d. n. 19.*

987. — Sed dubitatur hīc 1. An facto divortio per sententiam Judicis, possit innocens adhuc adulteram cogere, ut ad se redeat? Duplex est sententia. *Prima*, quam tenent *Soto, et Led. ap. Sanch. lib. 10. D. 10. num. 2.* qui probabilem vocat, dicit, quòd per sententiam etiam adultera remaneat soluta ab obliga-

ione cohabitandi, et reddendi debitum. *Secunda* verò sententia communis, quam tenet *Sanch. num. 3. cum Sylo. Henr. Led. ia, et pluribus aliis*, item *Pal. p. 6. §. 7. num. 1. Pont. l. 9. c. 19. Bon. p. 5. num. 16. et Salm. c. 16. num. 22. cum Con. Gutt. Reg. Aoersa etc.* docet quòd semper ac status utriusque Conjugis non sit mutatus, nempe si neuter voverit castitatem, etc. teneatur adultera redire, quia innocens suum jus non amittit per sententiam, quæ tantum in poenam adulteræ, non in favorem emendatur; ita expressè docet *Divus Thomas Sup. quæst. 62. art. 6. ad 3.* ubi : « cum divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum, vel revocandi uxorem; unde uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire, si fuerit revocata, nisi de licentia ejus votum continentiae emisit. » Et ad hoc, ut adultera teneatur redire, rectè dicit *Sanchez n. 24.* (contra *Palac.*) non requiri novam sententiam Judicis. Meritò verò ait *Pal. p. 6. §. 7. num. 3. cum Gutt.* rarò posse compelli uxorem adulteram redire ad virum, propter prudentem timorem mortis, aut sævitiae facilè ab illo inferendæ.

Dubit. 2. Si Conjux innocens, facto divortio per sententiam, labitur in adulterium, utrùm is amittat jus ad divortium, ita ut, altero petente, teneatur ad eum redire. *Prima* sententia affirmat, quia injuria jam est compensata, nec sententia ita abstulit adultero jus, ut innocens post divortium possit adulterari; ita *Pont. l. 9. c. 20. n. 6. item ap. Salm. c. 16. n. 23. S. Anton. S. Bonao. Per. Dic. Con. Aoers. Sot. Dian. Leand.* et probabilem vocant *Salm. c. 16. n. 23.* *Secunda* tamen sententia, quam longè probabiliorem censeo, et tenent *S. Th. Sup. q. 62. art. 6. ad 4. Sanch. l. 10. D. 10. num. 30. et Salm. num. 25. Fill. Reg. Bon. Led. et alii*, dicit non teneri : quia per sententiam absolutè latam jam innocens absolutus mansit à servitute, et adulter jure suo privatur. Hoc tamen non obstante, *D. Th. l. c. ad 4.* sic advertit : « Secundùm æquitatem juris Judex ex officio suo debet eum cogere (aliàs monere) ut caveat periculo animæ ejus, et scandalo aliorum, quamvis uxor non possit reconciliationem petere. » Et in hoc omnes conveniunt, ut dicunt *Salm. n. 14.*

968. — Dubit. 3. An Conjux possit adulteram dimittere propria auctoritate? (*V. Not. IX, pag. 365.*). Adsunt tres sententiæ satis probabiles. *Prima* sententia absolutè negat, et hanc tenent *D. Th. Sup. quæst. 62. art. 3.* ubi : *Divortium non potest celebrari, nisi judicio Ecclesiæ. Conc. p. 256. n. 14. ac Bellarm. Aoersa ap. Salm. c. 16. n. 46.* Ratio, quia separatio Conjugum est actio publica, pertinens ad externam gubernationem; unde non potest fieri privata auctoritate sine perturbatione. *Secunda* sententia, quam tenent *Laym. c. 7. n. 8 et 9. Pont. c. 18. n. 2 et 6. et Salm. n. 47. cum S. Ant. Soto, Con. Hen. Vill. etc.* distinguit, et affirmat, si adulterium est notorium; negat verò, si occultum, quia tunc fama Conjugis adulteri injustè proderetur. Idque confirmant ex *c. Significasti 4. de Divort.* ubi dicitur : « Si notorium est mulierem adulterium commisisse, ad eam reci-

» piendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum
 » alia adulterium commisisse. » Item ex *c. Ex parte 9. de Spons.*
 ibi : « Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis
 » dimittere. » *Tertia* demum sententia absolutè affirmat
 posse fieri divortium sine sententia, sive adulterium sit publicum,
 sive occultum, modò sit certum, et ex separatione non interveniat
 scandalum quod non possit aliter reparari ; ita *Sanch. l. 10. D. 12. n. 31 et 32. cum Soto, Pal. Henr. Abb. etc. ac Bon. p. 5. n. 10. cum Sa, Led. Reg. Con. et Fill.* Probatur 1. ex *c. Dixit Dominus 32. q. 1.* ibi : « Ubicumque fornicatio est, vel fornicationis
 » suspicio, liberè dimittitur uxor. » Nota to *liberè*, quod denotat
 nullam requiri sententiam, aut licentiam. Et ratio est, quia
 absolutè concessum est à Christo Domino dimittere Conjugem
 adulterantem. Hæc sententia mihi probabilior est, saltem si
 adulterium sit ex parte foeminae ; durum enim esset cogere virum
 certum de adulterio uxoris, ut publicum faciat illius crimen in
 iudicio cum suo perpetuo dedecore. Bene tamen advertit *Bon. loc. cit.* quòd si post divortium Judex cogat Conjugem ad cohabitandum, teneatur obedire ; sed juxta hanc sententiam non tenetur reddere.

969. — Notandum autem hîc, quòd, facta juridica separatione, vir innocens possit ingredi Religionem, etiam invita adultera, *c. Agatosa 27. qu. 2.* Possitque etiam Ordines Sacros suscipere, ut *Salm. c. 16. n. 50. cum communi*, manente tamen vinculo Matrimonii ; quare, si is, suscepta Religione, vel Ordinibus Sacris, cum alia coiret, licèt tunc non detur ampliùs criminis compensatio, attamen verum adulterium committeret. Item, si uxorem cognosceret, peccaret quidem peccato sacrilegii, sed non fornicationis. Hoc autem esset, si Matrimonium jam consummatum fuerit, nam aliàs Matrimonium per Professionem Religiosam (non autem per Ordines Sacros) etiam quoad vinculum dissolvitur ; *Salm. c. 16. n. 50 et 51. et commun.* Rectè autem advertunt *Salm. n. 53.* quòd, si conjux innocens absque sententia judicis separetur ab adultera, vix unquam posset, etiam juxta primam opinionem ut supra, Sacerdotium suscipere : quia difficulter hoc fieri posset absque scandalo.

E converso adulter, nec etiam facto divortio juridico, potest Religionem ingredi, aut Sacerdotium suscipere, nisi de licentia alterius ; vel nisi alter jam statum irrevocabilem assumpserit. Aliàs, si Religionem aut Sacerdotium suscipere velit, esto jam assumpserit, potest ab illo repeti, et tenetur reddere. Sed sufficit ad hoc licentia tacita, ut si alter sciens hunc velle mutare statum, non impediat, cùm commodè possit. Et sufficit etiam, si alter requisitus neget reconciliationem, ut dicunt *Sanch. l. 10. n. 15 et 19. et Salm. c. 16. n. 54. cum Con. Avers. Dic. Dian. Bon. Led. ex c. Gaudemus de Conversione Conjug.* Addunt *Pont. l. 9. c. 6. n. 3. Sanch. n. 8. cum aliis, et Pal. p. 6. §. 7. n. 2.* quòd si post biennium adulter non revocatur, potest liberè Religionem ingredi, vel sacris initiari, quia tunc censetur alter in hoc ei

mentire, jure sic disponente in *Authentica, Sed hodie C. ad Jul. de Adult.*

970. — « II. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua, si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti a iudice; imò, si mortem minetur, vel venenum paret, potest divertere ante iudicis consensum. Vide *Bonac. loc. cit. Laym. Per. s. 2.* »

Constat ex *c. Ex transmissa, de Rest. Spol.* ob sævitiam Congis posse alterum separari, quamvis iste ob aliquod suum crimen fuerit causa sævitiae illius, *c. de Ben. 32. q. 1.* Non tamen ne sententia Iudicis, et postquam crimen sit plenè probatum, ex *Conc. Carthag. in c. Seculare 33. qu. 2.*

971. — Sed quæritur 1. an tunc possit recedere propria auctoritate? Affirma, si periculum sit in mora (ut ait hîc *Busemb.*) et si non posset litigare, aut Iudicem adire, vel facillè sævitiam probare; ita *Sanch. lib. 10. D. 18. n. 3. Anacl. p. 667. n. 110. et alm. c. 16. num. 38. cum Aversa, Trull. Vill.* Si verò possit iudicem adire et sævitiam probare, tenetur expectare sententiam, ut dicunt *Sanch. l. c. Pal. §. 4. num. 7. Pont. l. 9. c. 23. 7. et Salm. d. n. 38. c. Significasti, de Divort. contra Trull. et Hurt.* Ratio, tum quia exigitur sententia, ne passim divortia ant; tum quia causa hæc sævitiae introducta est auctoritate Ecclesiae; et ideo æquum est, ut nemo ea utatur ad discedendum sine Ecclesiae auctoritate.

Quær. 2. an talis justè recedens possit, invito Coniuge, Religiosus fieri? Negatur, nisi timor de damno gravi sit talis, ut nunquam deponi possit, ex *c. Litteras, de Rest. spoliat.* Aliàs divortium tantum ad tempus erit, donec cesset periculum, data cautione in iudicio; ita *Sanch. l. 10. D. 18. numer. 5. Salm. numer. 37. cum Bas. Trull. Fill. Dic.* Notant autem *Salm. num. 40. num. Dic.* in praxi vix credi posse, quòd cesset unquam periculum, si Coniux fuerit amens et furiosus, vel ita pronus ad iram, ut sæpe intervenerit periculum damni, et aliquando uxorem ulneraverit; vel si dederit venenum, etiam semel.

Quær. 3. qualis timor sufficit ad divortium ratione sævitiae. Resp. Sufficit, ut prudenter timeri possint quaecumque mala ravita à Coniuge, vel ab ejus propinquis; ut si adessent comminatio mortis, verba injusta, frequentia convicia et jurgia, et quibus nimis molesta redderetur cohabitatio, vel esset periculum abortûs intentati, vel mali gravis in aliis filiis, aut conanguineis, etc. Ita *Sanch. l. 10. D. 18. num. 11 et 12. ac Salm. 16. num. 41. cum communi.* Rectè tamen advertunt *Salm. ibid.* quòd aliqua ex his, quæ respectu foeminae nobilis essent gravia, respectu alterius humilis conditionis levia erunt. Item advertunt *Sanchez numer. 13. et Roncaglia pag. 180. q. 5. R. 1.* non sufficere solas minas, nisi Coniux solitus sit illas exequi; quapropter Iudex bene perpendere debet minantis conditionem et modum, ex *l. Hæc autem 5. ff. Si cui plus, etc.*

972. — Quær. 4. an sola verbera sint causa justa divortii? Alii affirmant, *Bart. Bald. Lupus, Graff. etc. ap. Sanch. D. 18.*

num. 14. Alii negant, nisi ex verberibus probabiliter timeatur periculum mortis, ut *Cujac. etc. ibid. n. 5.* Alii verò communissimè ut *Pont. l. 9. c. 25. n. 5. Ronc. p. 180. quæst. 5. R. 1. et Sanch. numer. 16. cum Host. Abb. Ang. Sylo. Henr. Arm. Tab. etc.* dicunt licitum esse viro verberare uxorem, modò non fiat frequenter, nec ex levi causa, nec acriter, quamvis causa sit magna; sed rarò, et mediocriter. Unde probabiliter ait *Sanch.* non posse uxorem discedere, si verberatio est levis, etiamsi sine causa verberata fuerit (excipiunt *Salm. c. 16. num. 41.* nisi mulier esset nobilis.) Item addunt *Ronc. l. c. Bon. p. 5. num. 5. Pal. p. 6. §. 9. n. 8. et Sanch. numer. 16. cum Rol. et Rimin.* non licere uxori divortium facere ex una verberatione, etsi gravi, sed requiri saltem binam, nisi probabiliter timeatur ne maritus verberationes replicet, attenta illius natura, et circumstantiis, puta si ipse domi vel etiam extra domum detineat concubinam.

973. — « III. Si conjux compartem trahat in peccatum, v. g. » sollicitet ad hæresim, veneficium, etc. * (*Addè si vir alios » in domum introducat cum periculo, quòd tentet ad adulterium. » Vel si vir velit exercere sodomiam cum uxore, etsi ipsa con- » sentire renuerit, ut Salm. num. 35. cum Sanch. Bas. Soto.*) * » tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur, si peri- » culum sit grave. *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 7. n. 16.*

« IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. * (*Ut D. Th. suppl. » quæst. 64. a. 1. ad 4. ubi : Uxor viro leproso tenetur reddere » debitum, non tamen ei cohabitare. Hoc autem, rectè ait Sanch. » l. 9. D. 24. num. 29. cum S. Anton. et aliis, intelligi, si ex coha- » bitatione probabiliter immineat periculum infectionis. Item justa » erit causa discedendi, si alter Conjux sit furiosus, aut male- » ficus, aut energumenus, ut Salm. c. 16. n. 35. cum communi.*) * » Quòd si tamen sine gravi detrimento possit cohabitare, ad » id tenetur, aut saltem adhabitare, et ministrare, nisi alter » remittat.

974. — « V. Hæresis, vel apostasia superveniens matrimonio. » Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, non tenetur » conjugem conversum recipere, saltem ex justitia : nam ex ca- » ritate aliquando tenetur, ut si sit periculum incontinentiæ. *Bon. » Laym. loc. cit. Per. d. 57. s. 1.* * (*Nota hîc, quòd non ob » quæcumque crimina Conjugis potest alter separari, sed tantum » ob pernicioza. Potest autem ab hæretico discedere, etsi hæresis » sit occulta : imò tenetur, si sit in periculo perversionis; vide » Salm. c. 16. ex num. 26. Et si crimen sit declaratum, potest » alter etiam fieri Religiosus, ut Salm. num. 34. modò judicio » Ecclesiæ discesserit, ut patet ex c. De illa, de Divort. ubi hoc » divortium declaratur esse perpetuum.*) *

975. — « VI. Mutuus consensus. (*V. Not. X, pag. 365.*) » Ex quo licitè se separant vel toro, sive ad tempus, sive in per- » petuum, ob finem spirituales, vel etiam habitatione. Quod » tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur religionem, » vel uxore ad religionem transeunte (aut si vetula sit, id est sexa-

genaria, *Azor.* etc. vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bonac. Barb. Dian. p. 3. t. 4. R. 73.* manente in seculo in voto continentiae), maritus suscipiat sacros Ordines. * (*Si autem Conjuges remanens in seculo nesciebat se teneri eo casu ad emittendum votum castitatis, dicunt Sanch. Fagn. etc. (contra Anacletum) apud P. Ferraris Bibl. verb. Conjuges n. 23.* quod ille, adhuc praestito consensu, potest ad se revocare Conjugem etiam in religione professum.) * Porro, apud quem, et cujus expensis, facto divortio, liberi sint educandi? Vide *Laym. hñc l. 1. et Sanch. Vid. Per. d. 58 et 59. Bon. q. 3. p. 5. n. 11.* »

976. — Conveniunt DD. quod, facto divortio juridico, filii sint educandi apud Conjugem innocentem (*V. Not. XI, pag. 365*) Quo verò ad expensas, si divortium fit culpa patris, ejus expensis educanda est proles, ex *Authent. Si Patet. C. Divortio facto*, ubi : « Si pater causam divortii praestiterit, apud matrem, ad secundas nuptias non venientem, liberi nutriantur patris expensis. » Et contra expensis matris, si divortium fit culpa matris; ita *Glossa in dicta Auth. Pal. p. 6. §. 10. num. 5. Laym. c. 7. in fin. et Sanch. l. 10. D. 20. num. 7. cum Bart. Palud. Hist. Sylvest. Henriquez, Gutt. etc. ex eadem Authent.* ubi legitur : « Si verò contra, tunc apud patrem, matris locupletis expensis; nisi pater minùs idoneus sit, tunc enim apud matrem locupletem nutriantur. » Sed negant *Salicet. Boerius, et Alex. ap. Sanch. l. c. n. 5.* quod asserunt praedicta verba non esse in textu originario (ut fatetur ipsa *Glossa*) sed inserta fuisse ab *Irnerio*. At hoc non obstante, non discedendum à sententia communi, ut ait eadem *Glossa*, quia cum matri adulterae dos, facto divortio, restituatur, jus naturale postulat, ut ipsa Matrimonii onera sustineat; aliàs commodum ex suo crimine reportaret. Ad hoc tamen bene advertit *Sanch. num. 8.* cum communi omnium, omnino requiri sententiam Judicis. Quando autem alter Conjugum esset infidelis, vel haereticus, proles semper apud fidelem educanda est, quamvis fidelis fuerit in culpa, ut *Sanch. num. 3. Pal. l. c. cum aliis.*

977. — « Quæres, an uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem? »

• Resp. Teneri, quia vir est caput familiae et uxoris.

Excipiuntur tamen sequentes Casus :

« 1. Si ex sequela timeatur grave onus, vel periculum, v. g. vitae, pudicitiae, vel salutis; vel uxor à viro peregrè non alatur. »

« 2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facile sit sequi; secus tamen, si ante fuit vagus, idque ipsa scivit. »

« 3. Si in contractu Matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, et nulla gravis necessitas urgeat. »

Regulariter uxor tenetur sequi virum mutantem domicilium, etiamsi mutet sine justa causa; modò causa non sit turpis, *Sanch. l. 1. D. 40. num. 2 et 6.* Et hoc etiamsi alicubi adsit contraria

consuetudo, quæ non potest derogare juri Divino, quod constituit virum caput uxoris, ut in 1. *Cor.* 11. 3. Item etiamsi vir longè discedat, et ibi per longum tempus sit moraturus; secus verò si brevè inde reversurus sit; ita *Sanch. l. c. D. 41. num. 11. cum Panorm. et Alex. de Nevo, ac Boss. c. 6. num. 34. cum Suar. Barb. et Farin.* tunc enim nec uxor tenetur sequi virum, nec vir secum ducere uxorem, ut dicunt *Salm. de 2. Præc. c. un. num. 48. cum Sanch. Tol. Bon. Sayr. Fill. etc.* Prout neque tenetur vir eam secum ducere, etiamsi longè discedat, si magnæ expensæ requirerentur ad eam illuc transvehendam: *Salm. ib. cum AA. citatis.* E converso uxor non tenetur sequi virum, si ille velit eam pertrahere ad peccatum, vel uxor per discessum exponeretur gravi periculo vitæ, ut *Sanch. l. 1. D. 41. num. 5. cum Sylo. Nao. Arm. Ang. etc.* aut periculo gravis detrimenti, ut *Boss. c. 6. n. 38. cum Laym. et aliis communiter.* Sic pariter non tenetur uxor sequi virum vagantem, nisi uxor ante Matrimonium id sciverit, ut *Sanch. l. c. num. 7. cum Sylo. Ang. Nao. Lopez, Man. et Boss. num. 48. cum aliis communiter.* An autem uxor teneatur sequi virum in exilium-condemnatum? Probabiliùs affirmandum cum *Sanch. l. 1. D. 41. n. 13. Boss. c. 6. n. 46 et alii.* Vide dicta l. 3. n. 353.

NOTÆ.

DE POENITENTIA.

NOTA I.

(Pag. 9, lin. 47, ad verb. *Adverteret.*)

variis Galliarum diœcesibus adimitur ex statutis confessario absolvendi peccatum complicitis in materiâ turpi. Utrum autem et receptum sit decretum Bened. XIV quo fertur excommunicari eos qui confessionem complicitis audire præsumerent, cognoscitur ex iisdem statutis vel consuetudine, ut jam alibi diximus pro quolibet censuris.

NOTA II.

(Pag. 23, lin. 34, ad verb. *Annexam censuram.*)

Galliis ex usu generali cessat obligatio se præsentandi ad superiorem pro pœnitente qui ob mortis periculum absolutus fuit a censuris non pontifici reservatis. Excipiuntur tamen quædam diœceses ubi aliter id præcipiunt. Sed hæc obligatio viget pro his qui absolvuntur a censuris episcopo reservatis. Vide super hoc notata in *Tractatu de Censuris*.

NOTA III.

(Pag. 29, lin. 2, ad verb. *In Paschate.*)

Etiam plures cleri gallicani decisiones et variarum diœceseon statuta adhuc obtinet apud nos lex fidelibus præcipiens ut in Paschate ad parochum confiteantur. Unde invalida foret annua confessio quemlibet alium nisi de consensu parochi vel episcopi. Is autem consensus præsumitur quoties ex usu receptum est ut fideles indistinctim confiteantur apud quemlibet confessarium approbatum. In quibusdam enim diœcesibus parochi ex consuetudine vel statutis approbati pro totâ diœcesi et etiam pro confessione paschali. In aliis vero requiritur consensus expressus. Hinc sedulò consulendæ locorum consuetudines.

NOTA IV.

(Pag. 50, lin. 5, ad verb. *Tuebimur.*)

ut diximus in *Tractatu de Censuris* Episcopos in Galliis absolvere a hæresi, nec receptam esse bullam *à-næ*. Hic tantum nota-

bimus facultates Episcoporum non ex canonibus solum definitas esse, sed insuper ex usu et præscriptione legitimâ. Unde non mirum est si quædam facultates aliis competant et aliis desint. Quoad vim ergo quam obtinet reservatio quorundam casuum summo Pontifici, et quoad potestatem quam habent Episcopi in hujusmodi casus, consulenda est uniuscujusque diœcesis constans et certa disciplina. Ceterum in dubiis recurras ad Episcopum cujus est nosse limites sue potestatis.

DE MATRIMONIO.

NOTA V.

(Pag. 250 , lin. 19, ad verb. *Invalidet.*)

Licet matrimonia filiorum familiæ absque consensu parentum contracta, jure naturali et ex se non sint invalida, uti declaravit concilium Tridentinum, attamen minores ex jure gallico validè contrahere non possunt nisi de consensu parentum; et cum saltem dubium sit utrum juris civilis absolutæ nullitates afficiant non solum effectus civiles sed etiam ipsum contractum, quisque tenetur amplecti tutiorem partem, et sese gerere quasi per hujusmodi nullitatem matrimonium ipsum invalidetur. Insuper filii etiam majores tenentur consensum hunc saltem petere, sed non sub pœnâ nullitatis, ut vulgò censent jurisperiti. Vide adnotationes in sequenti volumine de impedimentis civilibus.

NOTA VI.

(Pag. 271 , lin. ult., ad verb. *Respondit.*)

In Galliis ex disciplinâ satis generali, sponsalia pronuntiantur esse dissoluta, cum pars quæ in mora est, alteram ab anno non inviserit si manebat in eodem loco, vel ad eam non scripserit, si absens erat. Idem statuunt quædam ritualia.

NOTA VII.

(Pag. 282, lin. 11, ad verb. *Deferre.*)

Quoad necessitatem sententiæ judicis ad solvenda sponsalia, præter dicta apud auctorem de jure communi, insuper consulenda sunt locorum statuta vel consuetudines quæ in variis locis variare possunt. Sic v. gr. in quibusdam diœcesibus olim statutum erat ne consensu quidem partium sine judicis sententiâ posse dissolvi.

NOTA VIII.

(Pag. 351, lin. 22, ad verb. *Adullerium.*)

Olim in Galliis ex codice civili admittebatur divortium non quoad thorum tantum, sed etiam quoad vinculum, ita ut conjuges separati aliud matrimonium civile contrahere possent. Illud verò divortium nunc abrogatum est, et conjuges, si quædam adsint causæ divortii,

non possunt obtinere nisi separationem corporis. Causæ autem divortii pro foro civili tres agnoscuntur, nempe adulterium, sævitie et unius conjugis damnatio ad pœnam infamantem.

ART. 229. Le mari pourra demander le divorce pour cause d'adultère de sa femme.

ART. 230. La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari, lorsqu'il aura tenu sa concubine dans la maison commune.

ART. 231. Les époux pourront réciproquement demander le divorce pour excès, sévices ou injures graves, de l'un d'eux envers l'autre.

ART. 232. La condamnation de l'un des époux à une peine infamante, sera pour l'autre époux une cause de divorce.

Quænam sint pœnæ infamantes, vide si lubet in codice pœnali, art. 7 et 8. Adverte insuper illas non esse causam divortii, nisi cùm factæ sunt irrevocabiles.

NOTA IX.

(Pag. 357, lin. 37, ad verb. *Propria auctoritate.*)

Quoad forum civile corporis separatio, cum semper importet bonorum separationem, locum habere non potest nisi per sententiam judicis. Sed id non intelligitur de simplici separatione quoad thorum, de quâ judicatur ex legibus canonicis vel jure naturali.

NOTA X.

(Pag. 360, lin. 45. ad verb. *Mutuus consensus.*)

In codice civili, art. 309, statuitur quòd separatio corporis locum habere non potest ex mutuo consensu; id autem intelligendum de separatione publicà et juridicà, quæ, ut mox diximus, importat bonorum separationem, et quæ proinde non potest à judicibus pronuntiari, nisi propter causas lege definitas, ne scilicet conjuges per voluntariam separationem creditoribus illudant.

NOTA XI.

(Pag. , 361 lin. 12, ad verb. *Innocentem.*)

Ex jure gallico judicis sententia declaratur apud quem filii sint educandi. Quoad expensas autem, illæ sunt communes utrique conjugi pro suis facultatibus.

ART. 302. Les enfans seront confiés à l'époux qui a obtenu le divorce, à moins que le tribunal, sur la demande de la famille ou du ministère public, n'ordonne, pour le plus grand avantage des enfans, que tous ou quelques-uns d'eux seront confiés aux soins soit de l'autre époux, soit d'une tierce personne.

ART. 303. Quelle que soit la personne à laquelle les enfans seront con-

fiés, les père et mère conserveront respectivement le droit de surveiller l'entretien et l'éducation de leurs enfans, et seront tenus d'y contribuer à proportion de leurs facultés.

Vide insuper tom. 2, adnotationes in *Tractatum de Justitiâ*, ubi de uxorum jure et dominio.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEXTO VOLUME CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS QUARTUS.

CAPUT II. — De ministro Sacramenti Pœnitentiæ. Pag. 1

DUBIUM I. — *Quis sit Minister.* Ibid.

539. Confessarii indigent approbatione, et jurisdictione. 540. An in casu necessitatis sit obligatio confitendi laico, vel Clerico. An vero Clericus vel laicus, in articulo mortis, deficiente Sacerdote, possit absolvere à censuris. 541. Nullus autem Sacerdos valide absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus.

DUBIUM II. — *Quid sit approbatio, et à quo petenda.* 2

542. Quid sit approbatio. 543. An liceat Sacerdoti simplici exerpere Confessionem venialium. 544. Dubitatur 1. An Parochus possit adsciscere cooperatorem alium Parochum alterius Diœcesis. Dubitatur 2. An ejusdem. 545. Debet eligi approbatus, aut Parochus. An sufficiat approbatio sine examine, et sine judicio interno. 546. An sufficiat approbatio petita, et negata. 547. A quo Episcopo habenda sit approbatio. 548. Resolvitur questio ex Bulla Innoc. XII. 549. An Religiosi approbati in una Diœcesi possint audire Confessiones in alia. 550. Alia notanda apud Busembaum. 551. An injusta revocatio approbationis sit invalida. 552. An Episcopus ex justa causa possit approbatos iterum examinare, aut approbationem revocare, vel restringere. 553. Sancita à Bened. XIV, circa Confessionem complicitis in peccato turpi. 554. Quid veniat nomine *peccati turpis*. An peccata interna. An dubia. 555. An absolutio complicitis sit invalida quoad omnia peccata. 556. Queritur 1. An incurrat censuram Papalem, qui Confessionem complicitis tantum audit, et eum non absolvit. Queritur 2. An Episcopus, vel ejus delegatus, facultate Tridentini in cap. *Licet*, possit absolvere Confessarium qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit.

DUBIUM III. — *Quid et quotuplex sit jurisdictio Confessarii, et unde eam habeat.* 11

557. Quid sit Jurisdictio, et quis habeat ordinariam. 558. An habeat Vicarius Generalis, contradicente Episcopo. Et qui possint eam delegare. 559. An delegatio expiret morte delegantis. 560. An hæretici, et excommunicati vitandi valide absolvant in articulo mortis. 561. An omnes Sacerdotes

possint absolvere tam in articulo, quam in periculo mortis. Et quale censetur huiusmodi periculum. 562. An simplex Sacerdos possit absolvere, præsente approbato. 563. In quibus autem casibus possit licite absolvere. Dubitatur I. An quivis Confessarius possit absolvere moribundum à reservatis, etiam præsente Superiore. Dubitatur II. An in morte, ad absolvendum reservata Papa, adeundus sit Episcopus. Dub. III. An teneatur moribundus petere absolutionem à Superiore, saltem per litteras, aut nuncium. 564. An excommunicatus toleratus possit absolvere à venialibus. An Regulares possint absolvere sine approbatione Episcoporum. Et an omnes Sacerdotes ab Episcopo approbati possint Confessiones audire sine licentia Parochi. 565. Qui et quomodo possint eligere sibi Confessarium. Dubitatur I. Quomodo Episcopi, et alii Prælati. Dubitatur II. Quomodo Cardinales. Et an Parochi. 566. Quando habens potestatem delegatam possit eam subdelegare. Et quid de delegato ad universitatem causarum. 567. An absolutus in morte à reservatis teneatur postea resistere Superiori. 568. Vide alia. 569. A quo possint absolvi scholares, milites, peregrini, etc. Capellani exercitus nequeunt absolvere milites degentes in præsidiis. 570. An sufficiat facultas præsumpta excipiendi Confessiones. 571. Quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia, vel probabili. 572. Quæritur I. An error communis det jurisdictionem. 573. Quæritur II. An liceat ministrare Sacramentum cum jurisdictione tantum probabili. 574. An sit obligatio confitendi Parocho. 575. An Regulares itinerantes possint confiteri cuicumque Sacerdoti. 576. An Moniales petentes extraordinarium, et non obtinentes, possint cuique confiteri. 577. Plura notanda de Confessariis Monialium, et Militum in Præsidiis.

DUBIUM IV. — *Quid sit reservatio casuum, et quis habeat potestatem reservandi, et absolvendi ab iis.* Pag. 3a

578. Quid sit reservatio. 579. Quæritur I. An sit licita, et valida reservatio facta sine causa. 580. Quæritur II. An ignorantes reservationem casuum Papalium ab ea excusentur. 581. Dubitatur I. An excusentur ignorantes casus reservatos ab Episcopis. Dubitatur II. Quid, si casibus Episcopalibus sit annexa excommunicatio. 582. Dubitatur I. An possint reservari peccata venialia. Dubitatur II. An peccata mere interna. Dubitatur III. Quid si peccatum fuerit externe leve, et interne grave. 583. An Regulares possint reservare casus, et quos. An novitii, et familiares sint exempti à casibus reservatis. 584. Vide quæ sunt apud Busembaum. 585. Quando possit simplex Confessarius absolvere à reservatis. Dubitatur I. An, si impedimentum sit perpetuum, possit directe absolvere. Dubitatur II. An tunc pœnitens teneatur confiteri, ut possit communicare. (Remissive ad n. 265. Quær. I, dub. 3.) An tunc debeat manifestare etiam non reservata. (Remissive ad n. 265. Quær. II.) 586. Quid, si Superior neget facultatem absolvendi. 587. A quo possint absolvi peregrini. 588. Dubitatur I. Quid, si peccatum est tantum reservatum in loco confessionis. 589. Dubitatur II. Quid, si est tantum reservatum in patria. Et quid, si quis discedat è patria in fraudem. Et quomodo intelligendum *to in fraudem*. 590. Dubitatur III. An peregrinus possit absolvi à censura reservata in patria. 591. Dubitatur IV. An peccans in aliena Diocesi, ubi casus est reservatus, incurrat reservationem. Et an excommunicationem annexam. 592. Dubitatur V. An peccans in Monasterio exempto, vel in aliena Diocesi, possit absolvi in patria à simplici Confessario. 593. Dubitatur VI. An Episcopi possint absolvere peregrinos à casibus Papalibus occultis, et cum eis dispensare in irregularitatibus. An eandem facultatem habeant Vicarii Capitulares, et alii Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem. Notan-

dam 1. An Episcopi possint tollere reservationem extra Sacramentum. Notandum 2. Quid, si Episcopus inciderit in crimen reservatum. Notandum 3. Quando intelligatur crimen esse occultum. An autem Episcopus possit dispensare in votis cum peregrinis. Et in irregularitatibus, etc., cum impeditis. (Remissive.) 594. Dubitatur VII. An facultas in cap. *Liceat* sit pro casibus tantum ante Concilium reservatis. Dubitatur VIII. An Episcopi possint absolvere à reservatis ab aliis Episcopis. Dubitatur IX. An Episcopi possint hanc facultatem generaliter committere. An possint absolvere à casibus Bullæ Cœnen. (Remissive ad lib. 7, n. 82, et seq.) 595. An Superior possit aliquando absolvere à reservatis, et pro aliis mittere pœnitentem ad inferiorem. 596. An absolutus ab habente potestatem possit à quocumque accipere absolutionem de reservatis. Quæritur I. An si pœnitens confiteatur bona fide, vel obliviscatur reservati, valide, et licite absolvatur à simplici Confessario. 597. Quæritur II. An confessus Superiori, et oblitus reservati possit à quocumque absolvi. 598. Quæritur III. An per confessionem inculpabiliter invalidam tollatur reservatio. Quæritur IV. Quid, si confessio fuerit sacrilega. 599. Qui possint absolvere à reservatis. An Pœnitentarii. An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopis, vel ab Episcopis reservatis. (Sed vide dicenda l. 7, n. 99.) 600. Quæritur I. Utrum in dubio, an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit à quocumque absolvi. Quæritur II. Quid, si postea pœnitens cognoscat peccatum ut certum. 601. Quæritur III. An, qui peccavit in confidentiam licentiæ. Quæritur IV. An licentia valeat pro peccatis etiam post illam commissis. 602. Quæritur V. An moniales subiaceant reservationi factæ ab Episcopo. Quæritur VI. An subiaceant Moniales exemptæ. Quæritur VII. An Episcopus quoad clausuram possit casus Monialium reservare.

DUBIUM V. — *Quid sit Officium, et obligatio Confessarii.* Pag. 58

603. Quid sit Officium Confessarii. Quando autem possit aut debeat Confessarius differre absolutionem. (Remissive ad n. 462, et seq.) 604. Quæritur I. An possit Confessarius negare absolutionem ei, qui adhæret sententiæ probabilis. Quid, si adhæreat sententiæ falsæ, sed probabilis putatæ. 605. Quæritur II. An expediat Confessario uti sententiis rigidioribus, vel benignioribus. 606. Quos Confessarius possit vel nequeat absolvere. 607. Quomodo Confessarius teneatur rudiores interrogare. 608. Quomodo eos instruere, et disponere, quantum potest. Monitum ad Confessarios. 609. Quomodo debeat eos monere de suis obligationibus. 610. Quid, si prævidet monitionem non profuturam. 611. Inf. I. Quid, si advertat pœnitentem invalide contraxisse Matrimonium cum bona fide. 612. Quid, si Matrimonium sit contrahendum. 613. Quid, si accedant sponsi, cum omnia sunt parata. 614. Inf. II. An debeat semper monere de restitutione facienda. Inf. III. Quid, si timeantur scandala aliorum. 615. Excip. 1. Quando damnum est contra bonum commune. 616. Excip. 2. Quando pœnitens interrogat. Excip. 3. Quando brevi speratur fructus. Utrum autem in dubio de fructu et nocumento fieri debeat monitio. 617. Confessarius ministrans debet esse in gratia. Quomodo autem peccet, qui plures præbet absolutiones de mortali successive. (Remissive ad lib. 5. n. 50.) 618. Quid, si in mortali tantum audiat Confessionem. (Remissive ad hunc lib. 6. n. 36. Et quid si urgent necessitas absolvendi. (Remissive ad n. 33. ibid.) 619. Dubitatur I. Quomodo teneatur Confessarius reparare defectus à seipso commissos. 620. Dubitatur II. Ad quid tenetur, si erravit circa valorem Sacramenti. 621. Dubitatur III. Ad quid si deobligavit à restitutione facienda. Et an teneatur ad restitutionem, si cognito errore, non moneat. Quid si culpabiliter deobligavit, cum pœnitens erat dispositus, ut

postea pœnitens renuat parere monitioni. Quid, si tantum omittat monere. 622. Dubitatur IV. An possit monere pœnitentem de his defectibus, sine ejus licentia, extra Confessionem. 623. Quæ et quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes. 624. An Confessarius non Parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere peccatorem moribundum. 625. An tutus sit in conscientia Sacerdos simplex, qui renuit munus Confessarii exercere, si populus sit in gravi necessitate spirituali.

DUBIUM VI. — Quæ scientia, et prudentia requiratur in Confessario. Pag. 84

626. De obligatione intelligendi peccata pœnitentis. 627. De scientia Confessarii ad debitum judicium formandum de peccatis. 628. Quando excusetur Confessarius minus idoneus. An Regulares teneantur intervenire Congregationibus casuum conscientiæ. *Ibid. v. Nota.* 629. De prudentia Confessarii circa interrogationes; et de obligatione interrogandi quoad peccata omnia. 630. Quid, si ei constet peccatum, quod pœnitens negat. Et quid, si illud astat ex Confessione complicitis. 631. Hæc diligentius discutiuntur. 632. De interrogationibus in materia castitatis.

CAPUT III. — De adjunctis pœnitentiæ. 89

DUBIUM I. — Quid sit sigillum Confessionis, et qui ad illud teneantur. Ibid.

633. An in hac materia sigilli liceat uti opinione probabili. 634. Quomodo servari debeat sigillum. 635. Quot peccata committat qui sigillum violat. 636. Non est obligatio sigilli ex Confessione ficta, neque ex secreto commisso extra Confessionem. 637. I. Quid, si pœnitens discesserit indispositus. II. Quid in dubio, an dixerit aliquid intra vel in ordine ad Confessionem. 638. In quibus casibus non frangatur sigillum. 639. An Confessarius possit et teneatur dare pœnitenti non absoluto schedulam Confessionis factæ, vel absolutionis acceptæ. 640. Quæ cadant sub sigillo. Cadunt I. Peccata pœnitentis etiam venialia. II. Peccata complicitis. An liceat interrogare de complice. (Remissive ad n. 491.) 641. Dubitatur I. An liceat monere complicem ex licentia pœnitentis. Dubitatur II. Quomodo cadat sub sigillo etiam objectum peccati. Dubitatur III. Cadit pœnitentia imposita. Dubitatur IV. Cadunt peccatorum circumstantiæ. An cadant virtutes et revelationes. 642. An cadant defectus naturales pœnitentis. 643. Quid si tales defectus per se pateant, nempe si pœnitens sit blæsus, surdus, etc. 644. Quid si sit scrupulosus. Et quid si Confessarius advertat intra Confessionem pœnitentem esse surdum. 645. Qui teneantur ad sigillum. Tenetur I. Confessarius. 646. Quomodo debeat Confessarius respondere, si interrogetur, an audierit aliquod peccatum, vel an absolverit. 647. II. Superior requisitus pro licentia peccati reservati. III. Interpres. IV. Qui audit Confessionem furtive, aut casu, vel ex necessitate, puta in naufragio, etc. V. Is, cui sacrilege revelatum est peccatum. VI. Confessarius fictus. VII. Doctor consultus. VIII. Scriptor Confessionis. IX. Confessionem scriptam legens. X. Juxta aliquos etiam pœnitens, sed hoc improbabiler. 648. Fusius discutitur quæstio I. An Doctor consultus à Confessario de licentia pœnitentis teneatur ad sigillum. 649. Quæritur II. An teneatur is, quem consulit pœnitens pro Confessione faciendâ. 650. Quæritur III. An qui legit Confessionem alterius scriptam. 651. Quomodo debeat esse licentia datâ à pœnitente ad loquendum. Debet esse I. Expressa. II. Libera. III. Non revocata. IV. Sufficit autem si detur voce. V. Vel si detur facto, scilicet si pœnitens incipiat loqui. 652. An Confessarius possit loqui de peccatis cum pœnitente statim post absolutionem. An possit monere pœnitentem de errore in Confessione commisso. (Remissive ad n. 622.) 653. An possit loqui intra

Confessionem de auditis in alia. 654. An frangat sigillum Confessarius dicendo, audisse se in aliquo loco tale peccatum. Dubitatur I. An violet sigillum manifestans peccata alicujus loci. Dubitatur II. Quid, si dicat, Religiosum alicujus Conventus, vel Ordinis commisisse tale peccatum. 655. An liceat uti notitia Confessionis ad externam gubernationem. Vide quæ sunt apud Bosembaum. 656. Dubitatur I. An Confessarius, ob peccatum subditi auditum, possit eum amovere ab officio. 657. Dubitatur II. An possit negare suffragium ei, quem ex Confessione noverit indignum. Et an ad hoc possit uti aliquo prætextu. An Confessarius possit uti notitia Confessionis ad custodiendas res suas, aut ad diligentius invigilandum, aut ad alia. 658. Dubitatur III. An possit negare Communionem, aut Ordinem, aut assistentiam in Matrimonio pœnitenti sine absolutione dimisso. 659. Dubitatur IV. An possit uti notitia Confessionis ad cavendum ab insidiis sibi paratis. An possit se celare à pœnitente, quem per Confessionem alias noverit in plura crimina solere prolabi, etsi alii celationem non advertant. Et an possit aufugere à pœnitente indisposito, qui eum minis exterret, si non absolvat. 660. Dubitatur V. An possit celebrare in Ecclesia, quam ex Confessione noverit pollutam. Dubitatur VI. An tenearis pergere ad confitendum ei, quem solveris ex Confessione non esse Confessarium. 661. Confessarius non tenetur cavere quascumque leves suspensiones aliorum.

DUBIUM II. — Quale sit præceptum, et quæ obligatio Confessionis. Pag. 113.

662. Quos, et quando obliget hoc præceptum. Et quomodo computetur tempus annuæ Confessionis. 663. An præceptum divinum Confessionis obliget extra articulum mortis. 664. Quomodo obliget juramentum Medicorum non visitandi infirmos non confessos. (Vide etiam lib. 3. n. 182.) 665. Qui teneantur ad præceptum Confessionis. 666. An impuberes. An isti possint absolvi, si dubitetur de usu rationis. (Remissive ad n. 432.) 667. An obligetur ad Confessionem annualem habens sola venialia. 668. An, qui non satisfecit præcepto, teneatur ad illud quamprimum. 669. Et an per Confessionem, quæ fit anno sequenti, satisfiat præcepto etiam antecedentis. 670. An in Paschate sit obligatio confitendi proprio Parocho. 671. An teneatur quis aliquando confiteri ante finem anni. 672. An satisfiat præcepto per Confessionem invalidam. 673. Qui ab hoc præcepto excusentur. 674. Pœnæ in transgredientes hoc præceptum.

APPENDIX.

675. DE CONFESSARIIS SOLLICITANTIBUS. 119

§ I. — *Perpenduntur clausulæ in præfata Bulla Gregorii XV appositæ.* 120

676. De clausula I. *In actu sacramentalis Confessionis.* 677. De clausula II. *Ante vel post immediate.* 678. De clausula III. *Occasione, vel prætextu Confessionis.* Quid importet to, *occasione Confessionis.* Dubitatur I. An denunciandus, qui sollicitat mulierem rogantem, ut cras eam audiat. Dubitatur II. An qui, audita fragilitate mulieris, postea domi eam sollicitat. 679. Quid importet to, *prætextu Confessionis.* Et quid, si ex condicto mulier, fingens se ægrotam, advocet Confessarium ad peccandum. 680. De Clausula IV. *In Confessionario aut in loco quocumque..... simulantes ibidem Confessiones audire.* Quid importet illud *simulantes.* Et quid si Confessarius sollicitet in Confessionario, sine simulatione tamen Confessionis.

§ II. — *Quinam sollicitantes debeant denunciari.* Pag. 125

681. Quæritur I. An denunciandus Confessarius consentiens mulieri sollicitanti. 682. Quæritur II. An Confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus. 683. Quæritur III. An Confessarius sollicitans ad actus venialiter tantum inhonestos. 684. Quæritur IV. An sollicitans ad peccata non turpia. 685. Quæritur V. An denunciandi Episcopi sollicitantes. 686. Quæritur VI. An denunciandus Confessarius sollicitans, si fuerit emendatus. 687. Quæritur VII. An, qui de sollicitatione jam convictus est, et punitus. Quæritur VIII. An, qui consentit mulieri sollicitanti, ne ab ea accusetur. Quæritur IX. An simulans Confessionem ex condicto, ad tractanda inhonestata. 688. Quæritur X. An denunciandus laicus, vel Clericus sollicitans in Confessione, simulando se Confessarium. Et quid, si sit Sacerdos, sed careat jurisdictione. 689. Quæritur XI. An denunciari debeat pœnitens sollicitans Confessarium. 690. Quæritur XII. An denunciandus interpret sollicitans pœnitentem. 691. Quæritur XIII. An Confessarius sollicitans mulierem, ut inducat aliam ad secum peccandum, vel ut ipsa peccet cum alio. 692. Quæritur XIV. An Confessarius sollicitans, postquam decesserit.

§ III. — *Quinam teneantur denunciare.* 132

693. An possit absolvi mulier sollicitata, antequam denunciaret. Et an facta denunciatione, possit quivis Confessarius absolvere ab excommunicatione contracta ob denunciationem neglectam. 694. An semper Confessarius teneatur monere de obligatione denunciandi. 695. Quæritur I. An teneantur denunciare, qui non possunt probare denunciationem. Et qui aliunde sollicitationem sciunt. 696. Quæritur II. An sit obligatio denunciandi, si crimen sit occultum. 697. Quæritur III. An, si sollicitatio fuerit habita à longo tempore. 698. Quæritur IV. An teneatur ad denunciandum, qui scit sollicitationem sub secreto. 699. Quæritur V. An sit obligatio denunciandi per Epistolam, vel internuncium. Et an Confessarius teneatur aliquando denunciationem excipere, vel deferre. 700. Quæritur VI. An teneatur denunciare mulier sollicitationi consentiens. 701. Quæritur VII. An sit obligatio denunciandi, si speretur sollicitans per correptionem emendandus.

§ IV. — *De sollicitationibus dubiis.* 138

702. Quæritur I. An denunciandus sit Confessarius in dubio, an vere sollicitaverit. Quid, si accedant vehementia indicia de sollicitatione. 703. Quæritur II. An denunciandus Confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine. Vel qui dat ei magnum donum. 704. Expenduntur varii casus peculiare sollicitationis. 705. De pœnis sollicitantium, et signanter de pœna inhabilitationis ad celebrandum; et an hæc incurratur ante sententiam. Et an ab illa excusentur ignorantes. Et an Episcopi possint in ea dispensare.

TRACTATUS V.

DE EXTREMA UNCTIONE ET ORDINE.

CAPUT I. — *Quid sit Extrema Unctio, et quæ circa eam observanda.* 142

706. Quid sit hoc Sacramentum. Et an à Christo institutum. 707. Quæritur I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur. Quæritur II. An conferatur gratia, recedente obice. 708. De materia remota hujus Sacra-

menti. An præceptum quotannis renovandi oleum obliget sub gravi. Et an possit addi oleo benedicto aliud non benedictum. 709. An oleum debeat esse olivarum, et an benedictum. Dubitatur I. An benedictio requiratur de necessitate Sacramenti. Dubitatur II. An debeat esse benedictum præcise in ordine ad Extremam Uctionem. Dubitatur III. An hæc benedictio possit à Papa committi simplici Sacerdoti. Dubitatur IV. An sufficiat ungere una gutta olei. 710. *De materia proxima.* An unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti. An sit necessaria unctio gemina oculorum, etc. Et an unctio reman, ac pedum. An ordo unctionum sit de necessitate. Et quæ spectent ad essentiam hujus Sacramenti. 711. *De forma.* Dubitatur I. An forma omnino debeat esse *deprecativa*. Dubitatur II. An sint de essentia verba. *Per suam piissimam misericordiam.* Dub. III. An valeat forma dicendo: *Ungo te*, etc. 712. Quibus ministranda sit Extrema Unctio. 713. Dubitatur I. An valide conferatur sano. Dubitatur II. An infirmo quocumque morbo laboranti. Dubitatur III. An mulieri laboranti in partu. 714. Dubitatur IV. An licite ministratur in solo periculo putato. Advert. 1. Non esse expectandam extremam partem vitæ. Advert. 2. Non licite ministrari, nisi imminet periculum proximæ mortis. Quid in dubio, an instet mortis periculum. 715. Dubitatur V. An hoc Sacramentum possit iterari in eadem infirmitate. 716. Quæ dispositio requiratur in suscipiente. Et an Extrema Unctio sit danda post Viaticum. 717. An sit ministranda pueris. 718. Dubitatur 1. An infantes sint capaces hujus Sacramenti. 719. Dubitatur II. An danda pueris de quorum usu rationis dubitatur. 720. Dubitatur III. An possit dari puero doli capaci, sed non adhuc Communioni apto. 721. Dubitatur IV. An possit dari adulto infirmo statim post Baptismum. 722. *De Ministro* hujus Sacramenti. An quivis Sacerdos possit illud dare ex consensu Parochi præsumpto. Quid sancitum sit de Regularibus. 723. Quid, si pastor absit, vel nolit dare. Et quid, si sit excommunicatus, aut suspensus. 724. An liceat dare hoc Sacramentum sine Ministro. Et an possit unus unam, alius aliam partem inungere. An solus Sacerdos possit illud ministrare. Quid, si ministrans inter unctiones deficiat. 725. An Sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat, dum eum revolvit, etc. 726. *De administratione* hujus Sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris. 727. Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces. 728. Quale, deferre oleum sine lumine. Et quale, omittere signum crucis. Et an liceat Sacerdoti deferre oleum una cum Viatico. 729. An teneatur Pastor dare hoc Sacramentum petentibus, et an cum periculo vitæ. An teneantur dare alii Sacerdotes. 730. An liceat Parocho oleum retinere domi. 731. *De effectibus* hujus Sacramenti. An per Extremam Uctionem remittantur mortalia per se. Et an principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati. 732. *De subjecto* hujus Sacramenti. An sint capaces amentes. An ebrii. An impenitentes, excommunicati, et vulnerati in rixa. An phrenesi laborantes. An muti, surdi, et cæci à nativitate. 733. An peccet graviter, qui negligit hoc Sacramentum suscipere.

CAPUT II. — De sacramento Ordinis. Pag. 163

DUBIUM I. — *Quid sit Ordo, quotuplex, et quæ ejus materia.* . . . Ibid.

734. Quid sit Sacramentum Ordinis, et quot sint Ordines. Et an prima Tonsura sit Ordo. 735. Quid sit Ordinatio, et quid Ordo. Et quinam sint effectus Ordinis. Definitio cujusvis Ordinis. 736. An singuli septem Ordines sint Sacramenta. 737. Sententia auctoris. 738. An Episcopatus sit Ordo distinctus à Sacerdotio. 739. Quæ sit materia *remota*, et quæ *proxima* hujus Sacramenti. 740. Dubitatur I. An Materia, et forma Ordinis sint à Christo in

specie determinatæ. (Remissive ad n. 12. *de Sacram.*) 741. Dubitatur II. An valide ordinetur Latinus per materiam Græcis assignatam. 742. Dubitatur III. An requiratur contactus instrumentorum. 743. Dubitatur IV. An contactus physicus. 744. An ab eodem Episcopo debeat dici forma, et tradi materia. Et an ab eodem, qui confert Ordines, debeat Missa celebrari. 745. De materia cujusque Ordinis. An materia Acolythatus sit traditio urosolorum, vel candelabri. 746. Quæritur I. Quæ sit materia, et forma Subdiaconatûs. Dubitatur I. An sit calix cum patena, vel liber Epistolarum. 747. Dubitatur II. An calix et patena debeant esse consecrata. Et an peccet graviter Subdiaconus, ministrando in mortali. (Remissive ad num. 38.) 748. Quæritur II. Quæ sit materia et forma diaconatûs. 749. Quæritur III. Quæ sit materia et forma Presbyteratûs. 750. Dubitatur I. An requiratur ad valorem traditio utriusque speciei, nempe vini et hostiæ. 751. Dubitatur II. An valide ordinetur, qui tangit hostiam, et non patenam. 752. Dubitatur III. An qui tangit calicem et patenam, sed non hostiam. 753. Dubitatur IV. An qui tangit solum calicem, sed non patenam. 754. Clericus exercens munus Ordinis majoris, quem non habet incurrit irregularitatem. Quid, si sit laicus. (Remissive ad num. 116.) 755. De ordinatione Episcoporum. Et an ad valorem requiratur trium Episcoporum assistentia. 756. An Episcopus possit conferre primam Tonsuram extra suam Diocesim. 757. Quid agendum in dubio, an Ordo sit collatus. 758. Quomodo supplendi sint defectus in Ordinatione commissi. 759. Et an supplendi tempore statuto ad Ordinationes. 760. Quinam Episcopus possit ordinare. (Vide etiam infra à num. 769.) 761. Quis sit Minister Ordinis. 762. Quæritur I. An possit esse Minister quisvis Sacerdos ex concessione Papæ. An etiam ad conferendum Presbyteratum. Et an ad conferendum Diaconatum, et Subdiaconatum. 763. Quæritur II. An Abbates possint conferre Tonsuram, et Ordines minores, aut Litteras dimissorias concedere subditis suis non Religiosis. 764. Dubitatur I. An possint Ordines conferre suis novitiis. 765. Et an novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatûs, etc. 766. Dubitatur II. An Abbates ordinantes non subditos, valide ordinent. 767. An conferens Ordines Minores in mortali graviter peccet. 768. A quo Episcopo ordinari debeant Regulares. 769. Ordinatio secularium fieri debet à proprio Episcopo, alias, etc. 770. Plura notanda ex *Bulla Speculatores*. 771. Quid, si quis in una Diocesi habeat originem, in alia domicilium, et in alia Beneficium. 772. Quid, si quis casu alicubi nascatur. 773. Quid, si quis habeat diversa domicilia. 774. Quando quis possit ordinari ab Episcopo Beneficii. 775. Dubitatur I. An Episcopus Beneficii possit dispensare in interstitiis. 776. Dubitatur II. An licite Episcopus ordinet eum, cui confert Beneficium, ut possit eum ordinare. 777. Quid, si quis in diversis Diocesibus Beneficia habeat. Et, an studiosi contrahant domicilium. 778. Quid requiratur, ut quis ordinetur ratione domicilii. 779. An Barones, eorumque filii gaudeant domicilio feudorum. An Officiales domicilio loci, ubi degunt. 780. Quomodo possit quis ordinari ratione *familiaritatis*. Et an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum.

DUBIUM II. — *Quæ requirantur in Ordinando.* Pag. 189

781. Quinam valide aut invalide ordinentur. 782. An valide ordinentur infantes. 783. Quæ requirantur, ut quis licite ordinetur, apud Busebaum. 784. I. Ut sit viator, non neophytus, non infamis, hermaphroditus, irregularis, etc. An autem remaneant ordinati irregulares, etc., quos Episcopus protestatur, se non intendere ordinare. vers. Quær. 785. II. Animus clericandi. Dubitatur I. An peccet suscipiens Ordinem, nolens ascendere ad sup-

orem. Dubitatur II. An peccet Clericus in minoribus, si uxorem ducat. Dubitatur III. An peccet suscipiens Tonsuram ad effugiendum forum. 786. III. Is sit confirmatus. 787. IV. Ut habeat Litteras dimissorias. Notandum 1. Episcopi regulariter tenentur per seipsos ordinare. Notandum 2. Licentia data non expirat morte concedentis. Notandum 3. Episcopus confirmatus potest dimissorias concedere, non vero suspensus, etc. Notandum 4. Potest Episcopus eas dare etiam in aliena Diocesi existens. Notandum 5. Non potest vero Vicarius Generalis. 788. Notandum 6. Quid de Capitulo, Sede vacante. Notandum 7. Quid de Abbatibus. Notandum 8. A quibus debeant habere dimissorias Regulares. Notandum 9. Quid, si Papa det licentiam cum clausula, ut quis ordinetur à suo *Ordinario tantum*. Notandum 10. Potest Episcopus ordinare habentem dimissorias. Notandum 11. An Ordinatio debeat fieri à certo Episcopo designato. Notandum 12. Sufficit licentia oretenus. 789. Dubitatur I. An Episcopus possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis. Dubitatur II. An Episcopus ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate, etc. 790. V. Examen de scientia, juxta qualitatem Ordinis suscipiendi. 791. Quæritur I. Quæ debeat scire Sacerdos, præsertim circa Sacramentum Pœnitentiæ. Quæritur II. An illitterati sint irregulares. Quæritur III. An in Regularibus minor scientia requiratur. 792. Quid ultra notandum circa examen. VI. Titulus sustentationis, de quo infra ex n. 813. 793. VII. Ut Ordines gradatim suscipiantur. 794. VIII. Ut Ordines suscipiantur tempore debito. Utrum in festis liceat ordinare in minoribus plusquam duos. 795. IX. Ut serventur interstitia. 796. An qui eadem die suscipit duos Ordines sacros incurrat suspensionem. Quid, si in Sabbato suscipit unum, alium in Dominica. Dubitatur I. An hæc suspensio sit lætæ sententiæ. Dubitatur II. An incurrat suspensionem, qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis. 797. An liceat eadem die suscipere quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu. Dubitatur I. An excuset consuetudo contraria. Dubitatur II. An taliter ordinatus incurrat suspensionem. III. An Regulares possint ordinari extra tempora. Dubitatur IV. An ipsi tunc possint ordinari in quovis festo duplici. Quid de initiandis in tribus diebus festivis. 798. X. Ut servetur locus debitus, et existentia Episcopi in propria Diocesi. 799. XI. Ætas debita; alias incurritur suspensio. Dubitatur I. An eam incurrat, qui ordinatur ante ætatem ex ignorantia crassa. Dubitatur II. An mala fide ordinatus ante ætatem, possit, ea completa, Ordinem exercere. Dubitatur III. An incurrat irregularitatem suscipiens Sacerdotium ante ætatem. An autem irregularitatem incurrat, qui ordinatur irretitus censura. Vid. ibid. V. *Utrum*. 800. Quomodo computanda ætas. Dubitatur I. An possit ordinari mane, qui vespere complet ætatem. Dubitatur II. An computandus annus bissextilis. 801. XII. Exercitium ordinis suscepti. XIII. Sumptio Eucharistiæ. XIV. Probitas vitæ. 802. XV. Vocatio divina. Quæ sint ejus signa. 803. An peccet graviter, qui sine vocatione ordinatur. An peccet Episcopus hunc ordinans. 804. Hæc vocatio tanto magis requiritur ad Episcopatum, et Parochiam suscipiendam. 805. Quæ sint Officia Ordinatorum.

§ I. — *De obligatione cœlibatus*. Pag. 217

806. Quomodo hæc obligatio probetur. 807. Quæritur I. An ipsa sit de jure divino. 808. Quæritur II. An sit ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto. 809. Dubitatur 1. An ignorans tale votum teneatur ad castitatem. Dubitatur 2. An, qui expresse nollet castitatem vovere. 810. Quid, si quis ordinatus sit ante usum rationis. Et quid, si ante puerbertatem. 811. Quid, si ordinetur ob metum. 812. Quæritur III. Quomodo conjugatus, constante Matrimonio,

possit in sacris ordinari. Dubitatur I. An istius uxor teneatur Religionem profiteri. Dubitatur II. An talis uxor possit nubere.

§ II. — *De obligatione habendi titulum.* Pag. 222

813. Poena in contravenientes. 814. De titulo *Paupertatis*. 815. De titulo *Beneficii*. Notandum 1. Juxta cujus Diocesis taxam desumenda sit sufficiencia Beneficii. Notandum 2. Quid, si defectus sit modicus. Notandum 3. Quid veniat nomine Beneficii; an stipendia Missarum. 816. Et an sufficiat Beneficium de futuro. 817. De titulo *Patrimonii*. 818. Quæritur I. An quis possit ordinari ad titulum suæ industriæ. 819. Quæritur II. An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari. 820. Quæritur III. An incurret suspensionem, qui ordinatur sine titulo. 821. Dubitatur I. An, qui ordinatur cum patrimonio ficto. 822. Dubitatur II. An, qui ordinatur, data fide de reddendo illud donanti. 823. Dubitatur III. An, qui post Diaconatum illud donanti renunciat. 824. Dubitatur IV. An ordinatus possit patrimonio renunciare, si habeat aliunde sustentationem.

§ III. — *De obligatione deferendi habitum, et Tonsuram.* 230

825. Quæritur I. An peccent graviter Clerici non deferentes habitum. 826. Quæritur II. An non deferentes Tonsuram. 827. Quando isti ob habitum, et Tonsuram dimissam amittant privilegium fori, et Canonis. 828. Ad quid teneantur Sacerdotes vi *obedientiæ*, quam promittunt Episcopo. An possint Religionem ingredi, Episcopo contradicente. 829. Quæ obligatio sit de Missis, et precibus quæ ab Episcopo imponuntur ordinatis. 830. De statutis in concordato nostri Regni.

TRACTATUS VI.

DE MATRIMONIO.

CAPUT I. — *De Sponsalibus.* 236

DUBIUM I. — *Quid sint Sponsalia.* Ibid.

831. Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse *voluntaria* et *deliberata*. 832. An teneatur ad Matrimonium fide promittens sponsalia alteri repromittenti. 833. Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare. 834. Quando obligentur pueri. 835. An sint valida sponsalia contracta per dolum. 836. Promissio debet esse *mutua*. Quæritur I. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere. 837. Quæritur II. An quis possit se obligare ad nuptias vi *gratuitæ* promissionis, et an hæc obliget sub gravi. 838. Promissio debet esse *expressa signo*. Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus. 839. Dubitatur I. Quid, si extranei. Dubitatur II. An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus. 840. Sponsalia debent fieri *inter habiles*. Quid, si verba vel signa sint dubia. 841. Verba de præsentis apta ad Matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in Matrimonio clandestine contracto. 842. An sufficiat ad sponsalia, dicere: *Non ducam aliam, quam te*. 843. An dicere: *Contraham, si Pape dispensaverit*. An sufficiat subarrhatio annuli, et missio munerum. Quid, si parentes annulum mittant. 844. Quæritur I. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla. Quæritur II. Quid, si per metum levem. Quæritur III. An, qui contraxit ex metu levi, possit sponsalia rescindere.

DUBIUM II. — *Quæ , et quanta sit obligatio sponsalium.* Pag. 245

845. Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum Matrimonium. 846. An Judex possit , et debeat cogere nolentes ad Matrimonium. 847. An fornicatio sponsæ , vel sponsi cum alia sit specie diversa. Fictæ promittens non tenetur ad nuptias , nisi copulam extorserit à virgine. (Vide etiam dicta de Rest. l. 3 , ex num. 642.) 848. Si quis cum duabus sponsalia contraxit , et cum secunda coërit , quam ducere debeat. 849. De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ. Quæritur I. An et qualiter peccent filii nubentes parentibus insciis vel inconsultis. Quid , si sponsalia fuerint jurata. Quid si sponsus post illa virginem defloraverit. An Prælati teneantur has nuptias impedire. Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum. 850. Quæritur II. An teneatur filius obedire patri præcipienti Matrimonium. 651. Quæritur III. An notabilis disparitas conditionis aut statûs inter contrahentes irriter sponsalia. 852. Resiliens perdit arrhas , etc. Notandum I. Quid , si mulier promittit aliquid viro , ut eam ducat , et quid è converso. 853. Notandum II. De pœna apposita in resiliens. Quæritur I. An liceat adjicere pœnam in resiliens injuste. Quæritur II. An juste resiliens teneatur ad pœnam promissam cum juramento. Quæritur III. An , soluta pœna , teneatur recipiens eam restituere. Quæritur IV. Quid , si relinquatur legatum puellæ , ut nubat cum aliquo , et illa cum alio nuptias contrahat. Quæritur V. Quid , si legatum relinquatur ut non nubat , et illa nubat. 854. An liceant tactus et oscula inter sponsos.

DUBIUM III. — *Quomodo dissolvantur sponsalia ?* 263

855. Solvuntur sponsalia I. Per *Matrimonium* cum alia. (Vide etiam de hoc num. 875.) II. Per *mutuum consensum* inter puberes. Quid , si sponsalia fuerint jurata. 856. Quomodo autem solvantur inter impuberes. Quid , si ipsi juramento promiserint nuptias. 857. III. Per *impedimentum dirimens* superveniens. Dubitatur I. An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis. 858. Dubitatur II. An nocens teneatur petere dispensationem. 859. Dubitatur III. An , contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis , ea obtenta , per se valeant. 860. IV. Per *crimen alterius*. 861. An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi. Dubitatur I. Quid , si sponsa fuerit per vim oppressa. 862. Dubitatur II. Quid , si uterque sponsus fornicetur. 863. V. Per *mutationem notabilem* , nempe 1. Si timeantur odia , etc. 2. Si superveniat defectus noxius. 3. Si Superveniat paupertas. 864. An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso. 865. An cum defectu non pernicioso. Et quid , si sponsa interrogetur , an sit virgo. 866. VI. Per *discessum alterius* in longinquum. Quid , si in propinquum , animo redeundi. 867. VII. Per *lapsus temporis præfixi*. Dubitatur 1. Quid , si dubium sit , an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem. 868. Dubitatur 2. Quid , si alter fuerit juste impeditus. Dubitatur III. An , elapso termino , etiam pars nocens liberetur. 869. VIII. Per *susceptionem Ordinis sacri , et ingressum in Religionem*. IX. Per *votum castitatis*. 870. Distinctius de his agitur , et I. de *Professione Religiosa*. Dubitatur I. An per ingressum in Religionem solvantur sponsalia ante professionem. Dubitatur II. An , si sponsalia fuerint jurata , teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire. 871. II. De *susceptione Ordinum*. Dubitatur I. An peccet sponsus suscipiens Ordines sacros invita sponsa. 872. Dubitatur 2. An per susceptionem Ordinum minorum solvantur sponsalia. 873. III. De *voto ingrediendi Religionem*,

suscipiendi Ordines sacros, aut servandæ castitatis. Dubitatur I. An per votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis. 874. Dubitatur II. Quid, si sponsus post votum copulam extorât. 875. X. Rursus agitur de solutione sponsalium per *Matrimonium validum* cum alia, et quæritur, an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjugē. 876. XI. An per *hæreditatem novam* supervenientem. Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius. 877. An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia. 878. Dubitatur I. An ad solvenda sponsalia semper requiratur auctoritas Judicis. Dubitatur II. Quæ probatio sufficiat in foro interno, et quæ in externo.

CAPUT II. — De Matrimonio secundum se. Pag. 283

DUBIUM I. — *Quid sit, quæ ejus Materia, Forma, et Minister.* . . Ibid.

879. Quid sit Matrimonium. Et in quo consistat ejus essentia. 880. Quæ sit materia Sacramenti Matrimonii. 881. Ob quem finem liceat nubere. 882. Distinguuntur tres fines. Dubitatur I. An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiæ. 883. Dubitatur II. An ob fines extrinsecos. 884. Quomodo peccent contrahentes in mortali. 885. Quæ requirantur ad contrahendum Matrimonium per procuratorem. 886. Quid, si, qui dedit mandatum sine animo contrahendi, antequam Matrimonium contrahatur, mandatum ratificaverit. 887. Qualis consensus sufficiat ad contrahendum. Quid, si quis fecte contrahit. An verba sint necessaria ad valorem. 888. An sint necessaria de præcepto. 889. An sufficiat ad contrahendum donatio anuli, vel traductio sponsæ. 890. An sufficiat consensus conditionatus. 891. Quid, si conditio sit necessaria, aut turpis, aut contra substantiam Matrimonii. 892. Quid, si apponatur conditio, *si Pater consenserit*. Dubitatur I. Quid, si Pater taceat. 893. Dubitatur II. Quid si Pater primo dissentit, et postea consentit. 894. Dubitatur III. Quid, si tempore conditionis Pater erat mortuus. 895. An, impleta conditione, requiratur novus consensus. 896. In quo differat conditio à demonstratione, causa, modo, et die. 897. *Dissertatio de Ministro, et Forma Matrimonii*. 898. Solvuntur objectiones. 899. Illationes ex nostra sententia.

DUBIUM II. — *De uno Matrimonii.* 302

ARTICULUS I. *An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.* . Ibid

900. Actus conjugalis illicitus est I. Si Matrimonium est nullum. II. Si Matrimonium est dubium. 901. Quæritur I. An liceat contrahere cum dubio de impedimento. 902. Quæritur II. An cum opinione probabili de insubstantia impedimenti. Quæritur III. An cum opinione probabili probabilitate facti. 903. Quæritur IV. An in dubio de valore Matrimonii jam contracti liceat petere et reddere. Et signanter, an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo. 904. Dubitatur I. An, contracto Matrimonio bona fide, superveniente dubio, liceat petere post diligentiam. 905. Dubitatur II. Quid si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate Matrimonii. 906. Dubitatur III. An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere. 907. Dubitatur IV. An in dubio positivo judicandum sit in favorem Matrimonii contracti. 908. An conjux teneatur credere alteri asserenti, se fecte consensisse. Quid, si audiat impedimentum à testibus fide non dignis. Quid, si audiat ab uno fide digno. 909. III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dubitatur I. An liceat petere, si alteruter conjugum laborat lepra, morbo gallico, et simili. 910. An liceat petere post balnea, aut sectionem

venas, vel cum febris? vel an statim post prandium. 911. Dubitatur II. An tempore lactationis. 912. IV. Si fiat ob voluptatem. 913. V. Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulchritudine alterius personae. 914. Quid, si delectetur de copula aliena. 915. VI. Si fiat modo indebito. 916. Quæritur I. An sit mortale inchoare copulam in vase præpositæ. 917. Quæritur II. An coire situ innaturali. 918. Quæritur III. An cohibere seminationem post copulam inceptam. 919. An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum. 920. VII. Si fiat loco indebito. (Remissive ad l. 3, n. 458.) 921. VIII. Si fiat tempore indebito. 922. Quæritur I. An liceat conjugi coire die Communionis. Remissive ad n. 273 et 274, l. VI.) 923. Quæritur II. An in diebus festis. 924. Quæritur III. An tempore prægnationis. An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coitus cum prægnante. 925. Quæritur IV. An liceat coire tempore menstrui. 926. Quæritur V. An tempore purgationis post partum. 927. Licitus est autem usus Matr. I. Propter prolem. II. Ad vitandam incontinentiam. (Vide dicta num. 882. Dub. 1.) III. Propter alios fines honestos. (Vide dict. n. 883. Dub. 2. 928. Quæritur I. An aliquando vir teneatur petere. 929. Quæritur II. An aliquando uxor. 930. Quæritur III. An conjux prohibitus petere ob votum, vel affinitatem contractam, possit aliquando petere. 931. Quæritur IV. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato. 932. An et quando liceant tactus, aspectus, et verba turpia inter conjuges. 933. Quæritur I. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes, secluso periculo pollutionis. 934. Quæritur II. Quid, si periculum pollutionis jam prævideatur. 935. Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes. 936. Quæritur III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens, altero absente. 937. Quæritur IV. An, si morose delectetur de copula habita vel habenda?

ARTICULUS II. — *An actus conjugalis sit præceptus et debitus.* . Pag. 333.

938. Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere. 939. Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dubitatur I. An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam. Dubitatur II. An teneatur eam alere, non soluta dote. Dubitatur III. An, si ipsa adulterium commiserit. 940. De obligatione reddendi debitum. Quæritur I. An sit mortale negare debitum semel vel bis. Quid, si alter remisse petat, vel si precibus cedat. Quid, si immoderate petat. Quid, si alter differat reddere ad breve tempus. 941. Quæritur II. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum. 942. Peccat conjux reddens se impotentem. 943. Quæritur I. An conjux teneatur reddere alteri illicite petenti. 944. Dubitatur I. Quid, si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc. 945. Dubitatur II. Quid, si petens sit incestuosus. 946. Quæritur II. An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali. 947. Quæritur III. An liceat reddere, vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam inceptam. 948. An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum altero voverit castitatem. Quid, si alter sit amens, vel ebrius. 949. Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere. 950. Conjux non tenetur reddere cum gravi damno suo, vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo contagioso. Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus. Quid, si damnum sit grave. An tunc possit reddere. Ex quibus causis possit conjux reddere cum gravi periculo salutis. 951. An conjux possit reddere cum periculo prolis. 952. An teneatur reddere uxor laborans febris, vel tempore menstrui, aut prægnationis, aut si alter petat modo innaturali,

953. Quid, si uxor experta sit in pariendo periculum mortis, vel filios se parere mortuos. 954. An aliquando liceat impedire generationem. Quando peccet uxor surgens, aut mingens statim post copulam. Dubitatur I. An puella oppressa possit statim expellere semen. Dubitatur II. An Liceat copulari senibus, vel infirmis plerumque non valentibus seminare intra vas.

DUBIUM III. — *An, et quibus ex causis possit fieri divortium.* . . Pag. 349

955. Fit divortium quoad *vinculum*, I. Si habentur sufficientia indicia de morte conjugis. II. Si alter convertatur ad fidem. III. Si fit Religiosus ante consummationem. IV. Si Papa dispenset in Matrimonio rato. 956. De indissolubilitate Matrimonii. 957. An, si infidelis nolit converti, liceat fidei transire ad alias nuptias. 958. Inter fideles Matrimonium ratum solvitur tantum per professionem religiosam. 959. An solvatur etiam per dispensationem Papæ. 960. Permittitur autem divortium quoad *torum*, I. ob adulterium conjugis. 961. Quæritur I. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio. 962. Quæritur II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam à conjugē. Quæritur III. An ob copulam sine seminatione. 963. Quæritur IV. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere. 964. Quæritur V. An uxor teneatur divertere à viro adultero. 965. Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum. 966. Quæritur VI. In quibus casibus conjux nequeat divertere ab adultero. I. Casus, si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accadat sine culpa. IV. Si injuria remittatur. 967. Dubitatur I. An, facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterum ad se revocare. Dubitatur II. Quid, si facto divortio, innocens etiam adulteretur. 968. Dubitatur III. An vir possit adulteram dimittere propria auctoritate. 969. Facta juridica separatione, vir potest ingredi Religionem, aut fieri Sacerdos, invita adultera; adultera vero id non potest nisi de licentia alterius. 970. Permittitur II. Divortium ob sævitiam alterius. 971. Quæritur 1. An ob hanc causam possit conjux recedere propria auctoritate. Quæritur 2. An possit fieri Religiosus, altero invito. Quæritur 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob sævitiam. 972. Quæritur 4. An sola verbera sint justa causa divortii. 973. Permittitur III. Divortium conjugis, si alter trahat eum in peccatum. 974. Permittitur IV. Imo aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius. 975. Permittitur V. Ob mutuum consensum. 976. Facto divortio, apud quem sint filii educandi. Et cujus conjugis expensæ. 977. An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem.

THEOLOGIA
MORALIS.

EX. 1. GAUTHIER, YEMME. 1891.

THEOLOGIA
MORALIS
ATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA,
CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,
PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS SEPTIMUS,
MATRIMONIO, DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

PARISIIS,
GAUTHIER FRATREM ET SOC., BIBLIOPOLAS,
IN VICO MONTE MARYS-PEVILLIS, N.º 4;
ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

—
1836.

15

16

17

THEOLOGIA

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III.

De Impedimentis Matrimonii.

978. Impedimenta alia sunt Impedientia, alia Dirimentia. — **979.** An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia? — **980.** Quis possit ea constituere? Dub. 1. An Episcopi? — **981.** Dub. 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles?

978. — « **DUPLEX** generis sunt impedimenta : quædam illicitum tantum, alia insuper irritum Matrimonium reddunt. »
» Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia. »

979. — Non dubitant Hæretici nostri temporis posse Ecclesiam constituere impedimenta Matrimonium impedientia ; negant tamen posse constituere dirimentia. Sed Conc. Trid. sess. 24. *Can. 4.* sic statuit : *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in his constituendis errasse, anathema sit.* Nec obstat dicere, quod Ecclesia nequit invalida reddere Sacramenta instituta à Christo Domino, quando celebrentur cum debita materia et forma. Nam resp. quod Sacramentum Matrimonii subsistit in illius contractu ; quare, etsi Ecclesia Sacramentum invalidare non possit, potest tamen ob bonum commune spirituale, ratione cuius supremam habet potestatem super populum Christianum, invalidare contractum, sine quo Sacramentum minimè conficitur.

980. — Hanc autem facultatem indicendi impedimenta dirimentia, certum est habere Summum Pontificem, et Concilium Generale auctoritate illius confirmatum.

Sed dubitatur 1. an habeant illam etiam Episcopi ex potestate ordinaria in suis Diocesisibus? Attento jure naturæ, affirmant *Sanch. l. 7. D. 1. n. 9. Pont. l. 6. c. 1. n. 12.* item *Sot. Trull. Bonac. et alii ap. Salm. c. 11. n. 8.* Ratio, quia Episcopi possunt in suis diocesisibus, quod Papa potest in Ecclesia

universali, nisi aliquid Pontifex sibi expressè reservet, ut sentiunt *Sotus de Just. l. 10. q. 1. a. 3. in fin. ad 2. Pont. l. 6. c. 1. num. 12. Cabass. T. J. l. 1. c. 8. 6. cum Panorm. et Jo. Andr. ac. Sanch. de Matr. l. 1. D. 62. num. 3. cum Abul. Arag. Victor. Coe. Perez, Hurt. Henr. Majol. Verarc. et aliis; exceptis tamen iis quæ pertinent ad statum universæ Ecclesiæ, prout est res Fidei definire. Negant verò *Suar. t. 5. D. 7. Se. 4. n. 5. Lug. R. mor. l. 1. D. 45. et Salm. n. 9. cum Con. Dian. Perez, et Dic.*, quia res maximi momenti non sunt decernendæ, nisi à Suprema Sede. Cæterum ipsi *Sanch. et Pont.* fatentur, quòd, esto nulla sit lex prohibens Episcopis inducere impedimenta dirimentia, id tamen vetitum est ex inveterata consuetudine. Sed præter hanc consuetudinem, refert *Bened. XIV de Syn. l. 8. c. 10. n. 2. Urb. VIII* suo Decreto approbasse Declarationem S. C. ubi id expressè vetitum fuit, ac insuper Pontificem præcepisse, ne in posterum hoc in dubium revocaretur.*

981. — Dubit. 2. An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent Infideles? Resp. cum *Sanch. ibid. n. 3. Salm. n. 10. Bec. Avers. etc.* tantum obligare infideles viventes in locis Summo Pontifici temporaliter subjectis, cum ibi universaliter adstringantur legibus contractuum; secus, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impediencia tantum.

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum? I. Ecclesiæ vetitum, scil. prohibitio Episcopi, etc. — 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. — 984. Dub. 1. An tunc liceat consummare? Dub. 2. An liceat consummare ante Benedictionem? — 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scil. incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. — 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dub. 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium? — 987. Dub. 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum? An id possint Mendicantes? Dub. 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum? — 988. Impedit etiam Matrimonium, I. Glandestinitas II. Omissio Benedictionis. — 989. III. Omissio Denunciationum. — 990. Dub. 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione Denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantum Denunciatio omittatur? — 991. Dub. 2. An Denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa? Dub. 3. In qua Parochia debeant fieri? — 992. Dub. 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus? — 993. Quando sint repetendæ? — 994. De obligatione denunciandi impedimenta. — 995. Dub. 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit? — 996. Dub. 2. An unus testis de impedimento impediatur Matrimonium. — 997. Requisita, ut talis testis impediatur. — 998. Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata?

— 999. An fama impediatur Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti? — 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri? — 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento? — 1002. Dub. 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum? Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius? — 1003. Qui possit dispensare in Denunciationibus? — 1004. An Episcopus, et ob quam causam? — 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. — 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. — 1007. Dub. 1. An possit dispensare Vicarius Generalis? Dub. 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare?

982. — « RESP. Præter peccatum mortale, et excommunicationem, sex potissimum reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet.

« I. *Ecclesiæ vetitum*, II. *nec non Tempus feriarum*; III. *Atque Catechismus*, IV. *Crimen*, V. *Sponsalia*, VI. *Votum*,

« *Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

« Dicitur I. *Vetitum*, id est prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. Vide *Bon. qu. 1. p. 14. n. 1.* « (*Et tunc Sponsi contrahendo graviter peccarent; leviter tamen, si prohibitio sit ob venerationem alicujus festi, Salm. c. 14. n. 1.*) »

983. — « Dicitur II. *Tempus feriarum*, quod secundum *Trid. sess. 14. c. 10. de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusivè: et à die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantum nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, sollemnis sponsæ in domum sponsi traductio, sollemniora convivium, et tripudia, etc. « (*Sed hæc non sub gravi, nisi excessus sit magnus: imò, si fiant moderatè, nulla erit culpa, ut ait Sanch. l. 7. D. 7. n. 18.*) » Neque *Trid. sess. 24. c. 1.* prohibet matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantum hortatur, ne fiat. Vide *Bon. l. c. Sanch. l. 7. d. 7. Con. d. 30. Fill. t. 10. p. 2. c. 9. M. Per. d. 43. s. 10. n. 7.* » (V. Not. I, pag. 329.)

984. — Dubit. 1. an liceat consummare Matrimonium tempore feriarum? Negant *D. Th. in 4. D. 32. art. 7. q. 4. Fagn. in. c. Capellanus de Feriis n. 6.* item *S. Anton.* et plures Canonistæ ap. *Sanch. l. 7. D. 7. n. 21.* et probant ex *c. Nec uxorem q. 4.* ubi eo tempore interdicitur uxoris traductio; ex quo inferunt interdicti etiam usum conjugii, quia propter hunc traductio prohibetur. Sed veriùs affirmant *Sanch. l. c. n. 23. Pont. l. 6. c. 8. n. 9. Bellarm. l. 1. de Matr. c. 31. circa fin. et fusè N. SS. P. Bened. XIV Notif. 80. n. 17. cum Diana, Croix, Bon. Pignatelli, Perez, Fill. Monac. et aliis*; idque confirmat ex quadam Declarat. S. C. edita die 10 Jun. 1684. ubi dictum fuit permissam esse temporibus vetitis traductionem Sponsæ ad domum

Sponsi, modò fiat absque solemnitatibus. Et ratio est, ut ait præfatus Benedictus, quia non sunt imponenda certa onera, ubi manifesta lex non adest illa præscribens. Ad Canones autem qui opponuntur, respondet idem Pontifex eos consilii esse, non præcepti. Hinc refert Van-Espen reprehendentem Canonistas, qui nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus, in præceptum reduxerunt, quod potiùs erat consilii.

Dubit. 2. an liceat consummare Matrimonium ante Benedictionem sacerdotalem? Negant plures, quorum alii dicunt esse tantùm veniale, ut *Caj. Soto, Covarr. Led. Henr. etc. ap. Boss. de Matr. t. 1. c. 9. n. 11.* Alii tenent esse mortale, ut *Conc. p. 302. n. 16. ac. Palud. Gulielmus, et Rosell. ap. Escob. l. 25. n. 238. et S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 1.* qui putat Conjuges toties peccare tunc mortaliter, quoties coeunt. Id probant ex pluribus Canonibus, quos affert *Sanch. l. 3. D. 12. n. 1.* Probabiliùs tamen, et communiùs dicunt nullum esse peccatum. *Nao. Man. c. 22. n. 83. Pont. l. 5. c. 2. n. 3. Laym. c. 4. n. 12. Salm. c. 8. n. 80. Vioa qu. 4. art. 4. n. 6. Pal. p. 13, §. 5. n. 8. cum Con. et Led. Escob. n. 943. cum Vill. Ochag. Sanch. l. c. n. 7. cum Palac. Veracruz, Philarch. etc. Boss. l. c. n. 12. cum Bellar. Barb. Gutt. Fill. etc.* Idemque docet Bened. XIV eadem *Notif. 80. n. 17.* Probatur 1. ex *c. Nostrates. 30. qu. 5.* ubi expressè dicitur id nullum esse peccatum his verbis: « Sicque demum benedictionem, et velamen cœleste suscipiunt. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus. » Probatur 2. *Trident. sess. 24. c. 1* ubi: « Præterea eadem S. Synodus hortatur, ut Conjuges, ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. » Per tò *hortatur* clarè denotat Concilium id esse consilii, non præcepti. Et idem habetur ex *Rituale Rom. de Sacram. Matr.* ibi: « Moneat Parochus Conjuges, ut ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, neque Matrim. consumment. » Cuique patet, monitionem non importare præceptum. Conveniunt tamen omnes, quòd omissio absoluta Benedictionis non excusetur saltem à veniali: vide dicenda *n. 988. v. Secundum.*

988. — « Dicitur III. *Catechismus*: Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando suppletur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate * (*Dicunt tamen Salm. c. 14. nu. 3. Catechismum esse illam professionem Fidei, quæ ante Baptismum fit nomine baptizandi. Sed hoc impedimentum probabilius est sublatum per Trident. ut Salm. l. c. cum Pal. etc. Et sic decisum à S. C. refert Diana 3. p. de Sacram. R. 26.*) * Sed videtur sublatum per *Trid.* secundùm *Sanch. Fag. Conin. Fill.* qui ideo monent Parochos, ut in libro distinguant paternos Catechismi à patrinis Baptismi. *V. Bon. l. c.*

« Dicitur IV. *Crimen*, ut 1. Incestus cum consanguinea conjugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus (qui im-

» pedit matrimonium cum quacumque alia persona : vitæ *Perez*
 » d. 23. s. 5.) vel cum propria matre, vel filia. 2. Raptus alie-
 » næ sponsæ. 3. Uxori cidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio
 » propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem de-
 » biti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium
 » cum Moniali. Verùm hæc per non usum sunt sublata : Vide
 » *Laym. hic. cap. 15. ex Nav. Sanch. l. 7. d. 16. Con. d. 30. d. 3.*
 » • (Sic etiam *Conc. p. 342. n. 15. et Salm. c. 14. num. 15. cum*
 » *Sanch. et communi : excepto voto, interdicto, et sponsalibus.*
 » *Episcopus autem tantum in interdicto potest dispensare, Salm.*
 » *ib. n. 16.*)^o

« Dicitur V. *Sponsalia*, scil. cum una contracta, et non disso-
 » luta. *Con. d. 30. d. 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.*

986. — « Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex sive castitatis,
 » sive religionis, sive non nubendi. » Vide *Sanch. l. 5. d. 13. Re-*
gin. l. 31. c. 24. nu. 184. Bon. l. c. num. 7.

Notandum hic, quòd votum Religionis, aut castitatis absolutum
 non potest ab Episcopo dispensari ante Matrimonium; secus si fue-
 rit conditionale, aut pœnale, ut dictum est *de Voto l. 3. n. 260. Q. 3.*

Sed dubitatur 1. an possit Episcopus dispensare in voto cas-
 titatis à Conjugibus emisso post consummatum Matrimonium?
Resp. Affirmativè cum S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 24. §. 2. in fin.
Pal. p. 1. n. 16. Bon. p. 15. num. 5. Sanch. l. 8. D. 11. n. 3 et
4. et ibi Arag. Man. et Gutt. ac Salm. c. 14. n. 13. et ibi Aover-
sa, et Corneio, contra Lopez, et alios. Ratio, quia votum hoc non
 est omnimodæ castitatis, cùm nequeat obligare ad non redden-
 dum debitum, nisi (bene advertit *Sanch. n. 4.*) emittatur ante
 consummationem, cum animo ingrediendi Religionem. Censent
 autem *Salm. d. num. 13.* etiam Vicarium Generalem Episcopi
 posse dispensare in hujusmodi voto, ex concessione generali, quam
 ipse habet ad omnes casus episcopales. In voto tamen castitatis
 Conjugum de mutuo consensu emisso solus Papa dispensare valet,
 ut communiter docent *Sanch. Spor. Anacl. etc. ap. Ferraris Bibl.*
v. Debitum Conj. n. 4.

987. — Dubit. 2. an possit Episcopus dispensare, in voto cas-
 titatis emisso ante Matrimonium, ad petendum debitum? Negant
Less. l. 2. c. 40. n. 126. et Cajet. Sylo. Tol. ac Led. ap. Sanch. l.
8. D. 12. n. 2. nisi adsit necessitas, putà periculum incontinentiæ.
 Sed communiùs, et valde probabiliter affirmant *Sanch. n. 4. cum*
S. Ant. Soto, Val. Sa, Vega, Henr. et pluribus aliis, item *Elbel*
p. 382. n. 71. Tamb. de voto. c. 17. §. 4. num. 54. Auctor libri *Istruz.*
per i Noo. Conf. p. 2. c. 15. nu. 31. Barb. Al. 37. num. 9. cum Sayr.
Gutt. et Sylo. ex D. Th. ac Conc. t. 10. p. 344. in princ. cum Nav. et
Henr. Ratio, tum quia lex reservationum est in ædificationem :
 esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare
 talem dispensationem cum tanto periculo quod communiter adest :
 tum quia (ut ait *Sanch.*) hæc facultas dispensandi conceditur
 Episcopis ex consuetudine, quæ jurisdictionem præbet ex. c. *Cum*
contingat de Foro compet.

An autem in hoc voto possint dispensare Confessarii Mendicantes? Communiter affirmant *Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 18. Wiggandt. tr. 16. n. 160. Resp. 3. Sanch. l. 8. D. 16. n. 3. cum Cordub. Veracr. Palac. Manuel., et Henr. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. cum Suar. et Laym. ac Salm. c. 14. num. 14. cum Gutt. Candido, Diana et Aversa.* Et hoc virtute Privilegiorum plurimorum Pontificum, quæ referemus infra n. 1128. et signanter vi Privilegii S. Pii V vivæ vocis oraculo. Id admittit etiam *Pontius l. 8. c. 20. n. 12.* quando scilicet votum castitatis est emissum ante Matrimonium; negat verò, si post Matrimonium contractum, quia, ut ait (et idem dicunt *Manuel, et Veg., ap. Sanch. n. 5.*) Privilegium S. Pii loquitur tantum de dispensatione voti emissi ante Matrimonium. Sed veriùs *Sanch. et Salm. l. c.* admittunt pariter de voto emisso post Matrimonium, quia, licet virtute Privilegii S. Pii non possint Regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum Privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi dispensare possunt jure ordinario, ut procul dubio Episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cum tale votum non sit omnimodæ castitatis; vide dicenda *dict. n. 1128.* An autem Regulares possint dispensare in impedimento affinitatis in ordine ad petendum debitum? Vide dicenda *n. 1076. vers. Insuper.*

Dubit. 3. an Episcopus, urgente necessitate, et periculo incontinentiæ, possit dispensare in Voto Castitatis ad Matrimonium contrahendum? Resp. affirmative; vide dicta *l. 3. de Voto n. 258. v. Notandum II.* Et ita tenent *Sanch. Dec. l. 4. c. 40. n. 34. cum Suar. Led. etc. item Salm. de Voto c. 3. n. 97. et Less. l. 2. c. 40. n. 127. cum Nav. Sot. et Sylo.* dummodo periculum sit in mora, et non sit facilis aditus ad Papam. Cæterum ante Matrimonium Episcopus, excepto voto castitatis, et sponsalibus cum altero initis, potest universè in aliis impedimentis impediens dispensare, sicut etiam in omnibus Matrimonio supervenientibus; *Croix, et Salm. c. 14. nu. 13. cum Pal. Bon. etc.* Vide dicenda *n. 1126.*

988. — « Dixi in Responsione, *potissimum* : quia præter supra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

« Primum est clandestinitas : Etsi enim valeat matrimonium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Trid. est receptum, saltem quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

« Secundum, ommissio benedictionis : quia sine hac, etsi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium, saltem primum, ut ex *c. Nostrates, et c. Sponsus q. 5. docent. Bon. qu. 4. p. 6. num. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa, Henriq. Fill. etc.,* qui tamen concedunt non esse mortale. * (*Ut comm. docent Sanch. l. 7. D. 82. n. 9. Boss. t. 1. l. 9. c. 9. n. 9. Mazz. t. 4. p. 195. n. 3. cum communi et Escob. n. 649. cum Soto, Sa, Hurt. etc.*) *

« intellige, per se loquendo, nam per accidens ratione præcepti particularis, scandali, vel contemptus, ut si omittant nihil fa-

» ciendo, ac si esset res vana, vel vile, ac puerile haberent ei se
 » subicere, docet *Per. d. 43. s. 10. n. 4.* posse esse mortale: Dixi
 » *primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ
 » non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit vi-
 » duus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam
 » fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen
 » quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur; ut vid.
 » *Bon. l. c.* Et patet ex *Agenda*. Debet autem fieri in templo
 » à proprio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat, manet ipso
 » facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo
 » benedictio erat accipienda.

989. — « Tertium, si contrahatur Matrimonium sine præviis
 » proclamationibus, sine quibus, etsi valeat, non licet tamen sub
 » mortali, ut habet communis (quanquam *Sanch. l. 3. d. 5.*
 » *n. 7.* et *Gasp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent, non esse mortale unam
 » omittere, quando certum est moraliter, nullum subesse impe-
 » dimentum; sed contrarium docet *Per. d. 42. s. 1. num. 7. c.*
 » *Con. et Pontio*) nisi Episcopus, vel ejus Vicarius dispenset,
 » ut patet ex *Trid. s. 24. c. 1.* quod circa eas præcipit sequentia:
 » 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum sollemnia. Possunt ta-
 » men fieri in Oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliove loco, confluyente
 » magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacer-
 » dote de ejus licentia. Ut fiant in Parochia propria, et quidem
 » utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 3. Ut fiant
 » tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est,
 » qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo interpolentur.
 » *V. Bon. p. 2. q. 6.* »

990. — Plura dubia hîc discutienda. Dubitatur 1. an peccet
 mortaliter Parochus, si assistat Matrimonio, omissis Denuncia-
 tionibus, sine dispensatione Episcopi, quando jam per diligentiam
 certus factus fuerit nullum subesse impedimentum? Negant *So-
 tus, Machad. et Led. ap. Sanch. l. 3. d. 5. n. 3.* quia (ut aiunt),
 cessantè adæquatè fine legis, cessat lex. Sed communissimè et
 veriùs affirmant *Sanch, n. 6. Pont. l. 5. c. 30. n. 3. Bon. p. 6.*
nu. 7. Escob. n. 547. Boss. t. 1. c. 8. n. 3 et 14. Barb. All. 32.
n. 2. Ronc. p. 153. q. 1. R. 1. et Salm. c. 8. n. 77. cum aliis plu-
 ribus. Ratio, tum quia, esto per diligentiam Parochus impleat
 finem Tridentini, transgreditur tamen diligentiae formam, quam
 Concilium præscribit; quod cum sit in re gravissima, non excu-
 satur à mortali, nisi urgens adsit necessitas, quæ moram non
 patiatur; tum quia aliàs non adæquatè satisfat fini præcepti De-
 nunciationum, nam diligentia Parochi non satis supplet effec-
 tum Denunciationum ad impedienda mala, quæ alioquin evenire
 possunt, eò quòd, neglectis Denunciationibus, si supervenit im-
 pedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes
 impedimentum ignoraverint, ut habetur ex *c. fin. §. Si quis de*
Clandest. despons. quando contra legitimi habiti fuissent, si præ-
 cessissent Denunciationes, ut in *c. Ex tenore. Qui filii sint legit.*
 Præterea in Trident. Sess. 24. c. 5. contrahentibus sine Denun-

ciationibus adimitur spes de obtinenda dispensatione impediti, scilicet consanguinitatis, vel affinitatis (non autem publicæ honestatis. ut declaravit S. C. ap. *Farinac.* prout refert *Bossius. n. 27.*) Hoc autem quod dicitur de Denunciationibus faciendis ante Matrimonium; idem dicendum de obligatione eas faciendi post nuptias contractas ante consummationem; ita rectè docent *Sanch. l. 3. D. 11. n. 5. Pont. l. 10. c. 4. n. 2. Salm. c. 8. n. 94. Pal. p. 3. §. 5. n. 6. Esc. nu. 612. cum. Palud. Trull. et Vill. ac Boss. c. 8. nu. 6. cum Nav. Laym. Con. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Dic. Lop. et Led.*) Quia Concilium, juxta textum mox supra allatum, æquè præcipit fieri Denunciations ante Matrimonium, quàm postea ante ejus consummationem. Et bene addunt *Pontius, ac Pal. l. c. Boss. n. 7. Sanch. n. 5. cum Navarr. et Man. ac Escob. num. 614. cum. Con. Trull. et Leand.* (contra *Henriq.*) Conjuges consummantes ante Denunciations toties peccare graviter, quoties copulantur, quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis; Unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia, violato jam præcepto Tridentini, per consummationem, illud ampliùs non urget. (*V. Not. II, pag. 329.*)

An autem, omittere unam Denunciationem sit mortale? Pariter affirmant *Pont. l. c. ac Pal. Con. et Leand. ap. Escob. n. 549.* Sed probabiliter negant *Sanch. n. 7. Boss. l. c. et Escob. n. 550. cum Fill. Bard. Gutt. Led. Diana, Veracr. et Vill.,* quia respectu ad totum præceptum videtur gravis materia. Imò *Salm. c. 8. n. 78. cum Trull. Reb. et aliis,* putant nec esse mortale, si etiam, duæ Denunciations omittantur; sed huic probabilius contradicit *P. Conc. p. 298. n. 4.*

991. — Dubit. 2. an Denunciations debeant fieri in Ecclesia, et inter Missarum solemnias? Revera sic præscribitur in Trident. *Sess. 24. cap. 1.* et in Missa Parochiali, vel Conventuali, arbitrio Parochi, etiam contradicente Capitulo, ut declaravit S. C. Vide *Zachar. ap. Croix l. 6. p. 3. n. 474.* Sed probabiliter dicunt *Sanch. l. 3. D. 3. n. 9. Barb. All. 42. a. n. 15. et Ronc. pag. 163. q. 1. R. 2.* posse etiam fieri in Ecclesia tempore Concionis, vel Processionis. Imò *Wigandt tr. 16. n. 96. v. Quid, Sanch. l. c. Laym. c. 4. n. 20. Barb. in c. 1. Trid. n. 21. Boss. c. 7. n. 13. Escob. n. 558. cum. Fill. Vill. Dian. Trull. etc.* (contra *Pont. l. c. n. 6. et Hurt. Led. Posseo.*) aiunt posse fieri extra Ecclesiam in loco magni concursus, quia sic jam obtinetur finis Concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali, etsi adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem *Boss. c. 7. n. 99. cum Marchino,* quòd tempore pestis, si nequeant fieri Denunciations in Ecclesia, et non possint induci Sponsi ad Matrimonium differendum, tunc Episcopus potest vel permittere ut fiant Denunciations per vocem præconis, aut per Edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die; vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas, juxta dicenda *n. 1005.* Quòd si nequeat adiri Episcopus,

Parochus bene potest, et iusta urgente causa etiam tenetur Sponsos conjungere, postquam sit certior factus nullum subesse impedimentum. (*V. Not. III, pag, 329.*)

Dubit. 2. in qua Parochia debeant fieri Denunciationes? Certum est faciendas esse in Parochia utriusque contrahentis, ut dicant communiter cum *Busemb. Sanch. lib. 3. D. 6. num. 4. Laymann c. 4. n. 9. Pal. n. 13. §. 3. n. 2* et alii passim; quia sic fert consuetudo. Excipiunt *Laym. cap. 4. n. 10. Boss. cap. 7. num. 18. et Salm. c. 8. num. 72. cum. Dicast.* nisi Parochiæ essent valde propinquæ. Sed dubium fit ubinam faciendæ Denunciationes, si alter Sponsorum de brevi moratur in aliquo loco? *Pont. l. 5. c. 30. n. 5.* putat sufficere, si fiant in loco ubi ille actu degit. Sed longè probabilius *Sanch. n. 6. Con. D. n. 60. Barbos. All. 32. n. 11, Ronc. p. 153. q. 1. R. 3. et Escob. n. 556. cum Gutt. Henr. Reg. Ochag. etc.* ex Declar. S. C. dicunt omnino fieri debere in Parochia unde discessit, quia Denunciationes ideo fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri, ubi Sponsi diutius sunt commorati. Et hîc notandum, quòd si alter Sponsorum sit externus, Parochus non debet facere Denunciationes, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit statum liberum coram Ordinario, ut habetur ex Instructione S. C. S. Officii, quæ observatur apud Genet. ad calcem in Tract. de Matr. t. 5. et apud Pitton. de Matr. n. 1734. Et pluries declaravit S. C. Denunciationes necessario faciendas in loco originis, ut refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 2. n. 476.* Quoad Vagos autem Tridentinum sess. 24. c. 7. præcipit Parochis non assistere eorum Matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi prius ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc rectè ait *Ronc. p. 168. q. 4.* in fine, quòd graviter peccaret Parochus, si tale præceptum non servaret, esto alioquin Matrimonium esset validum, cum Concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. Vide alia dicenda circa Vagos n. 1089.

992. — Dubit. 4. in quibus diebus possint fieri denunciationes? In Trid. sess. 24. c. 1. præscribitur, ut fiant *tribus continuis diebus festivis.* Praxis fert (prout ait *Ronc. p. 153. q. 1. R. 2.*) ut Denunciationes fiant tribus diebus festivis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi, sed non immediatis (nempe tribus Festis Paschatis), ut sentiunt ipse *Ronc. et Barb. All. 32. Sanch. l. 3. D. 6. n. 8. Pont. lib. 5. c. 39. n. 8. et alii*, quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis Concilii. Ac probabiliter dicunt *Salm. c. 8. n. 75. cum Trull. Hurt. Reg. Leand., etc.* posse fieri etiam in tribus festis immediatis, quia in Concilio dicitur *continuis diebus festivis*, nec ibi excipitur, quòd non sint immediati. Et sic pariter dicunt *Salm. l. c. cum Trull. Aversa, et Leand.* (citant etiam *Bon. Con. et Dian.*, sed non bene, ut mox videbimus) posse fieri Denunciationes tribus diebus festivis discontinuis, modò plures dies festi non intercedant, quia sic sufficienter jam satisfit intento Concilii. Sed veriùs *Sanch. l. 3. D. 5. n. 8. Pal. p. 13. §. 3. n. 4. Bon. p. 6. n. 19, et Escob. n. 508.*

cum Con. Vill. Dian. Machad. et Reg. censent id non esse quidem mortale (contra *Henriq.*) quia non videtur gravis transgressio, sed non excusari à veniali, quia jam transgreditur præscriptum Concilii.

An autem possint fieri Denunciationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in Ecclesia? Negant *Pont. l. 5. c. 30. n. 7, et Fill. Leand. Hurt. etc., apud. Escob. n. 560. ex Decl. S. C.* Sed probabiliter affirmant *Sanch. l. 3. D. 6. n. 10, Bonac. p. 6. n. 10, Barbos. Alleg. 32. n. 15, Boss. cap. 7. n. 6. cum Laym. Reg. et Posseo. et Escob. n. 562. cum Ochag. Reg. et Gutt.* ex alia contraria Declar. S. C. *apud Ochag.* quia sic jam satis impletur finis Concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi, ut diximus *n. 991.* de Denunciationibus factis extra Ecclesiam in loco magni concursus.

993. — « 1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre ultra 4 menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denunciationes declaravit Congreg. in sess. 24. cap. 1. de Reform. * (Et *Salm. c. 8. n. 75. cum Pontio, et Leand.*) * Imò Rituale Romanum duos tantum menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere denunciationes, nisi videatur aliud Episcopo. (*V. Not. IV, pag. 329.*)

994. — « 2. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denunciare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. gr. incestum, sacrilegium, etc. Si tamen inde alteri periculum infamiae nasceretur, is ex charitate prius esset monendus, ut à Matrimonio desisteret. *Sanch. l. 3. d. 13. Fag. p. 2. l. 6. c. 5. Henr. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8., etc. commun. contra Pontium, d. 5. q. 6.* qui negat teneri denunciare, si sit occultum. Idemque tenent *Mart. Perez d. 43. s. 6. n. 1 et seq.,* sed cum hac limitatione, si tantum audiverit, et nesciat à quo, vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum, aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

Certum est 1. quod si impedimentum possit per testes probari, quilibet illud sciens denunciare tenetur, sive impedimentum sit dirimens, sive impediens, esto sit occultum et infamatorium, nempe quod ortum habuerit ex peccato; ita *Pal. p. 12. §. 6. n. 1. Pont. l. 5. c. 34. n. 3, Boss. t. 1. c. 7. n. 158. et Salm. c. 8. n. 95. cum Trull. Av. Dic. et communi.* Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius quod est tertio nocivum, quando Prælati legitime id præcipit prout præcipit Episcopus imponens (dum fiunt Proclamationes) omnibus consciis alicujus impedimenti, ut revelent, et tenentur revelare etiam ii qui noverint impedimentum sub secreto naturali, et adhuc cum juramento non propalandi, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 16. n. 6, Escob. n. 622. cum Pal. et Card., Boss. n. 176. cum Barb. et Fag. ac Salm. cum aliis, ex D. Th. 2. 2. q. 33. ar. 8. ad 1.* ubi docet promissionem et juramentum non obligare, quando imminet damnum Communitati,

vel tertiæ personæ, prout in nostro casu utrique damnum imminet. Advertunt tamen præfati AA. antequam fiat denunciatio, præmittendam esse correptionem fraternam, et etiam pluries, nisi probabiliter non sit profutura; modò periculum non sit in mora. Certum est 2. quòd si impedimentum sit occultum, et jam fuerit pro eo ob-
tenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denunciare: secus si adesset publica fama de impedimento, et dispensatio esset occulta, ut *Sanch. l. 3. D. 14. nu. 4. Boss. n. 167. et Pal. l. c. n. 2.* Certum est 3. quòd si noveris impedimentum ex auditu, sed non recordaris à quo, vel si accepisti à persona non fide digna, non teneris denunciare; *Sanch. n. 7. Pont. n. 1. Pal. n. 3. cum Gutt. et Farinac. ac Boss. n. 164 et 166. cum Nav. Con. Bon. Fill. Cord. et Hurtad.*

898. — Sed dubitatur 1. An, si tu solus impedimentum noveris, nec possis probare, teneris illud denunciare? *Prima sententia*, quam tenent *Pontius l. 5. c. 34 à n. 6. Dian. 3. p. tr. 4. R. 221. ac Sa, Major, et Gabr. apud Salm. c. 8. n. 97.* negant, quia nemo tenetur denunciare impedimentum quod probare non potest; unde sic arguunt: Aut sponsi sunt in bona, vel in mala fide; Si in bona non peccant contrahendo Matrimonium; Si in mala, nihil proficies, cum testimonium unius non sufficiat ad nuptias impediendas. *Secunda* verò sententia communissima et verior affirmat teneri, si commodè potes, eamque tenent *Sanch. l. 3. D. 13. num. 2. Pal. p. 12. §. 6. num. 5. cum Hurt. Con. Henr. Cov. et Hurt. Escob. l. 25. n. 625. cum Laym. Bon. Barb. Fag. Arag. et Lop. Boss. n. 173. cum Fill. et Reg. ac Salm. n. 97. cum Dic. Trull. Leand., etc.* Ratio, quia, si Sponsi sunt in mala fide, bene proficiet revelatio ad vitandum peccatum, cum testimonium unius de impedimento satis est ad Matrimonium impediendum, ut diximus n. 878. *dub. 1.* et mox fusiùs probabimus in *dub. seq.* Si verò in bona fide, proficiet saltem ad reparandam injuriam materiale Sacramenti. Diximus, *si commodè potes*, nam cum tuo gravi damno, aut aliorum scandalo, non teneris denunciare, cum neque lex Ecclesiastica, neque præceptum correctionis obliget cum gravi incommodo, aut scandalo aliorum.

899. — Dubit. 2. An sufficiat unus testis de impedimento, ut Episcopus prohibeat contrahi Matrimonium? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Pont. l. 5. c. 34. n. 8 et 9. atque c. 36. n. 2. et Diana p. 3. tr. 4. R. 12.* dicit sufficere si impedimentum ortum habeat ex crimine; si verò non provenit ex peccato, sed ex cognatione carnali, aut spirituali, requiri duos testes fide dignos, nisi adsint alia adminicula quæ plenam faciant probationem. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenet *La Croix l. 6. p. 3. n. 215.* dicit, quòd si impedimentum non sit ob crimen, sufficiat ad impediendum unus testis fide dignus; si verò ob crimen, requiruntur saltem duo, quia tunc agitur de præjudicio tertii, adversus quem nequit ferri iudicium sine plena probatione. *Tertia* sententia, quam tenent *Con. p. 201. n. 12. et Salm. c. 8. nu. 106. cum Trull. Dic. Aversa, etc.* dicit

sufficere unum testem quaecunque sit impedimentum, modò testis ille sit omni exceptione major, et deponat ex certa scientia. *Quarta* demum sententia communissima, et verior, quam tenent *Sanch. t. 1. D. 71. Panorm. in c. Super eo. de Test. Nav. Man. c. 2. n. 83. Ronc. p. 154. qu. 7. R. 1. Pal. p. 32. n. 3. cum Con. Covarr. et Mascard. ac Boss. tom. 1. c. 7. n. 133. cum Host. Sylvest. Gutt. Farinac. Barb. Piasec. Comit. Hurt., etc.* absolute docet, sufficere unum testem ad impediendum Matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major, modò habeat qualitates infra explicandas. Id probatur 1. ex *c. Super eo de Test. et attest.* ubi sic habetur: « Matre asseverante (*intellige alterius Sponsorum*) ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se linea consanguinitatis attingant. Si verò Matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi. » Probatur 2. ex *c. Præterea. 12. de Spons.* ubi, cum quidam vir cupiebat contrahere Matrimonium, ejus consanguineus asserebat eum cum Sponsa coivisse, respondit Papa: « Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districtè prohibeas, ne deterius inde contingat. » Ex quo textu rectè inferunt *Sanch. n. 3 et 4. cum Mascard. et Alex. de Nevo; ac Boss. n. 142. cum Panorm. Gutt. et aliis supra citatis*, hoc procedere, etiamsi testis accusator, vel denunciator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget. Ratio nostræ sententiæ est, quia, licet quando agitur de præjudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cum hîc agatur de vitando periculo Animæ, nempe si fortè Matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est. Secus verò dicendum, ut bene aiunt *Sanch. n. 8. cum Panorm. et Boss. n. 155. cum Gutt. contra Palud.* si agatur de præjudicio tertii, et non agitur de peccato vitando, putà si testis allegaret fornicationem Sponsæ, vel quid simile, tunc enim bene requiritur plena probatio ex *c. Licet, cap. Veniens et c. Omni de Testam.*

997. — Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum matrimonium non requiratur, ut testis sit omnino integer, requiritur tamen I. ut ipse non tantum denunciet, sed etiam deponat, esto sponte se offerat ad deponendum, ut dicunt *Sanch. dict. D. 71. n. 10. cum Alex. de Nevo, et Boss. n. 146. cum Gutt.* Nisi talis testis denunciando probaret de fama impedimenti, ut aiunt iidem AA. ex *c. Non in duo de Spons.*, quia tunc sufficit, ut tantum denunciet, quin deponat. II. Ut deponat cum juramento; *Ronc. loc. cit. Sanch. num. 12. cum Host. Panorm. Palud. Præ. Lop. etc. Pal. p. 32. n. 4. cum Covar. et Gutt., ac Boss. num. 147. cum Coninc. Barbos. et Hurt.*, quia in iis quæ sunt in præjudicium tertii, non creditur testi nisi jurato, ex *c. Tua. de Cohabitat. Cleric* III. Ut deponat non ex auditu, sed ex certa scientia, ut *Roncag. ib. Sanch. n. 12. cum Abb. Cov. Præp. etc. Pal. d. n. 4. cum Con. et Gutt. ac Boss. n. 284. cum Navarr. et Riccio.* Excipiunt tamen AA. citati, et *Salm. c. 8. n. 107. ex c. Licet de Testib.*

nisi impedimentum sit consanguinitatis vel affinitatis; tunc enim sufficit, ut testis deponat se illud audisse à duobus fide dignis, et maxime à consanguineis Sponsorum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem, ut *Boss. n. 152. cum aliis.*

IV. Demum requiritur ut testis ille non sit persona vilis, dummodo factum non sit ita occultum, ut nequeat probari nisi per vilem personam, quia ubi deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens; ita *Pal. l. c. cum Menoch. Boss. n. 145. cum Gutt. et Sanch. n. 13. cum Panorm. et communi; contra Goffred.*

998. — Dubit. 3. An si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicus testis deponens impedimentum ad impediendum Matrimonium? Negant *Glossa in c. Præterea de Sponsal. v. Nisi, ac Palud. Henric. Lop. etc. ap. Sanch. l. 1. D. 71. n. 9.*, quia in præfato textu *Præterea* supra allato expressè dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l. c. cum Coe. et Veracr. Pal. p. 32. num. 6. cum Gutt. et Masch. ac Boss. c. 7. num. 144. cum Host. Præp. Hurt. etc.* modò testis ille sit fide dignus, et deponat ex certa scientia. Ratio, quia, si fama impedimenti bene sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex *c. Super eo, de Consanguin.* tantò fortius debet sufficere testis integer, qui efficacius probat, quàm sola fama; idque certum esse apud omnes testantur *Pal. n. 6. et Sanch. l. 2. D. 45. n. 27.* Ad textum autem oppositum in *cit. c. Præterea*, rectè respondent *Panorm. in d. c. Super eo, atque Sanch. Pal. et Boss. ll. cc.* quòd in casu textûs præfati non esset testis ille omnino integer, tum quia allegabat turpitudinem suam, tum quia non deponabat in forma testimonii.

999. — Notandum autem hîc, quòd fama impedimenti satis sit ad impediendum Matrimonium, ut expressum habetur in *c. Super eo, de Consang.* Nisi fama infirmetur juramento Consanguineorum, ut excipiunt *Sanch. l. 1. D. 71. n. 18. et Pal. p. 32. n. 7. cum Abb. Gutt. etc.*, ex *c. Cum in tua, de Spons.* Imò addit *Sanch. l. c.* quòd juramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversùs famam arbitrio Judicis. Probabiliùs autem censet *Pal. dict. n. 7. cum Gutt.* (contra *Palaum*) in probationem famæ oportere, ut testis denunciet cum juramento, cùm ipse *Sanch.* fatetur (ut supra dictum est *num. 997 ad II.*) in judicio non credi testi non jurato, ubi agitur de præjudicio tertii. Præterea notandum, quòd notitia privata famæ non sufficiat Judici, ut possit nuptias impedire, sed tantùm ut possit inquirere de impedimento, ita communiter *Sanch. n. 15. Pal. l. c. cum Gutt. et Boss. c. 7. n. 128. cum Innoc. Barb. et aliis.* An autem possit Judex impedire Matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium? Negat *Pal. ib. cum Gutt.* dicens requiri, ut talis notorietas sit probata in judicio; nam aliàs notitia esset privata, ex qua Judex nequit ferre judicium. Hæc opinio probabilis videri posset alicui ex eo quòd Judex debet judicare secundùm allegata et probata, juxta dicta *Tom. 4. l. 4. n. 208.* Sed probabilior est

mihi sententia affirmans, quam tenent *Sanch. num. 16. cum Glossa in l. 1. C. Qui ado. quos, etc. ac Boss. nu. 127. cum Bart.*, quia aliàs Judex, pronunciando sententiam de Matrimonio contrahendo, cooperaretur ad ineundum Matrimonium nullum, quod esset intrinsecè malum.

1000. — « 3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiae acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde habet sufficientem probationem. *Sanchez, Sylo. Laym. l. c. n. 10. V. Bon. l. c. Perez d. 43. s. 7. n. 2. ** (Ita communiter *Sanch. l. 3. D. 14. n. 2. Pont. l. 5. c. 33. n. 1. et Boss. c. 7. n. 182 et 188 cum Laym. Con. Fill. etc. An autem sponsi teneantur fateri copulam incestuosam, si in Dispensatione adsit clausula: Nisi copula fuerit habita? Vide dicenda num. 1135.) **

1001. — « 4. Parochus, cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, et remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l. 3. de 15. Matr. Perez d. 43. s. 7. n. 9. etc. ** (cum *Salm. c. n. 8. nu. 103. et communi*) * contra *Pontium*. Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publicè sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licèt in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem sine magno scandalo à Matrimonio non possent desistere nec vellent, suadere ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, et iterum contrahant. Ita ex *Beja, et Pont. l. 5. c. 35. Per. l. c. qui addit, si id omnino nolint, persistentque petere, debere Parochum assistere.* »

1002. — Dubit. 1. an Parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire Matrimonium publicè petitum? Si impedimentum denunciatur ab aliis, certum est ex *c. fin. de Cland. desp.* teneri Parochum interdicere nuptias, et rem ad Ordinarium deferre, ut ille cognoscat. Dubium fit, si solus Parochus impedimentum sciat extra Confessionem, an possit et teneatur nuptias impedire? Negat *Pont. l. 5. c. 35. n. 5 et 6.* eadem ratione ductus, ut dixi supra in Dub. 1. n. 995, quia nemo tenetur denunciare quod probare non potest. Affirmant tamen veriùs *Sanch. l. 3. D. 15. n. 11. Boss. c. 7. n. 193. Ronc. p. 154. p. 7. R. 2. Pal. p. 2. §. 7. nu. 3. Coe. et Gutt. ac Escob. num. 628. cum Henr. Hurt. etc.* Ratio, quia si quilibet tenetur (ut diximus *d. n. 995.*) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat, à fortiori tenetur Parochus, cui ex officio incumbit consulere salutem suarum ovium. Nec obstat, quòd peccatori occulto, publicè petenti Sacramentum, illud non sit denegandum; nam respondetur cum *AA. cit.* quòd hoc procedat, quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam Sacramenti susceptionem; secus verò, si impedimentum (præter susceptionem) præbet occasionem aliorum damnorum et culparum.

ut. 2. an Ordinarius, qui solus conscius sit impedimenti, ut Matrimonium impedire? *Sanch. l. 3. D. 15. nu. 11. Pont.*

35. n. 5 et *Pal. p. 12. §. 7. n. 4. cum. Hurt. Con. et aliis*, ut eum nec teneri, nec posse, quia nemo potest esse Judex is. Sed probabilius affirmant *Bon. p. 301. n. 11. Escob. 4. cum Leand. Bon. cap. 7. num. 205. cum Con. et Hurt. n. cap. 8. nu. 104. cum Avers. Trull. Dicast. etc.* Ratio, quia bene potest esse aliquis Judex et testis, quando agitur de rato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Orator deferre impedimentum ad Judicem Superiorem, et ad suum Vicarium, (ut aiunt *Salm. cum AA. cit. d. n. 104.*) judicium proferat; Et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut evitentur peccata quæ ex Matrimonio invalido oriantur.

3. — « 5. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem Curator Ruralis dispensare, vel ut una tantum fiat proclamatio, vel ut fiant post contractum subito factum coram Parocho, et testibus, ante consummationem; vel etiam ut plenè omittatur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne aliqui malitiosè impediantur Matrimonium, pudor contrahentium, senium, ætas, constantia, status disparitas, metus scandali, infamiae, incontinentiae, etc. *Bon. l. c.*

Etsi, quando per dispensationem contractum est Matrimonium, ante proclamationes postea faciendas conjux non tenetur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ sint; quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenent *Sot. Led. 2. contra Sanch. apud Dian. p. 9. t. 8. R. 19.*

Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per epikeiam declarare, præceptum hoc hinc et inde non obligare; v. g. si moriturus concubinam velit ducere, et legitimationem. » *Bon. l. c. ex Sylo. Sanch. etc.*

4. — Quoad dispensationem Denunciationum, observantur in *Trid. sess. 24. cap. 1.* ubi: « Quod si aliquando suspensus fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri, si tot præcesserint Denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem, Parocho, et duobus vel tribus testibus præsentibus, Matrimonium celebretur. Deinde ante consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si subsint impedimenta, facilius detegantur nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ Denunciationes observentur: quod illius prudentiae et judicio S. Synodus relict. »

5. — Quamvis autem à Concilio *l. c.* concedatur Episcopo dispensandi in Denunciationibus, ob solam causam si timeatur quod Matrimonium injustè impediatur, tamen communicant DD. quod etiam ob alias justas causas Episcopus, et quandoque tenetur in Denunciationibus dispensare; cum Concilium unicam dumtaxat assignasset, eam tamen non taxativè, non taxativè proposuit; præterquam quod rem

hanc statim postea prudentiæ Ordinarii reliquit; ita *Sanch. l. 3. D. 7. n. 1. Pont. l. 5. c. 32. num. 1. Cabass. l. 3. c. 20. nu. 2. Pai. p. 13. §. 4. num. 8. Barb. All. 32. num. 27. Ronc. p. 154. q. 4. R. 2. Conc. p. 300. n. 7. Wigandt. tr. 16. n. 96. v. Dico. Escob. l. 25. n. 587. Salm. c. 8. num. 89. et Boss. t. 1. c. 7. n. 34. cum aliis (contra Cefal. et Borell.) et ita pluries declaravit S. C. Concilii, ut referunt *Escob. num. 586. et Boss. l. c.* qui præsertim ex *Bellarmin. in d. cap. 1. Trid.* has Declarationes affert: « Denunciationes possunt omitti non solum ex causis hinc expressis, sed ex aliis bene visis Episcopo, qui has Denunciationes potest remittere etiam post Matrimonium contractum, et ante con- summationem. » Item in alia Declaratione: « Episcopus potest has omnes Denunciationes remittere, etiamsi non sit rationalis suspicio, quod possit Matrimonium impediri, quia relinquitur suæ prudentiæ. »*

Docent etiam communiter DD. quod, si oporteat ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale aut temporale, et adhuc si expediat ad notabile bonum spirituale aut temporale Communitatis, vel alterius privati, Episcopus non solum potest, sed etiam tenetur dispensare; ita *Sanch. l. 2. D. 10. n. 5. Pont. 2. n. 6. Barb. n. 51. Pal. §. 5. n. 1. Ronc. l. c. R. 1. cum Gutt. Boss. num. 103. cum Con. Bon. Fill. et Hurt.* Hujusmodi igitur causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare, sunt I. Si adsit probabilis timor, ne Matrimonium malitiosè impediatur juxta sensum Tridentini. II. Si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vel prolis, nempe si concubinarij reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur ne vir mutet voluntatem; item si alter Sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda; *Sanch. n. 6. Boss. n. 103. Ronc. l. c. cum Barb.* III. Si immineat periculum animæ, corporis, aut fortunæ, *Sanch. et Ronc. ll. cc. Boss. n. 93.* IV. Si Sponsus statim sit longè profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis, *Boss. n. 90.* V. Si parentes, vel Tutor prætendant, ut virgo nubat indigno; *Escob. num. 587. cum. Cajet.* VI. Addit *Ronc. l. c.* si immineat tempus Adventus, vel Quadragesimæ, et alias urgeat periculum continentiae, vel gravis præjudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare Matrimonium ante Benedictionem nuptialem. Verùm (juxta nostram sententiam allatam *n. 984. Dub. 2.*), cum nulla sit culpa ante Benedictionem consummare, melius dicendum est, posse propter hanc causam Episcopum dispensare, sed non teneri, ut dicunt *Barb. All. 32. num. 48. cum Con. Reg. Ugol. etc. et Boss. n. 87. cum Sanch. Pont. Salsedo, et Hurt.* Cæterum bene ait *Ronc.* teneri Episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam, quæ prudentis judicio urgens videatur.

1008. — Causæ verò ob quas Episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt I. Si nuptiæ sint contrahendæ inter Mag- nates, quia horum conjugia non fiunt nisi magna præcedente con- sideratione. II. Si Sponsi sint valde senes, aut valde dispa- res in

conditione, ætate, divitiis, aut qualitate. III. Si certò moraliter constet nullum adesse impedimentum; ita *Sanch. l. 3. D. 9. ex n. 3. Barb. All. 32. n. 41. Bon. q. 2. p. 6. Boss. ex n. 79. Pat. §. 5. n. 8. Pont. l. 5. c. 32. n. 6. Cabass. l. 3. c. 20. num. 3. Fill. tr. 10. c. 5. Salm. c. 8. n. 89*, licèt non omnes hi AA. omnes dictas causas exprimant. Præterea notant hîc *Ronc. et Barb. ll. cc.* cum aliis, quòd Episcopus possit in Denunciationibus dispensare etiam cum altero Sponsorum non sibi subdito, sicut enim potest eum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. Et hanc esse consuetudinem testatur *Roncaglia* qui addit *quæst. 3.* eandem facultatem dispensandi habere Prælatos, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent. Hîc autem notandum, quòd Episcopus dispensando in Denunciationibus semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse.

1007. — Dubit. 1. an Vicarius Generalis Episcopi possit in Denunciationibus dispensare? Negant *Pont. l. 5. c. 31. num. 5. Dian. p. 5. t. 4. R. 263 et Gomez, Menoc. et Henr. ap. Escob. n. 570.* ex Concilio Toletano, et Concil. Mediol. ac Declar. S. C. an. 1591. ap. *Henr.* Sed affirmant communiùs et probabiliùs, *Sanc. l. 3. D. 7. n. 10. Pal. p. 13. §. 4. n. 2. Bon. p. 6. n. 7. Wigandt. tr. 16. n. 96. v. Dico, Elb. p. 386. n. 81. Barb. All. 32. n. 29. Ronc. p. 153. q. 3. R. 1.* (qui asserit cum *Gutt. et Sperelli*, ex antiqua consuetudine Vicarios semper in hoc dispensasse) et *Escob. n. 572. cum Nao. Con. Fill. Borb. et Hurt.*, quia Vicarius facit unum tribunal cum Episcopo. *Boss.* autem et *Esc.* dubitant de authenticitate oppositæ Declar. S. C.

Dubit. 2. an Parochus possit aliquando dispensare in Denunciationibus? Affirmant *Vega. Marchant. Vioald. Led. et Verrarc. ap. Esc. n. 603.* et alii ap. *Salm. c. 8. n. 84.* qui n. 86. satis probabile putant, casu quo (ut aiunt) urgeat necessitas, et non possit adiri Episcopus, qui aliàs teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis n. 1006. Veriùs tamen, et communiter negant posse Parochum dispensare *Sanch. l. 3. D. 7. n. 17. Pal. p. 13. §. 4. n. 3. Pont. l. 5. c. 1. n. 2. et Escob. n. 605. cum Nao. Laym. Con. Vill. etc.* Ratio, quia revera Parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt *Sanch. l. 3. D. 10. à n. 15. Laym. c. 4. n. 11. Croix. l. 3. p. 6. n. 494. Elbel. p. 386. n. 82. et Ronc. p. 153. q. 3. R. 2. cum Gob.* quòd esto Parochus non possit dispensare, tamen in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare præceptum proclamationum non obligare, modò certus sit nullum adesse impedimentum. Inò in hujusmodi casibus censent *Buss. supra n. 1003. ad n. 7. Pont. l. 5. c. 32. n. 8. Boss. n. 108. cum Hurt. Salm. c. 8. n. 92. cum Pal. Trull. Dic. Sanch. Con. Gutt. ac Escob. n. 608. cum Sol. Lop. Led. etc.* posse ipsos Sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine Denunciationibus. Dicit autem *Boss. n. 115.* quòd si in talibus casibus Episcopus injustè neget dispensationem,

tenentur Sponsi recurrere ad Judicem superiorem, alias non possunt contrahere; nisi fortè periculum sit in mora, et ad Superiorem non pateat aditus. Notantum hñc denique, quòd si quis præsumat adsistere Matrimonio sine proclamationibus, ex *c. Cum inhibita*, §. *Sane, de Clandest. desp.* incurrat suspensionem ab officio per triennium, sed ferendæ sententiæ. (*V. Not. V, pag. 330.*)

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium?

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet: — *I. Error*, *II. Conditio*, *III. Votum*, *IV. Cognatio*, *V. Crimen*, *VI. Cultus disparitas*, *VII. Vis*, *VIII. Ordo*, *IX. Ligamen*, *X. Honestas*, — *XI. Ætas*, *XII. Affinis*, *XIII. Si Clandestinus*, *XIV. et Impos.*, — *XV. Raptæ sit mulier, nec parti reddita tula.* — 1009. *I. Error personæ.* — 1010. De errore circa personam. — 1011. De errore circa qualitates personæ. — 1012. An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui? — 1013. Dantur tres regulæ, ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. — 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. — 1015. Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ. — 1016. Tertia, si consensus fertur directè in qualitatem. — 1017. *II. Conditio*, scilicet servilia. Plura notanda usque ad *n. 1023.* — 1024. *III. Votum* solenne. — 1025. Dub. 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel Ecclesiastico? — 1026. Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemnem? — 1027. *IV. Cognatio.* Et 1. de Cognatione Legali. — 1028. 2. De Cognatione Spirituali. (de qua vide dicta l. 6. de Bapt. ex num. 149.) — 1029. 3. De Cognatione Carnali, et de regulis pro distinguendis gradibus. — 1030. Arbor Consanguinitatis. — 1031. *V. Crimen.* Primum Homicidium. Secundum Adulterium. — 1032. Tertium Raptus. — 1033. Assignatur regula: *I. Utroque patrans*, scil. si adsit solum Homicidium. — 1034. An requiratur, quòd intentio Matrimonii alteri sit manifestata. — 1035. *II. Uno patrans*, scil. si adsit Homicidium cum adulterio. — 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. — 1037. *III. Neutro patrans*, scil. si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. — 1038. Dub. 1. An taciturnitas Adulteræ sufficiat pro consensu? — 1039. Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum? — 1040. Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum? — 1041. Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua? — 1042. Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato vivente Coniuge. — 1043. Peccat qui vivente Coniuge promittit alteri Matrimonium. — 1044. *VI. Disparitas cultus.* Quid de Matrimonio cum Hæreticis? — 1045. *VII. Vis*, sive metus gravis, et injustè incussus ad extorquendum Matrimonium. — 1046. In quo vis differat à metu? Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco? — 1047. Quæ requirantur ad metum gravem? — 1048. Quæ mala constituent metum gravem? — 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium?

— 1050. Dub. 1. Quid, si Judex injustè aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam? — 1051. Dub. 2. Quid, si Reus justè damnetur? — 1052. Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed justè damnetur secundùm allegata? — 1053. Dub. 4. Quid, si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam? — 1054. Dub. 5. An metus irritet Matrimonium de jure Naturæ, aut Ecclesiastico? — 1055. Dub. 6. An irritet metus levis? — 1056. Dub. 7. An metus reverentialis? — 1057. Dub. 8. An possit resilire, qui metum incussit? — 1058. *VIII. Ordo.* — 1059. An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure Divino? — 1060. *IX. Ligamen.* — 1061. *X. Honestas.* Non oritur hoc impedimentum ex Sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — 1062. Qu. 1. An ex Matrimonio nullo — 1063. Qu. 2. An ex sponsalibus justè dissolutis? — 1064. Qu. 3. An ex Matrimonio clandestino? — 1065. *XI. Ætas.* — 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. — 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire? Quid de Matrimonio senum? — 1068. *XII. Affinis.* — 1069. De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. — 1070. De impedimento non petendi. — 1071. Qu. I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi? — 1072. Qu. II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo? Et primò, si ignorantia sit juris. — 1073. Secundò, si ignorantia sit facti. — 1074. Tertiò, si ignorantia sit pœnæ. — 1075. Qu. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? — 1076. Qu. IV. Quis possit dispensare in hoc? — 1077. Pœna contrahentium cum impedimento affinitatis. — 1078. *XIII. Clandestinitas.* — 1079. Quis, si alicubi non possit haberi Parochus? — 1080. An Peregrini validè contrahant sine parocho? — 1081. Quis intelligatur nomine Parochi — 1082. An parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. — 1083. Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter? — 1084. Dub. 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam? — 1085. Quales testes sufficiant? — 1086. Quid, si sint duo Parochi? Vel si Sponsi habeant duo domicilia? — 1087. An sufficiat Parochus alterutrius Sponsi? — 1088. Sufficit licentia præsumpta de præsenti, et oretenus. — 1089. De Vagabundis. — 1090. De Militibus. — 1091. De Peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in Conservatoriis degentibus, etc. — 1092. An validè nubant Sponsi coram Parocho nolente? — 1093. An licite? — 1094. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego vos conjungo, etc.? — 1095. *XIV. Impotentia.* Vide plura apud Bus. Qualis impotentia dirimat Matrimonium? — 1096. I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigiditate. III. Ex improportione corporum? — 1097. Dub. I. An valeat Matrimonium, si fœmina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis? — 1098. Dub. II. An, soluto Matrimonio propter arctitudinem fœminæ, si postea, per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire? — 1099. Dub. III. An fœmina arcta teneatur pati incisionem? — 1100. Dub. IV. An teneatur pati incisionem claustris virginibus, si, etc.? — 1101. Quid agendum, si impotentia est certa? — 1102. Quid si dubia, et dubium antecedit Matrimonium? — 1103. Quid si dubium superveniat? — 1104. Quid in dubio an Matrimonium sit consummatum, vel

an impotentia præcesserit? — 1108. Quid censendum de Matrimoniis in partibus Hæreticorum. — 1106. *XV. Raptus.* — 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur. ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causa Matrimonii; III. invita. — 1108. Quid, si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat?

1008. — « RESP. præter defectum consensûs, de quo *supra c. 2. d. 1.* sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur:
 « I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen,
 « VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen,
 « X. Honestas,
 « XI. Ætas XII, Affinis, XIII. si Clandestinus, XIV. et
 « Impos,
 « XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ;
 « Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

1009. « Dicitur I. Error, scilicet personæ, qui dirimit jure naturæ, v. g. si Caio volenti ducere Annam, offerat se Maria, quacum, putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, et consensum requisitum jure naturæ ad contractum.

« Dixi Personæ, quia error qualitatis, seu conditionis personæ, (excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut 77. v. g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, etc. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia hic error non tollit consensum in personam et materiam contractûs. Aliud tamen esset, si absolute nollet consentire in personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ: ut si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, et tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus. Bon. q. 3. p. 2. ex Sanch. l. 7. d. 18. Con. d. 31. Fill. etc.

1010. — Certum est 1. apud omnes, quod error circa personam de jure naturæ dirimit Matrimonium, quia contrahentium personæ sunt substantiale Matrimonii objectum; ergo si variatur persona, erratur circa substantiam contractûs, dum qui intendit contrahere cum una, non consentit contrahere cum alia; ita D. Th. Suppl. qu. 51. ar. 1. Sanch. l. 7. D. 18. n. 11. Pont. l. 4. c. 20. n. 3 et 7. Salm. c. n. 4. cum Soto, Bonac. Pal. et aliis passim. Et hoc etiamsi error sit vincibilis et crassissimus, ut Sanc. n. 7. Ronc. pag. 155. q. 2. et Salm. n. 5. cum Con. Avers. Trull. etc. Item, etiamsi error sit concomitans, seu non dans causam contractui, nimirum si, cognito errore, adhuc fuisset initum Matrimonium. Sanc. n. 6. Ronc. l. cit. Bon. qu. 3. p. 2. n. 4. et Salm. nu. 6. cum Con. Avers. etc.

1011. — Certum est 2. quod error circa qualitatem personæ concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat Matrimonium; unde, si quis contraheret cum corrupta, aut paupe, aut ignobili, quam putabat virginem, aut divitem, aut

nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet procul dubio Matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum; *Sanch. n. 21. Pont. l. 4. c. 21. n. 5. Bon. p. 2. n. 6. et Salm. n. 9. cum Conc. Trull. Pal. Avers. Dic.* et aliis communiter.

1012. — Sed magna quæstio fit, an irritet Matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe si, cognito errore, Matrimonium non fuisset contractum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l. 4. c. 21. num. 7.* citans *Arag. et Ledesm.*; citat etiam *Sanch.*, sed non bene, ut mox videbimus. Ratio, quia dum Sponsus contrahit, credens Sponsam habere aliquam qualitatem nobilitatis, aut pulchritudinis, etc. tunc præstat consensum virtualiter conditionatum, nempe si Sponsa habeat illam qualitatem; qualitate igitur deficiente deficit consensus. *Secunda* verò sententia communis et verior negat, et hanc tuentur *Sanch. l. 7. D. 18 n. 18.* qui eam verissimam vocat *cum Abb. Mol. Lop. etc. Laym. c. 2. n. 2. Conc. p. 310. n. 4. Nav. c. 22. n. 32. Ronc. p. 155. q. 2. Habert t. 7. pag. 797. Holzm. pag. 374. nu. 511. Pal. p. 4. num. 3. cum Valent. Escob. lib. 26. n. 9. cum Tol. Gutt. et Fill. et Salm. cap. 10. n. 14. cum Gonet, Less. Bon. Trull. Candido, Aversa, Dic. etc. ex D. Th. Suppl. q. 51. a. 2. in Corp. ad 1. et ad 3.* Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam Matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundum quid circa accidentia, quæ sunt personæ qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita. Nec valet dicere cum *Pontio*, quòd cum consensus sit actus indivisibilis, et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus: alias dici deberet quòd contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personæ substantiam, alterum in qualitatem, quod ait *Pontius* non posse dici, cum actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed rectè respondent *Salm. n. 11.* quòd licet actus voluntaris formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis; unico enim illo actu voluntas fertur æquivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minùs principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. — Communiter tamen et rectè docent DD. quòd error circa qualitatem personæ bene irritaret Matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad dignoscendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, sive in personam? Tres attende regulas.

1014. — *Prima*: tunc qualitas redundat in substantiam, cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis; tunc enim verificatur quòd, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum *Sanch. l. 7. D. 18. n. 21. Pal. p. 4. nu. 5. Pont. l. 4. c. 21. n. 5 et Salm. c. 10. n. 9 et*

alii passim. Et idem est cum iisdem AA. (vide *Salm. n. 11.*) si contrahens ante Matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem virtualiter conditionatus.

1018. — Secunda regula est : quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, putà si quis crederet contrahere cum primogenita Regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi; ita *Pal. p. 4. n. 5. Petr. t. 4. p. 367. in fin. Habert t. 7. p. 796. Holzm. n. 512. v. Tertius casus : Laym. c. 2. n. 2. et Spor. p. 287. n. 7.* Non autem acquiesco doctrinæ *Bon. p. 3. n. 7. Sanch. n. 27. et Escob. n. 10.* qui dicunt idem esse, cum quis putaret contrahere cum filia Regis Hispaniæ, quia cum qualitas filiæ sit communis aliis filiabus Regis Hispaniæ, qualitas illa non est individualis, unde non redundat in personam; et tantò minùs approbo id quod dicunt *Salm. n. 17. cum Aversa*, nempe quod qualitas etiam transeat in personam, si sit individui vagi, putà si quis crederet contrahere cum filia Regis, cujuscumque Regis filia sit, et citat *D. Th. suppl. qu. 51. a. 2 ad 5.* sed non bene; nam ibi S. Doctor non loquitur de eo, qui in contrahendo credit illam esse filiam Regis; sed de eo qui antea directè et principaliter intendit qualitatem personæ, nempe contrahendi cum filia Regis, tunc enim dicit Angelicus quòd, si alia præsentetur ei, error redundet in personam; en ejus verba : « Si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ipsius non impediet Matrimonium; si autem directè intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius præsentetur ei, quàm filius Regis, est error personæ, et impedietur Matrimonium. » Ubi observa, quòd hîc clarè loquitur D. Th. non de muliere quæ erravit in credendo, sed de illa quæ ante Matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio Regis, et ideo nullum dicit esse Matrimonium cum alio celebratum.

1016. — Tertia igitur regula quam tradit D. Thom. et sequuntur Sotus, Abul. Sylo. Tab. Led. Man. Lop. Rosell. Philarch. etc. apud Sanch. n. 25; item Holzm. n. 515. et Tumb. de matr. l. 8. c. 2. § 2. ex num. 1. est, quòd si consensus fertur directè et principaliter in qualitatem, et minùs principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secus si consensus principaliter fertur in personam, et secundariò in qualitatem : v. g. si quis dixerit, *volo ducere Titiam quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat Matrimonium. Secus si dixerit, *volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam*; tunc enim error redundat in substantiam, quia directè et principaliter intenditur qualitas, et minùs principaliter persona. Hinc ad casum relatum à Sanch. l. 7. D.

18. n. 35, scilicet cùm quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valdè pulchram, Pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit priùs ostendi cuidam suo amico; Pater isti Amico pro primogenita, quæ turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cùm audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate, contendebat Matrimonium esse nullum. Sentit *Sanch. l. c. cum Tab.* valuisse Matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personæ; Sed probabiliùs contradicunt *Pont. l. 4. c. 21. n. 3. Spor. p. 287. n. 8. et Tamb. l. c. n. 2.* Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulchritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principalius intentam, quàm personam, cùm ideo juvenis petierit ostendi Amico, item quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipiendam oblatam à Patre, sed ostensam Amico.

1017. — « Dicitur II. *Conditio*, scilicet servilis, ut si homo
 • liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva,
 • nullum est matrimonium. Idque secundùm sententiam communio-
 • norem, jure tantùm Ecclesiastico^o (*Et sic probabiliùs tenent D. Thom. suppl. q. 52. a. 1 ad 3. et Salm. c. 10. n. 25. cum communi*)^o, fundato tamen in jure naturali, cui est valde
 • conforme. Ratio est, quia talis contractus adversatur 1. Bono
 • Sacramenti, cùm servus invito domino nequeat cohabitare
 • conjugii. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia
 • acquirat domino. Ubi tamen notandum, non esse propriè servos qui sunt coloni originarii, vel adscititii, vulgò dicti *Lei beigene*. V. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 2.*

1018. — Certum est, quòd si liber scienter contrahat cum ancilla, Matrimonium est validum; et si fortè jus Civile aliud statuerit in *l. Cum ancillis, C. de incest. nuptiis*, in hoc correctum est à jure Canonico. Nec talis contrahens graviter peccaret quamvis efficeretur irregularis, ex *c. Si quis Dist. 34. V. Salm. c. 10. n. 20.*

Si verò ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est Matrimonium, sive contrahens sit liber, sive servus, ut sentit *Buss.* Sed hoc probabiliùs negandum; nam si servus contrahit cum serva, valet Matrimonium, ut absolutè docent *S. Th. suppl. qu. 52. a. 1 ad 1. Sanch. l. 7. D. 19. n. 23. et Salm. c. 10. n. 23. cum Bon. Con.* etc. Quia Ecclesia irritans talia Matrimonia attendit conditionis inæqualitatem, quæ solùm adest, quando liber contrahit cum serva.

1019. — Dubit. 1. utrùm, si error liberi sit crassus, irritet Matrimonium? Negant *Sot. Led. Vill.* etc. apud *Salmant. c. 10. num. 27*, quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. n. 20. et Salm. n. 28. cum Con. Dic. Aers. Trull.* etc. quia quæcumque ignorantia efficit actum saltem non perfectè voluntarium.

1020. — Dubit. 2. an tunc utraque pars possit propria auc-

toritate à Matrimonio resilire? Deceptus certè potest, nisi adsit scandalum; et ita pariter serva. Sed utrùm hæc, si liber factus conscius ejus servitutis vellet revalidare Matrimonium, teneatur consentire? Probabiliter opinantur *Salm. n. 31. cum Scot. etc.* quòd, si serva bona fide contraxit, non tenetur ratione injuriæ.

1021. — Dub. 3. Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis? *Henriq.* censet libero. Sed communius et probabilius *Sanch. n. 8. Salm. n. 32. cum Pal. etc.* tenent incumbere ancillæ probare scientiam, nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. — Dub. 4. An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per Matrimonium illa fiat libera? Tres sunt casus in quibus per Matrimonium acquiritur libertas. I. Si Dominus dotale instrumentum conferat ancillæ contrahenti, ut ex *l. un. C. de Latin. libert.* II. Quando Dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt *Salm. n. 35. cum Pont. Pal. Vasq. etc. contra Sanch. Gutt. etc.* III. Quando Dominus servam Matrimonio tradit liberè alteri illius servitutem ignoranti, ut ex *Auth. Ad hæc, C. de Lat. Libert.* In his autem casibus fit dubium, an Matrimonium sit validum? Negat *Pal. D. 4. p. 5. §. 1. n. 4. cum Covar.* Affirmant verò communius et probabilius *Sanch. l. 7. D. 19. n. 14. Bon. q. 3. n. 3. et Salm. n. 38 cum aliis.* et idem putat *Sanch. l. c. n. 4.* (contra *Pal. l. c. Pont.*) si Dominus promiserit se servam brevè dimissuram, quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. — Matrimonium autem cum liberta, id est serva quæ facta est libera, certè validum est; modò libertas non solum illi sit promissa, sed etiam jam donata, ut censent *Salm. num. 40. cum Pont. Pal. etc. contra Sanch. et Con.*

1024. — « Dicitur III. *Votum*, scilicet solemne Castitatis per
» susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in
» religione approbata sponte emissam.

« Dico 1. *sponte*; quia metus gravis irritat professionem, ut
» *vide sup. l. 3. n. 197.*

« Dico 2. *Solemne*, quia votum simplex tantum impedit, non
» dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis.) V. *Laym.*
» *l. c. c. 3.* »

1025. — Dubit. 1. An votum solemne Religionis dirimat Matrimonium de jure Divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit de jure ecclesiastico, et hanc tenet *Sanchez lib. 7. D. 26. n. 4. cum Scot. Gerson. Host. Abb. etc.* Quia votum solemne non irritat Matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis; cum autem solemnitas sit ex jure Ecclesiastico, ut habetur in *c. un. de Votis* in 6; ergo solo jure Ecclesiastico dirimitur Matrimonium. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure Divino, eamque tenent *D. Th. in 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 3.* item *D. Bonao. Major, Val. Henr. Vict. etc. ap. Sanch. n. 4.* Ratio, quia in voto simplici corpus tantum promittitur Deo, sed in solemni, per acceptionem legitimam Prælatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. — Dubit. 2. an Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solemni castitatis in Professione emisso? Vide dicta *T. 2. l. 3. n. 256. v. Quæritur*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem *D. Th. l. c. a. 4. q. 1. ad 3.* et pluribus, quibus adde *Ronc. p. 156. qu. 4. et Fagnan. in c. Cum ad Monasterium, p. 2. l. 3. Decretal.* qui asserit eam esse communem Theologorum. An verò Ordo Sacerdotalis dirimat Matrimonium de jure Divino? Vide dicenda *n. 1059.* Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat Matrimonium? Vide dicta *hoc l. 6. ex n. 808.*

1027. — « Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

« Prima dicitur *Legalis*: quæ est propinquitas personarum,
 » proveniens ex adoptione perfecta (qua scilicet persona extranea
 » assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in potestatem
 » adoptantis, eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex
 » testamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato, in
 » totum); ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gra-
 » dum inter adoptantem, et adoptatum ejusque descendentes;
 » *c. Per adoptionem. 3. q. 3. c. Diligere 30. q. 3. V. Bon. q. 3.*
 » *p. 5. §. 3. n. 4 et 5.* Vide tamen *Laym. c. 7 et Dian. p. 9. t. 6.*
 » *R. 54.* ubi contra communem sententiam notat *ex Henr. Less. etc.*
 » probabile esse, quòd post *Trid.* tantum dirimat usque ad gradum
 » secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis. (*V. Not. VI,*)

Notandum igitur 1. quòd adoptio perfecta est illa qua Principis Rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. Imperfecta est, quando fit sine Rescripto Principis supremi, sed auctoritate inferioris Magistratus, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta? Affirmant *Pal. p. 9. n. 9 et Pontius, Tol. etc. ap. Salm. c. 12. n. 39.* Sed probabilius dicunt *S. Th. suppl. q. 57. a. 2. Sanch. l. 7. D. 63. n. 9. Salm. n. 40.* cum aliis, oriri tantum ex adoptione perfecta.

Notandum 2, quòd hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptantem, et uxorem illius, vel e converso; verum inter adoptatum et filios adoptantis est tantum ad tempus, scil. usquedum filii sunt sub potestate illius, ita *Salm. cum S. Th. et alii passim, vide c. 12. n. 37. 38 et 42.* Hic autem dubitatur, ad quos extendatur hæc legalis cognatio? *Pont. Sot. Val. etc. apud Salm. c. 12. num. 43.* dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. Sed *Salm. ibid. cum Sanch. Avers. Corneio, et Hurt.* tenent omnino dicendum, non extendi ultra primum gradum: quia hic tantum à jure positivo assignatur. Extenditur tamen inter adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. Vide *Salm. num. 44.*

1028. — « Secunda est cognatio *Spiritualis*, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione Baptismi et Confirmationis, dirimitque Matrimonium (ut habetur *c. 1. De cognitione spirituali in 6. c. Veniens*: et constat ex *Trid. s. 24. c. 2.*

» toris, etiamsi liberè consentiat. Unde libertati restitutum
 » ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreta tantum
 » comprehendi raptum, qui sit causa Matrimonii. *Sanch. d. 13.*
 » *V. Laym.* »

1033. — De impedimento ob crimen *Raptus* loquemur in fine hujus Dubii ex *num. 1107*. Hic tantum sermonem facimus de impedimento ob crimen *Homicidii*, et ob crimen *Adulterii*. Ad distinguendum autem tale impedimentum, attende regulam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utroque patrante (id est crimen homicidii, ut illud *patrante* intelligendum), uno patrante, et nemine patrante. Et I. *Utroque patrante*, quando non est adulterium, sed uterque conspirat ad homicidium, animo inter se nubendi. II. *Uno patrante*, quando v. g. vir post adulterium occidit Conjugem ad ducendam adulteram, licet ista non conspiret ad homicidium : modò illius intentio huic manifesta sit. III. *Nemine patrante*, quando non adest homicidium, sed tantum adulterium; et promissio Matrimonii, quæ non sit ficta, et sit saltem acceptata, antequam moriatur Conjux adulteri.

Ex I. Capite igitur, nempe *Utroque patrante*, id est cum homicidium Conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedimentum criminis requiritur 1. ut occisio eveniat ex communi consilio viri et fœminæ; ita communiter *Bell. l. 1. de Matr. c. 22. v. Crimen, Sanch. l. 7. D. 78. n. 9. Pont. l. 7. c. 45. n. 4. Pal. p. 12. n. 3. Bon. p. 6. n. 5. Cabass. l. 3. c. 23. nu. 3. Conc. p. 322. nu. 4. Holzm. n. 568. et Salm. c. 12. n. 55. ex c. Laudabilem 10. de Conuers. Infid.* Requiritur 2. ut homicidium fiat animo contrahendi Matrimonium cum complice homicidii, ut communissimè tenet *Glossa in c. Si quis vivente 31. q. 1. verb. Occidis, Bell. l. c. v. Adde, Pal. n. 5. Pont. l. c. Con. Tourn. t. 2. de Imped. p. 156. v. An autem, Laym. c. 10. n. 4. Spor n. 102. Salm. Bon. Cab. et Conc. l. c. Sanch. nu. 13. cum S. Bon. Soto Palud. Major, et aliis multis, contra Caj. Scot., et alios paucos, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero, eò quòd in *cit. c. Laudabilem*, nulla fit mentio de hac conditione. Sed bene respondent AA. primo loco citati, quòd licet in jure non exprimatur præfata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirum ne Conjux machinetur mortem alterius, ut postea cum altero nubat.*

1034. — Notant tamen *Sanch. n. 9. et Salm. d. n. 55. cum Cand. et Dic.* sufficere ad incurrendum impedimentum, quòd, inita ab utroque machinatione occisionis, intentio Matrimonii adsit tantum ex parte unius. Utrum autem requiratur, ut talis intentio alteri saltem manifestetur? Negant *Sanch. l. 7. D. 78. n. 19. cum Man. et Vega, ac Pal. p. 12. n. 5. cum Soto, et Gutt.,* tum quia Ecclesia non ponit præcisè intentionem, sed occisionem externam hac intentione factam; tum quia hæc intentio, quando patratur homicidium, jam præsumitur, argumento *Clement. 1. §. Verum de Hæret.* ubi excommunicantur Inquisitores, qui ex

odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere. Affirmant verò *Pontius l. 7. c. 45. n. 5. Diana p. 9. tr. 7. R. 25. et Salm. c. 12. n. 53. cum Vasq. Perez, et Hurt.*, quia Ecclesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quæ homini debetur, homini autem non debetur nisi externa operatio quæ præcipitur; interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinæ, quòd ibi non excommunicantur qui ex odio vel amore simpliciter interno ducti injustitiam committunt, sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium præstant. Unde sic mihi probabilius dicendum videtur: Si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, putà munera, familiaritates, epistolæ amatoriae, et similia inter eos qui contrahere volunt, tunc incurritur impedimentum; secus si intentio remanserit omnino interna; tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium præcesserit.

1035. — Ex II Capite, *Uno patrante*, nempe ex homicidio cum adulterio, ad dirimendum Matrimonium sufficit, quòd, stante adulterio, una pars tantum perpetret homicidium, quamvis altera inscia, ita communiter *Sanch. l. 7. D. 78. n. 9. Pont. l. 7. c. 45. n. 4. et 5. Pal. p. 12. Bon. p. 6. n. 8. et Salm. c. 12. nu. 47. cum Dic. Avers. Corneio, etc.* Id patet ex *c. Si quis vivente 5. Caus. 31. qu. 1.* ubi dicitur, non obstante adultero, valere Matrimonium cum adultero post mortem Conjugis, « nisi fortè vir aut » mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. » Item ex *c. Propositum 1. de eo qui dux. etc.* ubi: « Nullus copulet Matrimonio quam prius polluerat adulterio; illam maximè cui » fidem dederat, uxore sua vivente, quæ machinata est mortem uxoris. » Item ex *c. Significasti 6. eod. tit.* ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera, « nisi alter eorum in » mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi » fidem dederit de Matrimonio contrahendo. »

1036. — Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur I. Ut mors verè secuta sit ex percussione, veneno, etc. dato à Conjuge, vel ejus mandato; ita *Pontius n. 4. Pal. n. 4. Bon. n. 6. Salm. n. 48. cum Sanch. n. 7. et communi.* II. Ut adulterium præcedat occisionem; *Pont. n. 4. Elb. p. 408. n. 170. et Salm. n. 50. cum Con.* III. Ut prius Matrimonium fuerit validum, quamvis non consummatum, et licèt obtentum sit divortium; *Sanch. n. 20. ac Pont. n. 3. ex c. Significasti 6. de eo qui dux.* Requiritur IV. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro: hinc si vir verè non seminat in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut *Sanch. l. 7. D. 79. in princ. Pont. n. 4. Pal. n. 8. Elb. l. c. et Salm. c. 12. n. 50. et c. 4. n. 3. cum S. Th. S. Ant. et comm.*

Hinc autem dubitatur, an requiratur, ad consummationem adulterii, ut non solum vir, sed etiam foemina seminet? Negant *Sanch. l. 2. D. 21. n. 11. et Pal. Trull. Bon. etc. apud Salm. 4.*

n. 4. Sed plures alii affirmant, ut *Conc. p. 351. n. 4. cum communi, S. Bonao. Innoc. Host. et Viguer. ap. Sanch. l. c.* et expressè id tenet *D. Th. sup. q. 55. ar. 4. ad. 2.* ubi : « Vir et mulier efficiuntur... una caro per commixtionem seminum. Unde » quantumcumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, » nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... *affinitas.* » Et ideo meritò hanc sententiam probabilem vocant *Sanch. l. c.* et *Salm. cum Pal. Trull. Dian. Ronc.* Vid. infra *n. 1075.*

Requir. V. Ut adulteri sint conscii Matrimonii; quare, si femina rem habet cum conjugato, quem putabat solum, impedimentum non contrahitur; ita *Sanch. l. 7. D. 78. n. 12. Pal. p. 12. n. 8. ac Con. Avers. Dic. etc. cum Salm. c. 12. n. 51. ex c. Veniens et c. Propositum, de eo qui dux, etc.* An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii? Negant *Val. Con. Fer. etc.* apud *Salm. n. 52.* quia tunc, ut dicunt, adesset verum adulterium. Sed affirmant probabiliter *Bus.* ut supra, et *Sanch. l. 7. D. 7. 9. n. 38. ac Salm. cum Reb. Avers.* Tum quia excusat quilibet ignorantia facti, ut esset hæc, ex regula *c. 10. de Reg. jur.* Tum quia ad adulterium requiritur dolus, ex *l. pen. ff. ad l. Jul.* At cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex *Gloss. in l. Mag. ff. de Verb. sign.*

Requir. VI. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis, modò is externè talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox supra *n. 1034.* ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia præcedentia; idque procedere in utroque casu dicunt *Salm. n. 53. cum Sanch. Pont. Vasq. Per. Dic. etc.* Hinc infertur, quòd si vir uxorem occidat, ut liberiùs adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione Matrimonii, impedimentum non contrahitur. Imò, si vir occidat uxorem, ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram, *Sanch. l. 7. D. 78. n. 18. Pont. n. 5. Pal. p. 12. n. 5. Bon. p. 6. n. 4. et 8. et Salm. n. 54. cum Pal. etc.* Secus tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat, ut *Salm. ib. cum Con. Avers. Dic. etc.*

1037. — Ex III Capite, *Neutro patrante*, nempe quando non adest homicidium, sed solum adulterium cum promissione Matrimonii, ut habetur in relatis *c. 1 et 6. de eo qui dux*, et clariùs in *c. fin. eod. tit.* Docentque *Sanch. l. 7. D. 79. n. 43. Pont. l. 7. c. 45. n. 7. et Salm. c. 12. n. 64. cum Pal. Bon. Con. etc.* tale impedimentum contrahi à Conjuge fideli etiam cum infideli adultera, quia licèt Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur 1. ut tam adulterium, quàm promissio, habita sint vivente Conjuge, ut *Sanch. l. c. n. 5. Spor. n. 108. et Salm. n. 60. cum Bon. et Conin.* Requir. 2. ut promissio non fuerit revocata ante adulterium; *Sanch. ib. Spor. n. 107. et Salm. d. n. 60. cum Conin. et Bon.* Dixi ante adulterium; nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum, cum jam contractum sit, sive promissio

antecefferit, sive subsecuta fuerit adulterium, ut expressum habetur in *c. fin. de eo qui dux*, ubi: « Cæterum tolerari non debet, » si prius vel postea (*ad fidem datam*), dum vixerit uxor ipsius » illam adulterio polluisset. » Requiritur 3. ut promissio fuerit externa, et acceptata; unde non sufficit, si adultera merè negativè se habuerit, ut communiter docent *Pal. p. 12. n. 11. Bon. p. 6. n. 9. Cab. l. 3. c. 23. n. 9. Conc. p. 322. n. 6. et Salm. c. 12. n. 61.*

1038. — Sed dubit. 1. An taciturnitas adulteræ sit sufficiens signum consensûs? Affirmant *Pont. l. 7. c. 45. n. 2. et Conin. Reb. et Hurt. apud Pal. p. 12. num. 11*, quia in materia favorabili taciturnitas habetur pro consensu. Sed negant *Sanch. l. 7. D. 79. n. 25. et Pal. l. c. cum Gutt.*, quia talis materia potius est odiosa quàm favorabilis, cum acceptans subjiciatur pœnis Ecclesiasticis. Merito *Spor. n. 119. cum Tamb.* utramque sententiam vocat probabilem.

1039. — Dubit. 2. An promissio ficta Matrimonii cum adulterio inducat impedimentum? Affirmant (modò fictio externè non appareat) *Sanch. l. 7. D. 79. n. 26. et Pal. p. 12. n. 12. cum Conin. et Gutt.*, quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem Conjugis, quod jura vitare intendunt. Sed probabilius et communius negant *Bon. p. 6. n. 8. Spor. n. 109. Holz. n. 562. Croix n. 625. Elbel n. 175. et Salm. c. 12. n. 62. cum Laym. Perez, Dic. etc.* Ratio, quia jura in textibus citatis *n. 1035*, requirunt fidem, sive promissionem matrimonii: ficta autem promissio non est promissio; et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandæ mortis Conjugis, tamen cum agatur de lege prohibitiva, et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tantò magis quòd finis præcepti non cadit sub præcepto.

1040. — Dubit. 3. An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum? Affirmant *Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 152. ac Sanch. l. 7. D. 79. n. 11. cum Nao. Man. et Vega*; quia promissio conditionata inducit obligationem non resiliendi, et per eam verè dicitur data fides, et verè præbetur ansa captandi mortem Conjugis. Negant verò probabilius *Laym. c. 10. nu. 3. v. Sexta, Holzm. n. 562. Tamb. c. 6. §. 3. num. 4. Elbel nu. 162. et Spor. n. 109. cum Conin. et Perrez.* Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cum simus in odiosis, ubi lex strictè interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura, et absoluta. Præterquam quòd per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandæ mortis, sicut per promissionem absolutam. Dicunt tamen præfati AA. talem promissionem bene inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem Conjugis. Sed huic responderi posset, quòd promissio illa, adhuc impleta conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur à jure; cæterum quia communiter hanc exceptionem DD. trahunt, sapientibus me remitto.

1041. — Dubit. 4. An ad incurrendum impedimentum requi-

ratur, ut promissio fuerit mutua? Affirmant *Bellarmin. de Matr. l. 1. c. 22. v. Casu 2. Ell. n. 165. et Holzm. num. 562*; item *Laym. Henr. Gob. et Dian. ap. Croix n. 626*. Idque clarè indicat *Glossa in c. Significasti 6. de eo qui dux*. Quia, ut aiunt, jura videntur illam requirere promissionem, quæ aliàs in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad Matrimonium contrahendum. Sed communiùs et probabiliùs negant *Sanch. l. 7. D. 69. n. 12. Bonac. p. 6. num. 9. cum Con. Sylo. Perez, et Reb. et Pal. p. 12. n. 13. cum Sot. Hurt. et communi ut asserit*. Ratio, quia in jure (ut patet ex *c. 1 et 6. de eo qui dux. relatis n. 1035.*) nulla mentio fit de repromissione, sed tantùm de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad Matrimonium; quod pendet à jure naturali: alia inter Conjugatos, ut inducat impedimentum, quod pendet à jure positivo.

1042. — Ultimò hîc notandum, quòd tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, addatur quartum, adulterium nimirum cum Matrimonio attentato, scilicet cùm quis, sua uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua Matrimonium insuper contrahere ausus sit; hoc Matrimonium nullum est, sive copula præcesserit attentatum, sive subsecuta sit. Ita ex *c. Significavit 2. c. Litterarum 4. c. Cum haberet. 5. et c. Si quis 8. De eo, qui duxit in matr. Vide Croix l. 6. p. 5. n. 621. (V. N. VIII.)*

1043. — Qui autem vivente sua Conjuge promitteret alteri Matrimonium, sed sine adulterio, et Matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur à peccato mortali; ut *Sanch. l. 7. D. 79. n. 40. Laym. c. 10. in fin. Bon. p. 6. n. 11. Ell. n. 164. et Pal. p. 12. n. 15. cum Abb. ex c. fin. de eo qui dux.*

1044. — « Dicitur VI. *Disparitas cultûs*, sive religionis, quæ
 » dirimit Matrimonium inter baptizatum, et non baptizatum,
 » etiam catechumenum. Idque jure tantùm Ecclesiastico, non
 » scripto, *Bon. q. 3. p. 7. ex Con. etc.* Inter baptizatos verò non
 » dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis, etsi
 » illicita, sunt tamen valida. Vide *supra l. 2. t. 1. c. 4. Dub. 3.*
 » * (*Ut habetur in c. 1. de Divort. Vide dicta de Sacr. in gen*
 » *n. 56. ubi adde id quod dicit N. SS. P. Benedictus XIV in*
 » *Bull. Matrimonia, edita 4. Nov. 1741. Hanc invenies Tom. IX.*
 » *inter Decreta N. VIII. ubi postquam Pontifex declaravit con-*
 » *jugia inter Hæreticos esse valida, sic ait: Dolens Sanctitas*
 » *sua esse inter Catholicos, qui in insano amore turpiter demen-*
 » *tati ab hisce detestabilibus connubiis, quæ Sancta Mater Ec-*
 » *clesia perpetuò damnavit, ex animo non abhorrent: Episcopos*
 » *omnes, Vicarios, Parochos in iis partibus degentes seriò gra-*
 » *viterque hortatur et monet, ut Catholicos ab hujusmodi nup-*
 » *tiis in propriarum animarum perniciem incundis quantum pos-*
 » *sint absterreant, atque efficaciter impedire satagant.*) *

1045. — « Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, et gravis metus
 » injustè incussus, ad Matrimonium extorquendum: irritatque
 » in utroque foro. * (*Ex c. Significavit, c. Cum locum, c. Ve-*

» niens, et c. Consultationi, de eo, qui duxit, etc. Vid. Salm. c. 9.
 » n. 7. cum D. Th. et comm. Et hoc etiamsi interoenerit jura-
 » mentum; nisi juramentum sit de ponendo consensu libero, quia
 » tunc certè obligat, ut bene notat Viva qu. 4. art. 3. et 4.)^o Et
 » quidem jure naturæ, si à contrahente, positivo autem, si à ter-
 » tio sit incussus.

« Addo gravis qualis scilicet cadit in virum constantem, v. gr.
 » mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excom-
 » municationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando
 » verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque,
 » ad cavendas lites, etiam in Matrimonialibus, ut Sacramento
 » consulatur. Reb. Sanch. Pont. etc. communiter cum Dian.
 » p. 3. t. 4. R. 230. et tom. 5. R. 177. quamvis Navarr. Gabr. et
 » Cov. id negent, si metus ita extorserit consensum, ut absque eo
 » non fuisset. Addidi 2. injustè: quia si justè sit incussus, valet
 » Matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab
 » ipsomet, qui causam dedit; ut si v. g. deprehenso in crimine
 » cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. ad
 » extorquendum: quia Matrimonium ex metu etiam gravissimo,
 » undecumque, et quandocumque incusso, dummodo non ad Ma-
 » trimonium extorquendum, valet; tunc enim non tam contra-
 » hitur metu, quam eligitur medium evadendi periculum, et Ma-
 » trimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur valere
 » Matrimonium in sequentibus casibus. Vide Bon. q. 3. p. 8.

« 1. Si concubinaris metu gehennæ, vel mortis, in morbo, vel
 » naufragio contrahat cum concubina. Bon. l. c.

« 2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi ducta
 » uxore, eam ducat. Bon. loc. cit. n. 19.

« 3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum
 » filia lictoris. Sanch. l. 4. d. 12. n. 10. Con. d. 28. dub. 1. c. 3.

« 4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem,
 » aut aliam. Con. n. 10. Fill. cap. 4. quæst. 9.

« 5. Si Princeps obsessus offerat filiam in Matrimonium ob-
 » sidenti, ut liberetur obsidione. ib.

« 6. Si raptor vel deflorator virginis metu mortis offerat se
 » judici ad eam ducendam. Bon. n. 22. ex Reg. Henr. etc.

« 7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici,
 » alias illi mederi nolentis. Reb. Sanch. d. 12. Con. Fill. n. 103,
 » etsi alii quidam negent.

« 8. Etsi metus gravis incussus fuerit, tantum ad contrahendum
 » Matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse, do-
 » cent Sanch. Salas, Pal. Pont. etc. cum Dian. p. 4. T. 13.
 » contra Azor. et aliis 4.

« 9. Quando Matrimonium ex gravi metu contractum fuit,
 » non teneri (in foro conscientiae) per se loquendo illud perfici-
 » cere, posseque altero invito resilire, etiam eum, qui liber à metu
 » fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpa illatus fuerit, docent Sanch.
 » Villal. Hurtad. et Ochag. cum Diana p. 3. t. 4. Res. 229 et p. 9.
 » t. 8. R. 27. contra Con. et Pont. »

1046. — Supponendum est 1. vim differre à metu; vis enim omnino tollit voluntarium, cum sit à principio extrinseco, et ipse vim passus nihil agit; metus verò non tollit simpliciter voluntarium; unde in *l. 10. ff. de eo quod metus causa, etc.* sic metus definitur: *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio.* Hic autem advertendum, quòd vis accipiatur pro metu. Supponendum 2. metum, alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco: metus ab intrinseco est ille, qui infertur à causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo, aut naufragio, etc.; metus verò ab extrinseco est qui infertur à causa extrinseca et libera, nempe ab homine, et hic requiritur ad irritandum Matrimonium. Supponendum est 3. metum, alium esse gravem sive cadentem in virum constantem, alium esse levem. Dicitur metus gravis, quando grave est malum quod timetur.

1047. — Ut autem metus censendus sit gravis, requiritur 1. Ut malum, quod alter minatus fuerit, sit grave, saltem respectu metum passi, ex *l. Metum. 1. ff. de eo quod met. etc.* Sufficit verò quòd malum sit absolute in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud, quod eligitur, ut advertunt communiter *Sanch. l. 4. D. 2. n. 3. Pont. l. 4. c. 2. ar. 2. et Boss. t. 1. c. 10. n. 13. cum Less. Nao. et Con.* Sufficit etiam, si malum timetur non solum sibi, sed aliis sibi strictè conjunctis; *Sanch. D. 4. n. 1. Pont. c. 3. n. 4. Less. l. 2. c. 17. n. 35. Salm. c. 9. n. 18. et Boss. n. 18. cum Villal. ex l. Isti quidem, ff. de eo quod etc.* Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei, sive affines, ut *Sanch. n. 5. et Pont. n. 5. cum aliis.* Id extendunt etiam ad famulos, et domesticos, ex *c. Quicumque de Sent. ex c. in 6. et ex Clem. 1. de Excess. Prælat.* Requiritur 2. ut prudenter (non autem vanè et leviter) malum timeatur proximiè inferendum; *Sanch. l. 4. D. 1. n. 17. et Salm. c. 9. ex n. 18.* Requiritur 3. ut malum nequeat aliàs evitari; *Sanch. et Salm. ll. cc. ac Boss. c. 10. ex n. 15.* Requiritur 4. ut minans malum possit exequi; nisi expertus sit verbosus, qui facile minas jactat, et postea non exequitur, vel facile placatur, ut dicunt *Sanch. D. 1. n. 19 et 20. Salmant. n. 19. cum Pal. Corneio, Dic. et Aversa, et Boss. n. 15. cum Barb. Menochio, etc.* Insuper addunt *Sanch. Salm. et Boss. ll. cc.* requiri quòd incutiens metum solitus sit minas exequi, ex *l. Metum, C. de his qua vi etc.* ubi: *Metum non jactationibus tantum, vel protestationibus, sed atrocitate facti probari convenit.* Sed venia præfatorum DD. huic doctrinæ nescio acquiescere, nam etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum, quod vir gravis seriò et ex proposito minatur. Concedant autem ipsi *Sanch. D. 5. n. 5. et Boss. c. 12. n. 55. cum Barb. Gutt. Arag. et Rota Rom. ex l. 3. ff. de vi, et vi armata;* sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcant.

1048. — Mala gravia, quorum metus irritat Matrimonium, censentur I. Mors, vel gravis cruciatus, ex *c. Cum dilectus de his,*

quæ vi etc. II. Exilium ut *Sanch. l. 4. D. 5. n. 8. cum Soto, Henr. etc.* III. Carcer ex *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus, etc.* Hoc tamen dicunt *Sanch. n. 9. cum Soto, Rodr. et Led. ac Boss. c. 12. n. 46. cum Con. Less. Gutt. etc.* (contra aliquos) intelligendum de carcere diuturno, aut vinculis atrocibus. IV. Amissio statûs ex *lib. Isti. ff. eod. tit.* sive honoris, *Sanch. n. 11. et Boss. n. 42 et 43. cum multis* V. Violatio virginis ex *dict. l. Isti*, aut viduæ honestæ; *Sanch. n. 12 et Boss. n. 45. cum Pontio, etc.* VI. Ablatio famæ, putà si quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex *l. Nec timorem 7. ff. eod. tit.* Vide *Sanch. n. 14 et 15. Et idem ait Boss. num. 44. cum Pontio, Barb. etc.* de metu magnæ verecundiæ, nempe si quis, nisi contrahas Matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore. VII. Injusta excommunicatio (nisi facilè ei possit occurri), quia hæc saltem in externo irrogat gravem notam infamiæ; *Sanch. n. 17. cum Host. Abb. et Sylo. ac Boss. n. 53. cum Pont. Azor. Con. et aliis communiter.* VIII. Amissio bonorum magni momenti. *Sanch. n. 25. cum Soto, Cord. etc. ac Boss. n. 49. cum Barb. Gutt. etc.* IX. Amissio magni lucri; sed rectè aiunt *Sanch. n. 28. et Boss. n. 62. cum Pont. et Con.* hoc intelligi tantùm, quando metum passus habet jus ad illud lucrum vel saltem ne ab illo injustè impediatur, quia aliàs non esset pati metum damni, sed potius allici ad spem lucri. Advertit autem *Sanch. d. D. 5. n. 5.* quòd ubi causa metûs non est in jure expressa, arbitrio Judicis definienda est.

1049. — Ut autem metus irritet Matrimonium, requiritur I. ut sit ab extrinseco sive ab homine; non autem ab intrinseco, ut communiter docent *Sanch. l. 4. D. 1. n. 2. Pont. l. 4. c. 19. n. 3. Bon. p. 8. à num. 16. Ronc. p. 162. qu. 3. R. 2. Boss. c. 13. n. 7. et Salm. c. 9. n. 41. cum Soto, Cov. Aversa, Candido, et communi.* Requiritur II. ut metus incutiatur ad finem contrahendi Matrimonium. *Sanch. l. 4. D. 12. num. 3. Bon. l. c. Holzm. n. 579. Ronc. l. c. R. 3. et Salm. n. 52. cum Pont. Soto, Trull. Henr. et communi;* et patet ex *c. Cùm locum, et c. Veniens de Spons.* Requiritur III. ut metus sit injustè incussus; *Sanch. d. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Holzm. et Ronc. ll. cc.* Unde si pater inveniret stupratorem suæ filiæ, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum Matrimonium, equidem Matrimonium esset nullum, ut habetur in dicto *c. Veniens de Spons.* Secus verò, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias, quia tunc metus non fuisset ad Matrimonium extorquendum: ita communiter *Sanch. l. c. v. Quarto, Pont. n. 10. Bon. n. 22. Salm. n. 46 et 47. et Boss. n. 188. cum Host. Abb. Con. Henriq. Gutt. Vill. Hurt. etc.* Idem dicendum si pater minetur accusare stupratorem apud Judicem, et ille ne accusetur duceret filiam; *Busemb. ut supra, Sanch. l. c. et Boss. n. 189.* Idem si Judex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta præscriptum in *c. 1 et 2. de Adulter.*) et ille Matrimonium iniret. E converso nullum

esset Matrimonium, si absolutè eum cogeret ad ducendum, quia de jure ille non tenetur absolutè eam ducere, sed vel ducere, vel dotare, ut rectè dicunt *Sanch. l. 4. D. 13. nu. 7. Pont. l. 4. c. 19. nu. 14. in fin. Boss. n. 173. cum aliis. Nisi (excipiant)* stuprator ille nollet, vel non posset alia via damnum resarcire; et meritò, quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam, ut docent *Lugo de Just. D. 12. n. 51. Tamb. de Rest. c. 5. n. 27. Salm. eod. tit. c. 3. n. 9. cum aliis communiter.*

1080. — Dub. 1. Si Judex injustè damnaret reum ad mortem, et promitteret se eum liberaturum, si dñcat suam filiam, an valeret tale Matrimonium? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 12. n. 1. et Salm. de Matr. c. 9. n. 49. cum Coe. Avers. Dic. Trull. et Candido.* Ratio (ut aiunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum Matrimonium, sed ei offertur modus se liberandi, Matrimonium ineundo. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 9. Boss. c. 12. n. 186. Dian. p. 4. tr. 7. R. 222. cum Coe. Gutt. Ledesm. et Vega.* Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe à Judicis injustitia; licèt enim à principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum Matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiæ executio, à qua Judex teneretur abstinere. Secus verò dicendum cum *Bossio*, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potiùs offerret modum vitandi metum.

1081. — Dubit. 2. Quid si reus justè meretur mortem, et Judex offert ipsi liberationem, si suam filiam ducat? Negat pariter *Pont. l. 4. c. 19. n. 13. cum Rebell.* valere tale matrimonium, et consentiunt *Mol. et Bon. ap. Boss. c. 12. n. 184,* quia, licèt Judex justè damnaret illum ad mortem, injustè tamen ab eo consensum extorqueret ad Matrimonium, ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo; ut condonetur vita reo qui ducit uxorem, vel filiam occisi, juxta id quod ait *Sanch. l. 4. D. 12. num. 12.* Probabiliùs verò affirmant valere *Boss. l. c. et Sanch. n. 11. cum Coar. Præpos. Vega, Led. Gutt. et Palac.* Ratio, quia tunc non infertur metus à Judice, sed potiùs aufertur: et quamvis Judex injuriam irroget legi, reo tamen favorem præbet.

1082. — Dubit. 3. Quòd si judex secundùm allegata et probata cogeret ad Matrimonium aliquem, qui revera esset innocens? *Prima* sententia dicit validum esse Matrimonium, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 13. n. 8. Bon. p. 8. n. 14. Boss. c. 12. n. 186. et Dict. et Trull. ap. Salm. c. 9. n. 50.* Ratio, quia hujusmodi coactio jam approbatur à jure Canonico, unde credi non potest quòd ab ipso jure tale Matrimonium dirimatur, cùm de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum, ut infra n. 1054. *Dub. 5.* *Secunda* verò sententia probabilis, et fortè probabilior dicit, Matrimonium esse nullum, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 11.*

Tourn. t. 2. p. 163. v. Sed quid, Diana p. 4. tract. 4. R. 33. et Salm. c. 9. n. 51. cum Avers. et Dic. probabilem putant. Ratio, quia sententia Judicis fundatur in falsa præsumptione, et ideo non obligat; unde licet Judex justè decernat secundum allegata, non tenetur tamen patiens secundum rei veritatem Matrimonium contrahere. Nec valet dicere, credi non posse reprobari à jure Canonico, quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret Matrimonium tantum de jure Ecclesiastico, sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturæ, ut videbimus l. Dub. 5. seq.

1083. — Dubit. 4. An si Medicus nollet mederi ægrotum, nisi contrahat cum sua filia, valeat Matrimonium? Affirmant absolutè *Sanch. l. 4. D. 12. n. 15. cum Led. Cord. Vega, et Lop. ac Bon. p. 8. n. 23. cum Sa, Con. Fill. etc.* communiter. Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsecè à Medico, sed intrinsecè ab ipso morbo. Sed meliùs distinguunt *Pont. l. 4. c. 19. n. 15. et Salm. c. 9. n. 54. cum Avers. et Reb. ac Boss. c. 12. n. 191.* et dicunt quòd si Medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est Matrimonium; secus si tenetur ex justitia, quia tunc metus, licet principaliter oriatur intrinsecè ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe à curationis denegatione, quæ verè est grave damnum. Et idem dicendum aiunt *Salm. et Boss. cum Conc.* si necessitas urgeret, et alius non adesset, quamvis Medicus tantum ex charitate teneretur ad curandum.

1084. — Dubit. 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit irritare de jure Ecclesiastico, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 14. n. 2. Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Less. l. 2. c. 17. n. 47. Conc. v. 206. n. 21. Cont. Tourn. t. 2. p. 171. Ronc. p. 162. qu. 2. R. 1. cum communi ut asserit, et Salm. c. 9. n. 7. cum Gonet, Soto, Valent. Pal. Led. etc.* Ratio, quia in tali Matrimonio jam adest sufficiens voluntarium, et licet libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum Matrimonium; nam aliàs irritari deberet etiam ex metu intrinseco, quod nemo dicit: cum autem hujusmodi Matrimonium naturaliter sit illicitum, meritò Ecclesià illud irritat. *Secunda* verò sententia non minùs probabilis, et fortè probabilior tenet metum irritare Matrimonium de jure naturæ; hanc tenent *Pont. l. 4. c. 14. num. 4. Nav. c. 22. n. 51. Diana p. 4. tr. 4. R. 33. Boss. c. 12. n. 269. cum Mol. Coe. Med. Comit. Reb. Vill. etc. Holmz. n. 583. cum Scoto et Scotistis communiter ut asserit; eamque expressè tenet etiam D. Th. suppl. qu. 47. a. 3. ubi ait: « Vinculum Matrimonii est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum; et ideo coactio talis metus, quæ cadit in constantem virum tollit Matrimonium, et non alia. » Prima ratio igitur est hæc D. Th.; dicit enim S. Doctor, quòd omnes contractus metu initi*

non sint firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt: contractus autem Matrimonii, cum sit per se perpetuus et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit, quod ab initio sit nullus. Ratio secunda est, quia Matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter Conjuges, ut ex *Matth. 19. Relinquet homo patrem, et matrem, et adhærebit uxori suæ.* Unde, quando ob metum Matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum, alias cum metu non potest mutuus amor consistere; nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus. Ratio tertia, quia si tale Matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod sæpe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quæ non sunt naturali rationi consona. Validè insuper confirmatur hæc sententia ex. c. *Cum locum. 14. de Spons.* ubi sic habetur: « Cum locum » non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse » est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia » repellatur; Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et » ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus » est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod » odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire. » Observa igitur, quod in hoc textu non loquitur Pontifex tanquam aliquid novum statuens, sed potius ut jus naturale declarans et promulgans; quod probat, Matrimonium ex ipso jure naturæ esse nullum.

1055. — Dubit. 6. An metus levis irritet Matrimonium? Affirmant *Lugo de Just. D. 22. n. 141. in fin. Nav. c. 22. n. 51. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. Vioa de Matr. q. 4. a. 2. n. 6. et Cov. Rodr. Man. et Veracr. ap. Salm. c. 9. n. 29. et probabilem putant Sanch. de Matr. l. 4. D. 17. n. 2. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. et Vioa de Matr. q. 4. a. 2. n. 6.* Verius tamen negant *Bus. ut supra cum communi Pont. l. 3. c. 18. n. 2. Pal. de Peccat. D. 1. p. 12. n. 1. Tamb. et Vioa ll. cc. Boss. c. 12. n. 163. et Sanch. l. c. n. 3. cum D. Bonao. Soto, Palud. Arm. Arag. et aliis communissimè, D. Thom. suppl. qu. 47. a. 3. ubi:* « Coactio metus » quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimonium, et non » alia. » Ratio, quia Matrimonium initum ex metu levi nequæ est nullum de jure naturali, neque de jure positivo; non de jure naturali, quia non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi, quem facile repellere poterat: vide dicta n. 748. Neque de jure positivo, nam ad hoc (ut patet ex. c. *Veniens 2. de Spons. et c. Consult de iis quæ vi etc.*) sola Matrimonia ex metu gravi inita, invalida declarantur; et meritò, nam alias, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera Matrimonia dissolverentur.

1056. — Dubit. 7. An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum Matrimonium? Metus reverentialis est ille, quo quis veretur resistere ei cui subjicitur, nempe patri, matri, avo, socero,

marito, Regi, Domino, Prælato, tutori, et curatori, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 4. D. 6. ex n. 24.* Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habitet, et ab ipsis alimenta recipiat; *Sanch. ex n. 31. et Boss. c. 10. n. 85. cum Pont. Gutt. Menoch. etc.* Ad dubium autem deveniendo, prima sententia quam tenent *Abb. Navarr. Immola,* et alii Canonistæ ap. *Sanch. l. c. nu. 3.,* dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa Matrimonii, illud irritare. Ratio, quia metus sine quo Matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum. *Secunda* verò sententia communis et recepta, quam tenent *Less. l. 1. c. 17. dub. 6. Sanch. n. 7. cum Soto, Pal. Henr. et Sa, Bon. p. 8. n. 6. cum Suar. Val. Mol. et Reb. ac Boss. c. 10. n. 99. cum Laym. Con. Barb. Gutt. Cov. Vill. etc.* ac *Decis. Rotæ Rom.* dicit non sufficere puram reverentiam, sed requiri, ut adjungantur aut verbera, aut minæ, aut timor alicujus gravis mali, putà odii, diuturnæ indignationis, etc. Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum; idque expressum habetur in *l. Interpositas, C. de Transact.* ubi: « Non quilibet metus, ad » rescendenda ea quæ consensu terminata sunt, sufficit, sed talem » metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis » cruciatum contingat. » Præterquam quod bene ait *Pont. l. 4. c. 5. n. 4.,* quòd purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali, non est metus, sed reverentia, quæ non inducit metum alicujus mali, sed tantum quamdam erubescentiam, quæ veriùs non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

1087. — Dubit. 8. An in Matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Busemb.* ut supra, *Sanch. l. 4. D. 15. nu. 5. cum Soto, Henr. Man. Arag. Pal. D. 2. p. 12. n. 2. cum Hurt. Ochag. Vill. et Gutt. Diana p. 3. tr. 4. R. 229.* et probabilem putat *Bon. p. 8. n. 33.* Ratio, tum quia in contractu Matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tum quia incutiens metum non tenetur stare Matrimonio neque ratione contractûs, neque ratione injuriæ illatæ; non ratione contractûs, quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio; non ratione injuriæ, quia hæc injuria non censetur tanta, ut non possit nisi per Matrimonium resarciri. *Secunda* verò sententia negat, eamque tenet *Nav. c. 21. n. 51. Bon. l. c. Pont. l. 4. c. 15. n. 3. cum Con. et Salm. c. 9. n. 17. cum Avers. Henriq. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Hæc autem sententia unà cum præfata ratione maximè probatur ex *c. Propositum 1. de eo qui dux. etc.* ubi, cum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris Matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo Matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est, ut prædictus vir lucrum de suo dolo reportet.* Nec valet dicere, quòd ibi sermo sit de dolo, non metu, nam in *c. Contingat, de Jurejur.* dolus et metus æquiparantur. Imò ait *Lugo*

de Contract. D. 22. num 119. v. Quarto, quòd jura majorem censent injuriam irrogari per metum, quàm per dolum; unde quòd in textu disponitur de dolo, æquè et fortè potiùs intelligendum de metu. Hinc fit quòd, licèt metum incutiens non remaneat obligatus vi contractùs, remanet tamen obligatus ratione injuriæ. Utraque sententia est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, maximè si metus non possit probari, quia tunc, cùm Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum Matrimonium, et tantò magis si pars metum passa fuerit fœmina, quæ aliàs, soluto Matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. Et huic consentit etiam *Pal. l. c.* ubi dicit primam sententiam tantum locum habere, quando injuria posset alia via reparari.

1088. — « Dicitur VIII. *Ordo*, scilicet sacer, sive major, quem » qui non coactus suscepit, invalidè Matrimonium contrahit, » ut vide *supra de Sacram. Ordinis*, et hîc *Impedimento tertio.* »

1089. — Certum est Ordinem Sacrum dirimere Matrimonium ut habetur in *c. Diacono, etc. Litterarum. Qui cler. vel vocent., et in Extrao. Antiqua de Voto*. Sed dubitatur, an Ordo Sacer dirimat Matrimonium ex jure divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia, quam tenent *Major, Barb.* et alii *ap. Sanch. l. 7. D. 28. n. 9.* Dicit dirimere jure divino, quia in *c. un. de Voto in 6.* votum solenne Ordinis Sacri æquiparatur professioni religiosæ, quæ de jure divino jam irritat Matrimonium, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *n. 1025.* *Secunda* verò sententia communior et probabilior docet dirimere de jure Ecclesiastico; ita *D. Thomas in 4. D. 37. quæst. 1. art. 1.* ubi : *Sed quòd (Ordo) impediât Matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet. Bellarm. l. 1. de Cleric. c. 18. Pont. l. 7. c. 22. Pal. D. 4. p. 6. n. 5. Cont. Tourn. t. 2. p. 272. Bon. p. 9. n. 12. Holz. n. 487. Spor. n. 45. cum Scoto, Suar. et Perez, ac Sanch. l. c. n. 12. cum S. Bonao. Alberto Magno, Soto, Cajet. Vict. Palac. etc.* Ratio, quia Ordo per se non dirimit Matrimonium, cùm status Ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Græcis; ergo Ordo dirimit tantum ratione voti castitatis; votum autem non dirimit Matrimonium, quia votum tantum impedit Matrimonium, sed qua solenne; at solemnitas est solum ex jure Ecclesiastico duntaxat igitur ex jure ecclesiastico Ordo dirimit Matrimonium. Ac proinde bene potest Papa dispensare cum ordinatis in Sacris, non verò cum Sacerdotibus, juxta dicta *n. 807 et 808.* Quamvis referat *Cont. Tourn. t. 2. p. 172.* Olim Benedictum IX permisisse Ranimiro Presbytero Religionem professore, ut labentem Aragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quomodo autem votum solenne Clericorum dirimat Matrimonium? Vide dicta ex *n. 808.*

1090. — « Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis » ligatus est conjugii adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, » quamquam licitè, et sine peccato, si moraliter sit certus de morte » conjugis : qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire:

» dimisso posteriore. Vide *Bon. p. 10.* * (*vide dicta n. 901*
» *et 903.*) *

1061. — « Dicitur X. *Honestas*, hoc est justitia publicæ ho-
» nestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis
» illius, quacum contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et
» quidem ante Tridentinum, et jure antiquo, hoc impedimentum
» dirimit matrimonium inter sponsum, et consanguineos sponsæ
» usque ad 4 gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscumque,
» etiam invalidis (præterquam ex defectu consensûs); jure verò
» novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint invalida, et irritat
» tantum usque ad primum gradum, si ex sponsalibus: ad quar-
» tum verò, si ex matrimonio rato sequatur. * (*Etiam ex Ma-*
» *trimonio rato nullo (nisi nullitas sit ex defectu consensûs) oritur*
» *impedimentum publicæ Honestatis usque ad quartum gradum,*
» *ut notat Croix. l. 6. p. 3. n. 681. et P. Zacharia ibid. ex mente*
» *S. C. et Card. Lambertini*) * Vide *Bon. p. 11. Sanch. l. 7.*
» *d. 68. Fill. t. 10. p. 2. c. 6.* Notat etiam *Dian.* non oriri ex
» sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p. 3. t. 4. R. 222. et*
» *Pont.* et aliis 3. contra *Sanch.*; * (*Neque ex sponsalibus incer-*
» *tis, ut habetur in c. un. de Spons. in 6. incerta autem sponsalia*
» *sunt, si. v. g. fuerint contracta cum persona incerta, puta cum*
» *una ex filiabus Petri*) *, uti neque ex conditionatis, donec con-
» ditio sit impleta, *p. 9. t. 6. R. 52. ex Opatoo.* * (*Ita Sanch. l. 7.*
» *D. 69. n. 1. et Salm. c. 12. n. 91. cum Pal. Bon. et comm. Et*
» *certum est ex Decl. Bonif. VIII, ap. Cont. Tourn. t. 2. p. 179.*
» *ubi dictum fuit: Qui sponsalia cum aliqua muliere sub con-*
» *ditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum*
» *alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentì,*
» *cum secunda remanere debet*) * Oriri tamen ex matrimonio
» invalido (nisi sit tale ob defectum consensûs *p. 9. t. 6. R. 50.*),
» ex declaratione S. Pii V, atque adeo etiam ex clandestino,
» *ibid. R. 53. ex Pont. Pal. Hurt. Per. etc. contra Sanch. et*
» *Præp.* »

1062. — Breviter discutiamus quæstiones ab Auctore hæc vix
enuntiatas. Quær. 1. an oriatur impedimentum publicæ hones-
tatis ex Matrimonio nullo? Prænotandum, quòd si nullitas sit ex
alia ratione, quàm ex defectu consensûs, certum est induci impe-
dimentum ex Matrimonio nullo, cum in hoc minimè sit correc-
tum à Tridentino jus antiquum, ut dicunt *Sanch. l. 7. D. 70*
num. 5. Pont. l. 7. c. 35. n. 3 et 5. Pal. D. 4. p. 10. n. 5. Bon
p. 11. n. 10. et Salm. c. 12. n. 83. cum communi. Dubium est, an
detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensûs? Affir-
mant *Sanch. l. 7. Dist. 68. n. 14. Pont. c. 36. n. 10. et Sylo.*
Henr. et Leand. ap. Salm. n. 84., si defectus sit occultus. Et pa-
riter dicunt isti oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob
quemcumque defectum occultum, si contra in foro externo sint
valida: quia, ut aiunt, hoc impedimentum introductum est ab
Ecclesia ad evitandam indecentiam, quæ jam apparet, si publicè
sponsalia haberentur ut valida. Sed *Pal. p. 10. n. 7. Bon. p. 11.*

n. 3. *Con. Tourn. t. 2. p. 178. Conc. p. 329. nu. 3. et Salm. num. 85. cum Dic. Avers. Con. Hurt. Led. etc.* probabilius dicunt ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs, et ex sponsalibus ex quocunque defectu (præcisè consensûs) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad sponsalia Concilium Tridentinum indistinctè dixit, sponsalia quacunque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem Matrimonium in *c. un. de spons. in 6*, sancitum etiam universè fuit, ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs non oriri impedimentum. Atque ita confirmasse S. Congr. Cardinalium testantur *Barb. et Farin. apud Salm. n. 85.*

1063. — Quærit. 2. an ex sponsalibus mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolutis oriatur impedimentum? Negant *Pont. l. 7. c. 35. n. 9. Pal. p. 10. n. 9. cum Hurt. Gutt. et Farin.* ex Decr. S. C. ubi fertur dictum fuisse, invalida esse sponsalia soluta de consensu. Sed veriùs affirmant *Sanch. lib. 7. D. 78. n. 20. Cont. Tourn. p. 179. Conc. p. 330. n. 5. et Salm. c. 12. n. 88. cum Sot. Laym. Bon. Per. Dic. Avers.* et sic omnino tenendum (rectè ait *Croix l. 6. p. 3. n. 683.*) ob Declarationem S. C. approbatam ab Alex. VII, die 6. Jul. 1658, quam affert etiam *Pitt. de Matr. n. 1397*, ubi Pontifex prohibuit quòd deinceps hæc resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in *Trident. sess. 24. c. 3.* dicitur quòd sponsalia valida dirimunt Matrimonium usque ad primum gradum: unde cum ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc ampliùs non potest auferri per voluntatem Sponsorum, vel aliam causam supervenientem.

1064. — Quær. 3. an inducatur hoc impedimentum ex Matrimonio nullo, eò quòd fuerit clandestinum? Prima sententia negat et hanc tenent *Sanch. l. 7. D. 70. n. 13. cum Palud. Nav. Sa, etc. ac Con. ac Dic. ap. Salm. c. 12. num. 84.* et probabilem putat *Spor. n. 66.* Ratio, quia (ut aiunt) Bonif. VIII, in *c. 4 et 8. de spons.* definivit non oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex Matrimonio nullo per defectum consensûs; tale autem Matrimonium clandestinum dicunt verè ex defectu consensûs esse nullum, cum careat eo consensu quem exigit Ecclesia; ergo non parit impedimentum. Secunda tamen verior sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 7. c. 36. n. 5. Pal. p. 10. n. 3. Pign. l. 4. Cons. 15. n. 2. Conc. p. 330. n. 4. Cont. Tourn. p. 180. Holzm. n. 602. Ronc. p. 164. q. 2. R. 4. et Salm. c. 12. n. 86. cum Laym. Bon. et Avers.* Ratio, quia de jure antiquo ex *dict. cap. unic. de spons. in 6.* (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V apud *Salm. n. 86.*) tantum ex Matrimonio nullo directè ob defectum consensûs, non autem ex alia causa impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congreg. Cardin. refert *Holzm. l. c. ex Gall. c. 3. ad sess. 24. Trid.* ubi dictum fuit. « Præsupposita Declaratione per Constitutionem S. Pii V, super hoc Decreto, censuit » Congr. oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus

» per verba de præsenti etiam nulliter contractis, ommissa forma
 » decreti Conc. Trid. s. 24. c. 1. » nempe clandestinè sine Pa-
 rocho et testibus.

Notandum hñc id quod habetur in *l. un. de spons. in 6.* nempe quòd Matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia validè contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cùm Matrimonium fuerit nullum.

1068. — « Dicitur XI. *Ætas*; quia ad valorem matrimonii
 » jure Ecclesiastico requiritur annus 14 viri, et 12 fœminæ
 » completus: nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est, adsit
 » et doli capacitas, et potentia ad copulam, de quibus judicare
 » prudentum est. » *Laym. c. 12. n. 1. ex c. De iis, et c. ult. de Despons. Impub.*

1068. — Certum est quod Matrimonium impuberum per se est nullum, ut habetur ex *c. 6. 10 et 14. de Despons. impub.* Et hoc etiamsi pauci deessent dies ad ætatem pubertatis, ut communiter docent *Sanch. l. 7. Dist. 104. n. 1 et 3. Pont. l. 7. c. 65. num. 1. Pal. D. 4. p. 14. §. 4. n. 1. Escob. l. 27. n. 525* et alii (contra paucos), ut clarè probatur ex dict. *c. 2 et c. 11. Ex litteris eod. tit.* ubi: « Donec compleat puer annum decimum quartum, expectet. » Ante autem ætatem hanc præscriptam commune est Matrimonium non esse nullum de jure naturæ, sed tantùm Ecclesiastico. *Sanch. n. 9. Contin. Tourn. p. 215. v. Quod. Pont. et Pal. l. c.* ac alii passim. Dicunt verò Canones validum esse Matrimonium, si malitia suppleret ætatem, ut habetur in *c. De illis 9. et c. Pubere eod. tit.* ubi: « Certum autem est eum puberem esse, qui habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest. » Docent verò *D. Th. in 4. Dist. 36. q. 1. art. 5. et Sanch. l. 7. D. 104. n. 21. cum Abb. Sylo. Sot. Ang. Cov. Tab. etc.* non sufficere ad valorem Matrimonii solam potentiam generandi, ut volunt *Host. Præp. Henr. etc. ib. n. 20*, sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensûs conjugalis; cùm enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *c. fin. de Desp. impub.* ubi hæc malitia prudentia nuncupatur. Plura autem assignant DD. signa, ex quibus conjiciatur impuberes posse generare, verbi gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Hæc tamen signa non admittuntur, nisi Sponsi sint proximi ad pubertatem, ut ex dicto *cap. Continebatur*, vide *Sanch. ex num. 30.* In quam autem ætate quis dicendus sit pubertati proximus, alii *ap. Sanch. ex n. 37.* dicunt, si desint tres dies, alii sex menses, alii tres anni. *Pal. l. c.* si desit annus; *Sanch* verò *num. 40. et Pont. n. 5.* dicunt id relinquendum prudentiæ Judicis, qui spectare debet qualitatem personæ, temperiem regionis, etc. Ait autem *Tourn. p. 215.* quòd si certò constaret de Matrimonii consummatione, v. g. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare. Addit idem *Tourn. l. c. v. Hæc, cum*

Nav. posse Papam dispensare cum Principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis, ex *c. Ubi. 2. de Despons. impub.* in quo interdicuntur impuberes à Matrimonio, nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.

1067. — Quæritur hîc, an si ætate completa pubertatis, puer non valeat coïre, nullum sit Matrimonium? Affirmant *Abb. et Veracr. apud Sanch. lib. 7. D. 104. n. 14.* eò quòd in *c. Puberes, de pons. impub.* dicitur ii esse puberes, qui possunt generare; ergo (inferunt) qui generare nequeunt, impuberes potius sunt dicendi et inepti ad nuptias. Communiter verò negant *Pal. D. 3. v. 14. §. 4. n. 5. Escob. l. 27. n. 541. Sanch. l. c. n. 15. cum Sylo. Host. Præp. Nav. Coov. Henr. etc.* Ratio, quia in jure tantùm habetur, ad Matrimonium requiri ætatem pubertatis; licèt autem dispositum sit in textu præfato et aliis valere Matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi, tamen nullo jure habetur Matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant; tunc enim in potentia potius judicanda est temporalis; unde dicunt aliqui, his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum; sed communiùs censent *Pal. n. 6. Pont. l. 7. c. 65. n. 1. Escob. n. 543. cum Henr. Sylo. et Præp. et Sanch. num. 18. cum Abb. Host. Ang. Tab. etc.* expectandum in viro usque ad annum 18, et in fœmina usque ad 14, quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hîc procedit regula triennii in *c. Laudabilem de Frig. et malef.*; illa enim procedit, quando impotentia provenit ex frigidityte, vel alio impedimento, non verò quando provenire potest ex imbecillitate ætatis.

Matrimonium autem senum, quantumcumque decrepitorum, validum est modò possint saltem arte medicinæ copulam habere; ita communiter *Sanch. l. 6. D. 92. n. 19 et 20. et Salmant. c. 12. n. 126. cum D. Thom. et aliis passim.* Secus dicendum (contra *Nav. et alios*), si omnino sint impotentes, ut *Sanch. n. 23. cum Aug. Sylo. Lop. Scot. Rich. et Boss. c. 7. n. 190.*

1068. — « Dicitur XII. *Affinis*. Est autem affinitas, propin-
 » quitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita.
 » Utraque, jure saltem Ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa
 » usque ad 4 gradum inclusivè, hæc verò jure novo, usque ad
 » secundum tantùm. Et quidem si antecedit matrimonium: nam
 » si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam
 » in secundo gradu, non dirimit; licèt is, qui peccavit, non possit
 » petere debitum, sed tantùm reddere. Porro gradus, et lineæ af-
 » finitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est
 » uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive trans-
 » versæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ,
 » vel transversæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affini-
 » tate, sublata est per Concil. Lateran. V. *Laym. et Bon. p. 12.*

Unde resolves :

1069. — « 1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ,

» cum neutra potest validè contrahere, citra dispensationem,
 » imò nec cum earum consobrina, vel matertera. * (*Sic pariter*
 » censuit S. C. ut refert P. Zach. ap. Croix l. 6. p. 3. ad n. 693.
 » posse contrahi Matr. inter vitricum et uxorem quæ fuit privi-
 » gni.) *

« Si quis post dispensationem rursus cognoscit eandem soror-
 » rem Sponsæ, non eget nova dispensatione, vide n. 1140.

« 2. Potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu,
 » v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores, imò pater et filius
 » possunt ducere matrem et filiam. *Laym. Bonac. l. c.*

« 3. Titius potest successivè ducere Titiam et Bertam, quæ
 » fuerunt uxores Caii et Sempronii fratrum.

« 4. Titius, qui duxerat sororem Caii, potest post mortem Caii,
 » ejusque sororis, ducere Bertam uxorem Caii. »

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantùm contrahitur,
 quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum
 consanguineo viri; unde minimè contrahitur, si à consanguineis
 viri habeatur copula cum consanguineis uxoris, vel è converso.
 Hic autem notandum, quòd de jure antiquo hoc impedimentum
 extenderetur usque ad septimum gradum, ex c. *Nullum* et c. *Æqua-*
liter 35. q. 3. Sed deinceps restrictum fuit ad quartum gradum
 in c. *Non debet, de Consang. et affin.* tam ex copula licita, quàm
 illicita. Item ex Trid. sess. 24. c. 4. restricta est affinitas ex copula
 illicita solùm ad secundum gradum.

1070. — Sic de impedimento affinitatis contracto ante matri-
 monium. Post verò Matrimonium, si Conjux rem habet cum
 consanguinea, vel consanguineo alterius Conjugis, tunc contrahit
 impedimentum ad petendum, ut communiter dicunt DD., modò
 incestus sit cum consanguineis Conjugis in primo vel secundo
 gradu, ut habetur ex c. *Si quis 1. de eo qui cognov. etc.* ubi :
 « Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre
 » debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem. »
 Hic igitur præscribitur impedimentum in incestum in primo gradu
 affinitatis. Quòd autem extendatur tantùm ad secundum gradum,
 habetur ex Declar. Greg. XIII, ap. Boss. l. 2. c. 5. n. 24. ubi
 dictum fuit : « SS. D. N. Gregor. XIII, ex sententia Congrega-
 » tionis dixit per hoc Decretum (id est Trid.) ablatum censi
 » impedimentum quoque superveniens affinitatis post contractum
 » Matrimonium. Concilium sustulit tertium et quartum gradum,
 » ergo in omnibus. »

1071. — Quær. I. An uxor cognita à consanguineo viri, metu
 gravi coacta, privetur jure petendi. *Prima* sententia affirmat, et
 hanc tenent Pont. l. 10. c. 17. n. 6. et Sanch. l. 9. D. 31. n. 4.
cum Sylo. Rich. Led. Graff. etc. Ratio, quia id clarè videtur in-
 ferri ex c. *Sacris* 5. de iis, quæ vi, etc., ubi cum dubium verterit,
 an communicans propter metum cum excommunicato excommu-
 nicationem incurreret, Innoc. III dixit : « Licèt metus attenuet
 » culpam, quia tamen eam non prorsus excludit, cum pro nullo
 » metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicatio-

» nis labe credimus inquinari. » Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu levi; nam Pontifex aperte intelligit etiam de gravi, cum dicat *pro nullo metu, etc.* Secunda verò sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Bon. D. 4. p. 2. num. 5. cum Nav. et Reb. Elbel de Matr. p. 426. n. 232. cum Tamb. et Ills.* et probabilem putant *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. nu. 14. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. nu. 3. Salm. c. 15. n. 28. cum Gabr. et Ant. à Spir. S. ac Sot. et Vill. ap. Boss. t. 2. c. 5. nu. 152.* Ratio, quia, sicut metus excusat à lege Ecclesiastica, sic etiam à poena ab ipsa imposita: Nec obstat textus supra oppositus, quia (ut explicant AA. præfati *cum Sot. Barb. et Vict. ap. Boss. l. c.*) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis, nam extra contemptum metus gravis certè excusat à lege Ecclesiastica, et etiam ab excommunicatione, casu quo res, quæ metu agitur, ex solo jure Ecclesiastico est prohibita: ut certum est apud omnes; vide dicenda *de Cens. l. 7. n. 46.*

1072. — Quær. II. An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi? Hic distinguenda est triplex ignorantia, juris, facti, et poenæ. Primò igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam id prohibentem, *Cord. et Man. ap. Sanch. l. 9. D. 32. n. 46.*, dicunt incurrere impedimentum; et idem sentire debent *Sot. Turrec. Abb. Led. etc. ap. eumd. Sanch. num. 16.* qui censent omnes poenas Ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurrere etiam ab ignorante legem positivam, modò ipse sciat id esse vetitum de jure naturali. Ratio (ut aiunt), tum quia obligatio ad poenam non oritur ex scientia delinquentis, sed à voluntate Legislatoris; tum quia excusat quidem à poena ignorantia facti, non verò ignorantia juris, ut habetur in *Reg. 13. jur. in 6.* Probabilius verò et communiùs docent non incurrere impedimentum *Navarrus cap. 16. num. 34. Suarez 3. p. D. 77. art. 8. Sanchez l. c. n. 47. Wigand tr. 16. n. 100. v. Nota, Boss. t. 2. c. 5. n. 157. cum Pont. Avers. et Vill. Salm. c. 15. n. 30. cum Per. Dic. et Gabr. ac Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. cum Sa, Led. Henr. et Reg.* Ratio 2. quia, cum poena sit imposita à lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur à poena; et sic respondetur primæ rationi sententiæ oppositæ. Respondetur autem ad secundam, quòd regula illa currit tantùm pro foro externo, non verò pro interno.

1073. — Secundò, si adsit ignorantia *facti*, nempe si vir sciat legem Ecclesiæ prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris, tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docet *Sanch. l. 9. D. 32. n. 47.* (contra *Ovant.*) *Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. art. 3. Bon. l. 10. 6. c. 10. §. n. 9. Boss. t. 2. c. §. nu. 154. Wigand tr. 16. n. 100. et Salm. c. 15 n. 30,* et alii passim. Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit poena incestus, ubi deest incestus culpa, cessat etiam poena. Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter *Sanch. n. 36 et 47. Nav.*

e. 27. n. 12. *Pont. l. 10. c. 6. n. 10. et Boss. l. c. n. 160. cum Pal. Bon. Con. Hurt. etc.* (contra *Toletum*, et quemdam alium Auctorem). Et ratio patet ex textu citato, *Si quis 1. de eo, etc.* ubi imponitur hoc impedimentum tantum scienter peccanti, juxta verba relata *num. 1070.* Excipiunt tamen *Sanch. n. 29. et Boss. n. 162. cum Suar. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Hurt. Vasq. Sylo. etc.*) nisi ignorantia sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas, ignorare; talis enim ignorantia crassissima æquiparatur dolo, ex *l. 3. §. Gener. ff. de Dolo, etc.*

An autem excuset ignorantia affectata. (Vide dicenda de *Censur. l. 7. n. 48.*)

1074. — Tertiò, si adsit ignorantia pœnæ, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat pœnam non petendi, dubitatur, an hæc ignorantia excuset? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. D. 32. n. 50. Salm. c. 15. n. 30. et Croix l. 6. p. 3. n. 376. cum Pont. et Avers.* Ratio, quia pœna hæc magis habet rationem impedimenti, sive inhabilitatis, quàm pœnæ. *Secunda* verò sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. Resp. 2. Wigandt tr. 16. n. 100. v. Nota, Pal. tr. 1. D. 1. p. 17. n. 8. Boss. t. 2. c. 5. n. 179. Tamb. Dec. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel de Man. p. 426. n. 233. Sporer eod. tit. num. 84. cum Portell. ac Diana p. 3. tract. 5. R. 12. cum Con. et Durand. et probabilem putant Sanch. loc. cit. nu. 21 et 50 et Laym. apud Croix loc. cit.* Ratio horum AA. quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram pœnam in vindictam incestus: idque probant ex eò quòd si hæc non esset pœna, affinitas illa contraheretur, etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim, et metum: sed hoc ipsi Adversarii negant. Nec obstat dicere, nullam pœnam incurri sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impedimentum incurrendum requiri sententiam, ergo non est pœna. Sed respondetur, quòd sententia tunc requiritur, quando crimen facile potest probari, non verò quando est difficillimæ probationis; ita ut, si requireretur sententia, pœna redderetur ferè inutilis, ut docent *Suar. et Villal. ap. Boss. n. 26,* et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimum incestus occultus est, nec potest probari. Et cum probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri pœnas à lege Ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariæ. scil. quæ per se ne in confuso quidem prævideri possunt, ut docent *Nao. c. 27. nu. 274. et c. 23. nu. 47. cum Cajet. Sylo. et Aug. S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 33. circa fin. item Host. Con. Sayr. Durand. Phil. Man. etc. ap. Boss. l. c. n. 173.* Hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc pœnam, quæ certè videtur extraordinaria, cum per se prævideri nequeat.

1075. — Quær. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio fœminæ? Negant *Pon. l. 9. c. 20. n. 1. Pal. D. 4. p. 8. n. 3. Croix l. 6. p. 3. n. 696. Sanch. l. 7. c. 64. num 21. cum Arm. Tab.*

Henr. Gab. etc. ac Bon. q. 3. p. 13. n. 12. cum Palud. Sylo. et Soto. Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen foemineum, juxta plurimorum sententiam relatum *n. 918. v. Si autem.* Secunda verò sententia etiam probabilis affirmat, et hanc tenent *S. Bonav. Innoc. Archid. Lopez, Graff. Cenedo, etc. ap. Sanch. n. 20.* et probabilem vocant ipsi *Sanch. ib. et Pal. d. n. 3. ac Ronc. de Matr. q. 4. c. 3. q. 9. Elbel p. 425. nu. 227. cum Hurt. et Mast. ac Salm. c. 4. n. 5. cum Sylo. Trull. et Durand. item, Avers. Diana, et Krimer ap. Croix d. n. 696.* Ratio, tum quia, juxta aliorum plurium sententiam (vide dicta *n. 918.*) etiam semen foeminae requiritur ad generationem; tum quia (et hæc ratio fortius urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro, non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Et hæc sententia valde firmatur ex auctoritate *D. Thom.* cujus verba retulimus *n. 1036. v. Hic autem,* ubi expressè docet exigi seminationem tam maris quam foeminae, ut affinitas contrahatur. Hic tamen bene advertunt *Sanch. l. 8. D. 6. nu. 18. Croix d. n. 696. et Elbel p. 427. n. 236,* quòd in dubio præsumendum est pro copula perfecta, quia ex communiter contingentibus hæc prudenter adfuisse præsumitur: quapropter si vir coierit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula præsumitur perfecta. Et sic etiam dicunt *Avers. Diana, Krimer. et Gobat. ap. Croix,* semper præsumi seminationem etiam mulieris, quando ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Imò meritò dicit *Elbel l. c. cum Sanch. Cleric.,* et aliis, quòd in foro externo, ubi constat de coitu, semper pronunciandum est pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam judicandum in foro interno, quod præsumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

1076. — Quærit. IV. Quis possit dispensare in hoc impedimento? Alii dicunt solum Pontificem posse, cum ab ipso fuerit hæc poena imposita; ita *Coo. Graff. et Matiens. ap. Sanch. l. 8. c. 12. n. 10.* Alii dicunt posse dispensare etiam Episcopum, sed tantum in casu necessitatis, ut *Sylo. Lop. et Margarita ap. eumd. Sanch. n. 11.* Alii verò communissimè docent semper et absolutè posse Episcopum dispensare; ita *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 15. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. n. 5. Merbes. t. 2. p. 495. v. Quod autem, cum Pont. Wig. t. 16. n. 100. R. 3. Tamb. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel p. 426. num. 234. cum Anacl. Boss. c. 5. n. 14. cum Henr. et Vill. et Sanch. d. D. 13. n. 12. cum Palud. Soto, Arm. Sa, Vega, Man. etc.* Ratio, quia, dato quòd Episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solum in particulari, sed etiam in generali; vide dicenda *Dub. IV. n. 1125. Quæst. IV.*

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes Confessarii Regulares Mendicantium à Provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis, nempe Martini V, cum Declar. Julii II, ut ferunt *Sanch. l. 8. D. 16. n. 8. Spor. n. 483. Elbel*

p. 382. n. 71. *Pont. l. 8. c. 13. in fine, et Salm. c. 14. n. 14. cum Gutt. Avers. et Candido* (contra *Conc. p. 245. nu. 10*, ubi ait omnia hæc Privilegia esse prorsus commentitia, cum ipse in Bullario ea non invenerit); item ex Privilegio S. Pii V vivæ vocis oraculo, ut ferunt *Wig. et Boss. l. c. cum Laym., Reb. etc.* Idem privilegium concessum Societati Jesu affert. *Pal. loc. cit.*

An autem Mendicantes, ut vi suorum Privilegiorum possint dispensare in prædicto impedimento, debeant habere licentiam specialem à suo Generali vel Provinciali? Alii dicunt nullam requiri licentiam, quia in Privilegiis concessis Benedictinis, et Minoribus absolute conceditur prædicta facultas. Alii affirmant, ut *Sanch. l. 8. D. 16. n. 3. Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 18. item Vill. Rodr. Avers. etc. Salm. l. c.* quia (ut hi aiunt) in privilegiis omnino requiritur deputatio à Provinciali. Alii demum, ut *Salm. n. 16. cum Leandro, et Joan. De la Cruz*, dicunt requiri quidem licentiam Superioris, sed satis esse quòd habeatur à Prælato Monasterii, quia Privilegium concessum Benedictinis Valli soletanis fuit concessum à Martino V et Julio II Priori Monasterii.

1077. — Nota hæc ultimò, contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto, ut habetur in *Clement. un. de Consanguin.* ubi præcipitur etiam Ordinariis, ut istos curent vitari, donec satisfacerint. Et idem ibi statuitur de Religiosis, Monialibus et Clericis in Sacris constitutis Matr. contrahentibus, (qui insuper denunciandi sunt ex Edicto Inquis. Generalis ap. *Potest. p. 329.*) ac de laicis nubentibus cum Monialibus. Cum autem hæc poena sit odiosa, rectè dicit *Croix l. 6. p. 3. num. 807. cum Pontio, Spor. et Avers.* eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. — « Dicitur XIII. *Si clandestinus* : quia *Trid.* irritat » matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quàm coram Parocho » vel alio Sacerdote de ipsius, vel Ordinarii licentia, et duobus » ad minimum testibus; vultque graviter puniri eos, qui contra » hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. » (*V. Not. IX, p. 331.*)

1079. — Ad rem meliùs intelligendam notandum est, duplici modo Matrimonium esse clandestinum, vel quando malitiosè contrahitur sine denunciationibus, et tunc est tantùm illicitum; vel quando contrahitur non coram Parocho et testibus, et tunc distinguendum est : nam quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale Matrimonium est quidem validum, cum lex saltem per decem annos non recepta non obliget, ut dicunt *Sanch. l. 3. D. 18. n. 1. Pont. l. 5. c. 7. n. 1. Bon. qu. 2. p. 7. n. 1. et Salm. c. 8. n. 11. cum Perez. Dic. Ao. Led. et Rodr.* Quoad fideles autem qui sunt in loco, ubi receptum est Tridentinum, Matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis; ita communiter *Sanch. l. 3. D. 17. n. 4. Pont. l. 5. c. 6. num. 2. Pal. p. 13. §. 8. n. 9. et Salm. c. 8. n. 13. cum Laym. Con. Corn. Henr. etc.* communiter, contra *Sot.* et alios paucos; qui censent posse aliquando dari casum (etsi raram) in quo sine Parocho valeret Matrimonium. Sed hos

rectè dicunt *Salm. l. c.* non esse audiendos, quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omnino inhabiles* declaravit, ut habetur *sess. 24. c. 1.* Et hoc currit, etiamsi Matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili; *Salm. ibid.* cum communi. Dicunt tamen *Laym. c. 4. n. 7. Con. D. 27. d. 1. n. 11. Croix l. 6. p. 3. num. 778. cum Bellarm. et communi (contra Lessium);* item *Vega, Tanner. Dic. et Verac. apud eisd. Salm. n. 17,* quod si non possit in aliquo Oppido haberi Pastor, aut alius gerens ejus vices, tunc validum est Matrimonium initum cum testibus sine Parocho. Et probabile id putant *Salm. ib.* propter quamdam Declar. Clementis VIII *apud Coninck,* quia tunc vel non adest ibi Parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit; destructa enim Parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem. Pariter Matrimonium celebratum sine Parocho in locis infidelium à fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est, et licitum. *Salm. c. 8. n. 22. cum Sanch. Bon., etc.* Hicque advertatur, quod Matrimonia clandestina hodie ne Sponsalium quidem vigorem habent, prout declaravit S. C. *apud Fagnanum in cap. Ad audiendam.*

1080. — Peregrini autem, si contrahant in loco, ubi Tridentinum est receptum, Matrimonium sine Parocho et testibus est nullum, quia etiam Peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus; ita communiter *Sanch. l. 3. D. 18. n. 26. Pontius l. 5. c. 8. n. 1. Bon. q. 2. p. 7. nu. 5. Salm. c. 8. n. 18. cum Pal. Con. Dic. Reg. Per. etc. ex c. fin. de Foro compet.* ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges, et consuetudines locorum. Si quis verò se transferret ad locum, vel illac transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine Parocho et testibus, nullum est Matrimonium; secus autem si in illum locum verè transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine Parocho et testibus; ita declaratum fuit à S. C. die 14 Augusti 1627. Et hæc Declaratio (quidquid dicant *Sanch. et alii apud Salm. n. 20.*) omnino tenenda est cum *Salm. n. 21. et Croix l. 6. p. 6. n. 712. et aliis,* cum ipsa fuerit approbata ab Urb. VIII pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Per quoscumque Judices sic definiri debere.* Et decretum Urbani iterum confirmatum est à Bened. XIV in Epistola, *Paucis abhinc hebdomadis,* edita die 19 Martii anno 1758, ubi Decr. Urbani in extensum refertur; vide in *Bull. Ben. XIV, tom. 4. p. 27. edit. Venet. (Vol. 12. pag. 386. edit. Mechl.)*

1081. — « 1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium et habitationem habeant in ejus Parochia; * (*Nomine Parochi commune est intelligi Parochum domicilii, non autem originis; ita Sanch. l. 3. D. 23. n. 7. Pont. l. 5. c. 13. §. 1. n. 2. Salm. c. 8. n. 25. et Bened. XIV, Not. 33. n. 6. cum Barb. Perez, etc. ex Decl. S. C. 18. Nov. 1707.*) * item Episcopus, vel ejus Vicarius in sua diocesi, * (*Ut Sanch. l. 3. D. 28. nu. 18. Pont.*

» l. 5. c. 11. n. 1. Pal. D. 2. p. 13. §. 11. n. 3. et Salm. c. 8.
 » n. 55. cum aliis (contra aliquos) ex cap. Romana de Appell.
 » in 6. et c. 2. de Consuet. in 6. Et hoc etiamsi Episcopus suo
 » Vicario id prohibuerit juxta Declar. S. C. quam refert P. Za-
 » charia ap. Croix l. 6. p. 3. n. 725. Episcopus enim nec Parocho
 » nec suo Vicario potest interdicare ne Matrimoniis assistant,
 » ut aliàs declaravit S. C. apud Croix ibid. (*Idemque dicitur de*
 » *Vicario Capituli Sede vacante, et de Abbatibus qui habent ju-*
 » *risdictionem quasi Episcopalem erga suos subditos.*) * uti et
 » Papa : item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Ecclesiis
 » sui tituli, Legati in sua provincia. Sufficit etiam excommuni-
 » catus, aut non Sacerdos. * (*Infra annum, in quo debet sumere*
 » *Sacerdotium, ex c. Cum ex eo, de Elect. in 6. Is igitur non so-*
 » *lum valide, sed etiam licite assisteret, ut Sanch. l. 3. c. 20.*
 » n. 3. Pont. l. 5. c. 17. n. 1. Pal. p. 13. §. 10. n. 2. et Salm.
 » c. 8. n. 40 et 45. cum Aversa, Gabr. et Leand. contra paucos;
 » atque cum Decreto S. C. ap. Pitton. n. 106. de Matr. die 12 Mar-
 » tii 1693. Et hoc, etiam transacto anno, ex alio Decreto S. C.
 » 12. Mart. 1583, apud Boss. t. 1. c. 4. n. 99. Parochus autem
 » qui potest assistere, potest etiam dare licentiam assistendi alteri
 » Sacerdoti, ut habetur in Trident. sess. 24. c. 1 ubi. Præsente
 » Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii li-
 » centia. Item hîc notandum, quòd Parochus potest assistere nuptiis
 » sui Parochiani, etiam extra Parochiam, et adhuc contradicente
 » Parocho illius loci, ut scribit Fagn. l. 4. in c. Quod nobis, de
 » Clandest. Despons. num. 36 et 40. ex plurib. Decr. S. C.) * Nec
 » requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si ha-
 » beat titulum saltem coloratum, ita ut communi errore habea-
 » tur Parochus, nec sit intrusus absque ullo titulo. V. Bon. qu. 2.
 » p. 8. * (*An autem sufficiat error communis sine titulo? Vide*
 » *dicta hoc l. 6. n. 572. v. Majus dubium.*) *

1082. — Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis, et suspensus, valide assistit in Matrimonio quia ibi nullam exercet jurisdictionem, sed tantum assistit ut testis qualificatus, qui de Matrimonio testificari possit; ita communiter Sanch. lib. 3. D. 21. n. 4. Pont. l. 5. c. 17. n. 6. Barb. All. 32. n. 90. Boss. c. 4. n. 85. Bon. p. 8. n. 22. et Salm. n. 46. cum Pal. Con. Led. Aversa. et Henr. (contra paucos.) Et idem ait Fagnan. l. 5. in c. Quod à prædecessore, de Schismat. n. 81. cum Decreto S. C.

1083. — Sed dubit. 1. An Parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo? Affirmant Coninck. D. 27. c. 2. n. 24. Pont. l. 5. c. 17. n. 11. cum Covarr. Suar. t. 5. D. 11. sect. 1. n. 24. ac Vasq. Reb. et Bon. ap. Boss. c. 5. n. 90. modò non adsit necessitas, quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. Negant verò Sanch. l. 3. D. 21 n. 8. Boss. l. c. ac Hurt. Diana, Villal. Leand. etc. ap. Salm. c. 8. n. 48. (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare.) Ratio, quia communicaret cum suis Parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio præstare tenetur. Sed hoc non obstante, magis mihi

arridet prima sententia, juxta dicta *de Sacr. in gen. n. 88.* ubi scripsimus Parochianis non licere petere assistentiam in Matrimonio Parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima causa, et alius non adsit qui possit supplere. Omnes autem conveniunt, quòd si talis Parochus à suo Episcopo justè fuerit interdictus ab assistendo, tunc validè assisteret, sed à culpa gravi non excusaretur, quia violaret præceptum Superioris in re gravi; *Sanch. n. 11. Salm. n. 49. cum Pont. Con. Pal. Bon., etc. (V. Not. X.)*

1084. — Dubit. 2. An Parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri Sacerdoti dare licentiam assistendi? Affirmant *Sanch. lib. 3. D. 21. num. 8. Pal. p. 13. §. 10. n. 8. Barb. All. 32. n. 110. Pont. l. 5. c. 17. n. 14. Bon. p. 8. n. 22. cum Cajet. et Led. ac Salm. c. 8. n. 51. cum Trull. Henr., etc.* quia concessio licentiæ illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant verò *Laym. c. 4. n. 5. et Con. Dic. Suar. etc. apud Salm. l. c. n. 50.,* quia, licèt assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. Sed sapienter respondet *Sanch.* hujusmodi facultatem concedendi licentiam non spectare ad Parochum, quà Parochum, sed quà legitimum testem Matrimonii destinatum à Tridentino cum potestate alium substituendi; unde prima sententia probabilior videtur.

« 2. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere, non tamen nisi Sacerdotem.

1085. — « 3. Cùm ad testes requisitos non addatur debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, foeminae, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici ac servi. * (*etiam infideles, quamois casu transeant, aut vi detineantur: ut Sanch. l. 3. D. 45. n. 5. Pal. p. 13. §. 13. num. 3. Barb. All. 32. num. 138. Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 8. n. 43. Salm. c. 8. n. 59. cum Con. Dic. etc.*) *

1086. — « 4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. * (*Etiam invito altero; Salm. c. 8. n. 32. cum Pont. Con. Henriq. etc.*) * Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere; quia uterque est proprius Parochus. *Laym. Bonac. l. c. et Sanch. comm.*

Si Sponsi habent duo domicilia in duabus Parochiis, dicunt *S. Anton. Palud. Aug. Gabr. etc. ap. Sanch. l. 3. D. 24. n. 4.* Matrimonium esse contrahendum in illa Parochia, ubi tunc temporis habitant. Sed communissimè et valde probabiliter dicunt *Sanch. l. c. n. 5. Ronc. q. 2. R. 1. cum comm. Boss. c. 4. n. 4. Bon. p. 8. n. 8. cum Gutt. et Reb. Pont. c. 13. §. 1. n. 1. Barb. All. 32. n. 60. cum Con. et Salm. c. 8. n. 32. cum Perez, Trull. Dic. et Henr.* Matrimonium posse contrahi in alterutra Parochia, modò in utraque Sponsi æqualem habuerint habitationem, quia tunc in alterutra possunt recipere Sacramenta. Idque confirmatur ex *c. 2. de Sepult. in 6.* ubi dicitur: « Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque.

in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se dividere Canonicam portionem. » Ergo non habenda est ratio actualis, sed tantum æqualis habitationis. Hæc autem æqualitas moraliter accipienda est, ut dicunt *Lugo Resp. moral. l. 1. dub. 37. n. 3. Barb. n. 70. Boss. n. 5. Ronc. l. c. Salm. n. 32. et Sanch. n. 3. cum S. Anton. et Palud.* Idque procedere dicit *Bossius l. c. cum Sanch. Pont. et Gut.*, non solum si quis habitet hyeme in Civitate, æstate ruri, sed etiam si indifferenter modò habitet in uno, modò in alio loco. Notandum autem id quod habetur in Decr. S. C. apud Bened. XIV, *Notif. 33. n. 7.* ubi dicitur : « Parochum ruralem non esse proprium, quando rus
itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis, ideoque Ma-
trimonium validè coram hujusmodi Parocho celebrari non
posse. » Hoc tamen intelligi rectè dicunt *Bon. p. 8. n. 3. Barb. All. 32. n. 66. Boss. c. 4. n. 17. et Salm. t. 8. n. 26. cum Sanch. Pal. Dic. Trull. et Av.* si Sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait *Barb. cum Lugo*) ruri degit. Hinc Benedictus *l. c. Salm. n. 27. Barb. ib. et Boss. n. 17. cum Hen. Garc. Seraph. etc.* ex Declar. S. C. rejiciunt Pontium, qui *lib. 5. c. 15. §. 11. num. 4.* censet posse contrahi Matrimonium etiam coram Parocho, in cujus Parochia quis brevè commoratur.

Hic insuper sedulò notandum, quòd si quis fictitiè domicilium transferat in aliam Parochiam, ut ibi Matrimonium contrahat, hoc nullum est, ut pluries S. C. declaravit; vide *P. Zachar. apud Croix lib. 6. p. 3. n. 717.* Secus autem, si verè transferat, etsi in fraudem prioris Parochi, ut rectè ait *Croix ibid. cum Fagn. Sanch. Sylo. Barb. Boss, etc.* contra Led. et Vega. Notat verò *Croix dicto n. 717. cum de Luca* non acquiri domicilium per habitationem solius diei si noctu quis in priòri cubaret domo.

1087. — « 5. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur : sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ut declaravit Congreg. Cardinal. ap. *Rebel. et Bon. q. 18. °* (*Ita comm. Sanch. l. 3. D. 23. n. 4. Pal. p. 12. §. 9. n. 1. Pont. l. 5. c. 16. n. 2. Bon. q. 2. p. 8. n. 7. et Salm. c. 8. nu. 24. cum Con. Perez, etc.* item Bened. XIV, *Notif. 33. n. 5. ex Decl. S. C. an. 1573. Et aliam similem affert Fagn. lib. 4. in c. Quod nobis, de Clandest. desp. editam die 15 Dec. 1574, ubi approbante Papa fuit decisum valere Matrimonium in Parochia mulieris coram Parocho viri, et è converso.*)^o etiam extra suam Parochiam, vel diocesium; quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ.
^o (*Et in hoc neque Parochus peccaret, ut dicunt Sanch. l. 3. D. 19. n. 17. Salm. c. 8. n. 34. cum Pal. Con. et Dic. ac Boss. c. 4. n. 32. cum Barb. Gutt. Villal. etc. (contra Pont. Nav. etc.);*
actus enim assistendi probabilius neque est actus jurisdictionis, sed potius potestatis assistendi ut testis, uti diximus *n. 1084.*
Dub. 2. Cæterum ait *Bossius n. 20. in fin.* quòd convenientius est, quòd assistat Parochus Sponsi, in cujus Parochia fiunt Nuptiæ. Rectè autem dicunt *Sanch. n. 19. et Boss. n. 33. ex Decr.*

» *S. C. allatis ab eod. Boss. n. 19. peccare graviter Parochum,*
 » *si in alterius Parochia Sponsos à se conjunctos solemniter bene-*
 » *diceret.*) * Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sine
 » alterius licentia. *Sanch. l. 3. Disp. 19.*

1088. — « 6. Is qui substituitur, debet habere expressam,
 » vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti, quia
 » non sufficit ratihabitione de futuro, qua quis putet, alterum pos-
 » tea ratum habiturum. *Sanch. d. 39. Regin. Con. apud Bon.*
 » *l. c. n. 11.* * (*Ita etiam Sanch. D. 35. n. 20. Pont. l. 1. c. 11.*
 » *n. 1. Salm. 56. cum Conin. Et hoc etiamsi licentia sit metu vel*
 » *dolo extorta. Salm. ib. cum Con. et Sanch. Sufficit autem licen-*
 » *tia ore tenus data : Bard. All. 32. n. 128. cum Nao. Henr. etc.*) *
 » licet ipse *Bonac.* neget tacitam sufficere.

1089. — « 7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet
 » Parocho, idque, (ut *Laym. c. 4. n. 3. docet ex Sanch.*) etsi
 » alteruter tantum sit vagus. Hic autem tenetur de illorum con-
 » ditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an scilicet alibi
 » sint conjuncti, etc., et deinde petere licentiam ab Episcopo
 » assistendi : sine qua, licet validè assistat, graviter tamen peccat.
 » Ita *Laym. t. 4. l. 3. Sanch. dist. 19. et d. 35. n. 14.* »

Commune est, quòd Vagi possunt contrahere coram quovis Pa-
 rocho; ita *Sanch. l. 3. D. 25. n. 11. Pont. l. 5. c. 14. n. 5. Bon.*
q. 2. p. 8. nu. 6. Pal. D. 2. p. 13. §. 9. n. 11. et Salm. c. 8. n. 37.
cum Con. Henr. Trull. Led. etc. Et hoc etiamsi alteruter Spon-
 sorum tantum sit vagus, ut *Pal. et Salm.* cum aliis; idque *Barb.*
in Trid. n. 3 et 4. refert decìsum à S. C. Parochus verò, ante-
 quam Vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter
 inquirere (ut præscribit *Trident. Sess. 24. c. 7.*), an alibi sint
 conjuncti : Ac deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi,
 sine qua, licet validè assistat, graviter tamen peccat assistendo,
 ut docent *Sanch. nu. 16. Pont. nu. 8. Salm. n. 38. cum Led. et*
Henr. ac Barb. in Trident. l. c. cum Fill. Molf. Homob. etc.
 Imò in Instructione S. Inquisit. Gener. edita 21 Aug. 1670
 coram Clem. X pro Curiis tam Romana quàm cæterorum Ordina-
 riorum (quam refert in extensum *Genettus t. 5. p. 326. et Pitton.*
de Matr. nu. 1737.) sic præscriptum fuit : « Si contrahentes
 » sint vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi do-
 » ceant esse liberos per fides Ordinariorum suorum, servata
 » forma *Trid. in c. Multi. 7. Sess. 24.* Fides aliaque documenta
 » non admittantur, nisi munita Sigillo, et legalitate Episcopi
 » Ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam
 » manum et Sigillum. Et attentè consideretur, quòd fides et tes-
 » timonia benè identifìcent personas de quibus agitur. » Notant
 verò *Salm. c. n. 38.* nomine *Vagorum* hìc non comprehendi Va-
 gos illos qui in eodem loco vagi sunt, quia isti, licet certam non
 habeant Parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt, unde
 præmissis Denunciationibus bene possunt à quolibet Parocho
 conjungi. Circa alienigenas autem, habetur in eadem Instructione
 S. Inquisitionis ut supra (*n. 1739. ap. Pitton.*) quòd Parochus

non potest pro eis Publicationes facere, « nisi certiorato Ordinario, à quo, vel ejus Vicario, prius receperit fidem authenticam status liberi. » Rectè verò excipiunt *Sanch. n. 8. Salm. l. c. cum Pont. et Con.* si contrahentes discesserint ab eo loco in ætate, in qua erant incapaces ibi contrahendi. (*V. N. XI, p. 331.*)

1090. — Insuper circa Milites hîc notandum ex Decr. S. C. Nov. 1676. *ap. Pitton. de Matr. n. 2117*, quòd Capellani Exercitûs habent facultatem assistendi eorum Matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione: hanc tamen facultatem non habent privativè respectu ad Parochos contrahentium, neque dum Milites in hybernis, vel æstivis commorantur, neque dum sunt in Præsiidiis. Præter dicta refert declaratum à S. C. P. *Zacharia ap. Croix l. 6. p. 3. n. 751*. Capellanos nec etiam Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Uctionis posse ministrare militibus degentibus in Præsiidiis, sine facultate Pontificia, aut licentia Ordinarii loci. Militum autem Matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de Vagis, ut habetur in cit. Instructione Congr. Inquisit. ut supra *ap. Pitton. n. 2308*. Ubi tamen additur, quòd tempore necessitatis, vel in articulo mortis non sunt servandæ eædem probationes; sed si convalescerint, debent fieri, antequam Matrimonium consummant. Vide alia circa Matrimonium militum *ap. eumd. Pitton. n. 2356*.

1091. — « 8. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eò venerunt animo manendi, saltem majore anni parte, licèt postea contingat casu subito recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi *Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch. l. 3. d. 23. n. 11*. Ratio est, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; et pastor illius loci est proprius illorum. »

Quid si quis aliò se transferret animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium, an possit coram Parocho illius loci contrahere Matrimonium, et alia Sacramenta recipere? Negant *Rodr. Led. Henr. et alii ap. Sanch. l. 3. d. 23. n. 11. et Salm. c. 8. n. 29*, qui meritò cum *Sanch. et Palao* id satis probabile putant. Sed communiùs et probabiliùs affirmant cum *Busemb. Sanch. n. 12. Pont. l. 5. c. 13. n. 4. Pal. p. 12. §. 9. Bon. p. 8. n. 2 et 5. et Salm. c. 8. n. 30. cum Con. Trull. Gutt. Dic. etc.* Probatur ex c. *fin. de Paroch.* ubi illi qui causa belli ad aliam Parochiam se transferunt, habentur ut illius Parochiani. Et confirmatur ex Decl. S. C. *ap. Bened. XIV, Notif. 32. n. 11*, ubi dictum fuit valere Matrimonium contractum à Judice, seu Medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus verò, si quis aliò se transfert non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum) prout dicitur in eadem Declaratione vide dicta de *Bapt. n. 115. v. Sed hîc*. Et sic pariter alienigenæ in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere ex alia Declar. S. C. edita anno 1707. *ap. eumd. Bened. n. 12. Qui n. 17. ex quadam Epist. S. Officii idem dicen-*

dum ait de ægris qui curantur in Hospitalibus, nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum; Hi tamen si convaluerint, non poterunt Matrimonium consummare nisi constituto de utriusque statu libero. Puellæ autem expositæ, quæ degunt in Conservatoriis, debent Matrimonium contrahere non coram Capellanis ipsorum, sed coram Parocho loci, ex Decl. S. C. 22. Apr. 1651. apud eundem Benedictum *nu.* 14, qui addit ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem Parocho loci etiam illas puellas, quæ degunt in Conservatoriis, à quibus recipiunt alimenta et dotem. Alias verò puellas, quæ sunt in Monasteriis causa educationis, dicit Benedictus *n.* 16. debere Matrimonium contrahere coram Parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adsit; si autem non adsit, coram Parocho loci Monasterii. Et idem asserit *n.* 17. de famulis degentibus in domibus herorum. (*V. Not. XII, pag. 332.*)

1092. — « 9. Parochus, et testes sic debent esse præsentibus, ut » advertere possint, quid agatur, et de eo testari. * (*Hinc non » sufficit eorum præsentia tantum materialis, sed requiritur etiam » moralis, ut probat P. Zacharia ap. Croix. l. 6. p. 3. n. 758. » Et ideo recte ait Pontius (contra Sanch.) ap. Croix l. c. n. 759. » quòd si non bene intelligerent Sponsorum consensum (putà quia » sunt diversi idiomati) non satis est unus interpres de consensu » affirmans.*) * Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractûs, si voces contrahentium noverint * (*sufficit autem, si videant signa consensûs, » ut Sanch. l. 3. D. 39. n. 1. et D. 41. n. 2. Pont. l. 5. c. 21. num. » 8. Pal. p. 13. §. 8. num. 11. et Salmant. c. 8. num. 61. Adverte » hîc Declarat. S. C. ap. Fagnan. lib. 4. in cap. Quod nobis, de » Clandest. despons. numero 4. ubi dictum fuit valere Matrimo- » nium, etiamsi Parochus nihil proferat.*) * Sanch. Fill. Pont. » et alii 5. cum Dian. p. 8. cap. 7. R. 68. contra Barb. Nec re- » fert, etiamsi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes » detineantur, vel etiam contradicant, ac resistant. * (*Et sic » pluries fuit decisum à S. C. ut refert P. Zacharia ap. Croix » l. 6. p. 3. n. 760.*) *; aut licet prohibiti sint ab Ordinario, ne » intersint. Bon. l. c. ex Declarat. Card. Con. Fill. Sanch. ll. » cc. etc. »

1093. — Graviter autem peccant contrahentes coram Parocho vi, aut dolo detento, aut casu transeunte, ob injuriam quæ irrogatur Sacramento, et Ecclesiæ, cùm Parochus tunc ut persona publica assistit; Sanch. D. 39. n. 12. Pal. p. 13. §. 8. *nu.* 11. et Salm. c. 8. *nu.* 68. cum Con. et communi. Et in aliqua Diœcesi in hoc adest excommunicatio, ut testatur Salm. l. c. At tamen Sanch. ib. ac Gutt. et Aversa ap. Salm., dicunt esse tantum veniale, contrahere coram testibus sic præsentibus, id est dolo detentis.

Notant deinde Pal. l. c. et Salm. ib. cum Con. Trull. et Avers., quòd, urgente necessitate contrahendi, si Parochus nollet assistere nec possit adiri Superior, tunc potest nolens adduci, modò non

fiat vis personæ. Imò *Dic. ap. Salm.* concedit etiam per vim, si aliter vexatio tolli nequeat, quia Parochus tunc ex officio assistere tenetur; vide dicta n. 1005.

1094. — « 10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Guttier. Sanch. Diana p. 3. tom. 4. res. 294*, sed de mutuo consensu, ut in Trident. sess. 24. c. 1. Ejus tamen omissio, quando de utriusque libero consensu constat, venialis tantum est. *Sanch. Conin. Dian. l. c.* * (*Cum Salm. c. 8. n. 70. cum Pont. et Avers.*) * Similiter mortale non esse, etsi, intellecto consensu, non dicat *Ego vos conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spir.* docet *S. Sanch. Con. Vill. Gutt. Dian. p. 3. t. 4. R. 256.* * (*Ita probabiliter Pont. l. 5. c. 21. n. 2. Sanch. l. 3. D. 38. n. 75. Pal. p. 13. §. 18. n. 12. et Salm. c. 8. n. 70. cum Gutt. et Bon. Sed Bossius c. 3. n. 15. cum Reb. Barb. Veracr. et Salsed. adhuc probabiliter, et fortè probabilius dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.*) *

1098. — « Dicitur XIV. *Et impos*, quòd impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia : quæ, si perpetua sit, et matrimonium antecedit, irritat illud jure naturæ, vel omne, et respectu cujuscumque, si sit absoluta : certum tantum, si sit restricta seu respectiva. Idque, sive orta sit ab intrinseco, et vitio naturæ, sive ab extrinseco, opera hominis, vel diaboli; sive cognita alteri fuerit, sive non, sive sit ex parte utriusque contrahentis; sive alterius tantum. Ratio est, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physicè aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem : hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

« Porro impotentia in viro esse censetur, quando est eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas foeminae; in foemina verò, quando vel seminare non potest (si verum est semen foeminarum requiri ad generationem), vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

« Dixi 1. *Si sit perpetua* : qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

« Dixi 2. *Si antecedit* : nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum ita impediat, ut soli contactus, et oscula liceant citra periculum pollutionis; idque quando impotentia est certa; nam si dubia sit, tandiu licet conari ad copulam, quandiu probabilis est spes seminandi intra vas. *Laym. l. 5. t. 19. p. 4. c. 12. ex Sanch. Nao. Henr.* »

Unde resolves :

« 1. Invalidè contrahunt evirati, seu eunuchi, quando carent utroque testiculo : quia non emittunt verum semen aptum ge-

» nationi. Nec refert quòd, instar senum steriliū satisfaciā
 » concupiscentiæ foeminae; quia id non faciunt per copulam ma-
 » tura sua aptam generationi, ob defectum seminis quod senes
 » tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit pro-
 » lificum. *Laym. loc. cit. q. 3. p. 13.* * (*Id certum est ex Bulla*
 » *Sixti V, edita an. 1587, quæ incipit, Cum frequenter. Intellige*
 » *igitur, si ambobus testiculis careant, aut contusos habeant;*
 » *secus si habeant saltem unum, ut Sanch. l. 7. D. 104. n. 17. et*
 » *Salm. c. 12. n. 129. cum Avers. Dic. Led. etc.*) *

« 2. Validè contrahunt I. Steriles, quia, etsi sint impotentes ad
 » generationem, non tamen ad copulam; atque adeo sunt capa-
 » ces omnis juris, et obligationis matrimonii; et susceptio prolis,
 » licèt sit præcipuus, non tamen est unicus, nec immediatus finis
 » matrimonii. *Bon. q. 3. p. 13. ex Henriq. Con. Filliuc, etc.*
 » Eadem est ratio de iis, quæ non edunt foetum, nisi mortuum,
 » vel non nisi cum periculo vitæ. *Con. etc. ll. cc. II. Herma-*
 » *phroditi, quia verè sunt potentes ad usum matrimonii. Et qui-*
 » *dem, si alter sexus emineat, secundum illum tantum valebit:*
 » *si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita*
 » *tamen, ut quem semel elegerint, semper retineant. Sanch. l. 10.*
 » *d. 106. Bon. l. c. ex Henr. Con. Fill. etc. III. Is, qui paulo*
 » *post est moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etsi*
 » *per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ,*
 » *quæ illis interdum suadet ut concubinas ducant. Laym. l. c. ex*
 » *Sanch. d. 105. num. 3. Cov. etc.*

« 3. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ec-
 » clesiastico tantum invalidè contrahant: quia impotentia illorum
 » est tantum temporalis. *V. sup. hoc dub. imped. 3.* »

Impotentia, de qua hñc loquimur, est illa propter quam Con-
 juges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem;
 unde sicut validum est Matrimonium inter eos, qui possunt co-
 pulari, esto per accidens nequeant generare, puta quia steriles,
 aut senes, vel quia foemina semen non retinet, ita nullum est Ma-
 trimonium inter eos qui nequeunt consummare eo actu, quo ex
 se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat Ma-
 trimonium, debet esse perpetua et antecedens. Quare, si est
 tantum temporalis proveniens ex aliquo morbo, aut vitio natura-
 liter curabili, certò non dirimit Matrimonium. Sic etiam neque
 dirimit, si Matrimonio superveniat. Si verò antecedit, et nequit
 auferri nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo
 mortis, tunc irritat Matrimonium, ut expressum habetur in *c. Fra-*
ternitatis de frig. et malef. Hæc autem impotentia ex quadruplici
 capite oriri potest, scil. I. ex Maleficio; II. ex Frigiditate; III. ex
 Improportione; IV. ex Mixtione sexûs (id est si aliquis Conju-
 gum sit hermaphroditus), de qua satis est quod dicit *Busemb.*
 unde tantum de aliis tribus capitibus hñc agimus.

1096. — Et I. si impotentia proveniat ex *Maleficio* (quod
 colligitur quando Conjuges excitantur ad copulam cum aliis, et
 inter se frigescunt, vel à coitu abhorrent, esto aliàs se diligant),

Si maleficium nequit tolli intra triennium remedio humano, : orationibus, aut exorcismis, impotentia censetur perpetua, et imit Matrimonium : ita communiter *D. Th. in 4. D. 34. q. un. l. ad 3. Sanch. l. 7. D. 94. n. 12. Croix, l. 6. p. 3. n. 791. et Im. c. 12. n. 131. cum Sot. Con. Bon., etc. ex c. fin. de Frig. mal.* Hinc si maleficium aufertur per aliud maleficium (quod tē illicitum est), Matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet *Sanch. n. 9. cum D. Th. D. Bonao. et aliis ssim.* Secus si aufertur amovendo signum, ut *Sanch. n. 22. et Im. l. c.* quia tunc licitē aufertur impedimentum. *Salm. ib. cum t. et Avers.*

II. Si impotentia provenit ex *Frigiditate*, tunc quando Con- ges ob hanc causam omnino perficere nequeunt copulam aptam generationem, post experientiam triennii, nullum est Matrimo- nium. Idem procedere communissimē aiunt DD, si ob nimiam iditatem vir semper seminet extra vas, antequam possit pe- trare; ita *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1 et 2. Navar. c. 22. 59. et Sanch. n. 7. cum Sot. Palud. Val. Led. Gutt., etc. ex Thom. suppl. qu. 58. art. 1. ad 2.* ubi ait: « Caliditas superflua rix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveni- etur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judi- caretur perpetuum. » Sed probabiliter censent *Cont. Tourn. 209. v. Si quis, et Cabass. T. J. l. 3. c. 25. n. 2.* quod iusmodi Coniuges, si sint juvenes, non sint separandi, quia ccessu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles. aut autem potest esse impedimentum frigiditas, et maleficium, etiam potest irritare Matrimonium abominatio viri erga mu- rem, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad pulam, ad quam bene excitaretur cum alia pulchra; ita *D. Th. qu. 58. a. 1. ad 5.* ubi: « Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed causa accidentalis extrinseca; et ideo de ea est iudicium idem quod de maleficio: » Et ita etiam *Sanch. 7. D. 92. n. 13. cum Alb. Magno, Sylo. Ang. Tab. Turrecr., etc. tra Sot.* In his verò casibus datur Coniugibus triennium, in o licitē possunt copulam experiri ex *c. Laudabilem de Frig. Malef.*

III. Si demum impotentia provenit ex *Improporitione*, nempe foemina habeat vas adeo arctum (saltem respectu sui viri), ut nequeat penetrare, tunc si foemina non possit apta fieri ad pulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt Matrimo- um esse nullum ex *c. Fraternitatis, de Frig. etc.* Unde, etiamsi m tali periculo mortis ipsa fuerit incisa, et facta idonea, Ma- monium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit actu temporis convalescere: ita communiter *Sanch. l. 7. D. 93. 15. et Tourn. p. 212. v. Resp. cum aliis.*

1097. — Sed dub. I. An sit nullum Matrimonium, si foemina r incisionem possit fieri apta ad copulam sine periculo mortis, l cum periculo gravis morbi? *Prima* sententia affirmat, et hanc sent *Pal. D. 4. §. 1. n. 5. Spor. de Matr. c. 1. n. 121.* item

Anton. Sylb. Sa, Val. Henr. Veg. Palud. Major. P. Soto, et alii plures ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 17. qui probabilem censet. Ratio, quia impotentia eo casu non est à voluntate, sed ab ipsa natura; ex contractu enim Matrimonii videtur mulier non ad plus se obligasse, quàm ad reddendum debitum per media ordinaria, unde quando non potest fieri apta, nisi per medium extraordinarium et periculum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad Matrimonium. Secunda verò sententia negat, et hanc tenent Bon. q. 3. p. 13. n. 2. Ronc. c. 6. q. 6. Salm. c. 12. n. 115. et Sanch. l. c. n. 15. cum Ang. Sot. Tab. Palac. Ang. Man. Graff. Lop. Led. etc. Et probatur ex c. Fraternitatis. §. Per hoc de Frig., etc. ubi dicitur tunc Matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi « nisi per incisionem, aut alio » modo violentia sibi inferatur, non solummodo levis, sed fortè » tam gravis (nota), ut ex ea mortis periculum timeatur. » Hæc sententia speculativè loquendo verior apparet ex textu præfato, cui nescio quomodo responderi possit; sed practicè loquendo ipsa non differt à prima, prout enim rectè aiunt iidem Sanch. et Ronc. ll. cc. quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. — Dub. II. An, soluto Matrimonio iudicio Ecclesiæ ob arctitudinem mulieris respectu viri, si postea cognoscatur à secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire? *C. Fraternitatis, §. Similiter, de Frig. etc.* dicitur, quòd si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus, si poterat sine tali periculo. Ad quæsitum autem respondent *Inn. Solus, Host. Præpos. Henriq. etc. apud Sanch. l. 7. D. 93. n. 11.* eo casu Matrimonium reputandum esse validum, quia cùm mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quòd bene posset illi reddi apta aliquo modo, puta instrumento ligneo, aut ferro, sine ullo periculo mortis. Sed veriùs dicunt *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. ad 1. et Sanch. l. c. n. 12. cum Glos. v. Simili et Ab. Sylb. Ang. Turr. Ricc. Durando, Palac. Viga, etc.* non ex eo quòd ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse, quòd sine periculo mortis cognosci potuerit à primo; usu enim conjugii cum secundo poterat effici, ut per ipsum redderetur apta primo, cui priùs apta non erat, nisi per reserationem cum periculo mortis. Aliunde igitur sumenda est præsumptio, quòd mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe à similitudine in ætate, robore, et corpore primi viri cum secundo; nam in dicto *c. Fraternitatis*, ideo Pontifex, præcisè de hoc casu loquendo, decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: « Cùm pateat ex postfacto, quòd cognoscibilis erat » illi, cujus simili commiscetur. »

1099. — Dubit III. An uxor inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi, ut apta reddatur? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia, quam

nent *Ang. Palac. Gabrera, etc. ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 31.* cit teneri, modò absit periculum mortis. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Pont. l. 7. c. 62. n. 2. Pal. D. 4. p. 14. §. 9. Tourn. t. 2. p. 212. v. Sed hinc, Pont. de impedim. imped. casu 1. et Mazz. t. 6. p. 82. v. Tertio*, dicunt nunquam teneri eminam pati incisionem. Ratio 1. quia in quolibet contractu propriae illius conditiones attendi debent; cùm autem in Matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum Conjuges apti terint, si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2. quia si hoc esset medium aptum, et æquitati consonum, Ecclesia lud aliquando præcepisset; Ecclesia verò nunquam præcepit, sed tantum præscripsit trium annorum experientiam. Excipiunt tamen *Pal. et Mazz. ll. cc.* si foemina contraxisset conscia suæ extraordinariæ arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc ratione deceptionis tenetur incisionem pati; quamvis inde meritò addat idem *Pal.* rarò hoc accidere, eò quòd rarò emina scit se esse arctam præ cæteris. *Tertia* demum sententia communissima, et probabilior, quam tenent *Sanch. loc. cit. Bonac. t. 3. p. 13. n. 2. Ronc. cap. 6. q. 3. Salm. cap. 12. n. 116. Sporer. op. 1. n. 128. Croix, lib. 6. p. 3. n. 798. cum Sot. et Perez, ac Escob. l. 27. n. 508. cum Man. Henr. Lop., etc.* dicit teneri foeminam pati incisionem etiam cum gravi molestia et dolore, sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi; et licet *Sanchez loc. cit.* dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac grave, ut se explicat *n. 18. in fin.* Quòd non teneatur cum periculo gravi corporali, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum: neque ex vi contractus Matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. Quòd autem teneatur cum gravi molestia et dolore reddere se aptam ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractus, cum id necessarium sit ad servandum jus copulae quod in virum transtulit. Hæc quidem sententia est communior, et probabilior videtur speculativè loquendo; sed practicè loquendo, valde probabile id est quòd ait *Cont. Tourn. d. p. 212. v. Sed hinc, cum Pontas*, nempe quòd si incisio non posset fieri nisi per manum Chirurghi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta vecundia, quòd esset onus plus quàm gravissimum; si enim puella non tenetur nec etiam ad servandam sibi vitam in aliquo morbo recundo Chirurghi manum pati (juxta dicta *T. 2. l. 3. num. 372.*) quomodo ad id tenebitur, ut ad usum conjugii aptam se reddat? Quid enim turpius (ait *Tourn.*) quàm ut virgo nuda oculis et manibus Chirurghi subjiciatur, et incisionem foedam simul ac gravem pati cogatur. »

1100. — Dubit. IV. An cùm vir posset coire cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustrum per aliquod instrumentum? Commune est apud omnes cum *D. Th. suppl. q. 58. ar. 1. ac 5.* quòd possit pati. Utrùm autem teneatur? Negant *Pont. l. 7. c. 62. a. 2. Pal. D. 4. p. 14. §. 1. l. 8. et Ledes. Hurt. ac Leand. ap.*

Escob. l. 27. n. 51. Ratio, quia defectus ille non est foemine, sed viri; ergo non tenetur ipsa remedio uti, ut aptam se reddat, sed sufficit ut corpus suum tradat aperiendum, modo à natura instituto, non autem extraordinario. Sed probabilius affirmant *Sanch. l. 7. D. 93. n. 34. cum Vega, Angles, et Lop.* Ratio, quia talis reseratio ex una parte bene potest fieri sine verecundia vel à viro, vel ab ipsa puella; ex alia parte molestia, quam ipsa in tali reseratione deberet pati, non videtur magna, nec extraordinaria, imò est omnibus ordinaria; unde cum foemina jam traderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti, ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem alias coire non potest.

1101. — Demum hñc videndum quid agi debeat, quando impotentia est certa, et quando est dubia? Respondetur: Si est certa et patens, minimè expectandum, sed statim facienda est separatio; nam Matrimonium eo casu est certè nullum, tam ex jure Ecclesiastico, quàm ex naturali, cum nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet, et licèt copula non sit de essentia Matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet *D. Th. suppl. q. 58. ar. 1. ad 1.* Unde cognita impotentia certa et perpetua, Sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo: imò tenentur, si adest periculum incontinentiæ; Et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire, ut dicunt *Sanch. l. 7. D. 97. n. 8. et Salm. c. 12. n. 135. cum Candido.* Si verò adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram Judice Ecclesiastico, à quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata triennali experientia, quæ datur pro impotentia dubia, non pro certa; ita *Sanchez D. 107. ar. num. 3. et Salm. loc. cit. cum Pont. Gutt. et Dicast.* Et patet ex *c. Laudabilem, de Frig. etc.* ubi: «Si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium.» Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium. Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modò absit periculum incontinentiæ, id permittitur ex eodem textu; Sed rectè advertit *Merbesius*, hoc nunquam permittendum, si Sponsi non sint senes.

1102. — Hoc currit, si impedimentum impotentiae est certum: si verò est dubium, et dubium antecedit Matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat, nuptias inire, donec re diligenter investigata dubium deponat, ob gravem injuriam quam alias irrogaret alteri petenti, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. D. 103. n. 10. Mazz. t. 4. p. 83. §. 3. et Pal. D. 4. p. 14. n. 1. cum Guttier.* Si verò non obstante dubio iste contraxerit, licèt poterit reddere et petere, tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latius explicabitur. Dicunt autem *Dicastil apud Croix n. 795. et Elbel. p. 443. n. 265. cum Carden et Viva*, quòd si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licèt poterit Matrimonium contrahere, si spectata peritia Medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio fa-

vet ei præsumptio, quòd sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cùm enim sit probabilissimum licitum esse ministrare Sacramentum sub conditione, si justa adsit causa, secundùm dicta n. 28, hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali dubio cogatur perpetuò manere cœlebs. Deberet tamen ante Matrimonium monere Conjugem de tali dubio. Cæterùm, præcisis circumstantiis et experientiis, quisque præsimitur habilis etiamsi castissimè vixerit.

1103. — Si verò dubium impotentiae superveniat Matrimonio, tunc datur triennalis experientia ex *c. cit. Laudabilem, de Frig. etc.* Qua durante licitè possunt Conjuges copulam intentare, licèt sæpe aut semper semen extra vas effundant, ut communiter docent *Sanch. l. 9. C. 17. n. 20. Pal. D. 4. p. 13. §. 2. nu. 11. Salm. c. 12. n. 134 et 138. cum Soto, et Candido, ac Cont. Tourn. t. 2. p. 209. v. Si quis, ex D. Th. Suppl. q. 58. art. 2. in fine.* Hoc quoad forum internum; quoad verò forum externum pertinet, triplici modo causa agi potest. I. Si unus ob dubium impotentiae auctoritate propria ab altero recessit, et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiae, statim restituendus est alteri etiam quoad torum, *Mazz. t. 4. p. 84. cum Pal. ex c. Ex parte de Rest. expol.* Docet tamen *Sanch. l. 7. D. 112*, cum communi, quòd si ille recesserit post triennium experientiae, Judex ante restitutionem debet ipsum audire. II. Si unus alleget impotentiam, alter neget, tunc datur à Judice triennium ad experiendum. In quo notandum 1. quòd hoc triennium debet esse continuum ex *c. fin. de Frig. etc.* saltem moraliter, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. D. 110. nu. 4. Mazz. p. 85. et Salm. c. 12. n. 137. cum Conink*, nempe si Conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. Notandum 2. quòd licèt *Henriq. et alii ap. Sanch. nu. 3. ac Mazz. l. c.* dicant tempus triennii incipere à die Decreti, addatque *Mazz.* hunc esse stylum curiae Romanae, veriùs tamen *Sanch. n. 4. Salm. n. 138. et Holzm. p. 397. n. 633. cum Pichler* docent triennium computari à tempore copulae intentatae; idque clarè exprimitur in *d. c. Laudabilem de Frig. etc.* ubi dicitur: « Ut à tempore celebrati conjugii, si frigidas priùs probari non possit, cohabitent per triennium. » Nota to à tempore celebrati conjugii, id est copulae intentatae, ut bene explicat *Sanch.* nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo à tempore conjugii debet triennium computari, improbabili-ter dicitur computandum à die Decreti; posset enim Decretum fieri post duos annos à conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium. Ut autem solvatur Matrimonium, debent ipsi jurare in judicio, se nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint, ut præscribitur in *dict. c. Laudabilem*, ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonae famae, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit *Sanchez D. 109. numer. 13*, procedere, si unus tantùm sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, requiri 14,

nempe 7 ex parte viri, et 7 ex parte mulieris : Isti autem non quidem debent jurare, tales Conjuges nunquam copulatos fuisse : sed tantum id credidisse, vel ab eis audisse, ut dicit *Panorm. cum Glossa in d. c. Laudabilem, et Salmant. n. 137.* Casu vero quo nequeant haberi 7 propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio Judicis, ut *Salm. ibid.* Insuper si mulier, quæ tempore Matrimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio Medicorum respectu viri, et Matronarum peritarum respectu foeminae, quamvis enim *Pontius l. 7. c. 63,* censeat hoc remedium inspectionis removendum tanquam inutile, et indecens, tamen probabilius *Salm. d. n. 137. et Sanch. D. 109. n. 17. cum Alexand. de Nevo., etc.* illud requirunt utpote necessarium, cum alia via non possit impotentia cognosci; tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinariè ex ea nequeat certum ferri judicium, aliquando tamen sumi poterit judicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia; et ideo in *c. Fraternitatis de Frig. etc.* Pontifex approbavit factum Episcopi, qui inspectionem adhiberi curavit. Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante Matrimonium fuisset corrupta, tunc potius credendum viro affirmanti se consummasse, quam mulieri neganti, ut veriùs docent *Sanchez lib. 3. D. 109. n. 15. cum Alexand. de Nevo, Henriq. Ricch. Turrec. etc.* (contra *Sotum et alios*) ex cap. *Continebatur, de Desp. impub.* ubi dicitur : « Si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, et » mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. » Merito autem idem *Sanchez ib.* rejicit tanquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam Matronam, quæ spectet coitum inter hujusmodi Conjuges.

III. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiae, tunc post triennalem experientiam exacto juramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte ut supra, solvitur Matrimonium, et pars libera ab impedimento licite potest cum aliquo nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. — In dubio autem, an Matrimonium fuerit consummatum, vel non, judicandum est consummatum, nisi oppositum probetur, ut communiter docent *Sanch. l. 7. D. 103. Pal. part. 14. §. 7. n. 3. et Salm. c. 12. n. 136. cum Soto, Aversa, et Candido.* In dubio verò an impotentia præcesserit, vel secuta fuerit ad Matrimonium, discrepant DD. *Prima* sententia dicit tunc judicandum, quod fuerit subsequens; ita *Pal. l. c. Sanch. nu. 5. cum Alexand. de Nevo, Gabr. etc. ac Mazz. t. 4. p. 83. §. 3. cum Soto, et Gutt. ac Reg. apud Salm. d. n. 136,* tum quia in dubio judicandum est in favorem Matrimonii contracti; tum quia unusquisque præsumitur à natura potens, donec contrarium probetur. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 209. v. In dubio, Renzi t. 2. p. 496. q. 30. et Bon. q. 3. p. 13. n. 11. cum Ang. Reb. Henr. etc. ac Salm. l. c. cum Sylo. Aversa, Verac. et Candido.* Ratio, quia, cum Matrimonium nequit suum habere effec-

tum, nimirum procreationem prolis, potius refert ad ejus favorem, ut judicetur invalidum, quàm validum, ne retorqueatur in ipsius præjudicium, quod in bonum ejus inductum est; et sic respondetur ad primam rationem oppositam. Respondetur autem ad secundam, quòd bene quisque præsumitur potens, sed non quando adest positiva præsumptio in contrarium, prout hñc supponitur: maximè si post Matrimonium nulla acciderit specialis causa, per quam præsumatur impotentia Matrimonio successisse. Conveniunt autem *Tourn. et Renzi, ll. cc. Sanch. nu. 6. et Pal. n. 6 cum Gutt.*, quòd si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalis, nempe ex maleficio, vel ex abscissione, aut alio morbo, tunc in dubio præsumitur præcessisse Matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem; secus verò, si post longum tempus.

1108. — « Quæres, quid censendum de Matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

« Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequentia:

» 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, verbi gr. in Saxonia et Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum. v. g. in Hollandia, Frisia, etc. teneri formam præscriptam servare. Unde consequenter ipsorum matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram ministro hæretico, vel magistratu contracta videntur esse nulla; *Laym. tamen l. 5. t. 10. p. 2. c. 4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum, propter gravissima incommoda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum proprio Parocho et Episcopo careat, nullusque istic sit, qui vices Episcopi, vel Parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen, in quibus potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si Parochus et Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit à Diœcesi, et ad neutrum sit tutus accessus. * (V. hñc *lit. in fin. Notandum, quòd SS. Dom. Noster Pontifex Bened. XIV, die 4 Nov. 1741, declaravit Matrimonia Hæreticorum inter se, non servata forma Tridentini, pro validis habenda esse. Et idem de conjugiiis inter Catholicos et hæreticos. Hoc tamen tantum pro locis in Belgico Dominio fæderatorum Ordinum subjectis, et pro militibus ad arces conterminas missis, nullo prolato judicio pro Regionibus Principum Catholicorum. Vide Declarationem Pontif. Tomo ultimo, inter Decreta N. VIII.) **

1108. — « Dicitur XIV. *Raptæ sit*, de quo vide supra in impedimento criminis n. 1032.

1107. — Ad incurrendum impedimentum ob crimen Raptûs, tria requiruntur, I. Ut mulier rapta abducatur de loco ad locum, prout communiter dicunt *Sanch. l. 7. D. 13. n. 21. Conc. p. 349.*

n. 3. et Salm. c. 12. n. 148. et alii passim; vel etiam de domo in domum per aliquos inde passus distantem, ut aiunt *Holzm. p. 398. n. 697. et Tamb. Dec. l. 7. c. 6. §. 2. n. 7.* Unde non sufficit, quòd mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit verò, si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Conc. et Salm. ll. cc.*

Requir. II. Ut foemina rapiatur tantum causa Matrimonii, unde si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendae, non incurritur impedimentum; ita probabilius tenent *Sanch. l. 7. D. 13. n. 4. cum Manuel, Vega, Dian. etc. Pal. D. 4. p. 2. §. 2. num. 11. Conc. p. 339. n. 2. Holzm. n. 638. et Salm. c. 12. n. 152. cum Con. Dic. Aversa, Dian. etc.* (contra *Bon. Corneio, etc. cum Bus. sup. n. 1032.*) Ratio, quia Concilium Trid. hoc impedimento non aliud intendit, quàm favere libertati Matrimonii, de quo tantum agit in *sess. 24. c. 6.*

Requir. III. Ut raptus sit *mulieris, ipsa repugnante.* Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. D. 13. num. 16. et Salm. c. 12. n. 155. cum Bonac. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc.* Quia Concilium tantum de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente foemina, licet ejus Parentes, vel Tutores repugnent. Quod *Busemb.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n. 13 et 14. Pal. n. 12. Conc. et Holzm. ll. cc. ac Salm. n. 151. cum Con. Avers. Per. Dic., etc.* Quia aliter, licet incurrantur quidem poenae raptoribus impositae, non contrahitur tamen impedimentum quod Concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactae nubant. (*V. Not. XIII, pag. 332.*)

Nota hinc quòd ex Tridentino, ut supra, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc praebentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias verò poenas ibi indictas, ut donationis mulieris, infamiae, incapacitatis ad dignitatem, et amissionis gradus, nonnisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l. 7. D. 13. n. 1. et Salm. n. 150. cum Pal. Dic. et Per.*

Quær. 1. an in hujusmodi casu etiam Sponsalia sint nulla sicut Matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n. 17. et Salm. n. 154. cum Bon. Basil. Aversa, Dic. etc.* Quia (ut dicunt) Sponsalia etiam libertatem expetunt sicut Matrimonia: lex autem poenalis ritè extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabilius contradicunt *La Croix l. 6. p. 3. num. 54. Holm. de Matr. c. 8. n. 271. cum Perez, Pichler, Wiensn. Krimer, et aliis;* ratio quia Sponsalia minorem libertatem requirunt quàm Matrimonium, eo quòd ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio, quae currit in Matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1108. — **Quær. 2.** an si quis rapiat foeminam, quam jam desponsaverat de futuro, poenas Concilii incurrat? Negant *Ledes. et Henr. ap. Salm. c. 12. n. 153.* qui probabilem putant, ex *c. penult. de Rectorib.* ubi: « cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil

enuptiis agitur. » Ex quo refert *Henr. ap. Sanch. l. 3. D. 12.* alidum esse Matrimonium, sive volens sive nolens Sponsatur. Affirmant veriùs tamen *Sanch. l. c. Pal. p. 2. §. 2. n. 14. n. 339. n. 4. Esc. l. 27. n. 585. cum Sa, Hurt. Man. Corandido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* clare exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post elata statim subditur : « Iste raptor dici non debet, cum erit mulieris assensum; et priùs eam desponsaverit, quàm verit, licet Parentes reclamarent. » Unde rectè ex eo con-
Sanch. nullum esse Matrimonium, si fœmina invita ab-
i, secus si volens, etsi invitis Parentibus; et in principio non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia serint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

do Matrimonium invalidum sit revalidandum.

Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob
nsum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedi-
um occultum? — 1110. Qu. I. An in Matrimonio nullo ob im-
entum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia
chi et testium? — 1111. Qu. II. Quomodo, et quando im-
entum censeatur occultum? — 1112. Qu. III. An sit revali-
um Matrimonium coram Parocho et testibus, si ipsi tempore
monii contracti erant conscii impedimenti? — 1113. Qu. IV.
si fictè contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia illud reva-
: per verum consensum? — 1114. Qu. V. An si quis fictè, vel
tu contraxit, debeat alterum Conjugem certiorare de matri-
i nullitate? — 1115. Qu. VI. An si Matrimonium fuit nullum
iquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de
ate? — 1116. Quid in casu urgentis necessitatis? — 1117.
VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à
inacia impedimenti?

I. — « RESP. I. Si fuit invalidum propter consensum fic-
vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte,
it revalidari per quodcumque signum veri et novi con-
ls; quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus
s partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius
onu revalidatur. *Sanch. l. 2. d. 32. nu. 9. Coninc. d. 24.*
n. 89. Nav. Fill. Bon. etc. »

Unde resolves:

Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantum
s, curandum est, ut ea saltem novum et liberum consen-
ehciat, et externis signis prodat; alteri autem parti non
est declarari, præstari novum consensum ad valorem ma-
onii. *Sanch. l. c. n. 10. Con. Bon. p. 9. Merat. de 7. sess. 15.*

« 2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut
 » uterque consensum renovet, et verbis exprimat. Quia, cum
 » utriusque consensus planè nullus fuerit æquè necesse est re-
 » novare, et declarare, ac si factum nunquam fuisset, *Merat.*
 » *l. c. n. 3.*

« Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consan-
 » guinitatis, verbi gratia, vel aliud simile occultum dirimens,
 » tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita per-
 » sonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque
 » consensus, signo externo expressus : et quidem, ut probabilitas
 » docet *Sanch. l. 3. d. 36*, absolutus et independens ab antiquo.
 » Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum
 » non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves :

« Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel du-
 » bitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum con-
 » sensum absolutè præstandum, dicendo v. g. Si mihi non
 » nupsisses, nonne modò nuberēs? vel : Angor scrupulis de ma-
 » trimonii nostri valore ; ideoque renovemus consensum. Quod
 » si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali co-
 » pula) docet *Quint. in append. l. 7. d. ult.* Si autem periculum
 » sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, et scandala,
 » gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententia contraria,
 » quæ docet, sufficere ut sola pars impedimenti conscia consen-
 » sum renovet, et alteri declaret. *Sanch. l. 2. d. 26. et l. 8. d. 34.*
 » *n. 61. Less. l. 2. c. 17. Con. d. 24. d. 10. et Fill. n. 25. etc.*
 » *Dian. p. 4. t. 4. R. 49.*

« Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus
 » et Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo
 » coram Parocho et testibus iniri, si impedimentum sit occultum,
 » secus si sit notum : quia prius matrimonium præsumptione Ec-
 » clesiæ censetur validum, non autem posterius. *Nao. Sanch.*
 » *l. 2. d. 37. Con. d. 24. d. 4. Reg. l. 3. n. 183. Fill. n. 39.* »

Hic prænotandum id quod diximus *Tom. 1. l. 1. n. 30. v. Not. 2.*
 nimirum communem esse DD. sententiam, quod cum agitur de
 Matrimonio revalidando, propter bonum Animarum præsumi-
 tur Ecclesia in impedimento (si fortè adsit) dispensare, semper
 ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur
 inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi il-
 lud ut validum, si verè probabile sit de jure validum esse ; modò
 dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam
 in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. — Quær. I. An ad revalidandum Matrimonium nullum
 ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebra-
 tum, sit iterum revalidandum coram Parocho et testibus. *Prima*
sententia affirmat, et hanc tenent Comit. l. 1. q. 120. n. 3. Conc.
p. 390. ex n. 14. et Pont. l. 5. c. 6. n. 6. cum Palac. Gutt. et aliis pau-
cis. Ratio, quia assistentia Parochi et testium assignatur à Tri-

sentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii; forma autem contractus tum adhibenda est, cum contractus celebratur: si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo et revera contrahitur, debet forma adhiberi. *Secunda* vero sententia probabilior et communis negat; Ratio, quia Concilium præscribendo Parochi præsentiam, et testium ad valorem Matrimonii, meritò præsumitur noluisse hunc casum comprehendere: Concilium enim per illam præsentiam tantum voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu Matrimonium jam publicè est contractum; et ideo sufficit novum tantum ponere consensum: ita *Nao. Man. c. 22. num. 70. Natal. ab Alex. de Matr. art. 13. Reg. 17. Fagn. in c. Is qui fidem, de Spons. n. 14. Habert de Matr. c. 4. in fine Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 292. Resp. 2. Anacl. p. 702. n. 172. Cardenas in Prop. Innoc. XI. D. 2. n. 665. Spor. p. 252. n. 453. Ronc. p. 179. q. 4. Boss. c. 2. ex n. 36. Viva q. 2. art. 3. n. 8. Holzm. n. 699. Auctor. instr. per li Nao. Conf. p. 2. cap. 15. nu. 326. Sanch. l. 2. D. 37. n. 3. cum Vega, Lop. Man. Henr. Philarch. Rodr. etc. Elbel. p. 456. n. 345. cum Boscha Corduba, Herin. Ills. etc. et Salm. c. 3. n. 118. cum Soto, Cajet. Bon. Con. et Pal. Item N. SS. P. Benedictus XIV, Notif. 87. n. 62. cum Pontas, Van Espen et communi, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo S. Pii V, qui præcisè ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necesarios Parochum et testes, dum rursus contrahitur Matrimonium ab iis qui illud publicè contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c. n. 668.* et fere omnes AA. citati cum eodem Pont. Benedicto ex *Naoar.*, qui Officialis fuit prædicti Tribunalis. Et ideo, quando agitur de Matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Pœnitentiaria in dispensando hac utitur formula: « Cum eodem latore, » quòd Matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publicè, servata forma Conc. Tridentin., contrahere possit, misericorditer dispenses. » Quando verò agitur de Matrimonio jam publicè contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis: « Cum eodem latore, ut, dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata (sed id cautè, ut latoris delictum nunquam detegatur), Matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secretè ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses. » Unde observa quòd in primo casu, quia necessaria est præsentia Parochi dicitur *servata forma Concilii*. In secundo verò dicitur *secretè ad evitanda scandala*, id est ut patet sine Parocho et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem Benedictus *l. c.* qui addit, olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita à Præfecto ipsius S. C. quòd ejus Declarat. innixæ essent Stylo S. Pœnitentiariæ, et S. Pii V Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus Decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.*

Objicit *Pontius l. c.* Oraculum Clement. VIII, quod in ex-

tensum refert *lib. 4. c. 24. n. 4.* ubi narrat quòd cùm quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII, qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram Parocho et testibus, admonito priùs Marito de Matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secretò inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Ronc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.* multipliciter respondent, et 1. quòd illud impedimentum, licèt occultum; cùm tamen ortum habuerit ex metu incusso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quòd Pontifex vel respondit tanquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quòd de præfato Oraculo non satis constet, prout constat de Oraculo S. Pii V, quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quòd Concilium vult assistentiam Parochi et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundùm externam apparentiam: cùm autem Matrimonium priùs contractum jam externè reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. — Quær. II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cùm in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit? Nav. cap. 27. num. 255.* loquendo de censuris cum *Glossa in c. Quis aliquando. §. Hac ergo, de Pœnit. D. 1. v. Secreta*, dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, « quia (ut ait » Nav.) non est de occulti essentia, quòd sua natura non sit probabile, qualia sunt mentalia. » Unde concludit quòd ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniæ, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; et idem sentiunt *Suar. de Censur. D. 41. sess. 3. n. 6. Azor. l. 8. c. 10. q. 9. Tol. l. 1. c. 80. n. 5. Mol. de Just. tr. 3. D. 39. n. 8.* Vide dicta *n. 593. v. Hinc autem.* Bene tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de Cohab. Cler. n. 117.* hanc doctrinam, scil. quòd factum sit notum majori parti Parochiæ, intelligendam esse cum grano salis; nam si in Parochia essent mille personæ, perperam diceretur occultum factum illud quod sciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. lib. 2. D. 37. n. 11. cum Henr. et Man.* quòd si impedimentum possit per duos testes probari, illud ampliùs non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quòd ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex Matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum Matrimonium posset alter Conjux alias nuptias inire. Sed meliùs, et communissimè dicunt alii, ut *Spor. p. 352. n. 462. cum communi, et Croix l. 6. p. 3. n. 815. cum Laymann, Hurt. et Reb.*, id tantùm procedere, quando prudens adest periculum, quòd res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l. 8. D. 34. n. 55*, dum ibi explicando ex *Nav. c. 27.*

n. 154 et 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit cum *Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, Viciniæ, vel Collegii. Unde rectè concludit N. SS. P. Bened. XIV, *Not. 87. n. 45. in fine cum Tiburtio, Navar. et Thesauro*, tunc Confessario abstinendum esse ab exequenda Dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conijcere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Cæterùm ait cum eisdem AA. et *Siro* impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate septem vel octo, modò ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. loc. cit. num. 118.* S. Pœnitentiarium servare hanc praxim: quando crimen est notum tantùm quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; Sed ego scio S. Pœnitentiarium dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit verò idem *Fagn. n. 120*, hoc intelligi, quando à S. Pœnitentia dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc meritò ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus Benedictus *nu. 42. cum de Leone, Bon. Tib. Girib.* et pluribus aliis, quòd aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniæ; sed formaliter occultum, nimirum si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari Dispensatio à S. Pœnitentia.

1112. — Quær. III. An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanchez lib. 8. D. 73. n. 10. cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potiùs nullitatis talis Matrimonii; Et idem sentit *Croix num. 815. cum Avers. et Kugler*, etiamsi tantùm unus ex testibus impedimentum noverit. Negant verò *Coninck d. 24. dub. 10. n. 84. et Tamb. de Matr. l. 8. c. 7. §. 3. num. 10.* item *Gob. et alii apud Croix ib.*, quia assistentia Parochi et testium fuit præscripta à Tridentino, non tam ad testandam validitatem Matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quàm ad probandam externam Matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem Conjuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim *sess. 24. c. 1.* requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minimè indicat velle ampliùs, ut testes certiorentur de matrimonii valore, et cur? « quia (ut aiunt *Salm. c. 3. n. 129.*) Ecclesia » non adducit testes ad probandum valorem Matrimonii, sed celebrationem illius externam. »

1113. — Quær. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur denique ex justitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. D. 3. p. 7. §. 1. n. 3. Pont. l. 8. c. 5 n. 3. Conc. p. 387. num. 5. et Salm. c. 3. n. 114. cum Soto, Trull. et Avers.*

Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde ut servetur æqualitas, tenetur fictè consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant verò probabilius *Sanch. l. 1. D. 11. n. 5. cum Nao. Soto, Angles, Henr. Man. et Arag. item Gutt. Hurt. Vill. apud Salm. n. 113.* et probabile putat *Pal. n. 2.* Ratio, quia, cùm contractus Matrimonii non possit claudicare, quando unus fictè consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æquè liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt teneri fictè consentientem revalidare Matrimonium, per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. — Quær. V. An si unus fictè, vel ex metu contraxit Matrimonium, debeat certiore facere alterum Conjugem de Matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l. 4. c. 24. n. 3. cum Comit. item Pal. et Hurt. apud Salm. c. 3. n. 117.* ac probabilem putat *Less. l. 2. c. 17. n. 72.* Ratio, quia, cùm nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi vel fictè consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus tractu temporis convalescere non potest. *Secunda* tamen communis et verior sententia docet sufficere, quòd tantum fictè consentiens vel metum passus, suum ponat consensum; et hanc tenent *Less. lib. 2. cap. 17. n. 72. et cap. 45. n. 67. Nao. cap. 22. n. 80. cum Host. et Jo. Andr. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad med. Cont. Tourn. t. 2. p. 169. Boss. de Cont. Matr. c. 12. n. 383. et c. 2. ex n. 36. Ronc. p. 179. q. 3. cum Laym. Bon. q. 1. p. 9. n. 1. Sanch. l. 2. D. 31. n. 9. cum S. Bonao. Pabud. Sylo. Ang. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. c. 3. num 118. cum Soto. Con. Trull.* Hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Thom. suppl. q. 47. art. 4. ad 2.* ubi dicit: « Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit Matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore, unde si dissentiret, non fieret Matrimonium. » Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probat ex *c. Insuper 4. Qui Matr. accus. etc.* ubi in summario sic habetur: « Invita desponsata postea sponte cognita, contra Matrimonium non audiatur. » Idem habetur in *c. Proposuit 1. de Eo qui dux*: ubi dicitur quòd cùm quidam vir ignorans servam duxisset, postquam audioit esse ancillam, carnaliter cognovit; unde compulsus fuit, ut eam sicut uxorem pertractaret. Idem ex *c. Ad id 21. de Sponsal.* ubi: « Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, et ad ipsum est cogenda redire. » Ergo sufficit consensus partis metum passæ, vel fictè consentientis, expressus per copulam conjugalem, vel per cohabitationem, unà cum consensu alterius prius dato, ad faciendum validum Matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum

Matrimonium invalidè fuisse initum ; prout bene advertunt *Sanch. l. 2. D. 36. n. 3. Nav. c. 22. n. 36. et Tourn. t. 2. p. 170. cum Sylo. et Peyringh.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quòd in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensuum Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel fictè consentientis ; ergo cùm jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, etc. ut *infra n. seq.* satis est, quòd accedat consensus istius metum passi, vel fictè consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. l. 4. D. 18. num. 2. cum S. Thom. S. Bon. Palud. etc.* utque patet ex textibus supra citatis. Nec valet dicere quòd consensus alterius qui liber fuit à metu, vel fictione, fuit nullus, cùm nullus adfuerit contractus ; nam respondetur quòd, licèt contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cùm ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictè consentit ; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cuniliati de Matr. §. 29. n. 2 et 3.* timor, ne pars quæ liberum consensum præstitit, si rursus esset requisita de novo consensu, fortè illum negaret : nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video quomodo possit responderi ad Canones supra relatos, et præsertim ad secundum in *c. Ad id, de Spons.* ubi casus fuit, quòd Puella quædam, cùm priùs Nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cùm illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium ; sed quia per longum tempus cum primo Viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas Nuptias redire, dum præsumebatur quòd per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit : « Quamvis ab initio (repetamus verba textûs) invita fuisset ei » tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi » cohabitant, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. » Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scil. quòd consensus liberè datus à Viro esset eo casu per se invalidus, tanquam cadens supra materiam inhabilem ; sed potius pro vero judicavit, quòd ille Viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu à Muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo iussit quòd Mulier ad illud redire tenetur. Objicitur à *Port.* Declaratio Clementis VIII ; sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est supra *n. 1110. v. Objicit Pontius, etc.*

1113. — Quær. VI. An, quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum ut ablato impedimento uterque Conjux fiat conscius de nullitate

Matrimonii? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. a. n. 2. Pal. p. 7. §. 1. n. 3. Boss. t. 1. c. 2. ex num. 71. et c. 2. n. 336. Less. l. 2. c. 17. n. 76. Nav. c. 27. n. 44. cum Sylo. et Cov. ac Sanch. l. 2. D. 35. num. 2. cum D. Th. Scot. Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc Matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem: non per primum, quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest; non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit Matrimonium prius contractum esse nullum; vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergo cum erret in substantia, consensus minimè valet. *Secunda* verò sententia quam tenent *Salm. c. 3. n. 118. cum Sot. Led. Rod. et Henr. item Pal. Ang. Gabr. et alii plures ap. Boss. d. c. 2. n. 72.* dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate Matrimonii; sed sufficere, quòd ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex *Decisione 687 Rotæ Romanæ apud Farin. edita Auctoritate Apostolica*; eam refert *Bossius t. 1. c. 10. n. 332.* ubi sic dictum fuit: « Vobiscum quòd, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto Matrimonio remanere, seu illud » publicè servata forma Concilii de novo contrahere, liberè et » licitè valeatis, auctoritate Apostolica dispensamus. » Probatur 2. ratione, quia prior consensus, licèt suo effectum caruerit ob impedimentum à jure positivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus, cum fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat *Bened. XIV, Not. 87. n. 80.* Unde fit quòd cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt: et accedente ex altera parte consensu interno Conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et Matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas, Gonz. Felin. etc. ap. Bossium t. 1. c. 3. n. 92.* posse Papam dispensare in Matrimonio nullo à novo consensu præstando. Et de facto per *Clementem XI, ex Brevi edito die 2 Apr. 1701. (ut refert l. c.)* quædam Matrimonia nulliter contracta à quibusdam Populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maximè notandum id quod declaravit *Bened. XIV* in Constitutione.... (a) emanata die 27 Sept. 1755. (vide *Bullar. t. 4.*) ibi cum accidisset casus,

(a) Vide Const. *Etsi Matrimonialis*. Bull. T. IV. N. 50., et tenorem subsequentis Decreti.

quòd quidam vir, qui bona fide, sed invalidè Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur. Pontifex petitioni indulgit, eodemque tempore (vide ibi §. 7.) declaravit, quòd casu quo impedimentum oritur, non à lege naturali, aut divina (prout esset cum præstatur consensus vivente altero Coniuge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit à Lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut Matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præstitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice Matrimonii, retrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis : « Porro gratia concessa importat dispensationem in » radice Matrimonii, quæ à Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento » Matrimonii ortum habente, non à jure divino, aut naturali, sed » à jure Ecclesiastico; et per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de » medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem ante » indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. » Cæterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum à prima sententia; maxime quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in dispensationibus ad hujusmodi Matrimonia reconvalidanda apponitur sequens clausula : « Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs » certiorata, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant. » Licet enim dicant *Sanch. l. 8. D. 34. n. 61. et Bon. q. 2. p. 9. num. 8. ac Tiburt. Navarr. in Manud. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem quia alias dicta conditio sæpe frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabilius docet Benedictus *dict. Notif. 87. n. 68.* illam esse veram conditionem, eò quòd ablativus absolutus juxta Jurisperitos veram importat conditionem *ex lib. A testator. ff. de Condit. demonstrat.*

1116. — Dixi *extra casum urgentis necessitatis*; nam si ex notitia nullitatis Matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiæ aut scandali ex separatione secuturi : et ex alia Coniux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabili, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis Sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docet *Sanch. l. 2. D. 36. n. 7 et 8. Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem Carden. in Proposit. Innoc. XI. D. 2. n. 681. et 697. Less. l. 2. c. 17. n. 77. Holzm. p. 417. n. 697. Bonac. qu. 2. part. 9. n. 7. Boss. tom. 1. c. 2. n. 78. cum Con. et Fill. ac Elbel p. 455. n. 344. cum Laym. Sporer, Croix, et com-*

muni. Imò (ut dicunt *Sanch. Viva, Carden. Croix*, et alii relati *n. 482. v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num. 7.* quòd tale scandalum, cùm impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timeri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus : « Quando nupsi, non habui verum consensum, » nunc præstare volo, vis et tu præstare? » Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cùm consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib. 2. D. 36. num. 7. Carden. in Prop. 1. Innoc. XI, Diss. 2. n. 680. et Holm. n. 697.* Secundus modus, si dicat : « Dic quæso, si nullum fuisset » nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis? » Ita *Sanch. n. 3 et 6. Salm. c. 3. n. 124. cum Con. Sa, et Dic. Ronc. p. 178. part. 2. R. 2. cum Gobato, item Sylv. et Rosella ap. Boss. de Us. c. 3. 83.* quia tunc jam æquivalenter manifestatur: Huic tamen modo contradicunt *Pont. l. 4. c. 23. n. 7. et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. etc. Fill.*, quia (ut aiunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat : « Angor scrupulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consensum. » Ita *Busemb. ut supra, Salm. c. 3. n. 124. cum Trull. item Navarr. et Cajet. ap. Tourn. t. 2. vide p. 196,* qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantùm ut præstetur independentem à primo consensu. Quartus modus : *Si mihi non nupsisses, nonne nuberis nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c. cum aliis.* Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus : « Pro mea consolatione volo de novo contrahere, eia contrahamus. » Ita *Anaclet. c. 3. p. 703. n. 174. Sanch. l. 4. D. 36. num 3. et Salm. l. 3. n. 124. cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c,* quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublatis, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo

contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. nu. 7. Auctor. Instr. per li Nov. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Vioa q. 4. ar. 3. num. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr. item Siro, de Leone, et Giribald. ap. Bened. XIV, Notif. 87. n. 74*, qui non reprobant. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap. Bened.*) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licite potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut ostendimus *n. 1114.*) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

- 1118.** In quibus impedimentis Papa possit dispensare? — **1119.** An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure Divino? — **1120.** An aliquando in impedimentis de jure naturæ? — **1121.** An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus? — **1122.** Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum? — **1123.** Qu. II. An post contractum? — **1124.** Qu. III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide? — **1125.** Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare? — **1126.** Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt? — **1127.** An Regulares possint dispensare ad petendum debitum? — **1128.** An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, urgente necessitate? — **1129.** Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus? — **1130.** Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ? — **1131.** Not. 1. Quid explicandum, ut Dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. — **1132.** Qu. 1. An cessante causa cesset Dispensatio? — **1133.** Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera? — **1134.** Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi Dispensationem? — **1135.** Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita? — **1136.** Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori? — **1137.** Qu. 5.

An petens secundam Dispensationem debeat exprimere primam? — 1138. Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere? — 1139. Qu. 7. An possint seorsim impetrari Dispensationes plurium impedimentorum? — 1140. Qu. 8. An si quis post obtentam Dispensationem rursus cognoverit consanguineam Sponsæ, indigeat nova Dispensatione? — 1141. Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter Sponsos, antequam Dispensatio executioni mandetur, nova Dispensatio requiratur? 1142. Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus? — 1143. Qu. 11. Quæ sint clausulæ in Dispensationibus S. Pœnitentiariæ? — 1144. Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentia possit dispensare? — 1145. Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — 1146. Not. 2. Quid exprimendum quando Dispensatio petitur à Dataria? et quid quando à S. Pœnitentia? — 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiam pro impetranda Dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium? — 1148. Formula exequendi hujusmodi Dispensationes.

1118. — « RESP. 1. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione : in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex justa causa. *Sanch. Less. Præp. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52 et 93.* Ratio posterioris est, quia Pontifex talia impedimenta inducit : ergo etiam potest tollere, et quidem solus. »

1119. — Quæritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsitæ decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scil. an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et juramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licet ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano : quo sublato, cessat juris Divini obligatio; vide *Sanch. l. 8. D. 6. n. 2.* ubi asserit id esse commune *cum D. Th. et aliis.* Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas*, et duo alii *ap. Sanch. n. 3.* qui meritò eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n. 5. cum Nav. Cano, Ang. Felin.* et aliis pluribus dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantum in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam

indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse verò dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus *de Euchar. l. 6. n. 196 v. Dub. 2.*), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino; hanc tenent *Pont. lib. 8. c. 3. n. 2. Suar. l. 10. c. 6. n. 6. et Pal. t. 1. tr. 3. de Leg. D. 6. p. 3. n. 5 et 6. cum Salas, Covar. et Sylo. ex D. Th. 1. 2. q. 97. ar. 4.* ubi ait: « Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis » juris Divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, » vel is cui ipse specialiter committeret. » Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis: *pasce oves meas*; hæc enim verba, cùm generalia sint, non continent specialem commissionem: Tantò magis quòd hujusmodi Dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D. 43. s. v. Tertia sententia*, item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con.* et alii plures *ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendò igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Vioam in Prop. 1. damn. ab. Innoc. XI, n. 39. et Carden. in eamd. Prop. 1. D. 3. n. 591.* Nec obstat Responsum Urbani VIII quod obijciunt (illudque retulimus n. 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstat, prout de facto declaravit Clemens XI, prout vidimus n. 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l. 8. D. 6. n. 10*, scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare neque declarare quòd ipsa non obstant valori Matrimonii, quia (ut dicit) si hæc via aperiretur, facilè possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cùm Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstat, tunc agat ut universalis Doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non posset excusari à magna temeritate; ut enim ait *Bened. XIV, de Syn. c. 6. ex Veracr.* « De Pontificis potestate, postquam » dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. »

1121. — « 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matri-

» monium jam contractum non potest ordinario jure dispensare,
 » nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia
 » concurrunt : 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus,
 » id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte
 » saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit
 » facilis accessus ad Papam; ita *Comm. Sanch. Con. M. Per. d. 43.*
 » s. 6. Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia,
 » non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare.
 » *Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Per. etc.* In impedimentis verò
 » dirimentibus Matrimonium nondum contractum videtur non-
 » quam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate.
 » *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. et l. 1. t. 4. c. 22. Bon. qu. 3.*
 » p. 15. etc. Contra quos *Dian. p. 8. t. 3. res. 280. Præp. Vill. et*
 » *Escob. de leg. E. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando
 » in casu raro, ex causa maximè urgente, si omnibus tentatis ju-
 » dicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel
 » grave scandalum, cui aliter occurri non posset, idque ex tacita
 » papæ licentia. »

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc l. 6. n. 613. v. *Sed hîc*, ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, putà si aliàs imminet periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam fœminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut aiunt *Salm. c. 14. n. 11.*, sive honesta, licèt non nobilis, ut melius dicit *Conc. p. 343. n. 5.*) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in c. 2. de *Disp. impub.* ubi : « Districtiùs inhibemus, ne aliqui ante ætatem Ca-
 » nonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliqua urgentis-
 » sima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis con-
 » junctio toleretur. » Quod verbum *toleretur Pont. l. 8. c. 13. n. 6. et Salm. d. n. 11.* interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag. 191. q. 1. R. 2. cum Pignat. et Tamb.* quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus dispensare, quando eædem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cùm impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si Sponsi à tali Matrimonio desistunt; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere. (*V. Not. XIV, pag. 332.*)

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum Matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Vener. ap. Sanch. l. 2. D. 40. n. 2*, quia (ut aiunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam,

et contra immineat periculum mortis, vel infamiae, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiae si non separentur, ita *Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 7. Merb. t. 2. p. 464. q. 5. Nat. Alex. de Matr. ar. 13. Reg. 10. Cont. Tourn. t. 2. p. 244. Reg. 2. Conc. p. 343. n. 4. cum communi, Pal. D. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Bon. q. 3. p. 12. n. 13. Barb. All. 35. n. 3. Sanch. l. 2. D. 42. nu. 3. cum Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c. 14. n. 7. cum Con. Avers. Corneio et Henr. ac Escob. l. 27. n. 682. cum Nao. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quaestione, praesumitur Papa consentire, praesertim cum ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertunt *Croix l. 7. n. 143. et Fel. Pot. n. 3345*, quod si dispensatio commodè possit per epistolam obtineri à S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l. 6. p. 3. nu. 835.*) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem *materiales*, quia (ut diximus *de Pœnit. n. 611*, cum communi DD. quibus adde *Tourn. t. 2. p. 196. v. Si autem, cum Sylo. contra P. Conc.*) si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiae, scandali, aut incontinentiae, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu praefato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quod Matrimonium fuerit contractum bona fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. D. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. nu. 7. Salm. c. 14. n. 8. et alii.* Ratio, tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex c. *Cum inhibito, de Cland. Desp. etc. Ex tenore. Qui fil. sint legit*; tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium sit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. c. 14. nu. 9.* quia, ut aiunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc praesumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et veriùs negant *Pont. d. n. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. nu. 7. Barb. All. 35. nu. 4. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n. 9. cum Con. et Avers.* Ratio, tum quia in Trid. sess. 24. c. 5. dicitur: « Si quis intra » gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere praesumpserit separetur, et spe dispensationis consequendae careat.... » non enim dignus est qui Ecclesiae benignitatem facile experietur, cujus salubria praecepta temerè contempsit. » Tum quia alias daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quod tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num. 10. cum Bann. Cand. et Aversa.* Addunt *Sanch. et Salm. ib.* cum eisdem, neque sufficere quod ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur *scienter* facere

(ut loquitur Conc.) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nav. c. 36. n. 141. Declar. 4.* Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prout aiunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntariè omiserint Proclamationes : tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, quòd « si ignoranter (quis) id fecerit, si qui- » dem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio ne- » glexerit, eisdem subjiciatur poenis. »

1128. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedimento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylo. Medina, etc. apud Sanch. l. 2. D. 40. n. 13*, quia (ut aiunt) Episcopi nequeunt hujusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. sess. 24. c. 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi à casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel Vicarium*; ergo ut Episcopus possit delegare hujusmodi facultates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont. l. 8. c. 13. n. 5. Pal. D. 4. par. ult. §. 1. n. 13. Barb. All. 35. nu. 14. Escob. l. 27. nu. 695. Bon. q. 3. p. 15. n. 6. Sanch. loc. cit. n. 14 cum Ang. Sylo. Con. Cord. et Lop. ac Salm. cap. 14. num. 12. cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n. 16. et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Guttier.*) non solum pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præsentibus quàm futuris. Ratio, quia cum hæc potestas non sit annexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus *de Leg. 1. n. 190. v. Et in his, et 193.* Nec obstat Concilium *l. c.* nam respondent *Sanch. et Pal. cum Guttier*, quòd Concilium voluerit per hoc tantum explicare Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatûs, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt » Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ in jure naturali, et divino impediunt, ut votum castitatis absolutum et perfectum, *Bonac. q. 3. p. 15. ex Navar. Sanch. etc.* * (*Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum in voto emisso tam ante quàm post Matrimonium; vide dicta n. 986 et 987.*) * et sponsalia priora : ut habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. tom. 10. par. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superveniunt, et impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch. lib. 8. d. 12. n. 16. Fill. loc. cit.* ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consummato) cum consanguineis, in iis qui non sunt juvenes. * (*Sed Sanch. n. 13. expressè docet oppositum, vide dicta n. 1076.*) *

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap-

bati, * (*Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii* Privilegiis communicantes, ut *Sanch. l. 8. D. 16. num. 3* l. *Pont. lib. 8. c. 13. in fine. Pal. p. ult. §. 1. num. 18 et Salm. 2 Gutt. Rodr. Avers et Candido*) * de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conjugum, propter cognationem consanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodriq. regul. t. 1. q. 63. art. 1*, nullo modo tamen impedimento ipso. V. *Mar. Perez d. 44. s. 7. n. 13*. Dixi, Provincialium: quia quod *Molf. Lean. etc.* volunt confessarios civitatis Jesu habere omnes hanc facultatem immediate à Generali, id refutat *Diana p. 3. t. 2. res. 14. ** (*Vide dicta 1076. v. Insuper.*) * »

18. — Quær. hinc an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat necessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde ne sit periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communis Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex suis Privilegiis, nempe Innocentii VIII in quadam Bulla refert *Rodriq.*; item Martini V, Eug. IV, Julii II, Pauli III reg. VIII (quod extendit etiam ad vota jurata): ita *Sanch. D. 34. n. 4. Pont. l. 8. c. 10. n. 9. Less. l. 2. c. 40. n. 134. t. 3. tr. 15. p. 13. n. 7. Reiffenst. Dist. 3. n. 44. Sporer, de c. 2. n. 54. Elbel cod. tit. n. 274 et Salm. de Voto c. 3. cum Navar. Lopez, Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc. diximus n. 987. v. An autem, bene posse Regulares dispensare in voto castitatis emissio ante, vel post Matrimonium ad petendum debitum. Sed dubium fit an in casu urgentissimæ necessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta de Voto c. 2. l. 3. n. 258. v. Notandum II.), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Reiffenst. l. 5. Decretal. tit. 34. n. 40. de Voto Inquis. 3. n. 77. Ant. à Spir. S. tr. 2. D. 3. n. 84. Bassæus, Herincx, Crousers etc. ac Elbel t. 2. de Voto p. 90.* (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto c. 2. l. 3.*) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta dicta n. 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in suis votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, possunt etiam in eo dispensare urgente necessitate. Secunda veritas communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 2. D. 40. Pont. l. 8. c. 10. n. 11. Barb. All. 37. n. 14. Sporer tr. 3. Pal. de Voto D. 1. p. 12. num. 7. Laym. l. 4. tr. 4. c. 8. Tamb. l. 3. c. 16. §. 4. n. 54. et Salm. de Voto c. 3. n. 96* Navar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr. Rationia Regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens,*

eò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent Adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cùm ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundùm *Filiuc. c. 8.* est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vide apud *Sanch. d. 19. Coninch. d. 33. Hurtad. d. 26. Mar. Perez d. 44. sect. 5.* ubi notat 1. Quàto gradus consanguinitatis, vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviolem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere quarum singulæ non sufficerent Vide etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. q. 3.*

« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens v. gr. contrahendi Matrimonium cum certa persona, et adhibita diligentia sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sancius, Franc. Lugo, Bard. d. 6. c. 11. p. 7. §. 11.* (contra *Laym. et Pal.*)^o (*Sed v. dicta n. 902. Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum Laym. Pal. Less. Tourn. Ronc. etc.*)^o »

1130. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. n. 24.* pro causa instaurationis Matrimonii bona fide contracti : et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, putà si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas fœminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ : scribit *Conc. pag. 348. n. 9.* hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispenset Ecclesia in impedimentis : miratur enim quòd postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l. 8. D. 19. n. 35. Salm. c. 14. n. 26. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 2.* et Papa Bened. XIV *Notif. 87. n. 26. cum Pal. in T id.* Et meritò, cùm hujusmodi compositiones (ut Innoc. X præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis; sed reserventur in monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis; ut in sola opera pia impendantur. Cùm igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispenset sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1131. — Notandum autem 1. quòd ut dispensatio non sit su-

breptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritualis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra n. 1136. *Quæst.* 4. Notandum 2. quod in Constitutione Summ. Pont. Bened. XIV quæ incipit, *Ad Apostolicæ servitutis* (vide tom. 9. *inter Decr. N. IX.* edit. die 25 Febr. an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositas ad validitatem pertinere. Unde Summus Pontifex præcipit omnibus Procuratoribus, etc. ut sciscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincerè exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. — Quær. enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice commissa fuerit. Secus verò, si causa cesset, Dispensatione jam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l. 8. c. 20. n. 3. Pal. de Privil. D. 4. p. 15. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. c. 20. a. n. 15. et Salm. de Matr. c. 14. n. 29. cum Sa et Sylo. contra Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta *l. 1. n. 196. v. Quæstio verò.*

1133. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur an causa falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quod in omnibus his et similibus dubiis valida censenda sit Dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actûs; ita *Sanch. de Matrim. l. 8. D. 21. n. 20 et 25. Pont. l. 8. c. 17. l. 41. Pal. de Privil. D. 6. p. 16. §. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 37. cum Dic. Gabr. etc.*

1134. — Quær. 3. an cum petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quod si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciliùs obtinendam Dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi Dispensationem; tunc necessariò malus ille animus est exprimendus, aliàs Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodere; tantò magis quod Pontifex moveatur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib. 8. D. 25. n. 38. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 9 et Salm. c. 14. n. 42. et alii.* Idque expressum est in Bulla Innoc. XII renovata à Bened. XIV per Bullam, *Pastor bonus.* §. 42. ubi dicitur: « Si qui verò oratores, obtenta Dispensatione à Dataria super impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradûs

» consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacita occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita ad facilius obtinendam Dispensationem, pro revalidatione hujusmodi Dispensationis ad dictam Pœnitentiariam recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper absolute dispensare cum personis, explicitè affirmantibus se sub expressa forma miserabilium Dispensationes à Dataria obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta priùs in Dataria, ad effectum... erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentarii. » (*Tom. I. N. XCV.*)

Dicunt autem *Pal. et Salm. l. c. cum Hurtado*, non teneri Oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta; quia (ut aiunt) tunc crimen pravi illius animi non subjacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hæcenim non agitur de pœna, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravi intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent *Suar. de Pœn. D. 52. sect. 5. n. 5 et Bon. de Indult. D. 6. q. 1. p. 5. nu. 29.*, cum aliis. Probabilissimè verò dicunt *Salm. c. 14. n. 43.* cum aliis, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut *n. seq.* mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia male fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad Dispensationem facilius impetrandam.

1135. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi facilius Dispensationem; ita *Pont. l. 8. c. 17. n. 32 et Salm. c. 14. n. 40. cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc.* Sed omnino est tenendum matrimonium esse nullum, ut docent *Sanch. l. 8. c. 25. n. 8. Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18. Pal. D. 4. p. ult. §. 2. n. 4. item Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. n. 39.* Et de hoc hodie non est ampliùs dubitandum ex Bulla cit. *Pastor bonus*. Summ. Pont. Bened. XIV, §. 41 ubi dicitur: « Quòd si obtinuerint à nostra Dataria Dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantum, ac etiam in tertio vel quarto, cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant...; possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi Dispensationem, seu respectivè revalidationem in foro conscientiae tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione 50 ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia expedita fuisset in forma pauperum. » Ex his attende, quòd Papa dicendo, *possit revalidationem concedere*, non habeat pro validis Matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd

in gradibus mox supra descriptis Dispensatio propter solutionem relata[m] difficilior reddatur.

1136. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiorem? affirmant *Sanch. l. 8. D. 24. n. 28. Pont. l. 8. c. 17. num. 26 et Salm. cap. 14. n. 46. cum Sylo. ac Pont. ap. Tourn. t. 2. p. 136. v. Obseruandum 2.* Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. Sanctissimus, ubi dictum fuit, quod Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) « de subreptionis vel obreptionis vitio » notari non possit, obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis « super propinquiori. » Unde dicunt quod hujusmodi Litteræ (quibus declaratur quod gradus propinquior non obstat Matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra *Conradum, Tourn. Anacl. etc.* qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Bened. XIV in Brevi, *Etsi matrimonialis*, dato 30 Sept. 1755. (vide in *Bullar. tom. 4. N. L. §. 6.*) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit *Tourn. t. 2. p. 136. Obsero. 2.* quod in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem: major enim perversio ordinis est, ut nepos constitutur suæ amitæ caput.

1137. — Quær. 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam aliàs obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmativè, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso: ita *Conc. p. 351. n. 23. cum communi, et Salm. c. 14. n. 47 et 48. cum Coninck et Aversa.*

1138. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradus, putà si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant *Vega, Henr. Led. et Man. ap. Escob. l. 27. n. 747.* Sed probabilius affirmant *Sanch. l. 8. D. 24. n. 5. Pont. l. 8. c. 17. §. 5. n. 5. Conc. q. 352. n. 13. Anacl. p. 701. n. 165. Salm. c. 14. nu. 51. cum Aversa et Pal. et Escob. n. 748. cum Mol. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand., ac Rota Rom.* Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non ampliùs dubitandum; nam sic omnino tenendum esse declaravit Bened. XIV in Brevi, *Etsi matrimonialis*, jam supra relata n. 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut *Sanch.*

1139. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. *Prima* affirmat, et hanc tenent *Salas, Rodr. et Sa, ap. Salm.*

c. 14. nu. 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quod impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat, quam tenent *Sanch. l. 8. D. 23. n. 2. Pont. l. 8. c. 17. §. 4. Pal. D. 4. p. ult. §. 3. n. 11. Conc. p. 352. n. 23. et Escob. num. 745. cum Suar. Laymann, Perez et Gutt.*; item *Diana, ac Leand. ap. Salm. n. 53.*; tum quia sic habet praxis Curiae, tum quia in uno impedimento cum altero conjuncto difficilius dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salm. n. 54.*, cui non dissentiunt AA. secundae, distinguit, et dicit quod si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilius redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck et Aversa apud Salm.*, si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiae. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad Dispensationem obtinendam à Dataria, puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cum simul expositam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea Sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executi ab eo cui commissi est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tourn. t. 2. p. 228. v. Si verò, et Elbel de Matr. p. 505. ex n. 506.* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed a tempore executionis. Si tamen jam fuerit executi, affirmant *Habert de Legib. c. 13 et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.*, quia executor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maxime cum in Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispenses hac vice*. Verum probabilius non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l. 8. D. 25. n. 4. cum Guttier, Cord. et Manuel, ac Tourn. l. c. cum Anacl. et Conrado*, qui de hoc assert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si fortè verum est quod talis clausula soleat apponi, quod nescio. Cæterum ipsa S. Pœnitentia in oraxi hanc nostram sententiam sequitur,

ut ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit : « S. Pœnitentiaria ad
 » præmissa respondet, quòd si Orator aliàs super eodem primi
 » affinitatis gradûs impedimento ad Matrimonium contrahendum
 » cum muliere de præsentî ejus conjuge fuerit dispensatus, etiamsi
 » ipse post obtentam gratiam atque ante Matrimonii celebratio-
 » nem denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova
 » dispensatione non indigere. » Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modò Dispensatio non sit impertita *in forma pauperum*; ita *Conrad. l. 8. c. 1. n. 51. et Sanch. de Matr. l. 8. D. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem Bened. XIV *Notif. 87. num. 51. Ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quòd si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiæ, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et Conjuges nullas afferre possint probationes quòd Matrimonium ita sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et Judex debebunt acquiescere testimonio Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponso, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l. 8. D. 25. n. 6.* Sed verius affirmant. *Sanch. cum Gallego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia Stylus Curiae sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maii 1635. (*ap. Pitton. n. 878.*) ubi dictum fuit : « Qui Litteris
 » Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis,
 » et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) sponsam
 » cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio
 » permanere. » Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. n. 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n. 5.*, quòd licet Dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modò culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quòd ante illam copula non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambovius, Gibert. etc. ap. Contin. Tourn. tom. 2. p. 247. q. 1.*, sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi.* Ratio quia, cum Episcopus aufert à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius quocum dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ apponi in Dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit.* In hoc

bene aiunt *Sanch. l. 8. D. 34. n. 21. Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 10.* fidem esset adhibendam pœniti, nisi Delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l. 3. D. 20. n. 18. cum Navarr.* quòd si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantum semel vel iterum; sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed melius censet *Contin. Tourn. tom. 2. p. 238. in princ. cum Pontas,* sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita prius Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanch. l. 8. D. 24. n. 29.* ut putat *Tourn. p. 236.* nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Subblata occasione peccandi.* Intelligitur si occasio sit voluntaria, quòd de facto est tollenda; si verò necessaria auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Tourn. d. p. 239. v. Tertia.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta nu. 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intelligitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarta, cum Tiburt. et Nav.* qui dicit posse injungi ev. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense) orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Tourn. ibid.* illius præviæ satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentias in Brevi Romano præscriptas moderari debet. Si verò Dispensationi concessæ sit à Pœnitentia annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc à Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n. 2.* et *Bened. XIV, Notif. 87. n. 46. cum Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta n. 856. Si autem in Litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet à parochò cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentia habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsiti declarationem quæ multum potest prodesse ad praxim Parochorum et Confessariorum, hîc operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV, quæ incipit *Pastor bonus*, edita

3 Apr. an. 1744, ubi confirmata et inserta est Bulla In. XII, anata 3 Aprilis 1692, incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi p. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur: « In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientiae tantum super impedimentis occultis, quæ matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. » Hujusmodi autem impedimenta tantum impediencia hodie (vidimus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, ecclesiae vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic traditur: « At à Dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiae tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum imminet, in iisdem Matrimoniis contrahendis, absteat. »

circa verò impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40 dicitur: « In contractis verò Matrimoniis, à Dispensatione, seu Matrimonii revalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter absteat, præterquam si in secundo tantum gradu prædicto impedimentum saltem per decem annos duraverit occultum, et Oratores simul publicè contraxerint et convixerint, et uti Conjuges legitimi reputati fuerint in tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contracta: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. » Et ratio est quia in revalidatione Matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Unde super affinitate ex copula illicita § 43. dicitur: « Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita..., quotiescumque adsit rationabilis causa, licet periculum scandalorum non immineret..., in Matrimoniis tam contractis, quam contrahendis, in foro conscientiae dispensare et dispensari mandare... valeat. » Super impedimento autem criminis § 44. « Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data iurata, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quam contractis Matrimoniis dispensare. Si verò crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen, et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminuentis periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentarii, re præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrium erit. » Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confirmat omnia Privilegia et Indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam æ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus, tit. 87 n. 7. refert Innoc. XII declarasse vivæ vocis Oraculo

S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla *Romanus*, excepta fuerant.

1145. — Insuper notandum 1. quòd ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l. 8. D. 3. ex n. 4. et Salm. c. 14. n. 38.* Qui addunt quòd si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus verò, si impedimentum afficiat unum independentè ab impedimento alterius.

1146. — Notandum 2. quòd cùm petitur Dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognomen, Diœcesis originis et domicilii tantùm, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diœcesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Diœceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantùm exprimitur persona et locus, quò litteræ sunt dirigendæ. (*V. Not. XV, pag. 332*)

1147. — Hic refert ad praxim Confessarii adnotare Formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive reconvolidandum Matrimonium, videlicet:

Intus. Eminentissimo è Reverendissimo Signore.

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver dato parola di Matrimonio ad NN. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, e non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (o pur... per la posta di Napoli à Nola) in testa di... (hic exprimat nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis: NN. si ritrova aver fatto voto di castità, ma perchè sta in grave pericolo d'incontinenza, prega per tanto l'Emp. S. a dispensare nel suddetto voto, affine di poter contraere Matrimonio, etc. Ita, si Matrimonium nondum est contractum; si verò Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest: NN. ignaro (o consapevole) de l'impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmente conosciuta; onde, essendo l'impedimento occulto, et perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.

Foris autem inscribetur. All'Emninentissimo e Reverendissimo Signore et Patrone Colendissimo,

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.

Roma.

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem: « Et

insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradus proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu ; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam declaro. In nomine Patris, etc. » Si verò Dispensatio sit à voto castitatis, dicitur : « Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine, etc. » Si quis, non obstante voto castitatis, Matrimonium jam inierit, dicitur : « Item non obstante castitatis voto quod emisisti, in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc. »

Qui autem velit legere Bullam Bened. XIV, ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii, videat P. Zachariam ap. *Croix* l. 6. p. 3. ad n. 430. qui illam in extensum refert. Incipit præfata Bulla, *Dei miseratione*, fuitque edita tertio Novembr. an 1741. (*Vide Bullar. Bened. XIV, Tom. I. N. XXXIII. Vid. etiam La Croix l. 6. p. 3. n. 909.*)

LIBER SEPTIMUS.
DE CENSURIS ECCLESIASTICIS,
ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

DURIUM I.

Quid sit Censura Ecclesiastica.

1. Quid est Censura? — 2. An Censura privet bonis internis?
— **3. An Degradatio, vel Depositio sit Censura? — 4. An cessatio a**
Divinis? — 5. An Irregularitas? de qua vide etiam infra n. 351.

1. — « RESP. 1. Censura ecclesiastica est poena spiritualis et
» **medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contu-**
» **maci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam**
» **spiritualium bonorum. Layman. lib. 1. t. 5. p. 1. c. 1. ° (Nota**
» **verbum medicinalis. Et ideo non sunt excommunicandi ii, de quo-**
» **rum correctione desperatur, nisi fiat ad terrorem aliorum. Salm.**
» **Tract. 10. de Cens. c. 1. n. 10. cum S. Th.) ° »**

Unde resolves :

2. — « 1. Per censuram non privatur homo bonis merè internis,
» **v. g. caractere, potestate ordinis, nec bonis propriis, ac pri-**
» **vatis : v. gr. fide, charitate, gratia, etc. ° (Nec communione Sanc-**
» **torum radicaliter derioante ex fide et charitate. Vide Salm.**
» **n. 8.) ° sed quibusdam externis et publicis, sive actionibus,**
» **quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum, ut**
» **sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio**
» **et susceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ**
» **suffragia : quia hæc et non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ.**
» **Unde, si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. con-**
» **victu humano per excommunicationem, id tantum fit secun-**
» **dariò.**

» **2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi adjunc-**
» **tam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum,**
» **non sunt censuræ, quia sunt pænæ temporales.**

3. — « 3. Nec degradatio, vel depositio est censura ; quia, etsi

» sit poena spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, et
 » ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.
 » * (*Ita veriùs et communiùs Salm. c. 1. nu. 12. cum Suar. Barb.*
 » *Pal. Con. Val. etc. (contra Gut. Ledes. etc.) et clarè colli-*
 » *gitur ex cap. Quærenti de Verb. signif. ubi sic habetur: Quæ-*
 » *renti, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, cum*
 » *huiusmodi clausulam in litteris nostris apponimus? Respondemus,*
 » *quòd per eam non solum interdicti, sed suspensionis et excom-*
 » *municationis sententia valeat intelligi.*) *

4. — « 4. Nec cessatio à divinis, quia non imponitur per mo-
 » dum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsan-
 » dam injuriam Ecclesiæ factam.

5. — « 5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non
 » est pœnalis, sed tantum impedimentum canonicum; sive sit ex
 » delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis,
 » sed punitivæ, et ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per abso-
 » lutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bonac. d. 1.*
 » *qu. 1. p. 1.* * (*Idem docent Suar. tom. 5. D. 1. sect. 3. Bon.*
 » *D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Contin. Tourn. tom. 2. p. 387. Salm. c. 1.*
 » *n. 12. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. etc. (contra Sot. Bon. Coe. etc.)*
 » *Et huic sententiæ favet etiam Bened. XIV. in Epist. Encycl.*
 » *Inter præteritos, edita 3. Dec. 1749. §. 50. Vide dicenda*
 » *n. 351.*) *

« 6. Quando in Jubilæis, vel privilegiis datur potestas ab-
 » solvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi
 » expressè addatur. (*ut declaravit idem Bened. XIV. l. c.*) * »

DUBIUM II.

Quotuplex sit Censura?

6. Quotupliciter Censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo
 in Synodo sint perpetuæ, et tanquam latæ à jure? — 7. Quando
 Censuræ reputentur esse latæ sententiæ. — 8. Quando ferendæ?

6. — « RESP. Dividitur I. essentialiter in Excommunicatio-
 » nem, Suspensionem et Interdictum. II. Accidentaliter in eam
 » quæ est à jure, et fertur per Canones, Constitutiones, vel Sta-
 » tuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege; et eam, quæ
 » est ab homine, quæ scilicet fertur à iudice, vel Prælato, per
 » modum mandati, vel sententiæ judiciariæ. Estque vel parti-
 » cularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas;
 » vel generalis, quæ nulla singularis facti, aut personæ determi-
 » natione fertur * (*Nota igitur, quod censuræ, quas fert Epis-*
 » *copus in Synodo Diocesana, dicuntur latæ per modum Statuti;*
 » *et hæc tanquam latæ à jure durant post mortem Episcopi. Aliæ*
 » *verò extra Synodum dicuntur latæ ab homine per modum præ-*
 » *cepti, seu mandati, aut sententiæ; et hæc per mortem ferentis*
 » *cessant, sive præceptum sit particulare, sive generale.* Ita Ronc.
 » *c. 1. q. 2. Salm. de Censur. c. 1. nu. 16. Croix l. 7. nu. 7. cum*

95 LIB. VII. DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS. CAP. I.

» *Dicast.*)^o III. In eam, quæ est sententiæ *latæ*, quam scili-
 » cet jus aut Judex statuit ipso facto, quo quis v. g. contra
 » legem facit, sine alia sententia incurrendam: et in eam, quæ
 » est *ferendæ*, quam jus, aut judex non vult ipso facto incurri,
 » sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis conside-
 » randa sunt verba, quibus censura fertur; quæ, si includant al-
 » terius actionem, seu ministerium, significant censuram esse
 » sententiæ ferendæ; latæ verò, si non includant. Si verò ambi-
 » gua sint, teneri potest regula 49 juris in 6, quòd in dubio circa
 » pœnas benignior interpretatio sit facienda.^o (*Ita etiam Sporæ*
 » *p. 116. num. 6. Contin. Tourn. tom. 2. p. 381. Conc. tom. 10.*
 » *p. 415. n. 5. item Fill. March. etc. cum Salm. de Cens. c. 1.*
 » *n. 18. ex c. Odia, et ex c. In pœnis, De Reg. Juris in 6.*)^o »

Unde resolves :

7. — « 1. Est censura latæ sententiæ. 1. Si verba sint præ-
 » teriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus,
 » excommunicatus est, fuit, excommunico, suspenduntur, inter-
 » dicuntur, volumus, aut jubemus esse excommunicatum, sus-
 » pensum, etc. 2. Si addatur particula, ipso jure, ipso facto, vel,
 » sine alia sententia. 3. Si verba sunt imperativi modi, v. g. in-
 » cidat in excommunicationem, maneat interdictus, etc. Ratio,
 » quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

8. — « 2. Sententiæ ferendæ est, saltem ut plurimum. 1. Si
 » verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspende-
 » tur.^o (*Ita Tourn. d. p. 381. et Conc. p. 415. n. 5.*)^o 2. Si di-
 » catur, excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari.
 »^o (*Ita Spor. p. 116. n. 6. sed vide hîc in fin.*)^o Si verba sint
 » minatoria, v. g. sub pœna excommunicationis, sub intermina-
 » tione anathematis, etc. nisi tamen ex adjunctis aliud colliga-
 » tur.^o (*Ita etiam Salm. c. 1. n. 19. cum Fill. Avila, etc. Conc.*
 » *p. 415. n. 5. et Tourn. tom. 2. p. 381. Item si dicatur. Volumus*
 » *excommunicari, suspendi, etc. Ronc. p. 50. q. 2. Si autem di-*
 » *catur, Excommunicatus sit, Bonac. Hurt. etc. cum Salm. n. 19.*
 » *tenent excommunicationem esse latæ sententiæ; sed Sanch. Laym.*
 » *ibid. etc. volunt esse ferendæ. Utraque est probabilis. Si dicitur*
 » *Anathema sit, Sanch. et Dic. ap. Croix l. 7. n. 9. dicunt esse*
 » *ferendæ (contra Suar. et Tourn. p. 381.) nisi fiat contra hæ-*
 » *resim. Quod autem ait Bus. si dicatur, excommunicetur, sus-*
 » *pendatur, etc. intelligi ferendæ sententiæ, hoc explicandum*
 » *est, si præceptum excommunicandi, suspendendi, etc. alteri*
 » *(putà Episcopo) imponatur. At si absolutè modo imperativo*
 » *profertur, censura dicenda est latæ sententiæ, ut pro certo es-*
 » *serit Bonac. de Cens. D. 1. q. 1. p. 1. n. 7. et communiter do-*
 » *cent Sylv. Ang. Arm. Suar. Vasq. Avila, et Dic. ap. Croix lib. 7.*
 » *n. 9.)*^o »

DUBIUM III.

Qui possint ferre Censuram, et in quos?

Qui possint censuram ferre? — 10. Ex potestate ordinaria possunt, I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii? III. Prælati Regulares. IV. Concilia et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. — 11. Qui possint ferre censuras ex potestate delegata? Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ. — 12. Quot condiciones requirantur, ut quis possit censuram ferre? I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut liberè agat. — 13. Quæ condiciones, ut quis possit censura ligari? I. Ut sit homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus? — 14. An impuberes doli capaces? — 15. IV. Ut sit subditus. — 16. An Reges? — 17. An peregrini? — 18. V. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. — 19. An excommunicatio in Communitatem sit valida et licita? — 20. Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. — 21. Qu. I. An Episcopus existens extra diœcesim possit ferre censuras in subditos. — 22. Qu. II. An contra, existens in diœcesi possit ligare censuris subditum extra degentem? — 23. Qu. III. An subditus delinquens extra diœcesim, incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes? — 24. An Monasteria Regularium sint loca exempta? — 25. Quid, si agatur de damno resarciendo? — 26. Qu. IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua diœcesi? — 27. Qu. V. An censura lata generaliter, liget alienigenas? — 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris?

9. — « RESP. 1. Censuram ferre potest omnis, ac solus superior Ecclesiasticus, habens in foro externo, seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam. * (*Est de Fide contra Novatores, quòd Ecclesia potestatem habet ferendi censuras, quibus suos subditos bonis spiritualibus privet, ex Conc. Const. sess. 8. Err. 3 et ex Bullis Martini V et Leonis X.*) *
10. — « Porro ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestque delegari Clerico Clericatûs privilegiis gaudenti, ut *Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. t. 5. par. 1. c. 3. n. 1. c. c. Cum Ecclesiarum. S. Th. etc.* docent, habet I. Papa respectu totius Ecclesiæ. II. Patriarchæ, Archiepiscopi * (*Respectu tantum subditorum suæ Diœcesis, non verò aliarum suffraganearum, nisi tempore Visitationis, aut nisi causa sit per appellationem ad ipsos devoluta; Pal. D. 1. p. 4. n. 2. Conink. D. 13. dub. 4. nu. 31. et Salm. c. 1. n. 29. ex c. Venerabilibus, de Sent. excomm. in 6.*) *, Episcopi * (*Dummodo sint confirmati, esto non consecrati; quia per confirmationem jam accipiunt jurisdictionem; Tourn. p. 287 et Salm. d. n. 29. ex c. Transmissam de Elect.*) *, eorumque Vicarii Generales * (*Hoc tamen negant Sayr. Ugolin. et alii ap. Croix. l. 7. n. 24, sed veriùs affirmant cum Bus. Fagnan. in c. Quoniam de Offic. Del. nu. 15. Bon.*

» q. 1. p. 2. num. 5. *Tourn. tom. 2. p. 388; item Suar. Sanch.*
 » *Gutt. Garc. et plures ap. Croix. l. 6. Quia hoc pertinet ad or-*
 » *dinariam potestatem Vicarii, qui cum Episcopo unum facit tri-*
 » *bunal, ut ex c. Romana de Apell. in 6. et c. 2. de Consult. in 6.)*
 • III. Generales, Provinciales et Superiores locales religionum,
 • * (*Ut etiam Priores, Guardiani, Rectores, ut Suar. D. 2*
 » *sect. 2. n. 9. Bonac. q. 1. p. 2. n. 5. Pal. p. 4. n. 2 et Salm.*
 » *c. 1. n. 31. ex c. Cum in Ecclesiis de major. et obed.)* * respectu
 » suorum subditorum. IV. Congregationes religionum, Con-
 » cilia provincialia Episcoporum, Capitula provincialia quorum-
 » dam religiosorum, * (*Ac Capitulum Ecclesie Cathedralis Sede*
 » *vacante, seu Vicarius Capitularis pro eo, Salm. c. 1. n. 32. ex*
 » *c. Cum olim, de major. etc.;*) * et denique V. Quidam alii ex
 » concessione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri et De-
 • cani. * (*Adde, quod censuras ferre possint omnes, qui per com-*
 » *munem errorem cum titulo præsumpto tanquam Superiores ha-*
 » *bentur, ex l. Barbarius. ff. de Off. Præf. et ex c. Infamis 3.*
 » *q. 7. Vide Salm. c. 1. n. 38.)* *

11. — « Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordina-
 » riam habente, cujus morte expirat : * (*Nisi causa à Delegato*
 » *jam sit incepta etiam per solam citationem, ex c. Gratium de*
 » *Offic. Deleg.)* * nec delegatus potest alteri delegare, nisi ha-
 » beat specialem hujus commissionem, ut si sit delegatus Papæ.
 » * (*Ex c. 3. de Offic. Deleg. propter privilegium quod habent*
 » *Delegati à Pontifice.)* * »

Unde resolves :

« 1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram 1. Paro-
 » chi * (*Ut communiter Cont. Tourn. p. 389. cum D. Thom. D. Bo-*
 » *nav. etc. et Salm. c. 1. n. 33. cum Suar. Soto, etc. cum potestas*
 » *eis concessa ex jure communi, sit abrogata per consuetudinem)* *
 » 2. Laici, quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ :
 » uti et religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fe-
 » minæ, licet sint priorissæ, vel Abbatisæ, quia non sunt capaces
 » jurisdictionis, seu potestatis clavium ; quando verò in jure di-
 » cuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel
 » beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cujus
 » violator irregularitatem incurrit, sed latè et impropriè pro
 » præcepto, quo Abbatisa Clerico sibi quodammodo subjecto,
 » prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei
 » redditus interea. Vide *Bon. l. c. Laym. l. c. t. 5. p. 1.*
 » *c. 3. n. 3.* »

12. — Hic sedulò notandum quòd ut aliquis possit censuras
 ferre, sex conditiones requiruntur.

Requiritur I. Ut sit vir, saltem loquendo de potestate ordinaria.
 An autem Papa ex plenitudine potestatis possit committere mulieri
 facultatem ferendi censuras ? Probabiliùs negant *Salm. c. 4. n. 48.*
cum S. Th. Con. Sot. etc. contra Croix. l. 7. num. 19. cum Palud.
Leand. etc. Ratio, quia potestas hæc data est Apostolis et eorum

cessoribus quibus transmittuntur claves Ecclesiae; potestas autem
avium nulli modo mulieribus tradi potest. *Requir. II.* Ut sit
aptizatus, quia qui non est in Ecclesia, non est capax Ecclesias-
tæ jurisdictionis; ita verius *Suar. Candid. et Salm. c. 1. n. 51.*
contra *Ugolin.* etc. *Requir. III.* Ut sit saltem prima Tonsura
signatus, alias nequit jurisdictionem spirituales habere, cum
non sit in Ordine Ecclesiastico adhuc constitutus. Ita *Salm. c. 1.*

52 et 53. cum *S. Th. ex c. Ecclesiae. De Const.* ubi laicis
spiritualia tractare prohibetur. Et ideo laicus nequit in Vica-
rium ab Episcopo eligi, ut *Salm. ib. in fin. cum Covarr.* Com-
muniter tamen dicunt DD. quod ex commissione Pontif. posset
laicus ferre censuras; quod enim censuras ferens debeat esse
ecclesiasticus, est de jure positivo, in quo potest Papa dispensare:
a *Pal. p. 4. n. 3. Cont. Tourn. p. 389. qu. 1. Bon. p. 2. n. 3 et*
Salm. n. 52. cum Con. et Cand. ac Croix. d. n. 19. cum
mm.

Requir. IV. Ut sit compos rationis: est commune. *Vid. Salm.*
1. n. 55. Imò debet habere intentionem ligandi eum, contra
quem fert censuram, ex *c. Cum voluntate De Sent. exc.* Ex quo
infertur 1. quod si Prælati intendit aliquem eximere à gene-
ali sententia, ille non incurrit. Infertur 2. quod si Prælati
censuram ferat sine animo ligandi, censura non incurritur.
Infertur 3. quod si quis excommunicatur ad instantiam partis,
ille solùm juxta intentionem partis manet ligatus; Ita *Salm. dict.*
55.

Requir. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam quoad usum:
inc Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schis-
maticus nequit ferre censuras, ex *c. Exceptionem. De Except.*
Ita ideo Vicarius Episcopi excommunicati, aut suspensi, non po-
test ferre censuras ex *c. 1. de Offic. Vic. in. 6.* Occultus tamen
hæreticus, aut excommunicatus validè, etsi illicitè, fert censuras,
a communiter *Suar. D. 14. s. 1. n. 8. Sot. in 4. Dist. 22. quæst.*
a. 1. Dian. p. 5. tr. 9. R. 50. et Salm. c. 1. n. 58. cum Sayr.
Corneio et Leand. Et ratio est, quia propter publicum bonum,
isi sit vitandus, Ecclesia illi conservat jurisdictionem, ut dicit
Sayr. in d. c. ad evitanda. Imò *Corn. Sayr. Bon. Dian. Avil.* etc.
pud *Salm. ib.* tenent, etiam publicè excommunicatum validè
ferre censuras, si non sit nominatim denunciatus, vel publicus
heretici percussor, ex *Extrav. Mart. V. Ad evitanda*, ubi sanc-
itur excommunicatum toleratum in eis, quæ pertinent ad publi-
cum Officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis qui id
ciunt.

Requir. VI. Ut censuram ferens liberè agat, non coactè, ex *c.*
Cum voluntate. De Sent. exc. An autem censura lata ex metu
ravi sit valida? Negant *Corn. Sayr. Ugol. ap. Salm. c. 1. n. 59.*
Verius tamen affirmant *Suar. D. 2. s. 5. n. 6. Bon. q. 1. p. 12.*
1. Pal. D. 11. p. 5. num. 2. Tourn. p. 393 et Salm. n. 60.
Cum Con. et Vill. Ratio, quia actus metu gravi factus de se est
invalidus, nisi speciali jure positivo irritetur. Certum tamen est

quòd absolutio per metum extorta invalida est, ex c. *Verbum*, *Pœnit.* Vide *Salm. d. n. 59* et *60.* Modò metus sit injustè cussus, secus si justè, ut ait *Ronc. de Cens. c. 6. q. 6.*

13. — « Resp. 2. In omnes et solos subditos alicui Super
» Ecclesiastico potest ferri censura, quia subjectio et jurisdi-
» sunt correlativa. *Laym. l. c. c. 3.*

Unde resolves.

« 1. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint cate-
» meni; nec mortui, quia non subsunt jurisdictioni Eccle-
» Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur excommunic-
» non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tan-
» declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando
» illis, sepeliendo, etc. Similiter dicuntur absolvi ab excom-
» micatione, quando sepultura et orationes publicæ pro illis;
» mittuntur. *Laym. l. c. »*

Ut igitur quis censura ligari possit, quinque requiruntur. I
sit homo; bruta enim improprie dicuntur anathematizari. II
sit baptizatus. III. Ut sit rationis compos; nam pueri, et pe-
tuò amentes, sicut sunt incapaces culpæ, ita et censuræ.
autem ipsi ligari possint interdicto locali, ita ut sint exclusi
à Divinis Officiis? negant *Suar. D. 36. sect. 2. n. 7. Tourn. p. 1.*
et Salm. c. 1. n. 167. cum Suar. Avil. Cörn. (contra *Sayr*
Leand.) Quia incapaces sunt pœnæ. Illi verò, qui ad tem-
tantùm ratione carent, ut amentes ad tempus, ebrii, dormientes
hi ligantur censuris, si tempore quo erant rationis compotes, c-
sam dederunt *Salm. ib. cum Suar. Pal. Con. etc.*

14. — An verò impuberes doli capaces ligari possint censu-
Resp. Si censura feratur per modum præcepti, omnes DD.
firmant; si tamen per modum sententiæ, negant *Sayr. Vill.*
quia impuberes difficulter tueri se possunt in judicio. Sed ad
affirmant probabiliter *Pal. D. 1. p. 6. n. 2. Suar. D. 5. sect.*
n. 19. Croix n. 42. Bon. p. 4. n. 9. Tourn. p. 400. Hol-
n. 192 et Salm. c. 1. n. 168. cum Con. quia, si non per se, sal-
per alium se defendere valent. Advertendum tamen, quòd c-
suræ generaliter latæ à jure, vel ab homine non incurrantur
impueribus, nisi hoc expressum sit in lege, ut expressum es
ingressu puerorum in Monialium Monasteria in *Conc. T-*
sess. 25. c. 5. de Reg. ubi dicitur: *Cujuscumque ætatis sit.* Id
que est expressum de impucribus Clericorum percussoribus
ex c. *Pueris fin. de Sent. exc.* Ita communiter *Leand. Sot. A-*
Sa, Sayr. etc. cum Salm. l. c. (contra *Dic. ap. Croix l. 7. n. 1.*)
Hinc infert *Cælestinus*, impuberes nec vi Monitorii teneri
revelandum.

15. — Requiritur IV. Ut sit subditus; qua de re Sum-
Pontifex nequit censura ligari, non quidem ab alio, quia superior
non habet; neque à se, quia non tenetur præceptis suis vi coact
sed solùm directiva. Excipe, si Papa sit hæreticus, quia Concili
Generale tunc potest eum cogere per censuras; ex cap. *Si Pa*

D. 40. Et ideo nec Episcopi ligantur censuris ab ipsis emanatis. *Salm. cap. 1. n. 160.* Si verò censuræ sint à jure, eas nec etiam incurrunt Episcopi, aut Cardinales (ut *Salm. n. 160.*), nisi de ipsis expressa mentio fiat, ex *cap. Quia periculosum, de Sent. exc. in 6.* Hoc tamen, aiunt *Salm. ib.* cum *Pal. Suar. Bon. Sayr. et comm.* duntaxat intelligi de suspensione et interdicto, de quibus fit mentio in *d. c.* non autem de excommunicatione, cui subjacent Episcopi, etiamsi in lege de iis nulla mentio fiat.

16. — Reges autem et Reginae, quamvis subditi sint Episcopis in spiritualibus, jure tamen novo non possunt ligari censuris, nisi à Papa; et hoc ex privilegio, quod eis communiter ab AA. attribuitur, ut dicunt *Salm. c. 1. n. 100.* cum *S. Anton. Pal. Corn. Avil. etc.*

17. — An autem Episcopus possit ferre censuras in peregrinos ad cavenda crimina? Affirmant aliqui apud *Croix. l. 7. n. 32,* quia ratione delicti ipsi jam fiunt subditi. Sed negant probabilius *Lug. ib.* et alii quos retulimus *de Sac. Pœnit. l. 6. n. 591. v. Incurreret.* Notandum tamen, quòd licet Episcopus probabilius non possit censuram ferre in peregrinum ante monitionem, potest tamen postquam ille deliquerit in loco, et Episcopus eum citaverit, juxta dicenda *n. 26.*

18. — Requiritur V. Ut sit persona determinata, hoc tamen intellige quoad excommunicationem tantum. Quare, licet posset suspendi, aut interdici aliqua Civitas, aut Collegium, non potest tamen illud excommunicari, ut communiter docent *S. Th. 3. p. 2. q. 22. art. 5. ad 2. Pal. Bonac. Henr. etc.* cum *Salm. c. 1. n. 169.* Imò nec ferri potest excommunicatio in aliquem incertum ex communitate, qui scil. tale crimen patrauerit; quo casu censura est etiam nulla, ut notant *Ronc. p. 76. qu. 1. v. Sententia, et Salm. l. c. cum Cand.* Hoc tamen currit, si excommunicatio feratur per modum sententiæ; nam si feratur per modum statuti, aut præcepti, in quo aliquid præcipiatur sub excommunicatione, tunc nulli dubium, quin omnes transgressores eam incurrant, *Salm. ibid.*

19. — Quæritur autem, an excommunicatio lata in communitatem per modum sententiæ sit non solum illicita, sed etiam invalida? Resp. Si censura feratur in aliquos tantum transgressores ex communitate, certè est nulla, ut omnes dicunt; si verò, facto examine, omnes illius communitatis nocentes reperientur, tunc validè ac etiam licitè potest communitas illa excommunicari à Papa; ab aliis tamen Prælati illicitè excommunicaretur, cum sit vetitum in *c. Romana. De Sent. excom. in 6;* sed non invalidè, ut dicunt *Av. Henr. Led. etc.* cum *Salm. cap. 1. n. 171.* Hinc, ut etiam licitè Episcopus aliquam communitatem excommunicet, debet singulos culpato nominatim excommunicare. *Salm. ib. in fin.*

“ 2. Advenæ et peregrini, brevi tempore alicubi commorantes
 “ non ligantur censuris locorum, generali sententia, aut statuta
 “ decretis, quia non sunt subditi. *Lam. l. c. n. 5*

« 3. Etsi subditi extra suam diœcesim, vel in loco diœcesis
» exempto delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant
» censuram; superior tamen, saltem regularis, potest suos sub-
» ditos ubicumque existant, per particularem sententiam censuris
» innodare. *Laym. l. c.*

« 4. Hæretici, Apostatæ et Schismatici possunt affici cen-
» suris, quia per baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. Vide
» *Laym. l. c.*

« 5. Solus Pâpâ non potest incurrere censuram, quia nulli est
» subjectus. *Bon. l. c.* »

20. — Communis est sententia, quod Prælati Regulares pos-
sunt subditos suos censuris innodare, ubicumque isti existant; ita
Sanch. Dec. l. 6. c. 8. n. 33. Croix l. 7. n. 28. Tourn. p. 404.
Salm. de Cens. tr. 10. c. 1. n. 103. cum Avil. Cand. etc. Dubium
vertitur quoad Episcopos: sed hæc plures quæstiones occur-
runt.

21. — Quær. I. An Episcopus extra propriam diœcesim exis-
tens possit contra subditos censuras ferre? Exceptis aliquibus
casibus ut infra, resp. negativè, ex *c. Episcopi 9. qu. 2 et ex*
Clem. Quamvis. De Foro comp. Ratio, quia nemo potest in alieno
territorio jurisdictionem contentiosam exercere; ita *Pal. Dist. 1.*
v. 5. nu. 3. Conc. p. 421. nu. 8. Tourn. p. 406. q. 3. et Salm. c. 1.
n. 104. cum Con. Av. Corn. etc. Casus excepti sunt. I. Si contu-
macia sit tam manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, ex
c. Manifesta, q. 1. II. Si causa sit jam cognita in proprio territo-
rio. III. Si censura feratur non per modum sententiæ, sed per mo-
dum præcepti, aut statuti ad futura crimina cavenda. IV. Si Epis-
copus sit injustè expulsus à sua Diœcesi, quo casu potest in locis
vicinioribus suam jurisdictionem exercere, petita, licet non ob-
tenta, licentiâ ab Ordinario loci, ut ex *cit. Clem. Quamvis.* V. Si
Ordinarius illius loci consentit, ex *c. Nullus, 9. Q. 2.* Tunc tamen
requiritur etiam consensus partium, quia nemo invitus trahi
potest extra suum territorium; ita *Con. p. 11. n. 3. Pal. p. 5.*
n. 3. Conc. et Tourn. ll. cc. ac. Salm. n. 105. cum Avil. Cand.
et Corn. Notant autem *ibid. Salm. cum Cand.* bene posse Epi-
scopum extra Diœcesim existentem sine strepitu judicii absolvere
à censuris, non verò judicialiter.

22. — Quær. II. An Episcopus existens in sua Diœcesi possit
ligare censuris subditum in aliena existentem, sed pro crimine
in propria commisso? Negant *Basil. Gabr. et alii*; Vid. *Croix*
l. 7. n. 46. Sed affirmandum cum communi et vera sententia,
quia talis delinquens à nullo puniri posset; ita *Bon. p. 11. n. 13.*
Conc. t. 10. p. 421. n. 9. Tourn. t. 2. p. 402. v. Quær. et Salm.
c. 1. n. 107. cum Con. Corn. Dian. et Cand. Et licet citatio rei
non possit fieri extra territorium, sufficit tamen ad censuram in-
currendam, ut reus in propria domo, vel in loco publico proprii
territorii citetur; ita *Salm. n. 108.* Et hoc currit, etiamsi subditus
delinquat extra Diœcesim, si agatur de re quæ in illa fit, prout si
excommunicentur Clerici omnes qui ad Synodum non accedunt, etc

ar D. 5. sect. 4. n. 8. Bon. l. c. n. 7 et Salm. n. 109. cum Corn. et Cand. Probabilius tamen est quòd si crimen extrarium consummetur, reus censuram non incurrit; ita Suar. . 7. Bon. nu. 10 et Salm. n. 111. cum Corn. Dian. et Cand. a Vill. et Sayr.) et probatur ex cap. 2. de Constit. in 6. esset, ex. gr. si sit lata censura contra stuprum committentes, non incurrit, qui virginem extrahit à proprio territorio, et illud stuprum consummat. Secus, si quis vulneret aliquem inlesia, qui alibi moriatur. Salm. ib. Vel si vulneret in Diocesi ille moriatur extra, ut Tourn. p. 403. v. Sed si.

— Quær. III. Si Episcopus fert censuram in subditum per præceptum particulare, si delinquat (putà si furetur), subditus delinquendo extra territorium censuram incurrat? Prima sententia affirmat, et hanc tenent Suar. D. 5. sect. 5. in for. p. 117. nu. 12. Croix lib. 7. n. 43. Laym. c. 4. n. 8. Abb. Sa et Ugol. ac Bon. qu. 1. p. 9. num 17. cum Salas, l. Ratio, quia Statutum respicit territorium, et ideo extra territorium neminem ligat; præceptum verò respicit personas, et ideo etiam existentes extra territorium. Secunda sententia negat, et tenent Holzm. t. 1. p. 359. nu. 103. Contin. Tourn. t. 2. p. 76. qu. 3. R. 1. cum Con. Hurt. et Ant. à Spir. in Avila, Sayr. Henr. ap. Laym. l. c. Idque probat ex animarum 2. de Const. in 6. ubi sic dicitur: « Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diocesis committentes minimè ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non paretur impunè. » Ergo sicut statutum non est, non eò quòd non afficiat personas, sed quia non licet extra territorium jus dicere extra territorium, ita neque ligare potest subditum. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior; nam textui opposito respondetur, quòd cum censura fertur per statutum, ideo Episcopus non potest jus dicere extra territorium, quia statutum immediatè afficit locum; ac propterea subditus delinquit extra territorium, non agit contra legem, antum locum afficit; at cum præceptum particulare afficiat personam, et illi hæreat, quocumque discedat (ut fatetur ipse Episcopus), ideo subditus, cum extra territorium ligetur præcepto, etiam censura. Certum autem est ex præfato textu, quòd Episcopus nullum subdito antea dederit præceptum sub poena excommunicationis, nequeat eum censura punire si delinquat in aliena Diocesi. Et idem dicendum, si ille delinquat in loco exempto, non eo manet ac si esset in loco extra Diocesim, ex c. Cum Episcopus. De Officio Ordin. in 6. et c. 1. de Privil. in 6. et Cle- ment. Archiepiscopus, eod. tit.

— An autem Ecclesiæ et Monasteria Regularium sint exempta? Vide dicta l. 1. n. 156. v. Non. ubi diximus promissionem esse sententiam affirmativam cum Bon. Sayr. Avila, ac Salm. c. 1. n. 114. quibus adde Ronc. p. 76. q. 1. v. Sententia, et Croix. l. 7. n. 26. qui ait cum Avila, Henr. Hurt. Del

bene, etc. quòd si Episcopus prohibeat statuto generali aliquid, putà lusum alearum sub censura, eam non incurrit ludens in loco exempto. (*V. Not. XVI, pag. 338.*)

23. — Notandum tamen hùc, quòd si agatur de damno alteri resarciendo, et fur ille in proprium territorium veniat, atque ibi conveniatur de furto extra commissso, bene potest illius Ordinarius eum cogere sub censura ad restituendum; ita *Suar. D. 5. sect. 5. n. 5. et Salm. cap. 1. num. 112. cum Cand. Soto, Avila et Corn.* Ratio, quia, si postea ille delinquit, debitam restitutionem negligendo, rectè Episcopus ratione delicti, eum excommunicat.

26. — Quær. IV. An Episcopus possit censuris ligare alienum subditum in sua Diœcesi delinquentem? Affirma, quia quicumque delinquens sortitur forum illius loci, ubi delinquit, ex *c. fin. de foro comp.* Excipe 1. Si delinquens esset illius Episcopi superior ut ejus Archiepiscopus, vel Patriarcha; secus, si Episcopus non esset illi suffraganeus; nam, licèt par in parem jurisdictionem non habeat, ut notant *Salm. c. 1. num. 40. in fine cum Ugolin.* ratione tamen delicti ille Archiepiscopus sit Episcopi subditus, ut dicunt *Salm. c. 1. n. 37. cum Corn.* Ex qua ratione sentit *Croix lib. 7. n. 32. (contra Salm. d. n. 37.)* cum *Pign. et Giball.* afferente Declarationem S. C. quòd Episcopus etiam Archiepiscopum suum in Diœcesi Episcopi delinquentem possit excommunicare. Regulares autem sunt simpliciter exempti à jurisdictione Episcopali, ex *c. Ne aliqui. de Prio. in 6.* Vid. *Salm. ib.* Et in Religiosos exemptos, sive privilegiatos, ut Mendicantes, et Jesuitas (vide infra *n. 241. Dub. 9.*) nequit Episcopus ferre censuras, etiamsi procedat tanquam Delegatus Apostolicus, ut *Croix l. 7. n. 30. cum Pell. et aliis.* Excipe 2. Si reus, antequam ejus causa cognoscatur ab Ordinario loci, ab illius territorio exeat (ad differentiam delinquentis in sua patria, qui, etiamsi postea à proprio territorio discedat ante sententiam et ante citationem, bene potest censura ligari à suo Ordinario, ut diximus supra *Qu. II.*) Secus, si delinquens in alieno territorio, antequam discedat, citatione præveniatur, tunc enim ratione judicii inchoati subjectus remanet Episcopo loci; ita *Conc. p. 422. n. 11. Ronc. p. 77. q. 2. cum Hurt. Laym. c. 6. n. 7. cum Abb. Henr. et Sayr. ac Con. Dian. Sylo. Avil. Corn. etc. cum Salm. c. 1. n. 36 et n. 115.*

27. — Quær. V. An censura alicubi lata, v. g. contra furantes in Ecclesia, vel contra non revelantes furtum, liget etiam alienigenas ibi existentes? Si censura sit lata per modum præcepti particularis, seu sententiæ in casu particulari, nempe si sit lata excommunicatio contra non revelantes fures, hæc non ligat alienigenas, quia præceptum particulare non potest non subditos adstringere. Ita comm. *Suar. Con. Dian. Sylo. Sayr. etc. cum Salm. c. 1. n. 117. ex c. A nobis. 25. De Sent. ext.* Si autem censura sit lata per modum statuti generalis pro delictis futuris, putà contra furantes in Ecclesia, tunc ligat etiam alienigenas in

illo loco existentes, si ibi sint animo commorandi per maiorem partem anni; secus, si transeunter ibi commorentur. Ita *Sanch. de Matr. l. 3. D. 18. n. 6 et 16. et Salm. c. 1. n. 116. cum Suar. Bon. Sylvio. Sayr. etc.* Hæc sententia probabilior mihi est, sed non puto improbabile, quòd tam in primo quàm in secundo casu peregrini ligentur censura, etiamsi alicubi sint per breve tempus, quia satis probabile est quòd peregrini fiant subditi, si adhuc per breve tempus in aliquo loco morentur, juxta sententiam relatum *l. 3. n. 332. v. Non excusatur.*

28. — Notand. hñc I. Quòd semel innodatus una censura potest et alias plures incurrere, etiam ejusdem rationis. Ita *comm. DD. cum S. Th. 3. p. qu. 22. art. 5. ad 2 et Salm. c. 1. n. 175. ex Clem. 2. De Sent. exc.* Notandum II. quòd propter idem delictum potest quis multipliciter ligari à diversis, scil. à jure et ab homine, à Papa et Episcopo; ita ut ab utroque absolvi debeat. Ita probabilius *Suar. D. 5. sect. 2. n. 13. Pal. p. 6. n. 5. Bon. p. 5. n. 13. et Salm. c. 1. n. 175. cum Fill. Corn. etc.* contra aliquos. Hoc tamen intelligendum, si secundus superior intendat verè novam pœnam imponere; alias regulariter secunda censura habetur ut immovatio, seu publicatio primæ; *Bon. nu. 11 et Salm. nu. 177. cum Bon. Cand. Sayr et Corn.* Notandum III. Quòd is qui per unicum actum duo peccata committeret specie diversa, quorum utrique censura est imposita, tunc duas censuras incurreret, prout si quis occideret Clericum in loco, ubi quodvis homicidium sit vetitum sub censura. Secus, si peccatum non haberet malitias plures specie diversas. Ita *Suar. sect. 3. n. 13. Bon. n. 8. et Salm. num. 178. cum Corn. Diana et Cand.* Notandum IV. Quòd si quis reiterat idem crimen moraliter distinctum à primo, cui imposita est censura, toties censuram incurrat; secus, si moraliter actus non interrumpitur. Hinc unam censuram incurrat, qui pluries successivè Clericum percutit; qui eodem actu duos homines extrahit ab Ecclesia; ita etiam dicunt *Salm. c. 1. n. 182. cum Lugo, Rodr. etc.* Sacerdos excommunicatus, qui eodem tempore plures Confessiones excipit; quia, sicut si Sacerdos ille una absolutione plures absolvit, unam irregularitatem incurrat; sic etiam, si plures absolvit successivè; tunc enim una actio moralis reputatur (sed veriùs dicendum oppositum juxta dicta *de Pecc. l. 5. n. 50. qu. 6.*) Idem, si quis uno verbo blasphemaret 12. Apostolos, vel eodem impetu plures Sanctos; *Salm. n. 183. cum aliis,* et hoc probabile est juxta *c. lib. 3. n. 47.* Quid, si quis plures Clericos eodem actu vulneraret, an plures excommunicationes incurreret? Negant *Suar. D. 5. sect. 3. num. 8. Bon. p. 5. n. 7. et probabile putant Con. Cand. Diana apud Salm. c. 1. n. 184,* quia sicut unum peccatum iste committeret, sic unam incurreret excommunicationem. Et idem censet *Leander ib.* si læsio plurium accideret in eadem rixa et impetu. Sed nos oppositum sequimur cum *Salm.* qui citant *Corn. Machad. etc.* quia probabilius est (ut diximus eodem *l. 5. n. 46.*) quòd qui uno ictu plures homines occidit, plura peccata committat.

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura?

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ.—30. An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum?—31. An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ? Et quid ex hoc inferatur?—32. An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura?—33. An præceptum sub censura obliget sub gravi?—34. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus?—35. An possit imponi censura contra Officiam recitantes distractè?—36. An actus peccati debeat esse consummatus? An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante? etc.—37. An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto?—38. Observa distinctionem.—39. Utrum incurratur in dubio, an mandatum influxerit?—40. Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem?—41. An requiratur culpa propria?—42. Quid excuset à censura incurrenda?—43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab ecclesia?—44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto?—45. An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali?—46. An metus gravis excuset à censura?—47. Quando excuset ignorantia etiam crassa?—48. An excuset ignorantia affectata?—49. An incurratur censura ob peccatum merè præteritum? An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris?—50. Censura est invalida I. Ob defectum ferentis?—51. II. Si præteritur Ordo iudicii.—52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei?—53. An censura sine monitione sit nulla?—54. Et quando sit nulla ob peccatum merè præteritum?—55. An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ?—56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo? Et an debeat fieri ab ipso Iudice?—57. Quid si censura sit contra plures generaliter?—58. An censura sine trina monitione sit invalida?—59. Quid notandum quoad sententiam censuræ?—60. Quæ solemnitates in ea sint servandæ?—61. Quando autem istæ solemnitates non requirantur? Vide ibid. alia notanda.—62. An incurratur censura lata disjunctive, v. g. *Sit excommunicatus, vel suspensus*?—63. An possit ferri censura sub conditione?—64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget?—65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras?—66. III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ.—67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram?—68. An in dubio censura iudicanda sit justa? Et an reus teneatur parere Iudici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter se ad id non teneri?

29. — « RESP. Censura potest ferri ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, et conjunctum cum contumacia »
 « Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati, »
 « vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur »
 « proprium. *Bon. p. 3.* »

Unde resolves :

« 1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant, *Bon. d. 1. q. 1. p. 4. Laym. c. 4. n. 3. ex S. Th. Suar. etc.*
 30. — « 2. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit
 » levis suspensio, vel leve interdictum. * (*Nempe suspensio, aut*
 » *interdictum ad breve tempus, et privans aliquo tantum usu; se-*
 » *cus, si sint ad omnem usum, vel ad longum tempus, tunc etiam*
 » *habentur ut censuræ majores. Ita Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Pal.*
 » *D. 1. p. 3. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Con. D. 13. n. 67. et Salm.*
 » *c. 1. n. 124. cum Avil. et Cand. Ideo suspensio ad longum tem-*
 » *pus lata ob culpam levem censetur invalida, ut ait etiam Viva,*
 » *vide infr. n. 321.)* *; excommunicatio tamen major, suspensio
 » gravis et interdictum personale speciale, quidquid sit de ge-
 » nerali, non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia alioqui
 » poena non esset proportionata culpæ. Imò, cum sint poenæ
 » medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed qui-
 » busdam tantum, ne censuræ contemnantur, ut monet *Trid.* »

31. — Itaque invalida est censura gravis ob culpam tantum venialem imposita, ut communiter docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 4. n. 3. Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Pal. p. 7. n. 2. et Salm. de Cens. c. 1. n. 126 et 127.* Et colligitur ex *c. Nullus 11. q. 3.* atque ex *Trid. sess. 25. c. 3. de Ref.* Ratio, quia de jure tantum naturali, quam divino poena debet esse culpæ proportionata. Ex quo inferitur 1. quod non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam prius committat: et ideo qui excusatur à gravi culpa, etiam excusatur à censura gravi. Inferitur 2. quod si aliquid præcipiatur, quod, inspectis omnibus, leve est, nec præceptum obligabit ad mortale, nec censura incurretur; ita *Suar. D. 4. s. 6. n. 9. Pal. l. c. et Salm. c. 1. num. 128. cum Con. Soto, Corn. et Cand.* Dixi, *inspectis omnibus*; nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similium; et tunc justè imponitur præceptum ac censura, ita ut transgredientes graviter peccent, et censuram incurrant; uti incurritur excommunicatio ob levem Clerici percussionein, quæ, licet in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiæ debitæ statui Clericali. Sic pariter Prælati potest imponere censuram gravem iis, qui non interveniunt publicæ Processioni pro aliqua re gravi ordinatæ. Item Clerici, qui contra præceptum comam nutriunt, et sic de aliis. Secus verò, si res sit de levi, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. Ita *Salm. c. 1. n. 130 et 131. cum AA. cit.*

32. — Quær. autem hæc 1. An in dubio de gravitate materiæ, obliget Superioris præceptum, et censura incurratur? Respondetur affirmativè cum *Salm. ib. n. 132. et Corn.* Ratio, quia in dubio prævalet Superioris potestas; quamvis, ut rectè notant *Salm. ib.* cum *Diana*, prælati sedulò cavere debent, ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem.

33. — Quær. II. An eo ipso quòd præceptum fiat sub censura, obliget sub gravi? Intellige, quando res præcepta non est de se certè gravis nec certè levis, sed est talis, ut multùm conducere possit ad finem intentum; et respondetur, quòd si præceptum contineat censuram latæ sententiæ, tunc obligabit sub gravi, quia eo ipso quòd Superior censuram vult ipso facto incurri, vult etiam, ut suum præceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita *Ronc. p. 74. q. 1. R. 2. Suar. D. 4. sect. 9. n. 11. Bon. p. 6. d. 6. n. 8. et Salm. c. 1. n. 134. cum Soto, Castro, Aoila et Corneio*. Si verò materia de se non sit gravis, et censura sit tantùm ferendæ sententiæ, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio, ut dicemus hñc infra n. 55, tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in præcepto adsit clausula, quòd *sine ulla monitione talis censura possit à Prælato applicari*; quia tunc ipsum præceptum habetur ut monitio. Ita *Ronc. loc. cit. et Sot. Aoil. Sylv. Caj. etc. cum Salm. l. c. n. 135*.

34. — « 3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse
 » mortalis, non tantùm quoad actum internum, sed etiam quoad
 » substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter
 » percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset:
 » uti nec qui interiùs tantùm est lapsus in hæresim, quam exte-
 » riùs non significavit; quia Ecclesia tantùm judicat de externis,
 » *Bon. loc. cit.* »

Invalida itaque est censura pro actu merè interno imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex *c. Consuluit 2. q. 3*. Ratio, quia, cùm Ecclesiæ potestas resideat apud homines, non possunt hi legem ferre, nisi de externis, de quibus tantùm possunt judicare. Ita *S. Th. 1. 2. q. 91. art. 4 et Con. Pal. Sayr. etc. cum Salm. c. 1. n. 136*. Hinc, si quis percutiat mensam, aut dicat, *ita est*, intendens suam hæresim internam confirmare, non incurrit ideo censuram, quia talis actus, aut verbum non est de se aptum ad hæresim significandam; ita *Suar. D. 4. sect. 2. n. 20. Croix l. 7. n. 48. Cont. Tourn. p. 137. v. Ex his, cum Sayr. et Salm. cap. 1. n. 142. cum Turrian. Con. Castro, Diana, etc.* Item, si quis fornicetur, hæretica mente judicans fornicationes licere: *Salm. ibid.* Imò ad censuram incurrendam actus non solùm debet esse externus, sed etiam graviter externus; et ideo non incurrit censuram, qui leviter percutit Clericum, licèt intenderit occidere. Ita cum *Bus. Suar. sect. 3. n. 5. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 7. Tourn. l. c. et Salm. num. 143. cum Sot. Sayr. Henr. Portel. etc.* Excipitur tamen, nisi actus interior præceptus, aut velitus, necessariò cum exteriori conjungatur, prout cùm fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem, non quidem illam, quæ tantùm internè consummatur, et non probatur externè, quæ nequit puniri, ex *c. fine De Simon.* sed illam, quæ ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniæ, etc. *Salm. c. 1. n. 140*.

35. — An autem incurrat censuram impositam contra Officium

non recitantes, aut Sacrum non audientes, qui omnino distracte recitat, aut audit? Negat *Croix l. 7. n. 48.* et satis probabiliter, sed probabilius affirmandum, juxta dicta *T. 2. l. 3. n. 313. v. Circa, et l. 4. n. 117.* in quibus locis tenuimus tam ad Officium, quàm ad Missam audiendam probabilius requiri attentionem internam.

36. — « 4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus et consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis; quia poenæ et odia sunt restringenda. » (*Ita Sanch. de Matr. l. 3. D. 2. n. 5. Suar. D. 4. sect. 3. n. 7. Pal. p. 8. n. 10. Bon. p. 3. num. 12. et Salm. c. 1. n. 134. cum Con. Hurt. Avil. etc.*) »
Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur.

37. — « Item, quando excommunicatur mandans, consulens, etc. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, efficaciter, seu effectum secuto; quia sine eo mandatum, consilium, et suffragium non est completum, et perfectum in genere homicidii, furti, etc. Alii tamen attendendum esse putant, utrum in mandantes, consulentes, etc. principaliter et per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantum; et dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. *Con. loc. cit.* »

38. — Et juxta hanc sententiam dicunt *Salm. c. 1. n. 144. Croix l. 7. n. 59 et 60. cum aliis*, quòd, si censura sit imposita contra mandantes, aut consilium dantes præcisè ob mandatum, aut consilium, tunc incurritur etiam effectum non secuto; secus, si sit imposita, sed accessoriè, nempe propter opus quod ex mandato, aut consilio causaretur. Qua de re sentiunt *Salm.* non incurrere excommunicationem mandantem percussionem Clerici, si percussio non accadat, quia tunc jam non influit in opus principaliter sub censura prohibitum. Sic pariter asserunt *Salm. d. n. 247. et Croix l. 7. n. 65. Nao. Dian. etc.* excusari à censura, qui simplex mandatum, aut consilium dederit ei, qui jam erat determinatus ad opus exequendum.

39. — Quær. I. Utrum in dubio an meum mandatum, aut consilium influxerit, censuram incurram? Negant *Salm. c. 1. n. 147. in fin.* Quia poena non incurritur, nisi constet de crimine, et de ejus effectum secuto. Sed affirmant *Croix l. 7. n. 66. et Sanch. Dic. etc.* Utraque est probabilis, juxta dicta *de Rest. l. 3. n. 562.*

40. — Quær. II. An mandans, sive dans consilium pro occisione Clerici incurrat censuram, si ante executionem consilium pro viribus revocetur? Affirmat *Conc. p. 448. n. 14. cum Nao. Con. et Bon.* quia malum consilium præstitum semper pergit inlære. Sed communiùs et probabilius negant *Suar. D. 44. sect. 3. n. 11 et 13. Pal. D. 1. p. 7. nu. 15. Laym. l. 5. c. 5. num. 7. Viva qu. 1. c. 4. n. 10. et Salm. c. 1. n. 150. cum Avil. Hurt, Tab.*

Gian. Giball., et alia, quia Ecclesia nequit ligare censuris, nisi contumaces. Et idem probabiliter dicunt *Vioa et Pull. ll. cc. Salm. n. 152. cum Fill. Giball. et Tab. ac Croix l. 7. n. 54. cum Boss.* (contra *Con. Corn. Avila, etc. ap. Salm. l. c.*) etiamsi revocatio consilii non potuerit innotesci executori, prout idem dicunt *Salm. n. 152.* de eo qui dedit venenum Clerico, et antequam incipiat operari, animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire; quia dum postea evenit læsio, ille non est contumax, unde non debet incurrere censuram, quæ est poena medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n. 480. Dub. 2.* ubi probabilius est quod præbens Clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est lædere. Et quod dictum est de consulente, idem affirmandum de mandante. Advertendum tamen 1. quod consulens, sive mandans in tali casu, etsi excusatur à censura, non ideo tamen excusetur à restitutione, ut *Salm. n. 148. in fine*, juxta probabiliorē sententiam relata *l. 3. n. 559.* An autem consilium dans, aut mandans, vel qui dedit venenum revocando consilium, aut mandatum, aut poenitendo veneni dati antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? Vide dicepda *de Irreg. n. 370.* Advertendum 2. quod, qui consilium præbuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominus ex justitia monere lædendum, ut sibi caveat, aliàs nec à censura excusatur, quia omittit modum quo ille possit vitare damnum, in quod jam suo consilio influxit; *Salm. n. 157. in fin.* nam tenetur ex justitia avertere homicidium, unde si non avertit, illud ejus culpæ imputatur.

41. — Item hæc notandum quod non incurritur censura, prout excommunicatio, suspensio, interdictum personale, nisi ob culpam propriam, ut *Salm. c. 1. n. 121. cum Suar. Bon. Corn. etc. ex c. Si sententia, De Sent. exc.* Secus autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes; ita tamen, quod si hi mutant domicilium, et exeant ab Oppido interdicto, aut Collegio, non remanent interdicti, *ex c. 2 de Const.* Quod verò non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt: *ex c. 24. Si habes. Quæst. 3.*

42. — « 5. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam » à gravi censura, v. g., materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ et deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g. si nescias quem percussis » esse Clericum, sive juris, ut si scias esse Clericum, teque » mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussione » illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio est, quia » talis non est contumax. »

43. — Ut quis censuram incurrat, non solum debet scire crimen illud esse vetitum jure Divino, sed etiam Ecclesiastico, quia alioquin deest contumacia contra Ecclesiam, à qua puniri debet. Ita *comm. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9 et 24. Vioa de Cens. Qu. 1. Art. 3 n. 5. et Salm. c. 1. n. 192. cum Suar. Sot. etc.* vide

n. 350. *Qu. II.* Imò scire debet, illud sub censura prohibitum, aliàs eam non incurrit; quia aliàs tunc deest adhuc contumacia, et contemptus censuræ. Ita pariter comm. docent DD. *Sanch. nu.* 13. *Con. Henr. Dian. etc.* cum *Salm. n.* 193. *et ix l.* 7. *n.* 95. (contra *Avil. Coo. etc.*) Ideo excusat ignorantia invincibilis, non solùm si sit antecedens, sed etiam si sit conitans. Unde si quis occidit Clericum ignorans esse Clericum, incurrit excommunicationem, quamvis, si scivisset, etiam idisset, aut si factum scienter approbat. Quia nec ille pravus mus, nec rati habitio (nisi occisio sit facta nomine suo, vide *107.*) de facto influunt in illam Clerici occisionem; secus verò et, si diceret: *Volo hunc occidere, etiamsi sit Clericus*; nam, verè Clericum occidit, tunc excommunicationem non effugiet *Fill. Suar. Pal. Caj. etc.* comm. cum *Salm. c.* 1. *n.* 202. *Suar. 4. s.* 8. *n.* 9. *Bon. q.* 2. *p.* 1. *nu.* 14. *et Salm. c.* 1. *n.* 202. cum *i. Montesim. Cand. Fill. Corn. etc.* Vide dicenda *n.* 275. Sic etiam.

14. — Quod autem dicitur de excommunicatione, idem dicendum putant *Salm. c.* 1. *n.* 193. de suspensione et interdicto. Et in probabiliter asserunt de irregularitate, quæ ob delictum arritur, si delinquens nesciat invincibiliter illud esse jure Ecclesiastico prohibitum, ex *cap. Cognoscentes. de Const.* et *Proposuisti D.* 82. ubi excusatur depositione imposita in incontinentes qui illam ignorans peccavit peccato incontinentiæ; vide *lm. ib.* et vide *infr. n.* 350. *Qu. II.* An autem incurrat qui scit prohibens, sed non irregularitatem impositam? Adest dux satis probabilis sententia, vide dicenda *de Irregul. c.* 5. *D.* 4. 351.

15. — Quær. I. An possit dari aliqua ignorantia vincibilis, quæ excuset à censura, licet non excuset à peccato gravi? Affirmant *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 31. *ac Pal. Dian. etc. ap. Salm. c.* 1. *n.* 196, dicentes posse dari ignorantiam, quæ non sit crassa, et supina, et tamen sit graviter culpabilis: nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam; ergo (ut aiunt) ignorantia quæ accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, est mortalis sed non crassa, et ideo excusabit à censura, ut inferunt ex *c. De condit. in 6.* ubi ignorantes excusantur à censura. *Imò tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Verum tamen meritò contradicunt *Laym. c.* 20. *n.* 20. *Bon. p.* 1. *n.* 10. *ss. de usu Matr. c.* 5. *n.* 85. cum *Suar.* et communi, *ac Salm. c.* 1. *n.* 197. cum *Vasq. Con. Corn. etc.* qui asserunt prædictam ignorantiam vix esse practicè probabilem, cum vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis, quæ non sit etiam crassa. Crassa enim evenire potest, non solùm quando nulla diligentia, sed etiam modo valde parva adhibetur.

16. — Quær. II. An metus gravis excuset à censura? Resp. Si est velita jure tantùm Ecclesiastico, certè excusat, quia prædicta humana non obligant cum incommodo gravi. *Salm. c.* 1. 203. Hinc notat *Croix l.* 7. *n.* 102. quòd, si præcipiatur de-

fectio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum, vel complicem, vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. Imò gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res aliàs jure divino sit prohibita; et ideo qui ob gravem metum patraret homicidium vetitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra jus Ecclesiæ, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur; ita *Pul. D. 1. p. 8. n. 9. Suar. D. 4. s. 3. n. 14. Bon. q. 2. p. 3. n. 2. et Salm. c. 1. n. 204. cum Con. Cand. Henr. etc.* Nec obstat textus in *c. Sacris de his, quæ vita*, etc. ubi dicitur metus, qui non excusat à mortali, nec etiam excusare à censura; nam respondent *DD. cit.* textum loqui, vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; vide *Salm. ib.* Incurrit autem censuram, aut aliam pœnam, qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum præcepti Ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum, v. g. si Episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem Sacramentalem præberet; secus, si impeditus ob metum ministraret in Sacris, tunc enim non incurreret irregularitatem; ita *Bon. et Pal. ll. cc. et Salm. n. 206. cum Mach. Con. Henr. et Corn.* Ratio, quia in dictis primis casibus metus non excusat à culpa, etiam contra præceptum Ecclesiasticum; secus in aliis.

47. — Dixi *invincibilis*, quia ignorantia culpabilis et crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit; *scienter, consultò*, vel *qui præsumpserit ausu temerario violare*; quæ verba utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè; talis autem non potest dici temerè præsumere, nisi ignorantia esset talis ut formalem dolum includeret; *Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de Matr. c. 3. l. 9. d. 32. n. 1.*

48. — Quæstio est, an si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata? *Prima* sententia communior negat, et hanc tenent *Suar. D. 4. s. 10. n. 3. Pal. de Pecc. tr. 2. D. 1. p. 18. n. 8. Cont. Tourn. de Cens. c. 1. p. 433. Conc. c. 19. p. 434 num. 6. Viva de Cens. q. 1. ar. 6. n. 7. Auct. addit. ad Spor. p. 122. nu. 39. Boss. de usu Matrim. c. 5. nu. 163. cum S. Anton. Pont. Per. Fill. Salas, Reg. etc. item Aoil. Henr. Led. Vill. etc. ap. Salm. c. 1. n. 198.* Ratio, tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tum quia talis ignorantia æquivalet scientiæ, ut probatur ex *c. Eos qui de Temp. Ordin. in 6.* ubi: « Eos qui Clericos Parochiæ alienæ absque Superioris Ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumpserint ordinare, per annum à collatione Ordinum decernimus esse suspensos. » Et ibi Glossa verb. *Affectata*, dicit: *Æquipollent ergo scientiæ et affectata ignorantia.*

Secunda verò sententia affirmat, eamque tenent *Sanch. Dec. lib. 2. cap. 10. num. 38. Bon. D. 2. p. 4. num. 9. Ronc. p. 78. q. 1. R. 2. et Salm. c. 1. n. 199. cum Sylo. Tan. Hurt. Dian. Cælest. Corn. Durand. etc.* Ratio, quia ignorantia affectata in rigore

non est vera scientia, qualis requiritur in poenis impositis scienter peccantibus, cum poenae strictè sint intelligendae; licet autem illis ignorantia includat dolum virtuale, non tamen formalem; qui enim peccat scienter contra legem, verè contemnit eam; qui vero peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberius peccet, tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum vult ipsam ignorare ex timore, quòd, si ipsum sciret, retraheretur à peccando. Ad textum autem oppositum responderi potest, quòd ibi per specialem dispositionem legis suspenditur Episcopus sic injustè ordinans, non solùm si sciât, sed etiam si affectatè suspensionem ignoret. Hanc secundam sententiam non ideo dicere improbabilem, sed primæ magis adhæreo saltem et communiori. Rectè autem *Sanch. n. 41. et Salm. n. 200. cum 200.* minimè approbant sententiam *Panormitani*, (quamvis probabilem eam putent *S. Anton. Sylo. Rodriq. etc.*) scilicet quòd quis cum ignorantia crassa et etiam affectata Clericum occidit, excusatur à censura Canonis, cum ibi dicatur: *Si quis suadente diabolo, etc.*, nam respondetur, quòd hæc verba non importent scientiam formalem censuræ, sed tantùm peccati.

Notandum hæc cum *Viva de Cens. q. 1. art. 1. n. 5. cum Fill.* quòd ut incurratur censura pro foro interno, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo, sufficit præsumpta.

49. — « 6. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat infuturum, ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia abest contumacia. * (*Ita S. Th. Suar. Con. Pal. et Salm. c. 1. n. 120. comm.*) * Nec refert quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modò justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, etc. ut subinde fit in religionibus, et in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè, quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantùm poena. *Fill. t. 11. c. 6. n. 186.*

« 7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoque non excusetur à gravi culpa: quia non censetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 5. nu. 9. Bon. d. 1. q. 2. p. 3. nu. 2. ex Suar. Con. etc.* »

Dubitatur an Episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro? Negat *Cont. Tourn. t. 2. p. 308. v. Censura;* et probat ex *c. Romana, de Sent. exc. in 6.* ubi dicitur: « Caveant Prælati, ne tales sententias excommunicationis, sive specialiter sive generaliter, in aliquos pro culpis futuris, videlicet si quid tale fecerint, proferre præsumant, nisi culpa seu offensa præcesserit. » Sed affirmant *Laym. de Cens. c. 2. nu. 2. cum Abb. Coe. et Ug. Spor. ac Viva q. 1. ar. 1. nu. 5. cum Suar. t. Con.* Et hoc est valde probabile, quando adest justa causa;

Corn. Diana, etc. quia (ut dicunt) cum sententia censuræ ferenda est ab homine, sicut censura lata à jure petit monitionem à jure, sic ferenda ab homine petit monitionem ab homine. *Secunda* tamen probabilior sententia dicit non requiri monitionem, eamque tenent *Bus.* ut sup. n. 51. *Bon. q. 1. p. 9. n. 4. Sanch. de Matr. l. 2. D. 24. n. 28.* item *Fill. Abb. et Avila apud Pal. n. 6.* qui probabilem putat. Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, Monitio et contumacia: monitio quæ facta est ab ipsa lege, tam enim monet lex infligens censuram latæ sententiæ, quàm ferendæ: et contumacia, quia ille jam monitus noluit obtemperare. Nec obstat ratio opposita, quia tunc Superior cum teneat locum primi Legislatoris, sicut posset Legislator, sic etiam ipse Superior potest censuram exequi. Bene tamen advertunt *Suar. D. 3. sect. 14. n. 6. Tolet. l. 1. c. 45. n. 3. et Bon. d. n. 4. v. Quarto. et p. 13. n. 6. cum Nav. Fill. Felin. etc.* quòd eo casu requiritur citatio Rei ad censuram declarandam, cum bene fieri possit quòd Reus probabilem sui facti excusationem afferat; nisi fortè, excipit *Bon. eod. n. 4.* crimen sit adeo notorium, ut evidenter constet nullam Reo competere defensionem

56. — Notand. autem I. quòd monitio canonica propriè est trina, sed etiam canonica est, si fiat una pro tribus (adhuc sine causa); dummodo pro ista una æquivalens tempus designetur, nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt *Suar. D. 3. sect. 9. num. 3. et Salm. cap. 1. n. 93.* et colligitur ex c. *Constitutionem. De Sent. exc. in 6.*); et dummodo terminus sex dierum assignetur ut peremptorius et ultimus, aliàs reus contumax non constituetur. Ita *Salm. ibid. Bon. quæst. 1. p. 9. n. 5.* Sufficit tamen, si dicatur: *Mandamus, ut infra sex dies restituat, aliàs excommunicatur ipso facto;* Quia tunc virtualiter terminus peremptoriè assignatur; *Suarez D. 3. sect. 12. n. 7. Pal. p. 5. n. 8. et Salm. dict. n. 93.* Notandum II. Quòd ex justa causa tria illa intervalla redigi possunt ad unum diem, vel brevius tempus, modò tria spatia assignentur; ut *Bonac. p. 9. n. 7. Suar. D. 3. sect. 9. n. 3. et Salm. c. 1. n. 94.* cum *Con. et Gibal.* Et aliquando, si periculum sit in mora, ut si Clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de reprimenda violentia et turbatione jurisdictionis, sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis, modò terminus designetur, ut *Salm. ib. cum Corn. et Croix l. 7. n. 73.* Notandum III. Quòd monitio debet fieri ab ipso iudice, vel ab alio ejus nomine. Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet; ita *Sanch. D. 11. sect. 11. n. 1. Bon. n. 4. et Salm. c. 1. n. 95. cum aliis.* Debet etiam monitio fieri in scriptis, nisi Judex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex c. *Venerabilibus, §. Porro de Sent. exc. in 6.* Quia tunc sufficit, si monitio fiat oretenus, ita tamen, ut probari possit in foro. Ita *Salm. c. 1. n. 95. cum Giball. et Corn. ex c. Sacro. de Sent. etc.*

57. — Notand. IV. Quòd, si censura ferenda sit contra plures

iter, sufficit, ut fiat monitio in Ecclesia coram Populo; ponatur interdictum contra Communitatem, sufficit ut situr ii ob quorum culpam fertur; ita *Suar. D. sect. 8. on. p. 9. n. 11. et Salm. c. 1. n. 96. cum Giball. etc.* Si fulminetur censura contra particularem personam, tunc specialiter monenda est. Excipe tamen tres casus sequentes, quibus sufficit fieri monitio in ejus domo, vel si domum non habet, in Ecclesia, vel loco publico. Casus I. est quando Reus citatur, aut fraude impedit monitionem, ut *Salmant. ibid. oil. ex c. final. De Dolo et contum.* Dolus autem debet probari testibus, aut manifestis indiciis; *Con. n. 9 et Corneio ibid. ibid.* Casus II. quando Reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliæ citationes fieri possunt domi, aut in Ecclesia, aut Tribunali; *Salm. ib. num. 96. cum Bon. ex Decis. Rom.* Casus III. est quando probari potest citatio domi non ad notitiam Rei pervenisse; tunc enim reliquæ citationes etiam domi fieri possunt: *Suar. Bon. Corn. etc. cum Salm. colligitur ex Clem. 3. de Elect.*

— Notand. V. Quòd licet de necessitate præcepti trina monitio sit necessaria, aliàs Judex lethaliter peccabit (nisi ultima causa, ut supra, excusaret), uti apud omnes est certum; tamen illa trina monitio minime eadem censura critica, cum in *c. Romana. De Sent. excom. in 6*, censuræ sine trina monitione debita inflictæ vocentur injustæ, sed non invalidæ: imò in *Macro de Sent. excom.* dicuntur justæ, intellige, eò quòd non sint contra justitiam commutativam, aut distributivam, quamvis sint contra legalem; ita *Pal. p. 5. n. 7. Bon. p. 9. Salm. c. 1. num. 97. cum Con. Gibal. Corn. et Diana.* Exstat tamen duo casus, in quibus, nisi præcedat trina monitio, una pro tribus, ut supra, invalida est censura: I. Quando excommunicat aliquem (vel suspendit, aut interdicat) communicantem cum excommunicato à se, ex *c. Statuimus*, et *ibid. De Sent. excom.* II. Quando constat, Delegatum non accepisse facultatem ferendi censuras, quàm trina monitio præcedente. *Salm. ib. n. 98.*

— Hæc quoad monitionem censuræ. Quoad autem censuræ executionem, notandum I. quòd ad censuram incurrendam non sufficit simplex voluntas Superioris, sed requiritur ut sensibiliter manifestet scripto aut verbis, ut est certum ap. *Salm. c. 1. n. 3. et Salm. c. 1. num. 65. cum Corn. Villal. Candid. etc.* alios. Notandum II. Quòd, licet pro censuris validè ferendis non sint necessaria verba, aut signa determinata, oportet tamen, ut sufficienter determinetur persona, crimen et censura; ut in *n. 66. ex D. Th. in 4. D. 27. q. 1. art. 2.* Et idem dicitur de absolutorum; *Salm. ib. cum Cand. Corn. et Gibal.*

— Notand. III. Quòd ad censuras licitè ferendas, observanda sunt solemnitates assignatæ ab Innoc. IV in *c. Cum melius 1. de Sentent. excom. in 6.* ubi sic habetur: « Quisquis

» igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat,
 » et causam excommunicationis expressè conscribat... Exemplum
 » verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere in-
 » fra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri
 » volumus publicum instrumentum, vel litteras testimonia-
 » les confici, sigillo authentico consignatas. » *Postea additur:*
 « Si quis autem judicium hujusmodi Constitutionis temerarius
 » extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ,
 » et Divinis Officiis noverit se suspensum. » *Et ibidem:* « Et
 » hæc eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus ob-
 » servari. » Ratio Pontificis hæc omnia præscribendi fuit, ne
 festinanter, temerè et imprudenter censuræ fulminentur. Ultra
 autem has pœnas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex
 à Superioribus inferendas, nempe 1. Reus protinus à censura
 absolvatur. 2. Ut si Judex in eo mense, in quo suspenditur ab
 Officiis et ingressu Ecclesiæ, illis se ingesserit, tunc irregulari-
 tatem incurrat. 3. Ut idem Judex teneatur solvere expensas om-
 nes, et insuper arbitrio Superioris alias pœnas subire. Ex quo
 inferitur, quòd licèt censura sine præfatis solemnitatibus sit va-
 lida, ut veriùs tenent *Pal. D. 1. p. 5. n. 10. Salm. c. 1. n. 73. cum*
Avila, Leand. Gibal. Candido, etc. contra *Ripa et Sayr.* dum ex
 ipso *c. cit.* præcipitur ut Judex censuram relaxet, ergo valida
 censetur: attamen Judex procul dubio graviter peccabit, si ali-
 quam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat cen-
 suram in scriptis; si causam non assignet; si exemplum postu-
 lanti non concedat: ita *Bonac. p. 8. nu. 1 et Salm. c. 1. nu. 72.*
cum Sayr. Gibal. etc.

61. — Advertendum tamen I. Quòd hoc currit, quando censura
 fertur per modum sententiæ, cognita causa, cum citatione,
 ut patet ex verbis in *cit. c. Cum Medicinalis, Si quis judicium etc.*
 Secus, si censura fertur à jure, vel etiam ab homine, sed per
 modum legis generalis, sive præcepti particularis, v. g. alicui,
 ne aliquid agat: tunc enim tales solemnitates non requiruntur.
 Ita *Salm. c. 1. n. 74. cum Gibal. Sayr. et Cor.* Advertendum II. Quòd in scriptura debet exprimi causa censuræ, non in genere,
 sed in specie; Et insuper scriptura debet esse authentica; ita ut
 sit sigillo obsignata et illi subscripta à Judice, vel alio ejus nomine:
 aut saltem, quæ idoneis testibus probari possit; *Salm. c. 1. n. 75.*
cum Gib. Corn. etc. Advertendum III. Quòd si Judex sit Epis-
 copus, sufficit si proferat censuræ sententiam per alium; si verò
 sit Episcopo inferior, debet per seipsum proferre, vel saltem per
 Notarium, aut alium Ministrum; *Salm. n. 76. cum Villal. Corn.*
Mach. etc. Advert. IV. Non incurrere pœnas, quæ dictas sole-
 mnitates omitteret ex causa urgenti quæ moram non pateretur,
 cum in textu dicatur: *Si quis temerarius, etc.* Ex quo inferitur
 quòd non solùm non incurrit pœnas Episcopus, etiamsi culpa-
 biliter solemnitates omittat, dum in pœnis suspensionis et inter-
 dicti debet specialis mentio fieri de Episcopis, ut ex *c. Quia pe-*
riculosum. De sent. excom. in 6. Unde, dum in *cit. c. Medicinalis,*

inter alias pœnas indicitur suspensio, apparet quòd sanctio illa, sicut non respicit Episcopos quoad suspensionem, neque quoad alias pœnas; ita *Pal. tr. 29. D. 1. part. 5. nu. 9* et *Salm. c. 1. n. 77. cum Cand. et Mac.* Sed nec etiam quivis alius ex ignorantia culpabili omittens, quia temeritas veram scientiam requirit; iuxta dicta *t. 1. l. 1. n. 174.* Advertendum V. Quòd pœnæ incurruntur, etiamsi censura non habeat effectum, putà, si Judex jurisdictionem habeat impeditam, vel si Reus solvat aut appellet. Quia à Pontifice non punitur prolatio injustæ censuræ, sed prolatio sine solemnitatibus præscriptis. Ita *Salm. c. 1. n. 79. cum Ribal. Felin. etc.* contra aliquos.

62. — Sed dubitatur hñc 1. An incurratur censura lata sub distinctione, v. g. si dicatur *Maneat excommunicatus, aut suspensus?* Adsunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Negant *Sylo. Nao. Henr. etc.*, quia ad censuram incurrendam requiritur, ut ipsa in specie individue determinetur. Affirmant autem *Suar. D. 3. sect. 1. n. 12. Bon. part. 7. num. 4. et Cand. Corn. cum Salm. c. 1. n. 63 et 64.* Quia vi illius propositionis copulativæ tantum optio datur Reo eligendi censuram, qua malit ligari; Si autem nullam eligat, dicunt *Bon. et Cand.* eum utramque incurrere; sed melius tenent *Salm. cum Suar.* quòd, si unam frangat, alteram eligeret.

63. — Dubit. 2. An possit ferri censura sub conditione? Potest in dubio ex *c. Præterea 2. de Appel.* Sed censura postea non incurritur nisi conditione impleta; Quare non incurritur, si ante completionem appelletur, ex *ead. c. 2.* vide *Salm. c. 1. n. 68.* (Advertendo, quòd appellatio ante sententiam censuræ eam suspendit; secus si fiat post sententiam, *Croix l. 7. n. 109.*)^o Vel si creditor, pendente conditione, proroget terminum pro censura à Judice assignatum. Quia sicut potest creditor debitum remittere, ita et terminum prorogare, ut docent *Pal. p. 8. n. 6. Salm. c. 1. n. 69. cum Nao. Sylo. et Corn. ac Tourn. p. 439. R. 2. ex c. Pastoralis de Appel.*

64. — Sed hñc dubit. 3. An transacto termino prorogato à creditore, Judice inconsulto, si debitor non solvat, censura incurratur. Negant *Ugol. Henr. Sayr. Nao. ap. Salm. c. 1. n. 70.* Quia suspendere et prorogare censuram est actus jurisdictionis, quam non habet creditor. Sed probabilius affirmant *Suar. D. 3. sect. 2. n. 11. Pal. p. 8. n. 6. Tourn. p. 438. v. Cæterum, et Salm. l. c. cum Goo. Corn. et Leand.* Ratio, quia ille terminus non assignatur ad finiendam obligationem, sed ne solutio ultra prorogetur sine creditoris consensu; Quare transacto termino à creditore prorogato, eadem censura manet, et incurritur.

65. — Incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mutat forum, quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita *Ugol. et Con. ap. Salm. n. 68.* Limitant tamen *ibid. Con. et Suar.* nisi ex justa causa, et non in fraudem domicilium cuius foro mutaretur.

Hñc deinde notand. I. Quòd censura ferri debet diebus non

feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. Feriis*. Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palas p. 5. num. 13 et Salmant. cap. 1. n. 100. cum Sayr. et Corn.* Verùm bene possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia, De Accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat, secus, si præcedat. *Salm. ibid. cum DD. cit.* Notand. II. Quòd si Judex sciat censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill. et Dec. ap. Croix l. 7. n. 80.* non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. Quòd, qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari, ut sic citius resipiscat, *c. Pastoralis §. fin. De Appel. et Clem. fin. de Cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis ab ipsomet debet denunciari. Si verò lata fuerit à jure communi, denunciatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incursa fuerit, ex *Clement. 1. De Privileg.* Sed tunc ante denunciationem præcedere debet citatio Rei, facienda à Superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, aliàs denunciatio erit nulla ex *Clem. Sæpe, de Verb. sign.* Ita *Croix l. 7. n. 76. cum Nao. Coov. Pal. et aliis comm. apud Salm. c. 1. n. 101 et c. 3. n. 16.* Si autem Reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm. cum Suarez.*

66. — « Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere » potest tripliciter, 1. Si nec à parte rei, nec secundum allega- » tiones fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat » quidem, non tamen in ordine ad judicium, quia reus de eo non » confitetur, nec legitimè de eo vincitur. 3. Si à parte rei non » subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideoque titulum, seu » causam præsumptam habeat judex. In quo casu, etsi sententia » à parte rei sit injusta, ideoque probabilius censura non liget in » foro conscientie; in foro tamen externo servari debet propter » scandalum. Vide *Laym. p. 1. c. 6.* »

67. — In dubio an censura sit incursa, vel ne, in foro conscientie non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, putà si dubitetur an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. nu. 42. Bon. D. 2. q. 1. p. 6. §. 2. n. 49. Holzm. de Cens. c. 4. n. 151. Mazz. t. 1. p. 63. Pal. D. 1. p. 8. n. 8. Laym. c. 5. §. 4. n. 38. Ronc. de 5. præc. c. 2. q. 6 et Salm. c. 1. n. 209. cum Cand. Tanner. et Diana contra Sayr. Azor. etc. Bon.* Sive dubium sit juris, id est circa sententiam, putà si dubitetur an censura fuerit latæ, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententia sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. nu. 210. cum Val. Coov. et Diana ex D. Th. qui Quodl. 4. art. 14.* docet, quòd post determinationem Judicis standum est ejus sententiæ, secus ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi,

d possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia poenae sunt ringendae, unde in dubio non incurruntur. Si vero post censuram incursum dubitetur de absoluteione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omnino Reus debet se habere ut censuratum, quia tunc possessio stat pro Superiore, ut dicunt *Sanch. l. c. n. 60 et 59. Pal. l. c. et Salm. n. 210. cum*. Et idem dicendum *cum Sanch. n. 60. et Salm. ib.* si dubium de potestate Superioris, quando hic pacificè eam possidet.

8. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel ne, an iusta sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l. 7. n. 123*, dicens Superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras, sed cum de justitia dubitatur, potius dicendum est poscere libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. Viva de Leg. q. 1. art. 3. n. 4*, loquendo de lege dubiè justa, probabile putat *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. verb. subditus*. Sed verius remanent *Sal. de Legib. c. 1. n. 15. Viva l. c. Bonao. eod. tit. 1. q. 1. p. 7. §. 3. n. 11. cum Vasq. Suar. et Salas*: item *Pal.* alii communiter *cum Croix d. n. 123*, quia in dubio praevalet estas Judicis.

Dubit. 2. An si Reus habet opinionem probabilem pro se, tenetur parere Judici aliquid praecipienti sub censura, puta solutionem poenae? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium juris, sive facti, quia alias nunquam lites finirentur; ita *Salm. Cens. c. 3. nu. 6. cum Soto, Dian. Vasq. et Avila*. Bene tamen vertunt *Salm. ib. cum Avila*, quod in dubio facti id procedit rante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia tunc non tenetur nec solvere, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententia non potest obligare, cum nitatur praesumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, g. in Sacris ministrando, licet irregularitatem non incurreret, scaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se deberet ut irregularem, ita *Suar. D. 4. sect. 7. a. n. 11. Pal. B. n. 15 et 16. Croix l. 7. n. 84. et Salm. c. 1. n. 212. cum ninck*. Hoc tamen intelligendum, nisi publicè constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum; *Salm. c. 3. num. 5. n. Nao. Avila, etc. ex Clement. Pastoralis de re judicata*. Praeterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th. ex c. Pastoralis de Offic. pot. Jud. del.* quod executor sententiæ, quæ sit justa secundum allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi privata sententia noverit esse injustam; secus verò, si sententiam secundum probata esset omnino injusta, ex *c. Super eo. De im. falsi*.

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

1. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. — 70. Quis potest absolvere à censuris latis à jure?

—71. An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori? An simplex Sacerdos? —72. Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem? —73. Quia, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas? —74. Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Liceat*? —75. Vide verba Capituli. —76. Not. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim? Not. II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. —77. Dub. 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi? —78. Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? —79. Not. III. Qui veniant nomine Episcoporum. Not. IV. Qui veniant nomine Subditorum. Not. V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum (*Remissivè ad lib. 6. n. 594.*) —80. Not. VI. An Episcopi gaudeant hac facultate ubi Tridentinum non est receptum? —81. Qu. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diœcesi morante? —82. Qu. II. An facultas concessa in cap. *Liceat* fuerit revocata per Bullam Cœnæ? —83. Verior sententia. —84. Qu. III. An Episcopi possint absolvere à Censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam? —85. Qu. IV. Quinam dicantur impediti? —86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid, si ad longum? —87. An teneatur Reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfecerit. —88. Quid, si impedimentum sit perpetuum? Et qui dicantur perpetuò impediti? —89. Qu. V. An impediti teneantur adire Romam per Epistolam, aut procuratorem? —90. Qu. VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium? —91. Qu. VII. An cum inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur Pœnitens se præsentare Superiori? —92. Qu. VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi? —93. Qu. IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in c. *Liceat*? —94. De facultate Mendicantium absolvendi reservata. —95. Quas censuras possint Regulares absolvere quoad seculares? —96. An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis? —97. An pro foro externo? —98. An à casibus ab Episcopis sibi reservatis? —99. An à censuris Episcopis reservatis à Jure, vel à consuetudine? —100. An à casibus Clementis occultis? —101. An Regulares possint absolvere subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ? —102. An etiam Novitios? —103. An Novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis? —104. An Prælati Regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ? Usque ad n. 106. —107. An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut clerici secularis. —108. Quid circa recipientes Bullam Cruciatæ? Remissivè. —109. Regulæ pro absolvendis censuris. —110. An, data facultate absolvendi à Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ? —111. An in Jubilæo, data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter? —112. An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab Hæresi? Usque ad num. 113. —114. Quid ampliùs notandum circa facultates Regularium? —115. Quid ampliùs circa facultatem concessam in Jubilæis?

69. — « **RESP. 1.** A censura lata per sententiam particularem
 » ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus
 » superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à
 » jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si
 » non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum
 » potest absolvere à mortalibus : si verò sit reservata, ordinariè
 » et per se potest tantùm relaxari ab auctore legis, vel ejus suc-
 » cessore, vel delegato.

« Dixi 1. *Ordinariè*, quia in articulo mortis quivis Sacerdos
 » absolvere potest à quavis censura.

« Dixi 2. *Per se* : quia per accidens, et ex privilegio possunt
 » etiam alii. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 7.* »

70. — Universè loquendo, ad tollendas censuras ex parte ab-
 solventis requiruntur eadem conditiones, quæ requiruntur ad
 ferendas, juxta dicta n. 12.

Cæterum dicendum I. A censuris latis à jure non reservatis
 certum est, Episcopum, vel proprium Sacerdotem absolvere
 posse, ex c. *Nuper De Sent. excom.* Ubi, licet sermo sit de ex-
 communicatione minori, idem tamen de omnibus aliis censuris
 communiter DD. intelligunt; ut *Pal. D. 1. p. 11. §. 5. Ronca-*
glia de Censuris c. 6. quæst. 3. R. 111. Suarez D. 7. sect. 3. nu-
mer. 2. et Sal. c. 2. num. 42. cum Henr. Ugol. Corn. et Gibal.
commun. Et idem concedunt Capitulo, Sede vacante, Prælati
 Religionum, et habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem.
 An autem ab hujusmodi censuris omnes Confessarii possint absol-
 vere? Negant *S. Antonin. Coc. Palud. etc.* apud *Salm. ib. n. 43.*
 Quia, ut dicunt, sicut ad ferendas censuras, ita ad absolvendas
 requiritur jurisdictio in foro externo, qua carent simplices Con-
 fessarii, et etiam Parochi. Affirmandum est tamen cum commu-
 ni sententia, quam tenet *S. Th. Suppl. q. 24. art. 1.* ubi ait :
 » Si excommunicatio sit major, aut est lata à Judice : et sic ille
 » qui tulit, vel ejus Superior potest absolvere ; vel est lata à jure,
 » et tunc Episcopus, vel etiam Sacerdos potest absolvere ; » ita
 etiam *Tourn. p. 497. R. 3. Conc. p. 441. n. 3. Pal. l. c. Ronc. ut*
supra, Salm. n. 45. cum Soto, Vasq. Con. Avila, etc. Ratio
 quia, licet ex jure ordinario nec Confessarii, nec Parochi hanc
 facultatem habeant, habent tamen ex concessione speciali Inn. III,
 qui in d. c. *Nuper* 29 sic inquit : « In secundo casu (scilicet
 » quòd excommunicatio non sit reservata) à suo Episcopo, vel
 » à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtineri.
 » Quamvis enim et tunc non juris, sed judicis sententia sit
 » ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi
 » specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem
 » aliis relaxandi. » Quoties igitur censura non reservatur à jure,
 ab ipso jure datur potestas absolvendi cuilibet Confessario, ut in-
 telligitur sub nomine *proprii Sacerdotis*, prout probavimus *lib. 6.*
de Euch. n. 564. Et hîc advertendum 1. quòd hæc absolutio,
 valebit etiam pro foro externo, ut dicunt *Pal. n. 4. et Gibal.*
Ugol. apud Salm. l. c. Advertunt 2. *Ronc. p. 80. q. 3. R. 3. cum*

Con. Pal. D. 2. p. 11. §. 5. n. 3. cum Suar. et Ugol. Sporer Suppl. p. 124. n. 55. cum Avila, et Salm. d. n. 44. cum Con. quòd hanc absolutionem Parochi, et alii Confessarii impertiri possunt tam iuxta, quàm extra Confessionem. Ratio, quia Decreta Pontificum præcipuè forum externum spectare solent, et cum favores Principis ampliari debeant, non est cur tantum ad forum internum restringantur. Advertunt 3. *Salm. c. 2. nu. 40. cum D. Th. Pal. Sot. Vasq. ac aliis. cit. n. 45. contra Candid.* quòd Confessarii possunt absolvere non solum ab excommunicatione, sed ab omnibus aliis censuris non reservatis, nempe à suspensione et interdicto personali, etsi absolutio earum non requiratur ad perceptionem Sacramenti Pœnitentiæ. Ratio, quia illa concessio, cum sit favorabilis, merito ampliatur ad omnes censuras. (*V.N. XVII, p. 338*)

71. — Certum est autem, et commune inter DD. omnes Episcopos et Confessarios absolvere posse innodatos excommunicatione minori. Vide *Salm. c. 3. n. 164.* Sed valde dubitatur, an simplex Sacerdos possit absolvere ab excommunicatione minori? Affirmant *Salmant. c. 3. n. 166. cum Navarr. Arm. et Hurt.* ac probabile putant *Bon. q. 3. n. 15, et Vioa q. 2. art. 2. num. 5,* quia (ut aiunt), cum Sacerdos probabiliter possit absolvere à culpis venialibus, potest etiam à censuris eis annexis, juxta id quod dicit *D. Th. in 4. D. 28. q. 2. art. 1. q. 1. ubi: "A minori excommunicatione quilibet potest absolvere, qui potest absolvere à peccato participationis."* Sed omnino negandum cum *Suar. D. 7. sect. 4. n. 17. Pal. D. 2. p. 21. n. 23. et Soto, Cajet. Corn. et Led. ap. Salm. c. 3. n. 165.* tum quia in *c. Nuper de Sent. excomm.* dicitur excommunicatio minor absolvenda esse vel ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote, qui sanè intelligi nequit simplex Sacerdos, tum quia juxta Decretum Innocentii XI relatum in tr. *de Pœnit. n. 543. v. Quær.* hodie vetitum est Sacerdotibus simplicibus absolvere à venialibus. Hæc reddunt primam sententiam omnino improbabilem.

72. — Dicendum II. quoad censuras *ab homine* latas, quòd si censura feratur per modum sententiæ particularis contra determinatam personam, non potest illa absolvi, nisi ab ipso ferente, vel ab ejus Superiore, vel ab ejus successore, aut delegato. Est certum et commune; vide *Croix l. 7. n. 131. et Salm. t. 2. n. 50.* Quòd si autem Judex in foro externo testetur censuratum jam satisfecisse partibus, vel esse emendatum, tunc censetur vel ipse jam absolvere, vel cuilibet absolvendum remittere; *Salm. ib.* Et hîc obiter notandum I. Quòd Episcopus etiam in alieno territorio potest suos subditos absolvere in foro tam externo, quàm interno, semper ac absolutio sit sine strepitu judiciali, ut *Sylo. Henr. Avil. cum Salm. c. 2. n. 36.* Notand. II. Quòd si quis in alieno territorio delinquit, et ab illius Episcopo specialiter excommunicatur, non potest absolvi ab Episcopo proprio, nisi de Episcopi loci licentia. Ita *Cont. Tourn. Diana, Cand. et cum Salm. n. 37.* Dixi *specialiter*, nam si excommunicatus sit per sententiam generalem, potest à quocunque absolvi, ut mox dicetur.

73. — Si verò censura feratur ab homine per modum statuti, sive sententiæ generalis contra personas indeterminatas, sive in futurum, v. g. in omnes, qui hoc crimen patrabunt sive in præteritum in omnes, qui hoc crimen commiserunt (posita contumacia, juxta dicta n. 54.) : tunc alii, ut *Suar. D. 7. sect. 2. n. 23. et Vasq. Fill. etc. ap. Salm. c. 2. n. 50.* tenent non ab alio, quàm ab ipso ferente absolutionem impendendam esse, quia censura ab homine, juxta regulas juris, ab eo dumtaxat auferri potest, à quo est lata. Sed probabilius dicendum, absolutionem tunc à quocumque Confessario impertiri posse, si censura non sit reservata, ut cum *Bus. tenent Pal. §. 4. n. 10. Laym. c. 7. n. 3. Ronc. qu. 3. resp. 11. Conc. p. 443. n. 365. 6. Holzm. p. 365. n. 127. n. Spor. Supp. pag. 124. n. 53. et Salm. c. 2. n. 51. cum Con Sayr. Tol. Sot. Avil. Bon. et Croix lib. 7. n. 128.* cum communi. Ratio, quia hæ censuræ æquiparantur censuris latis à jure, et ideo à quocumque absolvi possunt, cum agatur de re favorabili, quæ amplianda est quantum res patiat, ex *cit. cap. Nuper, de Sententia excommunicationis.*

74. — « Resp. 2. Episcopi secundum *Trident. sess. 24. c. 6.* » possunt 1. absolvere in foro conscientiæ per se vel Vicarium » ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reservatis, excepta hæresi, à qua per seipsos tantum absolvere » possunt (quantum est ex vi hujus decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec » ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo » reus ob defectum probationis fuit absolutus. *Bonac. dub. 1. q. 3. part. 1. num. 15. et part. 2. num. 1. ex declar. Cardin. etc.* » 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter senium, » morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. *Bon. l. c. et Nav. Sanch. Avila, Con. etc.* » (V. N. XVIII, p. 338.)

75. — Quoad facultatem, quam habent Episcopi circa peccata reservata Pontifici, ante omnia notanda sunt verba *Trid. in Cap. Liceat 6. sess. 24.* « Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta » ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis » ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes... » subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, » imposita pœnitentia salutari. Idem et in hæresis crimine in » eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit per » missum. »

76. — Hinc notand. I. quòd Episcopi, licet non possint absolvere ab hæresi occulta, juxta sententiam, quam mox exponemus, possunt tamen dispensare in irregul. ex hæresi occulta contracta. Ita *Potest. t. 1. n. 3338. Salm. de Cens. c. 2. n. 54.* Notand. II. quòd ut crimen dicatur non occultum, requiritur, ut vel sit deductum ad forum contentiosum, vel sit notum fere omnibus,

ut ait *Viva cum Suar.* aut saltem majori parti Oppidi, Viciniae, Parochiae, Collegii, seu Monasterii, ut dicunt *Bonac. §. 4. Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 55. Salm. c. 2. n. 59. cum Pal. Pell. etc.* Ita ut occultum adhuc dicatur crimen, si illud sciant quinque vel sex personae, ut ait Auctor cit. (*Istr. etc.*) p. 2. c. 13. n. 300. Vide dicta l. 6. n. 593. v. *Hic autem et n. 1111.* Tunc autem crimen censetur ad forum deductum, cum ibi est probatum saltem per unum testem. Secus, si nullo modo fuerit probatum, etsi reus malis artibus hoc obtinuerit, et ibi absolutus fuerit, quia tunc adhuc censetur occultum; ita *Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 57. Bonac. q. 3. p. 2. n. 2. et Salm. c. 2. n. 60. cum Con. Avila, Henr. etc.* Imò dicitur occultum, etiamsi crimen complicitis sit ad forum deductum, quia ex l. 1. C. *res inter, etc.* « Res » inter alios acta, non potest afferre praejudicium aliis, quibus » res judicata non nocet. » Ita *Salmant. ib. cum Navar. Bon. et Sanch.*

77. — Sed hic dubit. 1. An possit absolvi ab Episcopo Reus alicujus casus Papalis, qui jam punitus sit in foro alterius Episcopi, ubi iudicium sit finitum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. c. 11. n. 21. et Salm. c. 2. n. 62. cum Reg. Avila, Leandro etc.* Ratio, quia intentum Concilii fuit servare auctoritatem Judicum, et vitare scandalum, si publica crimina publicè non punirentur; at eo casu neque scandalum adest, neque auctoritati Judicum praejudicatur. *Secunda* verò sententia communior et verior negat, eamque tenent *Suar. D. 4. sect. 2. n. 6. Pal. t. 1. tr. 4. D. 4. p. 3. §. 1. n. 17. Barb. All. 39. n. 3. Conc. p. 445. n. 12. Bon. de Irreg. qu. 5. p. 1. n. 6. cum Garcin, et Rodr. ac Croix l. 7. n. 146. cum Mascard. Menoch. etc.* Ratio quia, licet tunc Judici sit satisfactum, tamen cum crimen juridicè publicum factum fuerit, manet simpliciter publicum, et ut tale omnino est Pontifici reservatum.

78. — Dubit. 2. an crimen in uno loco publicum possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? Negant *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 3. et Suar. t. 4. D. 30. sect. 2. n. 3.* Sed probabiliter affirmant *Sanch. l. 2. c. 11. n. 20. Cont. Tourn. t. 2. p. 115. cum Piasec. Barb. All. 35. n. 28. cum Gutt. et Salm. c. 2. num. 62. cum Trull. Leand. Avila et aliis apud Croix l. 7. n. 144.* Dummodo locus, ubi crimen est notum, ita distet, ut non sit timor, ne publicetur ubi est occultum.

79. — Notand. III. quòd nomine Episcoporum veniunt Abbates, et alii jurisdictionem Episcopalem habentes, ut *Sanch. n. 6. et Salm. n. 54. cum Henr. Dic. et Avers. (contra Bon. et Suar. ap. Croix l. 7. n. 141.)* vide dicta l. 6. n. 543. v. *Eadem.* Venit etiam Capitulum, Sede vacante, ut *Bon. n. 1. Sanch. n. 4. et Salm. ib.* Notand. IV. Nomine Subditorum veniunt etiam vagi, et omnes habentes animum permanendi in loco illo per majorem partem anni, ut *Croix. l. 7. n. 136. cum Sanch. Suar. Bon. Barb. etc.* Notandum V. quòd Episcopi vi concessionis in dict. c. *Liceat*, possunt absolvere à casibus Papalibus etiam post

Tridentinum reservatis, ut probabile esse diximus *l. 6. n. 594. Dub. 9.*

80. — Notand. VI. circa facultatem à Tridentino concessam Episcopis in *c. Liceat*, absolvendi, aut dispensandi à casibus Papalibus, vel ab irregularitatibus occultis, id quod dicit *Fag. in c. Dilectus 15. de Temp. Ordin.* ubi ait : « Ex sententia sancti Conc. Episcopi illarum Regionum, in quibus Concilium adhuc receptum non est, non possunt uti facultate in hoc Decreto concessa. » Notat deinde ibidem declaratum fuisse à Greg. XII. prædictam facultatem nec etiam Cardinalibus competere, etsi Ecclesiarum Urbis Titulum habeant. (*V. Not. XIX, p. 338.*)

81. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus occultis cum suo subdito, qui in aliena Diœcesi moratur? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Avila, Henriq. et Ugolin. ap. Barb. in Trid. sess. 24. c. 6. n. 44.* Ratio (ut aiunt), quia Concilium tribuit Episcopis facultatem dispensandi tantum in sua Diœcesi. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n. 12. Suar. D. 41. sect. 1. num. 10 et 12. Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 1. v. Tertio, et 7. q. 5. p. 1. num. 4. Diana p. 4. tract. 4. R. 96. Cont. Tourn. p. 448. R. 3. Salm. c. 2. n. 53 et Barb. l. c. cum Boss. Marchin. Fag. etc.* Ratio, quia Dispensatio per se potest concedi absenti; ergo non oportet, ut dispensandus adsit in Diœcesi, cum actus jurisdictionis voluntariæ bene possit exerceri etiam extra territorium. Nec obstat quòd in Trident. dicatur *in Diœcesi sua*; nam respondetur, quòd vel particula illa satis verificatur, cum aut Episcopus aut subditus existit in propria Diœcesi, ut dicunt *Cont. Tourn. p. 448. R. 3. et Salm. n. 53.* Vel quòd præfata particula refertur tantum ad secundam partem, ubi agitur de absolutione casuum, ut respondent *Suar. num. 10. et Sanch. n. 13. Holzm. p. 413. n. 227. cum Pal. Pignat. et Croix num. 139.* Ex quo hi Auctores inferunt, quòd etiamsi uterque tam Episcopus quàm subditus sint extra Diœcesim, bene poterit Episcopus dispensare ab irregularitate, et absolvere à suspensionibus. An autem Episcopus possit absolvere, et delegare facultatem absolvendi casus Papales occultos extra Sacramentum Pœnitentiæ. Affirmant *Sanch. Suar. Bon. Salm. c. 2. n. 54.* Sed id hodie omnino negandum ex Declarat. Greg. XIII, relata *lib. 6. num. 593.*

82. — Quær. II. An prædicta facultas à Tridentino Episcopis concessa fuerit revocata per Bullam Cœnæ quoad hæresim, et alios casus in ea reservatos? Adest duplex sententia. *Prima* negat, et hanc tenent *Nao. Man. c. 27. n. 260. ac Bannez, Vega, Sa, Arag. Angl. Henr. Fag. etc. ap. Barb. All. 40. n. 21. item Coninck, Avila, Becan. Granad P. Led. etc. ap. P. Milant. in prop. 3 Alex. VII;* et probabilem putant *Salmant. tr. 10. c. 2. n. 55.* Ratio (ut aiunt) quia in Bulla Cœnæ nulla fit mentio concessionis factæ Episcopis per Trident. sed per clausulam generalem minime revocantur facultates à Conc. Generali alicui tributæ, ut habetur ex *c. Ex parte de Capell. Monach cum Glossa ib. verbo :*

Nulla mentio, et ex cap. Nonnulli de Rescriptis, et ibid. Glossa verbo: Fecerit mentionem. (V. Not. XX, pag. 338.)

Et juxta hanc primam sententiam notant *Salmant. c. 2. n. 54. cum Nao. Henr. et Gran. ac Felix Potestas, cum Dic. et Diana*, quòd Episcopus circa crimen hæresis, licèt non possit concedere alteri generalem facultatem absolvendi ab illa, cum talis facultas fuerit tributa à Concilio Episcopis tantum, non eorum Vicariis, bene tamen eam potest delegare alteri in casu particulari; quia cum ipsa sit annexa dignitati Episcopali, competit Episcopi jure ordinario, et ideo potest ab eis delegari omni modo quo eisdem expressè non est vetitum.

83. — *Secunda* verò sententia verior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. num. 27. Pignat. tom. 1. Cons. 291. Lugo de Pœnit. D. 23. sect. 2. §. 1. Anacl. de Fide D. 4. p. 124. n. 30. Tolet. in explic. B. Cœnæ n. 14. in fin. Diana p. 7. tr. 2. R. 23. Ronc. de Cens. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4. Croix l. 6. p. 2. n. 1617. Viva in Prop. 3. Alex. VII. num. 7. Vidal. in ead. Prop. Holzm. tom. 1. p. 386. n. 218. Mazz. tom. 3. p. 460. n. 2. Elbel. tom. 2. p. 486. n. 253. Barb. All. 40. n. 23. cum Sayr. Molin. Philarch. Homob. Ugol. et pluribus aliis, item Fagn. l. 1. in c. Quoniam de Constit. n. 28. ubi id assertit decisum à S. C. Duasque similes Declarationes assertit *Pitton. de Episcop. n. 960. et n. 1026.* unam emanatam die 4 Dec. 1642, alteram 28 Oct. 1741. Eandem sententiam omnino tenendam docet *Bened. XIV de Syn. l. 9. c. 4, n. 4. cum Card. Petra, Duard. Cleric. etc.* ibique testatur quòd *P. Suar.* priùs censuerit probabilem primam opinionem, sed deinde in *tr. de Fide D. 1. §. 4. n. 13*, ab illa recessit, et asseruit ipsam revera omni probabilitate esse destitutam. Probatur nostra sententia ex verbis ipsius Bullæ Cœnæ, ubi dicitur: « Nullus per
» alium quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis arti-
» culo, absolvi possit, prætextu quarumvis facultatum et indul-
» torum, quibuscumque personis, etiam Episcopali vel majori
» dignitate præditis... per Nos et dictam Sedem, ac cujusvis
» (nota) Concilii Decreta concessorum, vel concedendorum. »
Per quæ ultima verba jam apparet derogatum concessioni Tri-
dentini. Nec obstat ratio opposita, quòd per clausulam genera-
lem non revocantur facultates concessæ per Concilium Generale.
Nam respondetur 1. id locum habere, quando revocatio fit per
Rescripta, non verò cum fit per Constitutiones Pontificias; in
præfatis enim textibus adductis (ut legenti patet) tantum de
Rescriptis habetur sermo. Valde autem dispar est ratio inter
rescripta, et Pontificias Constitutiones; nam Rescripta, quia
sunt contra jus, et propter importunitatem ac multitudinem
petentium, non fiunt ea maturitate et consilio, quo Constitur-
tiones Pontificum et Decreta Conciliorum emanantur; ideo
id quod dicitur de Rescriptis, non procedit de Constitutioni-
bus, ut bene advertunt *Fagn. in d. c. Nonnulli, de Rescript. et
Ronc. de Leg. p. 47. q. 4. cum Card. de Luca*, et communi. Ac
propterea observat *Fagn. n. 24.* Tridentinum derogasse pluribus*

Decr. Concil. Generalium, nulla ipsorum facta mentione; imò testatur idem *Fagnan. l. 3. inc. Nulla de Conc. præb. n. 86.* S. Pium V in quodam Motu proprio (relato ad litteram à *Nic. Garcia*) declarasse, satis esse ad revocandum Concilium, quòd Papa contrarium disponat, supplicationem manu propria signando. Insuper laudatus **Bened. XIV** testatur S. Pium V et **Greg. XIII** (et idem asserit *P. Vioa l. c. p. 4. ac alii apud Barb.*) de hac re signanter interrogatos, respondisse, nulli præter Papam hodie integrum esse absolvere ab hæresi etiam occulta. Item in Vita S. Francisci Salesii descripta à Petro Galitia *l. 2. c. 32.* narratur (ut notat idem **Bened.**) quòd, cùm Papa **Clem. VIII** Salesium pro examine ad Episcopatum præsentatum interrogasset, an posset Episcopus ab hæresi absolvere, respondit affirmativè. At Papa subjunxit: *Sed nos non ita sentimus.* Et tunc S. Franciscus dixit: *Beatissime Pater, si S. V. non ita sentit, nec ego deinceps sic sentiam.*

Respond. 2. quòd, etiamsi ad derogandum **Decr. Trid.** fuisset requisita specialis illius mentio, hæc jam adfuit in præfata Bulla Cœnæ, cùm ibi dictum fuerit Episcopum non posse absolvere à casibus Bullæ, « prætextu facultatum per cujusvis Concilii Decreta concessarum. » Quænam hîc expressior mentio fieri debebat? Tantò magis quòd solum **Conc. Trident.** et non aliud talem facultatem Episcopis concesserat.

Accedit ad hæc damnatio Propositionis 3 ab **Alex. VII**, quæ dicebat: « Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Julii, in Consistorio S. C. Eminentiſſ. Card. visa et tolerata est. » Meritò hinc dicunt *Vioa, Holzm. Elbel et Bened. XIV*, quòd per hanc damnationem prima sententia ita à sua probabilitate (si quam habeat) deturbata est, ut nunc probabilis non ampliùs videatur. Nec obstat dicere cum *Corregl. Conc. Salm. et Milante*, quòd Pontifex non damnavit sententiam, sed tantùm quòd ipsa in Consistorio visa et tolerata fuerit; et ideo putant, illum illam in sua probabilitate reliquisse. Nam respondetur, quòd licèt Pontifex directè solùm damnaverit factum, nempe quòd visa fuerit, et tolerata, indirectè tamen apertè ipsam sauciavit opinionem; nisi enim falsam existimasset, non utique tam sollicitus fuisset de mendacio illo damando; cùm igitur declaravit eam non fuisse toleratam, implicite declaravit non esse dignam ut toleretur. Ex his omnibus concludit præfatus **Ben. XIV loc. cit. num. 4.** *Episcopos non sine temeritatis nota hanc auctoritatem (nempe absolvendi ab hæresi) posse sibi ostentare, et tantò minùs delegandi.* Poterit ergo solummodo Episcopus ut Delegatus Apostolicus hæreticum notorium pro foro externo absolvere, ut dicit *Ronc. l. c. cum Pal. et Farinac.* Postquam autem ab Episcopo sublata fuerit excommunicatio, à quovis Confessario peccatum hæresis absolvi poterit.

84. — Quær. III. An Episcopi absolvere possint à censuris Bullæ Cœnæ impeditos Romam adire? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolutè negat cum *Bonac. de Censur. Disp. 1. Qu. 22. pun. 2. n. 22.* qui citat *Suar. et Innoc.* (sed dicit *in simili*, ergo prædicti DD. non loquuntur propriè de hac sententia.) Ratio *Bonac.* tum quia in Bulla excipitur tantùm articulus mortis, tum quia contrarium nullo jure probatur. Non autem suffragatur epikeia (ut ait) in hoc casu, ubi constat de contraria intentione Pontificis; nec obstare addit textus infra citandos, quia vel ibi non datur facultas absolvendi Episcopis, vel, si datur, hæc revocata fuit per Bullam Cœnæ, sicut fuit revocatum Decretum Tridentini. Excipit tamen *Bon. n. 23.* casum gravis necessitatis, v. g. celebrandi, communicandi, et similis. *Secunda* sententia concedit Episcopis absolvere à cæteris casibus, sed negat ab hæresi. Ita *de Alex. Conf. Mon. c. 6. §. viii. Qu. 3 et 4.* Ratio, cur excipit hæresim, quia in generali concessione (putà in Jubilæo) absolvendi à casibus Bullæ, non datur facultas absolvendi ab hæresi, ut declaravit Greg. XIII. Sed hæc ratio debilis est, nam ex infra dicendis, hæc facultas non oritur ex concessione, sed ex epikeia, et præsumpta mente Pontificis. *Tertia* communis sententia, cui subscribo, docet Episcopos posse per se, vel per alios ab eis specialiter delegatos, absolvere in utroque foro legitime impeditos ab omnibus casibus, et etiam ab hæresi, præstito tamen juramento ab eo, qui absolvitur, de se præsentando postea Superiori, ut infra dicetur. Ita *Pal. Disp. 1. pun. 2. §. 5. n. 6. Ronc. d. Qu. 2. R. 11. Laym. de Censur. c. 2. n. 63. Conc. p. 445. n. 13. cum comm. Lugo de Pœnit. n. 218. Salm. tr. 10. c. 2. n. 73. et tr. 18. c. 4. n. 164. Vio in Prop. 3. Alexand. VII. n. 5 Milante. ibid. cum Con. Avil. Corn. etc. Potest. t. 1. n. 3347. cum Tamb. Donat. Leand. Pelliz. et communi Theologorum, et Canonistarum, ut testatur Ronc. l. c.* Ratio, quia, existente impedimento adeundi Papam, restituitur Episcopis potestas ordinaria, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis; Et probatur ex *c. Ea noscitur. 13. De Sentent. excomm.* ubi: « Mulieres, » senes, et valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostolorum sedem non veniant, ab Episcopis » valeant fidelium communioni restitui. » Idem sancitur in *c. Quamvis 58. eod. tit.* ubi habetur, quòd percussor Clerici à Sede Apostolica absolvi debet: « Nisi (additur) imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili vel senili » ætate, fragilitate sexûs, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento Canonico retrahatur, quominus Romanum » Pontificem possit adire. » Idem in *c. De Cætero, et in c. Nuper 20. eod. tit.* ubi in fine generaliùs dicitur, quòd quoties difficulter quis ex justa causa possit accedere pro absolutione excommunicationis ad eum à quo absolvendus esset, à suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. Quamvis autem prædicti Canones loquantur de censura ob percussorem Clerici, quia hæc frequentior est, tamen communiter DD. extendunt ad omnes alias censuras, in

quibus currit eadem ratio salutis Animarum, ex *c. Cum dilecta, de Confirmat.* etc.; nam ibi notat *Glossa*: *Ubi eadem ratio, idem jus debet esse.* Ita *Salm. Potest. Ronc.* etc. *l. c.* Imò (ut bene notat *Ronc. ibid.*) in *c. Eos, qui 22. De Sent. excomm. in 6.* universè sancitur, omnes casus papales, quando adest impedimentum Papam adeundi, posse ab alio absolvi; Sic enim ibi habetur: « Eos, qui à sententia Canonis, vel hominis, cum ad illum à quo » alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, » ab alio absolvantur. » Per quæ verba to, à sententia Canonis, intelliguntur omnes casus Papæ reservati, ut notat ibi *Glossa*, verbo *Canonis.* (*V. Not. XXI, pag. 339.*)

85. — Quær. IV. Quinam dicantur legitime impediti? Dicuntur (ut habetur ex *d. c. Ea noscitur 13. de sent. excom.*) mulieres, senes, valetudinarii. Adduntur in *c. Quamois*, pueri, pauperes, habentes inimicitiam, vel alias justas excusationes (ut dicitur in *c. De cætero. eod. tit.*), quibus ab itinere rationabiliter excusentur. His verbis comprehenduntur omnia alia justa impedimenta, quæ infra adnotabimus.

86. — Sed hîc præcedenter advertendum, quòd si impedimentum sit ad breve tempus, tunc innodatus censura reservata non potest ab alio absolvi, nisi urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, nempe ad evitandum scandalum, aut infamiam. Si tamen impedimentum sit ad longum tempus, putà ad annum, vel sex menses (imò *Mendoza ap. Vioa in prop. 3. Alex. VII, n. 6.* ad unam noctem, sed *Vioa* non admittit neque ad biduum, quia in tali spatio non adest morale periculum mortis), tunc, excepto impedimento ætatis puerilis, quisque alius impeditus non debet absolvi, nisi præstito priùs juramento, quòd cessante impedimento, ad Sedem Apostolicam quantocius se præsentabit, ut habetur ex *c. De cætero de Sent. exc.* Aliàs omittens se præsentare reincidet in eandem excommunicationem, ex *c. Eos qui De Sent. ex c. in 6.* Vide *Ronc. d. qu. 4. R. II. cum Mansi*; Et iste ab hac obligatione se præsentandi non excusatur, etiamsi Confessarius omittat illam ei imponere, cum ea sit imposita à jure. *Sanch. l. 2. c. 13. n. 50. Salm. c. 2. n. 46.* Sufficit autem, ut Reus se præsentet per procuratorem, *Salm. c. 2. n. 66. cum Caj. Leand. Avil. et Potest. n. 3351.*, qui excipit casum percussionis Clerici, pro quo in *c. Quod de his De Sentent. exc.* taxativè exigitur persona.

87. — Sed hîc dubitatur, an si aperte constet Reum esse omnino emendatum, et partibus satisfacisse, ipse excusetur à tali præsentatione? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Navarr. Man. cap. 26. num. 26*; item *Avila, Corneio, et Henr. apud Salm. d. n. 66*; qui putant probabilem saltem extrinsecè. Ratio, quia, (ut dicunt) finis Pontificis non est alius quàm emendatio rei, et partium satisfactio; idque inferunt ex *c. Quamois de Sent. exc.* ubi nulla alia ratio præsentationis exprimitur, quàm ut

Reus excipiat mandatum satisfaciendi; « Ad Apostolicam Sedem » accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi. » *Secunda* verò sententia communior et probabilior negat, quam tenent *Suar. t. 4. in 3. p. D. 30. s. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 29. Laym. de cens. c. 6. n. 4. et Salm. c. 2. num. 66.* Ratio, quia mandatum ad quod suscipiendum tenetur Reus se præsentare, non solum suscipi debet ad implendam satisfactionem partis læsæ, obligatio enim hæc de ipso jure naturæ in omni læsione est insita; sed etiam ad exequenda cætera quæ à Pontifice imponuntur ad cavendum idem crimen futurum, ut dicit *Croix l. 7. n. 164. cum Suar. Sanch. etc.*, tantò magis quòd in *eod. c. Quamvis*, supponitur casus de eo qui jam satisfecerit. Et pro casibus Bullæ cœnæ id in eadem Bulla circa finem expressum est, his verbis: « A prædictis censuris nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam » tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendo (cautione præstita) absolvi possit. » Ubi observa bene distinguí obligationem standi Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendi, id est parti læsæ.

88. — Si autem impedimentum sit perpetuum, absoluti omnino manent liberi ab onere comparendi; *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 4. Conc. p. 445. n. 13. Tourn. p. 430. Vioa de Sacr. Pœnit. q. 9. Art. 2. n. 8. Potestà n. 3349. Ronc. d. q. 4. R. 11.* Dicuntur autem perpetuò impediti, I. Filiifamilias, *argum. c. Mulieres, et c. Relatum, De Sent. exc.* II. Regulares ex. *c. Monachi et c. Cum illorum. 32. §. Qui, de Sent. excom.* etiamsi censura incursa sit ante ingressum in Religionem, ut *Ronc. p. 82. q. 6. Barb. All. 41. n. 17. et Holz. p. 364. n. 126.* Hi enim absolvi possunt à suis Prælatiis: Nisi (excipitur in *d. c. 32.*) *excessus extiterit enormis.* Vide alia circa percussione *n. 280.* III. Senes ex *c. Ea noscitur, de Sent. exc.* quamvis hi sint potentes ad ambulandum, ut *Barb. n. 27. cum Sylo. Sayr. et Graff.* Nomine autem *senium* veniunt non solum septuagenarii, ut ait *P. Milant. in Prop. 3. Alex. VII*, sed etiam sexagenarii, ut probabiliter *P. Vioa l. c. juxta dicta de Jejun. l. 3. n. 1036.* Non verò quinquagenarii, ut improbabiler dicit *Farin. ap. Barb. et alii ap. Vivam. IV. Servi. V. Pauperes*, scilicet qui ob inopiam nequeunt Romam petere, ut in *c. Quamvis, de Sent. excom.* Secus, si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis; et sic intelligitur textus in *c. Ea noscitur, eod. tit.* ut explicat ibi Glossa *v. Pauperes.* Nemo autem tenetur accedere mendicando (ut ait *Potest.*), si ad hoc non sit solitus, ut notat *Pal. p. 23. n. 18.* VI. Carceribus, vel triremibus perpetuò damnati, et similes. VII. Infirmi, scilicet laborantes longa et gravi ægitudine, licet non mortifera; putà, quartana, ut dicunt *P. Milante in prop. 3. damn. ab Alexand. VII*, ex *Innoc. III. Salm. et Potestà cum Pal.* Qui his addunt debiles, sive delicatos, non valentes ferre labores itineris. Sed pro istis, nisi periculum sit in mora, consulendus est Papa, ex *cap. Mulieres de Sent. ex. VIII.*

Cura obstricti alendi, sive administrandi familiam, vel publicum gerendi officium, quod non possit relinqui sine publico detrimento, *Laym. Potestà, et Pal. IX.* Mulieres, non solum Moniales, de quibus est certum ex *c. De Monialibus 33. de Sent. exc.* ubi earum absolutio remittitur Episcopis; sed omnes mulieres: Ratio, quia, dum in *c. Quamois de Sent. excom. etc. Ea noscitur, eod. tit. in 6.* foeminae excusantur à se præsentiando, non alia ratio assignatur, nisi quia foeminae sunt. Ita *Salm. c. 2. n. 88. Milante in d. prop. 3. Tourn. t. 2. p. 450. et Pal. p. 23. n. 8. ac Barb. n. 30. cum Nao. Bonac. etc.* Hic autem advertendum, quòd Moniales non possunt absolvi ab Episcopo à censura ob violationem clausurae etiam occultam, excepto mortis articulo, ex Declaratione Gregorii XIII, ut diximus *l. 6. n. 593.* Pontifex enim illam sibi specialiter reservavit, quamvis sciret Moniales esse perpetuò impeditas. X. Impuberes, quorum absolutio ex jure ordinario datur Episcopis in *c. fin. de Sent. exc.* Ideoque hi sunt exempti ab opere comparendi, etiam si post pubertatem absolutionem petant, *Salm. n. 67. cum Con. Corn. Aoila et cap. fin. de Sent. exc.* ubi assignatur ratio: *Cum propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit temperandus.* Rectè autem *Aoila* ibi advertit, quòd si Sacerdos carens facultate absolvendi absolvat impuberem in periculo mortis à censura Papali, debet ei imponere, ut extra periculum se præsented Episcopo. Etiam impediti censentur illi, qui simul vitam ducunt, ut milites, vel qui in Seminario morantur: Unde hi ab Episcopis absolvi possunt à casibus Romano Pontifici reservatis, ut *Milante in d. prop. 3. et Barb. All. 41. n. 16. cum Nao. Bon. etc. ex c. Quoniam de Vita et honest. Cler.* ubi datur facultas Episcopo absolvendi eos, qui simul vivunt, si quis eorum Clericum socium percusserit, modò percussio non fuerit enormis. Denique censentur impediti, quicumque iter arripere nequeunt sine gravi damno spiritali, vel temporali suo, vel duorum. *Vioa l. c. ex c. Quamois de Sent. excom.* ubi dicitur excusari, sive quolibet impedimento canonico retrahatur. Ut autem hi supra enumerati dicantur perpetuò impediti, sufficit, ut tali impedimento laborent per decennium, et secundum *Tamb. in Dec.* etiam per quinquennium, et consentit *Vioa in prop. 3. Alex. VII. n. 6. et Ronc. d. q. 4. R. II.* Leviter autem Clericos percutientes semper possunt absolvi ab Episcopo, ex *arg. cap. Pervenit, De Sent. excom.* Vide dicenda *n. 279.*

89. — Quær. V. An impediti adire Romam in persona, teneantur adire saltem per Epistolam, aut procuratorem, ad absolutionem à prædictis casibus obtinendam? Affirmat *Bon. D. 1. 3. p. 2. n. 4.* (cui adhæret *Potestà t. 1. n. 3346.*) putans, quòd pro casibus occultis recurrendum sit per epistolam ad S. Pœnitentiariam, quandò commodè fieri possit, et aliqua necessitas non impediat; quia ad hoc est S. Pœnitentiaria à Pontifice constituta. Hæc sententia est probabilis, sed probabilior et communis est sententia negativa cum *Ronc. d. q. 4. R. II.* (qui vocat tutissimam sen-

tentiam) *Milante in prop. 3. Alex. VII. Viva ib. n. 7. Pal. D. 1. p. 11. §. 5. n. 6. et Spor. p. 264. n. 750. cum communi, et Salm. c. 2. n. 65. cum Con. Henr. Dic. Avil. Dian. Conin. Vide dicta l. 6. n. 563. v. Dub. 3. Idem dicit Sanch. Dec. l. 4. nu. 13, qui excipit casum hæresis, et hanc exceptionem rejiciunt Pal. D. 1. p. 2. §. 5. cum Avers. et Dic. apud Croix l. 6. p. 2. n. 1624. Ratio, tum quia, stante impedimento Romam adeundi, restituitur (ut diximus) ex jure Episcopis potestas ordinaria absolvendi per reservationem Bullæ ablata; Tum quia (ut ait Ronc. l. c.) jus non obligat Reum, nisi ut personaliter adeat Papam: Unde, si id præstare nequit, ad aliud non tenetur. Præterea (ut addit bene Ronc.) obtinere absolutionem à S. Pœnitentiaria, est privilegium, sed privilegia, utpote favorabilia, nullam inducunt obligationem iisdem utendi. Et sic pariter ab Episcopo in casu impedimenti Reus absolvi potest; etiamsi adsit Nuntius Apostolicus, qui possit faciliè adiri; ut probabiliùs tenent Ronc. et Salm. eod. n. 65. cum Corn. Dian. Avil. Henr. et Lugo apud Croix l. c. (contra Mol. Bon. Con. etc. apud Salm.) Sicut enim Nuntius, ita et Episcopus tunc absolvere potest ex delegatione Pontificis.*

90. — Quær. VI. An casu quo Hæreticus sit impeditus recurrere ad Papam, possit Episcopus eum absolvere (juxta sententiam mox supra relatam in Quæst. III.), non solum per se, sed etiam per alios? Jam diximus supra in Quæst. II. n. 82. quòd extra casum impedimenti non potest Episcopus absolvere ab ullo casu in Bulla Cœnæ reservato, et tantò minus delegare. In casu verò impedimenti dicimus cum Bonac. in Bull. Cœnæ D. 1. q. 22. p. 2. n. 14. Ronc. p. 81. c. 6. qu. 4. R. 2. v. Quòd si, et de Alexandro Confess. Monial. c. 6. §. 8. quæst. 3. valde probabiliter posse Episcopum ab omnibus casibus Pontificiis, etiam hæresis absolvere, et delegare, non solum specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. Nec obstat Tridentinum in laudato c. *Liceat*, ubi, cum sermo fit de hæresi, dicitur *Eis tantum, non eorum Vicariis, (absolvere) sit permissum*. Nam rectè respondent AA. citati, quòd id procedit juxta antiquum præscriptum Tridentini, ubi concessum erat Episcopis absolvere ab hæresi occulta etiam extra casum impedimenti; sed cum agitur de impedito ab adeundo Pontificem, facultas hæc absolvendi ab hæresi, aliisque casibus Bullæ Cœnæ competit Episcopis non jam vi Tridentini, sed vi juris communis, ut communiter loquuntur DD. utque latè probavimus in dicta Quæst. III. n. 84. ex pluribus textibus ibi allatis. Unde, cum in casu impedimenti prædicta facultas de jure ordinario spectet ad Episcopos, eò quòd est annexa ipsi Episcopali officio et dignitati, ideo ipsi bene possunt generaliter eam delegare. Et hoc est juxta communem doctrinam AA. nempe quòd omnes qui habent potestatem ordinariam possunt eam delegare, ut docent Salm. tr. 11. de Legib. c. 5. n. 51. et tr. 17. de Voto c. 3. n. 83. cum communi, Cont. t. 2. de Leg. p. 194. v. Quod spectat, Holzm. t. 1. p. 98. n. 485. et alii passim ex l. *More 5. de Jurisd. omnium Judic.* ubi id expressum habetur: *Is demum ju-*

isdictionem mandare potest, qui eam suo jure (id est ordinario, ut explicat ibi Glossa) non alieno beneficio habet. Certum contra est, quòd cum alicui Prælati aliqua potestas conceditur, et ejus officio sive dignitati annectitur, illa est, vel saltem æquiparatur potestati ordinariæ, ut docent iidem Salm. d. c. 5. de Leg. n. 50. et Laym. l. 1. tr. 5. c. 22. n. 6. qui id probat ex l. 1. ff. de Offic. ejus cui comm. est jurisd. et ex c. Quoniam de Offic. deleg.

91. — Quær. VII. An quando ob mortis periculum, vel ob aliud impedimentum absolvitur ab inferiore peccatum reservatum, sed absque censura, imponendum sit onus Pœnitenti, ut Superiorem se præsentet? Negant Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 24. cum Corduba, Zambran, item Salm. de censur. c. 2. n. 46. qui citant Suar. in 3. p. t. 4. D. 30. s. 3. n. 6, sed non bene, ut infra videbimus. Ratio (ut aiunt), tum quia eo casu directè absolvitur peccatum, tum quia nullo jure cavetur tale onus comparendi. Sed omnino distinguendum: si peccatum sit absolutum in articulo sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad Superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cum eo casu cesset omnis reservatio, ut rectè docent Suar. dict. n. 6. et Salm. de Pœn. c. 11. n. 21. cum Palud. et Nao. ac Dian. p. 5. tr. 3. R. 66. cum Gran. Præp. Hurt. etc. Secus verò, si peccatum est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum ad eundem Superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantum indirectè, juxta dicta l. 6. n. 585. v. Dub. 1. Unde Pœnitens, ut postea directè à Superiore absolvatur, omnino cum convalescit tenetur eum adire; ita communissimè Suar. l. c. n. 8. Laym. de Pœn. c. 12. n. 10. cum Nao. Soto, Con. Ricc. etc. et Ciera de Cas. reser. n. 164. cum communi, ut asserit.

92. — Quær. VIII. An impediti adhuc Episcopum adire pro his censuris, vel aliis reservatis, possint à quocumque Confessario absolvi? Negant communius Suar. Lug. Dec. etc. apud Viva de Pœnit. Qu. 9. Art. 2. n. 9. Quia hoc in jure conceditur tantum Episcopis, nec in lege positiva valet argui à pari. Sed probabiliter affirmant (cum onere tamen comparendi ad Episcopum, cessante impedimento) Ronc. d. c. 6. Qu. 4. R. III. Pal. D. 2. p. 11. §. 5. n. 6. Spor. p. 264. n. 750. Croix lib. 6. p. 2. n. 1624. cum Nao. Abb. Ang. et Tab. Salm. de cens. c. 2. n. 93. in fine cum Tann. Sylo. Henr. Viva l. c. cum Perez, Hurt. Gran. Dicast. Boss. et Cælest. Ratio, tum quia, ubi eadem est ratio, idem jus debet esse, ut dicit Glossa in c. Cum Dilecta. De Confir. Tum quia non deest lex hoc expressè indulgens; nam in c. Nuper, 29. De Sentent. excom. habetur ut supra annotavimus, quòd impeditus ex justa causa adire Superiorem jus habentem absolvendi à censura, à suo absolatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. Sub nomine autem proprii Sacerdotis venit quidem quilibet Confessarius, ut notat ibi Glossa ex c. ult. q. 26. et rectè inferunt Salm. c. 2. n. 164. ex c. Omnis, de Pœnit. et rem. ubi præcipitur quemque semel saltem in anno confiteri proprio Sacerdoti, qui commu-

niter intelligitur quivis Confessarius, ut probavimus *l. 6. n. 564 et 670*. Si igitur non potest verificari casus quòd Sacerdos absolvat Reum à censuris Pontifici reservatis, quando Episcopus adiri potest, saltem verificari debet quando Episcopus adiri non potest, ut rectè arguunt *Roncag. et Salm. ll. cc. cum Henriq. et Diana*. Imò *Pal. l. c.* dixit ex vi prædicti textûs, impeditum adire Papam, posse indistinctè absolvi à proprio Sacerdote. Sed probabilius puto cum *Sperer p. 264. n. 761. Salm. c. 2. n. 63. Ronc. l. c.* et aliis communiter, ut supra, hoc non admittendum, nisi quando non patet facilis recursus ad Episcopum; nam *to à suo Episopo, vel proprio Sacerdote*, communissimè DD. interpretantur non disjunctivè, sed subrogativè, nempe quando Episcopus nequit adiri. Tantò magis quòd in *c. de Cætero, 11. et c. Ea noscitur. 13.* expressè dicitur, quòd cum non potest adiri Pontifex, adeatur Episcopus. Satis etiam probabile est cum *Suarez, Sanch. et Mol.* ut notavi *l. 6. n. 563. v. Dub. I.* quòd in articulo sive periculo mortis quilibet Confessarius possit, etiam præsentè Episcopo, absolvere à casibus Papalibus, quia tunc omnis reservatio cessat. Nec obstant textus in *c. 11 et 13. de Sent. excom.* Nam probabiliter respondet *Sanch.* cum aliis ut supra, eos procedere tantum in casu percussione Clericorum, de quo loquuntur, non verò in aliis. Præterquamquòd nullum expressum inveni textum, qui in articulo mortis præscribat quòd infirmus ab Episcopo absolvatur à censuris Pontifici reservatis. Excipit tamen *Sanch. l. c.* cum aliis, si casus Pontifici reservatus esset occultus, quia tunc jure ordinario potest Episcopus ab illo absolvere, vi Tridentini in laudato *c. Liceat*. Unde censet tunc omnino adeundum Episcopum, si ad eum est recursus, cum ipsi tunc reservatus sit casus. Sed hoc non obstante, mihi et aliis junioribus videtur probabile, etiamsi crimen fuerit occultum, posse absolvi in periculo mortis à simplici Confessario, adhuc præsentè Episcopo, quia in tali periculo (ut diximus) cessat omnis reservatio quorumcumque peccatorum, et censurarum, ut docet Tridentinum *sess. 14. c. 7.* Neque in hoc mihi contradixi dictum. *563. Dub. 1.* ubi video oppositum tradidisse; nam ibi sermo fit de censuris ab eodem Episcopo reservatis, et eo casu, cum Confessarius debeat imponere Pœnitenti, ut postquam convaluerit se præsentet Episcopo ad congruam pœnitentiam ab eo accipiendam, ut communiter docent DD. cum *Salm. de Pœnit. c. 11. n. 21. et Tamb. de Cas. res. l. 5. c. 10. §. 4. ex c. Quo de iis, et c. Sæpe, de Sent. excomm.* ac signanter ex *c. Eos qui*, ubi id expressum habetur: notantque ibi *Tamb. n. 7. cum Fill. Boss. et Pasqualig. ac Viva in prop. 3, Alex. VII n. 5. cum Val. Næ. Bordonne, etc.* quòd eo casu pro foro externo Confessarius debet exigere à Pœnitente juramentum se præsentandi Superiori, cum primum poterit (sed pro foro interno dicunt sufficere promissionem), ideo præsentè Episcopo infirmus nequit absolvi à simplici Confessario. At quando agitur de censuris Papalibus, non debet infirmus, elapso periculo, se præsentare Episcopo, sed

Pontifici, unde cessat ratio cur præsentè Episcopo non possit absolvi. An autem in articulo mortis Laicus, aut simplex Clericus possit absolvere à censuris, deficiente Sacerdote? Probabiliùs negandum juxta dicta l. 6. n. 540.

An verò habens peccata, et censuras reservatas teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi, aut confitendi, et aditus non pateat ad Superiorem? Vide dicta *de Euchar. l. 6. n. 265. v. Quær. II.* ubi diximus teneri; vide ibi rationem.

Si quis autem est impeditus adire Episcopum, an possit simplex confessarius cum absolvere à casibus et censuris ab eodem Episcopo reservatis? Respondet *Ronc. tr. 4. c. 6. q. 5.* cum *Hurtado*, et *Diana*, quòd si impedimentum esset diuturnum, poterit absolvi, cum obligatione tamen comparendi coram Superiore, cessante impedimento. Si verò impedimentum sit perpetuum, poterit absolutè absolvi. Attamen *Laym. de Pœnit. cap. 12. n. 10.* cum *Suar. Soto, Coninch. etc.* dicunt, casu quo urgeat necessitas, et Episcopus longè distet, simplicem Confessarium posse Pœnitentem absolvere directè tantùm super non reservata, et indirectè super reservata.

93. — Quær. IX. Quomodo Episcopi hanc facultatem sibi concessam in *d. c. Liceat*, tam dispensandi in irregularitatibus, quàm absolvendi à casibus reservatis occultis, possint aliis delegare? Prima sententia quam tenent *Henriq. Menoch. et Cord. apud Sanch. de Matr. l. 2. D. 40. n. 16*, dicit non posse Episcopos hanc facultatem generaliter delegare, sed tantùm specialiter in aliquo casu particulari qui occurrit. Secunda verò probabilior sententia quam tenent *Suar. t. 4. D. 30. s. 2. n. 9. Sanch. loc. cit. n. 17. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 2. ac Croix l. 7. n. 135*, docet bene posse Episcopos generaliter committere hanc facultatem tam dispensandi, quàm absolvendi, alteri specialiter ad hæc deputato. Idque testatur *Suar.* sic esse receptum, et interpretatum à consuetudine, quæ est optima legum interpres. Imò probabiliter dicunt *Sanch. ibid. n. 25. Barb. in Trid. d. c. 6. sess. 24. num. 45. v. Ego tamen*; (et idem clarè sentit *Suar. loc. cit. D. 41. sess. 2. n. 8.*) quòd non solum alius specialiter deputatus, sed etiam quicumque, cui Episcopus generaliter suam facultatem committit, potest dispensare in irregularitatibus, et absolvere à suspensionibus reservatis occultis. Ratio, quia Concilium facultatem circa hæc non limitat, sicut limitat in secunda parte facultatem absolvendi à casibus: Unde, cum eam habent Episcopi de jure ordinario, generaliter possunt eam delegare, nulla facta speciali deputatione ad ipsa. Bene autem advertit *Pal. de Leg. D. 6. p. 8. §. 2. n. 7.* Episcopum non posse dispensare in irregularitatibus (vel absolvere à suspensionibus reservatis) cum alienigenis, etiamsi ipsi habeant quasi domicilium in sua Diœcesi ex Decl. Greg. XIII relata l. 6. n. 593.

94. — “ Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes,

» possunt ex suis privilegiis, in foro tamen interno tantum, à
 » variis censuris absolvere. Vid. *Dian. p. 9. t. 4. Res. 63.*
 » Quare à superioribus suis illa privilegia petant, cum ad con-
 » fessiones audiendas exponantur, et circa ea sequentes regulas
 » sequantur. »

95. — Quoad Regularium autem facultatem in reservata, distinguenda est facultas, quam habent erga sæculares, ab illa quam erga subditos.

Et I. Quoad *Sæculares*, olim Regulares absolvere poterant eos à censuris tam à Pontifice, quam ab Episcopis sibi reservatis, ex diversis privilegiis, quæ referunt *Salm. de Sacr. Pœnit. c. 13. n. 51*, nempe Eugenii IV, Urbani IV, Pauli III, Julii II, S. Pii V, etc. Verum (ut testantur ipsi *Salm. ibid. et Vioa in Trut. Prop. 12. Alex. VII, n. 1.*) Clemens VIII, die 26 Nov. anni 1602, et Paulus V, 7 Jan. 1607, limitarunt talem facultatem, et declaraverunt eos extra Romam et intra Italiam non posse absolvere sæculares à casibus Papæ reservatis in Bulla Cœnæ; Nec ab aliis, sex celebribus illis, nempe percussione Clericorum, Duelli, Violationis Immunitatis, Violationis Clausuræ Monialium ad malum finem, Simonie realis, et Simonie confidentialis in Beneficiis (Decretum Clementis in extensum refert *P. Milante in prop. 12. Alex. VII, t. 1. p. 98*; Nec pariter à casibus quos Ordinarii sibi reservant,) Deinde S. Congr. de mandato Urb. VIII, 17 Nov. 1627, sic sancivit: « Per confirmationes privilegiorum, quas
 » Regulares à Sede Apostolica post sacrum Conc. Trid. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, ac
 » deinde etiam ipsius Congregationis Decretis sublata, atque
 » extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario reservatis; quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis
 » in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consueverunt, utpote
 » sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires ac robur
 » acquisivisse ex sequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac
 » proinde Regulares cujusvis Ordinis, etc. » Ibiq. additum fuit: « Ab aliis casibus et censuris (præter casus Bullæ Cœnæ)
 » Sedi Apostolicæ reservatis absolvendi facultatem extra Italiam
 » minimè sublatam fuisse ejusdem S. C. Decretis hac de re
 » editis jussu Clem. VIII. »

96. — Sed dubit. 1. an regulares possint absolvere sæculares à casibus Papalibus? *Prima* sententia negat cum *Vioa in prop. 12 Alex. VII. n. 14. Bord. et Floren. ex Decr. Pauli V*, quo sancitum fuit: « Ac insuper, ut nulli ex sacerdotibus prædictis
 » (scil. Sæcularibus et Regularibus) quibuscumque privilegiis,
 » indultis, et facultatibus, suffulti ab excommunicationibus vel
 » casibus eisdem Ordinariis, vel Sedi Apostolicæ reservatis,
 » præterquam in articulo mortis, absolvere audeant, vel præsumant. » *Secunda* tamen probabilior sententia quam tenent *Bonac. p. 2. n. 18. Salm. tr. 18. de Privileg. c. 4. n. 153.* atque *Acersa, et Pell. apud Vioam l. c. n. 13 et 14.* sequitur *Potest. t. 1. De Min. Pœnit. c. 5. n. 3458.* cum *Peyr. Donat. Rodr. Vidal*

Joan. De la Croix, et ipse *Vioa* se revocans id admittit in *Tract. de Cens. Qu. 2. Art. 2. n. 6 et 7*, docet Regulares posse absolvere sæculares à casibus Papalibus occultis; et probant ex privilegio Soc. Jesu (in quo communicant omnes Regulares, ut notat *Potestà n. 3459.*) concesso à Paulo III, anno 1545. In dicto privilegio, cujus verba refert *Potestà ibidem*, conceditur absolvere Fideles « ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ etc. Necnon vota quæcumque, exceptis votis castitatis, Religionis, etc. » Nec obstare dicunt *Pell.* apud *Vioam*, et *Bon. n. 19*, laudatum Decretum Pauli V. Nam prohibitio ibi facta de absolvendis casibus Papalibus, refertur ad casus in Decr. Clementis VIII reservatos, quod Paulus V, et inde Urbanus VIII confirmarunt, et innovarunt, ut referunt *Bon. Vioa, etc.* Ibi enim tantum casus Bullæ Cœnæ, et alii sex enunciati excepti fuerunt.

97. — Quod autem tuentur *Pelliz.* apud *Vioam*, et *Rodriq.* apud *Potest.* scilicet ex præfato privilegio posse Regulares absolvere etiam à Papalibus pro foro fori, meritò rejicit *Potestà n. 3465.* Nam ex verbis Privilegii, *Confessionibus auditis*, atque *Pœnitentiam salutarem injungendi*, satis constat facultatem pro solo foro interno esse concessam.

98. — Dubit. 2. an Religiosi possint absolvere sæculares à casibus ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Affirmarunt *Suar. Hurt.* etc. apud *Salmant. de Cens. c. 2. n. 40.* Ratio, quia qui potest majus (nempe absolvere à Papalibus), potest etiam minus, scil. absolvere ab Episcopalibus. Et huic opinioni inclinarunt *Rodriq. Quint. Cand.* etc. apud *Vioam in d. prop. 12. n. 4.* ob privilegia postea, et iterum Regularibus concessa. Nec obstare dicebant Decr. S. Congr. de mandato Clem. VIII et Urb. VIII, cum talia Decreta non habeant vim legis. His tamen non obstantibus, omnino tenendum est oppositum, cum præfata Decreta fuerint confirmata ab iis Pontificibus pro tota Ecclesia ipsorum speciali mandato, et ideo verè habent vim legis, juxta communem doctrinam relatam *Tom. 1. lib. 1. n. 106.* Insuper (ut rectè dicunt *Salm. l. c.* et *Vioa de Cens. Qu. 2. Art. 2. n. 7.*) prædicta opinio satis evasit improbabilis post *prop. 12* damnatam ab Alex. VII, quæ dicebat: « Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. » Hæc enim proscriptio sola sufficit ad privilegia revocanda.

99. — Dubit. 3. an Regulares privilegiati possint absolvere à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Cabasut. T. J. l. c. 11. Conc. de Pœnit. p. 571. n. 8. Milante in prop. 12. d. ab Alex. VII. et Vioa in d. p. 12. n. 14. c. cum Bordon. et Floren.* Quia in Decreto citato Pauli V. fuit Regularibus sublata facultas absolvendi à censuris ordinariis reservatis. *Secunda* tamen probabilior sententia affirmat, quam tenent *Conc. de Cens. p. 447. n. 17. Spor. de Pœnit. p. 264. n. 745. Croix l. 6. p. 2. n. 1628. Salm.*

de Sacram. Pœnit. c. 13. n. 52. cum Sanch. Aversa, Lez. Pelliz. Peyr. Dian. etc. Et sequitur se revocans *Vioa in Tract. de cens. Qu. 2. Art. 2. n. 7*, qui docet posse absolvi à Regularibus censuras Episcopis reservatas à jure communi. Quænam autem sint Censuræ, vide infra apud *Busemb. num. 213*. Excipe tamen eas quas Episcopi sibi reservant. Ratio, quia, licet in Decretis Pauli V et Urb. VIII Regularibus vetetur absolvere à casibus Ordinariis reservatis, attamen hoc veriùs intelligitur, ut dicunt *Salm. l. c. et Avers. Lez. Leand. apud Vioam d. prop. 12. n. 13*, de casibus tantùm ab Ordinariis sibi reservatis, cum hæc Decreta sint (ut supra diximus) confirmativa Decr. VIII ubi dicitur: *Nec à casibus, quos Ordinarii reservarunt, aut in posterum sibi reseroabunt*. Notatque rectè *Suar. de Pœnit. D. 29. s. 3*, quòd casus à jure Episcopis reservati reipsa magis dicendi sint Episcopis delegati, quàm reservati. Omnino tamen excipiendi sunt sex casus expressi in Decreto edito jussu Clem. VIII. ut supra. At hoc intelligendum intra Italiam, ut explicavit Urban. VIII (prout supra *n. 95.*); nam extra Italiam, vel in Urbe, ut dicitur in Decr. Clementis, bene possunt Regulares absolvere ab omnibus censuris, quæ à jure sunt Episcopis reservatæ, et intra Italiam Regulares possunt absolvere à censura propter abortum foetus animati, cum hic casus non sit in casibus expressis à Clem. VIII. Ita communiter DD. Vide *T. 2. l. 3. n. 397. vers. Pariter*. Si verò Episcopus hunc casum specialiter sibi reservaverit, tunc nullo modo Regulares possunt illum absolvere, ut diximus *loc. cit. in fine, et lib. 6. n. 599. vers. Certum, circa fin.*

100. — Quod autem dicit *Vioa de Cens. q. 5. ar. 3. n. 10. et in Prop. 12 damn. ab Alex. VII*, cum aliis, nempe Regulares posse absolvere etiam à sex casibus Clement. VIII quando sunt occulti, ob eandem rationem ut supra, quia prædicti casus, cum sint occulti, reservantur Episcopis, non Papæ, vi Trident. in *c. Liceat*. Id minimè probatur: nam in tantùm Regulares possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis sive delegatis, in quantum ipsi etiam sunt papales, quare, ablata Regularibus facultate absolvendi à casibus Clem. uti Papalibus, non habent illi unde hac facultate uti possint, sive casus sint publici, sive occulti. Probabiliter autem *Vioa q. 2. ar. 2. n. 7. cum Comit. et communiori sententia*, cui adhæret etiam *Conc. p. 447. n. 17*, dicit posse Regulares absolvere casus in Synodis reservatos, quando Episcopus eos in tabella non exponit; quia eo ipso, quòd in tabella non reservat, censetur velle omnibus Confessariis facultatem concedere absolvendi ab iis, ex regula: *Non expressum habetur pro omisso*.

101. — II. Quoad facultatem autem, quam Prælati Regulares habent erga suos subditos, communiter docent DD. posse ipsos subditos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ. Ita *Salm. de Cens. cap. 2. num. 70. Conc. p. 444. ex num. 19. Vioa in Prop. 4. Alex. VII. n. 6. et Potest. De Min.*

Pœn. t. 1. n. 3372. ex variis privilegiis, quæ congerunt *Salm. l. c.* (Quidquid in contrarium dicat *Croix l. 8. n. 141.* cum *Dic.*) Nam licet ex vi Trident. in *c. Liceat*, non censeatur data Prælati Regularibus facultas ibi concessa Episcopis, quia videtur concessa tantum iis, qui habent Diocesim propriam, cum in Trident. dicatur, in *Diœcesi sua*; Attamen adest Privilegium à S. Pio V. (quod in extensum referunt *Conc. l. c. et Salm. de Sacr. Pœnit. c. 13. n. 33.*) cujus vi prælati Regulares in suos Fratres, et Moniales possunt idem, quod Episcopi in suos subditos vi Trid. in *c. Liceat*. Et licet *Mendo ap. Croix l. c.* astruat confutare Privilegium S. Pii, tamen illud authenticè referunt *Salm. de Sacr. Pœn. c. 13. n. 33. Vioa, et Conc.* qui etiam asserit ipsum confirmatum fuisse cum aliis à Bened. XIII, in *Const. 79. Pretiosus*, edita an 1727, quam refert etiam *P. Milante in prop. 3 Alex. VII, p. 23.* Qui insuper refert ab eodem Pontifice concessam fuisse facultatem absolvendi etiam à casibus Bullæ Cœnæ, exceptis « Relapsu in hæresim, Falsificatione litterarum Apostolicarum, et delatione prohibitorum ad Infideles; » Generali verò Ordinis concessit, « ut ipse solus possit ab irregularitate huiusmodi (orta ex homicidio) dispensare cum Fratribus sibi subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum. » Nomine autem Prælatorum veniunt Provinciales, et eorum Vicarii in ipsorum absentia vel alii ab eis deputati, ut asserunt *Salm. de Cens. c. 2. n. 80.* Necnon veniunt omnes Superiores locales, Rectores, Priores, Guardiani, etc. ut ait *Potest. l. c. n. 3379.* Sed post hæc scripta inveni, quod Clemens XII, in Bulla *Romanus*, die 30 Maii 1742, revocaverit omnes Constitutiones, et Privilegia (præsertim contenta in præfata Bulla, *Pretiosus*) concessa à Bened. XIII, omniaque reduxit ad pristinum statum. Insuper hîc notandum, quod cum disceptatum fuisset, an revocatio per Tridentinum facta Privilegii Regularibus concessi absolvendi Hæreticos, esset vel ne intelligenda pro Sæcularibus, non verò pro Religiosis subditis: S. C. adjudicavit intelligi pro omnibus; ita refert *P. Ferraris Bibl. verb. Absolvere, ar. 1. num. 40.*

102. — Possunt etiam Prælati Regulares absolvere Novitios qui Ordinis à censuris Papalibus (exceptis casibus Bullæ) ante ingressum in Religionem contractis. Ita *Salm. d. n. 80.* cum *Rodr. Cand.* etc. ex Privilegio à Clemente VII, concesso anno 1530.

103. — Sed dubit. 1. An dicti Prælati possint Novitios absolvere etiam à censuris ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Respondetur negativè ex Decreto S. C. edito de mandato Urb. VIII, ut supra relato; quamvis etiam contradicat *Jo. de la Cruz.* apud *Salm. c. 2. n. 80.* cui ipsi adhærent *n. 81.* quia (ut aiunt *Salm.*) per tale Decretum revocata est facultas concessa per Privilegium Clementis VII, quoad absolutionem casuum Episcopaliū; non autem illa quæ per consuetudinem est oblenta, ut est ea, qua habentes facultatem absolvendi à reservatis Papæ, possunt absolvere etiam ab illis, quæ Ordinarii sibi reservant, ut testantur *ib.*

Suar. alter. et Hurt. Addunt alii apud *Vioam in d. prop. 12 Alex. VII. n. 6.* Decretum illud non habere vim legis, quia non fuit de ejusdem Pontificis speciali mandato solemniter promulgatum pro tota Ecclesia, juxta sententiam relatum *n. 106.* Omnes tamen hæ rationes ex supradictis non videntur amplius probabiles post *prop. 12* damnatam ab *Alex. VII.*, ut supra allatam, qua oppositum apparet satis declaratum.

104. — Dubit. 2. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos Religiosos à casibus reservatis in Bulla Coenæ, ac etiam ab hæresi? Quoad Sæculares, jam damnata fuit ab *Alex. VII.* *Propositio 4* quæ dicebat: « Prælati Regulares possunt in foro » conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, » et ab excommunicatione ob ipsam incursa. » Quoad subditos verò adsunt tres sententiæ: *Prima* universè affirmat cum *Pal. Rodr. Peyrin.* etc. ap. *Salm. de cens. c. 2. n. 75.* et hanc sequitur et enixè defendit *Potest. t. 1. p. 4. c. 5. n. 3375.* cum *Villal. Donat. et aliis*, ex diversis privilegiis, et juribus quæ ibi congerit.

105. — *Secunda* sententia, quam tenent *Salm. l. c. ex n. 76 et 77.* cum *Suar. Bann. Cand. Arag. et aliis*, dicit eos non posse absolvere ab hæresi, sed posse à cæteris casibus Bullæ. Ratio istorum, quia, licet per Bullam Coenæ revocentur quæcumque privilegia Regularibus indulta, per verba, *Non obstantibus privilegiis, etc. alicui, vel aliquibus cujuscumque Ordinis concessis;* attamen *S. Pius V* extendit ad Prælatos Regulares privilegium Episcopis concessum per *Trident. in cap. Liceat*, ut supra, eodem modo ac in Episcopis invenitur. Sicut igitur (dicunt *Salm. n. 77.*), non obstante dicta Bulla, possunt Episcopi vi illius privilegii absolvere suos subditos, etiam à casibus Bullæ occultis; sic etiam possunt Regulares. Excipiunt autem *Salm. n. 76.* hæresis crimen, quia ex *Constit. Pauli V* ut referunt, hæretici omnino remitti debent ad Inquisitores. Sed hoc explicant in *Tract. de Sacr. Pœnit. c. 13. n. 5.* valere pro locis, ubi viget Tribunal *S. Inquisit.*; et ideo pro aliis locis referunt doctrinam *Suarez*, qui dicit Prælatos posse absolvere subditos etiam in hæresim relapsos ex concessione *Greg. XIII.*

106. — *Tertia* demum sententia, quam tenendam esse dicunt *Vioa in prop. 4* damnatam ab *Alex. VII.* et *Croix l. 6. p. 1. n. 1622.* citans *Sanch. Suar. Dian. et Mendo*, dicit eos non posse absolvere ab ullo casu Bullæ Coenæ. Ratio est, tum quia *Decr. Urbani VIII* (ut supra allatum) expressè declaravit per annuam Bullæ publicationem sublatam esse Regularibus facultatem à casibus Bullæ Coenæ absolvendi; tum quia (ut rectè arguit *Vioa in d. prop. 4. num. 3.*), si hodie nec etiam Episcopi à casibus Bullæ absolvere possunt post *Prop. 3* damnatum ab *Alex. VII.*, ut diximus supra *n. 83.* Ergo tantò minùs poterunt Prælati Regulares. Sed hodie quæstio finita est; nam (ut referunt *P. Milante in dicta prop. 3. to. 1. p. 23. et P. Conc. to. 10. p. 449. n. 21 et 22.*) *Bened. XIII* in Bulla *Pretiosus*, (cujus verba retulimus *n. 101.*) novissimè

concessit Superioribus Ordinibus. S. Dominici, et per communicationem aliorum Ordinum, posse absolvere suos subditos, nempe Fratres, et moniales sibi subjectas à quibusvis censuris etiam in Bulla Cœnæ, aliquibus tamen exceptis.

107. — Dubit. 3. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici sæcularis? Diximus *suos subditos*; nam circa sæculares nihil Regulares possunt, cum facultas absolvendi sæculares ab hac censura sit ipsis expressè adempta à Clem. VIII et Paulo V extra Romam; et intra Italiam: vide dicta n. 95. In *c. Cum illorum*, 32. §. *Qui, de sent. excom.* Affirmatur, si Religiosus percusserit alium ejusdem Ordinis, « nisi excessus (ut ibi dicitur) extiterit » difficilis et enormis; utpote si ad mutilationem membri, vel » ad effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut » Abbatem violenta manus injecta. » Si verò percusserit Religiosum alterius Claustri, dicitur ibid. quòd « per Abbatem proprium, et ejus qui passus est injuriam, absolvatur. » Si autem percusserit Clericum sæcularem, dicitur, « nonnisi per Apostolicam Sedem absolutionis gratiam poterit promereri. » Idem autem quòd dicitur de Religioso, dicunt communiter *Pal. D. 3. p. 23. §. 4. ex n. 10. Laym. tr. 5. p. 2. c. 5. circa finem*, et alii passim de Novitio percussore, etiamsi ipse crimen commiserit ante ingressum, quia in favorabilibus Novitii habentur ut Religiosi. Addunt tamen *Laym. l. c. in fin. et Pal. ib. cum Mol. et Sayr.* quòd Novitius, si egrediatur ante professionem, tenetur se præsentare Sedi Apostolicæ, juxta *c. Eos qui de sent. excomm. in 6.* adhuc si fuerit à Prælato absolutus, quia illa absolutio fuit concessa ob temporale impedimentum, ne vagaretur. Hic verò notandum 1. quòd si Religiosus levi percussione læserit Clericum sæcularem, bene poterit absolvi ab Episcopo illius, ut communiter dicunt iidem *Laym. et Pal. ll. cc. cum aliis ex c. Religioso, de sent. excom. in 6.* Notand. 2. cum eisdem AA. et *Salm. c. 2. n. 69.* quòd prædicta procedant juxta jus commune; nam, spectatis Privilegiis, Religiosi bene possunt absolvi à suis Prælatibus, etiamsi percussio fuerit enormis, ex pluribus Privilegiis, quæ referunt *Pal. n. 10. in fin. Salm. l. c. et Ronc. p. 104. c. 2. q. 2.* Idque dicunt præfati AA. valere, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis, vel Clericum sæcularem. Additque *Croix l. 7. n. 32. cum Krimer.* etiamsi percussio fuerit publica, ac posse Abbatem absolvi per Confessarium à seipso electum. Notandum 3. quòd, licet Regulares possint absolvi à suis Prælatibus ob hujusmodi Privilegia, bene tamen valent etiam se subicere Episcopis, ut ab eis absolvantur: intellige, si percussio fuerit levis, vel enormis occulta. Et in eo casu illi qui sunt Prælati aliqujus Ordinis, possunt per se exposcere talem absolutionem ab Episcopis: reliqui verò Religiosi de suorum Prælatorum licentia, nisi hæc injustè denegetur, ut docent *Sanch. Dec. lib. 2. c. 12. n. 10. et Salmantic. c. 2. num. 52. cum Boss. Henriq. Diana, etc.*

108. — A quibus autem censuris possint absolvi recipientes Bullam Cruciatae? Vide *Salm. c. 2. n. 82.* et *Croix toto l. 8.*

109. — « Regulæ. *Prima.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

110. — « *Secunda.* Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ, eò quòd hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali. *Dian. p. 5. t. 12. Res. 14.* »

111. — Ita *Bon. q. 3. p. 1. num. 12. et Suar. Ugol. etc. ap. Salm. c. 2. n. 41.* Cæterum quotiescumque conceditur à Papa facultas absolvendi à censuris, etiam de papalibus intelligitur; aliàs nihil concederetur, quia quilibet approbatus potest absolvere à non reservatis, ut *Bon. n. 11. et Salm. l. c. cum Nao. Azor. Cand. etc.* Pariter in Jubilæo, concessa facultate ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensæ ex communi usu etiam reservatæ Episcopis, *Croix. l. 7. n. 132 et 149. cum Suar. et Dic.* An autem, data potestate absolvendi à censuris tam à jure, quàm ab homine latis, comprehendantur censuræ ab Episcopo specialiter latæ? affirmant apud *Croix n. 133. Aoi. Henr. etc.* Negant *Vasq. Hurt. etc.* Utraque est probabilis. Facultas autem concessa ab Episcopo de absolvendis casibus reservatis, non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata; *Tamb. de Cas. R. c. 9. §. 1. n. 11.* Secus si talis concessio fiat à Papa; *Croix l. 7. n. 134.* Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura, et propter censuram, vide *l. 6. n. 580.*

112. — « *Tertia.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis papalibus, et episcopalibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro quibus alioqui concessio per magnam partem esset inutilis. »

113. — Concessa facultas absolvendi à casibus papalibus, non intelligitur à casibus Bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea quæ Superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset, ut dicunt *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. Croix l. 7. n. 132. Salm. c. 2. n. 41. cum Suar. Cand. Ugolin. etc.* Certum autem est hodie, quòd concessa facultate absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, non comprehenditur facultas absolvendi ab hæresi, licèt occulta, ut decrevit Alex. VII die 23 Martii 1656, et novissimè rursus declaravit Bened. XIV in Bulla *Convocatis*, emanata pro Jubilæo anni 1750. *n. 53.* Qui tamen *n. 7.* concessit in eodem Jubilæo facultatem absolvendi ab hæresi occulta, modò Pœnitens non habuerit complicem.

114. — « *Quarta.* Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello certantes (idem dic de similibus casibus) post Constitutionem Clementis VIII, sicuti poterant ante eam: præterquam in

- » Italia extra Urbem; idque ex declaratione ipsiusmet Clementis
- » apud *Comitolum l. 6. mor. Regin. l. 21. d. 83. Filluc. t. 1.*
- » *tr. 15. c. 5. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.*
- 118. — « Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à censuris
- » absolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter considerandum,
- » quid, quantum, et quomodo concedatur. Si enim detur potestas
- » absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas
- » absolvendi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet re-
- » servare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. * (*Cæterum uni-*
- » *versè loquendo, qui absolvere potest à peccato reservato, potest*
- » *etiam à censura annexa, cum nequeat absolvi peccatum, nisi*
- » *prius censura absolatur. Salm. c. 2. n. 38. cum Avil. Cand. etc.*) *
- » Porro absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum in-
- » tentione lucrandi illud, etsi postea vel sua negligentia, vel prop-
- » ter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque cen-
- » suram; secus si ab initio indulgentias lucrari noluerit, eo enim
- » casu probabilius est absolutionem non valere, et tam peccata
- » reservata, quàm censuram de novo debere tolli ab eo, qui
- » potest extra Jubilæum. * (*Vide dicta de Pœnit. l. 6. n. 536.*
- » *ad n. XII et XXVI.*) * »

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo? et quomodo in interno? — 117. An possit absolvi absens? — 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. — 119. De absolutione metu extorta. — 120. An valeat absolutio, non satisfacto parti? — 121. Quid si cum hac conditione sit concessa facultas? — 122. An, secuta satisfactione, de se auferatur censura? — 123. An valeat, et liceat absolutio sub conditione? — 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam? — 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa? — 126. An censura possit absolvi extra Confessionem? — 127. Ad absolvendas Censuras requiritur I. Satisfactio partis. — 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem? — 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non ampliùs committendi crimen, si sit valde enorme. — 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. — 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. — 132. An valeat absolutio, si reus falsum exponat?

116. — « RESP. Id statuendum esse ex natura tum censuræ,
- » tum cujusvis absolutionis.

Ex qua circa absolvendi modum resolves :

- » 1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt
- » ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. * (*Ad*
- » *absolvendam censuram sufficiunt quæcumque signa externa,*
- » *sed non sufficit sola voluntas Judicis. Suar. D. 6. sect. 9. n. 2.*

» 5 et 6. *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. nu. 1. et Salm. c. 2. num. 14. cum*
 » *Corneio, et Giball.*) •

« In foro tamen externo communiter servanda est forma cu-
 » jusque Episcopatus. In foro autem conscientiae hæc fere est in
 » usu. *Ego te absolvo, v. g. à vinculo excommunicationis, sus-*
 » *pensionis, etc. quam incurristi propter NN. (talem causam)*
 » *et (si sit excommunicatus) restituo te Sacramentis Ecclesiae,*
 » *et communioni fidelium, (aut si sit suspensus) executioni tuo-*
 » *rum ordinum, vel officiorum. In nomine Patris, etc. In publica*
 » *autem ac solemni absolutione præmittitur Psalmus Miserere,*
 » *et ad singulos versus poenitentis humeri denudati leviter per-*
 » *cutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omit-*
 » *tenda, præsertim in foeminis) ; tum adjectis precibus absol-*
 » *vitur, et in Ecclesia introducitur. Idem modus fere servatur*
 » *in absolutione mortuorum, nisi quòd sepulchrum virga per-*
 » *cutiatur. Rituale Roman.*

117. — « 2. Absolvi à censura potest absens; • (*Certum est*
 » *quòd absens sicut potest ligari censura, ita absolvi, ex c. De*
 » *manifesta. 2. qu. 1. c. Quanto. 2. q. n. 5. Cæterum sine urgenti*
 » *causa non licet absolovere absentem, Sanch. l. 2. c. 11. n. 14.*
 » *Salm. c. 2. n. 16. cum Pal. Avil. Sayr. etc. qui notant, quòd*
 » *si obtineatur absolutio per procuratorem, hic debet habere spe-*
 » *cialè mandatum censurati de obtinenda absolutione, ut constet*
 » *de commendatione; debetque procurator implere quæ mandans*
 » *implere deberet, si præsens esset*) •, imò et invitus; etsi hoc
 » communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia
 » sicut poena in absentem et invitum potest statui, sic et auferri.
 » *Turr. Dian. p. 5. t. 9. R. 10. • (Vide infra n. 131.) •*

118. — « 3. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest
 » absolvi ab una, relictis aliis; quia inter ea non est necessaria
 » connexio. Unde si dicatur, *absolvo te ab omni vinculo, etc.*
 » valet pro omnibus: ideoque si sic absolutus in Jubilæo fortè
 » omisisset invincibiliter peccatum habens annexam censuram,
 » id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato,
 » per quemvis approbatum absolvi, cum non sit amplius re-
 » servatum, eò quòd censura, ratione cujus tantum erat reser-
 » vatum, sit sublata. • (*Vide d. n. 131. in fine.*) •

119. — « 4. Absolutio vi, aut metu gravi injustè incusso ex-
 » torta non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui
 » metum incutit. • (*Ex c. unic. De his, quæ vi, etc. in 6. Secus*
 » *tamen si metus non fuerit injustè incussus, nempe si extorta sit*
 » *absolutio à Judice, qui volebat absolovere, adhuc cessante con-*
 » *tumacia. Ronc. cap. 6. q. 6. et Cont. Tourn. t. 2. p. 459.) •*

120. — « 5. Absolutio data ab Ordinario, non præstita sa-
 » tisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò etiam data
 » à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis:
 » quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut jura-
 » mentum de satisfaciendo cum poterit.

121. — Quær. utrùm sit invalida absolutio censuræ data à

delegato, non satisfacta parte, si illi facultas concessa est absol-
vendi cum clausula, *satisfacta parte*? Probabiliter negant *Sanch.*
de Matr. l. 3. D. 33. num. 6. Pal. D. 1. p. 51. §. 3. n. 6. Bon.
q. 3. p. 9. Ronc. c. 6. q. 6. et Salm. c. 2. n. 25. Nisi exprimatur
in concessione, nullam fore absolutionem, hac conditione non
impleta: aliàs, cum illa conditio sit de jure, intelligitur appositae
ad monendum delegatum non ad limitandam facultatem. Sed
probabilius affirmant *Suar. D. 7. s. 5. n. 42. Sporer suppl. p. 279.*
n. 214. item Vasq. Con. Sayr. ap. Pal. l. c. et alii citati l. 6.
n. 537. v. Qu. VIII. cum communiori sententia, ut fatetur ipse
Palaeus. Ratio, quia praedicta clausula probabilius importat
veram conditionem, ut in simili dictum est *eod. l. 6. n. 1115.*
circa fin. Tantò magis quòd cum Pontifices volunt tantum ino-
nere de aliqua obligatione, monitionem exprimant per verbum,
hortamur, monemus, et simile; cum verò adhibent ablativum
absolutum, aliquid aliud exprimere intendunt. Hoc tamen non
obstante, non puto improbabilem (ut dixi) primam sententiam
saltem ob auctoritatem DD. qui huc illud *satisfacta parte*, non
interpretantur pro conditione. Omnes autem conveniunt gra-
viter peccare Confessarium qui censuratum absolveret parte non
satisfacta. Vide tamen alia dicta *cit. n. 537. v. Q. VIII.*

122. — Certum autem est, quòd etiam secuta emendatione,
vel satisfacta parte, ad cujus instantiam lata est censura, hæc
non aufertur sine absolutione, quia licet, cessante contumacia,
censura debeat statim absolvi, ex *c. Cum consideres, De Sent. exc.*
Ex hoc tamen non inferitur, quòd sit jam absoluta; patet ex
Prop. 44. damnata ab Alex. VII. Quoad forum conscientiae, reo
correcto, ejusque contumacia cessante cessant censuræ.

123. — « 6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro
» contingenti, cum sit actus jurisdictionis externæ, qui condi-
» tionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic ab-
» solvi: si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi
» conditio; si non meretur, non debet absolvi. • (*Ideo illicita*
» *de se est talis absolutio, quomodo ex aliqua causa posset coho-*
» *nestari, ut Ronc. ib. q. 2. cum Suar. Con. et Salm. cap. 2.*
» *n. 11 et 12. Si quis excommunicet sic: excommunico te, donec*
» *solvas: Vel si quis ita absolvat: Absolvo te, si intra mensem*
» *solvas; facta solutione, tollitur censura, ut Pal. Henr. Avil.*
» *Con. Vasq. etc. cum Salm. ib. n. 13.)**

124. — « 7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id
» est pro certo actu, et tempore, quo transacto, reincidit: item
» sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat. »

125. — Quær. autem, utrùm, censura absoluta cum reinci-
cidentia (v. g. si intra mensem non satisfacias) requiratur
nova culpa ad reincidendum? Prima sententia negat, quia tunc
manet eadem prima censura, quæ non fuit sublata, nisi sub tali
conditione. Ita *Suar. D. 7. sect. 8. n. 27. Bon. q. 3. part. 3.*
n. 16. item Hurt. Fill. etc. ap. Salm. c. 2. n. 5. Secunda tamen
probabilior sententia, quam tenent *Ronc. c. 6. q. 2. in fin. Pal.*

D. 1. p. 11. §. 2. n. 10. et Cont. Tourn. t. 2. p. 460. et Salm. n. 6. cum Aoil. Henr. Con. Laym. etc. docet requiri novam culpam. Ratio, quia prima censura non potest dici suspensa, cum non possit suspendi censura, nisi auctoritate Pontificis, ut dicunt *Salm. l. c. n. 6.* Ergo fuit sublata, et ideo sine nova culpa renasci non potest. Et idem dicendum aiunt *Salm. cum iisdem A A. ib.* si Pontifex à censura absolverit ad omnem effectum, etsi ad reincidentiam; quia, nisi aliud exprimat, censetur absolvisse modo ordinario. Secus tamen, si à censura absolverit ad aliquem effectum tantum, nempe ut censuratus reddatur habilis ad Beneficium obtinendum, etc. manente censura quoad alios effectus.

126. — « 8. Probabilius est, eum, qui habet potestatem absolviendi in foro conscientiae à censura, posse id facere etiam » extra confessionem, ut contra *Navarr. Suar. et alios docet » Sanch. l. 8. de Matr. d. 16. Con. Dian. etc. * (Idem tenent » Salm. c. 2. n. 44. cum Con. Ugol. Vide tamen l. 6. n. 593. » v. Eandem, ubi diximus Episcopum non posse absolvere à casibus Papalibus occultis extra Sacramentum Pœnitentiæ ex Declar. Gregorii XIII.) * »*

127. — Sed pro complemento hujus puncti hæc sedulò recensendæ sunt solemnitates requisitæ à jure, ut absolutio debitè impendatur.

Requir. I. Ut reus priùs satisfaciatur parti, in cujus damnum commissum fuit crimen, ob quod censura lata fuit, nimirum furtum, percussio, etc. Nam, licet absolutio data, parte non satisfacta, fuisset valida, graviter tamen peccat absolvens, et tenetur illa damna restituere, quia ex officio tenebatur ei consulere. Ita communiter *Aoil. Con. Henr. Cand. cum Salm. c. 2. n. 22.* Sufficit tamen, cum creditor est in loco distante, si reus pecuniam in loco tuto depositet, ut possit absolvi, ut bene notant *Salm. n. 21. cum Aoila.*

128. — Tribus tamen casibus posset reus absolvi, non satisfacta parte. I. Quando pars injuriam remittit; sufficit enim satisfactio damnificati, quin satisfiat Ecclesiae, ut tenent *Salm. n. 20. Vide l. 6. n. 536. ad n. XVI.* Hinc, si percussus à Clerico remittat injuriam expressè, vel tacitè, percussorem familiariter tractando, hic bene posset absolvi, ut *Aoila, Navarr. Sylv. ap. Salmant. ibid.* II. Quando pars læsa rejicit justam satisfactionem oblatam, quia tunc jam per se satisfacit: *Salmant. cum Card. ibid.* III. Quando reus impotens est ad satisfaciendum, quia tunc iudex eum absolvere bene potest, imò tenetur, et valet compelli, ut ait *Con. ap. Salmant. cap. 2. n. 21. ex c. Qua fronte. De Appel.* quia, cessante contumacia, debet reus absolvi. Reus tamen, qui non est solvendo, nec in toto, nec in parte, debet cautionem præstare, si potest: aliàs saltem juramentum solvendi, cum poterit, ex *c. Ordoardus de Solut. et c. Ex parte 23. de verb. signif.* Sed vide dicta *lib. 6. n. 537. v. Si verò.* Hoc autem currit, si reus certè est debitor; nam si habet opinionem probabilem pro se, vel

si sit dubius, cum melior sit conditio possidentis, non potest obligari, nisi ad summum ad præstandum juramentum solvendi, si de obligatione constiterit. Quòd si debitor statim solvere non posset, nisi cum magno damno, aut incommodo, potest etiam, præstita cautione, absolvi; nisi pars idem incommodum ex dilatione pateretur, ut *Nao. Con. Avil. cum Salm. d. n. 21. De hoc vide dicta l. 3. ex n. 701.*

129. — *Requir. II.* Ut reus ante absolutionem censuræ, præstet juramentum de non committendo amplius tale crimen, colligitur ex *c. De cætero, et c. Ex tenore. De Sent. exc.* Hoc juramentum tamen exposcitur tantum ab iis, qui ob enorme crimen excommunicationem incurrunt, utpote sunt scandalosè violantes Ecclesias, graviter percutientes Clericum, incendiarii, usurarii publici, notorii percussores Episcopi, vel Cardinalis, etc. Secus, si excommunicatio sit contracta ob alia peccata non ita gravia; et hoc currit tam in foro interno, quàm externo. Ita comm. *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. n. 4. et Salm. c. 2. n. 18. cum Suar. Con. Hurt. Avil. Dian. Henr. etc.*

130. — *Requir. III. ex c. Per tuas, De Sent. exc.* ut censuratus absolutionem petat; ibi: « Nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur. » At quia textus dicit, *non debet*, non autem *non potest*, ideo bene docet *S. Th. 3. p. qu. 24. ar. 2.* quem sequuntur *Pal. D. 1. p. 11. §. 3. n. 9. et Con. Avila, etc. cum Salm. c. n. 29.* censuratum, modò sit emendatus à peccato, etiam renitentem validè posse absolvi.

131. — Hic autem notandum I. quòd si reus non sit emendatus, et peccatum habeat tractum successivum, ut hæresis, furtum, non potest absolvi, nisi à ferente censuram; secus tamen, si peccatum non habeat tractum successivum, ut perjurium, blasphemia, ut *Cont. Tourn. t. 2. p. 457. et Salm. n. 28.* Notandum II. cum *Ronc. c. 7. q. ult. et Salm. c. 2. n. 30. et ibi Pal. Suar. Sayr. Dian. etc.* quòd aliquando ex justa causa etiam licitè detur absolutio censurato adhuc contumaci, putà ob bonum publicum, vel ut reus faciliùs resipiscat. Notandum III. quòd si privilegium sit factum Pœnitentibus, prout in Jubilæo, ubi datur eis facultas eligendi sibi Confessarium à quo absolvantur, tunc nequit absolvi invitus, quia usus privilegii pendet à voluntate privilegiati; ita *Pal. et Tourn. ll. cc. item Avil. Con. Corn. apud Salm. c. 2. n. 39. cum Ronc. l. c.* Secus, si privilegium sit in favorem Confessoriorum, ut sunt privilegia Regularium, prout rectè notant *Salmant. ibid. cum Ant. à Spir. Sanc.* Notandum IV. quòd aliquis pluribus censuris innodatus posset absolvi ab una, et non ab aliis; quare, si censuratus unius tantum petat absolutionem, odiosè alias celando, ab illa tantum censetur absolutus, nisi Superior aliud exprimat, ex *c. Cum pro causa c. Officii, de Sentent. excomm.* Vide *Salm. c. 2. n. 32.* Si autem sine dolo alias celasset, judicatur absolutus ab omnibus, nisi constet absolventem aliud intendisse. Ita *Salm. ib. cum Gand. Gibal.* Et hæc absolutio valet

etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habeat in contentioso; si verò in foro conscientiae tantum, sive in Sacramento Poenitentiae jurisdictionem solus habeat, tunc reus qui omiserit confiteri inculpabiliter peccatum, cui annexa erat censura reservata, poterit tantum pro foro conscientiae à quocumque postea absolvi, ut cum *Bus.* dicunt *Salm. n. 33 et 34.* cum *Con. Avil. Gibal* etc. Idem dicitur ibi cum *Nao. Coe. Avil. Syb.* etc. de absolutione generali, quam Praelati impertiuntur suis subditis in Visitatione. Excipiunt tamen cum *Bonac. Avil.* etc. si aliqua censura exposcat satisfactionem partis, quia tunc non praesumitur Praelatus velle ab illa absolvere contra juris praescriptum, et in alterius praejudicium; ita praefati AA. et quidem probabiliter: sed *l. 6. n. 597.* probabilius esse diximus cum *Suar. Syb. Conc. Antoine et aliis*, quòd Poenitens confessus Superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non sit ablata reservatio, quia reservatio imposita est, ut culpae cognoscantur à Superiore, utque debitis poenitentiis puniantur, monitisque infuturum vitentur. Secus verò dicendum, si privilegium sit ipsi Poenitenti concessum, ut in Jubileo, etc. Vide *d. n. 597.*

132. — An autem valeat absolutio, quando datur ob falsam causam, nempe si Judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum; vel parti satisfacisse, quod verum non sit? Respondetur negativè, si deficiat causa principalis; secus, si minùs principalis; vel si Judex certò conscius sit falsitatis, ut *Cont. Tourn. t. 2 p. 459. cum Suar. et Bonac. ac Salm. c. 2. nu. 35. cum Pal. Sayr. Avil. Henr. communiter.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit et Quotuplex.

133. Quid excommunicatio? Quænam veniat illius nomine majorne, aut minor? et qui sint vitandi? — 134. Resolutiones. — 135. Quid requiratur, ut quis sit vitandus? Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. — 136. De 1. conditione, ut sit nominatim excommunicatus. — 137. De 2. conditione, ut sit publicè denunciatus. — 138. An liceat toleratis cum aliis communicare. — 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in Divinis, sine necessitate. — 140. An idem de suspenso, et interdicto vitando? — 141. Quando percussor Clerici sit vitandus? — 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. — 143. An sufficiat, ut alicui factum sit notum? — 144. An requiratur etiam notorietas juris? — 145. An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in aliis, ubi non est notus. — 146. Quando possit credi vitandus absolutus?

133. — « RESP. Excommunicatio est censura, per quam quis » privatur communione Ecclesiae. Estque duplex, minor, quæ » tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum:

» et major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure fere semper
 » nomine excommunicationis intelligitur. * (*Habetur in c. 5. Si*
 » *quem 59. De Sent. excomm. quòd nomine Excommunicationis*
 » *intelligatur major, non minor, et ita AA. ap. Croix l. 7. n. 177.*
 » *Per Anathema autem intelligitur Excommunicatio major lata cum*
 » *maiore solemnitate*) *; privatque omni communione Eccle-
 » siastica, secundum dicenda. * (*Non dicitur simpliciter omni com-*
 » *munionem : nam etiam excommunicatus cum fidelibus tanquam*
 » *membris unius corporis communicat in pluribus bonis spirituali-*
 » *bus; sed additur Ecclesiastica, id est pro bonis, quorum distri-*
 » *butio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salm. de Cens. c. 3. n. 1.*) *
 » Per hanc maiorem excommunicatus rursus est duplex : To-
 » leratus, quem fideles non tenentur vitare : non toleratus, quem
 » tenentur vitare. Et quidem post Conc. Constantiense, non to-
 » lerati sunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percussor, de quo
 » infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter ac
 » publicè denunciatus.

Unde resolves :

134. — « 1. In Germania Catholici securè communicant cum
 » iis, qui notoriè sunt hæretici, et consequenter excommunicati;
 » quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denun-
 » ciati.

« 2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem
 » per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunica-
 » tionis aliquid est vetitum, vel præceptum, quia requiritur ut
 » per sententiam expressam, et specialem, contra personam in
 » particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata,
 » v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus, vel saltem ita
 » exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excom-
 » municamus talis loci Decanum, Prætorem. * (*Nota hîc, quòd*
 » *agere rem sub excommunicatione majori vetitam, non excusatur*
 » *à culpa graui; Salm. c. 3. n. 7. cum S. Th. Suar. Lez. et comm.*
 » *Nota deinde quòd si peccatum est vetitum sub censura ex eodem*
 » *motivo, putà si vetetur homicidium, peccans unum peccatum com-*
 » *mittat; secus, si ex diverso motivo, ut si vetetur homicidium*
 » *Clerici ob reverentiam statûs. Est commune cum Laym. c. 5.*
 » *n. 1. Pal. Avil. et Salm. c. 3. n. 8.*) *

« 3. Licèt dicatur : *Excommunicamus Petrum*, v. g. *incendia-*
 » *rium, et ejus complices*, solus Petrus vitandus est, non verò
 » alii, etsi sint notorii : quia sententia quoad illos est tantum ge-
 » neralis, et non specialis contra certam personam.

« 4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est de-
 » nunciatus, quia id non est factum publicè; ad hoc enim re-
 » quiritur, ut sententia legatur, vel affigatur alicui loco celebri,
 » v. gr. in templo, tempore concionis, vel aliter pro more re-
 » gionis. »

135. — Notandum hîc olim omnes excommunicatos fuisse vi-
 tandos; post Constitutionem verò Concilii Constantiensis, quæ

incipit *Ad evitanda*, (cujus exemplum nunc non extat, sed legitur ap. *S. Anton.* et *Sot.* ultra quod sufficit fuisse confirmatam à Martino V in *Extrao. Ad evitanda*) vitandi tantum sunt nominatim excommunicati, ac denunciati, et publici percussores Clericorum; verba Const. relata à *Salm. de Cens. c. 3. num. 10.* hæc sunt : « Ad evitanda scandala... indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, vel aliis quibuscumque Divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ..., teneatur aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare : nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit in vel contra personam, Collegium etc. vel locum certum, aut certam à Judice publicata, vel denunciata specialiter, vel expressè.... Salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari : nam à communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abstineri, juxta Canonicas Sanctiones. » Sed inde additur : « Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos suspensos, et interdictos, seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. »

Sunt igitur vitandi tantum nominatim excommunicati, ac denunciati, et deinde notorii percussores Clericorum. De singulis hæc discutiemus.

136. — Et quoad primos, ut aliquis excommunicatus sit vitandus, juxta prælaudatum Decretum, requiritur I. Ut sit nominatim excommunicatus, expresso nomine per verba, aut signa indubitata, v. g. *Excommunico Prætorem Salmantinum*, et ita ut non possit cum alio Præture æquivocari : ut notant *Sotus, Avil.* et *Salm. c. 3. n. 15.* Ex quo infertur, quod non teneamur vitare hæreticos, etiamsi notorium sit hos esse à jure excommunicatos, nisi sint insuper nominatim excommunicati et denunciati. Nec obstat 1. Decretum posterius Concilii Basiliensis, quo sancitum fuit esse vitandos omnes notoriè excommunicatos. Nam respondetur 1. cum *Turrecr. Salm.* et aliis DD. comm. quod Decreta dicti Concilii edita post Schisma (prout hoc Decretum editum fuit) ab Eug. IV fuerunt revocata; vide dicta *T. 1. l. 1. n. 133.* Resp. 2. quod tale Decretum, quamvis legitimum fuisset, à contraria tamen consuetudine Ecclesiæ fuit abrogatum; et Decretum Concilii Constantiensis communiter fuit receptum. Ita communiter DD. Vide *Salm. n. 13.* Nec obstat 2. dicere, quod saltem ex jure divino tenemur publicè excommunicatos, maxime hæreticos, vitare, ex illo ad *Titum 3. Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem evita.* Et ex *Ep. 2. Joan. Nolite recipere eum in domo, nec aoe ei dixeritis.* Hoc enim respondetur intelligi præceptum, quando esset periculum, quod ab eo inficeremur, vel si scandalum adesset, aut si spes esset, fore, ut delinquens ex vitatione resipisceret, *Salm. ibid.*

137. - Requir. II. ut reus publicè excommunicatus publicè etiam denunciatur. Circa quod non sufficit ut denunciatio fiat coram litigantibus, sed debet fieri in loco publico (prout in Ecclesia, tempore Missæ, vel concionis), et in charta affigi in loco publico, vel alibi juxta usum Regionis. *Pal. Disp. 2. part. 4. Salm. c. 3. n. 15. Croix l. 7. n. 185.* cum *Suar. Henr. Con. Avil. Hurt.* Et in dubio, an quis excommunicatus sit sufficienter denunciatus, non tenemur eum evitare, ut notat *Croix n. 186.* cum *Dic. et aliis*, nisi adsit periculum scandali. Sufficit tamen, ut teneamur vitare, si constet nobis esse illum denunciatum per famam publicam, vel per testimonium etiam unius personæ gravis authoritatis, ut *Croix ib.* cum *Nao. Dic. etc.* Notandum II. quòd excommunicatus à jure (nisi crimen sit notorium) debeat prius à suo proprio Superiore citari, ut se defendat; *Salm. ib. n. 16.* juxta dicta supra *n. 55. in fine.* Et deinde debet publicè ut excommunicatus denunciari, seu declarari. Sufficit autem ut excommunicatus à jure tantum denunciatur tanquam talis, ut jam sit vitandus; *Salm. ib. n. 15.* Non verò sufficit, si reus sententia declaretur tantum, quòd commiserit crimen, cui annexa est excommunicatio, ut aliàs tenent sufficere *Suar. Sayr. Avil. etc.* apud *Salm. c. 3. n. 17.* Nam veriùs requiritur, ut expressè declaretur excommunicatus, uti docent *Sanch. Dec. l. 2. c. 9. n. 4. Pal. n. 6. Ronc. p. 84. q. 2. R. 1. et Salm. d. n. 17.* cum *Bon. Reg. Dian. etc.* (quod probabile putat *Croix l. 7. n. 183.*) Ratio, quia in Decreto *Conc. Constant. et in Extrao. Martini V* dictum est, neminem esse vitandum, « nisi censura vel sententia ejusmodi fuerit à Judice » publicata, vel denunciata specialiter, et expressè. » Ex quibus verbis *Gibal.* cum *Sanch.* addit nec sufficere si declaretur reus incurrisse omnes censuras crimini annexas, nisi in specie denunciatur excommunicatus. Notandum III. quòd, licèt vitare non teneamur excommunicatum non denunciatum, possumus tamen vitare, etiam publicè, eum qui publicè est notus ut excommunicatus, uti rectè dicunt *Avil. et Dic.* apud *Croix l. 7. n. 184.*

138. — Notand. IV. quòd etsi permissum sit aliis communicare cum excommunicato tolerato, attamen, prout patet ex verbis Concilii ut supra, cuicumque etiam clam excommunicato interdictum est cum aliis communicare tam in Divinis, quàm in humanis. Sed dubium hñc fit, an liceat fidelibus cum illo communicare in Divinis, et sine necessitate? Dixi in *Divinis*; nam in humanis certum est semper licere. Dixi item *sine necessitate*, quia incasu necessitatis, vel specialis utilitatis, putà, si alius æquè utilis non inveniatur, licèt potest quisque ab excommunicato Sacramenta petere; ita *Suar. D. 11. sect. 1. n. 15. Pal. D. 2. p. 5. n. 3. et Salm. c. 3. num. 23. cum Con. et Corneio.*

139. — Quær. igitur, an liceat communicare in Divinis cum excommunicato tolerato sine necessitate, vel utilitate? Negant *Pont. l. 5. c. 18. §. 9. Suar. D. 4. sect. 4. n. 10. et Avila, Pal. ac Con. apud Salm. c. 3. n. 24.* quia, licèt communicans non agat contra præceptum censuræ, agit tamen contra caritatem, indu-

cendo excommunicatum ad actum illicitum; nisi (excipiant) ille esset paratus Sacramenta ministrare, aut nisi teneretur ea præstare ex officio, nempe si esset Parochus, quia tunc alter utitur jure suo. Probabilius verò affirmant universè *Sanch. de Matr. l. 7. D. 9. n. 8. Pal. D. 2. p. 5. n. 5. Bon. p. 1. §. 3. n. 4. et Salm. c. 3. n. 25. cum Soto, Hurt. Sayr. Corn. Gibal. Henr. etc.* Ratio, quia, quando excommunicatus rogatus communicat, v. gr. Sacramenta ministrat, nec ipse tunc peccat; nam, si ipse adhuc peccaret, inutilis evaderet concessio facta fidelibus à Concilio, dum eis saltem indirectè, ratione caritatis prohiberetur communicatio. Quare, cum fidelibus communicatio cum excommunicato universè concessa sit, indirectè indultum est etiam excommunicatis cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen currit, si Sacramenta petantur ab excommunicato, quia, si petantur à Ministro existente in mortali, ad licitè petendum requiritur eadem causa justa, secundum dicta *l. 6. n. 88. v. Resp. 3.*

140. — Notand. V. quòd hæc, quæ hucusque dicta sunt de excommunicato, currunt pariter de suspensio, aut interdicto vitando in iis rebus, in quibus vi suspensionis, vel interdicti vetitum est eis communicare; ita ut usquedum non sint publicè denunciati, possimus indifferenter communicare cum illis, quia Concilium loquitur universè de quacunque censura; *Pal. p. 5. n. 8. et Salmant. cap. 3. n. 21. cum Sayr. Caj. Gutt. etc. commun.* Et idem asserit *ib. Avila* de irregulari, qui si non sit denunciatus non est vitandus; hinc ait licitè posse fideles à Parocho irregulari, etiam ob publicum homicidium, sed non denunciato, petere Missam, et Sacramenta, cum Concilium loquatur tam de impeditis per censuram, quàm per quamcumque sententiam, per verba *to, Cujuscumque sententiæ, vel Censuræ.*

141. — Quoad verò percussores Clericorum, hi, ut sint vitandi requiritur ut sint notorii. Sed hîc quæritur, an requiratur notorietas juris, vel facti? Notorium *juris* dicitur, quod notum est vel per sententiam Judicis, vel per confessionem rei in judicio, vel per sufficientem dispositionem judicalem testium. Notorium autem *facti* dicitur, quod notum est majori parti Collegii, Monasterii, viciniae, vel magno numero personarum, sive quod creditur mox venturum ad earum notitiam; nam ut bene notant *Salm. de Cens. cap. 3. n. 19. cum Bon. Hurt. Nav.* in magna Civitate non requiritur, ut factum sit notum majori parti civium; verum non sufficit contra, ut sciant 14 testes, ut dicunt *Salm. cum AA. cit.* Licet *Dicast. apud Croix l. 7. n. 182.* putet quòd si percussio fiat in foro coram septem, dicenda sit notoria; secus, si fiat in domo privata, aut in Monasterio, vide dicta *T. 3. l. 3. n. 975*; sufficit autem fama communis orta à viris fide dignis, et integrè probata, quæ quidem jam præbet moralem certitudinem, ut *Pal. D. 2. p. 4. n. 8. Bon. D. 2. q. 2. part. 1. §. 1. n. 9. Salm. c. 2. n. 19. cum Sayr. et aliis* Putant tamen *Vioa q. 3. a. 2. nu. 5. Avil. et Dic. apud Croix l. 7. n. 187,* non sufficere famam quòd quis percusserit, sed requiri etiam famam quòd publicè per-

cusserit. Imò docent *Suar. Mol. et Dic. ib.* non sufficere publicam hujusmodi infamiam, quando hæc non procedit ex notorietate facti per testes oculatos : aliàs dicitur crimen famosum, sed non notorium, et hoc *Croix* probabile censet ex verbis Bullæ, *Ad coitanda*, ut supra n. 135. ubi : « Si sententiam latam à Canone adeo » notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari. » Hinc, ut dicit *Vioa l. c.* non erit notorius percussor, qui laborat publica infamia, quòd Clericum percusserit, si revera ipse non percusserit publicè.

142. — His positis dubitatur 1. an sufficiat, ut percussor Clerici sit vitandus, sola notorietas juris? Resp. negativè cum communi ; namque licèt olim ante Concilium Constantiense sufficiebat notorietas juris, quia tunc omnis excommunicatus erat vitandus, nunc tamen requiritur etiam notorietas facti, ex verbis illis : *Quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari.* Ita *Suar. D. 9. sect. 2. n. 11. Pal. D. 2. p. 4. n. 7. Bon. D. 2. p. 1. §. 1. n. 3. Croix l. 7. n. 180. cum Laym. et Salm. c. 3. n. 18. cum Con. Avila*, etc. Advertendum tamen est, quòd sicut est vitandus is quem per publicam famam constat fuisse notorium Clerici percussorem, ut dictum est supra; ita etiam vitare debemus eum qui per sententiam Judicis (juxta Concilium Constant.) denunciatus est vitandus, quia tunc per talem sententiam satis certi evadimus etiam de notorietate facti; vide *Croix loc. cit.*

143. — Sed dubit. 2. an sufficiat, ut factum sit alicui notum, quamvis aliis sit occultum, ut ille percussorem vitare teneatur? Affirmant *Suar Dic. et alii* apud *Croix lib. 7. n. 179.* quia factum jam illi notoriè constat. Sed probabilius negant *Bonac. D. 2. q. 2. p. 1. §. 1. cum Avila, et Pal. l. 2. n. 6. cum Nao. Laym. Hurt. ac Con. et Croix ib. cum. Pignat.* Quia ex verbis mox relatis jam satis apparet requiri ut crimen sit simpliciter notorium, id est pluribus notum, ita ut celari non possit.

144. — Dubit. 3. An ultra notorietatem facti, ut percussor sit vitandus, requiratur notorietas juris, id est quòd reus sit etiam in judicio confessus? vel per sententiam damnatus? Visum est alicui omnino negandum, casu quo factum nulla possit tergiversatione celari, ut supra; at probabiliter quidem affirmant *Avil. Cælest. Fag. Coq.* quos sequuntur *Salm. c. 3. n. 18 et 19. et Ronc. p. 84. q. 2. R. 2.* Ratio, quia dicit textus (vide n. 135.) quòd ad obligationem vitandi percussorem requiritur ut constet, non solum eum percussisse, sed etiam censuram incurrisse, ita ut factum non possit celari, nec (nota ut additur) *aliquo suffragio excusari.* Ideo usquedum reus non sit in judicio confessus, aut condemnatus, semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo v. g. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc. Huic sententiæ adhæret *Diana p. 5. tr. 9. Res. 60*, ubi dicit : « Quamobrem rarò contingit percussionem Clerici ita notoriam esse facto, ut non possit aliquo juris remedio, aut probabilitate aliqua excusari. » Et idem docent *Vioa quæst. 3. art. 2. num. 5. et Pignat. apud Croix lib. 7. num. 181.* Quare, nisi saltem constet

facto, quòd percussor advertenter voluerit censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus. (*V. Not. XXII, pag. 339*)

148. — Dubit. 4. An percussor Clerici notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notorius? Affirmant *Hurt. Bonac. Vasq.* apud *Salm. c. 3. n. 20.* quia à Concilio universè fuit declaratus ut vitandus, qui alicubi fuit notorius Clerici percussor. At probabiliter negant *Pal. n. 9. Sanch. Dec. l. 2. c. 12. et Salm. c. 3. n. 20.* Quia ut dicunt, factum publicum in uno loco, non verè est publicum in alio, ubi communicatio cum excommunicato occulto non affert scandalum, quod præcipuè voluit Concilium evitari. Et idem quod dicitur de Clerici percussore, dicendum de excommunicato in aliquo loco denunciato, modò notitia denunciationis non sit brevè in illum alium locum perventura, ut dictum est supra n. 78.

146. — Ultimò hñc notandum quòd, postquam noscatur quis semel esse denunciatus sive declaratus excommunicatus, teneamur eum vitare, donec constet nobis de absolutione vel per publicam famam, vel saltem per testimonium unius fide digni, uti habetur in *c. Sicut, 39. De Sent. exc.* Potest tamen ipsi excommunicato fides adhiberi, si aliàs sit fide dignus, et timorata conscientiae, asseratque se absolutionem recepisse, vel se gerat ut absolutum. Ita *Croix l. 7. n. 188. cum Nao. Avil. Dic. et Henr.*

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor? — 148. An Episcopus possit alicui interdicere Sacramenta? Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. — 149. An sit privatio etiam ministrandi? — 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad Beneficia. — 151. Incurritur communicando cum vitando. — 152. An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori? An ministrare? — 153. An incurratur cum solo veniali? — 154. Et an hoc veniale possit omitti in Confessione? — 155. Quis possit absolvere ab ea? An etiam quicumque, qui potest absolvere venialia? — 156. Quis incurrat, remissivè.

147. — « RESP. Incurritur ob unicam tantum causam, si quis » nimirum cum excommunicato majore excommunicatione communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus ejus est privatio Sacramentorum perceptionis. Vid. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* »

148. — Quoad causam igitur, excommunicatio minor de jure incurritur tantum ob communicationem cum excommunicato vitando. Hoc tamen non impedit, ut docet *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3 n. 5.* quominus Episcopus in poenam alicujus criminis possit

nominatim alicui interdicare usum passivum Sacramentorum, vel saltem Communionis. Quoad effectum verò, excommunicatio minor unicum tantum effectum directum habet, nempe privare perceptione Sacramentorum, ex *c. Si celebrat. de Cleric. exc.* Ibi dicitur graviter peccare, qui hac excommunicatione irretitus Sacramentum aliquod suscipit, ut est commune apud DD. validè tamen recipere. Vide *Salm. de Cens. c. 3. n. 159.*

149. — Sed magnum dubium est, an hic peccet Sacramenta ministrando? Commune est inter DD. (contra *Vasq.*) non peccare graviter, quia in *d. c. Si celebrat*, postquam Pontifex dixit peccare graviter, si Sacramenta recipiat, addidit: *Peccat autem conferendo Sacramenta*, sed non dixit *graviter*. Hinc probabiliter sentiunt *Pal. D. 2. p. 21. n. 8. Sayr. Con. et Aoil. apud Salm. c. 3. n. 160.* saltem peccare venialiter. Attamen *Bon. D. 2. q. 3. n. 4. et Nav. Sayr. Vill.* alique multi apud *Croix. l. 7. n. 190.* cum *Bus. hùc n. 3. et Salm. c. 3. n. 161*, tenent nec etiam venialiter peccare, quia in nullo jure reperitur vetita ei ministratio, sed tantum perceptio Sacramentorum; imò expressum in cit. textu habetur: « Cum non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum remotus. » Cum autem dicitur ibi, *Peccat conferendo*, intelligendum, (dicunt citati DD.) quando Minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud aliud Sacramentum suscipere debet, nempe cum Episcopus confert Ordines Sacros, vel cum Sacerdos Communionem dispensat in Missa, opus est ei antea celebrare, et Eucharistiam suscipere, de quo casu specialiter loquitur textus, et tunc certè peccat, imò graviter. Utraque sententia est satis probabilis.

180. — Habet autem excommunicatio minor et alium effectum indirectum, qui est privatio electionis passivæ ad Beneficia, ut habetur ex *eod. c. Si celebrat*. Qui enim directè privatur susceptione Sacramentorum, prohibetur etiam indirectè Beneficia recipere, quæ ex institutione Ecclesiæ ordinantur ad receptionem Ordinum, et ad Missæ celebrationem. Et quamvis textus loquatur tantum de receptione per electionem; idem tamen communiter DD. intelligunt etiam de receptione per collationem, et præsentationem, tum quia eadem ratio currit; tum quia collatio, et præsentatio sunt quædam virtualis electio. Quare tam excommunicatus Beneficium recipiens, quàm eligentes, præsentantes, et conferentes tunc graviter peccant, cum transgrediatur præceptum Ecclesiæ in re gravi. Ita *Laym. lib. 1. Tr. 5. p. 2. c. 3. n. 5. Pal. D. 2. p. 21. n. 13. Bon. Disp. 2. q. 3. n. 7. Croix l. 7. n. 194. Salm. c. 3. n. 162.* cum *Suar. Aoil. Sayr. Hurt. Henr. et communi*. Talis autem electio, etc. non erit de se irrita, sed irritanda, ut legitur in eodem textu, ubi sancitur: « Si scienter excommunicatus electus » fuerit, ejus electio est irritanda. » Dubitatur, ex cujus parte hæc scientia requiratur, ut electio sit irritanda. Adest triplex sententia. *Prima* docet requiri scientiam tantum ex parte electi, qui sciverit suam excommunicationem, et inhabilitatem ad Beneficium: ita *Pal. D. 2. p. 21. n. 19. Laym. l. c. citans Glossam d. c. Verb.*

scienter, quæ dicit sufficere quòd electus scienter communicarit cum excommunicatis. *Pal. et Laym. adhæret Croix l. 7. nu. 195*, qui dicit saltem requiri quòd electus memor sit suæ excommunicationis, dum Beneficium ei confertur : nam contra, cùm ipse ignorans bene capax sit Sacramentorum, sic etiam capax est Beneficiorum. Et hoc probabilius mihi videtur, quia illud, *Scienter*, veriùs ad to *electus*, quàm ad to *excommunicatus* refertur. *Secunda* autem sententia requirit scientiam ex parte Electorum, ut *Avil. et Sylo. apud Laym. loc. cit.* atque idem tenent *Bon. Hurt. Reg. apud Salm. c. 3. n. 163.* Ex quibus sententiis *tertiam* demum probabilem sententiam deducunt *Salm. ib.* nempe requiri tam scientiam excommunicationis ex parte Electorum, quàm scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes Beneficium excommunicato nullam pœnam incurrunt. *Salm. d. n. 163. Avil. Dian. etc.*

181. — « 1. Cùm jura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere similem excommunicationem, sensus est, quòd similiter, id est, verè excommunicetur, licèt minore excommunicatione. »

« 2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur censura. »

182. — « 3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione recipiendo aliquod Sacramentum, non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat : administrando verò, probabile est nec venialiter peccare. • (Vide dicta num. 149.) •

183. — « 4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando cum nominatim excommunicato, quando non licet : secus, si sit veniale propter imperfectum usum rationis, quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale. »

184. — « 5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè priùs absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis. »

185. — « 6. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere potest parochus, et quisquis potest à mortalibus : cùm non sit reservata. An verò qui potest absolvere à veniali habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa ? Quidam affirmant, ut *Nao. et Tolet.* et alii probabilius negant : ut *Suar. Coninc.*, quia, sicut hæc absolutio est distincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio ; quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. V. *Laym. l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.* »

186. — Quomodo, et quando incurratur hæc excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando ? Vide *Dub. seq. ex n. 168.*

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio major.

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris? I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. — **158.** Qui sint effectus immediati? I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. — **159.** An excommunicatus sine culpa suscipiens Pœnitentiam validè absolvatur ante absolutionem censuræ? — **160.** Plura notanda. — **161.** An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta? — **162.** II. Privatio communium suffragiorum, etc. — **163.** An possint offerri Sacrificia etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur? — **164.** An possint offerri pro excommunicato tolerato? — **165.** III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato? — **166.** An excommunicatus vitandus validè ministret Sacramenta? — **167.** An Sacrament. Pœnitent. ? — **168.** Quid, si sit toleratus? Et quid in articulo mortis? — **169.** An excommunicatus licitè ministret Sacramenta? — **170.** Quando etiam vitandus? — **171.** Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacram. ministrans? An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam? — **172.** Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando? — **173.** IV. Privatio Divinorum Officiorum. Quomodo peccet communicans in Divinis cum vitando? Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso? — **174.** An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia? — **175.** Quid, si vellet interesse Missæ, etc. — **176.** Ad quid teneantur Clerici si excommunicatus nolit recedere? An alii assistentes peccent tunc mortaliter? Et an incurrant excommunicationem minorem? — **177.** Quæ veniant nomine Divinorum Officiorum? An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone? — **178.** An excommunicatus teneatur ad Horas? Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum*? An recitando cum alio privatim? — **179.** V. Nullitas Beneficii collationis, præsentationis, etc. — **180.** Plura notanda, et an idem dicendum de collatione Dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset præsentatus? Et an Beneficiatus faciat fructus suos? — **181.** An toleratus sit inhabilis ad Beneficia, officia, etc. — **182.** An valida sit collatio Beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum? — **183.** An excommunicatus privetur fructibus Beneficii ante sententiam? — **184.** VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio? An agere? An testificari? An tueri alios? — **185.** VII. Privatio usûs jurisdictionis. — **186.** VIII. Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ: Vide ib. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. — **187.** Quid, si sit Hæreticus non denunciatus? — **188.** IX. Privatio communicationis civilis. — **189.** I. Os. — **190.** II. Orare. — **191.** III. Vale. — **192.** An liceant signa urbanitatis sine verbis?

—193. An liceat resalutare, et rescribere? — 194. IV. *Communio*, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. — 195. V. *Mensa*. Quid, si casu accidat? — 196. Quale peccatum sit communicare cum vitando? — 197. Peccat graviter communicans I. In Divinis. II. In eodem crimine. — 198. An sit mortale communicare frequenter cum vitando? — 199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem? — 200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare?

187. — « RESP. Habet duplices, mediatos, et immediatos.

• Mediat, sive remoti sunt hi.

« I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

« II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, et ut jura loquuntur, insordescat, fit suspectus de hæresi, et contra eum, ut talem, procedi potest; *Trid. sess. 25. c. 3.* ideoque, si crimen grave, et beneficii privatione dignum commisit, privandus est beneficio; imò, etsi crimen non sit adeo grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bon. d. 2. qu. 2. p. ult. ex Rebuff. Dian. Navarr. etc.* * (*Insordescere est per annum animo pertinaci, et cum contemptu potestatis Ecclesiæ perseverare in eadem excommunicatione, sive in alia censura, ut dicit Croix l. 7. num. 287. et probat. ex Trid. sess. 25. c. 3.*) *

188. — « Immediati effectus sunt sequentes.

« I. privat susceptione, et usu passivo Sacramentorum; unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea licitè recipere sub mortali; nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, etc. quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.* * (*Et ita comm. docent Bon. D. 2. p. 1. §. 1. num. 4. et Salm. de Cens. c. 3. n. 43. cum Fill. Dian. Con. etc. nisi fiat in contemptum censure.*) *

« Dixi, licitè, quia validè suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiæ, imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis: dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint; quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura. *Bon. d. 2. q. 2. v. 2. ex Fill. Suar. Con. Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Dian. p. 3. t. 4. R. 78. ex Conin. Suar. etc. et p. 5. t. 9. R. 53.* »

189. — Duplex est sententia super hoc puncto; Alii negant excommunicatum, qui adhuc sine culpa suscipit Sacramentum Pœnitentiæ ante absolutionem censure, validè suscipere. Ita *Vasq. Sylo. Hurt. etc. ap. Salm de Cens. c. 3. n. 46.* Ratio istorum, quia hic, ut membrum abscissum, excluditur omnino ab Ecclesia, ut possit in bonis ejus communicare. Sed opposi-

non verius est tenendum cum *Suar. D. 10. sect. 3. n. 9. Pal. 2. p. 7. nu. 4. Bon. p. 2. §. 1. n. 1. Croix l. 7. nu. 191. Salm. 47. et Con. Cajet. Sayr. Dian. Fill. ac communissima*. Ratio tertia, quia Ecclesia non irritat Sacramentum poenitentiae, quod ex parte Ministri auferendo illi potestatem, cum censura iacet solum censuratum; neque ex parte poenitentis, cum hoc illi habeatur sancitum; nec Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directe inhabiles reddere ad Sacramentum eos, qui ex jure divino habiles sunt. Vide dicta l. 6. de *Euch. n. 265*.

Quær. III.

160. — Hic autem notandum I. quod Minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato peccaret quidem contra jus divinum, dando Sacramentum indigno; sed non peccaret contra preceptum Ecclesiae, quia per concilium Constantiense ut praeter, cuique permissum est communicare cum tolerato, etiam Divinis; ita probabilius *Suar. D. 10. sect. 2. n. 9. Pal. 2. D. 2. 7. n. 4. et Salm. c. 3. n. 51. cum Vasq. communiter*. Ex quo scribunt *Salm. ibid.* quod si excommunicatus cum ignorantia culpabili, et alias dispositus petat Sacramenta, licite potest Minister illa ei conferre, eundem relinquendo in sua bona conscientia. Notandum II. quod excommunicatus si recipit Sacramentum Ordinis, remanet suspensus, ex c. 32. de *Sent. exc.* Item autem excommunicatus Ordinem suscipiens incurrit irregularitatem? Vide dicta l. 6. de *Ordine n. 799. v. Utrum item*. Si verò suscipit alia Sacramenta, peccat quidem graviter; sed nullam poenam incurrit; *Croix l. 7. n. 198. cum Dic. et Salm. vid. l. c.* Notandum III. quod in articulo mortis probabilius potest ministrari excommunicato vitando Eucharistia, etsi etiam Sacramentum Poenitentiae non suscepisset, ut *Croix cum Sayr. et Dic. contra Avilam, etc.* quia praecipuum divinum de Eucharistico sumendo fortius obstringit, quam prohibitio generalis Ecclesiae non sumendi Eucharistiam. Idem ait *Croix l. c. de Sacramento Extremæ Unionis citans Suar. et Dicast.* Sed probabilius negant *Avila, etc. ibid.* juxta dicta lib. 6. n. 88, nisi firmus non potuerit aliud Sacramentum recipere. Notandum IV. quod in dubio, an quis sit absolutus, an non, ab excommunicatione contracta, non est negandum ei Sacramentum, si ei petat, maxime si asserat se esse absolutum; quia nemo presumitur delinquere; ita *Suar. D. 10. sect. 2. n. 12. Con. 2. §. 12. n. 2. Pal. D. 2. p. 7. nu. 7. Croix. c. 7. n. 199. et Salm. 3. n. 49. cum Nao. Con.*

161. — Quæritur hic, an excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implendum præceptum Missæ, vel annuæ Confessionis, et Communionis? Negant communiter DD. teneri quoad Missam, etiamsi negligens sit in obtinenda absolutione, nisi hoc faciat animo se eximendi ab obligatione audiendi Sacrum; ita cum *Bus. Bonac. q. 2. p. 3. §. 1. 4. et Salm. de Cens. c. 3. n. 74. et de Sac. Mis. c. 6. n. 53. cum Sa, Nao. Az. Con.* et aliis, contra paucos. Secus tamen di-

cunt, quoad annuam Confessionem, et Communionem, cum hoc sit unum ex præceptis divinis, erga quæ tenemur tollere impedimenta. Ita *Salm. d. c. 3. n. 74. Croix l. 1. n. 197. Tamb. de Comm. c. 4. m. 41. Vide dicta l. 6. de Euch. n. 587. et de Penit. n. 663.*

162. — « II. Privat saltem non toleratos, communibus Ecclesie suffragiis, orationibus et fructu Indulgentiæ, non tamen privatis. Unde non tantum quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, et sacro: imò actionem sacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in memento in particulari meminisse. (*Hoc est certum cum S. Th. Sot. Pal. Salm. c. 3. n. 58. etc. comm.*)

« Dixi, tanquam persona privata; quia, ut minister Ecclesie non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato, in persona Ecclesie intercedentis pro ipso, Deo offert: adeoque privatur omnibus bonis, quas in gratiam Ecclesie Deus concessurus fuisset. »

163. — Sed duæ quæstiones hîc agitantur. Quæritur I. An possint offerri Sacrificia, suffragia, et Orationes communes Ecclesie pro excommunicato vitando, qui sit in gratia, nec per ipsum stet quominus absolvatur? Affirmant *Nacarr. Henr. Sayr. Avil. et alii* apud *Salm. c. 3. n. 55.* qui probabile putant; quia non præsumitur Ecclesia velle suis bonis privare amicum Dei, et non ampliùs contumacem. Negant verò longè probabilis *Croix l. 7. n. 205. ac Suar. Dian. Sot. Con. etc. cum Salm. n. c. 56.* Et videtur patere ex *c. A nobis, 28. De sent. Excom.* ubi dicitur quòd excommunicatus, « quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. » Ratio, quia justè Ecclesia vult, ut non remittatur vinculum à se positum, nisi illud per absolutionem ab ipsamet auferatur.

164. — Quæ. II. An autem pro excommunicato tantum tolerato possint offerri Sacrificia, etc. etiam nomine Ecclesie? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat cum *Bellar. l. 2. de Missa c. 6. Suar. D. 9. sect. 2. n. 17. item Sotus, Avil. Bon. etc. ap. Salm. c. 3. n. 59.* Quia concessio communicandi fuit facta à Concilio in commodum solum fidelium, non autem excommunicatorum. Sed non minùs probabilis est *secunda* sententia, quam tenent *Nac. c. 27. n. 36. Pal. D. 2. p. 6. n. 10. ac Con. Reg. Hurt. Dian. etc. cum Salm. n. 60.* Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendæ sunt; dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre: nam communicare id etiam importat, ut habetur ex *c. 28. et c. 38. de Sent. ex comm.* Tanto magis, quia jure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis occultis suffragia publica offerre, prout colligitur ex *c. Cum ab homine, eod. tit.* et ipse *Suarez* fatetur; offerre autem Sacrificia pro excommunicato, hoc etiam directè cedit in commodum fidelium, tum spirituale ob meritum ca-

italis, tum temporale ob stipendia, etc. quæ hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis.

165. — « III. Privat usu activo Sacramentorum, et administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, et ad id requisito, et se non ingerenti, quandoque est licita, v. gr. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius, qui celebret: imò, si etiam non Parochus fortè rogetur, et invitetur ad celebrandum. Ac, licet communis doctrina sit apud *Laym. hęc. c. 4.* peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ utilitatis talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam à Concilio Constant. cum talibus communicandi; et hinc nec illum qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præsisè ob censuram peccare docent *Laym. l. c. n. 5.* ex *Soto, Sanch. l. 7. de Matr. d. 9. n. 8.* Idem docet *Bonac. d. 2. q. 2. §. 2. et Vasq. Suar. etc.* (Vide dicta n. 138 et 139.) Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio præterquam in casu extremæ necessitatis, extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam, quia requirit jurisdictionem, qua ipse caret. Vid. *Laym. hęc. c. 2. Bon. l. c.* »

Ad majorem claritatem hujus puncti, videndum est, quando excommunicati conferant Sacramenta validè, et quando licitè.

166. — Hinc quær. I. An excommunicatus validè ministret sacramenta? Respondetur affirmativè (excepto Sacram. Pœnitentiæ, ut infra). Ita docent *S. Th. 3. p. q. 64. ar. 9. ad 2.* et alii communiter cum *Salm. c. 3. n. 26.* Ratio, quia ubi essentialia Sacramenti concurrunt, non præsumitur (nec etiam posset) Ecclesia illud invalidare. Excipiunt aliqui Sacramentum Marimonii; sed in eo adhuc probabile est cum *Croix l. 7. nu. 197. Salm. de Matrim. c. 3. n. 46,* uti diximus *l. 6 n. 1082,* quod validè assisteret Parochus excommunicatus, etiam vitandus; et etiam licitè præberet licentiam alteri assistendi Matrimonio, iuxta dicta *l. 6. n. 1084. contra Croix l. c.*

167. — Sacramentum verò Pœnitentiæ certum est invalidè ministrari ab excommunicato vitando sine necessitate. Ratio, quia ad hoc Sacramentum requiritur in Ministro potestas non solum Ordinis, sed etiam Jurisdictionis, qua ille privatus est ab Ecclesia, ut ex *cap. Omnis, De Pœnitent. et Rem. et ex c. ad probandam. De Sent. et re jud.* Et ita communiter DD. cum *Pal. Suar. et Salm. c. 3. n. 27.* Et hoc, etsi Confessio sit de reolis venialibus, ut *Salm. ibid.* Ex eadem ratione Parochus vitandus nequit alteri delegare jurisdictionem ad Confessiones suorum audiendas; *Croix l. 7. n. 177.* Intellige, nisi hoc posset Parochus vi privilegii specialis.

168. — Dixi autem invalidè ministrari Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato vitando, quia, si sit toleratus, profectò validè hoc Sacramentum ministrat: nam hic non privatur Jurisdictione, cum hoc expediat ad utilitatem fidelium; *Croix*

l. 7. n. 217. et Salm. n. 30. in fine cum communi. Utrum autem excommunicatus vitandus possit validè et licitè absolvere in articulo mortis? Vide dicta *l. 6. n. 560. v. Qu. I.* ubi sententiam negativam tenuimus cum *D. Th. Fagn. Petrocor. Conc. etc.* contra sententiam communioem, non verò communem, ut propter non omnem diligentiam adhibitam diximus *l. 6. n. 88.*

169. — Quær. II. An excommunicatus aliquando licitè conferat Sacramenta? Et hñc distinguere oportet excommunicatum vitandum à tolerato. Toleratus enim, licèt ei universè sit vetitum sub gravi Sacramenta ministrare, ex *c. Apostolica, De Cler. excom. min.* quando tamen est requisitus, semper licitè potest quæcumque Sacramenta conferre, prout diximus *hoc loco n. 139.* Et probabiliter addit *Pal. D. 2. p. 8. n. 3.* quòd, si festus dies occurrat, nec alius Sacerdos sit, qui Missam pro populo dicat, bene potest toleratus celebrare, etsi non rogetur; quia justè præsumitur populum petere Missam ad præceptum implendum, nisi aliàs hoc scandalum asferret.

170. — Excommunicatus verò vitandus nequit etiam requisitus Sacram. ministrare. Probabiliter tamen potest ministrare Viaticum, et etiam Extremam Uctionem, quando infirmus nequit aliud Sacramentum suscipere. An autem Parochus excommunicatus possit assistere Matrimonio? vel alteri licentiam assistendì præbere? Vide dicta de *Matr. ex nu. 1082. ad 1084.* Dicunt autem probabiliter *Ronc. q. 3. Pal. et Salmant. c. 3. n. 36* cum *Con. Dian. et Corn.* quòd excommunicatus vitandus etiam licitè Sacramenta ministrat, quando aliàs grave incommodum, putà jacturam famæ vel bonorum timeret; quia Præcepta Ecclesiæ non obligant cum incommodo gravi.

171. — Quær. denique III. Quam poenam incurrat excommunicatus illicitè Sacramenta ministrans? Resp. Incurrit irregularitatem, sive sit vitandus, sive toleratus, ex *c. ult. de Cler. excomm. min.* Sic pariter, si solemniter baptizet, aut nuptias solemniter benedicat: secus si privatim, ut *Salm. c. 3. n. 40.* Sed dubium est, an excommunicatus vitandus invalidè Sacramentum poenitentiae ministrans, incurrat adhuc irregularitatem? Negat *Rich.* et probabile putat *Suar.* apud *Salm. c. 3. n. 40,* quia, tunc deficit actus consummatus. Sed communissimè affirmant *Palaeus D. 2. p. 8. num. 13. Suar. D. 11. sect. 3 n. 15. Bon. de Irreg. D. 7. q. 3. p. 5. n. 6. Tourn. t. 2. p. 108. Concl. 1. et p. 190. num. 3. et Salm. cap. 3. num. 41.* Quia hic punitur actus etiam attentatus, quia jam satis consummatus dicitur, cum Minister intentat contra jus absolvere. Sed hæc ratio non suadet; potius hæc sententia mihi probatur ex *c. Si quis 7. Causa 11. qu. 3,* ubi Martinus V declarat irregularem quemlibet constitutum in Sacris, qui post excommunicationem præsumpserit quasi in officio suo agere sicut prius. Nota illud quasi, quod importat similitudinem actionis; ergo etiamsi invalidè absolvat, irregularitatem incurrit.

172. — Qui recipit igitur Sacramentum à vitando sine ne-

peccat graviter, et excommunicationem minorem in-
 Qui autem recipit Ordinem ab Episcopo excommunicato
 , incurrit etiam suspensionem ab exercitio Ordinis sus-
 x c. *Cum illorum*, §. *fin de Sent. Exc.* Vide *Salm.* n. 42.
 — « IV. Privat usu divinorum officiorum, ita ut excom-
 matus non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub
 aliis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter
 retur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel
 vitas vitandi scandali * (*Secluso tamen scandalo, excom-*
matus, etiam Missam inchoatam tenetur relinquere, si non-
consecraerit. S. Thom. 3. p. q. 83. ar. 6. ad 2.) *, aliave
 causa : *Bon. l. c. p. 3. §. 1. ex Suarez, Fill.* etc. Similiter
 ut etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem
 intersunt, ut ex communi docet *Bon. l. c. n. 9.* contra
 id. quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen
 si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter
 tim, aut omnino separatim oraret; aut si aliis unum sa-
 audientibus, ipse aliud audiret; quia sic moraliter non
 retur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam ora-
 n fundendam. *Bon. l. c. n. 16. ex Suar. Henr. Fill. Coninc.*
 ac, licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex par-
 tamen materiæ, subinde tantum est veniale, ut si
 a pars Missæ, v. g. usque ad Evangelium tantum cum
 diatur. *Avila, Dian. part. 5. t. 5. Res. 21.* vel si Horæ pri-
 cum eo recitentur, *Dian. part. 5. t. 9. R. 89. ex Suar.*
 s novem. * (*Ut tenent etiam Salm. c. 3. n. 65. cum Con.*
et pluribus. Graviter tamen peccaret, qui cum vitando
 oro, vel publicè, et solemniter recitaret, ut *Salm. n. 62.*
e cum S. Th. Famulus autem, qui jussu Domini excom-
 cati Officium cum illo recitat, ne leviter quidem peccat,
 tunc non communicat, sed tantum obsequium famulatus
 æstat. *Ita probabiliter Croix l. 7. n. 211. cum Suar. et*
ex c. Quoniam 11. q. 3.) * »

— Ad majorem intelligentiam advertendum, quod non
 tur excommunicato usus Sacrarum Imaginum, et Reli-
 n, eas venerando; imò nec usus Aquæ benedictæ, et
 Sacramentalium, non quidem ut participet fructui,
 illa producant ex Benedictione Ecclesiæ, sed tantum ut
 retur. *Suar. D. 12. sect. 3. n. 3. Pal. D. 2. p. 9. n. 14.*
l. c. 3. n. 67. cum. Henr. et Sayro. Potest etiam tempore,
 celebrantur Divina, Ecclesiam ingredi ad orandum
 n, et seorsim ab aliis in distincto sacello, ut communiter
 1. *Pal. l. c. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 8. et Salm. c. 3.*
um Conin. et Cajet. qui addit posse etiam in eodem sa-
 ubi alii orant privatim et ipsum orare, quia privatè
 , minimè cum aliis communicat. Imò dicunt *Salm. ib.*
n. Bon. Dian. Turr. Palud. etc. quod etiam, dum Divina
 ntur, non prohibetur excommunicatus ab ingressu Ec-
 ut se liberet à satellitibus, vel ex alia causa, et si ibi

privatim oret; quia tunc nullam habet cum aliis communicationem. Et ideo tunc non tenentur Sacerdotes cessare, nec eum repellere, nec alii à templo discedere.

178. — Graviter autem peccaret excommunicatus, qui vellet audire Missam, vel interesse Officiis, et similibus publicis functionibus, ex *cap. Illud, de Cler. exc. min.* et ex *c. fin. de Sent. exc.* Et, si monitus à Sacerdote, nolit exire, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, ex *c. Eos, de Sent. exc.* Sicut illam etiam incurrit interdictus denunciatus, pertinaciter assistens Missæ, et omnes qui impediunt, ne excommunicatus, aut interdictus recedat, ut *Pal. D. 2. p. 9. n. 4. Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 7. et Salm. c. 3. n. 70. ex c. Gravio de Sent. exc.* Item notandum, quòd Sacerdos excommunicatus faciens coram se Missam celebrari, incurrit irregularitatem, ex *c. Tanto, de Excess. Prælat.* Vide *Salm. ib.*

176. — Item si excommunicatus sit vitandus, et monitus non velit ab Ecclesia exire, tenentur Clerici eum (etiamsi esset Sacerdos) expellere, si possunt; aut si non possunt, ab Officiis cessare et alia agere, quæ leguntur ap. *Bus. alibi* graviter peccant, et excommunicationem minorem incurrunt, ex *c. Is qui, de Sent. exc.* et *Clem. 2. eod. tit.* Sicque pariter dicunt *Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 9. et Salm. c. 3. n. 72.* graviter peccare assistentes eidem Missæ, quam audit excommunicatus, nisi excuset aliqua necessitas, aut parvitas materiæ. Et hoc videtur probabilius, quia in Missa necessario omnes audientes conveniunt in una oblatione. Quamvis *Suar. ap. Salm.* non improbabilius dicat hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere; et hoc probabile putant *Pal. D. 2. p. 6. n. 5. et iidem Salm. c. 3. n. 72. et Sayr. Fill. Henr. Krim. ap. Croix l. 7. n. 207,* quia talis communicatio videtur nimis remota, et accidentalis, nisi illi sint etiam causa ut excommunicatus intersit. Hac tamen ratione non obstante, nullus auctor hujusmodi assistentes excusat saltem à culpa veniali, et ab excommunicatione minori. Communiter autem docent *Bus. hîc, et Pal. loc. cit. cum Suar. Sayr. Henr. Fill. Bon. et aliis cum Salm. c. 3. n. 73. ac Ronc. Q. 5.* quòd, si adstantes audiant aliam Missam ab illa quam audit excommunicatus, tunc nec ipsi, nec celebrans tenentur recedere, quia tunc nulla adest communicatio in eodem divino, et illa assistentia in eodem loco materialiter se habet.

177. — « Porro per divina officia intelliguntur sacrificium » Missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio » olei, aquæ, candelarum, et cætera annexa ordini clericali, quæ » solemmniter fiunt, excepta concione * (Nam audire concionem, » sive lectionem Theologiæ, Canonum, etc. nec excommuni- » cato, nec aliis cum ipso prohibetur, cum ibi nulla sit commu- » nicatio, argumento ex *c. Respons. De Sent. exc. Salm. c. 3. » nu. 73. Croix l. 7. n. 281.* Ipse autem excommunicatus nequit » concionari, aut legere, nisi sit toleratus, et ab aliis requiratur; » aut nisi ad hoc teneatur ex officio, quia tunc præsumitur

» ab aliis requiri, ut *Suar. D. 12. c. 2. nu. 5. Pal. D. 2. p. 9.*
 » n. 5. cum *Bon. et adherent Salm. l. c. in fin.*)^o, in quibus,
 » licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen
 » non toleratum sub mortali vitare^o (ex c. *Is qui, de Sent.*
 » *Exc.*)^o; nisi vel levitas materiae, vel ignorantia, aut simile
 » quid excuset. Unde si talis praesens sit, moneri debet, ut re-
 » cedat: si nolit, debet extrudi, vel exportari, licet sit Sacerdos
 »^o (Ex c. *Venient. de Sent. Exc.*)^o; nisi tamen gravius inde
 » timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omit-
 » tendum est officium, etiam die festo; et celebrans nondum in-
 » choato Canone, debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest
 » caeteris abeuntibus sacrum prosecui^o (Ut tenent *Suar. et Henr.*
 » contra *Bon. et Corn. ap. Salm. n. 71. in fin. qui merito utrum-*
 » *que probabile putant*)^o, vel abrumpere, ob sententiae utrius-
 » que probabilitatem; si consecravat, debet, solo ministro ma-
 » nente, pergere usque ad communionem inclusivè; et reliqua
 » perficere in sacristia, vel alio decenti loco^o (ut certum est cum
 » *Salm. d. n. 71.*)^o quod si excommunicatus negligat procurare
 » absolutionem, eo fine ut non audiat sacrum die festo, peccat
 » mortaliter omissione sacri: secus si alia de causa ne-
 » gligat.^o (V. d. num. 161.)^o »

178. — « Quod si etiam obligatus est ad Horas, non excusa-
 » tur ab illis.^o (Ita comm. *Laym. c. 2. nu. 7. Sayr. Coe. Avil.*
 » etc. cum *Salm. c. 3. n. 66.* Etiam si teneatur ad Officium ex
 » solo titulo Beneficii. Et si fructus illius Beneficii non recipit,
 » hoc provenit ex culpa sua; *Croix l. 7. n. 324. cum Pal. Suar.*
 » *Nao. Laym. et Salm. n. 66. qui notant cum Coe. et Avila*, quod
 » si omnino privetur Beneficio, tunc non tenetur amplius ra-
 » tione Beneficii recitare.)^o Etsi non debeat dicere: *Dominus*
 » *vobiscum*, sed, *Domine exaudi*, etc.^o (Si tamen diceret, *Do-*
 » *minus vobiscum*, venialiter tantum peccaret, ut *Salm. c. 3.*
 » *n. 64. cum Bon. et Henr. Imò Avila, et Hurt. ap. Pal. D. 2.*
 » *p. 9. n. 8. et Nao. ap. Salm. loc. cit. dicunt* nullo modo pec-
 » care, quando solus recitat, quia ly *Dominus vobiscum* erit tan-
 » tum privata oratio pro aliis, sicut quando dicit in Invitatorio:
 » *Venite adoremus.*)^o Si autem Horas cum alio privatim legat,
 » venialiter tantum videtur peccare.^o (Quamvis enim in
 » c. *Excommunic. 11. q. 3. interdicitur* excommunicato commu-
 » nicare cum aliis, etiam in oratione privata; at secluso scandalo
 » et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitan-
 » dum officium privatim, sicut ad dicendum Rosarium. Ita pro-
 » babiliter *Tourn. t. 2. p. 482. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 4. et Con.*
 » *Dian. Coe. Corn. Ugol. apud Salm. c. 3. n. 63.* Si autem sit
 » toleratus, nullo modo peccat, si recitet cum alio, ab eo requi-
 » situs, juxta dicta n. 138. v. *Utrum*)^o.

179. — « V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla est,
 » uti et praesentatio, vel electio, institutio, et confirmatio. Ratio,
 » quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare
 » in officio, proindeque incapax est Beneficii, quod datur propter

» officium. Idque, licet ignoretur excommunicatio, quia ignoran-
 » tia invincibilis, etsi excuset à culpa, non tamen supplet de-
 » fectum conditionis requisitæ ad valorem actûs; *Vid. Less. l. 2.*
 » *c. 34. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamvis
 » Beneficio ante obtento non privetur, fructus tamen, et distri-
 » butiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere etiam
 » ante sententiam judicis, quia est privatus officio; fructus autem
 » datur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar. et*
 » alii contra *Sanch. et Conc.* qui probabiliter putant, ex consue-
 » tudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel aliam
 » inserviat Beneficio. »

180. — Plura hæc notanda, et examinanda. Equidem nulla est
 omnis Beneficii collatio, electio, etc. facta in favorem excommu-
 nicati, ex *c. Postulastis, De Cler. exc. min.* Hinc notandum I.
 quòd tunc non solum recipientes, sed etiam conferentes, etc.
 peccant graviter, et incurrunt, ultra excommunicationem mino-
 rem, etiam suspensionem à collatione, ex *cit. c.* *Vid. Salm. c. 3.*
n. 96 et 97. Valida tamen est collatio, si Papa scienter conferat
 Beneficium excommunicato: vel si in concessione Pontificis adsit
 clausula absolutionis à censura ad effectum validè consequendum,
 nisi quis excommunicatus sit ob hæresim, quæ non comprehen-
 ditur sub generali absolutione. *Salm. n. 98.*

Notand. II. Quòd idem quod dictum est de Beneficiis, dicitur
 de collatione, et receptione Dignitatum Ecclesiasticarum haben-
 tium jurisdictionem, prout Episcopatus, Prioratus, et similis;
 ita communiter *Suar. D. 13. sect. 1. n. 7. Bon. q. 2. p. 4. §. 1.*
n. 3. Pal. p. 10. n. 9. et Salm. c. 3. n. 102. An autem idem pro-
 cedat quoad Dignitates seculares? Affirmant *Salm. n. 103. cum*
Bon. Corneio, Henr. Garcia, Ugol. etc. quia excommunicati in-
 validè exercent actus jurisdictionis. Negant verò *Pal. D. 2. p. 10.*
n. 11. ac Con. Fill. Giball. et Hurt. ap. Salm. ib. (qui rectè pro-
 habile vocant.) Ratio, quia nullum habetur expressum jus de
 facto irritans collationem hujusmodi Dignitatum. Nec obstat,
 quòd acta Judicis excommunicati sint nulla, prout probabilius
 docent *Suar. D. 16. s. 1. n. 2. Dian. p. 5. tr. 9. R. 108. Salm.*
c. 3. n. 121. cum Con. et Hurt. ac ipse Pal. D. 2. p. 14. §. 2. n. 2.
cum Innoc. Panorm. Vasq. Laym. Bon. etc. eò quòd consuetu-
 dine jam receptum est, annulationem actorum pro Judice Ec-
 clesiastico præscriptam in *c. Cum audimus 24. q. 1. et in cap.*
Tanta. De Excess. Prælat. extendi etiam ad Judicem secularem.
 Nam respondetur, quòd licet excommunicatus impediatur à suo
 Officio externo, hoc tamen non efficit ut officii collatio sit nulla;
 post enim absolutionem validè et licitè poterit talis Judex suo
 munere fungi.

Notand. III. Idem quod de Beneficio, dicendum esse de pen-
 sione Clerici, quæ datur in titulum Beneficii ob ministerium Ec-
 clesiasticum; et de pensione Ecclesiastica, licet temporali, quæ
 datur ob Officium Ecclesiasticum prout Vicario, aut Coadjutori
 Episcopi; ita *Salm. c. 3. n. 107. cum Pal. Suar. et comm. Secus*

tem, si pensio sit merè laicalis, vel etiamsi mixta (juxta dicta *ud Bus. l. 4. n. 137.*), ut probabiliter *Pal. Avil. Laym. Sa, etc. in Salm. c. 3. n. 108.* Notand. IV. quòd, si quis ante excommunicationem fuisset præsensus, vel electus ad Beneficium, licet acceptat, et possessionem obtinet, etiamsi tempore acceptionis sit excommunicatus, quia acceptatio, seu possessio non est actus jurisdictionis, sed privati; ita *Pal. p. 10. n. 18. Bon. 1. n. 9. Coo. Avil. etc. cum Salm. cap. 3. n. 110.* (contra *Suar. ud Tourn. pag. 485. q. 2.* qui sententiam *Suarii* vocat æquè obabilem.) Secus dicendum, si is erat excommunicatus tempore collationis, licet postea tempore acceptionis absolutus sit: est immune, vide *Salm. ibid. num. 111.* Quare requiritur tunc novatio, quamvis probabile putent *Salm. ibid. cum Less. Bon. 20. Henr.* sufficere, quòd collator sciens in prima voluntate perseveret. Notandum V. Quòd excommunicatus Beneficium reiens non potest facere suos fructus perceptos tempore excommunicationis, etiamsi postea absolvatur, et ritè Beneficium obtineat. Attamen eo casu, si pro illo tempore per se, vel os satisfecerit officio annexo, potest fructus retinere; quia actus Beneficii vacantis, ubi non est usus *Spolii*, spectant ad accessorem, ut dicunt *Bon. D. 2. q. 2. p. 4. §. 1. n. 5. et Salm. 3. n. 101. cum Con. Alter. Henr. Diana, et Leand.* Ubi tamen est lex *Spolii*, rectè ait *Pal. D. 2. p. 11. n. 1. cum Nao. Henr. m. et Avila*, posse tantum retinere fructus correspondentes servitio præstito. Imò probabiliter dicunt *Suar. D. 13. sect. 1. 3. Tourn. p. 486. v. Hic, Dian. p. 3. tr. 9. R. 89. et Salm. c. 3. 100. cum Con. et Corneio*, quòd si ille bona fide Beneficium reperit, et servitium præstiterit, tunc, licet teneatur Beneficium mittere, potest tamen retinere, aut exigere fructus suæ congruæ sustentationi correspondentes pro tempore servitii præstiti; quia reipsa Ecclesiæ inservit, et ratione illius operis dignus est congrua sustentatione.

181. — Sed quær. I. An excommunicatus etiam toleratus sit habilis ad Beneficia, Officia, etc.? Negant *Giball. Navarr. an. Hurt.* et probabile vocat *Less.* apud *Salm. c. 3. n. 104.* Quia Concilium Constantiense, concedens fidelibus cum excommunicato tolerato communicare, consequenter concedit excommunicato Beneficium recipere. Verius tamen affirmant *Pal. 10. nu. 3. Suar. d. 13. s. 1. n. 29. Tourn. t. 2. p. 484. Qu. 5. in Avil. Con. etc. cum Salm. n. 105.* Ratio, quia, etsi concessum sit aliis cum tolerato communicare, excommunicatus tamen non potest officia præstare; quare collatio semper fit indigne. Exciperem, si in aliquo casu officia præstanda essent in modum conferentium Beneficium petentium illius communicationem in prædictis officiis. Hinc licet in *c. Postulatis. De cler. exc.* lata sit suspensio contra conferentes Beneficium communicato, tamen rectè dicunt *Salm. num. 106.* hanc suspensionem sublatam fuisse ex Concilio Constantiensi.

182. — Quær. II. An valida sit collatio Beneficii facta alicui

« I. *Os*, II. *Orare*, III. *Vale*, IV. *Communio*, V. *Mensa ne-*
 » *gatur.* »

Ista eruuntur ex iis quæ declaravit Calixtus Papa in *c. Excom-*
munic. 11. *Qu.* 3. ubi dixit : « Nec cum eis in oratione, aut cibo,
 » aut potu, aut osculo communicet ; nec ave eis dicat ; quia qui-
 » cumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis com-
 » municaverit, juxta Apostolorum institutionem, et ipse simili
 » excommunicationi subiacebit. » Non autem hfc illud *simili* im-
 portat æqualitatem (scil. excommunicationem majorem), sed
 tantum similitudinem, prout excommunicatio minor similis est
 majori.

189. — « Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum, et
 » omne colloquium, etiam privatum ; item per nutus, litteras,
 » internuncium, et quodvis signum benevolentiae. • (*Ut missio*
 » *vel acceptatio munerum. Salm. cap. 3. n. 135. cum Bon. Avila,*
 » *Reg. etc.*) •

190. — « Dicitur II. *Orare*, id est omnis communicatio in di-
 » vinis, de qua supra. • (*Vide dicta num. 173.*) •

191. — « Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem sala-
 » tationem (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexu ;
 » et secundum quosdam, etiam resalutationem, eò quod sit actus
 » observantiæ ; sed contrarium videtur verius, quia est solutio
 » debiti. Imò *Sayr. etc. cum Dian. t. 5. p. 9. Res. 16.* putant pro-
 » babile, quod sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem
 » alia signa, v. g. aperiendo caput, etc, quæ urbanitatis causa
 » fieri solent. »

192. — Dubit. igitur 1. an liceat exhibere excommunicato
 signa urbanitatis, v. g. adsurgendo, aperiendo caput, dando
 locum, sine tamen ulla expressione verborum ? *Prima* sententia
 valde probabilis negat ; et hanc tenent *Suar. D. 15. s. 1. n. 3.*
Pal. D. 2. p. 17. n. 4. cum Laym. Salm. c. 3. n. 136. cum Hurt.
Escob. lib. 50. num. 254. cum Vasq. et Sylo. ac Bon. D. 2. q. 2.
p. 6. §. 2. n. 4. cum Henr. Ugol. et Reg. Ratio, quia hujusmodi
 actus reverentiæ, esto solis nutibus fiant, et sine animo hono-
 randi, sunt tamen quædam communicatio, et vera signa amicitiae
 ac salutationis. *Secunda* verò sententia affirmat, modò absit animus
 salutandi ; hanc tenent *S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 2. in princ. cum*
Guil. Nav. cap. 27. n. 20. cum Major. et Ang. Fil. tr. 13. n. 85.
Spor. suppl. p. 134. n. 97. item Sotus, Avila, Graff. et Sayr.
apud Pal. Ratio, tum quia tales actus non exhibentur ut signa
 amicitiae, aut communicationis, sed ut vitetur nota inurbanitatis,
 tum quia, esto hujusmodi actus involvant quamdam salutationem,
 talis tamen salutatio videtur consuetudine introducta ut necessa-
 ria ; non quidem ad honorandum excommunicatum, sed ne ille con-
 temnatur. Hanc autem secundam sententiam meritò vocant pro-
 babilem ipsi fautores primæ sententiæ, nempe *Bon. Pal. Salm.*
et Escob. Maximè (ut aiunt *Croix l. 7. num. 277. Mazz. t. 4.*
pag. 316. Bon. cum Suar. loc. cit. et Renzi t. 1. p. 542. q. 4.
cum Laym. et Pelliz.) si excommunicatus sit Superior, vel

persona publica, uti Episcopus, Prætor, etc. quia tunc prædicta signa potius exhibentur ad vitandum damnum, vel indignationem illius.

193. — Dubit. 2. an liceat excommunicatum resalutare? Affirmant *Bus.* ut supra, ac *Fill. tr. 13. c. 5. q. 3. n. 84. Henr. et Krimer ap. Croix. l. 7. n. 277.* et probabile putat *Pal. D. 2. p. 17. n. 4.* quia, ut aiunt, resolutio illa non est exhibitio honoris, sed debiti solutio, quæ non videtur ab Ecclesia vetari. Sed probabilius negant *Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 4. Holz. p. 382. n. 197. et Salm. c. 3. n. 136. cum Aoila.* Ratio, quia, cum vetitum sit salutare excommunicatum, ille non habet jus, ut resalutetur, eò quòd in pœnam sui criminis est illo privatus. Et sic pariter probabilius dicunt *Bon. l. c. Croix d. num. 277. Vioa de cens. q. 3. art. 2. n. 9. Salm. c. 3. n. 136. cum Aoila et Renzi p. 541. q. 2. cum Pelliz.* (contra *Sa et Henr. ap. Vioam l. c.* quorum opinionem probabilem putat *Mazz. t. 4. p. 316.*) neque esse licitum excommunicato rescribere. Ratio est eadem, ut supra quia, cum prohibitum sit communicare cum excommunicato, ille non habet jus, ut ei rescribatur. Cæterùm quoad resolutionem, non audeo primam sententiam dicere improbabilem, quia licet excommunicatus non habeat jus, ut resalutetur, tamen resolutio illa non videtur propriè actus honoris, et contra negatio illius videtur quidam actus contemptus, vel saltem inurbanitatis. Quoad rescriptionem verò non valeo acquiescere sententiæ oppositæ, quia rescriptio videtur vera communicatio.

Qui autem excommunicatum injuriis afficeret, vel ei diceret, *Deus te illuminet, convertat, etc.* nullam quidem censuram incurrit; ita communiter *S. Antoh. p. 2. tit. 25. c. 2. in princ. Salm. c. 3. n. 136. et Croix. l. 7. n. 276 et 277.*

194. — « Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum: qui tamen validus est, si fiat * (*Ita Salm. c. 3. n. 138. cum Pal. Con. Ao. (contra aliquos) ex c. 32. de Sent. Exc. etc.;* illicitum autem est excommunicato testari, licet testamentum sit validum, nisi ille sit usurarius. *V. Salm. c. 3. n. 139.*) *, item cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter censeatur communicare; quod prudens æstimabit: unde nec iter cum eo, tanquam cum socio, facere licet. * (Nec licet cum eo collaborare, sedere, sub eodem tecto vivere, dormire: intellige per modum societatis; nam alias cubare tantum ad quiescendum, etiam in eodem lecto, non vetatur. Ita probabiliter *Suar. D. 15. sect. 2. n. 8. Bonac. part. 6. §. 2. nu. 5. Pal. D. 2. p. 17. n. 5. et Salm. c. 3. n. 137.*) *

195. — « Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus et convivia, per modum societatis et commercii; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum. *V. Bon. dist. 2. q. 2. p. 6. §. 1 et 2.*

Non licet igitur communicare cum excommunicato in eadem

mensa formaliter, idque accidit quando excommunicatus invitat alterum ad cœnam; aut quando aliquis vitam communem agit cum excommunicato, esto non vescatur eisdem cibis, ut evenire solet in Monasteriis et Seminariis, in quibus, tametsi diversæ sint mensæ in eodem refectorio, nihilominus omnes censentur communicare in eadem mensa et refectione. Idem est quando multi invitantur ab excommunicato, et in eodem cubiculo accumbunt licet in diversis mensis; secus si accumbant in mensis valde disjunctis, seu dispositis in diversis cubiculis; ita *Suar. D. 15. sect. 2. n. 6. Salm. c. 3. n. 140. et Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 5. cum Henr. Avil. Sayr. Fill. Reg. et Ugol.* Secus etiam, si quis ederet cum excommunicato in diversorio, adhuc in eadem mensa, ubi tamen unusquisque sibi intendit, ut *Suar. Salm. et Bon. ll. cc. cum Sayr. et alii.* Item secus, si quis casu conveniat cum excommunicato in eadem domo, itinere, vel mensa; *Holzm. p. 382. n. 197. Spor. Suppl. c. 3. n. 97. et Pal. D. 2. p. 17. num. 5. cum Suar. Laym. Sayr. et Hurt.*

196. — « Quæres 1. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato? Resp. Communicatio in divinis censetur mortale propter gravitatem materiæ; in civilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem), secluso tamen contemptu, tantum est veniale regulariter. *Suar. Bon. etc. Dian. p. 7. t. 11. R. 47. (Ita etiam S. Thom. 3. p. q. 23. n. 3. Salm. c. 3. n. 7 et n. 127. cum Lez. Suar. et comm.)* quod addo, quia aliquando est mortale, ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat. »

197. — Distinguendum inter peccatum, et pœnam communicationis cum vitando. Quoad peccatum in duobus casibus communicans certè peccat graviter. I. Si communicat cum eo in divinis nisi excuset parvitas materiæ, juxta dicta *n. 173 et 176.* II. Si communicat in crimine criminoso, id est in eodem crimine, sive contumacia, ob quam lata est excommunicatio, v. g. si quis suam concubinam excommunicatam post excommunicationem iterum cognoscat, ut habetur ex *c. Concubinæ, De Sentent. excommun.* Vel si quis post excommunicationem latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc. impendit ei auxilium, aut consilium, ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione; ita *Bon. q. 2. p. 6. §. 1. n. 8. Suar. D. 15. s. 7. n. 4. et Salm. t. 3. n. 133. ex c. Nuper.*

198. — Dubit. autem, an sit mortale frequenter communicare in civilibus cum vitando? Adest duplex probabilis sententia. Negant *Nao. c. 27. n. 30. Pal. q. 18. n. 3. ac Sayr. Avila, Henr. Reg. Dian. Leand. etc.* apud *Salm. c. 3. n. 128.* Quia communicatio in civilibus de se est tantum veniale: veniale autem per quamcumque multiplicationem non fit mortale. Tunc autem dicunt *Nao. et Pal. cum Sayr. et Avila ll. cc.* frequentem communicationem esse mortale, quando ex ipsa communicatione crederet communicans excommunicatum sumere occasionem in

sua contumacia perseverandi. Affirmant verò probabilius *Suar. D. 15. s. 2. n. 11. Bon. q. 2. p. 6. §. 1. n. 6. Holzm. p. 382. Spor. Suppl. p. 134. n. 99. et Salm. c. 3. n. 129. cum Vill. Con. et Fill.* Ratio, quia communicatio etiam civilis cum excommunicato vitando de se videtur materia gravis, quod maximè probatur ex *c. excommunic. 11. q. 3.* ubi (ut diximus *num. 188.*) Calixtus Papa æquè prohibet communicationem in Divinis, quàm in humanis. Item probatur ex *cap. Exceptionem. 7. de Except.* ubi communicans civiliter cum excommunicato dicitur, in periculum animæ suæ communicare; periculum autem animæ utique importat periculum damnationis, quod non nisi per culpam mortalem incurritur. Communicatio igitur etiam civilis tantum ex parvitate materiæ potest esse venialis; ergo si actus multiplicentur, et conjungantur, erit mortalis. Advertunt verò *Tourn. t. 2. p. 489. v. Dico 1. ac Suar. Holz. Spor. et Salm. cum Con. ll. cc.* ad peccandum graviter non sufficere, si quis frequenter etiam per longum tempus se junctim communicet cum excommunicato, sed requiri ut tales communicationes sint connexæ saltem per modum unius objecti voliti, nempe cum quis habet propositum formale, aut virtuale seu quasi ex habitu, sæpius communicandi longo tempore cum excommunicato, vel adsciscat eum sibi in socium, aut famulum.

199. — Quoad poenam verò, communicans cum vitando sive in humanis, sive in divinis, incurrit tantum excommunicationem minorem. In tribus autem casibus incurrit etiam majorem. I. Quando Clericus scienter communicat in divinis cum excommunicato à Papa nominatim, et denunciato, ex *c. Significavit de Sent. 131. exc.* Vide *Salm. c. 3. num. cum comm.* II. Quando excommunicatio est lata contra aliquem, et simul contra participantes; tunc enim qui communicat cum illo (post monitionem tamen), incurrit excommunicationem majorem, et non potest absolvi, nisi ab eo qui absolvere potest principalem; ita *S. Th. Suppl. q. 23. ar. 3. Pal. p. 18. n. 6. et Salm. n. 131. cum Avila, Hurt. etc.* III. Quando quis scienter communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso, juxta mox dicta *num. 197*; et hic absolvendus tantum à quo principalis absolvi potest, ex *c. Nuper, de Sent. exc.* Ita *Salm. ex n. 133. cum aliis.* Addunt autem ibidem etiam Episcopum excommunicantem, excommunicationem majorem incurere, si communicet in crimine criminoso.

200. — « Quæres 2. an aliquando liceat cum non tolerato com-
municare?

« Resp. Quòd sic, extra Divina, in his quinque casibus:
« (Qui habentur *c. Quoniam multos, Can. 11. q. 3. et in sequenti versiculo continentur* :

« I. Utile, II. Lex, III. Humile, IV. Res ignorata, V. Necesse.)

201. — « I. Utile intelligitur in casu utilitatis, sive spiritualis ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur; sive alterius, ut ab excommunicato consilium petat quod ab alio habere non po-

« test; sive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo restitutio
 » vel debitum ex contractu exigatur. Contractus tamen novos
 » cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cum
 » nulla sit lex irritans. »

Licet igitur ob bonum spirituale excommunicatum monere verbis, vel litteris, et ideo ante, vel postea, alia verba inserere, ex *cap. Cum voluntate, de Sent. exc.*: ac signa benevolentiae ostendere. *Sot. Bon. Av. Salm. c. 3. n. 142.* Licet etiam concionem coram eo facere. An autem liceat in Theologia eum instruere? Negant *Con. Avil. etc.* Sed affirmant *Salm. c. 3. n. 143. cum Soto et Sayr.* quia in hoc jam est utilitas spiritualis excommunicati. Ob bonum autem sive spirituale, sive temporale aliorum, licet ab excommunicato concionem audire, consilium petere, si desit alius æquè idoneus; *Salm. d. n. 144. cum Con. et Bon.* Licet etiam societatem prius initam cum eo continuare; item ab eo medicinas, vel eleemosynam petere; ita *Pal. p. 19. n. 2. Suar. D. 15. s. 4. n. 8. p. 6. §. 2. n. 10. et Sal. c. 3. n. 144. cum Con. et Avila.*

202. — « II. *Lex*, id est in casu legis matrimonialis: quomodo
 » uxori licet communicare cum marito, et contra, nisi factum
 » sit divortium. *Dian. p. 5. t. 9. R. 122.* Non tamen sponso de
 » futuro cum sponsa, *l. c. R. 136. ex Sayr. Sanch. et Fill.* »

Tam igitur excommunicato, quàm ejus Conjugi, licet petere et reddere debitum, ut periculum incontinentiæ vitetur, et in aliis omnibus mutuo conversari; ita *D. Th. in 4. D. 18. q. 2. tr. 4. Bon. q. 2. p. 6. §. 2. n. 18. et Salm. c. 3. n. 147. cum Suar. Sanch. et Pal. ex c. Inter alia. 31. de Sent. exc.* ubi permittitur tam conjugibus quàm filiis, famulis, etc. communicare cum excommunicato, ut debitum ei obsequium præsent. In tribus autem casibus nequeunt tales conjuges inter se communicare.
 1. Quando ipsi sunt jam per divortium separati, ut cum *Busemb.* ut supra, dicunt *Bon. n. 21. Salm. n. 148.* et alii communiter.
 2. Quando excommunicatio lata est propter dubium valoris Matrimonii, ut *Tourn. t. 2. p. 512. Holzm. t. 1. p. 383. n. 202. et Bonac. ac Salm. ll. cc. 3.* Quando alter conjugum est ob hæresim excommunicatus, ex *c. Decretis de Hæret. in 6.* Vide *Salm. l. c.*

Dubit. autem 1. An quis possit communicare etiam in Divinis cum Conjuge excommunicato? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Salm. c. 3. n. 146 et 154. ac Sanch. de Matr. l. 9. D. 14. n. 5. cum Nao. et Henr.* Et probant ex *c. Quoniam*, ut supra, 11. q. 3. ubi generaliter Gregor. VII videtur eximere Conjuges (sicut etiam filios, famulos, etc.) ab anathemate, si communicent cum excommunicato in iis, in quibus sunt soliti communicare. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Bon. q. 1. p. 6. §. 2. n. 22. Conc. p. 464. n. 36. et Cajet. ac Armill. ap. Sanch. l. c.* Ratio, quia in *c. Inter alia 31. de Sent. exc.* Innoc. III declarans præfatum textum Gregorii, dicit uxores et alios ut supra tunc tantum posse, imò et teneri cum excommunicato communicare, quando id est necessarium ad præstandum obsequium ei debitum; uxori autem,

ut præstet debitum obsequium viro, minimè est necessarium, quòd cum eo communicet in Divinis.

Dubit. 2. An Conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit deinde cum ipso communicare? *Prima* sententia valde probabilis et communior negat, eamque tenent *D. Th. Suppl. q. 23. art. 1. Suar. D. 15. s. 4. n. 36. Pal. D. 2. p. 19. n. 15. et Salm. c. 3. n. 152. cum Con. Ang. et Sayr. Tourn. t. 2. p. 512. Conc. p. 464. n. 36. item. Fill. Corneio, Gordon. etc. apud Bos. de Usu Matr. c. 1. n. 286. Probatur ex dicto c. Inter alia, 31. de Sent. exc. ubi dicitur concedi facultas uxoribus, et aliis personis subjectis communicandi cum excommunicatis, eodem modo quo possent, et tenerentur ante excommunicationem; ergo, si subjectio contrahitur post excommunicationem, non datur ipsis licentia communicandi. Id probatur etiam ratione, quia subjectio illa fuit iniquè contracta, et iniquè acquisita, unde non debent eximi ab onere censuræ qui contra eam deliquerunt.*

Secunda verò sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 14. n. 3. Bon. D. 2. p. 6. §. 2. n. 18. cum Ugol. et Alter. ac Boss. l. c. num. 288. cum Con. Turrian. Diana et Villal. et meritò probabile vocant Pal. et Salm. ll. cc. Ratio, quia in c. Quoniam multos. 11. q. 3. Gregorius indistinctè, et absque ulla restrictione concedit personis subjectis facultatem communicandi cum excommunicato. Nec obstat textus oppositus in dicto c. *Inter alia*, ex eo enim quod ibi dicitur, nempe subjectos teneri ad præstandum obsequium excommunicato eodem modo ac ante excommunicationem, minimè evincitur non posse communicare, qui tempore excommunicationis subjectionem contraxerunt; imò in tantum ibi dicuntur subjecti teneri communicare, quia obligatio contracta præstandi debitum obsequium non eliditur ob excommunicationem supervenientem; unde sicut obligatio illa non cessat ob excommunicationem supervenientem; ita nec ob antecedentem. Neque obstat, quòd nemo possit se obligare ad illicitum, prout est communicare cum excommunicato, nam hoc curreret quando quis directè se obligaret ad communicandum, non verò quando indirectè se obligat ratione contractûs; Unde quamvis illicitè subjectio fuerit contracta, cum tamen contractus fuerit validus (prout certum est esse validum Matrimonium cum excommunicato), ex eo bene oritur et viget obligatio debitum obsequium præstandi. Et quod hîc dicitur de Conjugibus, idem dicunt præfati AA. de filiis et famulis.*

203. — « III. *Humile*, id est in casu subjectionis; quo modo » possunt filii etiam emancipati. * (*Ut probabiliter dicunt Suar. » D. 15. sess. 5. n. 3. Bon. p. 6. §. 2. nu. 29 et 33. Pal. p. 19. » nu. 10. et Salm. c. 3. n. 149. cum Corneio, et Sayr. contra Soto, » Nao. etc. ib.) * addit Dian. p. 5. t. 9. R. 118 et 119. ex Con. » Fill. Hurt. etc. etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam ne- » potes, pronepotes, et in eodem genere affines * (*Ut nurus, » privigna. etc. Salm. c. 3. n. 149. cum Suar. Pal. Bonac. etc.) * » communicare parenti, servi, et ancillæ domino, si ante excom-**

» municationem fuerint in servitio. Similiter religiosi Prælati :
 » non tamen, nisi quoad eam communicationem, quæ ab habi-
 » tantibus in eadem familia evitari non potest. *Dian. l. c. R. 117.*
 » contra *Sotum V. Fill. t. 12. c. 8. n. 230. Laym. et Bon. l. c.* »

Sic pariter excusantur omnes servientes, etiam gratis, et tota familia excommunicati, ex *c. Quoniam*, et *c. 34. de Sent. exc.* Vid. *Salm. c. 3. n. 150.* Ita etiam Milites possunt communicare cum Duce excommunicato ex *d. c. 34.* Non autem vassalli cum suo Domino, ex *c. Nos Sanctorum 15. q. 6.* nisi quoad solutionem tributorum, si ligati sint juramento fidelitatis, ut *Salm. c. 3. n. 150. cum Suar. Av. Corn.* Attamen judico sæpe istos aliàs excusari, ratione necessitatis, vel utilitatis. Item Religiosi possunt communicare cum suis Prælati excommunicatis; *Suar. D. 15. s. 7. nu. 2. et Pal. D. 2. p. 19. nu. 18. cum Bon. Sayr.,* et comuni, contra paucos.

An verò famuli excommunicati ejusdem Domini possint inter se communicare? Per se certè non possunt, cum in *cit. c. Quoniam. 11. q. 3.* id eis non conceditur; possunt tamen per accidens, eò quòd moraliter obligantur simul cohabitare; ita *Suar. n. 13. Nav. c. 27. Bonac. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 32. et Pal. n. 23. cum Hurt. Sayr. et Ugol.* Hoc tamen intelligendum quando ipsi serviant impulsu necessitate se sustentandi, et insuper non possunt commodè Dominum illum relinquere.

204. — Notandum autem I. quòd sicut filii, uxores et famuli possunt cum excommunicato communicare, ita Parentes, Mariti et Domini possunt communicare cum filiis, uxoribus et famulis excommunicatis, *S. Th. suppl. q. 23. art. 1. Pal. D. 2. p. 19. n. 21. Bon. §. 2. n. 38. et Salm. c. 3. n. 153. cum Soto. Henr. Corn. Avila, Con. et Hurtado.* Notandum II. famulos, uxores, aut filios non posse communicare cum excommunicato in Divinis, nisi tantùm in iis in quibus communicatio est necessaria ad præstandum obsequium illi debitum, ut mox supra diximus *n. 202.* Dub. 1. Hinc famuli licitè comitantur Dominum ad Missam, ac licitè jussi ministrant celebranti excommunicato, aut cum eo Officium recitant, ut dicunt *Suar. D. 15. s. 5. n. 22. et Salm. c. 3. n. 154.* Hoc tamen intelligendum, quando famuli vi contractûs tenentur ad hujusmodi obsequia exhibenda, secus si non obligantur vi contractûs, aut si obsequia illa sint extraordinaria, nec ad suum famulatum pertineant, ut rectè ait *Suar. l. c.* Ubi bene pariter advertit non posse celebrantem uti Clerico excommunicato, si commodè alium adhibere possit. Notandum III. quòd si famuli veniunt in familiam Domini excommunicati, vel locant ei operas suas ante excommunicationem, vel etiam post excommunicationem, sed bona fide, quia nesciunt excommunicationem, vel quia coguntur necessitate gravi, non peccant, et bene possunt communicare cum illo eodem modo, ut supra. Peccant verò, si scientes veniant, et sine necessitate; ita *Suar. l. c. n. 13. Pal. p. 19. n. 14. et Salm. c. 3. n. 151 cum Con.* An autem in hoc casu teneantur postea discedere, et peccent communicando? Vide

mox supra dicta n. 202. *Dub. 2.* de eo qui Matrimonium contraxit cum excommunicato; idem currit pro famulis locantibus excommunicato operas suas, ut dicunt AA. ibi citati.

208. — « IV. *Res ignorata*, id est in casu ignorantiae juris, » vel facti. »

Certum est quamlibet ignorantiam, aut inadvertentiam inculpabilem, sive juris, sive facti, excusare communicantes cum excommunicato, ex dicto *c. Quoniam multos*. 11. q. 3. Sed dubitatur, an excuset etiam ignorantia culpabilis et crassa? Negant *Bon. D. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 14. et Salm. c. 3. n. 155*, quia Ecclesia imponit excommunicationem communicantibus cum vitando, semper ac communicatio est peccaminosa. Affirmant verò satis probabiliter *Suar. D. 15. s. 3. n. 3. Holzm. p. 383. n. 202. Pal. D. 2. p. 19. n. 24. cum Con. et Hurt.* Et probatur ex eod. *c. Quoniam multos*. Primò quia, cum ibi expressè excusentur ignorantes, videntur omnes, quomodocumque ignorantes excusari, et damnari tantum scienter communicantes; secundò, quia, cum Pontifex excuset ignorantes, videtur aliquem favorem velle concedere culpabiliter ignorantibus, dum ignorantes inculpabiliter ipso jure naturæ excusantur; tertio quia (et hoc fortius urget) in dicto canone Pontifex asserit moveri ad prædictam indulgentiam concedendam. « Quoniam multos (sic enim ibi incipit loqui) pro causa excommunicationis perire (nota) quotidie cernimus, partim ignorantia, partim simplicitate, » etc. Ergo Pontifex intelligit excusari etiam vincibiliter ignorantes, nullus enim perit ex ignorantia invincibili.

206. — « V. *Necesse*, id est in casu necessitatis, sive animæ, » sive corporis, sive bonorum temporalium. »

Excusat igitur quævis necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, sive communicantis, sive excommunicati, sive aliorum, si res non possit haberi ab alio, quàm ab excommunicato, ut communiter *Bon. p. 6. §. 2. num. 59. Pal. p. 19. n. 29. et Salm. c. 3. n. cum Avila, Hurt. Sayr. et Lez.* Idque patet signanter ex *c. Si oerè*, 34. de *Sent. exc.* et dicto *c. Quoniam multos*. Si pariter excusat necessitas per coactionem metûs, quia lex humana non obligat cum gravi incommodo, ut rectè ib. addunt *Salm.* juxta dicta *l. 1. n. 175.*

207. — Ultimò autem hîc advertendum, quòd nemo tenetur excommunicatum vitare, nisi moraliter ei constet illum esse vitandum, vel ad minus sciat per publicam famam, vel per testimonium duorum saltem dignorum fide, cuivis enim unico testi credere non tenemur; ita *Sanch. Dec. l. 1. c. 19. n. 63. Nao. c. 22. num. 82. Pal. p. 10. n. 26. Tourn. t. 7. p. 512. quæst. 4. et Salm. c. 3. n. 156. cum Bon. Avila et Corn.* Bene tamen advertit *Tourn. l. c.*, quòd in dubio an quis sit vitandus, non licet ab eo suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, propter periculum illud invalidè percipiendi. Dicunt autem *Suar. D. 15. s. 3. n. 7. Pal. n. 27. Bon. §. 2. n. 54. et Salm. d. n. 156. cum Co. Avila, Corn. et Hurt.* quòd licitè communicare possumus cum eo qui fuit excommunicatus si adsit fama publica de ejus absolutione; vel

etiam si ipse excommunicatus (qui aliàs sit fide dignus) se absolutum fuisse asserat, possumus ei credere.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio Major.

208. — « Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommunicationes, quæ in 4 potissimùm classes dividuntur, nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reservantur. » (*V. Not. XXIV, pag. 339.*)

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ.

209. Excommunicationes contra omnes. — 210. Contra Clericos. — 211. Contra Religiosos. — 212. Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dub. 1. an incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi Monasteria, tantùm ut educentur? Dub. 1. an cogentes ex metu reverentiali? Dub. 3. An cogentes mares? An impediētes ingressum puellæ?

209. — « RESP. 1. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes :
 » Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant, *c. Sciant, de Elect. in 6.* 2. In directores Monialium, si foveant discordias in electione, *c. Indemnitatibus, eod.* 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim, aut metum, *c. de His quæ vi, etc. in 6.* 4. In compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ, *c. 2. de Reb. Ecclesiæ non alien. in 6.* 5. In docentes leges, vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis, *c. 2. Ne Clerici, etc. in 6.* 6. In sepe lientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos vel manifestos usurarios. *Clem. 1. in 6.* 7. In impediētes Visitatores Monialium, *Clem. Attendentes de statu monach.* 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus, *Clem. un. de Consang.* 9. In edentes glossas in Tridentinum, Bulla 73 Pii IV. 10. In imprimētes libros sine superiorum licentia, Bulla 12 Leonis X. 11. In præcipientes suis subditis, ne officia communia Reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, etc. *c. Eos qui, de Imm. Eccl.* (Et videtur reservata in Bulla Cœnæ §. 15.) 12. In Doctores et Professores non facientes professionem fidei, ubi recepta est Bulla 88 Pii IV. 13. In negligētes administrare justitiam Ecclesiasticis, *c. Administrationis 12. q. 5.* 14. In potestates fovētes usuras, *Clem. un. de Usur.* »

Item 15. qui ratas habent collationes Ordinum, et Beneficiorum à Schismaticis, *c. 1. de Schismat.* 16. Qui titulo Regaliæ.

aut defensionis occupant bona Ecclesiæ vacantis, *c. Generali de Election. in 6.* 17. Qui procurant, ut Conservatores Regularium se immisceant in aliis quàm in manifestis injuriis, et violentiis *cap. fin. de Offic. Deleg. in 6.* 18. Qui ex iudicibus accedunt ad mulieres ex causa ficta ad excipiendum testimonium, *c. 2. de Jud. in 6.* 19. Qui mandant interfici Christianos per assassinos, *c. 1. de Homicid. in 6.* 20. Qui concedunt, vel concessas repræsalias extendunt adversus Ecclesiasticos, *c. un. de Injur. in 6.* (Repræsalie enim fiunt, quando passi injustum damnum auctoritate principis invadunt bona eorum qui damnificaverant usque ad justam compensationem.) 21. Qui sequestum ab Ordinario super Beneficio factum impediunt; vel fructus occupant. *Clement. un. de Sequest. posses.* 22. Qui pingunt, inaurant, etc. Agnos Dei à Pontifice benedictos, *Bulla 2 Gregor. XIII.* 23. Qui non denunciant S. Officio, vel Ordinario Hæreticos, Magos, Sortilegos, vel hæreticaliter blasphemantes Deum, B. Virginem, et Sanctos, *Edictum S. Officii.* 24. Domini qui permittunt agitationes taurorum in Terris suis, nempe periculosas, *Bulla 48 S. Pii V.* (Exceptis Regnis Hispaniarum, juxta dicta *Tom. 2. l. 3. n. 365.*) 25. Qui faciunt servari statuta contra libertatem Ecclesiasticam, *c. Noverit, de Sent. exc.* et hæc videtur reservari in Bulla Cœnæ.

210. — « Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitatem constitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam, *c. fin. Ne Clerici, etc.* 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas seculares, *c. Clerici, eodem.* 3. In Clericos minores Episcopis locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium, *Extrao. Ambitosè de Reb. Eccl. etc.* 5. In impugnantes in concionibus Montes pietatis, *Bulla 11 Leonis X.* 6. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris, *Clem. un. de Cons.* 7. In fictè resignantes, vel permutantes beneficia, *Bulla 58 S. Pii V.* 8. In præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ. »

Item 9. In eos qui se ingerunt in alterius Episcopatum ad Officium, sine licentia proprii Episcopi, *c. Quoniam de Offic. Ordinar.* 10. Qui procurant ut alii occupent jura, et bona Ecclesiarum vacantium, *c. Generali, de elect. in 6.* Et hæc videtur reservata in *Trid. sess. 22. c. 21.*

211. — « Contra Religiosos. 1. In audientes leges, vel medicinam extra claustra. *c. Non magnopere, et c. Super spectacula. Ne Clerici, etc.* 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes, *Clem. un. de Consang.* 3. In instituentes novum Ordinem * (*vel locum acquirentes sine licentia Papæ, c. un. de Relig. Dom. in 6.*) * 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis Monasteriis, vel Prælatiis, *Clem. Ne in agro, §. Quia verò, de Statu Monach.* 5. Tenentes arma sine licentia intra claustra. *ib.* 6. Non servantes interdictum, quando servatur à Cathedrali. Vide *Fill. t. 1. tr. 22. c. 84. Bonac. D. 4. p. 5. §. 1. n. 36.* »

Item 7. Qui non adimplent disposita in Bulla Alexandri VII, quæ incipit *Felici*, in Visitatione Monialium sibi subjectarum. 8. Qui occupant Decimas Ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *Clem. 1. de Decim.* 9. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas Domos, vel receptas alienant sine licentia Papæ. *Clem. Cupientes, de Pœnit.* 10. Qui non observant interdictum à Papa, vel ab Episcopo positum. *Clem. 1. de Sent. exc.* 11. Qui de Capucinis recipiunt Minores de observantia sine licentia Papæ, aut Ordin. Gener., et qui recipiuntur, ex Bulla 20 Sixti V.

Item contra Episcopos. 1. Qui veniunt ad Urbem, et inde recedunt sine licentia Papæ, *Extr. 2 et 3. de Major. et Ob.* 2. Qui impetrant à Principibus litteras ad Dignitates, Bulla 96 Pii IV.

212. — « Resp. 2. Supradictis adjectæ sunt à Tridentino sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum. 1. In imprimentes, »
 » imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes »
 » libros de rebus sacris, sine nomine auctoris, et approbatione »
 » ab Ordinario obtenta. (*In Trid. sess. 4. Decr. de edit. etc. sic habetur* : Nulli liceat imprimere libros de rebus sacris, vel »
 » imprimi facere, neque vendere, aut retinere, sine nomine »
 » Auctoris, nisi primùm examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis.) ° 2. In docentes non esse necessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ, *Trid. sess. 13. can. 11.* 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. »
 » *Sess. 24. c. 9. n. 4.* In cogentes contrahere matrimonia cum »
 » præscriptis, *sess. 24. c. 9.* 5. In Magistratus, qui requisiti non »
 » juvant Episcopos, ad restituendam clausuram Monialium, »
 » *sess. 25. c. 5. de Regul.* 6. In ingredientiæ (cujuscunque conditionis, vel sexûs fuerint) Monasteria Monialium, sine licentia in scripto obtenta, *ib.* 7. In cogentes mulieres ingredi Monasterium, et profiteri, *sess. 25. c. 18. de Reg.* ° (*Sed de hac excommunicatione vide mox infra dicenda vers. Quoad, etc.*) °
 » 8. In impediētes, sine justa causa, sanctam voluntatem »
 » mulierum emittendi votum. *ib. 9.* In dominos temporales »
 » concedentes in terris suis locum pro duello, *sess. 25. c. 9. de Ref.* »

Quoad excommunicationem mox supra relatam in cogentes mulieres ad ingrediendum Monasterium, Dubit. 1. An eam incurrant qui cogunt foeminam ad Monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honestè educetur? Affirmant *Suar. de Censur. D. 23. sect. 7. n. 9. Nav. Consil. l. 5. cons. 56. et Bon. t. 3. D. 2. q. 2. p. 2. num. 14. cum Fill.* Id probant ex *Trid. sess. 25. c. 18. de Regul.* ubi excommunicantur »
 » quicumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam »
 » quamcunque mulierem invitam (præterquam in casibus in »
 » jure expressis) ad ingrediendum Monasterium, vel ad susci- »
 » piendum habitum cujuscunque Religionis, vel ad emittendam »
 » professionem. » Concilium igitur hæc tria membra distinguit, et inurit censura omnes cogentes foeminam, sive ad ingressum Monasterii, sive ad susceptionem habitûs, sive ad emissionem

professionis; spectavit enim Trid. ne occasione ingressûs detur ansa mulieri suscipiendi habitum aut profitendi minùs liberè propter suasionem monialium, vel ob exeundi pudorem. Negat verò *Sanch. D. l. 4. c. 4. nu. 12. cum Manuel.* Ratio, quia in prædicta sanctione Tridentini videntur non tria, sed duo membra contineri; ibi enim damnantur cogentes « ad ingrediendum Monasterium » (quod est quidquam commune habens duos fines, nempe) vel ad « suscipiendum habitum cujuscumque Religionis, vel ad emittendam professionem. » Ergo qui cogit ad ingressum, tantùm causa educationis, non verò ad habitûs susceptionem, vel ad Professionis emissionem, ibi minimè improbatur. Et cùm simus in poenalibus, juxta regulam juris, benignior facienda est interpretatio. Sed hoc non obstante prima sententia mihi est probabilior, et ducor, quia Conc. postquam principales cogentes damnat, eandem « fert censuram contra eos » qui consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium (nota), aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. » Ex hac igitur secunda parte sensus primæ colligitur; sicut enim in hac secunda parte tria membra distinguuntur, cùm damnentur præbentes consensum actui coacto in tribus casibus; nempe quando mulier invita aut ingreditur Monasterium, aut habitum suscipit, aut professionem emittit; sic etiam intelligendum prima parte quoad principaliter cogentes. Quia tamen Concil. excipit casus in jure expressos, dicunt probabiliter *Suar. et Bonac. cum Fill. ll. cc.*, licitè posse cogi mulierem delinquentem ad ingrediendum in sui criminis poenam, vel ne labatur in aliquam incontinentiam, ut eruitur ex *c. Significavit*, et *c. Gaudeamus de Convers. Conjug.*

Dubit. 2. An incurrant excommunicationem Parentes inducentes puellam ad ingressum Monasterii, vel susceptionem habitûs, ex metu reverentiali? Si metus concipitur à puella ex se, absque illorum cooperatione, certum est non incurrere. Dubium est, si metus oriatur ex declaratione voluntatis Parentum. Affirmat incurrere *de Alex. Cons. Mon. c. 2. §. 2. q. 9.* quia, ut ait, qui non contradixit ob reverentiam, in jure non censetur consentire, ex *l. Si cum dotem, §. Eo autem, ff. de Solutio Matr.* Sed probabilius negat *Barbos. in Trid. sess. 25. c. 18. n. 4. cum Rod. Portel. Riccio, et Tam.*, quia tunc revera non incutiunt metum Parentes, sed ipsa ob reverentiam metum concipit, juxta dicta *l. 3. n. 717. v. Idem et l. 6. n. 1056.* Simplex enim inductio sive suasio non est coactio, ut fatetur idem *de Alex. c. 7. §. 8. q. 4.* et decisum refert *Barb. All. 104. n. 3. ex Armentur.* Et hoc etiamsi addantur preces importunæ, ut probabiliter subdit idem *Barb. l. c. in Trid. cum Porrella et Rodr. (contra de Alexand.)* quia suasio etiam importuna non est vera coactio, quæ requiritur à Concilio ad excommunicationem incurrendam: et cùm agatur de pœnis, talis coactio strictè est intelligenda. Secus verò ait *Rodriq. ap. Barb.* si preces excederent limites simplicis suasio-

nis, nempe (ut dicit *Sanch. Dec. l. 3. D. 7. n. 8.*) si preces sint instantissimæ, et sæpiùs inculcatæ: ipsæ enim videntur involvere gravem metum ex probabili indignatione futura Parentum. Addunt *Suar. et Bon. ll. cc.* licitè posse cogi puellas ad ingrediendum Monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam secundùm jura. Hinc dico, quòd etsi absolutè loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causa melioris educationis, si tamen contra prudens accedat suspicio, quòd illa in sæcula manens pravis moribus imbueretur, putà si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facilè sumeret scandalum ex propinquis, aut famulis, tunc non auderem damnare cogentes eam, ut cautionis gratia Monasterium intraret; nam eo casu utique finis Concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solùm adæquatè, sed etiam contrariè, cùm aliàs si non fieret coactio, majus malum eveniret; vide dicta *l. 1. n. 199.* Ad hoc refert id quod scripsit D. Hieronymus ad Lætam: « Procul sit ætas lasciva puerorum: ipsæ puellæ, et pe- » disequæ à secularibus consortiis arceantur, ne quod malè » didicerint, pejus doceant. »

Dubit. 3. An incurrant excommunicationem, qui cogunt mares ad Religionem ingrediendam? Affirmat *Pal. ap. Sanch. l. 4. c. 4. n. 3.*, quia eadem ratio finalis currit in maribus, quæ in fœminis. Sed communiter, et veriùs negant *Suar. de Censur. D. 23. sect. 3. n. 8. Sanch. l. c. cum Bannez, Bon. t. 3. D. 2. qu. 2. n. 15. cum Fill. Barb. All. 104. n. 7. cum Mirando, ac. Boss. de Effect. Matr. c. 10. n. 64. cum Nao. Fag. etc.* Ratio, quia à Concilio excommunicatio duntaxat fertur contra cogentes fœminas, non mares: in pœnalibus autem non fit extensio de casu ad casum, licèt eadem ratio procedat: præterquam quod pro maribus non currit eadem ratio, quàm pro fœminis; quia faciliùs et frequentius mulieres quàm mares inducuntur invitæ ad Religionem suscipiendam. Quamvis verò hujusmodi cogentes excusentur à censura, nullo tamen modo excusari possunt à gravi culpa.

Insuper in Trident. *ib. sess. 25. c. 18.* excommunicantur « qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli » accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa im- » pedierint. » Nomine *veli* intelligitur professio religiosa, quæ fit per veli susceptionem. Nomine autem *voti*, non intelligitur votum simplex castitatis, aut Religionis, sed eadem professio cum tribus votis, sine tamen susceptione veli, ut fit in aliquibus Monasteriis; ita *Suar. de Censur. D. 23. sect. 7. nu. 20. Boss. de Defect. Matr. c. 10. n. 67. cum Pal. et Bon. t. 3. de Censur. D. 2. q. 2. p. 3. n. 2 et 4. cum Fill.* Sed dubium fit, an incurrat excommunicationem qui tantùm impedit puellam ne Monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum. Negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 4. n. 15. et Bon. l. c. cum Palao*, quia Decretum Concilii est cum rigore accipiendum: nempe tantùm cùm professio impeditur. Sed probabiliùs affirmant *Suar. loc. cit. et Bon. n. 3. cum Fill.* Qui enim impedit puellam, ne habitum suscipiat, vel ne ingrediatur

Monasterium ad habitum suscipiendum, impedit consequenter ejus professionem. Et rectè subdunt *Bonac. n. 6. et Sanch. n. 1. vers. ad finem, cum Salon.* hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam, ne fiat Religiosa.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum foetus animati, effectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. — **214.** De excommunicatione imposita ex Monitorio. — **215.** An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc. — **216.** An sit obligatio revelare crimen emendatum? — **217.** Qui, facto Monitorio, excusentur à revelando?

213. — « **RESP.** Sunt hæ : I. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi si sit mulier. * (*De hac excommunicatione vide infra ex n. 279.*) * II. In eos, qui absoluti in articulo mortis à censura, vel peccato habente censuram annexam, ab eo, qui aliàs non poterat, non præsentant superiori se, postquam convaluerint. * (*Intellige, quando censura reservata erat ab Episcopo, vide dicta n. 92.*) * V. *Fill. t. 1. c. 10. n. 241 et 242.* III. In Fratres minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. IV. In procurantes abortum foetus animati, effectu secuto. * (*Vide dicta T. 2. l. 3. n. 395 et 397. Quando autem foetus censeatur animatus, vide ib. n. 394. v. Qu.* III. *Ab hac excommunicatione absolovere possunt etiam Regulares; vide ibid. n. 397. v. Pariter, et l. 7. n. 99. in fin.*) * V. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. VI. Hæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, et sibi reservant, quas Confessarii videant in Agendis. »

214. — Hic breviter agendum de excommunicatione, quæ imponitur ex vi Monitorii ad revelanda aliqua crimina, vel ad restituendam rem alienam, et similia. Et dicendum I. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare, nisi præcedat infamia, sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem Viciniæ, aut Collegii; Ratio, quia sine tali infamia non potest Superior de illo crimine inquirere; ita *Sylo. Avil. Gib. cum Salm. c. 4. n. 2.* Dicendum II. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est, nisi tamen firmissima sit spes, quod correctio foret profutura; *Salm. ibid. n. 3. cum S. Th. Bonac. etc.* Dicendum III. Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum.

Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est, ut probari non possit, non est revelandum; Secus verò ut dicunt *Sotus, Corduba* et *Avila*, si crimen probari possit saltem per unum alium testem; vel si sit in fieri, et non possit per mentionem impediri. Sed in hoc ultimo casu negant *Salm. c. 4. n. 4. cum S. Thoma, Bon. etc.* Quando autem in Monitorio non præcipitur denunciare, sed testificari tenetur quisque manifestare, si præcedat semiplena probatio; etsi non possit probare. *Salm. n. 5. cum Nao. et Avila.*

215. — Quær. hñc I. An obligatus revelare ex Monitorio, si non revelet, teneatur tertio damnum restituere? Resp. Si ipse aliqua arte impedit, ne Monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur, neque incurrit excommunicationem, nec peccat non revelando. Peccat verò et incurrit, si jam sit citatus, ut *Less. l. c. 30. n. 54. Salm. c. 4. num. 6. cum Reb. etc. Vide Tom. 4. l. 4. n. 270.* An autem teneatur ad restitutionem? Affirmant *Tourn. t. 2. p. 508. et ap. Salm. c. 4. n. 7. Nao. Sot. Val. Sayr. etc.*, quia dicunt, quòd hic peccaret contra justitiam, cum pars læsa habeat jus ad ejus testimonium, posito Judicis præcepto. At veriùs negant *Bon. de Præc. D. 10. q. 3. p. 3. n. 13. Sylo. Bon. Bann. Tan. etc. cum Salm. c. 4. n. 8.* Ratio, quia talis revera non peccat contra justitiam commutativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quæ non obligat ad restitutionem; Vide dicta *d. l. 4. n. 270. v. Dub. 2.* Excipiunt tamen tanquam certum *Salm. l. c. cum Bon. etc.* si testis susceperit munus testis ex præcepto Judicis, et cœperit respondere, quia, tali acceptance posita, tenetur ex justitia veritatem detegere: Sed vide dicta *l. 4. cod. n. 270. Dub. 3.*

216. — Quær. II. An sit obligatio ex vi Monitorii revelare crimen emendatum? Resp. Negativè, nisi crimen habeat effectum in futurum, putà si sit homicidium cum adulterio, quæ inducant impedimentum Matrimonii, et similia, vel nisi crimen sit publicum, et emendatio occulta: vel denique nisi Superior non tantum emendationem Rei, sed etiam reatùs punitionem intendat: ita *Salm. c. 4. n. 16. cum S. Anton. Sylo. et Avila.*

217. — Quinam autem, facto Monitorio, excusentur à revelando? Vide dicta *l. 4. n. 248. Q. II.* Adde duntaxat hñc, quòd si in Monitorio præcipiatur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare, qui tantum audierunt; Et si etiam audientibus, non tenentur qui audierunt à parum fide dignis; Vide *Salmant. d. c. 4. num. 15.*

Advertit autem *Cont. Tourn. t. 2. p. 499.* peccare graviter I. qui petunt Monitoria levibus de causis. II. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter probari; vel si præviderent Populum illa contempturum; item si debitores non sint solvendo, aut si res sit adeo antiquata, ut non sit qui revelet; item si delictum fuit factum coram iis, qui non tenentur denunciare.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.

218. Excommunicationes reservatæ Papæ contra omnes.—**219.** Excommunicationes reservatæ contra Clericos et Religiosos.—**220.** Specialiter agitur I. de excommunicatione contra Duellantes, et cooperantes.—**221.** Agitur II. de Excommunicationibus latis contra violantes Clausuram Monialium.—**222.** Dub. 1. An ingredienti sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Dub. 2. An incurrant omnes introducentes in Clausuram?—**223.** Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis? Dub. 4. An licentia debeat esse specialis?—**224.** Dub. 5. A quo debeat concedi?—**225.** Dub. 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam?—**226.** Plura notanda circa ingressum Medicorum, et aliorum Officialium.—**227.** De ingressu Confessariorum.—**228.** Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi?—**229.** De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes Clausuram, et in alios cooperantes.**230.** De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes Clausuram Religiosorum.—**231.** Quæ feminae excipiuntur ab hac prohibitione? Et quæ domus veniunt nomine Conventuum?—**232.** De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares?—**233.** Dub. 1. An vetetur solus accessus sine colloquutione?—**234.** Dub. 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum?—**235.** Dub. 4. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali?—**236.** Dub. 5. An in tali locutione detur parvitas materiæ? et an detur in Regularibus?—**237.** Dub. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia?—**238.** Dub. 6. An cum Abbatisa?—**239.** Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione? 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes et quæstuentes.—**240.** Dub. 8. An impuberes?—**241.** Dub. 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo?—**242.** Dub. 10. An Peregrini?—**243.** An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci?—**244.** DISSERTATIO super Censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia.—**245.** Quando incurrant poenæ contradictores piæ sententiæ (usque ad n. 247.)—**248.** Quando ejus fautores?—**249.** Probatur pia sententia usque ad n. 262.—**263.** An liceat emitte votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali?

218. — « **RESP. I.** *Contra omnes*, magis obviæ sunt sequentes.
 » 1. In incendiarios, c. *Tua nos, de Sent. exc.* (Modò sint ab
 » *homine excommunicati, et denunciati, ut notat Cabrin. de Cas.*
 » *res. p. 129.*)^o 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, et non
 » destruentes; item in falsarios litterarum Apostolicarum c. *Du-*
 » *rand. eod. et cap. Ad falsariorum. de Crim. falsi.* 3. In effrin-
 » gentes, et spoliantes Ecclesias, c. *Conquesti eod.* 4. In com-

» municantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa, c.
 » *Nuper eod.* 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt
 » c. *Quicumque de Sent. exc. in* 6. 6. In absolutos ab excommuni-
 » catione, sub conditione, et non implentes, c. *Eos qui ibid.* 7.
 » In violantes interdictum Papale, *Extrav. Etsi de Pen.* 8.
 » In dantes, et recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem
 » ad religionem, *Extrav. comm. 1. de Simon.* 9. In Simoniacos
 » reales, circa ordinem, vel beneficium, *Extrav. 2. eod.* 10. in
 » committentes simoniam confidentialem, *Bulla Pii IV* 86 et
 » *Bulla S. Pii V* 11. In impediētes executionem littera-
 » rum sacrae Pœnitentiariæ, *Bulla 1 Jul. III.* 12. In dantes, et
 » recipientes aliquid pro gratia, aut justitia, apud Sedem
 » Apostolicam, *Extrav. 1. de Sent. exc. et Bulla Bonif. VIII.*
 » 1. et *Gregor. XIII.* 4. 13. In committentes duellum, et ad id
 » cooperantes, suadendo, etc. *Trident. c. 19. sess. 25. et Bulla*
 » *Clem. VII* 11. *Illius vices.* * (*Vide de hac excommunicatione*
 » *dicenda n. 220.*) * 14. In mulieres ingredientēs Monasteria
 » Regularium. *Bullæ S. Pii V* 20. *Vide n. 230.*) * 15. In impu-
 » gnantes Institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illi-
 » cita, et contraria libertati Ecclesiasticæ, *Bulla Greg. XIII* 93.
 » 17. In rapientes bona Ecclesiastica, item in exigentes tributa ab
 » Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad
 » fugientes ad Ecclesiam, *Bulla Greg. XIV* 7. 19. In docentes
 » posse fieri confessionem in absentia. * (*Vide hîc inf. n. 36.*) *
 » 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Vir-
 » ginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui
 » in concionibus, aliisque publicis actionibus, ut lectionibus,
 » conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali,
 » *Extrav. Grave nimis de Relig. etc. et Bulla* 97 *S. Pii V.*
 » * (*Vide ex n. 244.*) * 21. In percussores Clericorum (c. *Siquis*
 » *suadente* 17. 4.) Quæ cum celebris sit, et multo scitu neces-
 » saria habeat, agetur de ea peculiariter infra ex n. 264. »

Item excommunicantur 22. Perseverantes per annum in excom-
 municatione lata à Delegato Papæ c. *Quarenti, de offic. deleg.*
 23. Offendentes Cardinales, c. *Felicis, de Pœnit.* 24. Exigentes
 tributa à personis Ecclesiasticis, c. *Clericis. de Immun. in* 6.
 25. Violantes interdictum modis prohibitis, *Clem. Graviss. de Sent.*
exc. 26. Exenterantes corpora Sanctorum, *Extrav. 2. de Sepult.*
 27. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expe-
 ditionem gratis assequantur, *Bulla Leonis X* 27. 28. Simulantes
 et supponentes se aliosesse pro obtinendis Beneficiis à Dataria,
Bulla 12 Pauli IV inter cæteras, 29. Mittentes litteras aut nun-
 cium in Conclave, vel inde recipientes: *Bulla Pii IV* 73. in
eligendis. 30. Occupantes bona Ecclesiarum, Montium pietatis,
 seu alterius loci pii, vel impediētes ne ab iis, ad quos jure per-
 tinent, percipiantur, *Conc. Trid. c. 11. s. 22. de Ref.* 31. Fœ-
 minæ et masculi ingredientēs septa Monasteriorum Monialium
 prætextu licentiarum in casibus non necessariis, *Bulla Greg.*
XIII 28. *Ubi gratia.* *Vide inf.* 32. Capiētes et retinētes Chris-

tianos habitantes inter Turcas, et illorum bona eripientes, aut remigare cogentes, *Bulla S. Pii V* 149 *Licet*. 33. Publicantes Indulgentias, et facultatem dantes eligendi Confessores iis qui aliquid solvunt, *Bulla S. Pii V* 99 *Quam plenum*. 34. Accipientes et retinentes fructus Beneficii vacantis, vel impediennes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam solutionem, *Bulla ejusdem Pontif.* 104 *Durum nimis*. 35. Diripientes animalia, et bona, vel illa ablata ementes ex Statu ecclesiastico, *Bulla Greg. XIII* 98 *Non sine*. 36. Docentes fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras, *Bull. Clem. VIII* 87 *Sanctissimus*. 37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, et oleum extra Statum Ecclesiasticum sine licentia, *Paul. V Bull.* 12 *Inter gravissimas*. 38. Docentes aut defendentes etiam disputativè opiniones damnatas, *Decr. t. S. C. et S. Officiis quæ emanavere annis 1665, 1666 et 1690.*

219. — « Resp. 2. *Contra Clericos et Religiosos*, sunt hæ :
 « 1. In participantes in sacris cum excommunicatis à Papa,
 » c. *Significavit, de Sent. exc.* 2. In procurantes alienationes Ec-
 » clesiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Docto-
 » rum interpretatione alienum circa tempus Antichristi et extremi
 » judicii aliaque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non im-
 » plentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes
 » transeuntes ad alium Ordinem præter Carthusianum, *Extr.*
 » *Viam de Reg.* 6. In Moniales exeuntes claustris sine licentia,
 » *Bulla S. Pii V* 8. 7. In religiosos, qui sine privilegio, vel spe-
 » ciali licentia Parochi, Clericis, aut Laicis Sacramentum Eu-
 » charistiæ, vel Uctionis ministrare, vel Matrimonia solem-
 » nizare præsumunt, *Clem. 1. de Privileg.* »

Item 8. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel electa non immutanda sepultura in eorum Ecclesiis, *Clem. Capiennes, §. Sane, de Pæn.* 9. Commissarii, seu delegati interponentes Decretum per gratiam, aut timorem, vel sortes in alienatione bonorum Ecclesiæ, aut per alios fieri alienationem dolosè procurantes, *Bulla 2 Pauli II. Cum in omnibus*. 10. Prædicatores non servantes Decreta circa eos lata in Conc. Lateranensi, *Bulla Leonis X* 21 *Supernæ*. 11. Absolventes sub prætextu Privilegiorum à casibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis. *Decr. S. C. Episc. et Reg. à Clem. VIII, appr. ann. 1601.* 12. Consentientes usurpationibus bonorum Ecclesiarum, *C. Trid. c. 11. sess. 22. de Ref.* 13. Euntes ultra mare sine licentia Superiorum, *Extr. Ad nostra, de Regul.* 14. Superiores non denuntiantes Religiosos qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum, *Bulla Pauli V* 26. *Rom. Pont.* 15. Minores de Observantia subornantes vota in electionibus, *Bulla Pii V* 128 *Pastoralis*. 16. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papæ, *Bulla Julii II Virtute conspicuus, extra Bullar.* 17. Tertiarii portantes habitum Minorum, *Bulla Leonis X Liceat aliàs, extra Bullar.* 18. Episcopi qui conferunt Beneficia

contra præscriptum S. Pii V in eorum manibus resignata, *Bulla* 50 *Quanta*. 19. Cardinales ambientes Papatum, et simoniaci ejus causa, *Pauli IV Bulla* 16 *Cum secundum*. 20. Cardinales simoniaci in Beneficiis, *Bulla S. Pii V* 85. *Hodie in Consistorio*. 21. Judices, officiales, Laici, ac Prælati Ecclesiastici trahentes personas Ecclesiasticas ad forum laicale, *Bulla Martini V* 10. *Ad reprimendas, ut supra*. 22. Domini temporales, qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare, et audire Divina Officia; *Clem. Gravio de Sent. exc.* 23. Officiales ac Domini temporales bannientes, seu facientes, et mandantes banniri Personas Ecclesiasticas, *Bulla Urb. VI* 3 *Quia sicut*. 24. Officiales, Judices, et Domini temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab alio ratificantes, *Clem. 1. de Pæn.* 74. 25. Principes et Domini temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis, *Conc. Trid. sess. 25. de Ref. c. 19. Bulla Clem. VIII* 11. *Illius vices*. 26. Episcopi et Inquisitores, eorumque substituti, qui faciendo vel omittendo contra diffamatos de hæresi, delinquant in Officio, *Clem. Multorum, §. Verum. de Hæret.* 27. Governatores Civitatum, et locorum Statûs Ecclesiastici, recipientes munera præter comestibilia, *Bulla Pauli II* 3 *Munera*.

Adde 28. Violantes Clausuram Religiosorum aut Monialium ad malum finem; *Decretum S. Congr. Concil.* editum jussu *Clem. VIII*, 22. *Nov* 1722. Item viri et mulieres ingredientiæ Claustra Monialium prætextu facultatum, et Superiores ingredi facientes aut permittentes; *Bulla Gregorii XIII Ubi gratia*, 13 Junii 1575. Item mulieres ingredientiæ Claustra Religiosorum prætextu facultatum; eadem *Bulla Gregor. XIII*. Item ex *Bulla S. Pii V Decret. Romanum*, 16 Julii 1570, omnes mulieres intrantes Monasteria Religiosorum, etiam sine prætextu facultatum; Superiores autem, ac quicumque Religiosi introducere illas præsumentes ipso facto contrahunt privationem Officiorum, et inhabilitatem ad illa, et alia obtinenda, necnon suspensionem à Divinis sine alia declaratione. Item notandum, quòd *Benedict. XIV*, in *Bulla Regularis*, sub die 3 Januar. 1742, decrevit quòd foeminæ ingredientiæ Clausuram Religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi prætextu pietatis et religionis ingrediantur.

Adde 29. Defendentes esse licitam praxim excipiendi nomen complicitis in Confessione scripto, aut verbo; aut impugnantes Decreta contra hujusmodi praxim; aut temerè ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum, *Constit. Ubi primum*, *Ben. XIV*, 2. Jun. 1746. Vide Tomo IX inter Decreta N. IV.

Hic operæ pretium est adjicere plura advertenda præsertim circa duas excommunicationes supra enunciatas *num.* 218. ad *n.* 13. et *n.* 219. et ad *n.* 28, nempe contra duellantes, et contra violantes Clausuram Regularium.

220. — Et I. contra Duellantes, et ad duellum cooperantes, notandum 1. ex quinque Propositionibus super damnatis à N.

SS. P. Bened. XIV in sua Constit. quæ incipit *Detestabilem*, edita die 13 Nov. 1752. non esse licitum offerre, aut acceptare duellum, ne quis privetur officio, etiamsi ex eo aliquis se suosque sustentet, vel spem habeat promotionis aliàs sibi debitæ; nec licere acceptare duellum ad vitandam vilipensionem, quamvis certò sciatur quòd pugna non secutura sit; vide alia *Tom. 2. l. 2. ex n. 400. v. Quær.* Notandum 2. quòd ex Trid. sess. 25. *de Ref. c. 19*, excommunicantur non solum duellantes, patrini, suadentes duellum, et spectatores; sed etiam Reges, Domini in terris suis locum ad duellum concedentes; atque illi privantur dominio territorii; et duellantes ac patrini privantur suis bonis ac sepultura Ecclesiastica. S. Pius V hanc excommunicationem reservavit Pontifici; Et Greg. XIII, in sua Bulla quæ incipit *Ad tollendum*, edita anno 1582, hæc omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad Dominos ea non prohibentes in locis suis, atque ad quoscumque cooperantes. Tandem Clem. VIII, in alia Bulla quæ incipit *Illius vices*, emanata an. 1592, pro locis ubi duella à Dominis permittuntur, interdictum Papale imposuit. Vide *Salm. c. 4. n. 42.* et vide dicta *l. 3. n. 401.* Sed hæc pœnæ, præter excommunicationem, non incurruntur, nisi post sententiam saltem declaratoriam criminis, ut *Sanch. Pal. et Salm. n. 43.* Notand. 3. nomine *Spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantum qui data opera ad duelli locum accedunt, et duello assistunt, cum in Bulla Greg. dicatur, *ex composito spectatores*; unde rectè aiunt *P. Milante* in *Propos. 2* damnata ab Alex. VII, *et Salm. n. 43.* ex communi sententia, non incurrere excommunicationem, qui obiter et casu per locum duelli trans-euntes aspiciunt curiositate ducti. Imò dicunt *Cont. Tourn. t. 3. p. 473. et Salm. l. c.* etiam ex communi sententia, eos tantum spectantes incurrere, qui socii sunt duellantium, aut qui sua præ-sentia ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant à longè, vel in secreto vel alio modo nihil ad pugnam acuendam inducente. Item bene addunt *Salm. ib.* neque incurrere qui comitantur pugnatorios, animo impediendi duellum. Notandum 4. quòd licet ex Tridentino, et ex Bulla Gregorii non incurrant excommunicationem provocantes et acceptantes duellum, si duellum non sequatur, quia tam in Tridentino quàm in dicta Bulla solum excommunicantur committentes duellum; tamen in Bulla Clementis §. *Præterea* (quam in extensum refert *Bon. D. 2. q. 6. p. 1. n. 23.*) excommunicantur tam provocantes scripto aut verbo, quàm duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque accessus nec actus ad pugnam proximus; necnon comitantes, nuncii, suadentes, consulentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodolibet ad duellum cooperantes, publicè vel occultè ineundum. Notandum 5. quòd, nisi duellum sit notorium, aut deductum ad forum contentiosum, bene possint Episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datæ à Trid. in *c. Liceat 6. sess. 24.* ut rectè notant *Salm. c. 4. n. 45. cum Sanch. Bon. Pal. Barb.* et aliis communiter. Regulares verò extra Urbem,

et intra Italiam non possunt vi Privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere; secus tamen in Urbe, vel extra Italiam, ex Decr. S. C. mandante Clem. VIII, prout diximus n. 96.

221. — II. Circa autem violantes Clausuram Monialium, aut Religiosorum, notandum quòd ingredientes Monasteria Monialium sine licentia in scriptis incurrunt excommunicationem ipso facto ex Trid. sess. 25. c. 5. *de Reg.* ibi: « Ingressi autem intra » septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexûs, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris » licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso » facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior » licentiam debet in casibus necessariis. » Hujusmodi ingressus prohibetur etiam Prælati, sive secularibus, sive regularibus, ex Motu Greg. XIII incipiente, *Dubiis* (ap. Barb. All. 102. nu. 43.) edito die 23 Dec. ann. 1581, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ Prælati secularibus, si præter casum necessitatis prima vice ingrediuntur, suspensionis à munere Pontificali, et à Divinis pro secunda, et excommunicationis pro tertia: Prælati verò Regulares incurrunt excommunicationem, et privationem omnis officii et ministerii, etiam pro prima vice, ut censent *Sanc. Dec. l. 7. cap. 16. n. 102.* Quamvis *Bon. to. 1. tr. de Clausura p. mih. 760. n. 11.* cum *Llamas* putat probabile tantum pro tertia vice incurrere pœnas excommunicationis et privationis. In casu autem necessitatis, causa Visitationis possunt præfati Superiores ingredi Monasteria Monialium; sed tunc (ut dicitur in eadem Bulla) debent esse à paucis, iisque senioribus ac religiosis personis comitati. *Pauci* intelliguntur quatuor vel quinque, ut putat *Bonac. et Victor. Religiosi*, id est probatæ vitæ. Dicit tamen *Tamb. cum Victor. ap. de Alex. Confess. Monial. c. 7. §. 4. q. 5.* quod si Episcopus solus intraret, vel non adhiberet comitantes senes aut Religiosos, aut non paucos, non incurreret pœnas; quia pœnæ tantum afficiunt Prælatos ingredientes sine necessitate. Pro Superioribus autem regularibus habetur in *Const. Alex. VII, ap. de Alex. l. c.*; quòd si visitet Generalis, possit ipse habere secum duos sui Ordinis socios, qui sint exemplares et maturæ ætatis; si verò alius à Generali, unum tantum; et insuper debent assistere quatuor Moniales ex senioribus, quæ non separentur à Visitatore.

Excommunicationes hæ non sunt reservatæ, sed adest excommunicatio Papæ reservata (ut supra innuimus) contra violentem Clausuram Monialium ad malum finem, ut habetur in Decreto S. C. Concilii, edito jussu Clementis VIII an 1602. Quomodo autem intelligatur illud *ad malum finem*? *Mazzot. tom. 3. p. 510.* intelligit finem quomodocumque pravum; sed melius *Pellizzarius*, apud ipsum intelligit tantum finem libidinosum, quia finis Clausuræ est, ut castitas custodiatur; et ideo vetatur etiam accessus et collocutio.

Adest alia excommunicatio Papæ reservata, lata à Greg. XIII, die 13 Junii 1575 in Bulla, *Ubi gratia*, contra quascunque personas utriusque sexûs, etiam Comites, Marchiones, et Duces in-

gredientes Monasteria Monialium, vel foeminas ingredienti-
 tra Religiosorum prae-textu facultatum ibi revocatarum; et contra
 omnes Superiores Monasterii utriusque sexus, qui praeter excom-
 municationem reservatam incurrunt insuper privationem Offi-
 ciorum, et inhabilitatem ad ipsa, si ingredi faciant, vel permit-
 tant aliquem ingredi prae-textu facultatum; et contra Abbatissas
 aliasve Superiores, si admissum quoquo modo retinere ausae fue-
 rint, ut declaravit Paulus V in alia Bulla incipiente, *Monialium*,
apud de Alex. cap. 7. §. 11. q. 3. Hic tamen advertendum, quod
 Episcopi et praelati Regulares, qui ratione sive prae-textu Offi-
 cii, sed absque justa causa, ingrediuntur Monasteria, hanc ex-
 communicationem reservatam non incurrunt: nam licet in hac
 Bulla omnes comprehendantur, tamen in Bulla *Dubiis*, citata
numero praeced. emanata post aliam, *Ubi gratia*, ut supra, exi-
 muntur Episcopi, et Superiores regulares, ut bene advertit *Fag-*
nan. l. 5. in c. Nuper. de Sentent. excomm. num. 38. contra ali-
 quos, cum in dicta Bulla *Dubiis*, fiat diversa dispositio circa
 poenas in Episcopos et Regulares, ibique excommunicatio lata
 in ipsos, si ingrediantur tertia vice sine justa causa, non sit re-
 servata; probat enim *Fagnanus*, illam fuisse novam Constitutio-
 nem respectu poenarum, non autem declaratoriam primae Bullae.
 Demum notandum, quod N. SS. P. Bened. XIV, novissime
 die 3 Jan. 1742, duabus bullis (quas invenies Tomo nono
 hujus Operis, incipiente una *Salutare*, altera *Regularis*) confir-
 mavit omnes Constitutiones antecessorum Pontificum tam ante,
 quam post Conc. Decr. emanatas; Et signanter in Bulla *Regula-*
ris, prohibuit quibuscumque foeminis ingredi Clausuram Religio-
 sorum sub prae-textu pietatis ac Religionis; tantum id concessit
 nobilibus foeminis de familia Fundatorum, vel insignium Bene-
 factorum, qui de hoc Indultum Apostolicum obtinuerint ingre-
 diendi solum, ut ad Ecclesiam recto tramite pergant. Quo revo-
 cata manet Constitutio S. Pii V incipiens, *Decet Romanum*
Pontificem (*apud Holz. tom. 1. p. 480. n. 592.*) ubi permitte-
 batur mulieribus ingredi Claustra Religiosorum causa Proces-
 sionis, audiendae Missae, vel Concionis, aut Sepulturae, aut
 magni concursus.

222. — Sed dubit. 1. An ingredienti-
 sine licentia incurrant praefatam excommunicationem reserva-
 tam, si non intrent prae-textu facultatum? Affirmant *de Alexand.*
cap. 7. §. 11. q. 2. cum Naoar. Azor. Grass. etc. quia (ut ait)
 relata Constit. Greg. XIII, *Ubi gratia*, ex Stylo Curiae intelli-
 gitur generaliter emanata in omnes intrantes Monasteria, etiam sine
 tali prae-textu. Sed probabilius negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79.*
Bon. de Claus. q. 4. p. 5. n. 4. Suar. de Censur. D. 22. sess. 6.
n. 11. Fagn. l. c. n. 1. 12. Holz. p. 338. n. 31. Mazzot. tom. 3.
p. 521. n. 3. et Barbos. All. 102. nu. 37. cum Sayr. Rodriq. Mi-
randa, Sa, et Zerol. quia expressè in citata Bulla Gregorii re-
 quiritur ingresus prae-textu facultatum.

Dubit. 2. An praeter Superiores incurrant excommunicationem

omnes qui alios introducunt in Clausuram? Affirmant *Bonac. q. 4. p. 7. n. 3. et de Alexand. c. 7. s. 11. q. 4. cum Fill. et Llamas*, quia in eadem Bulla Gregorii dicuntur incurrere « Superiores, » et personæ, quocumque nomine vocentur, » admittentes extraneos in Clausuram; nomen autem *personæ* (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. Attamen negant *Sanch. l. 6. c. 16. n. 83. cum Manuel et Diana apud de Alex.* Ratio enim opposita tunc valeret, si in Bulla diceretur, « Superiores, et quæcumque personæ. » Sed cum dicatur, « Superiores et personæ, quocumque nomine vocentur, » nequeunt utique intelligi omnes Religiosi qui diversum nomen quam Religiosorum non habent, sed potius intelliguntur Superiores qui in diversis Ordinibus diversa habent nomina, nempe Abbatum, Præpositorum, Priorum, Guardianorum, Correctorum; idque clarè explicavit S. Pius V in Bulla, *Regularium*, apud *Bonac. q. 5. p. 3. n. 2.* His tamen non obstantibus adest Decr. S. C. Episcop. et Regul. apud *Ferrar. tom. 2. v. Conventus, art. 3. n. 7.* ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quòd si ingrediantur Mulieres ipsorum Clausuram, tam Prælati, quàm subditi eas introducentes incurrant eandem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum Officiis, et inhabiles in futurum.

223. — Dubit. 3. an licentia ingrediendi Monasteria Monialium quoad forum conscientiae debeat esse in scriptis? Affirmant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 50. Pal. p. 3. D. 4, par. 10. §. 2. num. 6. et Suar. ap. Dianam par. 3. tr. 2. R. 129*, quia, deficiente scriptura, licentia est nulla, cum deficiat forma in ejus concessione à Trident. præscripta in *Sess. 25. c. 5.* ubi : « Ingressi autem intra » septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexûs vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris » licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso » facto incurrenda. » Negant verò apud *Dianam l. c. Homobon. et Bellochius.* qui citat pro se *Innoc. Abb. et Felin.* Ratio, quia scriptura videtur requiri tantum pro foro externo : Idque non videtur improbabile, cum non constet, an scriptura ibi requiratur pro forma, prout diximus in simili casu *l. 4. n. 123. v. Hic.* Dicit autem *Diana l. c. cum Rodriq. et Villal. ac Barbos. All. 102. num. 57. cum De la Cruz*, quod etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet *Sanch.*), licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est manifesta, puta in ingressu Medici, Confessarii, Cœmentarii, et similium operatorum, quorum repentina opera passim indigent Moniales, prout explicat Glossa *v. Causa, in capite Periculoso, de Statu Regulari in 6.*

Dubit. 4. An hujusmodi licentia debeat esse specialis? Resp. affirmative, ita ut non sufficiat, si alicui concedatur licentia ad quoscumque casus, ad quos Superior potest eam præbere, ut expressè habetur in dicto *c. Periculoso*, ibi : *Nisi speciali licentia etc.* Dicit tamen *de Alexand. c. 5. §. 2. q. 5. cum Miranda*, hoc

non obstante, validam esse licentiam generalem, ut omnes Medici, Bajuli, et similes ingrediantur, quia, licet sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressus. Sed huic minimè acquiesco, quia censeo textum præfatum, et Concilium exquirere licentiam specialem, non tantum ut Superior sciat ministerium ingredientium, sed etiam qualitates personarum, nimirum an viri ingressuri sint probi, maturæ ætatis, et similia. Bene tamen poterit Prælati generaliter committere Abbatisæ, vel Confessario aut alteri viro prudenti facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendum, ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

224. — Dubit. 5. A quo debeat concedi licentia ingrediendi Monasteria Monialum? Si Monasteria sint Episcopo subjecta, certum est ipsi competere jus concedendi licentiam, *auctoritate propria, delegata* verò, si Monasterium immediatè subsit Summo Pontifici, ut in *Trid. sess. 25. c. 5.* Idem probabiliter docent *Sanch. Dec. l. 9. c. 15. n. 30. et Bon. de Claus. q. 4. p. 2. n. 2. cum aliis* de Prælati habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem in aliqua Diœcesi, et de Vicariis Generalibus Ordinum Militarium, quia hi sunt verè Ordinarii, aut saltem nomine Ordinariorum comprehenduntur, ut probat idem *Sanch. de Matr. l. 3. D. 29. num. 35.*

An autem possit hanc licentiam dare Vicarius Generalis Episcopi? Negant *de Alexandro c. 7. §. 2. qu. 2.* nisi de hoc habeat speciale Episcopi mandatum; et idem sentit *Barb. All. 102. n. 38.* citans *Bonac. loc. supra cit.*; sed ibi hoc *Bonac.* non dicit: Unde satis probabiliter docet *Sanch. Dec. d. n. 30. cum Navar. et Llamas.* quòd in Monasteriis subjectis Episcopo, Vicarius Generalis bene potest licentiam concedere sine speciali mandato. Idque probatur 1. Motu proprio S. Pii V incipiente, *Decori*, dum ibi Pontifex explicuit, *Episcopum, aut alium loci Ordinarium*: Vicarius autem Generalis Episcopi bene dicitur Ordinarius, et nomine Ordinarii jam comprehenditur in omnibus Decretis, ut probat idem *Sanch. eadem d. D. 29. de Matrim. n. 10 et 35.* Probatur 2. ratione, quia Episcopus in Monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinaria, Vicarius autem Generalis (ut probant *Fagnan. l. 1. in c. Quoniam in Offic. deleg. n. 15. cum Imola, Cardinal. etc.* et idem *Sanch. d. D. 29. n. 16.*) potest omnia quæ potest Episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum Episcopo unum facit tribunal. Secus verò dicendum de iis quæ potest Episcopus de jurisdictione delegata, unde rectè subdit *Sanch. Dec. eod. n. 30.* in Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis Vicarium generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato Episcopi.

Vicarius autem Capituli Sede vacante potest utique concedere licentiam in Monasteriis Episcopo subjectis, quia succedit in omnia quæ competunt Episcopis de jure ordinario. Sed difficultas est, an possit etiam in iis quæ subduntur Sedi Apostolicæ? Affirmant *de Alex. cap. 6. §. 2. q. 2. cum Mol. Pal. Barbos. et Tamb.* quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis Apostolicæ in perpe-

tuum committitur muneri Episcopali, unde cùm ipsa competat Episcopo de Officio, bene transit in Capitulum, sive ejus Vicarium. Hanc rationem non approbat *Sanch. d. n. 30*. Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) Concilii mens est ut Capitulum bene possit dare licentiam, ne Monasteria remaneant absque Prælato, ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est, à quo sit concedenda licentia, si Monasterium Regularibus subsit? *De Alexand. cap. 7. §. 2. qu. 1*, propugnat licentiam esse impertiendam tam à prælato Regulari, quam ab Episcopo, afferens de hoc Decr. S. C. Concilii editum 13 Nov. 1610. Sed probabilius docent *Fagnan. l. 5. in c. Nuper de Sent. exc. n. 17. Bon. q. 4. p. 2. n. 3. cum Rodriq. Graff. et Miranda, Croix l. 4. n. 76. cum Pal. et Piasec. ac Barb. All. 102. n. 41*. (asserens oppositum Decr. ejusdem S. C. Conc. ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter annum 1628.) *ac Sanch. l. 6. c. 16. nu. 13. cum Azor. Manuel. Llamas, et Navarro*, qui (ut refert *Sanch.*) testatur etiam declaratum fuisse à S. Pio V, nempe quòd licentia concedi potest et debet à solo Prælato Regulari, scilicet à Generali aut Provinciali (vel etiam ab immediato Superiore Monasterii, ut sentiunt *Sanch. num. 15. et Bonac. l. c. cum aliis* ab eo citatis, contra *de Alex. l. c. qu. 2. et Suar.* ab eo citatum.) Ratio, quia Trident. prohibet ingressum, *sine Episcopi, vel Superioris licentia*; ergo loquendo disjunctivè, declarat licentiam posse respectivè concedi vel ab Episcopo, vel à Prælato Regulari, prout cui Monasterium subest. Bene tamen advertit *de Alex. d. q. 2.* ex Decreto S. C. 21 Maii 1630, approbato ab Urbano VIII, licentiam concedendam à solo Episcopo, etiam quoad Monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt *de Alex. c. 7. §. 2. q. 2. et Sanch. n. 22. cum Nav. Azor. Man. etc.* contra aliquos ibi citatos *n. 21*. Bene verò Episcopus potest delegare Abbatissam, vel Confessarium, aut alium prudentem virum, ad hanc licentiam concedendam, ut addunt *Bon. p. 2. num. 5. de Alex. l. c. Sanch. n. 23. cum Nav. Man. et Graff. ac Barbos. l. c. n. 53.* contra *Suarez*.

228. — Dubit. 6. Quæ causa requiratur ad hanc licentiam concedendam? Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quælibet causa, sed requiritur necessitas, ut præscribit *Trident. cap. 5. sess. 25.* illis verbis: « Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis. » Necessitas autem hæc debet esse ex parte ipsius Monasterii, quia ad ipsius Monasterii solam utilitatem permittitur ingressus; non enim sufficit si sit tantum ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut Divinum aliud suadeat, ut ex communi dicunt *Bon. qu. 4. p. 4. num. 8. et Alexand. c. 7. §. 3. qu. 2.* ex Declar. S. C. die 9 Sept. 1611. Unde ait *Diana p. 3. t. 3. R. 30*, ex alio Decr. S. C. non effugere excommunicationem uxores, quæ adhuc cum licentia Ordinarii intrarent Monasterium causa adulterii, vel

dissensionis cum viris, cùm S. C. rarò hanc licentiam concedat. Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in Monasterio aliquam fœminam, ne redeat ad vomitum, ut *de Alex. l. c.* ex alio Decr. S. C. 18 Aug. 1588. Neque ad docendam Monialibus artem, nisi quando in Monasterio nulla adesset alia perita; *præfatus de Alexand.* ex alio Decr. S. C. 11 Mart. 1586. Notant tamen *Pignatel. t. 7. Con. 47. n. 42.* et ipse *de Alex. ibid.* ex S. Congr. bene posse Ordinarium dare licentiam intrandi puellæ, de qua controvertitur, ut in Monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.

Talis verò necessitas ex parte Monasterii, non strictè, sed latè sumitur; intelligitur enim necessitas moralis, nempe cùm intervenit quævis causa rationabilis, sive probabiliter justa; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 4. Bon. q. 4. p. 4. n. 2. de Alex. c. 7. §. 3. q. 1. cum Delbene, et Barb. All. 102. n. 48. cum Miranda, Portel. et Campanile.* Dicitur, *causa probabiliter justa*, nam dubiè justa non sufficit, ut rectè advertunt *ib. Sanch. et Barbos.* qui insuper (contra *Bon.*) censet minorem causam requiri pro ingressu fœminæ in Monasterium Monialium, quàm viri; et pro ingressu diurno, quàm nocturno; et pro ingressu consanguineæ, quàm extraneæ; et pro ingressu in priora receptacula, quàm in interiora. In necessitatibus autem urgentibus, quæ moram non patiuntur et aliàs grave damnum immineret, non requiritur ulla licentia ad ingrediendum, prout in casu mortis, incendii, violentiæ et similium, quia lex humana in tanto discrimine non obligat, ut rectè docent *Sanchez n. 34. et de Alex. c. 7. §. 2. q. 6. cum Nao. Graff. et communi.* Hinc potest quivis Sacerdos in casu repentiniæ mortis ingredi ad ministrandum Moniali Sacramentum Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ, et etiam Extremæ Unctionis, ut probabiliter ait *de Alex.* Et tunc ne Abbatisæ quidem licentia requiratur, ut etiam probabiliter censet idem *de Alex. q. 7. cum Nao. Graff. et aliis pluribus* (contra *Sanch. n. 36*), quia tunc licentia rationabiliter præsumitur concedi immediatè à Papa. Excipe nisi Abbatisa habeat generalem facultatem à Prælato præbendi licentiam.

226. — Hic autem notandum, quòd Medicus non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus, ut ex Decret. Sacr. Congr. edito die 27 Mart. 1588. (vide *de Alex. c. 7. §. 5. qu. 1.*) Necnon debet associari à duabus Monialibus senioribus, et intrare solus nisi infirmitas sit valde gravis. Medicus autem non potest ingredi sub initio Quadragesimæ ad cognoscendum quæ Moniales sint dispensandæ, quia hoc bene potest præstari ad crates, *de Alex. ib. qu. 2.* Posset tamen ingredi ad invisendam Monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febris laboret; licèt posset ipsa sine gravi damno accèdere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescentiam. Ita *Bonac. qu. 4. p. 4. n. 5. et de Alex. d. q. 2.* Medicus verò extraordinarius nequit ingredi ad libitum Monialium, sed tantùm in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium; *de Alex.*

qu. 3. cum Barchio. Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam Pharmacopola ad docendum (si opus sit), quomodo medicamentum sit parandum; *Sanc. l. 6. c. 16. n. 59. et de Alex. qu. 4.* Factores, Notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat, putà ad judicandum de ruina imminente, ad inveniendam scripturam necessariam in Archivio, ad faciendum testamentum puellæ, *de Alex. qu. 5.* Sic etiam ingredi possunt ex licentia, fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores, et similes, qui artem suam non possint extra commodè exercere: item bajuli ad ferenda quæ à Monialibus ferri non possunt. Si autem licentia nominatim sit data pro uno bajulo, isto deficiente, non potest alius substitui, nisi licentia esset indeterminata, v. g. *ut bajulus ingredi possit*; ita *Alex. qu. 7. Sanch. c. 16.* Admittit etiam *Sanch.* sartores, si extra non possent commodè aptare vestes; et consentit *Cassian.* si adsit usus: Sed meritò id negant *Bon. q. 4. p. 4. n. 11. et Pal. D. 4. p. 10. §. 3. n. 11.* An autem, concessa licentia pro magistro artis cum discipulo, possit ingredi, vel immorari discipulus sine magistro? Negant *Barchius apud de Alex. §. 5. q. 8,* nisi ex aliquo impedimento magister non potuerit ingredi, aut immorari. Affirmant verò alii, et *de Alex.* putat probabile, quia dictio *Cum* æquivalet dictioni *Et.* An autem possint admitti in clausuram infantes nondum doli capaces? Affirmat *Barb. cum Nao. Azor. Bonac. com. etc.,* quia prohibitio principaliter afficit ingredientibus: cum ergo infantes non ligentur præcepto ob carentiam usûs rationis, nec etiam Moniales. Attamen S. C. sæpiùs declaravit oppositum: vide *de Alex. qu. XI, l. c.* Et tantò magis hoc dicendum de amentibus, ex quibus insuper potest facilè timeri periculum scandali.

227. — Confessarius verò ingredi potest ad administranda Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis Moniali ægrotanti, quæ ad Confessionale non potest accedere? Et non solum in periculo mortis, sed quoties ex præscripto Regulæ dispensatur Communio: Item quoties illa Monialis communicare consueverit; ita communiter *Bon. q. 4. p. 4. n. 4. Barb. AH. 12. nu. 49. et de Alexand. cap. 7. §. 6. q. 2. cum Sanchez Rodr. et communi,* ex Declar. S. C. debet autem Confessarius ingredi indutus superpelliceo, et stola, atque sic ibi morari; debetque egredi, quin ad aliam Monasterii partem se divertat etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quæ tamen non indigeat Sacramentis: *de Alex. q. 2. et Barb. d. n. 59.* Confessarius secularis intrare debet sine socio, ut S. C. declaravit; Regularis verò debet habere socium probatæ vitæ, et maturæ ætatis, ex Bulla Alexand. VII. Dum autem Confessarius Confessionem audit, debent assistere Comitatrices ad januam, ita ut eum videre possint; vide *de Alex. ibid.* Potest etiam Confessarius ingredi, et pernoctare in Monasterio, si Monialis laboret in extremis *de Alex. §. 6. q. 3. ex Declar. S. Congreg.* Potest etiam ingredi Confessarius ab benedicendum Monasterium à spiritibus infestatum, *de Alex. qu. 9. cum Nao.*

Nald. ex Declar. S. Congreg. An autem ad exorcizandam obsessam, S. C. die 10 Nov. 1582 annuit posse, si Sacerdos sit probatæ vitæ; Sed postea 1 Julii 1606 id prohibuit, et dixit potius impetrandam esse à S. C. licentiam, ut Monialis illa exorcizetur in Ecclesia exteriori Monasterii, vide *de Alex. ib. q. 5.* Potest etiam Confessarius post Sacramentum collatum dare Reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc. et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui; ita *de Alex. c. 7. §. 6. q. 9.* Probabiliter dicunt plures *de Alex. qu. 10. ex Glossa. in c. Decret. verb. Debet, de Reg. Jur. in 6.* quòd si Confessarius extraordinarius, ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit Confessionem excipere, vel perficere propter morbum, poterit postea iterum ingredi sine alia licentia. Et idem dicunt, si Monialis confessa statim advocet Confessarium egressum, ad dicendum peccatum oblitum, cum illud spectet ad idem iudicium. Præterea sentit *de Alex.* quòd Confessarius, postquam Confessionem Monialis infirmæ audierit, bene potest aliquod novum ædificium Monasterii benedicere, et etiam deferre cuidam aliæ Infirmæ quamdam insignem Reliquiam: sic etiam, ait posse ob aliquam justam causam eum immorari in Monasterio ad breve tempus ad intuendas Officinas, et ad tractandum aliquod temporale negotium.

228. — Dubit. 7. an qui est ingressus Monasterium cum licentia, incurrat excommunicationem, aut graviter peccet, si finito negotio statim non egrediatur? Resp. 1. Non incurrit censuram, licet ipse multum immoretur, quia Clausura tum solum violatur, cum sine licentia usurpatur ingressus; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. num. 60. Bonac. q. 4. p. 5. n. 22. et Bordon. de Zerola ap. de Alex. c. 7. §. 3. q. 4.* Et hoc ait *Sanch. l. c.* (contra *Rodrig.*) procedere etiamsi quis immoretur ad malum finem, quia hic jam est cum licentia ingressus, ut Concilium permittit. Sed *Bonac. l. c.* censet quòd esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrat tamen excommunicationem Papæ reservatam in Decr. S. C. edito jussu Clem. VIII, die 22 Nov. 1622 ubi excommunicantur omnes *violantes Clausuram ad malum finem*; hunc enim ait jam violare Clausuram immorando cum prava intentione; sed huic responderi potest, quòd cum agatur de poenis, violatio illa strictè intelligenda est, prout intelligit Concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2. E contrario non excusatur à peccato mortali, si mora sit longa, quia delinquit adversus obligationem Clausuræ: Secus si mora sit brevis, cum in hoc præcepto non immorandi bene admittatur parvitas materiæ; ita communiter *Sanch. et Bon. ll. cc. ac Barb. All. 102. n. 56. cum Miranda, et Rodr.* Imò *Sanch. ibid. ac Mol. Rodr. et Mirand. ap. Bon.* dicunt eum qui parum immoratur excusari etiam à veniali, tum quia sic usu receptum est etiam apud viros timoratæ conscientiæ; tum quia, cum hoc præceptum sit morale, morali modo accipiendum est. In hoc autem brevem moram censet *Diana p. 3. tract. 2. R. 51. cum Villal.* esse quadrantem.

Dubit. 8. an is incurrat excommunicationem qui ingreditur cum licentia, et ex causa justa, sed simul cum intentione prava? Sentit *Bon. Dub. 4. p. 5. n. 18.* esse probabile quòd hic incurrat, quia non præsумitur Superior in eo casu licentiam concessisse. Sed oppositum tenet *de Alex. c. 7. §. 3. qu. 5.* et meritò id probabile censet ipse *Bonac. cum Rodriq. et Zerola*, quibus adhæret quoque *Sanch. l. 6. c. 16. n. 68. et c. 17. n. 28*, quia censura fulminatur tantum in ingredientiés sine licentia, non autem in eos qui cum licentia intrant, etsi cum malo fine; poenæ enim strictè sunt intelligendæ, et prava intentio non tollit primam ingrediendi causam, propter quam data est licentia.

229. — Moniales autem Clausuram violantes, necnon alii concedentes illis violare, sive eas comitantes, aut receptantes, pariter excommunicationem papalem incurrunt, *Const. S. Pii V* quæ incipit, *Decori*, edita 1 Febr. 1509, *ap. Sanch. Dec. l. 6. c. 11. n. 35.* ubi contra excusatur egressio, si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) « magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut » epidemiæ. » Nomine autem *Epidemiæ* declaravit *S. Congr. ap. Alex. c. 7. §. 9. q. 2.* intelligi tantum veram et realem pestem. Sed dicunt *Bon. qu. 1. p. 9. n. 2. Holzm. t. 1. p. 480. n. 592. et Sanch. l. c. n. 35. cum Nao. Manuel, et Cenedo*, venire non solum morbum verè pestilentem, sed quemcumque morbum contagiosum, qui alios inficere soleat, prout est morbus *S. Lazari*, ignis sacri, et similium, casu quo Monialis infirma non possit curari in Monasterio sine periculo infectionis aliarum. Idque inferunt ex *cap. Periculoso de Statu Reg. in 6.* ubi prohibetur egressus Moniali, « nisi fortè tanto et tali morbo evidenter earum » aliquam laborare constaret, ut non possit cum aliis sine gravi » periculo seu scandalo commorari. » E converso rectè aiunt *Bon. l. c. num. 18. cum Rodriq. Zerola, Gutt. et Cord. ac Barbos. All. 102. n. 20. cum Miranda, Sorbo, et Cenedo* (contra *Nao. Azor. Suar. et Graff.*) non sufficere ad egrediendum infirmitatem gravem sine periculo infectionis aliarum, tum quia hic casus non excipitur in *Const. S. Pii*; tum quia aliàs magnum sequeretur damnum Clausuræ, cum tales morbi in Monasteriis sint frequentes. Docent autem *Sanch. c. 15. n. 60 et 61. et Bon. n. 21.* Monialem, finita curatione, aut cessante causa egressus, statim teneri ingredi: illud tamen statim rectè dicunt intelligi moraliter; unde excusant Monialem à mortali, si moretur extra per unum vel duos dies. Item ait *Sanch. c. 16. n. 69.* illam non incurrere excommunicationem, si extra commoretur, quia ipsa jam egressa est cum licentia. Quamvis autem in *c. Periculoso* fiat mentio de sola causa incendii, etc. ut supra, bene tamen aiunt, *Sanch. c. 15. n. 37 et 44. Bon. n. 6 et 7. ac de Alex. c. 7. §. 9. q. 2. cum Nao. et Barb.* sufficere ad egrediendum causas similes, ut bellum imminens, inundatio fluminis, aut ædificii ruina. Quando vero patet aditus et tempus nempe si periculum patitur moram, requiritur omnino ex præfata Bulla *S. Pii V* ad egrediendum licentia in scriptis ab Episcopo, et etiam à Prælato regulari, si Monasterium sit

exemptum, cùm ibi dicatur : « Sitque causa hæc cognita, probata, atque in scriptis expressa per superiores, et simul per Ordinarium. »

An autem incurrat excommunicationem Monialis egrediens extra Monasterium ad unum tantum pedem? Negant *Graff. Nald. Meroll.* et adhæret *Croix l. 4. n. 85. et l. 1. n. 673.* si statim redeat. Sed probabilius affirmant *Bon. qu. 1. p. 8. n. 6. et Sanch. l. 6. c. 16. n. 70.* Valde tamen rationabiliter excusanda est cum *Sanch.* Monialis, quæ non egreditur toto corpore extra Clausuram, ut dicunt *Sanch. et Bon. ll. cc.*

Notandum hæc ex Decr. Clem. VIII, (apud *Pell. c. 7. q. 7. n. 22.*) unamquamque Monialem debere solam dormire, ideoque tot cellas in unoquoque Monasterio faciendas esse, quot ibi degunt Moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regular. apud *Ferrar. Bibl. t. 5. v. Moniales a. 2. n. 7.* Sic etiam S. C. Episcop. et Regular. ap. eundem *Ferrar. l. c. art. 1. n. 5.* pluries statuit puellas commorantes in Monasteriis Monialium causa educationis debere habere locum separatum à Monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

230. — Hæc quoad Clausuram Monialium. Adest autem alia excommunicatio Papæ reservata contra mulieres violantes Clausuram Religiosorum, lata à S. Pio V in Bulla *Regularium*, an. 1566, et in alia Greg. XIII, *Ubi gratia*, edita 13 Jun. 1575, quas referunt *Bon. de Claus. q. 5. p. 3. n. 1. Salm. tr. 15. c. 5. n. 176. et Spor. t. 3. p. 100. n. 159.* Hancque excommunicationem incurrunt non tantum foeminae quæ prætextu facultatum prætendunt ingredi in Monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit Greg. XIII, sed etiam illæ quæ sine tali prætextu Conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam Bullam editam die 16 Jul. 1570, quæ incipit, *Romanum Pontificem*, idem S. Pius V declaravit, dicens : « Declaramus fuisse et esse mentem nostram, » quòd dictæ litteræ non solum comprehendant mulieres habere » prætendentes Indultum ingrediendi Monasteria, sed etiam quas » cumque alias, tam in genere quàm in specie, etc. » Et ita communissimè et rectè tenent *Pal. tr. 16. D. 4. p. 8. n. 1. Suar. de Rel. t. 4. tr. 8. l. 1. c. 7. n. 9. Bon. l. c. Nav. c. 27. n. 105. et Salm. l. c. n. 176. cum Lez. Pell. Garc. etc. (contra Laym. Delb. etc.)* Idemque docet *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79.* qui cum *Suar.* dicit, quòd Auctores ideo contrarium tutati sunt, quia non legerunt præfatam Declarat. S. Pii V. Nec obstat id quod obijciunt *Laym. et Delbene apud Salm. n. 195,* nempe quòd cùm Gregorius XIII, innovaverit solam priorem Const. S. Pii V *Regularium*, faciendo tantum mentionem de foeminis prætextu facultatum ingredientibus, videtur secunda Const. S. Pii, *Romanum Pontificem*, vel non fuisse promulgata, vel non recepta. Nam respondetur ex eo quòd præfata secunda Constitutio fuit posita in Bullario S. Pii, et ex praxi atque stilo S. Pœnitentiariæ satis ostendi, quòd præfata secunda Constitutio jam fuit promulgata et usu recepta. Et hæc insuper notandum, quòd ex Bulla Gregorii, *Regulares*, præ-

sertim Superiores, præter poenas suspensionis à Divinis, et privationis Officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latis in Bulla S. Pii, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciunt, vel permittunt mulieres prætextu facultatum in eorum Monasteria. An autem Regulares admittentes foeminas ingredientiæ sine prætextu incurrant excommunicationem? Negat *Fill. tr. 15. c. 5. q. 7. n. 119*; ac *Bonac. p. 3. n. 2* putat probabile, quia S. Pius jam declaravit mentem suam, quòd prima Bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine prætextu, sed Gregorius hoc non declaravit.

231. — Excipiuntur tamen ab hac prohibitione I. Reginae, Electrices, et similes, earumque filiae, ut docent *Suar. de Censur. D. 22. sect. 6. n. 12. Sanch. l. 6. c. 17. n. 9. Bon. q. 4. p. 2. n. 5*. II. Fundatrices quæ fundum concesserunt, vel situm Monasterii, vel propriis sumptibus illud ædificare fecerunt, aut redditibus dotaverunt; quibus insuper remittitur decens comitatus aliarum; *Spor. l. c. et Elbel n. 650*. Hoc tamen declaravit regnans P. Bened. XIV in Bulla *Regularis*, (quam reperies Tom. IX. inter Decreta N. VII.) intelligi, dummodo habeant privilegium à Sede Apostolica in forma Brevis, illudque exhibeant locorum Ordinariis, vel Præsulibus Monasterii. III. Fœminæ necessariae ad curationem alicujus Religiosi (intelligendum cum licentia Superioris) vel quæ fugerent ad evitandam necem, *Sporer, et Elbel ll. cc.* Nomine autem *Conventus*, dicunt *Pal. tr. 16. D. 4. p. 4. n. 6. et Elbel p. 642. cum Sanch. Laym. et aliis*, non venire domo privatas, seu Residentias, ubi unus vel alter Religiosus habitare consuevit, quia hæ nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit *Elbel*, ubi Religiosi degunt causa ædificandi Monasterium, nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut Communitas regulariter jam vivere possit. Cæterum ait idem *Elbel n. 671*, quoad modum servandi Clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate Superiorum approbatas: non autem eas, quæ potius abusus et corruptelæ dicendæ sunt. Dicunt autem *Barb. Bonac. etc.* Sacristia Regularium esse Clausuram; sed *P. Ferraris (Bibl. verb. Convent. n. 14.)* asserit praxim ferè ubique esse contrariam.

232. — Hic autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in Jure, et in Casu reservato in Diœcesi Neapolitana, viris colloquendi cum Monialibus. Pro hac sciendum in Concilio Lateranensi anno 1179, ut habetur in *c. Monasteria, de Vita et Honestate Cleric.* latam fuisse excommunicationem ferendæ sententiæ ab Episcopo contra Laicos, et suspensionem in Clericos frequentantes Monasteria Monialium his verbis: « Monasteria Monialium, si quisque Clericus sine manifesta et rationali causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur; » et si non destiterit, ab Officio Ecclesiastico reddatur immunis; » si Laici, excommunicationi subdantur. » Per quot autem vices hæc frequentia constituatur, Glossa in *cil. c. Monasteria*, censet constitui per duas vices, scilicet in uno die, vel duobus conti-

nuis, ut dicit *Gratianus*. Verùm communis *Nao. et Manuel.* putant constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 22. et Bon. de Claus. t. 1. q. 3. p. 2. n. 4.* vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem *Sanch. et Bon.* aut quater in eadem hebdomada, ut ait *Bon.* qui contra addit cum *Nao. et Manuel. ap. Sanch.* non constitui frequentiam, si sit quater in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu dicit *Barb. All. 102. n. 70*, posse Episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem Regulares ipsis jam prius specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum Monialibus in VIII Synodo an. 787, ut habetur in *c. Definimus 21. Caus. 28. q. 2.* ubi : « Adulterium intercipi, si habeat aditus Monachus ad Monacham » secretò singulariter ad colloquutionem. » Præterea, in Decreto S. C. edito jussu Sixti V, an. 1590, Regularibus colloquentibus cum quibuscumque Monialibus, sive sui, vel alterius Ordinis, vel cum qualibet muliere in Monasterio degente, imposita est pœna privationis Officii, vocis activæ et passivæ, ipso facto incurrenda Confessariis autem Regularibus fuit interdictum, in ædibus Monialium Monasterio contiguus pernoctare, aut facere ut alii pernoctent, vel aliàs secum retinere; item ne in iis cibum sumant extra tempus Confessionum generalium. Et hæc lex verius obligat sub mortali, ut docent *Bonac. q. 3. p. 4. n. 4. cum Sayro, Homob. et Barchio, ac Ciera D. 6. n. 26. v. Verum, cum Potestà, Verricel. Donato, Llamas, et Manuel.* (contra *Nao. et Pal.*) ex Decreto S. C. Conc. edito 1 Jul. 1626, ubi declaratum fuit, Regulares accedentes ad Monasteria Monialium contra formam præfati Decreti editi mandato Sixti V, *ultra pœnas incurrere etiam pœnam peccati mortalis.* Item hîc notandum, quòd in præfato Decreto Sixti V dictum fuit, Regulares tantùm à S. C. impetrare posse licentiam ad colloquendum cum Monialibus. Sed eadem S. C. Conc. in alio Decreto (in extensum relato à *Bon. q. 3. p. 4. n. 4.* et à *Ciera D. 6. n. 26.*) de mandato Urb. VIII, 20 Novemb. 1623, concessit « locorum Ordinariis, ut, quatenus » sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere » possent per quatuor vices ad summum quolibet anno cuique Regulari, ut Moniales sibi in primo et secundo tantùm consanguinitatis gradu conjunctas convenire, et alloqui possit. Id verò » ut nullo modo liceat diebus festivis, aut Adventu, Quadragesima, feria sexta, sabbato, et vigiliis : prædictaque licentia ob- » tenta ab Ordinario, et ab alio ad quem spectat eam concedere, » assignetur Confessario ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet et præsens sit : et Auscultatrices » de more, non aliæ, assistant : prædictaque licentia pro die et » hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ » ejusdem Ordinarii adnotetur. Quòd si Ordinarii aliter quàm » servata forma supradicta licentiam concesserint vel permiserint, sciant se intentionis SS. D. N. transgressores; Regulares » autem pœnis in supradicto Decreto (scilicet Sixti V) con-

» tentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, se noverint addic-
 » tos, etc. »

Sed postquam hæc scripserim, inveni, quòd cùm apud S. C. Conc. factum fuisset quæsitum, an Regulares accedendo ad colloquendum cum Monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter, etiamsi accedant ex rationabili causa? S. C. die 26 Nov. 1682, ut habetur apud *Monacell. Tom. 1. Append. p. 436*, respondit, non licere sine licentia Episcopi. Et idem habetur in Bulla *Graoissimo*, edita die 31 Octob. 1749. à Bened. XIV, (vide in *Bullar. t. 3. ibi n. XII.*) in qua refertur vetitum fuisse Regularibus à S. C. accedere sine licentia Episc. ad Monasteria Monialium, nec etiam ipsis subjecta. His autem positis videtur hodie Regulares (quidquid alia Decreta priùs statuerint, quæ in desuetudinem abierunt) licitè posse accedere toties quoties ad colloquendum cum Monialibus ex licentia Episcopi.

Hæc præscripta sunt de jure communi. In omnibus autem ferè Diocesibus, et signanter in Neapolitana, adest casus reservatus cum excommunicatione « in loquentes sine Archiepiscopi, vel
 » Vicarii Monialium licentia cum Monialibus in Monasteriis
 » etiam exemptis, vel cum aliqua aut aliquibus earum, etiamsi
 » sit Conversa, aut Novitia, sive educationis, sive alterius rei
 » causa ibid. commoretur, conjunctis in primo vel secundo con-
 » sanguinitatis gradu dumtaxat exceptis: declarantes, quòd qui
 » facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua prædictarum, non
 » possit data opera et ex professo cum aliis loqui. Insuper (ex-
 » communicantur) ii præsertim qui cum aliqua ex prædictis aut
 » coram ipsis, tam in Monasteriis, quàm Conservatoriis, seu
 » Collegiis commorantibus, de rebus obscœnis per verba aut
 » actus impudicos præsentibus egerint, absentes verò per litteras
 » aut internuncios, necnon viri aut mulieres, sive intra sive extra
 » Monasterii vel Conservatorii aut Collegii septa, qui prædictas
 » litteras vel mandata detulerint. »

233. — Dubit 1 An in tali prohibitionem vetetur solus accessus sine colloquutione? Affirmant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 112. et Bon. de Claus. D. 3. p. 1. n. 3. cum Nao. et Rodr.* Hinc dicunt prohiberi accessum ad Monasterium, etiam ad inspiciendas Moniales. Sed probabilius *de Alex. c. 7. §. 10. q. 1. ex Januar. et Jordan.* dicit vetari accessum formalem, scilicet cum effectu. Unde accessus prohibitus duo importat copulativè, nempe accedere ad locum, et loqui; sic enim clarè colligitur ex *cit. c. Definimus*, in quo simultaneè prohibetur *aditus ad colloquutionem*; et ex Decr. mox supra relatis editis de mandato Sixti V et Urb. VIII, ubi semper fit mentio copulativè de accessu et colloquio.

Hinc probabiliter dicunt *Diana p. 3. tract. 2. R. 48. de Alex. l. c. cum Lez. Tamb. et Januar.* et consentit idem *Bon. l. c. num. 2. cum Graff. et Homob.* (contra *Meroll. et Pasqual.*) per se loquendo, non esse vetitum colloqui cum Monialibus è domo propinqua, quia deficit accessus; sicut nec etiam scribere, ut *Bon. D. 3. p. 2. n. 5. Mazz. t. 3. p. 534. et de Alex. ibid. cum*

Barbos. Riccio, Tamb. Januar. et aliis. Sic etiam non prohibetur colloqui per nuncium transmissum, *Bonac. p. 1. n. 2. cum Graff. et Homob. ac Mazzot. loc. cit. cum Quarti, Januar. et Diana.* Dixi *per se loquendo*, nam juxta casum reservatum Neapoli, ut bene notant *Ciera D. 6. n. 26.* et idem *Mazz. p. 523. v. Not. 1.* incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur è domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum Moniali nihil respondente; ibi enim excommunicantur non solum colloquentes, sed simpliciter *loquentes*; Item omnes *absentes*, qui cum Moniali, vel alia degente in Monasterio, vel Conservatorio, « de rebus ob- » scenis egerint per litteras, aut internuncios. »

254. — Dubit. 2. An loquentes per nutus aut signa non obscœna, incurrant casum reservatum? Affirmant *Mazzotta tom. 3. p. 534. cum Quarti, Januar. Graff. et Baucio*, quia conceptus bene alteri manifestantur tam verbis quàm signis. Sed meritò probabile putat oppositum ipse *Mazzotta cum Pelliz. Tambur. et Diana*, nam locutio per signa non est propriè locutio; prohibitiones autem tanquam odiosæ stricte sunt intelligendæ.

255. — Dubit. 3. An sit peccatum mortale semel colloqui cum Moniali? Loquendo de jure communi, *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 120. cum Nao.* censet, quòd etiam frequenter, et sine justa causa cum Monialibus colloquentes non peccant mortaliter, nisi ipsi post monitionem Episcopi non desistant. At dicunt *Bon. de Claus. q. 3. p. 3. n. 1. et de Alex. c. 7. §. 10. q. 2. cum Miranda, Rodr. et aliis*, ex Decreto S. C. 1 Jul. 1606, quòd hujusmodi Monasteria frequentantes, licèt non incurrant pœnas nisi post monitionem Episcopi, tamen non excusantur à mortali, quia in decreto S. C. Conc. (edito ut supra jussu Sixti V) imponitur pœna valde gravis, quæ non solet imponi nisi pro gravi culpa. Sed huic responderi potest, id ibi dispositum esse tantum circa Regulares. Loquendo verò de casu reservato in nostra Diœcesi, nulli dubium quin peccet mortaliter qui adhuc semel per tempus notabile loquitur cum Moniali, ut bene aiunt *Mazzot. p. 343. et Ciera Dist. 55. n. 9. cum Januar. et Quarti*, ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

256. — Dubit. 4. An in hujusmodi locutione detur parvitas materiæ? Negant *de Alexand. c. 7. §. 10. qu. 3*, idque probat ex Decr. S. C. edito 1 Maii 1669, approbato ab Innoc. IX, ubi : « S. Congreg. Conc. Trid. habita notitia quòd nonnulli Regu- » lares absque licentia crates Monialium adire et frequentare non » dubitent, prætendentes non esse prohibitum per breve tempus » etiam ad quadrant. horæ cum dimidio, Moniales alloqui; ad hu- » jusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam » improbens ac damnans, declaravit Regulares qui ad Monas- » teria Monialium, quamvis ipsis Regularibus subjecta, absque » legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcum- » que modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mor- » taliter, eosque pœna excommunicationis, privationis vocis ac- » tivæ et passivæ, aliisque statutis pœnis posse ab Ordinario

» tanquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri.» Ex verbis igitur illis, «per quodcumque modicum temporis, infert de Alexandro,» non dari parvitatem materiæ in tali colloctione.

Affirmant tamen communiter *Bon. de Claus. q. 3. p. 3. n. 1. Diana p. 3. tr. 2. R. 48. v. Nota 6. Mazz. p. 534. cum Quarti, Veric. et Tamb. ac Ciera D. 6. n. 9. (cum Januar.)* qui ait parvitatem materiæ ab omnibus in hoc admitti debere : et meritò, nam adhuc in præceptis divinis datur materiæ parvitas, quæ excusat à mortali, nisi (ut communiter DD. tradunt) in qualibet parva materia reperiatur tota malitia culpæ, ut est in perjurio, re venerea, et simonia. Discrepant verò AA. in assignando, qualis sit in tali colloctione parva materia. *Ciera l. c. cum Januar.* censet esse pauca verba, quæ *Merolla ib.* putat esse decem verba. *Diana* autem et *Mazz.* putant esse spatium unius *Miserere*, et aliquid ampliùs. Demum *Quarti, et Vericelli apud Mazz.* dicunt esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat *de Alex.*) in Decreto Clem. IX. reprobata fuisse hanc opinionem; licet enim prohibeatur collocutio per quodcumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantum de Regularibus, quibus utique valde strictius vetita est collocutio cum Monialibus. Nec etiam ibi omnino videtur, ut censet *Ciera*, rejectam esse opinionem *Quarti*, nempe quadrantem esse materiam parvam; nam ibi verius non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis: «Prætendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio.» Propositio copulativè damnata est, scilicet, quòd sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio. Si quis autem multoties per plurimos dies colloqueretur cum aliqua Moniali per aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile, difficulter eum excusarem à mortali, et ab excommunicatione: quia tales colloctiones, licet non physicè, moraliter tamen conjungi videntur.

237. — Dubit. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob necessitatem, vel utilitatem spiritualem sine licentia? Affirmant *Diana p. 3. tract. 2. R. 104. et Lez. Januar. Peyrin. Bord. etc. ap. Mazz. p. 534*, quia non præsumitur Prælati velle impedire spiritualem Monialium profectum; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum Moniali. Sed negat *Ciera D. 6. n. 8.* et illi omnino ipse adhæreo; nam si aliis permitteretur loqui cum Monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cum faciliè plurimi hallucinarentur, et ideo bonum commune præferri debet privato. Præterquam quòd in nostro casu vix unquam cessat adæquatè (nec etiam in particulari) finis prohibitionis, eò quòd de facili in tali colloctione subest periculum, quòd inter se loquens et Monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc rectè decrevit S. Congr. die 26 Novembris 1632. (ut refert. *Bened. XIV. de Synodo l. 13. c. 12. n. 23.*) nullam quamvis honestam et rationabilem causam à gravi culpa excusare Regularem, qui colloquitur cum Moniali.

238. — Dubit. 6. An liceat sine licentia loqui cum Abbatisa? Affirmant *Diana p. 5. tr. 2. R. 49. v. Not. 3. et p. 10. tr. 14. R. 49. cum Vid et Zambello, Pelliz. c. 5. n. 208. Mazz. p. 536. item Lez. Tamb. et Januar. ap. de Alex. c. 7. §. 10. q. 5. ac adhæret Felix Potestas p. 2. n. 1477*, quia nomine Monachorum non venit Abbas, ut censet Glossa in *c. fin. de Simonia*, et ibi *Panorm. ac Cardin. ap. Dian. l. c.* Negant verò *de Alex. l. c. cum Megala, Calderin. et Rotæ. Rom. ac Ciera. D. 6. n. 11. cum Graff. et Meroll.* Ratio, tum quia prædicta prohibitio non est odiosa, sed potius est favorabilis, cum ipsa valde prosit spirituali profectui Monialium; tum quia in Decreto S. C. edito jussu Sixti V, relato *n. 232, v. Circa autem*, vetatur locutio non solum cum Monialibus, sed cum qualibet persona intra Claustra degente, et in Constitut. Alex. VII *Sacrosancti (ap. de Alex. d. qu. 5.)* prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum *Abbatissis, Priorissis, etc.* Sed his non obstantibus non audeo improbare primam sententiam, præsertim quia Abbatissæ ut plurimum eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsæque frequentiore necessitatem habent ratione officii tractandi cum extraneis. Ad decretum autem Alexandri respondet *Potestas l. c.* illud fuisse particulare pro urbe Roma, fortè ob peculiare causas ibi emergentes. Præterquam quòd respectu Urbis ibi expressum est, comprehendendi etiam Abbatissas. Si igitur Pontifex ubi voluit eas comprehendendi illas expressit, ergo ubi non exprimuntur, videntur non comprehendendi, alias non erat opus eas exprimere.

239. — Dubit. 7. Quinam eximantur ab hac prohibitione? Eximuntur 1. Coniuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis, ut exprimitur in casu Neapoli reservato. Putat autem *Ciera. D. 6. n. 5.* eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu, quia in favorabilibus lata facienda est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco, nam qui est in secundo et tertio, revera non potest dici esse in secundo; ille enim secundus gradus computatur in Moniali respectu ad stipitem, respectu verò ad colloquentem reipsa est in tertio, juxta regulam à nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradus distare inter se, quot gradibus remotior distat à stipite. Eximuntur 2. qui gravi metu ducti, honestè alloquuntur Moniales, quia in tali discrimine lex Ecclesiastica non obligat; est commune, vide *Ciera n. 20.* Eximuntur 3. pauperes et publicè quæstuant, ex usu et ex tacita licentia Superiorum. Et sic etiam famuli deferrentes dona, breviterque se expedientes; *de Alex. c. 7. §. 10. q. 14. et Mazz. p. 534. cum Pelliz.*

240. — Dubit. 8. An pueri impuberes eximantur à prohibitione loquendi cum Monialibus? Nulli dubium quin ipsi, si essent doli capaces, si talem colloctionem frequentarent, non excusarentur à peccato, cum prohibitio in *cap. Monasteria de Vita, et honest. Cler.* omnes comprehendat. An autem in illis Diocesisibus, in quibus collocutio prohibetur sub excommunicatione

Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? Negat *Graff*. Sed veriùs affirmant *de Alex. cap. 7. §. 10. q. 9. cum Bon. Diana*, et aliis, ex *c. Pueris de Delict. puer.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi sicut puberes. Et hoc certum est in Diœc. Neapolitana, ubi pueri minores 14 ann. expressè eximuntur à casibus reservatis.

241. — Dubit. 9. An Regulares colloquentes cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam latam ab Episcopo? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* absolutè negat cum *Diana, Lez Quarti, et Merolla ap. Ciera R. 6. n. 24*, quia, licet Episcopi circa Clausuram Monialium ex *Trid. sess. 25. c. 5.* procedant ut Delegati Sedis Apostolicæ: tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra Religiosos. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Navarr. Graff. et Campanil. ap. Barbos. All. 102. n. 73*, et cui adhæret *Ciera n. 26*, dicit omnes Regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab Episcopo. *Tertia* sententia, quam tenent *Januar. Duard. Fagund. et Riccius ap. eumd. Ciera n. 25*, distinguit et dicit non incurrere, si monasteria sint Episcopo subjecta, quia cum in illis Episcopus procedat Jurisdictione ordinaria, ei non subduntur Regulares; secus verò si sint exempta, quia in his Episcopi procedunt ut Papæ Delegati. *Quarta* demum sententia communior, cui magis adhæreo, et tenent *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 33. n. 23. Barbos. All. 103. n. 73. Bon. de Claus. q. 3. p. 4. n. 8. Fagnan. l. 4. in c. Quanto, de Prio. num. 9. et de Alex. c. 7. §. 10. q. 12. cum Decr. S. C. q. Apr. anno 1583*, aliter distinguit et ait, quòd Regulares si habeant speciale privilegium, non possint excommunicari aut suspendi ab Episcopis (prout habent Mendicantes ex *Compend. Privileg. v. Exemptio n. 9. 23 et 24*, et Religiosi Soc. Jesu ex *Bulla Pauli III. anno 1549*). Hi non incurrunt excommunicationem ab Episcopo latam; secus verò, si tali privilegio careant. Idque probatur ex *Bulla Inscrutabili*, edita 5 Febr. 1522 à Gregor. XV, ubi sic dictum fuit: « Ad hæc tam sæculares quàm regulares nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, aut circa administrationem bonorum Monasteriorum Monialium etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant. » Unde infertur quòd Regulares speciali privilegio non muniti, bene incurrunt excommunicationem latam ab Episcopo in colloquentes cum monialibus, sive Monasterium sit exemptum, sive subjectum Episcopo; quia etiam in hoc Episcopus procedit contra Regulares tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, aliàs in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi et corrigendi; sicut habere dicitur in *Bulla*. Secus verò dicendum de Regularibus speciali privilegio gaudentibus: tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos Episcopus

non etiam ut Delegatus Sedis Apostolicæ possit procedere, quia, cum Regulares ordinariè in aliis sint exempti à jurisdictione Episcopi, quando contra eos Episcopus procedit, semper ut Delegatus procedere debet. Hoc tamen intelligendum, si privilegium post Bullam Gregorii sit concessum, non verò si ante; dum in Bulla dicitur, « nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, etc. »

242. — Dubit. 10. An peregrini colloquentes cum Monialibus in aliena Diocesi incurrant excommunicationem ibi reservatam? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia absolutè affirmat, et hanc tenent omnes Auctores citati *l. 3. numero 332 in fine*, qui dicunt peregrinum etiam ad breve tempus commorantem in aliquo loco, fieri illius Ordinarii subditum. Eandem sententiam tenent *de Alex. c. 7. §. 10. q. 10. et Ciera D. 6. n. 31*, sed aliis rationibus ducti, quæ meo iudicio non suadent. *Secunda* verò sententia, quam tenent *Januar. de Casib. reservat. Res. 34. n. 24. et Donatus in Praxi. t. 4. de Access. ad Monial. tr. 6. q. 22. n. 8*, dicit comprehendere Peregrinos, si Monasteria sint exempta, quia in his Episcopi ex Trid. sess. 25. c. 5. procedunt ut Papæ Delegati, unde ipsi etiam peregrini subjiciuntur. Secus si Monasteria sint Episcopo subjecta, quia ex eodem Trid. in illis Episcopus procedit jurisdictione ordinaria, cui non subsunt peregrini per breve tempus commorantes, ut tenet probabilior sententia, juxta dicta *l. 1. de Legibus n. 156. v. Pro majori*. *Tertia* verò sententia, quam tenent *Pellizz. Diana*, et alii *ap. Mazz. p. 536*, qui non reprobant, dicit peregrinos brevè alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab Episcopo loci, sive Monasterium sit ei subjectum, sive exemptum, propter rationem supra allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci. Nec obstare dicunt quòd ex Trident. Episcopi circa Clausuram Monasteriorum exemptorum procedant ut Papæ Delegati; nam hoc habent tantum in ordine ad restrictionem et conservationem Clausuræ, ad quam non pertinet simplex locutio. Sed huic responso meritò contradicunt *Januar. de Casib. res. Res. 34. num. 19. et Fag. l. 5. in c. Quando de Privileg. d. 15 et 16*, quia accessus ad colloquendum, juxta sensum Doctorum, spectat ad Clausuram, idque colligitur ex *c. Periculoso, de Statu Regul.* (renovato à Trid. sess. 25. c. 5.) ubi dicitur: « Nullique ingressus, vel accessus (nota) pateat ad easdem, ut sic à publicis » mundanis conspectibus separatæ omnino servire Deo valeant » liberius, et lasciviendi opportunitate sublata eidem corda et » corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. » Ergo non solum ingressus, sed etiam accessus prohibitio pertinet ad Clausuram, dum etiam accessus præbet Monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentius custodiant. Et ideo Episcopi in Monasteriis exemptis procedunt ut Papæ Delegati, quia ut tales sunt destinati à Trident. circa Clausuram Monialium, prout declaravit S. C. *ap. Fagnan. l. c. n. 31.*

His tamen non obstantibus, vide nōx dicenda in fine numeri sequentis v. *Sed quidquid*.

Dubit. 11. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diocesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci? Non videtur dubitandum, quia ex *c. Periculoso, de statu Regul. in 6*, etiam Episcopi prohibentur à colloquendo cum Monialibus extra suam diocesim, vel intra cum exemptis, dum ibi dicitur *nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem*. Nullibi enim habetur quòd Episcopi, aut etiam Cardinales, sint exempti à communibus legibus ut docet *Bon. de Leg. D. 1. q. 1. p. 6. n. 35*. cum Rot. Rom. et aliis: et hoc dicit cum *Ugolin.* procedere etiam in odiosis. Quoad excommunicationem vero *Mazz. tom. 3. p. 534. in fin. et Dian. ac Graff. ap. de Alexand. c. 7. §. 10. q. 6*, negant Episcopos eam incurrere, quia lex non ligat æqualem, ex *c. Cum inferior de Major et obed.* Sed affirmat *de Alex. l. c. cum aliis*, quia Episcopi in alieno territorio censentur privatæ personæ ex *Panorm. Hostiensi*, et aliis; unde ipsi subjiciuntur ac alii eisdem pœnis; et sic *de Alexand.* refert decisum à S. C. ap. *Navarr.* die 20 Maii 1619.

243.— Sed quidquid dixerint Doctores præfati, hodie concludendum, tam externos, quàm Episcopos peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena Diocesi, sed non incurrere excommunicationem; nam in Bulla *Gravissimo* Bened. XIV, edita die 31 Octobr. 1749, dicitur quòd tam Episcopi quàm externi sunt quidem subjecti Constitutionibus Ordinarii loci quoad auctoritatem directivam, non verò quoad coactivam; quapropter, licet peccent, non tamen pœnas incurrunt, quia Episcopi et externi non subjiciuntur auctoritati ordinariæ Episcoporum: « Cum verò (verba Bullæ) » iidem ordinariæ Episcoporum jurisdictioni minimè subsint, » ideoque sint immunes à pœnis. » Ratio quippe est, quia etsi Episcopi sint Delegati Apostolici circa Clausuram Monialium; eorum tamen jurisdictio est ordinaria, tanquam perpetuò annexa Episcopali officio, juxta dicta *l. 6. n. 591. Dub. 9.*

BREVIS DISSERTATIO

Super Censuris circa Immaculatam B. V. Mariæ Conceptionem.

244. — ANTE omnia operæ pretium est recensere diversas Bullas à summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Et I. Sixtus IV. in sua Extrav. *Cum præexcelsa*, quæ habetur in 6. *Decretal. Extrao. Comm. de Relig. et Vener SS.* sic ait: « Cum præexcelsa meritorum insignia, quibus Regina cœlorum » Virgo Dei Genitrix... utpote via misericordiæ, mater gratiæ » et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et per-

» vigil, ad Regem, quem genuit, intercedit, debitum reputamus
 » universos Christi fideles, ut Omnipotenti Deo de ipsius im-
 » maculatæ Virginis mira conceptione gratias et laudes rege-
 » rant, et institutas propterea in Dei Ecclesia Missas, et alia
 » divina Officia, dicant et illis intersint. » Inde S. Pontifex eis,
 qui Missam et Officium nujusmodi in die festivitatis Concep-
 tionis Mariæ, et per octavam dicunt, et illis intersunt, eandem
 Indulgentiam impertitur, quam lucrantur in festo Corporis
 Christi. Idem Pontifex in sequenti Extrav. *Grave nimis, eodem*
tit. edita ann. 1483, excommunicationem ipso facto imposuit
 asserentibus in concionibus, vel aliàs quomodolibet, esse hære-
 ticos, vel graviter peccare, qui tenent B. V. Mariam præser-
 vatam fuisse à peccato originali, vel qui celebrant Officium Con-
 ceptionis, vel audiunt de hac conciones. Et pariter ibi excommu-
 nicantur qui pro veris tenent, vel legunt libros idem, ut supra,
 asserentes. E converso etiam ibi excommunicantur qui dicunt
 esse hæreticos, vel peccare graviter tenentes oppositam senten-
 tiam.

II. S. Pius V in sua Bulla 114 edita ann. 1570, incipiente
Super speculam, statuit : « Quatenus nemo cujusque ordinis,
 » gradus, etc. in popularibus concionibus, vel ubicumque pro-
 » miscua virorum et mulierum multitudo convenire solet, de
 » hujus controversiæ alterutra parte disputare, rationibus vel
 » DD. autoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam
 » refellendo, aut impugnando, vel de hac quæstione... vulgari
 » sermone scribere, vel dictare, præsumat. Qui contra fecerit
 » suspensionis poenam à Divinis ipso jure incurrat, si fuerit in
 » Sacris constitutus, et quocumque gradu, dignitate, et admi-
 » nistratione sit ipso facto privatus, et ad eadem vel similia mu-
 » nera obtinenda vel obeunda perpetuò inhabilitatis censuræ
 » ipso etiam facto sit obnoxius; super quibus nisi à Romano Pon-
 » tifice dispensari, aut absolvi non possit. » Cæterum additum
 fuit : « Liceat doctis in publicis Academiæ disputationibus, ubi
 » intersunt qui rem capere possunt, nec scandali substat occasio,
 » de illa quæstione disserere; dum tamen neutra veluti erro-
 » nea prædicetur. » Insuper S. Pius V, in Festo Conceptionis
 B. V. mandavit recitari Officium de Nativitate, mutato verbo
Nativitatis in aliud *Conceptionis*.

III. Paulus V, in sua Bulla 97, emanata anno 1516, (ut refert
 Illustriss. Episcopus *Torni in Adnot. ad Estium l. 2. Dist. 3. §. 2.*)
 interdicat sub pœna suspensionis, et aliis contentis in Bulla
 S. Pii V, mandavit ne « audeant cujusque conditionis, etc.
 » personæ, in publicis lectionibus, concionibus, conclusionibus
 » aliisque actis publicis asserere B. Virginem in peccato origi-
 » nali conceptam fuisse. » Ulterius idem S. Pontifex mandavit
 sub eisdem censuris et pœnis, « quòd negativam opinionem,
 » videl. quòd non fuerit concepta cum peccato originali, in
 » prædictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non
 » impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent. »

IV. Greg. XV, in sua Bulla 29 edita anno 1622, quam refert *Bonac. tom. 3. Disp. 3. de Susp. quæst. 6. p. IV. n. 2*, prohibitionem extendit, et mandavit omnibus sub eisdem pœnis, ut supra, « ut neque etiam in sermonibus et scripturis audeant » asserere, quòd Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato » originali: nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere » seu tractare. Per hoc tamen Sanctitas sua non intendit repro- » bare hanc opinionem, nec ei prorsus præjudicium inferre, » etc. » Tantùm autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus Ordinis Prædicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura.

V. Demum accessit Constitutio Alex. VII. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita ann. 1661, (quam refert illustriss. *Torni in Adnot. ut supra, loc. c.*) ubi S. Pontifex sic incipit loqui: « Vetus est Christi fidelium erga ejus Beatiss. Matrem Virginem » Mariam pietas sentientium ejus animam in primo instanti » creationis, atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gra- » tia, et privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii » humani generis Redemptoris, à macula peccati originalis » præservatam immunem; atque in hoc sensu Conceptionis fes- » tivitatem solemni ritu colentium et celebrantium. Crevitque » eorum, atque hujusmodi cultus post editas à fel. rec. Sixto IV. » Prædecessore nostro in ejus commendatione Apostolicas Con- » stitutiones, quas S. Concilium Trid. innovat. » Deinde addit: » Aucta rursus, et propagata fuit pietas hæc, et cultus erga » Deiparam.... ita ut accedentibus quoque plerisque celebriori- » bus Academiis ad hanc sententiam, jam ferè omnes Catholici » eam complectantur. » Deinde proseguitur: « Decreta Sixti IV, » Pauli V et Gregorii XV, edita in favorem sententiæ asse- » rentis animam B. M. Virginis in sui creatione, et in corpus » infusione Spiritûs sancti gratia donatam, et à peccato origi- » nali præservatam fuisse; necnon et in favorem Festi, et cul- » tûs Concept. ejusdem Virg. Deiparæ secundùm piam istam » sententiam exhibiti, innovat, et sub pœnis, et censuris in » eisdem Constitutionibus contentis observari mandat. Insuper » omnes, qui præfatas Constitutiones ita pergent interpretari, » ut favorem per illas dictæ sententiæ, et Festo, et cultui secun- » dùm illam exhibito, frustrentur, vel qui hanc eandem sen- » tentiam, seu cultum in disputationem revocare, et aut contra » ea quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu, scripto, » seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam de- » terminando, aut asserendo, vel contra ea argumenta affe- » rendo, et insoluta relinquendo, aut alia quovis excogitabili » modo disserendo ausi fuerint, » præter pœnas in Constitut. Sixti IV. contentas, concionandi, et publicè docendi facultate, necnon voce activa et passiva in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat. Idem Alex. VII. libros, in quibus præfata sen- tentia, Festumque seu cultus secundùm illam in dubium revo-

catur, aut contra eam quomodocumque, ut supra, aliquid scribitur, aut legitur. et disputationes contra continentur; post Pauli V Decreta edita, aut in posterum quomodolibet edenda prohibet sub pœnis, et censuris in Indice librorum prohibitorum contentis, atque ipso facto absque alia declaratione pro expressè prohibitis haberi mandavit.

245. — Hinc cum *Bon. To. 3. Disp. 3. de Suspens. q. 6. p. 4.* inferuntur sequentia, et I. incurrit pœnas inflictas qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quòd Conceptio B. V. fuerit maculata; vel qui rationes ad eam probandam adduceret, nisi eas produxerit ad illis respondendum, quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia opposita, ut ejus veritas magis eluceret, ut fusiùs mox explicabimus.

246. — Infertur II. Pœnas etiam incurrit, qui asserit Festum Conceptionis celebrari, quia B. Virgo sanctificata fuit in utero Matris, nam hoc pacto (rectè ait *Bon.*) satis apertè asseret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam; sanctificatio enim necessariò privationem sanctitatis supponit. Tantò magis, quòd Greg. XV mandavit in Missa et Officio, non alio quàm conceptionis vocabulo fideles uti debere. Insuper Alexander VII, in præcitata Bulla expressè prohibuit frustrari, aut interpretari, vel in dubium revocari ex quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu favores per dictas Bullas præstitos piæ sententiæ, et Festo secundum eam exhibito. Quinam autem esset favor præstitus sententiæ piæ, si Concept. nomine posset accipi sanctificatio B. V. in alio instanti, quàm in primo suæ Conceptionis? Et quamvis aliàs impropriissimè acciperetur Conceptio pro sanctificatione; nam ita etiam S. Jo. Baptista et Jeremias possent dici sanctè concepti; attamen hæc etiam impropria interpretatio vetita certè fuit ab Alex. VII in sua Const. ut dixi, sub pœnis ibi contentis.

247. — Infertur III. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam; esset hoc enim saltem de illa agere. Infertur IV. Transgrediens ipso facto incurrit suspensionem à divinis, et etiam (ut probabilius tenet *Bon.* contra alios) incurrit inhabilitatem ad Officia. Rectè verò dicit non incurrere privationem Dignitatum, etc. nisi post sententiam Judicis. Infertur V. Pœnæ supradictæ non solum incurruntur à constitutis in Sacris, ut præscribit S. Pius. V, sed etiam ab omnibus sive Ecclesiasticis, sive secularibus, ut extendit Paulus V, et Greg. XV. Infertur VI. ab his pœnis solus Pontifex absolvere potest; et Episcopus, quando delictum est occultum.

248. — Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis immaculatæ, vetatur quidem eis sub eisdem pœnis sententiam oppositam censurare, et piam sententiam asserere tanquam Dogma fidei. Non autem probibetur eam rationibus, et auctoribus probare; nam licèt S. Pius V in sua Bulla (ut supra n. II.) citata

prohibuerit in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiæ, rationibus, vel DD. auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper Paulus V, in alia Bulla relata n. III mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, quibus verbis videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiæ oppositæ; attamen dicendum, vel quòd prædictæ Bullæ quoad hoc non sint usu receptæ, vel quòd laudati Pontifices intellexerint loqui tantum de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si de *Dogmatibus esset*, juxta verba quæ S. Pius subdit in dicta Bulla; vel quòd vetaverint tantum directè contrariam sententiam impugnare, non autem indirectè argumenta solvendo; vel tandem omnino dicendum, easdem Bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ultima Bulla Alexandri VII, ubi apertè permittitur argumenta solvere contrariæ sententiæ.

249. — Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut Dogma fidei defendere, licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem asserere cum *Salmant. Tract. 20. c. 9. n. 12. Abelly. in sua Med. Theolog. Tract. de Incar. cap. 7. sect. 3.* Imò eam vocare moraliter certam et proximè definibilem de fide, ut tenent *Vio in Q. Prod. ad Trutin. et in suo Cursu Theol. Schol. part. 8. p. 8. Disp. 1. q. 2. n. 7. cum Velasq. et Sifilino;* ut etiam sentiunt *Raynaudus in sua Pietate, Lugduni n. 29. Auct. Coronæ Virgineæ, Prop. 102. Platellius part. 2. n. 353. Franc. Peyrin. in sua Theol. Edmundus Simonet in suis Instit. Theol. Tom. 1. p. 353. Cardin. Everardus in suo Exam. Theol. Lossada in sua Disc. Theolog. super defin. Immac. Concept.* Idem tenet *Dualius 1. 2. quæst. ult. de Peccatis*, ubi sic concludit: « Satius » puto dicere opinionem nostram esse in apice certitudinis Theologicæ; nihilque ei pro fidei assensu, præter expressam Ecclesiæ definitionem, deesse. »

250. — Tot igitur auctoritatibus munitus idem ego ut minimas assero, et breviter hîc probabo. Protestor quidem nullatenus me recedere velle à Pontificiis Decretis, quibus obediens subscribo, sed tantum in meæ Reginæ obsequium hîc rationes promovere sententiæ piæ ad mentem alicujus dilucidandam, qui contrarium sentiret. Etenim reapse mihi videtur pia sententia, licet usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridiana clarior.

251. — Omitto eam probare Revelationibus, quas alii afferunt. Scriptum enim invenitur, Beatam Virginem sic revelasse S. Brigittæ l. 6. c. 12. Tom. 2. « Omne peccatum Adæ segregatum fuit à me. » Et c. 49. « Et veritas est, quod ego concepta fuerim sine peccato originali. » Et c. 45. « Sed scito, quòd Conceptio mea non omnibus nota fuerit: sic placuit Deo, quòd amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, et quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas claresceret in tempore opportuno. » Aliam assert *Caramuel* Revelationem factam à D. Th. Aquinate Ven. Dominico à Jesu Maria Generali Carmelitarum

excalceatorum, nempe revelatum eidem fuisse, quòd futurum esset Concilium, quo immaculata Deiparæ Conceptio definiretur. Hanc autem Revelationem asserunt *Suar.* et *Vasq.* qui *disputat.* 179. *in* 3. *p. n.* 78. contra eos qui prædictas Revelationes tanquam somnia sceminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit : « Revelationes figmenta muliercularum appellare revera temeritate non vacat. » Et paulò ante dixerat : « Bonaventura cautiùs de Revelationibus sui temporis locutus est, non audens reprehendere celebrantes hujusmodi Festum propter factas Revelationes. » *Petrus Canisius* ita quoque scripsit : « Neque tamen aspernemur, si quæ extent Revelationes, quæ bonorum fidem merentur, et Conceptionis doctrinam confirmant, cum scriptum esse sciamus : Spiritum nolite extinguere. » *Thess.* 3.

282. — Cæterùm piæ sententiæ certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his Revelationibus vindicare; firmiora ad-sunt argumenta ad eam probandam, ut ex hinc breviter exponam. Probatur I. ex Scriptura, et præsertim ex illo (*Cant.* 4.) « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te. » Hic autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine, et ex eo S. Ildeph. ac D. Th. 3. *p. q.* 27. *art.* 4, probant immunitatem Deiparæ ab omni culpa actuali. Si ergo ex hoc textu probatur B. Mariam nullam incurrisse actualem culpam, ex eodem etiam probatur nullam incurrisse culpam originalem, aliàs non esset tota pulchra. Hinc dixit *Idiota* (*in Contempl. B. V. c.* 3.) : « Tota pulchra es, » Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, et macula peccati sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te. » Item quid significat illud : « Ave gratia plena, Dominus tecum, » quod dixit Angelus Mariæ? Quid illud : « Benedicta tu inter mulieres, » quod protulit Elizabeth? Quid illud : « Fecit mihi magna qui potens est, » quod ipsa B. Virgo pronunciavit? Nisi quòd ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem maledictas, inter magna quæ Deus ei contulit, hoc maximum privilegium (utique negatum Angelis, et Adamo) obtinuerit : et divina gratia plena, id est nunquam peccati labe inquinata, semper Deo amica, et unita, sua gratia fuerit decorata. Hoc enim expressit S. *Aug. Serm.* 11. *in Natal. Dominicum*, super enunciatis verbis : « Ave gratia plena, » ubi sic S. Doctor dicit : « Quibus ostendit ex integro (nota hoc ex integro) iram primæ sententiæ exclusam, et plenam benedictionis gratiam restitutam. » Opponunt Adversarii illud *Apostol.* *ad Rom.* 5. *Omnes in Adam peccaverunt.* Sed respondetur argumentum probare nimis, quia probaret esse de fide, quòd B. Virgo maculata fuisset, quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura hæc accipienda est cum exceptione B. Mariæ; in Scriptura enim etiam universaliter asseritur : *Non est homo, qui non peccet. Paralip.* 1. 2. *In multis offendimus omnes. Jac.* 3. Et tamen de fide est, ut declaravit *Trid. sess.* 6. *Can.* 23. B. Virginem nullam culpam actualem commisisse.

283. — Prob. II. Ex Bullis Pontificum; Sixtus enim IV, in sua Bulla : *Cum præexcelsa*, ut supra, loquens de Concept.

Mariæ, dicit « De ipsius immaculatæ Virg. mira Conceptione. » Cur mira, nisi immaculata fuisset? Idem Pontifex approbavit Officium B. V. « Leonardi de Nogarolis, » ubi non semel nominatur « immaculata Conceptio » et asseritur, « Virginem per » merita Christi prævisa ab omni macula præservatam. » Deinde Paulus V expressè mandavit, ut fideles in Missa, et Officio hujus Festi celebrandi, non alio quàm Conceptionis nomine uti debuissent; ex quo videtur certum, Pontificem præcepisse hoc ad omnem æquivocationem tollendam, ne sub nomine Conceptionis sanctificatio Virginis in utero post primum instans, ut Adversarii intelligebant, intelligi posset. Sed maxime urget Bulla Alex. VII, ut supra n. V enunciata, qua fuit declaratum ab Ecclesia celebrari Festum B. V. non quidem sanctificatæ post primum instans, sed à labe originali in primo instanti suæ Conceptionis secundum piam sententiam præservatæ. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem directè vel indirectè quovis prætextu etiam definibilitatis.

254. — Prob. III. ex Conciliis. Prætermitto Con. Basileense, in quo decretum fuit piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc Concilium aliqui non frustra notant, quod etsi Eug. IV illud exactoravit, tamen (ut ait *Raynaudus*) Concilii Decreta, quæ nec ipsum Eugenium, nec auctoritatem Pontificiam tangebant, rata esse voluerit. In VII autem Synodo Generali act. 5. sic habetur: « Si quis non confitetur Sanctam semperque V. Mariam propriè ac verè Dei genitricem sublimiorem esse omni » visibili et invisibili creatura, anathema sit. » Quomodo B. Virgo posset dici sublimior omnibus Creaturis adhuc Angelicis, si aliquando foedata fuisset à culpa originali, qua non solum inferior aliquando omnibus Angelis, sed omnino gratiæ expers, et Dei inimica extitisset?

255. — Accedit Conc. Trid. quod revera noluit piam sententiam de fide expressè declarare, dum in sess. 5. num. 5. tantum dixit: « Declarat tamen hæc ipsa S. Syn. non esse suæ intentionis » comprehendere in hoc Dec. ubi de peccato originali agitur, » Beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, » sed observandas esse Constitutiones fel. record. Sixti Papæ IV, » sub pœnis in eis Constitut. contentis, quas innovat. » Sed hic obiter notandum illud quod testatur *Hieronymus Ormachæa Prolog. 3. in Cant.* nempe ipsummet legisse Romæ totam sessionem Tridentini, ubi de hac quæstione tractatum fuit, et ferè nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatæ Conceptionis sententiam suffragium præstitisse. Addit *Lancis. Tom. 1. Opuscul. 11. c. 13. p. 49.* Concil. demum conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum Theologorum Sancti Dominici, ut supersederent à Decreto usque ad aliud tempus, Concilium supersedit.

256. — Quamvis tamen Trident. hoc Decr. tunc omiserit emanare, verum in alio Canone, quem emisit, certam nostram sen-

tentiam reddidit. In Canone enim 23. sess. 6. sic dixit: « Si » quis hominem... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, » etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemad- » modum de B. Virgine tenet Ecclesia; anathema sit. » Ex quo Canone certè deducitur Deipara à culpa originali immunis fuisse; nam, ut bene arguit *P. Coninck* in sua Theol. et *Spinellus* in suo aureo libro de B. Virgine, si certum est juxta Concil. et de fide, divinam Matrem nullam culpam actualem commisisse, certum consequenter est certitudine theologica, quòd ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet, quia sicut impossibile est, ut qui peccatum originale unà cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis; ita qui nullum peccatum actuale commisit, necessariò impossibile est, quòd maculam originalem contraxerit, ut docet *S. Aug. l. 5. contra Julian. c. 9.* ubi ideo Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasse dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

287. — Prob. IV. ex SS. PP. Falsum quippe est dicere omnes Patres esse pro opposita sententia: *Bellarmin.* enim in *Controv. de Amiss. Gratiæ l. 4. c. 15 et 16*, probabiliter interpretatur Patres, qui contrarium sentire videntur, et plures refert piæ sententiæ faventes, inter quos bene numerari potest *S. Ambros.* qui scripsit in *Ps. 118. ad ultimum versum*: « Suscipe me non » ex Sara, sed Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per » gratiam ab omni integra labe peccati. » *S. Ansel. in c. 12. ad Cor.* « Omnes mortui sunt in peccatis sive originalibus, sive voluntate » additis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei. *S. Petrus Dam. Serm. de Assum. Caro Virginis ex Adam assumpta, ma- » culas Adæ non admisit. »*

288. — His et aliis accedit sensus communis fidelium; immaculatam enim Concept. testatur *Ægidius à Præsentatione de Præsero. Virginis q. 6. ar. 4.* omnes tueri Religiosos Ordines, et ex eodem Ordine *S. Dominici*, licet sint 92 Scriptores pro contraria, tamen 137 pro pia sententia adsunt, ut quidam Recentior enumerat. *Alex. VII.* in sua Bulla, ut supra, declarat hanc sententiam celebriores Academias, et Catholicos ferè omnes complecti. Quo argumento *Petausius Tom. 5. p. 2. l. 14. c. 2. n. 10.* maximè enititur ad illam probandam, et bene convincit, ut ait doctissimus Episcopus Tornii in *Adnot. ad Estium l. c.* Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo, quòd Deipara saltem ante nativitatem fuerit sanctificata? Ex quo certissimum, quòd eadem B. Virgo et anima, et corpore fuerit in cœlo assumpta? Si ergo de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam Fideles omnes tenent, et defendunt?

289. — Opponunt Adversarii auctoritatem *S. Bernardi*, et *S. Thomæ*. Sed ex eisdem Sanctis Doctoribus magis nostra sententia valde firmatur; licet enim *S. Bernardus* in sua *Epist. in Canonicos Lugdun.* invenisset, quòd festum Conceptionis Deiparæ celebrassent, monens quòd Apostolicæ Sedis auctoritatem expec-

tare debuissent (et ibi addidit bene colendum diem Nativitatis, et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum): attamen ex hoc eodem arguitur, ut bene notat *Bellarmin.* l. 3. de *Cult. SS.* c. 16, quod si Sanctus Bernardus nunc videret Festum Conceptionis immaculatæ ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ celebrari, ipse quoque libentissimè celebraret.

200. — Quod autem ad doctrinam S. Thomæ, revera adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor; quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur, tamen in pluribus locis, præsertim in *Epist. ad Gal. c. 3. lect. 6*, clarè Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi scribit: « Mulierem autem » ex omnibus non inveni, quæ à peccato omnino immunis esset, » ad minus originali, vel veniali. Excipitur purissima, et omni » laude dignissima, Virgo Maria. » Clariùs in 1. *Sententiarum Dist. 44. ar. 3 ad 3.* sic scripsit: « Dicendum, quod puritas in- » tenditur per recessum à contrario: et ideo potest aliquid crea- » tum inveniri, quo nihil purius esse possit in rebus creatis, » si nulla contagione peccati inquinatum sit; et talis fuit puritas » Mariæ Virginis, quæ à peccato originali et actuali immunis » fuit. » Quibus verbis (ait Episcopus Tornii l. c.) nimis apertè patet Divum Thomam hoc loco sensisse B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem, cum ea verba minimè aliam contrariam interpretationem patiantur. In *Summa* autem, etsi *D. Th. 3. p. q. 27. ar. 2. ad 3.* dicat, quod in festo Conceptionis celebratur Festum sanctificationis potius, quàm Conceptionis Deiparæ; quia tunc temporis dubium erat, de quo Festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptionis in primo instanti. Sed hodie jam est declaratum ex Bulla Alex. VII. ut diximus, celebrari Festum non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis à peccato originali præservatæ. Idem autem S. Doctor in *art. 1. prædictæ qu.* ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? Ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc Nativitatem celebrabat B. Mariæ, infert tenendum, ipsam ante Nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit: « Non celebratur Festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo fuit » in utero sanctificata. » Hinc patet, quod si S. Thomas nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est secundum piam sententiam celebrari Festum B. Mariæ præservatæ à peccato originali in primo instanti suæ Conceptionis, sive infusionis animæ in corpus, certè aliter sentiret ac scriberet, ut ait *Suar. in Comm. a. 2.* his verbis: « Si præsentem Ecclesiæ faciem D. » Th. vidisset, aliter de immaculata Virginis Conceptione doc- » turus esset. » Idem dicit *Petauius* de D. Thoma. Idem *Gabriel in 3. Dist. q. 1.* qui scribit: « Non esse culpandos S. Bernardum, » nec S. Th., S. Bonaventuram, et cæteros DD. oppositum olim » opinantes; quia eorum tempore nulla determinatio Apostolicæ » Sedis facta fuit; nec Festivitas illa generaliter tunc fuit per » Orbem celebrata. » Idem dicunt plures etiam Dominicani, et signanter *Joannes de Fenario* Doctor Parisiensis et Magister

Gener. Ord. Præd. ut refert *Catharinus*. Idem dicit *Joannes a S. Thoma* Tom. 1. p. 1. Qu. 2. de Approb. Doctrina S. Th. citans alios Thomistas.

Accedit S. August. qui disputans de quadam alia doctrina, contra *Cresconium* l. 1. c. 23, eum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere, cum jam Ecclesia mandaverit Festum Conceptionis immaculatæ juxta piam sententiam celebrari. Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiæ auctoritate fundato, fautores piæ sententiæ rectè asserunt nostram sententiam esse proximè de fide definibilem; de Ecclesiæ enim auctoritate loquens S. Th. 2. 2. q. 10. ar. 12. sic docet: « Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda... Unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quàm auctoritati vel Aug. etc. » Scribit etiam *Valent. Tom.* 3. D. 1. q. 1. p. 7. §. 41. loquens de auctoritate Pontificis: « Circa quæ ad pietatem Religionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritas. » Addit *Euseb. Nuremb. in Theoria comp.* 2. p. §. 1. quòd Decreta morum, approbatio Sanctitatis, etc. necnon Institutiones Festorum, quæ considerantur ab infallibili Capite ordinatæ, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem *Euseb. in Opere Pathen. de Perpetuo object. Festi*, c. 31. refert votum à Cardinale Bellarmino prolatum circa B. Virginis Conceptionem jussu Pauli V coram S. C. Inquis. Generalis Rom. quo Bellarminus ita sensit: (Si fortè non placet tunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri præceptum omnibus Ecclesiis, ut recitent Officium de Conceptione, quomodo recitat Ecclesia; sic enim sine definitione haberet intentum.)

261. — Hinc non satis piè, nec probabiliter quidam Recentior scripsit possibile fore, quòd Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dam, ut bene advertit *Vasquez*, minimè censendum, quòd Ecclesia unquam tanquam fidei Dogma definiat B. Virginem in peccato originali conceptam esse, eò quòd auctoritate sua Festum Conceptionis in tota Ecclesia jam præceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit *Thyrsius Gonzalez* in suo Opusc. quo tuetur proximam definibilitatem immaculatæ Conceptionis. Ideo opportunè notanda sunt verba *Blosii* c. 5. fol. 623. ubi sic ait. « Mirum sanè est adhuc nostro ævo inveniri, qui puritatem Conceptionis Beatissimæ Virginis vocent in dubium, et suam opinionem obstinatè teneantur, citantes sententias SS. PP. qui si nunc viverent, aliud procul dubio sentirent. Certè Romana Ecclesia, hoc ipso quòd Festum Conceptionis celebrandum assumpsit, satis affirmavit eandem Conceptionem fuisse omnis contagionis expertem: profana siquidem Festa non celebrat Ecclesia. » Et Summ. Pont. Bened. XIV. in suo doctissimo Opere *de Canoniz. Sanctor.* l. 1. c. 42. dicit nostram sententiam hodie esse moraliter certam, et solummodo deesse definitionem Ecclesiæ, ut fideles teneantur credere fide divina Conceptionem Virginis immaculatam.

262. — Nec valet dicere, quòd aliàs Maria, si maculam originalein non contraxisset, non posset dici à Christo redempta; nam communiter respondetur, quòd ipsa, cùm fuerit à culpa præservata, verè, et modo nobiliori redempta fuerit; docet enim D. Aug. in *Ps.* 85, verbo *Confitebor*, quòd mittendus in carcerem, etiam dicatur à carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Hæc autem nobilior Virginis redemptio maximè Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei Deo inimica extitisse, et Regina Angelorum subdita Diabolo aliquando fuisse. Imò dicit *Arnoldus Carnot. de Christi Nativ. §. Nihil.* « Non solùm de decencia, sed etiam de justitia fuit, » ut illud vas electionis communibus non laxaretur injuriis. »

Ex omnibus his deducitur, piam sententiam præservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse amplius probabilem. Quod sic evidenter probatur: Certum est 1. de fide esse, quòd Ecclesia non possit errare in materia morum. Certum est 2. cultum Sanctorum (prout est celebratio festi præservationis Deiparæ) pertinere ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet præstare B. Virgini Mariæ cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergo Ecclesia præcipit celebrari festum præservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare, vera et certa debet esse præservationis sententia. Ex quo bene inferit quidam doctus Auctor recentior in libro nuperrimè Neapoli edito anno decurso 1753 cui titulus *Deipara ejusque cultores vindicati etc.* quòd contraria sententia post Decretum Alexandri VII, prout antiquata non est amplius nec practicè, nec speculative probabilis.

Imò licèt nostra sententia ab Ecclesia nondum sit definita, bene tamen potest de fide teneri; nam bene possumus credere de fide sententias illas, quas probabile est de fide esse, nimirum Canonizationem Sanctorum, præsentem Pontificem esse, verum Pontificem, esto hæc sententiæ non sint ab Ecclesia declaratæ de fide, ut latè probat *Vioa in suo Cursu Theolog. p. 4. de Fide ex p. 54. cum Suar. Lugo* et communiori. Dicit enim D. Th. in 3. *Sent. D. 3. art. 2*, quòd credere possumus de fide non solùm ea quæ habemus per fidem infusam, sed etiam quæ percipimus per conclusiones Theologicas: « Dicitur fides (ait Sanctus Doctor) acquiri per scientiam Theologiæ. » In nostro autem casu conclusio Theologica bene eruitur ex mox supra prædictis; si enim de fide est Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus præservationis Deiparæ certè ad mores pertinet, bene de fide tenere possumus præservationem esse de fide.

263. — Hic ultimò operæ pretium ducimus breviter perpendendam quæstionem illam, an liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali? Negat *Lamindus Pritanius in suo Opere de Moderat. ingen.* et eum secuti sunt *Antonius Lampridius de Superst. vitanda*, ac *Ferdinandus Valdesius in suis Epist.* Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas su-

besse potest; opinio autem defendens præservationem Deiparæ à culpa originali, quamvis pia, humana tamen est, cùm Ecclesia hanc sententiam nondum statuerit nisi Revelatione Divina, aut Traditione. Affirmant verò valde probabiliter plures Neoterici, et signanter Auctor supra enunciatus in citato libro, *Deipara, etc.* Distinguere enim oportet sententias purè humanas ab iis quæ pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est hæc quæ spectat ad cultum Sanctorum, et præsertim Reginæ Sanctorum, quæ præ omnibus Sanctis veneranda est. Quòd autem sententia præservationis spectet ad cultum Beatæ Virginis, patet (ut vidimus supra) ex Bulla Alexandri VII, qui declaravit festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam celebrari debere. Præterea, dato quòd hujusmodi sententia esset per se humana, tamen cùm referatur in Deum, qui vult, ut fideles Sanctos suos, et præcipuè Matrem honore prosequantur, non est purè humana, sed religiosa, cùm ad Deum referatur, juxta Doctrinam *D. Th. 2. 2. q. 124. a. 5.* ubi docet posse esse Martyrii causam, non solùm defensionem eorum quæ sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quæ sunt protestationes fidei; en ejus verba: « Omnium virtutum opera, secundum quod referuntur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, quòd Deus hujusmodi opera à nobis requirit, et nos pro eis remunerat; et secundum hoc possunt esse Martyrii causa. » Hic deinde subdit ad 3: « Quia tamen bonum humanum potest effici divinum, si referatur in Deum, ideo potest esse quodcumque bonum humanum Martyrii causa, secundum quod in Deum refertur. » Cùm autem nullum sit dubium esse actum Religionis, cultum exhibere Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suæ Conceptionis immaculatæ in primo instanti, prout exigit Ecclesia; certum etiam est juxta Angelici doctrinam hujusmodi cultum bene posse esse causam Martyrii. Ergo, si licitum et meritorium est cuique vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultûs desistat; tantò magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultûs objecto, nempe pro B. Virginis à labe originali præservatione, ad quam ipse cultus refertur. Hinc Summus Pontifex Benedictus XIV, in suo præfato Opere *de Canonizatione Sanctorum l. 1. c. 14*, postquam ostendit Ecclesiam esse propensam versùs sententiam præservationis B. Virginis immaculatæ, dixitque neminem negare eam esse magis piam et religiosam, *n. 13.* sic ait: « Inter Martyres ab Ecclesia recensentur, qui occisi fuerunt à tyranno, vel quia sententiam magis religiosam exercebant, vel ne omitterent exercitium alicujus actûs virtutis, à quo tamen poterant sine peccato cessare. » Et sic jam satisfactum est objectioni *Lamindi*, nimirum quòd non liceat vitam profundere pro tuenda præservatione Deiparæ, eò quòd talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.

264. Verba Canonis. — **265.** Quid intelligatur I. per verba, *si quis*? An impuberes? et à quo ipsi possint absolvi? — **266.** Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes? etc. — **267.** Quomodo ratihabentes? — **268.** Quomodo non impediens? — **269.** An qui tenentur impedire tantum ex caritate? — **270.** Quid intelligatur II. per *Clericum*? — **271.** Quid per *Monachum*? An Eremitæ? — **272.** Quid III. per verba, *manus injecerit*? — **273.** An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali; et externe gravi? — **274.** Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens Clericum, vel Ecclesiasticus percutiens per laicum. — **275.** Non incurrit I. Fur clam furans. II. Percutiens jocose, vel casu. An pueri clerici se percutientes? Et an defendentes se, vel suos, aut sua? III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitanam. Dub. 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret? Dub. 2. An excuset ignorantia crassa? Dub. 3. Quid, si quis percutit Petrum Clericum credens Paulum Clericum? V. Excusatur etiam Prælati, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc. vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem? — **276.** Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione? — **277.** Quæ percussio dicatur *Levis*, quæ *Gravis*, et quæ *Enormis*? — **278.** Quot modis percussio levis possit fieri gravis? — **279.** Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi? — **280.** Dub. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? Dub. 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico?

264. « RESP. Ea sic habet : « Si quis suadente diabolo in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit; anathematis vinculo subiaceat; et nullus Episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, et ejus mandata recipiat. Ita ex c. *Si quis*, 17. q. 4.

265. — « Dicitur I. *Si quis* : intellige cujuscunque sexûs, aut statûs, etiam impuber; dummodo rationis compos, et doli capax. * (Ut habetur ex c. 1. *Mulieres*, et c. *Pueris*. De Sent. excomm. Quamvis impuberes possint absolutè absolvi ab Episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant; Salmant. de Cens c. 2. n. 67. ex dicto c. *Pueris* etiamsi percussio fuerit

» *enormis, ut dicunt Pal. D. 3. p. 23. §. 4. num. 6. et Bonac. t. 3.*
 » *de Cens. in part. D. 2. q. 3. p. 6. n. 18. cum Suar. Mol. Fill.*
 » *Sayr. et Reg. ex c. ult. de Sent. excomm.)* *

266. — « Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consules, et consentientes. »

Rectè dicit *Busemb. efficaciter*, quia, ut hi incurrant excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, atque ipsi per mandatum, consilium, aut consensum, graviter in illam influant; ita communiter *Nao. c. 27. n. 51. Suar D. 22. sect. 1. n. 55. Salm. c. 4. n. 22. et Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. §. 2. num. 1. cum Sayr. Avil. Mol. Sylo. Fill. etc. ex c. Quantæ et c. Mulieres, de Sent. exc.* An autem incurratur censura in dubio, an mandatum, vel consilium influxerit? Vel si mandatum, aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta *n. 39 et 40.* Notandum autem hîc, quòd, si quis diceret coram suis: *Cupio vindictam talis Clerici*, bene incurreret excommunicationem, si ex hoc dicto alii Clericum inde percutiant; ita *Croix l. 7. n. 303. Renz. tom. 1. p. 266. quæst. 4. cum Diana, et Avila, ac Salm. c. 4. n. 22. in fin. cum Con. Sylo. etc. argum. c. ult. de Homic. n. 6.* Intellige, si prævidet ex eo alios percussuros.

267. — « Extenditur etiam ad ratihabentes percussione suò nomine factam. »

Certum est, quòd ratihabitio sufficit ad incurrendam censuram, ut habetur ex *c. Cum quis, De Sent. exc.* Sed ad hoc requiritur I. ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tuam gratiam. II. Ut ratihabitionem externè significes. III. Ut quando evenierit percussio, fueris habilis ad mandatum, vel consilium percussione, saltem habitualiter; nam si fueris amens, non incurris, secus, si ebrius, aut dormiens; ita communiter *Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. §. 2. n. 8. Pal. D. 3. p. 23. §. 2. n. 14. Conc. tom. 10. p. 467. n. 6. Croix l. 7. n. 206. et Salm. c. 4. nu. 25. cum Suar. Sayr. etc.*

268. — « Item non impediunt, saltem si ex officio, aut iustitia teneantur, ut Reges, Judices, et cæteri superiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, parochi, etc. quibus aliorum cura demandata est. Ita *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. qu. 3. p. 4. n. 8. ex Molin. et commun.*

269. — « Dixi *Saltem, etc.* quia, si ex caritate tantum teneantur, etiam excommunicari docent *Suar. Caj. Fill. Med. Sayr. etc.* Verum id probabilius negat *Bon. l. c. ex Nao. Con. Reg. Henriq. Mol. etc.* (*Et ita verius tenent Nao. c. 27. n. 78. Bonac. D. 2. qu. 3. p. 6. §. 2. n. 5. Laym. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 6. et Pal. D. 3. p. 23. §. 2. n. 13. cum Holz. et Henr. ac Salm. c. 4. num. 23. cum S. Anton. Pal. Con. Bon. Avil. Ratio, quia hi tantum percussioni censentur favere (ut loquitur c. Quantæ, de Sent. excomm.), qui ex iustitia tenentur impedire; non autem qui solum ex caritate, etsi ex odio non impediunt, cum ad incurrendam censuram etiam actus exterior requiratur juxta dicta n. 34.)* *

270. — « Dicitur II. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis

» prima saltem tonsura initiatus (etiamsi conjugatus, dummodo
 » cum unica virgine), et deferat habitum, serviatque alicui
 » Ecclesiæ; item etiam excommunicatus, suspensus, interdic-
 » tus, degradatus verbaliter tantum. * (*Ita comm. etiam Salm.*
 » *c. 4. n. 21.* Non incurrit verò, qui percutit Clericum bigamum
 » ex reali bigamia; secus autem, si ex similitudinaria, nempe
 » qui in Sacris constitutus Matrimonium contraxerit, et con-
 » summaverit; neque incurrit percussor Clerici, qui habitum
 » deponens sæcularibus negotiis se ingesserit, nec post tertiam
 » monitionem sui Prælati resipuerit. *Salm. d. n. 21. communiter.*
 » *Vide hoc et alia l. 6. n. 827.*) *

271. — « Dicitur III. *Monachum*, intellige quemvis religio-
 » sum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexus.
 » Item Tertiarios S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum
 » et vivant in communitate. Item Eremitas subjectos alicui re-
 » gulæ, vel Superiori. »

Unde gaudent privilegio Canonis omnes viventes in communi
 sub aliquo Prælato, ex expressa, vel tacita Papæ auctoritate;
 quamvis in eorum communitate non fiat professio, ita *Navar.*
c. 27. n. 70. Suar. D. 21. sect. 1. n. 22. et Bon. D. 2. qu. 3. p. 6.
sect. 3. n. 16. cum Con. Mol. Fill. Regin. Avila, Graff. etc.
 Idem dicit *Fagn. in c. Nullus, de Foro comp. n. 59*, de mulieri-
 bus conviventibus in Conservatoriis, quamvis Religio non sit
 adhuc approbata, quia cum religiosè vivant, censentur personæ
 ecclesiasticæ. Et idem ait *Renzius p. 534. q. 11. de Semina-*
ristis, et pueris Collegiorum, ut sunt Neapoli pueri S. Mariæ
Lauretanæ, S. Onuphrii, etc.

Eodem privilegio gaudent Eremitæ, qui ex voto, aut pacto ad-
 dicuntur alicui loco sacro, cum subiectione ad Episcopum, ut
 docent *Suar. D. 22. sect. 1. n. 22. Fagnan. l. c. Cont. Tourn. t. 2.*
p. 493. Ronc. p. 102. q. 2. et Bon. l. c. Idem dicit *Pal. D. 3. p. 22.*
 §. 1. n. 14. de Eremitis qui sub aliqua regula, et obedientia vi-
 vunt, edito obedientiæ, aut paupertatis voto. Communiter verò
 docent præfati AA. minimè gaudere Eremitas vagos qui habitum
 singularem gestant, licet inserviant alicui Ecclesiæ, etiam ex
 commissione Episcopi, ut *Fagnan. l. c. num. 59* ex Decis. Rotæ
 Romanæ.

272. — « Dicitur IV *Manus injecerit*: per quod intelligitur
 » quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa Clerici per-
 » sonam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gla-
 » dio, etc. *Bonac. d. 2. q. 4. pag. 1.*

273. — Ad incurrendam igitur hanc excommunicationem, re-
 quiritur ut percussio sit mortaliter peccaminosa, et etiam externè
 gravis, ut docent *Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. ac Cajet.*
Mol. Pignat. etc. ap. Croix l. 7. n. 301. Quare non incurrit, qui
 tantum signum facit percussionis, et non percutit; ut *Salm. c. 4.*
n. 27. Conc. p. 467. n. 7. Tourn. p. 493 et alii passim. Sed hæc
 rectè notant *Pal. D. 5. p. 23. §. 2. n. 2. Suar. D. 72. sect. 2. n. 26.*
Croix l. c. cum Sporelli, et Bonac. d. 3. n. 2. cum Con. Fill. et

Reg. quòd semper ac percussio existimetur graviter injuriosa, ratione reverentiæ Clerico debitæ, sufficiet ad censuram quævis percussio levis, etiamsi levissimus tactus physicus intercedat. Advertendum cum communi DD. (ut notat *Croix ib.*) quòd hic Canon, prout in favorem Clericorum emanatus, non strictè, sed latissimè intelligendus sit.

Ex his resolves :

274. — « I. Hanc excommunicationem incurrit I. Qui talem
 » conspuat, conspergit aqua, pulvere, conspurgat luto, evellit
 » crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim, et injuriam de
 » ejus corpore, verbi gratia pileum, pallium, etc. ita ut actio sit
 » graviter injuriosa. *Bon. l. c. Laym. c. 5.* II. Qui concludit, aut
 » violentè detinet carcere, vel loco, unde sine dedecore non po-
 » test exire. *ibid.* III. Qui persequitur, ut in flumen, fossam
 » incidat, equo decadat, etc. *ibid.* * (An autem incurrat is qui
 » Clericum insequens, præter intentionem, et prævisionem,
 » est causa ut ille cadat? *Negat Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect.*
 » 1. §. 1. n. 5. cum *Silo. et Renz. t. 1. p. 577. q. 6.* et meritò
 » probabile putat *Croix l. 7. n. 308*, quia tunc casus merè
 » per accidens se habet. Sed non minùs probabiliter affirmat
 » idem *Croix* cum *Sperelli*; hinc dicit cum eod. *Sperelli Fag-*
 » *nan. etc.* (et huic consentit ipse *Bon. l. c.*) non excusari ab
 » excommunicat. explodentem sclopum in Clericum, qui ob metum
 » exanimis caderet, licèt globus eum non tangeret, quia tunc ex-
 » plodens est causa per se talis læsionis.) * IV. Qui manus
 » violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando,
 » cædendo, sistendo per frænum; quæ actio, licèt sit levis res-
 » pectu corporis, non tamen respectu honoris, *ib.* * (*Idque do-*
 » *cent comm. Suar. Pal. Bonac. et alii cit. n. 273. ac Salm. c. 4.*
 » *num. 26 et 27. cum Laym. Avila, etc.*) * V. Qui aliquid
 » supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo
 » sit injuriosum ordini Clericali. *Laym. l. c.* * (*Ita comm. Suar.*
 » *Bonac. Con. et alii cum Salm. c. 4. n. 25. ex c. Nemo, 11. q. 5.*
 » *et ex c. Contingit, De Sent. excom. Clericus* autem consentiens
 » *ex eod. c. Contingit*, etiam subest excommunicationi, sed hæc
 » est tantùm ferendæ sententiæ, ut bene advertunt *Bonac. et*
 » *Croix l. 7. nu. 305.* dum in d. textu dicitur: Si quis Clericus
 » sponte se subjecerit, excommunicetur. Hoc tamen intelligendum
 » si talis percussio, non obstante consensu Clerici, non desineret
 » esse injuriosa; nam secus esset, si consensus auferret injuriam,
 » putà si Clericus petat cædi ab alio, ut luat sua peccata; *Salm.*
 » *c. 4. n. 20. in fin. cum Con.*) * VI. Clericus si seipsum ex ma-
 » litia, vel passione (secus si ex devotione) percutiat injuriosè;
 » *Laym. l. c. ex Nao.* * (*Ita cum Busemb. tenent Suar. D. 22.*
 » *sect. 1. n. 59. et Bonac. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 2. n. 7. cum Nao.*
 » *Con. Sayr. Avila, etc.* Sed meritò oppositum putant probabile
 » *Pal. D. 3. p. 22. §. 2. num. 4. Diana p. 9. tr. 4. R. 7. et Croix.*

» l. 7. n. 310. cum Tolet. Barb. Turrian. Pasqual, et Delbene,
 » quia revera Canon videtur tantum loqui de altero Clericum læ-
 » dente.)^o VII. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat
 » vel per quem non debet, ut si morte dignus puniatur à iudice
 » seculari, vel modo illicito, ut si à Prælato puniatur per laicum.
 » Bonac. loc. cit. ex Nao. Sayr. Suar. Fill. Conc. etc. Vide
 » Laym. c. 5.

278. — « 2. Non incurrit I. Fur, qui clam abscondit crume-
 » nam, vel vestem tollit Clerico; quia non est actio violenta, sed
 » fraudulenta. ^o (Secus, si violenter auferat, ut Laym. de cens.
 » c. 5. n. 5. cum Caj. Con. Suar. Mol. et Salm. eod. tit. c. 4.
 » n. 26. cum Pal. Aoila, etc. comm. quia tunc actio, etsi non cor-
 » pus Clerici, lædit tamen honorem.)^o II. Si percussio sit jocosa
 » (Quamvis sit gravis, et etiam cum aliqua ira irrogetur, modò
 » non pertingat ad peccatum mortale, ut rectè dicunt Pal. D. 3.
 » p. 23. §. 3. n. 2. Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 3. et Salm. c. 4.
 » n. 28. cum Aoila et Tamb. ex c. 1. de Sent. excom. ubi dicitur:
 » Nec Clerici (excommunicantur), si sunt plenæ ætatis, et non
 » ex odio (intelligitur gravi), vel invidia, vel indignatione, sed
 » levitate jocosa se ad invicem percutere contingat)^o vel casualis,
 » v. g. si janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum;
 » item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant;
 » Bon. l. c. ex Mol. Fill. Con. etc. ^o (Imò etiam in Minoribus
 » constituti; et quamvis sanguis è naribus effundatur, ut Salm.
 » c. 4. n. 28. Pal. l. c. n. 2. cum Laym. Con. et Mol. ac Bon.
 » l. c. sect. 1. §. 1. n. 14. cum Fill. et Aoila, quia regulariter
 » percussio puerorum non reputatur graviter injuriosa; idque
 » admittit Sotus ap. Salm. loc. cit. etiamsi percussio fuerit gravis;
 » hoc tamen intelligendum, si hæc non fuerit intenta)^o item si
 » percussio fit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris,
 » parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen
 » inculpatæ tutelæ. Laym. infra. III. Et denique, quando-
 » cumque percussio ob levitatem, vel imperfectionem actûs non
 » esset mortalis, illata laico, ut docent Cajet. Aoila, et Sa: quod
 » tamen Suar. universaliter non admittit. Vide Bon. l. c. IV. Si
 » fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non
 » gestet, quia ignorantia excusat. »

Sic etiam excusat ira subitanea, quæ efficiat, ut non plenè adver-
 tatur quod fit, ut communiter Suar. D. 22. sect. 1. n. 50. Bon. D. 2.
 q. 3. p. 6. sect. 4. n. 3. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. Pal.
 D. 3. p. 5. §. 3. n. 3. cum Con. et Salm. c. 4. n. 28. Sed hæc dubit.
 1. an incurrat excommunicationem qui percutit aliquem, igno-
 rans esse Clericum, sed animo ita comparatus, ut si sciret, etiam
 percuteret? Affirmant Coo. Ugol. etc. ap. Croix l. 7. n. 314. Sed
 communiùs, et probabiliùs negant Sanch. Dec. l. c. c. 10. n. 16.
 Suar. D. 4. sect. 8. n. 8. Bon. de Cens. in comm. D. 1. q. 2. p. 1.
 n. 14. cum Vas. Mol. et Fill. item Pal. et Nao. ap. Croix l. c.
 quia in ignorantia concomitante adest tantum voluntas inter-
 pretativa, quæ non est vera voluntas. Secus verò dicendum, si

percutiens jam dubitaret, an ille esset Clericus, ut bene docet *Bon. ib. n. 18. cum Aoila*. Et idem tenent *Suar. n. 10. Sanch. n. 14. Croix d. n. 314. ac Bon. n. 21. cum Fill. Aoila, et aliis*, si quis Clericum percutiat ignorans esse Clericum, sed intendens eum percutere, sive laicus ille sit, sive Clericus. Dubit. 2. an ab incurrenda excommunicatione percussione Clerici excuset ignorantia crassa? Affirmant *Sylo. Abb. Felin. etc. ap. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 41.* quia (ut aiunt) illud, *suadente Diabolo*, importat dolum, qui non reperitur in ignorantia crassa, sed merito id reprobant *Croix l. 7. n. 314 et Sanch. l. c. cum Coov. Tabien. et aliis*, quia tò *suadente diabolo*, tantum importat percussione cum peccato gravi. Dubit. 3. an incurrat qui percutit Petrum Clericum, reputans Paulum Clericum? De hoc vide dicta *Tom. 2. l. 3. n. 628. v. Q. I.* ubi sententiam affirmativam tenuimus.

« V. Si praelatus, praeceptor, pater subditum in minoribus »
 » constitutum correctionis causa (licet ira accedat) percutiat »
 » moderatè, habita ratione culpæ. * (*Ita etiam Salm. c. 4. n. 29.* »
 » *cum Bon. Aoil. etc. et idem dicunt Salm. ib. de consanguineo,* »
 » *qui percutit Clericum, cujus curam habet, ex c. Cum voluntate.* »
 » *54. §. Si quis, de Sent. excom.*) * Imò Praelatus et Praeceptor »
 » Ecclesiasticus potest etiam in maioribus constitutum castigare. »
 » * (Intellige semper moderatè; nam S. C. declaravit excommu- »
 » nicatum quemdam Parochum, qui Clericum suum discipulum »
 » correctionis causa in capite pluries percusserat, et deinde pug- »
 » nis et baculo verberaverat, *ut refert P. Zach. Adn. ad Croix* »
 » *l. 7. n. 318. qui ib. ob eandem rationem non excusat ab excom-* »
 » *municatione Praelatum si Religiosum cum excessu verberet,* »
 » *pede trudad, aut similia faciat.*) * An idem possit pater, con- »
 » trovertitur in utramque partem probabiliter. Vide *Laym. loco* »
 » *mox citando.* »

Quær. an pater possit verberibus Clericum punire? Certum est posse, si Clericus est in Minoribus, ex dicto *c. Cum voluntate. 54. §. Si verò, de Sent. exc.* ubi id conceditur omnibus illis, « qui »
 » aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum, »
 » ut cohibeantur à suis insolentis duxerint corrigendos. » Dubium est an possit, si Clericus est in Sacris constitutus? *Prima* »
 » *sententia negat: et hanc tenent Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 9.* »
 » *Pal. D. 3. p. 23. §. 3. n. 8. cum Host. Panor. Ang. Mol. etc,* »
 » quia nullibi habetur, quòd pater possit manus injicere adversus »
 » Clericos in Sacris. Hæc est probabilis, at sententia affirmans »
 » videtur probabilior, et hanc tenent *Suar. D. 22. sect. 1. n. 49.* »
 » *Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 4. Conc. t. 10. p. 468. n. 8. Tourn.* »
 » *t. 2. p. 449. et Salm. c. 4. n. 30. cum Valent. Bann. Con. et Aoil.* »
 » Et probatur ex *c. 1. de Sent. exc.* ubi excusatur Magister, si »
 » *scholarem Clericum* (quamvis sit plenæ ætatis, ut ibi præmittitur, »
 » unde includitur etiam Clericus constitutus in Sacris) *intuitu* »
 » *disciplinæ, vel correctionis percusserit.* Si ergo non solum causa »
 » *disciplinæ, sed etiam correctionis potest Magister Clericum per-*

cutere, tantò magis poterit Pater, cui principaliter et de jure naturali incumbit compescere insolentias filiorum.

« VI. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel
 » exercens publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurræ,
 » et ter monitus non cesset, vel inventus turpiter agens cum
 » uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique mulierem ipso
 » facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit privilegium. Vide
 » *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.* »

Ita ex c. Si verò 3. de Sent. exc. ubi excusatur à censura qui in Clericum cum uxore, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas; secus mulier illa non sit ita proxima in consanguinitate. Hinc *Fill. tr. 15. c. 1. q. 6. n. 12. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. et Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 7. cum Mol. Con. etc.* communiter non excusant percussorem Clerici inventi cum avia, aut nepte. Putant verò *Nao. c. 27. n. 84. et Bon. l. c. n. 6. cum Mol. Con. et Avila*, excusari Maritum, si ex industria se abscondit expectans Clericum id ignorantem, ut deprehensum in adulterio occidat; secus si conventionem facta cum uxore se abscondat, cum jura nunquam intendunt fraudes patrocinari. Sed etiam in primo casu rectius *Laym. loc. cit. cum Nao.* contradicit *Bonac.* quia tunc minimè verificatur quòd vir inveniat Clericum, dum eum expectat; hic enim ideo excusatur, quia (ut ait *Glossa*) nequit compescere subitanam iram, ad quam potius tunc se excitaret. Dicunt autem *Suar. D. 22. sect. 1. n. 37. Bonac. l. c. n. 8. Tourn. p. 494. et Salm. cap. 4. n. 31. cum Pal. Laym. Con. etc.* bene excusari virum, si occidat Clericum inventum cum uxore in loco suspecto, vel cum ea colloquentem post monitionem quòd se absteat à tali colloquutione. Notant item *Tourn. l. c. Conc. p. 469. et Croix l. 7. n. 307. cum Nao. Sylo. Ang. etc.* tunc tantum excusari virum percutientem talem Clericum, quando percussio fit in ipso facto, vel continuo post adulterium: tunc enim solùm acer ille doloris sensus meretur indulgentiam. Excusatur etiam mulier percutiens Clericum qui eam sollicitat, si non possit illum verbis avertere. Unde si Clericus tantum verbis tentat, verbis tantum hunc debet repellere, nisi ille sit adeo importunus, ut non valeat fœmina per sola verba ab eo liberari; ita *Suar. D. 22. sect. 1. n. 23. et Salm. c. 4. n. 31. cum Sylo. Avila, Sayr. etc.* Hoc tamen intelligendum, si ex tali sollicitatione constituatur mulier in aliquo morali periculo labendi saltem in peccatum cogitationis.

276. « Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ,
 » potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: 1. Quando
 » percussio, etsi mortalis, est tamen prudentum judicio levis, com-
 » parata cum enormi * (*ita ex c. Pervenit, de Sent. exc.*) *,
 » v. gr. si fiat palma pugno, aut lapide non relincente vestigium,
 » et secundum *Anton. et Dian. p. 9. t. 4. Res. 19.* nisi notabilem
 » injuriam, et magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si
 » quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ san-
 » guinis effluant. * (*Ita etiam Viva q. 5. Art. 3. n. 8. cum Dian. et*

» *Glossa.*) * Enormis verò erit, si membrum proscindatur, co-
 » piosus sanguis fundatur, vel etiam ratione dignitatis personæ,
 » ut si percutiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapa. 2. Si per-
 » cussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, clau-
 » dus, servus, filiusfamilias, vel non sui juris, uti et regulares, ac
 » moniales invicem verberantes; item si sint homines delicati, et
 » quotquot habent legitimum impedimentum, ut non possint ire
 » ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommu-
 » nicatione, *Fill. l. 15. c. 6. n. 35. et seq.* Deinde si sit occulta.
 » V. supra *hîc c. 1. d. 6. et Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omni-
 » bus casibus pro foro conscientiae potest etiam facultas absolvendi
 » impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à ma-
 » jore Pœnitentiaro, ut supra *hîc lib. 1. t. 2. c. 4. in Append.* »
 277. — Oportet igitur distinguere: alia est percussio *Enormis*,
 alia *Mediocris*, sive gravis, alia *Levis*, quæ non jam dicitur levis,
 quia importat tantum peccatum veniale; ad incurrendam enim
 excommunicationem semper requiritur culpa gravis; sed dicitur
 levis respectu ad gravem et enormem. Hujusmodi distinctio com-
 munitur à DD. assignatur, et colligitur à Constitutione in *Ex-*
trao. Perlect. quæ in extensum refertur à *Nav. Man. c. 27.*
n. 91. (pag. mihi 547.) ibique ab aliis attribuitur Innoc. IV, et
 ab aliis Pio II, sed *Navar.* eam attribuit Joanni XXII. Cæte-
 rum communiter AA. illam admittunt, ut *Cabass. T. J. l. 5.*
c. 2. n. 6. et Pal. Bon. Ronc. et infra citandi. In præfata autem
Extrao. sic legitur: « Respondemus percussionem levem esse
 » pugni, palmæ, manûs, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis,
 » quæ nullam maculam, neque suggillationem carnum relinquit
 » neque abscindit membrum, sine extractione dentium, sine
 » avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis.
 » Nolumus tamen dicere, quòd hujusmodi levis percussio, ut
 » pugni, aut unguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem.
 » Ad judicandum tamen, quæ læsio sit levis, mediocris, aut enor-
 » mis, volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam
 » qualitatem ejus et modum percutiendi cum omnibus suis cir-
 » cumstantiis loci, personæ et aliis. Personæ, si est Magister,
 » Judex, Prælat, Pater, Patronus, aut Dignitas, percussus in-
 » justè à subdito, aut ab alio se viliori, quia ex hoc interdum cen-
 » sentur graves injuriæ, quæ ex se sunt leves, aut mediocres. Et
 » quia conditio negotii non patitur integram determinationem
 » hujus rei, relinquimus tuo arbitrio, ut declares quæ sit levis,
 » et quæ enormis injuria, admonentes ut potius declares in dubio
 » esse percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere, quàm
 » declarando levem esse, occasionem præbeas lædendi Statum
 » Ecclesiasticum. »

Hinc dicunt DD. esse percussionem *mediocrem* illam qua ex-
 trahitur dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit suggillatio
 carnis, qua sanguinis copia effunditur absque gravi læsione, vel
 injuria; ita *Bon. d. 2. p. 6. sect. 5. n. 8. et Ronc. p. 104. q. 1. R. 3.*
 Percussionem verò enormem dicunt idem *Bon. et Ronc. ac Pal.*

D. 3. p. 23. §. 4. n. 2. Tourn. t. 2. p. 495. et Conc. p. 466. n. 9. esse, si magna intervenit vulneratio vel magna sanguinis effusio aliunde quàm è naribus, vel magna injuria.

278. — Communiter autem advertunt præfati AA. et alii, quòd sæpe percussio levis possit evadere gravis vel enormis ratione circumstantiarum, nimirum I. Ratione *personæ læsæ*, prout Abbas, Prælatus Monasterii, aut Judex, Herus, aliusve in dignitate constitutus, dicunt *Pal. Bon. Conc. Tourn. et Ronc. ll. cc.* II. Ratione *personæ lædentis*, ut si Officialis laicus auctoritative percutiat Clericum, vel plebeius Ecclesiasticum nobilem : *Suar. D. 22. Sect. 1. n. 91. Ronc. l. c. et Bon. d. num. 8. cum Navarr. Mol. Fill. et Reg.* III. Ratione *personæ coram qua fit percussio*, nempe si fit coram Prælato, aut alia persona in dignitate constituta, *Bon. Ronc. et Pal. cum Mol.* IV. Ratione *scandali*, nempe si Monachus cum gravi scandalo Clericum secularem percutiat; *Viva de Censur. q. 5. a. 3. n. 8. Ronc. l. c. et Bonac. ib.* qui addit idemesse, si quis percutiat Clericum in Claustro coram Regularibus. V. Ratione *loci*, nempe si percussio fit in Ecclesia, vel platea; *Cabassut. T. J. l. 5. c. 2. n. 6. Pal. Conc. Tourn. et Ronc.* VI. Ratione *temporis*, ut si quis percutiat Clericum sacris vestibus indutum, vel dum vacet publicis Officiis in choro, vel in actu Processionis, aut publicæ supplicationis. *Cabass. Pal. Tourn. et Ronc.* VII. Ratione *injuriz*, ut si quis Clericum denudet, vel atramento aut stercore ejus vultum fœdet, ut *Cabass. l. c.*

279. His positis, sciendum quòd à percussione levi, etiam publica, possint absolvere Episcopi, ut docent communiter DD. cum *Bon. D. 2. q. 3. p. 7. sect 5. n. 3.* et patet ex *c. Pervenit, de Sent. exc.* Et sic pariter eorum Vicarii Generales, quia hoc habent Episcopi de jure ordinario, ut *Sanch. de Matr. l. 3. D. 7. n. 10. et Bonac. l. c. p. 6. s. 5. n. 4. cum Mol. Reg. Lazar. etc.* vide dicta *n. 224.* Utrùm autem possint ab ea absolvere habentes jurisdictionem quasi Episcopalem? vide dicta *n. 79.* A percussione verò enormi, aut mediocri, si est publica, potest absolvere tantùm Papa, aut Legatus à Latere, qui gaudet auctoritate Pontificia, ex *c. Ad eminentiam, de Sent. exc.* Item possunt etiam Legati missi ad aliquam Provinciam, ex *c. Penult. de Offic. Legati.* Si verò percussio fuerit occulta, possunt ab ea absolvere etiam Episcopi, ex *c. Liceat 6. in Sess. 24. Trid.* Et à publica etiam mulieres ex *c. Mulieres de Sent. exc.* Et hoc etiamsi percussio fuerit enormis ut *Viva q. 5. a. 5. n. 10. cum Suar. Mol. et Fill.* Et sic pariter possunt absolvere impuberes, etiamsi hi post pubertatem absolutionem petant, *Viva l. c. cum iisd. AA. ex c. Pueris fin. eod. tit.* Item eos qui collegialiter vivunt, si percussio fuerit gravis, non verò si enormis; vide dicta *num. 88. circa fin. ad n. X.* Item omnes impeditos adire Romam juxta dicta *c. n. 88.* Quos autem, et quando Prælati regulares possint absolvere subditos, et alios ab hac excommunicatione, vide dicta *n. 107.* Bene autem advertit *Croix l. 7. num. 325.* quòd pro absolutione censure ob

percussionem Clerici etiam publicam potest recurri ad S. Pœnitentiarium.

280. — Dubit. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? *Bordon. ap. Vioam q. 5. a. 3. n. 8.* dicit censendam esse levem. Sed omnino dicendum est oppositum cum *Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 5. n. 8. Vioa, et Ronc. l. c. ac Conc. p. 468. n. 9.* qui testatur esse commune, et patet ex cit. *Extrav. Perlectis n. 227.* ex verbis illis : « Admonentes, ut potius declares in dubio esse » percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere. » Ibiq. datur ratio, « ne occasionem præbeas lædendi statum Ecclesiasticum. »

Dubit. 2. An incurrat hanc censuram qui Clerico venenum præbet? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima*, quam tenent *Avila, et Rodriq. ap. Dian. p. 9. tr. 4. R. 36.* absolute negat nisi venenum per vim præbeatur ad potandum, nam alias (ut aiunt) non fit violentia personæ, sed naturæ; sed meritò *Diana loco citato* hanc opinionem rejicit, cum sit contra communem; et *Renzius t. 1. p. 578. quæst. 9.* refert anno 1640 eam fuisse expunctam ex *Summa Rodriq.* ob mandatum S. Inquisitionis in suo expurgatorio. *Secunda* sententia, quam tenent *Fill. tr. 11. n. 126. et Suarez,* ac alii *ap. Croix l. 7. n. 302.* dicit non incurrere censuram, nisi morte secuta; sed neque hæc opinio videtur satis probabilis. *Tertia* sententia, quam tenet *Croix l. c. cum Beia, et Sperelli,* dicit hunc ab initio incurrere, quia venenum de se est aptum statim lædere. *Quarta* demum sententia communior, quæ videtur mihi probabilior. dicit non incurrere, nisi postquam venenum incœperit lædere. Ratio, quia ad incurrendam censuram Canonis non requiritur mors, sed requiritur quidem effectus secutus, nempe violentia illata; antequam autem venenum lædat, non adest effectiva violentia, sed tantum actio apta ad violentiam inferendam; ita *Bon. D. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. n. 6. Vioa q. 5. a. 4. n. 2. et Diana l. c. cum Squillante,* quibus adhæret etiam *Renzius l. c.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc. libros Hæreticorum. — 282. Ad quam incurrendam, requiritur I, ut Auctor sit hæreticus. An legi possint libri Infidelium, vel Hebræorum? — 283. II. Ut liber hæresim contineat, vel de Religione agat. Quid, si error abradatur? vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus? Quid, si quis legat ad confutandum Hæreticum? — 284. III. Ut legatur materia notabilis. — 285. IV. Ut scienter legatur, etc. — 286. Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. — 287. An prohibeantur libri Philosophici, vel qui incidenter hæresim continent? — 288. Quinam libri prohibentur in Indice? — 289. Quot Classes librorum prohibitorum Index constituat? — 290. Ad quem spectet libros prohibere? — 291. An liceat ex curiositate, etsi cum licen-

tia, legere libros hæreticos? Et an legere libros prohibitos ei qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam? (*Vide de hoc dicta Tom. 1. l. 1. n. 199. in fin.*) — 292. An incurrat qui legit proœmium, indicem, etc. An qui audit legere? Et quid si inducat ad legendum? — 293. An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum? — 294. An qui legit duas lineas, vel minùs quàm paginam? — 295. An qui retinet parvo tempore? — 296. An excuset ignorantia crassa? Quid, si quis scit ex viro probo librum esse prohibitum? — 297. An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc. — 298. An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium? — 299. An qui cum comburit? A quo impetranda licentia legendi? — 300. An ad incurrendam excommunicationem ob hæresim, requiratur I. Ut sit formalis. — 301. Qu. 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata? — 302. Qu. 2. An qui dubitat circa res fidei? — 303. Requir. II. Ut error externè significetur. — 304. Requir. III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requir. IV. Animus profitendi errorem. — 305. Vide alia advertenda. — 306. Incurrunt etiam, *Credentes, Fautores, Receptatores, et Defensores.* — 307. Qu. I. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. — 308. Qu. II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effectum non secuto? — 309. Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. — 310. II. Domini imponentes tributa. — 311. III. Quinam alii incurrant excommunicationem Bullæ?

281. — « RESP. Præcipua est in hæreticos, quæ extenditur » non tantùm ad fautores, receptatores, et defensores hæreticorum, ut sic, sed etiam in *scienter retinentes, legentes, imprimentes, et defendentes libros hæreticorum de religione tractantes, vel hæresim continentes, ex quavis causa publica, vel occulta, quovis ingenio vel colore.* Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4 conditiones. I. Ut auctor libri sit hæreticus. II. Ut liber hæresim expressè contineat, vel de religione agat. III. Ut legatur materia notabilis, et sufficiens ad mortale. IV. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. » *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. n. 1.* »

282. — Ut igitur hæc excommunicatio incurratur, requiritur I. ut auctor sit hæreticus, quapropter eam non incurrunt legentes libros infidelium, etsi hæresim contineant, dum dicitur in Bulla *libros Hæreticorum*; ita *Suar. D. 20. s. 2. n. 11 et 13. et Salm. de Cens. c. 4. n. 17. cum Sanch. Pal. etc.* Liber autem Thalmud et similes Hebræorum prohibentur per Bullas Pii IV et Clem. VIII ap. *Croix l. 7. nu. 333.* Dicit autem *Holzm. t. 1. pag. 179. n. 78. v. Qui legunt*, etiam numerari inter libros in Bulla vetitos librum qui ex professo tractet de hæresi, quamvis lateat Auctor, quia tunc Auctor certè censetur hæreticus.

283. — Requir. II. ut liber de Religione tractet, vel hæresim contineat. Sufficit igitur ut liber unum tantùm errorem contineat contra fidem, vel si ex professo (non autem obiter) agat de Religione, nempe de S. Scriptura, vel de Theologia Scholastica, Dogmatica, aut Morali, vel Mysteriis fidei, de Cultu Dei

aut Sanctorum, de Ritibus Ecclesiæ, de Canonibus, de rebus spiritualibus, et similibus, ita *Salm. c. 4. num. 72. Suar. n. 16. Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 21. Laym. l. 2. tr. 1. c. 7. n. 3.* item *Dicast. Illsung. Tamb. etc. ap. Croix l. 7. n. 331.* Si verò error ille contra fidem sit abrasus à libro, *Croix n. 330. cum Pignatell.* dicit probabiliter excusari à censura, qui reliqua libri legit, quia tunc liber non continet ampliùs hæresim, nec ullum periculum inducit. Contradicunt tamen *ib. Suar. Bon.* et alii, ac *Sanch. l. 2. c. 10. n. 3,* quia particularis illa expunctio non tollit communem libri prohibitionem. Sed mihi non displicet distinctio, quam tradit *Sporer t. 1. de fide p. 122. n. 40.* nempe, si liber tractet ex professo de Religione, non obstante abrasione erroris, remanet prohibitus, quia in Bulla omnino vetatur legere aut retinere libros Hæreticorum tractantes de Religione. Secus si liber tractet de alia materia, putà de Philosophia, aut de Historia, exceptis tamen libris Centuriatorum Magdeburgensium et similibus, in quibus revera tractatur de Religione, atque in iis intentum est evellere statum Monasticum, et denigrare Ecclesiasticum. Dicit autem *Croix cum Suar. Tol. Pal. Pignat.* et aliis communissimè (contra *Decian. Masc. et Caram.*) legentem hujusmodi libros Hæreticorum non effugere excommunicationem Bullæ, etiamsi legat ad confutandum errorem, et sine periculo perversionis, quia prohibitio facta est in odium Hæreticorum, cum in Bulla vetetur lectio *ex quavis causa, vel colore.* Limitant tamen *Laym. et Dicast. apud eumd. Croix n. 343.* si quis vir doctus legeret eos, sperans certo fore, ut aliquem hæreticum convertat, hinc probabiliter dicunt *Holzm. p. 177. n. 77. v. Sed numquid, et Elbel. t. 2. pag. 439. num. 99. cum Mayr,* quòd ex epikeia bene excusantur legentes librum hæreticum, si necessariò indigeant tali lectione ad convincendum Hæreticum ex suo proprio, vel alterius Hæretici libro, putà inveniendò contradictionem, etc. modò periculum sit in mora, nec pateat recursus ad Romam, vel aliò. Qui verò legeret libros vel scripta ob hæresim vel ob hæresis suspicionem prohibita, licèt probabiliter cum *Pignatell. et Duard. apud Croix n. 334,* non incurreret excommunicationem Bullæ, nisi Auctor sit damnatus ut hæreticus, vel natus ex secta hæretica: tamen incurreret excommunicationem Indicis, quæ verò non est reservata.

284. — *Requir. III.* ut lectio fiat in materia notabili, nam licèt *Tolet. et Ugolin. apud Bon. D. 7. q. 2. p. 4. n. 14,* negent dari in hoc parvitatem materiæ, quia (ut aiunt) in una sola linea potest quis errorem invenire; communiter tamen DD. admittunt materiæ parvitatem, quamvis discrepent in assignando qualis sit. Alii enim, ut *Sanch. l. 2. c. 10. n. 31. cum Sa, Manuel, et Vivald* dicunt esse unam paginam, et plus, si volumen sit ex majoribus; at hanc opinionem meritò non admittunt *Salm. c. 4. num. 74,* et idem sentit *Bon. l. c.* si pagina sit grandior; alii, ut *Gruff. et Reg. apud eumd. Bon.* dicunt esse tres vel quatuor lineas; alii ut *Suar. D. 20. s. 2. n. 20. et Pal. tr. 4. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 6. cum Azor. Con. et Sayr. apud Bon.* dicunt esse decem

lineas; alii tandem, ut *Holum. tom 1. p. 177. n. 77. v. Dist quarto, Spor. t. 1. p. 124. n. 44. Elbel t. 1. p. 397. n. 113. et Croix l. 7. n. 331. cum Marchant*, rectius distinguunt, in hoc attendendum esse finem prohibitionis, si aperiendo librum hæreticum incidas in doctrinam, quæ directè est contra fidem, poteris excommunicationem incurrere, etiamsi legas paucas lineas, quia in ipsis potest esse periculum perversionis; secus si liber esset principaliter de materia indifferenti, tunc enim legendo etiam paginam, excusaris à mortali, si nullum ibi legas errorem.

288. — Requir. IV. ut hujusmodi libri scienter legantur, imprimantur, aut retineantur. Et eidem excommunicationi subjacent eos ementes, vendentes, aut asportantes, ut dicunt *Salmant. c. 4. n. 47. ex Decr. Pontificum*. Necnon defendentes non solum verbo, sed etiam facto, nempe si impediunt quominus tales libri Episcopo tradantur, ut dicunt *Pal. Tamb. et alii communiter cum Croix l. 7. n. 358.*

286. — « 1. Non excommunicaris I. Si legas libros Catholicorum referentes verba Hæreticorum, etiamsi animo hæresim discendi legas. *Laym. l. c. ex Navar. Sanch. etc.* * (*Est commune cum Azor. Suar. Bon. et Pignat. ap. Croix l. 7. n. 335.*)
 II. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adjecta scholia, vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. t. 5. d. 21. s. 2. limitat*, nisi scholia essent tam copiosa, ut ex iis potius, quàm ex textu, liber constare videretur. *Laym. l. c. ex Nav. Sanch. etc.* »

Quæritur, an legens Scholia Hæretici in libro catholico incurrat excommunicationem? Affirmant *Suar. et Krimer ap. Croix l. 7. n. 334*, si Adnotationes essent libro majores, quia talis liber potius est Hæretici commentantis, quàm Catholici. Imò *Croix* censet incurrere, etsi Scholia mole sua non adæquarent librum, quia tales libri magis habentur propter Adnotationes, quàm propter textum Catholicum. Negant verò *Tamb. Dec. l. 2. c. 1. §. 7. n. 9. cum Sanch. ac Bon. ap. Vioam q. 5. a. 1. n. 8. in fin.* qui ipsis adhærent, dicentes, Summam D. Th. non appellari librum Cajetani, quamvis hujus Adnotationes textum D. Th. superent. Addit tamen *Vioa* legentem hujusmodi librum saltem non excusari ab excommunicatione non reservata Indicis, lata in legentes libros damnatos ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, ut habetur ibi in *Regula 10.* His tamen non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ; si Scholia sint adeo uberiora, ut liber potius constet ex ipsis, quàm ex doctrina catholica, ut dicunt *Pignatell. et alii ap. Croix l. c.*

287. — « 2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, et alii hæresim non continententes, *Laym. l. c. n. 3.* Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantum continent hæresim, non agentes ex professo de fide; * (*Verius dicendum de errore, ut docent Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 25. Pal. D. 2. p. 10. n. 7. Bonac. D. 2. q. 5. p. 4. n. 19. et Salm. c. 4. n. 71. in fine*), * *Sa, et Graff. ap. Laym. l. c. contra Suar. et Sanch. qui id con-*

» firmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta. Vid. *Bec. 2. 2. c. 15. qu. 8.* Legens tamen tales incurrit
 » excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus est, quod non videtur esse factum in
 » Germania, saltem cum illo rigore, ut habet *Laym. l. c. n. 8.* »

288. — Hic notandum, quod Clem. VIII in Indice librorum prohibitorum, firmato auctoritate Pii IV vetaverit legere omnes libros Hæreticorum, donec expurgentur, et Hæresiarcharum, etiamsi hæresim non contineant, nec tractent de Religione, sub excommunicatione non reservata, vide *Salm. c. 4. n. 73. et Croix l. 7. n. 360.* Item libros cujusvis Auctoris non hæretici prohibitos ob suspicionem hæresis, ut in *Reg. 10. Indicis. Vioa Qu. 5. Art. 1. n. 8.* Item S. Pius V in Const. *Cum sicut*, prohibuit legere, aut retinere libros cujusvis Auctoris suspecti de hæresi, indigentes expurgatione, donec expurgentur, sub excommunicatione reservata Papæ. Ut autem agnoscatur, quinam libri expurgatione indigeant, dantur regulæ in *Expurgatorio Romano ap. Salm. l. c.* Insuper Sixtus V prohibuit sub excommunicatione reservata quemcumque librum de Astrologia seu divinatione futurorum; Vide *Salm. c. 4. n. 73.* Item in Indice prohibentur omnes libri ex professo tractantes de obscœnis; *Reg. 2. 7 et 9.* Notat autem *Croix v. 360. cum Laym. in fin.* legentes libros obscœnos peccare quidem graviter, si materia sit gravis, sed non incurrere excommunicationem. Idem dicunt de legentibus libros magicos; sed melius ait *Vioa Qu. 3. Art. 1. n. 8,* eos incurrere excommunicationem non reservatam, quia tales libri in *Reg. 9.* prohibentur ob hæresis suspicionem.

289. — Sciendum, quod Index tres Classes librorum prohibitorum constituit. I. Classis continet omnes libros Hæreticorum hæresim habentes, vel de Religione tractantes. II. Classis continet libros Catholicorum contra fidem, vel bonos mores, qui (ut ait *Lupus p. 4. lib. 25. d. 1. art. 1.*) non prius censentur prohibiti, quàm specialiter in Indicem referantur: intellige, præter libros in Indice prohibitos per se, ut mox infra. III. Classis continet libros editos sine nomine Auctoris, qui non omnes (ut bene advertit *Lupus loc. cit.*) damnati sunt, sed tantùm illi qui pravam doctrinam tradunt; sic enim videmus praticari à viris probis et doctis; et ita colligitur ex Bulla Alex. VII. *Speculares*, ubi de hac prohibitionem Pontifex loquens, dicit: « Contin-
 » git, ut plerique libri ignoti Scriptoris, qui tertiæ Classi assignantur, pejores multò sint, quàm in prima et secunda recensiti. » In Indice autem prohibentur in *Reg. 2.* omnes libri hæresiarcharum, etsi Hæresim non continent, et de Religione non tractant. Deinde omnes libri Hæreticorum, donec ab Episcopis examinentur, et approbentur. Item Biblia vulgaria, et libri controversias disserentes inter Hæreticos vulgari sermone conscripti. Item libri obscœni ex professo, et libri magici. Hinc ibi excommunicantur, qui libros Hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob falsi dogmatis suspicionem damnata legerit, vel habuerit.

290. — Prohibere libros per totum Orbem spectat ad Pontificem, et pro ipso ad S. Congregationem. Episcopi autem, et Inquisitores possunt libros prohibere in territorio proprio. Magister S. Palatii etiam potest, sed ut putat *Bordon. in Man. cons. sect. 48. n. 5*, tantum pro Urbe, et ejus districtu: nunquam enim visæ sunt illius prohibitiones publicari.

291. — Putat *Croix l. 7. n. 346*. quod, cum datur licentia legendi libros hæreticos ad errores confutandos, graviter peccaret qui legeret ex curiositate (licet excusaretur ab excommunicatione), quia tunc cessat finis licentiæ, sed hæc ratio non suadet, tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto, ut diximus *de Jeju. l. 3. num. 1022*, tum quia Superior ob duas causas dispensat, primò quia considerat dispensato non imminere periculum perversionis; secundò quia sperat lectionem esse illi, vel aliis proficuum, unde si cessat secunda causa, non cessat prima. An autem possit legere librum prohibitum sine licentia, qui certus est moraliter lectionem sibi non obfuturam? Quidquid dicant alii, omnino est negandum cum *Croix n. 375. in fine, et Pal. Tol. Suar. Sanch. Tamb. etc. juxta dicta l. 1. n. 199. in fine*.

292. — « 3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate » solum præmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, » vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ut habet *Laym. l. c. et Bon.* (Vide dicta *n. 284.*) 2. Probabiliter etiam is, qui al- » terum jussu suo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. c. Azor. etc. contra Sanch.* (Probabilius dicunt *Spor. p. 124. n. 43. et Croix l. 7. n. 342. cum Azor. Silo. Pignatell. et Sayr. excusari ab excommunicatione qui audit, modò non induxerit alium ad legendum. Imò Sanc. Dec. lib. 2. c. 10. n. 48. Pal. D. 2. p. 10. §. 2. n. 4. cum Con. Ugol. ac Bon. D. 1. q. 2. p. 4. n. 11. cum Sousa, Nav. et Reg. item Fill. Tamb. etc. apud Croix l. c. dicunt excusari, quamois induxerit; idque meritò putant probabile Croix ib. et Viva q. 5. art. 1. n. 9. Atque Spor. l. c. et Sousa, ac Stephan. ap. Croix excusant etiam à peccato, si audiens ex auditione nullum periculum incurrat perversionis.) »*

293. — « 4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam » concionem, aut epistolam seorsim editam legit, quia non est » liber. *Laym. l. c. n. 5. ex Sanch.* »

Sic etiam sentiunt *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. num. 30. Holzm. p. 77. num. 77. v. Dic. cum Bonac. Castrop. et Lugo apud Croix l. 7. num. 337*. Sed oppositum tenent *Suar. et Farinac. apud Salm. de Censur. c. 4. n. 72*. Sed vide quæ dicuntur hîc in fine hujus numeri. An autem incurrant censuram legentes Manuscripta Hæreticorum? Affirmant *Holz. l. c. et Croix l. 7. num. 339. cum Suar. Sanch. Dicast. Stoz, Pignat. Stephan. et alii communiter ut asserit*. Sed negant *Viva ad Prop. 45 Alex. VII. n. 10. Sporer p. 123. n. 39. ac Azor. Barb. Tamb. ap. Croix*, qui putat probabile, quia revera Manuscripta non sunt libri, qui facilius, cum sunt impressi, habentur, et libentiùs leguntur. Idem sentit *Sylvius (apud Croix)* dicens: « Libri manuscripti communicari pos-

» sunt ad legendum, nam tantum prohibentur, ne communicentur
 » ad imprimendum. » Refertque *Sylvius*, sic etiam declaratum
 fuisse à S. C. Sed his non obstantibus, magis adhæreo primæ
 sententiæ, tum quia est communior, tum quia Manuscripta etiam
 veniunt nomine libri, prout quidem libri dicebantur, antequam
 typum inventum fuisset, et etiam nunc Parochorum registra Bap-
 tismorum, Matrimoniorum, etc. in Rituali, et communiter ap-
 pellantur libri. De contraria autem Declarat. S. C. ait *Croix* non
 satis constare. Cæterum advertunt *Salm. c. 4. n. 73. in fin.* quod
 in Expurgatorio Rom. edito ex Decr. Trid. prohibetur sub ex-
 communicatione (non tamen reservata) legere omnes scripturas
 ab Hæreticis compositas, etiam breves, et quamvis hæresim non
 contineant, donec examinentur et approbentur.

294. — « 5. Non sufficit una alterave linea. Imò secundum
 » *Sanch. Rodr. et Sa*, nec integra pagina, etiam magni volumi-
 » nis; quod tamen *Bon. et Laym. l. c.* non concedunt; licet hic
 » fateatur Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuo
 » damnet peccati mortalis, et excommunicationis eum, qui bono
 » fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit. » (*Vide dicta*
 » *supra n. 284. v. Requirit. III.*) »

295. — « 6. Non incurritur, si retineantur libri parvo tem-
 » pore, v. g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ita et temporis
 » parvitas excusato, *Laym. n. 7. ex Graff. Sayr. Sanch. etc.* »

Hoc satis probabile est, ut dicunt etiam *Bon. D. 6. q. 2. p. 3. n. 15. Holzm. p. 178. num. 77. v. Dic. 10. et Pal. tr. 4. D. 2. p. 10. n. 10.* Idque admittunt idem *Pal. et Viva q. 5. art. 1. n. 9.* (contra *Suarez*), etiamsi quis retineat librum illo modico tem-
 pore, animo semper retinendi, quia tametsi peccet, non incurrit
 tamen excommunicationem; nam qui retinet per modicum tem-
 pus, non dicitur notabiliter retinere. Imò *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 65. Laym. l. 2. tr. 1. c. 15. n. 7. cum Sayro, ac Graff. et Pignatell. ac Stoz. ap. Croix l. 7. n. 351.* excusant eum, qui retinet
 librum longiori tempore, expectans tempus opportunum ad tra-
 dendum Superiori, vel alii licentiam habenti.

296. — « 7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias
 » esse hæreticum, vel tractare de Religione. » *Laym. n. 4. Vide*
Sanch. l. 2. Mor. c. 10. num. 3. et l. 9. de Matr. d. 32.

Communiter docent DD. non incurrere censuram eum qui le-
 git, aut retinet librum cum ignorantia crassa facti vel juris, quia
 in Bulla damnantur *scienter* legentes, etc. ita præter *Busemb. Laym. et Sanch.* dicunt *Bon. D. 1. q. 2. p. 4. n. 8. Holzm. p. 177. n. 76. Dic. 2. et alii passim*; et hoc est juxta dicta *n. 47.* An autem
 excuset ignorantia affectata? Vid. *n. 48. et l. 6. num. 1124. circa fin.* Nullo modo tamen excusatur, qui legit aut retinet, sciens ex
 fama publica, vel saltem à viro fide digno librum esse prohibi-
 tum, ut docent *Lugo, Sanch. Bon. et alii communiter cum Croix l. 7. n. 345.*

297. — « 8. Non excusatur is, qui librum vel in aliena domo,
 » vel alieno nomine, vel animo non legendi habet; Item nec is,

Lug. t. 3. D. 20. de fide n. 16. Sylo. t. 3. in 2. 2. v. 11. ar. 1. Wig. Tr. 7. Exam. 3. q. 11. Antoin. Tract. de Virt. Theol. c. 3. q. 6. Salm. de cens. Tr. 10. c. 4. n. 51 et 55. Cuniliat. Tr. 4. d. 1. Præc. c. 2. §. 3. n. 4. Nat. Alex. de Sacr. Ord. l. 4. art. 9. reg. 2. Bon. de Censur. D. 2. q. 5. p. 1. n. 3. Conc. Comp. l. 3. dis. 1. c. 9. n. 3. P. Ferraris Bibl. verb. Hæreticus n. 4. et alii.

303. — *Requir. II.* Ut error internus externè significetur per verba, aut signa ex se, vel ex circumstantiis hæresim manifestantia, ita communiter *Laym. l. 2. tr. 1. c. 14. n. 1. et Salm. de Cens. cap. 4. num. 48.* Hinc docet *Laym.* non incurrere hanc excommunicationem 1. Qui est hæreticus purè mentalis. 2. Qui abstinet à Missa, à jejunio, ab adorando Sacramento, etiam qui hæreticus est; possunt enim hæc attribui oblivioni, vel prava conscientia, nisi ex circumstantiis clariùs manifestetur error. 3. Qui diceret: *Non est Deus*, tacito verbo, *Christus*; vel qui hoc scriberet caractere non intelligibili. Ratio, quia ad incurrendam excommunicationem voces, aut signa debent ex se hæresim exprimere. 4. Qui assereret se antea secutum fuisse hæresim, vel tunc propositum habere sequendi in futurum: quia sic non iudicatur hæreticus præsens; Ita *Laym. n. 4. cum Azor. et Sanch.*

304. — *Requir. III.* Ut Actio hæresis manifestativa, sit moraliter mala; quare non incurrit excommunicationem, qui se manifestat ad petendum consilium. IV. Requiritur, ut ille suam hæresim manifestet, animo eam profitendi, ut docet *Laym. l. c.* Alioquin in his omnibus casibus, quia hæresis tantum ratione excommunicationis est reservata, potest ipsa à quolibet Confessario absolvi, sicut et excommunicatio illi annexa ex alio jure, nempe ex *c. Christus, etc. de Sent. exc.*, ubi excommunicatio contra Hæreticos universè lata est, sed non reservata; ita communissimè DD. Vid. *Salm. c. 4. n. 48.*

305. — Advertendum verò 1. quòd, ut excommunicatio incuratur, sufficit, ut manifestatio erroris etiamsi occultè fiat, quin aliis innotescat; prout certum est, et commune cum *Salm. de Cens. c. 1. n. 142. in fin. ac Azor. Avila, et Corn. ib.* et aliis passim. Quòd si manifestatio fuerit notoria, Hæreticus tamen non est vitandus, nisi sit etiam nominatim declaratus, et insuper publicè denuntiatus, *Salm. c. 4. n. 48. in fine*, juxta dicta *n. 136.* Advertend. 2. quòd illi qui in hæresim incidunt, invincibiliter excommunicationem ignorando, eam non incurrunt juxta dicta *l. 6. n. 74.*

306. — Deinceps hanc excommunicationem incurrunt etiam Hæreticorum *Credentes*, id est qui eorum erroribus se assentiri externè manifestant, v. g. si quis dicat: *Credo, quod credit Calvinus*, vel quòd *Calvinus fuerit sanctus vir*. Incurrunt etiam *Factores*, id est qui Hæreticis favent aut omissione, omittendo scilicet cum possint et tenentur ex officio Hæreticum capere, custodire, punire: aut commissione, illum laudando, vel adjuvando ut fugiat. *Receptatores*, qui hospitio recipiunt, vel occultant (etsi semel) Hæreticum, ut effugiat poenas suæ hæresis. De-

fensores, qui errores illius defendunt, etsi internè aliud sentiant, vel qui impediunt, ne ille à iudice capiatur aut puniatur; ita *Suar. de Censur. D. 21. sect. 2. n. 6. Sanch. l. 2. c. 10. n. 2. et Salm. c. 4. n. 63. cum aliis communiter.*

307. — Quær. hñc I. An hi *Fautores*, etc. ut supra, incurrant excommunicationem, et alias pœnas, si non ex motivo favendi hæresi, sed ratione consanguinitatis, amicitiae aut similis, Hæreticis favent? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. de Cens. D. 3. p. 2. n. 5. Tolet. in expos. B. Cænæ c. 1. n. 2. Viva de Cens. q. 5. art. 2. num. 7. in fin.* item *Sayr. Suar. etc. Salm. c. 4. n. 67.* Sed valde probabiliter negat *secunda* sententia, quam tenent *Sanch. l. 2. c. 10. n. 5. Bon. D. 2. q. 5. p. 3. n. 2. et Salm. n. 68. cum Soto, Azor. Arag. Fagn. etc.* ac probabilem putat *Laym.* Ratio, quia, cùm Ecclesia excommunicat *Fautores* Hæretici, tunc tantùm eos damnare censetur, qui Hæretico favent, quatenus hæreticus est. Hinc probabiliter excusantur ab excommunicatione parentes filii, et etiam fratres Hæretici eum receptantes, ut docent *Laym. et Salm. ib. in fin.*

308. — Quær. II. An incurrat, qui Hæreticum recipit, ne capiatur vel puniatur si nihilominus in effectu ille jam incidat in manus Judicis? *Prima* sententia quam tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 9. Bon. D. 2. q. 5. p. 3. n. 3. ac Suar. D. 21. sect. 2. n. 8. et Fill. Leand. et alii ap. Salm. c. 4. n. 69,* qui probabilem putant, negat. Ratio, quia fautores seu receptatores excommunicantur in ordine ad fovendam hæresim; ergo si accidit hæresim non foveri, excommunicationi non subsunt. *Secunda* verò sententia, quæ mihi magis arridet, et tenent *Pal. D. 3. p. 2. n. 5. Sayr. l. 3. c. 5. n. 4. ac Duard. et Graff. ap. Salm. n. 70,* affirmat. Ratio, quia eo ipso tunc quòd aliquis Hæreticum recipit, sequitur effectus favoris, et ille censuram incurrit, cùm de facto jam hæresim foveat, impediendo ne Reus capiatur, saltem illo medio temporis quo eum servat absconditum, unde non officit quod postea cesset per capturam effectus receptionis.

309. — Excommunicationem autem Bullæ incurrunt insuper I. Surripientes bona Christianorum naufragantium, sive in navibus existentia, sive in mari ab eis ejecta, sive in littore inventa. Requiritur tamen 1. ut acceptio sit injusta, et ex certa scientia, quòd illa sint bona naufragantium. Ita *Viva Qu. 5. Art. 2. n. 3.* Requiritur 2. ut bona non habeantur ut derelicta; Hinc excusatur accipiens papyrum, farinam, saccharum, et similia projecta, quia talia communiter pereunt in mari, statim ac projiciuntur. Ita pariter, qui accipit bona quæ diu in littore jacuerunt, quia meritò præsumuntur illa tunc haberi à dominis pro derelictis, Ita *Viva l. c. et Salm. c. 4. n. 82.*

310. — II. Incurrunt domini, qui in terris suis sine privilegio imponunt pedagia, id est tributa pro transitu personarum, sive rerum, vel pro refectione, et custodia viarum, aut gabellas, id est impositiones pro delatione, et venditione mercium. Tale autem privilegium habent omnes Principes Supremi. prout Pon-

tifices ; Reges autem, Respublicæ, et Universitates, ad subveniendum Civium necessitatibus bene etiam possunt collectas sibi imponere, ita *Vioa Qu. 5. art. 2. n. 4. et Salm. c. 4. n. 83. cum Vasq. Dic. etc.* Vide alia apud *Vioa* et *Salm* *ll. cc.*

311. — III. Incurrunt Piratæ interficientes, aut deprædantes Christianos in mari Ecclesiastico. IV. Falsificatores Litterarum Apostolicarum. V. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive hæreticos declaratos. VI. Injustè impediētes deferri victualia ad Roman. Curiam. VII. Vexantes eos qui accedunt, vel recedunt à Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. VIII. Vexantes peregrinos, qui devotionis causa Romam petunt. IX. Vexantes, seu ejicientes Episcopos, Legatos, vel Nuntios à suis Diocesisibus ; necnon id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. X. Percutientes, aut expoliantes eos (sive eorum Procuratores), qui Curiam Romanam pro suis negotiis petunt. XI. Appellantes sub privato prætextu ad Curias laicales in causis Ecclesiasticis, ad impediendas Litteras Apostolicas. XII. Qui auctoritate laica, vel prætextu exemptionis causas spirituales, vel ipsis annexas ad se avocant à Judicibus Ecclesiasticis etc.; ita apud *Vioam Qu. 5. Ar. 2. n. 13.* XIII. Qui ex quovis colore trahunt vel trahi faciunt personas Ecclesiasticas ad Tribunal Laicale, etc. Vid. *Vioa d. 15.* XIV. Impedientes Judices Ecclesiasticos sua jurisdictione uti. XV. Usurpantes jurisdictionem, et fructus Beneficiorum. XVI. Imponentes onera Ecclesiasticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectæ pro refectione, v. g. viarum, fontium, etc. quorum utilitas directè pertinet etiam ad ipsos; *Vioa n. 18. cum Abb. et Mol.* XVII. Se interponentes sine jurisdictione in causis criminalibus contra Ecclesiasticos. XVIII. Usurpantes jurisdictionem in Terris Ecclesiæ Romanæ. Denique ex Bulla Clem. VIII incurrunt excommunicationem adhuc reservatam omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus Bullæ Coenæ extra mortis articulum, ut *Vioa d. Art. 2. in fin.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit Suspendio, quotuplex, et unde dignoscatur qualis et quanta sit.

312. Quid est suspendio ? et quis suspendi, aut suspendere potest ?

— 313. An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus ?

— 314. Dub. 1. An incurrat irregularitatem, si suspendio sit facta ad tempus ? Dub. 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, Pontificalia exercendo ? Et quid si Missam solemniter celebret ? An Sacerdos suspensus non toleratus invalide

absolvat? Quid si toleratus? vel si sit suspensus tantum ab Ordine? — 313. Quot modis possit ferri suspensio? — 316. Qualitas suspensionis ex quo colligatur? vide Resol. ap. Busemb. Dub. 1. An suspensus à Beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus? Dub. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diœcesi? — 317. An suspensa Communitate, sint singuli suspensi? et an isti incurrant irregularitatem? An suspensio debeat ferri in scriptis?

312. — « RESP. 1. Suspensio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. Vide *Bon. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1.* »

Unde resolves :

« 1. Solus Clericus potest suspendi.

« 2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

313. — « 3. Ex genere suo, et nisi parvitas materiæ excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde et irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licite requirant. Imò, etsi nominatim sit denunciatus et non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censeantur cooperari actui, à quo suspensus est: unde audire ejus Missam non erit peccatum (saltem mortale), si non inservias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud *Bon. d. 3. p. 4. n. 4.* etiam *Laym. l. c. c. 1. n. 7.* * (*Et ita communiùs et veriùs tenent Pal. D. 4. p. 6. n. 1. Holzm. p. 395 n. 252. et Salm. c. 5. n. 14. cum Con. Avila, etc. qui rectè addunt esse et omnino licitum audire Missam à Sacerdote suspenso (contra Tourn. p. 523. cum Bonac.) Limitat tamen Holzm. l. c. nisi scandalum interveniret.* »

Et certum apud omnes, quòd Clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum vetitum per suspensionem, vide *Salm. c. 5. n. 12.* Excusatur tamen 1. Si exercet Ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter; *Salmant. n. 13. et Tourn. t. 2 p. 221. q. 5. cum S. Anton. Hab. Sayr. etc.* (contra *Suar. et Navarr.*) V. dicta l. 6. n. 38. v. *Objic. 2.* Excusatur 2. saltem à gravi culpa, si exercet ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, putà si fuerit suspensus à jurisdictione, vel ab Ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam: secus si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc. juxta solemnitates Ecclesiæ; *Bon. D. 3. p. 4. n. 6. Holzm. p. 394. n. 248. Tourn. l. c. et Salm. c. 5. n. 13.*

314. — Sed hîc dubit. 1. An incurrat irregularitatem Clericus exercens actum à quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato? Adsunt tres sententiæ. Prima sententia negat, et hanc tenent *Gabriel, Avila, et Villal. apud Salm. c. 5. n. 13.* qui probabilem putant cum *Dian.* quia (ut dicunt)

suspensio lata pro tempore determinato habet rationem puræ poenæ, quæ non inducit irregularitatem. *Secunda* sententia communior affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 26. sect. 2. n. 3. Bon. D. 3. part. 4. n. 6. Pal. Dub. 4. p. 6. n. 5. Tourn. p. 522. Escob. l. 5. n. 96. et Vioa qu. 6. a. 4. n. 5.* Probatur hæc ex c. 1. *de Sent. et re judic. in 6.* ubi quidam, cum fuerit suspensus ad tempus, et sic ministraverit, fuit expressè declaratus irregularis. Limitant verò *Vioa et Tourn. ll. cc. et Salm. c. 5. n. 8.* nisi suspensio sit oretenus lata, quia cum censura non possit licitè ferri sine scriptura, ut dicemus n. 317. non præsumitur Episcopus voluisse delinquere, censuram oretenus ferendo. *Tertia* sententia quam probabilem putat *Ronc. p. 106. q. 5. R. 2. cum aliis*, et quæ mihi videtur absolutè probabilior, distinguit et dicit, quòd si suspensio fuerit lata per modum statuti aut præcepti ob crimen futurum, vel etiam præteritum, sed habens tractum successivum, tunc transgrediens veriùs incurrit irregularitatem, ut patet ex textu præfato. Secus si suspensio sit lata ab homine per sententiam, ob meram punitionem criminis omnino præteriti, quia talis suspensio habet rationem meræ poenæ, non censuræ, juxta dicta n. 52. Censura enim, cum sit poena medicinalis, nequit ferri ob delictum omnino præteritum, ut diximus n. 54. Ergo quando quis transgreditur hujusmodi suspensionem, nullam incurrit irregularitatem, quæ non à violentibus poenas sed censuras incurritur. Neque huic sententiæ obstat textus prædictus, nam ibi non fit sermo de suspensione lata ab homine per sententiam particularem, sed lata à jure per statutum generale, quod respicit crimina futura; unde talis suspensio erat vera censura.

Dubit 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus, incurrat irregularitatem, si Pontificalia exercet, putà confirmando, consecrando Calices, etc. negant *Sylo. v. Suspendio §. 5. ac Innoc. Abb. Archid. Socin. etc. ap. Fag. l. 1. in. c. vel non est compos. de Temp. Ordin. n. 17. ad 20*, quia (ut dicunt) Episcopatus non est ordo, sed potius extensio, sive complementum Ordinis Sacerdotalis, ut tenent *Salm. de Ordin. c. 1. n. 26. cum Soto, Gonet.* et alii ex *D. Thom. Suppl. q. 40. ar. 5.* Unde inferunt Episcopum exercendo has functiones non contrahere irregularitatem, cum hæc incurratur à censurato, tantum quando exercet Ordinem Sacrum. Affirmant verò probabilius *Nao. c. 27. n. 163. Bon. D. 3. p. 4. n. 6. v. Tertio, cum Major. et Alter. ac Fagn. l. c. n. 36. cum Palud. Ang. etc.* Ratio, quia, etiamsi sententia quòd Episcopatus sit tantum extensio Ordinis sacerdotalis et non distinctus, esset vera (quod negant plurimi *ap. Salm. l. c.*); tamen non potest negari quòd tale exercitium potestatis Episcopalis sit actus Ordinis Sacri, si non distincti, saltem extensi; quapropter Episcopus tunc dicitur verè exercere actum Sacri Ordinis. Tantò magis quòd idem *D. Th. l. c.* ait, quòd licet Episcopatus non sit Ordo respectu ad Corpus Christi reale; tamen est verus Ordo respectu ad potestatem in Corpus Mysticum; unde prima sententia non videtur satis probabilis.

Si autem Episcopus suspensus à Pontificalibus Missam celebrat solemmniter in apparatu pontificali, certum est quòd peccat, ut rectè dicunt *Fill. tr. 17. c. 2. n. 28. Sayr. l. 4. c. 4. n. 13. et Renzius p. 643. q. 4.* An autem incurrat etiam irregularitatem? Affirmant *Angel. v. Suspendio 3. n. 3. Nao. Bon. et Fag. ll. cc.* Ratio, quia talis celebratio est actus proprius Ordinis Episcopalis, cùm non possit exerceri nisi ab Episcopo consecrato. Negant verò probabiliùs *Laym. l. 1. tr. 5. c. 3. n. 4. cum Sylo. Coe. et Avila, ac Diana p. 5. tr. 10. R. 4. cum Joan. Præpos.* qui testatur hanc esse communioem DD. sententiam. Ratio, quia Episcopus sacrificando non exercet actum substantialem Ordinis Episcopalis, sed actum Ordinis Sacerdotalis à quo non est suspensus. Et quòd celebratio fiat cum Pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem non incurritur, nisi in exercitio actûs Ordinis prohibiti. Et hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Anton. 3. p. tit. 27. c. 3. §. 4. v. Si est suspensus, cum Hostiensi*, sic dicens: « Suspensus à Pontificalibus, si celebrat in Pontificalibus, non » erit irregularis, quia Pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus judicare aliquem irregularem, nisi inveniatur expressum. » Tantò magis quòd ait idem *Fagn. l. c. in c. Quæsitum de Cohab. Cler: n. 15. cum Archid. etc.* suspensum propter crimen, tum solùm incurrrere irregularitatem, cùm Canon id exprimit, quia aliàs suspensio intelligitur lata quoad se tantùm, nempe quòd tanquam indignus prohibeatur à ministrando.

« 4. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, quia non habet jurisdictionem. » (*Ita Salm. c. 5. num. 16.* Secus si toleratus, quia hic validè jurisdictionem exerceret: etsi illicitè, si non esset requisitus; *Salm. ib.* Suspensus autem ab Ordine, non est suspensus à jurisdictione. *Ita S. Th. 3. p. q. 22. art. 3. Salm. c. 5. n. 16. communiter.*) »

315. — « Resp. 2. Suspendio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso, expirat: alia fertur absolutè, seu indefinitè, manetque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, sive id sit Ordinis, sive jurisdictionis; alia à beneficio, alia ab utroque. 3. Suspendio ab Officio, vel est à toto, vel à parte tantùm, scilicet à functione Ordinis, vel jurisdictionis. Item suspensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantùm functionibus, ejus ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

316. — « Resp. 3. Quantitas et qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur: Quæ, utpote in re odiosa, non ampliùs sunt extendenda, quàm propriè accepta significant.

Unde resolves :

« 1. Suspenso absolutè et in toto, prohibetur omne exercitium » ratione officii proveniens, tam Ordinis, quàm jurisdictionis, » et consequenter non potest celebrare, nec validè excommu-

» nicare, beneficia conferre, etc. Suspendus verò à parte beneficii determinata, v. g. ab Ordine tantum, vel jurisdictione, » privatur tantum illius officii functionibus. Unde Episcopus, » v. g. à jurisdictione suspendus, etsi non possit excommunicare, » absolvere, delegare, etc. potest tamen exercere actus Ordinis, » ut consecrare templa, ordinare, etc. *Bon. l. c.*

« 2. Suspendus à certa functione, Ordinis, v. g. à Sacramentorum administratione, non est suspendus à Sacrificio. Similiter suspendus ab Ordine potest nihilominus conferre primam tonsuram quia non comprehenditur sub Ordine, *Bonac. p. 2. n. 6.*

« 3. Suspendus ab officio simpliciter, non intelligitur suspendus à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per alium supplere qui per se nequit, ut fructus percipiat. *Bon. n. 10. ex Navar. Suar. Henriq. Fill. etc.* * (*Commune est apud omnes, quod suspendus ab Officio non suspenditur à Beneficio; ita Suar. D. 26. sect. 3. num. 4. Pal. p. 5. §. 1. n. 5. Tourn. p. 516. Antoine p. 663. num. 2. et Salm. cap. 5. n. 20. cum Sanch. Aoil. Con. etc. communiter, ex c. 10. de Purg. Can. et c. 10. de Vita, et hon. Cler. consentit Fagn. l. 3. in c. Quæsitum de Cohab. Cler. etc. nu. 30. Sed rectè limitant Fagn. et Glossa in Clem. Cupientes de Pœnis, primò si crimen sit enorme, ut patet ex c. Inter, 10. de Purg. Can. Secundò si Reus contemnat suspensionem, nempe per annum in ea manendo, ut habetur ex c. Cum bonæ, de Ætate, et qualit. etc.*) *

« 4. Suspendus ab Ordine non videtur suspendus à beneficio: quia beneficium non fundatur in Ordine. *Bonac.* tamen dicit, indirectè suspendi à fructibus ejus: quia, dum non potest facere officium, non potest percipere fructus. Vide seq. n. 5.

« 5. Suspendus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspendus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio sive jurisdictionis, sive Ordinis, etiam quod illi ratione ipsius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, et cætera onera beneficii præstare, licèt fructibus non fruatur; hoc enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficii. Secus est de distributionibus quotidianis * (*Ita etiam Navarr. Coc. etc. ap. Salm. c. 5. n. 21. Sed contradicunt Pal. p. 5. §. 1. n. 7. et iidem Salm. ibid. cum Sanch. Aoila, Henriq. etc. quia pœnæ non sunt extendendæ, ubi non sunt in jure expressæ, prout nullibi id expressum habetur*) *; licèt ex his, vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. *Bonac. l. c. n. 12. Sayr. Suar. Filliuc. etc.* »

Dubit. 1. An suspendus à Beneficio, si sit pauper, possit fructus sibi retinere? Respondetur affirmativè, si suspensio est lata in pœnam criminis omnino præteriti (vide dicta l. 3. n. 672.), secus si fuerit lata ob contumaciam, quia non debet ab Ecclesia subveniri ei qui voluntariè Ecclesiæ disciplinam vilipendit, cum

liberè possit à sua contumacia recedere; ita *Suar. D. 27. sect. 2. n. 3. Fill. tr. 27. n. 53. Renzius p. 644. q. 7. cum communi, et Dian. p. 5. tr. 10. R. 3. cum Sayr. Turrian. et Corn. Gordon. Con. et Avila. Dicunt tamen Tourn. t. 2. pag. 518. v. Dico 2. Diana, et Renzius ll. cc. cum P. Nao. Avila, Pelliz. et Hurt.* quòd licèt Beneficiarius per se teneatur fructus restituere, si tamen fuerit occultè suspensus, et munia debita jam impleat, poterit sibi retinere partem quam dare deberet substituto, hi enim non sunt fructus Beneficii, sed stipendium laboris; vide dicta l. 3. d. n. 672.

Dubit. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diœcesi? Negat absolutè *Sayr. lib. 4. cap. 6. num. 21*, quia (ut ait) Episcopus extra suum territorium nullam habet jurisdictionem. Alii verò distinguunt, et negant si suspensio sit lata ab homine, secus si à jure, quia jus ubique locum habere debet; ita *Decius, et Renzius tom. 1. pag. 645. et Tourn. tom. 2. pag. 518. cum Pont.* pro certo habent suspensionem comprehendere omnia Beneficia, si sit à jure; si verò sit ab homine, dicunt intelligi tantùm à Beneficiis propriæ Diœcesis, quando est lata per statutum; secus si per sententiam, modò Episcopus exprimat velle suspendere ab omnibus Beneficiis, quia, licèt ei non subiaceant Beneficia alienæ Diœcesis, subjacet tamen persona suspensi, qui jus habet ad fructus Beneficii: unde, cùm suspensio impediat ipsi jus exigendi, consequenter ille suspenditur ab omnibus Beneficiis. Quando autem suspensio est per statutum generale, intelligitur lata solùm circa Beneficia in Diœcesi.

Dubit. 3. An si suspensus acquirat novum Beneficium tempore suspensionis, collatio sit nulla? Affirmant *Bon. D. 3. p. 2. n. 10. et Holz. p. 393. n. 140. v. Dixi, cum Palao, et Manstrio*, quia Beneficia dantur propter officium; ergo suspensus à beneficio acquisito est etiam suspensus à Beneficio acquirendo, cùm non possit munia Beneficii exercere. Negant verò probabiliùs *Suar. D. 26. sect. 3. n. 8. Laym. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 4. Antoine p. 634. v. 2. Renz. p. 645. q. 9. et Diana q. 5. tr. 10. R. 7. cum Corneio, Gordon. Præpos. Conc. etc.* Hi dicunt talem collationem esse quidem irritandam, sed non irritam; quia nulla pœna debet infligi, nisi in jure sit expressa; nullibi autem hæc pœna habetur; inò ex c. *Cum bonæ 8. de Ætate, et qualit.* contrarium colligitur, dum ibi, cùm aliqui quadriennium mansissent in suspensione, mandavit Pontifex expoliandos à Beneficiis tam ante quàm in suspensione acquisitis; ergo collatio fuerat valida.

« 6. Suspensus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre Beneficium, quia, etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii, præcisè ut sic, sed potiùs officii et jurisdictionis. *ibid.*

« 7. Suspensus à beneficio, vel Ordine absolutè, et sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio, vel Ordine, nisi aliunde aliud constet. *ibid. n. 8.*

« 8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, et beneficio.

» *Laym. c. 1. n. 2.*

317. — « 9. Suspenso Capitulo, vel Conventu, non censetur

» suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sa, v. Suspendio, et Laym.*

» *l. c. c. 1. n. 3. »*

Quando suspensio fertur in solam Communitatem, non afficit singulas personas, quoad munia particularia, sed tantum quoad Officia, vel Beneficia totius Communitatis; ita communiter *Bonac. D. 1. q. 1. n. 111. Holzm. n. 248. et Salm. c. 5. n. 43 et 46. cum D. Th. Avil. Henr. Diana, etc.* Quod si aliqui exerceant functiones Communitati tunc vetitas, dicunt *Pal. D. 4. p. 3. n. 3. Suar. D. 28. sect. 4. n. 4. Ronc. p. 106. q. 7. R. 2. et Salm. n. 47. cum Conc. et Corneio*, eos non incurrere irregularitatem, quia prohibitio illa non est propriè censura, sed potius inhabilitas particularium personarum ad talia Officia. Si verò suspensio fertur in Communitatem, et in singulas ipsius personas, tunc non afficit innocentes, sed tantum delinquentes; nemo enim potest excommunicari aut suspendi pro culpa aliena, ut communiter docent *Suar. l. c. n. 2. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9. Salm. c. 5. n. 45. cum Nao. Sot. et Pal. ac Escob. l. 51. n. 56. cum Con. Avil. Henr. et Hurt.* Et patet ex *cap. 2. de Constit.* et clariùs ex *cap. de His quæ fiunt à major. part. Cap. ubi dicitur*: « Cum peccata suos auctores tenere debeant, ne poena sit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente refertum. »

« 10. Si Prælati solo verbo dicat Sacerdoti, *suspendo te, v. g. à celebratione*, videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura, quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. ° (*ut n. seq. ad n. 2.*) ° Prælati autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus intentione; aut nisi religio habeat privilegium absque scripto ferendi censuras. Vide *Bon. de censuris in communi d. 1. q. 1. p. 7. ° (Ita etiam Salm. c. 5. n. 48. cum Nao. et Henr.) ° »*

DUBIUM II.

Quæ sint Suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiores Clericorum? — 319. Quæ Religiosorum? — 320. Quæ Episcoporum? — 321. An quis possit suspendi ob culpam levem? — 322. Quis possit absolvere à suspensione?

318. — « RESP. I. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes :

« 1. Clerici ipso jure suspensi sunt, recipientes Ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diocesi, vel sine ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non

• servatis interstitiis, per saltum, vel in censura, vel denique
 » post matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab ex-
 » cutione Ordinum, nisi fecerint absque dolo, et si ordine utan-
 » tur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut in-
 » terdicens sine scriptura, et causæ expressione, et suspensus
 » per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælati regularis.
 » 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indig-
 » num, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans, et or-
 » dinatus simoniace est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jun-
 » gentes sponso alterius Parochiæ sine licentia. 6. Gravantes
 » alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona,
 » vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam
 » exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes,
 » raptores, vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram
 » partem in coetu virorum, ac mulierum de Immaculata Concep-
 » tione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam, vel
 » munera: qui, si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ec-
 » clesiæ; si inferiores Episcopo, ab officio, et beneficio, usque
 » dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Epis-
 » copus), qui facit injuriam contra justitiam, et conscientiam,
 » parti litiganti. Vide *Bonac. d. 3. p. 5.* * (*Adde 12. Negantes*
 » *absolutionem renuenti complicem manifestare: hi subjacent*
 » *suspensionem ferendæ sententiæ ex Bulla: Ubi primum Bened.*
 » *XIV. Vide Tomo nono, inter Decreta N. IV. Adde 13. Latini*
 » *celebrantes Ritu Græco, et Græci Ritu Latino. Bulla Etsi Pas-*
 » *toralis, §. 6. n. 10.*) *

319. — « 2. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes Ordines in Apos-
 » tasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis
 » peractum. 3. Non utentes habitu, et vestitu modo sibi præ-
 » scripto. 4. Introducentes mulieres in monasteria.

320. — « 3. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspen-
 » sus est à Pontificalibus per annum: ordinans verò invi-
 » tum, suspensus per annum à celebratione Pontificalium 2.
 » Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3.
 » Intrans monasteria monialium sine necessitate. V. *Fill. t. 17.*
 » *c. 5.*

321. — « Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab ho-
 » mine, quæ, si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g.
 » ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructi-
 » bus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale pri-
 » vari uno actu, v. gr. eligendi. »

Sed hæc dubitatur, an ob peccatum veniale possit ferri sus-
 pensio? Affirmant *Navar. c. 27. n. 151 et 159.* item *Armil. Med.*
 et *Henriq. ap. Escob. l. 51. n. 58.* Sed verius et communissimè
 negant *Suar. D. 28. sect. 4. n. 6. Sanch. de Matr. l. 2. D. 32.*
n. 9. Pal. D. 4. p. 3. numer. 4. Salmant. de Censur. c. 5. numer. 44.
Eb. p. 444. n. 115. cum Fill. et Escob. n. 59. cum Laym. Soto,
Vasq. Con. et Hurtad. si suspensio sit major, nempe ab omni usu
 Officii et Beneficii, vel ab aliquo eorum per notabile tempus,

tunc enim requiritur mortale, quia poena debet cum culpa proportionari; unde esset nulla suspensio, si ob peccatum veniale imponeretur. Secus verò, si suspensio esset partialis, nempe tantum ab Officio, vel à Beneficio, et ad breve tempus, ut *Suar. n. 2. Pal. n. 2. Salm. n. 44. et Bon. D. 1. qu. 1. p. 3. num. 8.* qui idem dicit, si suspensio esset totalis, sed ad valde breve tempus, puta ad diem, vel hebdomadam. Idem dicunt *Sanch. Dec. l. 6. c. 4. n. 17. Pal. tr. 3. D. 1. p. 15. n. 3. et Salm. de Leg. c. 2. n. 46. cum Suar. Caj. Vasq. Tapia, etc.* si suspensio sit ferendæ sententiæ; nam contra, si sit latæ sententiæ, vel sit indicta à jure, taliter ut incurrat sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

322. — « Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest
 » absolvere à suspensione non reservata : et communiter Reli-
 » giosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in
 » foro conscientiae : Episcopus potest absolvere ab omni suspen-
 » sione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit.
 » *Laym. c. 4. num. 2. ex Navar. Suar. etc.* Imò etiam ab hac, si
 » proveniat ex delicto occulto, et non deducto ad forum conten-
 » tiosum. *Bon. d. 3. p. ult. ex Trid. s. 24. c. 6. »*

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionatè, v. g. *donec*, vel *nisi restituas*, tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absolutione, ut *Salmant. cap. 5. num. 53. cum Con. Pal. Avil. Henriq.* Si verò sit imposita absolutè, quisque Confessarius potest eam absolvere, nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. Cùm autem fertur suspensio in Communitatem, is tantum ab illa absolvere potest, qui in Communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso; *Salm. c. 5. n. 52.*

DUBIUM III.

Quid sit Depositio et Degradatio; et à quo, et ob quam causam ferri possit.

323. — « SUBJICI solent suspensioni Depositio et Degradatio,
 » (etsi censuræ non sint, ut dictum est *c. 1.*) ob similitudinem,
 » quam habent cum suspensione, cùm utraque sit ab Ecclesiastico
 » Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quòd
 » illæ auferant ipsum jus radicale, et titulum beneficii, idque in
 » perpetuum, suspensio non item. Porro Depositio genericè ac-
 » cepta, alia est Verbalis, quæ absolutè Depositio dicitur : alia
 » Realis quæ dici solet Degradatio.

324. — « Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officio-
 » rum, et beneficiorum simpliciter, in toto, et absque spe restitu-
 » tionis, facta cum certa solemnitate, et privatione privilegii
 » Clericalis, tam Canonis, quàm fori, ita ut seculari curiæ sub-
 » datur.

« Dixi, *Executionis*, quia Ordo ipse non potest tolli. Interim
 » degradatus tenetur ad votum castitatis si fuit in sacris * (Et
 » invalidè Matrimonium contraheret, atque validè consecraret
 » hostiam; *Salm. c. 5. n. 60. cum aliis*) *, et ad horas, nisi has
 » fortè poena, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impe-
 » diat.

325. — « Resp. 2. Depositio verbalis, est similis privatio, sed
 » sine solemnitate dicta, et relicto utroque privilegio, Canonis et
 » Fori.

326. — « Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo,
 » sed non ab inferioribus illo : deponi tamen possunt ab eodem
 » per Vicarium.

327. — « Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus à jure ex-
 » pressis, et delictis : non tamen nisi gravioribus, arbitrio judicis.
 » Ubi notat *Laym.* crimen debere esse enorme, id est unum ex
 » maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantùm
 » gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, fal-
 » sificatio litterarum Apostolicarum, sodomia frequentata, gravis
 » calumnia proprio Episcopo irrogata. Vid. *Laym. hùc t. 5. et*
 » *Fill. t. 18. c. 8.* * « (Cum degradato solus Papa dispensare
 » potest : sed cum deposito etiam Episcopus, si crimen sit minus
 » adulterio; *Salmant. c. 5. n. 68.*) * »

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

328. Quid est Interdictum ? — 329. Quotuplex est ? — 330. An in-
 terdicta Civitate interdicantur Suburbia ? Et an Ecclesiæ Regula-
 rium ? — 331. Qui eximantur ab Interdicto generali personali ?
 Et an, interdicto Clero interdicantur Religiosi, vel Clerici non
 habentes Beneficium, aut Officium ? — 332. Quid si interdicantur
 Cives, aut Civitas ?

328. — « RESP. 1. Est censura Ecclesiastica prohibens divi-
 » norum officiorum, Sacramentorum aliquorum, et Ecclesias-
 » ticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo, quia ex-
 » communicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum
 » fidelibus, suspensio verò propriè non illum usum, sed exerci-
 » tium potestatis Ecclesiasticæ impedit. Vid. *Laym. l. 1. t. 5.*
 » *p. 4. c. 1. Bonac. d. 5. part. 1.*

329. — « Resp. 2. Interdictum dividitur 1. in Locale, quod im-
 » mediatè locum afficit : et in Personale, quod immediatè afficit
 » personas ; et in Mixtum, quod immediatè afficit locum, et ejus
 » incolas. Differt autem Locale à Personali ; quòd in illo partici-
 » patio sacrorum Officiorum tum indigenis, tum alienigenis,

» non absolutè, sed in loco tantùm interdicto; in hoc verò certis
 » personis, aut communitati prohibeatur absolutè, et in omni
 » loco. 2. Interdictum tam locale quàm personale subdividitur
 » in generale, et particulare. Generale est, quo locus generalis
 » v. g. collegium, etc. interdicitur. Particulare, quo locus, aut
 » persona particularis, aut particulares, interdicuntur. »

Unde resolves :

330. — « 1. Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia;
 » et interdicta Parochia, etiam sacellum, vel cœmeterium conti-
 » guum, quia accessorium sequitur naturam principalis. * (Ita
 » ex c. *Si licitas. De Sent. exc. in 6.* ubi etiam habetur, quod,
 » interdicta Civitate per Interdictum locale generale, sunt pari-
 » ter interdictæ Ecclesiæ exemptæ Regularium, nam alias Inter-
 » dictum esset elusorium; vide *Salm. c. 6. n. 9.* Et hoc inter-
 » dictum etiam Clerici, et Regulares tenentur servare, imò idem
 » Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice; *Salm. ib. n. 8;*
 » sed vide dicta l. 4. num. 61. infra v. *Infertur III.*) * »

331. — « 2. Interdicto populo, non interdicuntur ii qui
 » non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, etc.
 » * (Ita *Salm. c. 6. n. 16. cum Bonac. Con. Avila, Lexana,*
 » *Corn. etc. communiter.* Et sic è converso, interdicto Clero,
 » non veniunt Laici, ex c. *Si sententia, de Sent. exc. in 6.*
 » Hic autem notandum, quòd ab Interdicto personali Generali
 » eximuntur 1. Episcopi (qui eximuntur etiam à suspensione ge-
 » nerali). 2. Infantes, et amentes doli incapaces: privantur tamen
 » Ecclesiastica sepultura. 3. Innocentes, statim ac alibi domici-
 » lium collocant. 4. Externi, etsi per multum tempus inter illos ci-
 » ves habitent. Vide *Salm. ex n. 15.*) * Nec interdicto Clero,
 » interdicuntur Religiosi, qui in favorabilibus tantùm nomine
 » Clerici comprehenduntur * (Ita tenendum cum *Salm. c. 6. n. 17.*
 » Nisi Religiosi Beneficium, vel Officium in illo populo habe-
 » rent. *Salm. ib.* Notandum etiam, quòd interdicto Clero, non
 » veniunt Clerici qui non gaudent privilegio fori, nec alii Clerici
 » qui ibi non habent Beneficium aut Officium, nam hi non con-
 » stituunt unum corpus cum Clero. *Salm. d. n. 16.*) * »

332. — « 3. Si dicatur, cives (v. g.) Colonienses sint inter-
 » dicti, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant
 » esse istic cives, nec causam dederint interdicto); contra verò
 » si Civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui
 » causam interdicto non dederunt, aliò ire, et istic divinis inter-
 » esse. »

DUBIUM II.

Qui sint effectus Interdicti.

333. Effectus Interdicti sunt I. Prohibitio Divinorum Officiorum.
 — 334. II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc.

—333. III. Prohibitio sepulturæ. — 336. IV. Peccatum mortale, quod committitur à violentibus Interdictum. Item irregularitas quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

333. — « RESP. Sunt sequentes : I. Prohibitio Divinorum Officiorum ; ° (Nomine Divinorum Officiorum veniunt omnia quæ à solis Clericis fieri possunt ; non autem Officiorum B. V. Mariæ, Defunctorum, etc. si dicantur privatim, et in loco non deputato ad illa ; communiter *Pal. Suar. Bon. et Salm. c. 6. num. 50.*) ° Unde etiam interdicti ob alienam culpam non possunt interesse Sacro. Clerici tamen, et Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, missas divinaque officia celebrare ; sed januis clausis, non pulsatis campanis (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus), submissa voce, et exclusis interdictis. ° (Ita exc. c. *Alma Mater, de Sent. exc. in 6. Nomine Clericorum, et Monachorum* (quia laicis nihil conceditur) veniunt omnes utriusque sexûs, qui gaudent privilegio fori, et Canonis. Nomine *Ecclesiarum* veniunt etiam Eremitoria, et Hospitalia auctoritate Episcopi erecta ; non verò Oratoria privata secularia ; Ita *Salm. comm. n. 56.* Dicitur autem, *exclusis interdictis*, modò (intelligitur) sint denunciati *ex Conc. Const.* Et intelligitur tam de dantibus causam interdicto, quàm interdictis personaliter. Quare, si interdicti post monitionem nolint exire, et Canon Missæ inceptus non sit, cessandum à celebratione, aliter celebrans incurreret irregularitatem. Hoc tamen procedit, si celebratur in loco interdicto, quia ibi non censetur data facultas celebrandi, nisi exclusis, etc. Secus verò si celebratio fiat in loco non interdicto, ut dicunt *Holz. de Cens. n. 281. et Mazz. t. 4. p. 388. cum Suar.* Unde ait *Holz. cum alio Auctore*, quòd tunc debet expelli interdictus ; si verò nequeat expelli, non tenetur Celebrans cessare, quia id nullibi præcipitur, sicut præcipitur de excommunicatis vitandis.) ° Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis B. V. et per octavam Corporis Christi divina officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis, dummodo qui causam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. ° (Hinc, his diebus interdicti tenentur audire Missam. Qui verò privilegium habent audiendi, possunt etiam abstinere ab audiendo Sacro, se conformando juri communi. Ita *Salm. c. 6. n. 64. cum Corn. Dian. Cano, Con. Avil. etc.* Regulares autem possunt admittere ad Divina Officia Famulos, Procuratores, Advocatos, Operarios, Beatas, Tertiarios, si hi non sint specialiter interdicti, nec causam interdicto dederint.) °

334. — « II. Prohibitio administrationis Sacramentorum, excepto Baptismo, Confirmatione et Pœnitentia ° (Ut habetur *ex c. Alma mater, de Sent. ex. c. in 6.* et Baptismus conferri potest etiam solemniter ; ut *Salm. c. 6. n. 34. cum comm.* Atque à Mi-

» nistro interdicto generaliter, non autem specialiter. *Salm. n. 35.*
 » *Et idem dicitur de Sacram. Pœnit. n. 38.*) * , quæ omnibus per-
 » mittuntur iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam
 » auxilio, vel favore. * (Et exceptis personaliter, et specialiter,
 » interdictis, nisi prius præstent satisfactionem debitam si possint,
 » aut si non possint, cautionem saltem juratoriam. *Salm. c. 6. n. 37.*
 » *ex d. c. Alma Mater.*) * Eucharistia tamen potest dari morituris,
 » et deferri cum lumine et campana. * (An autem Clerici, quibus
 » conceditur Missam audire, ut supra possint communicare?
 » Adest duplex sententia; vide *Salm. ex. n. 41. Tenent autem*
 » *Salm. n. 44.* Sacramenta Ordinis et Extremæ Uctionis non
 » posse recipi ab interdictis, nec tempore Interdicti. Sed quoad
 » Extremam Uctionem contradicit *Croix l. 7. n. 198. cum Suar.*
 » *et Dicast.* Religiosos autem commune est tempore interdicti
 » posse recipere Communionem, et extremam Uctionem. *Salm.*
 » *c. 6. n. 48. cum Laym. Pal. Navarr. etc.*) * Nec improbabile
 » est interdictis licere contrahere matrimonium, ut *Sanch. Con.*
 » *et Laym.* docent contra *Suar.* quia hoc Sacramentum secun-
 » dùm substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus
 » ministratur. * (Et meritò hanc sententiam probabiliorem pu-
 » tant *Salm. c. 6. num. 47. cum Con. Laym. Pal. Avila, etc. ex*
 » *c. Capellanus, de Feriis*, ubi dicitur Matrimonium quocumque
 » tempore posse contrahi. Nota deinde hîc cum *Salm. c. 6. n. 30.*
 » quòd, si Interdictum sit latum ex sententia injusta, quæ vide-
 » batur justa secundùm probata, in foro externo debet servari,
 » sed non in interno; Quare cessante scandalo, possunt audiri
 » Sacra, recipi Sacramenta, Religiosi tamen, quando interdictum
 » servatur ab Ecclesia Cathedrali vel Matrice, tenentur illud ser-
 » vare, etiamsi illud sit nullum ex quocumque capite, *ex Clem. 1.*
 » *De Sent. exc. Vide Salm. d. num. 30 et 31.*) *

335. — « III. Prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ, etiam res-
 » pectu infantium et amentium. Excipe tamen Clericos, qui in
 » interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec inter-
 » dictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. *Laym. c. 2.*
 » *n. 3.* * (Clerici igitur in Interdicto generali locali, vel personali
 » possunt sepeliri in Ecclesia, etiam cum Missa, sine tamen
 » pompa: in Ecclesia verò specialiter interdicta possunt sepeliri,
 » sed sine Missa. *Salm. c. 6. ex n. 75. cum Cov. Pal. etc.* Laici
 » tamen sepeliendi sunt in loco non sacro, etiam infantes; Et si
 » fortè ibi sepulti sint, exhumari debent; Cessante autem
 » interdicto, omnes in loco sacro reponendi. *Salm. c. 6. n. 99.*
 » *cum communi.*) *

336. — IV. « Clerici violantes Interdictum peccant morta-
 » liter; * (Ita etiam *Salm. c. 6. num. 80.* Sed excusat parva
 » materia, nempe si Clerici exercent functiones, quæ à laicis
 » fieri possunt, *Bon. Pal. etc. cum Salm. c. 81.* Item si brevi
 » permittant ostium apertum. At Clerici exercentes Ordinem
 » Sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter
 » interdicto, vel in loco generaliter interdicto januis apertis,

etc. ut supra, peccant graviter, et incurrunt irregularitatem, *vide Salmant. num. 87.* Admittentes autem laicos interdictos ad Officia Divina, interdicuntur ipso facto ab ingressu Ecclesiæ, id est non ad orandum privatè in ipsa, sed ad exercendos ibi Ordines Sacros, ut dicunt *Pal. Con. Laym. etc. cum Salm. n. 91.* *) sicut etiam religiosi utriusque sexûs, qui insuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem, si contra interdictum personale recipiant Sacramenta; si verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius est, tantùm esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. *Laymann. c. 3. ex Sylo. Soto, et Avila, etc.* »

DUBIUM III.

Quis Censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.

337. Qui possint interdictum ferre? Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis? — **338.** Qui possunt tollere interdicta generalia à jure non reservata? — **339.** Qui personalia particularia? — **340.** De cessatione à Divinis.

337. — « **RESP. 1.** Interdicere possunt iidem, qui excommunicare, et suspendere. * (Hodie Episcopi sine consensu Capituli (nam olim aliter erat) possunt interdicere quoscumque generaliter, aut specialiter, ex consuetudine introducta. *Salm. c. 6. n. 19. cum Panorm. Suar. Pal. Sayr. etc.* Prælati autem Regulares possunt interdicere suos subditos, non autem suas Ecclesias. *Salm. n. 20. cum eisdem.* *) Et quidem, ut determinata persona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis * (Ejusdem personæ, ut *Salm. c. 6. n. 21.* Interdictum enim personale particulare nequit imponi pro culpa aliena. Interdictum autem ad breve tempus, in ordine ad unum tantùm, vel alterum effectum, potest incurrì etiam ob peccatum veniale. *Salm. n. 22. cum Pal. Con. etc.* *) ; ut autem feratur interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

338. — « **Resp. 2.** Interdicta localia, et personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis, quia locus et communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur. * (*Interdicta generalia lata ab homine non possunt tolli, nisi ab eo qui tulit, vel à Papa. V. Salm. c. 6. n. 100.* *) »

339. — « **Resp. 3.** Ab Interdicto juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere. Denique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale communitatis. »

De Cessatione à Divinis.

340. — Cessatio à divinis est : « Prohibitio Clericis facta, ut » abstineant ab Officiis Divinis, et Ecclesiastica sepultura. » Putant autem *Suar. et Fill.* contra alios apud *Salm. c. 6. n. 103*, posse Episcopum unum effectum prohibere, et non alterum. Hæc Cessatio distinguitur ab Interdicto, et non est censura; imponiturque in signum mœroris, vel ad reparationem gravissimæ injuriæ Deo irrogatæ; afficitque omnes qui sunt in loco illo, ubi imponitur, vide *Salm. n. 102*. Dubitatur autem, an hac Cessatione indicta, Clerici gaudeant privilegio eis concesso tempore Interdicti? Negant communius *Salm. n. 104. cum Pal. Bon. Fill. Sanch.* etc. contra aliquos, quia Cessatio est novum gravamen ultra Interdictum. Potest tamen Cessatio suspendi per aliquot dies solemnes. Vid. *Salm. n. 105*. Sacramenta verò concessa tempore Interdicti, ut supra conceduntur etiam tempore Cessationis. *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c. 8. n. 107*. Cessatio imponitur ab iisdem, qui possunt ferre censuras, præcedentibus monitionibus. Vide alia apud *Salm. c. 6. punct. 9*. Demum hîc obiter notandum id quod habetur in Decr. S. C. Cæremoniarum, scilicet : « Non licere cuicumque, etc. (Personis Regalibus tantum » exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, secus immodiatè cessandum à Divinis. Quod nisi servetur, Rectores cæterosque Ecclesiarum Ministros ipso facto excommunicationem » incurrere, eamque Ecclesiam habendam esse pro interdicta. » Hoc Decr. prescriptum est in *Bullario Clem. XI, part. 3. Decretor, Congr. Card.* Ac deinde notatur ibi : « Et facta relatione, » Sanctitas sua (id est præfatus Clemens) Decretum approbavit; » necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis » Sacrariis affigi mandavit. » *Die 3 Oct. 1701*. Ita *ap. Ferraris Bibl. v. Ecclesia, num. 28 et 29*. Qui præterea *n. c. 29*. refert ex pluribus Decr. S. C. Rituum esse vetitum præbere Evangelium inter Missarum solemnia Laicis ad osculandum, sicut etiam præstare ipsis usum throni, eosque admittere ad assistendum in Presbyteriis.

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

« ETSI Irregularitas non sit censura, propter similitudinem » tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur : » quapropter et hîc subjungo. »

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit Irregularitas.

341. Definitio Irregularitatis. An Irregularitas sit censura? Dupliciter dividitur irregularitas.

341. — « RESP. 2. Est impedimentum Canonicum, susceptio-

- » nem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens.
- » Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem :
- » etsi enim interdum imponatur per modum poenae, propriè ta-
- » men poena non est. *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. Bonac. d. 7.*
- » q. 1. p. 1. »

Quaer. an Irregularitas sit censura? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sotus in 4. D. 22. q. 3. art. 1. et Bonn. Led. Gutt. Corn. Cord. etc. ap. Salm. de cens. c. 7. ex n. 1.* Ratio, quia (ut aiunt) definitio censuræ, quod sit poena Ecclesiastica, æquè convenit etiam irregularitati. *Secunda* verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Suar. de Cens. D. 1. sect. 3. Bon. D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. et Salm. n. 12. cum Con. Val. Avila, Henr. Cand. Mach. etc.* docet irregularitatem non esse censuram, sed potius impedimentum seu inhabilitatem, idque non obscure probatur ex *c. Quærenti de Verb. sign.* ubi Innoc. III interrogatus quid in Bullis Pontif. intelligeretur nomine *Censuræ*? respondit : « Quod per eam non solùm interdicti, sed suspensionis, et » excommunicationis sententia valeat intelligi. » Cum igitur Pontifex hîc dogmaticè et indefinitè locutus fuerit, enunciando poenas quæ veniunt nomine censuræ, præter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

- « Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est *ex Delicto*, et quæ » est *ex Defectu*. 2. In *Totalem*, seu propriè dictam, quæ omni » Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat, v. g. homi- » cidium, bigamia; et in *Partialem*, quæ aliquo tantùm Ordinis » ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem, » v. g. oculis, vel palma Sacerdos carens inhabilis est ad Missam, » non tamen ad confessiones audiendas; et Diaconus sinistro » oculo carens inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Or- » dine ministrare potest. »

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis.

342. Effectus Irregularitatis sunt. I. Inhabilitare ad Ordines susci-
piendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collatio-
nem Beneficii. An id valeat de Beneficio simplici? — 343. An col-
latio tunc sit ipso jure irrita?

342. — « RESP. Sunt sequentes : I. Inhabilitare ad Ordines » suscipiendos, etiam primam Tonsuram* (*Ut communiter do-* » *cent Suar. D. 40. s. 1. n. 11. Pal. D. 6. p. 5. n. 2. Bon. p. 1. n. 4.* » *et Salm. c. 7. n. 22. cum Avila, et Diana*) * II. Impedire » exercitium Ordinum susceptorum* (*Ex c. fin. De Temp. Ord.* » *et c. 11. de Accusat.*) * Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, » illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. n. 4. et p. 4.* III. Quod col- » latio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregu- » lari, invalida sit, secundum sententiam communio-rem et tu-

» tiorem; etsi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipso
 » facto irritam esse, sed meritò irritandam. *Laym. l. c. c. 1.*
 » n. 2 et 3. *Sylv. etc. Bonac. p. 4.* Secundum quam sententiam
 » probabilem resolves.

« 1. Is, qui beneficium impetravit in Irregularitate, potest,
 » obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientie licite
 » retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis impe-
 » tratione non sit facta mentio beneficii. Item, si postea bene-
 » ficio privetur, non tenetur fructus restituere.

« 2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Or-
 » dinis, aut suscipit, licet Ordines ei collati sint validi. * (*Ita*
 » *etiam Pal. D. 6. p. 5. n. 1. et Salm. c. 7. n. 21. cum Corn.* Et
 » sic etiam peccat graviter irregularis suscipiens primam Ton-
 » suram, sicut Episcopus qui eam illi confert, ut *Suar. D. 40.*
 » s. 1. n. 11. *Bon. D. 7. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. n. 2. et Salmant.*
 » n. 22. *cum Avila, Corn. et Giball.* Insuper hinc notandum, quod
 » irregularitas nullo modo privet iis Actionibus, quas non requi-
 » runt exercitium Ordinis, et quas etiam laici exercere possunt,
 » recipere Sacramenta, et Officia canere, sicut et conferre Be-
 » neficia, quia hæc spectant ad exercitium jurisdictionis, non
 » Ordinis; Item Matrimonio assistere, vel licentiam assistendi
 » alteri præbere, dispensare in votis, absolvere à censuris, dare
 » facultatem audiendi Confessiones. *Ita Pal. n. 14. Bon. p. 4.*
 » n. 17. *Laym. tr. 5. c. 1. num. 1. Renzi p. 664. q. 3. cum Fill.*
 » *et Suar. ac Salm. c. 7. n. 19. cum Con. et Corneio.*) * »

Quæ. an irregularis ipso facto Beneficiis privetur? Quoad
 Beneficia obtenta ante irregularitatem, certum est apud omnes
 irregularem illis non privari; nec privandum à Judice, si irregu-
 laritas ei supervenerit ex defectu infirmatis, ut habetur in *cap.*
Ex parte, de Cleric. ægrot. Si verò sit de delicto, privari debet
 per Judicis sententiam; et interim, licet ipse non privetur ipso
 facto, ut clarè inferitur ex *cap. Ex litteris, de Excess. Pralat.*
 tenetur tamen petere dispensationem. At si eam non petit, vel
 non possit obtinere, tenetur statim, nisi magna laboret neces-
 sitate, Beneficia renunciare, vel saltem in favorem tertii resig-
 nare; quia cum non possit licite suum implere munus, nequit
 licite illa retinere; ita communiter *Suar. D. 40. s. 2. n. 15 et 19*
et 44. s. 2. n. 2. Pal. D. 6. p. 5. n. 9, 11 et 15. Bon. D. 7. q. 1.
p. 4. n. 8, 9 et 10. Tourn. t. 2. p. 24. ac Salm. c. 7. n. 25 et 28
et cum Avila, Val, Sa, Sayr. Gibald. Pelliz. etc. Si autem hujus-
 modi Beneficiarius jam per alium impleverit munia sui Beneficii,
 non est fructibus privandus, ut *Suar. d. D. 40. s. 2. n. 20.*
Bon. n. 10. Pal. n. 13. Tourn. p. 15. Holzm. p. 411. n. 221.
Crois l. 7. n. 439. et Salm. n. 29. cum Corn. Pelliz. et aliis
passim.

An autem irregularis sit privandus pensionibus quas possidet?
 Regulariter probabilius negant *Suar. D. 44. s. 4. n. 34. Bon.*
n. 11. Pal. n. 12. et Salm. n. 27. Atque sic declarasse S. C. refert
Barb. in Trid. sess. 14. c. 8. Dictum est regulariter, nam (ut

docent AA. præfati) bene poterit Judex , si crimen fuerit valde grave , eum etiam pensionibus privare.

343. — Quoad Beneficia verò obtenta tempore irregularitatis jam contractæ, dubitatur, an collatio sit ipso jure nulla? Si irregularitas sit partialis, nempe si irregularis ob aliquem defectum corporalem non possit fieri Sacerdos, tunc communiter dicunt collationem huic factam esse validam, et licitam; ita *Pal. D. 6. p. 5. n. 5. Cab. T. J. l. 5. c. 19. n. 2. Roncag. p. 113. q. 5. R. 1. v. Cæterum, et Pal. D. 9. p. 6. n. 5. cum Val. Bon. Garcias, Sayr.* Idemque supponunt etiam ut certum *Salm. c. 7. n. 33. Holzm. p. 411. n. 320. Suar. D. 40. sect. 2. n. 31*, si Beneficium sit simplex, nec habeat sibi injunctum Officium, sive exercitium Ordinis Sacri, sed tantum recitationem Horarum, aut aliquid aliud quod etiam laici possint exercere, tunc enim aiunt validè suscipi tale Beneficium ab irregulari. An autem privetur ipso facto Beneficiis requirentibus exercitium Ordinis Sacri? Adest duplex sententia. *Prima* communior affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 40. s. 2. n. 36.* (vocans communem) *Bon. D. 7. q. 1. p. 4. n. 6. Less. l. 2. c. 34. n. 129. Tourn. tom. 2. p. 12. Cabass. l. 5. c. 19. n. 2. item Covarr. Añil. Henr. Garcia, Sayr. Villal. et Corn. ap. Salmant. c. 7. n. 30. qui n. 34. etiam dicunt esse communem.* Probatur ex *cap. 2. de Cler. non ord. ministr. cap. 2. de Cler. pugnans. etc. c. Dudum de Elect. et. c. Cum bonæ de Ætate, et qualit. etc.*, et præsertim ex *Trid. sess. 14. de ref. cap. 7.* ubi dicitur: « Ut nullo tempore ad sacros Ordines (irregularis) promoveri possit, nec illi aliqua ecclesiastica Beneficia... conferre liceat. » Præterea *sess. 22. cap. 4.* « Nec aliis imposterum fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem et cæteras habilitates integrè habere dignoscantur, aliter irrita sit provisio. »

Ratio, quia Beneficium datur propter Officium, unde qui inhabilis est ad officium cum possit Ordinem exercere, est etiam inhabilis ad Beneficium. *Secunda* verò sententia dicit talem collationem non esse irritam, sed tantum à Judice irritandam; ita *Innoc. in c. Cum nostris, de Concess. præb. Sylo. v. Excomm. num. 4. Laym. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 3. Vioa. q. 8. art. 1. n. 5. Elbel p. 457. n. 158. Ronc. p. 113. q. 5. R. 1. v. Contra, Pal. D. 6. p. 5. n. 7. Diana p. 4. tr. 2. R. 37. et Salm. c. 7. num. 34. cum Felin. Ancharan. Giball. etc.* et probabile censent *Suar. n. 35. Less. l. c. et Coninck, Bon. Hurt. etc. ap. Diana l. c.* Ratio, quia non sunt imponendæ poenæ, nisi in jure sint expressæ; nullibi autem habetur expressum, quòd irregularitas reddat hominem incapacem Beneficii; unde irregularis, quamvis graviter peccet (ut advertit *Suar.*) acceptando et retinendo Beneficium sine dispensatione, sicut etiam peccat qui illud ei confert, tamen si suppleat per alium munia Beneficii, non tenetur fructus restituere. Canones verò qui opponuntur, teste ipso *Suar.* (qui oppositam sententiam probabiliorem putat), nihil aliud probant, nisi quòd talis collatio sit illicita, non tamen invalida. Nec obstat textus Tridentini, ubi dicitur irrita provisio Beneficii, quæ fit in personam inha-

lem; nam respondetur irregularem non dici inhabilem, ut incapacem Beneficii, sed ut illo indignum, nempe inhabilem ad licitam Beneficii perceptionem. Prima sententia videtur probabilior, licet enim jura non expressè declarent hanc collationem invalidam, tamen communior sententia DD. sic illa interpretatur; nam sensus DD. ut fatetur ipse *Laym.*, est optimus legum interpret. Sed hoc non obstante, secunda sententia videtur satis probabilis. Hic tamen advertendum, quòd adhuc stante probabilitate hujus sententiæ, nequeat irregularis se imittere in possessionem Beneficii, quia (ut diximus l. 3. n. 761. v. Q. II.) nemo cum opinione probabili potest inchoare possessionem rei alienæ.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, et tollatur Irregularitas.

344. An in dubio irregularitas incurratur? — **345.** Non incurritur, nisi in jure sit expressa. — **346.** Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat? Et quid si dubium sit juris? — **347.** Dub. 2. Quid in dubio facti, præter homicidium? Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi? Dub. 4. Quid in dubio de animatione fœtus, si abortus fuerit patrat? — **348.** An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus? — **349.** Qu. I. Quid si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum? — **350.** Qu. II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis? — **351.** Qu. III. An etiam scientia pœnæ? — **352.** Quot modis tollatur irregularitas? — **353.** Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare? Plura notanda. — **354.** Quomodo tollatur irregularitas ex defectu Natalium per Professionem Religiosam? — **355.** Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare?

344. — « **RESP.** 1. cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expressa habeatur * (*c. Is, qui de sentent. excomm. in 6.*) * Unde in dubio sive facti, sive juris, tenere potes quòd non sis irregularis; quia melior est conditio possidentis. *Bonac. q. 1. p. 5. ex Suar. Fill. etc.* Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltem injusto, à te commissio, ut patet ex *c. Significasti*, et ex *c. Ad audientiam 2. de hom.* Vide *Bonac. l. c.* »

345. — Plura hic notabilia examinanda. Certum est, quòd nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa ex *d. c. Is qui de sent. excomm. in 6.* ubi dicitur: *Cum id non sit in jure expressum, etc.* In quo sapienter ait *Suar. D. 40. s. 5. n. 5.* Pontificem ibi nihil novi statuuisse; sed principium illud declarasse, quòd in dubio judicandum sit, pœnam non esse latam, vel non extendendam ultra casus expressos. Hujus autem juris nomine veniunt tantùm Decreta Pontificis, sive Concilii à Papa approbati, non autem aliorum, nec venit consuetudo; ita *Suar. D. 40. sect. 4. n. 13. Cont. Tourn. t. 2. de Irreg. p. 6. v. Hinc, Diana p. 8. tr. 7. R. 28. et Salm. c. 7. n. 8. cum Pelliz. Gib. et Machado.* Hinc infertur ad

incurrendam irregularitatem non valere argumentum à simili, nec à majori ad minus, ut communiter docent *Pal. D. 6. p. 2. n. 1. Laym. t. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 6. et Salm. c. 7. n. 3. cum Corn. et Giball.* Advertit verò *Laym. l. c.* quòd si dubium vertatur circa aliquam irregularitatem, an sit expressa in jure, admit-tenda est, semper ac communis sensus DD. et consuetudo eam firmaverint, quia hæc sunt optimæ legum interpretes.

346. — Sed dubit. 1. Utrùm in dubio, an quis irregularitatem contraxerit, debeat ut irregularem se gerere? Intellige de dubio prudenti, nam dubium ex scrupulis, sive levibus rationibus ortum nihili faciendum est. Intellige etiam de dubio negativo seu sus-pensivo, nam si dubium sit positivum, ante diligentiam ad veri-tatem inquirendam quisque debet se gerere ut irregularem, prout docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. num. 37. Suar. D. 40. sect. 5. n. 12. Pal. D. 3. p. 3. n. 3. et Salm. c. 7. n. 42. cum Con. ex c. Illud De Cler. exc.* Nisi gravis necessitas urgeat, nempe si occasio occurrat recipiendi Ordines, aut Beneficium, ut *Salm. ib. cum iisd.* Post verò sufficientem diligentiam is bene potest se habere ut non ir-regularem, probabili opinione acquiescens, ut *Suar. n. 6. Pak n. 4. Sal. d. n. 42. in fine cum Hurt. Corn. Giball.* Difficultas igitur est, cùm quis dubitat dubio negativo. Resp. Si dubium est juris, nempe si dubitatur an irregularitas sit à jure assignata, an non, pro aliquo actu, tunc nemo tenetur se gerere ut irregu-larem in foro conscientiae, nec in externo ut talis damnandus est, tum quia in dubio nemo suo jure spoliandus est; tum quia, cùm dubitatur de lege, lex non obligat, saltem quia tunc non est suf-ficienter promulgata; ita communiter DD. *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 42. Pal. D. 3. p. 3. n. 7. Suar. l. c. num. 4. Bon. de Irreg. q. 1. p. 5. n. 2. Ronc. p. 113. q. 1. R. 2. Conc. t. 10. p. 486. n. 9. Dian. p. 4. tr. 2. R. 52. Salm. c. 7. n. 44. cum Con. Avila, Corn. et Valent. Moya tr. 5. q. 6. n. 6. cum Lugo, Nav. et Tourn. p. 18. cum Coe. et Habert.* Quid si dubium sit facti?

347. — Dubit. 2. Utrùm incurratur irregularitas in dubio facti, nempe si dubitatur an quis crimen patnaverit (præter ho-micidium, nam de hoc loquemur in dubio sequenti)? *Prima sen-tentia* affirmat, et hanc tenent *Conc. t. 10. p. 486. n. 8. et Tourn. t. 2. p. 20. cum Sayr. et Habert ex c. Ad audientiam, de Homic.* ubi dicitur: « Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, » vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris Or-dinibus non ministret. » Ergo in omni materia pars securior sequenda est. *Secunda* tamen sententia communis et verior negat, eamque tenent *Cabass. T. J. c. 20. n. 14. Suar. D. 40. s. 6. n. 8 et 13. Bon. n. 3. Dian. p. 4. tr. 2. R. 25. Ronc. l. c. Pal. D. 6. p. 2. n. 9. et Salm. c. 7. n. 46. cum Con. Avila, Marchad. Corn. Gib. et Henr.* Ratio 1. quia odia sunt restringenda, et nemo in dubio est damnandus, ex *Reg. Favorabiliores. 168. ff. de Reg. jur.* et ex *c. Cùm sunt, eod. tit. in 6.* ubi: « Cùm sunt jura partium » obscura, reo favendum est potius quàm actori. » Et idem in *c. un. Ut Eccles. Benef. etc.* Non est autem recedendum ab hac re-

gula, tam rationi consona, sine textu expresso, qui tantum habetur in dubio homicidii, non verò aliorum criminum. Ratio 2. quia (ut diximus supra n. 346.) irregularitas non incurritur, nisi in jure exprimatur; in jure autem solus homicida dicitur censendus esse irregularis in dubio homicidii, non alius delinquens. Ratio 3. et potissima est, quia, cum hinc dubitetur, an id quod currit in materia homicidii, currat etiam in aliis materiis, dubium etiam est juris: at in dubio juris etiam Adversarii (ut vidimus) concedunt non incurri irregularitatem. Nec obstant textus allati, nam respondetur 1. cum *Nao. et Suarez*, quòd ibi ratio adducta (nempe quòd in dubiis pars tutior eligenda sit) non assignatur ut præceptum necessario et universè observandum, sed ut rationale motivum decentiæ; ob quod maxime convenit dignitati Sacrificii ut Sacerdos in dubio homicidii à celebrando abtineat, ne si fortè deinde certò fuisse homicida noscatur, cum scandalo populi inveniatur celebrasse; idque apertè declaratur in *c. Petitio tua eod. tit. de Homic.* ubi: «Cum sit consultius in hujusmodi dubio (scil. homicidii) abstinere, quàm temerè celebrare.» Nota illud *sit consultius*, ergo non est præceptum. Quis autem negat aliquando decere, quòd ex rationabili motivo per legem positivam prohibeatur aliqua actio per se non illicita? Sed cum ratio illa indecentiæ soli homicidio competat, alios casus non comprehendit. Respondetur 2. quòd licèt ratio alios etiam casus comprehenderet; in irregularitatibus ex delicto, sicut in omnibus aliis poenis, non est arguendum de uno casu ad alium similem, etiamsi eadem, imò major ratio currat, nisi uterque casus sit in jure expressus, idque fortius procedit in irregularitatibus circa quas (ut vidimus n. præced.) sancitum est nullas incurri, nisi illas quæ in jure expressæ sunt.

Dubitatur 3. Utrùm censendus irregularis, qui dubitat an paterit homicidium? Adsunt diversæ sententiæ. Alii dicunt hunc esse irregularem tantum in foro externo, non autem conscientiæ; Ita *Innoc. Salas, et Henr. ap. Sanch. D. l. 1. c. 10. n. 38.* Alii ex opposito dicunt esse irregularem in foro conscientiæ, non autem externo; ita *Hostiens. Armil. Tabien. etc. ap. eund. Sanch. n. 39.* Sed veriùs tenendum cum communi hunc in utroque foro judicandum esse irregularem; ita *Pal. n. 8. Bon. n. 3. Ronc. p. 114. v. Limita, Sanch. n. 42. cum Nao. Palud. et Led. ac Salm. c. 7. n. 45. cum Corneio, Avila, et Sayro.* Et probatur ex *c. Significasti c. Ad audientiam, et c. Penult. de Homic.* ubi ratio quæ ibi adducitur, nempe quòd in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Sed hîc notandum 1. quòd hoc procedit casu quo aliquis certus est de homicidio (ut supponitur in præfatis textibus) et solùm dubitat an ipse sua actione fuerit causa illius; secus si dubitat de ipso homicidio, an fuerit secutum vel non, ut valde rationabiliter dicunt *Pichler l. 5. tit. 12. n. 8. Elbel. t. 2. p. 467. n. 190. Dian. p. 7. tr. 5. R. 24. Tamb. de Irreg. c. 5. §. un. et Spor. tr. 5. p. 131.* Unde dicit *Dian. p. 7. tr. 5. R. 26. cum Nao. Menoch. et Quaranta*, quòd si Medicus aperuerit venam

pregnanti, ut abortus sequeretur : sed postea non constet de abortu secuto, non est censendus irregularis neque in foro interno neque externo : quia (ut habetur in *l. 1. §. Item illud ff. ad Syllan.*) non proceditur contra aliquem ad poenas, nisi constet de corpore delicti. Secus verò dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeo efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus, quia tunc præsumptio fit ex communiter contingentibus, ut *Nao. et Mascard. ap. Dian. loc. cit. ex ult. C. de Fide instrum.* Notandum 2. quòd in prædictis textibus sancitum sit, dubitantem de homicidio judicandum esse irregularem quoad duos dumtaxat effectus, scilicet « abstinendi à celebratione, et quærendi dispensationem, » ut jura loquuntur. Ex quo infertur 1. hanc sanctionem valere tantum pro Clericis, non autem pro Laicis, cum homicidium magis dedecet statum Clericorum quàm Laicorum : ita *Salm. c. 7. n. 45. et Ronc. c. 2. qu. 1. in fine.* Infertur 2. valere tantum ad prædictos duos effectus, non autem quoad alios, nempe privationem Beneficiorum, etc. ut *Sanch. l. 1. c. 10. n. 43. Suar. D. 40. s. 6. n. 6. Ronc. et Salmant. ll. cc. et Pal. D. 6. p. 3. num. 8. cum Panorm. Mol. Con. Sayr. Hurt. et Salas.* Infertur 3. dubitantem de mutilatione non esse habendum ut irregularem, sicut habendus dubitans de homicidio ; quia id tantum de homicidio statutum est, ut *Sanch. n. 49. Bon. p. 5. num. 4. Ronc. p. 114. v. Duo, Salm. l. c. et Suar. D. 40. s. 5. n. 14. contra Nao. et Henr.*

Dubit. 4. An habendus ut irregularis, qui abortum commisit, dubitans an fuerit vel non foetus animatus? De hoc vide dicta de 5. *Præc. lib. 3. n. 396*, ubi id negavimus ex sententia veriori cum plurimis AA. quibus adde *Delbene cap. 2. D. 4. s. 20. n. 22.* et doctum Auctorem libelli (*Istr. per li Noo. Confes. p. 2. cap. 18. num. 464 et 465.*) qui testatur in praxi prolem foemineam non censi animatam, nisi octogesimo die, masculinam verò quadragesimo, ut tradunt *S. Th. cum Alberto M. et alii.* Idque confirmatur ex dictis. *n. præced. D. 3.*

348. — « Resp. 2. Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus, et mortalis, ut habet communis contra *Cajet.* Ratio est, quia est gravis poena, et difficulter relaxatur. »

Ideo ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur I. Peccatum mortale ; ex quo infertur, quòd si quis excusatur à mortali ex aliqua circumstantia, excusetur etiam ab irregularitate, ut docent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9. Suar. D. 40. s. 3. n. 17. Tourn. t. 2. p. 7. R. 2. Conc. t. 10. p. 486. n. 8. Escob. lib. 51. n. 6. et Salm. c. 7. nu. 12. cum Con. Diana, et aliis passim, ex c. 5. de Pœnis in 6*, ubi dicitur poena gravissima non esse infligenda pro levi culpa. Infertur præterea, quòd præceptum obligans sub poena irregularitatis, intelligitur etiam obligare sub mortali ; *Suar. Pal. Con. et Salm. ib.* Requiritur II. Actus exterior. Quando autem in aliqua Bulla, aut canone conceditur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur revera, quando irregularitas est occulta.

Pal. Con. Coö. Avil. etc. comm. cum Salm. c. 7. n. 13. Requirit. III. Actus exterior consummatus, ut Tourn. l. c. et Salm. ib. cum Set. Pell. Gibal. Vide dicta de Censur. num. 36.

349. — Sed quær. I. An incurratur irregularitas ob crimen externum et consummatum, sed prorsus occultum, ita ut à solo delinquente notitia haberi possit? Adsunt tres sententiæ. *Prima* universè negat, et hanc tenent *Rodriquez, Mendo, Castro, Bruno, etc. ap. Dian. p. 12. Miscell. in fine libri n. 6. p. 97. v. Secundum dubium*; quia (ut aiunt) non datur irregularitas, nisi in jure sit expressa; in jure autem nullibi fit mentio de irregularitate ob crimen omnino occultum. *Secunda* sententia quam tenent *Ledes. Cordub. Henriq. etc. apud Salm. c. 7. num. 16*, excipit tantum homicidium, quia tantum in crimine homicidii irregularitas inducta est non solum propter scandalum aliorum, sed etiam propter intrinsecam indecentiam, ne Sacerdos offerens vice Christi, Agni mansueti, post homicidium ministret in Altari; item quia, respectu ad homicidium, in Trident. sess. 14. c. 7. dicitur; « Qui per industriam occiderit proximum suum, ab altari evelli » debet, etc. » Ergo quicumque occidit ex industria, etsi occultè, jam fit irregularis. *Tertia* sententia verior, quam tenent *Pal. D. 6. p. 2. n. 1. Dian. l. c. et p. 7. tr. 11. R. 48. et Salm. c. 7. n. 16. cum Coö. Avila, Con. et Pelliz*, universè affirmat, non solum quoad homicidium, propter rationes mox allatas, sed etiam quoad alia crimina. Ratio, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modò suæ jurisdictioni subiaceant, nempe si sint externa, licèt nulli alii patefacta, prout imposuit excommunicationem hæresi omnino occultæ (ut dictum est num. 305.). Quòd autem de facto irregularitatem imposuerit delictis quomodocumque occultis, patet ex c. 6. *Liceat, Trid. sess. 24.* ubi Concilium facultatem præbens Episcopis absolvendi ab irregularitatibus, et censuris occultis, nominat sub unico vocabulo *occultis* hæresim, homicidium, et alia crimina; ergo sicut propter hæresim omnino occultam jam incurritur excommunicatio, et propter homicidium omnino occultum irregularitas, ita etiam propter alia crimina occulta irregularitas incurritur. An autem irregularitas proveniens ex homicidio prorsus occulto possit dispensari ab Episcopo? Vide infra n. 392, ubi id negabimus.

350. — Quær. II. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur scientia legis Ecclesiæ prohibentis? *Prima* sententia universè negat, dicens sufficere solam cognitionem peccati commissi; ita *Suar. D. 40. s. 5. n. 10. Holzm. t. 1. p. 409. n. 311. et Azor. ac Felin. apud Sanch. l. 9. D. 32. n. 16.* Ratio, tum quia lex humana intendit punire non solum transgressionem sui præcepti, sed etiam legis Divinæ, tum quia qui vult antecedens, vult etiam consequens; unde qui vult peccatum, vult etiam poenam peccati. *Secunda* verò sententia communissima et probabilior affirmat, et hanc tenent *S. Anton. 3. p. tit. 24, c. 33. sub fin. Bon. de censuris D. 1. quæst. 2. p. 1. n. 13. Pal. de Peccat. tr. 2. D. 1. p. 17. n. 6. Nav. c. 23. n. 47 et c. 27. n. 19. cum Caj. Sylv.*

et *Ang. Sanch. l. c. n. 9 et 17. cum Innoc. Abb. Host. Manuel, Vi-
oald. etc. Salm. c. 7. n. 49. cum Corneio, et Leand. ac Boss. de usu
Matr. c. 5. n. 158. cum Panorm. Henr. Tab. Vill. et Reg.* Et pro-
batur 1. ex *cap. Proposuisti, d. 82.* ubi Innoc. I. declaravit quos-
dam Clericos incontinentes non esse deponendos juxta Constitut.
Siricii Papæ, eo quòd eam ignorabant : et tamen eorum inconti-
nentia erat quidem contra legem naturalem. Probatur 2. ratione,
quia cum lex Ecclesiastica imponit pœnam super crimine à lege
divina vetito, novum jus condit ; qui autem peccat contra legem
divinam, ignorans invincibiliter Ecclesiasticam, peccat utique
contra illam, non verò contra hanc ; ergo incurrere debet quidem
pœnam divinæ legis, non autem humanæ, juxta dicta *l. 6.
n. 1072.*

Idem dicendum putant *Pal. de Cens. d. 6. p. 6. n. 3. Viva. q. 8.
a. 2. n. 7. et Salm. c. 7. n. 51. in fin. cum Corneio, Leand. et Ma-
chad.* de eo qui committit homicidium, ignorando legem Ecclesiæ
illud vetantem, vel in rixa ad legem non advertendo : hunc enim
dicunt excusari ab irregularitate, cum eam non incurrat neque
ob delictum, neque ob defectum : non ob delictum, quia non peccat
contra legem Ecclesiæ quam ignorat, vel ad quam non advertit,
juxta sententiam mox supra probatam ; neque ob defectum, quia
irregularitatem ex defectu solum incurrunt ii qui ad occisionem
concurrunt ut ministri necessarii ad causæ cognitionem, vel exe-
cutionem pœnæ, ut probabiliter alibi dicunt *Palaeus p. 14. §. 3.
num. 7. Diana p. 3. tractatu 5. R. 80. et Salm. cap. 9. num. 8.
cum Vasq. Hurt. Pelliz. et Turrian.* Attamen docent incurrere
*Suar. t. 3. D. 31. sect. 6. v. Solet autem. Boss. l. c. n. 174. et
Diana p. 4. tr. 2. R. 85. cum Merolla, et Mercero* ; nam ideo im-
posita est irregularitas homicidio, quia est actio lenitati con-
traria, quæ valde dedecet Altaris Ministrum, unde talis homi-
cida non propriè ratione delicti aut defectus irregularitatem
incurrit, sed ratione indecentiæ propter quam ab Altari est re-
pellendus juxta id quod dicitur in *Trid. sess. 14. c. 7.* ubi : « Cum
» etiam qui per industriam occiderit proximum suum et per in-
» sidias, ab altari avelli debeat. » Hæc secunda sententia videtur
valde probabilis et tenenda ; sed primam non audeo reprobare,
cum hujusmodi irregularitas in casu præfato non habeatur om-
nino expressa in jure.

381. — Quær. III. An ad incurrendam irregularitatem ex de-
licto requiratur etiam scientia pœnæ, id est irregularitatis ? *Pri-
ma* sententia negat, et hanc tenent *Suar. D. 40. sect. 5. n. 9.
Laym. l. 1. tr. 4. c. 20. n. 6. Croix l. 7. n. 482. Tourn. t. 2. p. 16.
Concl. 1. Anacl. de Cens. D. 3. q. 1. n. 5. Elbel de Irreg. n. 161.
Holz. p. 409. n. 311. cum Carden. et Pichler, item Sotus, Pontius
Mol. Vasq. Azor. Salas, Reg. Fill. etc. ap. Boss. de usu Matr.
c. 5. n. 168.* Ratio, quia irregularitas non est pœna medicinalis
ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas, vel pœna
merè punitiva propter maculam culpæ, ob quam Ecclesia reddit
delinquentem inhabilem ad Altaris ministerium ; unde sufficit

quòd talis poena sit imposita à lege actui vetito, quem Reus jam scienter et culpabiliter committit, licet ignorans poenam. Præterea, qui vult causam, id est peccatum, debet subiacere etiam effectui, scilicet poenæ quamvis ignoratæ. Hæc sententia est quidem valde probabilis. *Secunda* verò sententia affirmans satis etiam probabilis videtur, et hanc tenent *Navar. Man. c. 23. n. 47. Sylo. v. Ignorantia q. 8. d. 1. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 21. Pal. tr. 2. de pecc. D. 1. p. 17. n. 7. et tr. 29. de cens. D. 6. p. 6. n. 3. Ronc. p. 114. q. 2. Tamb. de cens. l. 10. tr. 4. c. 4. §. 5. n. 3. Diana p. 4. tr. 2. R. 85. Boss. l. c. n. 174. cum Con. Sayr. Duard. Felln. etc.* item *Corn. Rodr. Portell. et Leand. ap. Salm. c. 7. n. 53.* qui vocant æque probabilem ac primam; et etiam probabilem censent *Suar. l. c. et Renzi p. 366. q. 7.* Ratio, quia irregularitas ex delicto censetur vera poena imposita in vindictam criminis. Licet autem non requiratur scientia poenæ, ut ipsa incurratur quando poena est ordinaria, et talis ut ex natura ipsius criminis aliquo modo prævideri possit, cum ipsum lumen naturale dictet malam juxta suam naturam esse puniendum, requiritur tamen scientia poenæ, quando illa est extraordinaria et exorbitans, ita ut secundum rei naturam ac in confuso quidem possit prævideri; et hujusmodi utique est poena irregularitatis. Nec obstat dicere, quòd volens peccatum debet sustinere poenam. Nam respondetur cum *Navarr. c. 27. n. 174.* quòd esto ad poenam incurrendam non requiratur consensus in poenam, tamen requiritur consensus in causam poenæ; et ut quis consentiat in causam poenæ docet *D. Th. 2. 2. q. 65. art. 8.* non sufficere consensum in actum peccaminosum, qui jam est causa poenæ, sed peccantem debere scire talem actum esse causam poenæ.

382. — Quatuor autem modis tollitur irregularitas. I. Per cessationem causæ, si irregularitas sit ex defectu (v. g.) ætatis, ignorantiae, paupertatis, etc. *Suar. D. 41. sect. 1. num. 6. Loyman tract. 6. p. 5. c. 4. num. 10. Tourn. t. 2. p. 113. Ronc. p. 114. q. 3. R. 1. et Salm. c. 7. n. 55 cum Sayr. etc.* Notandum autem, quòd cum quis est irregularis ob infamiam, si infamia sit popularis, tollitur per emendationem, ex *cap. 3 et c. 18. Dist. 56.* Si est infamia facti, tollitur per mutationem loci, *Tourn. p. 58, et Ronc. p. 114. q. 3.* Si verò infamia est juris, scil. per sententiam Judicis, tunc ad eam tollendam omnino requiritur dispensatio. II. Per Baptismum, si irregularitas sit ex delicto; qui enim homicidium patravit ante Baptismum, post illum non manet irregularis. *Salm. n. 57. cum Con. Sayr. etc.* III. Per Dispensationem, de qua *n. seq.* IV. Per professionem Religiosam, de qua *infra n. 354 et 355.*

383. — « Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, » sed per dispensationem, hac vel simili forma : *Dispenso tecum » in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam incurristi.* Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idque » possit, omnes tollit : sin minus, eam tantum tollit, quam potest

» et vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex
 » jure tamen novo *Trid.* ubi est receptum, potest Episcopus
 » dispensare in irregularitatibus provenientes ex delicto, et
 » non deducto ad forum contentiosum; nisi tamen sit homicidium
 » directè et in se volitum. *Bon. q. 5. p. 1. n. 3. ex Trid. sess. 24.*
 » *cap. 6. Suar. Sanch. Fill. etc. Laym. c. 9. n. 4.* »

Hic notandum I. quòd si dispensaretur à Papa super aliqua irregularitate sine justa causa, dispensatio erit valida (quamvis non licita): si verò dispensaretur ab inferiore, erit et ampliùs nulla; *Salm. c. 7. n. 60.* Notandum II. Si quis plures irregularitates contraxerit ejusdem speciei, putà si pluries ministrarit cum censura, sufficit tunc ad obtinendam dispensationem, si dicat, pluries in illas incidisse; ita *Suar. D. 44. sect. 3. n. 28. Pal. D. 6. p. 7. num. 3. et Salm. c. 7. n. 61. cum Con. imò Sanch. de Matr. l. 8. D. 24. n. 7. et Nav. Henr. ac Avila apud Salm. loc. cit. docent sufficere, si dicat tantum se irregularem esse ob talem culpam.* Notandum III. Quòd Prælati, si admittat quemdam ad Ordinem, vel Beneficium, quem scit irregularem, censetur cum eo dispensare: *Bon. Dist. 7. q. 5. p. 1. in fin. ac Salm. ibid. cum Henr. et Avila.*

354. — « Præterea irregularitas ex defectu natalium tolli etiam
 » potest per professionem in religione approbata, sed quoad ordines tantum, non quoad prælaturas, *c. 1. de filiis Presbyterorum. Bon. p. 2. Laym. c. 9. num. 6. Suar. Sanch. Less. ** (Ita
 » etiam *comm. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 86. n. 4. Suar. D. 41. sect. 1. n. 3. Holz. p. 411. n. 323. v. Per Professionem; et Tourn. p. 27. v. Quod ex concessione Greg. XIV. Clem. VIII. et Pauli V.)** contra *Villal. qui apud Dian. p. 4. tr. 2. Res. 65. dicit tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præposituras, Rectoratus, et cætera munia. Circa quæ Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali, vel Provinciali, notat Diana l. c. ex Barb. ** (Et ita etiam *Pal. D. 6. p. 7. n. 2. et Holz. l. c. cum Sayr. Notant. autem Bon. D. 7. q. 2. p. 3. n. 14. et Tourn. p. 39. cum Sayro, quod dispensatio ad dignitates non intelligitur ad Episcopatum. Quod autem dicit Sotus, scilicet per Professionem religiosam tolli omnes irregularitates, id communius negari AA. ap. Salm. c. 7. n. 58.) **

Unde resolves :

« 1. Solus Papa, et qui ab eo accepit privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

« 2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à Papa.

355. — Prælati autem Regulares, ut dicunt *Salm. c. 8. num. 72. cum Bauny, Cand. et aliis, ac Spor. suppl. p. 149. num. 167. cum Herin. ex Privilegio S. P. V. (in Bulla 23.)* relato in extensum à *Salm. c. 2. n. 72. et ex alio Greg. XIII. allato d. c. 8. n. 72.* possunt dispensare cum suis subditis in omni irregu-

laritate occulta, in qua possunt Episcopi cum suis. Et etiam irregularitas proveniat ex bigamia, et homicidio adhuc voluntario, modò non sit notorium, ut ait *Pal. D. 6. p. 7. n. 2.* ex Privilegio Martini V. relato *apud Rodriq. et Spor, l. c. cum Portel.* Qui tamen ait cum eodem *Rodriq.* id intelligi tantùm de dispensatione ad Ordines, non ad Prælaturas. Quomodo Regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? Vide dicta *Dub. seq. in fin. n. 396.* Hoc respectu ad subditos, quo verò ad sæculares docent *Spor. Suppl. p. 150. n. 170. cum Suar. Sanch. Bassæo, Sayr. etc. ac Salm. tract. 18. de Priuil. c. 4. n. 71. et de Cens. c. 7. n. 63. cum Pell. Lez. Rodr. Henr. etc.* posse Confessarios Regulares dispensare in omnibus irregularitatibus in quibus possunt dispensare Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Bullato Sixti IV, in Bulla 9 Minimis concessa, et confirmato à Julio II. in sua Const. quæ incipit, *Dùm ad Sacrum Ordinem*, (ut testatur *Peyrin. ad Const. I. Julii II. §. 22. apud Salm. tr. 18. de Priuil. c. 4. n. 171.*) ibi Confessariis illorum concessa est facultas « ab omnibus excommunicacionibus, suspensionibus et interdictis, et super quacunque irregularitate ordinaria, tam à jure quàm ab homine reservatis, toties quoties opus fuerit absolvendi et dispensandi ac vota quæcumque permutandi, sicut potest Diocesanus. » Hujusmodi Privilegium *Bauny* testatur jam esse in usu, sed *Lexana* de hoc dubitat; ut *Salm. d. n. 171.* dicunt, quòd usus talis Privilegii, cum sit occultus spectando ad forum Pœnitentiæ, nemo testari potest, an sit vel non sit in usu: præterquam quòd addunt Privilegia maximè gratiosa non amitti per non usum, ut aiunt probasse in *eod. tr. 18. c. 2. n. 13.* Et etiamsi Minimi illo nequirent uti ob non usum, dicunt tamen alios Regulares in Privilegiis communicantes non interdici ab illis utendis. An verò ex Bulla Cruciatae possit Confessarius electus dispensare in irregularitatibus ex delicto? Vide *Salmant. c. 7. num. 66.*

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto.

386. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob *Baptismum iteratum*. — 387. II. Ob *Violationem censuræ*. — 388. Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem? Vide dicta l. 6. n. 799. *Dub. 7. vers Utrum.*) — 389. III. ob *Exercitium actûs Ordinis Sacri*, quem aliquis Clericus non habet. — 390. IV. Ob *Malam susceptionem Ordinum*. — 391. Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem? — 392. V. Ob *Crimina infamia et notoria*. — 393. Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina et exercitia, quibus annexa est infamia? — 394. Quomodo tollatur hæc irregularitas? — 395. VI. Ob *Homicidium*, vel *Mutilationem*. — 396. De irregularitate ob *Homicidium voluntarium*. — 397. Hanc irregularitatem incurrunt I. Qui occidunt, vel mutilant. — 398. *Dub. 1.* Quid, si homicidam pœ-

• niteat ante mortem? — 369. Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant? — 370. II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium, vel mutilationem. — 371. Dub. 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio? — 372. Dub. 7. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum? — 373. Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet? — 374. III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe 1. Excitantes. 2. Præliantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associantes. — 375. Dub. 1. An incurrant ratihabentes? — 376. Dub. 2. An non impediunt? — 377. De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem *casualem*. — 378. De mutilatione membrorum. — 379. Dub. 1. Quid veniat nomine *membrum*? — 380. Dub. 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos? — 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi? — 382. Plura apud Busemb. et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admoventes incurrat irregularitatem? Vide ib. n. 4. — 383. Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem. — 384. Hinc excusantur I. Magister, et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione, vel adustione. — 385. Quid de Clerico Beneficiato medente cum incisione? — 386. Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. — 387. Quid, si periculosa? — 388. Quid, si quis occidat ad defensionem suam vel innocentis? Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem? Remissivè ad l. 3. num. 398. v. In ordine. — 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.? — 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium? — 391. An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? — 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum? — 393. Quid, si homicidium fuerit casuale? — 394. An reputetur casuale homicidium patratum in rixa? — 395. Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen? — 396. Quomodo Prælati Regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis? Et quomodo cum laicis?

386. — « RESP. *Prima* est, ob iteratum Baptismum seriò, et scienter; estque irregularis tam baptizans quàm baptizatus; etsi in rebaptizante irregularitas tantum sit partialis, ne clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, neque incurratur, si rebaptizatio sit occulta. *Covar. Tolet. M. Leo. p. 5. s. 358.* Vid. *Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 2.* »

Per rebaptizationem occultam non solemnem probabiliùs non incurritur irregularitas, ut tenent *Salm. c. 8. n. 60.* (licet contrarium teneant *Bon. D. 7. q. 3. n. 1. et 7. Pal. D. 6. p. 16. n. 1. ap. Salm. d. c. 8. n. 60.*) cum *Sylo. Laym. et Con. ex cap. Ex litterarum de Apostat.* ubi, cum de rebaptizato sermo fiat, dicitur: « Ad superiores Ordines promoveri (si publicum est quod proponitur) non valebit, nisi ad Religionem transire voluerit; si verò occultum est, promoveri poterit. » Hinc nota 1. quod irregularitas adversus eum qui scienter rebaptiza-

crimen est publicum, et ipse ante Ordinationem præceperit sub pœna excommunicationis (ut mos est) neminem furtivè accedere, ex *c. 1. eodem tit. ut supra*; Vid. *Salm. c. 8. n. 75*. Qui insuper dicunt cum *Fragroso*, etc. Regulares posse dispensare etiam cum sæcularibus, sicut in aliis irregularitatibus occultis, ita etiam in hac, ex Privilegio Sixti IV et Julii II. juxta dicta in *Dub. præced. n. 355. in fin.*

362. — « Quinta, propter enormia crimina, si sint notoria et » publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut » adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio. »

Hæc irregularitas ex infamia, ut ait *Croix l. 6. n. 512*. potius reducitur ad irregularitatem ex defectu, quàm ex delicto, cum infamia non sit aliud quàm defectus bonæ famæ. Omnes infames irregulares fiunt, ex *c. Infames, 6. q. 1*. Et hoc intelligitur, sive infamia sit ex jure Canonico, sive ex civili. Item sive infamia sit juris, sive facti; quamvis *Bon. cum Azor. apud Salm. c. 8. n. 76*. dicant infamiam facti inducere quidem irregularitatem ad non suscipiendos Ordines, sed non ad ministrandum in susceptis; infamiam verò juris ad utrumque.

363. — Ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur, ut crimen cui annexa est infamia, sit notorium notorietate facti vel juris, *Facti* per publicam famam. Requiritur tamen, prout dicunt *Viva quæst. 9. art. 3. num. 6. cum Castro, Hurt. ac Lœm. Garc. et Pignat. apud Croix l. 7. n. 513*. (contra *Suar. Fill. etc.*) ut factum non solum sit publicum, sed etiam notorium; seu ita evidens majori parti viciniae, seu collegii (ubi ad minus sint decem) ut nulla possit tergiversatione celari. Item ait *Viva ibid.* requiri etiam, ut crimen sit qualificatum, ut hæresis, parricidium, etc.: vel continuatum, ut concubinatus. Infamia autem *Juris* habetur per confessionem rei in judicio, vel per sententiam Judicis, saltem criminis declaratoriam; ita *Sanch. Dec. l. 2. c. 26. n. 1. Pal. p. 20. n. 3. et Salm. c. 8. n. 82. cum Con. Bon. Avila, Corn. etc.* Crimina autem, quibus de jure annexa est infamia, sunt homicidium, perjurium factum in judicio, hæresis, simonia, sodomia, crimen læsæ Majestatis, adulterium, proditio, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium, vel Episcoporum. Item raptus mulierum, seu ad illum cooperatio, duellum, paratio armorum contra parentes, etc. Vide *Salm. c. 8. ex n. 78*. Item exercitium histrionis cum turpibus repræsentationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali: non autem macellatoris, carnificis, lictoris et similis generis, cum hæc officia bene exerceri possint sine peccato, ut *Pal. l. c. n. 6. et Salm. n. 84. cum Corn. contra alios*. Præterea hæc notandum, posse etiam incurriri irregularitatem ob infamiam adhuc alienam, prout incurrunt filii eorum qui damnati sunt ob delictum læsæ Majestatis; item filii nati ex matre meretrice, ita filii Hæreticorum (licet hoc neget *Viva Art. 4. n. 6*. sicut negat etiam de filiis illegitimorum cum *Suar. Palao contra alios*), et etiam nepotes per viam masculinam ab iis descendentes;

modò tamen sit notorium parentes fuisse hæreticos, et in hæresi decessisse, ut *Sanch. l. 2. c. 28. n. 7. et Suar. D. 43. sect. 3. n. 1.* Ut autem omnes hi irregularitatem incurrant, opus est, ut nati sint post delictum; ita *Sanch. l. 2. c. 27, n. 14. Less. l. 2. c. 34. n. 121. Pal. p. 19. §. 2. n. 2. et Salm. c. 8. n. 83. cum. Bonac. et Henr. (V. Not. XXV, pag. 340.)*

364. — Hæc infamia, atque irregularitas, si sit facti, tollitur vel per Baptismum, vel per notoriam facti emendationem, sine dispensatione, ut tenent *Suar. D. 48. sect. 2. n. 6. Pal. l. c. n. 14. et Salm. cum Henr. Bon. Corn. etc.* Et colligitur ex *c. Si duo 15. q. 6.* Modò emendatio, universim loquendo, ut ait *Via art. 4. n. 6. et Croix n. 517. cum communi*, saltem per triennium perse- veret. Si verò sit juris, non tollitur nisi per dispensationem; quamvis *Bon.* teneat hanc etiam tolli per Baptismum, et *Salm. n. 86.* non improbabile putent.

Episcopus non potest dispensare, ut infamis infamia facti ad Sacros Ordines ascendat: potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit pœnitentiam. Si verò infamia sit per sententiam Judicis, potest ab illo irregu- laritas tolli per aliam sententiam, qua reo fama restituatur, *Salm. c. 8. num. 87. et Tourn. t. 2. p. 57.* Irregularitas ob crimen pa- rentum, vel ob officium infame tollitur per ingressum in reli- gionem, ut *Salm. ib. cum Corn.* Testantur autem *Bordon. et Ant. à S. S.* Regulares ex privilegiis Pii IV. et Pii V. posse dis- pensare cum suis subditis in hac irregularitate, sive contracta ante ingressum in Religionem, sive post: item sive infamia fuerit juris, sive facti, nulla excepta.

365. — « *Sexta* oritur ex injusta mutilatione, vel homi- cidio, etiam indirectè, tantum voluntario; extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, injustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem hîc intelligitur; quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est pars corporis, quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, etc. *M. Leo in pract. p. 3. s. 347. ex Covar. Nao. de Cens. n. 206. Vide Bon. p. 8.* (Ita habetur ex *Clement. unic. De Homic.* Et hoc verum est, etiamsi quis mutilet seipsum, ut qui seipsum castraret, *c. Si quis absciderit. D. 55. Sayr. Corn. cum Salm. c. 8. n. 18.* Sicut etiam fieret irregularis, qui seipsum culpabiliter deformaret, aut digitum, vel partem digiti sibi abscinderet, ut ex *c. Qui partem D. 55. Dicitur*, seipsum, quia secus esset (ut mox dicemus *n. 379.*) si alter abscinderet tibi digitum. »

366. — Hæc igitur irregularitas oritur tam ab homicidio vo- luntario (nimirum cum homicidium sit vel directè volitum in se, vel indirectè in causa, inseparabiliter tamen et proximè cum illo conjuncta, prout est in lethali vulneratione, in porrectione ve- neni, etc.), quàm ex homicidio casuali indirectè volito, nempe in causa, præviso effectum (non ita autem proximè cum causa. conjuncto), et neglecta debita diligentia ad illum impediendum

Hinc aliqua adnotabimus I. De homicidio *voluntario*. II. De homicidio *casuali*; advertendo, quòd illud quod dicitur de irregularitate ob homicidium, dicitur etiam de irregularitate ob mutilationem voluntariam, sive casualem.

367. — Quoad homicidium voluntarium pertinet, I. incurrunt irregularitatem omnes qui propria actione hominem occidunt, ut patet ex *c. Si quis 1. de Homic. et ex c. 7. Trid. sess. 14.*

368. — Sed hic dubitatur 1. an si homicidam poeniteat facti ante mortem, incurrat hic irregularitatem? Negant *Salm. c. 8. n. 4. in fin.* quia (ut aiunt) tunc occisori mors illa non est voluntaria in seipsa, sed tantum in causa, quæ cum jam retractata fuerit, ipse non influit amplius moraliter in mortem. Sed verius affirmant *Suar. D. 44. s. 3. n. 7. et Vioa de Irreg. q. 9. a. 2. n. 4.* Nam in hoc differt causa moralis à physica: qui posuit causam tantum moralem, sufficit, ut eam moraliter auferat, ne effectus ei imputetur; hinc mandans homicidium, revocando mandatum ante ejus executionem, bene excusatur ab irregularitate, quia jam desinit moraliter influere. Qui verò posuit causam physicam mortis, nempe vulnus, aut venenum, non excusatur si poeniteat illum, quia causa necessario pergit influere in mortem. Imò rectè docet *Suar. D. 44. sect. 3. n. 13. in fin.* nec etiam mandantem excusari ab irregularitate, si revocatio mandati casu non perveniat ad mandatarium. Valde probabiliter tamen (ut diximus *n. 40.* et tenent iidem *Salm. c. 1. n. 153. cum Suar. Sayr. Avila, Corn. etc.* ac consentit ipse *Vioa l. c.*) excusabitur ab excommunicatione mandans percuti Clericum; si ante executionem poeniteat ipsam mandati, sive consilii, licet revocatio mandatario non innotuerit, quia cessat contumacia requisita ad censuram incurrendam. Certum autem est, quòd si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit; quia nulla assignatur in jure propter conatum occisionis, sed tantum propter homicidium, aut mutilationem; ita *Suar. D. 44. sect. 2. n. 2. et Salm. l. c. cum Avila, et Sayr. et aliis passim.*

369. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem, si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodum eum peremerint? Affirmant *Fagn. in c. Significasti 18. de Homic. item Covarr. et Ugol. ap. Bon. D. 7. q. 4. p. 8. n. 32.* Et inferunt ex dicto *c. Significasti*, ubi Pontifex dixit primum vulnerantem non esse irregularem, si constet vulnus ab ipso inflictum non fuisse lethale; secus ergo, si lethale fuerit. Negant verò *Laym. l. 3. s. 5. tr. 3. p. 3. c. 10. in fin. Bon. l. c. cum Avila, et Con. item Molina, et Henr. apud Escob. l. 53. n. 311.* Ego autem censeo cum *Esc. n. 312.* revera in prædicto *c. Significasti*, nihil definitum fuisse de hoc casu; ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato, nempe cum quidam primum ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit; respondit Pontifex, quòd si constiterit, primum non percussisse lethaliter, eum non esse irregularem. Secus si dubium fuisset, an ex illius percussione, vel aliorum

vulneratus periisset. Nostrum autem casum, nempe quòd primus vulnus lethale inflixerit, sed percussus ab aliis extinctus fuerit, puto à Pontifice fuisse præteritum, saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum, si constet primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempe si caput fuisset confractum, aut cor transverberatum; nam aliàs in dubio primus non effugit irregularitatem.

370. — II. Incurrunt irregularitatem omnes homicidium mandantes, vel consulentes, ut habetur ex *c. Si quis viduam. D. 50. c. Significasti 18. de Homic. et c. Sicut 6. §. verò, eod. tit.* Hoc tamen non currit, si mandans, vel consulens non influxerit in homicidium, nimirum (ut dicunt *Sanch. Dic. l. 1. c. 10. n. 44. et Viva q. 9. a. 2. n. 6.*) si constet homicidium ex alia causa accidisse; vel si ipsemet hoc asserat, sitque fide dignus; nam aliàs, ut bene advertit *Sanch.*, non est ei credendus.

371. — Sed dubit. 1. an mandans vel consulens censendus sit irregularis, in dubio, an mandatum vel consilium fuerit vel non efficacax causa homicidii? *Prima* sententia communior, quam tenent *Sanch. l. 1. c. 10. n. 42. circa fin. cum Salas, Pal. D. 6. p. 3. n. 8. cum Nao. et Salm. c. 7. n. 45. cum Con. Sayr. Avila, et Corn.* affirmat, tum quia prævalet mandatum sive consilium, usquedum probetur oppositum; unde sicut in foro externo hi damnarentur jam ut irregulares, ita censendum in interno, qui externo conformari debet, semper ac Externus non utitur falsa præsumptione; tum quia ratio textûs in *c. Ad audientiam*, nempe quòd in dubio homicidii tutior pars eligenda est, ut si fortè postmodum certè innotescat homicida, evitentur indecentia et scandalum, comprehendit tam homicidam quàm mandantem aut consulentem. *Secunda* verò sententia, quam tenent ut probabilem *Dian. p. 11. tr. 6. r. 42. Spor. t. 2. p. 130. n. 129. et Tamb. l. 10. de Cens. tr. 4. c. 5. n. 11.* negat, quia (ut aiunt) irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure, jura autem loquuntur de iis qui certè sunt causa homicidii mandando vel consulendo, vel qui dubiè homicidium committunt, non autem de iis qui tantùm dubiè ad illud concurrunt. Unde sicut non incurreret irregularitatem mandans sive consulens homicidium, nisi hoc in textibus supra allatis esset expressum, ita alii Canones, qui damnant percutientes, etiam in dubio an ex eorum percussione mors secuta fuerit, non extenduntur ad mandantes et consulentes in dubio concursûs. Ad primam autem rationem responderi posset id quod dicitur circa obligationem restitutionis, vide dicta *l. 3. n. 562. ex D. Th. et aliis.* *Secundæ* verò rationi respondetur, quòd in pœnis, et præsertim in irregularitatibus (juxta dicta *n. 346.*) non fiat ob identitatem rationis extensio de casu ad casum. Unde non videtur hæc secunda sententia dicenda improbabilis.

372. — Dubit. 2. an is incurrat irregularitatem qui movet homicidam jam determinatum ad occisionem, ut citius eam exequatur? Negat *Hurt. cum aliis ap. Vivam q. 9. a. 2. n. 7*, quia hic

non influeret simpliciter in homicidium. Sed communiter et rectè affirmant *Bon. D. 7. q. 4. p. 8. n. 28. Pal. p. 15. §. 2. n. 6. et Salm. c. 8. n. 13. cum Aoila, et Corn.*, quia revera iste jam directè est causa illius homicidii eo tunc patrati.

373. — Dubit. 3. an consiliator homicidii excusetur ab irregularitate, si ante executionem consilium revocet? Negant *Nao. c. 27. n. 353. et Bon. D. 6. p. 8. n. 20. cum Azor. et aliis*, quia consilium adhuc revocatum semper influit. Affirmant verò *Suar. D. 44. s. 3. n. 13. cum communi*, ut asserit *Syloest. v. Homicidium, n. 13. Fill. tr. 20. n. 34. item P. Nao. Aoila, Sayr. Salas, et Ugol. ap. Bon. l. c.*, quia, ut consulens excusetur, sufficit ut sicut consulendo moraliter influxum posuit, ita, consilium revocando, influxum moraliter auferat (modò intelligitur revocatio perveniat ad homicidam); tunc enim homicidium potius imputatur malitiæ executoris, quàm consilio suadentis. Sed juxta dicta *l. 3. n. 559.* dicimus, quòd si consilium fuerit duntaxat falsum, vel datum auctoritativo modo, revocans illud non fit irregularis; secus si consulens insinuavit motivum, vel modum occidendi; tunc enim probabilius incurrit irregularitatem, quia motivum aut modus semper influere pergunt. Hoc tamen non obstante secundam sententiam non puto improbabilem. Vid. *d. n. 559.*

374. — III. Incurrunt irregularitatem omnes qui voluntariè cooperantur ad homicidium, vel ut illud celerius, audacius, aut securius fiat, ut communiter docent *Pal. D. 6. p. 13. §. 2. n. 6. Bon. D. 7. q. 4. p. 8. a. n. 28. Tamb. de Cens. c. 15. §. 7. n. 26. cum Sayr. Præp. et Ugol. et Salm. c. 8. n. 13. cum Cornio, et Aoila, ex c. Sicut, §. Qui verò, et §. Clerico, de Homic.* Hinc fiunt irregulares 1. Omnes qui ad homicidium se excitant, quamvis unus solus occidat. 2. Omnes qui præliantur in bello injusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendant; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis. 3. Omnes qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 4. Omnes qui injustè accusant, aut testificantur, aut judicant ut homo occidatur. 5. Omnes qui associantur occisorem, animum augendo; ita communiter *Vioa q. 9. ar. 2. n. 3. Tamb. l. c. et Salm. c. 8. n. 14. cum Bon. Aoila, Giball. et Corn.* Quapropter dicit *Tamb. l. c. n. 28. cum Sayr. Præp. et Ugol.*, quòd si in rixa te ostendas amico rixanti, jam erit irregularis, si ille occidat: quia tua præsentia jam animum auges. Additque cum *Præpos.* non posse approbare opinionem *Aoila, Henriq.*, et aliorum dicentium excusari ab irregularitate patrem associantem filium rixantem, ne filius perichitetur, si filius alterum occidat. Subdit *Vioa q. 9. ar. 2. n. 8. cum Aoila*, fieri etiam irregularem, qui suadet amico, ut inimicum occidat, vel se exponat probabili periculo mortis, si postea ipse amicus occidatur. Vide *num. 387. ibi infra.*

375. — Dubit. 1. an incurrat irregularitatem qui rati habet homicidium suo nomine patratum? Affirmant *Nao. cap. 27. num. 233. atque Mol. Sylo. etc. ap. Salm. c. 8. n. 11*, quia (ut aiunt) rati-

habentes æquiparantur mandantibus; ideo in *c. Cùm quis, de Sent. exc. in 6*, ratihabentes percussionem Clerici suo nomine factam, jam incurrunt excommunicationem. Sed veriùs, et communiter negant *Suar. D. 44. s. 3. num. 24. Bonac. D. 7. q. 4. p. 8. n. 42. Salmant. c. 8. n. 12. cum Corn. Diana, Giball. Vill. et Leand. ac Escob. l. 53. n. 288 et 289. cum Con. Avila, Coe. Sayr. et Henr.* Ratio, quia nullibi habetur in jure, ratihabentibus impositam esse irregularitatem. Ratihabitio autem æquiparatur mandato quoad culpam, non autem quoad pœnam, nisi in jure sit expressum, prout expressum est de ratihabentibus Clerici percussionem respectu ad excommunicationem, non autem irregularitatem incurrendam.

376. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem qui valens homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Si is tantùm ex caritate tenetur impedire, certum est apud omnes non incurrere, esto ex odio non impediatur; ita communiter *Suar. D. 45. s. 4. n. 3. Bon. D. 8. q. 4. p. 8. n. 37. et Salm. c. 8. n. 39. cum Avila, Sayr. Fill. Giball. Henr. Con. etc.* Dubium fit an incurrat, qui tenetur impedire ex justitia ratione pacti vel officii; nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus qui teneatur reum tueri, custos viarum, pater, tutor, dominus, aut maritus qui tenetur uxori alimenta præstare? *Prima* sententia negat talem incurrere, et hanc tenent *Roncag. cap. 3. q. 3. p. 116. v. Non pauci, Hurtad. D. 2. Diff. 9. num. 34. Turr. D. 63. dub. 3. Diana p. 4. tr. 2. R. 7. cum Vasquez et Tamb. item Præp. Leand. et Giball. ap. Salm. c. 8. n. 41. et probabilem videri aiunt Pal. D. 6. p. 15. §. 7. n. 2. et Escob. lib. 53. n. 315.* Ratio, quia aliter judicandus est qui positivè influit in homicidium, quàm qui homicidium non impedit. *Secunda* verò sententia affirmat, et hanc tenent *Nao. c. 27. n. 231. Suar. D. 46. s. 4. n. 5. Pal. l. c. n. 2. Bon. l. c. Tol. l. 1. c. 83. n. 4. Tourn. t. 2. p. 95. Escob. l. c. cum Man. et Henr. ac Salm. c. 8. n. 42. cum Avila, Sayr. et Corn.* Ratio, quia omittens defendere, cùm possit, quem ex justitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cùm ipse, si non physicè, moraliter tamen influit in homicidium. Hæc sententia est quidem communior et probabilis, sed non minùs probabilis mihi videtur prima; cùm enim irregularitas debeat esse in jure expressa, rectè dicit *Ronc.* ex S. Canonibus non satis constare hujusmodi non impediens, moralem tantùm causam præbentes, incurrere irregularitatem, sed solos occidentes, mandantes, consulentes, omnesque positivè in homicidium influentes. *Iidem* autem *Tourn. et Escob. ll. cc.* excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire, non jam studiosè, ut homo occidatur, sed tantùm ex timore vel negligentia; idque rectè inferunt ex *c. Quæsitum, de Pœn. et rem.* ubi Parentes, ex quorum culpa filii in cunis perierint, censentur irregulares, si studiosè neglexerint suffocationem impedire, non tamen si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint.

377. — Hæc quoad homicidium voluntarium; quod verò ad homicidium *casuale* spectat, incurritur irregularitas etiam ab ea

qui periculum mortis prævidet, ex aliqua sua actione, et negligit culpabiliter illud præcavere; ita *Pal. D. 6. p. 15. §. 5. art. 3. et Salm. c. 8. n. 29. cum Avila, Coö. et Henr.* ac aliis passim, ut patet ex *Clem. Si furiosus, de Homic.* Dicitur culpabiliter, nam ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur culpa lata, quæ peccatum mortale supponit, ut communiter docent *Bon. D. 7. q. 4. p. 7. in fin. Pal. D. 6. p. 15. §. 4. in fin. Suar. D. 45. sect. 5. n. 8. Tourn. t. 2. p. 97. R. 2. Conc. t. 10. pag. 490. n. 7. Salm. c. 8. n. 30. cum Avila, Sayr. et Corn. ac Viva qu. 9. ar. 2. n. 10. cum Cajet. Arm. etc.*

378. — « 1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri » digitum, pollicem, unguem, dentes, barbam, capillos, labia, » nasum, auriculam (id est, cartilaginem quæ tantum deservit » ad ornatum, et tutelam auri); quia non sunt propriè membra, » v. gr. digitus est pars tantum, et officium membri, *Avila, et alii* 8. cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* Item *M. Leo l. c. ex Glossa c. ult. de hom. in 6. et L. Quæritur, Herm. 10. L. Non sunt 14. §. Partus, ff. de Statu Hom.* »

379. — Incurritur igitur irregularitas etiam ob mutilationem membri, ut habetur in *c. Significasti de Homic.* et in *Clem. Si furiosus eod. tit.* Sed dubitatur 1. quid veniat nomine *Membrum*? *Prima* sententia, quam tenent *Suar. D. 44. sect. 2. n. 7 et 8. ac Sotus, Caj. Arag. etc. ap. Salm.* dicit intelligi non solum oculum, manum, etc., sed etiam nasum, digitos, et auriculam, quia per horum abscissionem jam aufertur (ut aiunt) corporis integritas. Sed communissimè, ac probabilius *Bon. q. 4. p. 8. n. 3. Pal. D. 6. p. 15. §. 1. n. 4. Conc. c. 10. p. 489. n. 4. Habert. c. 7. q. 566. Tour. t. 2. p. 70. v. Ex quibus, Cab. 7. 5. c. 20. n. 9. cum Nao. ac Avila, et Salm. c. 8. n. 22. cum Val. Coö. Sayr. Diana, Hurt. Gob. etc.* dicunt nomine *Membrum* intelligi tantum partes illas corporis quæ proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc. Hinc probabilius dicunt *Pal. et Tourn. ll. cc. et Salm. n. 24. cum Avila, Coö. Sayr. Corn. etc.* non incurrere irregularitatem qui amputaret auriculam, quia ea ablata non tollitur omne officium audiendi: nec qui dentes evelleret; quia non sunt membra, sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos, ut *Bon. n. 2. Pal. nu. 4. et Salm. d. n. 24. cum Sayr. Diana, et Giball.* Et tantò minùs qui capillos, aut barbam abscinderet. Item nec qui aufert alteri digitum, quisque sit, ut *Bonac. Pal. Tourn. Salm. ll. cc. cum Val. Avila, Coö. Sayr. Hurt. Corn. et aliis communissimè.* Nec obstat textus in *6. c. Qui partem. D. 55.* ubi declaratus fuit irregularis qui sibi ipsi digitum vel partem digiti abscidit; nam respondetur cum *Tourn. et Habert,* illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, quæ sibi causa fuit (ut ibi dicitur) *ferrum injiciendo.*

380. — Dubit. 2. an sit irregularis qui abscindit testiculos alterius? Negant *Bon. Hurt. Avila, Corn. apud Salm. c. 8. n. 23.* quia (ut dicunt) illi non sunt membrum, sed pars membri. Sed

probabiliùs affirmant *Ronc. c. 3. q. 3. Pal. D. 6. n. 15. §. 1. n. 4. et Salm. l. c. Diana. p. 9. tr. 7. R. 11.* (quamvis aliàs oppositum dixerit) quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe efformandi semen aptum ad generandum (intellige, id tamen, si abscissio injustè fit.) Secus verò si unus tantùm testiculus auferatur, quia unus non habet officium ab altero diversum, cum uterque ad eandem operationem concurrant. Fieret verò irregularis, ut rectè dicunt *Pal. d. n. 4. Tourn. Habert. Conc. et Salm. ll. cc. cum Sayr. et Bon.* qui mulieri unam mamillam abscinderet, quia unaquæque mamilla proprium officium habet. Idem docent *Suar. et alii ap. Vioam*, de abscissione dimidiæ manûs; sed contradicit *Tourn. p. 69. v. Resp. Partes*, quia in *c. de Cler. ægrot.* qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, non dicitur mutilatus. sed debilitatus : communiter autem dicunt *Nao. c. 27. n. 223. Cabass. l. 5. c. 20. n. 9. cum Suar. Con. et Avila, Salm. c. 8. n. 25. cum soto, Bon. Coo. Sayr. etc. Avila, ac Croix l. 7. n. 487. cum Suar. et Sylvio* (contra *Caj. etc.*) et probabile putat *Ronc. l. c.* non esse irregularem qui alterius membrum debilitaret, adhuc taliter ut redderet eum ineptum ad officium suum. Imò etiamsi mortuum relinqueret, ut dicunt *Pal. §. 1. n. 5. et Nao. Coo. etc. apud Salm. n. 26.* Sed huic valde probabiliter contradicunt *Suar. D. 44. sect. 2. n. 11. Cabass. l. c. Conc. p. 490. n. 5. et Salm. n. 27. cum Corn. etc.* quia tale membrum, licet secundum apparentiam non sit mutilatum, reipsa tamen ablatum censetur, cum non sit ampliùs animatum, et continuatum cum aliis membris. Unde probabiliter è converso inferunt *Salm. n. 27.* non esse irregularem qui tale membrum omnino exsiccatum abscinderet, quia talis non esset mutilatio formalis.

381. — In hac autem irregularitate propter mutilationem bene possunt dispensare Episcopi, si sit occulta, ex facultate Tridentini in *c. 6. Liceat, sess. 24. de Ref.* ubi tantùm excipitur irregularitas ob homicidium voluntarium, ut communiter docent *Suar. D. 44. sect. 2. n. 4. Pal. l. c. n. 3. Bon. ult. n. 11. et Salm. c. 8. n. 28. cum Fill. Avila, Corn. Diana, Gob. Villal. etc.*

382. — « 2. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem solo visu privando, non autem oculum extrahendo : nec qui debilitat tantùm membrum, et non abscindit, quia non est mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. R. 26. ex Megal. etc.*

« 3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum percutiunt, et unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur, si constet quis hoc fecerit, hunc solum fieri irregularem docent *Sayr. et alii 5. cum Diana p. 2. t. 15. R. 18. contra Avil. Suar. etc.*

« 4. Qui infirmo bona fide, dat aliquid, v. gr. cibum, vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors, vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit lata culpa. *Avila, Fill. et alii 4. cum Diana p. 5. t. 3. R. 17. ubi ex Bon. etc.* notat Sacerdotibus et religiosis circa moribundos licere eadem quæ laicis. * (*Ita etiam comm. Tourn. p. 97. R. 2. Conc. p. 490.*

» *n. 7. Elbel p. 472. n. 171. cum Fill. et Avil. ac Salm. c. 8. n. 33.*
 » *cum Corn. et Pelliz.* Sic etiam non fit irregularis Sacerdos ju-
 » bens fieri abscissionem membri præscriptam à Medico, modò
 » ipse non exequatur; *Cabass. l. 5. c. 19. n. 22.* Imò multàm
 » probabiliter *Conc. p. 501. n. 20.* eximit ab irregularitate qui ad-
 » juvaret Chirurgum congruè mutilantem ægrotum. An verò fiat
 » irregularis qui facit ista, ut infirmus citiùs moriatur? Affirmant
 » *Coo. Nap. etc.* Sed negant *Pell. et Con.* ac meritò probabile pu-
 » tant *Salm. ibid.* quia licèt adsit peccatum grave, deficit tamen
 » actio externa graviter injusta. Hinc mihi videtur utendum dis-
 » tinctione qua usi sumus in obligatione restitutionis, juxta dicta
 » *l. 3. n. 551;* spectandum enim an apponatur, vel non, diligentia
 » sufficiens ad mortem infirmi præcavendam. Certè autem fit ir-
 » regularis qui temerè remedium præberet ex quo mors notabiliter
 » acceleraretur; *Salm. l. c.* semper tamen ad irregularitatem ex
 » delicto requiritur culpa lata cum peccato mortali, *ut Salmant.*
 » *Tourn. Conc. et alii comm. citati num. 348 et 377.*

» 5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa,
 » non fit irregularis, etsi amicus occidat alium. *Avila, Henr. etc.*
 » *cum Dian. p. 4. t. 2. R. 17.* Limitat autem *Præp.* nisi sua præ-
 » sentia animaverit ad occidendum. (*Vide n. 374.*)

» 6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exercitus fit
 » irregularis, saltem si aliqua ratione sit cooperatus; *Bon. q. 4.*
 » *p. 4. n. 3.*

» 7. Irregularis fit, qui procurat abortum foetus animati anima
 » rationali; secus, si animatus non sit, *C. Majores. 32. q. 2. Bon.*
 » *l. c. p. 8. n. 27. Con. etc.*

» 8. Qui dans operam rei licitæ (imò, secundum multos, etiam
 » illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homici-
 » dium sequeretur, et tamen secutum est, non est irregularis ob
 » defectum voluntarii; secus tamen, si dictam diligentiam omisit
 » omissione mortali. *Bon. q. 4. p. 7. Less. l. 2. c. 9. dub. 15. etc.*
 » Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis
 » culpa, etiam levissima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm.*
 » *Coo. M. Leo p. 3. s. 354.* »

383. — Distinguendum igitur, si quis dat operam rei licitæ, et
 debitam adhibet diligentiam ne homicidium sequatur, non incur-
 rit irregularitatem; si mors accadat; ita comm. *Pal. D. 6. p. 14.*
§. 4. n. 7. Bon. D. 7. q. 4. p. 7. n. 8. Conc. t. 10. p. 490. n. 7.
Tourn. t. 2. p. 96. concl. 1. Salm. c. 8. n. 30. et alii passim cum
D. Th. 2. 2. q. 64. art. 8. ad 3; ubi: « Secundum Canones impo-
 » nitur pœna his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illi-
 » citæ, vel non adhibentes diligentiam debitam. » Et patet ex
c. Is qui, c. Sæpe, et c. Si duo fratres. Dist. 50. item ex *c. Joannes,*
c. Dilectus, et c. ult. de Homic. Secus verò si omitteret sufficien-
 tem diligentiam, ut colligitur ex *c. Presbyterum, et c. Ad audien-*
tiam, de Homic. Quia, cum quis negligenter se habet in præca-
 vendo homicidio quod timet, indirectè jam vult illud in causa.
 Dicitur, *sufficientem diligentiam,* quia non requiritur diligentia

summa, sed satis est illa, qua vir prudens uteretur juxta rei qualitatem; ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum Caj. et Corn.* Et contra, ad irregularitatem incurrendam non sufficit quævis negligentia, sed requiritur illa quæ ad peccatum mortale pertingit ut communiter docent *Suar. D. 45. sect. 5. n. 8. Bon. l. c. in fin. Pal. §. 4. Conc. l. c. Cabass. l. 5. c. 20. n. 10. Tourn. p. 97. R. 2. Syloius 2. 2. qu. 64. art. 8. Concl. 3. cum Soto, et Bann. Salm. d. n. 30. in fin. cum Sayr. Corn. et Aoila, ac Diana p. 2. tr. 2. R. 21. cum Fill. et communi, ad incurrendam enim quamcumque irregularitatem ex delicto omnino requiritur culpa gravis, ut probat *Cabass. l. c. ex c. Quæsitum de Pæn. et c. fin. de Hom. in 6. V. dicta n. 348 et 377.**

384. — Hinc non fit irregularis I. Magister qui discipulum moderatè verberat (et idem de Patre respectu filii), si casu ex percussione mors discipuli sequatur, ut *Conc. d. n. 7. et Salm. c. 8. n. 31.* Secus, si graviter excederet, ut patet ex *c. Presbyter. de Homic. et c. ult. eod. tit. in 6.* II. Qui equitando in equo feroci puerum occiderit; *Conc. ib. et Bon. n. 23. cum Mol. Sayr. et Ugol. ex c. Dilectus 1. de Homic.* III. Qui feram sive canem ferocem alit, et custodit in occulto, si casu fera ruptis vinculis hominem occidat; secus si teneret in via, ubi fera aliis nocere posset, vel si illa ex ejus incuria esset soluta; *Salm. c. 8. n. 31. cum Coe. et Corn.* IV. Qui reficiendo tectum, tegulas et lapides mittit, præmonens transeuntes ut se caveant; secus si non moneat, *Salm. l. c. V.* Medicus, si casu infirmus ex pharmaco præstito decedat sine gravi Medici negligentia, ut ex *c. Ad aures, de ætate, et qualit. ord.* Et hoc adhuc si sit Clericus aut Monachus, modò 1. sit peritus; nam aliàs non effugeret irregularitatem, si temerè vel contra præceptum Medici præberet remedium, ex quo mors aut ejus notabilis acceleratio eveniret, ut rectè dicunt *Salm. c. 8. n. 33. in fin. Tourn. to. 2. p. 84. et Bon. D. 7. q. 4. p. 5. num. 4. cum Mol. Sayr. Henr. et communi.* (Secus si bona fide daret aliquid infirmo ad ejus remedium vel levamen, ut *Bon. p. 7. n. 12. et Salm. ib. cum Corn. et Pelliz. vide dicta n. 382. v. 4. Qui infirmo*). Modò 2. Clericus medeatur sine incisione, vel adustione, alioquin, cum id expressè vetetur Clericis in Sacris et Monachis, sub pœna irregularitatis in *c. Sententiam, Ne Clerici, vel Monachi*, jam fiunt irregulares, si ex tali incisione vel adustione mors sequatur, secus si eveniret aliunde, nempe ex vi ipsius morbi, vel ex alia causa, ut dicunt *Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 8. in fin. et Salm. c. 8. num. 32. cum Aoila, Corn. et Henr.* Si tamen alius peritus absit, bene poterit tunc Clericus aut Monachus sine peccato et consequenter sine periculo irregularitatis incisionem aut adustionem adhibere, ut communiter docent *Pal. Tourn. cum Mol. et Salm. ll. cc. cum Aoila, Henr. et Corn.*

385. — An autem Clericus Beneficiatus medendo cum incisione præter necessitatem, si æger ex illa moriatur fiat irregularis? Affirmant *Nap. Panorm. etc. apud Tourn. p. 84*, quia

(ut aiunt) id quod prohibetur Ordinatis in sacris, interdicitur etiam Beneficiatis. Sed veriùs id negant *Bon. q. 4. p. 5. n. 4. cum Mol.* et idem *Tourn. cum Pontas*, et *Giball.* tum quia regula præfata supponitur ab adversariis, sed nullo jure satis probatur; tum quia in præfato textu, *Sententiam*, tantum de constitutis in Sacris fit mentio; poenæ autem non sunt extendendæ de casu ad casum in jure non expressum. Et quamquam de negotiatione, et ludo sub nomine *Clericorum*, non tantum constitutis in Sacris venire, sed etiam Beneficiatos diximus *l. 3. n. 831 et 895*, tamen cum in hoc casu prohibitio facta sit speciatim Subdiaconis, Diaconis et Sacerdotibus, non comprehenduntur minores his, quicumque illi sint.

386. — Si quis verò dat operam rei illicitæ, et ex ea mors alterius sequatur, communis est sententia, quòd si opera illa non est illicita, quia periculosa, sed ex alia causa, peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, modò sufficientem diligentiam adhibuerit ad mortem vitandam; putà si quis cæderet arborem in solo alieno, et merè fortuitò hominem occideret; vel si induceret alium ad furandum sine periculo, et casu ille occidatur, ac similia. Ratio, quia tale homicidium tunc non esset illi voluntarium, neque directè, cum non sit intentum, neque indirecte in sua causa, cum talis actio non sit per se periculosa; jura enim irregularitatem statuunt ex homicidio intendunt punire verè delinquentes homicidii culpa; illa autem actio, licèt sit mala, non tamen est malitia homicidii; nam ut bene docet *D. Th. 1. 2. q. 76. art. 3*, ignorantia invincibilis circumstantiæ peccati excusat quidem à speciali ejus malitia, etiamsi opus ipsum peccatum sit; ita communissimè *Suar. D. 45. s. 6. n. 9. Sotus de Just. l. 5. q. 1. art. 3. Navarr. c. 27. n. 221. Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 5. Conc. p. 491. n. 8. Tourn. t. 2. p. 99. Escob. l. 53. n. 300. cum. Cov. Val. et Henr. ac Salm. c. 8. n. 34. cum Corn. Avila, et Sayr. contra Palud. Gabr. et alios paucos apud Suar. l. c. n. 1.* qui citant pro se *D. Th. in 2. 2. qu. 64. ar. 8*, sed non bene, nam licèt S. Doctor ibi dicat dantem operam rei illicitæ non evadere homicidii reatum, tamen id apertè intelligit de rei illicita ob periculum homicidii, ut patet in *resp. ad 1 et 2. lib.* Nec obstat quod in *c. Clerico jacente*, et *c. Eos verò D. 50*, declarantur irregulares casu occidentes vel mutilantes; et tantum in jure excipiuntur qui dant operam rei licitæ, ut habetur in *c. Joannes*, et *c. Dilectus*, et *c. ult. de Homic.* Ergo qui dat operam rei illicitæ ex qua mors sequitur, jam fit irregularis. Nam respondetur quòd Canones hi semper intendunt loqui de homicidio directè vel indirectè volito, ut colligitur ex *Clem. unic. de Homic.* ubi ideo excusatur exercens opus licitum, quia homicidium non est ei voluntarium; unde semper ac homicidium est alicui omnino involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitæ ipse navet.

387. — Dubium majus est, an incurrat irregularitatem qui dat operam rei illicitæ quomodocumque periculosæ, si ex ea

mors sequatur? Adest duplex probabilis sententia. *Prima* affirmat, quam tenent *Suar. D. 45. sect. 6. n. 9. Nav. c. 27. n. 237. Tolet. l. 1. c. 77. n. 7. et 8. Conc. p. 491. n. 8. item Sayr. Avila, Mol. et Ugol. ap. Bon. D. 7. q. 4. p. 7. n. 9. et Sotus Cordub. Castro, Fernand. etc. ap. Dian. p. 4. tr. 2. R. 20. Et probant ex c. Tua nos 19. de Homic.*

, ubi quidam Monachus incidens apostema cujusdam mulieris, licet fuisset peritus, et mulier ex sua incuria postea decessisset, tamen fuit declaratus delinquens, dixitque Pontifex: « Post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut Divina valeat celebrare. » Quæ verba, ut aiunt *Fagnan. in d. c. et Suar. l. c.* secundum communem intelligentiam significant necessariam fuisse dispensationem. Ex hoc igitur textus generalis fit regula, quod ex actione injustè periculosa, quoties sequitur homicidium, etsi casuale, inducatur irregularitas. *Secunda* verò sententia probabilior, quam tenent *Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 5. Tourn. t. 2. p. 99. v. Dixi, Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 10. n. 4. (qui tutam vocat) Sporer t. 2. p. 133. n. 139. Tamb. de Homic. c. 15. §. 2. num. 12. Elbel. t. 2. p. 467. n. 189. cum Sayr. et Gutt. Bonac. loc. cit. cum Salon. Salm. c. 8. n. 38. cum Henr. etc. ac Diana l. c. cum Con. Hurt. Præp. Sa, et Tann. dicit, quod si opus sit ita periculosum, ut ex eo frequenter mors sequatur (ut esset admoveere ignem bombardæ ubi est frequentia hominum, aut pugnare in bello, aut inducere alterum, ut temerè se exponat periculo mortis, prout probabilius sentit Bonac. num. 17. cum Suarez, etc. ac Vio. cum Av. vid. num. 374, contra aliquos) tunc incurritur irregularitas, quamvis omnis adhibeatur diligentia ne mors sequatur, quia (ut bene ait *Tourn.*), cum opus sit de se proximè periculosum, nulla diligentia potest non periculosum fieri. Secus si opus rarò sit mortis inductivum, et debita diligentia apponatur ne mors eveniat; quia tunc (ut diximus) homicidium non est voluntarium, neque in se, neque in causa; cum enim opus non sit proximè periculosum, posita diligentia, satis excusatur à malitia homicidii.*

Ad textum autem oppositum in *d. c. Tua nos*, respondent *Sotus de Just. l. 5. q. 1. art. 9. et Less. l. 2. c. 9. n. 105.* ibi Monachum minimè fuisse declaratum irregularem; sed hæc responsio mihi non satisfacit, nam verba textus supra allata, veriùs significant jam irregularitatem incurrisse, ac faciliùs cum eo dispensandum, et sic explicat Auctor argumenti, dicens ibi: *Sed cum eo misericorditer dispensari potest*; et ita etiam communiter alii, ut testatur *Suar.* Meliùs respondetur cum *Pal. Bon. et Salm.* casum illum esse particularem in jure (prout etiam est casus de mandante verberationem, si mandatarius casu postea occidat ex *c. ult. de Homic. in 6.*) Præterquam quod dicimus cum *Salm.* quod talis Monachus jam aliunde esset irregularis, quia exercuerat chirurgiam cum incisione, ut idem *Innoc. III.* declaraverat in *c. Sententiam Ne Cler. vel. Mon.* tum propter indecentiam, tum quia talis ars est de se maximè periculosa mortis; unde potiùs Constitutio illa fuit declaratoria, quàm novum jus constituens.

Neque obstat alius textus in *c. Contineb. de homic.*, ubi damnatus fuit ut irregularis quidam Diaconus qui ferendo latentem falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic eum amplexans i falce feriretur, et mortem subiret. Nam respondetur cum *Gloss. ib. v. Romani*, et *Suar. D. 45. sect. 5. n. 3. in fin. ac Bonac. m. 22*, quòd hoc ita statutum fuit, quia Diaconus ille negligenter se habuit in falcem sic ferendo; unde dicunt *Suar. et Bon.* quòd si talis minimè advertisset periculum, in conscientia non teneretur se gerere ut irregularem. Ex hac autem secunda sententia inferunt *Pal. n. 7. Laym. n. 3. Elbel n. 212. et Salm. n. 38*, cum aliis, non esse irregularem Clericum, si ipso torneamenta, vel ferarum venationem exercente, mors alicujus contingeret; quia tales actiones non sunt per se inductivæ homicidii, alias nec etiam laicis essent licitæ; excipe nisi in his vel similibus gravem negligentiam ille commiserit pertingentem ad mortale, juxta dicta *n. 383. in fin.*

388. — « 9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem; quia hæc nulla est culpa: ergo nec poena. *M. Leo p. 3. f. 349.* »

Qui alium occidit ob defensionem sui cum moderamine inculpatae tutelæ, certum est quòd excusatur ab irregularitate, ut patet ex *c. Significasti 18. §. fin. de Hom.* et ex *Clem. Si furiosus eod. tit.* ubi dicitur: *Et idem* (id est non incurrere irregularitatem) *de illo censemus, qui, si mortem aliter vitare non valeat, suum occidit vel mutilat invasorem.* Nec obstat *Trid. s. 14. c. 7.* ubi dicit etiam ei qui occidisset casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet..., jure quodammodo dispensatio debeat; nam explicant comm. hunc textum DD. intelligi, quando ille moderamen non servasset; ita *Ronc. de Irreg. c. 3. q. 4. Salm. t. 8. n. 58. cum Avila. Pal. et Barb. ex communi, ac Tourn. t. 2. p. 71. cum Nao. Sayr. Comit. etc. ex Decl. S. C. 1. Oct. 1688.* Procul autem dubio irregularitatem incurrit qui cum culpa gravi moderamen excedit, ut patet ex *Clem. cit. ex c. Si his 6. Dist. 50.* vide *Ronc. l. c. p. 116.* Hoc tamen casu homicidium reputatur casuale, et ideo Episcopus (si crimen est occultum) bene potest in tali irregularitate dispensare, ut mox infra *n. 395.* Excusatur etiam ab irregularitate qui occidit injustum invasorem alterius innocentis, ut *Suar. D. 46. sect. 3. n. 2 et 3. Ronc. ib. cum Barb. item Less. Con. P. Nao. Bon. Fill., et Coo. ap. Cabass. l. 5. c. 19. n. 24*, qui eis adhæret contra alios, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex *c. Ex litteris primo loco de Homic.* Valde autem probabiliter censent *Ronc. l. c. cum Suar. et Salm. c. 8. n. 50*, cum aliis, quòd si quis alterum provocet verbis aut facto, prævidens se facillimè aggrediendum, fit irregularis si postmodum ob sui defensionem aggressorem occidit, quia tunc dat operam rei illicitæ proximè periculosæ; secus verò si non prævidet. Quid autem dicendum, si quis accedendo ad uxorem alterius maritum aggressorem necet?

Vide dicta l. 3. n. 398. v. *In ordine*, ubi diximus adulterum non excusari ab irregularitate, si præviderit proximum periculum invasionis, quia tunc adulterium est proximè periculosum homicidii: secus, si cautè accesserit, ita ut putaverit periculum esse remotum. Quid si vir, cognito adulterio, occiderit uxorem, an adulter fiat irregularis? Eodem modo distinximus, vide l. c. *in fine*.

389. — Quær. an occidens alterum ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiae, vel bonorum temporalium cum modamine inculpatæ tutelæ, fiat irregularis? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. 3. tr. 3. p. 3. c. 9. n. 3. Tourn. t. 2. p. 74. dub. 5. et Spor. de 5. Præc. c. 2. n. 177. cum Nav. Sylo. Arm. Henr. Aoil. etc.* et probant ex c. *Suscepimus de Homic.*, ubi fuit declaratus irregularis quidam Religiosus, qui pro conservandis bonis duos latrones occidit. Probant etiam ratione, quia licet in tali homicidio non adsit peccatum, adest tamen defectus lenitatis, ob quem semper incurritur irregularitas, præterquam in casibus jure expressis, in jure autem tantum excusatur ab irregularitate qui ob conservationem vitæ invasorem occidit, ut habetur in *Clem. Si furiosus de Homic.* ut supra. *Secunda* verò sententia communior et probabilior negat; et hanc tenent *Suar. D. 46. sect. 2. art. 4. (qui vocat communem), Less. l. 2. c. 9. n. 73. Pal. D. 6. p. 15. §. 8. n. 7. Fill. tr. 20. c. 1. q. 6. n. 146. Bon. D. 7. q. 4. p. 6. n. 10. Con. D. 18. p. 9. n. 88. Holzm. t. 1. p. 294. n. 583. Elbel p. 459. n. 195. Ronc. c. 3. q. 4. cum Barb. et Salm. de Cens. c. 8. n. 56. cum Sayr. Villal. Diana, et Corn.* Et probatur 1. ex c. *Quiate. Dist. 50.* ubi, cum quidam Episcopus captus à Saracenis aliquos occiderit, ut suam libertatem defenderet, Urban. II ita ei respondit: « Sed quoniam non tam sponte » id fecisse cognosceris, canonicè nullo modo judicaris. » Item ex c. *Interfecisti*, ubi excusatur ab irregularitate qui *et se, et sua* defendens, alium occidit; illa autem conjunctio *Et* vim habet disjunctionis, id est, si se, vel sua defenderet, aliàs qui se, et non sua defenderet, irregularis fieret; item frustra Pontifex addidisset illud *sua*, si tantum ob suæ defensionem vitaretur irregularitas. Præterea, id fortius probatur ex *Dilecto 6. de Sent. exc.* ubi, cum quidam dominus temporalis violenter invasisset bona cujusdam Decani, hic supposuit interdicto totam terram illius. Hinc cum dubium factum fuerit an bene egisset, respondit Pontifex: « Cum omnes leges omniaque » jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, » licuit utique ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis » suis mundanis injuriosè expoliare præsumpserit) contra illius » violentiam se defendere. Et quoniam adversus ejus nimiam » potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, » potuit se etiam spiritualiter, gladio utendo ecclesiastico, defendere. » Luculenter igitur hic Pontifex declarat, licitè potuisse Decanum illum vi temporali sive armis tueri bona sua contra violentiam Ballivi, dicendo unicuique permissum esse *vim vi repellere*. Probatur 2. ratione, quia talis irregularitas non incur-

est illud quod per industriam et per insidias committitur, ut habetur in Trid. c. 7. sess. 14. ubi: « Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, et per insidias, ab Altari » evelli debeat. » Secunda verò sententia probabilior negat, et tenent *Suar. D. 44. sect. 1. n. 3. Nav. c. 27. num. 240. Holm. p. 444. n. 335. Con. p. 488. n. 2. Spor. t. 2. p. 148. n. 251 et 252. Tamb. c. 15. §. 6. n. 5. et Diana (se revocans) p. 10. tr. 11. R. 19. cum Hurt. etc.* Ratio, quia Trid. l. c. post verba supra relata, *Cum etiam per industriam, etc.* statim subdit: « Qui voluntate homicidium perpetraverit... nullo tempore promoveri possit. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, » vel vim vi repellendo, fuisse commissum narretur... jure quodammodo dispensatio debeatur. » Qui autem in rixa occidit, jam sua voluntate, et ex proposito occidit, licet inopinata ira percussus sit, cum jam perpetret homicidium quod intendit. Nec obstant priora illa verba *per industriam et per insidias*; nam Glossa in c. 1. de Homic. illud *per industriam*, explicat, id est non casu; atque idem Concilium declarat intelligi; quando aliquis sua voluntate et ex proposito occidit, ad differentiam occisionis casu factæ, de qua loquitur in secunda parte.

395. — Valde tamen probabile est, quod si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione propria, possit ab Episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, quia, cum tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolutè voluntarium, ut loquitur Tridentinum; ita communissimè *Nav. cap. 27. n. 239.* (ubi asserit ita sensisse S. Pœnitentiar.) *Suar. D. 46. sect. 1. num. 13. Laym. lib. 3. sect. 5. tr. 3. p. c. 13. n. 2. Pal. D. 6. p. 15. §. 8. n. 10. Tourn. p. 102. v. Hinc, Diana p. 10. tr. 11. R. 19. Croix l. 7. n. 476. cum communi, Bon. qu. 4. p. ult. n. 9. cum Sayr. Val. Mol. Cor. Henr. et Avila.*

396. — Prælati autem Regulares possunt dispensare cum suis subditis ab irregularitate proveniente ex homicidio occulto casuali, ut docent *Salm. c. 8. num. 43. ex Privilegio S. Pii V* (relato in extensum ab iisdem *Salm. tract. 6. de Pœnit. c. 13. num. 33.*) Imò etiamsi crimen fuerit publicum, ut dicunt *Diana, Vill. Sayr. etc. ap. Salm. c. 8. n. 43*, et etiamsi fuerit voluntarium, defendunt *Salm. ib. n. 17. et c. 7. n. 59. cum Peyrin. Portel. Bann. etc.* ex concessione Martini V, Pauli III et Sixti IV, ubi concessum fuit Prælati Regularibus dispensare in prima die lunæ Quadragesimæ in irregularitatibus, *quavis occasione, et causa contractæ sint.* Sed hac concessione non obstante, censeo non posse Prælatos Regulares dispensare, quando homicidium est publicum, aut voluntarium, quia in generali concessione non computantur ea quæ verisimiliter Superior non esset concessurus, ut tradunt communiter *Suar. D. 21. sect. 3. n. 3. Bon. q. 3. p. 1. n. 12. et Salm. de Cens. c. 2. num. 41. cum Ugol. Cund. ac aliis passim, et patet ex cap. In generali. Reg. 81. de Reg. Jur. in 6. Præterquam quod Bened. XIII (ut vidimus n. 101.)*

expressè declaravit, quòd *solus Generalis Ordinis possit dispensare* (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario), « dummodo non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum. » Unde, etiamsi concessio illa omnibus Prælati Regularibus facta, esset vera, videtur à Benedicto omnino revocata, vel limitata pro solo Generali. Quoad Seculares verò, possunt Confessarii Regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Sixti IV et Julii II, ut notavimus n. 355. Hinc bene possunt dispensare cum Laicis in irregularitate contracta ob mutilationem, vel ob homicidium casuale occultum, prout possunt Episcopi cum suis, ut vidimus num. 381 et num. 393.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu.

397. Prima ex defectu animæ. Hinc sunt irregulares I. Amentes, Dæmoniacy, Epileptici. — 398. Distinctius agitur de Amentibus. — 399. De Epilepticis, et Dæmoniacy. — 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate? Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu? An saltem in dubio? An Prælati Regulares? — 401. II. Sunt irregulares illiterati. — 402. III. Neophyti. — 403. Secunda ex defectu Corporis; vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. — 404. Et primò, ob impedimentum exercitii est irregularis, I. Cæcus. — 405. II. Surdus. — 406. III. Mutus. — 407. IV. Claudus. — 408. V. Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. — 409. VI. Laborans febri, paralyti, etc. item abstemius etc. — 410. Secundò, ob deformitatem est irregularis I. ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ? — 411. II. Leprosus. — 412. III. Monstruosus, nempe gibbosus, pigmæus, æthiops. — 413. Not. 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus? Not. 2. Quid, si antecesserit. — 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare? An Papa cum cæco? An Prælati regulares? — 415. Quid, si defectus corporis advenerit ex propria culpa? Et an in eo possit dispensare Episcopus? — 416. Quid de eunucho. — 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. — 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. — 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. — 420. Tertia ex defectu Natalium. — 421. Illegitimi legitimantur I. Per Matrimonium subsequens. — 422. An Sufficiat quòd Matrimonium fieri potuisset tempore natiuitatis? — 423. Not. 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus? Not. 2. Quid, si Matrimonium non consummetur? — 424. Not. 3. Quid, si Matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte? — 425. Not. 4. Quid, si filii nascentur ex Matrimonio clandestino ob omissas Denunciationes? — 426. II. Legitimantur filii per Professionem Religiosam. — 427. III. Per Dispensationem Pontificiam. — 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines Minores, et ad Beneficium simplex. — 429. Dub. 1. An ad recipiendum Canonicatum. — 430. Dub. 2. An cum illegitimo

occulto? — 431. Dub. 3. An saltem ad ministrandum in Sacris Ordinibus jam susceptis? — 432. Dub. 4. An filii Expositi sint irregulares? — 433. Principes seculares possunt legitime tantum ad secularia. Quid, in dubio, an quis sit legitimus? — 434. Quarta ex defectu Aetatis. — 435. Quinta ex defectu Sacramenti, id est ob Bigamiam. Vide quae sunt ap. Bontemb. — 436. Triplex est Bigamia, Vera, Interpretativa, et Similitudinaria. I. Quenam sit Vera? — 437. Quam Interpretativa? Hinc contingit quatuor modis. Primus modus, cum quis ducit viduam. — 438. Secundus modus, cum quis ducit mulierem corruptam ab alio. — 439. Dub. 1. Quid, si credat virginem? — 440. Dub. 2. Quid, si invalide contrahat? — 441. Tertius modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram. — 442. Dub. 1. Quid, si adulterium fuerit occultum? — 443. Dub. 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium? — 444. Quartus modus, cum quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum. — 445. Dub. 1. Quid, si utrumque fuerit nullum? — 446. Dub. 2. Quid, si cum bona fide? — 447. Dub. 3. Quid, si fictè ineatur secundum Matrimonium? — 448. III. Quidnam sit Bigamia Similitudinaria? — 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in Sacris? — 450. Quomodo tollatur irregularitas ex Bigamia? An Papa possit in ea dispensare. — 451. An Episcopi? — 452. An saltem quoad Ordines Minores, et ad Beneficia simplicia? An in Bigamia Similitudinaria? — 453. An Praelati Regulares possint dispensare cum suis subditis in omni Bigamia? — 454. Sexta ex defectu Famae. — 455. Septima ex defectu Libertatis. Hinc sunt irregulares, I. Servi. — 456. II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et Administratores publici, atque exercentes saeva, aut turpia. — 457. Octava ex defectu Leditatis. — 458. An sit irregularis qui occidit in defensionem honoris? (Vide etiam dicta n. 389.) — 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu, I. Qui occidunt in bello; sed quando? — 460. An qui hortantur in bello ad occidendum? — 461. II. Qui in Judicio concurrunt ad mortem, vel mutilationem. Modò ipsi I. Cooperentur. — 462. II. Active. — 463. III. Efficaciter. An peccent Clerici assistentes supplicio? — 464. IV. Proximè. An peccet Confessarius, vel alius consultus à Judice, respondens aliquem in particulari esse plec-tendum? — 465. Qui possunt excusari? An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causae probationem, vel executionem? — 466. V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam. — 467. Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis? — 468. Fiunt autem irregulares I. Judices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus? Et quid si causa sit propria, vel aliena? — 469. An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta? An Praelati Regulares? — 470. Annotantur ultimò Facultates quas habet S. Poenitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc.

397. — **RESP.** *Prima est ex defectu animae, ex quo irregulares sunt. I. Amentes, phrænetici, arreptitii, et epileptici: qui tamen, si ordinati sunt, et intra annum eo morbo non laborarunt, praesumuntur liberati, et permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, et quidem sine clamore et*

» spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui, deficientibus ipsis, suppleat sacrificium. *M. Leo p. 372. ex c. Illud*
 » 7. q. 1. *Glossa ibid.* »

308. — Loquendo de *amentibus*, distinguendum, si tali defectu laborans jam ordinatus est, tunc omnino, cessante defectu per diuturnum tempus ex judicio Episcopi (vel Prælati, si est Regularis) poterit in ordine suscepto ministrare; ita *Nao. c. 27. n. 203. Suar. D. 51. sect. 1. n. 4 et 5. cum Sylo. Gratian. et S. Anton. Bon. d. 7. q. 1. p. 1. n. 1. Pal. D. 6. p. 10. n. 4. Croix l. 7. n. 494. Cont. Tourn. t. 2. p. 30. et Salm. c. 9. n. 79. cum Avila Pelliz. etc.* Si verò non est ordinatus, nunquam poterit Ordines suscipere, si amentia ortum habuerit ex causa permanente et habituali, fundata (ut ait *Suar.*) in læsione organorum vel humorum, quia ita laborantes faciliè relabuntur in eundem morbum, ut habetur in *c. Maritum 2. Dist. 33.* ubi dicitur: *Non ordinandum... qui in furiam aliquando versus insanioit.* Unde sufficit semel insanisse, quia talis rarò præsumitur perfectè sanus. Secus tamen si amentia provenierit ex accidente, putà ex vi febris, vulneris, iræ, aut alterius passionis transeuntis, et postea verè cesset; ita *Suar. l. c. nam. 5. Nao. c. 27. n. 203. Ronc. c. ult. q. 7. Croix l. c. et Bon. p. 2. n. 23. cum Mol. Fill. Ugol. Avila, etc.* communiter.

309. — Idem quod dictum est de amentibus, dicitur de *epilepticiis* (sive *lunaticis*) et *dæmoniis*; nam si morbus antecedit Ordinationem, sunt hi perpetuò irregulares: ita *Suar. D. 51. sect. 1. n. 6. Bon. D. 7. qu. 2. p. 2. n. 22. Croix l. 7. n. 495. Ronc. c. ult. qu. 7. et alii passim.* Et patet ex tota *Distinct. 33.* et præsertim ex *c. Communiter*, ubi dicitur: « Communiter definimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel audeat ministrare, vel se ingerat; exceptis qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passionibus, in terra probantur elisi: » id est (ut explicat ibi *Glossa*), *qui rarò cadunt.* Dicant autem *Cabass. T. J. l. 5. c. 19. n. 8. et Tourn. p. 31. v. 3*, quòd si quis ante pubertatem hoc morbo affectus fuerit, et postea perfectè liberetur, non censetur irregularis, quia (ut ait *Hipocrates*) *Epilepsia sæpe in pubertate perfectè curatur.* Secus si morbus accidat post pubertatem, et præsertim post 25 annum. Asserit tamen *Croix d. n. 495*, praxim in suis partibus habere, quòd qui per biennium liberi fuerint ab hac infirmitate, accedente declaratione Episcopi, ordinantur; imò sine declaratione, si quis per septem annos liberatus probetur. Si verò tali morbo laborans jam ordinatus sit, licet non omnino sit liber, si tamen rarò (id est semel in mense) cadat, nec spumet, poterit privatim celebrare, adjuncto Sacerdote jejuno, qui Missam perficiat adveniente morbo: ita communiter *Suar. D. n. 6. Croix l. c. cum Nao. et Laym. ac Bonac. n. 22. cum S. Antonin. Sayr. Ugol. etc.* Et patet ex *c. Communiter*, ubi: *Qui (id est epileptici), et ipsi (id est obsessi) « tandiu*

» erunt ab officii sui ordine et loco suspensi, quousque unius anni
 » spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incurso dæ-
 » monis liberati. » Illud autem *anni spatio*, dicit *Suar. n. 5*, non
 esse in usu, sed relinqui prudentis arbitrio. Notat autem *Mazzol.*
tom. 4. p. 446. cum Sayr. Ugol. et aliis, quod si quis dæmonia-
 cum se simulaverit, hic etiam sit irregularis ad Ordines susci-
 piendos, ex Conc. Constant. VI, Can. 6. Dicit tamen cum eod.
Sayr. et Fill, quod Episcopus potest promovere dæmoniacum
 ad Ordines minores, quia in *c. Cler. 4. Dist. 33*, fit sermo tan-
 tum de Ordine Sacro; sed probabilius hoc negant alii commu-
 nissimè; vide infra *n. 452*.

400. — In hac autem irregularitate propter defectum animæ,
 durante defectu, nec etiam Papa dispensare potest, quia illo labo-
 rantes sunt de jure divino inhabiles tam ad suscipiendum, quàm
 ad exercendum Ordinem. Cessante verò defectu, si cesset ante
 Ordinationem, non possunt in eo dispensare Episcopi, quia nulla
 Episcopis conceditur Dispensatio in irregularitatibus ex defectu
 provenientibus nisi in duobus casibus, ut notat *Cabass. l. 5. c. 19.*
n. 3. scilicet 1. ut possint dispensare natalia illegitimorum ad solis
 Ordines Minores, et ad simplex Beneficium, ex *c. 1. de Fill. Presb.*
in 6. Et 2 idem posse cum bigamo ex consuetudine, docent *S. Th.*
Sylo. Azor. Rota Rom. et alii ap. Cab. l. c. contra Tourn. p. 116.
cum Pont. etc. Sed vide *n. 452*. Cæterùm *Fagn. in c. Veniens de*
Fill. Presb. n. 7 et 8. et Tourn. cum Gib. et aliis dicunt posse Epis-
 copos dispensare in omnibus irregularitatibus dubiis, argum. *et*
cap. Nuper 29, ubi dicitur permissum quidquid non est reservatum;
 cum autem reservatio sit odiosa, non censetur facta, ubi impedi-
 mentum, sive irregularitas non est certa. Ad tollendam igitur irre-
 gularitatem certò contractam ex defectu animæ, requiritur Dispen-
 satio Pontificis, ut docent *Bon. p. 2. n. 23. Pal. D. 6. p. 10. n. 5.*
Salm. c. 9. n. 8. et Suar. D. 15. s. 1. n. 5. contra *Majol. et Tab. ap.*
Bon. Prælati tamen Regulares bene possunt dispensare cum suis
 subditis tali defectu laborantibus, ut ad Ordines Sacros promovean-
 tur, etiamsi quis passus fuerit permanentem amentiam, si ex iudicio
 Medicorum verè cessaverit illius periculum, quia Regularibus ex
 privilegio concessum est dispensare cum suis in omnibus irregu-
 laritatibus, exceptis aliquibus, ut diximus *n. 355.* inter quas non
 est hæc; *Salm. c. 9. n. 80.* juxta ab iisdem dicta *c. 7. n. 59.*

401. — « II. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam
 » pro Ordinibus. * (An autem omnino illiterati sint irregulares,
 » tam ad Ordines suscipiendos, quàm ad exercendos? *Vide dicta*
 » *l. 6. n. 791. v. Qu. II. Quid verò de Regularibus? Vide ibid. v.*
 » *Qu. III.*) * »

402 — « III. Neophyti, seu recenter conversi, usquedum iudi-
 » cicio Episcopi sufficienter instructi sint. * (*Putat autem Tolet.*
 » *ap. Vioam de Cens. q. 9. a. 4. n. 14.* post decennium, neophytum
 » non esse amplius irregularem, imò antea, si Episcopus judi-
 » cet illum bene moribus profecisse.) * »

403. — « *Secunda, ex defectu corporis.* 1. Si propter eum inep-

» tus est ad exercitium Ordinis, ut si sit cæcus, surdus, claudus,
 » ita ut sine baculo nequeat ire ad altare : item, si careat manu,
 » pollice, indice, oculo (non tamen si ungula pollicis, vel indicis,
 » vel oculo dextero tantum; si verò sinistro, seu canonico, aut ejus
 » vi visiva careat, indiget dispensatione ; quod tamen negat *Valen.*
 » *Henr. Sayr.* si quidem dextero possit absque deformitate legere
 » Canonem.) 2. Si Ordinem nequit exercere sine horrore, offen-
 » sione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, si nota-
 » biliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus ; si membra habeat su-
 » perflua cum magna deformitate : in dubio verò, an deformitas sit
 » sufficiens, Episcopi est judicare, saltem in clericis : nam in Regu-
 » laribus id spectare ad eorum Prælatum, contra *Barb.* etc. docent
 » *Suar.* et alii 5. cum *Diana p. 4. t. 2. R. 73.* licet concedant
 » Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati : hunc autem, si
 » gaudeat auctoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate
 » dispensare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum gene-
 » ret, *ib. ex Rodr.* et aliis 4. Vide *Bonac. Laym. M. Leo p. 3.*
 » *f. 370.* »

Unde resolves :

« 1. Non videtur irregularis 1. Qui habet sex digitos, vel ali-
 » quos conjunctos, si non sit magna deformitas, et Ordinem exer-
 » cere possit. 2. Qui habet in oculo maculam visum non afe-
 » rentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula
 » pollicis, si possit hostiam elevare, et frangere. 4. Qui per vim,
 » aut infirmitatem factus est eunuchus.

« 2. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus, gi-
 » gas, pigmæus, æthiops ; non tamen inter suos, sed alienos, ubi
 » disparitas lubidrio est. »

404. — Opus est singula latiùs discutere. Ex duplici capite in-
 curritur irregularitas ex vitio corporis, vel quia impedit congruum
 exercitium Ordinis, vel quia affert notabilem indecentiam aut
 horrorem ; ita communiter DD. cum D. Th. *Suppl. q. 39. n. 6.*
 Hinc primò ob impedimentum exercitii irregularis est I. *Cæcus*
 qui omnino visu caret *ex c. ult. Dist. 55.* Sed notandum 1. quò
 si quis jam sit Sacerdos, et constet non posse errare, poterit à Pon-
 tifice obtinere Dispensationem, vide dicta *l. 6. n. 390. Not. 2.*
 Si alicui deest visus oculi dexteri, non est irregularis, ut commu-
 niter omnes ; secus si sinistri, ut communissimè docent *Bus.* cum
 aliis supra, et *Suar. D. 51. s. 2. n. 15. Laym. l. 1. tr. 6. p. 5. c. 7.*
n. 2. Ronc. q. 6. R. 2. Croix l. 7. n. 500. Tourn. t. 2. p. 39. infra
n. 5. et Salm. c. 9. n. 68. cum Nao. Fill. etc. Excipitur, nisi oca-
 lus dexter esset aptus ad Canonem legendum sine magna defor-
 mitate, cui facillimè occurri potest per accommodationem Mis-
 salis, illud in medium afferendo, ut dicunt *Laym. l. c. Tamb. de*
Irr. c. 8. §. 1. n. 2. Dian. p. 3. tr. 6. R. 22. et Croix l. 7. n. 500.
cum Nao. Mol. Sa, Avil. Dicast. etc. Idque vocat *Suar. l. c. præ-*
 cticè probabile, etiam ut quis possit ad Sacerdotium promoveri.

Not. 3. Si quis non sit omnino cæcus, sed ita cæcatus, ut non possit legere in Missali, hic etiam est irregularis ad Ordines suscipiendos. Utrum autem ad eos exercendos? Vide *L. 6. n. 390*.
 Not. 4. Non est irregularis qui est debilis visu, ita ut indigeat perispermis, vel qui ex obliquo intuetur (vulgè vocatur *Guercia*); ita communiter *Holm. t. 1. p. 419. n. 364. Tourn. p. 41. n. 2. Mazz. t. 4. p. 456. et Tamb. §. 1. n. 3. cum Sayr. Fill. Menochio, et aliis.*

406. — II. *Surdus*, qui ex utraque aure penitus non audit, ut communissimè *Bon. qu. p. 2. n. 7. Tourn. p. 39. Ronc. qu. 6. R. 2. Croix l. 7. n. 502. Ell. t. 1. p. 677. n. 218. Mazz. p. 456. et Tamb. q. 8. §. 1. n. 5. cum Suar. et Turr. et Pal. D. 6. p. 11. n. 3. cum Laym. et Sayr. ex Can. 77. Apostolorum*, ubi id definitum habetur, quia talis sacerdos, cum non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. Hanc indecentiam negant *Henr. Præp. et Gob. ap. Croix l. c.* quia (ut aiunt) satis est ut sacerdos percipiat ex aliis signis ministrum respondisse; sed communissimè (ut diximus) DD. his contradicunt. Concedunt verò *Bon. l. c. Tamb. n. 6. Conc. p. 496. n. 5. Pal. d. n. 3. cum Nao. et Laym. ac Salm. c. 9. n. 67. cum Con. et Pelliz.* quòd si surditas superveniat sacerdotio suscepto, non interdicitur sacerdoti celebratio; facilius enim toleratur defectus superveniens in promotis, quàm in promovendo, prout de cæcitate dictum est *L. 6. n. 390*. Communiter autem docent DD. contra *Comitol. ap. Croix n. 502.* surdastrum, sive difficulter audientem, minimè esse irregularem; ita *Tourn. l. c. Holm. d. 416. n. 363. Tamb. l. c. et Croix ibid. cum Suar. Bon. Sayr. Reg. Fill. Diana, Grass. etc.*

408. — III. *Mutus*, qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullam possit vocem pronunciare quin aliquid omittat, ut *Tourn. p. 29. n. 3. Holz. p. 419. n. 363. Viva q. 9. ar. 4. n. 15.* vel nisi cum magna difficultate, ut addunt *Salm. c. 9. n. 67.* Et idem dicit *Holz. l. c.* de eo qui loquelam penitus præcipitem habet. Blæsi verò sive balbutientes, aut carentes dentibus, non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba proferant, ut ait *Croix. l. 6. p. 2. n. 2222*, nisi afferant causum risûs, aut contemptûs; *Nao. c. 27. n. 222. et Tamb. §. 1. n. 10. cum Con. Sayr. Fill. Præp. etc.*

407. — IV. *Claudus*, qui sine baculo nequit ire ad altare, ut habetur in *c. Nullus Episcopus. 57. de Cens. Dist. 1.* Hoc tamen intelligitur, ut explicat *Glossa ib. v. Cum baculo*, id est; « Si sine baculo » non possit sustentari in altari; » et idem dicunt *Bon. qu. 2. p. 2. n. 15. et Pal. D. 6. p. 11. n. 3.* Cæterum, claudus qui non indiget baculo, minimè est irregularis, ut dicitur in *c. Si quis 19. Dist. 55.* Sicut nec etiam qui habet crura distorta, ut *Tourn. p. 41. Salm. c. 9. n. 68. et Croix n. 504. cum Pal. Laym. et Henr.* quia talis defectus veste talari facile tegi potest; secus si in hoc magna adesset deformitas. Si quis verò est instructus pede ligneo quia habet pedem mutilum, vel aridum, hic est irregularis; ita *Laym. c. 7. n. 4. Nao. c. 27. num. 199. Tourn. p. 41. Tamb. §. 1. num. 17. Bon. n. 13. cum Mol. Sayr. Ugol. Fill. Reg. etc.* eo quòd celebrare cum pede

signeo magnam habet indecentiam. Dicit tamen *Tamb. l. c. cum Sylv. Rosal. Majol. et Gibal.* quod si talis defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari valeat, permittit posset celebratio. Et in dubio standum iudicio episcopi.

408. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, ut habetur in *c. ult. de Corpore vitiato*. Idem dicunt cum *Bus.* ut supra, *Rossi l. 2. p. 671. q. 3. Tamb. q. 1. n. 12. Fill. c. 6. n. 13a. Bon. p. 2. n. 15. cum Suar. Mol. Sayr. Avil. Reg.* et aliis, de eo qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis, vel qui habet ens ita debiles, ut nequeant hostiam elevare, aut frangere. Secus, si quis careat ungue pollicis, vel indicis, ut dicitur in dicto *c. ult.* Si quis autem jam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset Eucharistiam ministrare posterioribus digitis, ut diximus *l. 6. n. 344.* Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis, *Anacl. p. 515. n. 18. et Tourn. p. 39. cum Sayr. et Ugol.* Si vero caret uno tantum digito minori, non est irregularis, ut *Hols. p. 430. n. 364. et Tourn. p. 39. cum Caj. Pont.* et idem sentit *Tourn.* cum alio Auctore si caret duobus. Nec pariter est irregularis qui habet sex digitos: *Hols. l. c. Tourn. p. 4. n. 6. Pll. n. 175. et Bon. n. 11. cum Ugol. Henr. Sayr. Reg.* etc. modo sextus digitus usum aliorum non impediat. Sextus autem ille digitus bene potest abocandi sine periculo irregularitatis, si possit fieri sine periculo vitæ. *Bon. l. c. cum eisdem.* Notat autem *Tourn. p. 39.* quod si quis careat indice, poterit obtinere dispensationem.

409. — VI. Laborans febri continua, non autem quartana, aut levi, aut qui patitur gravem dolorem capitis; *Bon. D. 7. q. 2. p. 1. n. 17.* Hoc tamen intelligendum de eo, qui non posset celebrare ob talem morbum sine proximo periculo deficiendi, vel notabiliter errandi, ut innuit idem *Bon. num. 18,* nam optimam in hoc tradit regulam *Laym. c. 7. n. 6. cum Soto, Tol. Avil.* et aliis, quemcumque morbum non inducere irregularitatem, nisi vel exercitium ordinis impediat, vel notabile scandalum sive indecentiam afferat. Item irregularis est qui laborat paralyti, ut cum *Bus. Pal. n. 3. et Conc. p. 496. n. 4.* qui bene ait id intelligi tantum de eo qui manus ita tremulas habet, ut sit periculum effundendi Calicem. Item qui tantam patitur tuam, ut sit periculum in suscipienda Eucharistia, *Bon. p. 1. n. 21. cum Ugol. Majol.* etc. communiter. Item abstemius qui vinum nequit sumere nisi cum periculo evomendi; *Tourn. p. 39. etc. Conc. l. c.* hic enim esset irregularis de jure divino; nec enim papa dispensare potest, ut sacrum celebretur in una sola specie, ut diximus *l. 6. n. 196.*

410. — Secundò incurritur irregularitas ex defectu corporis, quando corporis vitium magnam affert deformitatem sive horrorem, ut habetur ex *c. Presbyterum, de Cbr. agr.* et aliis de corp. vit. Hinc ratione deformationis sunt irregulares 1. Ii quibus deest aliquod membrum, nempe qui carent naso, ut *c. ponult. de corp. vit.* vel habent nimis deformem, nempe valde distortum, aut valde

demissum aut promissum, ut *Tamb. c. 8. §. 1. n. 19. Bon. p. 1. n. 2. et Vioa q. 9. art. 4. n. 15.* Item si alicui est erutus oculus, sive dexter, sive sinister, ut in *c. ult. Dist. 55.* Probabiliter verò dicunt *Sylo. ap. Croix. l. 7. n. 500. in fine, Tourn. t. 2. p. 40. cum Pontas, Roncag. 6. R. 2. cum Tam. et aliis,* hunc non esse irregularem, si deformitas illa reparari possit per oculum vitreum. Sic pariter etiam est irregularis qui caret auriculis, nisi talis defectus capillis aut aliter tegatur, ut dicunt cum *Bus. Salm. c. 9. n. 68. Tamb. §. 1. n. 8. Renzi t. 2. p. 670. qu. 2. Dian. p. 4. tr. 2. R. 73. Pal. D. 6. p. 11. n. 3. cum Laym. et Bonac. ac Tourn. p. 40. cum Con. Avila, et Pontas.*

411. — II. Leprosi, ut habetur in *c. Tua nos, de Cler. ægrot.* ubi interdicitur leproso celebrare *pro scandalo, et abominatione populi;* unde si abesset scandalum, ut in loco privato, bene hic posset celebrare; ita *Pal. de Euch. p. 13. n. 5. Salm. eod. tit. c. 7. n. 56. et Bon. de Irreg. D. 7. q. 2. p. 1. n. 20. cum Mol. Ugol. et Majolo.* Sic pariter sunt irregulares qui habent labia corrosa, vel abscissa ad instar leporis: *Tamb. §. 2. n. 11. Tourn. p. 40. Vioa qu. 9. art. 4. num. 15. Idem dicunt Tourn. p. 41. v. Quod, et Holzm. p. 419. n. 363. de eo qui laborat morbo gallico, qui foris appareat: aut qui habet faciem ex alio morbo valde maculatam ut Laym. c. 7. n. 1.*

412. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valde enormem, nimirum (ut docent *Anacl. p. 515. n. 32. Renzi p. 671. q. 4. et Bon. p. 1. n. 9. cum Avil. Mol. Ugol. Reg. et aliis*) si gibbositas vel sit conjuncta cum nimia deformitate vel debilitate, prout si nequeat recto capite stare. Item pigmæi, sive nani, nempe ita breves statura, ut ad risum moveant, præsertim si habeant caput valde ingens, ut *Tamb. §. 1. n. 2. Tour. p. 4. n. 7. et Renzi p. 672. q. 5. cum Sayr. Majol. Henr. et aliis; vel (ut ait Laym. in Indice, v. Irregularis)* illi qui ita statura parvi sunt, ut brachia extendere non possint, quatenus necesse est ad altaris ministerium. Item æthiopes, qui apud nos risum afferrent, ut *Tour. l. c. et Ugol. de Irr. c. 50. n. 4.* Quamvis hoc negent *Majol. et Gavant. ap. Tamb. §. 1. n. 24.* Color autem subfuscus, sive rubens non nocet altari, ut idem *Ugol. Fill. c. 6. n. 171. et Tamb. n. 22. cum Majol.* Item hermaphroditi, etiamsi in eis prævaleat sexus virilis, ut *Suar. D. 51. s. 2. n. 2. Laym. c. 7. n. 1. Nao. c. 27. n. 203. Bon. p. 1. n. 15.* (Dicunt tamen *Tol. l. 1. c. 63. n. 6. et Escob. l. 53. n. 209. cum Corn. contra Conc. p. 497. n. 5.*) quòd hic defectus tunc pariat irregularitatem, quando est notus, non verò quando est occultus.

413. — Super his notandum 1. quòd si aliquis ex præfatis defectibus corporis superveniat ordinibus jam susceptis, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercere sine incongruitate et indecentia, ita ut sacerdos cæcus aut claudus bene possit excipere confessiones, canere evangelium, etc. ex *c. 7. de Cler. ægrot.* ubi « ipsum autem fungi cæteris Sacerdotalibus » officiis minime prohibemus. » Notand. 2. quòd si verò talis de-

ctus ante ordines adveniat, absolute inducit irregularitatem, non solum ad illum ordinem, cuius exercitium impedit, sed ad omnes alios, ut communiter docent *Nao. c. 27. n. 200. Bon. p. 1. n. 58. Jacob. l. 53. n. 216. Pal. p. 10. n. 4. Salm. c. 8. n. 72. in fin. cum orn. Pell. ac Cabassut. l. 5. c. 19. n. 15. cum Ang. Ugol. et Avil. contra Palud. et alios. Ratio, quia, cum omnes ordines sacerdotum respiciant, exclusus à sacerdotio, censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus.*

414. — In hac autem irregularitate proveniente ex defectu sensus Papa potest dispensare, v. g. ut cæcus ordinetur : feruntque *ill. Henr. et Majol. ap. Tamb. c. 8. §. 3. n. 2.* quemdam Papam dispensasse cum cæco, ut adhibito adiutore perito celebraret. (Cæterum *S. C. ut refert P. Zach. Adn. ad Croix l. 7. n. 500,* censuit bene posse dispensari cum cæco, etiam ex utroque oculo, qui jam sit sacerdos, ut celebret, cum assistentia alterius sacerdotis. Secus verò, si laicus, pro quo dicit non esse consulendum Pontificem, pro dispensatione ad primam tonsuram, nec etiam ad recipiendum beneficium simplex.) * Censet pariter *Tamb.* posse Papam dispensare ad sacerdotium cum eo qui caret manibus, ut possit saltem excipere confessiones, conciones habere, etc. sed verius hoc negat *Avil. de Cens. p. 7. D. 3. q. 3,* quia potestas supra corpus mysticum fundatur in potestate supra corpus reale Christi, unde qui ineptus est ad primam, incapax est secundæ. Prælati autem regulares bene etiam possunt dispensare in huiusmodi irregularitate, non autem Episcopi (ut diximus *n. 400.*) cui tantum in dubio an defectus corporis notabiliter impediat exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam, possunt declarare, sive judicare, ut communiter docent *Suar. D. 51. s. 2. . 16. cum Nao. et Sylo. Laym. c. 7. n. 7. Dian. p. 4. tr. 2. R. 73. cum Miranda et aliis, ex c. 2. de Corp. vit. An autem prælati regulares possint de hoc judicare respectu ad suos subditos? Negant *Barb. All. 42. n. ult. et Dian. p. 2. tr. 6. R. 61. cum Rodr. Ienr. et Camp.* Sed valde probabiliter affirmant *Bus. ut supra . 402. Suar. l. c. Laym. n. 6. Salm. c. 9. n. 78. cum Avill. et Pell. et probabile putat Diana l. c. R. 73. cum Peyr. Miranda, et Avila.* Ratio, quia prælati regulares respectu ad suos habent jurisdictionem episcopalem, ad quam tale iudicium magis pertinet, quàm ad characterem. Rectè verò ait *Suar.* posse Episcopum ordinantem admittere, vel rejicere talem ordinandum.*

415. — Quæ autem dicta sunt, spectant ad eos qui laborant aliquo corporis defectu sine propria culpa; si verò defectus advenit ex eorum culpa, putà si quis membrum, vel ejus partem sibi amputaret ex prava intentione, ipsi fiunt irregulares, etiamsi defectus non impediat exercitium ordinis, nec deformitatem afferat, quia irregularitas hæc imposita est in poenam sævitiei in semetipsum, unde in *c. Qui p. 6. Dist. 55. ut diximus n. 365. in n.* declaratur irregularis, « qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscindit. » Ad hanc tamen irregularitatem incurrendam

requiritur culpa gravis, ut bene ait *Tamb.* c. 8. §. 2. n. 3. Alibi tanta poena non haberet debitam cum culpa proportionem. Alii præterea requirunt, ut tale crimen sit notorium, ut *Suar. D.* 51. sect. 1. n. 8. *Bon. q. 2. p. 2. et alii ap. Tamb.* n. 8. Sed veridice hoc negant *Pal. D.* 6. p. 12. n. 2. *Salm.* c. 8. n. 71. cum *Garc.* et *Tamb.* l. c. cum *Soyr.* et *Mol.* quia talis irregularitas non innuitur notorietati culpæ, sed crimini seditio, quæ in seipsum exercet. Rectè tamen ait *Tamb.* n. 9. quod Episcopus c. ex *Licet* 6. Tridentini sess. 24. poterit cum illo dispensare, si crimen sit occultum, adhuc si defectus membri sit petens, nam concilium universè concedit episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto procedentibus.

416. — Quid dicendum de Eunuchis? Resp. Qui est eunuchus propter abscissionem virilium, aut testiculorum, factam à medicis causa morbi, vel ante usum rationis, vel propter injuriam alterius, hic non est irregularis, ut communiter cum *Basemb.* dicunt *Sabmant. cap. 7. num. 70. in fin. et Tamb.* §. 2. num. 11. idemque patet ex *cap. Si quis à medicis. 7. et cap. 8. secq. D.* 55. Ridiculus autem (ait *Nac. cap. 27. n. 200.*) est error illorum qui putant opus esse, ut testiculos dessiccatos secum gestet is qui vult ordinari, aut celebrare. E converso qui ex ira aut zelo indiscreto servandæ castitatis abscindit sibi virilia aut testiculos, certè fit irregularis, ut habetur in c. *Si quis 4. Dist.* 55. ubi dicitur: « Si quis abscindit semetipsum, id est si amputavit sibi virilia, non fiat clericus. » Et in c. *Hi qui 5. ead. Dist.* ibi: « Hi qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum pervenire non possunt. » Item in c. *Si quis 7. ib.* dicitur « nullum debere promoveri de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere. » Et idem communiter docent DD. de eo qui propter eadem motiva permittit ab alio amputari, ut dicunt *Tamb.* n. 13. et *Salm.* n. 69. utique inferitur ex c. *Si quis 9. D.* 55.

417. — Quid verò si quis causam dederit tali abscissioni, sed absque suo consensu, prout cum aliquis, accedendo ad conjugatam, dat causam, ut à marito virilia sibi abscindantur? *Suar. D.* 51. s. 2. n. 8. et *Bon. q. 2. p. 2. n. 33.* censet hunc esse irregularem. Sed valde probabiliter negat *Tolet. l. 1. c. 82. Tamb.* §. 2. n. 25. *Conc. D.* 18. d. 13. n. 108. *Gibal. c. 3. q. 1. Hurt. Diff.* 14. n. 52. et *Pal. p. 12. n. 3. cum Garcia, etc.* Ratio, quia (ut sæpe dictum est) irregularitas, ut incurratur, debet esse expressa in jure; nullibi autem habetur quòd ille qui abscissioni causam dedit, et sine suo consensu abscissus est, fiat irregularis: verba enim illa textus in c. 5. ut supra, *rem hanc affectant*, idem significant (ut cuique patet) ac appetere sive exquirere; qui autem adulterium vult, etiam abscissionem præviderit, eam non appetit nec exquirat.

418. — Præterea, dicunt *Pal. d. p. 12. n. 14.* et probabile putant *Tamb.* §. 2. n. 16. et *Pelliz. ap. Salm.* n. 70. (qui huic sen-

tentiae videntur adhærere) contra *Suar. Mol. et Sayr. ap. Dian. p. m. tr. 13. R. 11*, quod si quis amputet sibi testiculos, vel amputari sibi faciat ob vocem conservandam, non fit irregularis, cum id non faciat ex indignatione, aut zelo indiscreta castitatis, ut requiritur ad hanc irregularitatem incurrendam, in *d. c. Qui partem 6. et c. Si quis 9. Dist. 55*. Tantò magis quod textus præfati tantum loquantur de amputante sibi virilla, non autem testiculos.

418. — Item rectè ait *Tamb. d. §. 2. num. 18 et 19*, quod si quis attentet se occidere, aut mutilare, non est irregularis; illud enim affectant in dicto *Can. Hi qui 5*. intelligitur de consensu effectum secuto attentationis, ut patet ex contextu. Dicit tamen idem *Tamb. n. 20. cum Corneio*, quod si quis attentaret publicè se occidere, contraheret irregularitatem ob infamiam.

420. — « Tertia, ex defectu Natalium, ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eò quod ratione originis reputentur viles. » (Ita ex *c. 1. et fin. de Fill. Presbyt. Et hoc etiamsi sint occulti, ut communiter docent Bon. D. 7. q. 2. p. 3. Pal. D. 6. p. 9. n. 2. et Salm. cap. 9. n. 43. cum Avila, Sayr. Pelliz. et Corneio.*) »

421. — « Tales autem communi jure legitimantur I. Per subsecuens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. » (Unde si adulter mortua conjuge ducat mulierem, ex qua filium habuit, iste manebit illegitimus, ex *c. Tanta. Qui Filii sint legit.*) »

422. — Valde autem probabiliter dicunt *Sanch. de Matr. l. 8. D. 7. n. 19. Pont. eod. tit. c. 3. n. 2. Anacl. p. 516. n. 33. Bonac. p. 3. n. 5. et Salm. c. 9. n. 47. cum Sayr. Pell. Diana, et Corn. contra Suar. D. 50. s. 1. n. 3. Tourn. t. 2. p. 26.* sufficere ad legitimandam prolem, et eam reddendam immunem à defectu natalium, quod Matrimonium fieri poterat tempore nativitatis, ut colligitur ex *d. c. Tanta. Qui filii sint legit.* ubi dicitur quod proles sit illegitima « si vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit. » Susceptio enim prolis verius non fit per conceptionem, sed per nativitatem: saltem ibi Pontifex certè loquitur de filio jam nato, dum ait illum *ab hæreditate repellendum*: ergo, cum oppositum saltem sit dubium dubietate juris, non censetur in eo casu imposita irregularitas, quæ (ut sæpe repetitum est) non incurritur, nisi in jure sit expressa. Et novissimè *Bened. XIV* hanc sententiam amplissima dissertatione in forma Epistolæ in *Bullar. suo t. 1. in ordine 113.* responsivè ad Archiep. S. Dominici in insula Hispaniola illustravit, et sic de hoc casu §. 3. suum sensum aperuit: « In qua controversia satis ardua, cum inveniuntur textus textibus contrarii, cum doctores doctoribus adversentur, si à nobis judicium interponendum foret, non aliter id à Nobis fieret, quàm secundum sententiam in tribunalibus, et curia illius regionis receptam, in qua esset pronunciandum. » In §. 4. procedit ad aliud dubium, quod ita resolvit: « Sed cum certum est Matrimonium inter illius parentes

» ritè contractum, incertum verò tempus, quo filius conceptus,
 » et in lucem editus fuit, filium hunc legitimum censeremus,
 » cùm iudex in dubio debeat in bonum et commoda prolis pro-
 » pensus esse. » His positis, sic ego pro prima sententia argu-
 » mentor. Igitur si in dubio iudex in bonum prolis judicare debet,
 ubi talis casus nulla tribunalium sententia decisis reperitur,
 cùm simus in dubio ob textuum et Doctorum discrepantiam,
 potius proles judicanda est legitima, quàm illegitima, si quidem
 etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia con-
 stitam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis,
 an verò ortus.

423. — Præterea hîc notandum 1. cum *Salm. n. 49.* quòd si
 filius naturalis ante parentum matrimonium esset ordinibus sacris
 initiatus, illo secuto, licetè potest in eis ministrare, et ad alios
 ascendere sine dispensatione : quia, licet peccaverit ordines sus-
 cipiendo, tamen nullam noxam ob hoc crimen contraxit irregu-
 laritatis : antiqua autem irregularitas jam ablata est per subse-
 quens matrimonium. Notandum 2. quòd talis legitimatio fit per
 subsequens matrimonium etiam non consummatum, puta si in ar-
 ticulo mortis contrahitur, quia ex dicto *c. Tanta*, virtus legitimandi
 tribuitur cuicumque valido matrimonio.

424. — Notandum 3. quòd filii nati ex matrimonio irritò ob
 aliquod impedimentum occultum, tamen putato valido, saltem
 ex uno sponsorum, censentur legitimi ; ita communiter *Suar. D. 50.*
s. 1. n. 6. Bon. q. 2. p. 3. n. 5. Conc. p. 497. n. 6. et Tourn. p. 35.
num. 3. cum Pontas, et patet ex *c. Cum inter 2. Qui filii sint legit.*
 ubi : « Cùm parentes eorum publicè et sine contradictione Ec-
 » clesiae inter se contraxisse noscantur... sancimus, ut filii eorum
 » habeantur legitimi. » Et idem confirmatur in *c. Ex tenore. eod.*
tit. Secus verò, si ambo Parentes tempore matrimonii fuerint in
 mala fide, ut habetur in *cap. Cum inhibitio 3. §. Si quis de Claud.*
desp. ibi : « Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo pa-
 » rentes impedimentum scientes legitimum, præter omne inter-
 » dictum etiam in conspectu Ecclesiae contrahere præsump-
 » serint. » Et sic pariter docet *Suar. l. c. n. 11.* illegitimos esse
 filios natos ante matrimonium invalidè contractum, licet ambo
 parentes putaverint validum, quia pro his nullus habetur textus
 eos ut legitimos approbans.

425. — Notandum 4. quòd filii nati ex matrimonio clandestino,
 id est sine denunciationibus, ac sine licentia episcopi inito, etsi
 coram paroco et testibus, reputantur illegitimi, etiamsi paren-
 tes in bona fide propter ignorantiam contraxerint ex *eod. §. Si quis*
 ut supra in dict. *c. 3.* ubi dicitur : « Si quis verò hujusmodi clan-
 » destina, vel interdicta (scil. absque proclamationibus, ut prius
 » in textu explicatur) conjugia inire præsumpserit in gradu pro-
 » hibitio, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione susceptæ
 » prorsus illegitima censeatur. » Id tamen limitat *Suarez D. 50.*
s. 1. n. 1. pro foro conscientiae, si parentes adhibuerint debitam
 diligentiam ; sed meritò *Rossius, de contr. Matr. c. 8. numero 5a.*

limitationem non admittit, quia legitimatio filiorum ex matrimonio nullo est beneficium indultum à lege, sed lex denegat id filiis parentum qui contra interdictum Ecclesiae contrahunt, ut dicitur in præfato textu, et confirmatur in *cap. Cum ex.* mox supra relato verbis illis, *publicè et sine contradictione clerie.*

426. — « II. Legitimantur filii per *professionem religiosam*, quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam, prioratum, etc. promoveri non possint sine dispensatione. Vid. supra d. 3. * (*Ita ex Bulla Greg. XIII, ac Salm. c. 9. n. 55. Quamvis aliunde prælati regulares ex aliis privilegiis bene possunt dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis, ut probant Salm. c. 9. n. 56, 57 et 58. Vide etiam dicta n. 354.*) * »

427. — III. Per *Dispensationem Pontificiam*.

Papa non solum potest illegitimis dispensationem concedere, sed etiam ipsam legitimacionem, quæ irregularitatem aufert ad omnes effectus. Ita comm. *Sanch de Matr. l. 8. D. 1. 28. Pal. p. 9. n. 6. et Salmant c. 9. n. 40. cum Azor. Sayr. et m.*

428. — Episcopus verò potest cum illegitimo dispensare tantum ad ordines minores; et ad beneficium simplex, ex *c. 1 et 2. Fil. Presbyt. in 6.* Ac etiam ad canonicatus in collegiatis, vel portiones non integras in cathedralibus, vel ad alia beneficia, quibus non est annexus ordo sacer. Non verò ad beneficium curatum, ut habetur in *c. Is qui de Fil. Presbyt. in 6.* hoc certum est apud omnes.

429. — Sed dubit. 1. An Episcopus possit dispensare ad recipiendum canonicatum in cathedralibus? Affirmant *Pontas verb. dispensare irreg. Caus. 28. et Tourn. tom. 2. p. 29. n. 5. Gibert. tradito, etc.* Quia (ut aiunt) omnis canonicatus per se est beneficium simplex, et licet Trid. sess. 24. c. 12. pro canonicatus in cathedralibus requirat ordinem sacrum, tamen non requirit hunc et nunc, cum clericus possit canonicatum recipere minoribus, et deinde obtinere dispensationem irregularitatis infra annum quem concedit Concilium ad sacrum ordinem suscipiendum. Probabilius verò negant *Pal. D. 6. p. 9. n. 8. Less. 2. c. 34. n. 66. Barb. All. 45. n. 24. Conc. tom. 10. p. 497. n. 7. Salm. c. 9. n. 51 et 52. cum Corn. Henr. Avila, et Philip.* Ratio, quia, esto canonicatus sit per se beneficium simplex, attamen ex scripto Concilii est annexus ordini sacro: unde per se statim sacrum ordinem requirit; quod autem infra annum possit propterea illum suscipere, est beneficium à Tridentino indultum, id hoc naturam rei minimè immutat.

430. — Dubit. 2. An episcopus possit dispensare in hac irregularitate cum illegitimo occulto? Affirmant *Dian. p. 1. tr. 15. c. 21. et Avila, Barbos. Pellex. Reg. Peyrin. etc. ap. Salm,* qui probabile vocant; quia (ut aiunt) Tridentinum concessit episcopis dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto (præter homicidium) provenientibus, non distinguendo, an delictum

fuerit proprium, aut alienum. Sed verius negant *Laym. l. 2. tr. 5. p. 3. n. 2. Suar. D. 50. s. 5. n. 5. Bon. q. 2. p. 3. in fin. Tourn. n. 28. n. 2. Dian. (se revocans) p. 4. tr. 2. R. 65. Pal. p. 9. p. 10. cum Hurt. et Salm. c. 9. n. 53. cum Con. Corn. et Philip.* Ratio, quia hæc irregularitas propriè non est ex delicto, sed ex defectu; et verius illud *ex delicto*, intelligitur de delicto proprio, non alieno.

431. — Dubit. 3. An Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quoad ministrandum in ordinibus majoribus susceptis? *Prima* sententia, quam tenent *Laym. l. 1. tr. 15. p. 5. n. 2. Pal. p. 9. n. 10 et Dian. p. 4. tr. 2. R. 64*, affirmat absolute, si initiatus bona fide ordinem susceperit, quia is jam acquisivit jus ad ministrandum: imò etiamsi mala fide, adhuc probabile putant posse Episcopum cum eo dispensare, et argum. in *c. Nisi cum pridem, de Renuntiati.* ubi dicitur posse dispensari cum eo qui culpabiliter suscepit ordinem cum irregularitate occulta. *Secunda* verior sententia universè negat, eamque tenent *Suar. D. 5. s. 5. n. 4. Fill. tr. 19. c. 5. n. 155. et Salm. c. 9. n. 54. cum Corneio.* Et probatur ex *c. 1. de Fil. Presbyt. in 6*, ubi absolute dicitur, quòd Episcopi nequeunt dispensare in irregularitate ex defectu natalium, nisi tantum ad ordines minores; unde cum illegitimus sit incapax ad ordinem majorem exercendum, non potest ad eum jus ullum acquirere. Illud autem quod dicitur in textu citato, nempe quòd etiam cum eo qui culpabiliter processerit, poterit dispensari, certum est, sed ibi non dicitur ab Episcopo; ergo intelligendum ab habente potestatem, scil. Pontifice.

432. — Dubit. 4. An filii expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sint illegitimi, et irregulares? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Tourn. t. 2. p. 24. Fill. tr. 19. n. 141 et Bon. q. 2. p. 3. n. 10. cum Avila, Ugol. Reg. Reb. Garc. de.* Quia pro his vehementes adsunt conjecturæ esse illegitimos, cum legitimi non soleant exponi. *Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Pal. p. 9. n. 2. Pont. de Matr. l. 2. c. 6. n. 4. et Salm. c. 9. n. 44. cum Con. Giball. Diana, et Pollie*, et probabilem censet *Suar. D. 50. sect. 4. n. 5.* Ratio, quia ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur, ut quis sit certus de sua illegitimitate; sed expositi sunt dubiè illegitimi, cum multoties parentes etiam conjugati propter inopiam filios exponant. Huic sententiæ magnam pondus tribuit *Declar. Greg. XIV* expedita anno 1591, quam AA. præfati referunt, ubi Pontifex declaravit in gratiam confraternitatis pro expositis, eos non reputari illegitimos nisi tales probentur. *Giballinus ap. Tourn. l. c.* licet sit pro hac sententia, dicit tamen, hanc Declarationem parum probare, quia facta in gratiam confraternitatis; sed mihi videtur nimis probare, nam illa potius fuit edita in gratiam expositorum, quam confraternitatis. Saltem dicendum quòd hujusmodi irregularitas in exposito non sit sufficienter expressa in jure.

433. — Principes verò seculares non possunt legitimare, nisi

» tantum in ordine ad officia secularia, et hereditates. Porro
 » cum dubium est, an quis sit legitimus, non censi irregulari-
 » rem, contra *Vasq. et alios* 5. vult *Dian. p. 4. t. 2. R. 59. ex*
 » *Avida*, eo quod quilibet praesumatur legitimus donec contra-
 » rium probetur: neque teneri hac in re credere ipsimet matri,
 » etiam in fine vitae, nisi rationibus convincat, vel pater etiam
 » asserat, *ib. ex communi* * (*Vide dicta l. 3. n. 654.*) *

434. — « Quarta est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento
 » Ordinis. * (*Vide dicta lib. 6. n. 783. ad n. XI. et n. 799.*) *

435. — « Quinta ex defectu Sacramenti, sive significationis
 » matrimonii, ratione bigamiæ, eo quod bigamus non perfecte
 » representet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem
 » suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc
 » bigamiam sponsalia cum pluribus etiam secuta copula: nec
 » fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum plu-
 » ribus, sed matrimonium verum, vel praesumptum cum duabus,
 » et consummatum. * (*Ut habetur ex cap. Debitum de Bigam. 7.*) *
 » Dixi, *vel praesumptum*; quia, licet quandoque secundum matri-
 » monium sit nullum, juris tamen fictione et interpretatione
 » praesumitur bigamia, licet improprie dicta. »

Unde sequitur irregulares fieri sequentibus casibus:

« 1. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam
 » cognoscit, etsi matrimonium sit invalidum.

« 2. Qui viduam non virginem ducit, et cognoscit.

« 3. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per for-
 » nicationem, et cognoscit, non tamen si ipse eam ante corruptit,
 » quia tunc non est divisio carnis in plures.

« 4. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per
 » adulterium cognita fuerit, quia ipsa jam divisit carnem in plu-
 » res. Nec refert, etsi per vim vitata fuerit, vel vir corruptam,
 » aut viduam esse ignoraverit; quia hæc irregularitas non oritur
 » ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

« 5. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimonium
 » contrahit, et consummat, etiam cum virgine; quia interpre-
 » tatione juris censetur duo matrimonia contraxisse, unum spiri-
 » tuale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert,
 » quod invalide contrahat; quia, quantum est in ipso, effectus à
 » parte rei penitur. »

436. — Quinta igitur irregularitas oritur ex defectu sacra-
 » menti, nempe ex Bigamia, ut patet ex toto titulo *de Bigamis*.
 » Idque illatum est ex illo Apostoli 1. *ad Tim. 3. Oportet Epis-*
 » *copum unius uxoris esse virum*. Dicitur, *ex defectu Sacramenti*,
 » quia is qui duas duxit uxores, non potest aptè significare unionem
 » Christi cum Ecclesia unica ejus Sponsa. Bigamia autem triplex
 » est: *vera, interpretativa, et similitudinaria*. Et I. *Vera* est,
 » quando quis cum duabus successivè verum contraxit Matrimo-
 » nium, ut ex *c. Præcipimus, et c. Dubium. De Bigam.* Debet

tamen utrumque Matrimonium esse consummatum (et consummatum juxta dicta *de Matr. n. 1075.* neque probat *Sanch. l. 7. D. 93. n. 6.* cum aliis ex *c. Debitum, de Bigam.* ubi expressè petitur ad bigamiam conjugium commixtione corporum consummatum), quia aliàs Conjux non dicitur cum pluribus carnem suam dividere, nisi per copulam consummatam, cum de duabus una fiat caro; ita communiter *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 83. n. 4. Bon. D. 7. qu. 2. p. 5. n. 2. Pal. D. 6. p. 8. n. 2. Salm. cap. 6. n. 25.* et alii passim.

437. — II. Bigamia *Interpretatio* contrahitur ab eo qui juris interpretatione, sive fictione quadam, censetur duas habuisse uxores, quamvis revera non habuerit. Hæc Bigamia quadrupliciter contingit, ut docet *D. Thomas Suppl. q. 66. ar. 1. Primus* modus, quando quis ducit viduam jam cognitam, etiamsi ducat invalidè, ut patet ex *c. A nobis, ult. de Bigam.* Dicitur *cognitam*, nam secus esset si primus vir eam non cognoverit, ex *c. Debitum eod. tit.*

438. — *Secundus* modus, quando quis ducit mulierem corruptam ab alio, ita communiter cum *D. Th. l. c. Sanch. l. 7. D. 54. n. 7. Pal. p. 8. n. 4. Salm. c. 9. n. 25.* et aliis. Et patet *c. ult. D. 51.* ubi declarantur irregulares *Mariti corruptarum*; et ex *c. Curandum dist. 34.* ubi Hilarius Papa dixit: « ne ad Sacros » Ordines quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret. » Secus si quis duceret mulierem à se priùs corruptam, ut communiter *D. Th. l. c. art. 3. ad 2. et Salm. c. 9. num. 32. cum Sanch. Palao, Tolet. etc.*

439. — Sed hæc dubitatur 1. An fiat irregularis qui ducit corruptam, credens bona fide virginem? Negant *Sa, Ledesma*, et alii *apud Sanch. de Matr. l. 7. D. 84. n. 15*, quia hæc irregularitas contrahitur ex proprio facto: ergo ad eam requiritur actio advertenter et voluntariè exercita. Affirmant tamen communiter et veriùs *D. Thomas Suppl. quæst. 66. art. 3. ad 3. Sanch. n. 8. Suar. D. 45. sect. 3. num. 15. Laym. c. 6. n. 3. Tourn. p. 59. Conc. t. 10. p. 498. n. 11. Barbos. All. 49. n. 9. Pal. p. 8. n. 6. cum Nao. Ab. Avila, et Garcia, ac Salm. c. 8. n. 30. cum Soto, Sayr. Henr. et Corn.* Ratio, quia irregularitas hæc non est ex delicto, sed ex defectu significationis; unde bona fides non impedit ut caro viri non dividatur cum corrupta, licèt virgo credatur.

440. — Dubit. 2. An sit irregularis qui cum corrupta invalidè contrahit ob aliquod impedimentum dirimens? *Prima* sententia, quam sequimur affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 49. sect. 3. n. 3. cum Ricch.* et communi ut asserit, item *Tourn. pag... et Coar. ac Corn. ap. Salm. c. 9. n. 31.* Et probant ex *cap. A nobis ult. de Bigam.* ubi dicitur irregularis quidam Diaconus, qui viduam ducit, etiamsi nullum fuerit conjugium cum corrupta initum. *Secunda* verò sententia negat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l. 7. D. 84. n. 11. Pal. p. 8. n. 4. Nao. c. 27. n. 195. et Salm. l. c. cum Valentia, Corn. Henr. Diana, et Pelliz. ibi*

testatur *Farinac*, ita à S. C. decisum. Ratio (ut aiunt) quia in præfato textu mentio fit de duobus conjugiiis contractis, uno spiritali, nempe sacræ Ordinationis; qua Diaconus desponsatur cum Ecclesia : altero carnali, licet invalido, et ideo Diaconus ille declaratur irregularis, non quia cum vidua contraxit, sed propter bigamiam similitudinariam, ut explicabitur *n. 448*. Sed respondetur, quod in textu citato non appelletur ille irregularis, quia duo Matrimonia contraxit, revera enim non fuit maritus viduæ, cum invalidum fuerit conjugium, sed quia « cum eo » (ait Pontifex) tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, » non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere secuto. » Ergo non consideravit Papa (in quantum ad rationem irregularitatis) conjugium spirituale in sacra Ordinatione ab eo contractum, nam hæc irregularitas inducitur, etiamsi quis constitutus in Sacris virginem ducat, prout ostendimus *d. num. 448*. Sed eum declaravit irregularem, « tanquam » maritum viduæ, propter affectum intentionis, » ergo non obstat quod Matrimonium sit nullum.

441.—*Tertius* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est quando quis cognoscit uxorem, postquam illa adulterium commiserit, ex *c. Si cujus. 11. et c. Si laici 12. Dist. 34*, et ita communiter *Sanch. l. 7. D. 84. n. 15. Suar. D. 49. s. 3. n. 16. Pal. p. 8. n. 6. Salm. c. 9. n. 33. et Barb. All. 49. n. 8.* et alii omnes. Ratio, quia vir cognoscens uxorem ab alio cognitam, censetur ac si corruptam duxisset.

442.—Sed dubit. 1. An talis vir fiat irregularis, si adulterium fuerit occultum? Negant *Herincx*, et alii *ap. Elbel, de Irreg. p. 485. n. 260*, quia (ut aiunt) in *dict. Can. Si cujus*, dicitur : « Si evidenter fuerit comprobatum (uxorem) adulterium » commisisse. » Affirmant verò *Tourn. p. 63. Elbel l. c. cum communi* ut asserit, et *Bon. q. 2. p. 5. n. 5. cum Suarez, Ugol. et Fill.* Idque tenent, etiamsi mulier fuerit vi oppressa. Ratio, quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis : et licet ista adultera non sit vera adultera, tamen verè carnem suam cum alio divisit, si seminationem habuit ut requiritur. Verùm *Elbel. l. c.* primam sententiam probabilem vocat, quia verba supra relata, *si evidenter fuerit comprobatum adulterium*, satis videntur excludere adulterium occultum; sed hoc non obstante, prima sententia mihi magis arridet.

443. Dubit. 2. An fiat irregularis qui ignorans adulterium uxoris illam cognoscit? Negant *Glossa in c. 2. de Bigam. v. In bigamis, ac Reb. Lop. Sa, Led. etc. ap. Sanch. D. 84. n. 15.* Quia (ut aiunt) cognoscens uxorem, quam ignorat ab alio cognitam, non cognoscit modo rationali, unde non dicitur cognoscere adulteram. Sed communiter et veriùs affirmant *Pal. p. 8. n. 6. Bon. p. 5. n. 5. Bus. sup. n. 4. et Sanch. l. 1. cum Nao. Soto, Tolet. Bellarm. Palud. Cov.* et innumeris aliis. Ratio, quia (ut diximus) hæc irregularitas ratione bigamiæ non est ex delicto, sed ex Sacramenti defectu, qui culpam non requirit.

444. — *Quartus* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est, quando quis duò contrahit et consummat Matrimonia, unum validum, alterum invalidum. Pro hac irregularitate non habetur textus expressus. sed communiter DD. eam deducunt ex *c. Nuper, de Bigamis*, ubi sermo fit de Clerico, qui ante Sacrum Ordinem Matrimonium contraxit, deinde jam ordinatus aliud inivit, ibique dicitur tanquam bigamus reputandus, non propter Sacramenti defectum, cum secundum Matrimonium irritum fuerit, sed ob intentionis affectum ad duo Matrimonia cum copula secuta; ita *Th. Supp. qu. 66. art. 2. Tolet. l. 1. c. 26, n. 4. Salm. c. 9. n. 26. cum Corn. et Led. ac Sanch. D. 48. n. 3. circa medium, cum Soto, S. Antonin. Palud. Bellarm. Valent.*

445. — Sed dubitatur 1. An fiat irregularis qui duò Matrimonia contraxit, ambo invalida? Negant *Dian. p. 4. tr. 2. R. 38. Item Avila, Conin. et Henr. apud Salm. c. 9. n. 28.* qui probabile vocant. Ratio, quia (ut aiunt) hic casus non est expressus in iure. Sed probabilius affirmant *S. Th. supp. qu. 66. art. 2. Suar. D. 49. s. 2. n. 11. Bon. p. 5. n. 2. Pal. p. 8. n. 10. Tourn. p. 61. q. 3. Conc. p. 498. n. 11. Salm. n. 28. cum Suar. Cor. et Sayr. ac Sanch. l. 7. D. 84. n. 3. cum S. Anton. Palud. Soto, Tolet. Bellar. Sa, Valent. Led. Lop. et aliis communissimè.* Et probatur ex *c. A nobis de Bigam.* citato n. 440. ubi (ut vidimus) ille Diaconus, qui viduam duxit, *tunquam maritus viduæ*, fuit declaratus irregularis, « non propter Sacramenti defectum, sed propter » affectum intentionis. » Ergo solus affectus irregularitatem inducit.

446. — Dubit. 2. An si quis contraxit duo Matrimonia nulla in bona fide, incurrat irregularitatem? Negat *Sanch. d. D. 84. n. 6. cum Archid. Astens. et Bellamera*, quia is potius censetur irregularis ex delicto quàm ex defectu, cum in *c. Nuper, de Bigam.* ille qui antea uxorem duxerat, et postea constitutus in Sacris aliud conjugium contraxerat, dictus fuit irregularis, non propter defectum Sacramenti, sed ob affectum intentionis; ergo ob crimen affectus punitus fuit: quando igitur non adest crimen, non incurritur irregularitas. Sed communius et probabilius affirmant *Sylo. verb. Bigamia qu. 7. Angel. eod. verb. n. 9. item Jo. Andr. Ancharan. Abb Henr. etc. ap. Sanch. l. c. infra.* Ratio, quia, in præfato textu non consideratur crimen affectus, sed affectus ad secundum Matrimonium. Idque expressè confirmatur ex *c. A nobis, de Bigam.* ut vidimus n. 440.

447. — Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui fictè contrahit secundum Matrimonium, tantum ad copulam extorquendam? Negant *Pal. p. 8. n. 7. Dian. p. 4. tr. 2. R. 38. item Avila, et Hurt. ap. Salm. c. 9. n. 27*, quia tunc deficit affectus maritalis, qui requiritur in dicto *c. Nuper*, verbis tò, *Propter affectum intentionis.* Sed probabilius affirmant *Suar. D. 49. s. 2. num. 10. Tourn. p. 61. q. 3. et Salm. l. c. cum Corn.* Ratio, quia ad irregularitatem non requiritur affectus ille ad duo Matrimonia verè

contrahenda, sed sufficit affectus ad duo Matrimonia exterius ineunda.

Idem videtur procedere respectu viri, qui contraxit cum violata, credens illam virginem, de quo dictum est n. 439. Et idem respectu viri ignoranter reddentis debitum adulteræ, quæ sit occulta, vel quæ violenter fuerit oppressa, juxta dicta n. 442 et 443.

448. — III. Demum Bigamia *Similitudinaria* est illa quæ contrahitur ex attentatione Matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel virgine post votum solemne emissum in Religione approbata, vel post susceptionem Sacri Ordinis. Hujusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex Matrimonium, quatenus post connubium spirituale cum Christo initum, ab eo recedentes attentant Matrimonium contrahere, ita communiter DD. *Suar. D. 49. s. 3. n. 2 et 6. Anacl. p. 517. n. 42. Sanch. l. 7. D. 85. n. 5. Salm. c. 9. n. 36.* et alii passim ex *c. Quotquot 23. et c. Monacho 32. 27. q. 1.* Dummodo tale Matrimonium sit consummatum, ut adhuc communiter DD. docent, utque habetur ex dicto *c. Monacho*, ubi: *Si postea uxori fuerit sociatus.*

449. — Minimè autem sunt audiendi *Hurt. et Tanner. ap. Salm. l. c.* item *Abbas, Hostiens. et Archid. ap. Suar. D. 49. s. 5 n. 4.* (qui improbabilius id probabile putat) dicentes hanc irregularitatem incurri tantum à Monachis professis. Nam communissimè docent AA. eam incurri etiam à Clericis constitutis in Sacris; ita idem *Suar. n. 8. Salm. l. c. Anacl. d. n. 42. Nav. c. 27. n. 195. Tol. lib. 1. c. 26. n. 7. et Sanch. D. 85. n. 5 cum Sa, Valent. Graff. Led. Gabr. Philarch. et aliis pluribus.* Idque clarè probatur ex *c. 1. Qui Clerici. vel Mon. etc.* ubi dicitur posse Episcopus post peractam poenitentiam dispensare cum Diacono, qui uxorem duxerit, ad Ordinem ministrandum; ergo Diaconus ille jam habetur ut irregularis. Item in *c. 2. eod. tit.* dicitur quòd Episcopus non permittat Subdiacono, qui Matrimonium contraxit, ministrare. Quamvis igitur (ait *Sanch.*) talis Clericus non esset irregularis ex defectu ob bigamiam similitudinariam, saltem tamen incurrit irregularitatem ob delictum. Rectè autem rejicit *Sanch. n. 11 et 17.* opinionem illorum, qui dicunt fieri irregularem qui Matrimonium contrahit post simplex votum castitatis, cum hoc in nullo jure sit expressum. Sic pariter ex eadem ratione nec est irregularis laicus qui ducit Monialem professam, quia jura loquuntur tantum de contrahente post proprium votum; *Sanch. n. 12. et Salm. n. 36. cum Sayr. Corn. et Henr.*

450. — Quæres hinc, quomodo tollatur hæc irregularitas? Dico 1. quòd hæc irregularitas non tollitur per Baptismum, ut docent communiter *S. Th. d. q. 66. q. 4. Suar. D. 49. s. 5. n. 10. Sanch. l. 7. D. 83. n. 9. et Salm. c. 9. n. 37. cum Corn. Pelliz. etc.* et videtur expressum in *c. Si quis viduam 1. d. 34.* Dico 2. quòd Papa bene possit in illa dispensare; Et licet in Canonibus de Bigamis dicatur: *Cum Bigamis non licet dispensare*, tamen hoc intelligen-

dum sine gravi causa, ut docent *Sanch. l. 7. D. 86. n. 6. Conc. p. 499. n. 14. Salm. l. c. cum Sayr. et Corn. item Tourn. p. 74. qu. 1. cum communi*, qui ita fert dispensasse **Lucium III** et *Glossa in c. Lector. 17. Dist. 34.* Nec obstat dicere hanc irregularitatem institutam fuisse à **D. Paulo**, juxta dicta *n. 436.* Nam respondetur, quòd Constitutiones Apostolorum, præcisè ut tales, non transcendunt jus humanum, in quo utique Papa omnem potestatem habet.

481. — Episcopus autem, si bigamia fuerit vera, aut interpretativa, minimè potest in ea dispensare, neque ad Ordines Sacros suscipiendos, neque ad ministrandum in susceptis, neque ad Beneficia ipsis annexa recipienda, ut communiter docent *D. Th. Suppl. q. 66. art. 5. et Salm. c. 9. n. 39.* cum aliis passim, et patet ex *c. Super eo, de Bigam.* Nec obstat textus in citato *c. Lector*, ubi dicitur Martinus Papa declarasse, quòd Episcopus possit dispensare cum bigamo, ut fiat Subdiaconus. Nam respondent *Suar. D. 46. sect. 6. n. 5. et Tourn. p. 65.* errasse Gratianum asserendo prædictum Canonem esse Martini Papæ, cum plures AA. probent fuisse Martini Bracharensis Collectoris multorum Canonum ex diversis Conciliis particularibus. Sed dato quòd fuisset Martini Papæ, tamen, cum in toto titulo de Bigamis prohibeantur Episcopi à dispensando in bigamia, videtur certum prædicto Canoni fuisse derogatum. Præterquam quod dicunt *Salm. c. 9. n. 39.* quòd tempore Martini Papæ subdiaconatus non adhuc erat ordo Sacer.

482. — Sed rogatur, an possit Episcopus dispensare cum bigamo quoad Ordines Minores, et beneficia simplicia suscipienda? Affirmant *D. Th. in 4. D. 27. q. 3. art. 3. Navo. cap. 27. n. 197. Sanch. l. 7. D. 86. n. 11. Conc. p. 599. n. 14. item Palud. Azor. Avil. Comit. et alii apud Pal. D. 6. p. 8. n. 17.* et probabile putat *Suar. D. 49. sect. 6. n. 5.* Ratio, quia per susceptionem minorum Ordinum initiati non mancipantur irrevocabiliter cultui Divino, et ideo Episcopis concedi aiunt hujusmodi dispensationem. Sed veriùs negant *Suar. l. c. Tourn. p. 65. Laym. c. 6. circa fin. Barb. All. 48. n. 25. Bon. D. 7. p. 5. n. 15. et Pal. n. 18. cum Garcia ex Decl. S. C.* Et probatur ex Trident. sess. 23. c. 17. ubi vetatur assumere bigamos ad ministeria Ordinum minorum; et ex *c. un. de Bigam. in 6.* ubi bigami expoliantur omni privilegio Clericali; sed clariùs probatur ex Decl. Sixti V. ap. *Fagnan. lib. 1. in cap. Super eo, de Bigam. in fin.* qua declaravit Pontifex suspensum quemdam Episcopum, eò quòd contulit bigamo Beneficium simplex, et ordinatum incidisse dixit in pœnas malè promoti. Adversarii contra minimè probant unde Episcopi talem facultatem habeant. In bigamia autem similitudinaria bene possunt Episcopi dispensare, etiam ad Ordines Sacros suscipiendos et ministrandos, ut docent *Tolet. lib. 1. c. 26. Conc. Salm. c. 9. n. 41. Suar. n. 18. Sanch. num. 20. Tour. p. 66. et Pal. n. 19. cum Garcia et aliis pluribus*; idque probatur ex *c. 4. de Cleric. cong. et c. Qui Cler. vel voo.* Et hoc currit (ut notant

Salm. d. n. 41. cum Corn. et Henr.) etiamsi crimen fuerit publicum, cum hæc irregularitas proveniat ex defectu, non ex delicto. Rectè verò excipit *Tourn.* cum communi, si talis Clericus duxerit viduam, vel corruptam, aut si ante Ordinationem fuerit cum aliqua muliere conjugatus.

483. — Prælati autem Regulares ex Privilegio Sixti IV possunt dispensare cum suis subditis in omni bigamia : præter Privilegium Pauli III (relatum à *Salm. c. 7. n. 59.*), in quo conceditur ipsis facultas dispensandi cum suis subditis in omni irregularitate; bigamia non excepta; ita *Pal. p. 8. n. 21. et Salm. c. 9. n. 42. cum Pelliz. Henr. Machad. Leand. etc.*

484. — « Sexta oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur), sive facti, modò crimen publicum sit : ex occulto enim non oritur, si homicidium, et censuræ violationem excipias, ut docent *Naoar. Con. Laym. contra Slys. et Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat. Porro infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, et digna depositione, tollitur per publicam et constantem vitæ emendationem * (*Vide dicta ex n. 362. v. Hæc; irregularitas enim ob infamiam ex defectu, et ex delicto in idem coïncidunt.*) »

485. — « Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares sunt I. Omnes servi propriè dicti (et secundum *Laym. l. 2. t. 1. c. 8.* etiam originarii), donec consequantur plenam libertatem. »

Servus, qui sciente et non contradicente domino ordinatur, etiam ad primam Tonsuram, eo ipso liber manet, *c. Si servus, et c. Nulli Dist. 54.* Poterit tamen dominus eum manumittere cum conditione, ut serviat in iis quæ statui Clericali non repugnant, ex *c. Nullus de Servis non ordin.* Si verò servus ordinetur, ignorante domino, remanet servus, nisi constituatur in Sacris, et nisi insuper domino reddatur duplum ab Episcopo, vel ab aliis cooperantibus, vel ab ipso servo; qui quando impotens est satisfaciendi, remanet servus, si est Diaconus; si verò sit Sacerdos, debet domino inservire in omnibus quæ statum non dedecent, et Missas pro domino offerre : nisi dominus per annum sciens illum esse ordinatum, dissimulet, eumque non revocet. Ita *Salm. c. 9. n. 60 et 61. ex Canonibus ibi allatis.*

486. — « II. Sunt irregulares Conjugati, nisi uxores consentiant, et castitatem voveant. * (*De hoc vide dicta de Sacram. Ord. l. 6. n. 812.*) » III. Curiales, id est curiæ seculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ut judices, advocati etc. quandiu talia officia habent. * (*Ut habetur in c. 1, 2 et 3. D. 51. et c. unic. de Oblig. ad ratioc. Excipiuntur tamen ex talia concessione Pontificis, vel ex consuetudine Consilarii Regis constituti pro casibus civilibus, ut docent Laym. Pal. Suar.*

« *Corn. cum Salm. c. 9. n. 64.*) • Excipe tamen, nisi habeant
 « specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, uti quidam
 « Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen cri-
 « minalibus occupati; vel nisi consuetudo sciente Papa id per-
 « mittat. IV. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; item
 « thesaurarii, et depositarii publici, et qui Remp. administrant.
 « • (*Vide dicta Tom. 3. lib. 3. num. 838.*) • Item apparitores, et
 « similes, qui sæva, aut turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis
 « ministrarunt. *M. Leo. p. 3. f. 320.*

487. — « Octava ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutila-
 « tione, vel homicidio in bello justo, vel iudicio. Quod ideo sta-
 « tuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui utpote
 « lenissimas neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur,
 « ut occisio, aut mutilatio de facto sequatur. Unde non sufficit
 « voluntas, nec vulneratio gravis; *Bonac. d. 7. q. 4. Tira. d. 6.*
 « *qm. 10. d. 11.* »

Unde resolves :

488. — « 1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in
 « defensionem inculpata[m] honoris, vitæ, castitatis, etc., vel etiam
 « proximi, quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob ho-
 « micidium in bello justo, vel iudicio. *Tann. loc. cit.* • (*Vide dicta*
 « *n. 389.*) •

489. — « 2. Irregularis fit in bello, qui mutilat; vel occidit
 « propria manu, non autem Clericus exhortans ad fortiter pu-
 « gnandum in bello justo (secus tamen si ad occidendum hunc,
 « vel illum in particulari); idem est de Duce exercitus, tobi-
 « cine, etc. *Bonac. p. 4.* • (Clericus, si est in sacris, vel Benefi-
 « ciatus, et militat in bello, fit irregularis, si aliquando scloppum
 « adhibuerit in aliquo conflictu, etiamsi juramentum præ-
 « stare nullum læsisse; *vide Card. Lamb. Notif. 101. n. 19*
 « *infra.*) • »

In bello igitur justo defensivo utique non fit irregularis qui oc-
 cidit; ita *Salm. c. 9. num. 20. Holzm. n. 388.* et alii communiter,
 id patet ex *c. 2. de Immunit. Eccl. et Clem. un. de Homic.* In
 bello autem justo offensivo qui occidit est irregularis, non verò
 si alii occidant; *Holzm. loc. cit.* et *Benedictus XIV, Notif. 101.*
n. 15. ex c. Petitio tua, c. Dilectus, c. Significasti, et c. de Ho-
mic. In bello verò injusto, si unus moriatur, omnes sunt irregu-
 lares, ut certum est apud omnes cum *D. Th. 2. 2. quæst. 64. art.*
8. Hic notandum Clericum (modò fuerit in sacris, aut Benefi-
 ciatus, et etiam in conflictu bombas emisit) esse irregularem,
 si militat, etiamsi juret se ne unum quidem læsisse, ut apud *Lamb.*
 legere est *Notif. 101. n. 19.*

490. — Qui hortatur ad occidendum in genere, etiamsi bel-
 lum sit offensivum, modò justum, non est irregularis; ita com-
 munitè cum *Busemb. Bonac. D. 7. q. 4. p. 4. n. 7. Tourn. p. 28.*
Conc. p. 501. num. 18. et Salm. c. 9. n. 19. ac alii passim, ex
 dicto *c. Petitio tua*, ubi declaratur irregularis tantum is qui occi-

dit. Quid si quis in bello justo hortetur ad occidendum in particulari? *Bus.* ut supra, et *Bonac.* hunc non eximunt ab irregularitate. Sed probabiliter contradicunt *Salm. c. 9. n. 19*, quia tam in prefato texto, quam in aliis sermo sit tantum de occidente, sive de mutilante, non de exhortante.

401. — • 3. In iudicio justo irregulares sunt, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, et efficaciter, et proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. * (*Ita an Clem. un. Si furiosus, de Hom. etc. Clericis, cap. Sententiam. Ne Cler. vel Mon. item cap. Ex litteris, de Excess. Prælat. etc.*) * Dicitur I. Cooperantur, ut Iudex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri, exequentes, testes etc. * (*Transcribens verò sententiam non incurrit, ut communiter Bonac. D. 7. q. 4. p. 1. n. 5. cum Suar. Fill. Ugod. Rag. etc. Imò Natalis ab Alexand. et Cabassut. apud Tournely p. 78. idem tenent etiam de scribentis.*) *

402. — • Dicitur II. Activè, id est ex parte occidentum; quia non sit irregularis, qui tantum habet passivè, et ex parte eius qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendum veritatem, vel ad acquiescendum sententiam iustæ, quam non potest differre nisi appellatione iniusta. *Corn. et Dian. p. 4. t. 2. R. 99.* * (*Ita etiam Holtz n. 387. Tourn. p. 78. v. Dico 7.*) *

403. — • Dicitur III. Efficaciter, quis adiuvans, v. g. ferens ligna, ut comburatur ante jam suffocatus, non sit irregularis; nec assistens supplicio, si sua presentia in illud non influat. * (*Ita Suarez D. 67. sect. 4. n. 10. Pal. p. 23. q. 4. num. 2. Bonacina p. 1. n. 18 et Salmant. cap. 9. n. 19. cum Avila, Diana, et Gibell. communissimè, contra Sayrum. Nec obstat textus in cap. Sententiam. Ne Cler. vel Mon. ubi vetatur Clericis interesse huiusmodi supplicii, quia hic Canon vel est abrogatus, vel tantum venialiter obligat, ut docent Bonac. p. 1. n. 16. Salm. l. c. ac Tourn. p. 78. v. Quia, testatur esse communem sententiam cum Avila, et Cabass. id non excedere venialem culpam; imò ibi Navarr. et Avila censent minime in hoc peccare Clericos in Minoribus.*) *

404. — • Dicitur IV. Proximè, quis qui remotè tantum cooperantur, non sunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut vendunt, item legislator leges capitales condens; * (*Et c. Delatorum 5. q. 6. Aut suadens Regi legem ferro, Salm. c. 9. n. 7.*) * Concionator in genere dicens, puniendos esse malefactores; * (*Ut Salm. c. 9. n. 7. cum communi.*) * Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat, iudicem sine accipatione personarum fungi debere suo munere, quia hi omnes sunt tantum causa remota. * (*Hoc etiam est commune apud omnes; vide Salmant. d. n. 7.*) * Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum iuraret, vel si iudici in particulari responderet, hunc esse placendum. * (*Sentiant itaque cum Bussimb. Bonac. p. 1. num. 6.*) *

» ac *Avila, Sayr. Henr. etc. ap. Salmant. cap. 9. num. 8.* fieri
 » irregularem Confessarium, sive alius qui consultus à Judice in
 » particulari de Reo aliquo, respondet ei esse occidendum. Sed
 » probabilius id negat *Holm. n. 387. cum Mol. et Laym. Pal.*
 » §. 3. n. 7 et 8. et *Salm. loc. cit. cum Vasq. Pelliz. Hurtad. Tur-*
 » *rian. etc.* Ratio, quia irregularitas hæc ex defectu lenitatis in-
 » flicta est tantum concurrentibus ad occisionem aut mutilatio-
 » nem, ut ministris necessariis, non verò aliis, et præsertim justè
 » concurrentibus. *Addunt probabiliter Tourn. p. 79. v. Dico 7.*
 » *Busemb. et alii infra n. 466.* nec fieri irregularem Confes-
 » sarium, si moneat carnificem, ut suum munus jam funga-
 » tur.) *

468. — « Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes
 » excusari ab irregularitate, v. g. 1. Si fiat ex indeliberatione,
 » aut cum semiplena tantum advertentia, v. g. si dicat Confes-
 » sarius, *properemus*, aut instiget jumentum, quo reus vehitur.
 » 2. Si cooperatio sit valde exigua, ut si jubeat reum adhuc unum
 » gradum ascendere; quia minimum reputatur pro nihilo, *Avila,*
 » et *Henr. apud Bon. q. 4. part. 1. n. 9.* Item *Suar. Regin.*
 » *Laym. etc.* (contra *Vasq. Turr. Hurt. Bann. etc.*) qui censent
 » ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat ut pu-
 » blicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive ex-
 » cutionem; vel ut privatus injustè, et cum peccato. Quam sen-
 » tentiam probabilem censet *Diana p. 3. t. 4. R. 79. et in addit.*
 » *R. 45. et p. 8. tom. 7. R. 61.* * (Et revera valde probabilis est
 » juxta Annotationem. mox supra oppositam.) * Hinc negant
 » fieri irregularem 1. Confessarium, vel alium quemcumque, qui
 » furem hortatur ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum
 » excipiendum; 2. eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quo
 » citius extinguatur reus; 3. qui, dum reus ad supplicium duci-
 » tur, suggerit viam breviorē; 4. qui vendit, vel commodat
 » scalam, funes et cætera instrumenta, etiam qui furcam fecit;
 » 5. qui interrogatus à Judice, an teneatur reum condemnare, res-
 » pondit, teneri; 6. eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse
 » mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede
 » occidit. * (Ita etiam *Salm. cap. 9. ex n. 9. ad 11. cum Pal. Pelliz.*
 » *Hurt. Turrian. Diana, Machad. etc.*) *

468. — « Dicitur V. *Per actionem ex natura sua*, etc. id est
 » quæ per se sit causa talis effectus: quia effectus per accidens
 » non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis
 » dicens carnifici: nemo te impedit facere tuum officium, ego
 » meum feci. * (Ita probabiliter etiam dicunt *Tourn. p. 79. v.*
 » *Dico 7. et Salm. c. 9. n. 10. cum Avila, et Henr.*) * Nec judices
 » Ecclesiastici degradatum tradentes brachio seculari; nec Cle-
 » rici accusantes aliquem in causa criminali: modò expressè pro-
 » testentur se non intendere ut puniatur pœna sanguinis; sed
 » tantum, ut sibi, vel suis satisfiat, vel impediantur mala sibi,
 » aut aliis imminetia. Vide *Bonac. qu. 4. Tann. l. c. etc.* »

467. — *Ex c. Sententia sanguinis. Ne Cler. vel Mon. vetitum*

est Clericis in Sacris constitutis, vel Beneficiariis, et omnibus Regularibus se intromittere in causam sanguinis (intelligitur, unde mors aut mutilatio sequatur) judicando, vel testificando, exequendo, etc. Et ideo peccant mortaliter, si quomodolibet ad illam adjuvant. (*V. Not. XXVI. pag. 340.*)

468. — Fiunt autem irregulares omnes qui ad sententiam sanguinis concurrunt, et I. *Judices*, eorumque Assessores; non verò domini temporales, etiam Ecclesiastici, committentes aliis hujusmodi causas, ex *c. ult. Ne Cler. vel Mon. 6.* nisi ipsi jubeant ut Judex aliquem in particulari suspendere, vel sententiam statim exequi faciat; *Pal. §. 1. num. 6. et Salm. c. 9. n. 5. cum Henr. Corn. II.* Testes voluntarii, qui liberè se offerunt ad testificandum contra reum; etiamsi protestentur non intendere sententiam sanguinis; nam si coacti sint ad testimonium faciendum, sanè excusantur, ut rectè docent *Suar. D. 47. sect. 3. num. 4. Bonac. p. 3. num. 8. Pal. §. 3. num. 3. et Salm. cap. 9. n. 12. cum Con. et communi.* Et idem dicendum de Advocatis, et Procuratoribus Accusatoris coactis ad eum tuendum; *Salm. ibid. cum iisdem.* III. Accusatores vel denunciatores (sive formales sive materiales, nempe si tantum exhibeant querelas, ut ait *Tambur. §. 11. n. 3. p. 298.*), qui coram Judice seculari accusant reum de crimine digno sententia sanguinis, criminalem petentes vindictam. Et tunc tam Clericus quam laicus accusans fiunt irregulares, ut communiter *Bonac. Pelliz. Pal. c. 9. n. 18.* Cum hac autem differentia, quòd Clericus, præter irregularitatem quam incurrit, peccet mortaliter, si est in Sacris, vel Beneficiatus, et accuset sine justa causa, vel si adsit causa, et accuset sine protestatione, ut *Salm. c. 9. ex n. 2.* Minimè tamen irregularitatem incurrit Accusator (sive laicus, sive Clericus) qui accusat reum, tantum ut proprium damnum præcaveat, vel sibi recarsiatur, facta protestatione se non velle pœnam sanguinis, ut habetur ex *c. Prælati. De Homic. in 6.* Et hoc currit, etiamsi talis protestatio fictè ponatur, ut *Suar. D. 47. s. 2. n. 3. Bon. p. 2. n. 11. Pal. §. 3. n. 2. et Salm. c. 9. n. 15. cum Avil. Con. Fill. Pelliz. Corn. Henr. etc.* Nec non etiamsi fiat protestatio post accusationem, dummodo ante sententiam; *Bon. n. 8. Sayr. Pell. et Salm. ibid.* Advertendum verò quòd protestatio solum suffragatur in causa propria, non autem in causa aliorum, nisi hi sint cognati usque ad quartum gradum, ut *Pal. §. 2. n. 6. Conc. p. 500. n. 19. et Salm. c. 9. n. 17. cum Bon. Corn. Pell. Henr. etc.* vel nisi causa sit propriæ Ecclesiæ ut *Suar. n. 20. et Bon. num. 5. cum Mol. Sayr. Avila, Fill. Ugol. Rodr. Henr. etc.* idem ait *Conc.* si causa sit domesticorum. Item, si damna sint in futurum aliis inferenda, ita ut non possint alia via reparari, bene potes et quandoque debes Clericum reum accusare post protestationem, imò etiam protestatione omissa, ut aiunt *Salm. c. 9. n. 17*, quia talis accusatio est mera defensio innocentis.

469. — Quæritur, an Episcopi possint dispensare in hac irregularitate, si fuerit occulta? Affirmant *Dian. Sa, Barb. etc.* apud

Salm. c. 9. n. 23, quia Trident. concedit eis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario. Sed veris *Bon. p. 3. n. 13. Pal. §. 5. n. 7. et Salm. ib. cum Bon. Bon. Hurt. Pal.* etc. omnino dicunt esse negandum, quia Concilium clare illi loquitur tantum de irregularitatibus provenientius ex delicto. Prælati autem Regulares bene possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate, sive occulta sive publica; quia Regulares concessionem universè habent dispensandi in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, juxta limitationem datam *n. 396. Ita Dian. p. 2. tr. 4. R. 69. et Salm. c. 9. n. 24. cum Les. Bord. Dian. Cand. Villal.* etc.

FACULTATES S. POENITENTIARIÆ.

470. — Hic ultimò operæ pretium est adnotare in quibus casibus, aut censura, irregularitatibus, inhabilitatibus, aut aliis penis recurri possit ad S. Poenitentiarium pro absolutione, dispensatione aut relaxatione. In Bulla quæ incipit *Pastor bonus*, edita à N. SS. P. Bened. XIV die 13 Apr. 1744 (in *Bullario t. I. Bul. 95.*), habetur posse S. Poenitentiarium I. absolvere à quibuscunque casibus et censuris, etiam Bullæ Cœnæ, Regulares pro utroque foro; Seculares verò tam Ecclesiasticos quàm laicos, etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expirata sit jurisdictio Judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi Apostolicæ, modò Judici et parti satisfecerint. Quod si pars injustè refutet satisfactionem oblatam, potest Poenitentarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere Hæreticos occultos, modò nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ut hæreticos; item publicos hæreticos casu quo non est opus complices denunciare. Posse etiam absolvere Principes, Administratores rerum publicarum, et Episcopos, et alios Prælatos à casibus publicis Bullæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus, et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium possint promoveri ad Episcopatum. Item etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus, propter hæresim, modò fuerint penitus occultæ. IV. Posse dispensare cum homicidis et aliis, ut valeant profiteri in Religione approbata, et fieri deinde etiam Sacerdotes. V. Cum malè promotis, ut omissos Ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis et temporibus, non autem Sacros una die. VI. Posse dispensare cum occultis simoniacè ordinatis. VII. Posse convallidare titulos Beneficiatorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos; componere verò cum Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de malè ablatis, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus, et delinquens pauper, reliquum erogando in pauperes, vel pia opera in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt.

XI. Posse absolvere qui munera acceperint à Regularibus, modo non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, facta prius restitutione, vel præstita obligatione satisfaciendi. **XII.** Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiae; vel cum virginibus, ut inirent Monasterium mulierum Pœnitentium. **XIII.** Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. **XIV.** Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. **XV.** Dispensare commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem Divini officii. **XVI.** Dispensare in occultis cum Regularibus quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu Natalium quoad Generalatum; in publicis verò nonnisi auditis Superioribus. **XVII.** Posse absolvere Apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilata dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium Ordinem. **XVIII.** Posse concedere transitum ad Religionem laxiorem, modò ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad Ordinem S. Benedicti antiquioris observantiæ; neque ad consimiles Congregationes cujuscunque Ordinis. Idem quoad Moniales ultra montes. **XIX.** Posse absolvere, et dispensare super defectibus et censuris, etiam ob Clansuræ violationem. **XX.** Item concedere Confessarium Monialibus, (vide dicta de hoc l. 6. n. 576.) **XXI.** Vacante Sede Apostolica, habere facultatem in foro conscientiae etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non poterat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsentent, hancque facultatem post Cardinalis Pœnitentarii ingressum in Conclavem transire ad Signaturam. Alia quæ pertinent ad Matrimonii materiam, vide l. 6. numero 1144. Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata Bulla, *Pastor bonus*.

Demum hæc nota, quòd, cum Litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur Magistro Theologiæ, vel Decretorum Doctori, possunt eas exequi Confessarii Societatis Jesu designati à Generali vel Provinciali de ejus licentia, ut concessit Greg. XIII 3 April. 1582. Et idem possunt Lectores Jubilati Ordinis Minorum ex concessione Innocentii XI 27 Nov. 1679. Ac ideo idem possunt omnes Regulares in privilegiis eorum communicantes: ita refert *Elbel* t. 3. Conf. 20. p. 506. n. 513.

LAUS

Jesu nostro Redemptori, et Mariæ Immaculatæ nostræ Reginae et Matri.

ELENCHUS QUÆSTIONUM

Quas Auctor, post primam Neapolitanam Operis editionem, rebus ad seduliores trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum Quæstionum prius annotatur locus libri primæ editionis; postmodum locus secundæ, ubi facta est correctio.

QUESTIO 1. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro. (*col. 13. vers. 3. Probabile etiam*) relata est opinio *Less. Moll. Gran. Salm. etc.* qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsentis libro id reprobatur. Vide *l. 1. n. 35. vers. Attamen.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (*col. 13. v. Hinc l.*) relata est opinio *Rebelli, Card. et Dianæ*, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc lib. 1. num. 34. et *l. 3. n. 700. v. Qu. 2.*

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (*col. 14. v. VI. Similiter*) *Pal. Sot. Ledes. et Gabriel.* adducuntur qui id negaverunt. Sed in hoc absolutè affirmandum probatur. Vide *l. 1. n. 39.*

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi elemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*col. 80. lit. A.*) relata est opinio *Soti, Nav. S. Antonini, Vasq. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide *l. 2. n. 32. v. Quæritur.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (*col. 83. lit. A. v. Quær. hic.*) visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide *l. 2. n. 36.*

Qu. 6. An qui inducit, sive directè sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandali? In primo libro (*col. 85. lit. A.*) dictum est cum *Pal. Sanch. Bonac. Azor. etc.* probabile esse quòd is non peccet contra caritatem, nisi expressè intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa. Vide *l. 2. n. 45.*

Qu. 7. An semper in Confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Nota.*) reprobata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta *l. 2. n. 46.*

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam quod ille non præstabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Quær. II.*) relata est opinio *Soti, Suar. et Azor.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum. Vide *l. 2. n. 47.*

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad suum ornatum partem

pectoris ostendentes? In primo libro (*col. 89. lit. C. et col. 250. in fine*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni, Cajet. Navarr. Salmant. etc.* Sed vide quomodo limitetur in hoc, Vide *l. 2. num. 55. v. Quar.*

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar vel cum ducere curru vel sella? In primo libro (*col. 94. lit. B.*) relata est opinio *Busemb. Nav. Manual. etc.* dicentium licere sola ratione famulatus. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi. Vide *l. 2. n. 64.*

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatus deferre munera meretrici domini? In primo libro (*col. 94. in fine Qu. 2.*) relata est opinio *Busembai, et Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur. Vide *l. 2. n. 65.*

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subjicere humeros, vel deferre aulam domino ascendenti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (*col. 95. Qu. 4.*) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta *l. 2. n. 66. v. Q. IV.*

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? In primo libro (*col. 69. lit. C. v. Pariter.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Sanch. et Tamb.* si sequè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis, vel infamiae. Vide *l. 2. n. 69. v. Qu. VII.*

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellae abusum? In primo libro (*col. 96. lit. D. v. Eodem.*) relata est opinio *La Croix* citantis *Nav. Azor. Sanch Bon. etc.* qui dicunt licere, si illa sequè hos emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiatur incommodum. Vide *l. 2. n. 71. v. Eodem.*

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis, ob solum lucrum mercedis, vehere meretricem ad amasium? In primo libro (*col. 98. v. 8. Licet.*) dictum est licere cum *Salm. Sanch. Azor. Navar. etc.* Sed in hoc id non admittitur nisi ob metum gravis damni. Vide *l. 2. n. 75. v. An autem.*

Qu. 16. An sit peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel Sacramentum à Sacerdote peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (*col. 97. n. 4. v. Utrum autem, et num. 7. v. Sed questio.*) relata est opinio *Lugonis, Soti, Sanch. Cajet. Led. Man. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra caritatem, quam contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis vel utilitatis interveniat. Vide *lib. 2. num. 47 et 77. v. 4. Licetum*, loquendo de Usurario; et *num. 79. de Sacerdote peccatore.*

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravis incommodi causa cibos præbere? In primo libro (*col. 97. n. 7. v. Volenti.*) adducta est opinio *Less. Cajet. Nav. et Vasq.* id affirmantium. Sed in hoc reprobatur est *V. l. 2. n. 80.*

Qu. 18. An in materia simoniarum et usurarum, possit deduci in pactum obligatio antidotalis? In primo libro (*col. 118. lit. A. v. Quar. in fin.*) dictum est cum *Salmant. Val. Cajet. Pal. Less. etc.* id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nulla

addita nova obligatione, sed id omnino reprobatur. Vid. l. 3. n. 53. et n. 764.

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (col. 146. lit. A. v. *Notandum.*) dictum est cum *Salm. Bus. Sanch. Pal. etc.* id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus*. V. l. 3. n. 143.

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (col. 148. lit. A.) dictum est probabilius esse tantum veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractationem. V. l. 3. n. 146.

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis, et legibus ab episcopo loci ubi reperitur? In primo libro (col. 758. lit. E. v. *Nota hęc.*) id omnino negatum est. Sed vide *hęc.* l. 1. n. 158.

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (col. 239. v. *Dicendum II.*) id absolute negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat. V. l. 3. n. 391. v. *Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad comœdiam turpem concurrunt pecunia, vel plausu? In primo libro (col. 251. v. *Quær. 2.*) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comœdia representaretur. Sed in hoc visum est oppositum. V. l. 3. n. 427. v. *Nam. autem.*

Qu. 24. An Beneficiarius expendens fructus Beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 270. v. *Utrum autem.*) probabilior cum *S. Thom. Sot. Lugo, Pal. Less. etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorem diximus oppositam, per se loquendo. V. l. 3. n. 492.

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus quàm sit valor rei? In primo libro (col. 295. lit. B.) adducta est opinio *Salm. Sot. Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores. V. l. 3. n. 593. 697 et 753.

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 299. lit. B.) adducta est opinio negativa *Tamb. cum Sanch. et aliis.* Sed in hoc omnino reprobatur. V. l. 3. n. 612.

Qu. 27. An Beneficiarius omittens Officium uno die possit excusari à restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (col. 310. in fine. Qu. 5.) relata est opinio affirmativa *Salm. Molles. Palud. Bonac. etc.* Sed in hoc tenetur negativa. Vide l. 3. n. 667.

Qu. 28. An Beneficiarius omittens partem Officii minorem quàm integræ Horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro

(*col. 311. Qu. 5.*) relata est opinio negativa *Nao. Tol. et Vita*, Sed in hoc verior visa est opposita. Vid. *l. 3. num. 668.*

Qu. 29. An Beneficiarius simplex omittens Officium teneatur restituere omnes fructus Beneficii? In primo libro (*col. 312. Qu. 10. v. Quid etc.*) adducta est opinio *Henrici Metinæ et Manuelis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantum tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide *l. 3. n. 673. v. Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (*col. 327. lit. B.*) relata est opinio affirmativa *Less. Mol. Nao. Laym. etc.* Sed in hoc refutatur. Vid. *l. 3. n. 722.*

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuatarius de justo titulo, qui jam adest? In primo libro (*col. 343. lit. E. v. Sed dubitatur.*) delatum est opinioni negativæ *Less. Lug. Bon. Trull. etc.* Sed in hoc verior visa est affirmativa. Vid. *l. 3. n. 769. v. Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bona fide? In primo libro (*col. 394. Qu. III.*) adducta est opinio affirmativa (licet tanquam minus probabilis) *Lug. Dian. Sa, et Tanneri.* Sed in hoc refutata est. V. *l. 3. n. 773.*

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? In primo libro (*col. 355. lit. D.*) relata est opinio affirmativa *Sot. Tol. Dian. Tan. Val. Reg. etc.* Sed in hoc probabilior visa est contraria. V. *l. 3. n. 808.*

Qu. 34. An, facto monopolio injusto à Mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (*col. 357. lit. G. v. Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med. etc.* Sed in hoc omnino melior visa est negativa. V. *l. 3. n. 817. v. Sed hinc.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (*col. 357. lit. H. v. idem.*) amplectata est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita. V. *l. 3. n. 819. v. Idem.*

Qu. 36. An liceat Clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (*col. 361. v. Quæres.*) dictum est licere, si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri. V. *l. 3. n. 835. v. An verò.*

Qu. 37. An pereunte re censita, pereat census de jure naturali? In primo libro (*col. 366. v. Qu. 3.*) dicta est probabilis sententia negativa cum *Soto, Pal. Salm. Coe. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam. Vid. *l. 3. n. 847. v. Dub. 3.*

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum possit retinere lucratum? In primo libro (*col. 375. lit. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modò ille qui cogit non superet coactum in peritia ludendi. Vid. *l. 3. n. 880.*

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus et sororibus? In primo libro (*col. 398. lit. A.*) relata est opinio *Salm. Nao. etc.* dicentium non esse, nisi illi extreme indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. V. l. 3. n. 946.

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi aut dolo excipiatur? In primo libro (*col. 407. lit. A. v. Sed hñc.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio, et P. Nao.* Sed in hoc melior visa est opposita. Vid. l. 3. n. 969. v. *Sed hñc magna.*

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*col. 410. v. Sed Quær. 1.*) relata est opinio negativa *Laym. et Molinae.* Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam. V. l. 3. n. 985.

Qu. 42. An lædant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*col. 419. tit. F.*) adducta est opinio negativa cum *Salm. Sylo. et Abb.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam. V. l. 3. n. 1019. *Quær. II.*

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (*col. 425. v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva,* si sumatur ut potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantum cyatho in die, ratione consuetudinis. V. l. 3. n. 1023. v. *Secunda (in fine.)*

Qu. 44. An Religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad usus illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 450. lit. E. v. II. Quæstio.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum de *Alex. Suar. Bann. Lugo etc.* Sed in hoc affirmativa amplexata est. Vide l. 4. n. 31. et l. 3. n. 873.

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad Beneficium curatum? In primo libro (*col. 469. lit. A. Qu. 2.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Pal. Garcia, P. Nao. Rodr. etc.* Sed in hoc dictum est omnino tenendam affirmativam. V. l. 4. n. 97.

Qu. 46. An Episcopus conferens Beneficium simplex minus digno peccet mortaliter? In primo libro (*col. 291. Quær. 2.*) delatum est sententiæ negativæ cum *Navar. Sa, Soto, Dicast. Gutt. Diana, etc.* Sed in hoc probabilior dicta affirmativa. V. l. 4. n. 93.

Qu. 47. An Episcopus conferens Beneficium curatum minus digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 292. v. Magis.*) probabilis visa est opinio negativa *Navar. Henr. Led. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 4. n. 109.

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit Beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium infra annum? In primo libro (*col. 471.*

lit. A.) adducta est opinio negativa *Nav. Barb. García, etc.* Item opinio *Salm.* qui eam admittunt tantum, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus. V. l. 4. n. 114.

Qu. 49. An pluralitas Beneficiorum sit vetita non solum de jure Canonico, sed etiam naturali? In primo libro (col. 473. *lit. A*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo, Innoc. Fill. Valent. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat Dispensatio pontificia, et justa causa. Vide l. 4. n. 117.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari Officium Divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (col. 494. *lit. A.*) dicta est probabilis opinio affirmativa, excepto Officio Palmarum cum Officio Paschæ, vel Pentecostes, ut tenent *Sylo. Salm. Vill. Diana, etc.* Sed in hoc non est admissa ut probabilis. Vide l. 4. n. 161. v. *Quær. III.*

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (col. 495. *lit. D.*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salmant. Sanch. Tamb. Molfes. Led. etc.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam. V. l. 4. n. 174.

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit, quatuor homines? In primo libro (col. 554. v. *An autem*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lugo, Bus. Viva, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 5. n. 45.

Qu. 53. An Confessarius in mortali successivè absolvens plures Pœnitentes unum peccatum committat (col. 563. v. *II. Quoad actus.*) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lug. Viva. Spor. etc.* Sed in hoc reprobata est. V. l. 5. n. 50. v. *Qu. 6.*

Qu. 54. An circa infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (col. 576. *lit. A.*) relata est opinio affirmativa *Salmant. Soti, Bonac. Arag. Prado. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. l. 5. n. 72. v. *An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio Medicorum, si inebriatio æstimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (col. 577. v. 2. *Non est*) adducta est opinio affirmativa *Bus. Sylo. Caj. Lessii, Salm. etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata sit; l. 5. n. 76. *Qu. I.*

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur? In primo libro (col. 578. *lit. C.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bonac. Bus. etc.* Sed in hoc amplexata est negativa. V. l. 5. n. 76. *Qu. II.*

Qu. 57. An satisfaciat, qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (col. 102. *Quær. 2.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler, Gobat. etc.* modò aliquo modo attendat simul ad Missam. Vide l. 3. n. 314.

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressari si Monasterium sit opulentum? In primo libro (*col. 130. v. Sed quæritur.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pal. Sanch. Bon. Sot. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l. 3. n. 92. v. Secunda.*

Qu. 59. An in Sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dum actu dicitur: *Te baptizo?* In primo libro (*col. 585. lit. A.*) affirmatum est. Sed in hoc probatum est sufficere quòd forma proferatur, antequam materia desistatur applicari. Vid. *l. 6. n. 9. v. Quæritur.*

Qu. 60. An omnes materiæ et formæ Sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie? Negatum est in priori libro (*col. 804. Qu. 2.*) Sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est; *l. 6. n. 12.*

Qu. 61. An peccet graviter Minister conferens Sacramenta in mortali, etiamsi ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (*col. 594 et 595.*) Sed hæc affirmatur, *l. 6. n. 32.*

Qu. 62. An peccet graviter Sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (*col. 655. v. An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hæc eam refutamus; *l. 6. n. 35.*

Qu. 63. An Minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? In priori libro (*col. 595. Dub. 5.*) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hæc negativam tenemus; *l. 6. n. 49.*

Qu. 64. An Clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem Sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantum sufficientibus ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (*col. 598 Quæres hæc 3.*) Sed hæc negatur, nisi valde extraordinaria signa accedant, quæ probitatem positivam Ordinandi ostendant. Vide *l. 6. in Dissert. ex n. 63.*

Qu. 65. An Sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (*col. 806. lit. F.*) negavimus. Sed hic affirmativam sententiam probabiliorē censemus; *l. 6. n. 749.*

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eadem die sumere Viaticum adveniente morbo? In priori libro (*col. 668. lit. A.*) probabilem diximus sententiam tam affirmativam quàm negativam. Sed hæc distinguimus, si morbus sit naturalis, aut violentus; *l. 6. 285. Dub. 3.*

Qu. 67. An Sacerdos negligens dicere Sacrum promissum, parvo stipendio accepto, graviter peccet? In priori libro (*col. 676. lit. C.*) diximus probabilem sententiam negativam. Sed hæc affirmativam tutamur; *l. 6. n. 317. v. Qu. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à Testatore præscriptarum? In priore libro dictum est posse, si fructus congruentes non percipiantur (*col. 680. lit. F.*) Sed hæc negatur; *l. 6. n. 631. Dub. 1.*

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini? In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (*col. 687. lit. E.*) Sed hîc dicimus omnino tenendam negativam; *l. 6. n. 350.*

Qu. 70. An Altare amittat consecrationem, si frangatur Siggillum, vel removeatur sepulchrum cum reliquiis? In primo libro probabile dictum est non amittere (*col. 693. lit. C.*) Sed hîc *l. 6. n. 369. ad n. 3. Dub. 2.* oppositam tenendam probamus.

Qu. 71. An sufficient duæ Mappæ in Altari, vel una duplicata? In priori libro affirmavimus (*col. 697. lit. C.*) Sed hîc contrarium tenendum dicimus; *l. 6. n. 375.*

Qu. 72. An aqua lotionis Corporalium possit projici aliò quàm in sacrarium? In priori libro dictum est sufficere, si projiciatur in decentem locum (*col. 699. lit. E.*) Sed hîc contrariam probamus; *l. 6. n. 387.*

Qu. 73. An Abbates possint consecrare Calices pro Ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (*col. 699. lit. B. in fine.*) Sed hîc oppositam tenendam dicimus; *lib. 6. n. 381.*

Qu. 74. An Pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam (*col. 698. lit. H.*) Sed hîc oppositam probamus; *l. 6. n. 385.*

Qu. 75. Si post sumptionem Sacerdos prudenter dubitat an vinum fuerit acetum, an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hîc affirmandum probamus *lib. 6. n. 206. v. Quoad.* Quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari Confessarii? In priori libro (*col. 247. lit. E.*) dictum est probabiliter posse approbari etiam ab Episcopo Confessarii, aut Pœnitentis. Sed hîc *l. 6. n. 548.* dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à Confessario an teneatur ad Siggillum? In priori libro (*col. 776. lit. G.*) diximus probabiliter non teneri. Sed hîc oppositam tuemur; *l. 6. n. 648.*

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro probabilis visa est sententia negativa, (*col. 726. lit. B.*) Sed hîc dicimus teneri, si commodè potest; *l. 6. n. 479. v. Quæritur.*

Qu. 79. An in Jubilæo Confessio debeat fieri in eadem hebdomada in qua perficiuntur opera, ut possit Pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro adhæsimus opinioni negativæ (*col. 743. lit. A. n. 2.*) Sed hîc oppositam tenemus; *l. 6. n. 537.*

Qu. 80. An qui in Jubilæo confessus est invalidè, possit deinde à quolibet absolvi? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col. 743. n. 1.*) Sed hîc negativam sustinemus; *l. 6. n. 537. v. Qu. II.*

Qu. 81. An Parochus in aliena Diœcesi possit excipere Confessiones alienorum ex licentia illorum Parochi? In priori libro

affirmavimus. (*col. 746. lit. B.*) Sed hñc negamus *l. 6. n. 544.*

Qu. 82. An simplex Sacerdos possit absolvere moribundum, præsente Confessario approbato? In priori libro (*col. 752. lit. D.*) relata est sententia affirmans, quam hñc rejicimus. *l. 6. n. 562.*

Qu. 83. An ignorans reservationem casus Episcopalis, eam incurrat? In priori libro diximus probabilem sententiam negativam (*col. 757. lit. A.*) Sed hñc eam reprobamus; *l. 6. n. 581.*

Qu. 84. An absoluti indirectè à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodum Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (*col. 936. v. An autem.*) Sed hñc observa distinctionem allatam *l. 7. n. 91.*

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem Sacramenti teneatur monere pœnitentem de errore, etiam cum gravi suo incommodo? In priori libro probabilem diximus sententiam negativam (*col. 766. lit. 1.*) Sed hñc affirmativam tenemus *l. 6. n. 619.*

Qu. 86. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens casum reservatum in loco Confessionis tantùm, et non in Patria? In libro priori relata est opinio affirmativa (*col. 758. in fin. v. Quæritur an.*) Sed hñc eam refutamus *l. 6. n. 588.*

Qu. 87. An qui confessus est Superiori, et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directè absolutus? Hñc probabilius negatur *l. 6. n. 597.* Quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum Patrimonio donato, sed data antapoca, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro dicta est probabilis opinio negativa (*col. 829. 2.*) Sed hñc *l. 6. n. 822.* observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram, vel ne, voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta Sponsalia cum una ducat aliam, an hac defuncta, teneatur ducere primam? In priori libro dictum est probabiliter non teneri (*col. 845. lit. I.*) Sed hñc contrarium sustinetur *l. 6. n. 875. v. Quæritur.*

Qu. 90. An si quis fictè contraxit Matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat ut ipse solus apponat consensum? Hñc *l. 6. n. 1114.* sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (*col. 899. v. Hinc infertur*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla Dispensatio super impedimento inter propinquos, si tacetur copula inter ipsos præhabita? In priori libro opinio negativa probabilior visa est (*col. 904. v. Quær. 3.*) Sed hñc *l. 6. n. 1134.* omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex Sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (*col. 746. lit. A. et col. 928. v. Certum.*) opinio affirmativa, licèt non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hñc *l. 7. n. 71.* omnino rejicitur ob Decretum Innoc. XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu Papali propter impedimentum temporale, excusetur ab adeundo Ro-

mam, si parti jam satisfecerit? In priori libro dictum est probabiliter excusari (*col. 933. Qu. III. in fin.*) Sed hęc omnino teneri dicimus *l. 7. n. 87.*

Qu. 94. An habens casum Papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (*col. 930. v. Hinc, infra Dub. 1.*) Sed hęc contrariam veriorem dicimus *l. 7. n. 77.*

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col. 942. ad n. 8.*) Sed hęc *l. 6. n. 593. v. Hęc autem, illam refutamus ex Declar. Gregorii XIII.*

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro dictum est probabiliter licere (*col. 964. lit. F.*) Sed hęc negamus *l. 7. n. 193.* An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (*col. 965. Dub. II.*) opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hęc *d. n. 193.* oppositam censemus probabiliorem, licèt primam non damnemus.

Qu. 97. An Duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salm.* in priori libro (*col. 970. lit. A. Not. I.*) hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide Tom. 2. *l. 3. n. 400. Prop. IV.*

Qu. 98. An Parentes possint cogere puellam ad ingressum in Monasterium causa educationis? In priori libro (*col. 983. in princ.*) probabilis dicta est opinio affirmativa: Sed hęc *l. 7. n. 212. v. Quoad* opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo Matrimonia nulla, vel qui fictè secundum Matrimonium init ad copulam extorquendam? Hęc dicimus affirmandum *l. 7. n. 446 et 447.* Quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes Retractationes opinionum, quæ in præcedenti Editione recensentur.

Quær. I. Si quis probabiliter judicet se implevisse votum, Horas Canonicas, sive pœnitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures Auctores *l. 1. n. 76.* Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certè non fuerit impleta.

Quær. II. An Declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint, non solùm consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, *l. 1. num. 106. vers. Quær. 2.* Addendum tamen est, quòd hujusmodi Declarationes, quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic promulgatæ fuerint usu plurium, vel relatione Auctorum communiter ipsas referentium, hæc satis omnes Fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in Statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit priùs satis probabilis sententia affirmativa cum *Soto, Covarr. Castrop. Bonac.*

et *S. Antonia*. Sed re melius perpensa, videtur negativa omnino tenenda ex *Clement 2. de Elect. ubi*; « Lex superioris per inferiorem tolli non potest. » Cui congruit *c. Dilectus, de Temp. Ordin. Vide l. 1. n. 191.*

Quær. IV. An Delegatus Principis, vel Delegatus ad universitatem causarum, possit subdelegare? Affirmatur *l. 1. n. 193.* Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur *lib. 6. n. 559*, nempe hoc intelligi, cum delegatio facta est tanquam per Officium, aut cum delegatur alicui jurisdictio, ut privilegium perpetuo suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? Allata est sententia, quæ id probabile vocat; hancque tenent *Salmant. et Vio cum Cajet. Sylvest. Panorm. Valent. Sa, Carden. Nao. Abbate, Comit. et aliis, l. 1. n. 199.* Sed hic advertendum, quod hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit, quia vix unquam eveniet, quod in particulari omne hallucinationis periculum cesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos surripiat eos, centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? *l. 5. n. 44.* dictum fuit probabile esse unum furtum, sive peccatum committi. Sed melius re perpensa, dicendum hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, cum unumquodque furtum distinctam malitiam in se continet.

Quær. VII. Actus caritatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ut dicitur *l. 2. n. 8.* Addendum est quod eodem modo, nempe semel saltem in mense teneamur pariter elicere actum caritatis erga proximum, alioquin difficulter hoc præceptum caritatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est *l. 3. n. 244.* non videri improbable cum *Less. Salm. Bon. etc.*, quod ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj. Suar. et aliis*, esse multum probabilius, quod non possit; quia Deus potius vult rem promissam, quam aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. l. 3. n. 381*, licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id, quod sapienter docet *Sylvius*: « Etiam si honor sit bonum præstantius quam divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris licet aggressorem interficere. » *In 2. 2. q. 64. ar. 7. q. 9.*

Quær. X. An Beneficarii expendentes redditus Beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? *l. 3. n. 492*, exposita fuit sententia affirmativa tanquam valde probabilior; sed peracta meliori consideratione, sententia negativa videtur non minus probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem, et rationem *D. Th. in 2. 2. qu. 185. ar. 7. Vide cit. n. 492.*

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? *lib. 3. n. 589.* dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscunque loci.

Sed huic plures addendæ sunt limitationes, quas loco citato, vel paulò post invenies.

Quær. XII. Utrùm si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? dictum fuit *l. 1. n. 86. cum Lag. Cajet. Nav. Salm. etc.*, communissimè, contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide *l. 3. n. 974.* ubi nunc sententia limitatur tantùm pro delictis illis, quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevergens sine justa causa horam meridianam, graviter peccet? *l. 3. n. 1016.* dictum fuit cum *Lessio, Tol. Bonac. Laym. Salm. Castrop. etc.* probabiliorē esse negativam sententiam. Sed re melius ad trutinam revocata, dicimus cum *Azor. Sanch. Nav. Sylvest.* affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit licitè transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *l. 4. n. 187. vers. Circa etc.*, dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantùm, quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secus, si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantùm probabiliter impletum, utrùm vovens teneatur omnino votum implere? Negant plures AA. nempe *Lug. Ronc. Salm. cum Laym. etc.* Sed censeo cum *Conc. Antoine etc.* votum implendum esse, cum enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum. Vide *l. 1. n. 29.*

Quær. XVI. An teneatur Pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantùm probabiliter reputet se illud confessum fuisse? Negant *Suar. Lug. Salm. et alii.* Sed dico cum *Concina* et aliis eum teneri peccatum illud clavibus subicere, cum dubia sit confessio, et certa sit Confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur *Lib. 6. de Pœnit. n. 477.*

Quær. XVII. An liceat conferre Sacramentum sub conditione, absque eo quòd conditio ore exprimatur? *lib. 6. n. 29. in fin.* affirmatum est cum *Tourn. Ronc. Castrop.* et aliis communissimè. Sed quia non desunt Auctores aliqui, ut *Gonet, Juenin. Contens. Serry, etc.* qui tenent (licèt parum probabiliter) valorem Sacramenti non pendere ab intentione Ministri, sed tantùm ab ipsa collatione Sacramenti seriò peracta, tutius est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio an illud fuerit vel ne confessus? *l. 6. n. 477.* dictum fuit non teneri, si credat se probabiliter peccatum Confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio; vide tamen *cit. n. 477.*

Quær. XIX. An Sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? *l. 6.*

num. 560. *Quær. I.* probata fuit sententia negativa : sed nunc probamus contrariam cum *Sybio, Colet, Sylvestro, Cano, etc.*

Quær. XX. An si Pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde à quolibet confessario de illo absolvi? *l. 6. n. 597,* probavimus sententiam negativam; sed nunc ex auctoritate *Pontas, Colet,* et signanter *Syloii,* qui affirmativam cum *Syloest. Nav. Adrian. Angel. Coarr.* et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum, quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incurratur ante sententiam? *l. 6. n. 705.* affirmatur; sed nunc vide id quod dicitur in hac Editione *num. citato.*

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos, qui tentaverunt extrahere delinquentes ab Ecclesia? *Tom. 9. Append. II. De Privilegiis n. XXVIII.* affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano,* qui id probat; vide *l. c.*

Quær. XXIII. In Praxi Confessariorum (*V. Tom. VIII.*) dicitur *Cap. ult. n. 287.* Episcopis, eorumque Delegatis concessa esse facultas impertiendi Indulgentiam Plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis, addendum ad hoc requiri, ut Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant.

Quær. XXIV. In Examine Ordinandorum (*V. Tom. VIII. n. 98.*) dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod incipit *accessere* : adverte ibi quod additum est.

Quær. XXV. In eodem Exam. *n. 122.* dicitur, dubium esse an sit probabilis opinio, quòd celebrare sine cruce non sit mortale. Sed re maturius perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter Doctores sit communis; nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An Calix si denuò inauretur, denuò sit consecrandus? *l. 6. n. 370. dub. 2.* probabilius sensui negandum cum *Laym. Lugo, etc.* Sed re melius perpensa, nunc puto cum *Ferrari, Suar. etc.* probabilius iterum calicem esse consecrandum; vide annotationem ultimo loco adjunctam in loco citato.

NOTÆ.

DE MATRIMONIO.

NOTA I.

(Pag. 3, lin. 31, ad verb. *Tripudia.*)

QUAMVIS concilium Tridentinum tempore Adventûs aut Quadragessimæ sola nuptiarum solemnities interdiceret videatur, in Galliis tamen ex usu recepto, matrimonium etiam sine solemnitate per hocce tempus celebrare non licet. Ita sancitum est in pluribus conciliis provincialibus; et ideò cum adest causa legitima petenda est dispensatio

NOTA II.

(Pag. 8, lin. 6, ad verb. *Ante consummationem.*)

In Galliis concessâ bannorum dispensatione, nulla fit ordinariè post matrimonium proclamatio. Hæc tamen facienda esset, si id præcipiat episcopus vel ita ferat rituale diœcesis.

NOTA III.

(Pag. 9, lin. 4, ad verb. *Denunciationes.*)

Si unus contrahentium vel uterque in duobus locis æquale circiter domicilium habeat, vel si ex aliena parochia non à longo tempore venerit, banna in utroque domicilio promulganda sunt, juxta variarum diœceseon statuta vel consuetudines.

Notandum est insuper ex veteri disciplina Ecclesiæ gallicanæ, minorum banna promulganda esse non solum in parochiâ ubi proprium habent domicilium, sed etiam in parochiâ parentum, tutorum, etc. Ita etiam codex civilis, *art.* 168.

Minores autem quoad matrimonium dicuntur viri qui vigesimum et quintum annum si habeant ascendentes, vel si non habeant ascendentes, vigesimum primum annum nondum compleverunt, et feminæ post vigesimum primum annum completum, in quacunque hypothesis. Vide codicem civilem, *art.* 148 et seqq.

NOTA IV.

(Pag. 10, lin. 22, ad verb. *Episcopo.*)

In variis diœcesibus plus vel minus temporis requiritur, sed ordinariè saltem una dies integra post ultimam bannorum proclamationem antequam matrimonium celebrari possit. Et pariter longius vel brevius

intervallum exigitur ut dennò fieri debeant proclamationes si matrimonium non statim sequatur. De his consule statuta vel consuetudinem tuæ diocesis.

NOTA V.

(Pag. 18, lin. 6, ad verb. *Ferendæ sententiæ.*)

Præter hannonum ecclesiasticas proclamationes, aliæ insuper civiles ex codice novo requiruntur, quæ licet parochos non spectent, de iis tamen quædam hic notanda judicavimus.

1º Jure civili duæ tantum proclamationes requiruntur, quæ fieri debent ante januam domûs communis ab officario publico, duabus dominiciis diebus sese immediate subsequentiibus. Insuper exemplar instrumenti proclamationem continentis ad valvas domûs communis affixum maneat necesse est per totum tempus quod inter utramque intercedit. Matrimonium autem celebrari non potest ante diem tertium ab ultimâ proclamatione. Codex civilis, *art. 63 et 64.*

2º Denunciationes fieri debent in loco ubi uterque contrahentium habet domicilium, et etiam in loco domicilii præcedentis, si domicilium actuale non nisi per sex menses stabiliatur, et insuper si contrahentes sint minores, in domicilio eorum sub quorum potestate constituuntur. *Art. 166 et seqq.*

3º Si intra annum ab ultimâ proclamatione matrimonium non celebretur, iterandæ sunt proclamationes. *Art. 65.*

4º Unius tantum proclamationis dispensatio obtineri potest. *Art. 169.* Hæc autem dispensatio per procuratorem regium obtinetur.

5º Vulgo censent jurisperiti proclamationes civiles non præcipi sub poenâ nullitatis.

NOTA VI.

(Pag. 25, lin. 12, ad verb. *Legall's.*)

Cum non vigentem olim in Gallis adoptionem codex novus introduxerit, dubium occurrit utrum cum eâ revixerint impedimenta ecclesiastica. Porro circa hoc disputatur inter theologos; unde matrimonium non esset celebrandum nisi prius obtentâ dispensatione. Notandum est autem impedimenta ecclesiastica quæ ex adoptione proveniunt non consentire cum impedimentis novâ lege statutis. De his vide quæ infra dicentur ubi de impedimentis civilibus.

NOTA VII.

(Pag. 27, lin. 8, ad verb. *Tertio.*)

Jus civile eodem modo gradus consanguinitatis computat in lineâ rectâ quàm jus canonicum: multum vero ab eo differt in computandis gradibus in lineâ collateralis. Tot enim numerat gradus quot sunt personæ ascendendo ad stipitem et ab hoc descendendo, dempto tamen stipite. Unde fratres sunt inter se in secundo gradu, avunculus et nepos in tertio, consobrini germani in quarto et sic deinceps. Ita *cod. civ. art. 738.*

NOTA VIII.

(Pag. 32 , lin. 20 , ad verb. *Subsecuta sit.*)

Cum attentatio matrimonii sive ante , sive post adulterium , sed durante matrimonio legitimo , impedimentum constituat , inde sequitur eos qui post divortium legale , priori non obstante matrimonio , aliud contraxerunt et copulam habuerunt , non posse in posterum simul jungi quin impedimenti dispensationem obtineant.

NOTA IX.

(Pag. 49 , lin. 45 , ad verb. *In casu necessitatis.*)

Quamvis auctor generatim affirmet cum aliis theologis matrimonium sine paroco contractum , etiam in casu necessitatis , invalidum esse , ubi tridentina lex viget , certum tamen videtur legem hanc non obligare cum adest moralis impossibilitas parochum adeundi , v. gr. tempore persecutionis ; et ita pluries à SS. PP. responsum est pro tempore perturbationis gallicanæ . Si tamen haberi posset alius sacerdos à paroco vel ab ordinario deputatus , absque dubio adeundus esset ; imo quidam putant idem dicendum , si posset alius sacerdos haberi , quamvis non deputatus . Sed in his casibus semper requiritur presentia testium .

Ex his sequitur matrimonia inita tempore persecutionis gallicanæ , coram solo magistratu vel sacerdote intruso , fuisse invalida quotiescumque possibilis erat recursus ad parochum legitimum vel ad alium sacerdotem deputatum . Quæ autem fiebant apud parochum titularem quamvis schismaticum valida erant , sed illicita , modo tamen contrabentes domicilium habuerint in territorio quod parochiam illius constituebat ante novam civilem circumscriptionem . Ratio est quia illi parochi suum titulum non amiserant per juramentum .

NOTA X.

(Pag. 51 , lin. 45 , ad verb. *Gravi.*)

Quæ ab auctore dicuntur de paroco validè matrimoniis assistente , quamvis id ipsi fuerit ab episcopo justè interdictum , non debent intelligi de paroco *succursali* , cum iste non habeat nisi jurisdictionem ad nutum episcopi revocabilem .

NOTA XI.

(Pag. 55 , lin. 5 , ad verb. *Contrahendi.*)

Antequam vagorum banna proclamantur , non solum certus esse debet parochus eos esse liberos , sed insuper ab iis exquirere debet instrumenta authentica quibus constet de eorum baptismo , ætate , loco nativitatis , de consensu vel morte parentum , etc. Idem exigendum pariter à militibus , pro quibus aliundè necessaria est superiorum militarium licentia . Disputatur autem utrum matrimonium illorum

valide celebrari possit coram exercitûs capellanis saltem ubi degunt in regionibus catholicis, ac proinde obtinenda foret licentia parochi loci.

NOTA XII.

(Pag. 56, lin. 15, ad verb. *In domibus herorum.*)

Non eadem est omnium dioceseon disciplina quoad tempus requisitum et alias condiciones ut domicilium sufficiens acquiratur ad matrimonium contrahendum. Hinc consulendæ sunt leges vel consuetudines locorum.

In nonnullis diocesisibus, dispositiones codicis civilis adoptatæ fuerunt. Porro juxta codicem civilem, *art. 74*, domicilium acquiritur pro matrimonio, si quis constanter habitet in eodem loco per sex menses. Et id verum est ex jurisperitorum interpretatione, quamvis intentionem non habeat illuc domicilium transferendi. Unde matrimonium ibi validè contrahi potest, sicut etiam tunc validè contrahitur in domicilio propriè dicto. Illud autem domicilium propriè dictum in eo loco est ubi quisque præcipuam habitationis et negotiorum sedem fixit. Minores autem illud domicilium habent apud patrem et matrem vel tutorem, quamvis etiam illi contrahere possint in domicilio facti, post sufficientem habitationem, ut docent jurisperiti. Vide *cod. civ. art. 102 et seqq.*

Si verò non satis constet de sufficienti domicilio, propter incertam diocesis disciplinam, petenda est ab alterius domicilii paracho licentia.

NOTA XIII.

(Pag. 66, lin. 28, ad verb. *Ne coactæ nubant.*)

Admittunt communiter theologi gallicani raptum seductionis etiam impedimentum constituere. Unde quamvis hæc sententia non omnino firmis rationibus innitatur, cum sit tamen probabilis et tutior, huic in praxi standum est.

NOTA XIV.

(Pag. 80, lin. 44, ad verb. *A nuptiis desistere.*)

Præter casus apud auctorem memoratos in quibus episcopi jure communi dispensare possunt, tenent insuper episcopi per plures ex usu et præscriptione legitima, facultatem in aliis quibusdam impedimentis dispensandi. Usus autem ille varius est ac proinde non omnes eandem et æqualem habent facultatem.

NOTA XV.

(Pag. 92, lin. 17, ad verb. *Dirigendæ.*)

Præter canonica impedimenta de quibus apud auctorem disseritur, quedam sunt in Galliis lege civili introducta, quorum notitiam compe-

tentem parochos habere necesse est, cum hæc ad praxim referant et gravium sæpè difficultatum occasionem præbere possint. De iis ergo quædam maximè scitu necessaria hic annotare opportunum duximus. Hæc autem impedimenta sunt sequentia :

I. *Error*. Illud juris naturalis impedimentum expressè agnoscit codex civilis ; sed non ultra naturæ limites illud extendit, proindeque standum est regulis apud auctorem expositis. De illius autem effectu quædam in lege adduntur quæ sedulò notanda sunt.

ART. 180. Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur.

ART. 181. Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté ou que l'erreur a été par lui reconnue.

II. *Conditio*. Cum in Galliis servitus propriè dicta locum habere non possit, hic tantum quæstio est de civiliter mortuis. Porro in lege nova matrimonia civiliter mortuorum nulla omninò quoad effectus civiles declarantur. Ita codex civilis, art. 25. Non autem irrita sunt quoad vinculum, quia mortuis civiliter aufertur tantummodò conditio civilis non autem naturalis, ideoque possunt ii validè inire omnes juris naturæ contractus. Patet etiam quòd error circa conditionem civiliter mortui matrimonium non dirimeret quoad vinculum, siquidem error personæ non autem qualitatium in lege reputatur impedimentum dirimens. Imo censent plures jurisperiti quòd sive parti bonà fide contrahenti, sive etiam proli civiles effectus concederentur. Ita etiam judicavit curia suprema. *Arrêt de la cour de Cassat. du 6 janv. 1816.*

III *Cognatio*. Duplex in lege cognatio agnoscitur, alia naturalis, alia legalis. Utraque parit civile impedimentum.

De cognatione naturali hæc in codice statuuntur.

ART. 161. En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendans et descendans légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne.

ART. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré.

ART. 163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu.

Ultimus autem hic articulus intelligi debet de proavunculo et pronepote, gallicè *le grand oncle et la petite nièce*. Ita declaratio consilii statûs, die 17 maii anni 1808 approbata, quæ proinde vim legis habet. Utrum autem comprehendat solummodo amitam et nepotem, avunculum et neptem legitimos, an etiam merè naturales, non consentiunt jurisperiti. Ex duobus autem prioribus articulis matrimonium inter ascendentes et descendentes, inter fratres et sorores merè naturales invalidum esse putat Delvincourt, licet cognatio non legaliter agnita foret, quia lex generaliter loquitur et aliundè *legalis* agnitio consanguinitatem probat, sed non illam efficit.

De cognatione legali sic in codice statuitur;

ART. 348. L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits : néanmoins le mariage est prohibé, — Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendans ; — Entre les enfans adoptifs du même indi-

vidu ; — Entre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant ; — Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant , et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

IV. *Crimen*. Adulterium olim , si divortium propter hanc causam pronuntiata fuerat , matrimonium inter complices in perpetuum dirimebat , ne ad adulterium spe matrimonii incitarentur. Unde illi quorum matrimonium vigente lege de divortio sic dissolutum est , etiam nunc cum suo complice contrahere non possunt. Vide cod. civ. art. 298.

V. *Metus*. Impedimentum quod ex metu nascitur agnoscit etiam lex civilis. Metus autem impedimentum constituit cum malum grave et imminens timetur , sive illud immineat ipsi contrahenti , sive ejus ascendentibus aut descendentibus , sive metus incutiat ab uno contrahentium , sive à tertiâ personâ. A quo autem et quando matrimonii nullitas postulari debeat , vide in articulis quos retulimus , ubi de errore.

VI. *Ligamen*. Matrimonium validè contractum cum formalitatibus lege definitis impedimentum est dirimens ; et qui hoc matrimonio nondum dissoluto aliud attentaret poenâ triremium plecteretur.

ART. 147. On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

ART. 188. L'époux au préjudice duquel a été contracté un second mariage , peut en demander la nullité , du vivant même de l'époux qui était engagé avec lui.

ART. 189. Si les nouveaux époux opposent la nullité du premier mariage , la validité ou la nullité de ce mariage doit être jugée préalablement.

ART. 340. Quiconque étant engagé dans les liens du mariage en aura contracté un autre avant la dissolution du précédent , sera puni de la peine des travaux forcés à temps.

L'officier public qui aura prêté son ministère à ce mariage , connaissant l'existence du précédent , sera condamné à la même peine.

Etiam post dissolutionem sui matrimonii mulier aliud inire non potest nisi decem menses effluxerint. Controvertitur autem utrùm hæc prohibitio poenam nullitatis importet.

ART. 228. La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent.

VII. *Affinitas*. Quæ de affinitate codex civilis statuerit jam vidimus ubi de cognatione. Hic autem notandum est 1.º affinitatem locum habere in foro civili , licet matrimonium consummatum non fuerit ; 2.º illam , juxta quosdam , oriri etiam ex commercio illicito ; 3.º tandem matrimonium juxta plures , non dirimi inter avunculum et neptem , vel amitam et nepotem , si non sint consanguinei , sed tantum affinitate conjuncti.

VIII. *Ætas*. Vir sive mulier ante certam ætatem matrimonium civiliter contrahere non possunt. Hæc ætas autem non eadem est quàm quæ jure canonico requiritur.

ART. 144. L'homme avant dix-huit ans révolus , la femme avant quinze ans révolus , ne peuvent contracter mariage.

ART. 185. Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore l'âge requis , ou dont l'un des deux n'avait point atteint cet âge , ne peut plus être attaqué , 1.º lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou les époux ont atteint l'âge compétent ; 2.º lorsque la femme qui n'avait point cet âge a conçu avant l'échéance de six mois.

ART. 186. Le père, la mère, les ascendans et la famille qui ont consenti au mariage contracté dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité.

IX. Defectus consensûs paterni. Filii sive legitimi, sive naturales, item et filiae ante majoritatem adeptam matrimonium valide contrahere non possunt absque consensu parentum. De illius consensûs necessitate ita statuitur in codice civili.

ART. 148. Le fils qui n'a pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère : en cas de dissentiment, le consentement du père suffit.

ART. 149. Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

ART. 150. Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeuls et aïeules les remplacent : s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suffit du consentement de l'aïeul.

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement.

ART. 160. S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeuls ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt-un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille.

Adepta autem majoritate, quæ, ut videre est in articulis præcedentibus, varia est in ordine ad matrimonium, pro variis circumstantiis, filii aut filiae consensum parentum saltem petere debent per actum obsequiosum antequam matrimonium contrahant. Hos autem actus obsequiosos non requiri sub pœnâ nullitatis apud omnes constat. Vide, si lubet, codicem civilem, *art. 151 et seqq.*

ART. 158. Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 152, 153, 154 et 155, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfans naturels légalement reconnus.

ART. 159. L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur *ad hoc* qui lui sera nommé.

Nullitas matrimonii à minore contracti absque consensu requisito parentum, etc., non potest invocari nisi ab iis quorum erat consensum dare vel à sponso qui consensu indigebat.

ART. 182. Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendans, ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être attaqué que par ceux dont le consentement était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement.

ART. 183. L'action en nullité ne peut plus être intentée ni par les époux, ni par les parens dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par ceux dont le consentement était nécessaire, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par l'époux, lorsqu'il s'est

écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage.

X. Clandestinitas. Matrimonium clandestinum jure civili sicut canonico invalidum est. Tria autem præcipue requiruntur ad vitandam clandestinitatem; 1.º Bannorum proclamatio; 2.º præsentia magistratûs et testium; 3.º publicitas celebrationis.

De bannorum proclamationibus jam suprâ diximus ex consensu jurisperitorum eas non requiri sub pœnâ nullitatis, nisi tamen conjugium à Gallis extra regnum iniatur, ut plures opinantur et probabiliter infertur ex art. 170 Codicis civilis.

ART. 170. Le mariage contracté en pays étranger entre Français, et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans le pays, pourvu qu'il ait été précédé des publications prescrites par l'article 63, au titre *des Actes de l'état civil*, et que le Français n'ait point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre précédent.

Quantum ad præsentiam magistratûs constat eam omnino necessariam esse ad matrimonii validitatem.

ART. 165. Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des deux parties.

ART. 191. Tout mariage qui n'a point été contracté publiquement, et qui n'a point été célébré devant l'officier public compétent, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendants, et par tous ceux qui y ont un intérêt né et actuel, ainsi que par le ministère public.

Quid intelligatur nomine domicilii in ordine ad matrimonium jam suprâ dictum est.

Testes requisiti debent esse numero quatuor, masculini sexûs et ætate majores. Attamen vulgò tenetur duos tantum sufficere ad validitatem matrimonii, et ita Gratianopoli judicatum est anno 1817.

Publicitatem celebrationis requiri etiam certum est ad matrimonii validitatem. Quid autem constituat publicitatem lex non definivit, nec consentiunt jurisperiti. Censet D. Proudhon sufficere præsentiam officarii publici et testium requisitorum; alii autem probabilius volunt necessarium esse ut quicumque voluerit adesse possit. Insuper matrimonium celebrari debet in *domo communi*, an autem id requiratur sub pœnâ nullitatis disputatur inter jurisperitos. Vulgò tamen admittitur pendere hoc à variis circumstantiis quæ ad judicium arbitrium relinquuntur. Fieri enim potest ut celebratio matrimonii licet in alio loco facta satis publica fuerit, et tunc sine dubio validum censeretur ut pluries à tribunalibus judicatum est, et imprimis à curiâ supremâ anno 1807.

Circa impedimenta civilia notandum est 1.º ea omnia quæ personalem incapacitatem constituunt, qualia sunt defectus ætatis, libertatis aut consensûs paterni, ligamen, affinitas, consanguinitas, matrimonium Gallorum dirimere quocumque ierint, ut constat tum ex art. 170 antea citato; tum ex art. 3 in quo expresse statuitur Gallos ubicumque etiam extra regnum affici et regi legibus circa statum et capacitatem personarum. Unde matrimonium cum his impedimentis apud exteras regiones contractum nihilominus invalidum judicaretur. Excipe tamen si quis Gallus esse et reputari desinat, v. gr. domicilium extra regnum transferendo sine intentione reditûs.

2.º Tria sunt impedimenta de quibus à rege dispensari potest, scilicet

defectus ætatis, ex art. 145; consanguinitas sive inter avunculum et neptem, sive inter amitam et nepotem ex art. 164; tandem affinitas in linea collateralis, Gallicè *entre beaux-frères et belles-sœurs*, ex lege anni 1832. Illæ autem dispensationes per procuratorem regium postulari debent.

3.º Nullitas matrimonii ob impedimenta civilia non semper ejusdem naturæ est. Aliquando enim post certum temporis lapsum vel positis quibusdam circumstantiis, hæc nullitas invocari non potest, ut videre est pro impedimentis erroris, violentiæ, et ex defectu ætatis aut consensûs paterni. Tunc enim elapso tempore et positis circumstantiis impedimenta vi legis ipsius relaxantur, et matrimonium vi consensûs perseverantis fit validum, quia jam observatis solemnitatibus ordinariis, nullas alias lex requirit. Aliquando etiam nullitas invocari non potest nisi à certis personis, ut pariter videre est in art. 180 et sequentibus. In aliis autem casibus nullitas non cessat nisi cessante causâ vel per dispensationem; et ab omnibus quorum interest potest invocari.

ART. 184. Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public.

ART. 190. Le procureur du roi, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer.

Idein pro clandestinitate statuitur in art. 191 quem supra retulimus.

4.º Impedimenta civilia, ut cuique patebit, non eadem sunt quam impedimenta canonica. Ex his enim plura lex omisit; alia non eodem modo definivit; quædam etiam superaddidit. Hic ergo quæri potest utrum matrimonium cum impedimento merè civili contractum, invalidum sit etiam quoad forum conscientiæ. Circa hoc Theologi hodierni disputant. Attamen probabilior videtur sententia affirmans, quia ex unâ parte principes posse impedimenta vere dirimentia constituere satis communiter admittitur, et ex alia parte codex civilis verba usurpat adeo absoluta ut nulli dubium esse possit quin legislatores fœdus etiam naturale irritare voluerint. Quidquid sit, hæc sententia saltem in praxi certò tenenda est utpote probabilis et tutior. Unde 1.º fideles tenentur in conscientia coram magistratu civili contrahere; tum quia lex civilis id præcipit sub pœnâ nullitatis, tum quia, si matrimonium coram Ecclesia tantum inirent, possent aliud etiam coram officario publico contrahere, ex quo gravia scandala orirentur. Aliundè sub gravissimâ pœna parochis prohibetur ne suum ministerium præstent iis qui coram magistratu civili nondum contraxerunt: 2.º Parochi benedictionem nuptialem iis impertire non debent quos sciunt civili impedimento irretitos, etsi jam civiliter contraxissent, nisi postquam nullitas amplius invocari non potest; sive quia matrimonium probabiliter invalidum esset etiam in foro conscientiæ, sive quia posset civiliter dissolvi, ex quo, ut jam diximus, scandala vel alia mala orirentur.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

NOTA XVI.

(Pag. 104, lin. 3, ad verb. *Exempto.*)

Quæ apud auctorem de regularium exemptione legantur, in Galliis locum non habent, cum apud nos monasteria et religiosi episcoporum jurisdictioni subjiciantur. Imò jam ex veteri disciplinâ olim receptum erat ut censure ab episcopis in religiosos ferri possint propter causas regimen diœcesis spectantes, v. gr., si religiosi confessiones secularium audirent vel à casibus reservatis absolverent, non obtenta episcopi facultate.

NOTA XVII.

(Pag. 124, lin. 16, ad verb. *Omnes censuras.*)

Quamvis juxta plures Theologos quilibet sacerdos approbatus possit à censuris non reservatis absolvere etiam extra confessionem, in Galliis tamen usus est contrarius. Notandum insuper quòd si censura ad forum contentiosum deducta sit, simplex sacerdos ab eâ non possit absolvere.

NOTA XVIII.

(Pag. 125, lin. 34, ad verb. *Non potest adiri.*)

In quibusdam diœcesibus ex usu possunt episcopi absolvere à censuris papalibus modo non sint notoriæ notorietate juris, id est in foro externo sufficienter comprobatæ; in aliis vero non possunt si notoriæ sint etiam sola notorietate facti. De iis consuli debent locorum consuetudines et statuta.

NOTA XIX.

(Pag. 127, lin. 11, ad verb. *Titulum habeant.*)

Quamvis concilium Tridentinum in Galliis quoad omnia non fuerit receptum, episcopi tamen ex usu et præscriptione legitimâ, facultatem obtinent ab eo concessam quoad casus occultos. Imò communiter a theologis gallis admittitur episcopos et vicarios generales hanc facultatem aliis sacerdotibus delegare posse.

NOTA XX.

(Pag. 127, lin. 41, ad verb. *In ea reservatos.*)

Bulla Cœnæ in Galliis recepta non est, ac proindè juri communi et legitimis stare licet consuetudinibus. Episcopi autem apud nos non tan-

tum per se, sed etiam per vicarios generales, imo et per delegatos, ab hæresi etiam publicâ sive pro foro interno, sive pro externo absolvere consueverunt; quod quidem per longam et legitimam præscriptionem viri juris obtinuisse censetur.

NOTA XXI.

(Pag. 131, lin. 40, ad verb. *Exigitur persona.*)

Quamvis jure communi præcipiatur absolutis ab episcopo vel ejus legato, ut cessante impedimento ad sedem apostolicam se præsentent, usus tamen contrarius in Galliis prævaluit. Unde sic absoluti ab omni obligatione et pœnâ eximuntur præter impositam satisfactionem; nec ob negligentiam vel omissionem sese præsentandi in eandem censuram reincident, nisi qui hos absolvit hanc obligationem expresse imposuerit et sub pœna reincidenti. Hæc tamen et alia de usu Galliarum generali sic intelligi debent ut semper excipiantur aliquæ forsitan diœceses ubi alia vigeret disciplina specialis. Notandum insuper quod etiam in Galliis adsit obligatio sese præsentandi ad episcopum, sed non sub pœnâ reincidenti, pro pœnitente qui in casu necessitatis à censurâ reservatâ absolutus fuit à sacerdote pro alio casu facultatem non habente.

NOTA XXII.

(Pag. 156, lin. 2, ad verb. *Est vitandus.*)

In Galliis disciplina generalis conformis est huic sententiæ quæ tenet clerici percussorem non esse vitandum nisi fuerit juridicè convictus.

NOTA XXIII.

(Pag. 170, lin. 25, ad verb. *Possit ipse.*)

Quæ apud auctorem leguntur de officiis sæcularibus, nempe judicis, advocati, procuratoris, testis, tutoris, etc., quibus privari contendit excommunicatum vitandum, non recepta sunt in Galliis ubi jam a longo tempore viget contraria consuetudo.

NOTA XXIV.

(Pag. 180, lin. 4, ad verb. *Excommunicatio major.*)

Non omnes excommunicationes quæ apud auctorem recensentur, sive tanquam non reservatæ, sive tanquam Episcopis aut S. Pontifici reservatæ, in Galliis vim obtinent. Quædam enim vel nunquam admissæ fuerunt, vel desuetudine abrogatæ sunt. Quæ autem vigent et quæ reservantur non eadem sunt in omnibus diœcesibus. Quapropter ab iis recensendis abstinemus. Inter censuras non reservatas quænam adhuc vigeant non necesse est ut perfecte sciant confessarii, nisi quantum ad eos spectat et ne has incurrant; nam alios ab his absolvere possunt confessarii quilibet approbati: aliæ autem quæ in variis diœcesibus vel episcopis vel S. Pontifici reservantur, ordinariè notatas reperire est in

ritualibus aut statutis aut litteris approbatoriis; quæ igitur à confessoribus sedulò consulenda sunt. Hæc dicta sint non solum de excommunicatione, sed etiam de aliis censuris.

Quoad excommunicationes in bullâ Cœnæ contentas, licet hæc bulla non recepta sit in Galliâ, quædam tamen ex eis etiam apud nos vigent, sed tantummodò vi juris communis, ac proinde cum solis conditionibus ab eo vel consuetudine determinatis.

NOTA XXV.

(Pag. 273, lin. 2, ad verb. *In hæresi decessisse.*)

In Galliis hæretici, juxta multos, non habentur irregulares; id saltem videtur certum de hæreticorum filiis, qui promoventur ad ordines absque dispensatione. Quantum ad carnifices, constat eos esse irregulares, non ob infamiam præcisè, sed ex defectu lenitatis. Macellarii autem, comædi, tabernarii publici, etc. vulgo habentur ut irregulares ex defectu famæ.

NOTA XXVI.

(Pag. 313, lin. 5, ad verb. *Adjuvant.*)

Licet ex jure communi vetitum sit clericis in sacris constitutis ne se intromittant in causam sanguinis, vulgò tamen in Galliis eximunt tum à peccato, tum ab irregularitate clericum qui contra reum testificatur, non sponte sua, sed ob præceptum judicis.

Quoad illos cives qui de rei culpabilitate pronuntiant, gallicè *les Jurés*, quamvis quidam putent eos esse irregulares, id tamen dubium videtur, quia non voluntariè munus cooperationis suscipiunt.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM.

CUM ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III. — De Impedimentis Matrimonii. Pag. 1

978. Impedimenta alia sunt impediencia, alia dirimentia. 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. 980. Quis possit ea constituere. Dubitatur 1. An Episcopi. 981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.

DUBIUM 1. — *Quæ sint impedimenta impediencia tantum.* 2

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc. 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. 984. Dubitatur 1. An tunc liceat consummare. Dubitatur 2. An liceat consummare ante Benedictionem. 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scilicet incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dubitatur 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. 987. Dubitatur 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dubitatur 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum. 988. Impedit etiam Matrimonium. I. Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis. 989. III. Omissio denunciationum. 990. Dubitatur 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denunciatio omittatur. 991. Dubitatur 2. An denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa. Dubitatur 3. In qua Parochia debeant fieri. 992. Dubitatur 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus. 993. Quando sint repetendæ. 994. De obligatione denunciandi impedimenta. 995. Dubitatur 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit. 996. Dubitatur 2. An unus testis de impedimento impediat Matrimonium. 997. Requisita ut talis testis impediat. 998. Dubitatur 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. 999. An fama impediat Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impediementi. 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento. 1002. Dubitatur 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Du-

bitatur 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius. 1003. Quis possit dispensare in denunciationibus. 1004. An Episcopus, et ob quam causam. 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. 1007. Dubitatur 1. An possit dispensare Vicarius Generalis. Dubitatur 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare.

DUBIUM II. — *Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium.* Pag. 18

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet. *I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen, VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas, XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos., XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta.* 1009. *I. Error personæ.* 1010. De errore circa personam. 1011. De errore circa qualitates personæ. 1012. An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui. 1013. Dantur tres regulæ ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. 1015. Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ. 1016. Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem. 1017. *II. Conditio*, scilicet servilis. Plura notanda usque ad num. 1023. 1024. *III. Votum solennæ.* 1025. Dubitatur 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel ecclesiastico. 1026. Dubitatur 2. An Papa possit dispensare in voto solenni. 1027. *IV. Cognatio.* Et 1. De *Cognitione Legali.* 1028. 2. De *Cognitione Spirituali.* (de qua vide dicta de Bapt. ex n. 149.) 1029. 3. De *Cognitione Carnali*, et de regulis pro distinguendis gradibus. 1030. Arbor Consanguinitatis. 1031. *V. Crimen.* Primum *Homicidium.* Secundum *Adulterium.* 1032. Tertium *Raptus.* 1033. Assignatur regula: *I. Utroque patrente*, scilicet si adsit solum homicidium. 1034. An requiratur quod intentio Matrimonii alteri sit manifestata. 1035. *II. Uno patrente*, scilicet si adsit homicidium cum adulterio. 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. 1037. *III. Neutro patrente*, scilicet si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. 1038. Dubitatur 1. An taciturnitas adulteræ sufficiat pro consensu. 1039. Dubitatur 2. An promissio ficta inducat impedimentum. 1040. Dubitatur 3. An promissio conditionata inducat impedimentum. 1041. Dubitatur 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua. 1042. Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato, vivente conjuge. 1043. Peccat qui vivente conjuge promittit alteri Matrimonium. 1044. *VI. Disparitas cultus.* Quid de Matrimonio cum hæreticis. 1045. *VII. Vis*, sive metus gravis, et injuste incussus ad extorquendum Matrimonium. 1046. In quo vis differat à metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco. 1047. Quæ requirantur ad metum gravem. 1048. Quæ mala constituent metum gravem. 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium. 1050. Dubitatur 1. Quid si Judex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam. 1051. Dubitatur 2. Quid si reus justo damnetur. 1052. Dubitatur 3. Quid si quis esset innocens, sed juste damnetur secundum allegata. 1053. Dubitatur 4. Quid si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam. 1054. Dubitatur 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico. 1055. Dubitatur 6. An irritet metus levis. 1056. Dubitatur 7. An metus reverentialis. 1057. Dubitatur 8. An possit resilire, qui metum incussit. 1058. *VIII. Ordo.* 1059. An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure divino. 1060. *IX. Ligamen.* 1061. *X. Ho-*

nestas. Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. 1062. Quæritur 1. An ex Matrimonio nullo. 1063. Quæritur 2. An ex Sponsalibus jure dissolutis. 1064. Quæritur 3. An ex Matrimonio clandestino. 1065. *XI. Aetas*. 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire. Quid de Matrimonio senum. 1068. *XII. Affinis*. 1069. De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. 1070. De impedimento non petendi. 1071. Quæritur I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi. 1072. Quæritur II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. 1074. Tertio, si ignorantia sit pœnæ. 1075. Quæritur III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata. 1076. Quæritur IV. Quis possit dispensare in hoc. 1077. Pœnæ contrahentium cum impedimento affinitatis. 1078. *XIII. Clandestinitas*. 1079. Quid si alicubi non possit haberi Parochus. 1080. An peregrini valide contrahant sine Parocho. 1081. Quis intelligatur nomine Parochi. 1082. An Parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. 1083. Dubitatur 1. An excommunicatus assistens peccet graviter. 1084. Dubitatur 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam. 1085. Quales testes sufficiant. 1086. Quid, si sint duo Parochi. Vel si sponsi habeant duo domicilia. 1087. An sufficiat Parochus alterutrius sponsi. 1088. Sufficit licentia præsumpta de præsentibus, et ore tenus. 1089. De vagabundis. 1090. De Militibus. 1091. De peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. 1092. An valide nubant sponsi coram Parocho nolente. 1093. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: *Ego vos conjungo*, etc. 1095. *XIV. Impotentia*. Vide plura apud Busemb. Qualis impotentia dirimat Matrimonium. 1096. I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigidityte. III. Ex improporzione corporum. 1097. Dubitatur I. An valeat Matrimonium, si femina possit incidere cum periculo gravis morbi, sed non mortis. 1098. Dubitatur II. An soluto Matrimonio propter arctitudinem feminae, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. 1099. Dubitatur III. An femina arcta teneatur pati incisionem. 1100. Dubitatur IV. An teneatur pati incisionem claustrum virginalem, si, etc. 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. 1102. Quid si dubia, et dubium antecedit Matrimonium. 1103. Quid si dubium superveniat. 1104. Quid in dubio, an Matrimonium sit consummatum, vel an impotentia præcesserit. 1105. Quid censendum de Matrimoniis in partibus Hæreticorum. 1106. *XV. Raptus*. 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur, ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causa Matrimonii; III. invita. 1108. Quid si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat.

DUBIUM III. — Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum. Pag. 67

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum. Quomodo si ob impedimentum occultum. 1110. Quæritur I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi, et testium. 1111. Quæritur II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum. 1112. Quæritur III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti. 1113. Quæritur IV. An qui fecte contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia,

illud revalidare per verum consensum. 1114. Quæritur V. An si quis scie, vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de Matrimonii nullitate. 1115. Quæritur VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat, ut uterque fiat conscius de nullitate. 1116. Quid in casu urgentis necessitatis. 1117. Quæritur VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigì consensus à parte inscia impedimenti.

DUBIUM IV. — A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii. 77

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare. 1119. An Papa possit umquam dispensare in iis, quæ sunt de jure divino. 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ. 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus. 1122. Quæritur I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum. 1123. Quæritur II. An post contractum. 1124. Quæritur III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide. 1125. Quæritur IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare. 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt. 1127. An Regulares possint dispensare ad petendum debitum. 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium urgente necessitate. 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus. 1130. Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ. 1131. Notandum 1. Quid explicandum, ut dispensatio non sit subreptitia. Notandum 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. 1132. Quæritur 1. An cessante causa cesset dispensatio. 1133. Quæritur 2. Quid in dubio, an causa falso allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera. 1134. Quæritur 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi dispensationem. 1135. Quid si copula non fuerit ex tali intentione præhabita. 1136. Quæritur 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiore. 1137. Quæritur 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam. 1138. Quæritur 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere. 1139. Quæritur 7. An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum. 1140. Quæritur 8. An si quis post obtentam dispensationem rursus cognoverit consanguineam sponsæ, indigeat nova dispensatione. 1141. Quæritur 9. An interveniente copula incestuosa inter sponsores, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur. 1142. Quæritur 10. An si contrahentes sint diversæ Diocesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus. 1143. Quæritur 11. Quæ sint clausulæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ. 1144. Quæritur 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentia possit dispensare. 1145. Notandum 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. 1146. Notandum 2. Quid exprimendum, quando dispensatio petitur à Dataria, et quid quando à S. Pœnitentia. 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiarium pro impetranda dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium. 1148. Formula exequendi hujusmodi dispensationes.

LIBER VII.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS,
ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I. — De censuris in genere. Pag. 94

DUBIUM I. — *Quid sit censura ecclesiastica.* Ibid.

1. Quid sit censura. 2. An censura privet bonis internis. 3. An Degradatio, vel depositio sit censura. 4. An cessatio à Divinis. 5. An irregularitas (de qua vide etiam infra n. 351.)

DUBIUM II. — *Quotuplex sit Censura?* 95

6. Quotupliciter censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, et tamquam latæ à jure. 7. Quando censuræ reputentur esse latæ sententiæ. 8. Quando ferendæ.

DUBIUM III. — *Qui possint ferre Censuram, et in quos?* 97

9. Quis possit censuram ferre. 10. Ex potestate ordinaria possunt. I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii. III. Prælati Regulares. IV. Concilia, et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. 11. Qui possint ferre censuras ex potestate delegata. Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ. 12. Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre. I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut libere agat. 13. Quæ conditiones, ut quis possit censura ligari. I. Ut sit Homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus. 14. An impuberes doli capaces. 15. IV. Ut sit subditus. 16. An Reges. 17. An peregrini. 18. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. 19. An excommunicatio in communitatem sit valida et licita. 20. Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. 21. Quæritur I. An Episcopus existens extra Diocesim possit ferre censuras in subditos. 22. Quæritur II. An contra existens in Diocesi possit ligare censuris subditum extra degentem. 23. Quæritur III. An subditus delinquens extra Diocesim incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes. 24. An Monasteria Regularium sint loca exempta. 25. Quid, si agatur de damno resarciendo. 26. Quæritur IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua Diocesi. 27. Quæritur V. An censura lata generaliter, liget alienigenas. 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris.

DUBIUM IV. — *Ob quam causam possit ferri Censura.* 106

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ. 30. An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum. 31. An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ. Et quid ex hoc inferatur. 32. An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura. 33. An præceptum sub censura obliget sub gravi. 34. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus. 35. An possit imponi censura contra Officium recitantes distracte. 36. An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante, etc. 37. An censura contra mandantem, etc., incurratur etiam effectu non secuto. 38. Observa distinctionem. 39. Utrum incurratur in dubio, an maneat

datum influxerit. 40. Quid si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem. 41. An requiratur culpa propria. 42. Quid excuset à censura incurrenda. 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia. 44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto. 45. An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali. 46. An metus gravis excuset à censura. 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa. 48. An excuset ignorantia affectata. 49. An incurratur censura ob peccatum mere præteritum. An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris. 50. Censura est invalida. I. Ob defectum ferentis. 51. II. Si præteritur ordo iudicii. 52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei. 53. An censura sine monitione sit nulla. 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere præteritum. 55. An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ. 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso Iudice. 57. Quid si censura sit contra plures generaliter. 58. A censura sine trina monitione sit invalida. 59. Quid notandum quoad sententiam censuræ. 60. Quæ solemnitates in ea sint servandæ. 61. Quando autem istæ solemnitates non requirantur. Vide ib. alia notanda. 62. An incurratur censura lata disjunctive, verbi gr. *Sit excommunicatus vel suspensus*. 63. An possit ferri censura sub conditione. 64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget. 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuram. 66. III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ. 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio, an incurrerit censuram. 68. An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parere Iudici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter, se ad id non teneri.

DUBIUM V. — *Qui possint absolvere à Censuris*. 121

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. 70. Quis possit absolvere à censuris latis à jure. 71. An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex Sacerdos. 72. Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem. 73. Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas. 74. Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Liceat*. 75. Vide verba Capituli. 76. Notandum I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim. Notandum II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. 77. Dubitatur 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi. 78. Dubitatur 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum. 79. Notandum III. Qui veniant nomine Episcoporum. Notandum IV. Qui veniant nomine subditorum. Notandum V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum. (Remissive ad l. 6. n. 594.) 80. Notandum VI. An Episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum. 81. Quæritur I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diocesi morante. 82. Quæritur II. An facultas concessa in cap. *Liceat*, fuerit revocata per Bullam Cœnæ. 83. Verior sententia. 84. Quæritur III. An Episcopi possint absolvere à censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam. 85. Quæritur IV. Quinam dicantur impediti. 86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid si ad longum. 87. An teneatur reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfacere. 88. Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetuo impediti. 89. Quæritur V. An impediti teneantur adire Romam per episto-

lam, aut procuratorem. 90. Quæritur VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium. 91. Quæritur VII. An cum inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur poenitens sese præsentare Superiori. 92. Quæritur VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi. 93. Quæritur IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem sibi concessam in cap. *Liceat*. 94. De facultate Mendicantium absolvendi reservata. 95. Quas censuras possint Regulares absolvere quoad sæculares. 96. An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis. 97. An pro foro externo. 98. An à casibus ab Episcopis sibi reservatis. 99. An à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine. 100. An à casibus Clementis occultis. 101. An Regulares possint absolvere suos subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ. 102. An etiam novitios. 103. An novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis. 104. An Prælati regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ. (Usque ad n. 106.) 107. An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici sæcularis. 108. Quid circa recipientes Bullam Cruciatæ. Remissive. 109. Regulæ pro absolvendis censuris. 110. An facultata data absolvendi à Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ. 111. An in Jubilæo data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter. 112. An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab hæresi. Usque ad n. 113. 114. Quid amplius notandum circa facultates Regularium. 115. Quid amplius circa facultatem concessam in Jubilæis.

DUBIUM VI. — *Quomodo danda sit absolutio à censura*. Pag. 145

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo, et quomodo in interno. 117. An possit absolvi absens. 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. 119. De absolutione metu extorta. 120. An valeat absolutio, non satisfacto parti. 121. Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas. 122. An, secuta satisfactione, de se auferatur censura. 123. An valeat et liceat absolutio sub conditione. 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam. 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa. 126. An censura possit absolvi extra Confessionem. 127. Ad absolvendas censuras requiritur I. Satisfactio partis. 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem. 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. 132. An valeat absolutio, si reus falsum exponat.

CAPUT II. — De excommunicatione. 150

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex*. Ibid.

133. Quid excommunicatio. Quenam veniat illius nomine major æ, aut minor. Et qui sint vitandi. 134. Resolutiones. 135. Quid requiratur, ut quis sit vitandus. Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. 136. De 1 conditione, ut sit nominatim excommunicatus. 137. De 2 conditione, ut sit publice denunciatus. 138. An liceat toleratis cum aliis communicare. 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis, sine necessitate. 140. An idem de suspensio, et interdicto vitando. 141. Quando percussor Clerici sit vitandus. 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. 143. An sufficiat, ut alicui factum sit notum,

144. An requiratur etiam notorietas juris. 145. An percussor notorius in nno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notus. 146. Quando possit credi vitandus absolutus.

DUBIUM II. — *Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.* Pag. 156

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor. 148. An Episcopus possit alicui interdicare Sacramenta. Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. 149. An sit privatio etiam ministrandi. 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad beneficia. 151. Incurritur communicando cum vitando. 152. An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori. An ministrare. 153. An incurratur cum solo veniali. 154. Et an hoc veniale possit omitti in Confessione. 155. Quis possit absolvere ab ea; an etiam quicumque potest absolvere venialia. 156. Quis incurrat. Remissive.

DUBIUM III. — *Quot effectus habeat excommunicatio major.* 159

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris. I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. 158. Qui sint effectus immediati. I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. 159. An excommunicatus sine culpa suscipiens pœnitentiam valide absolvatur ante absolutionem censuræ. 160. Plura notanda. 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta. 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. 163. An possint offerri sacrificia, etc., nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur. 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato. 165. III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato. 166. An excommunicatus vitandus valide ministret Sacramenta. 167. An Sacramentum Pœnitentiæ. 168. Quid si sit toleratus. Et quid in articulo mortis. 169. An excommunicatus licite ministret Sacramenta. 170. Quando etiam vitandus. 171. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicite Sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam. 172. Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando. 173. IV. Privatio divinatorum officiorum. Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso. 174. An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia. 175. Quid si vellet interesse Missæ, etc. 176. Ad quid teneantur Clerici, si excommunicatus nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter. Et an incurrant excommunicationem minorem. 177. Quæ veniant nomine divinatorum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc., quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone. 178. An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum*. An recitando cum alio privatim. 179. V. Nullitas beneficii collationis, et præsentationis, etc. 180. Plura notanda: et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid si ante excommunicationem fuisset præsentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos. 181. An toleratus si inhabilis ad beneficia, officia, etc. 182. An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignorat se esse excommunicatum. 183. An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam. 184. VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio. An agere. An testificari. An tueri.

alios. 185. VII. Privatio usûs jurisdictionis. 186. VIII. Privatio ecclesiasticæ sepulture. Vide ibid. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. 187. Quid si sit Hæreticus non denunciatus. 188. IX. Privatio communicationis civilis. 189. I. Os. 190. II. Orare. 191. III. Vale. 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis. 193. An liceat resalutare, et rescribere. 194. IV. Communio, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. 195. V. Mensa. Quid si casu accadat. 196. Quale peccatum sit communicare cum vitando. 197. Peccat graviter communicans. I. In Divinis. II. In eodem crimine. 198. An sit mortale communicare frequenter cum vitando. 199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem. 200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare.

DUBIUM IV. — *Ob quas causas incurratur excommunicatio major.* Pag. 180

ARTICULUS I. — *Quæ sint excommunicationes non reservatæ.* . . . Ibid.

209. Excommunicationes contra omnes. 210. Contra Clericos. 211. Contra Religiosos. 212. Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dubitatur 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi Monasteria, tantum ut educantur. Dubitatur 2. An cogentes ex metu reverentiali. Dubitatur 3. An cogentes mares. An impediētes ingressum puellæ. Ibid.

ARTICULUS II. — *Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.* . 185

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum foetus animati affectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. 214. De excommunicatione imposita ex Monitorio. 215. An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc. 216. An sit obligatio revelare crimen emendatum. 217. Qui, facto Monitorio, excusetur à revelando.

ARTICULUS III. — *Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.* . 187

218. Excommunicationes reservatæ contra omnes. 219. Excommunicationes reservatæ contra Clericos, et Religiosos. 220. Specialiter agitur 1. de excommunicatione contra duellantes, et cooperantes. 221. Agitur II. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram Monialium. 222. Dubitatur 1. An ingredienti sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum. Dubitatur 2. An incurrant omnes introducentes in clausuram. 223. Dubitatur 3. An talis licentia debeat esse in scriptis. Dubitatur 4. An licentia debeat esse specialis. 224. Dubitatur 5. A quo debeat concedi. 225. Dubitatur 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam. 226. Plura notanda circa ingressum Medicorum et aliorum Officialium. 227. De ingressu Confessariorum. 228. Dubitatur 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi. 229. De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes clausuram, et in alios cooperantes. 230. De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram Religiosorum. 231. Quæ fœminæ excipiantur ab hac prohibitione. Et quæ domus veniant nomine Conventuum. 232. De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares. 233. Dubitatur 1. An vetetur solus accessus sine colloquutione. 234. Dubitatur 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum. 235. Dubi-

tatur 3. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali. 236. Dubitatur 4. An in tali locutione detur parvitas materiæ, et an detur in Regularibus. 237. Dubitatur 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia. 238. Dubitatur 6. An cum Abbatisa. 239. Dubitatur 7. Qui eximantur ab hac prohibitione, 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes, et quæstuentes. 240. Dubitatur 8. An impuberes. 241. Dubitatur 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo. 242. Dubitatur 10. An peregrini. 243. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diocesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci. 244. DISSERTATIO super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia. 245. Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ. (Usque ad n. 247.) 248. Quando ejus fautores. 249. Probatur pia sententia usque ad n. 262. 263. An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali.

ARTICULUS IV. — *Quamodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.* Pag. 222

264. Verba Canonis. 265. Quid intelligatur I. per verba, *si quis*. An impuberes, et à quo ipsi possint absolvi. 266. Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc. 267. Quomodo ratihabentes. 268. Quomodo non impediens. 269. An qui tenentur impedire tantum ex charitate. 270. Quid intelligatur II. per *Clericum*. 271. Quid per *Monachum*. An Eremitæ. 272. Quid III. per verba, *manus injecerit*. 273. An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali, et externe gravi. 274. Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum, ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens, etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens Clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum. 275. Non incurrit. I. Fur clam furans. II. Percutiens jocosè, vel casu. An pueri Clerici se percutientes. Et an defendentes se, vel suos, aut sua. III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitam. Dubitatur 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret. Dubitatur 2. An excuset ignorantia crassa. Dubitatur 3. Quid si quis percutit Petrum Clericum, credens Paulum Clericum. V. Excusatur etiam Prælati, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc., vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem. 276. Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione. 277. Quæ percussio dicatur *levis*, quæ *gravis*, et quæ *enormis*. 278. Quot modis percussio levis possit fieri gravis. 279. Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi. 280. Dubitatur 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis. Dubitatur 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico.

ARTICULUS V. — *Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.* 231

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc., libros Hæreticorum. 282. Ad eam incurrendam, requiritur I. Ut auctor sit hæreticus. An legi possint libri infidelium, vel Hebræorum. 283. II. Ut liber hæresim

contineat, vel de religione agat. Quid si error abradatur, vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus. Quid si quis legat ad confutandum Hæreticum. 284. III. Ut legatur materia notabilis. 285. IV. Ut scienter legatur, etc. 286. Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. 287. An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidenter hæresim continent. 288. Quinam libri prohibeantur in Indice. 289. Quot classes librorum prohibitorum Index constituat. 290. Ad quem spectet libros prohibere. 291. An liceat ex curiositate, et si cum licentia, legere libros hæreticos. Et an legere libros prohibitos ei, qui certus est, lectionem non esse sibi obfuturam. (Vide de hoc dicta l. 1. n. 199 in fine.) 292. An incurrat qui legit proœmium, indicem, etc. An qui audit legere. Et quid si inducat ad legendum. 293. An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum. 294. An qui legit duas lineas, vel minus quàm paginam. 295. An qui retinet parvo tempore. 296. An excuset ignorantia crassa. Quid, si quis scit ex viro probo, librum esse prohibitum. 297. An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc. 298. An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium. 299. An qui eum comburit. A quo impetranda licentia legendi. 300. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim requiritur I. Ut sit Formalis. 301. Quæritur 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata. 302. Quæritur 2. An qui dubitat circa res fidei. 303. Requiritur II. Ut error externetur. 304. Requiritur III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requiritur IV. Animus profitendi errorem. 305. Vide alia advertenda. 306. Incurrunt etiam *credentes, fautores, receptatores, et defensores*. 307. Quæritur I. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. 308. Quæritur II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto. 309. Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. 310. II. Domini imponentes tributa. 311. Quinam alii incurrant excommunicationem Bullæ.

CAPUT III. — De suspensione, et degradatione. Pag. 242

DUBIUM I. — *Quid sit Suspendio, quotuplex, et unde dignoscatur, qualis, et quanta sit.* Ibid.

312. Quid sit suspensio, et quis suspendi, aut suspendere possit. 313. An peccet graviter exercens actum, à quo est suspensus. 314. Dubitatur 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus. Dubitatur 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem Pontificalia exercendo. Et quid si Missam solemniter celebret. An Sacerdos suspensus non toleratus invalide absolvat. Quid si toleratus, vel si sit suspensus tantum à b Ordine. 315. Quot modis possit ferri suspensio. 316. Qualitas suspensionis ex quo colligatur. Vide Resol. apud Busemb. Dubitatur 1. An suspensus Beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus. Dubitatur 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis, quæ possidet in aliena Diœcesi. 317. An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem. An suspensio debeat ferri in scriptis.

DUBIUM II. — *Quæ sint suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.* 248.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiores Clericorum. 319. Quæ Religiosorum. 320. Quæ Episcoporum. 321. An quis possit suspendi ob culpam levem. 322. Quis possit absolvere à suspensione.

DUBIUM II. — *Quid sit Depositio, et Degradatio, et à quo, et ob quam causam ferri possit.* Pag. 250

CAPUT IV. — *De interdicto.* 251

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex.* Ibid.

328. Quid sit interdictum. 329. Quotuplex sit. 330. An interdicta Civitate, interdicantur suburbia. Et an Ecclesia Regularium. 331. Qui eximantur ab interdicto generali personali. Et an, interdicto Clero, interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes beneficium, aut officium. 332. Quid, si interdicantur cives, aut civitas.

DUBIUM II. — *Qui sint effectus Interdicti.* 252

333. Effectus interdicti sunt I. Prohibitio divinorum Officiorum. 334. II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc. 335. III. Prohibitio sepulture. 336. IV. Peccatum mortale, quod committitur à violentibus interdictum. Item irregularitas, quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

DUBIUM III. — *Quis censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.* . 255

337. Qui possint interdictum ferre. Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis. 338. Qui possint tollere interdicta generalia à jure non reservata. 339. Qui personalia particularia. 340. De cessatione à divinis.

CAPUT V. — *De irregularitate.* 256

DUBIUM I. — *Quid, et quotuplex sit Irregularitas.* Ibid.

341. Definitio irregularitatis. An irregularitas sit censura. Dupliciter dividitur irregularitas.

DUBIUM II. — *Quinam effectus Irregularitatis.* 257

342. Effectus irregularitatis sunt tres. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collationem beneficii. An id valeat de beneficio simplici. 343. An collatio tunc sit ipso jure irrita.

DUBIUM III. — *Quomodo incurratur et tollatur irregularitas.* 260

344. An in dubio irregularitas incurratur. 345. Non incurritur, nisi in jure sit expressa. 346. Dubitatur 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat. Et quid si dubium sit juris. 347. Dubitatur 2. Quid in dubio facti, præter homicidium. Dubitatur 3. Quid in dubio homicidii commissi. Dubitatur 4. Quid in dubio de animatione foetus, si abortus fuerit patrat. 348. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus. 349. Quæritur I. Quid, si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum. 350. Quæritur II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis. 351. Quæritur III. An etiam scientia pœnæ. 352. Quot modis tollatur irregularitas. 353. Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare. Plura notanda. 354. Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam. 355. Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare.

DUBIUM IV. — *Quæ sint irregularitates ex delicto?* Pag. 268

356. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob *Baptismum iteratum*. 357. II. ob *Violationem censuræ*. 358. Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem. Vide dicta lib. 6. n. 799. Dub. 3. vers. *Utrum*.) 359. III. ob *Exercitium actus Ordinis sacri*, quem aliquis Clericus non habet. 360. IV. ob *Malam susceptionem Ordinum*. 361. Quotupliciter incurrat irregularitas ob furtivam susceptionem. 362. V. ob *Crimina infamia et notoria*. 363. Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina, et exercitia, quibus annexa est infamia. 364. Quomodo tollatur hæc irregularitas. 365. VI. ob *Homicidium*, vel *mutilationem*. 366. De irregularitate ob homicidium *voluntarium*. 367. Hanc irregularitatem incurrunt. I. Qui occidunt, vel mutilant. 368. Dubitatur 1. Quid, si homicidam pœniteat ante mortem. 369. Dubitatur 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant. 370. II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium vel mutilationem. 371. Dubitatur 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio. 372. Dubitatur 2. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum. 373. Dubitatur 3. Quid, si consulens consilium revocet. 374. III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe. 1. Excitantes. 2. Præstantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associantes. 375. Dubitatur I. An incurrant ratihabentes. 376. Dubitatur II. An non impediunt. 377. De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem *casualem*. 378. De mutilatione membrorum. 379. Dubitatur 1. Quid veniat nomine *membrum*. 380. Dubitatur 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos. 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi. 382. Plura apud Busembaum et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admovent, incurrat irregularitatem. (Vide ib. n. 4.) 383. Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam moraliter culpabilem. 384. Hinc excusatur I. Magister, et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Resicientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione, vel adustione. 385. Quid de Clerico beneficiato medente cum incisione. 386. Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. 387. Quid, si periculosa. 388. Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis: et quid, si adulter occidat maritum aggressorem. (Remissive ad lib. 3. n. 398. v. *In ordine*.) 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc. 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium. 391. An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario. 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum. 393. Quid, si homicidium fuerit casuale. 394. An reputetur casuale homicidium patratum in rixa. 395. Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen. 396. Quomodo Prælati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis. Et quomodo cum laicis.

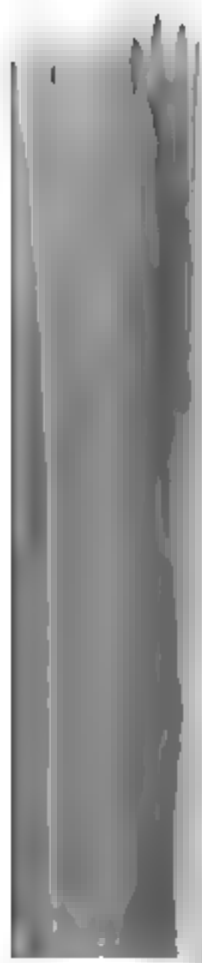
DUBIUM V. — *Quæ Irregularitates ex defectu.* 289

397. *Prima ex defectu animæ*. Hinc sunt irregulares. I. *Amentes*, *Dæmoniaci* et *Epileptici*. 398. Distinctius agitur de amentibus. 399. De *Epileptici* et *Dæmoniacis*. 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate. Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An Prælati regulares. 401. II. Sunt irregulares *Illiterati*.

402. III. *Neophyti*. 403. *Secunda* ex defectu corporis, vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. 404. Et primo ob *impedimentum exercitii* est irregularis. I. *Cæcus*. 405. *Surdus*. 405. III. *Mutus*. 407. IV. *Claudus*. 408. V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. 409. VI. Laborans febri, paralyti, etc., item abstemius, etc. 410. Secundo ob *deformitatem* est irregularis. I. Ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ. 411. II. *Leprosus*. 412. III. *Monstruosus*, nempe gibbosus, pigmæus, æthiops. 413. Notandum 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus. Notandum 2. Quid, si antecesserit. 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare. An Papa cum cæco. An Prælati regulares. 415. Quid si defectus corporis advenerit ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare Episcopus. 416. Quid de Eunuchis. 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. 420. *Tertiu* ex defectu natalium. 421. Illegitimi legitimantur. I. Per Matrimonium subsequens. 422. An sufficiat, quod Matrimonium fieri potuisset tempore natiuitatis. 423. Notandum 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Notandum 2. Quid, si Matrimonium non consummetur. 424. Notandum 3. Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte. 425. Notandum 4. Quid, si filii nascantur ex Matrimonio clandestino ob omissas denunciations. 426. II. Legitimantur filii per *Professionem religiosam*. 427. III. Per *Dispensationem Pontificiam*. 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines minores, et ad beneficium simplex. 429. Dubitatur 1. An ad recipiendum canonicatum. 430. Dubitatur 2. An cum illegitimo occulto. 431. Dubitatur 3. An saltem ad ministrandum in sacris Ordinibus jam susceptis. 432. Dubitatur 4. An filii *expositi* sint irregulares. 433. Principes sæculares possunt legitimare tantum ad sæcularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus. 434. *Quarta* ex defectu ætatis. (Remissive ad lib. 6. n. 799.) 435. *Quinta* ex defectu *Sacramenti*, id est ob Bigamiam. Vide quæ sunt apud Bus. 436. Triplex est bigamia, *vera*, *interpretativa*, et *similitudinaria*. I. Quænam sit *vera*. 437. II. Quæ *interpretativa*. Hæc contingit quatuor modis. *Primus* modus, cum quis ducit viduam. 438. *Secundus* modus, cum quis ducit mulierem corruptam ab alio. 439. Dubitatur 1. Quid, si credat virginem. 440. Dubitatur 2. Quid, si invalide contrahat. 441. *Tertius* modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram. 442. Dubitatur 1. Quid, si adulterium fuerit occultum. 443. Dubitatur 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium. 444. *Quartus* modus, cum quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum. 445. Dubitatur 1. Quid, si utrumque fuerit nullum. 446. Dubitatur 2. Quid, si cum bona fide. 447. Dubitatur 3. Quid, si fecte ineatur secundum Matrimonium. 448. III. Quidnam sit bigamia *similitudinaria*. 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in sacris. 450. Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare. 451. An Episcopi. 452. An saltem quoad Ordines minores, et ad beneficia simplicia. An in bigamia *similitudinaria*. 453. An Prælati regulares possint dispensare cum suis subditis in omnia bigamia. 454. *Sexta* ex defectu *summe*. 455. *Septima* ex defectu *libertatis*. Hinc sunt irregulares. I. Servi. 456. II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et administratores publici, atque exercentes sævia, aut turpia. 457. *Octava* ex defectu *lenitatis*. 458. An sit irregularis, qui occidit in defensionem honoris. (Vide etiam dicta n. 389.) 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu. I. Qui occidunt in bello; sed quando. 460. An qui hortantur in bello ad occidendum. 461. II. Qui in iudicio concurrunt ad mortem, vel mutilatio-

sem. Modò ipsi I. *cooperentur*. 462 II. *Active*. 463. III. *Effusively*. An percent Clerici assistentes supplicio. 464. IV. *Proxime*. An peccet Confessarius, vel alius consultus à iudice, respondens aliquem in particulari esse plectendum. 465. Qui possint excusari. An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem. 466. V. *Per actionem ex natura sua ad id ordinatam*. 467. Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis. 468. Fiunt autem irregulares. I. Iudices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus, et quid, si causa sit propria, vel aliena. 469. An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta. An Prælati regulares. 470. Annotantur ultimò facultates, quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc. Sequitur Elenchus Questionum reformatarum, etc.

-

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

[illegible]

